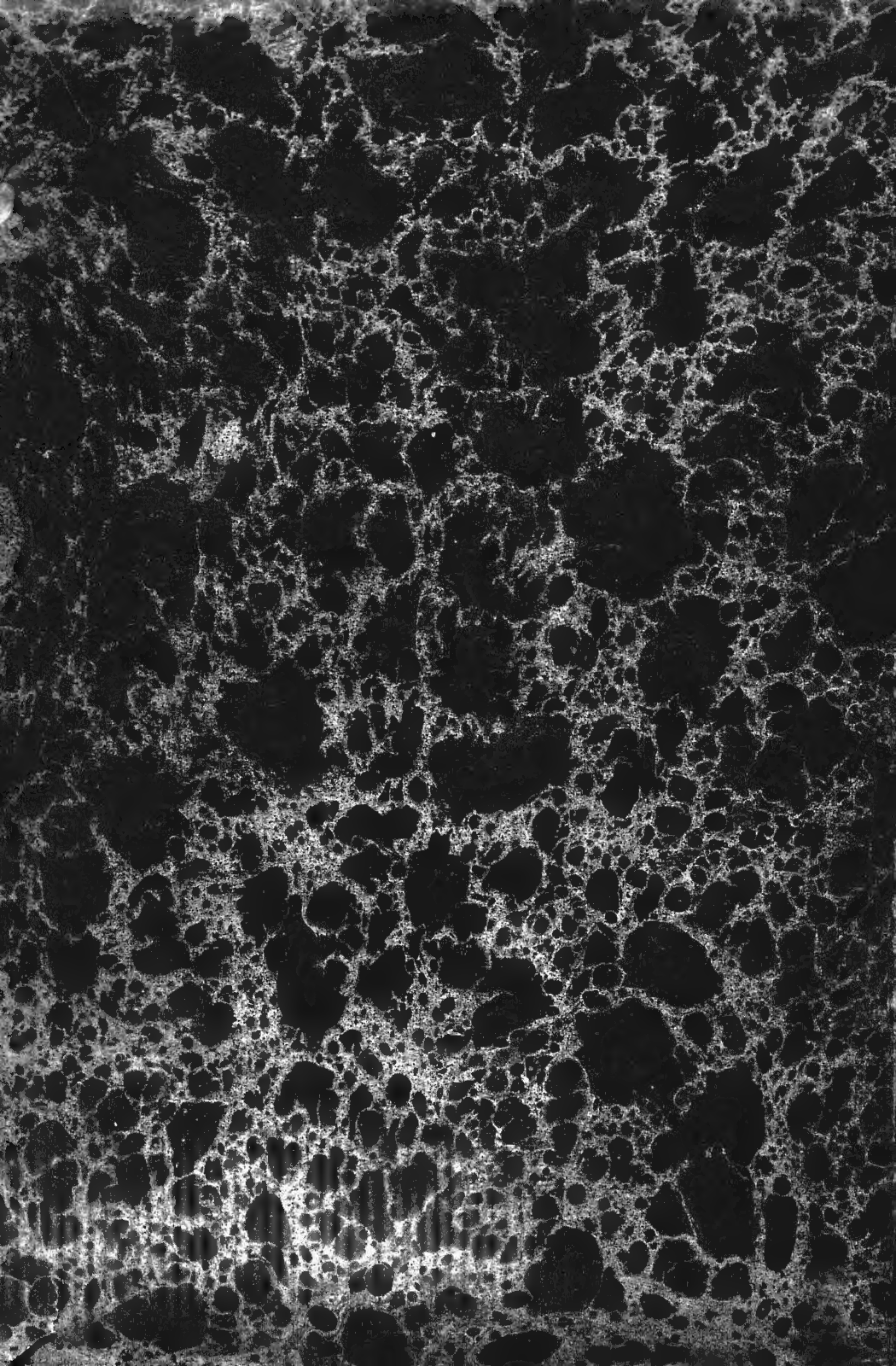
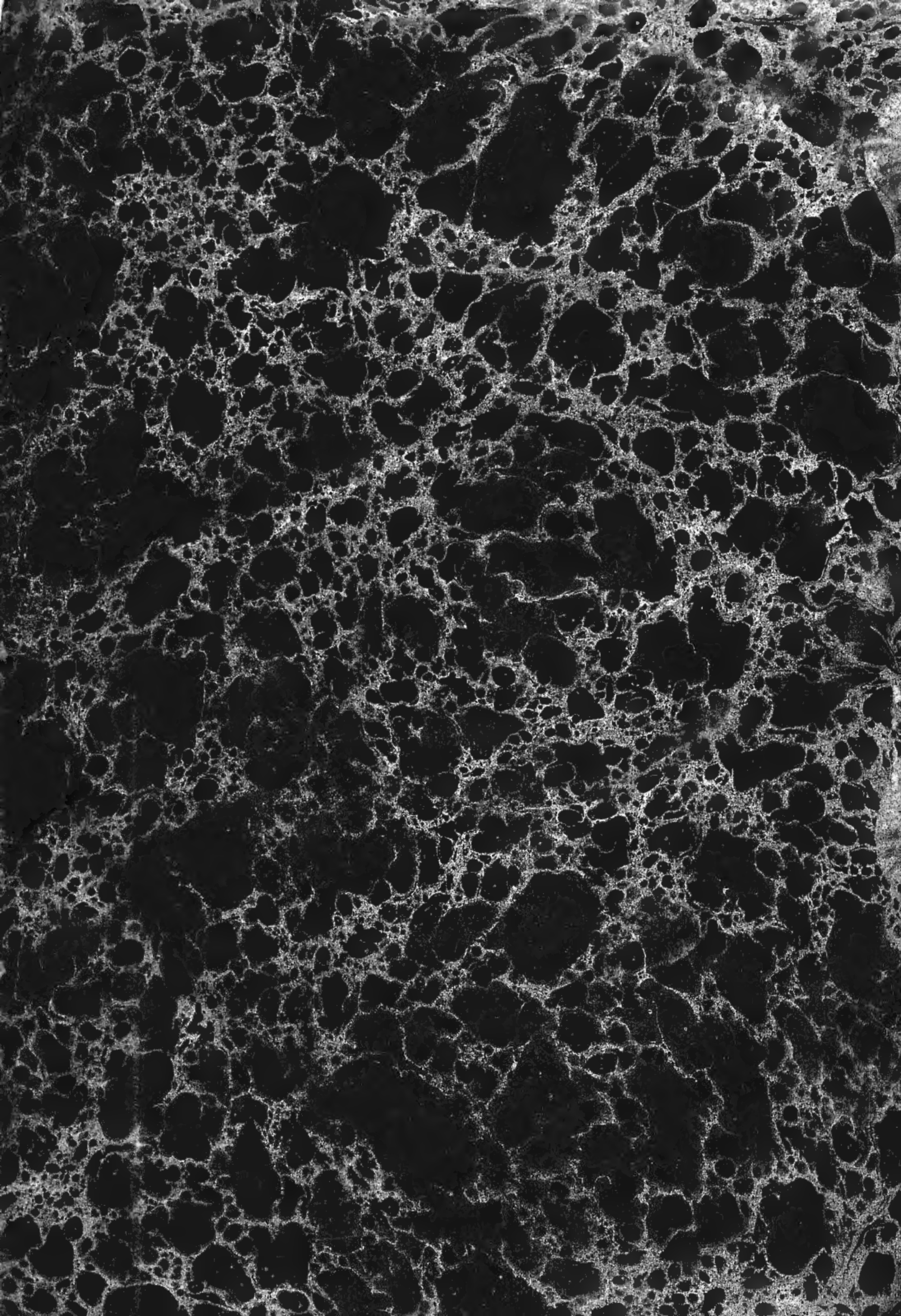

Lucanus cum commento

IOANNES Britannicus Brixianus Hieronymo aduocato. Ambroſii iuriſconſultis. F. ſalutem.

On poſſum noſtris téporibus Hieronyme Aduocate miꝝ ĩ modũ nõ gratulari: priſca enim illa uideor uidere ſæcula: qbus eo ĩ culmine cũ græcaꝝ tum latinaꝝ litteraꝝ ſtudia fuere: ut ad utriuſq; orationis facultaté deſyderari haud qcquá poſſet. Perſpicuũ. n. nobis é hæc noſtra ſtudia quæ penitus iá trecétis: aut plus eo (ut arbitror) annis: ſiue tépoꝝ iniquitate: ſiue hominũ ĩcuria & negligétia extĩcta erant: iá ætate noſtra ita reluxiſſe: ut nr̃i hõines priſcis illis adæq̃ri ferẽ poſſint. Scimus enim illos in ſcribédo immortalé qdem gloriá ſibi peperiſſe & laudé. Diuinum. n. quoddá potiuſq̃ humanũ ĩgeniũ ſcriptis ſuis oſtéderũt. Noſtra uero ætate ea proferunt hominũ ingenia: q̃ tantũ ĩpa laudis ĩtelligédo: quátũ illi ſcribédo ꝓmeruiſſe ualuerũt. Minoré. n. ego uirtuté cenſendá nõ puto: cũ poetaꝝ q diuino quodá ore & pectore carmina effundũt: mété & ſenſũ intelligas: idq; tibi liceat apire: qđ ipſi plærũq; ad ingenii ſui magnitudiné oſtédendá obſcuꝝ eſſe uoluerũt: & uix cuiq̃ p̄ter (ut aiũt) muſas & apolliné ĩtelligibile. Qua propter q ĩ ĩterpretádis poetis ad cõem omniũ utilitaté: cũ ex iis oé genus ſciétiæ (ut noſti) colligať: uerſati ſunt de republica litteraria benemeriti ſine cõtrouerſia ſunt céſendi: eoꝝq; iduſtriá & laboré qui nõ laudet: admireť & magnifaciat: ĩuidiæ ſuſpitione haud q̃q̃ carere debet. Quid. n. turpius q̃ uniuerſis bene cõſulenté detractione & calũniis ĩſectari? & illius famá uelle extĩguere: q multis uigiliis & laboribus aliis potiuſq̃ ſibi prodeſſe ſtudet? In quo qdé genere ſi qſpiá merito laudádus é: Ioanné Taberiũ Cõterraenũ noſtꝝ: q (ut ſcis) ĩ hac noſtra urbe florétiſſima cũ græcis tũ latinis litteris ornatiſſimus & habeť & p̄dicať: extollendũ iudico. Is. n. cũ eos cõmentarios ĩ pharſaliá Lucani q falſo Omniboni Vincétini titulo ĩſcripti circunferebanť tá manifeſtis ineptiis & médis refertos aĩaduerteret: ut unicuiq; haud arduũ eſſet dignoſcere a grauiſſimo illo & litteratiſſimo uiro cõſcriptos nõ fuiſſe: opis cũ ut amicis & litteratis iuuenibus: tũ ut ĩpreſſoribus q id q̃ emédatiſſimũ ſummopere habere ſtuduerũt ſatiſfaceret: correctioné táto ſtudio ſuſcepit: iduſtria: laboꝛ & fide: ut plus certe q̃ mille locis opus emédauerit: Tantumque ex ſuo ingenio: quo plurimum ualet: & addiderit & ademerit: ut iam Lucanus pueris etiam rudibus intelectu facilis ſit. Nihil. n. qđ ad hiſtoriá: ad fabulas: ad geograpiá: & ad aſtrologiá: ad arté deniq; ipſa ptinet ĩ eo deſyderádũ inuenias. Nec mihi qdé dubiũ é: quin his uigiliis ſuis Ioannes taberius ſi minus apud p̄ſentes: q plerũq; uitio malignitatis humáe uiuétiũ ſcripta & ſi lectionis cibus ſapiat: ueluti faſtidio quodam ſenili deguſtát & legũt: apđ poſteros ĩmortalé ſibi & gratiam & nomé ſit conſecuturus. Hæc át ut ad te ſcriberé Hieronyme aduocate duo qdé illa impulere potiſſimum: alteꝝ ꝙ ſciebá pro ea beniuolétia qua in Ioanné Taberiũ (ut es a natura optimus & benignus) ſemp contuliſti: eius ſcripta & labores tibi iucũdos & gratos fore. Es. n. tu is q ĩter cæteros excellétis ĩgenii uiros: quoꝝ haud puus ĩ urbe noſtra eſt prouétus: uirtuté colis: magnifacis: amplecteris. Nihil. n. tibi dulcius eſt: nihil ſuauius: nihil deniq; iucũdius q̃ ĩ his noſtris ſtudiis uerſari: quoꝝ (quod mihi alioꝝ pace dixiſſe liceat) iá primam arcé poſſidere mihi uideris. Iá oés qui cũ litteris commerciũ habét ingétes gratias tibi agát neceſſe eſt. Feciſti eni tua iduſtria: ſtudio & labore ut Victruuius de architectura: q iam tot ſæculis ĩ lucé caput ſuũ ꝓferre non audebat: ꝙ ex oĩ pte mancũ: laceꝝ: mutilatũ ſe ſentiebat: nunc politus: purus: integer: huc & illuc geſtiat mea re: oĩbus carus occurrat: oĩbus gratus excipiatur Alteꝝ ꝙ táta te obſeruátia proſequor: ut oés meos labores: induſtriá: & me ipm ſtatuerĩ tibi dicatũ eſſe debere. Ná ĩter cætera & corporis & fortunæ bona: quæ illuſtria & ampliſſima hés: unũ illud é: ꝙ me tibi ĩcredibili quodá amore cõiungit: ꝙ ea te animi excelétia eé cognoſco & magnitudine: ut nihil fere unquá niſi de uirtute aut loquaris: aut cogites: Idq; tibi ſtatutũ ſit uirtuté moꝛ ſtoico ſolum bonum dicédũ eſſe. Ex quo fit: ut q te nouerit: plurimum te dilligat plurimũ te obſeruet. Sed hæc actenus. Illud a te dũtaxat petemus: ut Británicum tui ſtudioſiſſimũ diligas: ames & complectaris. Vale.

M. Annei Lucani uita ex commentario antiquiſs.

Nneus Lucanus p̄rem habuit. M. Anneũ Melá ex prouincia Bætica hiſpáiæ ĩterioris cordubenſé eqté roma. illuſtré inter ſuos: notũ Rõæ: ét propter Senecá fratré claꝝ ꝑ oés uirtutes uiꝝ: & pp ſtudiũ uitæ qetioris: ꝙ ſequés magis a turba recedebat: mĩus latebat. Matré habuit & religiõis eiuſdé & urbis Aciliá noĩe Acilii Lucái filiá: oratoris opæ apđ ꝓcõſules frequétis: & apđ clariſſimos uiros nõ nullius ĩgenii: adeo nõ ĩprobádus: ut ĩ ſcriptis aliqbus hodieq; duret eius méoria: cuius cognomé huic ĩdiciũ apparet. Natus eſt. iii. nonas nouẽbres. C. Cæſare Auguſto Germanico. ii. L. primo Cæſiano cons. ſed in patria ſua nõ ualuit educari: fatoꝝ (credo) decretis: ut id ingeniũ: quod orbé fama ſui ĩpleturum creſceret: in domina mũdi alereť urbe: Octauũ. n. méſem agens romá tranſlatus eſt: ac ne diſpar euentus ĩ eo narrareť eius q ĩ Heſiodo refereť: cũ opinio tũc non diſſimilis maneret: cunas infantis qbus ferebať apes circũuolarunt: oſq; inſidere cõplures: aut dulcé iam tũ ſpiritũ eius in hauriétes: aut fœcũdũ & qualé nunc exiſtimamus futurum ſignificátes: p̄ceptoribus tunc eminétiſſimis é eruditus: eoſq; intra breue téporis ſpaciũ ingenio adæquauit. Vna uero ſtudétes ſupauit ꝓfectibꝫ: declamauit & græce & latĩe: cũ magna admiratiõe audiétiũ: ob qđ puerili mutato ĩ ſenatoriũ cultũ & ĩ notitiá. C. Nero. facile puẽit: & honore uix dũ ætati debito dignus iudicatus é. Geſſit át q̃ſturá ĩ qua cũ collegis moꝛ tũc uiſitato munus gladiatoriũ edidit ſecũdo populi fauoꝛ ſacerdotiũ ét accepit auguratus. Eqdé hactenus tpa habuit ſecũda. Quæ át ſequũť: mutata ĩuidia & odio Nero. ipſi exitium domeſticis luctũ miſerabilé attulerũt. Inter amicos. n. Cæ. qđ tá cõſpicuus fieret ꝓfectus: ĩ poetica frequéter offédebať. Quippe & certamĩe pétaterico acto ĩ Põpeii theatro laureis recitáte Nerõe fuerat coronatus: & ex tépore orphea ſcriptũ ĩ experimétũ ingéii ediderat: & tres libros q̃les uidemus. Quare inimicũ ſibi fecit ĩperatoré: quo ambitioſe imitáte non hominũ tantũ: ſed & artiũ ſibi principatũ ueridicáte interdictum eſt ei po

etica:interdictum e etiã causaꝝ actionibus.hoc factũ Cæsaris iuuenili æstimãs animi calore:speransq; ultionẽ a cõiuratis i cædẽ Nerõis socius assumptus est:sed paꝝ fauste.Deceptus ẽ.n.a Pisõe & cõsularibus:aliisq; ꝑtura ꝑfunctis illustribus uiris.Dũ uidictã expetit i mortẽ irruit:Nã sua spõte coactus uita excedere: uenas sibi ꝑcidit:periitq; pridie kl.maias.Attico Vestio & Nerua Syllão con.xxvii.ætatis annũ agẽs: non sine iactura utilitatis:cũ patriæ:q̃ tãtã imature ãmissit idolẽ:tũ studioꝝ quoq;.Reliq.n.vii.belli ciuilis libri locũ calũniantibus tanq̃ mẽdosi nõ darẽt:qui tametsi sub uero crimie nõ egẽt patrocinio:i eisdẽ dici q̃d i Ouidii libris præscribit̃:põt.Emẽdaturus si licuisset erat.extãt eius & alii cõplures : ut illa cõsaturnalia.katascomon.syluaꝝ.x. Tragœdia medea iꝑfecta.salticæ fabulæ.xiiii.& hippomata prorsa oratiõe i octauiũ sagittã:& pro eo de icẽdio urbis.epistolarum ex campania:non fastidiẽdi quidem omnes:tales tamẽ ut belli ciuilis uideat̃ accessio.

Ex dimidiato codice particula ad poetæ huius uitam pertinentes sumpta.

PRima ingenii expimẽta i Neronis laudibus dedit i qnquenali certamine:deĩde ciuille bellũ: q̃d cũ Põpeio & Cæsare gestũ ẽ:recitauit:ut ꝑfatiõe quadã ætatẽ & initia sua cũ Virg.cõparãs ausus sit dicere:& q̃tũ mihi restat ad Culicẽ:hic initio adolesentiæ cũ ob ĩfestũ matrimoniũ patrẽ suũ agere lõgissime cognouisset:reuocatus Athenis a Nerõe cohortiq; amicoꝝ aditus:atq; etiã q̃stura honoratus:nõ tamẽ ꝑmansit i gratia:siqdẽ ægre ferẽs recitãtes:subito ac nulla nisi refrigerãda sui cã idicta: senatu cũ recessisset:neq; uerbis aduersus pricipẽ:neq; factis extãtibus post hæc tẽperauit:adeo ut quõdã i latrinis publicis clamore cũ strepitu uentris emisso hemistichiũ Neronis magna cõsessoꝝ facta pronũciarit. Sub terris tonuisse putes.sed & famoso carmine cũ ipsum:tũ potẽtissimos amicoꝝ:grauissime ꝑscidit.ad extremũ pene signifer Pisonianæ coniurationis extitit multus i gloria tyrãnicidaꝝ palã ꝑdicãda:ac plenus minaꝝ: usq; eo intẽperãs:ut Cæsaris caput proximo cuiq; iactaret.ueꝝ detecta cõiuratiõe nequaq̃ animi cõstãtiã ꝑstitit: facile.n.cõfessus:& ad humilimas deuolutus ꝑces:m̃rem quoq; inoxiã iter socios nominauit:sperãs ipietatẽ sibi apud principem profuturam:impetrato autem mortis arbitrio libero:codicillos ad patrem corrigendos quibusdam uersibus exarauit:epulatusq; largiter brachia ad secandas uenas præbuit medico.

Pomponii Infortunati.M.Annei Lucani uita.

ANneus Seneca e corduba ciuitate bethycæ Romã uenit:statiq; eques factus ẽ cuius declamationes & si celebratæ:negligẽtia tẽpoꝝ ad nepotes nõ ꝑuenire.suscepit i patria ex Elbia uxore liberos tris L.Anneũ Senecã:Iuniũ Anneũ Galliõnẽ:& Anneũ Melã: quẽ ut minorẽ natu domi reliqt. Seneca & gallio romæ ꝑfecere sub Marullo grãmatico & Cesteo smyrnæo atq; Asinio Pollione thetoribus.Mela cũ adoleuisset iubẽte patre rẽ domesticã gubernauit:donatus ut cæteri fratres amicicia Cæsaꝝ eq̃stri ordine.C.Aciliã duxit uxorẽ filiã Acilii Lucani oratoris cuius tũc nõ mediocre nomẽ apud prouinciæ ꝑ cõsules erat Ex ea Melas.iiii.nonas nouẽbris.C.Cæsare iteꝝ &.L.Cæsiano cõsulibus.M.Anneũ Lucanũ iposito soceri noĩe genuit.Fastiditus ĩde familiari cura cũ octimestri infãte romã uenit qetiori uitæ apud fratres uacaturus:sperãsq; p ꝓcuratiões aqrendæ pecuniæ breuius sibi iter fore quo æquari cõsulibus credebat.Lucan.studuit romæ sub Rhemmio Palæmone & cornuto:ex condiscipulis Saleium Bassum &.A.Persium ꝑcipue dilexit:Neroni cuius ætas patruo Senecæ commissa erat diu gratus:quæstor ante ætatem gladiatoriũ munus edidit:sequenti anno populi fauore in auguratus sacerdotium ascitus:ut Papinius Statius refert.

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Polli Argentarii filiam de qua Calliope Papinii canit.

Nec solum dabo carminum nitorem:
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam a tq; ingenio tuo decoram:
Qualem blanda Venus daretq; Iuno:
Forma:simplicitate:comitate:
Censu:sanguine: gratia:decore.

Nero cũ per Clinium Ruffum Niobẽ se pronũtiatuꝝ polliceretur pronũtiauit i theatro pompeii.Lucanus ex tempore Orpheum recitauit.Iudices quorum censuram uerebatur princeps:coronam Lucano dedere.Non tulit id Cæsar cuius natura fuit odio prosequi præcellentes:& contumeliis ac maledictis lacessere. Interdixit igitur poetæ foro theatro.& carmina ostentare prohibuit:de quo Papinius.

Ingratus Nero dulcibus theatris Et noster tibi præferetur Orpheus.

Lucanus cum se premi odio animaduerteret:Pisonianæ coniurationi hesit:quæ tunc ad extinguendam tyrannidem insurgebat:quam & ipse fateri uidetur cum ait:

Consilio iussuq; deum transibis in urbem
Magne tuam: summusq; feret tua busta sacerdos.

Corpus enim Pompei nisi extincto Iuliorum genere Romam transferri non poterat. Accusatus diu silentium tenuit sed promissa impunitate matrem nominauit:acceptoq; mortis arbitrio uenas soluit. Cum frigescere pedes manusq; & spiritũ cedere itellexit ꝓnũciauit uersus quos p huiusmodi imaginẽ de[illegible] fecerat.

Sanguis erant lachrymæ:quæcunque foramina nouit
Humor:ab his largus manat cruor:ora redundant
Et patulæ nares:sudor rubet:omnia plenis
Membra fluunt uenis:totum est pro uulnere corpus:

Decessit pridie kal.Maii Silio nerua Attico Vestio cõsulibus q cõsul designatus cũ Plaucio Laterão erat ãno

nondum septimo & uigessimo finito. Sepultus est ĩ ortis suis: ubi forte tale potuit ĩscribi epigramma.

Bethys habet natale solum: est annea propago.
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix luna octonos cælo consecerat orbes:
Cum me roma sui respersit tybridis unda:
Seruatumq; foro traxit Phœboq; dicauit:
Hinc siluæ: geminæq; faces: reus inde sagitta:
Orpheus ingrati stimulus liuorq; tyranni:
Dum ciuile nefas aperit pharsalia nostræ
Inuidit famæ Nero: proh musæq; canentis
Interrupit opus gladio: uenisq; resectis Assertore sacros maculauit sanguine uultus:

Scripsit Saturnalia syluaꝝ libros. x. Medeã: Orpheũ: ĩcẽdiũ urbis: ĩcẽdiũ troianũ cũ Priami calamitate. Orõne sua Octauiũ Sagittã q põtiã cõfoderat damnauit. Pharsaliã non finiuit: cuius prios tris libros cũ uxore correxit quos ĩscitia deprauatos cũ reliqs septẽ Io. Andreas antistes Aleriẽsis diligẽtissime nr̃o tẽpore emẽdauit rogantibus Cõrado & Arnoldo q ne lingua romana pereat libros laudabili inuentione imprimunt: Varius copiosus: sublimis: concitatus ut Quintilia. ait oratoribus magis q̃ poetis numerandus quãuis aliter Martialis: Sũt qdã q me dicũt nõ eẽ poetã. Sed q me uẽdit bibliopola putat Mela pr̃ cæso filio dũ rẽ familiarẽ diligẽtius q̃rit: accusat̃ a Fabio romano ex ĩtimis Lucani amicis: simulatasq; filii ad patrẽ litteras retulit: ubi Nero ĩspexit ĩhiãs opibus eius cædẽ ĩpat: Mela uenas secuit scriptis codicillis: qbus ĩ Tigilinũ & Cossucianũ Tigilini generꝝ grãdẽ pecuniã errogauit: ut cætera manerẽt adiecit & q̃relas: mori se scilicet nullis supplicii causis. Apud Corneliũ Tacitũ legit̃ Cõsulibus Silio Nerua & Attico Vestino cõiurationẽ ĩ Neronẽ cœptã & in primis Lucanũ Anneũ cõiurasse q famã carminũ eius p̃mebat Nero: prohibueratq; ostẽtari uanus assimulatione: tum detecta cõiuratiõe Luca. Aciliã mr̃em suã ĩter cõscios noĩauit ꝑmissa ĩpunitate. Sed Nero post mortẽ multorũ Lucãi cædẽ ĩpauit: Is ꝑfluuẽte sãguĩe ubi frigescere pedes manusq; & paulatĩ ab extremis discedere spiritũ feruidus adhuc & compos mentis intelligit recordatus a se carmen compositum quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat: uersus ĩ psos retulit: atque illi suprema uos fuit.

Si generi soceriq; cupis cognoscere bella:
Nõ alium quæras: hic manifesta facit.
Immatura dies rupit pharsalica fata:
Quo bonus haud tantum clauderet auctor opus.
Quod nero crudelis facinus licuisse putasti:
A te non aliud debuit ire bonis.
Multa quidẽ licuere tibi: sed plura relicta
Imperfecta licet non tamen illa perit.
Viuet: & extinctis pharsalia nempe legetur
Cæsaribus: cineres non capit urna sacros.
Et licet hic partes uel plures rhetoris extent:
Inuenies & quæ mira poeta canat.

Epigramma Laphranci Ch.

Lucanus ad lectorem.

Non rudis occurro: sed lima tersus ad unguem:
Nuper qui fueram sordidus atq; lacer.
Egredior: lingua iuuenes animisq; fauete:
Liuida turba tace: quid nocuisse iuuat?
Pantagathi (fateor) monumenta prioribus annis:
Sed mage taberii cura secunda placet.
O utinam tales producas Brixia fœtus:
Vnde habeas nomen perpetuumq; decus.

IOANNES Taberius brixiãus Frãci. Barbaro Posteriori patritio ueneto integerrimo. Salutẽ.

COmmẽtaria q̃ ĩ ãnei Lu. pharsa. ab Oibo. leoni. edita putabãt: uiro si qsq̃ fuit ætate nr̃a eruditissimo: sicut mihi mãdaueras Franc. Bar. succisiua & tumultuaria q̃dã cognitiõe r̃censui rẽ q̃ & altioris ĩgẽii uirꝝ & plusculũ tp̃is ad poematis magnificẽtiã deposcebat. Tãta. n. ĩ illis fuit erroꝝ series ut mihi uiderer aliquãdo (qđ aiũt) sine filo labyrĩthũ ĩgressus: Nã p̃ter odiosã ꝓlixitatẽ: multa ĩepte nimiũ: multa ꝯtra ciuilis historiæ fidẽ: atq; ẽt nihil ad poetæ expositionẽ cõferẽtes nugas: ut ĩmẽsũ opus excresceret: qsqs fuerit: ĩculcauit. Neq;. n. oibonũ ip̃m istæc ũq̃ scripsisse crediderĩ: sed ab eo dictata uero similius fit quẽpiã ex discipulis ĩ uolumẽ colligisse: q ĩscriptiõe ipsa p̃ceptori suo nõ tã bẽigne q̃ ĩprudẽter acceptũ retulit. Ego uero etsi ĩtelligebã nullã me ꝓ laboribus gratiã susceptuꝝ: q eo deliciaꝝ oẽs hac tẽpestate puenimus: ut nihil sit detrahẽtiũ morsibus ĩuiolatũ: tuis tamẽ ĩ me beneficiis astrictus: opus ipsũ qđ alioqn uerborꝝ ambagibꝰ fastidiẽdũ uidebat̃: ꝓ ĩgenii tenuitate: sed tẽperata castigatiõe correxi: ne forte litteratorꝝ uulgus crispatis naribꝰ ĩsurgẽs: alienæ messi nos auarã nimis falcẽ subiecisse cõtẽderet. Tametsi qs iure succẽseat? Addimus q̃ græce latineq; fuerãt oportũa: q̃ ãt nõ poterãt sine publico eminentissimi uatis dispẽdio legi: recisa sũt. Deprauata loca fideliter emẽdauimus: eaq; (opĩor) solertia: ut si qs erroꝝ cãs: & rõnes emẽdationũ: collato priore exẽplari: sepositoq; liuore diligẽter excusserit: pauca admodũ sint: q̃ ad plenã poetæ ĩtelligẽtiã desideret̃. Te igit̃ mihi assertorẽ Vir humanissime p̃stabis: cuius auspicio qcqd ẽ hoc lucubrationis egredit̃: Tu. n. excellẽti uirtute sũmoq; ĩgenio unus ĩ primis litteraꝝ subtilis æstimator & cẽsor ĩtelligis q̃ uerborꝝ sententiaꝝq; maiestate poeta cõcitatus assurgat ĩtermissisq; nõnũq̃ grauioribus studiis poeticas ĩterp̃tatiões ĩspicis: & exploras: Stilus ãt si qd te ĩpolitior offẽdet: cogitabis trimestri celeritate: & paucissimis qdem diei horis cũcta mutari nõ potuisse: urgẽte atq; ĩdices expostulãte ĩpressoꝝ turba. Cuius angustiæ testes mihi Hieronymũ Aduocatũ: Ioannẽq; britãnicũ raræ synceritatis uiros: & plane ἐγκυκλιοπαιδείας disertissimos appello. Quod si accutissimo iudicio tuo pharsalica hæc enarratio fuerit cõprobata: nihil erit ãplius qđ a doctoꝝ ẽt bibliotecis ullam repulsã uereat̃. Ama nos & uale. Brixiæ pridie kal. maias. M. cccc. lxxxvi.

Ella per æmathios: In exponendo hoc auctore hæc omnia libāda sunt: Libri titulus: Poetæ uita: Intētio scribētis: character carminis cui parti philosophiæ subiciatur. Postremo quæ nā ita nia ipulerint populū romanū: ut in se arma cōuerterit. cuius belli cā explicabitur: ubi dicit. Fert aimus causas tantaꝝ expromere reꝝ. Verumtamē generaliter quædā dicit: quæ principes exci tauerit ad arma. Titulus ē. Lucani Annei Cordubēsis Pharlasiæ Liber Primus incipit. Lucani proprium nomen. Annei: cognomen familiæ. Cordubēsis: patriū ē. Nam Corduba ciuitas est

M. ANNEI lucani cordubensis pharsaliæ liber primus.

Corduba me genuit : rapuit nero : prælia dixi
Quæ gessere pares : hinc socer inde gener :
Continuo nunquam direxi carmina ductu
Quæ tracti serpāt : plus mihi comma placet.

ELLA per æmathios plusq̄ ciuilia campos
Iusque datū sceleri canius: populūq; potētē
In sua uictrici cōuersum uiscera dextra:
Cognatasque acies: & rupto fœdere regni:
Certatim totus concussi uiribus orbis
In commune nefas: infestisque obuia signis
Signa: pares aquilas: & pila minantia pilis.

hispaniæ. Pharsalia denominatio est operis a loco: ubi ciuile bellum de quo tractat gestum ē. q̄ prouincia sæpe nomen mutauit: q̄ eam duces uarii a suis nominibus appellauerunt. Nam ab Aemathio: Aemathia dicta est. Pharsalia : a Pharsalo. Thessalia a Thessalo. Macedonia: a macedone. postremo a Philippo rege campi Philippici sunt appellati. Liber primus incipit. quia sequit̄ secundus & tertius & reliq : nam numero decem sunt. De poetæ uita dictum est. Intentio scribentis est principes Ciuitatum a bellis ciuilibus & seditionibus deterrere exemplo Cæsaris & Pompeii qui discordia populum romanū eo furore compulerūt. ut rempublicam funditus perderent. Parti autem philosophiæ subiicitur quam ΗΘΙΚΗΝ uocāt idest moralem. Nam sub occasiōe Neronis in dominādi libidinem inuehitur: quæ mala hæc infert ciuibus. Seditiōes: sacrilegia: cedes. Rapinas. Incēdia ciuitatum. casus. Character carminis ē grandiloquus & heroicus. nā exametro scribit̄. hic gesta uiroꝝ fortium subtilius uerbis grauibus q̄ sententiis descripta continet. Causæ belli tradūtur ab aliis: alio modo. C. Iulius Cæsar Iulii Lucii & Aureliæ filius a prima ætate: animo magna concipiens. Pōpeio magno filiā suam Iuliam: Seruilio cæpiōi ante desponsatā cōnubio iunxit. Hic Pompeio Marcū Crassum cōciliauit. nam ab eo capitali odio dissidebat. post consulatum & se ipsis socium tertium adiunxit: ne male respublica gereretur. Itaq; cæsar haud multo post: fauente pompeio Gallias cum illyrico petiit: sed cū Lucius domitius minaretur se si consul factus esset. exercitum ademptuꝝ cæsari: illum non modo a consulatu deterruit. sed fauente Pompeio effecit: ut supplementum mitteretur: nec eo honore se indignum præbuit: & bello feliciter gesto i Gallia: Britaniam subegit. cuius uictoria magnæ sunt ortæ disceptatiōes: & rempublicam gessit. non ut antea stipendium militibus duplicauit. & cætera fecit quæ sine dubio tyranicam administrationē præ se ferre uidebantur. Itaq; diu latens tandem erupit inuidia. Bella per æmathios. Poeta sicut mos est: primo quidem proponit. Deinde inuocat : Postremo narrat: Sed hoc amplius facit: quod per conquestionem a lectoribus beniuolentiam comparat. nam deploratio est populi romani magis q̄ inuectio. Proponit igitur Lucanus quod scripturus sit cum dicit. Bella scilicet gesta. Aemathios campos: idest thessalos a loco ubi gestum fuit bellum iter cæsarem & Pompeiū ab Aemathiōe duce. Nam principes prouincias ab eoꝝ nomine in q̄bus imperabāt denominare cōsueuerūt. Plusquā ciuilia: quia bellū ciuile dicit̄ quod iter ciues gerit̄. Hoc autem nō modo inter ciues sed iter cognatos parentes & filios fratresq; gestum fuit. Iusq; datū sceleri Nam ius quod administrari deberet a uiris itegris & puris quodammodo datū est tyrānis. Sceleri. hoc est scelestis. Victrici dextra. s. externoꝝ populorum. nam q̄ externas gentes subegerāt. nunc ipsi iter se manus cōuertunt. Cognatasq; acies. nūc declarat quod dixit plusquā ciuilia uidelicet cum filius aduersus patrē. frater aduersus fratrem. cognatus cōtra cognatū arma sumpserit. Rupto fœdere: Concordia soluta. scilicet Crassi pompei & Cæsaris. Regni: autē inuidiose dixit. Nam principū factiōes regnū appellauit. nam quoad ipsi cōcordes fuere bellū ciuile quieuit. mortuo uero crasso & Iulia quæ alterū uinculū erat iter Cæsarē & Pompeium: tū demū bellum erupit. ideo regni Inuidiose dixit q̄ ipsi tanq̄ reges rēpublicā occupauerint & mortuo crasso iurgia statim i bella proruperunt. Certatim totis: Nam gētes atq; nationes secutæ sunt hinc pompeiū. īde cæsarē cū totius orbis imperiū populus romāus teneret. Cōmune quia cōtra rempublicā fit bellū. Signa. hic cæsaris. īde pompei. Obuia ut ostēderet eadē signa nō fuisse cōtraria: quod continuo ostēdit. nam uexillū pompeii Aquilam habebat i quo scriptū erat. S.P.Q.R. & hoc idē cæsar gestabat. Pompeius teste Appiāo Herculē inuictū: cæsar uero uictricē uenerem i auxiliū uocabat cui erexit templū: Vt prius ad pharsalā uouerat bellū initurus. Pares aquilas: Declarat signa obuia. Pila: tela proprie romana.

Quis furor o ciues: nūc p deploratiōnē ab auditoribus bēniuolētiā cōparat. deplorat eni populū ro. q̄ externis bellis relictis i seipsum arma conuerterit: legenda aūt hæc sunt cum miseratiōe: non aūt cum inuectiōne. neq; eim iuectio cōuēit poetæ heroici carminis sed satyrici. est aūt deploratio talis etiā apud Horatiū. Audiet ciues acuisse ferrum: Quo graues psæ melius perirent: Audiet pugnes uitio parentū Rara iuuētus. Eodem modo

Virgil. cum de Aenea loqueretur. Nos tua progenies cæli quibus anuis arcē. Ciues: admonet ciues ipsos eē q sanguinem suū appetūt. Licentia: est data uobis. Præbere: ut præbeatis. Gentibus inuisis idest hostibus Nā populus romanus Barbaris sanguinē tuū donauit quem aduersus gētes iperio augendo præbere debuerat. Cumq; supba foret: quæstio uidet̄ excitari cur i pricipio deploret quod solet esse Epilogi. Epilogus aūt fit per deploratione & amplificationē. sed habetur in arte rhetorica eosdem ferme locos esse epilogi & proœmii. Locus est cum ostendimus factum quod non oportuit. s. populum romanum crudis uulneribus in se arma conuertisse. non factum qd' oportuit. uidelicet externos hostes bello prosequi. & aduersus eos pro augēdo iperio bella gerere. In principio beniuolentiam a rebus comparabimus: si incommoda nostra per conquestionem. siue deplorationem ostendemus. Superba declarat cur superba: nam parthi fuerant gloriati ad internecionem usq; cecidisse romanū exercitum. Nam cum Crassus: Pompeius & Cæsar inter se cōiuncti essent & rempu. ro. pro arbitrio suo uexarent partiti sunt inter se prouincias: ita ut Cæsar Gallias. Britāniam & Germaniā. M. Crassus parthiam. Pompeius uero Italiā teneret. Sed Crassum cupiditas auri traxit i parthiā quā audiuerat auro abundare. Cum igitur fretus uirtute militum: negligentius exercitū duceret. in insidias præcipitauit & tāta sagittarū multitudine obrutus est: ut nubes uiderentur quæ quasi cælum obtexerent. Cum igitur in collem tutum exercitum recepisset: spe colloquii allectus occi sus est. cuius caput abscissum & cerebro uacuato plombo impleuit Nam rex decreuerat tantum auri ei qui caput crassi obtulisset se daturum.

Quis furor o ciues? quæ tāta licētia ferri
Gētibus inuisis latiū. præbere cruorē?
Cūq; supba foret babylō spoliāda trophæis
Ausoniis: ūbraq; erraret crassus multa: phæis
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quātum terræ potuit pelagique parari:
Hoc quem ciuiles hauserunt sangui e dextræ:
Vnde uenit titan: & nox ubi sydera condit:
Quaq; dies medius flagrātibo æstuat horis:
Et qua brūa rigens ac nescia uere remitti
Astringit scythicum glaciali frigore pontū:
Sub iuga iam seres: iā barbarus isset araxes.
Et gens siqua iacet nascenti conscia nilo.
Tunc si tātus amor belli tibi roma nefandi:

Ausoniis italis. Babylon Metropolis parthorum chaldeæ gentis caput est a semirami condita diu summam claritatem obtinuit in toto orbe propter quam reliqua pars mesopotamiæ assyriæq; babilonia appellata est. lx. m. pssus amplexa: muris. cc. pedes altis. quinquagenos latis: Vnde & hoc ex septem spectaculis unū dicit̄. Item orti pensiles ut refert Strabo in figura quadrata quorū latus quodlibet ē quaternum iugerū hi fornicibus continentur sete in forpicis modum interiacentibus: litis super pilis in aleatoriarum tabellarū forma alius super aliā positarū. Pilæ concauæ sunt & terra plenæ. ut arbores maximas consitas recipere possint. Ex lapide coctili & bitumine constructæ: tam ipsæ q fornices & fornicum intersectiones supremum tabulatū ascensus scalares habet. & cochlias ipsis adiacētes per quos continue aqua ex Eufrate in hortos afferebatur ab hominibus ad hoc ipsum constitutis. Vmbraq; erraret: more gentilum locutus est. qui dicebant umbras mortuorum tam diu errare q diu sepulchro carerent: & ideo quia crassi corpus alitibus laniandus expositus fuerat errare dixit. M. Crassus bella parthis illaturus Euphratē fluuiū transiit uictusq; plio in quo & filius eius cecidit: cū reliquias i collē recepisset euocatus i colloquiū ab hostibus uelut de pace acturis: quorū dux erat Surenas comprehensus. p ne quid uiuus pateret̄ repugnās interfectus ē in urbe Sinnaca: ut ostendit Stra. & ex cētū militū militibus teste Apiāo uix decē milia i Syriā e fuga euasisse referunt̄. Nā illi urbe egredienti multa qdē ac dira tribuni annunciauere. ne parthis hac te prorsus idignis inferret bellū monuere: cui minime parēti publicas execrationes exsulenūt quibus spretis crassus demū in pthia profligatus dedit pœnas.

Nullos. ha tri. Legibus enim romanis cautū erat nulli de ciue triūphare licere. Heu quan. Dolētis ē. uere in q hostibus itala sanguinē pbuistis ex quo itellige deploratioñē. Hauserūt pro sparserunt. Vnde uenit: declarat illud tātū terræ. uidelicet quod contineт̄ i oriente. occidente: meridie septētriōe. Vnde. a qua terra. Titan hoc est oriēs. Et nox ubi sy. con. a. occidēs quo sydera cōdunt̄ præter polos sed contrariū uidet̄. Nā nox nō cōdit sydera imo i nocte apparēt. unde stellæ a stando dictæ sunt sed ideo dixit qū ad occasum quo oia sydera tēdūt. Qua bruma pl ne septētrionē ostēdit. Bruma. i. s. frigore. nā i scythia sēp ē hyems. Astrigit: cōgelat. Scythicu septēprionalē. Glaciali uehemēti frigore nā oceanus septētrionalis cōgelat̄ idoq; amalchiū eū appellat. Hæcathæus: qd scythica ligua oceanū cōgelatū significat Pli. Iuga. s. romana. Seres. scytarū gētes sūt auctore Pli. l. v. lanificio syluarū nobiles pfusa aq̄ depectētes frondiū caniciē unde geminus fœminis nris labor redordiēdi fila & rursu texēdi: tā multiplici ope: tā lōgiquo orbe petit̄. ut i publico matrona trāslucеat. Seres mites qdē. sed & ipsis feris psimiles: cœtū reliquorū mortaliū fugiūt: adeo ut cæterarū gētiū cōmertia abnuāt. Primū eorū fluuiū mercatores ipsi trāseunt i cuius ripis nullo iter ptes liguæ cōmertio sed posita rerū ptia oculis æstimātibus sua tradūt: nra nō emūt. Auctore Stra. Apd hos populos sunt qdā in arboribus uermes q bōbices appellāt̄ ii i araneærū morē tenuissima fila deducūt: ut refert Ser. li. ii. Geor. Araxes fluuius q per Armeniam labitur: unde & Luca. in septimo libro. Armeniumque bibit miles romanus araxē. Et gens si qua in dubitatione ponit. quia non reperitur ortus nili Nam apud Herodotum legitur q Cambises persarū rex subiecta ægypto conatus est nili ortum inuenire. quod non potuit. Solinus uero dicit Iubam rege tradidisse: & punicos libros affirmare nilum originem habere a mōte inferioris mauritaniæ q oceano ppiquat.

Orbem totum:quia orbem terrarum imperio suo roma subegit. Si:pro quãdo. Tantus a. concessio est color rhetoricus cum aliquid tunc maxime negamus quod concedere uidemur: Vt hoc loco concedit:ut bella gerant:sed tamen dicendo nefandum significat non debere populum ro.hoc belli ciuilis affici amore. In: idest contra. Verte manus:ad præsens tempus pertinet. At nunc semirutis:Sed nunc inquit si quis quæsierit:quãobrem multa Italiæ opida euersa sunt:aut deserta non inueniet id ab externis hostibus euenisse : nec eam aliunde accessisse cladem:sed romanos ipsos bellorum ciuilium causam extitisse.ordo ãt tendit usq; ad

Totum sub latias leges cum miseris orbem:
In te uerte manus:nõdum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendẽt quod mænia tectis
Vrbibus italiæ:lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent:nulloq; domus custode tenetur.
Rarus & antiquis habitator in urbibus erat.
Horrida quod dumis multosq; iarata p ãnos
Hesperia ẽ: desuntq; manus poscẽtibus aruis
Nõ tu pyrrhe ferox:nec tãtis cladib9 auctor
Pœnus erit.nulli penitus discindere ferro
Cõtigit:alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod si non aliam uenturo fata neroni
Inuenere uiam:magnoq; æterna parantur
Regna deis:cœlumq; suo seruire tonanti
Nõ nisi sæuorum potuit post bella gigantum
Iã nihil o supi querimur:scelera ipsa nefasq;
Hac mercede placẽt:diros pharsalia cãpos
Impleat.& pœni saturentur sanguine manes:
Vltima funesta concurrant prælia munda.

eũ locũ:nec tu pyrrhe ferox.Tũc inqt si tãta belli cupido icessit:debebas ciuilia bella gerere:cum hostes externos debellasses:sed nũc nõ ita fecisti.Nã prius urbes Italiæ bellis ciuilibus:aut euertisti:aut desertas fecisti. Pendẽt.i.ruinã ubiq; minantur. Semirutis:q iã ferme ruerũt. Lapsis:euersis. Nulloq; do. cu. te. & quia desertæ sunt urbes:& q nulli ferme in illis relicti sunt ciues. Rarus & anti.aut q omnino destitutæ sũt:aut q rari admodũ ĩ his habitãt. Horrida q du.& q uniuersa italia iã desolata ẽ. Manus:agricolaꝝ:nõ.n.sũt q agros colãt. Nõ tu pyrrhe fe.p pyrrhũ regem epirotarum omnes hostes externos intelligit.qui bellũ italiæ intulerũt.Nã Pyrrhus rex epirotarum:materno genere ab Acchille:paterno ab Hercule oriundus cum imperium orbis agitaret & rõanos potentes uideret.Apollinẽ de bello consuluit. ille ambiguo respondit.Aio te Aeacida romanos uincere posse.hoc dicto in uoluntatẽ tracto auxilio tarẽtinis uenit:bellum romanis intulit: Leuinium consulẽ apud Heracleã elephantorũ nouitate turbauit. Quinq; romanos aduersis uulneribus occisos esse uideret.ego inquit talibus militibus breui orbẽ terraꝝ subigere potuissem amicis gratulantibus : quid mihi cũ tali uictoria inqt ubi exercitus robur amittã? Ad uigesimũ ab urbe lapidẽ castra posuit: captiuos Fabritio redidit:uiso Leuinii exercitu eãdẽ sibi ait aduersus rõanos quã Herculi aduersus hydrã fuisse fortunã.a Curio & fabritio superatus Tarẽtũ refugit i Siciliã traiecit.Mox i italiã locros regresus pecuniã proserpinæ auehere tentauit.Sed ea naufragio relata ẽ.Tũ i græciã regressus dum argos oppugnaret ictu tegulæ prostratus ẽ:corpus ad Antigonũ regẽ Macedoniæ relatũ magnifice sepultũ. Pœnus erit:Sed romani ipsi se mutuis uulneribus occidere. Pœnus: Hannibal qui sedecim annos italiam occupauit & sæpe romanorum exercitus occidit. Discindere: uastare. Alta sedent:sed id fecit romana discordia. Alta profunda quæ adhuc apparent. Sedent:sunt: manent. Virgilius Turnus secreta ualle sedebat. Quod si non a. nunc sensim transit ad inuocationem:& sine dubio hoc loco p ironiam dicit Neronem imperatorem haud indigne tot cladibus ad imperium ro.puenisse. Dicit.n. si aliter Nero iperator Ro.esse nõ potuit nisi prius tot clades Italia pateretur.Iusta cã fuit:cur bella ciuilia fuerint ; nã ut talẽ imperatorẽ Romãi consequerentur nulla bella:nullæ clades timendæ fuere:imo potius optandæ.ordo ẽ iam nihil o superi q̃rimur. Non aliã uen ta.ne.i.si nulla alia ratione Nero potuit iperare Romanis.Magno scilicet ptio:labore & periculũ.declarat periculũ:quia nisi prius bella contra Gigantes cõfecissẽt dii nõ potuere reges esse cæloꝝ. Tonãti:Ioui. Gigãtũ:quia in eam aĩmi elationẽ uenere:ut bellũ Ioui inferre ausi fuerint. Scelera:scilicet ciuilis belli. Nefasque:quæ contra ius diuinum & humanum gesta sunt. Hac mercede:hoc præmio:ut Nero nobis imperet. Diros pharsalia cã.esto·hæc omnia gaudemus contigisse.quãdo nõ aliter datur: ut imperatorem hunc consequamur. Impleat:scilicet sanguine. Diros campos·ubi dira bella gesta sunt. Et pœni saturentur san.ma.i.umbræ Carthaginensium qui in Italia cæsi sunt satiẽtur.ut Asdrubalis qui a claudio Nerone & Liuio collega cum multis carthaginensibus occisus est.Ergo eoꝝ aiæ gaudeãt se ultionẽ cõsecutas fuisse. Vltima fu.fuerit etiã plui gestũ apud mũdã si aliter Nero imperator esse non põt quod quidẽ prælium ultimũ Cæsari fuit:nec illud quidẽ pro reliqua facilitate.sed triste & aspeꝝ nã nec Cæsar pro more lætus fuit·sed ante aciem mœstus constitit seu consideratione humanæ fragilitatis secundum Appianum : seu metuens ne id quod Pompeio acciderat sibi contingeret. Cum ergo diu æquo Marte pugnasset subitum inter millites silentium exortum est ipse etiam netas uidit:quod ante non uiderat·ut Veteranorum manus retro cederent.Ex quo adeo desperauit ut de morte cogitaret : & uenenum hauriret. Cũ igitur cohortes ex transuerso ad eius castra uenirent·quas Labienus misit simulauit eas fugere·& eas ad Mũdam usq; secutus est.Et urbem Mundam obsideri iussit:& cæsorum hostiũ factis aggeribus castra uallauit. Vbi iam desperatis rebus filius Pompeii antea intorto talo·latens in spelũcha a cæsarianis occisus ẽ i crure uulneratus ad laurõẽ occidit.dicit ergo ẽt bellũ illd qđ gestũ fuit apđ mũdã accedat:ut tãdẽ iparor nero fiat.

His cæſar peruſina fames: mutinæq; labores
Accedant fatis:& quas premit aſpera claſſes
Leucas:& ardenti ſeruilia bella ſub æthna:
Multum roma tamen debes ciuilibus armis.
Quod tibi res acta eſt:tecũ ſtatõe peracta
Aſtra petes ſerus prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo ſeu ſceptra tenere
Seu te flãmigeros phœbi cõſcendere currus
Telluremque nihil mutato ſole timentem
Igne uago luſtrata iuuet:tibi nũine ab omni
Cedetur:iuriſque tui natura relinquet.
Quis deus eẽ uelis ubi regnum põere mũdi.
Sed neque in arctoo ſedem tibi legeris orbe:
Nec polus auerſi calidus qua mergitur auſtri.
Vnde tuam uideas obliquo ſydere romam.
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris unam:
Sentiet axis onus. librati pondera cæli
Orbe tene medio:pars ætheris illa ſereni

Cæſar:ſcilicet Iulius qui tribus & uiginti uulneribus in curia Pompeii occiſus eſt.conſpiratione in eum facta interfectore, cuius teſte Appiano Alexandrino fuerunt ex ſuis potiſſimum fratres duo Cæcilius & Bucelianus:& ultra hos Rubrius Riga. Quintus Ligarius·Marcus Spurius: Seruilius Galba: Sextius Naſo pontius Aquila.Ex amicis uero Cæſaris Decimus Caius Caſca:Trebonius præterea & Tullius cimber· Minutius Baſilliuſque. Peruſina fames: Auguſtus Cæſar cum uiginti quattuor annorum eſſet Lutium Antonium Peruſiæ obſedit:& eum fame in ſeditionem uenire coegit: Ibi & ipſi Antonio dedit ueniam: & militibus eius urbem ipſam diruit.redactiſque in poteſtatem omnibus aduerſæ partis exercitubus bellum citra ullum ſanguinem confecit. Mutinæq; labores.i mutina Marcus antonius Decium Brutum obſidebat ad quem legati de pace miſſi.repudiati ſunt.Poſtremo etiam imperator Octauius & primo quidẽ Panſa aduerſus Antonium male pugnauit: deinde Hircius fuſis ſociis pugnam adequauit. Sed tertio Antonius uictus ab Octauio in Græciam confugit. Et quas premit aſpera claſſes Leucas: Auguſtus Cæſar initio motus bellorum quæ Marcus Antonius fecit:traiecit Durachium: ut ibi ueniente Antonio & Cleopatra occurreret: poſitis caſtris Leucada promontorium caſtris circũdebit:Cornua etiam ꝓmontorii cinxit & ſtatim Cleopatra & Antonius aſfuere quadringentæ naues erant Auguſti: ducentæ uero amplius hoſtium:ſed magnitudo harum adæquabat illas.Nam a ſenis in nonos remorum ordines ſurgebant Præterea tabulata adeo alta erãt:ut caſtrorum & urbium formam præberẽt.ſed hæc moles exitio fuit hoſtibus nam agiles Auguſti naues: graues Cleopatræ:plures ſingulas adortæ facile diſſipauere:& ita Auguſtus Cæſar uicit. Premit: quia ibi ſubmerſæ ſunt Cleopatræ & Antoni naues. Et ardenti ſeruilia bella ſub æthna:Syrius quidam nomine Eunus: quaſi phanatico furore ſtimulatus ſeruos ad libertatem & arma uocauit: Cum Syriæ Deæ comas rotaret. Nam ampla in os nuce ſulphure ſtipata accepta:cum ſingulis uerbis ſingulas flammas emittebat: quo miraculo moti ſerui. primo duorum milium poſtea quadraginta milium exercitum confecit: &cœpit caſtra romanorum ſcilicet Manlii:lentuli: ipſei:& piſonis:Sed hos tandem nouiſſime fame uictos & quaſi peſtilentia conſumptos apud ætnam mõtẽ perpenna in Ergaſtula duxit. Ardenti quia ſemper flammas emittit. Multum roma q̃uis hæc omnia bella fuerint.in quibus tanta romanorum cædes fuit:tamen bene actum eſt tecum o Roma q, talem conſecuta es impatorẽ. Tibi res acta idest ad utilitatem tuam. Statione peracta aſt.pe.ſe.Apoſtrophat nunc ad Neronem·& per ironiam dicit illum poteſtatem habiturum cæli:cum ex hoc corpore humano diſceſſerit:ut q̃cunq; cæli partem uoluerit diligere poſſit. Hac ſta.p.i.hac uita finita.Nam ſtatio eſt locus: ubi naues ad tempus manent·non autem hyemant:ita & anima in corpore noſtro quaſi in ſtatione manet. Serus:quia longa uita tibi ſupereſt. Prælati præpoſiti quia tu cælum prœpones regiæ romãæ. Gaudente po.quia omnes cæleſtes lætitiã agent te in cælum aſcendere. Seu ſceptra:ſiue inquit rex cæli eẽ uolueris ſiue currũ ſolis aſcendere:facile tibi conſentient. Nihil ti.quẽadmodum timuit phaetõ cũ curus patris rege uoluit.q.d.nõ eris ſimilis phaetõti q zodiaci mõſtris territus habenas equoꝝ reliq̃t. Vago:errante: quia errauit tunc cum ſolis phaeton currũ gubernauit. Luſtrare:circuire. Quis:ꝑq̃lis. Tuo iuri:tuæ poteſtati. Sed neq; i ar.mõet ne imas cæli ptes diligat:ne forte maiori onere axem premat.ſed dicit mediũ cæli locũ capiendum eſſe: ubi ſedẽ ſuam ſtatuat.Nã ſi e regiõe ſteterit nõ poſſet niſi ex obliquo Romam reſpicere:& ex hoc eum Strabonem fuiſſe ſignificat.Nec lege:pro elegeris. In ar.or.hoc eſt in ſeptentrionali,uidelicet in altero polo cæli.Nã ſicut in ſphæra uidere licet:diameter:hoc eſt axis alio noĩe appellatur: ab altero polo uſque ad alterum polum: per mediam tranſit ſphæram & primus polus arcticus.i.ſeptẽtrionalis dicit ab arcto:idest urſa.Nam αρκτος eſt urſa.Alter uero antarcticus eſt expoſitio arctici.ſ.auſtralis uel meridionalis.Dicit ergo ne in altera parte ſedẽ deligat Nero:ne nimio pondere cælum preſſum ruat. Nec po.hoc eſt i extremitatibus cæli ſedere noli.nam utriq; tibi periculum immet.Auſtri.i.in meridie in altero polo neq; delegeris ſedẽ. Vergit·uoluit:quia cælũ ſemper uoluitur ab oriente in occidentem:& uertitur circa polos idest arcticum & arctanticum. Aduerſi: arctantico polo oppoſiti. Vnde tu:Nam e regione poſitus: romam niſi ex obliquo aſpicere poteris. Aetheris immen. Noli in extremitate cæli ſedere: quia nimio pondere preſſum cælum in periculo eſt ne corruat. Axis: ſcilicet arcticus & arctanticus. Liberati pondera·quid igitur faciendum: utra inquit pars cæli erit ſi in medio ſederis. Orbe.ſ.cæli. idest i media rotũditate & cõuexitate:nã cælũ ſphæricũ ẽ.Librati.i. ſeipſum ſuſtinentis:qa ſuo põdere ſe ſuſtinet:ut i nullã ptẽ iclinet:iõ libratum cælũ dicit. Pars.ſ.medii cæli.

Vacet:ideſt tibi ſeruiat : & ſignificat Craſſi corporis hominem : ac ſi dicat tanta eſt tui corporis uaſtitas : ut totam Cæli partem ſis occupaturus. Tunc genus humanum : hoc loco rurſus ironice & Amphibologice: loquitur. Videtur enim dicere tunc cum cælum tenueris & gentibus humanis imperare cœperis pax totum orbem tenebit : ſed hoc dicit donec uiuus imperium tenebis ſemper bella erunt. At ubi e terris diſceſſeris: tum denique pax ubique regnabit. Tunc.poſtq̃ mortuus eris : uel poſtquam regna cæli tenueris. Gens omnis amet : ideſt ſit hominum inter ſe ſocietas atque coniunctio. quæ dum imperas eſſe non poteſt.

Tota uacet:nullæque obſtent a cæſare nubes:
Tũc genus humanũ poſitis ſibi cõſulat armis
Inq; uicẽ gẽs omnis amet.pax miſſa per orbẽ
Ferrea belligeri compeſcat limina iani.
Sed mihi iam numẽ es:nec ſi te pectore uates
Accipiam:cyrrhæa uelim ſecreta mouentem
Sollicitare deum:bacchumque auertere niſa.
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus cauſas tantarũ expromere rerũ
Immenſumq; aperitur opus:qd i arma furẽtẽ
Impulerit populũ.quid pacẽ excuſſerit orbi.
Inuida fatorum ſeries:ſummiſque negatum
Stare diu:nimioq; graues ſub põdere lapſus.
Nec ſe roma ferens:ſic cum compage ſoluta
Sæcula tot mundi ſuprema coegerit hora:
Antiquũ repetens iterũ chaos:omnia mixtis
Sydera ſyderibus concurrent:ignea pontum
Aſtra petent:tellus extendere littora nolet.
Excutietq; fretum.fratri contraria phœbe

Ferrea belligeri : ſecundum hiſtoriam Liuii hoc dixit & conſuetudinem Romanã. Nam Numma Pompilius templum Iani ædificauit : ita ut cum clauſum eſſet pacem ſignificaret : apertum uero bellum. Belligeri iani : ideſt iani dei templum quod Apertum bellum ſignificat. Compeſcant : claudant. Virgilius. Claudentur belli portæ : ſignificauit pacem futuram eſſe : tunc cum Octauius imperaret : quod ita fuit : nam regnante Auguſto Cæſare pax per totum orbem erit. Sed mihi iam numen : ideſt tibi uiuo diuinos honores exhibeo teque non minus in terris inuoco:q̃ ſi cælum teneres. Te pectore:ideſt ſi diuinitatem tuam mente animoque concepero: mihi non opus erit inuocare Apollinem : nec muſas : nec carmen quo bella romana deſcribam. Accipiam pectore : ideſt ꝙ te animo & mente concipiam. Nec uelim : ideſt nolim. Sollicitare deum: Scilicet Apollinem. Cyrrhæa : cyrrha urbs eſt ue tuſta ſub Tirphin Rupem iuxta Delphos ubi colebatur Apollo. Vnde Iuuenalis. Cyrrhæi ſpicula uatis.

Nyſa : urbs fuit in felici Arabia in qua Bacchus enutritus fuit a Nymphis de qua nunc intelligit. Aliam eiuſdem nominis in India bacchus condidit:fuit etiam uicus in Helicone Strabo. Mouentem :ſcilicet tunc cum oracula dat : quia mons omnis circuncuti uidetur & tremere. Auertere: remouere quã obrem nec hunc : nec illum a ſuis ſedibus mouebo.

Tu ſatis : ſcilicet eris & ſufficies. Romana carmina : in quibus res Romanas ſcribere conſtitui. Fert animus : poſt inuocationem narrare incipit : ſed anteq̃ narret attentos facit a rebus magnis : nouis & inuſitatis. Fert : ideſt cupit. Expromere : aperire : ſicut in procemio diximus : licet hoc loco profiteatur ciuilis belli cauſas dicturum : tamen generaliter proſequitur: & primo quidem dicit quemadmodum Pompeius & Cæſar dominandi cupiditatem habuerint.

Immenſum opus:quia non rem paruam ſcripturi ſimus: ſed magnam. Excuſſerit:remouerit. Inuida fatorum:declarat generali cauſa:quia fata ſic uelle uidentur : ut nullum imperium ſit diuturnum : ſed ſi diuturnum certe non ſempiternum. Inuida:quaſi rebus humanis inuideat. Series:eſt diffinitio fati. Nam ut ait Cicero. Fatum eſt quædam continua ſeries rerum ſeſe uoluens implicanſque per æternos conſequentiæ nodos. Stare diu:nam hoc imperium ſtare diu non potuiſſe:non tantum fuit cauſa bellorum: ſed fata quibus aduerſantibus nihil perpetuo durare poteſt. Lapſus : ſcilicet fuerunt cauſa huius belli. Graues ſub pon.I.unum ex reliquo ſequitur.nam ſi pondus magnum eſt ideo grandior eſt caſus. Ferens:ſuſtinẽs:quia ad tantum culmen magnitudinis roma peruenerat:ut nõ amplius ex mole nimia ſtare poſſet.trãſlatio enim ſumpta eſt a mole quæ ubi ad ſummũ peruenerit neceſſe eſt : ut ruat. Sic cum com.ſo.per ſimilitudinem oſtendit:quomodo pax turbata fuerit:fatis nolentibus imperium romanum diutius ſtare:cum ſit fuſa pax ĩ orbem terrarum:ſic inquit & fuſa eſt pax:ſicut dicunt olim inter ſe diſſolutis elementis:omnia ad antiquum Choas reditura eſſe. Sic:quomodo pax fuit confuſa:ſicut machina mundi. Ordo eſt omnia ſydera concurrunt. Cum:pro quando Soluta.i.concordia quæ elementorum ẽ uinculum.ſecundum Empedoclem : qui dicebat quattuor quidem eſſe elementa: Aquam:Terram:Ignem:& Aerem:ſed dicebat duo eſſe formalia.uidelicet litem & amicitiam:quæ elementa coniungunt & ſeparant. Amicitia eſſe incipit cum contrariæ qualitates elementorum & diuerſæ diſcedunt. Lis autem tunc cum illæ contrariæ qualitates redeunt : ſed hoc dicebat futurum ſpatio duodecim millia annorum. Nam ut elementa : concordent diuerſa qualitates habent. Cahos eſt rerum omnium rudis inordinatæque materiæ confuſa congeries & dicitur a χεω ideſt confundo. Ignea aſtra: quæ natura ſeparata ſunt uidelicet ignis ideſt Aether miſcebitur cum elemento contrario ideſt aqua. Fretum : mare ipſum terram inundare uidebitur. Excutiet : confundet : ut omnia inundentur. Phœbi:ideſt luna aduerſa ibit ſoli : quæ a ſole ſemper naturaliter diſcedit & quanto magis appropinquat ſoli : tanto minus lucet : & econuerſo : & hinc eſt ꝙ luna dicitur creſcere & decreſcere. Sed ſol exterius ſuum curſum facit Luna interius & quantum ſpatii ſol conficit uno anno. Luna uno menſe perficit.

Ibit:& obliquuũ bigas agitare per orbem
Indignata diẽ poscet sibi:totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi
In se magna ruũt:lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modũ nec gentibus ullis
Commodat i populũ terræ pelagiq; potẽtem
Inuidiam fortuna suam:tu causa malorum
Facta tribus dominis cõmunis roma:nec unq̃
In turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes:nimiaq; cupidine cæci:
Quid miscere iuuat uires? orbemque tenere
In medio? dum terra fretum:terrãque leuabit
Aer:& longi uoluent titana labores:
Noxq; diẽ cælo totidem per signa sequetur:
Nulla fides regni sociis:omnisque potestas

Obliquum or.idest per zodiacum qui circulus ex obliquo zonas cingit.ergo ubi nũc noctem Luna tenet: tunc diem tenere uolet. Diem poscet sibi:idest relicto suo per cursum solis incedere incipiet. Totaque discors ma.idest concordia elementorum qua omnes res consistunt & seruantur. In se magna ruunt: cum inquit ad eam celsitudinem uenerit imperium romanum:ut altius ascendere nequeat:necesse est ut per se ruat: sed ita dii uoluerunt.ut si finis imperii. Lætis idest prosperis:sicut tristia aduersa dicimus:sic læta prospera intelligimus. Fortuna commodat inuidiam:Hoc inquit:quas fortuna opes populo romano dedit inuidere cœpit:noluitque ut externæ gentes has opes prosternerent.sed populus romanus. ergo inuidiam suam nulli commodauit. Populum romanum. nam ita fortuna uoluit:ut romani inter se concurrerent bello ciuili & suas opes profligarent. Tu causa malorũ: roma enim fuit causa tantorum malorum cum cœpit tribus dominis esse commũis.Nam Cæsar ut Iuliam filiam Pompeio coniungeret & Crassum conciliaret:se tertium socium fecit:ut nihil in republica gereretur quod suo arbitrio displiceret: sed postq̃ cõcordia direpta est morte Iuliæ & cæde crassi:qui bello parthico occisus ẽ:ita bellum ciuile ẽ exortũ. Tribus dominis.Pompeio Cras.& Cæ.qui iter se iperiũ ro.partiti fuerant.nam ut refert Appianus. Crassus ac Pompeius consules ambo designati Cæsari imperiũ Galliæ in aliud lustrum prorogarũt. prouincias ipsi iter se exercitusq; partiti sunt.Põpeius hiberiam sortitus ac Lybiã amicis ad eas emissis.romæ perstitit. Crassus uero Syriã ac syriæ ꝓxima assumpsit.ad parthicum siquidẽ bellum anhelabat:ut lucrum & gloriã inde referret. Turbã:quia societas regni nunquã duratura est: quomodo? Fœdera.i. fuerant causa Regni quia regnum non patitur duos.sic Statius.Sociusque comes discordia regnis.hæc est ergo causa malorum. Feralia.letifera.sed satius fuisset non fuisse concordes Cæsarem & Pompeium: q̃ post concordiam in dissensionem uenisse.Vnde dicitur Cice.prius consuluisse Pompeio.ne Cæsari se coniungeret:quia coniũctionem reipu.optimam uidebat: se discordiam perniciosam intelligebat. O male concordes: o inq̃ Pompei Crasse & Cæsar quid tentatis inter uos societatem iũgere imperii? non ne scitis: nullum regnum sociatum esse posse? Male concordes:nam ut scribit Plutarchus Non (ut plurimi existimãt) Pompeii ac Cæsaris inimicitia:sed amicitia potius bellum ciuile peperit. Cupidine:quia libido regnandi uos in hanc societatem deduxit. Miscere uires:idest coniũgere & esse socios quasi dicat hoc frustra facitis. Orbem.idest imperium orbis terrarum.nam roma domina erat & regina terrarum. In medio: in communi: ut uos tres imperetis: non intelligitis hoc uos frustra tentare? quia tentatis facere quod numina prohibent:& dum mundi natura perstabit.ipsa nunq̃ fides inuenietur inter socios regnorum: nec fratres quidem inter se fidem seruarũt cum regnare cœperũt quod ita sit exemplis nostris & ueterum probari potest:ut Etheoclis & Polinicis fratrum. & cum regnum Thebanum uterque teneret.tandem inter illos orta discordia mutuis uulneribus se cæciderunt:sic Atrei & Thyestis.quorum Thyestes uxorem fratris uitiauit. Atreus Thyeste ad conuiuium uocato filios eius epulandos posuit. Dum terra leuabit:idest dum orbis terrarum durabit. Leuabit idest sustinebit: quia terra suo pondere librata in certa permanet circunferentia cæli.mare enim terram circundat.recte ergo dicit:quia terra fretum sustinet:aqua uero aerem & terram:quia suo pondere aer sustinet terrã: circundatus enim est terra.in medioque centro est terra.mare ambit terram.ergo terra ipsum sustinet: quia i nullam partem declinari potest terra:sed cum grauis sit deorsum tendit:& ad locum suum redit.exempli gratia: si circino facis orbem:punctus.qui in medio circunferẽtiæ erit.distabit æqualiter ab ipso orbe: nec in aliquam partem inclinari potest:sic nec terra inclinari potest:nec a suo centro discedere licet sit suo loco mota:siue dextrorsum:siue sinistrorsum.ergo sequitur ut eam aer sustineat: & necessario in suo centro permaneat. Longi la. quia septem sunt planetæ silicet Saturnus: Iuppiter: Mars: Mercurius: Venus: Sol: Luna: quinque se modo contra mundum ferunt: modo cum mundo retrogradi sunt. duo silicet Sol Luna semper contra mundum feruntur: ideo Longos labores dixit: Nam laborat nitens contra uenientis Sphæræ uertiginem. Voluent: quia sol semper contra mundum uoluitur. Cælo idest per Cælum. Totidem per signa: per quot signa currit sol: per totidem etiam luna: sed hoc interest: quia sol exterius cursum suum facit & singulo mense singula zodiaci signa tenet. Luna uero pereundem circulum cursum suum facit:sed interius. zodiacus est circulus in quo duodecim signa posita sunt: & per obliquum zonarum circundatur per hunc Sol & luna suum cursum faciunt:sed exterius sol & interius luna.ergo breuior est ex quo sequitur: ut quantum spacii uno anno sol conficit in uno signo permanens:cunque in omnibus signis cursum fecerit annũ psicit.at uero luna uno mẽse oia signa lustrat.ideo recte dixit lunã succedere diei. Nox.i.luna. Nulla fi.re.s.erit Omnis potestas: ἐπιφωνημα:nã cum poetæ aliquid obscuræ dixerint diffusius postmodum dicere solent.

Impatiens con.i.potestas nulla cõsortium habere potent. Nec gentibus ul. nolo inquit externis gentibus credatis:sed a uobis exemplum sumite. Fatorum.i.numinum & uolũtatis deorum. Lõge idest ab externis: nam a uobis & conditoribus urbis exemplum sumere potestis.nam ut Liuius & omnes historici tradũt. Romulus & Remus urbem condidere:& cum augurio uellent inter se dignoscere uter eorum urbi nomen imponeret.Remus montem auentinum romulus palatinum occupauit. prior ille sex uultures hic postea.xii.uidit.Et quum se remus tpe:romulus numero auiũ prioré contenderet.exorta est discordia : ut no multo post celer tribunus militum occiderit remũ.Alii dicũt remum a romulo occisum fuisse q ad ludibriũ fratris prima mœnia urbis transilierit. Primi mu.i.ab initio ædificati. Nec pre.arguit a minori ad maius.si duo non potuerunt in societate regni permanere: cũ regnum exiguum esset.quãto magis pati non potuerunt simul regnare:cum tantum imperium habe.it: ut orbem terrarum possideant:multo magis impellentur ut plures regnare non possint. Commisit.i. In dissensioné concitauit fratres.nã condita urbe Romulus & remus cũ uiderent ciuitatem infrequẽtem esse:ut aliunde sibi ciues cõpararent Asylum constituerunt:sed ante filii Herculis asylum athẽis fecerãt. Vnde Virgi.quem romulus acer asylum retulit.iam stat prioris struxit.Asylum autẽ locus erat quo omnis conuenientes ut ingressi erant:si fures siue homicidæ:siue latrones fuissent extrahi non poterant:unde dictũ ẽ asylum ασυλεω. quod ẽ traho & prædor: a uero dicit priuationé. Asylum:locus ipse nõ urbs: sed asylum paruum:causa fuit.ut ipum non magno præmio.sed ,ppter cædes conderetur: ex quo possumus intelligere quid facturi sint fratres regnorum. idem Statius. Lis est de paupere regno. Temporis: more suo quod obscurius dixerat declarat. Discors con.quomodo discors si concordia est? & quomodo cõcordia si est discors?quia pax erat iter Crassum Cæsaré & Pompeium inuita. ergo quia inuita: odiosa erat:discors erat. Paxque:q animos concordes iuiti tenerẽt declarat. Vere inq inuiti Põpeius & Cæsar in cõcordiã mansere.Crassus aũt erat uinculũ cõcordiæ eor q postq bello parthico deletus est: stati est orta dissensio iter Cæsaré & Põpeiũ. Qualiter.p similitudiné ostẽdit qũo medius crassus tãti per Cæsaré & Põpeiũ in cõcordia retinuerit. eodé mõ inquit crassus tenebat eos ne bello concurrent queadmodum terra inter Ioniũ & Aegeum.duo maria continet ne inter se undis collidantur. Gracilis idest tẽuis & angusta porthmos & isthmos contraria sunt:tã porthmos est mare circũdatum terra isthmos dicitur terra quæ iter duo maria posita est. Conferre:idest iter se cõtendere ut undæ undis collidanẽ:si terra recedat e medio:stati maria illa undas miscere incipiet:quasi exoriatur ilico pugna sic crasso amoto inter se Pompeius & Cæsar concurrere cœperũt. Sæua arma.historia talis ẽ.Nam Crassus aduersus parthos profectus est auri cupiditate babyloniam aggressus:quod sentiẽs Arsacides rex parthorum:exercitum contra eum duxit & cum regioné illam ingressus esset:telis parthorum oppressus est. Dirimens.diuidens. Miserando funere bene miserando quia cum factum esset ut ad colloquium uẽisset:per insidias occisus est. Carræ: carrarum est ciuitas Babyloniæ. Assyrias: quia babylonia est in assyria:ubi hoc factum est. Partichaidest a parthis illata & quæ ipi intulerunt romanis:sed exercitus sui bella ciuilia fecerunt. O arsacidæ:o persæ. Plusq creditis:quia non tantum crassum cum exercitu suo deleuistis:uerum etiam populum ro.inter se bello ciuili cõcurrere fecistis. Diuiditur:in duas partes omnes opes populi ro.diuisæ sunt. Quæ mare:per acclamationem dicit tantum imperium populi ro.hoc est terram & maria fortunã regere:tamé in imperio suo duo capi nõ potuerunt:Põpeius & Cæsar. Non cepit:non continuit. Nam:idest quia.aliam causam subiungit cur Pompeius & Cæsar simul concurrerent uidelicet mortem Iuliæ:nam ea affinitas continebat:hinc patrem:inde uirum ne arma inter se mouerent.Iulia Cæsaris filia ex Pompeio prægnãs cessit e uita:quo tempore Domitius Aenobarbus aduersabatur Pompeio ad consulatus petitionem.Die enim statuta ad petendum descenderant:nec (teste Appiano) superueniente nocte e martio campo discedebant : donec cœptis litibus inter eos : Domitii seruum lumen afferentem interemere.Insecuta deinde omnium fuga Domitius uix in domo ,ppria saluatus est. Pompeii uestis cruore sordida:a nonnullis ad suos delata causam mortis Iuliæ attulit. Pignora uicula. Iuncti:cõiuncti sanguine. Ferales:quia tres duces male reip.sociati fuerãt. Thedas.i.nuptias:nam sæpe uno instrumẽto totius rei ,pprietas idicatur.posuit eni thedam pro nuptiis.Antiq eni i nuptiis thedis.i. facibus utebãt eo q uir spõsam noctu ducere solebat. Ferales:qa tres duces his nuptiis magno reipublicæ malo cõsociati e rãt.

Impatiens consortis erit:nec gentibus ullis
Credite nec longe fatorum exempla petantur
Fraterno primi maduerunt sanguine muri :
Nec pretium tanti tellus:pontusque furoris
Tunc erat:exiguum domios commisit asylũ.
Temporis angusti mansit concordia discors:
Paxq fuit non sponte ducũ:nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora: qualiter ũdas
Qui secat: & geminũ gracilis mar̃ sepat isth-
Nec patit̃ cõferre fretũ:si terra recedat mos
Ionium ægæo franget mare:sic ubi sæua
Arma ducũ dirimens miserãdo funer̃ carssus
Assyrias latio maculauit sanguine carras
Parthica romanos soluerunt dãna furores.
Plus illa uobis acie quam creditis actum est
Arsacidæ:bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum populiq potentis
Quæ mare.quæ terras quæ totũ possidet or-
Non cepit fortũa duos:nã pignora iũcti bẽ
Saguinis.& diro ferales omine thedas

Abſtulit ad manes:parcarum iulia ſæua
Intercepta manu.quod ſi tibi fata dediſſent
Maiores in luce moras:tu ſola furentem
Inde uirum poteras:atq; hinc retinere parẽtẽ.
Armataſq; manus excuſſo iungere ferro:
Vt generos ſoceris mediæ iunxere ſabinæ:
Morte tua diſcuſſa fides:bellumque mouere
Permiſſũ ducibꝰ:ſtiulos dedit æmula uirtus
Tu noua ne ueteres obſcurent fata triũphos:
Et uictis cedat piratica laurea gallis
Magnæ times.te iam ſeries uſuſque laborum
Exigit:impatiẽſque loci fortuna ſecundi
Nec quenq̃ iam ferre põt:cæſãr ue priorem
Pompeiuſue parem.quis iuſtus induit arma
Scire nefas.magno ſe iudice quiſque tuetur.
Victrix cauſa deis placuit.ſed uicta catoni.
Nec coire pares.alter urgentibus annis
Inſenium:longoq; togæ tranquilior uſu:
Dedidicit iam pace ducem:famæque petitor
Multa dare i uulgus:totus popularibus auris

Ad manes.i.mortua eſt. Parcarum:quia tres ſunt parcæ:Lacheſis:Clotho: Atropos: quæ uitam hominũ diſponere uidentur.nam Lacheſis quæ filat: principium uitæ cuiuſlibet perſonæ oſtendit: Clotho quæ colũ ſuſtinet uitam hominum ducit.Atropos quæ fila rũpit:ſignificat finem uitæ hois:& dicit quaſi inexorabilis ab a & τρεπω uerto qa uerti nõ põt cũ ad finẽ puenerit.parcæ quoq; ſimiliter fila uitæ Iuliæ duxerũt. Quod ſi fata tibi ratio dicti qa ſi diu uixiſſes tu ſola potuiſſes i amicitiã cõiũgere uiꝝ & patrem. Maiores moras.i. diuturniora ſpacia uitæ:qa Iulia ſignũ erat pacis. Manus:nam mãuũ cõiunctio ſignũ ẽ pacis. Vt generos: ſimilitudinem declarat hiſtoriam tangens. Romulus iſtituto ludo Conſi:unde cõſualia ludi illi: quos ĩgenti apparatu fecit oẽs ciuitates cõuenerunt romã: ſed dixit prius militibus ſuis cũ ſignũ daref: ut unuſquiſq; uirgines rapet. raptis itaq; ſabinis patres irati ſunt romãis quoꝝ rex Tatius cũ exercitu ſumptis armis bellũ romãis ĩtulit.cũ aũt utriq; acies ſtarẽt dimicaturæ uirgines raptæ quaꝝ iniuria bellũ mouerat: ſciſſa ueſte:& crinibus ĩparſis hic uiros:ide parẽtes arma depõere coegerũt.dicẽtes nos iraꝝ cauſa ſumus: ĩ nos cõuertite ferrũ.melius peribimus cũ uiris: q̃ ſine uiris uiuere poterimus:qbus uerbis tunc pax tranqlla ſecuta ẽ.& uires ſimul cõicarũt romãi cũ ſabinis: & Tatius romæ uixit. quẽadmodũ ergo ſabinæ uirgines uiros & parẽtes armatos i amicitiã duxerũt:ſic & Iulia ſi uixiſſet media fuiſſet iter mãus armatas cæſaris & pompeii & illos i amicitiã cõiunxiſſet. Fides diſ.i.diſſoluta eſt o iulia. Aemula uir. acceſſit uirtus æmula iuidia nã uterq; dux & priceps erat:& res maximas geſſiſſet.Põpeius inquit dũ mare a piratis liberat:dũ Mithridatẽ ſubigit:dũ Arabiã Iudeamq; bello ſuperat.At uero cæſar dũ Galliã Germaniã Britãniã cũ illyrico decẽ ãnis populi romãi iperio adiũxit.

Virtus æmula qa nõ poterat ſibi pſuadere ut alter alteri cederet: nec parẽ põpeius nec cæſar ſupiorẽ patiebaſ ergo æmula qa æmuli uirtutis iuicẽ erãt. Tuma.ſ.põpei.nã magnus poſt deuictã aphricã appellatus ẽ a magnitudĩe reꝝ q̃s geſſit. Noua ac.ti.ſ.Cæſaris:q p decẽniũ ſubegerat ſeptẽtriõis partẽ:& Britanniã q ab orbe terraꝝ quodãmodo remota ẽ. Triũphos ue.qa triũphauit ſæpe põpeius d Aphrica: d Hiſpãia: de Mithridate. Piratica laurea:nã piratæ mare ſuperũ & iferũ:ita occupauerãt ut itercepta eẽt mercatoribus nauigatio. hi primo a Seruilio Iſaurico uicti fuerũt:deide a põpeio q̃dragesimo die fũditus deleti:q(ut refert Strabo)ſupra mille & trecenta nauigia cõcremauit:ex hoibus qui plures uigiti milibus ſuperfuere:alios i urbe ſolos habitatum deduxit: quã ille pompeiopolim appellauit alios Dimen urbem acheoꝝ hominibus eſſatam:quæ nunc romanoꝝ colonia ẽ. Cedat gallis.i.ne uictoria gallorum maior uideatur: q̃ piratarum: his rebus elatus erat pompeius.ſed cæſar ſua geſta habebat.quæ illius aĩum extollerent te.ſ.o.cæſar. Series.i.ordo cõtinuus qui tuo tenore uictorias cõſecutus fueris. Vſuſq; la.quia bellum per decẽnium geſſiſti ſemper inuictus. Secundi loci:quia non poteras ſecundus eſſe a pompeio:ſed iam illuc Pompei & Cæſaris æmulatio proceſſerat:ut non poſſent animum iducere:ut alter alteri cæderet:neceſſe eſt ergo ut diſſenſio incendaſ: & ardeat. Quis iuſtius:magna laus Catõis cuius ſententiam comparat iudicio deorum.nam magnum uterque iudicem habet belli ſucepti:dii iudices ſunt pro cæſare.Cato uero pro pompeio: ut non iferior uideatur eſſe ſententia catonis iudicio deorum. Neſas: ideſt non licet ſcire. quis ideſt uter cæſaris an Pompeii. Victris:declarat:quo iudice:iudicio deoꝝ ſe defendit cæſar pompeius ſententia Catonis. Pares:non ætate: ſed pares congreſſu erant:qa iam in ſenium uergebatur pompeius.Nam quadrageſſimum quartum ãnum agebat:ſed Cæſar iuuenis erat:pompeius inquit qui prouectioris erat ætatis cum diu in pace uixiſſet:iam res bellicas oblitus fuerat.At cæſar tunc maxime uigebat: & omnem ætatem per continuum decennium in bello gerendo comſumpſerat. Longo uſu togæ.ideſt longa pace. Dedidicit: oblitus eſt ideſt iam neſcit ſe eſſe ducem. Famæ petitor: ideſt cupidus gloriæ & laudis. Dare: pro dabat. In uulgus: quia largitionibus liberior erat in populum romanum. Impelli:pro impellebatur. Eſt caracteris hiſtorici infinitum pro præterito perfecto indicatiui ponere. Auris: ideſt fauoribus populi.Nam apud hiſtoricos aura pro fauore ponitur.Virgilius Gaudens popularibus auris. Aura itẽ ſignificat pulchritudiem.Horatius Tua ne retardet aura maritos. Sui theatri ideſt quod ipſe condiderat.Nam ante Pompeium nullum theatrum manſurum cõſtructum fuerat ſed Pompeius primo illud lapidibus quadratis: conſtruxit.gaudebat ergo plauſum populi quem in theatro ſuo dabat illi incedenti per theatrum.Nam clari & bonæ exiſtimationis uiri in theatrum plauſibus excipi: mali uero exibilari ſolebant. Horatius:Datus in theatro quum tibi plauſus.

Impelli:plausuque sui gaudere theatri.
Nec reparare nouas uires:multumque priori
Credere fortunæ.stat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias ueteres populi sacrataque gestans
Dona ducũ:nec iã ualidis radicibus hærens
Pondere fixa suo est:nudosque p aera ramos
Effundens:trunco nõ frõdibus efficit umbrã.
Sed quamuis primo nutet casura sub euro:
Tot circum syluæ firmo se robore tollant:
Sola tamen colitur.sed non in cæsare tantum
Nomẽ erat:nec fama ducis.sed nescia uirtus
Stare loco:solusque pudor:non uicere bello:
Acer:& idomitus:quo spes:quoq; ira uocasset
Ferre manũ:& nunq̃ temerãdo parcere ferro:
Successus urgere suos:instare fauori
Numinis:impellens qcqd sibi summa peteñ
Obstaret: gaudensque uiam fecisse ruina
Qualiter expressum uẽtis per nubila fulmẽ
Aetheris impulsu sonitu mundique fragore
Emicuit rupitque diẽ:populosque pauentes
Terruit obliqua perstringẽs lumina flamma
In sua templa furit:nullaq; exire uetante

Plausu:quia lætitia quadã significabat q; Pompeio uniuersus populus faueret. Reparare: pbat. Hoc iquit nulli curæ erat Pompeio nouas uires prioribus adiungere quasi opes suæ ad culmẽ iam euasissent. Credere priori fortunæ.quia nõ putabat priorem fortunã posse mutari. Vires nouas:hoc autem quod dicit nõ cõuenit ad illud quod Pompeius respondit:cum senatus eum admonuisset ut puideret & caueret:ne quid detrimenti respublica pateret:nõ ignarus q; Cæsar cũ ingentibus copiis cõtra senatus auctoritatẽ in Galliam cisalpinam uenerat.Pompeius uero dixit:nihil timeatis patres conscripti nã ubi ego terrã pede pcussero ois Italia mihi fauebit.Postea cũ iterior esset Põpeius. Numantius quidã miles Cæsaris iubebat ut terrã pede pcuteret.Hic autẽ miles ab Appiano Fauonius nomĩe dicitur. Stat:p similitudinẽ ostendit qualis erat fortuna Põpei.Comparat põpeiũ quercui uetustæ : quæ Ioui cõsacrata:sæpe magnorũ ducum spolia sustinuit.Antiqui eĩm solebãt Cæsarũ hostium spolia quercui suspendere.Trophæũ dicit̃ quod fiebat fusis hostibus: sed triumphus p deuictis & cæsis hostibus:quemadmodũ illa quercus quæ spolia Cæsorũ ducũ sustinet: nã cum est sine frondibus nullã potest sine ramis umbram facere:ideo ẽ uetusta. Frondes enim signa sunt uiriditatis ĩ arbore. At uero cũ frondes ceciderunt:significat arborẽ iã uetustã. Eodẽ modo ãtiquũ & ueterẽ Pompeiũ dicit fuisse : sed prioris dignitatis adhuc ĩsignia retĩere. Nominis.s.Pompei. Stat:recta ẽ & stabilis permãet. Vmbra:non ipsa gloria: sed gloriæ quasi uestigia. Exuuias ueteres : ãtiqua spolia populi declarat.Videlicet. Dona ducũ qa duces uouebãt si hostes uicissent illorũ spolia se quercui Ioui cõsacratæ suspensuros. Nec ualidis radicibus : qa nõ nimis ualidæ sũt radices:nã nimia uetustate sunt cõmotæ. cõparatio ptinet ad illud ut ostendat Põpeium puectioris ætatis fuisse. Suo pondere:quia ipsum arboris põdus eã stabilem facit:sic res gestæ ĩ maxima dignitate Põpeium retinebãt. Nudos:frondibus spoliatos. Non efficit um.non uigore suo efficit umbrã arbor:sic Põpeius nõ uigore suo honorat̃:sed rerũ gestarũ splẽdore. Sed q̃uis:q̃uis ĩpa quercus ĩquit adeo uetusta sit:ut primo impetu uẽti casura eẽ uideat̃. tamẽ cum aliæ arbores ualidissimæ sint ipsa præ cæteris ĩ honore habet̃:itidẽ Põpeio cõtigit:nã licet multi duces ro.illo uiribus corporis & animi pstantiores essent tamen Pompeius præ cæteris in honore habebatur. Euro species pro genere.i.simulat primus uentus flare cœperit. Nutet:moueatur. Sola.s.quercus uetusta. Sed non:talis erat Pompeius sed Cæsar quidem non erat tantæ gloriæ dux:uigebat tamẽ & animum habebat acriorem:ut nihil nisi uiribus & bello gerere gauderet. Nescia uir.quia nullius uictoriæ expers esse uolebat:sed coactos bello potiusq̃ deditione hostes superare lætabatur. Acer & indo.unum sequitur ex altero. Nam quia indomitus ideo uehemens erat. Solent enim duces uictoria fieri insolentiores. Quo ira:pudebat aggredi illud quod assequi posse sperabat: sed quo ira illum uocasset statim se rapiebat. Manuum:uires suas. Quo deest eo. Temerato ferro poluto sanguine hostili. Vrgere:pro urgebat idest impellebat: non expectabat fortunam secundam:sed eam urgebat. Instare fa.i.imminebat fortunæ:ut ei faueret. Impellens quicquid ipsi obsisteret:ne ad summũ fastigiũ perueniret:uiribus suis propulsabat. Ruina.i.omnia prosternebat:contra hostium uoluntatem. Qualiter per similitudinem ostendit Cæsaris impetum. Talis inquit erat Cæsar aduersus hostes:qualis impetus solet esse fulminis:quod magno sonitu fragoreque torquetur . Expressum uentis:causam fulminis tetigit : nã fulmen uentorum conflictu & nubibus in medium cohærentibus exprimitur: quemadmodum os cæsaria digitis exprimitur. Mundiq; fragore.Strepitu cæli.Nam fragor dicitur strepitus fractarum arborum. Rupitq; diem:idest emisit lucem.idest coruscationem.prius.n.fit tonitru deinde sequitur lux illa:quam coruscationem uocant.Sed primo lux uidet̃ quia oculorũ uisus celerior est q̃ auriũ sensus: quia certior aure arbiter ẽ oculus. Rupit:emisit lucem.s. Virg.rupitq; has pectore uoces. Perstringens lumina idest obtenebrans oculos:nam perstringere est obtenebrare:sicut Perstringens oculorũ aciem. Obliqua flamma:coruscatiõe : quia semper fulmen per Obliquum cadit. In sua templa:ipsius Iouis idest ætheris : bene dixit : cum fulmen nihil sit nisi ignis æthereus. Virg.Fœcundis nubibus æther Coniugis in gremium lætæ descendit idest Iunonis quæ est aer.Iuppiter uero æther dicitur. Templa:qa alta & excelsa loca fulmina capiunt. Nulla materia: qa nulla moles uim fulminis cohercere potest:etiã si moles imẽsæ magnitudinis obstiterit:tamẽ facile exilit.

Materia:magnamq; cadēs magnāq; reuertēs
Dat stragem late sparsosque recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant.sed publica belli
Sæmina: quæ populos semp mersere potētes.
Namq; ut opes nimias mūdo fortūa subacto
Intulit:& rebus mores cessere secundis:
Prædaque & hostiles luxum suasere rapinæ.
Non auro tectisque modus:mensasq; priores
Aspernata fames.cultus gestare decoros
Vix nuribus rapuere mares:fœcunda uirorū
Paupertas fugitur:totoque arcessitur orbe:
Quo gens quæq; perit:cū lōgos iūgere fines
Agrorum & quondam duro sulcāta camilli
Vomere: & antiquos curiorum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis
Nō erat is populus:quē pax tranqlla iuuaret:
Quem sua libertas immotis pasceret armis:
Inde iræ faciles:& quod suasisset egestas.
Vile nefas:magnumq; decus:ferroq; petēdū.

Magnamq; cadēs:qa si ingrediēs ruinā fecerit:ita exiens ruinam facit. Nulla materia.Nulla mole. Cadēs: cū ingredit. Reuertens cū exit. Recolligit.colligit simul illos ignes sparsos. Hæ ducibus: nūc alia dicit fuisse illius belli pricipia.nō priuata sed publica.s.cupiditas & libido īperādi:quæ causa ē belli & hāc causam repetit & dicit:post belli amor dedit luxū.& superfluitas rex̄ haberi cœpit:& corrupti sunt mores tūc habendi & dominādi libido iuasit homines quæ maxima rex̄ seditionū in republica causa eē consueuit. Hæ causæ:supra memoratæ. Sed publica sæ.s.fuerunt pricipia. Mersere:oppressere. Fortūa.s.regnādi.i.cupiditas dominandi.Has causas etiā pdēdi rempublicā cōmemorat Liuius i præfatiōe sui opis.Cæterq; aut me amor suscepti negotii fallit:aut nulla unq̄ respu. nec maior nec sāctior:nec bonis exēplis ditior fuit:nec ī quā ciuitātē tam sera auaritia luxuriaq; īmigrauerint:nec ubi tantus ac tā diu pauptati ac psimōiæ honos fuerit:adeo quanto rex̄ minus tāto minus cupiditatis erat: nup diuitiæ auaritiā & abūdātes opes desideriū prolu xū atq; libidinē pro eundi pdendi:q̄ omnia iuexere:has igit̄ causas publicas commemorat:quia labente disciplina lapsi sunt mores: & omnia simul corruerūt ad ea usq; tempora. Opes nimias:nō necessarias. Mūdo subacto: orbe terrarum imperio romano subiecto. Mores.scilicet boni & temperati nam ΠΕΡΟΝ ē. Cessere secundis re.i. propter copiā & prosperitatē abierūt boni mores. Mores:quia diu populus romanus non argēto usus est.Nam familia tota æliorum quæ.xvi.uiros habuit claros:nec scrupulum quidem argenti possederat.Sed Paulus æmilius primus aelio tuberōi genero qnq; pōdo argēti dōauit:ut Valerius dicit.Licinius cēsor Corneliū ruffinum cēsoria nota damnauit q; quinq; pondo argenti possideret.Seruius rex primus signauit æs nota pecudū teste Pli. unde & pecūia appellata.Argētum signatū ē anno urbis qngētesimo octogesimo qnto. Quīto Fabio cōsule. Populus ro.ne argento qdem signato ante Pyrrhū regē deuictū usus ē.Nota argenti fuere bigæ atq; quadrigæ.Nota æris fuit ex altera parte Ianus gemius:ex altera rostrū nauis.Aureus nūmus post annū.lxii.per cussus est:q̄ argenteus. Præda & hos.ra.i.præda hostilium rapinarum per endudini. Suasere lu.quia quanto maiores opes esse cœperunt: tanto maior cupiditatis habendi romanis uenit iuxta illud . Et quum possideant plurima plura petunt . Modus.i. mensura nulla fuit in opibus. Fames:non modo in ædificiorum magnificentia & in auro possidendo mēsura non fuit.Verum etiam in conuiuiis & epulis modum excessere romani. Aspernata.s.est. Mensas prio.Quia adeo continentes prisci romani erant:ut frequentior usus apud eos esset pultis:q̄ panis. Cultus:idest ornatus uestium omnium:& in possidendo auro & in ædium magnificentia & in epulis cœperunt romani excedere modum : & creuit habendi cupiditas.inde fuit causa bellorum:& seditionis. Virorum.i.fortium uir a uiribus dicit̄ quia maiores habeat uires q̄ fœmina:a quo deriuatur uirtus secundum Cice. Fœcunda pauper.Virorum paupertas fœcunda est. Quoniam fortibus & bonis uiris paupertas abundat in paupertate.n.duri : in diuitiis molles & effœminati nascuntur. Fugitur.s.a romāis & ab omni natiōe & populo. Arcessit̄.i.arcet̄: expellit̄ prohibet̄.ab arceo.n.fit arcesso. Quo gens:nā ppter aux̄ mille doli cædesq; perpetrantur.Phocylides.χρυσὸς κακῶν ἀρχή τε βίου.Sope.i.aurū malox̄ artifex:corruptor uitæ. Tunc.s.ubi opes abundare cœperunt romani contēti erant modicis finibus agrox̄:nūc latifundia possidere uoluerunt:ut finē agrox̄ nullum facerēt. Iungere:pro iungebāt romani. Quondā sul.q̄ quondā romani principes coluere:nā romāi principes gloriose colere agros solebāt:& ab agris ad cōsulatum aliosq; magistratus accersebant̄.Oui.fast.primo.Iura dabat populus posito modo prætor aratro.Pascebatq; suas ipse senator oues.Vnde uiatores ministri illi dicti sunt a uia:q ab urbe ad agros missi in urbē colonos arantes accirent ad magistratus. Longa ru.quia in agris culturæ dediti habitabant namq; agrum male coluisse cēsorium pbrum putabat̄ & quē bonum colonū appellassent:āplissima erat laudatio.Auctor Cato. Lōgos fi.quia agrum agro cōiungebant. Sulcata.i.arata . Vomere camilli.Nam Camillus agriculturam exercuit.hic fuit qui gallos dissipauit:ciuesq; in urbe Romana retinuit : cum cōsilium caperent migrandi ueios. Curiox̄:curius fuit qui Cæsis Sanitibus & Sabinis deuictis magistratu relicto agrum colui. Non erat is po.i.ā non talis erat populus ro.qui ut ante consueuerat pro libertate bellū gereret:& in pace sine iniuria uiueret in bello aūt uiuebat cupiditate.s.possidendi. Sua li.ut contentus esset libertate. Iræ faci.quia romani facile irasci cœperunt:ut parua causa subsistente bellū gentibus inferrent. Vile nefas.i.ut satisfacerent cupiditatibus suis:nihil nefas esse putabant. Decus.s.romanis:erat.s.plus patria potuisse: q; opibus atque potentia cæteros uincerent id putabant esse decus : quod ferro & armis acquirerent.

Potuisse plus pa.i.sibi suæ patriæ iura subiicere. Ferroq̃:nõ solũ ĩquit esse magnũ decus:sed de quo dimi/carẽt ferro & armis. Mẽsuraq̃ iuris uis erat:tãtũ quisq̃ poterat.quãtũ uiribus supior erat nã is iure oẽs ante stare uidebat̃.q̃ uiolẽtia cæteros opprimeret. Plæbiscita.i.coacta sunt:leges erãt cõmũes tam patriciis : q̃ plæbeis.sed plæbiscita dicunt̃ statuta.quæ a plæbeis ferebant̃.Tribuni pl.abrogabant leges senatoꝝ.patricii autẽ plæbiscita opprimebant.inde inq̃t iura oĩa tacuisse. Iura cum cõ.quia temp tribuni ĩfesti fuere cõsulibus : nã tribuni rem plæbis augere uolebant. At uero consules studebant patriciis & nobilitati. Hinc.r.a ui. Rapti

Plus patria potuisse suã:mensuraque iuris
Vis erat:hinc leges & plæbiscita coactæ:
Et cum consulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti fasces pretio:sectorque fauoris
Ipse sui populus:lætalisque ambitus urbi
Annua uenali referens certamina campo:
Hinc usura uorax:auidũq̃ in tempore fœnus
Et concussa fides:& multis utile bellum.
I Am gelidas cæsar cursu superauerat al/
Ingẽtesq̃ aĩo motꝰ.bellũq̃ futuꝝ/ pes:
Cœperat:ut uentum est pui rubicõis ad ũdas:
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago
Clara per obscurã uultu mœstissima noctẽ.
Turrigero canos effundẽs uertice crines
Cæsarie lacera:nudisque astare lacertis:
Et gemitu pmixta loqui:quo tenditis ultra
Quo fertis mea signa uiri:si iure uenitis:
Si ciues:huc usque licet:tunc pculit horror
Mẽbra ducis:riguer̃ comæ.gressusq̃ coercẽs
Langor:& extrema tenui uestigia ripa:
Mox ait:o magne qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans:frigiique penates

fa.sed cœpit esse largitio ĩ Po.ro. ut nõ bonis artibus ciuitati cõsulerẽt:sed pecunia & largitiõibus corrum perẽt populũ. Sector:iuris uerbũ est.Sector dicitur æstimator redemptorq̃ bonorum proscripti: qui ea demum maiore pretio sit uenditurus:quasi sui lucri spem secaret.i.sequeretur : nam secare pro sequi po/nebãt.Vir. Ille uiam secat ad naues idest sequtur. Se/ctorque fauoris idest populus erat sui fauoris uendi tor:ita populus fauorem suum uendebat: ut qui ma ius pretium largiretur ei sua suffragia daret. Ambi/tus:immoderata cupido habendi magistratus.Nam petituri magistratus precibus & pecuniis senatores ambibant: ut suis suffragiis proueherentur ad magi/stratus.Ideo Letalis ambitus idest pestifera cupiditas magistratuũ. Annua cer.quia consulatus magistra tus annuus fuit. Campo ue. idest populo romano: quia in campo martio sua suffragia uendebant. Con tinens pro contento posuit. Hinc usura uo.quia nõ suppetebant diuitiæ:ut possent suum luxum imple/re:ideo erat necesse:ut pecuniam in fœnus acciperẽt. Vorax:quæ semper & occulte deuorat. In tempo/re:quia usura tempore crescit. Concussa.i. commo ta & fracta:q̃a fides ex populo romão aufugit. Mul tis u.bel.nam qui fœnore sunt oppressi:semper bella desiderant:ut aliena rapiant & ideo multis utile bel/lum dixit. Iam geli.cæ.narratio.Postq̃ ciuilis belli sæ mina atq̃ pricipia tam priuata:q̃ uniuersalia attulit: cum rationibus:quæ seditiones in ciuitatibus excita re solent.Nunc dicit quid Cæsar fecerit postq̃ animo bellum gerere concepit: promoto.n.exercitu in galli am Rhauennã appulit: deĩde Ariminũ se recepit un/de poeta ab historia nõ declinat quam:si uoles:lector ĩuenies apud Appianũ Suetoniũ Plutarchum.Floꝝ & in suis commentariis Iulium Cæsarem. Cursu.i.cele/ritate.Nam celeriter omnia agebat Cæsar. Cœperat.pro conceperat animo. Motus:magni belli maximos motus conceperat. Vt uentũ est par.cũ Cæsar peruenisset ad rubiconem amnẽ.& ibi aliq̃diu cogitasset quid facere deberet.fessum laboribus & diuturnis solicitudinibus animi somnũ oppressisse dicũt: & ĩ somnis ob/uersatã esse urbis romæ imaginẽ quæ illũ alloq uidebatur. Parui rubi.quia rubicon amnis est haud pcul ab Arimino oppido ad quẽ Cæsar cum uenisset substitit:causa aũt cogitationis fuit. Dubitabat eĩm q̃ Decretũ erat:ut quisquis armatus hunc amnẽ transiret: siue ille iperator esset:siue miles:patriæ diiudicaretur hostis. Quinẽt in portu Arimini prope rubiconem adhuc erat marmorea crusta.in qua hæc scripta erant.Impator: siue miles:siue tyro armatus quisquis sistito uexillũ armaq̃ deponito:nec citra hunc amnẽ arma: signaue tra ducito:& si quis contra fecerit hostis diiudicabitur populi ro.ac si arma cõtra patriã tulerit penatesq̃ deos ab stulerit. Patriæ tre.cõtra morẽ dubitantis.Hoc dicit:q̃a Cæsar ut historici tradũt & maxime Suetonius:som niauit se cũ mr̃e sua coire.aruspices respõderũt ipũ subactuꝝ urbẽ romam:q̃ ẽ mater cõis oium ciuiũ. Cla ra.s.imago & mœ.tãq̃ mœstissima eẽt Roma. Turrigero u.q̃a turrita ẽ urbs Roma. Cãos c.q̃a iã septingẽti ferme ãni pterierãt:ex quo roma condita erat. Lacera.cæ.laceratis crinibus significabat mœrorẽ. Nudis la. ut mos est plorantiũ. O uiri quo tẽ.ul.q̃a non licet uobis transire rubiconẽ armatis. Iure: q̃a dicit inscriptio quisq̃s armatus sistito. Hucusq̃ licet:uobis armatis uenire. Ciues:sicut ciues debent: alioq̃n p̃triæ hostes iu dicabimini:si amnẽ transiueritis. Horror:ẽ tremor cum frigore. Riguere.i.erectæ sunt:qđ signũ est timen tis. Lãgor:q̃a corpore quodã ĩpeditus cõtinuit gradũ suũ in ripa:& cõuersus ad pximos ait:etiã nũc regredi possumus.qđ si ponticulũ trãsiuerimus:oia armis agẽda erunt. Mox deinde amnẽ transiuit:dicẽs. Eat quo deoꝝ ostenta & inimicoꝝ iniq̃tas uocat:iacta est alea.Sed hic põit alia uerba q̃bus usus fuerit Cæsar cũ transi ret. Prospicis mœ.q̃a præses urbis romæ Iuppiter erat.Nã ĩ arce Tarpeia q̃ est ĩ capitolio tẽplũ Iouis cũ Iuno ne colebatur:& cætera oia deoꝝ templa superabat. Rupe:capitolium.n.appellatum est rupes Tarpeia a duce Spurio Tarpeio qui primus arci romanæ præfuit. Phrygii pe.i. Troiani dii quos æneas ĩ Italiam secũ tulit.

Gentis iuliæ:& rapti secreta quirini
Et residens celsa latialis iuppiter alba:
Vestalesque foci: summi quoq; numinis instar
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Persequor:en adsum uictor terraque mariq;
Cæsar ubique tuus liceat:mō nūc quoq; miles
Ille erit. ille nocés qui me tibi fecerit hostem.
Inde moras soluit belli:tumidūque p amnē:
Signa tulit propere. sicut squallētibus aruis
Aestiferæ libyes uiso leo cominus hoste
Subsedit dubius: totam dum colligit iram
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ:
Erexitq; iubā:& uasto graue murmur hiatu
Infremuit:tum torta leuis si lancea mauri
Hæreat: aut latum subeant uenabula pectus.
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico:paruisq; impellitur ūdis
Puniceus rubicō cum feruida canduit æstas:

Gentis iu. i. cōsecrati a gēte iulia:nā Iulus consecrauit deos i Alba:deinde euersa Alba trāslati sunt romam. Secreta q historiā tetigit. nā cū Romulus q qrinus ē appellatus suos milites ad capreæ paludē recēseret subito tēpestas cū ꝓcella & fragore exorta ē ut cælū nubes obtexerit & aspectū oculis adimeret: i hoc turbie tēpestatis euāuit Romulus:nec postea i cōspectū rediꝗ. Vulgo creditū ē illū pribus fuisse laceratū:qđ uerisimile uidebatur:qui uero ꝓximi romulo steterāt dixerūt illū sublatū in cælū euanuisse. Populus mœstus q desiderio suis regis tenebaẛ nō hoc sibi psuadere poterat:& qa ap pebat rē ad seditionē spectare. Post dies aliquot Iulius ꝓculus:siue id ratus:siue ut populi dolorem mœrorēq; cōciliaret in concionē prodiit: & his uerbis cōsolatus est populum ro. dicens mane:& prima luce sibi obuiā factū esse Romulum & dixisse. Abi nuncia romanis cælestis ita uelle. Vt mea roma caput orbis terraru & sit: ꝓinde rem militarē colant:sciantq; : & ita posteris tradant. nullas opes humanas armis romanis resistere posse hæc locutus sublimis abiit. Quapropter uerbis huius proculi fides ē adhibita:ut omnes iusserit saluere Romulum deumq; salutauerint. Secreta:quia ipsum Romulum summa ope occultata discerptū atq; laniatum sciebant. Latialis:quia i oppido alba quod in monte cōdiderat Ascāius templū Iouis erat latialis:quod nomē accepit : quia latiæ feriæ illi erāt dedicatæ. Latinæ. n. erāt sacra Iouis celeberrime cōstitutæ:ad quæ ex omni latio populi conueniebāt:de qbus infra. Ostēdens cōtectas flamma latinas. Foci uestales. æterni ignes uestæ:nā uesta græce ἑστία interpretatur ignis:eo q in templo eius ppetuus ignis seruaretur. Huic consacratæ erant uirgines : quæ perpetuam uirginitatem seruarēnt : ideo ignis in tēplo eius repositus est : quia ex oībus elemētis ignis purior est:unde uirgines itemeratæ esse debent & incorruptæ sicut ignis. Instar. i. quæ es mihi ad similitudinem numinis. Furialibus. i. perniciosis & ſceleratis armis : ideo inquit arma sumo : ut p imperio tuo augendo atque amplificando pugnem. Ille erit no. ego iniuriam illius qui me sibi hostem iudicauerit ulciscar. Incertus Cæsar his uerbis quid faceret:amnē transiuit. Tumidum : quomodo tumidum: cum dixerit parui rubiconis? quia imbribus creuerat amnis usq; ad ripas. Sicut squal. per similitudinem ostendit quemadmodum se habuerit Cæsar:cum ad rubiconem peruenit. Hoc inquit : quō leo facere solet cum uenator aut pastor instet obiiciens uenabulum primo horret: deinde cum cauda iram cōceperit:non timet uenatorem nec ipsa arma inuadere:ita Cæsar substitit aliquantulum ut leo. Squal. incultis sterilibus: nimio calore. Nam aphrica est i meridie:ubi sol rapidissimus ē:ideo sterilitatē in agris generat. Libyæ aphricæ q̄ ab īopia aquaꝝ nomē habet λιπω relinquo:& υω pluo. Colligit. i. recipit irā. Ver. cau. i. se cauda uerberādo. Nā q de aīalibus scripsere. dicūt leonē se cauda uerberarẛ:ut ad irā se cōcitet. Pli. Leonū aī idex cauda:imota blanditias ostendit: iratus cauda terrā uerberat:deinde terga ceu quodā incitamento flagellatur. Stimulauit:icitauit in irā. Sæue: p ipe sæuus. Infremuit:cū fremitu emisit. Tūc. s. ita iratus:nec ferrū timet:sed medios ruit moriturus in hostes. Si: p quis. Mauri sunt populi aphricæ Iberiæ oppositi:q a græcis maurusii uocantur a colore perusto μαυρον nigrum:& est spēs pro genere:quia in Aphrica maiores & sæuiores leōes nascuntur q̄ alibi. Venabula:uenabulum ferrum aptum uenationi. Iuue. Et nuda teneat uenabula mamma. Subeāt: succedant. Exit:emicat. exilit. Fonte : describit fluuiū quem cæsar transiuit contra præceptum fatoꝝ. Rubicon:ut ostēdit Strabo inter Ariminum & Rhauennā excurrit in adriaticum pelagus: hunc fluuiū & Esim amnem qui labiẛ inter Anconem & Senegalliam:fecere ātea terminos italiæ atq; galliæ. Delatus igiẛ Cæsar ad rubiconem:qui Italiam diffinit:parumper:ut refert Appianus:substitit : & ad fluuium ꝓspectans: quæcunq; euenire possent mala:si illum transisset armatus:mente cogitare cœpit:deinde ad præsentes cōuersis : hæc effatus diciẛ. Continētia huiuscemodi trāsitus o amici maloꝝ initiū mihi affert:trāsitus uero uniuersus mortalibus imponet. His dictis ueluti furore concitus transire pergit. Hoc inquiens iacta alea est : deinde cursu arrepto Ariminum circa aurorā ingressus est:nec diu moratus ad ulteriora cōtendit: arcibus ꝓsidia imponens & quæcunq; in cursu obstiterant uel ui uel humanitate sibi uendicans. Fugæ igiẛ & cōuersiones omnibus in locis summa trepidatione fieri cœpere. Cursus quoq; nullo ordine admixto fletu. Quæ oīa itelligentes cōsules:Pompeium per Italiam delectus facere ueluti rep. extremo in periculo posita iusserūt. Reliq uero senatorii ordinis cum Cæsaris imperiū tam subito adesse intuerentur:trepidabant & pœnitere eos cōtigit:q Cæsaris petiōes ueluti iniquas reiecissent. tunc quidem iustas arbitrati cum timor eoꝝ aīos a contentione ad cōsilii maturitatē traduxisset. Fonte mo. parua aqua a natura abundat:sed iugibus ac ppetuis ībribus inflaẛ. Puniceus:cuius unda punicea ē. i. rubicunda a quo nomē accepit rubicon. Canduit. i. accensa est tpe æstatis.

Per imas.i.qa ipse humilis est p imas ẽt ualles labitur. Certus li.ẽ quidã q̃si terminus galliæ cisalpinæ. Nã ab urbe rhauẽna usq; ariminũ protendit̃ gallia cisalpina.cuius rubicõ amnis ẽ.Haud pcul ab urbe Arimini i/ cipit:sed ab Arimino flamina usq; ad Anconẽ tẽdit.Deide icipit ager picẽus q usq; ad fines urbis Romæ tẽdit.
Disterminat distinguit:uel discriminat i duas ptes findit.qa diuisionẽ facit iter galliã & Italiã Tũc:si paruus fluit rubicõ quomõ dixit tumidũ amnẽ trãsire cæsarẽ:quia tũc cũ trãsiuit tumidũ amnẽ hyems fecerat. Cynthia tertia:significauit tribus mẽsibus pluuiã iugẽ fuisse.Cynthia dicta ẽ luna a cyntho mõte deli:in quo solũ

Perque imas serpit ualles: & gallica certus
Limes ab ausoniis disterminat arua colonis
Tũc uirs præbebat hyems:atq; auxerat ũdas.
Tertia iam grauido pluuialis cynthia cornu:
Et madidis euri resolutæ flatibus alpes.
Primus in obliquũ sonipes opponitur amnẽ
Excepturus aquas:molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iã fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit hesperiæ:uetitis & constitit aruis.
Hic ait:hic pacem temerataq; iura relinquo:
Te fortũa sequor. pcul hinc iã fœdera sunto.
Credidimus fatis:utendum est uindice bello.
Sic fatus:noctis tenebris rapit agmia ductor
Impiger:& torto balearis uerbere fundæ
Ocyor & missa parthi post terga sagitta:
Vicinũq; minax inuadit ariminum:& ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto:
Iamq; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur:seu sponte deũ:seu turbidus auster
Impulerit.mœstam tenuerunt nubila lucem.
Constitit ut capto iussus deponere miles

natale fuit Dianæ & Apollinis. Grauido cornu: pluuiosã fuisse lunã ostẽdit eo q̃ imbres cœpat: & auxerat amnẽ. Alpes euri reso.fla.quia Eurus ab oriente flans semp alpes.i.niues alpiũ in pluuias resoluit. Primus:ostẽdit quomodo trãscẽdit amnẽ cæsar.ex obliquo enim amnis obiecit ualidiores equos: q tãtisper obtinerẽt amnẽ dum imbecilles trãsirẽt. Obliquũ.i. trãsuersa aq. Sonipes:a sonitu pedũ equus dicit̃ grãdior & robustior. Rumpit: p irrũpit:Apheresis est.
Molli uado.Molliori facto equis ferocibus Amnis impetũ retinẽtibus. Fracti:oppositiõe equorũ. Cæsar ut:Nũc psequit̃ dicẽs:quod Cæsar fecerit postq̃ leges semel trãsierat: dicit eni cæsarẽ inuitũ hoc fecisse: & cætera omnia fatis pmisisse. Ripã aduersam.i.ul teriorẽ. Supato.i.transgresso Vir.Hoc supate iugũ.
Aruis ueti.lege romãoꝝ. Hespiæ:Italiæ. Hic ait: cõscius uiolatæ legis inquit. Hic:hic anadiplosis ẽ.i. geminatio q̃ uehementiã aliquã significat. Temerata:uiolata. Te fortu.seq.quẽcũq; enim mihi exitũ dederis:te seqr. Pro su.fœ.p sint.i.nulla fœdera post/ hac prouẽtura sũt:sed oĩa ferro gerent̃. Credi.i.fidẽ dedimus.Ergo utẽdum ẽ fatis. Vindice bel.qa bellũ erit quod iniuriã nostrã ulcisci poterit:& ostẽdere an iuste bellũ suscepim. Sic fatus:sẽper cæsarẽ celeritate faciẽdi pstitisse cæteris ostẽdit.Dicit enim oẽs moras dispulisse:nec diẽ expectauisse:cõparatiõeq; exprimit mirã uelocitatẽ. Glãdis:quã fundæ baleares mittere solẽt.nã in mari gaditão insulæ baleares nomine sũt: q̃ hoc nomẽ iõ cõsecutæ sũt.q balearici peritissimi sint ac iaculãdi fõda:& dicũt̃ απο του βαλλειν.i.iaciẽdo eas græci gymnasias uocãt qa nudi æstatẽ exigãt: uel dicunt̃ a balteo herculis comite quẽ illic reliquit cũ ad geryonẽ nauigaret.Liuius scribũt historici illic matres filiis suis proponere pmium:si metã designatã funda tetigerint:nec prius eos cibũ attingere q̃ demonstratam metã fũda pcusserint.Dicit ergo motũ cæsaris tãto celeritate fuisse: ut missæ glandis funda celeritatẽ superet.
Ocyor:uelocior. Torto uer exprimit gestum iaculantis. Funda:dicta a fundẽdo:q glãdem plumbeã fundat. Sagitta mis.quia parthi fugientes tanta arte sagittas mittunt:ut persequentes percutiant.Vir.Fidentẽq; fuga parthum uersisq; sagittis. Vicinum:postq̃ rubiconem cæsar transit:dicit ariminum ipsum uenisse:Vnde incipit flamina.Ariminum:ut docet Strabo est umbrorum colonia:sicut & Rauenna:uerum utraq; romanos accepit inquilinos.Habet autem Ariminum portum & eiusdem nominis amnem. Minax: minabũdus quia quocunq; iret exitium minabatur. Astra fu.quia nocte quidem cœperat iter cum Ariminum uenit: iã solis splendori astra cædebant.i.iam dies aduentabat. Ignes.i.splendorem solis. Luci:stella est nuntia diei.in mane ergo & in ortu solis apparet lucifer unde a græcis φωσ φοροσ dicitur:sic & nocte ueniẽte in occasu uidetur eadem stella. Reli.luci.quia ultima stella cæli ẽ lucifer quæ splendore solis offuscatur.Stellæ autẽ nunq̃ occidunt:sed fixæ sunt semper in firmamento.Sed maiore solis splendore superueniente offuscantur lucifer autem maior est stella cæteris:ideo splendor eius diuturnior est. Iamq; dies: iam dies oriri cœpat:in quo principiũ belli erat futurũ. Tumultus:dr̃ auctore Fabio.qsi timor multus: qa motu belli primo homines timẽt.Dicit illã diẽ obortã fuisse obscuratã:siue qa ita dii uoluerunt:siue naturaliter q̃ cælũ nubes obduxerint.
Nubila pro nubes. Tenuerunt:texerunt:quia nubes obscuritatẽ inducũt.qđ signũ mœroris est sicut lux lætitiæ:unũ sequitur ex reliquo:qui si obscuꝝ est cælũ:mœstũ iõ uidet̃. Spõte de.ut significarẽt futuꝝ malũ dii. Auster quẽtus pluuiã inducit unđ aliter notus uocat̃ απο τησ νοτιδοσ ab humore. Impulerat.i.illas nubes. Cõstitit:ubi cæsar oppidũ irrupit:prio foꝝ cœpit deinde iussit classica canere:ut terreret Ariminẽses: q nondũ somno excitati erãt:audito strepitu tubaꝝ expergefacti sunt ad armaq; propauerũt:q̃ diu fixa steterant & his armis instructi in foꝝ cõcurrebant.sed ut uiderũt cæsarẽ sublimẽ in medio agmine stantẽ.[illegible] pteriti sũt. Miles:exercitus posuit i singulari p militibus. Depõere signa.i.figere in medio foro. Lituus dr̃ incurua tuba ad similitudinẽ litui augꝝ:q̃ usus ẽ Romulus cum auspicia urbis caperet. Vel qa [illegible]

Clangor.fictitium eſt nomen. Claſſica:orum.ſunt ſigna belli & tubæ flexiles:ſignificant etiam ſonum ipſum. Rupta.ſ.eſt. Excita.mota electis.nam excio cis excíere penultima correpta eſt tertiæ coniugatiõis:dicitur & exire quartæ coniugationis penultima ꝑducta. Diripuit:raptim abſtulit. Arma fixa nam mos fuit ueterum:ut tempore pacis arma templis ſuſpenderent. Longa pax.quia lõga pace uſi nullis armis inſtructi fuerant. Fluen.di.i.tabeſcentes. Crate.ακρατειν tenere.quia inuicem uimina contexebantur.Cratibus.n.antiqui ſolebant uti pro ſcutis:nam crates uiminibus textas fuiſſe legimus.quibus conglutinationibus coniungebant:ut eas ualidiores facerent:ideo dicit inuaſiſſe clypeos nudis cratibus cum tabuiſſent coria ſupimpoſita. Nuda:aperta crate quæ coriis bouũ tecta fuerat. Curuata tela:quia antea illis non uſi fuerant cuſpide.n obtuderat. Scabros.i.aſperos quia rubigine ferè corrodit niſi exerceas. Vt notæ:nunc dicit quõſe Ariminẽſes habuerint poſtq̃ ſigna romana in medio foro fixa cognouerit:& aqlis lucidas:& Ceſaré in medio agmine ſubl mẽ cõſtitiſſe. Notæ aqui.qa nouerũt ſigna roma Ariminenſes. qꝫ p.i.& ẽ ephexegeſis. Celſus.e.i.in ſublimiore loco. Diriguere.i.horruerũt. Geli ar.quia metu membra torpeſcũt. Et ta.mu.uo.in ſp.l hypallage eſt ꝑ ipſi muti ſecum taciti cõquerebãtur. O male ponit:querelas ſecretas ariminẽſium:heu mœnia male condita:& reddit rõnẽ:qa pax per oẽs tranquilla eſt.nos uero prima bella romãis illata ſentimus:ſiue domeſtica ſiue externa fuerit. Male:infelici auſpitio. Vicinis gal.qa teſte Appiano:hæc ciuitas gallis egrediẽtibus prima i Italia ſeſe offert. Triſti lo.i.galliæ ciſalpinæ q̃ uſq; ad rubiconẽ fluuiũ tẽdit. Dãnata:qa uobis ꝑ dãnatiõe cõtigit:ut hoc loco ædificaremini. Pax ꝑ cõparationẽ oſtendit ipſos eẽ miſeriores:alibi pax oĩa tenet.nos iam initia belli ſẽtimus. Alta:ꝓfunda:& ẽ locus cõmiſeratiõis:cũ oſtẽdimus nos i maioribus miſeriis ſemp ꝑ cæteris fuiſſe ad cõmiſerationẽ cõmouẽt auditores. Præda fu.i.gerentiũ bella. Caſtra:qa ſumus tanq̃ caſtra quotiẽs bellũ hic incipit. Orbe ſub eoo.i.india. Gelidaq; ſub arcto.i.ſcythia & i ſeptẽtriõe:q̃ regio quãuis frigidiſſima:ſit tamẽ nobis eẽt gratior. Errãtes.ſ.in meridie:nã in aphrica q̃ ẽ meridiei ſubiecta numidæ habitatores ſunt q nunquã in eodẽ loco cõſiſtũt:una cum plauſtris liberos & omnia bona uehũt errãtes:& ubi nox depræhenderit.ibi habitant:ſicut Vir. dicit.Armentarius apher agit tectumq; laręq;: an potius ꝑ domos errãtes ſignificat ſcythas q in tentoriis ꝑ campos errabũdi uiuũt nullis urbibus.ut docet Saluſtius & Hora.i carminibus.Campeſtres melius ſcythæ quorum plauſtra uagas rite trahunt domos. Clauſtra:quia principium Italiæ eſt flaminia & ager picœnus. Nos primi motus ſenonum:ſenones galli urbẽ qui deuaſtarũt nos primũ iuaſere cimbrũ teutones & cimbri cũ derelictis ſedibus ſuis cũ uxoribus & liberis in Italiã uenere.ut illi iperarẽt:quos Marius funditus deleuit ad aq̃s ſeſtias:& primo quidẽ dicit eos Ariminũ ueniſſe. Furentẽ.bello. Libyes.ſ.Hãnibalis.nã Hannibal de Pirreneis mõtibus primũ Placentiã uenit:q̃ ciuitas eſt Galliæ ciſalpinæ. Martẽ libyes.i. Hãnibalem libycũ qui de libya exercitum in Italiam deduxit. Curſumq;:teutonici cũ cimbris & ambronibus fuerũt: & cũ magno ac prope inumerabili exercitu Italiã inuaſere. Quotiẽs ro.for.la.i.nunq̃ bellũ romãis inferẽ.quin nos illud primi ſentiamus.reddit ad illud qđ cœpat nos primi ſenonũ motus. Hac.i.ꝑ nr̃am urbẽ bella ſẽtiũtur. Sic quiſq;:ſub udi a ſupiori cõq̃rebat. Latenti.i.ſuppꝛ̃ſſo ne qs audiret qa timebat dicere palã. Credita:cõmiſſa. Sed q̃uol.ſimilitudinẽ oſtẽdit illos tenuiſſe ſilẽtiũ.Tãta inqt fuit Ariminẽſiũ qes.q̃ta eſt auium tpe hyemis:aut q̃ta ẽ i mari cũ trãqllũ fuerit. Bru.cohe.uo.nã cũ pruina tecta ſũt rura uolucres frigẽt.nec cãere poſunt. Lux ſol.exorta dies erat cũ hæc gererẽt. Ecce faces bel.iã inqt dies aderat cũ Curio & Marcus Antõius tribuni plæbis ex urbe depulſi:q; partẽ cæſaris defenderẽt Ariminũ uenerũt cõtumelia ſe affectos querẽtes apud cæſarem:quia fortuna etiã uolebat:ut iuſte bellũ atq; arma mouiſſe uiderẽ cæſar. Nã cũ ſenatus cõſulto deliberaretur. ut ſucceſſor cæſari mitterẽ Marcus Antonius & Curio & Quĩtus caſſius.quoniã intercedebãt ne illi ſucceſſor eligerẽ:i curia primũ quidẽ grauiter repræhenſi ſunt:& deinde cum in ꝓpoſitio ſuo perſtare uellẽt:ſenatus cõſulto a cõſulibus ex urbe pulſi ſunt.Vnde ariminum uenerunt cõquerẽtes apud cæſarẽ

Signa foro.ſtridor lituum clangorq; tubarũ
Non pia concinuit cũ rauco claſſica cornu.
Rupta quies populi:ſtratiſq; excita iuuentus
Diripuit ſacris affixa penatibus arma:
Quæ pax lõga dabat.nuda iam crate fluẽtes
Inuadunt clypeos:curuataq; cuſpide tela:
Et ſcabros nigræ morſu rubginis enſes:
Vt notæ fulſere aquilæ:romanaque ſigna:
Et celſus medio cõſpectus in agmine cæſar:
Diriguere metu.gelidos pauor alligat artus.
Et tacito mutos uoluunt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia cõdita gallis:
O triſti damnata loco:pax alta per omnes
Et trãquilla quies populos:nos præda furẽtũ
Primaq; caſtra ſumus.melior fortũa dediſſes
Orbe ſub eoo ſedem:gelidaque ſub arcto
Erranteſq; domos:latii quam clauſtra tueri
Nos primi ſenonũ motus:cimbrũq; furẽtẽ
Vidimus.& martẽ lybies:curſũque furoris
Teutonici:quotiens romã fortuna laceſſit
Hac iter eſt bellis gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palam.uox nulla dolori
Credita:ſed q̃tum uolucres cũ bruma coercet
Rura ſilẽt:mediuſq; tacet ſine murmurẽ põtus
Tãta qes noctis.gelidas lux ſoluerat umbras
Ecce faces belli dubiæque in prælia menti
Vrgẽtes addunt ſtimulos:cunctaſq; pudoris

Rũpunt fata moras:iustos fortuna laborat
Esse ducis motus:& causas inuenit armis.
Expulit ancipiti discordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia gracchis
Hos iam mota ducis:uicinaque signa petẽtes
Audax uenali comitatur curio lingua.
Vox quondam populi:libertatẽque tueri
Ausus:& armatos plæbi miscere potentes.
Vtque ducem uarias uoluentẽ pectore curas
Conspexit:dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes quamuis nolente senatu
Traximus imperiũ.tũc cũ mihi rostra tenere
Ius erat.& dubios in te transferre quirites.
Sed postquam bello leges siluere coactæ

de iniuria sibi illata a romanis:hinc multo magis indignatus est cæsar cõtra romanos. Duo fuere marcelli cæsari aduersantes & consules ambo:primus Claudius marcellus qui teste Suetõio retulit ad senatum:ut ei succederetur ante tempus:quoniam bello confecto pax esset:ac dimitti deberet uictor exercitus : uerum ut Appianus refert.hunc Marcellum pompeius orationis placabilitate & beniuolentiæ simulatione cõpescuit.Nec multo post alter Caius Marcellus in consulatu successit fratri patrueli suo claudio Marcello: & æmilius Paulus:una cum eo ad consulatum eligitur.Tribunus uero curio:& ipse inimicissimus Cæsari :populo acceptus: præterea ad dicendum paratissimus:ex his teste Appiano.Cæsar marcellum nullis pollicitatiõibus ad se allicere potuit.Paulum uero mille & quingentis talẽtis beniuolum sibi reddit.ut neq; pro illo quicquam ageret:aut moliretur contra. Curionem autem ut ꝓ se ageret plurimo ære alieno oppressum facile adegit qui apertius ac turbatius rem protulit:nec sucessores cæsari mittendos esse decreuit:nisi & pompeio mitterentur.Egressis autem urbe consulibus: enseq; pompeio oblato:ut pro patria in cæsarẽ surgeret.Curioni ulterius nulla supra urbẽ potestas erat: cũ nihil ꝓficeret:nec cæsari quicquã auxilii afferre posset: & iam tribunatus elaberetur tẽpus :ueritus pro se ipo curio sũma celeritate ad cæsarẽ cõtendit rauennã.blande admodum susceptus.Cæsar cum gratias ageret ob ea q̃ egisset.rerum statum cœpit inquirere. Curio copias oẽs in unũ conferre suadet:uniuersumq; exercitũ ad urbem agere cæsari ecõtra de conciliatiõe adhuc agẽdum uidebatur.Consules porro Marcellus & Lentulus Antonium & Cassiũ:qui tribunatũ una cũ Curione gesserunt senatu excedere imperant:ne in tribunatu assidentes quicq̃ acerbius ab ullo patianť.ii celeriter nocte iam multa clanculum ad cæsarẽ uenere : curru mercenario aduecti seruilibus amicti uestibus:quos cæsar eo habitu idutos exercitui ostendit:uerbis milites irritãs:q uiros tam ꝓclaros:tãq ingentia operatos hostes iudicassent ac ꝑ ipsis uerba facientes turpissime expulissent.Hæc tãgit Lucanus.Antonius tamẽ iussu cõsulũ postq̃ e tribunali descendit· questus q sacro sanctã dignitatẽ cõtumelia affecissent:e senatu egrediť.bella:occisiones:proscriptiones.ciuiũ fugã:bonoꝝ publicationes annuncians:execrationes etiam impias extulit i eos qui harum reꝝ causam attulissent. Ecce faces.s.Marcus Antonius Curio & Cassius tribũi plæbis. Dubiæ menti:nõ q cæsar dubius esset bellũ suscipet an nõ:sed dubius erat quid faceret:immo illis hoc exploratũ erat:unde menti cæsaris potuerũt addere stimulum. Fata:deoꝝ fortuna. Cunctasq; pudo.quia si qs pudor inerat mẽti cæsaris illu m penitus sustulerant. Iu.for.labo.qa fortuna uidetur hoc uoluisse ostendere:ut bellum iuste mouere uidereť cæsar. Armis.i.bellis. Ancipiti urbe:quia pars Cæsari:pars Pompeio fauebant. Discordes tri.i.An.Cas.& Curionem:qui intercesserant ne successor cæsari in galliam mitteretur. Victo iure:tribunitio:quia tribunitia potestas erat sacrosancta:unde dicit curia minax:quia iure nemini tribuno plæbis poterat nocere. Iactatis:improperatis quia quod gracchis cõtigerat tribunis:idẽ & uobis cõtigit quia expulsi estis e curia. Hos iam:dicit curionem qui superiore ãno tribunus fuerat se illis comitẽ dedisse.Hic Curio plurimũ eloquẽtia ualebat & cõtionẽ sæpe ad plæbẽ habuerat:ut seditionẽ in populo faceret .his stimulis impulsus cæsar ẽ:ut quod aio concepat.Nunc tandem efficeret. Hos.s.tribunos plæbis.M.Antonium &.Qu.Cassium. Vicina:quia Ariminũ est haud procul ab urbe. Curio audax:quia ausus est cõtra senatus auctoritatẽ partes cæsaris defẽdere. Venali lin.quia causidicus causas ꝑtio egerat:illi linguã uendere dicũtur qui ꝑtio causas agunt i foro. Vox quõdam po.i.tribunus:quia uox populi ẽ tribunus plæbis:eo q agere solet de commodis plæbis. Libertatem.s.contra nobilitatem nõ dubitabat senatui & patriciis si opus esset resistere. Poten:nobiles. Vtq;:quia tali erat ingenio & eloquentia: ut cæsarem uidit cogitabundũ & incertũ:quid primum quidue secuudum aggrederetur.his uerbis quæ sequũtur illũ aggressus est. Voluentem:cogitantem. Varias cu.quia i diuersas partes cogitãs trahebatur. Dum uoce:dum oratiõe mea factionẽ tuam potui defendere. Traximus:produximus imperium tuum:etiã inuito senatu:ut & prouinciã galliam cum imperio teneres. Nolente senatu:ut tibi successor mitteretur. Imperium:ut dux esses. Tenere rostra:rostra erãt sedilia in foro:ubi tribuni plæbis cõcionari solebãt ad populũ:rostra dicta sunt:qa deuictis Antiatibus bello nauali a romanis anno urbis q̃dringentesimo & sextodecimo suggestũ illud.i.sedile erat ornatũ rostris nauiũ. Dubios qri.quia cõcionibus crebris ego romãos icertos: ad partes tuas transtuli. Dubios:an tibi an põpeio fauerẽt.Quirites romãi.dicti sunt a curibus ciuitate sabinoꝝ.nã .T.Tatius & romulus cum paribus auspiciis imperium ro.regerent:Romulus ut sibi beniuolentiam sabinorũ coniungeret ro.oẽs a curibus urbe sabina qrites appellari uoluit. Sed postq̃: ait o cæsar ubi oppressæ sunt bello leges:nec potuimus pro magistratu nostro agere quæ ad dignitatem tuam spectarent : per uiolentiam e ciuitate expulsi:ad te confugimus: in te spem nostram omnem reponentes . Vt tua uictoria nos in patria restituat. Leges siluere:quia contra bellum & arma leges nihil ualent.Nam leges silent inter arma.

Pellimur e patriis laribꝰ.patimurq; uolentes
Eixlium:tua nos faciet uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes
Tolle moras.semper nocuit differe paratis.
Par labor atq; metus precio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te gallia lustris.
Pars quota terrarū:facili si prælia pauca
Gesseris euētu:tibi roma subegerit orbem.
Nūc neq; te longi remeantem pompa triūphi
Excipit:aut sacras poscūt capitolia lauros:
Liuor edax tibi cūcta negat:gētesq; subactas
Vix impune feres socerum depellere regno
Decretum est genero:pa rtiri nō potes orbem:
Solus habere potes.sic postq̄ fatus & ipsi
In belum prono:tantum tamen addidit iræ:
Accenditq; ducē:quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes.quanuis iam carcere clauso
Immineat:foribus.pronusq; repagula laxet
Cōuocat armatos extēplo ad signa maniplos.
Vtq; satis trepidum turba coeūte tumultum
Composuit uultu: dextraq; silentia iussit.
Bellorum o socii qui mile pericula martis
Mecum ait experti decimo iā uincitis anno.
Hoc cruor arctois meruit diffusꝰ i aruis ·actæ
Vulneraq; & mortes : hyemesq; sub alpibus·

Pati.q.uol.exi.non inuiti:sed nostra sponte libenter exulamus cū tua. Faciet ui.ci.sed uictoria tua uos qui hostes iudicati sumus ciues restituet. Dum trep.arguit a facili nā cū exercitu tuo romā iuaseris pompeiū & alios romāos armatus & paratus iperator inermes offendes:facile ergo erit illos subigere.deīde arguit a minori ad maius.Si maior labor fuit:maiusq; piculū debellādi galliā.q̄ minus erit i debellāda roma:debes ergo hāc rē suscipere o cæsar. Partes.s.cæsaris & pōpeii:quæ in dubio sunt. Tolle moras:qa nocuit semp differre paratis catholica sententia est. Par.la.si par esset labor & periculū in capiēda roma:quantus fuerit in debellāda gallia:appeti oporteret oio:quia maius pmium cōsequeris sed cū plus laboris plusq; periculi in debellanda gallia q̄ i capiēda ro.sit:minus tamē fuit pmiū. Pre/tio ma.quia ubi labor & piculū sunt:pretiū maius appetit. Metus:p piculo posuit a pcedēti id qd sequit.
Bellātē probat q maior fuit labor in debellāda gal/lia:q̄ roma capiēda. Pars quota.q.d.minima.sic Iuuena.Quāuis quota portio fecis achææ. Geminis lu. qa p decē annos occupatus fuit i debellāda gallia : q̄ ē minima pars terraȝ:sed paruo tpis spacio romā cō/parare poteris: & dclerat p cōparationē:quia cū ingēti labore galliā per decenniū debellaueris : triumphū tantūmō tibi dat nō potuit.sed uicta a te roma te dominū terraȝ faciet. Lustrum:ē spaciū qnquēnii græcæ ολυμπιοσ Facili euentu.i.nō laborioso exitu:qa facile finire bellū erit imperatori. Tibi roma su.or. capta roma dominus eris terraȝ:cū ex Gallia tantū/mō inuidiā sis cōsecutus. Nūc.i.debellata gallia. Lōgi tri.qa sic triūphare solebāt.ut currū aura.ū & albis eqiisueherēt & lōgus ordo captiuoȝ triūphātes antecederet. Remeāte.i.deuictis hostibus. Capitolia lau.nā in capitoliū lauro coronati triūphantes ueheban. Liuor cun.ne.quia nihil es cōsecutus ex illa uictoria nisi inuidiā. Liuor:p cā effectū ponit.nā inuidia facit hōies liuidos:quo nullū genus hōium est pniciosius. Edax:qa rodit sese:& alios:unde Isocrates φθονοσεστι μεγιστον κακον τοισ εχουσι:hoc solum iustū habet inuida q inuidū prius pungit. Gentesq; su.&(si dis placet)inquit.nō poteris uicisse impune: qa tibi poena erit uicisse hostes:alii uero solēt præmia hrē. Decretū.deliberatum. Genero.Pōpeio.iuidiose dixit. Soceȝ:cæsarē. Partiri orbē.i.cum genero tuo.sed solus habere potes. Sic hæc:oro curiōis uim maximā psuasionis habuit:nā aio spōte sua cōmoto facile erat stimulos adder.& p similitudinē nō aliter ingt cæsar incitatus fuit:q cursor sonipes in olympicis certaminibus:q q̄uis sit arrectus aio ad cursum : tamē ubi clamorem circunstantiū & flagella audiuerit:multo magis cursu rapitur. Prono:qa Cæsar q̄uis spōte iratus esset:tamē addidit stimulos. Eleus soni.i.equus cursor apd Elidē ciuitatē arcadiæ:ubi olympia iouis certamina apud olympū montē singulis lustris celebrabant:ad quæ cursores & pugiles cōueniebāt. Carcere:p carceribus:carceres est locus & meta ubi arcentur eq:anteq̄ i cursum emittantur.& dicit:quasi acer ab arcēdis equis. Clauso:qa adhuc linea recta teneatur. Carcere cla:retentis eqs. Foribus.s.carcerū. Laxet repagula: quia toto pectore procliuis lineam percutit:ut transiliat:sed tamen ab auriga detinetur. Conuocat:nunc dicit quomodo ad concionem exercitum suum conuocauerit.Oratione sua ad bellum icitaturus. Cum igitur magno strepitu milites conuenissent:uultu & dextra illis silentium imposuit:ut significaret apud eos orationem uelle habere quibus tacentibus:sicut cæsar incipit. Maniplos:manipli dicunt ordines militū.collecti in principio fuerunt centū tantūmō:& cēturiones perant maniplis.deinde Tarquinio regnāte aucti sunt. Nā ex duobus factus est unus.s.latino & romano.nam romani & latini cū adhuc pauperes essent hastis fecerūt maniplos herbæ illigari.& eas pro uexillis sequebātur.Ouidius Pertica suspensos portabat lōga maniplos.Vnde maniplaris noia miles hēt. Signa:uexilla. Trepidū:trepidātē timore uel festinū.ut Ne trepidate meas teucri defendere naues. Turba.i.multitudine militum:quæ magno fremitu concurrebat. Bellorum o so.a beniuolentia principium facit commemorans fortitudinem & uictoriam militum. Illuc autem tendit indignum esse ut uictores exilio mulctati : hostes patriæ iudicentur. Socii:proprie socius in laborem dicitur. & bene separem illis facit. Mille peri.multa finitus pro infinito. Decimo iam uincitis anno:quia per decē annos galliam subegit populo romano & illiricum Germaniam & britaniam. Arctois : idest septentrionalibus:& propter Germanas trās rhenum incolentes dixit. Sub alpibus actæ:Quia ibi omnia gelu rigent.

· Non secus:uidere q̃ ingrati sint romãi.nam quibus præmia uictoriæ debent:eos etiã tanq̃ hostes persequũtur:non certe maiore ui Hannibalem persequerentur q̃ nos persequi statuerunt. Transcenderet al. Hannibal enim expugnata sagunto trans alpes exercitum duxit:& cũ nulla parte in Italiam trãsire posset:in galliam cisalpinam descendit:& urbi romæ per.xvi.annos bella & clades innumerabiles intulit:ut in maximo periculo fuerint romani:& fere uicti. Implentur:supplent. Tyrone:tyro nouus miles dicit:significat nouũ exercitũ ab aduersariis cõparari:& rapit eos in odiũ qa sint crudeles:& in inuidiã:pp potentiã & factiões eoꝝ quibus benefactoré insectantur. In clas.pp naues fabricandas. Agi:pelli.s.é iussus. Quid.s.facerét.si a gallis uictus & fusus fuissem? q.d.nullo pacto me incolumé paterentur. Feroces.s.ingenio & uictoria. Ruerent in ter.i.me fugienté persequerent. Nunc:post procemium uenit ad argumenta:quibus ostẽdat facile posse uinci inuidos & obtrectatores:& arguit a facili:q impatores & nouis militibus istructos minore labore uincere possent:cũ ipsi sint ueterãi & in armis diu uersati. Ad sũma:ad maximã dignitaté & gloriã. Tẽtamur:ĩpedior & iritor ad bella. Veniat dux: trahit in cõtemptioné aduersarios:& primo ostẽdit idoneũ nõ esse pompeiũ ad bella:qa fortasse illis difficilius uideri poterat:q Põpeius uir bellicosissimus & bellicæ artis pitissimus uinci deberet:sed in cõtrariũ probat dicẽs lõga pace desuetũ esse a bellis gerendis. Solutus:a pristina bellicæ artis laude. Milite cũ su.cũ tyrone paulo ante parato q facile supetur. Togatæ:nõ armatæ. Partes:ut senatores. Marcellusq; lo.hoc dicit ne aliqs miret minimmodũ q cõsules & senatus sequerent põpeiũ:& iter cæteros maxime cato:cuius sentẽtia probari posse ab oibus uidebatur. Marcellus.n.cõsul erat & Serui.Sulpitius quo tpe bellũ ciuile nuntiatũ est:q primi fuerũt cõsules qui retulerũt de successore Cæsari mittẽdo. Sed tribuni plæ. Marcus Antõius & Cassius & Curio itecesserat. Loquax:quia marcellus nimia eloquẽtia fretus cõtra cæsaré nõ in arma pcedendũ diffiniuit:sed Cæsari mittẽdũ successoré ut priuatus exercitu rediret:& legiones dimitterent. Et nomina ua.cato.nõ põt negare quin magna apud hõies habeat Catõis opinio:sed licet magna sit:tamẽ uana & mendax. Scilicet:licet in odium adducit pompeiũ:& ĩ inuidiã:tamẽ hoc loco pcipue id facit:q dicit illũ ante tps cliẽtes largitiõibus corrupisse:quibus fretus audet oia p pliũ facere. Sociabunt.i.si semp clientibus fuerit sociatus põpeius oĩ tpe regnabitur? q.d.nõ. Extremi:humiles & abiecti.

Nõ secus igẽti bellorũ roma tumultu ⁄ actæ
Concutitur:q̃ si pœnus transcenderet alpes
Hannibal:implẽtur ualido tyrone cohortes:
Inclassem cadit omne nemus:terraq; mariq;
Iussus cæsar agi:quid si mihi signa iacerent
Marte sub aduerso:ruerẽtq; in terga feroces
Gallorum populi?nunc cũ fortuna secundis
Mecũ rebus agat superiq; ad summa uocãtes
Tentamur:ueniat longa dux pace solutus
Milite cum subito:partesq; in bella togatæ
Marcellusq; loquax:& nomia uana cathonis
Scilicet extremi pompeium emptiq; clientes
Continuo per tot satiabunt tempora regno?
Ille reget currus nondũ patientibus annis?
Ille semel raptos nũquam dimittet honores?
Quid iã iura querat totũ suppressa p orbem
Ac iussam seruire famé? quis castra timenti
Nescit mixta foro gladii cũ triste minantes
Iudiciũ insolita trepidum cinxere corona:
Atq; auso medias perrumpere milite leges?
Pompeiana reum clauserunt signa miloné:
Nũc quoq; ne lassum teneat priuata senectus
Bella nefanda parat: suetus ciuilibus armis:

Empti.s.largitionibus quos sibi pecuniæ largitionibus subiectos fecit:significat ergo ambitiõe pompeium tantas opes adeptũ esse. Tempora re.i.ab adolescentia usq; ad senectutem. Reget cur.i.triũphabit? quia triumphare erat cæsis hostibus imperatorem curru sublimem uehi albis equis i Capitolium. Honores:nam. Cn.Pompeius in aphrica Caiũ Domitiũ & hyarba regem libyæ bella moliẽtes interfecit:& uigesimoquarto anno quod nulli romanoꝝ contigerat:triumphauit. Nunquã dimittit hono.nunquid tyrãnus semp erit? & finem dignitatibus nunquã ponet? Suppressa:subiecta.s.potestati suæ. Iussa famé: legem frumẽtariã tetigit quam Cicero defendebat.Cn.Pompeiũ annonæ præfectum:terræ marisque quãtum romãi tenebãt dominum fecerunt:unde & portus oẽs & merces:fruges:comitiaq; & totius agriculturæ negociationisque negocia sub sua potestate erant:unde Clodius cauillari cœpit sic pompeio & dicere.Non pter famem scriptam eé legé:sed ut lex scriberetur factã esse famem. Per orbem totum.s.cũ dominus terræ marisq; põpeius esset. Famem.s.cum præfectus é annonæ factus. Quis castra:quis nescit pompeiũ militibus armatis circundedisse forum:& iudicia armis suis subegisse:quo tempore se ptus erat corona militum milo.unde Cicero pro Milone causam dixit:& ocioso clodio:legem tulit pom.ut de cæde quereretur in appiauia facta.unde factum est ut militibus armatis sibi iura fori subiiceret. Gladii mi.armati milites:instrumenta pro militibus. Trepi. milo:idest dubium.quia incertus erat milo absolueretur ne.an tolleretur & in exilium missus est. Medias: leges:idest communes. Pompeiana signa:quia exercitus pompeii circundedit forum. Reum : accusatum. Nunc quoq;:adeo inquit facile per uim omnia facere fuit pompeio:& cum in senectute sit bellum quoque gerere possit.Adducit in inuidiam. Lassum:senio confectum. Priuata:sine magistratu. Ciuilibus ar. quia syllam secutus est ciuilia bella gerentem contra Marium. Docilis:peritus. Syllã ma.scele.nam contrariæ factionis fuit põpeius.s.syllanæ:cæsar uero marianæ.sylla:auctore Suetonio: cæsari multos marios iesse dixit.

Magistrū scę.ad irrisionē dicit.nam syllam perniciosissimus & crudelissimus omniū romanorū fuit:q tot milia romanorū in cāpo martio cecidit & multos nobiles ac patricios uiros iterfici iussit. Vtq; feræ: apostropha ad pōpeiū:& p similitudinē cædis auidū fuisse ostēdit:nō aliter:q̄ tigres:q cū semel armētorū sanguinem hauserit.saciari nō possūt sic & tu Pōpei cū ciuilia bella tractare cœpisti ab eis desisterē nescis. Sitis.s.sāguinis.

Edocilis syllam scelerum uicisse magistrum.
Vtque feræ tigres nunquam posuere furorem
Quas nemorū hyrcāo matrū dū lustra sequūtur
Altus cæsorum pauit cruor armentorū
Sic & syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat magnæ sitis.nullus semel ore receptus.
Pollutas patitur sanguis māsuescere fauces
Quem tamen inueniet tā lōga potentia finē?
Quis scelerū modus ē? ex hoc iā te iprobe regno
Ille tuus saltē doceat discedere sylla.
Post cilicas ne uagos:& lassi pontica regis
Prælia barbarico uix consumata ueneno.
Vltima pompeio dabitur prouincia cæsar.
Quod nō uictrices aquilas deponere iussus
Paruerim? mihi si merces erepta laborum est
His saltem longi non cumduce præmia belli
Reddantur.miles sub quolibet iste triūphet
Conferet exanguis quo se post bella senectus
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur
Quæ noster ueteranus aret? q̄ mœnia fessis?

Trigres.aialia sūt tremēdæ crudelitatis q̄ i Hyrcāia abūdāt:speciē p genere pōit:ut Vir.Hyrcāęq; admorūt uber i tigres. At earū truculētia maxime pbaē:cū maternis curis icitāē:cū catulorū isistūt raptoribus &(ut dicit Solinus)su.cedāt sibi eqtes licet:& astu quātolibet fuga amoliri pdā uelit.nisi i psidio maria fuerint.frustra ē ausū oē notāē frequētissime:si qdo latrōes suos asportatis catulis renauigātes uidēt in littore:irritata rabie se dare præcipites uelut propriam tarditatem uoluntaria castigantes ruina:quanq̄ de fœtu uniuerso uix unus queat subtrahi. Feræ:crudeles. Hyrcanæ:nā Hyrcāia ē puincia scytharū i asia. Lustra: cubilia ferarū. Posuere:p de. Altus:psūdus:qa ex multis armētis sāguis effūdiē. Armētorū::spōdaicus uersus. Sitis durat.i.sic auiditas cædis tibi pmāet. Lambere ferrū:psistit i trāslatiōe.nā tigres lābūt sanguinē ferarū. Syllanū.i.syllæ quo tpe gessit bella ciuilia cōtra mariū. Nullus: p nō ut apud Terentiū:nullus sū p non:sic & pōpeius semel assuetus bibere & seq sanguinē syllæ māsuescere nō pōt. Quē tamē:cū ita regnare cœpis & oia p uim facerē nūqd tādē iuēiet hæc tua potentia finē? Quis scele.mo.sed si inqt nulla rō adducit: ut exuas tyrānidē saltē exēplū tui mri syllæ q ppetuā dictaturā deposuit: te doceat:qa cū sylla nocte qescere nō posset:amicis suadētibus dictaturā deposuit ut psīde dormire posset. Tamē:anacoluthō est:cōpleē q̄uis assuetus sis bellis. Modus:finis. Regno.i.tyrānidi iuidiose dixit. Post cilicas:diminuit res gestas pōpeii:& dicit nūqd deuictis barbaris: etiā cōtra me bellū pōpeius suscipiet: & postq̄ externorū regū puincias multas supauerit:ego ne ultima puincia debellāda pōpeio:demādabor a senatu? q.d.indignū ē cū cōtra hostes arma sūpserit cōtra ciuē romanū arma sumere. Cilicas.i.pyratas.cilices populi fuerūt minoris asiæ quos pōpeius supauit.nā cū oīs maritima regio eius ipio subiecta eēt.adeo illi pyratæ iīestū reddiderūt mare ut iterdu usq; ad tiberis hostiū puenirēt:ibiq; ptorē populi ro.cū fascibus cœpint:hāc idignitatē cū nō possēt amplius pati romāi pōpeiū ipatorē delegerūt.ut maritimā regionē oēm subigeret oēsq; pyratas suparet. Vagos.huc & illuc discurrētes pyratæ āt a græco dicti sūt.πειρατα.i.a trāscēdo qa naues mercatorias ex trāsuerso trāseūtes iuadebāt. Pōtica.i.pōti qa pōti rex Mithridates fuit cōtra quē missus ē pōpeius.& p Colchos fugiētē cōpulit i bostorū thraciū.i.Cōstātinopoli:q̄ dicta ē Bizātiū: & redacta i formā puiciæ postea filius Mithridatis noie pharnax pri bellū itulit. q i turre obsessus ueneno cui assuefecerat usq; a puero se iterficerē uoluit:sed cū nihil pficeret a gallo pcussore necem ipetrauit.alii tamē acutissimo ueneno extinctū ferūt:quos hic Luca.leqē. Barbarico ue.qa nō soliti fuerūt romāi uenēo gerere bellū:sed armis.ergo barbarorū fuit bellū nō romāorū cogerē hostes ad uenenū. Quod nō: iniustā cām belli dicit:qa uidlicet noluerim arma depōerē.nā cū cæsar triūphū peteret:nō solū nō obtinuit:sed hostis priæ iudicatus ē. Mihi si merces:sumit argumētū ab honesto.nā cū uolumus psuaderē exēplis aliquid solemus ab utili:uel ab honesto uel a facili arguere.hic arguit ab honesto & a iustitia cuius partes sūt.iiii.s. Prudētia Iustitia.Fortitudo:& Modestia:& a partibus iustitiæ naturalis q̄ sūt sex.s.religio:pietas:gratia obseruantia:ueritas uidicatio.gra ē benemerētibus sua debita munera reddere.sed mihi nō mō reddiderūt debita gratiæ munera uerū p rep.bene gesta hostis adiudicatus sum.sed gra q̄ mihi debeē nō reddatur mihi:sed saltē his militibus qui sanguinē suū pro repu.effunderūt:captat beniuolentiā a militibus suis cæsar:cū dicit nō magni facio q; mihi pmia sint adempta:sed his reddanē qui impiū populo ro.pepererūt sanguine suo. Nō cū duce: excepto duce.i.nihil præmii dux habeat. Sub quolibet:me relicto. Conferet:si præmio suo milites in iuuēta priuenē cūq; ad senectutē puenerint unde uiuent:& quibus facultatibus senectutē suam sustentare potuerūt? q.d.nullis Exanguis:& ppter ætatem & ppter bella quibus sanguinem suū effuderunt. Emeritus:diciē qui debita militiæ munera cōpleuit. Veteranus.dicitur qui diu bella gessit:& belli peritissimus est:cui cōtrarius est tyro. An melius obicit pompeio q; cilicas quos maritimo bello supauerat in colōiā misit : sed hoc fecit pōpeius:ne iterū cōgregati mare infestum redderent. Melius.s.q̄ uos o Ro.honestius ne uiderēē uobis q; pyratæ coloni.i primi capiat:q̄ ipsi milites ro.q p pria sanguinē suum effunderūt? Tollite:postq̄ probauit cæsar posse aduersarios nō magno labore superari:& causam suā satis honestā esse.nunc quasi cōcludit & adhor

tatur milites: ut signa contra hostes ferant: quæ uincere didicerũt cũ præsertim sibi deos adhuc fauere dicat: & cũ non id agat ut ciues subigerentur: sed ab his libertatẽ defendat. Tollite tol. conduplicatio uehementiam habet. Iampridẽ. q. d. non expectate adhortationem meã. Victricia. i. quæ uincere consueuerunt. Viribus uten. i. uires habendæ sunt contra hostes. Arma tenenti. i. armato qui negat dare quod iustũ ẽ: armatis dat: quæ etiam iniusta sunt. Nec numina de. non agimus contra deos si iusta causam suscepi. Nec præda quæritur: nõ quærimus inquit subigere libertatẽ populi ro. immo tyrannos detrahere. Neq̃ regnum: nõ ideo bellum moui ut diriperẽ patriã meam: neq̃ arma sumpsi: ut regnarẽ & ciuiũ libertatẽ deprimerẽ. Dominos: ut pompeiũ. Seruire paratæ: quia roma oppressa opibus potentũ iã parata est seruire. quæ antea libera fuit. Ad dubiũ: milites romani cæsaris audita concione: nõ certũ reddiderũt clamorẽ: ut eis appareret: nõ placuisse quod facere cæsar istituerat: sed aliter alii sẽtiebant: pars laudabat cæsaris mentẽ: & pars ĩpropabat. Dubiũ uul. i. ambigua multitudo militũ. Incerta. i. anceps nunqd seq̃retur bellũ ciuile. Nõ claro: nõ apto: qa alii inter se dubitabãt de his quæ cæ. dixerat.

An melius fient piratæ magne coloni?
Tollite iampridem uictricia tollite signa.
Viribus utẽdũ est quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat. nec numina desunt.
Nã neq̃ præda meis neq̃ rgnũ quærit armis:
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubiũ nõ claro murmure uulgus
Secum incerta fremit: pietas: patriiq̃ penates
Quãquã cæde feras mẽtes animosq̃ tumẽtes
Frangunt: sed diro ferri reuocant amore:
Ductorisq̃ metu: summi tum munera pili
Lælius emeritique gerẽs insignia doni.
Seruati ciuis referentem præmia quercum.
Scilicet exclamat. romani maxime rector
Nominis: & ius & ueras expromere uoces:
Quod tam lẽta tuas tenuit paciẽtia uires
Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostri?
Dũ mouet hæc calidos spirãtia corpora sãguis:
Et dum pila ualẽt fortes torquere lacerti
Degenerẽ patiere togam: regnũq̃ senatus?
Vsq̃ adeo miserum est ciuili uincere bello?
Duc age p scythiæ populos p inhospita syrtis

Pietas: quãuis inqt cædibus assueti milites cæsaris: negato p̃mio uictoriæ: incẽderent ad arma: tamẽ pietate p̃riæ mouebãt. Patriiq̃ penates. i. domus p̃riæ: quia desiderio suorũ & patriæ quisq̃ tenebat cũ diu a p̃ria abfuissẽt. Frãgũt: uincũt. Feras mẽ. i. tamẽ frãgebãt pietate p̃riæ licet mẽtes illis feræ ĩessẽt. Sũmi: cũ ĩcerti eẽnt milites Lelius surgẽs ĩcertas ĩpulit eorũ dubitatiões. & sicut ait Terẽ. dũ ĩ dubio ẽ aĩus paulo momento huc & illuc impellit. Hic Lelius fuit qui altero ciuili bello ĩter Marcũ Antoniũ & Octauium ad exercitũ Lepidi missus cum Clodio sub habitu meretricis ad Antonium: ut eum interficerẽt. nam exercitus paratus erat illũ uel lepidum si uellet ĩterficere. Antonius autem a duobus consulibus Hircio & Pausa uictus: supplex ad castra Lelii profectus ẽ & captus hic Lelius ciuẽ ex hoste seruauerat & quærnã coronã de more romano gestabat. nã qui ciuẽ romanũ ex hostibus seruasset coronã quærnã consequebat. hic igit Lelius primipilus erat: & cẽturio ad cõfirmãdos aĩos militũ motus ẽ. Scilicet: certe. Exclamat: apte cẽturionẽ ĩtroducit exclamãtẽ ab exordio qđ uitiosũ ẽ: id aiax facit apud ouidiũ. Munera. i. officia. Pili sũmi. i. primipili cui p̃erat cẽturio a pilo telo romano. Insignia Ornamẽta. Doni emeriti. i. coronæ ciuicæ. nã qui ciuẽ seruasset: coronã ex q̃rcu assequebat: quæ ciuica dicebat: fiebat etiã ex ilice quod genus supiori proximũ est. corona autẽ obsidionalis fuit: quã ii qui obsiditione liberati fuerãt. dabant ei duci: a quo seruati fuissent. obseruatiq̃ solitũ ut fieret e gramine: quod in eo loco generatũ eẽt intra quem clausi fuissent qui obsidebant: fuere & multa alia coronarũ genera. ut li. v. a Gelio ostenditur. Referẽ: representãtem. Ro. ma. duc. o cæsar inquit quasi de uoluntate tuorũ militum dubitasti? immo ipi conquerimur: q̃ nimium patiens fueris hanc iniuriã ulcisci. Vis. i. potestas. Veras uoces: Quasi liceat uincere sententiam suam. Lẽta patiẽ. q̃ lentos faciat homines ab effectu. Deerat fiducia? ideo tardus fuisti iniuriam tuã ulcisci: q̃ de animis & mẽtibus nostris dubitares? Dum mouet: dũ uiuimus: dũ arma fixisse possimus togati romani tibi tua præmia auferãt? q. d. non debes pati. Hic san. αρκτικοσ Mouet corpo. secũdum opinionẽ philosophorũ: qui dicebãt sedẽ animæ in sanguine positã esse. unde Vir. & uitam multo cũ sanguine fudit. Dege. togi. i. uiles & inertes togatos ro. qui rẽ publicã occupauerunt. Regnumq̃ se. s. patiere. ut senatus regnet? Miserum. s. est uincere bello: quasi nõ deceat ciuile bellũ mouere: cum te contra æquitatem opprimunt. Duc age: duc me per omnes populos: per regiones inhabitabiles: non dubito te sem per quocunq̃ uolueris sequi. Scythiæ: frigidissimæ regionis: quæ nimio frigore riget. Per inhospita syrtis: in libya ubi syrtes sunt loca quæ nauigari non possunt. Vnde dicunt ἀπὸ τοῦ συρεῖν. i. traho: quia propter nimiam harenã desiccatur unda & riuos in sicco destituunt: Inter syrtes quãuis terra pergentibus iter (auctore Solino) syderibus destinatur: nec aliter cursus patescit: nam putris soli faciem aura mutat: & minimo licet uento: tãtam diuersitatem flatus efficit: ut subinde peruersis syrtibus locorum nulla inditia agnitioni relinquantur. Vtræque syrtes ducentis quinquaginta milibus passuum separãtur. aliquãto clemẽtior quæ minor est. Libyæ sitientis. i. usq̃ ad torrentem zonam. Hæc manus: an oblitus es q̃ non dubitauimus causa tua transire rhenum? Victum orbem. i. cum in britannos usq̃ exercitum Cæsar duxit: & eos imperio Ro. subegit: quasi in alterum orbem terrarum trãsierit nam extra ambitum terræ britannia est. Oceani: nam in oceano occidentalis posita est britannia. Fregit rhenum: Quia põte uinxit

Littora:per calidas libyæ ſitientis harenas.
Hæc mãus ut uictũ poſt terga reliqueret orbẽ
Oceani totiens remo compeſcuit undas:
Fregit & arctoo ſpumantem uertice rhenum
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi quã uelle neceſſe ẽſt
Nec meus eſt ciuis in quem tua claſſica cæſar
Audiero.per ſigna decem felicia caſtris:
Perq; tuos iuro quocũq; ex hoſte triumphos:
Pectore ſi fratris gladium:iuguloq; parentis
Condere me iubeas: plenæq; in uiſcera partu
Coniugis:in uita peragam tamẽ omnia dextra
Si ſpoliare deos:ignemq; immittere templis
Numina miſcebit:caſtrenſis flamma monetæ
Caſtra ſuper thuſci ſi ponere tybridis undas.
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcunq; uoles in planũ effũdere muros
His aries actus diſperget ſaxa lacertis.
Illa licet tolli penitus quam iuſſeris orbem
Roma ſit.his cũctæ ſimul aſſẽſere cohortes
Elataſq; alte quæcumq; ad bella uocaret
Promiſere manus: it tãtus ad æthera clamor
Quantus piniferæ boreas cũ thracius oſſæ
Rupibus incubuit:curuato robore preſſæ
Fit ſonus:aut rurſus redeũtis in æthera ſiluæ.
Cæſar ut acceptũ tam prono milite bellum
Fataq; ferre uidet.ne quo langore moretur

rhenum.xi.dierum ſpacio:& tranſiuit in germaniam. Arctoo:Septentrionali ubi habitãt germani. Iuſſa: ſeq. Ita inqt uolo ſicuti neceſſe ẽ imperia tua & iuſſa ſequi quia iureiurando adducti ſumus ſequi imperatorẽ quocunque nos duxerit:nam quemadmodum neceſſe eſt ut uereamur:ita mihi eſt animus atq; uoluntas te ſequi quocunq; uolueris:poſſum autem:ideo uolo. Nec ciuis:ubicunq; fuerit ille contra quem ſigna belli ca ni iuſſeris: ille non ciuis meus erit ſed hoſtis. Claſſica:ſigna bellica. Per ſigna:hic ſignificat magnã ſuæ uolũtatis uehementiã Lelius: ut ſequatur non modo quocunque impulerit Cæſar:ſed ſi iuſſerit occidere parentes:& filios:& uxorem & uxoris grauide ex uẽtre infantem eripere:nihil ſe recuſaturum:quo minus imperio cæſaris pareat. Decem caſtris: Decem bellis a præcedenti quod ſequitur.nam decem bellis uictor fuit cæſar ſcilicet in britannia:Gallia: Germania.Primum bellum geſſit contra eluetios:ligures.Secundũ cõtra germanos.Tertium cõtra belgas.Quartũ contra neruios.Quintũ cõtra Iſperas & tenteritas.Sextũ contra hiſpanos trãs rhenum:Septimũ contra britãnos.Octauum cõtra alriorzines. Nonum cõtra Ambianes Decimũ contra eos qui auaricũ uenerũt: ut eã obſidiõe liberarẽt.hæc bella geſta ſunt a cæſare. Per tuos triumphos:per tuam uictoriã. Iug.par.i.ſi patrem fratremque iuſſeris occidere. Inuita dex:inuitus quidem hoc faciem: ſed tamen ſi iuſſeris faciam Pleno partu.i.in uiſcera grauidæ coniugis. Si ſpoliare:ſi iuſſeris etiã mihi ſpoliare templa deorum facile paratus ero nõ ſolum illa diripere:ſed comburere: Caſtrẽſis:militaris. Numina monetæ.i. tẽpla iunonis monetæ quæ moneta appellata ẽ cũ terremotus factus eẽt:& a ſue plena fertur uocẽ illã ab æde iunonis ex ſumma arce auditã:ideo monetã iunonẽ appellatã fuiſſe dicũt a monẽdo.unde ſus plẽa & grauida illi imolabaẽ.hæc Cicero i li.de diuinatiõe refert. Numina:tẽpla iunonis monetæ. Caſtra:etiã tuo iuſſu o cæſar cõtra patriã bellum gerã. Ponere: Opponere. Tyb.thuſci.q flu.plabiẽ romã & originem habet a thuſcia. Metator:caſtrametator. Audax:qa ɔtra iura nõ dubitabo:patriã inuadere. Tu quoſcunq;:quecũq; moenia oppugnari uolueris paratus ero.& arietẽ ſi opus erit ad moenia expugnãda ipellã.aries ad ſimilitudinẽ arietis aĩalis dictus ẽ.nã aries aĩal ẽ qđ capite urget obſtãtẽ.ideo huic iſtrumẽto nomẽ a ſimilitudĩe rei ipoſitũ erat.& feratus erat in extremitate: ut ſpetiẽ pberet capitis arietini.nã tigillũ ferratũ in capite ſuſpendebant unde retrahentes maximo impetu remittebãt:& eo pacto ſæpe urbium moenia euertebant. Actus:Impulſus. Effundere:Euertere. Sit roma:Ideſt non dubito etiam romam euertere ſi iuſſeris. His.Nunc uerbis inquit leui omnis exercitus conſenſit χειροτονια ideſt eleuatio manuum facta eſt:ut ſignificarent ſeſe promptos eſſe in quacunque re quam ipſi cæſar imperaret. Cohortes:Legio diuiditur i tribunos:præfectos:centuriones:decuriones.Legatus dicitur qui præeſt legioni Tribunus mille militibus præeſt.Præfectus præeſt cohorti:quæ conſtat ex quingentis & quinquaginta militibus:Centuriones præſunt cẽtum militibus:Decuriones turmis equitum. His:Scilicet uerbis lælii. Manus:Quod ſignum eſt probari id quod dictum fuerat ab imperatore. Clamor: non ſolum manu probabant quod cæſar dixerat: ſed clamore quem tantum fuiſſe dicit: quantus ſolet fragor eſſe arborum cum uentus per ſyluas magno impetu fiat. It: aſcendit. Thracius:Quia thracia eſt in Septentrione unde boreas flat. Rupibus:collibus. Oſſæ:mõtis theſſaliæ.q olim centaurorum ſedes fuit:tanta pinorum copia ut ramoꝝ flexu & reflexu tonitrũ repræſentet Solinus. Fit ſo.i.cum uentus ſpirans arbores uertit.q̃ redeũtes in ſtatũ ſuũ ſonum faciunt.nam flectuntur & redeunt. Cur.ro.pro curuatis roboribus. Redeuntis:In ſtatum priorem. Cæſar:decem legiões habuit quartum partem in gallia & germania reliquerat:cum uenit in italiam:nunc dicit exercitum de Gallia in italiam reuocatum poſtq̃ bellum gerere conſtituit. Fortuna:ut fortunam ſibi fauentem cæſ.uidit:magnum ex omni gallia exercitum ſuum reuocauit. Acceptum.i.eſſe. Prono:propenſo ad id quod uolebat. Ferre.i.ipſum ideſt fauere cæſari. Langor: torpore. Sparſas cohor:Quia i hibernis & præſidiis exercitum liquerat:euocat ergo in italiam. Vndique:ideſt ex omni parte galliæ & germaniæ. Deſeruere:incipit dicere qui milites cõuocati deſeruerint galliam. Tẽtoria:ideſt præſidium & hybernia. Cauo.i.profundo. Lemano:lacus eſt in/

ter celtas non longe a rhodano. Vnde lemani populi a lemano sunt appellati: Eleuci: haud procul sde uicti sũt a Cæsare: ubi præsidium erat a tertia parte regionis suæ tuti sunt lemano lacu & rhodano qui prouinciã romanam ab Eluecus diuidebat. Super ardua uogesi: sic legẽdum est: non super ripam. Vogesus enim est mõs in finibus hagonum non amnis. Nam cæsar in cõmentariis dicit: mopsa flumẽ de monte uogeso prodiit cur nã ripam propter mopsam qui est in finibus lingonum. quos uicti eluecii a Cæsare ꝑfugerãt. Armis pictis. i. uersicoloribus. Pugnaces: Quia bellicosissimi sunt lingones. Hic uada: alii uocari sunt ab Isata fluuio qui labitur in rhodanum: & sub alio nomine descendit ĩ mare quia rhodanus maior est fluuius: & ubi illum ingressus est Isara: nomẽ amittit. Per tã mul. s. loca. Gurgite: uidelicet nullius fluminis alueo cõiũctus. In am. s. rhodanũ. Rutem: rutẽ ẽt in ꝑsidio relicti uenerũt ĩ italiã q sũt populi galliæ nõ ꝑcul ab auernis & sanctõis. Statiõe. i. ꝑsidio romanoꝝ qui eã gẽtem pusilis castris ĩ ꝑsidio tẽuerũt. Solu liberãt & cõfluũt ad cæ. Atax: fluuius ex mõte pyreneo erũpẽs ꝑ fies eluecciorũ labit: sed tanta fluit leuitate: ut oculi ĩ quã partẽ fluat diiudicare nõ possũt. Non ferre ca. quia discedentes uacuũ reliquerunt. Varus: App. finis Nã Varus fluuius ẽ q galliã cisalpinã diuidit ab Italia ut Strabo inquit & Plinius. Qua: ordo. gaudeat ꝑmoto milite illi qui habitãt ea parte q̄. Portus: liguriæ portum significat. in quo est portus Monœcus: appellatus ideo qđ solus habitauerat Hercules aliis expulsis hoĩbꝰ: uel q̄ ĩ tẽplo eius nulliꝰ đi numẽcolatur q̄ herculis: sicut in tẽplo Iouis Iuno & Minerua: ĩ tẽplo ueneris cupido & Adonis & dictus est monœcus a μονοσ solus: οικοσ domus. i. qa solus ĩ domo expulsis aliis diis colebat & portus herculeus mõœcus. Vrget pelagus. s. dextra & sinistra ne igrediatur mare. Portus: qa portus liguriæ celeberrimus est inter alios: ideo urget mare ne igrediat: cũ naues ĩ portũ deuenerit tutæ sũt ab aliis uẽtis ꝑterq̄ circio uento occidẽtali: q ẽ collateralis fauonio: qui haud maximã ui hẽt q̄ possit nocere naui. Galli uẽrũ ex sua terra flãtẽ: quẽ sæuissimũ patiũtur: circiũ appellãt a turbine ac uertigine sua. Gelius. Vrget: a se coherceт. Zephyrus: uẽtus occidẽtalis qui fauõius a latinis dicitur

Fortunã: sparsas per gallica rura cohortes
Euocat. & romam motis petit undiq; signis
Deseruere cauo tentoria fixa lemano:
Castraq; uogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis
Hi uada liquerunt isaræ. qui gurgite ductus
Per tam multa suo: famæ maioris in amnem
Lapsus ad æquoreas nomẽ nõ pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione ruteni.
Mitis atax gaudet latias non ferre carinas.
Finis & hesperiæ promoto milite uarus:
Quaq; sub herculeo sacratus numie portus
Vrget rupe caua pelagus: non chorus in illũ
Ius hẽt: aut zephyrus: solus sua littora turbat
Circius & tuta prohibet statione monœci:
Quaq; iacet littus dubiũ: qđ terra fretumq;
Vendicat: alternis uicibus cũ funditur ingens
Oceanus: uel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus ab extremo pelagus sic axe uolutet:
Destituatq; ferens: an sydere mota secundo

Prohibet. s. pellagus. Statione: in portu tuto monœci herculis. Ergo qui ĩ liguria constiterãt relicto ꝑsidio in italiã ad Cæsarem uenerunt. Quaque: nunc dicit de aquitania uenisse milites qui a cæsare relicti fuerant non de aquitania loquitur: quæ a garumna fluuio tendi tad pyrreneos mõtes: sed de ea parte quæ ad hispaniã pertinet: & spectant inter occasum solis & septentrionem; hunc aut em locum per circuitionem significat: non autem nominat: sed Virgilius: hunc locum illic tetigit: Qua ui maria alta tumescant Obicibus ruptis: rursusque in se ipsa residant. Nam de oceano loquitur qui per hispanias & gallias erumpit contempta lege riparum qui igitur in ea parte galliæ positi fuerant: qua oceanus aliquando per ipsam galliam & hispaniam erumpit in infinitum iubente cæsare in italium uenerũt. Et. s. gaudent qui sunt in ea parte. Dubium: quia modo mare excedit modo decrescit. Vẽdicat: quia erumpente mari sub potestate eius ẽ littus: & redeunte in alueum suum: terra littus continetur. Re. declarat idest cum refluit in suum alueum. Ventus. hic diuersas philosophorum opiniones tangit & astrologorum: quare oceanus fluit & refluit tanto impetu. alii dicunt hoc fieri ui & impetu uentorum: qui cum uehementius spirauerint maris undas euertunt: & inflatæ undæ terram inundant. Alii dicunt fieri crescente luna nam ardore suo & calore mare feruescere facit: & crescere: & cum decrescit ille calor lunæ: sic mare decrescit: idem facit sol cum crescit aut decrescit: Nam feruescente sole unda maris feruet & crescit: sed si longius abscedit in suum alueum redit. Hanc opinionem plane tetigit Cicero in libro de natura deorum. Sunt autem stellæ ut flammeæ: quæ terræ marisque uaporibus aluntur. Aliam huiusmodi causam Macrobibius dicit oceanus ab oriente duos signus refũdit unũ ad extremitatẽ septẽtrionis ad australis alterum: rursus ab occidente duo pariter enascuntur sinus: q usq; ad ambas quas supradiximus extremitates refusi occurrunt ab oriente demissis & dum ui summa & impetu ĩmaniore miscentur: ex ipsa aquarum collisione nascitur illa famosa oceani accessio pariter & recessio: sed neque Solini ꝑtermittẽda sententia ẽ. Dubitat etiã nunc inquit quibus ex causis intumescat oceanus & rursus residat nec obscuro est plura pro ingeniis differentiũ: potius q̄ pro ueritatis fide expressa. Sed omissa ancipiti concurrentium quæstione: has opiniones probatissimas inuenimus. Physici autumant mundum animal esse eumque ex uariis elementorum corporibus globatum: moueri spiritu: regi mente: quæ utraque diffusa per membra omnia æternæ molis uigorem exerceant: sicut ergo in corporibus nostris commertia sunt

specialiter:ita i pfundis oceāi nares quasdā mūdi cōstitutas p quas emissi anhelitus uel reducti modo isfient ma ria:modo reuocēt. At hi q sydere sequūt disciplinā cōtendūt meatus istos commoueri lunæ cursibus:in q̄ q̄ dē opinioē Plinius ē i secūdo. Æstus maris accedere & reciprocare maxime mirū est:pluribus qdem modis accidit:uerū causa i sole lunaq. Quærite. scilicet uos philosophi q rerū cās latētes q̄ritis. Extremo axe.i.a cardie mūdi. Destituat.q cū uētus ie remiserit:refluit i suū alueū mare. Thetyos uagæ.i.uagi maris. Secundo sy.i.mota lūa: q̄a primū sydus est sol.secūdū uero luna. Oris:quia cū crescit luna.ita & mare si decrescit i su um locū r̄dit oceāus. Tita:sol q̄a cū sol decliat:mare etiā declinat:si crescit: pari rōne feruet mare. Hau riat.q̄a cū sol & luna calore suo trahūt ad se humorē maria tumescer uidet. Tollat.s.calor suo q mittit ab humor.nā nisi humor eēt ignis æthereus oia cō bureret.adeo deficiēte humore deficeret mūdus q̄ dicūt achademici aliq̄do mūdus ignescat necesse ē. Ad si.q̄ stellæ cū sole & lūa sesi trahūt ad se humo rē & paululū retinēt:tē ignis flāmā remittit: & dfici ēte hūore: calor ē qpp ueteres sydra dixerūt ἀπο τῶν ὑδάτων ab aqs:qd Pli.innuit.& Achoreus ad cesarē ait.nec nō oceāo pasci phœbūq polūq Credius. At mihi se.si supi uolūt:ut secreta sua ne sciā nec ego scire ueli. Late m.i.si abscōdita latet mihi dicimus p ab scōder:sed latet me p ignorar. Crebros m.i.uarios fluxus:& refluxus maris. Tūc ru.pgit enūerar po pulos:uil milites cōuocati sūt q aut i hybernis:aut i psidio positi fuerāt. Nemetes: populi germāiæ iter belgas q ēt sub Arionisto militabāt duce gallorū cō tra cæ. Satiris flu.germāiæ.tarbelli populi.ut iquit. Strabo sūt aq̄tāiæ apd quos scrobibus paululū dfossis crustæ auri reperiūt. Curuo lit.nā sinū hēt maris fductū itrorsus ad quē effodiēdi auri summū apud oēs studiū ē. Sātōus gens ē gallicæ aquitāiæ iuxta tolossāos ad occeanū spectās:quorū maxima ciuitas ē

Tethydos una uagæ lunaribus æstuat horis:
Flāmiger an titan ut alentes hauriat undas
Erigat oceanum:fluctusq ad sydera tollat
Quærite quos agitat mūdi labor.at mihi sēp
Tu quæcūq moues.tam crebros cā meatus
Vt superi uoluere late:tunc rura nemetis
Qui tenet:& ripas satyri:qua littore curuo
Molliter admisum claudit tarbellicus æquor
Signa mouet gaudetq amoto sātonus hoste
Et byturi: longisq leues sanxones in armis
Optimus excusso leucus rhemisq lacerto.
Optima gēs flexis in gyrum sequana frenis.
Et docilis rector monstrati belga couinni:
Aruerniq ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab iliaco populi:nimiūq rebellis
Neruius:& cesi pollutus fœdere cottæ.
Et qui te laxis imitantur sarmata brachis

Mediolanū.Strabo. Amoto ho.discedētibus militibus q solēt eē onerosi populis & isesti. Bituri populi i ter aqtanos q burdigallia emporiū hēt.hos Strabo bituriges & ioscos noiat & cubos. Saxōes:populi ger maniæ q partē Britaniæ occupauerunt:& de noie suo saxoniā appellauerūt. Leues.i.leuis armaturæ uel a giles. Lōgis ar.lōgis hastis. Rhemus:populus ex belgis galliæ pximus treuiris. Leuci:sūt uicini ligōibus & seqnis. Optius excusso lacerto:optimus iaculator. Excusso:quia prius excutit lacertus:deīd emittit ferrū subaudi gaudet amoto hoste. Sequana gēs:secanus & sequanus dicit antiq eni c & q pro eadem ifra habue runt sicut græci:ubi nos ponimus q ponūt κ & sunt sequāi nō mediocris fortitudinis populi galliæ qui do micilia habēt trās Arari. Gens op.significat hāc gētē peritissimā equitādi fuisse. Frenis.i.frenatis equis. Bel gæ populi galliæ sunt oceano cōfines:quos matrōa & seqna fluuii a celtis diuidūt Mōstrati:nā belgæ ab his populis seqnis didicerūt regere equos trahētes currus. Docilis.i.qui facile didicit eē auriga Couius gēus ē cur rus britanici falcatis axibus:meminit Pōpo.& Martia.O iocūda couine solitudo:Carruca magis essedoq gra tū. Aruerni.s.gaudēt amoto hoste aruernus populus galliæ qui se gloriabat originē ab iliaco sanguie duxisse se:qui cōsanguinei populi ro.sunt appellati.nā quēadmodū ab Aenea romāi originē duxisse gloriabāt. Sic hi aruerni a sāguie troiāo se natos eē iactabāt.hoc tamē qd d aruernis poeta scribit: hedui sibi uēdicabāt:Corne lius tacitus.Hedui primi senatorū ius i urbe adepti sūt.datū id fœderi antiquo.& quia soli gallorū fraternita tis nomē cū populo ro.usurpāt.inde Strabo: & Plutarchus i cæsare:& Cic.ad trebatiū.Vna nr̄a cōgressio plu ris erit q̄ nō mō hostes.sed ēt frēs nr̄i hedui sed iō hæc diuersitas facta ē:quoniā aruernis hedui sūt cōtermini. Neruii.sūt populi iter belgas fortissimi:ad quos aditus nemini patet:nisi mercatoribus:qui nihil patiūt ui ni:nec aliarū rerū ad luxuriā ptinētiū intro ferri:qui huiusmōi rebus existimāt mollescere aios:& a uirtute re mitti.hi adeo pertinaciter cōtra Cæsarē pugnauerūt:q ex ho ium milibus sexagīta quigēti tantūmō supstites fuerūt.iō rebellis nimiū neruius. Sāguine cot.historia hoc habet gallorū aliquot populi ābiorige duce ebu ronū defecerūt:ab iis Cotta &.T.Auruculeius legati Cæsaris:ut iqt Liuio i libro i quo sūmarī rerū gestarū ca pita referūt:circūuēti isidiis cū exercitu cui perāt cæsi sunt quā rē latius narrat Cæsar i.v.cōmētario. Vāgio nes.s.gaudēt populi iter belgas uicini rhuthēis. Laxis brachis.i.imitabāt brachas sarmatarū. Sarmatæ: sūt populi iuxta danubiū aliter putromatæ dicti q laxioribus brachis utebātur:sūt autē uestes ab umbilico ad ge nua quibus pudenda obteguntur.græcæ ἀναξυρίδες. Bataui:populi sunt incolentes insulam quam fa cit mopsa cum parte rheni quæ uualis dicitur. Alii penultimam producunt.Mar.Et mutat latias spuma ba taua comas. Truces:belicosi. Quos ære recuruo.i.lituo.Lituus āt baculus ē recuruus:i cuius similitudinē tubæ fabricantur. Stridentes:resonantes. Acuere:icitauerūt ad bellū: nam tubæ cantu ad bellum incitan tur milites. Cinga:fluuius est galliæ. Qua rho.Vienenses & lugdunenses significat:apud quos arar rhoda

no cōmiſcetur:auctore Strabōe. Gebenne:oppidū fuit galliæ in ꝑrupto mōtis gebēnæ iugo conditum. Caua rupe.ſ.niue:qa mōs ille frequenter niuibus tegitur. Tu quoq; le.es.ſ.ut ex gallia milites ro.in italiam uocarentur.a Cæſare. Treuir:populus rheno proximus.i cōfinibus germāiæ finitimus neruus. Et nūc:tu quoq; lætatus es q; q i pſidio poſiti fuerant a cæſare:euocati te i libertate reliquerūt. Ligures: populi ſūt i finibꝫ italiæ.quoꝝ caput ē Genua. Nunc ton.ſ.ætate nr̄a tonſus es inq: Luca.ſed non ſuperiore tēpore. Comatæ: ſcilicet galliæ.Nā triplex ē gallia:bracchata: tōſa:& comata:de qua Catullus.Mamurā hr̄e qd̄ comata gallia.

Vāgiōes:batauiq; truces quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ.qua cinga pererrat
Gurgite.qua rhodanus raptū uelocibꝫ undis
In mare fert arari:qua mōtibus arduna ſūmis
Gēs habitat caua pēdentes rupe gebennas
Tu quoq; lætatus conuerti prœlia treuir.
Et nūc tonſe ligur quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ:
Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates:horrēſq; feris altaribus eſus:
Et taranis ſcythicæ non mitior ara dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas belloq; pemptas
Laudibus i longum uates dimittis æuum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina bardi.
Et uos barbaricos ritus:moremq; ſiniſtrum
Sacrorum dryade poſitis repetiſtis ab armis
Solis noſſe deos:& cæli numīa uobis
Aut ſolis:neſcire datur.nemora alta remotis
Incolitis lucis.uobis auctoribus umbræ
Non tacitas erebi ſedes:ditiſq; profundi
Pallida regna petunt.regit idē ſpiritus artus
Orbe alio:longæ canitis ſic cognita uitæ

Decora:pulchra. Et illi.ſ.lætati ſūt cōuerti prælia in romā. Teutates:lingua gallica Mercurius dr̄: cui humanā hoſtiā īmolabāt:de quo apud Cice.legitur: qui dicit qnq; mercurios fuiſſe.Primus fuit qui argū occidit:& ob eā cām in ægyptū profugiſſe:eiſq; litteras & leges tradidiſſe:hūc uero ægyptii teutatē uocāt.eodē noie primū anni mēſem appellabāt hic triſmegiſtus dicit̄ ob multaꝝ reꝝ ſciētiā.qſi ter maxīus ergo i ægypto Teutates Mercurius appellat̄:q colit̄ i gallia & hūano ſanguine placat̄. Teutatē appellari Mercuriū docet ēt Liuius. Immitis:qa Patit̄ ſibi humanā hoſtiā imolari. Eſus:ut qdā uolūt mars dicit̄ cui ēt hūana hoſtia imolat̄.Vnde Cice.ſic inqt.Quid Ariſteus q oliuæ dr̄ iuētor fuiſſe:apollinis filius:qui eſus:& alii quoq; ptes dii fuerū t: nō.n. ipſi in nūero deoꝝ ſulciūt̄:qui matre dea nati ſūt:opinor ēt mars Legit̄ i iure ciuili:ſicut q ex libera matre natus liber ē: ita:q dea matre ē natus:deus ſit neceſſe ē.ergo orpheus & eſus muſa matre nati:dii ſūt.Lactātius ēt dicit hoc q; eſus & Teutates hūano ſāgūie placāt̄:& tartarius.i.iuppiter q & ipſe placat̄ ſāguie hūano apd cypros. Taramis.ſic appellatus ē gallica lingua iuppiter. Ara.ſ.dianæ:& bis itelligit̄ ara. Nō mi.qa dianæ i taurica regiōe humanā hoſtiā imolabāt:cuius tēplo aliquādiu pfuit Iphigenia ab ipſa diana liberata.

Voſq;:uos ēt lætati eſtis diceſſiſſe romanos ut trāqllo aīo uiuere poſſitis:nā dū i pſidio erāt romāi poſiti.ſolliciti eratis & carmīa caner̄ nō poteratis. Bardus:lígua gallica cātor dr̄.Bardi.n.populi gallis i eximio honore ſūt:quoniā laudatiōibus & rebus poeticis ſtudēt. Fortes lau.i.q uiroꝝ fortiū laudes cātis.

Fortes.i.uiroꝝ fortiū de gēte bardoꝝ. Lōgū æuū:nā uatū labor imortalitatē parat. Securi:ſine ſolicitudie romanoꝝ. Poſitis.pro depoſitis. Barbaricos.i.mores barbaroꝝ. Morē ſiniſtrū:qa quoſdā hoies cōfigūt & itra ſacras ædes patibulo ſuffigūt:magnāq; e fœno cordo ſtatuā apparātes:eiq; lignū iniectātes:pecoraq; & uarias mittētes belluas atq; homines holocauſtū faciebāt ut ſcribit Stra. Dryidæ:populi ſūt galloꝝ religioſi & ſapiētes:qui ꝑter naturaliū cauſaꝝ ſtudia moralē diſciplinā exercēt.& qa ſyluas hitāt īde nomē traxerunt: nā δρῦς quercus dr̄ de his i cōmētariis cæſar.ſed Lucanus tetigit nūc ēt alia:nā ē mos illoꝝ ſibi pſuadere nō interir̄ aīas:ſed poſt mortē ab aliis ad alios trāſir̄ qd̄ ad uirtutē maxie excitādā ptiet mortis metu neglecto. Noſce.d.qa militiæ habēt uacationē:& aliaꝝ reꝝ niſi cū neceſſitas cogit:ſicut cū cæſar bella itulit coacti ſūt ſumere arma:nūc diſcedētibus militibus rōanis ad ſua r̄dier̄ ſacra. Noſce.d.uel ſoli didiciſtis qd ſi deus:uel neſcitis:aut cæteris eſtis ſapiētiores:aut ſtultiores. Remotis:dicit illos i ſolitudine abditos maner̄:ne freqntia alioꝝ a cognitiōe ſua remoueāt̄:& ne aliqd minus ꝯceſſū cogitar̄ iducāt̄:& ibi dāt theologicæ uitæ opā. Vobis au.nō licet uobis aīas ad iferos dſcēder̄:ſed poſt mortē ab aliis ad alios trāſir̄. Tacitas.ſ.a.pp ſilētiū iferoꝝ: qa oīa ubi ſilēt.nō.n.uoces exaudiūt̄. Ditis.i.plutōis:eo q; diues ſit:nā oia r̄deūt ad iferos. Orbe.a.qa poſt mortē ab aliis ad alios traſir̄ creditis:ut nr̄as aīas ad ātipodes:ātipodū uero ad nos trāſferri credatis. Artꝰ:mēbra.

Regit:qa aīa dr̄ r̄ger̄ corpꝰ. Cātis ſi.c.ſi ueꝝ ē qd dicitis i diſputatiōe. Mors.m.e.mors ē media uitæ qa inter hāc uitā & ſequētē mors ē media:iō nō ē finis:nec pricipiū.Vnū ſeqt̄ ex r̄eliquo:ſi finis nō ē uitæ:ergo uita ē lōga:ſi mors media ē:uita lōga ē. Certe.p.ueꝝ ſit nec ne qd dicitis:nō ego affirmauerim: ſed illi populi hoc ſuo error̄ felices ſūt q nō mortē eē uolūt:ſed trāſmigrationē tātū aīaꝝ. Arctos.i.ſeptētrio ſub quo hitāt dryidæ. Timor ma.lo.e.quia omnium terribilium maxie ē mors. Haud urget.i.nō timet̄ ab eis mors. Vrget: nō agitat. In ferꝝ mēs: p qa neglecto mortis metu excitāt̄ ad uirtutē cū ſecuritate Prona:pcliuis. Ruendi ſſer:qa iuadūt mortē ſine metu. Ignauum:uile dicūt.qd timenda ē mors:cum ſit niſi trāſmigratio corporis ad corpus? Rediturae:in aliam formā ſcilicet. Et uos.iſtructus erat cæſar his militibus quos ad ſe euocauit in italiā q i pſidio i gallia poſiti fuerāt. Vos.ſ.milites oppoſiti ideſt poſiti i pſidio ne caici rebellēt:nūc acciti uenitis ad cæſarem. Caicos:populos bellis aſſuetos:unde caici aſſueti a gallis dicuntur. Crinigeros:q cries ha-

Mors mediæ ē. certe populi quos đspicit arctos
Fœlices erore suo: quos ille timorum
Maximus haud urget læti metus: inde ruēdi
In ferrum mens prona uiris: animæq; capaces
Mortis: & ignauum rediturae parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere caycos
Oppositi petitis romam rheniq; feroces
Deseritis ripas: & apertum gentibus orbem.
Cæsar ut immensæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere: per omnem
Spargitur italiam: uicinaq; mœnia complet.
Vana quoq; ad ueros accessit fama timores:
Irrupitq; animos populi: cladem q; futuram
Intulit: & uelox properantis nuncia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui tauriferis ubi se meuania campis
Explicat: audaces ruere in certamina turmas
Afferat. & qua nar tyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere cæsaris alas:
Ipsum omnis aquilas collataq; signa ferentē
Agmine non uno: densisq; incedere castris.
Nec qualē meminere uident: maiorq; ferusq;
Mentibus occurrit: uictoq; imanior hoste:
Nunc inter rhenum populos alpēq; iacēte
Finibus arctois patriaq; a sede reuulsos
Pone sequi. uisaq; feris a gētibus urbem
Romano spectante rapi. sic quisq; pauendo
Dat uires famæ: nulloq; auctore malorum
Quæ finxere timent. nec solum uulgus mani
Perculsum terore pauet. sed curia & ipsi
Sedibus exiluere patres. inuisaq; belli
Consulibus fugiens mandat decreta senatus.
Tū quæ tuta petāt: & quæ metuēda relinquāt

bēt in humeris demissos. Ripas rheni: qa iuxta rhenum habitāt. Rhenus āt orit̃ ex lepōtiis q alpes icolunt: & lōgo spatio p fines mātuātiū: eluctioꝝ: seq̃norum mediomatricū: tribucoꝝ: treuiroꝝ: citatus fertur: & ubi oceano appropiquat i plures defluit ptes: multis igētibusq; isulis effectis Cæsar. Apertū gētibus orbē. i. regionē gallicā relinqtis a p̄sidio militū. Cæsar: nūc dicit qd Cæsar fecerit collecto exercitu: i quo octo legiones fuisse tradit̃ ab historicis. Præparauit. n. iter suū: & ad urbē itēdit: sed prius de medio sustulit: q̃ ipsi adimēda uidebant̃. Fama belli p oēm italiā spsa erat: q̃ maiora ueris nūtiare cōsueuit. Rōani sibi aio singebāt maioré cæsaré deuictis gallis cū germanis aduētare: & cū populis barbaris ut romá eis diripiēdā cōcederet. Immēsæ uires. s. totius exercitus. Collecto robore. i. undecunq; cōuocatis militibus. Fecere fidē. i. fiduciā dedere cæsari. Audēdi ma: qa aio cōceperat: ut urbem romá suo iperio subigeret. Cōplet mœ. i. exercitū duxit ad mœnia: uel cōplet. i. p̄sidiis munit & firmat mœnia q̃ cepat. Vana: nūc dicit famá p cōsuetudie ua maioré p italiá fuisse uulgatá. Vir. Fama malum.

Vana: nō solū uera: qa plus aliq̃to uulgat̃ q̃ ueꝝ sit.

Vana: mendax: ut Cice. Nec uero ē qcq̃ turpius uanitate. Irrupit. iuasit. Propātis: festinātis. re uera. Nā celeritate cōficiendi ullus ipator cū cæsare cōparari potuit: unde Cælsus dicit ipsū absētē nihil mīus metuebāt q̃ p̄sētē. Falsa præc. qa multa falsa nūtiabātur & maiora ueris. Est q: alii iqt dictitabāt cæsaré: alii i arma ipsū subito affore: & cū uniuerso barbarico exercitu italiā iuadere: ut diripiēdā urbē militibus cōcederet. Est. s. aliqs. Meuania: ps ē thusciæ: cuius & nois isula hibernis proxia Meuania dr̃: sed đ thuscia hoc in loco loqtur. Explicat: extēdit. Tauriferis cā: idest pascuis ubi tauri pascūt̃: nā loca meuaniæ plena sunt pascuis: ubi armēta nutriūt̃. Et. s. afferat. i. nuntiat ea pte q̃. Nar: fluuius thusciæ i tyberī defluens a cuius noie ciuitas ꝓpiqua Narnia appellata est. Vir. Sulphurea nar albus aqua. Alas. i. turmas. alæ dicuntur eqtes q i acie apud antiquos đxtro cornu sinistroq; collocabāt̃: lateraq; aciei i alaꝝ modū tegebāt: unde iterdū alæ oēm militū turbā significāt. Oēs aqui. uniuersū exercitū significat posuit. n. aqlas signa militaria ꝓ oī exercitu: q̃ isignia rōana erant. Nō uno ag. sed diuersis agminibus. Dēsis: nā maxīa celeritate tribus castris ad urbē puenit. i. tribus diebus. Memi. uid. i. maioré uidebāt cæsaré. q̃ ante: & maiora ueris expectabāt: ut faciūt q timēt. Occurrit: rep̄sētat̃ maior solito. Hoste: qa uerisimilius putabat̃ Cæsar sæuior esse qa germaniá & galliá cū británia debellauerat nā uictoria facit hōies isolētiorẽs. Nūc: đ ide ē q afferat. Alpē: uidelicet gallos cisalpios: nā ultra rhenū hītāt germái. Arctois: septētrionalibus: nā in septētriōe ē gallia. Pōe. i. post cæsaré seq. Vir. Pōe subit cōiūx. Vrbē: romá κατ᾽ ἐξοχήν. Rapi: diripi. Ro. spe. qđ idignius ē. Sic qsq;. s. figebat aio qđ metuebat ut mos ē timentiū. Dat. u. f. i. auget famá. Auctore nullo: nūtio mala nūtiabāt: sed q ea dicerẽt icerto erat auctor. Fixerẽ. s. eā q̃ cogitauerūt faciēte timorẽ. Nec solū uul. nec maiꝝ iqt cæterā turbā timuisse: cū senatus terrore pulsus curiā đseruerit & rēp. cōsulib₉ demādauerit. Seruius sulpitius & Marcellus eo tpe cōsules erāt: quo i urbe romana bellū nūtiatū ē. Inani: terrore: qa nōdū cæsar satis cōstituerat ad urbē aduētare: sed cū ipe mœnibus minime istaret: romá deseruerūt. Sed curia & ipsi pr̃es. declarat qđ dixit curia. Cōsulibus: semp cū aliqs tumultū & piculū ifert urbi: solebāt hoc uersu rēpu. demādare cōsulibus senatores: Videāt cōsules ne qd detrimēti resp. patiat̃ ita nūc factum est: Nam senatus cum uidit tanto impetu Cæsarem uenire: & maiora nuntiarentur q̃ res ipsa esset: uersiculo declarabant potestatem reipubli. consulibus demandandam: ut uiderent nequid detrimenti respubli. pateretur: qua potestate data possent bellum gerere: pacé iungere: exercitū scribere: delectus habere. Fugiēs: fugiētibus p̄ribus cæteri eos sūt secuti. Tuta petāt. i. quoniam se tuto recipiāt. Metuēda reliquāt. i. quo nō fugiāt satis tuti.

Quo quenq; fugæ tulit ipe.i.quo metus unũ quẽq; patrũ detulit:eo se cõtulit. Agmĩa prorumpunt.s.ex urbe. Hærẽtia:cõiũcta iuicẽ. Credas:nõ aliter profugiẽbãt romãi ex urbe q̃ si icẽdio tota ciuitas correpta esset:aut certe hostes urbẽ cepissent. Credas:credere qsq; potesset. Faces nefan.i.hostiles. Corripuisse.i.icendio correpta esse tecta. Quatiente ru.quãdo terræmotus esset. Turba:adeo oẽs p̃cipites fugiebant:ui nulla spes nisi ifuga rlicta esset. Lymphata: isana trãslatio a canibus sũpta:nã cães lymphati dicunť:cũ i rabiẽ situs obuersi huc & illuc discurrũt.Lympha.n.aquam significat:& nymphã:qa nymphæ sũt fõtiũ deæ n p l põiť.

Incerti.quo quẽq; fugæ tulit impetus urget
Præcipitem populum:serieq; hærentia longa
Agmina prũpũt.credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces:aut iam quaciente ruina
Nutantes pendere domos.sic turba p urbem
Præcipiti lymphata gradu:uelut unica rebus
Spes foret afflictis.patrios excedere muros
Incõsulta ruit:qualis cum turbidus auster
Repulit a libycis imẽsum syrtibus æquor:
Fractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali
Desilit in fluctus deserta puppe magister
Nauitaq;:& nondum sparsa cõpage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit:sic urbe relicta
Imbelum fugiť:nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens:cõiunxq; maritum.
Fletibus aut patrii dubiæ dum uota salutis
Conciperent tenuere lares nec limine quisq̃
Hæsit.& extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit uisu: ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa deos.eademq; tueri
Difficiles.urbem populis uictisq; frequentẽ
Gentibus & generis coeat si turba capacem
Humani facilem uenturo cæsare prædam
Ignauæ liquere manus.cũ pressus ab hoste
Clauditur externis miles romanus in oris
Effugit exiguo nocturna pericula uallo:
Et subitus rapti munimine cespitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum nomine roma

Incõsulta:furens incõsiderata. Velut:tãq̃ i fuga salus esset.s.excedere muros.Vtrũq; dicit excedere muros.i.extra muros cedere Excedere muris.i.a muris discedere. Qualis:fugiebãt iquit anteq̃ hostes uiderẽt:sicut nautæ cum uentus institerit : & procedens nauẽ pcusserit:metuẽtes ne nauis frãgať:se prius i undas p̃cipites trahunt.Ordo est.sic fugiť in bellũ urbe relicta. Turbidus au.uẽtus a meridie:q semp pluuias iducit:iõ turbidus. Libycis syrtibus:bene libycis dixit:quia a meridie flat auster:ibi syrtes sunt q̃ a συρω qđ ẽ traho dicunť. Veliferi:ferẽtis uela:qa antẽnæ malo sustienť. Deserta puppe:sic adhuc itegra urbe romãi fugiebãt: sicut puppe itegra nautæ fugiunt. Sparsa:scissa & dissipata naui. Cõpage : iũctura qa itegra manet. Naufragiũ sibi qsq; fa.qsq; facit p̃ceps se demittit i undas tãq̃ fracta sit nauis:sic romãi ex urbe fugiebãt licet secura. Fugiť : ipsonale ẽ ad oẽs ptinẽs. Nullũ iã:dicit romãos tã cõsternatos fuisse:ut nec pater filios nec uxor maritũ : nec frater fratrẽ retinere possent:quasi hostes iminerẽt. Languidus æuo:q̃si senectus ipsa cõmiseratione mouere deberet filiis relinquẽtibus pẽtes æuo confectos.

Nullũ.s.filiũ. Cõiũxq;:q̃ lachrymas fũdẽs rogabat maritũ ne se desereret:tamẽ ipetrare nõ poterat. Patrii lares:saltẽ inquit in urbe morari non poterãt tãtisper dum uota diis facerẽt:ut se a periculo belli liberarẽt. Conciperẽt:nec tãtũ temporis sumebant quãtũ animo uota pro patria conciperet:ne dum uerbis.

In limĩe hæsit:sicut q caras ædes rliquũt:q̃si eas nõ amplius uisuri i limĩe moranť: dicẽtes eritne tẽpus ut redeã?sed hoc illi nõ faciebãt: q̃si hostes nũc nũc iminerẽt. Plenus abit uisu idest nemo discessit ut saciaret uisũ & cõspectũ suũ prius aspiciẽdo patriã:sed immemor erat. Ruit irreuocabile uulgus:qđ nulla ratiõe reuocari potest. O faciles daŕ sũma deos: hic p exclamationẽ q̃si ɔtra romãos iuehiť:q; urbẽ dseruerint rerũ dominã:quæ uniuersi terarũ orbis populos caper̃ potuerit:qq̃ hoc dicit uolũtate deorũ euẽisse : q facile res humanas augeãt. sed nõ tã facile defẽdãt:nõ eni quẽadmodũ pni sũt res secũdas hominibus p̃stare:ita prõpti sũt eas dsẽdere. Sũma :magna pia. Vrbẽ po:pbat ex eo qđ romãi feceŕ:Raro deos res magnas:sicut dedeŕ ita etiã cõseruaŕ. Frequentẽ:celebrẽ & plenã. Victis:nã ẽt hostes uicti urbe romana dõati sũt. Populis:nã multi populi romã cõfluxerũt. Coeat si turba:qa si populi oẽs i unũ coiissẽt poterat hæc urbs oẽs tutos cõseruaŕ ẽ aũt hyperbole. Ignauæ manus:imbelles & effœminatæ :q̃si suæ uirtutis oblitæ. Facilẽ cæ q̃ facile diripuit cæsar. Venturo:iã romã uersus directo. Cum pressus ab hoste : quod deorum uoluntate hoc fuerit probat:sæpe inquit romani exiguis castris a multitudine hostium circundatis se continuere.Nunc autem i tam ualidis mœnibus urbis se parum tutos crediderunt: Pressus ab hoste:nunc autem nullo hoste inuadente:sed cæsare ciue. Externis oris:nuuc in patria. Nocturna pericula:nocte etiã putauit se tutũ.P.R.in castris:nunc autem in ualidis mœnibus urbis se tutũ non putat. Et subitus rapti:& secure dormiuit inter aggerẽ quẽ rapto cespite subito fecerat.nũc ẽt in patria horæ spacio securus stare nõ audet. Rapti cespitis:raptim structi Cespes dicitur pars terræ cũ uiridi herba reuulsa:ex quibus romãi aggerẽ facere solebãt :Tentoria:tabernacula ubi milites pnoctãt

Tu tantum:audito miles castra tenuit exiguo uallo:& nunc non fidit se posse mœnia contra Cæsarem defendere & ideo quasi commiseratione in hanc apostrophen uenit:cum dicit eos non circumsessos ab hostibus : sicut castra circumsessa tenebantur : sed tantum audito nomine Cæsaris urbem deseruisse.

Desereris:nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia est:tātorū danda pauorū
Pompeio fugiēte timent:tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet:adita fati
Peioris manifesta fides:superique minaces
Prodigiis terras implerunt æthera:pontū:
Ignota obscuræ uiderunt sydera noctes.
Ardentemq polū flāmis cæloque uolantes
Obliquas p inane faces:crinemque timendi
Syderis:& terris mutantem regna cometem.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno
Et uarias ignis denso dedit aere formas
Nūc iaculum lōgo:nunc sparso lumie lāpas
Emicuit cælo tacitum sine nubibus ullis
Fulmen:& arctois rapiens de partibus ignes
Percussit latiale caput:stellæque minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tēpus
In medium uenere diem:cornuque coacto
Iam phœbe toto fratrem cum redderet orbe
Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Ipse caput medio titan cum ferret olympo
Condidit ardentes atra caligine currus:

Nox una tuis:& nunc nō sunt confisi se posse intra mœnia conseruari unius quidem noctis spacio. Danda tamen uenia:excusat quasi romanos dicens quid mirum si cæteri ro. fugere cū pompeius effugerit:q sæpe magna ac piculosa bella confecerit? Dan.dan.anadiplosis est que uehemētiā quandam significat. Tū ne q futuri:Præterea aliæ quoq causæ accesserūt.Nā cæli terra pontus signa dabant futuri mali.Tum:præter q̃ qd pompeius fugiebat. Ne qua spes futuri.une i pent.Spes enim semper incerta est.ergo signa euenere adeo:certa:ut nō speret aliquid bonū futurum. Leuet.leuiores faciat. Fati:fortunæ. Prodigiis terras: quia terra cælo mariq signa apparuere:prodigia dicta sunt a prædicēdo.q futura prædicant.Dicit.n. Cice. præsensiones re futura qd aliud q̃ mōstra & prodigia sūt? Appianus alexādrinus referens mōstra ac signa cælestia quibus territabantur romani:sanguine dicit pluisse deū:sudasse:simulacra plurima e cælo tacta fuisse tēpla mulā et peperisse:multaq alia appuisse horrenda:quæ reipu.interitum mutationēq portenderēt supplicatiōes quoq i cōi cōsternatiōe decretas fuisse.hæc quoq & alia pdigia romæ apparuerunt : ut idem Appianus ostēdit: quo tēpore gestū ē bellū inter sillā & Mariū.Nā & mula peperit:mulier pgnans uiperā pro ifāte edidit.terræ et motus cōcussit terrā capitoliū igne correptū est. Ignota:inusitata. Noctes.i.bōtes i obscura nocte. Ardētē po.hoc facit uētus cū ad altiora sublatus pte ignis ætheri secū rapit.

Obliquas p inane faces:cū uētus i altiora sublatus pte ignis rapit.diuersas species flāma facit:& imitat stellas cadentes. Per inane.i.p cōcauitatē cæli. Crinemq timēdi.s.cometē.nā cometes est crinita stella.

Et terris:& pro.i. Fulgura fallaci:Aristoteles i meteoris(nā dicūt μετεωρα q̃ apparēt i regiōe ætherea) cometa cām dicit. Fulgura eni nascuntur ex uno quinq planeta uel a Ioue:uel a Saturno:uel a Marte.Vel a Venere:uel a Mercurio hi planete aerē q circa se ē iflāmāt:iflāmatū suo splēdore cōtraūt:deīd cometæ speciē pbēt:sed Saturni & Martis peiores sunt a reliquis āt minus mali significatur:sed de his nunc ītelligit.Nā si a Saturno fuerit:famē & pestē significant:si a reliquis:uaria portēdūt:pro ut ipsi sunt planetæ:qua naturā & Pli.in.ii.commemorat. Fallaci:quia tametsi serenū uidebatur:tamen ue non erat.Nā ut idē Aristo.ait nō pōt esse fulgur sereno aere: cū materiæ est uapor siccus:q totus facile accenditur:locus ubi generatur tāq uase est nubes aquosa. Vterq uapor & siccus & aquosus rapido cælo subuehitur:& terrestris uapor qui non tam facile discinditur:sicut aquosus i medio illius cōstrigitur:aquosus circa illū i circuitionis modū expādit:siccus uapor & calidus in medio comprehēsus ē:& fugit:& fugiēdo cōtrahit humidū.humidus āt cōtractus fugiētē prosequit & urget: & impellit:ita ignis a contrario pulsus cōtrahit nubē:& magno cū sonitu & fulgure nubē erūpit. Nunc:aliquando. Iaculū:flāma illa fulguris quæ iaculis uidetur. Sparso lumine lampas:pro ipsa sparsa per cælū. Tacitū: Hoc mirum fuit q sine fulgure fulminata sint mœnia urbis. Tacitū.s.tonitru nā fulmē cōtortū sine tonitru & sine nubibus prodigiū est:fulminum auctore Plinio plura genera traduntur: uerum quæ sicca uenūt nō adurūt sed dissipāt.q̃ humida non urunt:sed infuscant.tertiū ē quod cla uocant mirificæ maxie naturæ quo dolia exhauriunt̃ itactis operimētis nulloq alio relicto uestigio:aurū & æs & argētū liquat:intus saccis ipsis nullo mō ambustis:ac ne confuso quidē signo ceræ.Martia priceps romano icta grauida partu exanimato ipsa citra ullū aliud incōmodū uixit.In catilinariis prodigiis pōpeiano ex municipio herēnius decurio sereno die fulmine ictus est. Et arctois partibus: Cū deberet rapere de partibus meridianis. Latiale caput:idest romam quæ est caput latii uel capitolium. Stellæ minores:Minores appellantur comparatione solis & lunæ & ideo prodigium est q stellæ moueantur quæ semper in firmamento fixæ stant:mouere autem uidentur quia cælum semper uoluitur. Cornuq coacto:luna non obseruato tempore subito obscurata est.

Vmbra terrarum:tangit causam eclipsis lunæ:qui fit obiectu terræ inter solē & lunā:quū plenilunū est: & luna umbram terræ q̃ metæ figurā facit:attigerit:repentinæ inducuntur tenebræ. ἐκλειπω significat desicio : Vnde ἔκλειψις defectus. Coacto:coniuncto:cum cornua in unum coierit luna tunc plena est. Fratrem: idest solis splendorem regeret orbi:nam non suo lumine luna lucet:sed radiis solis illustratur sicut cætera sydera. Solis autem eclypsis est:cum luna perpendiculariter subiecta soli fuerit:& solis radii excepti a luna ad nos peruenire non possunt:& maior est pro ut perpendiculariter soli subiecta fuerit. Frat .n.i.solem nam Phœbus & Diana secundum fabulas fratres sunt:ex Ioue & latona nati. Expalluit:eclypsim passa est.

Inuoluit:circumuoluit. Desperare diem:quia gentes credidere nunq̄ dicit reditug. Sole thiestex:nō aliter obscuratus est q̄ cū Atreus in cœnam fratris filium thiestæ fratri epulādum apposuit.nota fabula quo scelere sol obscuratus est. Mycenæ thiestex.ubi habitauit Thiestes:sed fratrē pro fratre posuit.Nā Atreus maior erat & rex mycenag. Duxere noctem:quia sola meridie in suū ortum redit. Ora ferox:dicit æthnā emisisse ignem:sed nō rectū.ut antea.sed italiā uersus fluxisse.ut facile posset apparere pestē italiæ iminere. Mulciber:idest uulcanus poetæ enim dicunt i monte æthna Vulcani officinā esse:& ignē emittere quociēs fornacibus ardentibus aliquid fabricare cœperit.

Inuoluitque orbem tenebris: gentesq̧ coegit
Desperare diem:qualem fugiente per ortus
Sole thiestææ noctem duxere mycenæ:
Ora ferox siculæ laxauit mulciber æthnæ:
Nec tulit in cælū flammas:sed uertice prono
Ignis in hesperiū cecidit latus:atra carybdis
Sanguineum fundo torsit mare:flebile sæui
Latrauere canes:uestali raptus ab ara
Ignis:& ostēdens confectas flamma latinas
Scinditur i partes:geminoq̧ cacumine surgit
Thebanos imitata rogos:tū cadit ne tellus
Subsedit:ueteremq̧ iugis nutātibus alpes
Discussere niuem. thetys maioribus undis
Hesperiam calpen:summūq̧ impleuit atlātē
Indigetes fleuisse deos:urbisque laborem
Testatos sudore lares: delapsaque templis
Dona suis:dirasque diem fœdasse uolucres
Accipimus:syluisq̧ feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia roma.
Tū pecudū faciles hūana ad murmura liguæ
Mōstrosiq̧ hoium partus:numeroq̧ modoq̧
Mēbrog matremq̧ suus conterruit infans:
Diraque per populū cumanæ carmina uatis
Vulgantur.tunc quos sectis bellona lacertis
Sæua mouet:cecinere deos:crinēq̧ rotantes
Sanguine tam populis ulularunt tristia galli.
Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ

Nec tulit in cælum.s.nam natura ignis est semper superiora petere:Nunc autem non ita fecit. In hesperium latus:quia aliquando sicilia coniuncta fuit italiæ:sed longo spacio tēporis fluctus maris diremit latus siciliæ. Atra charybdis:in sanguinem dicit conuersas esse maris undas:quod signum erat cædis futuræ.

Flebile:pro flebiliter. Sæui canes.s.syllæ:nam hoc fabula habet syllam fuisse uirginem pulcherrimam: quā glaucus deus marinus amauit:Circe āt q̄ amore glauci tenebaf:inuidere cœpit:& fontē ueneris uitiauit ubi sylla abluere se solebat:in quē ingressa puella dimidia parte sui in canes est conuersa illa āt suis mōstris territa se in mare deiecit est autem locus in freto siculo saxa habens cauernosa:in quæ collisæ undæ latratum canum represen'āt. Vestali raptus ab ara:ait etiam uestalē ignem subito correptum fuisse ab ara & holocaustum uictimag diuisum esse:q̄ signa deorum idignationē significabant. Confectas: finitas nam ignis qui accenditur in fine holocausti:ostendit sacrificiū esse finitum. Holocausta autem sacrificia erat in quibus tota uictima cōburebaf græcæ ολοκαυτωμα latino uero sacrificia in honorē iouis i albano mōte cōstituebanf:quo omne latiū conuenire solebat dicta quoniā eo die inter latios & po.ro. fœdus ictū fuit:licebatq̧ latinis a ro.po.ex sacris uiscerationē petere.Cice.p placo:qbus ē municipiis uix qui carnē latis petāt iueniunt. Scidit i p.qd significat dua cū dissesiōes. Thebāos imi.ro.dicit nō aliter scissā fuisse flāmā q̄ scissa ē quōdā i rogis fratg. Etheoclis & Polinicis:cū ille a sorore Antigōe:hic ab uxoē Argia rogo supipositi sūt: quo rogo flāmæ scissæ sūt tanq̄ adhuc mortui pugnare uellēt. Subsedit:subinissa ē.

Cardie.i.a cētro suo declinata ē. Nutātibus : cōcussis. Niuē:significat āt terræmotum fuisse. Tethys maioribus.i.mare iflatū ē adeo:ut calpē undis superaret.Calpe i Europa & Abila i aphrica mōtes sūt inter quos mare mediteraneū irrūpit.& idigenæ colūnas herculis appellāt. Athlāta:mōs ē i mauritania altissimus. Indigetes : dicūf q ex hōibus facti sūt dii:dicti qsi i diis agētes:uel q nullius rei idigeāt:q ēt diui dicunf. Lares deos penates. Testes.L.s.nā quia marmora sudabāt.iō magnū laborē fore ostēdebāt. Dona:arma. Dirasq̧.d.f.u.ut bubones noctuas uespertiliōes. striges: q̄ tēpore noctis uolitare solēt:nūc die uolabāt. Syluisq̧ fe.hoc magnū fuit q feræ irrūperēt urbē & i medio foro cubilia ponerēt. Sub no.tpe noctis. Audaces:qa i frequētiā hōinū uenire ausæ sint. Tū p.s.u. accessit ēt boues locutos fuisse:pecudes āt p bobus posuit apud ēt.T.Liuiū accepimus bouē locutā io triūphe. caue tibi roma. Ad hu.mur.ad humanā uocē. Mōstrosi: ptus hōinū declarat:qa maiora & plura mēbra habuerēq̄ solēt. Mō.magnitudīe. Matrēq̧ suus:qa cū maiora & plura mēbra se pepisse mr̄ uiderēt q̄ solita sit territa ē.

Dira car.c.u.q i libris sibyllinis iuēta sūt.uidelicet R.R.R.F.F.F.& uates hoc mō iterprati sūt. Regnū ro.ruet.ferro fame fuga. Tūc.q.se.ēt Cybelis mris deog sacerdotes i furorē uersi sūt.bellonā āt p cybele posuit. Nam ex Apulei sententia eadem erat bellona cybele:& isis:idemq̧ sacerdotes trium dearum sacra peragebāt i sacrisq̧ bellonæ ipsi sacerdotes non alieno sed suo cruore sacrificabant:sectis namq̧ humeris & utraq̧ manu gladios districtos exerentes currebant:& uelut insani ferebātur:quam turbam.Mar.entheatam idest phanaticam appellauit ut nec turba cessat entheata bellonæ. Sectis lacertis idest brachiorum uenis incisis.nā galli sacerdotes sanguine suo placabāt Cybelē:& crinibus rotatis i furorē uertebāf. Cecinere deos.i.oracula deorum. Sæua:quia sæuos facit sacerdotes. Tristia:scilicet oracula. Compositis plenæ: dicit etiam sepulchra mortuorum gemitum dedisse. Compositis:locatis in urna.sic Catulus: Inter cognatos cōpositum miceres.

Tūc fragor armoꝝ: magnæque p auia uoces
Auditæ nemoꝝ: & uenictes cōminus umbræ
Quiq; colūt uinctos extréis mœnibus agros
Diffugiunt: ingens urbem cingebat erinnys
Excutiens pronam flagranti uertice pinum
Stridentisq; comas. thebanam qualis agauen
Impulit: aut sæui contorsit tela lycurgi
Eumenis: aut qualem iussu iunonis iniquæ
Horruit alcides uiso iam dire megæram.
Insonuere tubæ: & quanto clamore cohortes
Miscentur: tantum nox atra silētibus umbris
Edidit. e medio uisi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes:
Tollétéq; caput gelidas anienis ad undas.
Agricolæ fracto marium fugere sepulchro
Hæc ppter placuit thuscos de more uetusto
Acciri uates: quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia lucæ
Fulminis edoctus motus: uenasq; calentes
Fibrarum: & monitus uolitantis in aere pēnæ
Mōstra iubet primū: quæ nullo sæmie discors
Protulerat natura rapi: sterilisq; nefandos
Ex utero fœtus infaustis urere flammis:
Mox iubet & totam pauidis a ciuibus urbem
Ambiri: & festo purgantes mœnia lustro
Longa per extremos pomeria cingere fines.
Pontifices sacri quibus est premissa potestas
Turba minor ritu sequitur succincta gabino:
Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos,

Tūc fragor ar. s. auditus ē Est autem zeugma a medio. Per auia: Quæ procul a uia sūt. Quiq; colūt. i. qui i suburbiis uicis habitāt romā uenerūt nūtiātes se uidisse megærā q flāmis & flagellis serpētinis urbē ambiret. Erinnis s. furia ifernalis. Excutiēs pnā: ardētē facē altera manu tenēs. & altera serpentina flagella. Stridentes co. pp serpētinos crines. Agauē agaue mater Pēthei q sacra liberi patris a mœnibus suis āmouit liber pater īdignatus Authonoē matertera & Agauē ī furorē uertit quo furorē existimabāt Pēthei apꝝ eē. & cū occidere. Mater uero caput filii p urbē furēs gestabat. putās illud apri caput. Sæui Lycurgi: regis thraciæ. Qui & ipe īdignatus bacchū ipsū quoq; a mœnibus arcebat: & eo usq; pcessit īdinatio: ut uites ēet īcideret: qđ dū facerē uellet sua crura īcidebat. hoc iō figit: quoniā abstēius fuit. Eumēis: furiæ eumēides dicunt ab ευμενης beniuolus κατ αντιφρασιν. Horruit alcides. i. her. q ditē uidit & nō timuit: sed uisa megæra totus horruit: nā her. rdiēs ab iferis iussu Iunōis nouercæ ī furorē uersus ē: & lycū q urbē suā cepat occidit: ac p prios libos cū uxore megæra credēs eos eē Lyci filios: hoc late patet apđ Sēecā ī her. furēte. Silētibus ūbris. i. silēti nocte. Medio uisi. cō. & uisæ sūt ūbræ: hinc syllæ tristes: īde marii lætæ. Cāpo: qa ī cāpo martio igēti pōpa. P. R. sepultus sylla fuerat. Tristia: significabat eni pōpeiū cū suis uictū iri. Gelidas aniēis: nā apud ripas anienis sepultus erat marius. ibi eni erant sepulchra mariana. Hæc pp placuit: pdigia eiusmodi diuersis ī locis futuri mali pnūtia apparuerāt. Cēsuit ergo sēatꝰ accersēdos eē uates etruscos q oī diuinatione periti erāt. sicut ab ipsis sacroꝝ omniū pricipia manauerāt: & eoꝝ uetustissimus erat Arūs q audito pdigio. prio pparat si q rōne dos placarē posset. Hæc pp: hysterologia ē. i. præposterus sermo q fit quotiēs sermo q pponi deberet postponit. Placuit. s. senatui populoq; romāo. De more uetusto: Sic eni mos erat romāoꝝ uates etruscos accire: q eiusmōi reꝝ peritissimi erāt. Lūæ: Lūa ē ciuitas liguriæ q nūc dserta ē eiusdē nois portus iuxta ē pulcherrimus: quē græci σεληνης. i. lūæ appellāt. Fulm. edo. i. cognoscit quotiēs fulmīa uel rōne ferūt: uel præter rōnē. nam si rōne mouent pdignū non ē: si uero cōtra rōnē pdigiū id appellat. Mouēt āt fulmīa & locis & tēporibꝰ secūdū rōnē: locis: ut ī frigidis: & calidis tēporibus ī frigidis raro mouet fulmē: ut pote ī sexto & qnto climate: mouet āt ī tropico æstiuo cū sol ē ī capite cācri uel accedēs: uel recedēs: tūc ē fortis calor: & uapors terræ sub leuat qbꝰ cōiūctis fulmē efficit: locis calidis ī æqnoctiali tropico: & frequētius cū sol ē incapite arietis uel libræ qa ī locis calidis nō pōt moueri tropico æstiuo: qa calefacti calors cōsumerēt prius q subleuarēt: & fulmē fieri nō posset: q si mouerēt fulmē pdigiū eēt: ergo dicit eū fuisse doctū quotiēs eēt pdigiū uel nō. Venasq; calētes: Aruspicinæ peritū fuisse significat. Calētes: Adhuc palpitātes: & si lætæ fuissent: rē psp[illegible] futurā significarēt: si e cōtra aduersā. Fibraꝝ: fibræ pprie dicunt uenæ iecoris. Mōitus: admōitiōes: signi[illegible] pici peritū. Pennæ: hoc ē ppetis auis partem pro toto posuit. nā auiū aliæ sunt ppetes: aliæ oscines. prepetes sūt [illegible] auspitia uolatu signāt. oscines uero quæ uoce futura prænūtiāt: dictæ ab ore & cano. Mōstra iubet. i. aboleri & comburi mōstra q supra dixit. Natura discors: qa sibi ipsi natura dissētiebat quū pduceret mōstrosos ptus. Nullo semie: iō pdigiū qa pter naturā: ut anili semie aut uirgineo. Semie: Quia uirgo Sterili: Quia anus. Nefādos: execrabiles. Mox iubet. i. iussit ambaruale sacrificiū fieri: quo ciuitas qbusdā sacris ābiebat. Festo lu. festiua circuitiōe. nā lustrare ē circumire. Lōga. late porrecta. Pomeria: non magis dicunt pomeria q sint extra mœnia q q mœnia sint post se. dicit pomeriū solum illud quod inhabitat: siue intus: siue extra mœnia. Sacri: Pro sacrificii. nā in potestate pōtificū sūt sacrificia. uidelicet qbus diis & quibus tēporibus sacra fieri uelint. Ritu gabino: Nā gabini cū extra mœnia sacra celebrarēt: hostes supuenerē: ipsiq; sine armis erāt. togā a tergo riecerūt: ita ut a dextera pte ad sinistrā riecta: ultimā ptē extremæ togæ in sinistꝝ humeꝝ uerterēt: sic tāq clypeo muniti ita pugnarēt ut uicerēt: & ita seruatū ē sacrificia romæ more gabinoꝝ fieri. Vestalē cho. d. u. s. ēt sacerdos uestalis q pest cæteris choꝝ suaꝝ uirginū circūduxit. Vittata: uelata more [illegible] sdotū.

Troianum soli.i.palladiũ nã sicut in urbe troiana palladiũ seruabaẽ:ita & aruspices responderunt.dũ ea sta tua seruareẽ:fore ut Priamus tu tus regnaret quod oraculũ cum audissent græci Diomedes & Vlyxes serui habitu induti cæsaris custodibus rapuere palladiũ.quod cũ uenisset ad manus Diomedis italiam petentis di/ uersis agitabaẽ curis & tẽpesta tibus:ueritus ne hoc patereẽ ira palladis:dedit operam ut palladiũ redderet Ae neæ:quod deide romã traductũ ẽ & seruabaẽ i tẽplo uestæ. Fas ẽ:neq;.n.ulli palladiũ uidere licet ꝓterq̃ uesta li uirgini. Qui fata deum.i.qndeci uiri q ꝑerãt libris sibyllinis i qbus fata romana cõtinebãẽ. Secreta carmi

Troianam soli cui fas uidisse mineruam
Tum qui fata deum secretaq; carmina seruãt:
Et lotam paruo reuocant almone cybellem.
Et doctus uolucres augur seruare sinistras:
Septemuirq; epulis festus:ticiiq; sodales.
Et salius læto portans ancilia collo:
Et tollens apicem generoso uertice flamen:
Dumq; illi effusam longis anfractibus urbem
Circueunt:aruns dispersos fulminis ignes
Colligit:& terræ mœsto cum murmure cõdit.
Datq; locis nomen:sacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem:iam fundere bacchum
Cœperat:obliquoq; molas inducere cultro
Impatiensq; diu non grati uictima sacri
Cornua succincti premerent cũ torua ministri
Deposito uictum præbebat poplite collum:
Nec cruor emicuit solitus:sed uulnere largo
Diffusum rutilo dirum pro sanguine uirus.
Palluit atronitus sacris feralibus aruns:
Atq; iram superũ raptis quæsiuit in extis
Terruit ipse color uatem:nam pallida terris
Viscera ticta notis:gelidoq; infecta cruore
Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidũ uenasq; minaces
Hostili de parte uidet:pulmonis anheli
Fibra latet:paruusq; secat uitalia limes.
Cor iacet.& saniem per hiãtes uiscera rimas
Emittũt:prodũtq; suas omenta latebras.

na.s.sybillæ cuius libꝶ:ut inqt Solinus:ad Corneliũ usq; syllã cõsulebãt romãi põtifices. Et lotã puo:cy/ beleros sacerdotes dicit. Quibus mos erat quotiens iratũ numẽ placaẽ uellẽt statuã deæ almõis aqs ablue re. Cybelẽ:Quã de Pessimonte acciuere romãi. Al/ mõe:almo fluuius ẽ ad capẽa portã ubi sacerdotes si/ mulacꝶ cybeles lauabãt.Maris.phrygiũ.p latus almo q̃ lauaẽ ferꝶ. Et doctus uolucres.i.augurs.erat.n.ro mæ collegiũ auguꝶ. Sinistras secũdas. qa ut Cice.di cit græcis & externis a dextra uenietes aues significãt rẽ aliq̃ secũdã:nõ optãt dari a dextra.At uero nri opta ueẽ dari a sinistra:q̃ sæpe bõa ꝓuenere. Septẽ uir:nã ut Cicero ait sub ꝑsona Catõis.Romæ erãt sacra deæ matris in quibus diebus festis nocte epulabãtur.erãt autem septẽ numero.Sed magis placet itelligi septẽ sacerdotes Iouis:qui epulones appellabantur:quoniã ante auream Iouis statuam epulabanẽ i capitolio nec nõ epulas idicẽdi Ioui cæterisq; diis potestatem habe bãt.Hi e generosis ciuibus eligebãẽ:cũ lictore sellaq; curuli ꝓcedentes. Ticii sodales:dicti sũt a ticiis auib; (ut iqt Varro)q̃s i certis auguriis obseruare solebãt.

Et salius læto:Salii erãt duodeci:q ancilia p urbẽ ge stabãt canẽtes Marti carmẽ & extremo hymno uetu rii mamurii memoriam.sic.n.Mamurius faber pette rat. Flamẽ:tres flamines erãt.i.Quirinalis. Dialis:& Martialis. Dialis dr Iouis sacerdos.qrialis qrini.i.rõu li.Martialis uero Ma.flamẽ q̃si filamẽ nõ.n.licebat sa cerdoti eẽ capite apto:sed cũ sacrificaret æstate pileũ laneũ gestare nõ poterat:uirgã cũ filo lanæ pp calorẽ gestabat.alia ratio:ut ide aues abirẽt:q̃ sæpe i uictima rũ itestia ipetũ faciebãt Vel dr q̃si pileamẽ a pileo quo caput tegebaẽ. Dũq; illi.s.supra memorati sacerdo/ tes. Effusã:late porrectã. Anfractibus.i.lõgis cliuis Dispsos ignes.i.ignitũ fulmẽ. Cõdit:inlcudit.s.colle ctũ fulmen. Colligit:eo loco: ubi ceciderat fulmen.

Mœsto mur.ut supplices faciũt. Datq; nomen lo. Locus ille bidẽtal appellaẽ.nã quotiẽs fulmĩa placare uolebãt bidẽtes imolabãt. Sacris tũc admouet.i.tau rũ Ioui imolauit. Iam tũdere Bac: More sacrificãtis. nã.cum sacerdotes experiri uolebant bona ne uictima foret.utrum intra cornua fundebant:q; si uictima im/ mota stetisset:diis placebat:si uero se mouisset displicebat. Vir. & ductus cornu stabit sacer hyrcus ad aram.

Obliquo cultro: [illegible] sacrificãtis. Molas:mola fiebat aqua sale & farre Orno.idest unius anni & hac liniebant cultros: [illegible] cauda ad uerticẽ uictimæ cultro circunducto iugulabãt. Impatiens:Ostendit nõ gratã fuisse ui [illegible]:quia non stetit aris. Premerent.Quia ministris prementibus tandẽ uictima uicta requieuit. Nec [illegible]cor:aperto iugulo cruor non exiluit solitus:sed sanies quædam effusa est. Paluit atro:Arũs ubi:hæc uidit: totus expalluit. Feralibus: Lætiferis. Ipse color: Quia pallidus sanguis erat intestinorum. Tincta notis: idest nigris distincta maculis. Liuor:proprie est color plumbeus. Iecur madidum: Intestina in duas partes diuiserat:unam. Pompeio alteram uero Cæsari attribuerat.Vidit autem partem pompeio spectãtem:mœ/ stam esse: partem uero Cæsari designatam lætam & exultantem. Madidum:putridum: & hæc pars erat pompei. Venas minaces ho.d.p.u.idest de parte Cæsaris.Nam hostis patriæ iudicatus erat qui rubiconem transisset armatus. Pulmonis anheli: Spiritum reciprocum trahentis & remittentis. Latet.Quasi trepi da. Paruusque secat ui.li.Idest paruum interuallum uitalia distinguit significat autem ducum inter se con currendi magnam cupiditatem. Vitalia: Quæ sunt cor.iecur: & iecoris capita. Cor iacet:Scilicet a par/ te Pompei. [illegible]cet: Demissum est. Omenta: Omentum membrana est pinguis & tenuis qua uentriculi atque inte[illegible]na obteguntur. Penetralia igitur omenti patebant: & putridum sanguinem emittebant.

Quodq; (nefas) nullis impũe apparuit extis
Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis:pars ægra & marcida pendet.
Pars micat:& celeri uenas mouet ĩ pba pulsu.
His ubi concepit magnorum fata malorum
Exclamat:uix fas superi quæcũq; mouetis
Prodere me populis.neq;.n.tibi summe litaui
Iuppiter hoc sacrum:cæsiq; in pectora tauri
Inferni uenere dei:non fanda timemus
Sed uenient maiora metu:dii uisa secundẽt:
Et fibris sit nulla fides:sed conditor artis
Finxerit ista tages.flexa sic omnia thuscus
Inuoluens:multaq; tegens ambage canebat.
At figulus cui cura deos secretaq; cæli
Nosse fuit:quem nõ stellarũ ægyptia mẽphis
Aequaret uisu: numerisq; mouẽtibus astra.
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus:& incerto discurunt sydera motu.
Aut si fata mouent: urbi generiq; paratur
Humano matura lues.terræ ne dehiscent?
Subsidentq; urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Quod cladis genus o supi? qua peste paratis
Sæuitiam? extremi multoꝝ tempus in unum
Conuenere dies:summo si frigida cælo
Stella nocẽs nigros saturni accenderet ignes:
Deucalioneos fudisset aquarius hymbres:
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.

Quodq; nefas:euidentius ex intestinis bellum futurum apparuit:nam iecinoris pars quæ constituta pompeio erat:& quæ Cæsari:ita se habuerunt:ut altera alteram fugere uideretur. Impune.i.nũquam sine exitio & pernicie. Capiti.s.iecinoris: Nam ορηποτον græcæ dicitur caput iecinoris:dicit ergo caput unum quod erat Cæsaris insurrexisse quasi uellet cum aliis fibris cõcurrere. Alterius capitis.s.cæsaris. Pars ægra.s.pompei iacet. Micat:Emicat cæsaris pars. Et celeri uenas.m.i.p.pars Cæsaris palpitabat.q̃si adhuc uiueret. His ubi Aruns ubi tã manifesta signa uidit in hanc exclamationẽ prupit o superi tanta ne mala apparẽt:ut uix oratione mea explicari possint? His.s.prodigiis quæ ĩ extis uiderat. Litaui. Recte dixit.nam inter sacrificare & litare magna ẽ differentia.omnes sacrificant: pauci uero litãt.litare est sacrificia diis grata facere.ergo nõ grata tibi iuppiter sacrificaui.sed Plutoni. Cæsiq;: p sed copulatiua pro aduersatiua. Nõ fanda:adeo detestabilia mihi timenf:ut nec fari quidẽ liceat. Sed ueniẽt:magnus quidem metus est maloꝝ instãtium: sed mala ipa multo maiora erũt. Dii uisa secũ.O utinam inquit uisa:quæ tanta mala portendunt sint minus infesta q̃ apparẽt. Et fibris sit nul.fi. Et mala falsa utinam sint:quæ fibræ demonstrant. Artis haruspicinæ. Finxerit ista:non uera docuerit:sed falsa finxerit.de Tage apud Ciceronẽ libro de diuinatione ita legimus.Tages Cuidam dicitur in agro tarquinẽsi q̃ araret statim apparuisse & uisus esse in specie puerili: sed senili prudẽtia ad eius cõspectum attonitum fuisse q arabat:& clamorẽ magnũ edidisse.& undiq; concurrisse breui temporis spacio totã penetruriã.Tũ ille multis audientibus plena uerba mandauit.& quæ de ruspicia tradunf mãdasse dicif hãc idẽ tangit Ouidius ĩ metamorpho. Flexa:ĩplicata obscura. Ambage:circuitiõe uerboꝝ. At figulus:ex altera parte aderat astrologus peritissimus nomie figulus qui prodigia explicaret:quæ in cælo apparuissent. Nosse de.i. arcana deorum quæ cursibus stellarum significãtur.

Aegyptia memphis.i.par figulo nemo eorum est q̃ habitant apud memphim ciuitatem ægypti. ægyptios autẽ scimus astrologiæ peritissimos immo inuentores a q̃busdã dicunf fuisse. Numeris:numeros dixit quoniã non eodẽ tempoꝝ spacio sydera circumagũtur. Nã saturnus trigita annis iuppiter.xii. Mars duobus sol diebus.ccclv.& .viii.horis. Vẽus tricẽis & duo de qnq̃gẽs diebus.Mercurius diebus.ccc.lix.luna.xxvii.additis horis.viii.signiferi ambitũ peragũt.

Aut hic errat ait:aut ĩquit temere oia regunt:aut diuia puidẽtia gubernãf.si temere regũf nihil ẽ quod metuamus:sed si diuia prouidẽtia gubernãf: exitum magnũ & pnicies pparaf urbi nfæ: & toti orbi terrarũ:sed tolle alteꝝ:sequtur ueritas alterius:nõ autem temere reguntur: sed diuina prouidentia gubernanf: ergo ĩgens calamitas istat. Errat:ferf sine ullo dei regimie. Lege.sine dei puidẽtia. Mẽ. i.s.cælũ. Vrbi.s. romæ. Generi hu.p consequens generi humão.nã urbs ĩperium tenebat. Lues:exitiũ pernicies. Dehiscẽt: apientur:& subita uorago cuncta sorbebit? Subsident urbes:nunqd hiatu terræ sorbebif urbs:ut ad tarthrũ genus humanũ descendat? An tollet fer.Aut inficief aer & omne genus animãtiũ peribit? Segetes:.. lus etiam:si semina terræ mandaueris:fidem non seruabit agricolis? terra.n.fidelis ẽ cum seminibus acceptis reddit multiplicia. An infusis.m.u.u.an ĩquit corrũpentur fontes & amnes:ut q ex his hauserint ueneno pereant? O superi:Admirantis exclamatio cũ horrore. Extremi dies.i.mors multoꝝ cõueniet ĩ unum diem. idest multi peribunt eodem tempore. Summo pergit nunc p duodeci signa zodiaci & uniuscuiusq; signi domum ĩnuit:ostendit aũt signa suas domos deseruisse:& cælũ marti reliqsse:ut ex eo appareat magnum futurum bellũ. Si frigida cæ.Saturni domus ẽ capricornus & aquarius.dicit ergo si saturnus ĩ domo sua aquario scenderetur fieri diluuium:sed nõ ita est. Frigida:nã Saturnus torpentis est naturæ:& ideo cæteris planetis tardior est.Vnde etiã gradũ.xxx.ãnis pficit. Nigros.i.nocẽtes & mortiferos uel miñus fulgẽtes:nã q̃a saturnus summus ẽ omniũ planetaꝝ:ideo & minimus uidef. Deuca.fu.aqua.cataclismũ quo terræ iundanf.deucalioneas autẽ quia tempore deucalionis diluuium fuit:sed non uniuersale:nam thessaliã ferme om[illegible] iundauit.

. Si fe.rad.domus solis est leo & lunæ cancer:q si sol i domo sua leonem accēderet:significaret oia flammis peritura. Ne.leo.Nemea sylua est iter phliontem & argos iuxta cleonas i qua Hercules primo certamine oa stissimū leonem prostrauit.q inter.xii.signa zodiaci relatus est. Premeres: Leonē icēdere s. Hi cessant ignes idest nihil tale minaē sydera. Tu q flagrante:Martis domicilium est Aries & Scorpio:hūc dicit totū scorpionē cum Libra occupasse ita ut icēnio scorpiōe bellū significat.nā sicut Mars totū cælum occupauit ita:& bellū uniuerso orbi futurum apparet. Cauda:Videmus.n.scorpionem cauda letiferū uulnus iferre. Chelis.ipsius

Si sæuum radiis nemæum phœbe leonem
Nunc premeres:toto fluerēt in cedia mundo
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther
Hi cessant ignes.tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda: chelasq; peruris:
Quid tātum gradiue paras:nā mitis in alto
Iuppiter occasu premitur:ueneris q; salubre
Sydus habet:motuq; celer cyllenius heret:
Et cælū mars solus habet:cur signa meatus
Deseruere suos:mundoq; obscura feruntur
Ensiferi nimium fulget latus orionis.
Imminet armorum rabies:ferriq; potestas
Confundet ius omne manu:scelerique nefando
Nomen erit uirtus:multosq; exibit in annos
Hic furor:& superos qd ꝓdest poscere finē?
Cū domino pax ista uenit.duc roma malorū
Continuam seriem:clademq; i tēpora multa
Extrahe:ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant satis hæc pauidā præsagia plæbē
Sed maiora premunt.nā qualis uertice pindi
Hedonis ogygio decurrit plena lyæo
Talis & attonitam rapitur matrona per urbē
Vocibus his prodēs urgentē pectora phœbū
Quo feror o pæā? qua me sup æthera raptā
Constituis terra? uideo pangea niuosis
Cana iugis:latosq; hemi sub rupe philippos
Quis furor hic o phœbe docet: qtela māusq;

Scorpionis quæ libram efficiūt:ergo scorpio occupauit etiam librā quæ domus est Veneris. Tantum.s. malorum. Gradiue: mars. Nam mitis ab alto:Iuppiter relicta domo sua Pisce & Sagittario:i occasu cōstiterat:ergo quoniam sydera prætēr naturam p cælum feruntur aliquod magnum malū orbi impēdet.

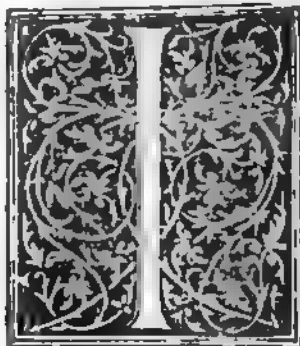
Cyllenius: tardatur Mercurius præter naturam:nā ipse Mercurii cursus cæteris celerior ē:pter lunā(ut dictum est) Cyllenius:Mercurius a cyllenio mōte Arcadiæ i quo natus ē. Et cælū mars:segtur q cum cætera signa relictis domibus suis uacuū cælū reliquerit marti:& bellum toto terrarum orbi futurum sit.

Obscura fer.i.cū sol & luna patiantur eclypsim pter ratione. Ensiferi ful.orion.oriō Venator fuit & ausus est Dianā de stupro cōpellare.Diana uero idignata scorpionem i eum misit q eū ueneno cōfecit: mox i signum cæleste trāslatus est:quod i ortu suo bellū significat. Ensiferi.χρυσαοι apud græcos dicit q̄si aureū ensē ferēs. Latus.Quia lateri accōmodauerat ensem. Rabies:Furor. Ius:Diuinū & humanū. Scelerīq; nefādo:qa uiolentia appellabit fortitudo.Nā Cæsar q p uim oia agebat fortis appellabit. Sceleri:impietati & uiolentiæ. Multosq;.i.magnus & diuturnus erit hic furor. Vt supos:Primo furor erit igēs nō solum iter ciues:sed iter cognatos.deide diuturnus: qa multi iterfuere āni usq; ad extremum bellum:quod Augustus gessit cū Antonio & cleopatra:deide finis eiusmodi erit:ut satius fuerit nō finiri bellum nā exitu ciuilis belli seruitus erit qa cæsar oia tenebit.Ergo qd ē quod superos oramus ut finiāt ciuile bellū:quando finis belli deterior futurus ē ipo bello? Cū domino pax ista uēit:ergo seruierūt romani.nā domius & seruus correlatiua sūt. Duc ro.apostrophat ad urbē Romā noli igt q̄rere finē belli: qa tā diu libertas durabit:q̄ diu ēt bellū durabit. Duc:ptrahe. Cōtinuā seriē.i.cōtinuū ordinē belli sine itermissiōe. Extrahe:ꝓlata. Terruerāt.s.hæc qdē q̄ thuscus uates p̄dixerat & figulus astrologus uaticiatus fuerat satis trepidā ciuitatē reddiderāt:sed accessit ēt q quædā matrona furēs p urbem:ambage uerborū exitū belli p̄dixit & mortem Pōpei q apud ægyptum a phtolomæo iussus ē occidi:& ēt filios pompeii.Cn.& Sextum tetigit:bellumq; iter Antoniū & Augustū ex una:& ex altera parte brutū:nec prætermisit bellum Augusti contra Antoniū & Cleopatrā [illegible] & mortē cæ. Hæc:quæ dicta sunt ab Arunte & figulo. Nā qualis.dicit non aliter per urbē de[illegible]tā matronā hanc:q̄ solet i monte thebāo furere.Bacchi sacerdos orgia celebrās. Pindi. pidus mōs [illegible] thessaliæ:ubi bacchanalia mulieres frequēter celebrāt solebāt:quæ mænades dicunt.απο του μαινεσθαι.i.isanio. Edonis.i.threissa mulier Edon aūt mons est thraciæ.Vnde patronimicū fœ.edouis dis fecit autē systolē:nā o natura ꝓductū ē.Oui.Protinus i syluis matres edonidas omnes. Ogygio lyeo:Baccho thebāo.nā bacchus filius Iouis: & Semeles q̄ Cadmi fuit lyeus dī qa liberet hoies a curis λυω soluo.Hora.nunc uio pellite curas.

Ogygio:ogyges primus thebāorū rex fuit post cadmū.ergo a rege Bacchū ogygiū appellauit. Prodēs:manifestās. Vrgētē.pmētē.nā plena erat numine phœbi q cogebat eā mala futura ꝓdere. O pæan:Pæā ꝓprie laus ē Apollinis:hymnum aūt p ipso deo posuit. Qua me sup æthera:sic eni existimabat se ab Apolline sup æthera rapta fuisse.deinde in terram constitui. Video pangæa.dicit se uidere locū ubi Cæsar & Pōpeius concurrerunt. Pangæū:mōs ē thraciæ iunctus macedōiæ. Cana iugis:qa semp niuibus tegunt. Hemi.hemus mōs est thraciæ qui in thessaliam usq; porrigitur:ad cuius radices iacent philippici cāpi. Latos philippos:lōge lateq; por[illegible]os:campi philippici appellati sūt a philippo rege macedoniæ. Quis furor est.s.quem uideo per thess[illegible]? Quæ acies: admiratio est. Manusq;.nā sibi uidere uidebatur romanas acies manū conserere.

Bellumque sine: quia ciuile. Quo diuersa feror: statim se a philippicis campis rapi in ægyptum existimabat. In ortu nam in oriente est ægyptus. Qua mare lagea parte qua nilus ī mare influit: & maris undas mutat. nam nilus septē hostiis mare ingrediens sua magnitudine aquas confundit: ita ut alium colorem tribuat. Lagei ægyptii nam Ptolemæus lagi filius unus ex principibus alexandri fuit: qui post Alexandrum imperauit a quo oēs ægyptii reges Ptolemæi sunt appellati. Hunc ego fluminea: dicit causam cur phœbus se ī ægyptū rapuerit: ut prædiceret mortē Pompeii qui postq̄ in thessalia uictus fuit ac diu quo confugeret: cogitaret: tandem petiit ægyptum: ubi Ptolemæus regnabat: cuius partem aliquando in regnū reduxerat. sed ubi Ptolemæus audiuit pompeium acie pharsalica uictū consilio Achillæ & Photini censuit occidendum: ut gratiam Cæsaris iniret. Fluminea harena. i. harena nili flu. Deformis truncus: q̄a sine capite. Nā Achillas & Photinus cum Pompeium in naue prætoria recepissent: abscisso capite truncū ī littore nili reliq̄rūt: caput uero theodorus ad Cæsarē tulit. Dubiam sup æquora syrtim: rursus ī alias regiones se transfert. s. in Libyam ubi bellum ciuile gestum ē cum Cato collegisset reliquias exercitus post pompeium interfectū: ad Iubam Numidiæ regem se contulit qui mox ut īstātis Cæsaris manus effugeret. uticæ se ipsum interfecit unde uticensis est appellatus. Dubiam. quia syrtes aliquando uidentur aquam habere ad uehendas naues: deinde subito arescunt: & in sicco reliquūt: naues. Arentemq; feror libyen: quia aquæ penuria laborat. Quo tristis erinnys: acies. n. Pompeii in Thessalia uictæ translatæ sunt ī Aphricam a Catōe. Nūc desuper alpis: & iam hinc trahitur in hispāiam Nam ibi Cneus & Sextus filii pompeii ingentem exercitū compararunt una cum Scipione: qui post mortē Iuliæ socer fuerat Pompii: ibi etiam Labienus q rei militaris peritus erat & multa præclara in gallia cum cæsare gesserat: ibi ergo bellum gestum fuit: adeo acre: ut Cæsar uenenum haurire cogitauerit. nam ut ostēdit Plutarchus: quāuis adhuc adolescētes essēt filii pōpeii: dignas tamen impio uires & audaciā ostētabant: ita ut extremum Cæsari discrimē intērarint: magnū prælium ad urbem Mundam commissum ē. in quo cum Cæsar suos ægre impetū sustinere cerneret per medias armatorum acies discurrēs. claro clamore: si nihil inquit pudoris superest: corripite me: & in puerorum manus tradite: magna usus prōptitudine & animi audacia repulsis hostibus triginta milia eorum cecidit: ex suis mille fortissimos amittens: post præliū excedēs ad familiares conuersus: sæpenumero pro uictoria inq̄t: nunc autem pro uita dimicaui. Nubiferæ quia nubibus frequenter sunt obuolutæ alpes. Aeream pyrenem: mons est hispaniæ altissimus ad quem sicut Liuius in tertia decade scribit: Hannibal peruenit transiturus in Italiam. Patriæ sedes remeamus in urbes: & statim uisa est reduci romam: ubi se uidere uidebatur Cæsarem in senatu a Bruto & Cassio confodi. Consurgunt partes iterum: nam Marcus Antonius cadauer cæsaris in forum contulit: & orationem habuit qua per commiserationem mouit plebem contra Brutum & Cassium. Totumque per orbem: quia bella gesta sunt usque in ægyptum. Rursus eo quia uideo bellum inter Antonium & Cleopatram ex una. & Octauium ex altera: quos uicit apud acciacum promontorium. Littora ponti: quia existimat se iterum rapi ad campos philippicos ubi Octauius cum Bruto & Cassio conflixit ideo noli me inquit illuc reducere. Nam ipsos iam pridem uidi: sed potius me reduc usque in pontum regnum Mithridatis hoc autem dicit propter bellum quod aduersus Cæsarem renouauit pharnaces Mithridatis filius ex ponto: & sine ulla belli mora uictus est. Et lasso defecta furore: sic enim fieri solet: ut cum aliquis afflatus fuerit recedente spiritu: relinquatur exanimus.

Romanæ miscent acies: bellūq; sine hoste est.
Quo diuersa feror: primos me ducis in ortus
Qua mare lagei mutatur gurgite nili.
Hūc ego fluminea deformis trūcus harena
Qui iacet agnosco. dubiā sup æquora syrtim
Arentemq; feror libyen: quo tristis erinnys
Transtulit æmathias acies: nunc desup alpis
Nubiferæ colles: atq; aeream pyrenen
Abripimur: patriæ sedes remeamus in urbis.
Impiaq; in medio peraguntur bella senatu.
Consurgunt partes iterum: totumq; per orbē
Rursus eo. noua da mihi cernere littora ponti
Telluremq; nouā. uidi iā phœbe philippos.
Hæc ait: & lasso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

Anq; iræ patuere deum: māifestaq; belli
Signa ddit mūdus: legesq; & fœdra rer:

Pharsaliæ Liber Secundus.

Anq; iræ patuere deū: In huius secūdi libri pricipio agit' q̄uo romāi māifesta certaq; signa belli uidētes magno dolore affecti sunt & oēs q̄rebāt q̄uo deos placare possent: q̄q̄ adeo irati erāt: ut nullis pcibus moueri potuerīt. Sed poeta ad deū apostrophat q̄rēs qd nā ita uoluerit hōies pscire istāta mala: qbus puideri nō possit. Nā sicut etiā C. dicit pscientia maloꝝ inutilis ē cui puideri non pōt: deīde dicit hoc euenisse. aut casu: aut uoluntate fatoꝝ. Patuere: apertæ sunt signis & pdigiis: quæ terra cælo mariq; apparuere. Leges: cōstitutiones. Fœdera r... concordiā. nā tunc mutata ē lex rerum: cum bos peperit uitulū capite humāo: & mulier īfantem capite elephantino.

Præſcia monſtrifero:naturale ẽ ut ex uulnere ſequatur ſanguis:ſed ex uulnere uictimæ nõ uenit ſanguis:et go natura dedit hoc:quæ multorum futurorum præſcia erat. Tumultu perturbatiõe. Indixitq; nefas: uerbum fecialium eſt q præſunt fœderibus faciendis:hi enim cõſulto populi ro.cum qbus uolebãt pacem iungebant.bellumq; quibus uollebant indicebant. Indixit:denunciauit. Nefas:nefas appellat ciuile bellum quod inter cognatos & parentes geſtum eſt. Cur hanc:apoſtrophat poeta ad Iouẽ:quærens cur hões in ſpe tenere noluerit:o Iuppiter:inquit:cur mala ita apta eſſe uoluiſti ut ſperare nõ poſſent Romãi meliora fore? Olympi:cæli quaſi ὁλοσ λαμπρὸσ:ideſt totus ſplendens.

Præſcia monſtrifero uertit natura tumultu:
Indixitq; nefas:cur hanc tibi rector olympi.
Sollicitis uiſum mortalibus addere curam
Noſcant uenturas ut dira per omnia clades?
Siue parens rerũ:cum primũ iformia regna
Materiamq; rudem flamma cedente recepit
Finxit in eternum cauſas:qua cuncta coercet:
Se quoq; lege tenens:& ſæcula iuſſa ferentem
Fatorum immoto diuiſit limite mundum:
Siue nihil poſitum eſt.ſed ſors incerta uagať:
Fertq; refertq; uices:&habẽt mortalia caſum.
Sit ſubitum quodcunq; paras:ſit cæca futuri
Mens hominum fati:liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus orbi
Conſtatura fides ſuperum: ferale per urbem
Iuſtitium:latuit plæbeio tectus amictu
Oĩs honos:nullos comitata ẽ purpura faſces.
Tunc quæſtus tẽuere ſuos:magnuſq; per oẽs
Errabat ſine uoce dolor.ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus:cũ corpora nondũ
Conclamata iacent:nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſęuos famulaꝝ brachia planctus.
Sed cũ membra premit fugiente rigẽtia uita:
Vultuſq; exãimes:oculoſq; ĩ morte minaces:
Necdũ ẽ ille dolor:ſed iã metus icubat amẽs:

Per omnia:per prodigia ſæua quæ ex deorũ ira procedunt. Siue parens rerum:quaſi cõqueritur de deo ſiue natura:quæ non occuluerit mala:ut iteri homines ſpare poſſent:ſed ut dicit ſpe remota: certa ſigna futuri mali dediſti eſt autem ordo quodcunque paras ſit ſubitum:& mens ſit cæca futuri ſiue parens rerum finxerit cauſas. Sẽſus eſt ſiue omnia diuina prouidentia reguntur:ſiue omnia fortuitu trahunť: nõ debueras mãifeſta ſigna hominibus dare:quid futurum eſſet:ſed incertos tenere:ut ſpe ſaltem inani fruerentur. Parens rerũ:ſiue natura ſiue deus: nõ enim differũt re:ſed nomine. Cum primum infor.re.cum primũ choas de rerum omniũ materia fuit: & eã diſtixit deus. Informia.ſine forma:quia oia permixta erant & cõfuſa:nec elementum alteꝝ ab altero diſcernebatur. Que pro.i. Flãma cedente:pro recedente. quia diſtinxit ignem ab aqua:terra:& aere quo facto ſtatim lux apparuit.Nã terra qa grauior eſt in firmamẽto pſiſtit:circa quam eſt aqua quæ leuior ẽ terra: Aer uero qa leuior eſt aq̃:ſupior conſtitit:at uero ignis oium leuiſſimus regionẽ aereã petiit. Finxit in æternũ cauſas.i.fatas rebus conſtituit:quæ præteriri non poſſint:nã fatũ nihil aliud eſt q̃ ſeries cauſaꝝ:ſuis ſeſe ordinibus inuicẽ tenens. Se quoq; lege tenens: qa legem tuam ſibi ipſi deus impoſuit ut quicquid ſemel ſtatuerit:illud mutari nõ poſſit. Et ſæcula iuſ.fer.ſecundum Stoicos qui oĩa fatis regi dicũt. Limite ſtabili:termino fatoꝝ. Siue nihil poſitum.i.firmatũ & ſtatutũ diuina prouidẽtia:hoc aũt ſecũdũ Epicureos: q'omnia caſu & fortuna regi dicunt. Fertq; refert ui. quia mõ hoc agit mõ illud. Vices:res hominũ. Et habẽt mor.ca.i.ſunt ſubiecta fortunæ ptãti. Sit ſubitum.i.iprouiſum. Liceat ſpe.ti.ideo uelim ignarã eẽ mentem futuroꝝ malorũ:ut ſaltẽ ſpem habere poſſint. Ergo ubi:poſtq̃ inqt iã certũ erat fore bellũ romãi magna ex parte parabãt deos placare & ſubito iuriſdictio interdicta eſt.& mœſti oẽs ueſtes lugubres iduerũt:& oia honoris iſignia depoſuerũt. Cõſtatura fi.i.certitudo deoꝝ magna clade cõſtatura ſit. Ferale:letiſeꝝ calamitoſum.nã iuſtitiũ dicebať quotiens trepidatio aliq̃ erat in urbe.unde iuſtitiũ q̃ſi iuris ſtatio:& eſt uerbũ iuris ciuilis. Ois honor:ædilis:ptor:cenſor:conſul: & cæteri magiſtratus. Nullos faſces.i.nullos honores:faſces ãt ꝓprie iſignia cõſulũ ſunt ſed pro omni magiſtratu poſuit. Tunc tenuere.ſ.q.i mente.ſ.qa tantus dolor erat ut uocẽ emittere non poſſent.Vir. Et uox faucibus hæſit. Magnuſq; p oẽs:declarat quomodo quæſtus ſuos tenuere: qa præ nimio dolore uox ꝓmebať.

Sic funere.per ſimilitudinẽ oſtendit quomodo queſtus ſuos tẽuerit quemadmodũ fieri ſolet cũ aliqs moritur primo qdem domeſtici tacent præ nimio dolore:deide ubi iã ſpiritum omnẽ emiſerit oẽs una uoce cõclamant. Primo funere:cũ primum ſpiritum emiſerit. Domus.i.domeſtici. Conclamata iacẽt:ſecũdum cõſuetudinẽ antiquorum locutus eſt:qa ſpiritus uitalis excluſus hoĩes plerunq; fallebat mortuos calida aqua lauare iſtituerunt & per interualla conclamare:nã cum uidebant eum iterlauandum non moueri:conclamabat unus.ha.ha.he.he.deide uẽtrem iterũ lauabant & iterũ conclamabant:poſtremo ueniebant ad uitalia & ubi uidebant ſpiritum penitus abiiſſe:tũ demũ oẽs conlamabant. Nec mater cri.ſo.i.nondũ iubet pſicas uenire q̃ more rõano flerent mortuos præficæ dicuntur mulieres quæ pretio conducũtur ad funus deplorãdum.

Exigit:poſtulat.Premit.i.palpitat explorãs nunqd uiuat. Rigentia:frigida. Vita:anima. Vultus exãimes: nunquid aliquis ex hore ſpiritus reddatur. Oculos in morte minaces:ideſt minantes & quaſi toruos ſicut morientes habent. Nec dum ille dolor:ideſt nõdum extat & apparet:dum adhuc ſpes aliqua ſupereſt.Nam mater neſcit quid faciat:& præ nimio dolore ei uox intercluſa eſt. Mirantur ma.ideſt obſtupefacta eſt. Cultus pro matronæ quoque ſuas ueſtes exuerunt: & lugubria indumenta accepere: & per templa diuiſæ ſunt.

Miraturq; malum.cultus matrona priores
Deposuit:mœstaq; tendant delubra cateruæ
Hæ lachrym.s sparseř deos:hæ pectora duro
Affixere solo:lacerasque in limine sacro
Attonitæ fudere comas:uotisq; uocari
Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ summi templo iacuere tonantis:
Diuisere deos:& nullus defuit aris
Inuidiam factura parens:quaɽ una madétes
Scissa genas planctu liuentes atra lacertos:
Nunc ait o miseræ cõtundite pectora matres:
Nunc laniate comas: neue hũc differte dolorẽ:
Et summis seruate malis:nunc flere potestas:
Dum pendet fortuna ducum.cũ uicerit alter
Gaudendũ ẽ:his te stimulis dolor ipse lacessit.
Necnon bella uiri diuersaq; castra petentes
Efundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis q̃ non in punica nati
Tempora cãnaɽ fuimus:trebiæq; iuuentus:
Nõ pacem petimus superi:date gẽtibus iras.
Nunc urbes excite feras:coniuret in arma
Mundus.achemeniis decurrant medica susis
Agmina:massagetẽ scythicus nõ alliget ister.

Priores cultus:qbus in pace utebanť. Hæ lachry.spar.de.i.aliæ ipleuere lachrymis simulacra deoɽ. In limine sa.i.uestibulo tẽpli. Fudere.sparsere comas more mœstaɽ. Assuetas uo.uotis:qa uotis deos iuocare solebãt. Diuisere deos.i.deoɽ tẽpla qa aliæ alia tẽpli petiere. Parens.i.multitudo matrũ q̃ solent timere filiis suis. Inuidiã.i.odiũ deis concitatura pp nimias q̃relas. Quaɽ una madẽtes una ex illis matrõis q̃ cæteris nobilior erat adhortata ẽ alias:ut nũc planctu miserias suas flerẽt q̃do potestas eẽt flẽdi:nã cũ alter ducũ uicerit: & si dolor magnus nobis erit:tamẽ lætitia erit simulanda. Madẽtes scissa genas:synecdoche. Scissa: laniata. Liuẽtes lacertos.i.liuidos qđ fit ex nimio plãctu nã mos erat lacertos nudos pcutere. Nunc: q̃ nũc tps ẽ:ut omnes nr̃as miserias lugeamus. Neue hunc differte dolorẽ:i.ã.n.certa sunt signa mali futuri. Nec sũmis seruate malis.i.nec seruate ad extrema mala. nã cũ alter ducũ uictoriã obtinuerit: reprimẽdus erit luctus & simulãda lætitia:ergo nũc cũ licet lugeamus. Flere: p flẽdi facultas & est cõstructio græca. Pendet fortũa.i.dũ icertũ ẽ uter uincat. Gaudendũ ẽ.i.simulãda lætitia ẽt si dolora pectora nr̃a afficiãť. His te stimulis:sic iter se cõquerebantur mulieres primæ. At nec ipsi uiri aliter affecti erant:cũ diuersos duces seq cogerenť.sibi.n.ipis i memoriã reducebãť bella elapsa:& antiqua.s.marii & Syllæ & cõparatiõe illoɽ hæc istãtia mala illis deteriora esse dicebãt. His stimulis:his adhortatiõibus ad luctũ. Dolor.i.dolẽtes mulieres. Diuersa castra q̃ alii Cæsarẽ alii Pompeiũ secuturi erãt. Iustas q̃relas.qa iuste cõquerebãť de sæuitia deoɽ & secũdũ Epicureos locutus ẽ q̃ nullã curam reɽ humanaɽ deos habere uolebãt. O miseræ sortis:ac si dicat satius fuisset q̃ perissemus q̃ ad hæc mala seruiri. Punica tẽpora cãnaɽ:uicus erat Apuliæ ignobilis cannæ:sed clade romana postea nobilissimus factus:& duoɽ ducũ alter occisus ut ẽ paulus æmilius.alter uero Teren. Varro fugit & incertũ fuit:uter magis pbaretť.nã æmiliũ cæso exercitui superesse noluisse cõstat:At uero Terentiũ ut creditũ ẽ de republica nõ despasse:ut apud Liuiũ diffuse legiť & Valeriũ. Trabiæ iuuẽtus:nã prima clades romãorũ fuit apud Ticinũ flu.secũda ad Trebiã.tertia ad lacũ Trasimenũ. Quarta ad cãnas.nã apud Ticinũ exercitus ro.primo fusus ẽ ab Hãnibale:& dux ro. Scipio sauciatus fuit:captusq; erat:nisi a filio q̃ postea a deuicta aphrica aphricãus ẽ appellatus.liberatus fuisset:huic bello Trebiũ successit.haud pcul a placẽtia ubi milites suos igne oleoq; fouit Hãnibal:& hõies ab Aphrica calida regiõe:romãos i sua hyeme duce sempronio uicerũt: dicit ergo se uelle fuisse ex his q̃ apud Trebiã ab Hãnibale cæsi sũt. Nõ pacẽ:alii igr pacẽ optarũt:nos uero bellũ undiq; iferri:nã pace ciuilia bella excitãť.at uero cũ bellũ istat romani relictis bellis ciuilibus sũptis armis se defendunt:huc igiť maloɽ puecti sumus ut melius sit optare bellũ q̃ pacẽ. Date gentes:optat ut ab oĩbus partibus orbis terraɽ bellũ urbi romãæ iferať sic.n.ciuilẽ discordiã sedari posse dicit:nã cũ bellũ cõe est statim discordia & simultates iter ciues deponũť. Vrbes se.cũ qbus nũquã bellũ fuit. Achemẽiis su.susa nobilissimũ ẽ psidis oppidũ:in quo(ut docet Solinus)tẽplũ fuit Susæ Dianæ & auctore St[...]bõe libro.xv.fere susia psiæ pars ẽ inter eã:& Babiloniã posita & susa urbẽ clarissimã habet nã psæ & Cyrus su[...] medis cũ propriã terrã i ultimis sitam uiderẽt:Susiã uero interius & Babylõiæ & aliis gẽtibus propinquã in eã [...] sedẽ locauerũt simul & regiõis cõsiniũ ostendẽtes Susa a tithono cõdita diciť:Mẽnonis pr̃e.Susii etiã Cassii[...] appellati:Nã Eschilus Mẽnonis mr̃em Cassiã uocat.Vrbis mœnia & tẽpla & regiæ structura erãt babylõicis similia & coctili latere & bitumine:ut qdã ediderunt.A susis usq; psepolim stadioɽ quattuor milia & .cc.atq; hic usq; in Carmaniæ fines sũt mille & sexcẽta natiões icolũt regionẽ q̃ patischores appellanť.itẽ magi q̃ honestũ quoddã uiuẽdi genus sectanť & Achemenidæ:de qbus loqtur Luca.ex India reuertẽtes ab Azanio Carmaniæ flumine septẽtriões primũ uidẽt:Achemẽidis i hoc tractu sedes fuerũt:auctore Solino. Medica.i.mediæ puinciæ Media ut inqt Solinus ab occasu trãuersa utraq; Parthiæ regna amplectiť:a septentriõe Armenii circundať:ab ortu caspios uidet a meredie psidẽ:deinde tractus hic procedit usq; ad castellũ qđ magi obtinẽt ph[...]dariciola noie:hic cyri sepulchɽ ẽ. Hister.hister fluuius i germãiæ iugis mõtis arnobæ multisq; ultra alpes [...]inibus ac p innumeros lapsus gẽtibus danubii nomẽ hẽt:ut primũ illyricũ alluit hister appellať:sexagintaq; amnibus receptis i pontũ uastis sex fluminibus euoluiť.Pl.ultra dãubiũ icolũt massagetæ. Massagetẽ. massagetæ i scythia asiæ populi tantũmõ ut refert Strabo libro.xi.solẽ deũ putãt:atq; illi equũ mac[...] lingu[...]

li singulas uxores ducunt:utunt̃ et uxoribus alioꝝ:idq̨ haud occulte. Alliget:teneat quo minus ueĩat in Italiá. Sueuos:populi sunt galliæ cõtra quos magno piculo bellũ gessit cæsar. Flauos:quia flauos p colla crines gestant:& ex Gallia sunt quæ comata dicit̃. Albis:flu.est i sueuis & fluuiũ p regiõe posuit. indemitũ qa bellicosissimi sunt populi. Oĩbus ho.summatim hoc pstare:ut oĩs terraꝝ orbis bellum inferat:modo ciuile bellũ auertatis. Auertite:nã cum romani se uiderit undiq̨ ab hostibus p̃mi depositis simultatibus se defendẽt.
Dacus:daci populi thraciæ sic a romanis appellati a græcis getæ dicunt̃.ut scribunt Pli.& Appiãus quis hos nunc poeta deslinguat sicut iferius:motura dacas ut clade getasq̨.

Fundat ab extremo flauos aquilone sueuos
Albis:& idomitum rheni caput: oĩbus hostes
Reddite nos populis:ciuile auertite bellum.
Inde dacus premat:inde getes:occurrat iberis
Alter:& eoas hic uertat signa pharetras.
Nulla uacet tibi roma manus:uel pderẽ nomẽ
Si placet hesperium o superi:collapsus i ignes
Plurimus ad terram p fulimna decidat æther.
Sæue parens utrasq̨ simul partesq̨ ducesque
Dum nondum meruere feri:tanto ne nouorũ
Prouentu scelerum quærũt uter iperet urbis?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere:
Vt neuter:talis pietas peritura querelas
Egerit.at miseros angit sua cura parentes:
Oderuntq̨ grauis uiuacia fata senectæ:
Seruatosq̨ iterum bellis ciuilibus annos.
Atq̨ aliquis magno quærens exempla timori.
Non alios inquit motus tunc fata parabant:
Cum post teutõicos uictor libycosq̨ triũphos

Occurrat iberis Al.s.cæsar & bene prouinciá hispaniæ ei dat:q̨ galliæ & cæsar p̃fuerat & ex ea uictor redierat. Ad eoas hic uertat.i.põpeius & suá quoq̨ põpeio puinciá dat q̨ hic aliquãdo de oriẽtalibus triũphauit quo tpe Michridatẽ & tigrãnẽ superauit. Pharetras qa oriẽtales arte sagittãdi pitissimi sunt & p̃cipue parthi q interfugiẽdũ sagittis utũtur. Nulla uacet tui.nullũ sit tibi ociũ. Vel perdere no.nũc quasi tacitæ quæstiõi respõdet : qa occurebat hoc tu bellũ optas:ut bella ciuilia desinát: at iuppiter ita statuit:ut iperiũ ro.pereat:respõdet si dii ita uoluere:potius nos fulminibus occidát:quá mutuis uulneribus peamus. Collapsus in ig.nam æther : cælestis ignis ẽ.αιθω.n.ab αιθω ardeo dr̃ qa elemẽtũ illud semper ardet. Sæue parẽs:& antequá nocẽtes fiaut fulmine inqt oẽs perde.ac si dicat satius est nobis perire innocentibus q̃ nostro ipsi sanguie maculati uideamur meruisse. Sæue:uel magne.uel crudelis. Feri.percute. Dũ nondum:dũ adhuc sunt innocentes & sanguinẽ nondũ inuicem fudere. Tanto n̄e nouorum: nunquid hoc permittendũ fuit o superi ut duces tanto scelere quærerẽt uter eoꝝ imperaret? Est aũt argumentum ualidissimum :nam hoc dicit.q̨ romái bellum ciuile gerant:ut uel Cæsar uel Pompeius imperet est iniquum & nefarium:at uero si bellum gereretur pro libertate ut neuter eorum imperaret: æquum esset:sed tamen nec pro libertate quidem tantum bellorum fieri deberet:quáto minus pro seruitute licet. Prouentu scelerum:idest accessione scelerum. Vix tanti.i.uix causa erat ut bella ista tanto furore concitarentur: ad hoc ut neuter imperaret:sed libertas seruaretur. Talis peritura pietas:quia paulo post pietatem belli habebunt nullá.cũ partes sequentur omissa pietate bellũ summa libidine gerent ergo pietas peribit. At miseros: seniores dolebant q̨ tamdiu uiuerent ut cogerentur secundum bellum ciuile uidere:nam primum uiderant inter Syllam & Marium. Fata uiuatia.i.uitam suam nimium diuturnam. Grauis senectæ:quæ ipsis molestior esse cœperat. Seruatosq̨:sic Euander Virgilianus.Tuq̨ o sanctissima coniunx Felix morte tua:neque in hunc seruata dolorem.Contra ego uiuendo uici mea fata superstes. Atq̨ aliquis magno:nunc per comparationem ostendit ipos cæteris miseratiores esse.nã etsi præterito tempore bellum gerebatur a Mario & Sylla tamen si bellum illud cum isto compararetur.multo illud hoc inferius esse uidebitur.quo tempore iquit marius exul urbe pulsus in minturnensibus paludibus latuit eadem mala parabantur quæ nunc nobis iminent.
Aliquis.scilicet & romanis senioribus. Exempla quærens.i.cogitans : nunqd antea tale aliquid populus romanus meminisset. Alios motus:q̃ tempore nostro. Cum post teutonicos Marius post debellatum lugurtham cum redu… romam:& triumphus uniuersi senatus decreto ei concederetur: fama subito superuenit instare … Gallos:Senones:Teutones:quos rumor ita uulgauerat deseruisse regiones suas eo animo cu… beris & uxoribus ut Italiam occuparent;& pulsis romanis ipi imperium tenerent. Et quemadmodũ apud Pultarchũ.xxx.myriades fuere.& unaquæq̨ myrias decẽ milia hõium tenet.Marius cũ maxima lætitia susceptus ẽ nõ tantũ pp uictoriá ex Numidia partam.quantum q̨ in tempore uenisse uidebatur: ut táto malo solus resisteret:neq̨ alius esse uidebatur idoneus qui hoc tantum bellum susciperet. Ille ergo continuo factus est consul:& quod raro contigit iussus est consulatum continuare:duxit igitur exercitum aduersus hostes:primo quidem eos uicit haud procul ab athesi flumine:deinde alter consul Catulus cum oppositus esset Cimbris:nam ipe Teutones uicerat:in loca tutiora se recepit:ueritus non posse uim tantá hostium sustinere: & cũ uictor Marius lætitiam cũ uniuerso exercitu ageret:rumor uenit Catulũ cũ suis ab hostibus fusum eẽ: tunc perturbata nõ nihil est lætitia Marii & militũ suorum.sed tamẽ sumpto aĩo se cũ exercitu ad Catulũ recepit quem inuenit se in locis tutioribus tueri:nullá tamẽ cladẽ ab hostibus recepisse. Collectis igitur exercitibus aduersus hostes pugnádi occasionem expectant.Hic cum sæpe equitũ castris hostes per ludibria insultarent ut c… rent romanos e uallo exire.& romanam illá fortitudinẽ ostendere.Marius se cõtinebat.Tandem legat… missi sunt a Cimbris q peterent a Mario & populo ro.sibi terræ tantum dari ut urbẽ condere possent:

& in Italia habitare:cui legationi Marius respōdit ita uos terram tantūmodo petitis uobis:at uero sociis uestris nunquid nō prouisum esse uultis: Nobis inquiunt tantūmodo:tunc cæteri qdem risum tenere nō potuerunt. Cū hoc audisset Marius. recte inqt facitis q̄ sociis uēis terram non petitis.nā terram habēt nunq̄ amitturi. Tūc legati intellexerunt qd marius diceret.& illi quasi non crederēt: minati sunt multis cōtumeliis mariū pœnas daturū & ne unquā marium mentiri existimarēt.testimoniū rei facere uoluit:iussit enim reges teutonicos ad se duci.quos i uincula captiuos habebat:quos cū cathenis uinctos uidissent:tunc in maximos eiulatus cōuersi sunt: & se ad pugnam crudeliter apparabāt: ut appareret nunq̄ descendisse in bellū & arma uēturos. Marius censuit differendum:donec intercepta occasione tēporis pugnarēt: & similiter uicti sunt Cimbri oēs:mulieres aūt ne i potestatē hostiū uēirēt: aliæ uiros uulneratos occiderūt:aliæ parentes: aliæ filios: deide se cruribus suspēderūt:aliæ at se pedibus equorū laqueis nectebant.& ipsos equos ad cursum incitabāt:quo facto ad unum oēs cōsumptæ sūt mulieres: sed tamen i potestate hostiū sex milia uenerūt. Post hanc uictoriā speciosum triumphū de hostibus egit. Et alter Catulus collega marii cum exultatione triūphauit. Post aliquot ānos marius cū pacem pati non posset. cōsul egit ut sibi puicia mithridatis demādaretur quā ante cōsul alter Sylla sortitus fuerat. Et cū Sulpitius Tribunus plæbis legem tulisset de puincia demādāda mario exorta est contentio i foro. Et Qu. Pompeius alter consul collega Syllæ maxima ui resistebat:ne illa lex cōfirmaret.qd diceret prouinciā datam esse Syllæ.sed cōfirmata tandē lege ut prouincia demādaret mario:misit legatū Gratidiū q exercitū a Sylla acciperet:sed legatus ille a militibus occisus ē Sylla ubi uidit cōtra leges sibi prouinciā arripi & nulla seruata cōsuetudine iniuriam sibi fieri.cum exercitu maximo romam uenit. Marius metuēs ne resistere posset Syllæ:q cum tanto exercitu uenerat clam ex urbe fugit. Vrbem ingressus est Sylla & omnes qui aduersi fuerant occidit: deinde cōuocato senatu retulit i senatū. ut hostis patriæ iudicaretur Marius & senatusc ōsultū factū ē ut mitterentur interfectores qui Marium occiderent Marius minturnas se receperat.qui cum audisset interfectores adesse diuertit apud quēdam pastorem:eumque rogauit ut se in abdito loco poneret ut periculum effugeret q̄ si opera sua contigisset.pollicebatur illi ingentia præmia aliquando daturum: pastor metuēs illum domi suæ tenere traduxit in sollitudinem & ipsum in paludibus delitescere iussit.idemque retulit se nulli indicaturū: interfectores cum inuestigarent eum & audissent apud paludes diuertisse ad eum uenere nunc promissis:nuc minis: tandem pastorem illū coegerunt ut sibi latebras ostēderet. Ad quem cum uenissent ipsum paludibus & cœno oblitum eduxerunt.& īterficiendū minturnensibus tradiderūt. Marius igitur i carcerem & i uincula coniectus est:deide cuidam cimbro negocium demādatum est.ut Marium occideret. Cimber ille ut carcerem ingressus est quasi ulcisci uellet gentem suam.quam Marius deleuerat bipenni illīctus cum ad Marium uenisset.statim lux maxima oculis oborta est & maiestate illius perterritus est & (sicut ipse dicebat) uox audita est quæ illum a cæde Marii arceret.ille ergo cimber maxima dubitatione carcerem egressus magna uoce dixit:non possum interficere marium. Marium interficere no possum. Vnde ab illis statim minturnensibus audito clamore e uinculis eduxerunt marium:illiq̄ optionem fecerut eundi quo uellet ac se paratos auxilium præstare fugæ.cū uero Marius cōsideraret quid nam potissimum faceret. Ecce uidit asellum obiectum sibi pabulum relinquere.& celeritate maxima ad aquam confugere:tunc m[illegible]us peritissimus augurorum itellexit:salutem suā in mari positam eē:unde nauiculam ascēdit & Carthagin[illegible] [illegible]fectus i Aphricam cui a Sextilio qui præerat aphricæ iubetur se continere a regionibus suis quas ipse teneret[illegible] romæ seditio oritur inter cōsules. Octauium & Cinnam. Lucius Cornelius Cinna cum leges prosterneret.& [illegible] & arma omnia faceret a consule Octauio urbe pulsus:ille corruptione Appii Claudii exercitum in potesta[illegible] redegit. Marius uero hæc audiens in Aphrica milites collegit ubi erat Sertorius & Cneus Carbo quingenti multitudine uenerant pastorum conuenarum & huiu' modi generis hominum: & igenti exercitu urbem romam inuasere:sed anteq̄ romam uenirent hostes urbem ro.expugnatione diripiunt: deide ad ianiculum oppidum profecti cum illud expugnarent a consule Octauio pulsi fugantur. Marius tres colonias Antium: Aritiam: Lauinium expugnauit:Optimates cum spem nullam resistendi haberent pigritia militum qui pugnare nolebant corrupti recepti sunt in urbem quattor exercitus.quorum duo inter Sertorium & .Cn.Carbonem dati sunt:ingressi urbem eā ferro & rapinis uastauerunt.multi nobiles cōtrariæ partis a mario fuerūt occisi:in primis Octauius cōsul Antonius uir consularis & eloquentissimus orator obtrūcatus est.cuius caput Marii mensis expositum fuit. L.Cæsaris oratoris caput rostris suspensum est.tunc atharius [illegible]quia salutare Marium noluit:ipso inspectante Mario occisus est. Alii oēs itidem fecerūt.nā Marius signū militibu[illegible]s dederat.uti oēs occurentes quos ipse non salutaret.aut quoq; saluti non responderet in uiis necarent. Nu[illegible]

Exul limosa marius caput abdidit ulua:
Stagna auidi texere soli:laxæq; paludes
Depositum fortuna tuum.mors uincula ferri
Exedere senem:longusq; in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe.
Pœnas ante dabat scelerum.mors ipsa refugit
Sæpe uirum:frustraq; hosti concessa potestas
Sanguinis inuisi:primo qui cædis in ictu
Diriguit:ferrumq; manu torpente remisit.
Viderat immēsam tenebroso in carcere lucē
Terribilesq; deos scelerum:mariumq; futurū
Audieratq; pauens:fas hæc contingere non est
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Ante suam mortes:uanum depone furorem.

bebius per mediuũ f rum laceratꝰ carnificum uncis tracti sunt: ipse quoq; quintus maximus põtifex sceuo/la. p comparationẽ igit̃ ostẽdere uoluit mala istãtia grauiora fore.q̃ Marii & syllæ ciuilis fuerit rabies. Theu tonicos: quia primo theutonicos & cymbros uicit marius. Libycosq; triumphos: quia iugurtam Numidiæ regem captiuum in triumphum duxit. Quæ: pro idest. Auidi: absorbẽtis terræ. Fortuna: quia fortu na uolebat tantisper seruari icolumem marium: ut malorum causa foret. Mox uincula: tũc cũ Marius icar cerẽ & uincula conectus est. Excedere: quia ferrea uincula corroscere membra. Senẽ.i.mariũ Cathenatum: nam sexagita annos natus erat. Longus pædor: qa q̃diu fuit i carcere: imunditia & sq̃lore obsitus erat pædor ẽ situs & sordes q̃ in opacis enascũt locis: & in mẽbris nexoꝝ dr̃ a pede quod pediculũ significat: an potius a παιδοσ παιδοσ puer: quoniã pueri a sordi/bus nesciunt abstinere. Consul & euersa: marius in carcerẽ cõiectus ẽ mox consul futurus: & in summa felicitate moriturus uicta roma. Pœnas ante dabat: idest anteq̃ scelera cõmitteret: pœnas scelerum dabat marius. Refugit: i.mariũ.nã i miturnis paludi bus latuit: quẽ et hostis ciber expauit occidere. Ho stis.i.uni ex cimbris concessa potestas occidẽdi mariũ
Dirriguit. contractus & debilis factus ẽ. Torpẽte: lãguẽte manu: quia ferire nõ poterat mariũ. Vide/ rat: ratio est uideẽ enim se existimabat imẽsam lucẽ. Terribilesq; deos sce. per deos significat furias. Vn/ de græcæ αρσενοθηλεσ dicuntur dii qui habẽt utrũ que sexum: ut Virg. de uenere. Descendo ac ducente deo.i.uenerẽ: quia nõ discernitur sexus i diis hinc ẽ q; dicunt οκτηθεοσ. Deos igit̃ scelerꝰ.i. furias uidit. Megerã: Tisiphonẽ: alecto. Mariũq; futuꝝ: nõ qua lis erat in carcere: sed q̃lis esset futurus. Debet mul/ tas mor.idest actor erit multaꝝ cædiũ anteq̃ ipse mo riatur. Legibus æui: idest fatis. Ante suã.i.mortẽ. Depone: o cimber. Vanum furorẽ.idest nihil no/ cituꝝ mãu. Seruate senem: uobis o cimbri satius ẽ.

Si libet ulcisci deletæ funera gentis
Hunc cymbri seruate senem. non ille fauore
Numinis ingenti superum protectus ab ira
Vir ferus: & romam cupienti perdere fato
Sufficiens: idem pelago delatus iniquo
Hostilem i terram: uacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna iugurthæ
Et pœnos pressit cineres. solatia fati
Carthago mariusq; tulit: pariterq; iacentes
Ignouere deis: libycas ibi colligit iras
Vt primum fortuna redit. seruilia soluit
Agmina: conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus: nulli gestanda dabantur
Signa ducis: nisi qui scelerũ iam fecerat usum:
Attuleratq; in castra nefas. proh fata quis ille
Quis fuit ille dies: marius quo mœnia uictor
Corripuit: q̃toq; gradu mors sæua cucurrit:
Nobilitas cum plæbe perit: lateq; uagatur

ut seruetis incolumen marium: quia ultor erit uestrorum malorum multis enim cladibus romã capiet: & sit maloꝝ uestroꝝ fuisse ultor uidebitur. Si libet ulcisci.s.uobis cimbris placet habere ultorẽ: seruate marium.
Deletæ gentis.cymbricæ ab ipso Mario cõsũptæ. Non ille fauore: non est ideo seruatus Marius q; romæ fauerent numina: sed quia romanis erant irati dii. ideo seruatus est ad ciuium perniciẽ. Vir ferus: Marius i/ mitis & truculentus. Sufficiens fato: hic unus erat qui sufficere posset uolũtatibus deorum qui romam per dere cupiebant. Idem.s.Marius. Iniquo pelago pelagus iniquum appellauit q; non obruerit Marium qui causa malorum fuit. Hostilem in terram: aphricam bello subiugauit & Iugurtham uictum in triumphũ duxit. Vacuis mapalibus: idest quæ ipse uacua & dserta fecerat: mapalia casæ sunt pastorales. Nuda regna: nãq; debellata aphrica desertos agros fecerat. Pœnos pressit cineres.i.sepulchra & cadauera: numidaꝝ calca uit: quos ipse occiderat. Solacia fati: uicissim utrunq; miseria & ruina alterius consolabatur: quia Marium consolabatur ruina carthaginis: & miseria marii carthaginem. Carthago enim euersa & ipse marius ad ex/ tremam miseriam redacti fuerant. Ignouere deis: nolo indignari dicebat Marius: si ad extremam miseriam redactus sum: cum uideam Carthaginem in tantum excidium deuenisse: Et carthago dicit: non irascor: cum uideam meum ho[...]em ad hanc descendisse calamitatem. Colligit iras libycas: idest iras quales habuit cum libyam bello [...]git. Fortuna.i.secunda quæ interea a Mario discesserat: cum primum redit. Soluit seruil lia a[...]na pulsus a collega suo octauio consule exercitum Appii Claudii corruptum in potestatẽ su/ [...]redegit: & Marium exulem cum cæteris exulibus ex Aphrica acciuit in Italiam. Exeruere: liberauere & nudauere. Ergastula: ergastulum erat locus ad quem mittebantur serui fugitiui ut operas suas compediti dominis absoluerent: nam εργον opus στελλω mitto: sed posuit hic pro seruis cathenatis. Ferro conflato: nam cathenæ ergastuli conflatæ sunt in gladios. Ducis.s.Marii. Nulli: idest nullus gestabat uexilla Marii: nisi qui iam in malorum & scelerum consuetudine uersatus esset. Nefas in castra: uel parricidium uel la/ trocinium uel proditiones. Proh fata: per exclamationem commiseratur tempora: quibus a Mario capta ẽ ciuitas Romana. Quis: non interrogantis: sed obstupescentis est. Quis fuit ille dies: idest q̃ pnicio sus & lenifer. Victor.s.Syllæ. Corripuit mœnia: Nam ut dictum est quattuor exercitus: quoꝝ duo dati sũt Cneo Carboni: &. Qu. Sextorio inuasere Italiam: & prima expugnatiõe hostium ciuitatẽ Ro. diripiunt: deide ad Ianiculum ueniunt: ubi ab octauio consule pulsi fugãtur: Sed Marius iã tres colonias expugnabat: scilicet & Lauiniũ A[...]ium & Ariciam optimates uero quia spẽ amiserant posse resistere tantis exercitibus: uel sua ue. pigritia [...]ilitũ pugnare uolebãt. Marius & Cina recepti sũt in urbẽ: quã captã cædibus atq; rapinis uastauer. [...]du.i.celeritate. Nobilitas cũ ple. pe. qa nullis pcebãt aduersæ ptis ciuibus: siue nobiles: siue ignobiles eẽnt

Ensis:& a nullo reuocatũ est pectore ferrũ.
Stat cruor in templis:multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent:nulli sua profuit ætas
Non senis extremũ piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem:nec primo in limine uitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata:
Crimine qno parui cædem potuere mereri?
Sed satis est iam posse mori:trahit ipse furoris
Impetus:& uisum est lenti quæsisse nocẽtem.
In numerũ pars magna perit:rapuitq; cruẽtus
Victor:ab ignota uultus ceruice recisos:
Dum uacua pudet ire manu.spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.
Mille licet gladii mortis noua signa sequanť:
Degenr o populus uix sæcula lõga decorũ est:
Sic meruisse:uiris nedum breue dedecus æuis
Et uitam dum sylla redit:cui funera uulgi
Flere uacet:uix te sparsum p uiscera bebi:
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus.aut te præsage malorum
Antoni:cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit:truncos lacerauit fimbria crassos:

Et a nullo re.quia q̃cunq; obuiã fierent omnes occidebãť. Stat cruor in tẽ.non proderãt ẽt tẽpla illis: Nam mos ẽ.ut qui ad tẽpla deorũ confugiũt tuti sint:sed tũc illis non proderãt tẽpla. Lubrica saxa:qbus strata erãt pauimẽta templorũ. Madẽt.s.sanguine. Nulli sua profuit ætas:nulli inquit parcebãt: uel plebi: uel nobiles uel mares an fœminæ:an senes:siue iuuenes.siue pueri:an ifantes fuissent. Piguit.i.nõ graue fuit militibus marianis occidere senes q ad extremũ diẽ uenerãt. Præcipitasse:accelerasse. Annis uergẽtibus:declinãtibus in senĩũ & decrepitã ætatẽ. Non.s.piguit occidere infantẽ paulo ante natum quod est miserrimũ calamitatis genus. Primo limine:primo ingressu:qa uix natus erat. Fata.i.fila pcarũ:quæ uix cœperãt ducere fila i fanti. Crimine quo parui. cũ cõmiseratiõe qd crimen inquit cõmiserũt ipsi pueri:ut tã crudeliter occidi dberẽt? Sed satis ẽ iam posse mori.i. sufficiebat militibus Marii q̃ q paulo ante natus erat mori poterat. Trahit.s.milites marianos. Impetus:qa quocũq; trahebat eos impetus furoris:eo ueniebãt:siue nocẽs:siue inocẽs erat unũ quẽq; occidebãť. Visum lenti.i.uidebatur ille piger qui quesisset nũ aliquis esset syllanus:nã nullo excepto oẽs trucidabanť. Ignota ceruice.i.obtrũcabãt quos nunq̃ cognouerãt. Dũ uacua pudet ire manu:ne ociosus quisq̃ esset alicuius ignoti hõis caput Mario gestabat. Spes una salu. o. nam hoc signũ Marius satellitibus suis dederat.ut si alicui salutãti manũ non iungeret Marius:statim ille occidereť:si uero porrigeret:abstinerẽt se a morte illius.unde Ancharius qdã qa manũ Marius porrigere noluit. i ipius cõspectu occisus ẽ.Hic Qu.Ancharius(ut refert Appianus)Mariũ in capitolio sacra faciẽtẽ ob eruabat sperãs i sacrificio iuẽtũ facile cõciliatũ sibi.Ille ichoato sacrificio igrediẽtẽ Ancharium eũq; appellãtẽ.ab astãtibꝰ iussit iterfici. Fixisse.i.porrexisse. Trementia oscula:pro ipsorũ trementũ. Pollutæ.s.sanguine. Mille licet gladii.Reprehẽdit eos q tã effœminati fuerũt ut uitã redimerent osculando manũ:& dicit etiã si mille genera mortis subeũda essent:satius fuisset mori q̃ sic turpiter uiuere p osculũ manus ipurissimæ. Sic.i.osculãdo manũ. Noua signa.i.iditia quæ indicãt noua genera mortis. Mille gladii:mille genera mortis. Vix sæcula longa deco. uix honestũ erat illis uiris(si mõ noie uirorũ appellãdi sunt)osculari manũ cruẽtã:etiam si uita illis diuturna futura esset:sed cũ uicturi sint tãtisper sitis:dũ Sylla uictor redeat q reliqas Marii trucidabit: quanto minus uobis fuit honestũ ei manũ osculari? Breue dedecus qa nõ uita sed ignominia appellať sylla eni oẽs illos interficiet. Cui uacet.uacuũ sit.q.d.tẽpus deerit si qs uoluerit uulgi cadauera deferre. Flere.pro flendi.

Bebi hic bebius cum numitorio:quia syllanus erat iussu marii per forum unco carnificis protractus fuit: ut ostẽdit.L.florus. Hũc tamẽ.mẽbratĩ dilaceratũ fuisse Luca.scribit historiam commutans:nam alius Bebius sine ferro.ritu ferarũ iubente sylla lancinatus fuit. O Bebi:ordo uix uacat flere innumeras manus coronæ intercarpentis membra discerpsisse te o bebi. Discerpisse membra:quia sine ferro lacerãtus fuit membratim. Intercarpentis:in medio carpentis:participium ab itercarpo pis. Membra:tua o bebi. Aut.s.uacat flere. Te præsage malorũ.quia sic diuinabat futura fata sua Antonius.hic.n. Antonius uir co[illegible] & clarissimus orator occisus est & proditus a quodam seruo per imprudẽtiam:Marcũ enim Antoniũ(ut App[illegible] & Plutarcus docẽt)ad fũdũ quẽdã fugiẽtẽ:agricola diligenter occulluerat.benigneq; susceperat:seruũ de[illegible] industrium i diuersoriũ ire.iusserat ut uinũ emeret.cauponi uero cui diligẽtius uinũ posceret iquirenti:cãm insusurrauit auribus.Ille cũ discessisset:propere ad mariũ accelerans caupo.rẽ aperuit.qua percepta Marius lætitia gestiens accurrit:ueluti operã necis eius suscepturus: retinentibus cum amicis:Tribunus militũ Annius ad id facinus electus:cæteros intra domũ imittit.quos Antonius dicẽdi peritia suauissimis detinuit sermõibus:multa uarie piep; elocutus donec Tribunus ipse domũ igressus:milites itẽtos ad audiendum miratus: Antoniũ p̃ornate d sserẽtẽ:iteremit:caputq; ad Mariũ detulit.sed audi genus crudelitatis iaudiũ nã dicitur Marius manibus caput illud ad se delatũ uoluisse & cõsyderasse.& diu i cõuiuio super mensã isolẽter tenuisse. Mẽsæ festæ.i.festiuæ.s.Marii. Ora.i caput. Canis:quia senior erat.& p crines caput eius. Fimbria: miles fuit marii qui duos crassos:patrẽ & filium: occidit in penatibus propriis & in mutuo alterum alterius conspectu obtruncauit.ideo crassos pluratiue dixit. Appianus tamen dicit q̃ Crassum cum filio [illegible] fugientem cum hostes insequerẽtur: filium prius occidere maluisse: ipse deinde ab insequentibus occi[illegible]

Tribunitio tabo. Nam cū septimū cōsulatū sibi Marius & Cina usurpauissent: statim simul atq; magistratū inierūt: Sextus lucius trib. ple. e saxo kalendis Ianuarii pcipitatus ē q mario futuras calamitates pdixerat. Robora erat locus i carcere q robur appellabat e quo maleficoꝝ genus pcipitabat. sic dictū q ante robustis arcis. i. scrinus ex robore factis iduebāt. deinde pcipitabāt. hic tracta ē cōsuetudo de robore præcipitatus ē ut apud Vale. familiares gracchi de robore pcipitati fūt. ita & hoc i loco Luca. itelligit. Dici tamē pōt robora: idest rostra ex robore facta maduisse sāguie Antonii: ptoꝝ ac cōsulū quoꝝ capita i foro p rostris appēsa fuerūt: ut docet Appianus.

Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectū uiolatæ scæuola dextræ.
Ante ipsum penetrale deæ: semperq; calentes
Mactauere focos: parum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo: flammisq; peprecit.
Septimus exeqitur repetitis falcibꝫ annus.
Ille fuit uitæ mario modus: omnia passo
Quæ peior fortuna potest: atq; omnibus uso
Quæ melior: mēsoq; homini qd fata pararēt
Iā quot apud sacri cecidere cadauera portū?
Aut collina tulit stratas quot porta cateruas?
Tūc cum pene caput mūdi rerumq; potestas
Mutauit translata locum: romanaq; samnis
Vltra caudinas superauit uulnera furcas.

Scæuola: nō a Mario seniore iussus ē occidi sed a minorē mario. Hic āt Qu. Mutius scæuola pōtifex maxius fuit q mortuo Mario seniore mioris marii iussu uestales ductus ante aras occisus ē. Neglectū cōtēptū q: q̄uis pōtifex esses: tamē religionē tuā cōtēpserūt. Violatæ dextræ: a uiit ad nomē illius primi scæuolæ: q dxtrā cōbussit. Ante ipsū: i uestibulo ædis uestræ. Sed fessa se. sed tamq; senior erat: ut uix posset saguiné effūdere cū occideret. Flāmisq; pe. quiā nec rogus sanguie illius extinctus ē. Septimus an. septies. n. cōsul fuit: Marius & i septio cōsolatu mortuus ē. Oia passo. q. p. f. po. qa nūc aduersa: nūc secūda fortūa illū comitata fuerat: nam hostis patriæ iudicatus Marius exulauit: & minturnis i carcerē cōiectus ē. Quæ melior: triūphauit. n. de Iugurtha, de Cymbris de teutonibus: & consul factus ultus: est iiurias inimicoꝝ. Mēsoq; hōi. i. Mario q oīa ipleuerat q̄ fata de illo iudicauerant futura. nā cū adhuc pubesceret Marius & i agro morā ageret: phibēt illū uestibus excepisse nidū ab aqla delatū: i quo septē pulli ferebāt cū uero domū uenisset cū nido pentes admirati q̄ iuerūt a uatibus: qd illud portēderet: respōderūt hūc hominē septies sūmū magistratū cū iperio consecutuꝝ. Iam quot: hic nescio quis qui a poeta loq introducit q pgit narrare cladē ciuiū Romanoꝝ: q̄ fuit bello ciuili. qd iter mariū & syllā gestū ē. Marius qdē senior inumerabiliū cladiū aliaꝝ sup alias auctore extitit. Romanis. sed iunior q patri successit: haud puā calamitatē urbi romæ itulit: cū Sylla sub acto Mithridate Romā fortior redut: idq; cū Marius senior audisset cū iā ætate cōfectus eēt: ptim dolore ptim senectute: diē suū obiit. Marius itaq; senior cū uideret se nō posse urbē aduersus tātū exercitū Syllæ defendere: ut tamen interea ulcisceretur inimicos suos ex senatu eligi iussit quosdā quos i carcerē cōiecit & singulos eductos iugulandos mittebat ad marium iuniorē: deinde ex urbe egressus i Saniū profugit: & Lamponiū & Thelesinum duces Samnitum ad auxilium marii iunioris cōuocauit q atrocius Pyrrho & Hānibale Etruriā omnē atq; cāpaniā depopulati sunt. iā Sylla ad urbē applicabat. dū oēs copiæ uenissent ad sacriportū & ad collinam portā. cōcurrerūt: ibi septuagita milia hominū & amplius Sylla occidit. Sacriportū: est temesis: & est locus nō procul a præneste urbe. ubi exercitū habebat Marius: ad portā uero collinā Lamponius & Thelesinus oppressi sunt Samnitū duces: & septē milia ibi occidit Sylla: unde in magno discrimine fuit iperiū Ro. ne subacti Ro. regerēt a Sānitibus: q antea a Romanis uicti fuerāt. Marius illius clarioris marii affinis atq; cognatus: ut iqt Appianus: cū ad sacriportū uenisset copias i plnū educit: acriterq; ab eo pugnatū: urgessimū nū dū egresso annū. sinistra acie iclināte qnq; peditū cohortes: duæ eqtū nō expectata alioꝝ conuersiōe arreptis signis ad Syllā confugerunt: at tum primo Mario cladis origo emersit interfectisq; plurimis: reliq pneste fuga cōtēdere. Quot cateruas? q. d. inumeras. Caput mūdi. i. roma. Translata locum: qa i piculo fuit ne imperium Romanū trāsferret ad Samnites. Romanaq; samnis. i. samnitum populus sperauit maiorē uictoriā tēpore Syllæ q̄ apud furcas caudias consecutus olim fuerit: tangit historiam. C. Veturius & Spurius posthumius consules Romani: cum ducerent exercitum aduersus Sānites: qui luceriam sociam urbem populi Romani obsidebāt. Duæ uiæ erant: una breuior: sed circundata collibus ac saltibus: & per fauces duas ingredi oportebat altera uero latior & longior: sed quia res celeritate indigebat miserunt Romani exploratores ad Samnites sed Sānites rati id quod futuꝝ erat: sub habitu pastorali miserunt exploratores Romanis cum gregibus & armentis. Romani statim ut hæc uident greges & armenta diripiunt: pastores captiuos ad imperatorem ducunt consules quærunt de rebus hostium. pastores responderunt: Samnites omnes occupatos esse circa Luceriæ ruinam quod romani credentes statim ingressi sunt fauces uiæ breuioris: uix ingressi sūt cū clamor exortus significauit romanos hostibus esse circūdatos ut nullo mō exire possent tādē cum frustra tētassent exire i collocutionē hostes uenerūt. Pōtius uero Sānitū dux cū uoluisset consilio pere pris sui q iussérat filio ut omnes romanos aut iterficeret: aut dimitteret itactos subiugūt oēs misit cū maxio ddecore & clades: & cū magna uictoria Sānitū. Potestas re. i. ipiū ro. Vltra uulnera. i. supra quā fuere clades romāoꝝ apd furcas caudinas cum consules romani Luceriæ obsessæ succurrere uelent. Hæc historia est apud. T. Liuium. Sperauit iam samnites ob hanc cladem sperauerunt potius ro. imperiū se consequi posse: q̄ tunc cum exercitum clausum inter angustias caudinas tenuere. Caudinas: a caudio oppido quod haud procul inde fuit.

Sylla quoq; immensis accessit cladibus ultor:
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit:dumq; nimis iā putrida mēbra recidit
Excessit medicia modum:nimiumq; secuta ē
Q ua morbi duxere manus:periere nocētes.
Sed quum iā soli possent superesse nocentes:
Tunc data libertas odiis:resolutaq; legum
Frenis ira ruit:non uni cuncta dabantur:
Sed fecit sibi quisq; nefas:semel omnia uictor
Iusserat.infandum domini per uiscera ferrū
Exegit famulus:nati maduere paterno
Sanguine:certatum ē cui ceruix cæsa parētis
Cæderet:ī fratrum ceciderunt præmia fratres
Busta repleta fuga:permixtaq; uiua sepultis
Corpora:nec populū latebre cœpere ferarū:
Hic laqueo fauces elisaq; guttura fregit:
Hic se præcipiti iaculatus pondere: dura
Desiluit percussus humo: mortesq; cruento
Victori rapuere suas:hic robora busti
Extruit ipse sui:nec dum omni sanguine fuso
Desilit in flammas:& dū licet occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata p urbem
Et medio congesta foro.cognoscitur ille
Q uicquid ubiq; latet scelerū.nō thracia tātū
Vidit bistonii stabulis pendere tyranni:
Postibus anthei libyæ:nec græcia mœrens

Sylla quoq: Sylla quoq; accessit Mario qui clades romanorum augeret:quas Marius senior & iunior intulerat. Vltor:idest ut partes syllanæ ulciscerētur clades a Mario illatas:ipse quoq; stragē fecit. Exiguū : q̄uis exiguū esset: tamē ille fuit ultor. Dūq; nimus:dū recidere uult id ciuiū quod corruptum erat·recidit etiā qđ sanū erat:trāslatio sūpta a medico: q cū putridū ulcus icidere uult.piculu iminet ne cū putrido sanum amputet:quod fecisse dicit Syllam supra modum. Qua morbi qua ira impellebat militum animos:ea secuti sūt: ut occiderent marianos omnes:nam Syllæ cum occidendi nullus modus esset.C.Metellus:uel ut alii dicunt offidius eius assentator:& q ais iquit finis erit cædis? nondū enim quos occidi uelis statuisti:& quos seruari? tum sylla nondum constitui : Dic ergo quos occidi uis? faciā inquit sylla:& triduo amplius qngētos ciues ro.pscripsit:tū demū senatus tacuit tū sylla duo talenta dedit illi qui proscriptos occideret.qđ autem iustissimū erat ex eoꝶ bonis qui occidebant ærariū fecit.Senatores quadraginta:equites mille & sexcētos ad mortē cōdēnauit teste Appiāo:descripsit & præmia interfectoribus:& his q accusarent:& supplicia occulētibus insup ascripsit:nulli inimicoꝶ ad extremum usq; suppliciū pepercit:Verum prætores quæstores:tribunos & quoscunq; alios qui cum hostibus simul quidpiam egissent summis pœnis affecit:dicit ergo ante Syllæ constitutionē nocētes simul & inocētes piisse. Periere no.anteq̄ inocētes pirent consūpti sunt prius nocētes oēs. Soli nocētes:occisis nocentibus innocentes supererant:& demum in innocentes sæuitum est.Vnde quidam.Qu.aurelius ciuis ro.mediocris fortunæ uir nec dicto nec facto bellis se implicans cum in foꝶ uenisset uidit nomē suū in tabella proscriptum.hei mihi dixit Prædia ī albano me psequūt:nā pp suos agros in albāo pscriptus erat.uix hæc uerba dixerat:cū stati interfector supueniens ipsū i foro obtrūcauit. Tunc data:quia permissum fuit cuicunq; syllano inimicos suos iterficere.& occidētibus decreta sūt duo talēta:siue seruus dominum:siue filius patrē occideret. Resolutaq; re.fre.i. libera prohibitione legū. Non uni cūcta da.sed sibi qsq; diripiebat. Fecit ge. qa occidit illos: quorum opes affectabat occupare. Sibi: ad utilitatē suā. Infandū do.quia decretū ē pmiū seruis.si dominū suū occiderent : frater fratrem : filius patrem. Certatum est : filii certabant inter se uter prior occideret patrem. In fratrum: qa frater a fratre occisus ē. Busta: rpleta fuga idest fugientibus plēa sunt sepulchra.

Permixtaq; uia sepultis;quia uiua corpora latebāt ī sepulchris. Latebræ ferarum:tanta multitudo fugientium erat:ut illam cubilia ferarum carpere nō possēt.

Hic laqueo fauces:cum aliter mortem fugere non possent:se occidebant ne occiderentur. Hic se præcipiti:aliquis se de altiori parte ædium præcipitem dabat. Mortesq; cru.ra.ui.suas:quia s[...]us ducebant sibi ipsis inferre mortem q̄ i potestatem hostium uenire. Hic robora busti: alter sibi rogum [...]bat ut se i eum iniiceret. Desilit in flammas.i.cum uix se iugulasset:superiniiciebat se rogo. Et dū licet: [...]q̄ occidi iussus sit a Sylla: uel dū superesset aliquid sanguinis. Colla ducum: ut Marii & Cinnæ tello superin[...]ta per urbem gestabant. Medio conge.fo.quia rostris imponebātur. Illic:in foro. Cognoscitur : in foro [...]gnitum erat quidquid scelerum commiserant:& non corpora sed capita cæsorum in foro cognoscebantur suspensa. Non thracia.per similitudinem ostendit crudelitatem syllanam:dicens non plura capita hominū nec corpora in præsepibus Diomedis regis thraciæ occisa fuisse ab æquabus suis quæ humanis carnibus uescebantur:& non plura cadauera cæsorum fuerunt appensa postibus Anthei gigantis:uel ad aulam regis Oenomai in uestibulo:q̄ capita romanoꝶ in foro pendebant. Non tantum.s.cæsorum. Tyranni bistonii: Diomedis regis thraciæ:nam Bistonia pars est thraciæ. Libyæ:nec libyæ.s.uidit tantum cæsorum hominum.

Antheus: gigas fuit qui hospites quicunq; per libyam transirent ad luctam inuitabat:& uictos occidebat quorum capita postibus suis suspendebat:ut cæteros terreret:cum autem in libyam hercules uenisset puocatus ab illo certauit:& sublimem illū pectori suo lacertis astrictum suffocauit. Nec græcia:œnomaus rex Pisæ filiā habuit hippodamiā pulcherrimā:quā matrimonio dispōsare uolebat hac lege:ut quicūq; [...] curuli certamie uinceret:filia potiret: ad hoc plures forma puellæ capti cū certamē uenissēt uicti sūt:& corp[...]

fuuenum i aula œnomai suspensa sunt:ut cæteri pterrerent:Pelops tādem certauit:& corrupto myrtillo au/riga puella potitus ē:dicit ergo nō plura capita i aula œnomai fuisse suspēsa q̄ i rostris populi rōani. Aulea pysæa.i.œnomai regis pysæ. Cū iā tabe:sed cū iqt hic diu stetissēt suspēsa tādē remissa ita data ē ptās unicuiq; cognoscēdi suos. Fluūt:pro fluxerūt:psens pro pterito. Cōfusa:quia non cognoscebātur. Notas:signa & idi/tia. Pauido sub.co.fur.adhuc metuebāt:quāuis ira nō nihil extīcta esset. Subducit.i.clā subripit. Meq; ip. fingit hoc poeta dici ab eo quē ipse loq itroducit qui x caput fratris sui dicit cognouisse. Impōere flā.i.cremare. Lustrasse:circuisse. Pacis syllanæ : pacē appellat finem cædis. Perq; omnes truncos:caput ipsum aptabam ceruici cæsorum:donec inueni corpus fratris mei. Quid sanguine:nunc specialiter nominat nonnullos qui crudeliter occisi fuerunt inter quos Marium uirum senatorium ducis ipsius fratrem:quem dicit iubēte Sylla ad sepulchrū Catuli tractū fuisse:& ibi tāq̄ uictimā occisū:mēbratimq; laniatū fuisse.cruribus.n.brachiisq; fractis auribus præsectis:& oculis effosis apd̄ Catuli sepulchrū:aliq̄diu seruatus ē ut per singula mēbra morireť:auctor Liuius. Inferias ap. piacula. Catuli:hic est catulus:quē cū Marius occidi iussisset:orātibus amicis ut ueniā daret:nil aliud rei/pōdit Marius:mori oportet:q cū sensisset Mariū ipetū i se facere:cubiculo recēti calce illito:igniq; pcalefacto iclusus expirauit:& sic cōtumeliā hostis aufugit nūc ergo Sylla q̄si placare uellet catuli māes.Marium ducis ipsius frēm ad sepulchrū catuli trahi iussit:ut ibi tāq̄ uictia imolareť. Marius.s.iunior fr. Pēdit: p pepēdit:psēs p pterito. Nolētibus um.q̄si tātā crudelitatē nec ūbræ catuli q iustus fuerat occidi a seniore mario patiebāť. Vmbris.s.catuli. Nō fā.detestāda. Inexpleto bu.nō saciato:qa saciari nō poterat sylla cæde huius adolescētis.Vidimus qa poeta itroducit loq dicit hoc ætate sua uidisse. Aeq̄taq;.u.m.qa quot mēbra erāt tot uulnera i eius corpoř cōspiciebātur. Corpore cæ.q̄uis esset itercisus uiuebat tamen: cū uitalia læsa nō essēt:nā singulis articulis iussit eū icidi Sylla iussitq; oculos post oīa mēbra effodi:ut sui corporis lacerationē uideret. Lætale:mortiferū. Datū aīæ:qa uitalia læsa nō erāt. Morēq; ne. iauditū crudelitatis genus.s.pcere morti peūtis : qa cū pibat mori tamē nō poterat. Auulsus:describit quomō itercisus fuerit. Palpitat li.i.moueť. Muto: qa mo/uebať līgua tamē uocē emittere nō poterat. Hic alius:ex satellitib9 Syllæ. Euoluit or.oculos postremo euulsit. Specta.m.i.postq̄ mēbra uidit tū oculi effosi sūt. Vix erat il.f.uix credi posset tā crudele facius:ui delicet unū caput accepisse tot pœnas quot mēbra in uno corpore sūt. Sic mo.p simintudinē ostēdit quomō laniatus erat Marius:Nō aliter inqt moles q̄ de mōte ceciderit i corpus alicuius ipsū cōfringit q̄ erāt dissipata mēbra Marii:aut certe q̄le ē cadauer i undis maris iactatū:tādē a piscibus laniatum i littus iaciť. Misceť:confunduť. Ruiæ:mōtis uel saxi:uel tecti.

Tot laceros artus pisæa fleuit in aula
Cum iā tabe fluūt:confusaq; tempore multo
Amisere notas miserorum dextra parentum
Colligit:& pauido subducit cognita furto.
Meq; ipsum memini cæsi deforma fratris
Ora rogo cupidū:ueritisq; imponere flāms
Omnia syllanæ lustrasse cadauera pacis:
Perq; omnes truncos cum qua ceruice recisū
Conueniat quæsisse caput:quid sāguine maēs
Placatos catuli referam? cum uictima tristis
Inferias marius forsan nolentibus umbris
Pendit inexpleto non fanda piacula busto?
Cum laceros artus æquataq; uulnera mēbris
Vidimus:& toto quamuis in corpore cæso:
Nil animæ letale datum:moremq; nefandæ
Dirum sæuitiæ pereuntis parcere morti:
Auulsæ cecidere manus:exectaq; lingua
Palpitat:& muto uacuum ferit aera motu.
Hic aures:alius spiramina naris aduncæ
Amputat:ille cauis euoluit sedibus orbes.
Vltimaq; effodit spectatis lumina membris:
Vix erit ulla fides tam sæui criminis unum
Tot pœnas cœpisse caput.hic mole ruinæ
Fracta sub ingenti misceť pondere mēbra.
Nec magis informes ueniunt ad littora truci
Qui medio periere freto:quid pdere fructū
Iuuit?& ut uilem marii confundere uultum?
Vt scelus hoc syllæ cædesq; ostensa placeret
Agnoscendus erat.uidit fortuna colonos
Prænestina suo[illegible]unctos simul ense receptos
Vnius [illegible]um pereuntem tempore mortis
T[illegible] flos hesperiæ latii iam sola iuuentus

Quid pdere fru.miror q hoc fecerint satellites syllæ:pdiderūt.n.fructū:qa deformauerit mēbra sui inimici:& Sylla inimicū Mariū cognoscere nō potuit:quē si cognouisset gratius fuisset syllæ. Iuit.s.satellites syllæ. Perdere fru.quia nihilo magis cognouit eū sylla q̄ si alterius ciuis corpus eēt. Agnoscēdus erat:non ita de/formis esse debebat:ut cædes inimici esset grata syllæ. Fortuna prænestina:quia:ut inquit Strabo habet præneste fortunæ templum illustre:Vnde certa eduntur oracula. Vidit colo.cunctos appo. populum pereun/tem tempore unius mortis. Vidit colonos:sylla expugnata præneste:sex milia prænestinorū i campo mar/tio:dum ipse in æde bellonæ conuocato senatu haberet orationē per satellites iugulauit:ad quorū ploratus attonito senatu:Iussit omnes senatores sylla quiescere & intentos animos uerbis suis pstare:nec q̄ foris gererētur curar[illegible]oniā suo edicto castigareť qdā flagitiosi.cædebāť āt i uilla publica. Nā publica uilla i cāpo martio er[illegible] domus oēs extra mœnia sūt appellatæ uillæ:qa ibi plerūq; aliquid cū populo agebať si supuēiret i/

Concidit:& misere maculauit ouilia romæ.
Tot simul infesto iuuenes occumbere lœto
Sæpe fames pelagiq; furor subitæq; ruinæ
Aut terræ cæliq; lues aut bellica clades
Nunquã pœna fuit. densi uix agmina uulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas
Victores mouere manus.uix cæde peracta
Procũbunt: dubiaq; labãt ceruice:sed illos
Magna premit strages:pagũtq; cadauera par-
Cædis:uiua graues elidũt corpora trunci. tẽ
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris:miseri tot mila uulgi
Non piguit iussisse mori:congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere:in corpora summi
Præcipites hæsere rates:& strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis i æquora
Ad molẽ stetit unda sequens:nã sãguinis alti
Vis sibi fecit iter:cãpumq; effusa per omnem
Præcipitiq; ruens tyberina in flumina riuo:
Hærentes adiuuit aquas:nec iã alueus amnẽ
Nec retinent ripæ:redduntq; cadauera cãpo:
Tandem tyrrhenas uix eluctatus in undas:
Sanguine cæruleũ torrẽti diuidit æquor.
His ne salus rerum:felix his sylla uocari:
His meruit tumulũ medio sibi tollere cãpo?

bet se in eam uillã recipiebant:ut tecti essent:in qua ẽt uilla quattuor aut secundũ Liui. octo milia deditorũ inermiũ ciuiũ Rom̃ inoꝝ Sylla iussit interfici. Ouilia:appellauit septa illius domus publicæ: ubi hos iussit iterfici. Hanc uero istoriã Appianus ita refert. Lucretius Fella ꝑneste recepto senatores oẽs q cum Mario ea in urbe gessissent bellũ partim interfici ꝑti in uincula cõiecit. quos Sylla subinde adueniẽs neci tradidit:iussitq; ea preneste s ne armis in campum prodire omnes qui in urbe morã duxissent: Ex his quoscunq; sibi utiles: paucos tamen e cæteris elegit. reliquos in tres partes distinxit. Romanos Sãnites & Prenestinos: cum diuisi forent:Romanis i primis per ꝑconem anũciat:quoniam morte digna perpetrassent. Veniam illis elargiri:reliquos confodi iussit:mulieribus eoꝝq; filiis libere abiꝛ ꝑmisit. ac ciuitatem diripuit hostiliter:opibus qdẽ refertã maxĩs i hũc igitur modũ ꝑneste capitur. Populũ ꝑeuntẽ tẽpore mortis unius: subaudi fortuna uidit populum ꝑnestinum mori tam breui spacio q̃to solus homo periret:nã omnes ferme eodẽ momento iterfecti sunt. Vnius. s. hominis non unius mortis. Tot simul ĩfesto. hoc dicit uel pestilẽtia uel fame uel bello:tot iuuenes simul aliquando ꝑire potuerũt sed uno tẽpore tantam fuisse multitudidem dãnatam nũq̃ auditum est:sicut Sylla nũc iussit eos interfici. Pellagiq; furor:ut naufragio. Subitæ ruinæ:ut tectoꝝ. Cæliq; lues:idest pestilẽtia. Clades bellica·q̃ a bello multi ꝑiere. Pœna. s. q̃ tot dãnati ab uno occiderent nunq̃ auditum est. Vix agmia uulgi:tanta multitudo cæsoꝝ marianorum erat ut propter dẽsitatem uix syllani gladios uibrare & mouere iter eos possent. Im missa mor. quia mors sure re uidebatur inter eos Peracta cæde idest occisione. Procumbũt:anteq̃ morerentur:metu cõcidebant. Dubia ceruice:quia incertum erat an mortui an uiui essent. Strages præmit:quia alius sup aliũ cumulabatur. Peraguntq; ca. partem cædis:quia mortui uiuos occidebant cadendo super eos. Partẽ. scilicet eoꝝ qui mortui nondum erant. Graues trunci. i. grauitas illoꝝ truncorum. Elidũt:suffocant:ut elisos oculos. Intrepidus:Sylla i seggestu consedebat oia conspectãs tãq̃ si ad spectaculũ cõstituisset. Securus:sine cura. Alto tribunali. Nõ piguit:nõ graue fuit Syllæ. Gurges:tyrrenus idest tiberis thuscus:q partim ut inquit Srabo ꝑ Ethuriã excurrit: deĩceps ipsã disterminãs:primũ qdẽ ab ea diuidit umbriã:postea uero Sabinos & latinos Romæ ad littus usq; finitimos. ex Apenninis autẽ mõtibus Tyberis effluit igitur omnia cadauera cæsoꝝ iussit i tyberim cõiici ita & egerat Marius:nã ut iquit Appianus:iusserat ne corpora humarẽtur:sed fluuio imergerent. Syllana cadauera. i. q̃ a sylla cæsa sunt. In fluuiũ pri. ce. q prius iactati fuerũt trahũt ad mare:sed ultimi in fluuiũ minime cadere possunt ob tãtã cæsoꝝ cõgeriẽ. In corpora. s. cecidere. Precipites rates:q̃a cũ naues magno uento & remoꝝ ipulsu agitarẽtur:tamẽ tãta uis cadaueꝝ erat ut tenerẽt. Præcipites:remis & [illegible] ipulsæ. Interruptus interclusus. Prior an. prima pars amnis descẽdit i mare:ultima cadere nõ poterat:quia [illegible] aqua mole cæsorum. Ad molẽ stetit unda:idest aqua retẽta ẽ a mole cadaueꝝ. Vis alti sanguinis:uis abũ[illegible] sanguinis traxit cadauera i mare. Effusa. s. sanguinis uis ꝑ oẽm cãpũ:ruẽs in fluuiũ:adiuuit aquaꝝ iter. [illegible] alueus spaciũ qd ẽ inter utrãq; ripã. Reddũtq; ca. cã. emittũt corpora i terrã. Diuidit. æ. tanta fuit sanguinis abũdãtia:ut suffocatis undis fluminis i mare proruẽpẽs illi colorẽ iponeret purpureũ. His ne. sylla. n. reipu. tot salus uocabat cũ pro rep. pugnaret:sed nũc tãta fuit crudelitate ut hoc noie dignus nõ uideat. Inqt senex:meruit ne salus reꝝ uocari Sylla? His. i. propter hæc facta. q. d. minime. Felix sylla a fortuna felix dictus: cum paruulus a nutrice ferret. mulier obuia salue inqt puer tibi & reipu. tuæ felix:& statim quæsita quæ hoc dixisset:nõ potuit iueniri. ad quod alludit poeta dicẽs felix. appianus tamẽ ait imaginẽ syllæ ex auro equestrẽ ante rostra collocatam fuisse. inscriptumq; fuisse Cornelio syllæ imperatori fortunato: sic. n. illum adulatores in hostes feliciter pugnantem appellare consueuisse. quæ adulatio stabile tandem nomen obtinuit: refert item nonnulla legisse i quibus sylla ex decreto uenustũ appellari se uoluit:quod non longe a felici & fausto differre uidet: meruit ne uocari felix? certe nõ. Sylla se i oibus felicẽ uocari uoluit:unde filio suo faustum syllam nomen iposuit. Tumulum:nam sylla fuit a senatu honorifice sublimi sepulchro in campo martio sepultus

Hæc rursus: reuertitur ad propositum ostendens maiora esse quæ timent romani q̃ ea quæ olim sylla intulit. Hoc ordine: qualis fuit syllanus: talis erit Pompeianus & Cæsarianus ordo bellorum. Hic exitus: finis erit huius belli futuri. ut tot sint occidẽdi inter Cæsarem & Pom. quot fuerunt occisi inter Syllam & Mariũ. Grauiora: quoniam illi pugnabant propter uindictam: sed Cæsar: & Pom. martem collaturi sunt: ut romano potiantur imperio. Multum humani: maior pars humani generis congregatur in prælia maiori damno q̃ fuerit illud syllanum. Maxima merces bel. hanc sylla mercedem maximam bellorum arbitrabatur: cum

Hæc rursus patienda manẽt: hoc ordine belli
Ibitur hic stabit ciuilibus exitus armis:
Q uãq̃ agitãt grauiora metus: multũq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit. nec plus uictoria syllæ
Prestitit inuisas penitus q̃ tollere partes.
Hos alio fortuna uocas: olimque potentes
Concurrunt: neuter ciuilia bella moueret
Contentus quo sylla fuit: sic mœsta senectus
Preteriti q; memor flebat: metuensq; futuri
At non magnanimi pcussit pectora bruti
Terror: & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora
Parrhasis obliquos helice cũ uerteret axes:
Atria cognati pulsat non ampla catonis
Inuenit insomni: uoluentẽ publica cura
Fata uirum: casusq; urbis: cũctisq; timentem
Securũq; sui: fariq; his uocibus orsus.
Omnibꝫ expulsæ terris olimq; fugatæ
Virtutis: iam sola fides quã turbine nullo
Excutiet fortuna tibi: tu mente labantem
Dirige me: dubium certo tu robore firma.
Nãq; alii magnũ: uel cesaris arma sequãtur
Dux bruto cato solus erit pacem ne tueris
Incõcussa tenẽs dubio uestigia mundo:
An placuit ducibus scelerũ populiq; furẽtis
Cladibus immixtũ ciuile absoluere bellum?
Q uæq; sue rapiũt scelerata in prælia cause:
Hos polluta domus: legesq; in pace timendæ:

roma recepta foret marianis factis exulibus. Vel sic Maxima erat merces marianis exulibus ut romam redimerent a syllanis: sed Pompeius ac Cæsar nõ cõtentabuntur hac mercede: quoniam maiorem affectabunt. s. seruitutem romanam. Hos alio fortuna uocas: o fortuna tu uocas hos duces ultra mercedẽ mittẽdi partes aduersas in exilium. Olim: aliquando concurrent Pompeius & Cæsar potiundi imperii gratia. Sic mœsta: imponit finem orationi illius senis: qui præteritæ memor calamitatis futuram romanorum miseriam lugebat. At non: quædã romæ præclara familia portia: quæ a tusculo opido traxit originem: illustris duobus claris uiris. s. censorio & uticensi catonibus. Huius uticensis Catonis soror Seruilia Iunio Bruto nupsit: de qua hic Brutus editus præclaram mulierem Portiam Catonis filiã in uxorem accepit. Igitur & nepos & gener erat Catonis: ad quem suam facturus est orationem. Cũ eni tota ciuitas esset in tremore: solus Brutus securus uidebatur. quoniã erat magnanimus. Terror: ẽ ĩ agẽte: utputa ĩ bellis: tremor ĩ patiẽte. Et pars: subaudi non erat pars populi lugentis. Motus pa. qui hoĩes pauidos efficit. Parrhasis he. legiẽ apđ Home. atq; Oui. quãdam adoloscẽtulam calistonẽ dictã iunonis ĩstinctu ĩ ursã fuisse cõuersã quã (ut aiũt) ĩ polum arcticũ trãstulit: quæ Parrhasis dicta est a parrhasia ciuitate archadiæ de qua fuit. oriũda uocabaẽ ẽt helice. Ait itaq; q; ursa iã flexerat cursus suos. quãdo brutus se domũ Catonis contulit. Non ampla. quoniã neq; libidini neq; lautæ uitæ Cato stoicus đditus fuit. Cognati ca. qa & nepos erat & gener catonis. Publica fa. de statu ciuitatis cogitãtẽ iuenit catonẽ. Vigẽ eni cõsilii tota non oportet dormire nocte ut ait Home. Cũctis ti. cunctoꝝ gratia timore afficiebatur.

Oĩbus expulsæ: hæc oratio ĩ deliberatiuo generẽ cõstituta habet honestatẽ: quoniã illud laudibus ꝓseqẽ qđ ab oĩ uiro laudari deberet. Suadet. n. Cato. rẽanere domi a bellis ciuilibus absolutũ: qđ officiũ suasionis ẽ boni uiri. Sola fi. o cato solus es refugiũ uirtutis ab oĩbus aliis remotæ. Captat bẽiuolẽtiã ab auditore ostnedẽs rẽ eius magnificã. Fortũa: siue prospera: siue aduer[illegible] nũq̃ uirtutẽ tibi excutiet: hoc ẽ nullus reꝝ euentus tibi uirtutẽ auferre poterit: fortuna ẽ rei incer[illegible]tus. Namque alii: arguit ab honesto ut Cæsarem aut Pompeium non sequatur: ut alii faciũt [illegible]periti. In concussa uestigia tenens: idest firma uestigia tenens in uirtute tueris pacem? an bellum gerere uis? Mundo dubio: idest toto orbe in bellum concitato uis tueri pacem? ac si diceret solus es qui pacem tueri debes. An placauit absoluere: absoluere idest perficere unde uestem absolutam in omni re perfectam appellamus: absoluere etiam est a damnatione liberare. Brutus igitur inquit o Cato uis ne absoluere idest perficere bellum ciuile te alicui ducũ fauente? Est autẽ ordo? an placuit scilicet te immixtũ ducibus sceleꝝ & cladibus populi furentis absoluere bellum ciuile. Scelerata: quæ non tuẽde libertatis grã fiũt. Quæq; suæ ra. Suasit Brutus: ne bellũ ciuile igrederetẽ: Cato a cõsequẽti nã si ita ĩ qnto Cato bellũ patieris: id ꝓbare uideberis: & cæteri libẽtius bellũ hoc suscipiẽt. Nũc arguit hoc mõ. Cæteri igẽ excusari poterũt: q; aliqua cã impulsi bellũ petãt: tu uero nulla excusationis causa moueris: duæ sunt causæ scilicet ipulsiua & ratiocinatiua ipulsiua ẽ q̃ ipellit hoĩem sine cogitatiõe ulla nõ prius hita ratione ipsius rei. Ratiocinatiua est quotiẽs prius diligẽtius consi[illegible]erata re & ratione ad eam acco mmodamus cæteri habent causam ratiocinatiua: quia uel commod[illegible]sequẽdi uel incõmodi uitãdi causa bellũ petunt. Hos puluta domus idest causa uitandi incõmoda.

Hos ferro fugienda fames:mūdiq; ruinæ
Permiſcenda fides:nullū furor egit in arma.
Caſtra petūt magna uicti mercede tibi uni
Per ſe bella placēt quid tot duraſſe per annos
Profuit immunē corruptis moribus æui?
Hoc ſolum longe precium uirtutis habebis:
Accipient alios:facient te bella nocentem.
Nec tantum o ſupi liceat ſurialibus armis.
Has ēt mouiſſe manus:nec ipſa lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferāt?
Nec tanta incaſſum uirtus eat:igeret omnis
Se belli fortuna tibi:quis nolet ab iſto
Enſe mori quāuis alieno uulnere labens?
Et ſcelus eſſe tuū? melius trāquilla ſine armis
Ocia ſolus ages:ſicut cæleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo uoluuntur ſydera lapſu:
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aer
Imaq; telluris uētos tactuſque coruſcos

Hos ferro fugi.ſa.hoc cauſa conſequēdi cōmodi. Fides:ſubaudi ſemp rapit a ſuperioribus:alii enim promiſſerūt ſeq Cæſarē uel Pōpeiū:etiā ſi rueret mūdus.iō promiſſa fides ruīæ mūdi trahit aliquos. Polluta:nocēs. Domus qui delictum aliqd cōmiſſerunt uel parricidiū.uel adulteriū uel furtū:unde libenter bellū hoc amplectunt:ut poſſint effugere ſupplitiū futurorum. Leges:quæ improbis pœnam ſtatuunt. In pace: qa ī bello ipunitas ſceleꝝ amatur: ubi ſperat unuſq́q; licēter uiuere. Hos furto cā conſequendi commodi. Fames.i.pauptas:qa i bellū proficiſcunt pauptate ducti. Permiſcenda fi.quia fide aſtricti ſequuntur: alii cæſa. Alii Pom.quam ſeruare non poſſunt ſine mūdi ruina:neceſſe eſt ergo ut ruat mundus. Nullum fu.nemo ira percitus ad hoc bellum proficiſcitur:quaſi dicat tollerabilius eſſet ſi ira & indignatione inimicitiarum moti bellum peterent:ſed cum ſpe commodi hoc faciant iniuſtior cauſa eſt. Mercede:ſcilicet quā uterq; dux militibus ſuis promittit. Tibi uni:Validum argumentum cur non debeat ipſe huic bello intereſſe quoniam nulla cauſa excuſabili hoc feciſſe uidebitur.nam alii cauſa uitandi incommodi:tu uero cupiditate uideberis bello intereſſe. Quid tot:arguit a iuſtitia nam qui innocentiam per omne tēpus uitæ ſeruauit:debet i ea perſeuerare:nam ſi bellum petis innocentia tua corrumpetur a nocentia:& ab officio innocentis & integri uiri deſiſtes ergo debes te o Cato. mouere a re acta uita ut nolis inocētibus cōnumerari. Tibi:o Cato. Immunē.criminis iexptē.

Corruptis moribus : cū mores totius mundi cupiditate corrupti fuerūt:tu uero icorruptus es. Quid p.q.d.nihil ſi bellū hoc petieris. Hoc ſolum:o Cato hoc pmium conſequeris:Nam cæteri in caſtra nocētes proficiſcentur:tu uero innocens ut primum proficiſceris nocēs efficieris:ergo a bello diſte:qd te nocētē faciet. Pretiū:hyrōia:imo penā. Alios: nocentes.

Non tā.nunc p exclamationē deteſtat hoc conſiliū ut noli cato bellis ciuilibus itereſſe. O ſupi:phibete hoc nefas:ne hoc bello Ca.uir inocens ſe iſerat: ſi uero o Cato hoc feceris tibi uni cædes aſcribēt nā ſi qs uulneratus fuerit dicet ſe periiſſe magis tuo tælo q̄ aliorum:maior ergo pars huius belli tibi aſcribetur. Feralibus:ideſt lætiferis uidelicet mouiſſe manus. Has.ſ.catonis. Nec pila lacertis.i.ne tua brachia ferantur in cædē Romanoꝝ. Pila:ſunt tella Romana. Ferantur: ſcilicet temere ideo cæca nube dixit. Eat icaſſum:euaneſcat:Nam ſi ſemel te immiſcueris ſceleſtis ciuibus tua omnis uirtus periiſſe uidebitur. Ingeret:inculcabit ſe tibi. Quis nolet quaſi dicat omnes. Mori qui occidi cupiēt a te. Aliēo uulnere.ideſt alterius militis: tamē te auctorem fuiſſe cædis ſuæ dicet.Melius.o brute diſſuaſti q̄ nō ſit proficiſcendum in bellum.ſed nunc ſuade quid ſit faciēdum:nā non ſatis eſt q̄ monueris qd ſit fugiēdū: niſi ēt qd ſit faciēdū. Hoc ergo dicit Brutus o Cato conſilium tuum debet hoc eſſe.ut a bello ciuili remotus in aliqua regione ſolus permaneas : & ibi tua tranquilitate animi fruaris:& per ſimilitudinem oſtendit ut ſecurus uiuat in ſolitudine a ſceleſtis hominibus remotus.Nam quēadmodum altiora cæli non ſentiunt perturbationem:nullamq; uentorum uel fulgurum uel fulminum procellam:ita tua mens quæ cæleſtibus comparanda eſt omni perturbatione uacare debet. Solus:o Cato. Melius:q̄ hunc uel illum ducem belli ciuilis ſequaris. Sicut:fac ut eādem ſerues ſtabilitatem propoſiti tui quam ſydera ſeruant quod ab initio ſibi impoſuit diuina prouidentia ab eo non decliat ita & tua mens quæ cæleſtibus comparari poteſt. Cæleſtia:ut ſol luna ſemper eodem m[illegible] ſuum curſum perficiunt:hinc eſt quod Stoici crediderunt ſtellas & non ſolum corpora cæleſtia animata e[illegible] ſed etiam terram mare deos eſſe:ſicut Cicero etiam oſtendit dicens:Solem lunam ſtellas: & non ſolum corp[illegible]leſtia ſed etiam terram mare deos eſſe:quia reguntur ratione quadam:& quod omnia animata intelligentia pe[illegible]maneant:nam cū uidemus ſolem & lunam ſemper & eadem ratione moueri : nec unquam a curſu ſuo declinare:id ſine ratione non poſſe fieri arguebant:& rationem habere non poſſe:niſi animata eſſent:ſed ualde decepti ſunt:non enim animata ſunt cæleſtia:ſed deus diuina prouidentia angelum uel ſpiritum ſiue intelligentiam ut theologi dicunt impoſuit cæleſtibus:qua reguntur & gubernantur.& ideo non ſine ſumma ratione mouentur. Suo lapſu.diuina prouidentia hoc faciente. Fulminibus:cæleſtia quæ in alto ſublata ſūt nullam aeris perturbationem ſentiunt:ſed craſſus hic aer humilior & terræ propinquior ſuccenditur fulminibus:ſic tu o Cato. Aer: proprior terræ ſcilicet Craſſus. Ima telluris:ideſt pars inferior terræ. Ventos:hic aer terræ propinquior in nubibus inuoluitur:& e nubibus ignes ætherei erūpunt qui pacem & tranquilitatē hanc perturbent. Tractuſq; coruſcos:ſignificat fulgura quæ ſciſſis nubibus erumpere uidentur. Olympus: pars cæli altior:uel Olympus excellenti uertice mons theſſaliæ tantus attollitur:ut ſumma eius te[illegible] Solino cælum accolæ uocent:ara eſt in cacumine ioui dedicata:cuius altaribus ſi qua de extis inferantur ne[illegible]

uentosis spiritibus:nec pluuiis diluuntur:sed uoluente anno cuiusmo dī relicta fuerint:eiusmodi reperiūtur: & omnibus tempestatibus a corruptelis aurarum uindicatur quicquid ibi semel est deo consacratum. Litteræ i cinere scriptæ ad usq; alterā anni cerimoniam permanent. Excedit:superat nubes:nam in ætherea regione non nubes non uenti sunt : sed omnia quieta silent. Lege deum:deorum uoluntate factum est ut omnia cælestia sint quieta. Minimas rerū.i.humiles res & terræ propiquas pturbat. Sūma.i.alta. Quā lætæ cæsaris:alia ratio cur nō debeat bella ciuilia seq Cato:ne Cæsarē licētia augeat armoꝝ:nā si Cæsar uiderit te esse secutū Pom.ciuilia bella mouētē gaudebit:& licentius arma cōtra rēpu.sumet:& dicet Cato arma sumpsit: sic Cæsar sumere pōt. Nā prælata:q̄ Pom.sequaris: nō dolebit Cæsar:nā se satis placuisse Catōi existimabit:cum bellū ciuile a Catone probabitur. Diuersa: inimica. Magni:Pompei. Nimiū placet qa si Catōi placet bellū:& ipi Cæsari magis placet:q eiusdē sententiæ sunt:idē approbāt & iprobat:uel nimiū placet.s.sibi.i.gloriat & nimis supbit cæsar:si bellū placet catoni. Pars magna:alia ratio:si tu bellum ciuile secutus fueris te Pōpeio subiicies:sicut ciues omnes Ro.parati sunt seruire Pōpeio:imo.omnes Pompeiū solicitāt ut bellum hoc suscipiat:quoniā seruire parati sunt:si tu idē feceris:omnes serui tūc erūt pter Cæsarē. Sollicitāt.s.Pōpeiū:ut uelit iperiū suscipe cōtra Cæsarē.

Flāmarū accipiūt:nubes excedit olympus
Lege deum:minimas rerū discordia turbat.
Pacē magna tenent:quam lætæ cæsaris aures
Accipient tantū uenisse in prælia ciuem:
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis magni:nimiū placet ipse catoni
Si bellū ciuile placet:pars magna senatus
Et duce priuato gesturus prælia consul
Sollicitant:proceresq; alii quibꝫ adde catonem
Sub iuga pompeii.toto iam liber in orbe
Solus cæsar erit:quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patriis:libertatemq; tueri
Nūc neq; pompeii brutum nec cæsaris hostē
Post bellum uictoris habes:sic fatur:at illi
Arcano sacras reddit cato pectore uoces:
Sūmum brute nefas ciuilia bella fatemur:
Sed quo fata trahunt uirtus secura sequetur:
Crimen erit superis:& me fecisse nocentem
Sydera quis mundū uelit spectare cadentē
Expers ipse metus?quis cū ruat arduus æther:
Terra labet mixto coeuntis pondere mundi:

Adde Catonē:tūc oēs alii serui erunt:& solus Cæ.liber iudicabit. Pars magna:qa ex maiori parte senatus imperium Pompeio demādabatur:ut bellum susciperet cōtra Cæsarem. Priuato duce.i.Pōpeio q eo tempore nullum magistratū gerebat. Cōsul.i.Marcellus & Seruilius:q̄uis consules essent: tamen quia i bello uidebant præstātissimum ducem Pompeiū eē ideo ei priores partes dedere. Sub iuga Pōpei:si ipse uelit se subiicere Pompeio omnes quidem seruiunt: præter Cæsarem. Quod si p legibus arma:sed si inquit Brutus o Cato hoc bellum uelis seq:ut p libertate & patria pugnes:scito me ante uictoria nec Cæsaris:nec Pompeii hostem esse:post bellum uero me hostem fore uictoris. Pro legibus :romanis:ut leges defendant aduersus Cæsarem qui iura omnia diuina & humana perturbat. Libertatemq; tueri.s.aduersus Cæsarem qui eam persequitur. Post bellum:uter eorum uictor fuerit eius hostis ero. Summum brute nefas:cum aliquid suadere uolumus si ostendere possumus id esse honestū utile:delectabile:facile:& necessariū:nihil superest q̄ ad suasionē afferre possimus:& ecōuerso si dissuademus turpe:inutile:difficile:triste:& nō oportunū:sed iter oia necessariū maximū ē. Parū &.n. esset id quod suadere uolumus & honestū & utile esse si fieri nō posset. Cum igit Brutus. Suadere cōatus sit ab honesto:ne uelit iteresse bellis ciuilibus Cato:idq; negare nō posset honestū esse:& inocētiæ suæ cōuenire. Inprincipio orationis suæ id cōfirmat cato:sed ad necessariū cōfugit:ostēdit quoq; honestū esse id quod suaserit Brutus:tamē necessitate cōpelli se ait:ut una cū cæteris uelit pōpeium i bella seq. Fatemur: fatemur iquit cato eē nefas seq ciuile bellū.& si ab eo abesse possimus id æquius esset:ueꝝ cū nos fata compellāt quibus resistere nō possum:si qd turpe i hoc erit:non mihi:sed diis erit ascribendū. Virtus:sensus est idē quē Euripides in tragediis. Hecuba posuit:oē q̄ necesse est sapientibus seruit.i.necessitas seruit sapientibus:si necesse ē aliqd eē nemo resistere potest:si non resistit:ergo seruit necessitati sapiēs.sed ille dicit q̄ necessitas seruit sapienti: & recte sapiens.n.cū intelligit aliqd esse necesse facit id esse uoluntariū:unde desinit esse necesse:ita etiā hoc loco faciamus & nos seq bellum ciuile:qa necesse ē. Crimē erit superis:si oēs nocētes sunt:ego quoq; nocens ero culpa deoꝝ. Trahunt:arguit a necessitate. Sydera:probat argumentū:cū tanta sit totius orbis terraꝝ perturbatio qs est q inter perturbationē omnium solus ipe quiescere uelit?Probat a necessitate si totus orbis terraꝝ pturbatus ē:nemo pōt eē trāqllius:& q̄ sit prurbatus appet:nā signa cæli mare & terra significant uniuerso orbi terrarum magnum & ineuitabile piculū instare. Expers metus:uidetur Cato philosophi nō seruare grauitatē: quia dicit se terroris non posse esse expertem :philosophus animum ita constituere debet:ut nihil metuat:nihil speret:& nulli passioni subditus sit. Aduertendum est autem quod uir fortis sicuti omnis uirtus in medio consistit:ita ipse medium teneat:alioquin a uirtute desistit: siue ad extremum per excessum declinauerit:siue per defectum ad aliud contrarium extremum declinauerit. Vir fortis dicitur qui non timet: q non sperat qui non gaudet:qui non dolet:sed timet tantum quæ sunt timenda. Si uero non timet quæ sunt timēda:declinare incipit ad extremum per excessum:nam appellatur audax:si uero timet ea quæ non sunt timenda per aliud extremem declinat:nam timidus esse incipiet:sed quotienscunque aliquis per excessum timen

Compressas tenuisse manus? gẽtesne furorem
Hæsperiũ ignotæ romanaq; signa sequent?
Deductiq; fretis alio sub sydere reges?
Ocia solus agam? ꝓcul hunc arcete furorem
O superi: motura dacas ut clade getasq;
Securo me roma cadat: ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulos iuuat ipse dolor: iuuat ignibus
Inseruisse mãus: cõstructoq; agger̃ busti atris
Ipsum atras tenuisse faces: non ante reuellar
Exanimem q̃ te cumplectar roma: tuumque
Nomen libertas: & inanem ꝑsequar umbram.
Sic eat: immites romana piacula diui
Plena ferant: nullo fraudemus sãguine bellũ.
O utinam cæliq; deis herebiq; liceret
Hoc caput i cũctas damnatũ expõere pœnas.
Deuotum hostiles decium pressere cateruæ.
Me geminæ figant acies: me barbara telis
Rheni turba petat: cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius uulnera belli:
Hic redimat sanguis populos. hac cæde luat̃
Quicqd romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi? cur sæua uolentes.
Regna pati pereunt? me solum iuadite ferro:
Me frustra leges & inania iura tuentem.
Hic dabit hic pacem iugulus: finemq; laboꝝ

da contemnit: potest in audaciam & furorem incurrere. Terror autẽ est supra facultatẽ hominis: aut secundũ facultatem: si supra facultatẽ consyderatur dupliciter: aut secundũ magnitudinem: aut secundũ magis & minus secundũ magnitudinẽ est: uerbi causa multi hostes maiorẽ terrorem incutiunt q̃ pauciores secundũ magis & minus ẽ: ut si hostes uicini sint magis timẽdi q̃ remoti: i hoc terrore potest itrepidus eẽ uir sapiẽs & fortis: terror ẽ supra facultatẽ hominis: de quo hic loqtur cui resistere nemo põt: ut terræmotus diluuiũ icendia prodigia. quæ sunt supra facultatẽ hominis: & si qs hunc terrorẽ non sentiret: iã nõ fortis: sed isanus & furẽs diceretur. Nunc ergo Cato dicit se timere hunc terrorem: qui gentibus instat: qui est huiusmodi: ut facultatẽ hominis supet: quẽ si qs cõtemneret non fortis: sed furens appellabitur: quod i sequẽtibus probat Cato quum dicit: procul hunc arcete furorẽ. O supi. hic locus ex arcanis philosophiæ depromitur. Compressas tenuisse mãus: sumptũ est ex prouerbio. nam dicere solemus ignauis cũ omnes prouidẽt periculo: iste manus tenet cõpressas. Coeuntis mundi. i. corruẽtis. Gentes ne furorẽ: totus orbis terraꝝ ad hoc bellum concurrit: ego ne solus i ocio persistam? q. d. nõ. Furorẽ hesperium. i. bellũ ciuile. Ignotæ: i extremis terraꝝ partibus positæ. Reges alio sub sydere: idest alio climate habitantes q̃ Ro. Diducti fre. diuisi per maria nauigantes ad hoc bellum. Procul hũc arcete furorẽ: qa non esset fortitudo. sed potius amẽtia non timere hoc bellum. Clade: ciuili bello. Me securo. i. sine cura manente. Ceu morte: ego inquit non aliter ero urbi Romæ ac libertati. q̃ pater solet eẽ filio nam sicut pater adest in funere filii. nec solũ uult adesse: sed rogum struere: facem tenere quam rogo subiiciat. Ita ego itereto exitio Romæ patriæ & parẽti libertatis. dum ad finem peruenero: & si ueram libertatem retinere non potero: umbram saltem libertatis amplectar: dõec aliquis sit exitus. Producere funus. i. comitari pompam funeris. Ad tumulos: idest dum fertur ad sepulchrum. Inseruisse: immicuisse. Atris. i. rogalibus: ut cadauer filii cremetur. Constructo ag. bu. i. constructa pyra ad cadauer comburẽdũ. Ipsum. s. iuuat patrẽ. Tenuisse faces: quod ministerium a propinquioribus præstabatur. Ante reuelar: eodem modo me geram in ruia patriæ & libertatis. Reuellar: a bello. Vmbram: declarat illud: nomen libertatis. Sic eat: quoniã ita diis placuit ut nullus sãguis absit huic bello ciuili. Piacula. i. expiatiões: uel scelera ꝓpter q̃ bellum patimur. Nullo sanguie: nec meo quidem. Immites: amplacabiles: qui exotari non possunt ut imperio ro. parcãt. O utinam: tantũ absit inquit: ut ego solus uelim a bello ciuili remotus esse: immo si fieri posset me libẽter ꝓ po. ro. & libertate deuouerẽ: exẽplo deciorũ. Duo fuerunt Decii pater. s. & filius: alter bello gallico se deuouit: alter latino: cum uterque dux. s. Decius & Manlius cum latinis sequenti die congressuri essent. habuerunt uterque i somniis: cuius exercitus dux periret: uictoriam haberet: ubi illuxit inter se communicauerunt consilium de somnio & sic inter eos conuenit ut si altero [illegible] milites pedẽ referrent: tunc imperator se deuoueret pro omnibus: forte accidit ꝙ sub sinistro cornu: ubi Decius consistebat: cohortes refugerent: tum uero Decius ritu Gabino cinctus toga prætexta se deuouit. M. Valerio [illegible] te pontifice maximo uerba deuotionis scribente deinde prælium ingressus: fortiter pugnans occisus est: & ex eo loco ubi se deuouerat hostes cessere: tan q̃ procella ingens percussisset ipsos: & uictores fuere ro. eodem modo filius se deuouit bello gallico: itidem precatur cato de se. Pœnas cunctas. i. pœnas conctorum. Cateruæ hostiles. i. multitudines latinorum. Geminæ acies: hinc Cæsaris inde Pompei. Rheni: quia germanos secum duceba: cæsar uictos iuxta rhenum. Medius. i. positus inter utranque aciem. Peruius. i. penetrabilis. Excipiam uulnera. i. a telis omnium confodiar. Hic: δεικτικῶς dixit. i. huius hominis Catonis. Quicqd ro. i. quicquid supplicii crimina populi ro. meruere: id omne in meum capud redundet. Mores. s. scelesti ꝑ ἀντίφρασιν est. Ad iuga: populi inquit nil meruerunt: ut pereant: quia parati sunt parere uictori: ego uero qui pati non possum seruiturem libentius pro omnibus peam: q̃ pro libertate pugnẽ. Ad iuga. i. seruiturẽ. Me solum: q seruire nõ possum. Me fru. le. qa tametsi arma sumpsertm ꝓ senatu: tamẽ uideo me frustra sucepisse. Hic dabit hic: ἀναδίπλωσις q̃ semꝑ uehemẽtiã aliq̃ significat. Hic iu. s. Catõis q solus ẽ q resistat [illegible]

Gentibus heſperiis:poſt me regnare uolenti
Non opus ē bello.qn publica ſigna ducemq;
Pompeium ſequimur:nec ſi fortuna fauebit
Húc quoq; totius ſibi ius ꝑmitere mundi
Non bene cōpertum ē.ideo me milite uincat
Ne ſibi ſe uiciſſe putet ſic fatur:& acres
Iratum mouit ſtimulos: iuueniſque calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea phœbo gelidas pelente tenebras
Pulſatæ ſonuere fores:quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit martia buſto
Q uōdam uirgo thoris melioris iūcta mariti.
Mox ubi connubii preciū merceſq; ſoluta eſt
Tercia iam ſoboles:alios fœcunda penates
Impletura datur gemias ex ſanguine matris
Permixtura domos:ſed poſtq̄ condidit urna
Supremos cineres miſerando concita uultu
Effuſas laniata comas:contuſaq; pectus
Verberibus crebeis cinereſq; igeſta ſepulchri
Non aliter placitura uiro:ſic mœſta profatur.
Dum ſanguis inerat:dum uis materna peregi
Iuſſa cato.& geminos excepi fœta maritos
Viſceribus laſſis:partuq; exhauſta reuertor
Iam nulli tradenda uiro.da fœdera priſci
Illibata thori:da tantum nomen inane
Connubii:liceat tumulo ſcripſiſſe:catonis
Martia:nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulſa an tradita tædas:
Non me lætorū comitem:rebuſq; ſecundis
Accipis:in curas uenio partemq; laborum.
Da mihi caſtra neq;:cur tuta in pace reliquar
Et ſit [illegible] propior cornelia bellos

Poſt me.poſt mortē meā. Non opus eſt bel.qa nemo erit q reſiſtat. Quin pu.ſ.concludit animi ſui ſententiam:ut ſequatur Pom.q decreto ſenatus arma contra Cæſarem ſumit:nam hic bellū contra Cæſarem iuſtius ſuſcipere uidetur:ut ſenatus auctoritate:quaſi pro pr̄ia & libertate pugnaturus ſit. Publica ſi.qa auctoritate ſenatus pompeius arma ſumpſit. Nec ſi for.fa.ſed ita ſeq̄r Pom.ut etiā parta uictoria īperium populi ro.i libertate eē uelit:q ſi aliter efficere uoluerit opinionem ſuā falſam eē iueniet.uec.n.ſibi concederet. Fauebit:ut Pō.uicat. Húc:Pom. Ius mūdi:ut ipe dominus ſit orbis terrarum. Cōpertū:exploratū ē pōpeio. Nec non bene compertū: duæ negationes magis negant more græco.ēt inqt ſi fortūa fauebit: ut uincat nō debet ſibi ſoli īperiū cōicare:ſed reipu. Iō me mi.ui.ob hác cām uictor ſit:ſi exiſtiet me milite nō ſibi:ſed reipu.uiciſſe. Sic fat &.a.hæc ubi dixit cato quæ cōtra Bruti opinionē erant:ſed tamē his rōnibus firmata: ut aliter uideret facere nō poſſe:qn bellū ſeq̄ret q̄ſi tāti uiri auctoritate motus brutus ad bellū & ipe accenſus ē. Iuuēis calorē:uehemētia q̄dā iritat iritatū Brutū: eo tamē aio & cōſilio:ut uictoris hoſtis eēt. Interea phœ.cū Brutus & cato iter ſe belli cōſilia cōicarēt eo tpe cū iā illuceſceret dicit pulſaſſe fores Martiā.q̄ relicto catōe nupſerat Hortēſio:ſed more ro.obtētio facta eſt:ut mutuo ſibi uxores darēt:ſed nunc mortuo Hortēſio redibat ad catonē ſupplex oratura:ut ſe recipet:ut ꝑpetuo apud eum uiuere poſſet:qđ ēt factū ē. Fores.ſ.ædiū catōis. Pulſatæ.ſ.a martia. Gelidas: qa nox ē humida & frigida.Vir. Noctis lētus nō deſicit humor. Martia:ſancta:nā pudiciſſima mulier fuit:q̄ caſtitatē uiris ſuis ſeruauit:non.n.pulſa a catone: ſed ſponte tradita fuit Hortēſio.Sic.n.mos erat apud antiquos ro.ut cū ex muliere prolē ſuſcepiſſet uir primus:alii uiro poſſet tradere auctores Strabo & Plutarchus:Hac āt Martia teſte Appiāo Philippi filia plurimū obiectitus ē cato.filioſq; ex ea gēuit:deide Hortēſio amico habēdā tradidit ueteri cōſuetudīe: cū ille filiorum cupidus nuſquā mulieri fœcundæ cōueniſſet hác tamē ex catōe ꝑgnantē domū reduxit. Relicto buſto.ſ.hortēſii q e uita migrauerat. Irrupit.ſ.ædes: Catōis. Quondā uir.q̄ uirginitate ſua primū Catōi cōiūcta fuit. Melioris ma.i.catōis q melior fuit Hortēſio. Mox ubi:ubi fūcta ē officio apud catonē q tres filios pepit:ſatis uiſū ē:& eā tradidit Hortēſio: ut illi quoq; filios pareret. Pretiū merceſq;.i.filii q ſūt præmia cōnubii:quorum grā matrimoniū cōſtitutū ē. Penates:hortēſi. Et ſāguie ma.qa filii hortēſi & catōis fratres erāt ex mr̄e. Sed poſtq̄:ſed ubi ſepulchro mādauerat hortēſiū:ſq̄lore obſita uēit ſciſſis crinibus:& atra ueſte(neq;.n.aliter nouerat ſe placere poſſe Catoni). Cōdidit:collocauit i urna cīeres hortēſii. Cōcita:cōmota miſerando uultu qa adeo triſtis aret:ut intuētibus cōmiſerationē mouere poſſet. Cineres in.ſep.qa cinere ex buſto hortēſii aſpſerat crines ſuos qđ erat ſignū mœroris. Nō aliter pla.ui.rō ē cur ac forma uenerat. Dū ſan.o cato iqt:dū mihi facultas fuit pcreandi filios:ſatiſfeci tibi & hortēnſio ſicut iuſſeras:non poſtq̄ deſino a puerpio ad te confugi: obſecrās ut me iterum ſuſcipe uelis:& cū finis uitæ meæ uenerit ſepulchro iſcribat.Hic iacet Martia Catōis. Sāguis.ſ.iuuenilis ad cōcipiēdū. Vis materna.ſ.ut cōcipiēs parere poſſē. Viſceribus laſſis:ſaſſiſq; āplius cōcipe nō poſſūt. Priſci tho.qa primo fuit cōiūcta tibi. Illibata:icorrupta. Nomē iane:ſine fructu coeūdi. Nec dubiū : mihi cōcedas hoc cato:ut dubitari nō poſſit:an expulſa fuerim a te:an tua ſpōte tradita Hortēſio:qđ ſi nō feceris uidebor repudiata. ne igit i húc errorē icidā obſecro te ut me ſuſcipias. Expulſa:q̄ſi idigna cōnubio tuo. Tradita:ſpōte tua. Nō me:nō uēi iqt ducta ſecūdis rebus tuis:ut exiſtimes me nō amore tui:ſed potius felicitate rerum tuarum ueniſſe. Da mihi caſtra:nec inquit uelim me domi relinqs in ocio: ſed tecū in caſtra ducas qa ſicut dignum ē ut Cornelia ſequatur Pom.ſic etiam nec Martia deſerat Catonem. In curas.i.ut tuarum curarum ſim particeps. Cornelia:quæ Scipiōis filia fuit:& mortua Iulia Cæſaris: Pompeius duxit corneliam.

Hæ fle. nunc dicit quē effectū haberent preces Martiæ qa motus ē cato. Et tēpora quanq̄:quis tēpus esset minime idoneū nuptiis:tamē cū potuit:eā cato recepit. Iā fato in bel.rō quia fata deoꝝ iā in bella īpellebant. Fœdera.i.matrimonii. Sacris.s.nuptiaꝝ. Deos testes:de ātiquo more hoc tractū ē a poeta:nā ī nuptiis Thalassius iuocabaꝛ q græcæ ὑμεναιος dr: Historiā & causas ponūt Liuius & Plutarchus. Insula.i.hāæ: nā noui spōsi ianuā frōdibus & lauro coronabāt cādida fascia lanea itercurrēte.Iuue.Ornenꝛ postes & grādi ianua lauro. Legitimæ faces.q̄ qnq̄ secūdū leges multis rōnibus erāt:uel q̄ īpar numerus:sicut ī plerisq̄ melior ē: ita ī nuptiis.par uero numerus interualla suscipit:& paritas repugnat. & aduersaꝛ: uerbi cā q̄ttuor repugnat: īteruallū īter duo & duo:& paritās aduersaꝛ:qa quot primi duo:sunt totidē & reliq:& ī hac parte duo in illa duo.ergo repugnat. Impar:numerus oio scīdi nō pōt: & si diuidaꝛ aliqd cōe utriq̄ relinquiꝛ. Videlicet qnq̄:si diuidaꝛ duo & duo unū relinqꝛ q utriq̄ cōiungeꝛ:ita significat nō posse diuidi uirum ab uxore: tāq̄ masculus cū fœmia misceaꝛ:uir p numeꝝ triariū:fœmina p binariū.nā uir est pfectior muliere:sic trinarius numerus ē pfectior binario.masculius.n.ē numerus trinarius:mulier uero binarius:nā trinarius numerus ē pfectior binario:ī quo cōstat principiū medīū & finis:binarius uero ex pricipio & fine cōstet:rō qnq̄ faces itererāt nuptiis.uel alia rō:qa cū signum sit pariēdi nō pōt mulier plus qnq̄ numero uno eodēq̄ partu naturaliter parere. Postremo ēt qnq̄ deos pcari solebāt:& eos iuocabāt q cōnubio cōiungebanꝛ.s. Iouē adultū. Iunonē adultā:Venerē & dianā ī primis: quā ad partus auxiliū mulieres uocabāt Vnde Teren. Iuno lucina fer opē. Gradibus ebur.non hēbat lecti cā ex ebore. Acliuis:iclinatus. Discriminat: uariat. Auro nō:uestibus aureis.i.auleis aureis tectus non erat thorus. Frōtē:spōsæ. Corōa tur.qa matronæ īponebāt coronā nouæ nuptæ uerbēis.floribus:herbisq̄ factā. Turrita:qa icincinato capite eminēs corona erat. Plāta.i.cauerēt:ne pede tangerēt limē:tribus rōnibus:qa nec Sabiæ raptæ a Romāis:cū domum īgrederenꝛ uectæ sunt ultra limē:qa spōsæ iuitæ eo īgredi uidēꝛ.ubi pudorē suū amissuræ sūt.aut certe q̄ spōsa domo patris egressa:nec ad suos āplius reuersura cū uiro ppetuo pmāsura,pficisciꝛ:unde apud Ro. axē currus ferebant ; p foribus corrus cōburebaꝛ:ut itelligerēt illic ppetuo habitādū eē. Nō timidū.q̄ in nuptiis fieri cōsueuerāt apud priscos:nihil celebratū fuisse cōmemorat ī reuocatiōe huius mr̄imōii : dicit eni Martiā uelo flāmeo nō fuisse uelatā flameū uelū ē quo noua nupta tegi solet ad celandū pudorē̄ unđ flāmea uxor flaminis sacerdotis:illo utebaꝛ cui nō licebat facere diuortiū:erat āt crocei coloris:quo:ut dictū:noua nupta tegebaꝛ ut celaret pudorē:sed ē ēt alia cā ut ī historiis legiꝛ flāmeo utebaꝛ flaminia uxor flaminis:cui flamini nō licebat facere diuortiū usq̄ ī senectutē:ergo ut ppetuā ostēderēt cōiunctionē futuram iter uiꝝ & uxorē hoc flameo utebāꝛ. Gēmis.i.gēmatis fibulis. Fluxos amic.i.fluētes.lōgos:& syrma habētes. Monile ornamētū colli:a munio dr:qđ pectus ambit. Suppara. Supparus ē puellare uestimētū lineū [illegible] noīe dr subucula.i.camisia.qa sub aliis uestimētis ē posita. Humeris herē.qa mulieres faciebāt extremā horā [illegible] appere ī sūmis humeris & lacertos tegere:ut nō nihil appeat ī extremo lacerto:dicit ergo istis ornamētis: [illegible] tā exqsite iīstructā fuisse Martiā Catōis:ac nr̄æ matrōæ diē ipum cōsumūt ī se ornādo. Sic erat: quēadmodū itersuerat funeri horrtēsi paulo āte sepulti ita se Catōi obtulerat. Mœsti cultus:quo comitata ē hortensii funus. Purpura q etsi:purpurā hēbat:tamē atra ueste tegebaꝛ. Funera lāa.ueste ferali:q̄ funestis cōueiret. Nō soliti lu.laies:nō uersus ioculares auditi sūt:quos iactabāt ī sponsos:ut nimiā lætitiā tēperarent. Sales.ioculares uersus. Festa cōui.i.iocularoria q̄ iactabāt ī spōsos & ipos mordebāt uersibus tā urbāis:ut lætitiā tēperarēt. Pignora.s.cōuenerūt.i.nulli affines utriusq̄ familiæ itersuerūt. Iunguꝛ ta.sine strepitu & cātu tibiaꝝ. Auspi.e bruto:ad antiquā cōsuetudnē respexit:nā sicut Cice.i li.de diuinatiōe ait.Maiores quondam:nil publice qdē priuatim ue gerebāt nisi auspicatu : quē morē nūc ī his nuptiis declarat sicut & Iuuēalis.Venter cū signatoribus auspex.omissa re.nomē tantū declaraꝛ.qa satis fuit iteresse nuptiis nomen auspicis:auspiciū uero captare nō poterāt. Ille:Cato ī hac renouatiōe matrimōii nō iussit sibi tonderi barbā:na graui mœrore affec

Hæ flexere uirum uoces:& tempora quāquā
Sint aliena toris:iam fato in bella uocante
Fœdera sola tamen uanaq̄ errantia pompa
Iura placent:sacrisq̄ deos admittere testes
Festa coronato non pendent limine serta:
Infulaq̄ in geminos discurrit candida postes.
Legitimæq̄ faces gradibusq̄ acliuis eburnis
Stat torus:& picto uestes discriminat auro:
Turritaq̄ premens frontem matrona corona
Translataq̄ uetat contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorē
Lutea demossos uelarunt flammea uultus:
Balteus haud fluxos geminis astrixit amictus:
Colla monile decēs:humerisq̄ hærētia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos:
Sicut erat mœsti seruans lugubria uultus
Q uoq̄ modo natos: hoc est amplexa maritū
Obsita funerea cælatur purpura lana:
Non soliti lusere sales:nec more sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus:nulli coiere propinqui:
Iunguntur taciti contentiq̄ auspice bruto:
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem:duroq̄ admisit brachia uultu:
Vt primum tolli feralia uiderat arma:
Intonsos rigidam ī frontem descendere canos
Passus erat:mœstamq̄ genis increscere barbā

bat:q itel ligeret bella ciuilia futura. Horrifica:qa horrorem i uultu ostēdit īuentibus. Duro.i.sæuo uultu nullam humanitaté ostendens. Vt primū:dicit causam cur pmiserat crescere crines & barbā. Rigidam:in asperá frontem descéderant crines. Mœstamq.s.erat passus barbā crescere:quæ mœroré significat. Vni:solus cato erat q posset apte humani generis lugere miseriam:q̄ instare uidebat expers erat ipe cupiditatis: nec huic magis q̄ illi fauebat:sed cōmuné tantūmodo reipu.utilitaté seruabat. Vni ua.i.licet ipi Catōi. Odiis.s. inimicitia:quia nec amore:nec odio cuiusq̄ mouebat cato:uacuus.n.erat omni perturbatione mentis. Prisci

Vni quippe uacat studiis odiisq; carenti
Humanum lugere genus.nec fœdera prisci
Sunt tentata tori:iusto quoque robur amori
Restitit:hi mores:hæc duri immota catonis
Secta fuit:seruare modum:finemq; tenere:
Naturamq; sequi:patriæq; impendere uitā:
Nec sibi sed toti genitum se credere mūdo.
Huic epulæ uicisse famem:magniq; penates
Summouisse hyemem tecto:pretiosaq; uestis
Hirtam membra super romani more quiritis
Induxisse togā.uenerisq; huic maximus usus
Progenies.urbi pater est:urbiq; maritus:
Iustitiæ cultor:rigidi seruator honesti.
In commune bonus:nullosq; catonis in actus
Surrepsit:partemq; tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine magnus
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes:huic summa mouēti
Hostis in occursum spasas extendere partes.
Vmbrosis mediam quā collibus apœninus
Erigit italiam:nullo qua uertice tellus
Altius intumuit propiusq; accessit olympo.
Mons iter geminas medius se porrigit undas
Inferni superiq; maris:collesq; coercet
Hinc tyrrhena uado frangentes æquora pisæ:

thori.i.nec uoluit cū uxore concūbere. Iusto amori: nā tāto robore animi fuit Cato:ut ēt legitimū amoré ptermitteret. Robur.i.fortitudo aī. Iusto: legitimo:matrimōiali. Immota:stabilis q̄ cōcuti nō poterat. Seruare modū:laudat eū a modestia q̄ est q̄si firmamētū & solida uirtus:ex ea nascit moderatio:q̄ tēperat oia i dictis aut factis & i cæteris officiis. Naturāq; seq:hoc idē Cice.ait primo officiorū: qd a Catone pclare scriptū ē.Non nobis solū nati sumus:sed ēt ortus nri partē pria partē amici uēdicāt:deide ifra i quo debemus naturā seq tāq̄ optimā ducē:nā seq naturā ē ipendere uitā priæ. Genitū.i.non sibi soli natū esse.

Huic epulæ:comedebat ipe cato ut uiueret:non uiuebat ut comederet:secundū illud Virgilii postq̄ exēpta fames epulis:significat ipos comedisse q̄tum satis erat. Magniq; pe.significat ipum i ædificiis seruasse cōtinētiā:nā cōtinētia ē p q̄ appetitus cōsilio & rōne i mittit:eā ē cūrōni appetitus obtēpāt. Sūmouisse hy. e.i.ut tātū hēret ædiū:quātū satis eēt desēdere se a frigore & uēto. Togā hyrtā:ut togatus icederet. More qritis: more Ro.ciuis.qrites dicti sūt ro.a curibus ciuitate Sabinorū:nā id statuit primū Romulus ut se gratificaret Tatio & cæteris Sabinis:quos in partē regni accepat. Hyrtā togā.i.pilosā aut hypallage ē:pro iduxisse togā sup hyrta mēbra. Veneris huic:ipe tātū ueneri idulgebat quātū satis erat ad pcreādā sobolē. Vrbi pr:qa ipe priæ libertatē defendebat: & in eo semp occupatus erat:ut nullius opes plus ualerent q̄ resp. Vbiq; maritus:significat pietatē i patriā: q̄ ē iuris naturalis pars:nā sex sunt partes iuris naturalis:uidelicet iusticia:pietas:gra:iudicatio:uirtus:obseruantia. Iusticiæ cul.unde post specié continuo posuit genus sic Vir.ευταξιαν.i.bonū ordiné seruauit:ubi dicit de Aenea:quo iustior alter: nec pietate fuit nec bello maior & armis:nā prio iusticiā tetigit:q̄ ē gēus:deide ad specié descēdit.i.pietatē. Rigidū:dr rectū:& q flecti nō pōt ulla ai pturbatiōe. In cōe bonus:qa ppriū ino cētis ē oibus pdesse nulli nocer. Nota uoluptas.i.naturalis uoluptas q̄ naturalis ē hōi:sic cupiditas & libido: nō solū ueneris sed ēt aliarū rerū q̄ uulgo appetunt ut diuitiarū & honorū nullā ptē habēt i Catoné inimicū uoluptatū omniū. Nata.i.naturalis. Subrepsit.i.clā irrepsit qa titillatiōibus qbusdā uidet irrepe uoluptas.cū sēsus naturæ flectit. Partēq;:qa nulla cupiditate flecti poterat. Interea:cū tāta esset i urbe trepidatio:quātā superius Luca.descr[...]:iā Pom.ex urbe trepidus discesserat:& i cāpaniā uenerat ubi cōparato exercitu castra positurus erat [...]seruās qd nā Cæ.facturus eēt ut illi uenieti:i Italiā occurreret. Mag.Pom.nā maximo rerū omniū [...]etu uersat Pom. Trepido.festino & timēti simul. Dardāii colōi.i.capuæ a capy:nā capys cū Aenea tro[...] i Italiā uēit:de quo Vir.At capys hic nomē cāpanæ dr urbi. Hæc sedes.s.cāpana. Placuit.s.Pōpeio. Hic: ex cāpania. Sūma mouēti.i.de sūma rerū pugnare parāti. Sparsas pres.s.ne q̄ parte Cæsar posset i Italiā uenire:qn obuios milites haberet. Occursū.i.ut occurreret hosti cæsari. Vmbrosis:nūc describit locū ubi castra Pōpeius posuit.expectaturus & obseruaturus qd Cæsar faceret.placuit Pōpeio extendere spsas pres ea pte q̄ Apœninus mōs oēm Italiā mediā umbrosis collibus senegaliā atq; cāpaniā mediā diuidens scabrosis & cliuosis collibus in finē cāpaniæ tendit. Vmbrosis collibus:qa scabrosis finibus Appēninus in finē cāpaniæ tendit. Nullo uertice:a nulla parte. Olympo.i.cælo ut ibi tuto loco castra pōeret. Mons:de hoc Appēnino loquit dicēs quō Italiā oēm mediā diuidit. Gemias undas:hic mōs ea pte q̄ tēdit i lōgū:mediā diuidit Italiā a dextera pte mare iferū spectat a sinistra siculū usq; fretū pgredit. Inferni.i.tyrrheni. Supi.i.adriatici. Colles.q in Italia sūt utrinq;. Tyrrhēa uado:primo qdē hic mōs Appēninus nō nihil tēdit i boreā.deide uergēs in austrū tyrrhenū mare spectat:& Lunā.ciuitaté.Lucā.Pisas:Pistoriūq;:& Florentiā nobilissimā Thusciæ ciuitatem ad meri[...] lingit:hic tandem i modū cubiti se flectēs ceu portus sui partē i adriaticū mare iaciens pmontorium

facit i cuius pmontorii extremitate syracusani tyrãdē Dyonisii fugiētes urbē ancōa cōdidere. Hinc: ab hac pte. Tyrrhēa æquora:qa nō nihil i boreā tēdit. Illic:ab illa pte. Ancon:obnoxia.s.ē.i.subiecta. Dalmaticis fluctibus:ubi sunt populi istriæ. Fōtibus hic uastis. Núc dicit de appēnino multos flu.descēdere:& alios qdē i supeꝝ mare.alios i ifeꝝ defluere. Hic.s.Appēnius. Cōcipit:generat. Gemini pōti.i.iferi & supi maris. Metaurus flu.ē q pter labit Fanū oppidū.& qa ibi fortūæ Fanū fuit iō Fanū eē appellatū uolūt. Crustumiū: flu. q pterlabit Arminū. Sapis:flu.q pterlabit Cæsenā. Isaurus:flu.q pterlabit pisauꝝ. Sena:flu.q pterlabit senegaliā q sinus galliæ dr. Aufidus:flu.ē Cānaꝝ: ubi Hānibal exercitū Ro.deleuit. Vndas adriacas.hunc flu.mōs Appēninus effūdit i adriaticū mare & galliā cisalpinā respicit. Quoq; magis nullū.s.conspicit ab hac pte. Soluit se i nul.am.i.nō capit ullo āne.Eridanus græcæ:Padus latine dr Eridāus ut nō nulli uere sētiūt dictus ē:eo q circa padū pascua opima sunt & ouibus opportūa ab ΕΡΙΟΝ lana & ΔΩΝΟΝ lucꝝ: und dāistæ appellāt fœneratores lucri. Tellus soluit:quia oēs Italiæ fluuii i padū deriuant. Fractas syl.Vir.Fluuioꝝ rex eridāus cāposq; p oēs:cū stabulis arméta tulit. Hesp.āq; ex aqs:qa oēs pene Italiæ fluuii deriuāt i illū. Fabula.s.ē dicit notā esse fabulā phaetontis filii phœbi & Climenes q decidit i padū.dicit ergo phaetontē curꝝ duxisse:haud pcul a terra:adeo ut oēs fluuii nimio calore solis desicauerit:sed solus Eridanus tāto calori restitit ut desicari nequerit ex quo magnitudinē illius amnis ostēdit. Coro populea.qa circūdatæ sūt priæ padi his arboribus i corōarum modū.

Phaetō:filius solis ē āt dictio trissyllaba.Varro p synaliphē ptulit.Quū te deiectū flagrāti fulmine phæton. Ducēs diē pro.qa nesciebat regere paternos currus. Pronū:pcliuē i terra uergētē. Trāsuerso:i.non recto quo ire cōsueuerat. Loris:curribus partē p toto. Flagrāt:loris.i.ardenti curru. Gurgitibus ra.nimio calore dsiccatis. Perusta tel.pu.qa perustus ardebat: & tātū calorē solis sustiēr nō poterat. Pares un.phe. igni.qa solus calori restitit. Nec minor:nō minor eēt padus nilo nisi q nilus maior uidet: qa quotānis uniuersā inūdat ægyptū & eā fecūdissimā facit:unde nilus q̄si νεοσ ιλυσ nouus limus. Aegypti:iacētis per plana:qa ægyptus i plano posita ē.Vnde iter Scythas & Aegyptios maximū certamē fuit:q nā priores nati eēnt.Aegyptii se primū his rōnibꝫ natos dicebāt:q illa regio eēt tēperatior:& p cōsequēs ubi aer tēpatior eēt:ibi primū etiā genus humanū natū fuisse At uero Scythæ.cōtradicebāt cū se prius natos assererēt:nō fieri posse hoc:sed cū sit humilis ægyptus & i plāo iaceat:iō postremā fuisse q̄ a fluctibus maris d̄relicta fuerit:nā cū primū deus eleméta & aqs a terra sepauit:primo regionē suā.i.septētrionē:qa altior ē a mari destitutā fuisse:& iō ibi primū hōies natos eē. Stagnaret qa facit ægyptū oēm nilus eē stagnū:tu.[illegible] inūdat eā. Nec mior hic istro:nec padus minor eēt istro nisi q ister anteq̄ i mare uēiat oēs undiq; amnes cōp[illegible] hic flu. alio noie Danubius dr q sexaginta amnes capiēs.vii.hostiis i pontū isluit. Nō solus:qa.lx.amnes accipit:[illegible] hostiis i pontū isluit siculū. Dexteriora pe.núc.d.a dextera pte quos flu.habeat. Tybrim:tyberis a dextera pte ex hoc mōte descēdit Thusciā uersus. Rutubāq; cauū.i.pfundū flu.q i finibus liguriæ labit. Vulturnus: flu.ē q pterlabit Capuā. Nocturnæ edi.au.sar.sarnus flu.q pterfluit ueteū cāpaniæ. Et ostendit naturā huius flu.q nebulā crassā & obscurā facit:ut noctē imitari uideat. Lyris:ē flu.iter pōpeios & Vulturnus labēs iuxta minturnas. Maricæ um.s.syluæ a marica nympha Latini mre q templū habuit i ripa lyris. Vestinis aqs.i.auctus cursu ab aqs q defluūt a uestinis populis nā lyris quē antea clanin appellabāt labit p agros uestioꝝ. Cultam.arua. Salerni:s:q mons ferme i uisceribus suis Beneuētū habēs i Salernū respicit. Salernū:oppidū cāpaniæ dictū a siler amne p αντιστοιχειον.i.mutatā litterā. Macra.dictus a pprietate rei:qa macer ē fluuius p pō tremulū labēs qa tā rapide & humiliter fluit ut ēt naues sustinere nō possit. Nullas al.i.naues. Lōgior edu. idest ab aquilōe respicit Padū & galliā oem Cisalpinā. Surgit.attollit in aerē. Gal.ru.i.Galliā Cisalpinā. Deuexas.iclinatas alpes.pars altior Appēnini ab aqlōe padū,pspicit:deide Mantuā.Parmā.Rhegiū.Paduā:& alia oppida lōgior hoc dicit quod & supius dictū ē quomō Appēninus i modū cubiti se flectēs:uel ptē [illegible]

Illinc dalmaticis obnoxia fluctibus ancon.
Fontibus hic uastis immēsos cōcipit amnes:
Fluminaq; in gemini sparsit diuortia ponti.
In leuum cecidere latus:ueloxq; metaurus
Crustumiūq; rapax:& iūctus sapis isauro:
Sennaq;:& adriacas q uerberat aufidus ūdas.
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnē
Eridanus fractas deuoluit in æquore syluas
Hesperiamq; exhaurit aqs: hūc fabula primū
Populea fluuium ripas umbrasse corona
Cūq; diem pronum transuerso limite ducens
Succendit phaethō flagrātibus æthera loris:
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta
Hunc habuisse pares phœbeis ignibꝫ undas.
Non minor hic nilo:si non per plana iacentis
Aegypti libycas:nilus stagnaret harenas.
Nec mior hic istro: nisi q dum permeat orbē
Ister casuros in quelibet æquora fontes
Accipit:& scythicas exit non solus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia tybrim
Vnda facit:rutubāq; cauum:delabitur inde
Vulturnusq; celer:nocturnæq; editor auræ
Sarnus:& umbrosæ lyris per regna maricæ
Vestinis impulsus aquis:radensq; salerni
Culta siler:nullaq; uado qui macra moratus
Alnos uicinæ percurrit in æquora lunæ.
Longior educto qua surgit i aera dorso
Gallica rura uidet:deuexasq; aspicit alpes:

Tūc umbris marsisq; ferax:domitusq; sabello
Vomere piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos: non deserit ante
Hesperiam quā cum sylleis clauditur undis
Exteditq; suas in templa lacinia rupes.
Longior italia donec confinia pontus
Solueret incumbēs:terrasq; repelleret æquor.
At postq̄ gemino tellus elisa profundo est
Extremi colles siculo cessere peloro.
Cæsar i arma furens nullas nisi sanguine fuso
Gaudet haberē uias:qđ nō terat hoste uacātes
Hesperiæ fines:uacuosq; irrumpat in agros:
Atq; ipsum nō perdat iter:consertaq; bellis
Bella gerat:non tam portas intrare patentes
Quam fregisse iuuat:non tā patiente colono
Arua premi:q̄ si ferro populentur & igni.
Concessa pudet ire uia:ciuemq; uideri
Tunc urbes latii dubiæ uarioq; fauore
Ancipites:quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli denso tamen aggere firmant
Mœnia & abrupto circundant undiq; uallo:
Saxorumq; orbes:& quæ super eminus hostē
Tela petant altis murorum turribus aptant.
Pronior in magnū populus:pugnatq; minaci
Cū terrore fides:ut cum mare possidet auster
Flatibus horrisonis hūc æquora tota sequūtˀ.
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Aeolii tumidis immittat fluctibus eurum:
Quāuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora nubifero polus concesserit euro
Vendicat unda notū:facilis sed uerteteˀ mētes

in adriaticū mare uergens: ꝓmontoriū facit:in cuius extremitate ueteres græci urbē Anconā condidere post uero firmū:Picenū.Asculū.Marsos.Pelignos respicit:deide alteꝝ flexū faciens altissimus uerticibus garganeis appellatis i adriaticū mare iflués Massiliā ciuitatem amplectiˀ. Ferax.s.Appēninus abūdans:qa ibi sunt populi fertilissimi.nā.Vmbria & Marsia abūdātissimæ regiōes fuere. Sabello.i.sabinio:i eā pté uergés. Piniferis.i.ferétibus pinus. Indigenas.i.ide gēitos.idigenæ dicunˀ q nō aliūde uenerūt:sed ide nati sūt ubi habitāt a græcis αὐτοχθονεσ. Nō deserit ante:ut ante dictū:habet fere i uisceribus Beneuētū.Salernos.Lucanos:donec extremū Italiæ oppidū rhegiū respicit:ubi a peloro diuisus a dextra syllā facit. Non deserit hes.nō terminat ante Italiā. Sylleis undis:nā q̄ pte assiduis maris fluctibus claudiˀ:ibi stati syllā faciat a dextero latere.

Suas rup.i tēp.la.i.ꝓmōtoriū lacinū ubi é téplū Iunōis Laciniæ:ibi Hercules supato lacinio latrōe templū cōdidit i honoré Iunōis:& de noie Laciniæ Iunonis laciniū appellauit:é aūt ꝓmōtoriū haud ꝓcul a petilia. Lōgior:Italia:Appēninus é lōgior q̄ sit italia:qa i Siciliā usq; tēdit uel uerius totā cōtinés Italiā terminat qđ Vir.ostēdit.Hæc loca ui quondā & uasta conuulsa ruia Dissiluisse ferūt cū ꝓtius utraq; tellus una foret.i.Italia & sicilia simul cōiūctæ erāt. Incūbens.s.appēnino q̄ parte cū Sicilia iūgebaˀ Italia. Cōfinia.s.Italiæ atq; Siciliæ. Terras.uidelicet hic terrā Siciliæ hic:Italiæ. Gemio ꝓfundo.siculo & adriatico mari.

Cessere colles peloro:qa pte siciliæ pelorus terminatur:& a pte Italiæ Appēninus. Cæsar i ar.cæsar postq̄ sensit Pōpeiū relicta urbe i cāpaniā cū suis copiis ꝓfectū castra posuisse uim & ipetū Cæsaris ostēdit Luca.dicit.n.illū nihil magis quæsiuisse q̄ ut uires suscipet:multosq; tādē ibi populos armatos iuēiret:ut uiribꝫ magis q̄ uolūtate uiceret. Furés:hoc perpetuo facit poeta pōpeii ptes extollit:Cæsaré acerbissime isectatur:nō i ꝓpecta ueritate:fuit.n.clæmētissimus:& hūanitate usq; ad pœnitētiā cūctos supauit. Terreat ho.ua.i.nō gaudebat populari terras hoste carētes: imo hostibus plēas. Terreat:uastet populeˀ. Atq; ipum nō pdat iter.s.uicēdo nō pdat iter:qa nisi uiceret iter pdere uidereˀ. Cōsertaq; bellis bella gerat.i.bella bellis iserre:nā finis unius belli pricipiū est alterius. Fregisse.s.uiolētia armoꝝ. Pati colo.i.uolente populo.

Ciuēq; uideri:qa nō ciuis.sed hostis uult uideri Cæsare Tūc.u.populi licet uiderēt nō posse tātum Cæsaris ipetū sustinere:muniebāt tamé sua qsq; oppida:& pati erāt defēdere:quoad uires haberēt. Tūc:tépore quo ita Cæsar crassabaˀ p Italiam. Dubiæ: icertæ quid facerēt. Varioq; fauore:quia hīc Cæsar timore trahebat eos:īde Pom.terrebat auctoritate senatus q bellū iustū cōtraCæsaré mouere uidebaˀ. Cæssuræ .s.cæsari. Denso forti. Abrupto: festinato & abrupte facto. Saxoꝝq; orbes.i.saxa rotunda quasi uidetur describere machinam quá uocamus bombardá: nam legitur apud losephum:& pultarchum ueteres usos fuisse hoc genere tormenti:unde tormétum dicitˀ a torquēdo: quia magna ui torqueˀ bombarda. Sup:ꝓ desup a mœnibus. Pronior:nūc dicit populi qua uolūtate fuerit.omnes qdem erant ꝓniroes i Pom.sed metu cæsaris ab eo deterrebanˀ. Populus.s.Italius. Pugnatq; minaci cū ter.fi.qa hic fides ad Pom.trahit:ide terror cæsaris ab eodé illos deterret. Vt cū mare:p cōparationé ostēdit quomodo animi populoꝝ i diuersas ptes distrahebāˀ:nā sicut maris unda icerta é cū diuersis uētis agitaˀ:primo si auster flauerit sequiˀ austꝝ unda:at si deide flare cœpit eurus:tunc relicto austro eurum sequiˀ:ita animi populorū distrahebanˀ i uarias ptes. Vēdicat unda notū.i.unda maxima notū trahit:uel pōt eé hyppallage ꝓ uēdicat notus undá. Auster:uētus a meridie pflās græcæ νοτοσ. Hūc:austrū. Laxata:pulsata.tellus.i.subterranea spelūca:ubi æolus uētos clausos habere dr̄ apoetis:quos cū uult emittere sua uirga pcutit terrā. Tridētis æoli:q i æolus tridēté haber sicut Neptūnus:quo impat uētis. Euꝝ:uētū oriétalē q dictus é q̄si απο τησ εωρεασ.i.ab aurora fluēs. Prioré uētū.i.prioris uēti reliqas:qa prioris uenti ipetu adhuc [illegible]re crispaˀ & tremulum é. Facis ter.q̄uis pugnet cū terrore fides tamé ui maioré hēt terror a cæsare.

Dubiam q; fidē: q̄a pro fortuna mutabat fides. Gens: libo p̄erat etruriæ. Cæsar. M. Antoniū cū cohortibus qnq; misit Aretiū Libo ubi audiuit iā adesse Antoniū trepidus aufugit. Nudata. s. ē. Vmbria ther. Thermus p̄tor tenebat tigniū oppidū umbriæ cæsar factus certior Vmbriā a thermo teneri: & omniū uolūtates sibi cōciliare. Pōpeiū. Curionē cū tribus cohortibus q̄s pisauri & Arimini habebat misit: Cuius aduentu cognito diffisus municipii uolūtatē cū qnq; cohortibus thermus aufugit & curio oppidū recepit. Nec: Sylla hic sēioris fuit filius q faustus ē a gno i natus ubi senatuscōsulto cū decreta mauritāia eēt: Philippus tri. ple. anter. efsit.

Terror erat: dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens etrusca fuga trepidi nu data libonis:
Iusq; sui pulso iam perdidit umbria thermo
Nec gerit auspiciis ciuilia bella paternis
Cæsaris audito conuersus nomine sylla:
Varus ut admotæ pulsarunt auximon alæ
Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo
Q ua syluæ: qua saxa fugit. depellitur arce
Lentulus asculea: uictor cedentibus instat:
Diuertitq; acies: solus ex agmine tanto
Dux fugit: & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; nudatam commissæ deseris arcem
Scipio luceriæ: quanquam firmissima pubes
His sedeat castris: iampridem cæsaris armis
Parthorum seducta metu: qua gallica damna
Suppleuit magnus: dumq; ipse ad bella uocaret
Donauit socero romani sanguinis usum. rete
At te corphini ualidis circundata muris

Auspicus pa. q̄a bella feliciter gessit sylla: unde se felicē appellari uoluit: q ēt filio faustū Syllā nomē imposuit. Varrus: cæsar audita deditione thermi oppidi cōfisus uolūtati municipū tertiæ decimæ legiōis cohortes euocauit ex p̄sidio auximōq; p̄ficiscit. hoc oppidū tenebat actus. Varrus aduētu Cæsaris cognito milites Varg circūsistūt orone: docētq; q̄ sit uolūtas municipū hoȝ oratiōe p̄motus Varrus eductis cohortib us fugere tētauit sed tamē ex p̄rio ordie pauci milites illū cōferet manū adhortāt: sed cōmisso p̄lio desent a suis ps demū fugerit. reliq ad cæsarē transfugiūt. Varrus: ordo ē. Varrus ruens p diuersa mœnia neglecto tergo fugit: ea p̄te q̄ syluæ sūt & saxa. Alæ ad. i. cohortes cæsaris appropiq̄tæ pulsarūt Auximō oppidū nō p̄cul ab Ancōe. Neglecto ter. q̄a mō hac mō illac petebāt milites. Syluæ: p loca auia fugit trepidus desertus a suis. Lētulus: q p̄erat Asculo: cū decē cohortib; & cū audiuit aduētare Cæsarē: ip̄e quoq; trepidus relicto oppido fugit: Hic Lētulus cū deserto Asculo fugeret icidit i Iubiliū rufū q p̄mittebat a Pōpeio: ut picēi agri ciuitates & populos cōfirmaret: ab eo amōitus q̄ gerāt a cæsare: milites accepit & cōtractis militibus Pōpeii corphinū ad Luciū domitiū Aenobarbū p̄uenit: & cōiūctis copiis oppidū mūiuet ut se a Cæsar tueāt. Diuertit. i. a fuga ad se reuocat acies asculanoȝ. Dux. s. Lētulus. Agmie: q̄a a suis desertus ē. Nullas co. q̄a solus ip̄e Lētulus cū uexillis aufugit: alii uero milites eius ad Cæsarē cōfugerūt. Tu quoque nu. nūc dicit scipionē deseruisse luceriā ciuitatē q̄q̄ robustissimis illā mūitā cohortibus teneret: nā ibi duabus legiōibus Scipio: p̄fectus erat. Legiōes āt hæ ante sub Cæsare militauerāt: nā cū Gallia i aliud qnq̄niū Cæsari p̄rogata eēt fauēte Pōpeio cū quo cæsar affinitate tūc cōiūctus erat. q̄ cū stipēdiis decreta eēt i supplemētū unā legionē Cæsari Pompeius dedit. Postq̄ uero crassus cum exercitu a Parthis deletus ē: duæ legiones Cæsari detractæ sunt sub prætextu parthici belli iminentis: q̄a senatusconsultum factum est: ut duæ legiones ad bellum parthicū mitterētur. Vna a Cneo pompeio altera a cæsare: Sed cæsar cū esset certus de uolūtate animi corū suorum ex senatuscōsulto legionem suā pompeio reddidit: & q̄ntādecimā legionem: quā ip̄e i gallia citeriore habuerat ex sēatuscōsulto itē tradidit: Has legiones dicit i præsidio Luceriæ positas fuisse q̄bus præerat Scipio. q tametsi firmos ac certos milites haberet: tamen & ip̄e terrore cæsaris præsidium deserui. Nudatā. s. præsidio & militibus suis. His castris: i p̄sidio Luceriæ. Seducta cæsaris armis. i. ab armis q̄a senatuscōsultū factū eēt: ut duæ legiōes mitterent ad bellū p̄thicum: una a cæsare: altera a Pōpeio: sed has legiōes prius i supplemētū exercitus Pom. cæsari tradiderat. Qua pube. Suppleuit gallica damna. i. i supplemētū exercitus Pōpeius dedit cæsari: & suppleuit exercitū: cuius p̄tē bello gallico cæsar amiserat. Ipse: cæsar ad bella uocaret. s. gallica. Socero: cæsari ut uteret hac legiōe: & sāguinē eoȝ p sāguine & gloria sua [illegible]deret. At te corphini: Lētulus ut dictū ē Asculū tenebat: hic audito cæsaris aduētu ex oppido stati p̄grediēs m[illegible] secum ducere conatus ē: sed a maiori p̄te militū desert: icidit aūt i Iubiliū rufum a Pōpeio magno missum ad cōfirmādas picēi agri ciuitates: hic a lētulo multos accepit milites auditus q̄ facta erāt a cæsare. s. q municipiū uolūtates iclinatæ erāt i cæsarē cōtractis undiq; cohortibus quos potuit milites secū adduxit & magnis itineribus corphinū itēdit ad. L. domitiū ænebarbū successorē cæsari a senatu destinatū q p̄erat corphino: cæsar eo confestim cohortes duxit cū cohortibus iā qnq; p̄missis q pontē fluminis interrumpēt distantē ab oppido passuū circa tria milia: cæsar cū ad pontē uenisset prœliū cōmissum est: milites statim Domitiāi repulsi se i oppidū receperunt. cæsar ad oppidū cohortes ducit ad murosq; castra ponit: & oppidū magnis opibus itercludere istituit. Interea. L. Domitius desperatis. Cn. Pōpeii auxiliis fugā p̄abat: id cū sensissent milites cēsentes salutis suæ quoq; habendā esse rationem ip̄i cum cæteris Domitiū circunstāt. ipsumq; p̄ductū i publicū custodiunt. postea die ubi illuxit p Lentulū facta deditiōe Cæsar i potestatē acceptos: educi iussit. fuerūt aūt patricii tribuni militum eq̄tesq; Ro. & patricioȝ liberi: iter quos erat. L. Domitius corphini p̄fectus & Lētulus spiter rursus Varrus Quītilius quæstor. L. rubrius & Domitii filius: hos oēs Cæsar cōtumeliis & cōuitiis mil[illegible] suorum p̄hibitos icolumes ex uiculis dimisit: accepto tamē Corphio: hoc hēt historia: quā breuiter Luca. am[illegible]ctit.

Tecta.i.nō mœnia priuata ædificia dixit corphini. Tua clas.ser.hi.n.milites uel ps eoꝝ ex delectibus Pom.fue sūt quos sub potestate sua dicit habuisse domitium quibus aliquādo foꝝ Pō.obsederat:quo tēpore Millo cir cundatus corona militum non ausus dicere causam damnatus est de cæde clodii. Polluto milloni.i.nocenti cædis clodianæ. Oppositos:obsesso a militibus pom.foro ne qua uis fieret iudicibus:& causā suā dicere coa ctus est millo:pro quo orationē isignem Cice.habuit. Dixit.s.domitius. Nubē.s.pulueris:nam ex puluere q sublatus erat cognouit adesse Cæsarē:deinde post puluerem acies conspexit. Ardentes.i.fulgentes.Virgili. Ardentes ære cateruas. Immergite:rūpite fluminis pontē. Et tu mōtanis:ad ipsum torrentē apostro phat.L.domitius:quem rogat ut totas uires contra hat:& iflatus hūc Cæsaris impetum retineat: quod si fecerit uictoria prima Domitio attribuetur: quod ibi primū ab ipetu suo Cæsar ēmoratus fuerit. Exi: egredere o amnis: sed torens erat sine nomine. In gentes trahe aquas.i.contrahe oēs aquas ut implea ris & ingēres quoq; naues sustinere possis. Alnos: naues. Discussa compage.i.ut dissoluant naues ni mia ui aquaꝝ. Hoc limite hereat.i.hoc termio re tardet Cæsaris impetus. Lentus:ab impetu suo tar datus. Cohibete.s.cō militōes cōprimite. Victoria no.i.cæsarē ab ipetu suo repssum eē instar uictoriæ nobis erit. Nec plura lo.hæc ut dixit Domitius ita ēt fecit:nā milites stati ad flumē cōcurrūt:& pōtē de moliri parāt. Deuoluit.i.emittit ex mœnibus. Ne qcq̄:nā cæsar audiēs aduētare cohortes domitii: indi gnatus magna celeritate cohortes suas duxit: & ibi cōmisso ꝑlio stati domitiāi repulsi ī oppidū se recipi unt. Prior cæsar significat ducis diligētiā q prior ex oibus uidit:ubi sibi obstaculū fieret. Amne soluto: idest soluto pōte amnis. Prolatus:q̄si poro latus a se ipso quasi alienus eēt:ira nimia pcitus. Quæsisse latebras pauori.i.ut se ī muris abscōdāt pauore deter riti. Gāges fluē idiæ:de cuius ortu ignoraē:sicut ni li:hic nō paucioribus hostiis oceanum ingrediē q̄ ni lus:bene elegit hūc fluuiū gangē cæsar ingentem: ut ostēdat se nulla ui reprimi posse. Post rubiconis.a. postquā rubiconē semel traieci:nullus fluuius erit q̄ me retinere possit. Pontē ruituꝝ:priusq̄ euertatur.

Tecta tenēt pugnax domiti:tua classica seruat
Oppositusquondam poluto tyro miloni.
Vt procul immēsam campo consurgere nubē
Ardentesq; acies percussis sole corusco
Conspexit telis:socii decurrite dixit
Fluminis ad ripas:undiq; immergite pontē
Et tu montanis totus nunc fontibus exi:
Atq; oēs trahe gurges aq̄s:ut spumeus alnos
Discussa compage feras:hoc limite bellum
Hæreat:hac hostis lentus erat ocia ripa
Præcipitem cohibete ducem.uictoria nobis
Hic primū stans cæsar erat.nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicq̄ mœnibus agmē:
Nam prior e cāpis ut conspicit amne soluto
Rumpi cæsar iter:calida prolatus ab ira
Non satis est muris latebras quæsisse pauori
Obstruitis campos:fluuiisq; arcere paratis:
Ignaui.non si tumido me gurgite ganges
Summoueāt:stabit iam flumine cæsar in ullo
Post rubicōis aquas:equitū ꝑperate cateruæ:
Ite simul pedites: ruiturum ascendite pontem
Hæc ubi dicta:leuis totas accepit habenas
In cāpū sonipes:crebroq; simillima nimbo
Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti:
Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem
Cæsar:& adtutas hostis compellitur arces:
Etiam moturas ingentia pondera turres
Erigit:& mediis subrepsit uinea muris.
Ecce (nefas) belli reseratis agmina portis
Captiuum tra[...]e ducem:ciuisq; superbi
Constiti[...] pedes:uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit
Scit cæsar pœnamq; peti:ueniamq; timeri.
Viue:licet nolis & nostro munere dixit

Hæc ubi dicta.s.sunt a cæsare statim eius iperiū exe cuti sunt milites. Leuis:uelox. Totas acce.habe.i.oi bus eq̄s ad pōtē delati sūt milites. Crebroq; similli. nym.tāta teloꝝ copia fuit:ut iber cælitus cadere ui deē:posuit nymbū pro uēto cū pluuia. Validi lacer. pro ualidoꝝ militū lacerti. Vacātē:uacuū hostibus.

Pulsa sta.i.pulsis militibus:q in statiōe pōtis positi fuerāt. Arces:corphini. Erigit tur.nā positis ad mu ros castris oppidū ipsū magnis operibus munire isti tuit cæsar:ut illud expugnaret. Ingentia pō.turres fa cit quæ rotis uehi possēt quocūq; uellēt. Subrepsit. clā admota est. Vinea:tegmen ē ī modū turris quæ admota muris defendit milites:q mœnia concutere & effodere uoluerūt. Ecce:facta p Lētulū deditiōe Lu.Domitiū milites sui cū cæteris apprehēsū ad cæ sarē traxerūt. Agmia:milites domitiāi. Nefas: pōt eē iterpositio:ut dicat o nefas:quasi detestetur hanc pfidiā militū qui ducē suū prodiderūt hosti. Cōstitit.s. Lu.domitius. Ciuis superbi:cæsaris. Vultu minaci:quāuis ante pedes cæsaris stetisset Domitius tamē mina ci uultu intuebatur cæsarem:qui cupiebat potius interfici q̄ supplex uiuere. Nobilitas: domitii generositas & magnanimitas. Recta ceruice.non demisso collo sicut supplices facere solent. Poposcit ferrum:quia mo ri mallet. Scit cæsar:cæsar intellexit illum potius mori uelle q̄ uiuere:sed tamen ueniam dedit Domitio ac cæteris quos in captiuitatem redactos contumeliis militum prohibitos incolumes dimisit. Pœnamque peti:scit Domitium petere mortem. Viue licet nolis:licet sciat hoc esse Cæsar:tamen ait: uiue etiam inui tus. Et nostro munere dixit: quia in potestate nostra sita est uita tua. Cerne diem: idest uiue.

Victis iam bona spes partibus esto: hoc uelim esse principium meæ clementiæ: ut omnes itelligant aduersæ partis me non ideo arma sumpsisse ut crudelitatem uelim exercere in ciues: sed ut iniuriam potius propulsem q̃ iferam. Esto bona spes: exemplo tui seruati cæteri ciues omnes bene sperent de Cæsare: ut facile a nobis ueniam impetrent. Exemplumque mei: idest esto exemplum meæ mansuetudinis & cleme͂tiæ. Vel si libet arma: non recuso quin iterum arma repetas contra me: & si uiceris nolo mihi gratiam fieri. Vel: pro etiam. Retenta: iterum tenta: quamuis tibi semel male cesserit. Nihil paciscor: idest nullum pactum faciam ueniæ quam tibi cedo. Heu quanto: deplorat igno miniam Lu. Domitii Lucanus: q̧ coactus fuerit ueniam a Cæsare accipere cum honestius mori debuerit. Parcere romano pu. quia hoc fuit magno dedecori romanis ciuibus: ut ueiam ab hoste accipere cogere͂tur. Pœnarum: declarat illud pudori: hoc inqt loco supplicii magni: ut ignoscatur habuit: quia meliorem causam secutus est. Ignosci ciui. Domitio: ordo est. Hoc ignosci fuit extremum pœnarum ciui q̧ quia sit secutus castra patriæ. Extremum pœnarum: hoc fuit loco extremi suplicii: ut sibi ignosceretur: quasi ingens facinus admiserit. Extremum: ultima pœna qua nulla maior eē poterat. Premit il. q̃q̃ indignabundus & interitus a Cæsare esset Domitius: tamen iram in pectore claudebat: & cum diu cogitasset: quid nam faceret an bello secederet: an in aliquam solitudinem se reciperet deliberat ut potius moriatur q̃ ipse cæteris bellum gerentibus in pace quiesceret. Premit: claudit. Virgilius Premit altum corde dolorem. Et secum: scilicet cogitat quæ sequu͂tur. Petes: adibis ne romam quasi beneficium cæsaris probans q̧ te dimisserit incolumen. Degener: si hoc feceris scilicet. Recessus: solitudines. Medios belli: se ipsum alloquitur: o ignaue adhuc dubitas: quasi tibi morituro non intelligas satius esse in bella ruere? Rumpe moras: idest omnes dilationes frange. Rue certus: idest rue in media hostium arma: ut interficiaris: & sic pereat donum cæsaris qui te incolumen esse uoluit: & sicut dixerat Domitius fecit: nam se ad exercitum Pompeii recepit. Sed aliter res ipsa tamen sese habet nam Domitius captus Corfini tædio uitæ uenenum hausit: postqua͂ uero biberat audita Cæsaris clementia: pœnituit facti: & omni opere ut uiueret annixus est ut scribit Plinius. Nescius interea: redit nunc ad Pompeum: dicens quid fecerit: postquam audiuerit Cæsarem quæcunq̧ præsidia romana debellare. Parabat igitur Pompeius ut firmaret exercitum aduersus Cæsarem. Capti ducis: scilicet Domitii. Immixto robore: ex diuersis militibus parabat exercitum. Partes: quæ erant aduersæ cæsari. Ianq̧: antequam castra moueret Pompeius primo orationem ad suos milites habere uoluit: ut animum tentaret omnium: quo fortes studiosiq̧ arma sumere͂t contra cæsarem. Classica: signa mouendi castra: classicum signum est militare tuba co͂torta. Secuturo phœbo: die sequenti. Iras militis: idest ut iram sumeret contra hostes. Veneranda uoce: propter uenerandam uocem ducis Pompeii & maiestatem: quo attentos orationi suæ milites faceret. O sceleru͂ ultores: hæc oratio est in deliberatiuo genere: cuius finis est suadere arma contra Cæsarem esse sumenda: suasio finem habet utilitatis honesti & facilis: ut ostendimus quod suadere uolumus esse utile: delectabile: facile: honestum: & necessarium: hic arguit ab honesto & a facili magis: deide beniuolentiam captat primo a persona commilitonum: qui secuti sunt Pompeium & fortiter arma pro patria sumpserunt contra parricidam Cæsarem. O scelerum ultores: Sumit beniuolentiam: laudans eorum res gestas: q̧ scilicet: arma fortiter sumant uindicandi sceleris causa. Melioraq̧ signa: a causa arguit, a re ipsa beniuole͂tia͂ comparabimus: cum nostram causam extollendo laudabimus: aduersariorumque uituperando deprimemus. Meliora: idest quæ senatus populusq̧ romanus mihi tradidit. Vere romana manus. q. d. studiosa libertatis: & qui pati non potestis seruitute͂ cæsaris. Non priuata arma: sed publica ad illud respicit. q̧ cæsar bellum gerebat contra patriam priuato consilio. Ardent hesperii: beniuolentiam comparamus a persona aduersariorum tribus locis: uidelicet in odiu͂ in inuidiam: in contemptum: aduersarios inducendo: quos nunc i inuidiam adducit: res eorum supbe & crudeliter factas proferens: quia contra patriam sumpsit arma Cæsar. Hesperii: itali: unde Quintilianus ardentem & concitatum Lucanum dicit: & oratoribus magis q̃ poetis enumerandum. Popularibus: quia quacunque ibat Cæsar depopulabatur agros. Gallica rabies: quia belicosos gallos Cæsar secum duxerat.

Cerne die͂: uictis iam spes bona partibus esto.
Exemplumq̧ mei: uel si libet arma retenta
Et nihil hac uenia si uiceris ipse paciscor.
Fatur: & astrictis laxari uincula palmis
Imperat: heu qua͂to melius: uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori:
Pœnarum extremu͂ ciui quod castra secutus
Sit patriæ: magnumq̧ ducem: totu͂q̧ senatu͂
Ignosci: premit ille graues interritus iras.
Et secum. romane petes? pacisq̧ recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iandudu͂ moriture paras? rue certus: & omnes
Lucis rumpe moras: & cæsaris effuge manus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus: ut immixto firmaret robore partes:
Ianq̧ secuturo iussurus classica phœbo
Tentandasq̧ ratus moturi militis iras
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes.
O scelerum ultores melioraq̧ signa secuti
O uere romana manus: quibus arma senatus
Non priuata dedit: uotis deposcite pugnam:
Ardent hesperii sæuis popularibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes.

Sanguis.s.romãus. Dii me.a cã arguit: qa nos nõ bellũ gerimus ĩ alios:sed ut propulsemus iíuriam·qa no cés q iuriá infert:sed ĩnocés é q illatá ꝓpulsat licet.n.uim ui repellere. Dii melius:scilicet fecerũt. Tullimus: passi sumus nõ itullimus aliis ergo licet iniuriá propulsare. Inde:scilicet ab aduersariis & a Cæsare. Iam iá: Nũ: icipit arguere bellũ eẽ suscipiẽdũ cõtra Cæsaré prio a ptibus iustitiæ·q é ps iuris naturalis.Ius naturale diuidi ĩ religioné:pietaté gratiá:uindicationé:obseruátiá:ueritaté:hoc loco é a uídicatiõe.Vindicatio é p quã ostẽdimus male merẽtibus pœná eẽ statuẽdá:qa Cæsar male meritus est de pñia.iõ petit sumi ab ipso suppli-

Iam tetigit sanguis pollutos cæsaris enses.
Dii melius belli tulimus qđ damna priores
Cœpit inde nefas:iamiam me præside roma
Supplicium pœnãq; petat:neq;.n.ista uocari
Prælia iusta decet:patriæ sed uindicis iram.
Nec magis hoc bellũ est:q̃ quũ catilia parauit
Arsuras in tecta faces:sociusq; furoris
Lentulus:exertiq; manus uæsãna cethegi.
O rabies miseranda ducis:cum fata camillis
Te cæsar magnisq; uelint miscere metellis.
Ad cinnas mariosq; uenis:sternere profecto:
Vt catulo iacuit lepidus:nostrasq; secures
Passus sicanio tegitur qui carbo sepulchro.
Quiq; feros mouit sertorius exul iberos.
Quãq̃ siqua fides his te quoq; iungere cæsar
Inuideo:nostrasq; manus q̃ roma furenti
Opposuit:parthoꝝ utiná post prælia sospes
Et scythicis crassus uictor remeasset ab oris
Vt simili causa peteres qua spartacus hostis.

ciú. Me ꝑ.me duce & ípatore. Prælia iusta· qa latrociniũ potius é q̃ bellũ. Sed uidicis irá.i.ultoris patriæ nõ é bellũ appellãdũ:sed ira:ab attributis negocii arguit. Hoc bellũ:qđ suscipimus cõtra cæsaré. Quá cũ catilina ·q patriá eodé icẽdio rapinisq; consumere parauit. Lẽtulus:q ꝓtor romáus cõiurationis huius cõscius & priceps fuit.Historia nota é apđ Salu. Exerti cethegi.i.deserti & nudati:ná postea nudatus fuit cú i carceré cõiectus é:aut melius:exerti.i.strẽui & accincti:cethegi.n.celeritaté maxie ꝓbarũt.& iõ núq̃ tunica usi sũt:ut tradit porphyrio. O rabies mise.ecce breuis totius argumẽti cõplexio qđ é q; cæsar agit nõ é bellũ:sed é proditio patriæ quá miserandá rabié appellat. Miserãda:scilicet q̃ detestabilitate sua miserabilis é:Ampliat hoc argumẽtũ p locú illú:cú ostẽdimus id cõmissũ eẽ ab illo qđ oportet ipsũ si ab alio cõmitteret.defẽdere. Cú fata camillis:dii te patriæ defẽsoré cæsar eẽ uolebát.nõ át proditoré. Camillis: similem facere camillo : q defendit patriam a gallis. Metellis:quoꝝ alter a Iugurtha patriam defendit: alter uero a cretẽsibus. Ad cinas mariosq; ue. similis esse uoluisti his q patriam prodiderunt.ut fuit cina & marius.cina flagitiosissimus rempu.súma crudelitate uastauit:prio consulatu ferés de exulibus reuocádis legé ab Octauio collega prohibitus & honore priuatus urbe profugit uocatisq; ad pileum seruis aduersarios uicit:Octauiú interfecit.Ianiculum occupauit.Itegꝝ & tertio consulé se ipse fecit: quarto consulatu cum bellum contra Syllam pararet Anconæ ob nimiam crudelitatem occisus est. Sternere:arguit a facili per simile. Catulo lepidus:facile erit Pompeio uincere cæsarem quoniam semper uincere consueuit:arguit etiam a possibili:a maiori ad minus:nam si magnos interpretatores uici:uincam etiam minores præterea uult cõparare cæsarem fugitiuis:ut bellum hoc non dici possit.sed potius latrocinium. Catulo lepidus.Marcus Aemilius lepidus cum tentasset acta Syllæ rescindere bellum excitauit:unde a Qu.Catulo eius collega pulsus est:qui cum se in Sardiniam recepisset bellũ molitus est:ubi paulo post periit. Carbo.Cn.Pompeius cum imperio missus est in Siciliam aduersus carboné a sylla proscriptum:quem etiam occidit:sed turpiter mortuus est:nam cum duceretur ad supplicium:petiit tãtum temporis spacium ut aluum leuaret cumq; illic diutius moram traheret:a militibus sedens ĩ latrina detruncatus est. Secures:quia iussit eum uirgis cædi & securi percuti. Sicanio:sepulchro:in sicilia enim res gesta est. Quiq; feros mouit : sertorius a sylla proscriptus in hispania citeriore bellum ingens excitauit : & ꝓfligatus a Marco Antonio:&.M.Perpenna:aliisq; coniuratis in conuiuio trucidatus est decimo sui ducatus anno imperium ad Marcum perpennam traslatum est:quem paulo post uicit Pompeius atq; iterfecit. Mouit feros iberos:q[...] prius q̃ bellum motum fuerat:illum recepit hispania. Exul:quia proscriptus est a Sylla. Iberia:hispania ab ibero flu.appellata. Quanq̃ arguit a facili per argumentum a maiori ad minus quasi dicat hoc mihi dedecori esse uidebitur:ut te o Cæsar uincam q magnos imperatores uincere consueui : cum tu fugitiuis & gladiatoribus ascribi potius debueris q̃ ducibus ro.Vtinam inquit Crassus e parthia uictor redisset:quemadmodum enim spartacum fugitiuum & gladiatorem uicit ita te quoq; fugitiuum & gladiatorem uinceret. Inuideo:indignor te cum his annumerari qui connumerandus es cum fugitiuis. His . magnis ĩpatoribus quos supra dixi. Opposuit su.a.tibi gloria erit periisse auspiciis nostris:iõ ĩuideo tibi qa mereteris sterni a minori duce.u·pote a Crasso. Parthoꝝ:utiná(si fieri posset) Crassus e Parthia uictor redisset q fugitiuos uincere consueuit. Ab oris scythicis.s.ubi deletus é Crassus cũ exercitu ab arlacide rege syroꝝ. Simili cã.i.latrocinii.spracus e thracia oriũdus gladiator chrysus:& eunomaus:ex ludo lẽtuli cũ q̃truor & septuaginta euidẽ sortunæ uiris aufugerũt capua. cõgregataq; seruoꝝ & ergastuloꝝ manu usq; ad iustũ exercitũ bellũ fecerũt populo romano eruperũtq; per cápaniam omnem:& infestam illam regionem reddidere uniuersa acie cum Claudio legato.& uoreno prætore conflixerunt eosq; cũ exercitu uicere.Tádẽ a Lucio crasso uicti pulsi atq; fugati:is ad extremũ angulũ brutioꝝ inclusus fugam frustra tentauit eruptione deíde facta (ut dignũ uiro erat)mortem Spartacus non timẽs in bello fortiter dimicans tanq̃ bonus ĩperator occisus é.

Te quoq; si superi titulis accedere nostris
Iusserunt:ualet in torquendo dextera pilo
Feruidus hic iterum circa praecordia sanguis
Incaluit:disces non esse ad bella fugaces:
Qui pacem potuere pati:licet ille solutum
Defectumq; uocet:ne uos mea terreat aetas:
Dux sit in his castris senior dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere liber
Ascendi:supraq; nihil nisi regna reliqui:
Non priuata cupit romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat:hinc consul uterq;
Hinc acies statura ducum est:caesarne senatus
Victor erit? nō tam caeco trahis omnia cursu
Teq; nihil fortuna pudet? multisne rebellis
Gallia iam lustris aetasq; impensa labori
Dāt aīmos? rheni gelidis quod fugit ab undis
Oceanumq; uocans incerti stagna profundi
Territa quae situs ostendit terga britannis?
An uanae timuere minae quod fama furoris
Expulit armatam patriis e sedibus urbem?
Heu demens:nō te fugiunt me cūcta sequūt

Te quoq;:nunc arguit a possibili.Vires enim se paratas habere ostendit atq; uirtutem: qua possit uincere Cae.non usq; adeo inqt aetate prouectus sum:ut arma tractare nō possim. Te quoq;:similiter cum caeteris. Titulus:idest uictoriis trophaeis. Haec pcordia:demōstratiue. Disces:o caesar disces me longa pace a bellis desuetū posse etiam gerere bella:si necessitas ingruat. Pacē potuere pati:quia sicut pacē ita bellū sustinere possum. Licet ille:Pō.suis confirmatis argumētis debere milites suos bellum suscipre aduersus Caesarem: nūc argumēta aduersarioꝝ.s.Caesaris qui dicebat supius:ueniat longa dux pace solutus: oratorie refellit: & quod ille obiciebat i suam uertit utilitatē. Dux cōcedo q̧ ego sim senior uobis:sed quātomagis sum senex:tāto etiā peritior in re militari.At uero Caesar iuuenis est ut miles potius q̄ iperator appellari possit. Senior:sit miles senex i illis castris:& sit iuuēis dux sed nobis sit senior dux:& milites iuuenes. Quo potuit:arguit nūc ab auctoritate.Nam hae sunt partes quae ualēt ad Imperatorē probādū:ut dicit Ci.s. uirtus & auctoritas felicitas:& scīa rei militaris: ostēdit q̧ auctoritatem senatus tātā eē:ut fortuna sine pudore pati non possit Pō.a latrone superari:ab auctoritate sui:ergo refellit dicēs se ad eū dignitatis gradū euasisse quo nullus superior est.nisi si aliquis regnū appetat & sic caesarē in inuidiā adducit.q maior uult eē Pōpe.non ciuica:sed tyrannica cōditione. Ascendi: ad eū dignitatis gradū euasi. Quo: ad quē gradū. Liber.i.qui in libertate sit.nō sub tyrāno. Supraq; nihil:supra gradū quo euasi nihil reliq:nisi si aliquis fieri rex appetit:plane hic i caesarē loqt:q cū maior esse Pōpeio uelit:regnū appetit. Non pri.non priuatā uitā.sed regiā dignitatē appetit. Hinc cōsul:nunc ab auctoritate cōsulū arguit:totusq; senatus. Hic: a pte nostra. Vterq; cōsul.s.Lentulus & Marcellus. Caesar ne.s.uictor erit senatus? cū idignatiōe legendū. Trahis oīa caeco cursu.i.nō adeo ipudēs est fortūa: ut tātū dedecus patiat senatus. Nihil pudet:p nō ullius rei te pudet.nomē p aduerbio. Multis ne rebellis:refellit ea q̄ ab aduersario dici poterāt.s.non uinces Caesarē o pōpei:qui galliā & fortissimas gentes subegit:unde Pom.hoc argumētis leuat quod negare non pōt. Gallia.s.quā uicisti.x.anni fluxerūt ex quo contra gallos bellū geris:q tibi semp rebelles fuere: nec unq̄ eos subigere potuisti. Multis lustris hoc iuidiose dicit.Nā duobus tantū lustris galliā oēm subegit Cae.quia cū qnq; annis galliā popu. ro.subegisset.& pars illius tamē restaret:obtinuit i alteꝝ lustꝝ:ut sibi prouicia prorogaret. Aetasq; ipensa labo.quia aetatē cōsumpsisti i debellāda gallia. Aīos.i.audaciā:ut Iuue.Iram atq; aīos a crimie sumūt. Rheni gelidis:qđ ad rhenū flu.ptinet ita legi cū hūc flu.caesar pōte iūxisset:cūq; bellū suscepisset:qđ non alius unq̄ fecit:traductis copiis i finibus hostiū paucos dies moratus ē:ut uicis & aedificiis exustis i fines ubioꝝ se cōtulit:& illis auxiliū pollicitus est:si a Sueuis premerēt a quibus cognouit sueuos more suo liberos:uxores resq; suas oēs in syluis deposuisse:& oēs qui arma ferre possent in unum locum cōuenisse:ibiq; romanoꝝ exercitum expectare:atq; ibi decertare constituisse.hoc ubi cōperit Caesar cōfectis oībus rebus pp quas exercitū traduxerat:ut germanis metū inferret ut sicambros ulcisceret ut ubios obsidione liberaret:satis esse ad glori i & utilitatē arbitrās exercitū i galliā reduxit pōtēq; rescidit:Se uero dicit fugisse ex oceāo i galiā:sed fallū ē qa domitis hostibus se i galliā recepit. Terga britānis:sicut a germanis:ita a britānis dicit fugisse Caesarem.Ita se habet de Britannis historia.Cassiuellaunus dux britānorum uastatis agris detrimentisq; acceptis & in primis ciuitatum defectione permotus per atrebatem comium legatos ad caesarem de deditione missit caesar q̧ in continenti hyemare cupiebat obsides britannis imperauit:Britanniamq; populo romano tributariam fecit:& obsidibus acceptis i Galliam copias traduxit non igitur fugit immo subactis britannis sponte sua se cū exercitu recepit in galliam:sed Pompeius res quas negare nō potest Caesari:leuat. Oceanumq;:nā uenit in britanniam Caesar:& duxerat ad oceanum usque exercitum:post quem est britannia:quae alter orbis terraꝝ a nonnullis dicitur.Vnde & Virgilius.Et penitus toto diuisos orbe britannos. Incerti profundi stagna:quia uocat oceanum tanquam stagnum. Britannis:quos ipse temere inuaserat: ideo terga dare Coactus est Caesar. An mare:refellit quod caesar dicere posset.Facile erit uincere pom.qui romā deseruit.Vnde dicit inferius Caesar.Pro qua pugnabitur urbe? ac si dicat si paꝝ tutus in urbe romana uidebatur pompe.ubi tutus esse poterit a Caesare? unde se non fugere inquit sed senatus me secutus est non fugientem:sed cōsilio bella gerentē:nam ciuibus parcere uolui.Ne si in urbe permanerent aliqd detrimēti ciuitas caperet. Vanae minae.s.caesaris:rursus oratoriae i laudem & utilitatē suam uertit:qđ caesar dicere poterat

Qui .ab auctoritate sui & uictoris arguit:& a maiori ad minus. Ego Pompeius qui maiora bella confeci: minora etiam conficere potero & uincere: Vnde introducitur a poeta Dom. qui res omnes gestas suas breuiter & succincte commemorat. Signa tuli:me ideo inquit sequuntur:cum ea ante oculos ponunt: quæ toto orbe terrarum magna uirtute gessi. Ante bis exactum:lege gabina præfectus est Pompeius maritimæ regioni:Nam mare infestum reddiderant piratæ adeo ut nec hostiæ tutus esset: quin in terras descendebant: & latrocinium exercebant:duo prætores romani cum insignibus imperii capti sunt. capta est etiam Mar.antonii filia:cum in agrum proficisceretur:& magna redempta est pecunia:illi ergo regioni maritimæ præfectus est pom. qui postquam persecutus est piratas mare totum duorũ mensium spacio liberauit quos maiore ex parte captos non occidit:sed cogitans hominem esse ratiõis participem:existimauit uitæ mutatione atq; locoꝝ posse feritatem deponere. constituit eos incontinentem deferre: & partem quidem eorum urbes paruæ desertæq; receperunt concludẽs complures in solorum urbe quæ restituta a pompeio fuit:quam tygrannes armeniæ rex nuper desertam fecerat. Alii Dimen achaiæ ciuitatem tunc ciuibus uiduatam incoluerunt. Ante bis exactum.i. ante duos menses:nam quadragessimo die secundũ L. Florum superati sunt. Plutarchus uero haud longiori trium mensium spacio. Pirata:prædator ππο πειρω idest a transeo:quia ex transuerso simul ac nauem uiderent impetum facientes deprædabantur.

Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto
Ante bis exactum q̃ cynthia conderet orbem
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit:
Angustamq; domũ terrarũ in sede poposcit.
Idem per scythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem. romanaq; fata morantem
Ad mortem sylla felicior ire coegi.
Pars mundi mihi nulla uocat:sed tota tenet
Terra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad phasidos undas
Arctos habet:calida medius mihi cognito axis
Aegypto:atq; umbras nusquã flectẽte siẽne:
Occasus mea iura timent tethymq; fugacem
Qui fecit hesperius post oĩa flumina bethys.
Me domitus cognouit arabs: me marte feroces
Eniochi. notiq; erepto uellere colchi.

Metuens.s. me & arma mea. Angustaq; domum: idest paruam habitationem:qui tantum mare infestum reddebant:contenti fuere breui spacio terræ. In sede: in urbibus paruis ut solis & dime. Idem p scythi. gentes bello a se subactas dinumerat: Nam dum fugientem regem persequitur Mithridatem:primo quidem mithridates a Luculo sæpe aciæ uictus: tandem ad tygrannem confugere coactus est:cum quo & ipse tygrannes aliquotiens fusus atq; fugatus:post q̃ nulla spes esset a tygranne defendi:alias gentes & ignotas quærere constituit. Fugit igitur i bosphoroꝝ atq; Meotim & in ultimas terras. pom. tamen fugientem persequitur. qui per populos Bosphoro ac Meoti uicinos incõmoda multa passus est:sed nationes ac gentes per quas iter faciebat bello subegit:nam hac pompeii expeditione domita isula ponti Armenia:Cappadocia:palestina. arabia:india: & piratæ oẽs:paphlagonia:media: colchis:hyberes:albani:syria. cilicia:mesopotamia:phœnicia. hæc igitur enumerat pompe. breuiter quæ in excursione illa breui temporis spacio confecerat. Idem:ego pom. Per diuortia:per diuerticula:quia huc & illuc fugiebat Mithridates salutis suæ incertus. Scythici ponti:scilicet per gentes Bosphori ac Meotidis paludis accolas. Indomitum regem:mithridatem qui antea uinci non poterat ab imperatoribus romanis: Luculo & Sylla. Sylla felicior. quia neq; sylla hoc efficit:quis ipsũ regno mutilasset. Pars mundi:& profecto hoc pompeio contigit:quod nemini alii imperatoꝝ romanoꝝ:nam de tribus partibus orbis terrarum triũphauit:de libya uicto Domitio:de Europa pulsis e maritima regione piratis:postremo de Asia: deuictis gẽtibus & nationibus paulo ante uictis. Quocunq; sub sole:siue in libya siue in europa:siue in asia. Arctos: idest septentrio. Ad phasidos undas. quia dum persequitur Mythridatem cepit populos omnes pontum armeniam:cappadociam:paphlagoniam:mediam. cholchidem:ubi est fluuius phasis. Cognitus axis ægypto:propter palestinam dixit. quæ est pars ægypti. Calida ægypto quia in meridie est : ideo calida quia sub torrida zona exposita. Atq;.s. est cognitus. Axis syenne:idest propter syenem ablatiue positus est:nam græce locutus sicut thebe t hebes. Nunquam flectente umbras:quia syenne ciuitas in ægypto est:ubi radii solis terram perpendiculariter adeo feriunt: ut nullum corpus:umbram faciat quia quãto magis sol capiti nostro perpendiculariter imminet tanto breuiorem facit umbram. De quo Macrobius. Ciuitas autem syenne q̃ prouinciæ thebaidos post superiorum montium deserta principium ẽ sub ipso æstiuo tropico constituta est:& eo die quo sol certam partem ingreditur cancri hora diei sexta (quoniam sol super ipsum tunc inuenitur uerticem ciuitatis (nulla illic potest in cæteris de quolibet corpore umbra iactari:sed nec stillus hemisperii monstrantis horas:quem γνωμονα uocat tunc de se põt umbram creare & hoc ẽ quod Lu. dicere uoluit:nec tamen plene ut habetur absoluit. Dicendo.n. Atq; umbras nusq̃ flectẽte syenne. rẽ qdẽ attigit:sed turbauit uerũ: non enim nusq̃ flectit: sed uno tpe. Occasus:de septẽtrione & oriente dixit:nũc de occidente pp hispaniam:ubi Sertoriũ expugnauit. Mea iura:meã potestatẽ. Bethys. qui flu.ẽ hispaniæ a quo Bethyca ps hispãiæ dr. Me domitus:nunc de oriẽte dicit. Arabs:pp Arabiã dicit:Iudeã:phœniciam:& palestinam. Heniochi:populi sunt iuxta colchon:dicti quoniam rhecas & amphistratus castoris & polucis aurigæ cum laconibus ex exercitu iasonis hanc habitarunt regionem:ηνιοχοσ enim aurigam significat. Strabo. Erepto uellere:nam colchorum nomen uulgatum est propter aureum uellus quod iason cum argonautis rapuit.

Cappadoces mea signa timent & dedita sacris
Incerti iudea dei. mollesque sophenæ.
Armenios cilicasq; feros tauroſq; subegi.
Quid socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore sequuntur
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ
Sensit & ipse metū magnus: placuitq; referri
Signa: nec i tātæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi cæsaris agmen:
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit: uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis.
Nec redit impastus: nisi ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita uictor
Quoslibet i saltuscomitātibus agmina tauris
Inuito pastore trahit. sic uiribus impar
Tradidit hesperium: profugusq; p apula rura
Brundusii tutas conscendit magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis
Quos creta ꝓfugos uexerē p æquora puppes

Cappadoces: quia deīn prosequitur fugiētē Mitridatē omnia lustrauit loca Pom. oriētis: sed primo etiā tygrānē uicit qui cum Pōpe. successisse lucullo audiuisset. nam filius eius a patre Tygrānæ defecerat: & Pom. i Armeniam uocauerat tygrannes certior factus de humanitate Pompeii ipsū adire constituit: & cum equo ueheretur a lictoribus Pōpeii iussus est descēdere: q̄ uidelicet nemo peregrinus i castra romana equo uectus uenire consueuerit: paruit tygrānes & gladium eductum præbuit militibus: deinde cum ad conspectū Pō. uenisset & coronam ante pedes eius deponere uellet. Pōpeius eum dextera porrecta in proximam sedem. i. sinistram apud se collocauit. Tunc Pompeius inq̄t q̄ tibi ablatæ fuerint Armeniæ partes. s. Syria Cilicia cappadocia. Gallatia: Sophone: lucullo ascribendum est q̄ āt nunc usq; tenuisti. si nouē milia talenta ꝓ reliquo solueris oīa possidebis: delectatus est his uerbis tygrannes: cū etiam pompeii milites eum regē salutarēt: pmisit militi heminā Centurioni uero heminas. x. Tribuno āt militū. x. talēta: hæc cū audiuisset filius eius ægre tulit: ad cœnāq; uocatus uenire noluit q̄ diceret se nō egre pompeio: & romanoꝝ alium iuenturum esse pompeius tradidit illū custodibus & in triumphū a pōpeio cū cæteris captiuis ductus ē. Cappadoces mea si. te. q̄a cappadociā ablatā regi tygrāni restituit. Cappadoces sunt populi in capite Syriæ: taurū mōtē ab oriēte cappadocia spectat cui mōti Isauria subiacet atq; cilicia: iō cū dixit cappadoces: statim has prouincias nomiauit cū tauro mōte. Incerti iudea dei: imo tu icertū dū colis isane poeta: sed iudei unū deū uerū solūq; colebāt. Incerti: q̄a deum unum uerū colebant iudei: nec nomen imponebāt. deo deos incertos colere dicebantur: se uero deos certos colere dicebant ueteres: quia illis nomia iponebāt. Iudea dedita sa. iudeam ut ante dictū subegit: pompeius: & templum ad id tēpus inuiolatū spoliauit: Aristobolūq; regē iudeæ cœpit: & secū captiuū duxit. Sophone: populi galatiæ finitimi sūt. Molles: dixit pp benignitatē aeris sic iferius Emollit gētes clemētia cæli. Cilicas: pp pyratas dixit: taurosq; q̄ iuxta tauꝝ mōtē habitabant: nā tauꝝ montē cappadocia ab oriente spectat cui subiecta est Isauria & cilicia. Quid soce. b. quid deniq; relinq cæsari p̄ter ciuile bellū. q. d. nihil oī a. n. bella confeci i toto orbe terraꝝ. Socero cæsari. Verba ducis: hæc ubi dixit pom. nulla succlamatiōe probata sunt: ut taciturnitas pōpeio suspecta fuerit. ideo non est ausus cōtra cæsarē ducere exercitū timētē: sed satius esse existimauit i locū tutū recipere. s. brūdusiū. Nullo clamore nō ē succlamatū a militibus: ut solet fieri cū orationē ducis cōprobāt. Matura classica. i. signa propere data. Promissæ pu. q̄a promisserat si aius ita fuisset pom. militibus se signū daturꝝ ut castra mouerēt: & cæsarē q̄ Italiā populabat uniuerso exercitu petere. Matura: opportuna. Sensit & ipse metū magnus. i. pompeius: quia tacitos milites uidit: cœpit & ipse metuere. Placuit: pompeio. Referri: retro ferri: iā enim milites procedere ceperant. Mittere: exponere. Iam uictum fama: quia antequam cæsarē uideret ui ferme uictū metu uidebatur. Pulsus ut armētis. icertus inquit & pudibundus agmē auertit pōpe. non aliter q̄ taurus alterius tauri metu ꝺterritus & uictus solitudinē petit: ubi se tantisper exerceat: & resumptis uiribus aduersariū repetat. Tradidit. s. cæsa. Armētis: deest ab. Syluaꝝ secreta: solitudies. Vacuos: armētis. Exul: a pascuis suis depulsus quasi extra propriū solū sit. Explorat. i. exercet. tentat. Iampastus: quia quasi dedignat capere gramē: donec uires suas perfecerit: ut se nō parē modo: sed supiorem esse extstimet aduersarius. Recepta ceruice. i. recepta fortitudie. Excussi: q̄a cū caput excutit colla q̄tiūt & palearia. Mox reddita uictor: q̄a quæ antea uictus amiserat: nūc redit uictor. Inuito: nolente pastore. Quoslibet i saltus: quocunq; uoluerit ipse. Trahit agmina: idest armenti. Comitantibus tauris: scilicet ipsum quasi triumphantem & uictorem. Mox: secunda pugna. Vrbs est dictæis: nunc describit situm Brundusii: & τοπογραφια est. idest ueri loci descriptio τοποθεσια est ficta qualis apud Vir. Est in secessu longo locus. Hæc urbs brundusii a cretensibus condita fuit: ab his q̄ necti sunt naue thesei post deuicto Minotauro athenas uictor rediit: nec meminit mutare uela: sicut ægeus pater mādauerat. Fabula hoc habet. Androgeus erat Minois regis filius nobilissimus Athleta. q̄ cū iuuenes atheniensiū i uirtute superet: iuidiā contraxit: hunc igiť æquales in terrā editissimā subductum i mare p̄cipitauerūt. Minos Rex cū frustra filiū repeteret bellū atheniensibus intulit: q̄ cū obsidionē āplius tollerarē nō possēt i deditionē uenerūt. hac lege: ut quot annis septē uiros septēq; fœmias Minotauro deuorādos mitterēt: prio mittebātur plæbei: multitudo cū gētē suam perdi uideret facta seditione in urbe diutius hoc passi nō sunt: & ita coactus est ægeus Rex Atheniensiū: sorte nobiles eos cœpit educere qui mitterenť: Accidit igiť ut sors caderet i

Cecropiæ:uictum mentitis thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogētis in arctū
Hesperiæ tenuem ꝓducit in æquora linguam
Adriacas flexis clauditq; cornibus undas:
Nec tamē hoc arctis immissū faucibꝫ æquor
Portus erat:si non uiolentos insula choros
Exciperet saxis.lassasq; refunderet undas
Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto
Opposuit natura mari:flatusq; remouit
Vt tremulo starent contentæ fune carinæ:
Hinc late patet omne fretum:seu uela ferantᷣ
In portus corcyra tuos:seu leua petatur
Illyris:ionias uergens epidaurus in undas:
Huc fuga nautarum:cum totas adria uires
Mouit:& in nubes abiere ceraunia:cumque
Spumoso calaber perfunditur æquore sason.
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis:
Nec licet ad duros martē cōuertere iberos.
Cū mediæ iaceant immensis tractibus alpes:
Tunc sobole e tanta natum cui firmior ætas
Affatur:mundi iubeo tentare recessus:
Euphartē nilumque moue: quo nominis usq;
Nostri fama uenit quas est uulgata per urbes
Post me roma ducē.sparsos per rura colonos
Redde mari cilicas.pharios hic cōcute reges:

Theseum cui proficiscenti i cretam:pater mandauit ut si uictor occiso Minotauro redire:uela ex nigris in alba mutaret. Theseus igiᷣ occiso Minotauro ope Ariadnæ filiæ Minois cum eā phedrāq; sororē abduceret præ nimia festinatione oblitus est uella mutare:pater Aegeus cū filiū expectaret locum eminētē cōscendit:nauem redeuntē uidit uellis nigris:& existimans filium suum a Minotauro deuoratū:cum sup̄stes post illum esse nolet:se p̄cipitem dedit i mare:& de suo noie mare ægeū appellatū est:dicit ergo cretenses qui uecti sunt naue Thesei hanc urbem condidisse. Velis mentitis:quia uelis nigris redit Theseus uictor: & mentitæ sunt uictum eē. Hinc latus:Italia a circio i euꝝ extendiᷣ idest a uēto qa colateralis occiduo est:habēs ab aphrico mare thyrenū:ab oriēte Ioniū:a borea adriaticū sinū ubi ēt i angustū contrahitur: ibi sita ē ciuitas brūdusii i linguæ modū:qa i oxigonū.i.in acutū angulū extēditur Italia:ubi ædificatum fuit brūdusiū:& circo Brundusiū lingua mesapioꝝ significat caput cerui. Stra. Liguā tenuē:qa imodū tenuis liguæ subit adriaticū:ligua significat promōtoriū.Ouidi.tribus hæc excurrit i æquora linguis. Producit:porrigit. Cogētis se i arctū:qa Italia definit i oxigonū.i.i acutū angulū. Quæ:lingua. Claudit undas:idest facit portum. Cornibus flexis:dicit ex hac lingua oriri duo cornua:qbus mare coercetur:ut sit nauibus tutissimus portus & simul alludit ad d̄riuationē brūdusii. Nec tamē:& q̄q̄ igr ligua quæ mare coercet portū faciat:tamē nisi rupes altissimæ isulæ ubi oppositus ē portus uētos ꝓhiberēt:nō sic tutus eēt nauibꝫ portus;ergo saxa defendūt locū a uētis: ut sit statio fida carinis. Tamen:σιωποῦμεν subaudiᷣ q̄q̄ lingua obductis cornibus claudat mare. Faucibus.i. liguæ illius. Saxis:rupibus altis. Lassas undas : fatigatas: quia franguntur undæ cū sæpe scopulū p̄cutiunt:sicut Vir.Inq; sinus scidit sese unda reductos. Hic illic:utriq; rupes altius isurgūt:ut mare ab utroq; lateꝛ coerceāt. Hic illic:a d̄xtera & a sinistra. Apto.m. qa mare ante aptū erat. Flatus re.his scopulis altioribus remouit isula uētos:ut i portu naues retieri possint ēt sine ancora. Tremulo: tremēti q̄ nō opus ē ācora. Hic la e:nūc dicit portū cōmodissimū nautis q̄ i diuersas asiæ p̄tes dirigit nauigationē. Fretum : adriaticū. Corcyra:isula ionii maris q̄ alio noie melæna dr̄. Illyris leua:a p̄te sinistra illyricū marᷣ. Epidaurus:ciuitas græciæ ut refert Stra.eā cares Aristo.teste occuparūt:nec hæc urbs dr̄ nūc dyrrachiū:ut affirmāt nōnulli:nā dyrrachiū ut idē iqt Stra.alio noie dr̄ epidamū. Huc fuga:fuga nautaꝝ excitaᷣ ad hūc portū si q̄do uiderit i mari tēpestatē. Adria:adriaticū mare. Mouit.r.i.uētis agitatas naues cōcutit. In nubes.a.e.qa tātæ nubes sūt cumulatæ q̄ cacumia ceraunioꝝ tegāt:ceraunia sūt mōtes epyri sic appellati:a crebro fulminū tactu:nā κεραυνὸς fulmē significat. Sason : sasō ut refert Stra.isula itetualli:q̄ iter epiꝝ & brūdusiū interiacet:media sita ē:ea pp q rectū nauigādo tenere cursū nequeūt : a Sasone ad hydrūtē : leuorsū iter faciūt. Calaber:dixit ad differētiā alterius:q mōs ē germāiæ unđ Saloia ps germāiæ. Ergo.u.redit ad historiā: cū se brūdusiū recepisset Pōpe.uidēs spē nullā repositā eē i Italia q̄ iā Cæ. oēm eā occupaturus eēt: nec trāsire posset i Hispaniā:quia oppositæ erāt alpes:statuit mittere i Asiā filiū natu grādiorē.Cn.Pōpe.& cōsules q gētes & nationes oriētales oēs ad bellū cōtra Cæsa.cōcitarēt:quos aliquādo deuicerat.& suo beneficio & libertate deuictos hēbat. Relictis.r.s.Italis qa iā oē latiū occupauerat Cæsar. Iberos:quia claudiᷣ hispania alpibus. Natū: Cn.Pōpeiū. Sobole:stirpe Pōpeii. Iubeo:uerba Pōpeii ad filiū.Cn.po. Recessus.i.loca extrēa mundi. Euphratem:quia ut ante dictū:dū Pōpeius persequitur fugientē Mithridatē ad ægyptū usq; getes oēs domuerat. Euphratē:flumia p icolis posuit. Nostri.f.u.quia postq̄ dux Romanoꝝ fui nomē romanum p̄uenit ad extrema usq; terrarū loca:antea enim populus romanus gentibus illis incognitus fuerat. Roma fama:& nomen romanum. Cilicas: piratas quos aliquando expuli. Pharios : reges ægypti Ptolemeum. Tigrānemq; meum:quia cum Tigranes Mithridatem dimisisset q̄ nullus sibi auxilii spes foret filius Tigrānis a patre defecerat:& in armenia Pōpeiū uocauerat cū quo progrediēs multas urbes Pōpeius capiebat : certior factus Tigrānes de humanitate Pompeii ad eum uenire cōstituit:& cū i illius cōspectū uēisset : coronā a capite demptam ad pedes Pompeii deponere uoluit:sed eū Pōpeius præuenit illūq; correctū dextera i p̄ximā sedē collocauit deide ipsū regē cū uniuerso exercitu appellauit.Tigrānē meū igiᷣ quē uictū i regnum restitui.

Nec pharnacis: Pharnax filius Mithridatis fuit: qui patrē & ipse prodidit pp Pōpeium: & pater monstus se a filio prodi: sumpto ueneno quod secum gestabat. ne i triumphū Pom. duceretur se occidit. Vtraq; armeia maiore & minore. Nec subaudi: reliquias a supioribus. nō reliquas qn ad bella cōcites. Armenia: cuius regē Mithridatē uici. Ponti .i. maris q nūc mare magnū appellatur. Rhiphæasq; manus .i. scythicas: nā ĩ riphæis mōtibus nascit̃ tanais: ad quē usq; persequēs Mithridatē Pōpeius gētes oēs Bosphoro & Meotidi uicinas debellauit. Aequore dēso .i. planicie cōgelata: & glaciē Meotis paludis dicit: q̃ adeo duro & cōgelato erat tergore: ut plaustra sustineret. Sed qd plura mo. quid opus ē iqt in singula loca cōmemorē: ubi gētes habitāt meo bello dominæ? Per totos ortus: p totū oriētē. Omnes redeant in castra triūphi: oēs populi de quibus triūphaui i castra redeāt. Et uos q la. nūc Pōpeius consules in græciam mittit atq; Macedoniam ut ubicunq; nomen suum cognitum esset: inde gentes omnes ad bellum exciret. Signatis fastos: libros ubi magistratuū nomina continebantur. Agat uos boreas: quia ut supra dixi habet a borea: idest a septētrione adriaticum sinum: ubi situs est Epidaurus oppidum: quod antea uocabatur epitaurus. Vide Strabonem. Primus: pro primum: unde superius ita declarauit poeta portum hunc Brundusii aptum i græciam nauigantibus: in epirum & in indiam. Inde ab epiro: quæ est finitima macedoniæ. Macedum: pro macedonum: ut Papinius. Nec macedum gens dura placet. Dat tē. hy .i. dū tēpus hyemis bellum differt. Oēs: filius & cōsules. At nunq̃: nūc redit ad Cæsarē ostēdēs illū igenio prōpto & impigro & celeritate cōficiendi gaudere: nec .n. unq̃ satis fecisse uidebatur ubi aliqd superesset agēdū. Pacis: qa nō poterat pacē itermittere: sed bella bellis cōtinuare gaudebat. Ne qd fatis: ne iterea dū morā facit fata .i. fortūa: q̃ secundā hēbat i aduersā mutaret. Sufficerēt aliis: ostēdit q̃tū differat Cæsar ab aliis. Cæteri .n. sibi ipsis grande facinus fecisse uideret̃: si oēm Italiā uiribus occupasset. At uero Cæsar nihil fecisse uidebat̃: cū nōdū tota Italia Pōpe. pulsus esset: & exercitū i angustiis italiæ teneret cūq; adhuc pars italiæ eēt cū Pōpeio .s. brūdusiū qđ ē i fine Italiæ. Cursu: prio ipetu. Ipsa ca. & roma sufficeret aliis: sed relicta roma quæ est caput mūdi persequitur Pom. Bellorū ma. m. quod .n. maius p̄miū eē poterat: de quo iter se certātes bellabant q̃ Roma? Roma. c. f. quia cum destituta eēt a senatu populoq; romano: q oēs secuti fūt Pom. haud difficulter capi poterat: aliis eēt satis hoc fecisse: sed alia ratione bellum gerebat Cæsar. Extremo littore .i. āgustiis adriatici maris uidelicet Brūdusii: ideo existimabat sibi cum Pompeio communem Italiam: qđ pati nō poterat. Rursus: sicut ante fecerat. Errare .s. tētat excludere a mari Pompeiū: ne brūdusio exire possit. Apto: libero mari. Molibus .i. munitionibꝫ parabat munire brūdusiū: istituit & muros rescidere & circundare munitiōibus ut obsidione oppressus Pompeius in deditionem uenire cogeretur: sed obtinere non potuit quod uolebat. Mollibus: ingentibus ædificiis. Rupibus: saxis ingentibus quasi fundamentum operis construens. Cedit immensum cassus labor: manifesta hypallage p immensus labor cedit in cassum .i. frustra: nā non obtinuit qđ optabat. Oīa: pō. hau. sa. uo. qa tātæ pfūditatis erat ut oia saxa q̃tacūq; forent obrueret. Vorax .i. pfūdū mare. Et mōtes .i. saxa tāq̃ mōtes. Vt mare: quēadmodū iquit si magni mōtes Ionii ægeiq; maris obrueret̃: tamē emiet̃ nō posset. Emineāt: p eminerēt .i. extarēt. Eryx: mōs siciliæ: i quo ueneris tēplū locatū ē: teste Stra. qđ singulari ueneratiōe colit̃. sed hac tēpestate desolatū ē: ē & romæ ante portā collinā. deæ huius ædificiū: qđ Veneris Erycinæ tēplū dicitatur: cui cū æde sacra isignis adiacet porticus. Gaurus: mōs cāpaniæ. Cōuulso: abrupto. Stagnātis .s. auernus lacus ē: q̃ descēsus ad iferos dicit̃: haud pcul a cumis. Rumor erat idigenaꝝ: ut refert Stra. supuolātes aues: q̃s teter exhalās odor exanimasset i ipsas aq̃s decidere: iō hāc ptem Plutoni dicatam opinantur.

Tigrānemq; meū: nec farnacis arma reliquas
Admoneo: nec tu populos utraq; uagantes
Armenia. pontiq; feras per littora gentes:
Riphæasq; mānus: & quas tenet æquore dēso
Pigra palus scythici patiēs mæoticia plaustri
Sed quid plura moror? totos mea nate p ortus
Bella feres: totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas. omnes redeant in castra triūphi.
Et uos qui latio signatis nomine fastos
Primus in epyrū boreas agat inde per arua
Graiorū: macedumq; nouas acquirite uires:
Dū paci dat tempus hyems. sic fat̃: & omnes
Iussa gerunt: soluuntq; cauas a littore pupes.
At nunq̃ patiens pacis longæque quietis
Armorum: ne quid fatis mutare liceret:
Assequitur: generiq; premit uestigia cæsar
Sufficerent aliis primo tot mœnia cursu
Rapta: tot oppressæ depulsis hostibus arces:
Ipsa caput mundi: bellorum maxima merces
Roma: capi facilis: sed cæsar i omnia preceps
Nil actum credens: cū quid superesset agēdū:
Instat atrox: & adhuc q̃uis possederat omnem
Italiam extremo sedeat quod littore magnus
Communē tamen esse docet: nec rursus apto
Vult hostes errare freto. sed molibus undas
Obstruit. & latum deiectis rupibus æquor:
Cedit i immēsum cassus labor: omnia pontus
Haurit saxa uorax: montesq; immiscet harēis
Vt maris ægei medias si celsus in undas
Depellatur eryx: nullæ tamen æquore rupes
Emineant: uel si conuulso uertice gaurus
Decidat in fundum penitus stagantis auerni.

Ergo ubi:postq̄ non ualuit moles ĩ mare iacere ut Pom.brundusii icluderet statuit deide circundare uallo Tenuit:firmare potuit. Vado:pfundo. Cæsis syluis:hoc ē ualo munire brūdusium cœpit. Late: spaciose ut pōte cōstructo adiret mœnia brūdusii. Tales.s.p similitudinē ostendit qūo mare obstruere uoluerit Cæsar:ne nauigari posset a Pōpeio:quēadmodū iqt Xerxes:cū ĩ Græciā traiecit inumeg:exercitum ut q̄cūq; iret fluuios desiccaret.Vnde ē illud Iuue.Credit oli Velificatis Athos: itē epotaq; flumia Medo prādēte. Athos: mōs ē Macedōiæ altitudinis admirādæ mari ægeo supeminēs.Xerxes cū bellū Atheniēsibus iferret facto pōte p hellespōtū ex Asia exercitū traiecit ĩ Europā:deinde hūc mōtē Athō defossum:partim insulā fecit partim montē reliqt & p mediū mōtē nauigabile iter fecit p mille & qngētos passus:dicit ergo quēadmodū mare hellespōtū pōte traiecit & Athō mōtē nauigabilē fecit:ita ēt cōatus ē nunc faceret Cæsar ut Pōpeiū clauderet & Brundusii obsideret. Tumidū: supbū: qa iratus ē cōpedes Neptūno.Iuue.ipsū cōpedibus quixerat ē nosigæū. Aequora.s.hellespōti. Pōtib:ut maria quoq; pōtibus iūgeret. Admouit:adiūxit.

Ergo ubi nulla uado tenuit sua pōdera moles
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis:
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum sup æquora xersē
Construxisse uias:multum cū pontibus ausus
Europamq; asiæ:sestonq; admouit abydo:
Incessitq; fretum rapidi simul hellesponti.
Non eurum zephyrūq; timēs:cū uela ratesq;
In medium deferret athon.sic ora profundi
Arctantur casu nemorum:tunc aggere multo
Surgit opus:lōgæq; tremūt sup æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens:curis animū mordacibus angit:
Vt reseret pelagus:spargatq; p æquora bellū.
Sæpe noto plenæ tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo:spaciumq; dedere carinis.
Tortaq; p tenebras ualidis balista lacertis
Multifidas iaculata faces:ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ:ne littora clamor
Nauticus exagitet: neu buccia diuidat horas:
Neu tuba præmonitos pducat ad æquora nau-
Præcepit sociis:iā cœperat ultima uirgo -tas
Phœbum laturas ortu præcedere chelas:
Cum taciti soluere rates:non ancora uoces
Mouit:dum spissis auellitur uncus harenis:
Dū uaga curuantur mali:dumq; ardua pinus
Erigitur:pauidi classis siluere magistri.
Strictaq; pēdentes deducunt carbasa nautæ:
Nec quatiunt ualidos ne sibilet aura rudētes.

Europ.iq;.a.seq.ephexegesis ē:nā sestos ē oppidū in Europa:abidos Asia. Vela:raq;.i.uela ratiū endiadis: sicut Vir.Molēq; & mōtes.i.molē montiū. In.m.d.a.i.per mediū montē nauigaret. Ora.i.hostia maris. Arctāt.i.a Cæsare. Casu.n.i.cadētibus arboribus i scisis. Aggere:qa aggerē uallo addidit. Tremūt.s.æ.t.qa fūdametū erat istabile:iō turres q̄ eminebāt istabiles erāt. Pōpeius:cæsar obsidere pabat Pō. ĩ mœnibus brūdusii qd cū uidret Pōpeius:idigno aīo ferēs q̄rebat qua rōne posset erumpe:nec prius destitit q̄ ruptis molibus sequenti nocte cū oī exercitu egressus ē. Ora.p.i.hostia maris. Cōpressa:obstructa. Tellure:aggere. Angit:cruciat animum curis: qa pati nō posset se iclusum eē. Spgat bellū:uidelicet classe sua. Sæpe:ut id faceret:flāte uento & plenis uelis rostra i moles illas collidebat:ut rūperet aggerē cæsaris:& statim tormentis fracta mole iter apuit:ut exire posset. Noto plene rates.i.uela ratiū plēa uētis. Tēsis.r.qa sperāte uēto tenduntur rudētes. Discussere:dissipauere. Spacium.c.ut exire possent. Torta.s.ē.balista dr īstrumentū quo tela maiora iaciunt:dictū ἀπο τοῦ βαλλειν.i.iaciēdo. Validis.l.qa qbusdā hastis torquēt ut itendant postq̄ itēsæ sunt remitunt. Vt.t.t. postq̄ satis rupta moles ē Pōpeius omnē exercitū apparatū esse iussit: ut sequēti nocte militibus paratis nec ullo bucciæ sōitu excitatis:sed clā oēs cōuenirent: & ex oppido exirēt clā cæsare. Nec.c.n.e.s.repcussiōe uocis:qa iuxta littus.si qs clamorē eddiderit:stati uox eius repcutit. Neu.b.d.ho.qa noctē in quattuor partes diuidūt: & una quæq; ps ternas horas cōtinebat: q̄ uigiliæ nocturnæ appellabāt. Horas:ut primis custodibus secūdi succederent:tertii secūdis. Deducat: ne tuba signū det mouēdi castra ut iscīis hostibus aufugerē. Iam.c.u.l.u. nūc describit tēpusquo Pom.discessit e Brundusio:Astronomice.Dicens autūnale fuisse æqnoctiū.quod fit octauo kalēdas octobris sole ĩ libra posito.Vernale āt æqnoctiū fit octauo kalēdas aprilis:sole i ariete posito:dixit ultia uirgo:nā signifer circulus ĩ quo.xii.signa cōtinētur ita p zonas tripartitas ĩ obliquū extēditur:ut cursum solis continet:ipse circulus qui zodiacus appellatur:ita per zonas uertitur:ut sol i uno quoq; signo mensis unius spaciū consumat:ergo discēdēte uirgie sequē libra:chelæ scorpii librā faciūt:quo circa ultia uirgo iqt:iā cepat discedere subsequēte libra.i.chelis scorpii subsequētibus:ĩ qbus cursus solis futurus erat cū ergo i libra cursus solis ēe cepit æqnoctiū est autūnale.recte ergo ultima uirgo.i.ultima pars uirginis. Ceperat præ:qa cum sēsim discesserit uirgo: iam subsequtur libra. Chelas.i.libram. Ortu:quia occidente uirgine oritur libra:& statim est æquinoctium autūnale. Voces.m.i.sonitū fecit. Vncus.s.ancora.nullas uoces fecit dum euelleret. Dū.u.c.m.s.ne impediri posset. Ardua.p.arbor alta nauis. Siluere.m.ipsi quoq; gubernatores nauium taciti suū qsq; officiū pfecerūt. Pendentes:qa pendere uidet:cū uela detrahūt & iuoluūt. Stricta carbasa:iuoluta uela. Nec.q.u.ru.quod solent facere nautæ:sed nō nūc ne cōcussæ rudētes sonitū redderēt & sibilū auræ facerent:sed sēsim & qete trahebāt.

Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur
Quam retinere uetas liceat sibi pdere saltem
Italiam:uix fata sinunt:nam murmure uasto
Impulsum nostris sonuit mare:fluctuat ūda:
Totq; carinarum permixtis æquora sulcis
Ergo hostes portis quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides: murisq; recepti
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt:pelagusq; dolent cōtingeř classes.
Heu pudor:exigua ē fugiēs uictoria magnus.
Angustus puppes mittebat in æquora limes:
Arctior euboica quæ calcida uerberat unda.
Hic hæsere rates geminæ:classiq; paratas
Excepere manus:tractoq; ad littora bello
Hic primū rubuit ciuili sanguine nereus:
Cætera classis abit summis spoliata carinis:
Vt pagasea ratis peteret cum phasidos undas
Cyaneas tellus emisit in æquora cautes:
Rupta puppe:minor subducta ē mōtib9 argo
Vanaq; pcussit pōtum symplegas inanem.
Et statura redit.iam phœbū urgere monebat

Dux etiam:Pompeius nam solum non resistit tibi o fortuna quia tu uolebas ut ex Italia discederet sed ipse te rogat sibi licere amittere Italiā.i.e mābus cæsaris aufugere. Quā.r.u.tu fortūa uetas Pompeiū retinere Italiā:& ipe cōsentit.imo pcibus optat ut sit sibi fas illā pēitus amittere. Nā.m.u.quia dū naues i mare pueherentur īgens sonitus factus ē.adeo ut uigiles Cæsaris excitauerit. Vasto pro uastarū nauiū pōdere. Fluctuat:qa unda fluctuans excitauit uigiles cæsarianos. Permixtis:cōfusis. Ergo ho.p.pom.q peritissimus dux erat existimauit id qđ futurū erat.uidelicet ne taciti discedere possent:sed hostes sentirent:& ipsis cedentibus non dubitauit fore ut brūdusii oppidani apirēt cæsarianis portas : quia a militibus suis nō satis placide tractati fuerant: sed fecit ut p oēs uicos urbis munitiones opponerēť: & solū effoderēt cratibusq; tegerēt supppolita terra ne hostes supiores eē possent dum p urbe discurrerēt.hisq; castris ipositis & foueis iter eēt iclusū: Interea spacii datū ē Pompeio:& suis ut discederent.

Quas portas:ergo qa secesserat ex portis Pompeius cū exercitu. Petūt:cæsariani. Cū fato cōuersa fides: qa ita fieri solet:ut fides muteť cū fortuna.Oui.Et cū fortuna statq; caditq; fides.Ita & qui cū pōpeio senserant:cū cæsare nūc sentiebāt. Ora petūt.Noluit dicere discurrunt p portus:Sed ora.i.hostia. Per.c.quia portus & lingua ubi sitū est Brundusiū duo cornua quasi porrigit & portū efficit Et ut iquit Strabo Brūdusii portus sua excellentia præstat.Multi.n.ore uno portus includuntur:qui nulla fluctuum agitatiōe pturbanť.cum i terra sinus excipiāt: ut forma ipsa ceruī cornibus simillima sit:unde & nomen iditū est:locus eni cū urbe ceruino capiti maxime ē cōparādus: nam ligua Mesapiorū brūdusiū caput cerui uocatur.

Dolēt.s.Cæsariani q̄ classes mare obtinuerāt. Heu pudor:cæsari parua uictoria uidebať q̄ Pōpeius fugerat. Angustus:dicit qa munitiōibus occlusus erat portus & relictus erat limes augustissimus exeūdi:dicit ergo q̄ brūdusii portus molibus cæsaris adeo exiguus erat:ut naues exire non possent:sed paulopost duæ naues exire non potuerunt:quæ a cæsarianis captæ fuerūt. Limes:angustæ fauces molibus cæsaris.

Chalcida.ē urbs Eubocæ:cuius maris hostium angustissimum ē.i.arctiores fauces erant q̄ unda quæ uerberat pulsat & inundat chalcida. Hic:in angustis faucibus. Paratas.i.eorum qui parati erant contra classem. Excepere.i.milites ad obsidionem parati compræhendere eas duas naues aut per manus:harpagonas intelligit. Hic primum ru.unda maris primū rubuit multis occisis cum se defenderent. Nereus.i.mare. Cætera classis abit:quemadmodum inquit per symplegades Iason cum argonautis pertransit:ut pupi comprehēsa:cætera nauis incolumis euaserit.Ita classis Pōpeii ē emissa i extremis angustiis. Pagasea ratis:argo qua Iason in colchos ad rapinam aurei uelleris nauigauit Pagasa autē oppidum fuit thessaliæ:ab ubertate fontiū nomē habens.Nā πηγη significat fontem huic adiacet sinus pagasicus ex quo Iason nauem deduxit i altum quidam iepte legerunt pegasea:a monte:quorū error manifestus ē nam pterq̄ q̄ syllaba prima repugnat pegasus mons in thessalia nusq̄ in geographis apparet. Peteret undas phasidos.i.cum nauigaret colchos:nota qdem fabula.Aeson & pelias fratres fueres & reges Thessaliæ. pelias filias tantum habuit.Aeson uero unum filium Iasonem pelias sub specie gloriæ filium fratris parabat exponere periculo.qa uidebat post mortē suam fore:ut i regnum ueniret nepos:tandē Iason a pelia excitatus ad colchos profectus est ad tollendum uellus aureum de quo fata responderant ubicunq; illud eēt futurū illic iperium orbis terrarū:nauigauit igitur ad isulam colchon:unde necesse erat per angustias symplegades una cum argonautis transire.Symplegades sunt duo saxa i pōto euxino quæ ab utroq; latere concurrebant:& i locum suum redibāt.nō sine ratione finxerūt hoc poetæ quoniā paruo discrete iteruallo ex aduerso intrātibus geminæ cernebāť:paulūq; deflexa acie coeuntiū speciē pbebāt.nā fieri solet ut q̄to magis appropinquať : tāto magis apire uideanť unde dicūtur a uerbo græco συμπληττω.i.pcutio & collido Iason igiť quū trāsiret p symplegades dicūť cōcurrisse sed ipse sceleri remorū ipetū cū naue elapsus ē:extrema tamē pupe cōpræhensa:& mutilata sic nauis Pom.p āgustias portus aufugit relictis aliis. Emisit i æquora.i.tellus utrūq; latus emisit. Cyaneas.i.symplegades.nā cyaneæ ēt symplegades appellāť. Cautes cyaneas.i.utrunq; latus.i.dextrū & sinistrū.

Mōtibus.i.ex illis cautibus & saxis cōcurrētibus. Minor.qa minor potesta egressa ē. Vana : quia nō fregit nauē sicut uolebat. Inanē.sine naue. Statura redit quia idignata ē symplegas & noluit amplius cōcurrere sed nūq̄ mota ē i littore. Iā phœbū:iā iquit aurora fulgebat:q relicto iferiore hemispærio significat aduentare diem & solis ortum. Non idē.q fuerat tota nocte:qa icipiebat clarescere. Eoi : oriētalis. Vrgere: instare.

Albaq̃.n.l.r.ſ.nondũ dies erat:ſed ſtellæ incipiebãt iã langueſcere:q̃a ſuperueniente ſolis ortu langueſcit lumen ſtellaꝝ. Propioribus: ꝓpinqoribus:nam propinquiorã ortu ſolis primo langueſcũt. Et iã.p.h.ſtellæ.n. ſupueniẽte ſole i cæli colorẽ mutari uidẽſ:ideo dicit plauſtra bootæ flecti:q̃ uertunſ circa Polũ arcticũ. Languẽtia:obſcura. Maioreſq̃.l.ſt.ſenſim dicit primo ſtellas ꝓpinqores luci ſolis euāeſcere.& deinde maiores ſicut ſtella Mercurii & alioꝝ planetaꝝ. Lucifer.r.d.Lucifer q̃uis ſit maior cæteris ſtellis unde a luce appellaſ:tamẽ & ipe euaneſcete cœpat ſupueniẽte ſole. Pelagus iã.m.te.hoc ẽ oriẽte ſole ſine ullo piculo ſecurus cũ tota claſſe nauigabas. Nõ ea.ſ.ſ.nõ erat inqͭ ea fortũa tibi q̃ quondã fuerat:cũ pſecutus es piratas:tũc.n.tibi rebuſq̃ tuis aſpirauit:ut duoꝝ menſiũ ſpacio mare im menſũ qđ piratæ ifeſtũ reddiderãt paccaueris. Fortuna.l.i.fatigata q̃a pene ad ſatietatẽ uſq̃ triumphauerat. Deſtituit.ſ.te. Cũ cõiuge.p.nũc p idẽ mare pulſus fugis cũ uxore:natis:& ſenatu populoq̃ ro. Coniuge:Cornelia filia ſcipionis. Natis:Cn.& ſexto Põpeio. Penates.i.uniuerſam familiã. Ingẽs exul: q̃uis ſis exul:tamen igens : uidelicet populis comitãtibus te. Querit̃ in.cauſã cur lõgius ab Italia diſceſſiſti:credo hãc fuiſſe.ſ.ne ducẽ ſuũ uictũ i regiõe ſua cõſpiceret ſed ꝓcul tãtũ ducẽ: q de bene meritus fuerat indigna morte affici uoluerit cõſpiciat.ſ.ſit ob hoc q̃a ſupi maluerit ne i pr̃ia ſepeliaris. Phariæ.b.q̃a loco ſupplicii fuiſſet Italiæ:ſi i ea tã idigna morte afficereris iõ dii i ægypto uolũt te ꝓcul ab Italia occidi. Parcit̃ he.Italiæ ne uideat ducẽ ſuũ laceratũ:orbe remoto in ægypto. Immaculata:nõ poluta ſãguie ducis ſui. Põpei.

Non idem coĩ color ætheris:albaq̃ nondum
Lux rubet:& flamãs propioribus eripit aſtris:
Et iam pleias hebet:flexi iam clauſtra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cæli:
Maioreſq̃ latent ſtellæ:calidumq̃ refugit
Lucifer ipſe diem:pelagus iã magne tenebas
Non ea fata ferens:quæ cũ ſup æquora toto
Prædonem ſequerere mari:laſſata triumphis
Deſtituit fortuna tuis.cum coniuge pulſus
Et natis:totoſq̃ trahens in bella penates
Vadis adhuc ingẽs.populis comitãtibꝫ exul.
Quæritur indignæ ſedes longinqua ruinæ
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerit:phariæ buſto dãnantur harenæ
Parcitur hæſperiæ:ꝓcul hoc & i orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas:romanaq̃ tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine magni.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER .III.

PRopulit ut claſſẽ uelis cedentibꝫ auſter
Incũbẽs: mediumq̃ rates tẽuere profũdũ
Oĩs in ionios ſpectabat nauita fluctus:
Solus ab heſpia non fluxit lumina terra
Magnus:dũ patrios portꝫ:dũ littora nũq̃
Ad uiſus reditura ſuos:tectumq̃ cacumen
Nubibus & dubios cernit uaneſcere montes.
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Membra ducis:diri tum plena hororis imago
Viſa caput mœſtum per hiantes iulia terras
Tollere:& accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus elyſiis campoq̃ expulſa piorum
Ad ſtygias inquit tenebras:maneſq̃ nocentes
Poſt bellum ciuile trahor.uidi ipſa tenentes
Eumẽidas quaterẽt q̃s ueſtris lãpadas armis

Pharſaliæ liber tertius.

PRopulit ut claſſem : Hic tertius liber hæc continet.Primo quemadmodũ Iulia Pompeium: cui in ſomnis apparuit extertet:deĩde quomodo Cæſar de mandata Curioni rei frumentariæ cura ſpoliat ærarium: poſtea catalogus fit populorum:quos Pompeius cõtra Cæſarem armauit : ſubſequẽter Cæſar Petreium & Affrãium in Hiſpania:petẽs Maſſiliã oppugnare conſtituit : & huic bello Decium Brutũ præfecit:primum Iulia deſcribitur quæ in ſomnis territat Pompeium. Solus.m.nõ.fle.hoc fieri ſolet ut homines ſaciari nõ poſſint ea intuendo.q̃ ſibi cara ſunt:ſic hoc loco facit Pom.nã ex Italia nauigãs cum uniuerſa claſſe alii alia loca ſpectabãt ſolus Pom.nunq̃ oculos ab Italia deflexit. Auſtar uentus:meridionalis. Velis cedentibus: q̃a uentis uela cedũt cum inflanſ. Nunq̃.re.q̃a nũq̃ poſtea rediturus erat i Italiã. Cacumina:montiũ q̃a in cacumine montis reſidere uidenſ nubes. Dubios:q̃a primo q̃dem incertus erat uideret:nec:ne:ſed cũ magis atq̃ magis recederet euaneſcebãt:donec nihil omnino uidere poſſet. Inde.ſo.poſt hæc (ut ferme fit)ex lãgore ſomnus irrepſit nã ſi q̃s feſſus eſt calore & frigore ex ipa ſolicitudine i ſomnũ reſoluiſ:ſicut nunc Pom. Diritũ:uix Pom.ſomnus iuaſerat:quũ ſtatim Iulia Pompeii olim uxor i ſomnis uiſa ẽ ſibi obuerſari:minaciter in uerba prorumpens. Per.hiã.t.quaſi aperta terra erumperet. Furialis:furenti ſimilis. Sepulchro : ſubaud:.i. Sedibus:hoc ait faciunt ciuilia bella quæ geritis uos:ut cum ego in campis elyſiis qeſcerem:nunc cogar ad inferos trãſire:ſed dabitis pœnas:& ita miata ẽ Pompeio. Sedibus elyſiis: ubi aĩæ pioꝝ ut poetæ fingũt dicũſ hitarẽ. Emẽides.i. furias .ſ.Megerã: Alecto:& Teſiphonẽ. Lãpadas : faces de phlegetõte accẽſas.phlegetõ amnis inferoꝝ totus igneus. Vrĩs.ar.ut poſt bella ciuilia ſupplicia digna daretis.

Præparat innumeras pupes acherõtis adusti
Portitor.in multas laxantur tartara pœnas:
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt:lassant rumpentes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti magne triũphos:
Fortuna ẽ mutata toris:semperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos
En nupsit tepido pellex cornelia busto:
Hæreat illa tuis per bella per æquora signis:
Dum non securos liceat mihi rũpere somnos.
Et nullũ uestro uacuum sit tempus amori:
Sed teneat cæsarq; dies:& iulia noctes.
Me non letheæ coniunx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui:regesq; silentum
Permisere sequi:ueniam te bella gerente
In medias acies.nũq̃ te magne per umbras
Perq; meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora.bellum
Te faciat ciuile meum.sic fata refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille dei quanuis cladem manesq; minentur
Maior in arma ruit certa cum mente malorũ.
Et quid ait uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animus a morte relictum:
Aut mors ipsa nihil:titan iam pronus i undas
Ibat:& igniferi tantum demerserat orbis:
Quantũ deesse solet lunæ:seu plẽa futura ẽ
Seu iam plena fuit.tunc obtulit hospita tellus
Pupibus accessus faciles:legere rudentes
Et posito remis perierunt littora malo.

Præparat:Charõ se parauit ut oẽs aĩas in hoc bello ciuili morituras multis nauibus p paludem traduceret: q̃a uno cymba facere hoc nõ posset. Portitor:charõ. Laxanẽ apiunẽ & delitanẽ ut capiant aĩas ciuilis belli ad supplicia. Vix.o.di.ut tot hõies i bello pituros:ut ad rũpẽdi stamia uix parcæ sufficere possẽt. Lassãt:fatigãt. Opi:in rũpẽdis staminibus. Cõiuge me:quoad ego iq̃t tibi cõiũcta fui scda fortũa sp bella tua cõitata ẽ: nũc uero cũ cõiuge mutata ẽ ẽt fortũa:tibi.n.coniũcta ẽ Cornelia q̃ sp uiris suis ifelix eẽ cõsueuit. Lætos.t.i.sp ui ctor fuisti:& de hostibus triũphasti. Fortũa.m.t.i.mutata cõiuge mutata simul ẽ fortũa. Fato:ita dii uolue rũt ut uiri qbꝫ cõiũcta eẽt Cornelia i.felices forẽt:hoc dicit pp publiũ Crassũ licinii Crassi filiũ q cum pr̃e & oĩ exercitu cæsus fuerat:huic publio primũ Cornelia nupserat:adolescẽs spectatæ uirtutis fuit:& sub Cæsa re militauit i gallia ipius opa.P.Crassus i illã regionẽ pfectus fuerat:nõ pr̃i in pthiã exercitũ ducẽti:hũc cæ sar moleste tradidit. Pellex:cornelia Scipionis filia. Cn.Põpeio nupsit n̄ uirgo:sed uiro eius i pthia mor tuo Publio Crasso:ierãt puellæ ãbitiões pulchra erat pter corporis formã litteris istructa.fidibus quoq; p sõare sciebat:geometriã didicerat philosophiã haud temere audire cõsueuerat:mox erant illi ois fastus & arrogantia:q̃ uitia huiusmõi artibus fœminis instru ctis eẽ solẽt. Pellex:cũ inuidia q̃ marito suo nõ con iũcta erat:sed.P.Crasso adolescẽti spectatæ uirtutis.

Tepido bu.qa uix extinctus erat rogus prioris mari ti:& iã altero uiro se cõiũxerat.Vel tepido busto refe raẽ ad Iuliã.i.sepulchro meo adhuc calẽti. Hæreat il la.t.cõcessio color cũ id confirmare uidemur:qđ ma xime negamus. Hæreat.i.quocũq; dux tuis exercitũ sp bello tuo hæreat.q.d.nõ hærebit. Dũ li.esto q̃ hæ reat semp:sed nũq̃ te securũ dormire pmittã. Vacuũ sit tps amori:se indignatã ostendebat q̃ secundas nu ptias:appetiisset põpeius. Sed teneat:sed Cæsar die te infestet·ego uero nocte. Me non le.non existimes me d̃ lethea palud bibisse q̃ facit imemores umbras: sed i imo pectore meo recõditũ ẽ scelus tuũ:ut abole ri nõ possit.Lethe ẽ palus ad iferos de q̃ cũ umbre bi berint omniũ reꝝ & maloꝝ obliuiscunẽ pressoꝝ cũ eẽnt i corporibus:hãc paludẽ uel flu.iferna exũdatiõe prũpẽtem pterlabi berenicẽ circa extimũ syrtiũ cor nu r̃fert Solius.ẽ ẽt lathe flumẽ i hispãia:qđ a celtibe ris & uacceis labiẽ auctore Strabõe. Silẽtũ:mortuo rũ ubi sũt iferi. Veniã:ut tibi terrorẽ incutiã. Nũq̃ tibi:& uelis nolis sp eris gener pr̃is mei cæsaris. Per que me.ma.qa umbræ & mães mei faciẽt te inuitũ eẽ generũ cæsaris. Abscindis fru.frustra affinitatẽ dirĩ mis bello:qa i bello morieris & ad iferos dẽscẽdes ubi ego sum. Pignora.i.affinitatẽ q̃ tibi ẽ cũ patrem eo.

Per amplexus dela.ma.q Põpeius eã amplecti uolu it i sõnis nã pdite hãc amauit uxorẽ. Ille dei : ostẽdit magnitudinẽ põpeii q q̃q̃ multa signa nuntiarenẽ: q̃ aduersa sibi oĩa significarẽt:tamẽ maior erat ad bella gerẽda:& nunq̃ deterrebaẽ:quo mĩus uolũtatẽ suã pficerẽt. Dii minẽẽ.s.signis q̃ supius descripsit Luca. Mães·umbræ mortuoꝝ minẽẽ cladẽ. In ar.i.in bella. Cer ta cũ mẽ.ma.ẽt mori certus:bellũ tamẽ magno aĩo suscipiebat. Aut nihil ẽ sẽsus aius:dilẽmate utiẽ pulcher rimo:nõ igr̃ timẽdũ ẽ hoc sõniũ:aut.n.post mortẽ sẽsus nullus relinqẽ aut post mortẽ sẽsus relinqẽ:si nullus: mors igiẽ nihil ẽ.ergo nõ metuẽda si rliqẽ:mors nihil ẽ:qa aĩa ẽt post mortẽ uiuit ab utraq; igiẽ pte:cõcludit nõ eẽ timẽdã mortẽ. Aut nihil ẽ sẽ.s.cũ corpus moriẽ.ergo mors nõ ẽ timenda. Aut mors ipa nihil.nã post mortem aius est q uiuit:ergo nihil timenda mors. Nihil.qa nõ priuat uitã.immo potius soluit aium: q hoc carcere corporis detẽtus ẽ:ut uigorẽ suũ exercere nõ possit. Titã iã p.describit tps:quo tãdẽ puẽit ad terrã Põ peius:dicit.n.sol ad occasũ tẽdẽs talis erat:quẽadmodũ lũa cũ dimidia pte sui semiplẽa ẽ. Plẽa fu.i.cũ crescit: & iã semilunũ ẽ hoc ẽ iã dimidia pte sui sol occiderat. Plẽa fuit.s.cũ decrescit. Hospita tel.s.macedonia. Le gere:pro collegerunt rudentes in spirã. Remis:qa detractis uelis:remis littora petierũt. Posito : p deposito & flexo malo. Cæsar:cæsar postq̃ uidit bellis lassum esse Põpeium:q̃uis relictus solus i Italia esset : tamen do lebat q̃ Põpeius euasisset quẽ maxie cõphẽdere cupiebat. Solus dux.s.cæsar:& ordo ẽ.cæsar dux solus stetit.

Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas:
Absconditq; fretum classes:& littore solus
Dux stetit hesperio:non illum gloria pulsi
Lætificat magni:queritur q; tuta per æquor
Terga ferant hostes.neque eni iá sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti
Vt bellum differret erat.tunc pectore curas
Expulit armorum:paciq; intentus agebat
Quoq; modo uanos populi cócirct amores:
Gnarus & irarum casus:& summa fauoris
Annona momenta trahi.nanq; asserit urbes
Sola fames:emiturq; metus:cú segne potétes:
Vlgus alunt.nescit plæbes ieiuna timere.
Curio sicanias transcendere iussus in urbes
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis:
Aut scidit:& medias fecit sibi littora terras:
Vis illic ingens pelagi:semperq; laborant
Aequora ne rupti repetant cófinia montes.
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis:
Nec plus hesperiam lóginquis messibus ullæ:
Nec romana magis cóplerunt horrea terræ:
Vbere uix glebæ superat cessantibus austris
Cú medium nubes borea cogente sub axem

Carinas emissas:e portu brundusii. Absconditq; fre.clas.hypallage est:pro classes abscondere fretum:quia tectum mare classibus erat:uel hoc dicit quia medium mare tenentes uideri non poterant. Terga ferant ho. respexit ad illud:quia fugiebant. Præcipiti for ui.quia iá tanta celeritate omnia conficere gaudebat cæsar: ut nulla fortúa q̃tumlibet secúda esse satis uideret nisi re pfecta. Præcipiti:celeri & ueloci uiro in opibus. Nec uin tan.uictoria etiá sibi parua esse uidebat:q̃ bellú differret:q sibi gerere bellú gratius erat q̃ uincere. Tunc pectore curas:sed postq̃ uidit ademptam occasionem sibi belli gerendi:animú ad alia conuertit.s.ut sibi populorum animos faceret gratos:& cum uideret nihil eé quod magis placeret populo:q̃ ut annona abúdaret. misit in Siciliam Curióem:Valerium uero legatum in Sardiniá:quæ duæ regióes sunt feracissimæ ut inde magnam frumenti copiam adueherét.hác rem optime tangit Appianus:dicit enim Cæsarem fractis publici ærarii claustris thesaurisq; raptis:Lepidum æmilíú urbi præfecisse:tribunum aút Marcú Antoniú Italiæ:Curionem Catonis loco iperare Siciliæ uoluisse. Quintú Sardiniæ:ad illyricos.C.misisse Antoniú.Licinio Crasso galliá:quæ intra alpes sita é: regendá tradidisse:classem quoq; duplicé summa celeritate fieri mádasse:circa Ioniú ac Tyrrhenú.classis pfectos iam pridem ad id constitutos delegauisse Dolobellam & Hortensium:eo modo Italiá inaccessibilem Pópeio arbitratus cæsar í iberiá descendit:Petreio & Aphranio pópeii ptoribus occursurus. Pectore curas:q̃uis ita gauderet bello:tamé hoc tépore adempta occasione belli gerendi:hanc oém curam deposuit. Quoq; modo.i.quocunq; modo. Agebat:cogitabat. Uános amores po.quia fides populi cú fortuna mutatur: ut Iustinus:quo fortuna eodé & se fauor hominú inclinat. Gnarus & irarum causas:nouerat enim nihil eé quod magis aíos populariú cóiungeret sibi: q̃ si commeatibus abúdarét:quia cú populus fame laborat nihil timet:si nihil timet:ergo liber é:sed ne nihil timerent ipos nullius rei idigere uoluit. Irarú causas.s.erga se:si iopia fuerit. Gnarus.i.pbe sciés. Annona.s. ab uel pp annoná. Et suma fauoris.si copia fuerit annonæ illa gignet amoré iter populú & pricipé. Momenta.i.nutrimenta. Asserit.i.uendicat. Sensus pp famé plæbs sæpe uédicat sibi libertaté occiso tyráno.

Emiturq; metus:Ná si princeps alit populos suos. ipum timere icipiét:illa.n.códitio placet:& qa placet metuút:ne sibi irascat priceps. Segne.i.ignobile. Nescit plæbes ieiunia timere: pbari ét hoc pót a cótrario sensu : si plæbs ieiunia nihil timet ergo satura oía timet plæbs & plæbes dr í casu noiatiuo. Curio sicanias: dicit cæsaré misisse curioné in Siciliá ut ibi simul bella gereret:& rei fruméntariæ curá hŕet. Duxit át secú tres legiones. Sicanias.i.siculas. Qua mare telluré:diuersas opiniones tágit:& significat illas angustias inter Apœninum & pelorum positas & dextera latus a peloro é:ubi periculú est maris:qd appellat sylla.in sinistro uero latere é charybdis:dicit ergo iusse in eá parté Siciliæ:ubi est angustú mare inter pelorum & apœninú:q mótes olim iúcti:Italiá cú Sicilia cótinuabant:deinde aut inqt assiduis undis abrupta é tellus media:aut certe fluctibus assiduis interrupta:ut Siciliá ab Italia separauerit·alii dicunt terremotú fuisse & partem mediam mótis ita mare occupasse Strabo dicit : Siciliá nihil magis q̃ abscissum ab Italia fragmétú uideri. Aut scidit.s.terremotu uel assiduis fluctibus obruit. Et medias fecit s.lit.ter.p ipum mare mediú fecit sibi littora terras. Terras.s.Siciliá & Italiá diuiso apœnino a peloro q cótinuabant Siciliá cú Italia:& Italia a sinistra:Sicilia a dextra factæ sunt littora maris. Vis.i.ipetus pelagi. Laborát æquora.qa ubi mare angustius est illic solet eé impetuosius:ergo agitant maria ibi. Mótes.s.pelorus apœninus. Confinia:Italiæ. Repetát.i.iterum coniungátur. Bellaq;: non satis est misisse Curionem in Siciliam:sed etiá misit ualerium in sardiniam:ut ibi simul bella ferret:& rei frumentariæ prouideret. Sardoas:a Sardinia sardous formatur:sunt q̃dam deriuatiua q paruciores syllabas habét suis primitiis:q̃uis econtrario fieri debeat:ut Hispania hispanus:& Sardinia sardus:& sardous. Vtraq; insu.s.Sicilia & Sardinia:q̃ sunt uicinæ:angusto mari intercludút. Nec plus.nulla terra est feracior fruméto Sicilia & Sardinia:adeo ut sint horrea duarum prouinciarum:uidelicet Italiæ & hispaniæ. Hespiam : Hispaniam.

Messibus.i.frugibus aduecticiis. Vbere:abundátia. Cú me.dicit Siciliá & Sardiniá uix fertilitate frugú a libya supari:quá cóstat eé fœcúdissimá unde Hora.qcqd d libycis uerrit areis. Cessáte q̃do igt aphrica flate austro q calore iducit péuria laborat:at si pluuiæ abúdarét mirifice ibi nascút fruges. Supat.s.Sardiniá & siciliá.

Magnũ:fertilẽ & fœ.undũ effusiõe pluuiaℊ. Cogente:cõgregãte. Axẽ:polum ãt arcticũ:q̃ est in meridie. Hæc ubi.nũc dicit cæsarẽ post hæc statim aĩum intendisse ad urbẽ romã:ut i p̃riam longo post tpe rediret. Hæc:q̃ ad rẽ frumẽtariã ptinẽt. Nõ ar.agmina:qa milites depositis armis duxit:q̃si nõ bellũ p̃riæ inferret: sed ad eã uictor rediret. Proh:o si iquit Cæsar cõtẽtus fuisset uictoria galloℊ:in patriã redire q̃ speciosissimũ de hostibus triũphũ ducere potuisset:sed dũ plura uincere uult minus laudis cõsecutus ẽ. Arcto.i.septẽtriõe: ubi ẽ germãia & gallia trãsalpia:sed tamẽ magis Britãnia declinat i occidentẽ. Seriẽ:ordinẽ reℊ. Lõga põ.lõgo ordine captiuoℊ p̃cedente de more triũphantiũ.

Effusis magnum libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi sũt prouisa duci:tũc agmina uictor
Non armata trahẽs:sed pacis habentia uultũ
Tecta petit patriæ:proh si remeasset ĩ urbem
Gallorum tantum populis arctoq; subactis:
Quam seriem rerũ lõga præmitterẽ pompa?
Quas potuit belli facies:ut uincula rheno
Oceanoq; daret:cælsos ut gallia currus
Nobilis:& flauis sequeretur mixta britannis.
Perdidit o qualem uincendo plura triũphũ.
Non illum letus uadentem cœtibus urbes
Sed tacitæ uidere metu:nec constitit usquam!
Obuia turba duci:gaudet tamen esse timori
Tam magno populis:& se non mallet amari.
Tanq; & præcipites superauerat anxuris arces
Et qua pontinas uia diuidit unda paludes.
Qua sublime nemus scythicæ q̃ regna diãæ.
Quaq; iter ẽ latiis ad summam fascibus albã
Excælsa de rupe procul iam conspicit urbem
Arctoi toto non uisam tempore belli:
Miratusq; suæ sic fatur mœnia romæ.
Te ne deum sedes non ullo marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius quod non latias eous in horas
Nunc furor icubuit:nec iũcto sarmata uelox
Pannonio:dacisq; getes admixtus.habenti
Tam pauidũ tibi roma ducẽ:fortuna pepcit
Quod bellum ciuile fuit.sic fatur:& urbem

Potuit.s.p̃mittere. Belli fa.i.dissonas liguis habitu & armis. Vt uincula:exponit quõ id fecere potuerit: qa pictis uictoriis gestabãt in triũphũ duces: urbesq; captas:& populos bello subactos ãte curℊ. Vt:p q̃liter. Vincula rhe.qa rhenũ põte iunxit decẽ diebus: & transgressus est in germaniã quã subegit:& deinde britãniã. Cælsos cur.i.triũphales. Britanis:quia britãni sunt flaui:sicut res ipã ostendit:& Cæsarẽ sequẽtur:ergo Cæsar dũ uictoria galloℊ & germãoℊ britãnorũq; minime cõtẽtus est:sed alias uictorias addere tentat:maiorẽ triũphũ pdidit. Nõ illũ læ. uenientẽ cæsarẽ nõ læto uultu excepe urbes:sed mæsto: q̃ tãq̃ hostẽ cæsarẽ timuerũt. Lætis cœti.quia urbes nõ p cesserũt Cæ ari obuiam honoris gr̃a. Esse ti.gaudebat Cæsar·tũ se p̃bere formidãdũ populis hic sine dubio Luca.Põpeius ẽ q capta occasiõe sp cæsarẽ inuiq; dilacerat. Iãq; & p̃cipites:nũc dicit q̃ parte Italiæ iter cæsar fecerit:dũ romã petiit:conumerateq; loca & urbes: dicit primo p cãpaniã iter fecisse:& albã uẽisse: inde i Ausoniam tetẽdisse: & tãdẽ ad urbẽ puenisse. Præcipites: altas & q̃ i p̃cipitiũ stare uident. Anxuris:ciuitas cãpaniæ.ubi ανξυροσ iuppiter colit.i.imberbis: nã ανευ sine: & ξυροσ nouaculã significat:unde ciuitas Anxur dicta ẽ q:ut Pli.docet:alio noie Tauracina dicebat. Põtinas pa.q̃ nõ pcul sunt ab anxure inter uolscos.Iuue.Et põtina palus & gallinaria pinus·põtinæ paludes a cornelio cæthego cõsule siccatæ: ager que ex his factus:Mutianus ter cõsul pontinã paludẽ .xxiiii.urbiũ locũ fuisse pdit teste Pli.húc locũ siccare ẽt cõstituerat diuus Cæsar.ut refert Sueto.nisi morte p̃uẽtus fuisset. Vda uia.i.plaustris uia.q̃ est inter illas paludes. Sublime ne.i.nemus aricinũ diãæ consecratũ: ubi ẽ fons egerius : apud quẽ simulabat numa põpilius se cõsilia agitare de rep.romana cum egeria nympha a q̃ & fõs appellatus ẽ: Aricinũ uero nemus ab aricia sylua:urbi uicia ubi relegauit hippolytũ diana. Regna:sacerdotes.n.diãæ ariciæ r̃ges appellabãt: qd ostẽdit Sue.i Caligula:regẽ nemorẽsem uocãs sacerdotẽ diãæ:& flaccus i argõautis.Inmitis aricia regi:Mar.Qua triuiæ nemorosa petit dũ regna uiator. Scythiæ.q̃ colebat i scythia & i taurica regiõe:& sãguie hũano placabat iphigẽia ãt cũ horeste simulachℊ diãæ i Italiã detulit. Latiis.f.qa romãi cõsules feriis latinis albã cõuẽire cõsueuerãt:& uniuerso latio & albãis uiscerationẽ dabãt.und feriæ a feriẽdo dictæ sũt. Excelsa·postq̃ i albanũ montẽ cõsedisset Cæsar p̃spiciẽs de rupe alta mœnia urbis romæ uidit. Rupe.s.albãi mõtis. Arctoi.i.gallici & septẽtrionalis. Te ne deũ:cæsar ubi procul ex arce albana mœnia urbis Romæ uidit.i hæc uerba prupit:ad urbẽ romã apostrophãs te ne deũ sedes: cũ admiratiõe q̃dã legẽdũ ẽ:quõ inq̃t tã ignaui fuere romãi ut te o roma desererẽt:in q̃ sedẽ suã posuerũt dei: cui p̃sides sunt iuppiter Iuno & Minerua?. Non ullo mar.co.si bellũ forte igruerer.Cuius metu urbẽ egredi cogerent romãi excusandi forent. Pro qua pu.ur.q.d.pro nulla si pro roma nõ pugnauerint. Dii melius.s. fecerũt:ut hoc tpe nõ sint gẽtes natiõesq; externæ:q̃ semp inimicæ fuerũt imperio romano : Nam si bellum romanis intulissent magnũ periculum impio iminebat:cum tã formidolosus romãis dux cæsar hoc tempore foret. Eous furor.i.parthorum:qui paulo ante exacerbati fuerant contra romanos bello illato p Crassum: quem cum uniuerso exercitu occiderũt. Sarmata uelox.s.nõ incubuit:qui est populus scythiæ. Iuncto pannonio.i.iuncto populo pãnoniæ:quam nũc Vngariam uocãt. Getes dacis:populi sunt scythiæ de quibus ante dictum est ογετησ γετον:hic getes getæ dicit & geta. Quod bellũ ciuile fuit:quia bellum ciuile conflatum est:ideo salutẽ tibi dii o roma dederunt:sed si aliud bellum q̃ ciuile fuisset perisses. Subdit:ingreditur.

Attonitam: territam metu. Nāq; ignibus atris: cauſas explicat terroris romanoꝝ: quia exiſtimabant cæſarem urbe q̃ſi capta incendio & ferro oīa uaſtaturū. Vt. i. ac ſi capta eſſet urbs ab hoſtibus. Rapturus: euerſurus. Ignibus atris: incendio. Sparſuruſq; deos. ſ. creditur euerſurus templa deoꝝ. Fuit hæc men. tim. tantū mali timebāt q̃tum cæſar inferre poterat: uidelicet ut funditus urbē euerteret. Non omnia feſta: romani nō ſimulabant uultu lætitiā. imo nec poſſunt etiā odiſſe aīo cæſarem: tantū pauoris aīo cōceperant. Vix uacat: non licet romanis. Feſta omina: feſtiua auguria. Non fictas: ſaltē fictas: ſi nō ueras. Odiſſe: cæſarem. Phœbea palatia. i. ſibyllina: ubi libri ſibyllini ſeruabant. lōge eſt repetitū epitheton: Sibylla aūt ſacerdos phœbi erat: ideo phœbeia palatia appellauit. Nullo cogendi iu. quia ſponte ſua uenerūt nullo uocante. Cogendi ſe: quia nec cōſules: nec prætores: nec prīcipes de more cōuocauerant ſenatū. E latebris: e penatibus ſuis ubi latebat: & eo uerbo expreſſit pauorem. Sacræ ſedes. i. ſanctæ ſedes curiæ: quia in curia conſules ſuis ſedibus cum maieſtate quadam ſedebant: conſules aūt priores ſedes tenebant: ſecūdas uero prætores. Proxima. i. ſecūda poteſtas quia ſecūda poteſtas poſt conſules erat prætoria. Pretor: appoſitiue ſecunda poteſtas Lege: ſecundū legē nō erat ſecūda. Curules: nō ſolū nō aderant conſules nec p̄tores: ſed nec ſedes quidem ipſæ erāt. Cæſſere loco: de loco ſuo. Oīa cæſar erat: ibi non cōſules non prætores erāt: ſed ꝓ ipſis Cæſar fuit: in ipſo uno oīa fuere omneſq;: magiſtratus romani in uno cæſare cōſpiciebātur. Priuatæ uo. ſ. Cæſaris quia ſolus cæſar loquebatur: & nemo in ſenatu ſententiā dicebat: ideo quia loquebatur: niſi uox cæſaris: illius teſtis erat ſenatus. Curia: continens pro cōtento. i. ſenatus. Priuatæ uocis: ſolius cæſaris: & non publici conſilii. Sedere pr̄es: patres conſederūt in curia: & parati erant decernere quodcunq; iuſſiſſet: etiā ſi ſe regem facere uoluiſſet. Cenſere parati: nimio metu cōpulſi patres regnum cæſari decreuiſſent: etiā ſi peteret regnum: ſi tēpla. ſi iugulum: ſenatuſcōſultū in ſententiam cæſaris deueniſſet. Si regnū: ideſt ſi ſe regem eſſe uellet. Si tēpla. i. ſi in deorum numero eē uelit: ſicut impatores omnes relati ſunt. Iugulum ſenatus. i. ſi petit iugulari patres. Exiliū: ut in exilium mitāt patres. Melius. ſ. fuit urbi romæ. Quod plura iubere Erubuit: q̃a cæſar pudore deterritus: ne id q̃dem imperaſſet: quod romāi pati uolebant. Tamē exit ī irā: quis tāto furore ꝑculſi eſſent: libertas amiſſa uoluit experiri unum uirum Metellum: an tueri poſſet iura. Exit: erumpit. Virum: Metellum. Cæſar teſte Appiano romam delatus po. ueterum calamitatū recordatione turbatū: quam ſub ſylla & Ma. olim ꝑtuliſſet trepidantemq; magna ſpe pollicitationibuſq; leniuit: hoſtibus præferens humanitatem ac clementiā: Lutiū enim Domitiū a ſe captū cū pecuniis ac neceſſariis ſuis: libertati reditum fuiſſe ait: quibus dictis publici ærarii clauſtra perfregit: obſtantiq; in aditu Metello ex tribunis plæbis mortem eſt comminatus: theſauros a nemine contactos uſq; in illam diem militibus rapere conceſſit: hos enim olim execratione propoſita publice conditos fuiſſe memorant ut niſi celtico inſurgente bello a nullo promererētur: uerum Cæſar celtas a ſede uictos aſſerens urbem ab execratione liberam reddidiſſe ait. Iura: leges. Pugnaxq; metellus: Metellus tribus plæbis alia omnia perpeſſus eſt: ſed ubi uidit reſerari templum Saturni: in quo erat ærarium populi romani: ut ſ de aurum & argentum auferret Cæſar: quo militibus ſuis ſtipēdium daret: commotus ē qui antea leges uiolari permiſerat & iura: cupiditate auri & pretio. ut hoc tollerare nequiuerit. Pugnax: ex eo quod ſequit. Saturnia templa: ideſt ærarium quod in templo Saturni erat. Ingenti mole: ideſt uecte. Rapit: Raptim fert.

Attonitam terrore ſubit: nanq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia romæ
Sparſuruſq; deos. fuit hæc menſura timoris
Velle putant quodcūq; poteſt nō omina feſta
Non fictas lœto uoces ſimulare tumultu
Vix odiſſe uacat. phœbea palatia complet
Turba patrum nullo cogendi iure ſenatus:
E latebris educta ſuis. non conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes. non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt: uacuæq; loco ceſſere curules.
Omnia cæſar erat. priuatæ curia uocis
Teſtis adeſt: ſedere patres cenſere parati
Si regnum: ſi templa ſibi: iugulumq; ſenatus
Exiliumq; petat: melius quod plura iubere
Erubuit: q̃ roma pati: tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere iura: per unum
Libertas experta uirum: pugnaxq; metellus
Vt uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
Mole rapit greſſus: & cæſaris agmnia rūpens
Ante fores nondum reſeratæ conſtitit ædis
Vſq; adeo ſolus ferrum mortemq; timere
Auri neſcit amor: pereunt diſcrimine nullo
Amiſſæ leges ſed pars uiliſſima rerum
Certamen mouiſtis opes: prohibenſq; rapina
Victorem: clara teſtatus uoce tribunus.

Rumpens: per agmina Cæſaris irrumpes. Vſq; adeo. impulit Metellum pro ærario pugnare cupiditas auri: & qui pro legibus non decertauit: nūc pro auro decertare auſus eſt. Amiſſæ leges: ſine certamine pereunt leges: quia nemo eſt qui pro legibus decertauerit. Diſcrimīe nullo. i. nullo certamine: ſicut apud Virgilium ī eadem ſignificatione: Poſt hos æquo diſcrimine piſtris. Sed pars uiliſſima: leges nullum certamen mouerunt: quamuis uiolatæ ſed opes fuerunt: quæ auſæ ſunt certare cōtra Cæſarē. Viliſſima pars: q̃ ſordes dicunt diuitiæ: q̃ homines faciant ſordidos. Tribunus: ſilicet Metellus uictorem: cæſarem prohibens Silicet a rapina ærarii. Teſtatur. ſ. defenſionem ſuam clara uoce. Non niſi: conuerſus ad omnes cæſarianos metellus: nec ueritus cæſarē ipſum dixit: uobis nullo pacto patebūt ærarii fores: niſi prius ꝑpectus noſtꝝ trāſfigat ferrum.

Non niſi per noſtrum uobis percuſſa patebũt
Templa latus:nullaſq; feres ſine ſãguine ſacro
Sparſas raptor opes:certe uiolata poteſtas
Inuenit iſta deos:craſſumq; in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
Detege iã ferrum.neq; enim tibi turba uerẽda
Spectatrix ſcelerum:deſerta ſtamus in urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles.
Sũt quos ꝓſternas populi:quæ mœnia dões:
Pacis ad exhauſtæ ſpolium non cogit egeſtas.
Bellum cæſar habes:his magnam uictor i irã
Vocibus accenſus:uanam ſpẽ mortis hoẽſtæ
Concipis:haud inquit iugulo ſe polluet iſto
Noſtra metelle manus.dignum te cæſaris ira
Nullus honor faciet:te uindice tota relicta eſt
Libertas? non uſq; adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies:ut non ſi uoce metelli
Seruentur leges:malint a cæſare tolli?
Dixerat.& nondum foribus cedẽte tribuno
Acrior ira ſubit.ſæuos circumſpicit enſes
Oblitus ſimulare togam:tum cotta metellum
Compulit audaci nimium deſiſtere cœpto.
Libertas inquit populi quem regna coercent
Libertate perit:cuius ſeruaueris umbram

Per noſtrum latus.i.prius percutiendum erit noſtrum latus q̄ templa Saturni uobis pateãt. Raptor:o Cæſar. Sparſas opes:ideſt ſpargendas militibus tuis. Certe uiolata poteſtas.ſ.tribunitia. Deos: ſilicet ultores. Craſſum:probat exemplo o Cæſar ſi me uiolaueris: quia tribunus ſum:ſcito deos ultores fore. Diræ: furiæ:quæ ſunt tres Alecto Megæra & Teſiphone. Tribunitiæ:fauentes tribunis. Vouerunt:deſtinauerũt:ut refert Appianus:Craſſo urbe egredienti illaturo bellum parthis:multa quidem ac dira tribuni annunciauere:ne parthis hoc malo prorſus indignis inferret bellum monuere:cui minime parenti publicas execrationes extulerunt:quibus ſpretis Craſſus demum i parthia profligatus eſt cum filio eiuſdem nomine.P. Craſſo & uniuerſo exercitu fere cæſo:nam ex centum milibus uix decem milia in Syriã e fuga euaſiſſe ferũtur. alii.Vouerant ſcilicet Craſſo. Sæua prælia.ſ.parthorum.M.Cato tribunus plæbis itercesſiõibus ſuis comitia ĩpedierat & ueſtẽ ſenatus mutauerat:deide plato uatinio præturæ repulſam tulit:idem.M.Cato cũ impediret legem qua in quinquennium prouincia Syria Craſſo parthicũq; bellum:hiſpania põpeio dabantur a.C.Trebonio i carcerem deductus:eſt ideo dicit tribunitiæ iræ ſecutæ ſunt craſſum i bella: q̄a ad hoc ut Syriã pathicũq; bellũ obtineret.Craſſus: Cato tri. pl.i uincula cõiectus ẽ. Detege iam fer.accinge inq̄t i me gladiũ o Cæſar hoc enim facere potes abſq; reſpectu cuiuſpiam pudoris nã quoniã ciuitas deſerta eſt: ideo pauci erũt q hoc tuũ ſcelus aſpiciãt.obiicit cæſari q; metu ipſius romãi urbẽ deſeruerint. Turba ue. nõ eſt opus ut erubeſcas hoc facinus cõmittere:q̄a deſerta ſtamus in urbe. Miles ſcelera.i.tuus exercitus.

Non feret præ.nã hoc auꝝ & argẽtũ militibus tuis diſtribuere uolebas. E noſtro.i.de publico. Non cogit egeſtas.ſed ſi neceſſitas hoc te facere cogeret excuſandus uidereris:at uero cũ poſſis aliẽos populos militibus tuis diripiẽdos obiicere:debes parcere tuæ patriæ. Populi.ſ.hoſtiũ. Dones:militibus tuis. Pacis ex.ſ.ciuibus q̄a ciues in pace cõſumpti ſunt nec illoꝝ ſpolia q̄ nulla cogit neceſſitas eripere debes. Bellum cæ.ha.quia habes bellũ o Cæſar potes milites tuos diuites facere. His magnã: ira parcitus eſt non mediocri cæſar:ubi uidit Metellũ tã obſtinate aduerſari uoluntati ſuæ. Vanã ſpẽ:uana inq̄t eſt ſpes tua o Metelle:q; uidelicet honoſte mori & fortiter poſſis: ut dicaris ꝑ libertate reipu.pugnaſſe & q; mori malueris: q̄ permittere ærarium ſpoliari ſed mãus cæſaris indignerẽ polui ſanguine tuo. Honeſte.m.cũ ꝑ libertate & ærario populi ro.pugnes. Iſto ſan.ſ.tuo uili ſanguine. Nullus ho.i.magĩratus:nõ es tãtæ dignitatis:ut dignetur te cæſar occidere. Te uin.ironice loquiẽ:te ultore nimiꝝ tuta erit libertas populi ro. Nõ uſq; adeo: non adeo inquit lõgitudo tpis cõparauit magna paruis:ſũma infimis:ut ſi alteꝝ ꝓſtaretur: aut deſtruantur leges a cæſare aut ſeruenẽ a Metello:nõ malint a cæſare deſtrui:q̄ a Metello defẽdi. Lõgus di.i.lõga uetuſtas. Seruenẽ le.ſi iſta cõditio ponereẽ inter te & me & leges ſenſum haberent:dicendo optate leges.an malitis deſtrui a cæſare an defendi a Metello:ipæ leges deligerent potius a me deſtrui q̄ a te defendi. Et nõdum:cum adhuc perſiſteret in propoſito Metellus ne ſineret reſerari ærarium:tunc cæſar magis incenſus ira ita cœpit circunſpicere gladios militum ſuorum:ut ipum in conſpectu ſuo obtrũcarent:tũc Cotta tribunus alter collega Metelli.ut cognouit periculum eũ eſt allocutus:ut a propoſito ſuo deterreret & oſtẽderet rationes:quibus Metellus non deberet ſupra uires rem tantam ſuſcipere. cuius perſuaſione tandem motus ceſſit a foribus ærarii.

Togam.i.pacem quam ſimulauerat in ingreſſu urbis. Libertas:o Metelle inquit qui in libertate eſt: ſi libertatem illam defendere uoluerit contra potentiores libertas illa peribit:ſed hæc libertas q̄uis defenderis perit: nam potentior libertatem illam deſtruit:eodem modo cum te ſit Cæſar potentior ipa libertas peribit:q̄a non poteris reſiſtere:ſed ſeruire cogeris.Sed quomõ poteris defendere libertatẽ:ſi nolis reſiſtere potentiori etiam ſi non ſeruabis libertatẽ:libertatis tamẽ defenſor eris. Cuius ſeruaueris umbram:ſed tu ſeruabis umbram libertatis:ſi uelis quicquid iubeare a potentioribus:uerbi cauſa.Si Cæſar uoluerit aperire ærarium: & tu permiſeris aperire:ſeruare uideberis:ſi hoc facere nolueris:tunc non ſeruabis umbram libertatis: at uero ſi reſiſtere uolueris & non potueris.Tunc ſeruare eam uideberis.ſed libertatem nõ ſolum:uerum nec imaginem libertatis ſeruabis. Velis:permittas. Iubeare.ſ.a potentiori. Quem regna coercent.i.reges & principes q non iã ciuicam: ſe tyrãnicam ꝑtãtem exercẽt. Libertate perit.i.nimia libertate qua uolũt reſiſtere potentioribus.

Tot rebus: maioribus inquit iam uicti paruimus ſi ergo maiora perpeſſi ſumus cur nō minora patiamur? Venia hæc: in hoc ſolum uenia nobis præſtatur: q̄ ſi uelimus potentioribus negare: non poſſumus. Tot rebus iniquis: ideſt opibus potentium paruimus: cum Cæſari contra ſenatus auctoritatem prouinciæ delegebantur: Syria parthicumque bellum Craſſo: Pompeio Hiſpania nolente tribuno mandabantur: ſed tamen hæc inuitis nobis facta ſunt: paſſi ergo ſumus maiora minora etiam patiemur. Venia pudoris. ſi pudet contra libertatem aliquid permittere. Degeneris metus: ſi ſibi uidetur puſillanimus fuiſſe. Non potuiſſe ne. etiam ſi uolueris negare non poteris: ideo hæc eſt ſola uenia pudoris. Ocyus auertat: o Metelle permittas hunc a nobis auferre aurum & argentum quod ē cā & primordiū oīū belloꝝ. Damna: ſi quos ſua iura cū pōt aliqs ſua iura ſeruare: tunc indigniſſimū ē: ſi quid amiſſerit: at uero cum iam opprimitur a potentioribus ſi quid indignum: patiatur id non ſibi: ſed uiolatori uitio dandum eſt. Si quos ſua iura: pro ſi qui poſſunt ſua iura defendere: hyppalage eſt. Non egeſtas: egeſtas & neceſſitas quæ ſeruit potentioribus non eſt dedecori ſibi: ſed domino qui coegit eā: & non patiendi dedecori eſt ſed facienti. Protinus: cum hæc dixiſſet Cotta: Metellus tandem ceſſit cæſari: & r̄moto illo reſeratæ ſunt fores ærarii. Abducto: remoto Metello. Tunc rudes tar. ſic enim fabricatæ fores ærarii erant: ut ſine magno ſtrepitu aperiri non poſſent: ideo hoc fecerunt romani: ne quis furari poſſet aurum & argentum. dicit igitur cum reſerarētur fores ingentem ſtrepitum feciſſe: ut tota rupes tarpeia reſonuerit. Tunc conditus: dicit quātus ab ærario theſaurus exceptus fuerit a cæſare: uidelicet quod iam a condita urbe ad tempus cæſaris fuerat a populis & nationibus partum id omne in ærarium repoſitum fuerat. Multis non tactus ab annis: qui ſeruatus fuerat per multos annos. Quē punica bel. ut carthago populi romani inimiciſſima euerſa: bona omnia & pecuniæ a Scipione Romam trāſlata ſunt: & in hoc templo repoſita. Quem: cenſum. Perſes: rex macedonum quem uicerat paulus æmilius. & captiuum cum magnis opibus in triumphū duxit. Præda phi. Nam Lelius quintius fla. philippum regem macedonum uicit. Præda ſcilicet dederat. Quod: ſcilicet aurum eruitur. Pyrrhus: rex epirotarum qui a Tarentinis accitus in Italiam cum aliquod equitibus uenerat bellum populo romano intulit: & ſæpe uictor euaſit: tandem uirtute & continentia Fabricii uictus ex Italia decedere coactus eſt: & ipſe reliquit aliquid prædæ popu. roma. ad hoc uſque tempus ſeruatam Fuga trepidante: Nam trepidus ex Italia fugit. Quo uendidit re. qa fabricius cum miſſus eſſet legatus ad pyrrhum qui tarenti erat: pyrrhus Fabricii uirtutem eſt admiratus: iam enim antea etiam medicum regis auerterat qui capto præmio ſpondebat ſe necaturū eſſe regem tentauit quoque pyrrhus magnis præcibus pellicere Fabricium & ſi ſecum uiuere uellet ipſum inter primos habiturum & cum eo omne ſuum regnum communicaturū. Fabricius autem omnes pollicitationes pyrrhi contempit: ideo dicit aurum illud diripi a cæſare: quo auro pyrrhus rex epirotarum non potuit emere Fabricium. Fabricius non uendidit: quia ſi aurū accepiſſet: imperium oppreſſiſſet. Quicquid parcorum: eruitur etiam omne aurum quod parſimonia antiquorum congeſtum & cumulatum fuerat. Quod dites aſiæ populi: deuicto Rege antiocho: nam tunc tributaria facta eſt Aſia populo Roma. & inde magna uectigalia exigebantur. Metello ſcilicet cretico: Nam cretam deuicit: unde & cognomen acepit. Minoia ideſt quæ quondam fuit: ſub imperio regis Minois. Cato longinqua: ptolemæus rex Cypri magnum theſaurum ſeruabat: & popu. roma. ueritus ne magnitudine peccuniæ manum aliquod periculum urbi romæ inferret. ſtatuit pecuniam Regi auferre Rex cum audiuiſſet Catonem in Cyprum mitti: ut auum ſuum auferret quod in eo ſpem omnem repoſuerat: tanta animi ægritudine affectus eſt: ut ſibi mortē cōſciuerit: Cato cū auꝝ illud accepiſſet ſūma diligentia & integritate Romā aduexit: illudq; ī ærariū repoſuit. Tūc oriē. o. cæſar diripit & ultima ſpolia q̄ ī ærariū Pō. repoſuerat ſubactis oriētis regibus. Oriētis opes. ſ. eruūt: ē. n. zeuma ab īferiori. Captoꝝ regū: Ariſtoboli: Mithridatis: Tigranis regis armeniæ & filii ſui: quos captos ī triūphū duxit Pō. & Mithridatis regis pōti opes multæ ac ſpecioſæ in ærariū a Pō. repoſitæ fuerāt. Prælata ga. i. q̄ ē p̄miſſa & ante lata nā p̄cedere uidebāt captiui: & ſpolia captoꝝ regum præmittebantur ī pompa triumphi. Templa: ſcilicet Saturni. Triſti rapina: ab effectu q̄ triſtes facit ſpoliatos. Pauperiorque fuit: & quo die Cæſar ærarium popu. roma. ſpoliauit: ditior urbe romana fuit

Si qcquid iubeare uelis: tot rebus iniquis
Paruimus uicti. uenia eſt hæc ſola pudoris
Degeneriſq; metus: nil iam potuiſſe negari
Ocyus auertat diri mala ſæmina belli:
Dāna mouēt populos: ſiquos ſua iura tuētur
Nō ſibi ſed domino grauis ē q̄ ſeruit egeſtas.
Protinus abducto patuerunt templa metello.
Tunc rupes tarpeia ſonat: magnoq; recluſas
Teſtatur ſtridore fores. tunc conditus imo
Eruitur templo multis non tactus ab annis
Romani cenſus populi: quem punica bella:
Quē d̄derat perſes: quē uicti preda philippi.
Qd̄ tibi roma fuga pyrrhus trepidante r̄liqt:
Quo te fabricius regi non uendidit auro.
Quicqd parcorum mores ſeruaſtis auorum
Qd̄ dites aſiæ populi miſere tributum:
Victoriq; dedit minoia creta metello.
Qd̄ cato longinqua uexit ſup æquora cypro
Tunc orientis opes: captorūq; ultima regum
Quæ pōpeianis prælata eſt gaza triumphis
Egeritur. triſti ſpoliantur templa rapina
Pauperiorq; fuit tunc primum cæſare roma.

Interea totum magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes:
Proxima uicino uires dat græcia bello.
Phocaicas ãphisa manus: scopulosaq; cyrra
Parnassusq; iugo misit desertus utroque
Boeti coiere duces: quos impiger ambit
Fatidica cephisos aqua: cadmeaq; dyrce.
Pisæq; manus: populisq; p æquora mittens
Sicanius alpheus aquas: tunc mænala liquit
Archas: & herculea miles trachinius oethem

Interea totũ: in hoc capite continetur cathalogus gentium & populorum q Pom. coniuncti sunt aduersus Cæsarem: nã filiũ suũ. Cn. Pom. & consules miserat i asiã q oẽs undiq; gẽtes cõducerẽt i bella: Appianus Alexãdrinus refert pom. affuisse orientis natiões omnes magno numero: parti in equis parti pedestribus suffultas copiis: e græcia lacedæmonios sub propriis distributos regibus: & ex pelopõneso alios. Boetii pterea cum ipsis aderãt: & atheniẽses i castris ex græcis qcunq; in circuitu maris: orientẽ uersus icolũt fere oẽs ad eũ uenerãt: thraces hellespontii. bithinii: phryges: iones. lydii: pãphilii: pisidæ: & paphlagones: cilicia: ad hæc & syriæ phœniceq;. & hebreorũ genus Arabesq; his finitimi: Cyprii insup & Rhodii & Cretẽses fũditores & insulares alii cõuenerãt: & reges ac dynastæ auxilia secũ afferentes Deiotarus oriẽtaliũ galatharũ Tetrarcha: Ariarathes Capadocũ rex: Armenios intra Euphratẽ icolẽtes Taxiles priceps adduxerat. Armenios uero supra Euphratem megabathes Artapi Regis pfectus: alii pterea iferiores potẽtia Dynastæ ad belli laborẽ una se cõtulerãt: ferũt & ex ægypto naues. lx. ad illũ puẽisse. ex ægyptiis regibus cleopatra fratre puero ue. hæc qdẽ bello minime iter fuere: non. n. aliæ naues ad id accesserãt sed Corcyræ in ocio cũ cæteris degebãt: qd a Pom. minus prudẽter factũ existimat q classẽ neglexisset: q lõge ppotẽs oẽm q ad hostes ferebat cõmeatũ facile auferre potuisset. Cæsari uero affuerẽ eqtes Celtæ: ac celtarũ q supra alpes icolit numerus ferẽ alius: græcorũ ad hos auxilia accesserũt: dolopes: Acarnanes: Etoli. Cæ. duo supra. xx. milia habuisse ferẽ iter quos eqtes circa mille ãnumerãt. Põp. bis tondẽ secuti sũt i qbus septẽ milia eqtũ fuere: q autẽ uerisimilia loqui existimãt. septuaginta milia Italorũ hoc plio i unũ cõcurrisse memorãt. q miorẽ numerũ describũt. lx. milia q rẽ i maius extollũt qtercẽta milia extitisse aiunt: horũ sexcuplũ põpeio. alii tribus ex ptibus duas illi ascribũt: hæc paulo altius rpetiuimus: qa cognitu digna sũt. Casuras urbes. metõymia p populis q i urbibus cõtinẽt. Casuras: quia gẽtes quas secũ habebat Põpeius cæsar in thessalia ad internicionẽ prope cæcidit. Verũ ut idẽ Appianus refert ex pom. ptibus senatores. x. ceciderũt: quorũ e numero fuit. L. Dom. i. olim Cæsari in gallia successor destinatus in cõfinio captus ab eo dimissus: equestris ordinis ad quadraginta ex illustrioribus. ex reliquo ãt exercitu q rẽ in maius extollũt quinq; supra uiginti milia cecidisse aiũt cæterũ Asinius pollio q sub cæsare ea in pugna dimicauit: sex milia ex pom. exercitu interisse solũ scribit. Proxima: ex his urbibus q auxilia põpe. attulerãt: dicit prio de græcia. Proxima: propinq italiæ. Vicino bel. i. ciuili bello qd haud procul gestũ ẽ. Phocaicas: urbs phocidos ẽ amphisa teste Stra. iõ amphisã. i. populi q circa hãc urbẽ habitãt auxilia dãt põpeio. Scopulosaq; cyrrha. Cyrrha urbs uetusta est ad mare phocensium locata sub cirphin rupẽ parnasi: Strabo. recte ergo scopulosam dicit. Parnasus: mons est phocidis decantatissimus: baccho dedicatus & Apollini: ut auctor est Macro. in septẽtrionem flexus usq; ad oetheos & etolios montes. Vtroq; iugo: significat uenisse locros: ozolas & delphos qui homines habitant parnasum. Habet. n. parnasus duo latera: alterum in meridiem uergẽs. in quo delphi Alterum in occasum prospectans: in quo habitant locri & ozolæ ut scibit Strabo. Ideo Lucanus respiciẽs mõtis situm qui bifidus est: utroq; iugo dixit. Nam qui heliconem & citheronem colles assignauerunt parnaso erroris sui excusationẽ nullã iueniẽt. Sũt. n. a parnaso seiuncti: qd patebit uetustos cosmographos diligentius inspiciẽti. Boeti: prætere etiam Boetii duces. Coiẽ. i. conuenerunt ad Pom. & q fuerũt declarat uidelicet quos impiger ambit fatidica zephisus aqua. Fatidica. i. iuxta quem flu. est templum fatidicæ themidis. Cephisos: flu. est boetiæ e lilea urbe ortũ habens i cuius amnis marginibus themidis tẽplũ fuit: quæ fata sciscitãtibus dabat. Cadmeaq; dirce: thebas urbẽ boetiæ quã cõdidit Cadmus: dircẽ appellauit Luca. a fonte dirceo q ante thebas ẽ pro urbe fontẽ ipsũ ponẽs. Pisæq; manus: pisa & elis arcadiæ ciuitates fuerũt: iuxta olympum montem: ubi olympica certamia i honorẽ Iouis celebrabantur. Sicanius al. aquas: hoc dixit secundũ fabulas & rei ueritatẽ. fabula ẽ q alpheus annis uiderat i undis suis Arethusã nymphã post sudorẽ uenatiõis se lauantẽ: quã uisã stati amauit q cũ illi aduersaretur hãc uiolare uoluit: illa i fugã cõuersa ẽ: quæ diu e mãibꝰ illius elapsa tãdẽ cũ uincereẽ ab alpheo supplex deos rogauit ut sui misererenẽ: & stati cõuersa ẽ i fõtẽ sui nominis: Alpheus stati fõtẽ suũ secutus ẽ: illa subter mare p mediũ trãsiuit i Siciliã: ut aquã suã nõ imisceret amaritudini maris & ab elide usq; i Siciliã penetrauit. Alpheus psecutus ẽ eã dicit ergo p æquora. Mittẽs sic al. aqs. nam ita eẽ dephẽdiẽ ex eo q apud pisas singulis qbusq; lustris i honorẽ iouis Olympia certamia celebrarẽẽ: & sacrificia fierẽt: sãguis & sordes uictimarũ q apud pisã & elidẽ iolabãẽ: postea i Siciliã appebãt i arethusa fonte. Huius sententiæ fuerũt Pindarus: & Timeuus philosophus: sed Strabo id plane disputat fabulosum esse & impossibile. Mænala: mõtes archadiæ. Oethẽ: mõtẽ thessaliæ: ubi Hercules cõbustus ẽ: nã cũ illi uxor eius deianira misisset uestẽ Neseo sanguine tinctã q stulta credebat: ipsã uires amoris hre (erat ãt lerneo sanguine uenenata) stati uenenũ serpẽs ad medullas usq; Herculis ita penetrauit ut i furorẽ conuertereẽ: & cũ dolorẽ pati nõ posset rogũ sibi cõstruxit in quẽ se iniiceret & Philoctetæ cui arcũ suũ & sagittas reliqt: iussit ut flãmã rogo subiiceret: & ita cõbustus ẽ: ideo dicit herculeã oethen. i. qua Hercules combustus est. Trachinius: Trachin: ut ostendit Strabo: Boetiæ est ciuitas Thetææ noie similis phocensi exigua sane: eius ciues trachinii uocanẽ.

Theſproti: Theſproti acarnaniam & etoliā ſupiorē habitabāt: barbarorū ſane: ut refert Strabo. natio: ſub theſprotis priſtinis ſæculis erat dodona. Dryopes populi ſunt Epiri. Sellæ. ſellarū: populi ſunt in epiro: q̄ chaonia ē appellata a chaone fratre heleni: ut Vir. Chaoniāq; oēm troiano a chaone dixit ubi nemus erat plenum quercubus ꝗbus ĩhabitabāt colūbæ: & ſciſcitatibus reſpōſa dabāt: q̄ſi ex ore Iouis. Iouī. n. nemus illud cōſecratū erat. Dicit ergo quo tēpore miſſerūt auxilia Pō. tū colūbæ reſpōſa amplius nō dabāt: iō ſilētes quercus. i. ī ꝗbus iā ſiluerāt colūbæ. Chaonio uertice: qa ī mōte ſint poſiti. Exhauſit totas: dicit q̄uis milites delecti eſſent

Theſproti: driopeſq; ruūt: quercuſq; ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice ſellæ.
Exhauſit totas quanuis delectus athenas.
Exiguæ phœbea tenent naualia puppes.
Treſq; petunt ueram credi ſalamina carinæ.
Iam dilecta ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis: gnoſiaſq; agitarē pharetras
Docta: nec eois peior cortyna ſagittis.
Tunc q̄ dardaniā tenet oricon: & uagus altis
Diſperſus ſyluis athamas: & nomine priſco
Encheliæ: uerſi teſtantes funera cadmi.
Colchis & adriacas ſpumās abſyrtos in undas.
Penei qui rura colunt: quorumq; labore
Theſſalus hemoniam uomer ꝓſcidit hiolcon.
Inde laceſſitum primo mare: cum rudis argo
Miſcuit ignotas temerato littore gentes:
Primaq; cū uētis pelagiq; furentibus undis
Compoſuit mortale genus: fatiſq; per illam
Acceſſit mors una ratē. tūc linquitur hæmus:
Thracius: & populū pholoe mētita biformem

tamē athenas exhauſerunt: uidelicet q̄ tāta multitudo uiſa eſt militū: ut Athenæ deſertæ fuerīt: & pene uiduatæ. Exiguæ pupes: relictæ ſunt paucæ naues q̄ pyræū portū Athēieſiū cuſtodirēt: nā pyreꝰ portꝰ famoſiſſimus erat Athenis: cuius naues q̄ſi ipiū totius græciæ tēuerūt. Delectus. ſ. militū. Naualia py. idest naualia pyræi portus. Treſq; petūt ue. & ſalamī Cypri miſit auxilia Pō. ſed uerā dicit qa thelamō pr̄ teucri & aiacis cū. xii. nauibus miſit hos filios ad Troiā cū Agamēnone: cū ad excidiū Troianū græci mille nauibꝰ ꝓfecti ſūt: teucer ne faceret ꝯtra p̄ris ipium: nō ē auſus ī patriā r̄dir̄: nā pr̄ mittēs Aiacē & teucrū p̄cepit ne alter ſine altero r̄diret: mortuo aiace q̄ dīſpatiōe armorū Achil. ſe īterfecerat. Teucer nō ē auſus r̄dire ī patriā: ubi erat Thelamō pr̄: ſed ꝓfectus ī cyprū ſalaminā cōdidit nouā: iō imitati ſūt ſalamīa antiq̄ telamōis: qa ſicut miſerat. xii naues ad auxiliū Agamēnonis aduerſus Troiā: ſic & ipa tres miſit cū Pō. contra cæſarē q̄ natus erat a ſanguine troianorū.
Petūt credi uerā. i. uidēt poſtulare ut credatꝰ ſalamī uere eē a teucro cōdita: quū auxilia mittat aduerſus Cæſarē troianū. Iā delecta ioui: & cretēſes q̄ cētū urbes habebāt miſerūt auxilia Pom. Dilecta ioui: qa ī ea educatus ē & ſepultus. Centenis po. qa cētū habitabāt urbes ſicut Vir. Cētū urbes habitāt nūc tres tātū urbes eē dicūtꝰ. Agitarē: tractarē. Gnoſis gnoſias urbs metropolis ē totius cretæ ī q̄ r̄gia miois fuit. Cortynia: cortynia ciuitas ē: ubi ſtabula Regis Miois fuere. Nec peior: nō imperitior. Eois ſagittis: ideſt parthorū q̄ ſunt populi orientis. Tunc: ſcilicet uenerūt. Oricon dardaniā: Oricū oppidū ē ad initiū epiri cōditū a colchis ut tradit Pli. q̄uis Troianos poetā fuiſſe hic inuat. Athamas: flu. epiri q̄ dicitꝰ icēdere ligna admota: unde Oui. meta. In ſecta pythagorea dicit: Admotis athamātis aquis īcēdere lignū Narratꝰ: minimos quū luna receſſit ī orbes: dicit ergo populos Athamanes q̄ iuxta flu. athamātē habitāt uēniſſe ī auxilia Pom. Encheliæ: ēt encheliæ populi illyriæ nō procul a ceraunijs mōtibus ubi cadmus cū hermiōe uxore cōuerſi ſunt ī angues. Priſco: antiquo. Teſtātes fune. cad. nā apud enchelias ea oſtēdebātur: dicit Stra. q̄ de Cadmi & hermiones mutatiōe narrata ſūt ide ſumpto noie: nā εγχελυσ anguillā ſignificat. Colchis: uenerūt ēt q̄ habitāt colchon iſulā. q̄ eſt haud procul a caucaſo monte: hæc loca ſubegerat Pō. cū perſequeretur Mithridatē. Abſyrtos: flu. colchorū: ſic dictus ab Abſyrto fratre Medeæ quem illa fugiens mēbratī dilacerauerat. Nota fabula.
In undas adriacas: quia deſcendit in mare adriaticum in omnibus ſubaudi uenerunt. Penei: amnis theſſaliæ ante omnes clari tate inſignis: ortus iuxta gonphos inter oſſam & olympū fluit amœniſſima tēpe interſecans. Pli. Colūt rura. i. q̄ peneum amnē habitāt. Hemoniā hiolcon: urbē theſſaliæ. Quorū. theſſalorū. Inde laceſſitū primo mare: Ex hac theſſalia inquit primum nauigare cœperunt pricipes: nam ædificata prima nauē argo ab argo fabro: cui ſuū nomē tantum poſuit: Iaſon theſſalus fuit: qui græciæ pricipes accitos ſecū duxit: ad inſulam colchon ad rapiendū uelus aureum: quod auxilio Medeæ partū uexit in theſſalia. Inde: a theſſalia. Rudis argo: noua uel quia pria fuerat: non ita artificioſe fabricata fuerat: αργοσ græcæ per omnes caſus declinatur: latine autem in tribus caſibus tantum: nominatiuo accuſatiuo: & uocatiuo Hæc argo: hāc argo: o argo. Ignoratas gentes. ſ. theſſalos cholchis qui nunq̄ ante ſe uiderāt. Temerato littore: ideſt uiolato: q̄ſi nephas. Declarat illud temerato littore: quia nauis prima fuit auſa miſcere terreſtres mortales cū alitibus & piſcibus. Cōpoſuit. i. miſcuit & coniūxit cū uētis & cōcutiētibus undis pelagi. Acceſſit mors una: multa genera mortis ante erant: ſed aliud acceſſit. ſ. naufragiū quod execratꝰ Hor. Illi robur & æs triplex circa pectus erat q̄ fragilē truci cōmiſſit pelago ratē primus: nec timuit p̄cipitē africū: Iaſonē autē lōga naue primū nauigaſſe auctorē Philoſtephanus. Per illā. ſ. argo. Hemus: mons Thraciæ: ſex millibus paſſuum arduus. teſte Pli. & Solino. Linquitꝰ. ab incolis. Pholoe: archadiæ mōs olympiæ terræ proximus. Populū biformē. i. cētauros. Mentita: qa falſe dixerat centauros biformes habitaſſe ī eo monte ſemiuiros non. n. biformes erant: ſed qa primū aſſueti equos eq̄tare & frena equis iponere: ab his a ꝗbus nūq̄ antea uiſi fuerāt ſemiuiri fuiſſe dictī ſūt.

Deseritur strimon:tepido committere nilo
Bistonias consuetus aues:& barbara cone
Sarmaticas ubi ꝑdit aquas:sparsáq; ꝓfundo
Multifidi peucen unum caput abluit istri.
Mœsiaq;:& gelido tellus perfusa caico:
Idalis:& nimium glebis exilis arisbe.
Quiq; colũt pitanẽ:& quæ tua mũera pallas
Lugent damnatæ phœbo uictore celenæ
Qua celer & rectis descendens marsia ripis
Errantem menãdron adit:mixtusq; refertur:
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactalon:qua culta secat non uilior hermus.
Iliacæ quoq; signa manus:perituraq; castra
Ominibus periere suis:nec fabula troiæ
Continuit:phrygiiq; ferens se cæsar iuli.
Accedunt syriæ populi:desertus orontes:
Et felix (sic fama) ninos:uentosa damascus:
Gazaq;:& arbusto palmarum diues idumæ.
Et tyros instabilis:pretiosaq; murice sidon.
Has ad bella rates non flexo limite ponti
Certior haud ullis duxit cinosura carinis:
Phœnices primi (famæ si creditur) ausi

Strymon:flu.thraciæ. Bistonias aues.i.grues thracias nã tẽpore æstatis discedũt a nilo q ẽ i lybia:& cõferũt se ad strimonẽ q ẽ i septẽtriõe:grues.n.amãt tẽpiẽ & in eã se cõferũt.qa tũc in ægypto uel nilo. tẽpore æstatis maior calor ẽ:iõ deserto nilo cõferũt se in bistoniã ubi ẽ strymõ flu.deinde adueniẽte hyeme relicto strimõe redeũt in Nilũ. Tepido calido.s.supueniẽte hyeme. Bistonias.i.thracias.nã bistones po.sunt in thracia. Pli. Multifidi istri:nã sex hostiis uastissimis i euxinũ põtũ dẽcẽdit ister: Alii septẽ dicũt primũ peuce:secũdũ Naracustoma:tertiũ Calostoma:ubi ẽ isula sarmatica:q̃rtũ pseudostoma ubi ẽ isula Cone qntũ Baryostoma sextũ spireostoma dr̃. Vbi p.a.i.imiscet aq̃s suas aq̃s pelagi.nã isula cone aq̃ maris circũ mũdat:unde trãseũtibus necessẽ ẽ ut ambiãt isulã. Perdit.a.descẽdit i mare:deseritq; sarmaticã isulã. Vnũ ca.i.hostiũ pseudostoma. Peucẽ isulã q ẽ i prio istri hostio. Sp̃si:asp̃si ablutã & madefacta ab illo hostio. Mœsiaq;.s.deserit a populis suis:Est ãt Mœsia minoris asiæ regio.
Tellus ida ab ida fit idalis.i.terra idæa:dicit põ. auxilia dedisse oẽs q asiã icolũt iuxta idã. Caico: qa ab ida queadmodũ bacchilides iqt fluit caicus id Stra. negat sed i teutrãia ortus ad gergethã uicũ pgamũ ꝑterfluit p cãpũ:q caicus appellaẽ. Exilis aris.ciuitas ẽ Troiæ teste Stra. Arisba ciuitas ẽt i lesbo fuit. Aris9 uero Thraciæ flu.ẽ ꝓpe quẽ cebrini Thraces hitant
Pitanẽ:ciuitatẽ æolicã:e pitãna fuit Arcesilaus academicus q cũ zenõe apd̃ polemonem didicit:tradũt apd̃ pitanẽ lateres sup aq̃s inatare.qd̃ & i Etruria i insula q̃dã cõtigit:nã cũ terra sit leuior q̃ aq̃:uehi eã cõtigit ita refert Stra. Et q̃ tua mũera pal.palas tibiaꝝ usũ prior iuenit.quarũ sonus placuit qdẽ: iflãte ãt ea buccas displicuit:unde Oui.sexto fasto.pria terebrata p rara foramia buxo.Vt daret effecit tibia lõga sonos Vox placuit:faciẽ liq̃dis referẽtib9 undis Vidi & uirgineas intumuisse gẽas Ars mihi nõ tãti ẽ Valeas mea tibia dixit hæc de se loqẽ pallas & abiectã tibiã sustulit marsya:& tãtũ ualuit ea arte sonãdi:ut phœbũ ausus sit ꝓuocaẽ:a quo uictus & excoriatus i flu. sui nois cõuersus ẽ:sed iõ celenas dicit lugere mũera palladis qa cã fuit ut Marsya ciuis nimiũ supbus cõuerteret in flu. Celenæ:urbs phrygiæ:ubi natus est Marsya q̃ deinde apamea uocata fuit:eo flumine circũfusa.Pli. Munera.tibias. Damnatæ:a phœbo q i certamẽ prouocatus uicit:& uictũ pelle nudauit & i flu. uertit.Pli.uero igẽti platão marsyã suspẽlũ cõfirmat. Qua celer.nã hic flu.Marsya descẽdit i Meãdꝝ. Meãdrõ:amnis q p phrygiã & cariã excurrit & adeo sinuosis flexibus descẽdit ut i fõtẽ suũ regredi uideaẽ: & secũ trahit Marsyã amnẽ. Passaq; ab au.& populi lidyæ uenere ubi nasciẽ pactolus & hermus Lidiæ flu.q harẽas aureas secũ trahũt Vir.Atq; auro turbidus hermus:sed hermus Mysiæ initiũ est. Tellus.i. Lidya. Auriferis me.qa arẽis aureis irrigat populos. Nec hermus ui.s.pactolo q & ipse arenas aureas trahit. Iliacæq; ma.om. p.s.i.malis auspiciis:qa uici cõsueuerãt:nã Ilion ter capta ẽ primũ ab Hercule & Telamõe.deinde ab agamẽnone:a quo euersa ẽ:postremo a fimbria romano duce capta ẽ & deleta: ẽ ãt urbs i asia quã recidiuã cõdiderant.
Nec fabula troiæ:nec eos cõtinuit:quo minus se Põpe.cõiũgerẽt q; a sanguie suo iactabaẽ genus suũ traxisse Cæsar:nã Cæsar ferebat se a sanguie Iuli troiãi origĩnẽ ducere Vir.Nal. eẽ pul. hra troianus origie cæsar. Syriæ:populi i oriẽte. Desertus: ab icolis suis. Orontes:flu.Syriæ iter libanũ & antilibanũ iuxta heliopoli oritur:sub terrã illatus iteꝝ emergit ꝓpe Anthiochiã procedẽs i mare Seleuciæ proximũ deferẽ. Et felix sic.s.n.significat ipsã fertilissimã regionẽ. Niuos:ciuitas ẽ syriæ quã cõdidit ninus.cuius uxor semirãis regno succedẽs cõdidit Babylonẽ. Damascus: & ipsa syriæ pria ciuitas ẽ. Gazaq;:ciuitas a diuitiis appellata: quã cãbises cõdidit Persaꝝ rex. Idume:ciuitas q abũdat palmis Vir.iii.geor.Prius idumeas referã tibi mãtua palmas ẽ ãt ciuitas a meridie qdẽ cõterminia Arabiæ a septẽtriõe uero phœniciæ. Arbusto locus ẽ arboribus cõsitus.
Et tyros istabilis:propter terremotum. Sidõ:ciuitas fuit a phœnicibus condita dicta a frequentia piscium quos sidonas uocant. Pretiosa murice quia ibi tingitur purpura. Has ad bella ra.sed tyrus & sidon respicientes minorem ursam nauigant in Italiam nam cynosura idest ursa minor nauigantibus a Tyro in Italiam iter ostendit. Phœnices primi:dicit phœniciam secundum non nullos primam fuisse litterarum inuentricem:licet non notis primum:sed animalium figuris usos fuisse credatur:sed Plato dicit litteras antiquissimas uideri apud Aegyptios:Cornelius tacitus idẽ dicit:uidelicet animalium figuris pro litteris usos: quorum adhuc monumenta pro memoria seruantur.q; testatur Aristoteles:ubi cum serpens retorta in os cauda:annum significat:quia annus in se reuertitur. Virgilius. Atque in se sua per uestigia uoluitur annus.

Mansurā rudibus uocem signare figuris
Nondū flumineas mēphis cōtexere biblos
Nouerat:& saxis tātum uolucresq; feræque
Sculptaq; seruabāt magicas animalia līguas.
Deseritur tauriq; nemus:perseaq; tarsos.
Corycium patens exesis rupibus antrum.
Mallos:& extremæ resonāt naualibus ægæ.
Itq; cilix iusta iam non pirata carina.
Mouit & coos bellorum fama recessus:
Qua colitur ganges:toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere phœbo
Audet:& aduersum fluctus impellit in eurū.
Hic ubi pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit:& magno uinci se fassus ab orbe est.
Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fōtem
Vastis indus aquis mixtum nō sētit hydaspē.
Quiq; bibunt tenera dulces ab arūdīe sucos
Et qui tingentes croceo medicamine crimen
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.
Quaq; suas struxere pyras:uiuiq; calentes
Consedere rogos:proh quanta est gloria gēti
Iniecisse manum fatis:uitaq; repletos
Quod superest donasse deis.uenere feroces
Cappadoces:duri populus nō cultor amanni:
Armeniusq; tenens uoluentem saxa niphatē.
Aethera tangentes syluas liquere coastræ

Nōdū flumi.nondū isis in ægypto iuenerat papyrū ubi scriberet:nā βιβλος est iuncus:& ex iteriori cortice cōpaginauit libros:& papyros appellauit:nā secūdū quosdā isis prima dr̄ fuisse:quæ litteras inuenit apd ægyptios.Alii mercuriū uolūt. Memphis:ciuitas ægypti ubi erat tēplū isidis:q̄ a Iunone primū in uaccā cōuersa ē:deinde a Ioue in isidē deā:quā coluerūt ægyptii. Flumineas:quia iunci nascūtur in fluminibus. Magicas:sapientes & eruditas:nam in oriēte apd p̄sas p̄cipue sapiētes magi dicunt quos græci philosophos: nos sapiētes:dicimus. Tauri:mōs ē oriētalis iter ægyptū & pāphilū pelagus obiectus septētrioni uicinus caucaso:unde & nōnulli utrūq; unū eē crediderūt. Tarsos:ciuitas ciliciæ quā cōdidit Perseus. Coryciū:Coricus eodem nomine oppidū & portus & specus est ciliciæ croci fama iclitus q mōtē ipositū mari a summo cauat uertice:patulus hiatu amplissimo:p duo.n.milia & quingentos passus extēdit nō sine largo die.hinc īde fōtiū larga & assidua scaturigie.Solinus.Itē coryciū antrū i parnaso ē nympharū domicilio celeberrimū:de quo Oui.Corycidas nymphas & numia mōtis adorat. Mallos:ciuitas maritima ciliciū. Aegæ:oppidū ē liberū i cilicia.Pli. Naualibus : pp naualia:nā piratæ has urbes coluere. Iusta ca.qa destitit esse pirata postq̄ a Pom.uictus ē. Mouit & coos:ēt q iuxta gangē Indiæ flu.habitāt ad bella uenere. Recessus:separatos locos orietis. Gāges:flu.Indiæ latissimus ex scythicis mōtibus defluēs.quū ad planiciem puenerit ad oriētē cōuersus palibothra ciuitatē maximā pterfluēs:i eius mare pgredit uno hostio.Strabo Hūc Alexā.post oceanū nauigare timuit. Toto q so.hic solus dr̄ fluere oriētē uersus:cū alia flumina aliorsū tēdāt. Eurū:qa eurus flat ab oriēte. Hic ubi pel.hic gāges ē q primū deterruit Alexā.post oceanū ut ulterius pgredi nō auderet. Pellæus du.Alexan.natus i pella urbe macedonū:und Iuue.Vnus pellæo iuueni nō sufficit orbis. Tethyos:primū continuit oceanus:sed post oceanū gāges. Cōstitit:firmatus ē & nō ausus ulterius pgredi. Et magno uici:deniq; cōfessus ē se nō posse pagrare totū orbē:qa maior esset q̄ ipse cōphēdere posset. Quaq; ferēs:nūc indos uenisse cōmemorat in expeditionē pom.quos subegerat. Diuiso gur.qa duobus hostiis in mare descēdit idus flu.q defluit a paropanyso iugo caucasi mōtis i Indiā.a quo India ē denominata:hic etiā recipit hydaspē:q parthiā pterlabit: & ex eo q̄ta sit uastitas īde dephēdit q hydaspē q̄si limū obruit:& ideo dicit.Nō sētit hydaspē.scilicet magnitudie sua subaudi a superiori:mouit eos fama bellorū. Bibunt teneras .d.s. Solinus dicit India:q̄ parte palustris ē arundinē creat:adeo crassā ut internodiis scissis lembi uice uectet nautas & in radicibus earū humor dulcis est ut suauitatē melleā imitet.quod Luca.breuiter perstrixit. Et q cingētes.c.m.idē Soli.dicit i indis:omnibus promissa cæsaries ē:nō sine fuco cerulei coloris:aut crocei:sed cultus corporis in gēmis p̄cipuus est. Coloratis gem.i.margaritis uersi coloribus:nā habēt gēmas pro fibulis:inde dicit astringūt:qa fibula astringit in hūeris clamydē. Fluxa carbasa.i.tunicas lineas a sinu fluētes. Qui suas.s.p.apud indos eminentissimū sapientiæ genus est repletos uita structis rogis & acensis mortē accersere ui ui .n.se sup rogos iniciunt uolūtaria morte uitā finientes.Pli. Quanta ē gloria:qa eminētissimū sapientiæ genus est & religionis. Proh:cū admiratatiōe legendū. Iniecisse ma.fa.i.pripuisse fata nolētia. Quod superest do.de.nā q uitæ superat diis donare uoluerūt. Venere:ad auxilia pom. Nō cultor duri amanni:unū ex reliquo sequit:nā qa durus est:ideo non colitur:amānus mōs est qa siriā ciliciā discriminat: in quo ē oppidū bomite Pli. Tenens.habitās. Niphatē:flu.ē armeniæ uelocissimus q tanta celeritate decurrit ut secum saxa deuoluat. Coastræ.populi indiæ:apud quos nemora sunt tam procera & sublimis celsitudinis ut nec iactu sagittæ transiri possint. Syluas tangentes æthe.qa nō possunt ptransiri cacumina arborū. Arabes.populi sūt orientis:qui quia habitant in oriēte:ideo admirati sunt cū uenissent in occidentē:& uidissent umbras nō ire a sinistra:nam his qui habitāt in oriente cum sol ad occasum tendit:umbra sinistrorsum uergit sed habitantibus in occidente:sicut nos:cum sol tendit ad occasum umbra dextrorsum uergitur:sicut apud ipsos:ubi dicitur maleū mōtē sex mēsibus in austrū.i.in dextrā partem uergere umbras:& totidē mensibus in septentrionē. In or.igno.i.i occidētē. Sinistras: ut i oriēte. Horestes:po.sūt i imontosa regiōe hītātes meridiē uersus.

Ignotum uobis arabes uenistis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras
Tum furor extremos mouit romanus orestas
Carmanosq; duces:quorũ iã flexus in austrũ
Aeter nõ totam mergi tamen aspicit arcton:
Lucet & exigua uolox ubi nocte bootes.
Aethiopumq; solũ:q, non premeret ab ulla
Signiferi regione poli:nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula tauri.
Q uaq; caput rapido tollit:cũ tigrid magnus
Euphrates:quos non diuersis fontibus edit
Persis:& incertum tellus si misceat amnes
Q uod potius sit nomẽ aq̃s sed sparsus i agros
Fertilis euphrates phariæ uice fugitur undæ.
At tigrim subito tellus absorbet hiatu:
Occultosq; tegit cursus:rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi nõ abnegat undis.
Inter cæsareas acies diuersaq; signa
Pugnaces dubium parthi tenuere fauorem:
Contenti fecisse duos.tinxere sagittas

Extremos: quia habitãt meridiẽ uersus i extrema pte orbis:ultra quos nulla hoĩum fuerit habitatio. Carmanos:carmania regio ẽ cõtermina psis q̃ oppida hẽt zethym & alexãdriã.Pli. Aspicit arcton:bene aspicit uel sam:sed nõ totã:ergo hoc facit rõ orizontis.Orizontes ãt dicũt fines quoad oculi nostri pspicere posũt optio græ. termino la.Orizõtes eni duo sunt.s.sublimis & humilis.sublimis i arctico.humilis i antractico: terra in medio ẽ & spherica.q iuxta orizõtẽ sublimẽ icolũt nõ possũt uiuere eos q i orizõte imo habitãt quia tumor terre impedit.nec nos illos prospicere possumus:ideo dicit hos populos q habitãt i oriẽte meridiẽ uersus in orizente depresso tumore terræ ĩpediri:& pa~ ad/modũ uidere septẽtrionũ flexus. Flexus.i.uergẽs in meridiẽ qa ĩpediat tumor terræ sphæricæ q̃ impedit oculos eo~ ne ad orizontẽ nostro~ puenire possint.

Lucet ex.bootes ẽ stella i minori ursa posita q̃ plaustrũ comitat.nã sũt q̃dã stellæ q̃ faciũt plaustrũ: & bootos ẽ q̃si bubulcus:q plaustrũ uehat:q græcæ uocatur αρκτοφυλαξ.i.custos ursæ:sed occurrit quæstio cur dicat uelox:cũ Virgi.& alii tardã dixerit diuerso respectu uelox dr̃ & tarda.tarda dicitur quia magno tẽporis spacio magnã cæli ptẽ discurrit:sed si cõsyderemus tẽpus tarda uidetur:si spacium qd pcurrit uelox est:sed est alia ratio:cur uelox & tarda sit:qa respicit ad sitũ regionis:scilicet arabicũ:uelox est quia totũ arctophilacẽ idest bootem uidere nõ possunt: sed paruã eius partẽ:& quia cito occidit arabibus : ppea uelox esse uidetur:nobis ãt quia nunq̃ occidit tardior uidetur : nã a nobis sp̃ uidet & nunq̃ occidit : nisi cum aurora lucescit. Aethiopũq; solum : æthiopes duo sunt scilicet i oriente & occidente.Solinus dicit hanc regionẽ æthiopũ non subiectam fore alicui signo zodiaci:nisi ungula tauri protẽso pede illos pertingeret Ratio est hæc:quinq; enim sunt zonæ:duæ extremæ frigidissimæ una feruẽtissima: sed iter has frigidissimas & mediam utriq; duæ temperatæ sũt quæ habitãtur a nobis.Sed signifer circulus ita ambit obliquas has zonas ut nunquã perueniat ad hanc mediã & nunquã ad has frigidissimas redeat uicinus ãt ẽ sol his duabus mõ magis:modo minus : & cum apd antipodes facit æstatẽ minus appet nobis:e diuerso:cum ergo meridiẽ uersus positi sint æthiopes: circulus signifer excludit eos i oriẽte:& q i occidẽte positi sũt nisi ungula tauri pẽderet nulli signo~ zodiaci subiecti essent: sed qa dixit poplite lapso respexit ad fabulã nã Iuppiter cõmutauit se i tauru~:& captus amore Europæ blãde ad eã uenit.q̃ cũ cæteris æq̃lĩbus flores colligebat.& poplite flexo puellã i tergũ recepit & bosphoru~ mare traiecit:deinde in signũ tauri extẽdẽtis pedẽ trãslatus ẽ i cælũ. Signiferi poli:idest zodiaci ferẽtis signa.

Procederet ungula.s.meridiem uersus:ubi sunt positi æthiopes. Poplite lapso.i.genu flexo quo gestu fuit dũ exciperet puellã. Quaq; caput:dicit ẽt ex Armenia uenisse populos. Euphrates:orit ex armẽia maiore sub radicibus mõtis quẽ cathoten appellãt ut Mucianus:ut Domitius corbulo.ex mõte aga receptis q aliquot fluuiis luctat cũ tauro mõte:quẽ tãdẽ apud elegeam scindit:& inter arabiã Comagenẽq; pfluẽs mox babylona itersecat:& i mare erythreũ ifluit.Ex eadẽ armenia tigris ortũ hẽt a loco q elogosine appellat primũ pigre fluit:mox quũ ad fines medo~ puenit rapidissimus ẽ:unde nomẽ sumit:nã tigrim medi sagittã uocãt. ifluit i arethissã lacũ omnia põdera sustinentẽ:transuetusq; resistẽte tauro in profundũ specũ mergitur : subterq; lapsus ab altero eius latere erũpit apud zoroãdã.eundẽq; esse purgamẽta demersa ostendũt:trãsit deinde in thesbitẽ lacũ:& idẽdẽ absconditur rursusq; emergit:mox diuisus insulam mesopotamiã complectitur & in euphrattem apud babylonios descendit auctor.Plini.& Solinus.Dicit poeta q; uterq; tantæ magnitudinis ẽ q; si misceant in unum:incertum est uter eo~ nomẽ obtinuerit:an tigridis an euphratis. Persis:cuius pars est Armenia. Non diuersis fontibus:Nam tigridis & euphratis fontes inter se distant solum stadiis duobus milibus & quingentis.Stra. Sit nomen:an de noĩe Euphratis appelletur:an.tigridis. Sed spsus in agros:sed fertilis Euphrates est:cum in agros funditur:nam cũ Euphrates Mesopotamiam inundat illã fertilissimã reddit eodẽ tpe quo Nilus ægyptũ. Phariæ:niliacæ:nã pharus isula ægypti ẽ. At tigri.sed tigris defluẽs p pthiã & armẽiã stati mergit & p.xii.milia passuũ subterrãeo meatu discurrẽs tãdẽ emergit. Nouo.s.pelagi: uidelicet maris rubri. Inter cæ.alii qdẽ populi sequebãt Põ.sicut dictũ ẽ.soli uero parthi medios se iter utrũq; gessere ducẽ:satis enim habuere q; ex tribus romanis principibus duos fecissent occiso Crasso cum exercitu. Acies: inter arma cæsaris. Diuersa signa.s.pom.contra Cæsarem. Dubium fa.quia neutrum secuti sunt:atqui lustius cum trogo parthos i castra pom.uenisse auxilio refert. Errãtes:qa errabãt sicut numidæ:nã plaustris uehebãt liberos & uxores: ubicunq; nox dephẽdisset ibi habitabãt. Ideo cãpestres scythæ ab Hora. nuncupãt.

Errãtes scythiæ populi:quos gurgite bactros
Inclusit gelido:uastisq; hyrcania syluis
Hinc lacedemonii moto gens aspera freno
Heniochi sæuisq; affinis sarmata moschis
Colchorum qua rura secat ditissima phasis.
Qua crœso fatalis halys:qua uertice lapsus
Rhiphæo tanais:diuersi nomina mondi
Imposuit ripis:asiæq; & terminus idem
Europæ:mediæ dirimens confinia terræ.
Nũc huc nunc illuc qua flectit᷑ ampliat orbẽ
Quaq; fretum torrens meotidos egerit ũdas
Pontus:& herculeis aufertur gloria metis:
Oceanumq; negat solas admittere gades.
Hinc & sidoniæ gentes:auroq; ligatas
Substringens arimaspe comas.hinc fortis ari/
Longaq; sarmatici soluens ieiunia belli us
Massagetes quo fugit equo:uolucresq; geloni
Non cũ memnoniis deducens agmina regnis
Cyrus:& effusis numerato milite telis

Bactros:scythiæ fluuius qui hircanos fines includit : a quo populi circa habitantes Bactriani dicuntur. Vastisq; hyr.nã hyrcania ẽ siluestris & nemorosa & tigribus abũdãs scythaꝝ regio. Hic:ab hac scythia. Lacedæmonii he.populi scythiæ ut dictũ ẽ supra:dicti ab ηνιοχοσ auriga:nã rhecas & ãphistratus aurigæ Ca. & Pol.hãc regionẽ tenuerũt:& a se noiarũt.hos nunc lacedæmõios appellat poeta:qa a lacedæmõiis rheca & ãphistrato originẽ hñt. Moto.g.a.f.i.equo pugnãtes. Sæuis:aspis bello. Affinis:uicius. Sarmata.sarmatæ sunt scythiæ populi:quos græci sauromatas uocant:unđ Iuue.Vltra sauromatas : sunt autem populi qui ex ꝓfundo paludis Meotidos icipiẽtes ṝgiões uersus boream itinere dierum quindecim incolunt exilem quidem ac tenuem: sed felicibus & infelibus arboribus abũdãtẽ q secũdum Pli.đ medoꝝ sobole sunt & Florus.Sarmatæ igr nihil p̃ter niues rarasq; syluas habẽt:qbꝫ ẽ tãta barbaries q pacẽ ĩitelligũt. Moschis: po.sũt scythiæ uicini sarmatis. Colchoꝝ.q.r.phasis flu.đ armẽia fluẽs:q p̃terlabit᷑ colchos:per quẽ argonautæ cũ Iasõe igressi sũt ad colchos.Oui.vii. meta. Multasq; ꝓpessi claro sub iasõe rã.Cõtigerãt rapidas limosi phasidos undas:ẽ ẽt phasis urbs colchoꝝ em portũ Stra. Ditissima:regio.n.colchoꝝ amœnissia ẽ:fructibꝫ & fabricãdis nauibꝫ opportũa.lino.canabe cæra.pice.fœcũdissima mel tamẽ frequẽtius amaꝝ ẽ. Fatalis:respicit historiã.nã crœsus cũ bellũ cyro psarũ regi iferre pararet apolinis oraculũ sciscitatus ẽ:quẽ nã exitũ eẽt hiturus:respõdit oraculũ ãbigue sicut cõsueuit. Crœsus ꝑdet halym trãsgressus pluria ṝgna crœsus ĩ fauorẽ suũ hoc oraculũ apol. accepit Crœsus:rex lidiæ. Perdet:ꝑ destruet:sed oraculũ amittet ĩtelligebat:qa uictus ẽ a cyro magna pugna:& ĩ regnũ suũ trepidus refugit:seq; ĩ sardi metropoli ṝgni sui recepit:& cũ cyrus obsedisset eã:ad extremũ & ipsũ regnũ:& regẽ ĩ ꝑtãtẽ suã redegit:fatalis igit᷑ fuit.i. ꝑniciosus. Halys:flu.ẽ põti:& orit᷑ ex radicibus tauri mõtis:& đflẽs ꝑ cappadociã disiũxit olĩ ṝgna lidiæ a psis:q ẽt teste Hero.uersus boreã exiẽs ĩ euxinũ põtũ desinit:unđ Oui.đ põto ostẽdit:Adde q hic scythico miscent᷑ flumĩa ponto:Influit & multo uertice tortus halys. Tanais:flu.fert᷑ đ septẽtrionis ptibus:nilo cõtrarius:nõ tamẽ ꝑ diametꝝ:ut qdã putãt:sed oriẽtalior:originẽ:ut ille.icertã habẽs. Qua.s.ea pte habitãtes. Riphæi:mõtes sũt septentrionis. Ripis mũ.ripis asiæ& europæ tanaus.n.asi.i ab europa distermiat. Mediæ ter.s.q̃ medius ipse ẽ. Ampliat or.qa q̃ pte icuruat᷑ ĩ asia auget Europã:q̃ pte icuruat᷑ ĩ europã:illic Asiã auget. Hic: ab europa. Illic:ab asia. Põtus ege.s.s.Meotidis un.qa Tanais flu.nõ prius ĩ meridiẽ uergit᷑ q̃ recipit᷑ a Meotide paludequã adeo lõge lateq; ãplificat:ut ab ĩgnaris ꝑgrãdis maris sinus credat᷑. Põtus.euxinus. Meotidas un.qa ripis meotidis paludis apđ boroastras ab Alexãdro termius itieris sui positis aris đsignatus ẽ. Aufert᷑.g.m.h.qa nõ solũ Hercules ĩ oceão gades posuit:sed ẽt Alexãder ĩ Meotide palude terminũ statuit. Oceanũq; ne.i.negat oceanũ solas gades accipe: qa & ĩ meotide palude Alexã.terminũ posuit & gades. Arimaspe:arimaspus flu.ẽ aureis fluẽs arẽis quẽ scytæ colũt:& qa auro abũdat iõ circulis aureis crines nectũt ĩ corõæ modũ. Hic:a scythia. Arius mas.hi oẽs sũt populi scythiæ. Massagetes sol.ie.sar.bel.e.q.f.qa uidelicet hi fugiẽtes sæpæ hostes ad lassitudinẽ ducũt᷑: neq; cõmeatibus idigẽt.sed lacte & sãguie equo nutriũt᷑.papinius.lactea massagetæ ueluti quũ pocula fuscãt. Sãguie puniceo.q mos ẽt sarmataꝝ fuit.ut Pli.& bisaltaꝝ:ut Vir.& cõcãoꝝ ut Hor.ĩ carminibꝫ testat᷑. Belli sar.i.bellũ qđ cõtra sarmatas gerit. Volucres ge.populi scythiæ a filio Hercu.gelono appellati.Hero. Nõ cũ mem.ꝑ similitudinẽ exaggerat exercitũ.Cn.põ.dicẽs nũq̃ ante fuisse exercitũ:ĩ quo dux pluribꝫ ṝgibꝫ iparet q̃nũc põ.imparabat.Non cyrus:non xerxes:non agamemnon: tot nauibꝫ bellũ ante gesserũt.Ordo ẽ:tot reges nõ habuere unũ ducem. Ducens agmina.i.inferens bellum parthis & babiloniis. Mẽnoniis regnis.i. mẽnon indiæ rex fuit:& auroræ filius: & parthia ps ẽ Indiæ:quã bello Cyrus iuasit cũ babyloniã cepit urbẽ a Semiramiconditã:ĩ diuersos meatus Euphrate diuiso.Herodo.ãt optime describit obsidionem hanc.qua urbẽ babylonẽ cepit Cyrus:& dicit nulla ui urbẽ capi potuisse:nisi hoc fecisset cyrus quod operis adeo magnũ laborẽ perfecit:ut apud posteros plus admiratiõis habituꝝ se crederet.nã euphratẽ qui preterlabitur hac urbẽ ĩ duos alueos diuisit:ut desiccaret alueum & tenuitatẽ aquæ ad deditionẽ uenire cogeret babylonios : dicit ergo quo tẽpore bellũ gessit cyrus cũ babyloniis nõ duxit secũ tot reges quot Pom. Xerses:nec xerses habuit tot reges cũ ille descẽdit ĩ græciã tãta multitudie militũ:ut eos sagittis missis numeraret: duobꝫ ãt modis exercitũ suũ dinumerauit.nã si singulos dinumerare uoluisset:tps nõ uacabat:prio septũ quoddã ꝯstruxit domicũ nomine:cẽtũ uigiti milia hoium capientẽ.deinde iubebat milites igredi & quotiẽs replebatur locus ille notari iubebat alter modus erat:nam iussit omnes mittere sagittas in unum locum:deinde sagittas numerar᷑ iussit.

Vltor: Agamemnon: nō habuit tot reges. Fraterni amoris: Menelai fratris sui: nā uxōrem illius Helenam abduxerat Paris. Vltor: qa potētissimā urbē Troiam totius Asiæ euertit: cū ulcisci uellet iuriā fratris. Coiere: conuenere. Tā uariæ gētes: uidelicet cultu & linguis: ut locis erāt diuersæ. Tot imensæ. hoc fuit quia fortuna uoluit ut dignas consequeref exequias Pom. & quoniā periturus erat uoluit: ut ipse q totū orbē domuerat cū toto et orbe terrarum periret. Nō cessauit: cū his etiā Mauritani oēs & marmarici ad Pom. uenere. Corniger am. ex ea parte libyæ multi uenerunt in auxiliū Pom. ubi colitᷓ iuppiter in forma arietis: cuius diuinationē & oracula plurimū uenerabātur antiqui: teste Strabo. libro. xvii. sed eaȝ reȝ maxima accessit negligentia: nā romanis Sibyllæ respōsa satisfaciebant: & etrusca diuinatio: ꝑ auguria: per exta: & iouis signa: responsa nō ut apud delphos & brāchidas uerbis dabanf. sed magna ex parte nutu & signis & dicitur ab αμμοσ quod significat harenā: nā iuppiter baccho: & populo suo sitiēti: per libyam iter facienti: i formā arietis pede pulsauit harenā: ubi primū fons exiuit: unde baccus patri suo Ioui templū cōdidit. Corniger: ꝑ in formā arietis. Marmaricas cateruas: nā marmaria appellatᷓ regio ubi positū est tēplū Iouis ammonis. Quicqd. subaudi non cessauit mittere. Libyæ: nominatiuus græcus. Arida: idest penuria aquæ laborans. Patet. i. iacet planitiæ magna. Ab occiduis mauris: incipiēs ab æthiopibus occidentalibus: nam mauri occidui sunt: & æthiopes: duæ. n. sunt æthiopiæ. s. orietalis & occidētalis. Mauris occiduis: idest a Mauris: qui sunt iuxta æthiopas occidentales. Paretonias syrtes. i. ægyptias nā sirtes aphricæ respiciunt ægyptū: est āt paretonium urbs ægypti & portus igens qdraginta fere stadioȝ. Stra. Eoa: orietalia. Acciperet fœlix: fortuna quæ fauebat Cæsari effecit ut uniuersū orbē haberet in thessalia quē una pugna uicere posset. Ne nō. i. ut acciperet oia. Semel. i. una pugna uiceret uniuersū orbē. Vincēdū pariter: quia fortuna uoluit ut i pharsalia totus terraȝ orbis cōgregatus ab ipso cæsare uincereť. Pariter. i. una acie simul oēs uinceret. Ille ubi deseruit: postq̄ dinumerauit gētes: quæ magno pompeio auxilia tulerūt. Nunc redit ad cæsarē dicēs qd fecerit Postquā ex ærario pecuniā sustulerit: ut militibus stipēdiū tribueret: dicit. n. illū cōstituisse i hispaniā proficisci: ut prouinciā illam opibus ac uiris abūdātē subigeret: nā id maximū uictoriæ momētū fore putabat: si hispanias in suā potestatē redigeret: qd facile se factuȝ existimauit q petreius & afrantius: tametsi magnos exercitus haberēt: tamē minime duces idonei uidebantur. Ille: cæsar. Trepidātis romæ: spoliato ærario timentis. Nubiferam. i. altā: q̄ nubes trāscendat idest transit in galliā trāsalpinā: ut i hispaniā tendat: nam eā prouinciā i potestatē suam redigere uolebat: q maximū uictoriæ momentū fore putabat: id quāta astutia pfecerit cæsar hoc deprehēdi pōt dicebat. n. uado ad exercitū sine duce. & reuertar ad ducē sine exercitu. Cumq; alii fa. cū alii populi metu se dederent cæsari: soli Massilienses iuenti sūt q fidē senatui populoq; romāo seruarēt: & in officio suo ꝑmanerēt. Terrore: cæsaris qui oia ferro subigeret. Phocais iuuentus: phocis ciuitas græciæ fuit: quā a barbaris inustam & crematam deseruere ciues: & diu nauigantes in galliam uenerunt: ubi Massiliam condiderunt supra rhodanū. Est āt Massilia ut ostendit Stra. Petroso in loco sita cui quidem portus subiacet: saxū uidelicet i theatri formā ad austꝝ spectās: urbs uniuersa pulcherrimis circuncincta mœnibus: magnitudine eximia: in cuius arce ephesiū & Apollinis delphici tēplū cōditū ē. Nō graia leuitate. i. icōstantia: quæ graioȝ ē propria. Signataq; iura. i. scripta in marmore aut insculpta ære: significat fœdera: quibus populi romani socii & amici facti erant. Causas: iustas. s. Nō fata. i. fortunā. licet fortuna secūda uteretur cæsar: tamen iustiorē causā senatus populiq; ro. q̄ Cæsaris credebāt. Tamē ante furorē: q̄uis seuere in fide persisterent Massiliēses: tamen uoluerunt tentare oratiōe leni ut si quomō possent aium cæsaris placarēt: anteq̄ plane se Cæsari aduersos ostenderent. Ante. s. q̄ excluderent cæsarē. Hostemq; propinquum idest cæsarem uicinum: iam enim aduentabant urbi Massiliæ. Prælata fronde mineruæ. i. oliuæ q̄ signum est pacis. Mineruæ: palladis. Nam ipsa Pallas fuit quæ percussa terra prima edidit oleam. Virg. Oleæq; minerua inuentrix. Semper i externis: in deliberatiuo genere & cōstitutione iuridicali absoluta hæc oratio posita est: deliberatur utrum se cæsari coniungant an ne. Est autē constitutio iuridicalis absoluta. uidelicet iniustū est se cæsari coniungere: ideo licet nobis a bello ciuili abesse. absoluta est: quia nulla extrinsecus cā sumpta: iustū dicunt quod faciunt. nam coniungere se cæsari iniustum est: licet igitur nobis a bello ciuili abesse: ptes effectus ꝓœmii sūt: qa captāt bēuolētiā a ꝑsōa sua: cū officiū suū sic arrogātia ostēdūt.

Descendit xerxes: fraterniq; ultor amoris
Aequora cū tantis percussit classibus: unum
Tot reges habuere ducem: coiere nec unquā
Tam uariæ cultu gentes: tam dissona uulgi
Ora: tot immensæ comites missura ruinæ.
Exciuit populos & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit: non corniger ammō
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas
Quicqd ab occiduis libyæ patet: arida mau-
Vsq; paretonias eoa ad littora syrtes ris
Acciperet felix ne non semel omnia cæsar.
Vincedum pariter phrasalia præstitit orbē.
Ille ubi deseruit trepidātis mœnia romæ:
Agmine nubiferam rapto super euolat alpem
Cumq; alii famæ populi terrore pauerent:
Phocais in dubiis ausa est seruare iuuentus
Non graia leuitate fidem signataq; iura:
Et causas non fata sequi: tamen ante furorem
Indomitum duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant: hostemq; ꝓpinquū
Orant cecropiæ prælata fronde mineruæ.

Semper in externis populo cõmunia uestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse:
Comprensa est latiis quæcũq; ãnalibus ætas.
Et nunc ignoto siquos petis orbe triumphos:
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies: si dira paratis
Prælia discordes: lachrymas ciuilibus armis:
Secretumq; damus. tractentur uulnera nulla
Sacra manu: si cælicolis furor arma dedisset.
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes:
Non tamen auderet pietas humana uel armis
Vel uotis prodesse ioui: sortisq; deorum
Ignarum mortale genus per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo solum regnare tonantem:
Adde quod innumeræ cõcurrũt undiq; gẽtes
Nec sic horret iners scelerum cõtagia mũdus
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidẽ cũctis ut uestra recusent
Fata: nec hæc alius committat prælia miles.
Cui non conspecto lãguebit dextra parente:
Telaq; diuersi prohibebunt spargere fratres:
Finis adest rerum: si non committitis illis
Arma quib3 fas ẽ: nobis hæc summa precãdi
Terribiles aquilas: infestaq; signa relinquas
Vrbe procul: nostrisq; uelis te credere muris.
Excludiq; sinas admisso cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri: magnoq;: tibique

Semper in externis: Sensus est: Omnes historiæ & quæcunq; annalibus continenẽ: declarant nos populo ro. semp fuisse cõiunctos. Ordo est quæcunq; ætas ẽ cõprehensa latiis annalibus restaẽ Massiliã tulisse fata cõmunia semp populo ro. in externis bellis. Externis bellis. i. quotiens bellum gessistis cõtra externos o romani. Fata cõia: fortunam cõem siue bonam: siue malã. Quæcunq; ætas. i. cuiuscunq; ætatis res gestæ quæ cõtinentur in Italicis historiis. Et nunc ignoto: & nunc idẽ facere parati sumus si uis iuuentutẽ armatam ducere contra hostes. externos populi romani. Et nunc: sicuti superiori tẽpore. Deuotas: destinatas. Quos trium. aliquas uictorias. At si funestas acies: sed si uultis bella ĩter uos gereẽ: oramus patiamini nos ab hoc ciuili bello abesse: ne manus nostras ĩ sanguĩe uro polluamus quẽ socii oẽs uereri deberent. Dira prælia. i. quæ geruntur inter propĩquos & ciues & filios & patres. Lachrymas damus: liceat nobis abesse & deploraẽ fortũam & casum uestrũ. Secretumq; damuus: idest uolumus secessum & receptaculũ esse discedẽtibus a bello ciuili. Sacra uulnera. i. uerenda a sociis: qa socii uereri deberent ne uulnus inferant principibus romanis. aut sacra. i. execranda. Tractẽtur. s. a uobis.

Nulla manu: nulla ope auxilioq; sociorum. Si cælicolis: arguit ab obseruantia: nã suasio & dissuasio habẽt locos a partibus honesti necessarii: facilis delectabilis utilis. Sumit igiẽ argumẽtum ab obseruantia: q̃ est pars una iuris naturalis: obseruãtia ẽ p quã hõies aliq̃ dignitate excedẽtes cultu & honore coli debent: ostẽdit. n. debere socios cultu & honore psẽq romanos & a simili exornat hãc argumẽtationẽ. Si dii iter se bellũ gererẽt: non esset equũ hoĩes his uel illis se adiungere: uereri. n. debemus deos: cõparãẽ romãi diis: quẽadmodũ arma sumere contra deos nõ æquũ est eodem mõ romanos instar deorum socii & amici timere debent: & potius uereri eos q̃ se illis adiungere.

Si cælicolis: ab obseruantia arguit: uos o romani nobis estis tanquã cælicolæ: & quam obseruantiã habẽt homines erga deos eandem sumus erga uos habituri sed discordibus diis nemo auderet arma cõiũgere ergo nec quisquam cõcurrẽtibus ro. se ad bellũ adiũgere debet: sed procul abesse. Tamen: quãuis dii eẽt.

Ignarum sortisq;. i. nesciẽs quæ nam sit sors deoꝝ.

Fulmina: quia cum fulmina audiret: tunc sciret iouem in cælo regnare. Adde q̃ ĩnumeræ: arguit a necessario a contrario: quia: quemadmodum ille q suadet arguit a necessario: cum aliqd faciendũ esse dicit: quia sit necessitas: ita qui dissuadet arguit a necessario a cõtrario: qa nõ sit necessitas. Non usque adeo ĩquit gẽtes horrent bellum ciuile: quin sint plures populi bello q̃ nos: ergo nulla necessitas ẽ q̃ cogat nos Massilienses inuitos in bellũ cõiungi. Cõcurrũt: ad uos spõte sua. Iners: ignauum in bello. Contagia scelerum: ut maculent se scelere bellorum ciuilium. Egeant gladiis: quia populi sponte ad bella concurrent non est necesse nos trahi inuitos in prælia. Sit meus ista: arguit ab utili: utile est ne uobis cũ populi arma cõiungant: nam si nemo uobis arma cõiungeret. tunc cũ ciuis ciuẽ: pater filiũ. filius prẽm: frater fratrẽ uiderit: arma comprimet: nec erit q audeat tãtum scelus cõmittere ut primus bellũ ciuile icipiat: ex quo seqtur: ut tã tetri tãq; nepharii belli insistet finis. Fata: fortũas. Alius miles. i. ne ulloꝝ populoꝝ auxilia sequãtur. Cui nõ: si ciues cũ ciuibus: parẽtes filiis cõiuncti fuerint: qs erit qui audeat arma miscere: ergo finẽ habebunt bella ciuilia. Lãguebit: torpescet. Cõspecto: uiso patre nemo eũ uulnerare audebit. Finis adest rerum. i. finis est belloꝝ ciuilium: si nõ cõceditis arma externis. Arma qbus ẽ fas. i. externis: tunc enĩ bellũ locũ habebit. Hæc nobis sũma: Massiliensiũ legati hic se gratos ostẽdunt: q̃ uidelicet Cæsarẽ recipere uelint dimisso tamẽ exercitu: q de se benemeritus fuerat: nã deuictis gallis maximis uectigalibus aucti fuerũt massiliẽses o cæsar: ut nos beneficioꝝ gratos intelligas placet: ut dimisso exercitu ipe igrediaris moenia nostra. Credere: cõmittere. Excludiq; sinas: arguit a parte honesti ab ea parte quã Cicero par appellat. par est q̃ inter oẽs æquabile: est uidelicet ut oẽs pacis rationẽ habeãt: nos ergo hanc pacis rõnem habere uolumus: ut sit ciuitas nostra receptaculũ tibi & Põpeio: ubi de pace tractaẽ possitis. Sit locus. s. ciuitas nostra. Exceptus: remotus a scelere. Tutus locus: uidelicet ciuitas nr̃a ad quã uos recipiẽtes tuti eẽ possitis. Fatum si consulat: si fata uoluerit consulere paci urbis romãæ paratus sit locus tibi & Põpeio pacis auctoribus.

Tutus:ut inuictæ fatum si consulat urbi:
Fœdera si placeant:sit quo ueniatis inermes.
Vel cum tanta uocant discrimina martis iberi
Quid rapidũ deflectis iter? nõ pondera rerũ
Nec mométa sumus:nunquam felicib⁹ armis
Vsa manus patriæ primis a sedibus exul
Et post translatas exustæ phocidos arces.
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.
Illustrat quos sola fides:si claudere muros
Obsidione paras:& ui perfringere portas:
Excepisse faces tectis & templa parati:
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Quærere:& effossam sitientes lambere terram.
Et desit si larga ceres: tunc horrida cerni
Fœdaq; contingi maculato corpora morsu.
Nec pauet hic populus pro libertate subire
Obsessum pœno gessit q̃ marte saguntum.
Pectoribus rapti matrũ:frustraq; trahentes
Vbera sicca fame medios mittent̃ in ignes.
Vxor & a caro poscet sibi fata marito.
Vulnera miscebunt frates:bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent. Sic graia iuuentus
Finierat:cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem testata est uoce dolorem:
Vana mouet graios nostri fiducia cursus:
Quãuis hesperium mũdi properemus i axẽ

Vrbi in.s.romæ:quæ a nullis externis uici potuit. Fœdera:pacis inter uos. Sit.s.urbs nr̃a. Vel cũ:a partibus prudentiæ arguit quæ sunt tres memoria:intelligẽtia:& prouidentia:primo ab intelligẽtia arguit.nam prudentis ẽ maiora minoribus ante ponere cum bellum hispanum sit maius q̃ oppugnatio Massiliæ o cæsar quid ẽ cur non omissa oppugnatione Massiliæ debeas ad bellum hispanum ꝓficis? Cum tãta uocẽt o cæsar cum ire festines in hispaniã:quid non relicta Massilia propas in hispaniã qd maioris ẽ momenti? Deflectis: declinas. Tanta discrimina:tanta bella & certamina. Martis hiberi:hispani belli. Non pon.q̃a comparatiõe belli hispaniensis:nos nõ sumus pondera belli. Nec sumus mo.i.nõ sumus utiles bello quia semp infeliciter dimicamus. Nunq̃ feli.ar.a partibus memoriæ arguit o cæsar nõ debes nos ita tibi facere socios ĩ bello ciuili:qui semp ĩfelices fuimus ĩ bellis? ergo a partibus prudentiæ.i.memoria:nã memoria ꝑteritę facit:ut futura ꝓuideãus. Et post trãsla.postq̃ barbari urbẽ nostrã ĩcẽdio cremarũt: semp aũus noster ĩfelix fuit:& hanc urbẽ posuimus ĩ ripis rhodãi sola fide tuti:fideles igit̃ se cæsari ostẽdunt ut sibi parcere uelit. Manus pr̃iæ:urbis nr̃æ. Post arces:postq̃ sedẽ e græcia trãstulimus in galliã. Exustæ:a barbaris cũ Xerxes penetrauit ĩ græciã. Mœnibus exiguis.s.cõparatiõe urbis phocidos. Littore aliẽo.s.rhodãi. Sola fi: nullo bello sumus illustres:sed fide tantũ. Si claudere mu.a difficili arguit: difficile est.n.o cæsar uincere eos q parati sunt extrema quæq; pati:sũt.n.ipa desꝑatiõe fortes:unde Luca.alibi. Vincit̃ aut gratis iugulo qui ꝓuocat hostẽ.hic posita ẽ magna pars deliberatiuæ cõstitutiõis:sed si credis facile nos posse oppugnari hãc spẽ deponas:nos.n.extrema mala pati parati sumus:etiã si auertas undas:puteos in uisceribus terræ q̃remus: & si inopia cõmeatuũ nos premere tẽtabis: nostra ipsorum uiscera laniare parati sumus:& morte potius affligere nos q̃ a fide populi romãi deficiamus. Claudere muros:circũuallare mœnia nr̃a neqs egredi possit ut nos fame expugnare possis. Excepisse:pro excipere. Faces tectis.i.parati sumus etiã uidere domos nr̃as incẽdi. Vndaꝶ ra.parati sumus ẽt si fontes auertis ne rhodanus p urbẽ nostrã labat̃:effodere terrã:& in ipis terræ uisceribus ĩuẽire aquas. Lambere terrã:nõ solũ aquã: sed aquã terræ mixtã bibemus. Et desit:si etiã fame oppresseris parati sumus ea facere q̃ nefas esset dicere:ne dũ uidere:significant se nec uisceribus quidẽ filiorũ parcere paratos esse. Et.s.sumus parati. Si larga ce.si copia frumẽti deerit.deam p frumẽto posuit. Fœda contingi.i.fœda cõtactu. Nec pauet.h.p.nõ dubitamus inquit sustinere qđ sagũtini aliquãdo sustinuerũt potius q̃ amissa libertate in potestatẽ tuã uenire.Saguntum aũt hispaniæ oppidũ causa fuit secũdi belli punici ut dicit Liuius Cũ socii populi romãi sagũtini essent:Hãnibal diu eos obsedit:cũ uero ad extremũ usq; ꝑuenissent fidẽq; seruare ꝓmisissent:ne in potestatem Hãnibalis uenirent rogũ in medio foro struxerunt.quo te suaq; oĩa cara sa perierunt. Hic populus.s.Massiliensis. Subire.s.extremũ. Pœno marte:aphricano bello pectoribus rapti:præterea auulsos a pectoribus matrum liberos in medios rogos proiiciemus. Sicca ubera.s.lacte:quia fame afflictæ lac habere nõ poterunt. In ignes.s.accensos in foro. Frustra unum sequit̃ ex reliquo. quia sicca ubera:ideo frustra trahentur. Vxor & a caro:præterea mulieres nolent uiuere:immo uxor poscet maritum ut se interficiat. Fata:mortem. Miscebunt.confundent:quia fratres alios occident. Bellumq; coacti:si coacti erimus bella gerere potius in urbe nostra faciemus ut nos ciues mutuo occidamus q̃ te.seq̃mur o Cæsar Hoc ciuile:potius.s.q̃ tuum. Sic graia iuuentus:iam dudũ dicentibus Massiliensium legatis uultu suo ostẽdit indignationem Cæsar:quẽ statim silẽtibus illis:uerbis ostendit. Graia iuuentus.i.Massilienses:qui a phocide ciuitate græciæ uenerunt. Turbato iam.s.anteq̃ loqueretur. Vana mouet:pro exordio posuit hũc uersum. Creditis uos Massilienses uerbis uestris dissuadere.ne faciam quod iam animo proposui? in hoc uersu consistit proprietas procemii:beniuolentiam captat a persona aduersariorum:in contemptiõem adducit graios:arguens eorum leuitatem. Quãuis hesperium :refellit quod dixerant satius esse inferre bellum hispanis q̃ oppugnare Massiliam: dicit Cæsar si de duobus alterum:eligẽdum esset:uerum fateor satius fore bellum hispanum conficere:omissa opugnatione Massiliæ:sed si utrunque possum efficere:satius esse existimo.

· Vacat.i.uacuum est nobis tempus & spacium delere uos. In hesperium axem:in hispaniam quæ est in occidente. Gaudete cohortes:arguit ab utili:dicit enim utile est oppugnare massiliam o commilitones:ne uires uestræ ocio languescant:quia excitabuntur uires in oppugnatiōe Massiliæ. Fatorum munere.i.dii ita uoluerunt & instar muneris diuini hoc esse debet:uidelicet ut oppugnetis hanc urbem. Ventus : exornat hanc argumentationem a simili quemadmodū inquit uētus cū perflat habere uires non uidetur:qa oīa sibi patēt: sed si obstiterit aliquid:uehementior efficit̄:sic & uobis si patefacta essent oīa uires deficerent:sed si qd obstiterit exaugebūtur uires uestræ.

Massiliam delere uacat.gaudete cohortes
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires:nisi robora densæ
Occurrant syluæ spatio diffusus inani.
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis
Sic hostes mihi deesse nocet:dānūq; putamus
Armorum:nisi qui uinci potuere rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis
Tunc mihi tecta patent:iā nō excludere tātū.
Inclusisse uolunt:at enim contagia belli
Dira fugant.dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutius æuo
Quam duce me bellū,sic postq̄ fatus ad urbē
Haud trepidā cōuertit iter:tūc mœnia clausa
Conspicit:& densa iuuenum uallata corona
Haud procul a muris tumulus surgētis ī altū
Telluris:parum diffuso uertice campum
Explicat.hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes:tutisq; aptissima castris.
Proxima pars urbis:cælsā conscendit ī arcem
Par tumulo mediisq; sedent cōuallibus arua
Tunc res immenso placuit statura labore
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam qua terra cingit̄ urbem
Clauderet a summis pduxit ad æquora castris
Lōgum cæsar opus:fontesq; & pabula campi
Amplexus fossa:densas tolentia pinnas
Cespitibus crudaq; extruxit brachia terra.

Densæ syluæ:casus genitiui. Robora:arbores. Occurrāt:resistant. Inani spacio:uacuo quia omnia patent nihil resistit:ideo uentus languidior efficitur. Armorum:militū. Nisi qui uinci.p.r.i.nisi uobis aduersarii sint & rebelles: qui tamen a uobis uinci possint. Sed si solus eā : nūc refellit illam partem quam dixerant massiliēses:q̄ parati essent exercitu dimisso Cæsarem suscipere:dicit eni hoc illos nō q̄si gratos:sed q̄si pditores obtulisse: q̄ ipsum sine exercitu excipe uellēt ut inclusum illū pdant. Si solus eā.i.si ego solus ire uoluero:sine exercitu oīa mihi patebunt. Degener:ignauus. Dimissis armis:ut inermis ingrediar urbē. Iā non excludere tātū:qa nō solum uolunt me excludere:sed etiam includere. Inclusisse:p icludere. Ad cū:dicunt se uellē facere hoc ne polluantur sanguīe bellorum ciuilium.

Pro pace petita:quia utriusq; causam pacis esse uolebant: quod quia honestū erat negare non poterat cæsar:sed iutile dicit esse. Ad eū:quia dicūt se nolle pollui sanguine ciuili:sed pro pace uobis bellū dabo : itaque probatū faciam:ut intelligatis nihil tutius esse q̄ bellum me duce. Fugant:a se. Contagia dira belli: p cōtagione diri belli. Et nihil:q̄ illi honestū dicūt: cæsar illis parum tutū & utile esse demonstrat. Aeuo:ætate mea.dum ego sum uiuus. Duce me.s.cæsare.i.cuius belli dux fuero:in eo bello semp uictoria parata erit. Haud:nō timētem quia uenienti portas clausas obiecerunt. Vallata:circundata: quia in mœnia iuuētus ascēdit:& parata erat p defensiōe priæ pugnate. Haud pcul:nunc dicit qd fecerit cæsar:postq̄ obstinate uidit Massilienses ī proposito persistere:nec cum exercitu urbem ingrederetur: circūspexit diligēter sitū urbis:& tumulū uidit æqualē altitudine muris:& ubi castra poni possēt:& ut ipsum coniungeret: qua parte aqua erat:ubi exercitumq; aquarum copia tueri posset statuit eū collē occupare.& illū fossa uallo que circundare. Procul a muris.i.circa muros. Vertice:qa i sūmo uertice ē planicies. Paruū cápū: paruā planiciē p q̄litate tumuli. Patiens:apta. Lōgo munim.i.circundari longo uallo. Tutissima castris:q̄ in colle castra posita ab omni hostium impetu tuta essent.

Proxima pars ur.quæ ex opposito erat tumulo & propinqua ei arcem habebat. Par tumulo:quia altitudie mœnia urbis ubi arx fuit:erant æqulia tumulo. Par:altitudine æqualis. Mediis con.nam inter urbem & tumulum media conuallis erat plana:conuallis dicitur quæ inter duas altitudines media est posita : uallis uero dicitur respectu altioris loci. Sedent:iacent. Mediis.s.inter collē urbis & tumulum a cæsare captum. Tunc res:q̄tū operis suscipiebat̄ ab imperatore ro.qđ etiā susceptū perfeci declarat.placuit igit̄ cæsari aggerē ducere a tumulo:ubi castra posuerat ad aliū tumulum ubi posita erat arx urbis:ut urbs facile expugnari posset. Placuit:cæsari. Diuersos col.i.urbis & castrorum. Cōmittere:cōiūgere. Statura:cōstatura. Sed prius : sed ea parte qua urbs ī plano sita erat:uallis lata fuit arx in colle erat posita:ergo anteq̄ aggerem cū arce cōiungeret Cæsar statuit munitiones oppōere:ne quis egredi posset:& ut aquam includeret : unde oīs exercitus aquari posset. Terra cingitur.i.a plano:colle uero non. A summis castris:ab altitudine tumuli:in quo castra erant.

Prius.i.ante q̄ collem castrorum & urbis cōiungeret. Amplexus fossa:qa duo brachia terræ in uertice collis deduxit:ut clauderet urbē:& aquatū ut ire possent milites. Cespitibus cruda terra:ex posito est unū alterius:cespes dr̄ pars terræ cū uiridi herba auulsa. Extruxit:incumulauit. Tollentia:erigētia. Pinnas.i.propugnacula:qa supra aggerem propugnacula ædificauit a quibus milites mœnia urbis oppugnarent. Iam satis hoc non potuit non honorificum & gloriosum esse Massiliensibus: q̄ potuerint impetum cæsaris retinere.

Iam satis:etiã si nihil aliud fecissent. Cursum:belli cæsaris. Strata metu:inducta metu:quo cæteræ urbes inducebant. Flagrantis:ardentis in oia. Cunctis urbibus. Vna.s.urbs massilia uincit mora. Qu ãtũ est.i. q̃tũ est gloriosum.q.d.q̃ magnũ & mi????. Quod fata tenent:tardant.fortũa.n.quæ cæsarem dominũ terra???? orbis facere uolebat:potuit retardari. Perdit dies.s.in oppugnãda Massilia. Tunc oia late:ad struendos aggeres & ad circũuallandã urbem oẽs syluæ cædũt. Robore.i.arboribus:hoc faciebat ne rueret agger. Arctet: ut cõiungat. Leuis terra.quia cũ primũ terra defoditur leuior est:sed euulsa deide grauior fit:uel paulo ante effossa:ideo uidebat non densa.sed instabilis. Virgulta:q̃ innata erant terræ structurã non sinebant cõdensari:ideo agger uidebatur instabilis. Cõpage.i.uallo. Laterũ:quia extrisecus uallũ faciebat:& quũ duceret utriq̧ uallũ medius stringebat agger. Pressus ne.q̃ obrẽ uult stringere terrã:quia turres sup aggerẽ ædificare uolebat: ne agger rueret: ut circunuallata fossa & terra cõdẽsata stabilior fieret. Lucus erat:nunc describit Lucũ q haud pcul ab urbe erat:incerto tamen dĩo cõsecratus:nã cũ Lucus dicit d rligiõe itelligimus. Obscurũ aera connexis ramis : unũ sequit ex altero quia a nullo cæsus:ideo densus uidebatur. Summotis solibus:quia illuc usq̧ radii solis penetrare non poterant:ideo opacitatem reddebat. Hunc:dicit hunc lucũ non panes:nõ syluanos deos syluarũ habitasse: nõ nymphas quæ nemoribus præesse dicuntur. Panes: dii pasto????. Nymphæ:dryades:quæ syluas habitant.& hamadryades:quæ cum quercubus simul nascuntur & pereunt. Secra bar.ritu.deum:quia nullus deus erat certus: sed colebatur mo???? deorũ: Vnde dixit Barbara. Lustrata:purgata. Humanis cruoribus:quia ibi humanæ uictimæ immolabantur. Si qua fidẽ meruit:tametsi ignarus esset deus:cui lucus iste consecratus esset:tamen tanta apud homines fuerẽtia:immo etiã i stupore fuit: ut lucũ hunc ipsi igredi pauerẽt. Si qua fidẽ meruit:idest si credi posset q̧ religionẽ admirabant: pfecto id quoque dixerũt uolucres horruisse syluis illis insistere. Insistere.insisto alibi habet ẽt accusatiuũ. Virgi.Nulli fas casto sceleratũ isistere limẽ. Lustris:cubilibus fera????. Nec uẽtus: idest uẽtus quoq̧ horret illas syluas ifringere. Fulgura:non audent illas arbores infringere. Nubibus atris:tetigit naturã fulminis nã ex nubib???? collisis fulmẽ erumpitur. Nõ ullis auris: q???? auræ.sũt causa ut arbores frõdescãt & flores emittãt cũ pp opacitatẽ radii solis nõ igrediant. Suus horror.sua reuerẽtia iest arboribus. Tũ plurima:ibi sunt fontes quo???? unda nigerrima similis ẽ umbræ arbo????: & tenebris luci simillima. Simulacraq̧ mæ:sunt ẽt simulacra deorũ: nõ fabrefacta:sed tantũmõ mãibus aggrestiũ pdolata. Arte ca.nõ artificiose sed rudi arte effecta. Extãt Iformia trũcis:q???? in ipsis arboribus icisæ sunt formæ deorum. Situs:pro antiquitate ponitur:sed proprie situs est lanugo quædam quæ ex humore innascitur locis sole carẽtibus:sicut i cellis uinariis apparet & syluis. Facit:reddit. Pallor: unum ex reliquo sequitur q???? robora putrida sunt:ideo pallent. Non sic metuunt:non usq̧ adeo iquit imagines deo???? iamdudũ tẽplis dedicatæ plus timoris afferũt q̃ aspa arbo???? facies. Vulgatis:celebratis iampridẽ. Tantũ terroribus addit.hoc ipsum magis timent:quia nesciũt quẽ deum timeant. Iam fama fe.iam fama uulgata erat inqt q̧ auditi sunt mugitus ex cauernis terræ erũpentes:& taxos arbores:nũc quidem cadere.nunc iterum resurgere. Ferebat: dicebat. Cauernas:quia cõcussa terra ex cauernis mugitus quasi erũpere uidebat. Et.s.fama erat ardere syluam:neq̧ tamen comburi q̧ ignis deorum facit.ut ardere aliqd uideatur:nec tamen comburitur : sicut Vir. dicit de Iulo in cuius uertice ignis erat:tamen de historia sumptum est : q̧ uidelicet in domo Tarquini prisci puer Ser.tullus de serua natus erat:q nutriebat i domo regia:in cuius capitis uertice statim flamma supuẽit: ut crines eius ardere uiderẽt:tamẽ inoxia illa flãma fuit. Non ardentis:ut ardere uideretur nec combureret.

Iam satis hoc graiæ memorandũ:cõtigit urbi
Aeternũq̧ decus: quod nõ impulsa nec ipso
Strata metu:tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum:raptisq̧ a cæsare cunctis
Vincitur una mora:q̃tum ẽ quod fata tenẽt
Quodq̧ uirũ toti pperans imponere mũdo
Hos perdit fortuna dies: tunc omnia late
Procũbũt nemora:& spoliãtur robore syluæ:
Vt cum terra leuis mediam:uirgultaq̧ molẽ
Suspendant:structa laterũ compage ligatam
Arctet humũ pressus ne cedat turrib???? agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obscurum cingens connexis aera ramis
Et gelidas alte summotis solibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes: nemorũq̧ potẽtes
Siluani:nymphæq̧ tenent.sed barbara ritu
Sacra deum structæ diris altaribus aræ.
Omnis & humanis lustrata cruoribus arbos.
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas:
Illis & uolucres metuunt insistere ramis:
Et lustris recubare feræ.nec uentus in illas
Incubuit syluas:excussaq̧ nubibus atris
Fulgura:nõ ullis frondem præbẽtibus auris
Arborib???? suus horror in ẽ:tũc plurima nigris
Fontibus ũda cadit:simulacraq̧ mœsta deo????
Arte carent:cæsisq̧ extant informia truncis.
Ipse situs: putriq̧ facit iam robore pallor
Attonitos:non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt:tantum terrorib???? addit
Quos timeãt nõ nosce deos:iã fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.
Et procumbentes iterum consurgere taxos.
Et non ardentis fulgere incendia syluæ:

Roboraq;:fama ferebat dracones esse q̃ complecterentur arbores:deinde subito cõfluere. Non illum: nõ audent homines uenerari illos deos:qa nõ audent com inus accedere:sed ꝓcul absistunt. Pauet ipe sacerdos: immo ipe sacerdos:cuius curæ lucus ille demandatus erat:nõ audebat propius accedere. Cũ phœbus i axe ẽ: nec medio die:nec media nocte audet ire. Medio axe.i.meridie.nã dicũt Laruas.i.imagies & spiritus & umbras in terras ueniẽtes hominibus plærunq; nocere:ita & media nocte umbras errare.i.mães:ideo dicit sacerdotem timere:cui demãdata erat luci cura in ipo meridie. Dominũ luci.i.ipum deum: in cuius tutela lucus erat. Hanc iubet: causa cur luci huius religionem tã late descripserit poeta:hæc ẽ:ut ostẽdat in Cæsare cõtemptũ deorum:unde in partes Pompei Luca. iclinare uidetur:nunc dicit tametsi omnes gentes hunc lucum:ut pote religione ductæ uenerarẽtur:& ipi milites Cæsaris horrerent tamẽ Cæsar detracta e mãibus militum securi:primus arbores icidere cœpit:ut exẽplo eius milites moti idem facerẽt. Nãq; uicina operi:quia cõmoda erat munitiõi quam circa urbem facere parabat. Inter nudatos:alii qdem montes nudati erant syluis & arboribus:sed sola sylua intacta erat & iuiolata. Nudatos:spoliatos arboribus. Sed fortes tre.manus militibus qdẽ iussit incidere syluã Cæsar,sed tamẽ militũ mãus.q̃uis fortium nõ sunt ausæ euertere syluam. Motiq; uerenda.m.l.metuebãt ne si icidere cœpissent arbores ab arboribus in sua ipsorum corpora resilirẽt secures. Implicitas magno: cæsar de mãibus militis rapuit securim & procerã quercum incidere cœpit:& cum im misisset i arborem bipennem inquit:ne quis uestrum contra religionem timeat facere:hanc mihi culpam attribuite:qui prius hoc nefas sine terrore commiserim. Torpore:ne auderẽt incidere arbores. Vibrare:mittere. Aeriã:proceram. Fecisse nefas.i.culpã mihi tribuite. Nõ sublato pauore: quanuis uidissent milites Cæsarem bipenni icidere arborem illã: nondum tamẽ erant sine metu. Sed expensa:idest librata ira deorum & cæsaris:qa hinc cæsaris ide deorum metuebãt iram: ideo incerti erant quid facerẽt:tamẽ non sine metu incidere ũt syluam. Syluaq; dodones.i.quercus.Dodõe sylua chaoniæ fuit in epiro:q̃ abundabat quercubus: in cuius ramis colũbæ isidentes responsa dabant:ideo p excellentiã dixit:syluaq; dodones. Aptior alnus: Nã ex alno arbore fiunt tabulæ qbus naues ædificantur.

Roboraq; amplexos circũfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequẽtãt:
Sed cessere deis:medio cũ phœbus i axe est.
Aut cælum nox atra tenet.pauet ipse sacerdos
Accessus:dominumq; timet deprẽdere luci.
Hanc iubet immisso syluã procũbere ferro.
Nam uicina operi:belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes.
Sed fortes tremuere manus motiq; uerenda
Maiestate loci.si robora sacra ferirent
In sua credebant redituras mebra secures.
Implicitas magno cæsar torpore cohortes
Vt uidit: primus raptam librare bipennem
Ausus:& æthercam ferro proscidere quercũ:
Effatur merso uiolata in robora ferro:
Iam neqs uestrũ dubitet subuertere syluam
Credite me fecisse nefas:tunc paruit omnis
Imperiis non sublato secura pauore
Turba:sed expensa superorum &cæsaris ira:
Procumbunt orni:nodosa impellitur illex:
Syluaq; dodones:& fluctibus aptior alnus:
Et non plæbios luctus testata cupressus:
Tũc primũ posuere comas:& fronde carentes
Admisere diem:propulsaq; robore denso
Sustinuit se sylua cadens:gemuere uidentes
Gallorum populi:muris sed clausa iuuentus
Exultat.quis enim læsos impune putaret
Esse deos?seruat multos fortuna nocentes:
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris:quæsita per agros
Plaustra feruntcuruoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.

Cupressus luctus:qa cupressi arboris rami solebant apponi postibus ædiũ principũ:in qbus aliquod funus erat.unde cupressus postibus affixa signũ erat domum funestã esse.ideo aũt affigebatur:quia semel cæsa non repululat:quemadmodũ semel mortuus non reuiuiscit. Luctus non plæbeos.i.pricipium. Tunc primum:quia nũq̃ antea cæsa fuerat. Admisere diẽ: idest accepere lucem:nam antea densitate arborũ lux eo penetrare nequiuerat. Propulsaq; robore denso: quia arbores cadebant aliæ in alias:ideo arbor arborẽ sustinebat. Gemuere uidentes:cum id Galli uidissent gemitum dedere:neq; enim sine dolore id intueri poterant:ut quam syluam uenerati fuerant:eam nunc euerti uiderent.Oppidani Massilenses qui pro mœnibus steterãt:ut urbẽ ab oppugnatione hostiũ defenderent:gauisi sunt:neq; enim dubitabant futurum:quin deorum numen læsum supplicia de hostibus sumeret:sed aliter inquit euenit atq; illi putauerunt:nam non omnibus numina irascuntur:sed miseris tantum. Videntes:silicet arbores illius syluæ religiõe patrum iam diu seruare:euerti. Seruat multos:sed fefellerunt opinionem eorum,quia non semper nocentes puniuntur: sed plærunq; seruantur. Miseris: iam non miser erat:Cæsar:sed felix:ideo nullam deorum iram sentire potuit. huic contraria est sententia Iuuenalis contemnere fulmina pauper creditur atq; deos diis ignoscentibus ipsis.

Vtq; satis:postquam satis arboꝝ uisum est incisum:ex omni agro plaustra aduecta sunt:quibus arbores.ueherentur:& agricolæ doluerũt:q̃ raptis iuuẽcis ab aratro agros colere nõ poterant. Plaustra ferunt:ipas arbores. Fleuere annũ agri:qa solum cessabat & steriles erãt agri:quia arari solum nequiuerat raptis iuuencis.

Dux tamen: Cæsar ꝙuis occupatus esset in obsidenda urbe Massiliensium: tamen postponere noluit bellũ hispanum: quia obsidionem illam diuturni temporis futuram uidebat ideo demandauit militibus suis oppugnationem urbis & ipse in Hispaniam profectus est. Tamen: quamuis adeo perseueranter Cæsar insisteret in proposito oppugnandæ urbis. Ad mœnia: quæ tam obstinate defenderent̃ ab hostibus. Extremaq; mũdi: id est ad extremitates mũdi idest hispaniam. est enim ephexegesis. Iussis bella geri. s. ducibus suis ut terrestre bellũ gereret Trebonius: Maritimũ uero Decius Brutus. Stellatis. hi duces Trebonius & Decius: statim executi sunt iussa ducis: primũ quidẽ inquit erigitur agger in cælum: nam significat altitudiem aggeris ꝑ hyperbolem: qui ad cælum usq; erectus fuisset. Stellatis axibus: usq; i cælum: nam axis polus appellatur.

Dux tamẽ impaciẽs hæsuri ad mœnia martis
Versus ad hispanas acies extremaq; mundi
Iussit bella geri: stellatis axibus agger
Erigitur: geminasq; æquãtes mœnia turres
Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram.
Sed ꝑ iter longum causa repsere latẽti.
Cum tantum mutaret onus telluris inanes
Concussisse sinus: quærẽtem erumperẽ uẽtum
Credidit: & muros mirata est stare iuuẽtus.
Illinc tela cadunt excælsas urbis in arces:
Sed maior graio romana i corpora ferro
Vis inerat. nec enim solis excussa lacertis
Lancea: sed tẽso balistæ turbine rapta
Haud unum contẽta latus transire quiescit:
Sed pandẽs ꝑque arma uiam ꝑque ossa relicta
Morte fugit. superat cælo post uulnera cursus.
At saxum quotiẽs ingẽti uerberis ictu
Excutitur. qualis rupes quã a uertice montis
Abscidit impulsu uẽtorum adiuta uetustas
Frãgit cuncta ruẽs: nec tãtum corpora pressa
Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
Vt tamẽ hostiles dẽsa testudine muros
Tecta subit uirtus: armisq; innexa priores
Arma ferũt: galeãq; extẽsus ꝓtegit umbo
Quæ prius ex longo nocuerũt missa recessu
Iam post terga cadunt: nec grais flectere iactũ

Accipit: agger. quidem altissimus: & super aggerem duæ turres surgebãt. Aequãtes mœnia. i. quæ tantæ altitudinis erãt: quãtæ mœnia urbis: ideo id fecerunt duces Cæsariãi: ut ex his turribus tela i oppidãos immittere possent. Hæ: scilicet turres. Fixerunt. terram. n. t. idest humi non sunt fundatæ: sed subiectis rotis quocunq; uellent impelli facile poterant. Sed ꝑ iter longum: idest in longum spacium & tractũ uectæ sunt ignorãtibus oppidanis. Latenti: idest occulta oppidanis cum tãtũ oppidani: cum uiderẽt turres moueri crediderũt terremotũ esse. Iuuẽtus. s. Massiliensis: quæ corõa circũdiderat mœnia & parata erat ad ꝓpugnationẽ pñæ credidit erũpere uẽtũ. Onus: scilicet turrium. Nutaret: cõcuteretur. Telluris inanes. c. i. causam ostẽdit terremotus: nã physici q latentes rerũ causas iuestigãt: dixerũt hãc causã eẽ terremotus: ut cũ uẽtus ꝑ cauernas igressus fuerit i uiscera terre: & cũ exire uoluerit nõ repto exitu terrã ipulsu suo erũpit: & ita terremotũ efficit. Erumpere. s. e terra. Inanes sinus. i. gremiũ uacuũ terræ. Mirata muros stare: mirabant̃ ergo ꝙ mouerent̃ turres: & sua mœnia firma starẽt. Illinc tela: dicit ad quẽ effectũ turres ædificatæ fuerit: tela. n. missa a ro. sunt in arcẽ massiliensiũ: sed maiore ĩpetu a Massiliẽsibus tela i Ro. torquebant̃: qa nõ e mœnibus tãtũ: sed etiã machinamẽtis saxa torquebãt. Ferro. i. ferratis telis. Vis: impetus. Tẽso turbine. i. ĩpetu sumptũ a uento ĩpetuoso: nã qbusdã machinis tãto ĩpetu tela mittebant̃: ut cũ corpora multũ ꝑtransissent spaciũ aliqd procederẽt. Rapta. i. raptim acta. Balistæ: tendunt̃ rotis: & ualidi iuuenes rotas torquẽt: donec erectæ fuerit: sup imponunt̃ terræ rotæ: q̃ ualidis mãibus reuolutæ: deinde remittũt̃. Haud cõtẽta latus: qa cũ unius militis latus transiuit nõ cadit. sed duorũ uel trium militũ latera trãsit: & tamen etiã spaciũ aliquod ulterius progreditur. Relicta morte. i. relictis duobus uel tribus militibus mortuis. Per arma. i. ꝑ armata corpora. Superest cursus. i. postquam uulnerauit hostes progreditur adhuc telum. At saxum: torta quidẽ lancea magnã faciebat stragem in exercitu Cæsaris sed saxa q̃ mittebãtur nõ minorem cladem faciebãt. Excutitur: emittitur. Ictu uerberis. s. balistæ. Adiuta uetustas quod saxum præ nimia uetustate abscissum uentus impulerat de uertice montis. Cuncta. s. obstantia & occurrẽtia. Nec tantum: nec satis est saxum corpora oppressisse: nisi etiam ossa simul cum sanguine dissipet & discutiat. Vt tamen hostiles: dicit quod remediũ adhibuerũt Romani aduersus turbinem tormẽtorũ quæ mittebãtur ab hostibus: dicit illos fecisse testudinẽ: est autem testudo scutorũ cum scutis inexio quæ capitibus supimponunt̃: ad similitudinẽ animalis: q̃ animal testudo tectũ est. his tegebant̃ milites ut mœnibus inocui succederẽt: deinde cum successissent tela nocere nõ poterant: nisi eminus missa fuissent: succedẽtibus igitur Romãis ad mœnia Massiliẽses tela lõgius mittebãt: & milites cæsarianos pertingere nõ poterãt. Tamẽ: quãuis tanta strages fieret i exercitu Cæsariano. Virtus tecta. s. testudine. Armisq; innexa: testudinis diffinitio. Arma dicitur ꝙ armos tegãt. Vmbo extẽsus: declarat qd dixit arma innexa armis: ne alia arma intelligamus q̃ scutũ. Vmbo. ẽ scuti umbilicus. i. tumor. Quæ prius ex lõgo: qa nisi spaciũ interpositũ fuerit iter tela quæ torquẽtur: ad quod tela ꝑueniũt: nihil nocere poterũt. Nec grais: qa occurrebat illud cur nõ flectebãt tela massiliẽses in ĩpos ro. q successerant mœnibus? dicit non poterant qa tormẽta tam grauia sunt: ut ubi semel posita sunt: nõ facile possint torri ordo ẽ: haud facilis labor est mutare modum tormenti parati ad bella lõginqua: nec facilis labor ẽ grais. i. Massiliẽsibus flectere iactum.

Haud facilis labor:q̃a fundant̃ i mœnibus torméta. Missa.s.i Ro. Parati tor.paratum quidem erat tormentũ lõgius tela mittere:nõ aũt ꝓpius uulnerare. Sed pon.postq̃ massilięses tormentis non ualuerũt cõuoluere tela mœnibus saxa euoluere cœpunt in Ro. Solo pondere:q̃a adeo ponderosa illa saxa erat:ut sine ipulsu tormẽtoꝝ ingentem stragẽ facere possent. Dum fuit armoꝝ series:nũc dicit dum scutoꝝ cõnexio stetit: tela omnia innocua discesserũt:non aliter quã grando tecta ꝑcutere solet. Armoꝝ series:idest testudo. Innocua grãdine.i.non nocenti:quia grando tecta ꝑcutit sed ꝑcussis tectis nihil nocet. At postquam:sed ubi ciues Massilienses grauitate saxoꝝ & generoꝝ omniũ telis testudinẽ soluerũt:tũc uulnerare cœpunt: q antea tecti fuerãt. Defesso milite:q̃a sub scutis tecti stãtes milites defessi sunt:ut diutius sustinere nõ possẽt cũ tela grauius mitterent̃. Perpetuã.i.cõtinuam. Cratem:appellauit testudinem. Singula:sepata & dissoluta abiiciebant̃:cum antea cõiuncta resisterẽt. Tũc adopata:discussa crate:Successit uinea:est autẽ uinea dicta a similitudie uineæ:q̃ ab agricolis ab una parte tẽdit̃:& sub hac uinea tecti milites ad mœnia ꝓcesserunt:& posito ariete mœnia cõcutere tẽtãt. Terra leui:nõ ualde crassa. Procedit:ad mœnia. Pluteis:plutei dicunt̃ tabulæ:q̃bus aliq̃d ꝑscrib̃t:sed proprie sunt crates crudo corio tectæ sub quibus latentes milites opus faciebãt. Cuius:uineæ quæ tecta erat cratibus. Frõte:prima parte. Moliri:pro demoliri.i.destruere fundamenta muri. Nunc aries:aries tigillum grauissimi ponderis est in cuius extremitate erat ferreũ caput arietis: quod quibusdã machinis retroactum: mox ingẽti impetu in murum ita immittebatur ut omnia scinderet & perrumpet & dictus est aries a similitudine animalis impetum faciẽtis. Suspenso:q̃a suspẽdit̃ machinis & funibus. Incussus: a militibus. Soluere:ꝓ dissoluere. Imum subducere:idest saxo q̃d erat i fundo remoto postea sternere cætera. Sed sup:sed ipis oppidanis qui tela grauissima mittebant oẽ tegmẽ cessit:& dissoluta ẽ uinea : sicut & testudo: unde milites nudati tegmĩe i castra redire coacti sũt. Sup:idest desuper. Flammis:quia flammas coniiciebãt in uineã. Sudibus:præacutis palis & obustis. Virgilius.Sudibusue præustis. Summa uoti fuit:q̃a antea optabant tantummodo pro uoto ut mœnibus se tutos continerent:nunc audẽt in hostem prorumpere. Nocturni:idest ipi tempore noctis. Faces texere:nam faces sub armis gestabant quibus omnia opa Romanorũ incenderunt. Erumpit:uidelicet e mœnibus. Non hasta:non tela consueta Massilienses gestabant sed flammas. Incẽdia:quia igne i munitiões cæsaris iacto uentus spirate cœpat:cuius flamma incensa sunt fere omnia. Munimina.i.per romanam munitionem. Nec q̃uis:& tanta uis tedarum fuit:ut q̃uis uiridis materia esset:tamen igne statim correpta sit. Ignis non tardas uires agit:qui nõ tarde cõburit. Robore:ligno uiridi paulo ante cæso. Cõsequit̃.i. adæquat. Nigri fumi:quia uiridis materia:ideo fumus exalabat. Fluxerũt:labefactæ sũt. Putri.i.solubili. Procubuit:agger ustus cecidit:& maior appareit q̃ ãte cũ erectus erat.Spes uictis:postq̃ uicti sũt milites Cæsariáꝛ oppugnatione terrestri:spẽ omnẽ deposuerũt posse mœnia oppugnare. Spes tellus.i.spes pugnæ terrestris. Placuitq;:quãdo terrestris pugna nõ ꝓcesserat statuerũt tentare pugnã naualẽ. Nõ robore picto: dicit nõ fuisse naues fabrefactas sed pro tempore celeriter extructas. Tutela fulgens: quia non erat pictus in puppe deus i cuius tutela eẽt:ut pistrix:neptũnus:cẽtaurus:nã ut testat̃ Virg.naues denominabãt a tutela dei: q in illis pictus erat. Rudis:nõ elaborata. Cõserit̃:paginat̃ ad naues.app. Aerea:q̃a nõ uidebat̃ nauis põdere suo moueri:sed fixa planiciẽ ostendebat:in qua milites tanquã i area stãtes pugnarẽt. Et iam turrigerã: lã ingt prætoria nauis bruti præcesserat:nã Brutus classis præfectus erat:Trebõius dux erat pedestris exercitus.

Haud facilis labor est lõginqua ad tela parari
Tormenti mutare modum.sed pondere solo
Contenti nudis euoluunt saxa lacertis.
Dum fuit armorũ series:ut grandine tecta
Innocua percussa sonant:sic omnia tela.
Respuit.at postq̃ uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem:
Singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinia terra
Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant:& uertere ferro
Mœnia:nunc aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat:& impositis imum subducere saxis
Sed sup & flammis & magnæ fragmĩe molis
Et sudibus crebris & adustri roboris ictu
Percussæ cedunt turres:frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.
Summa fuit graiis starent ut mœnia uoti:
Vltro acies inferre parant:armisq; coruscis
Nocturni texere faces:audaxq; iuuentus
Erũpit:non hasta uiris non lœtifer arcus:
Telum flamma fuit:rapiensq; incẽdia uentus
Per romana tulit celeri munimina cursu.
Nec quamuis uiridi luctetur robore lentas
Ignis agit uires:tæda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spaciosa uolumina fumi.
Nec solum syluas sed saxa ingentia soluit
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit:maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit:placuitq; profundo
Fortunam tentare mari.non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas:
Sed rudis:& qualis procũbit mõtibus arbor
Conseritur stabilis naualibus area bellis.

Et iam turrigeram bruti comitata carinam
Venerat in fluctus rhodani de gurgite claſſis
Stœchados arua tenens: necnõ & graia iuuẽtus
Omne ſuũ fatis uoluit cõmittere robur.
Grandæuoſq; ſenes mixtis armauit ephœbis.
Accepit non ſola uiros quæ ſtabat in undis
Claſſis:& emeritas repetunt naualibꝫ alnos
Vt matutinos ſpargens ſup æquora phœbus
Fregit aquis radios:& liber nubibus æther:
Et poſito borea paceme tenentibus auſtris
Seruatum bello iacuit mare:mouit ab omni
Quiſq; ſuam ſtatione ratẽ: paribuſq; lacertis
Cæſaris hinc puppes:hic graio remige claſſis
Tollitur.impulſæ tonſis tremuere carinæ.
Crebraq; ſublimes cõuellũt uerbera puppes.
Cornua romanæ claſſis ualidæq; triremes
Quaſq; quater ſurgẽs extructi remigis ordo
Cõmouet: & plures quæ mergũt æquora pinus
Multiplices cĩxere rates:hoc robur apto
Oppoſitum pelago:lunata claſſe recedunt
Ordine contentæ gemino creuiſſe liburnæ.
Cælſior at conctis bruti prætoria puppis
Verberibus ſenis agitur:molemq; profundo
Inuehit:& ſummis longe petit æquora remis.
Vt tantum medii fuerat maris:utraq; claſſis
Quod ſemel excuſſis poſſet trãſcurrere tõſis:
Innumeræ uaſto miſcentur in æthere uoces
Remorumq; ſonus premit clamore: nec ullæ
Audiri potuere tubæ:tunc cærula uerrunt.
Atq; i trãſtra cadunt:& remis pectora pulſãt.
Vt primum roſtis crepuerunt obuia roſtra:
In pupim rediere rates:emiſſaque tela

Turrigerã.i.excelſam:ſignificauit illius prætoriã nauẽ. Fluctus.i.q͞a rhodanus flu.galliæ iuxta maſſiliã urbem decurrit:& mari tyrrheno miſcet. Stœchades:ſtœchades iſulæ tres ſunt:digna quidẽ ſatis amplitudine:ſed duæ perexiguæ:eas exercent Maſſilienſes opere ruſtico.Strabo.inſulæ ſunt ſic dictæ q͞ in ordine ſũt poſitæ:nam σιχαοποι per ordinem incedere ſignificat. Nec non:ſicuti ſumma ui claſſem temperauerãt romani:itidem Maſſilienſes effecerant:qui non ſolũ iuuenes ſed ſenes & impuberes armarunt. Accepit: non ſolum claſſis.quæ in undis erat uiros accepit:ſed etiã quæſitæ ſunt naues uetuſtæ & prioribus bellis cõquaſſatæ. Emeritas alnos:naues nimia uetuſtate dimiſſas. Tranſlatio a militibus ſenioribus qui emeriti dicuntur:cum debita ſtipendia peregerunt. Naualibus:de eſt de. Vt matutinos:hic poeta deſcribit quomodo naues utrinque inſtructæ fuerint: & altera i alteram uehi cœpit.ex quo tunc clamor undiq; ſublatus ẽ & magno impetu cõcurrere cœperunt. Fregit radios: quia radii percutientes undam franguntur. Liber.i. ſerenus. Poſito: ideſt quieſcente ſic.Virgilius.Quum uenti poſuere. Auſtris tenentibus pacem:quia neque a Septentrione : neque a Meridie uenti flabant. Seruatum bello: ut uideri poſſet ad id paccatum mare:ut inter ſe concurrerent claſſes. Ab omni ſtatione:Romani a ſua : Maſſilienſes a ſua portus: ubi ſemper naues tutæ permanent. Statio uero locus ẽ ubi naues ad tempus tempeſtate ſe recipiũt. Paribus:ideſt pariter motis. Tõſis : remis Tonſæ remi dicunt a tondendo mari.i.a decutiẽdis fluctibus.Virgilius.In lenio luctant marmorẽ tõſæ. Tremuere:deſcribit motum nauis:quæ quaſi tremere uidet: cum impellitur a remis. Crebra uerbera.ſ.remorũ. Conuellũt:e portu commouẽt. Cornua:nunc dicit quomodo claſſem ſuam Romani inſtruxerint: nam ualidiſſimis arboribus militum Romanorũ firmata erãt cornua aciei:ſiue terreſtris: ſiue maritima pugna eẽt: ſtruebant acies in modum cornu ad ſimilitudinẽ lunæ nondum plenæ. Cornua ro.claſſis.ſ.i medio poſita. Triremes:quæ tres ordines remorum habent. Quaſq; quater.i.quatriremes. Extructi remigis:i ordie poſiti. Et plures pinus:etiã q̄nqueremes. Cixere:circundedere Apto patenti. Oppoſitũ:ut exciperet impetũ hoſtilẽ.ſi q͞s alicunde ĩpetus fieret. Liburnæ.ſed in medio in modũ cornu liburnæ naues poſitæ erant de q͞bus Hora.Ibis liburnis inter alta nauiũ. Lunata claſſe:q͞a i modũ lunæ ſemiplenæ erãt. Recedunt.i.medio aciei ſinũ faciũt:ſi.n.claſſis recta ſtetiſſet:cornua.nõ fuiſſẽt aciei:ſed cũ dicat in utroq; cornu multas naues circũdatas fuiſſe a triremibus:dicit i medio fuiſſe liburnas. Luburnæ:autẽ ſunt naues a liburnis populis qui adiacẽt adriatico mari.Vnum ergo ſequitur ex reliquo:quia retro cedunt:ideo claſſem faciunt in lunæ modum. Gemino ordine:quia biremes erant. Pretoria puppis:ſexiremis erat.nam tabernaculũ i terra uel in puppe prætoriũ dicebat & magiſtratus ille poterat imponere nomina tabernaculo:Vnde imperatores qui reliquos dignitate antecedebant pretores appellabantur quaſi prætores q͞ præirent. Agitur:impellit. Verberibus ſenis:ideſt cum ſex ordinibus remorum. Summis remis:ideſt altis quia ultimi remi & altiores ſunt & longiores. Vt tantum: Nunc clamor inquit emiſſus eſt ingens utrinque:ut etiam ſuo clamore ſtrepitum remorum ac maris occuparent. Tantum medii maris:ideſt tantum ſpacium fuit maris in medio utriuſque claſſis. Semel:uno impetu remorum. Premitur:occultatur. Nec ullæ tubæ:non modo ſtrepitus remorum:ſed nec tubarum audiri poterat. Tunc cerula:tunc uero exorto clamore q̄ maximo potuerunt : utrinque naues impulerunt : ut roſtra roſtris colliderentur. Cerula:Scilicet maria.nam Ceruleus color maris eſt:a græco dictum κεραυσσοσ la.cornu ſignificat:qui cornu colorem habet mare. Atque in trãſtra cadunt:ſignificat tanto impetu concurriſſe;ut cum remos traherent:ſimul pectora pulſarent & in tranſtra caderent. Vt primum roſtris : poſtquã roſtra roſtris impulſa ſunt repercuſſæ impetu ſuo regreſſa ſunt. Rediere: quia cum naues retroceſſerunt.

Aera texerūt:tantus telorꝝ numerus fuit:ut quasi solē tegerent. Pontū ua.s.nauibus:sed telis tectus erat. Iā diductis pro.s.utrinq̄.i.i diuersas ptes ductis:id faciebāt: ne ipsi circūuenirēt ab hostibus : sed ipsi hostes circūuenirēt. Diuersæq̄ ra.qa Massiliēses a ro.& ecōuerso recepti sunt. Laxata clas.i.cornu facto. Vt quotiēs: p similitudinē ostēdit quomō iter se naues commixtæ fuerit:quēadmodū inquit sæpe euenit.ꝙ diuersis flantibus uētis fluctus maris ipellitur aut repelliť a uētis iter se certātibus eodē mō ipellebanť & repellebātur aliæ naues ab aliis.Ordo ē:sic æquor repelliť. Zephyrus:ab occidēte Eurus:ab oriēte spirat: iō contrarii sūt. Abeūt flu.undæ recedūt impulsæ ab alio uēto.

Aera texerunt:uacuumq̄ cadentia pontum.
Et iam diductis extendunt cornua proris:
Diuersæq̄ rates laxata classe receptæ.
Vt quotiens æstus zephyris eurisq̄ repugnat
Huc abeūt fluctus:illuc mare:sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus
Quod tulit illa ratis remis:hæc rtulit æquor.
Sed graiis habiles pugnamq̄ capescere pinus
Et tentare fugam:nec longo frangere gyro
Cursum:nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior:& similem terræ bellantibus usum.
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait:paterisne acies errare profundo?
Artibus & certas palagi?iam consere bellum.
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit:obliquas & præbuit hostibus alnos.
Tunc quæcunq̄ ratis tentauit robora bruti:
Ictu uicta suo:percussa & capta cohæsit.
Ast alias manicæq̄ ligant teretesq̄ cathenæ:
Seq̄ tenēt remis.tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquētur tela lacertis.
Nec longinqua cadūt iaculato uulnera ferro.
Miscenturq̄ manus:nauali plurima bello
Ensis agit:stat quisq̄ suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus:multiq̄ perempti
In ratibus cecidere suis:cruor altus in undis
Spumat:& obducti cōcreto sanguine fluctus:
Et quas immissi traxerunt uincula ferri:
Has ꝓhibent iūgi cōserta cadauera puppes:
Semianimes alii uastum subiere profundum:
Hauseruntq̄ suo permixtum sanguine pōtū:
Hi luctātem animam lēta cū morte trahētes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:
Et quodcunq̄ cadit frustrato pōdere ferrum
Exceptum mediis inuenit uulnus in undis.

Tractus:spacia. Sulcato gur.qa i sulci modū nauis mare diuidit cū ipelliť. Tulit.s.i classem Massiliensium. Hæc æquor repulit: quia æquor impulsum a Massiliēsibus repulit ad ro. Sed graiis:diuersæ erāt naues hostium:quia Massilienses habebant naues leues & agiles:ut quocunq̄ uellent impellerēt eas : At uero Ro.naues habebant:quæ rudes ædificatæ fuerāt:& paulo ante in syluis cæsæ. Pinus habiles.i.naues pineæ:posuit materiā pro forma. Lacessere.i.aptæ ad lacessendā pugnā hostiū. Tentare fugā : quia cū parassent ro.classem & quacunq̄ excurrere cœpissent:ubi se nō posse resistere Massiliēses intelligerent stati refugiebāt. Cursū:nauis si pōderosa fuerit : nō facile flecti pōt i gyꝝ:sed nauis agilis:si i medio cursu fuerit facile cōuertiť. Gyro.i.circūuolutiōe. Nec tarde:imo cito:qa simul atq̄ ꝑsisset gubernator clauū: uel dextrorsū:uel sinistrorsū stati sentiebāt. Certior:firmior. Carinā stabilē:qa naues ro.graues erāt iō stabiles. Bellātibus usū:qa nō aliter pugnabat q̄ si i terra fuisset. Tūc i signi.massiliēsiū naues agiles ad pugnā eē dixit & iō naues ro.facile iuādebāt: Brutus igitur in ꝓtoria naui residētē magistꝝ alloquēs:& patens iquit hostes artibus suis ut nos icludāt & mare i potestate sua teneāt?qđ nō opponis nauē nostrā hostiū nauibus ut illas excipiāt:& exceptas ꝓfundo mari imergant? Signifera:prætoria. Artibus: qa nos artibus pelagi icludūt. Cōsere bellū.i.pugnam misce. Oppone carinas:idest transuersas naues oppone rostris massiliensiū. ¶Tunc quæ:tūc ubi naues oppositæ sunt e transuerso : naues massiliensiū adēpta ludendi occasione ro.nauiū robora percutientes nō poterant uim ro.nauiū sustinere sed in seipsas redeūtes harpagonibus capiebanť. Percussa:dū pcutiunt percutiuntur:nam si quippiam paruum percutit aliquid maius:ictu proprio lædiť. Cohæsit:qa fugere nō poterat. At alias:deinde nauibus suis manus ferreas in naues hostiū proiiciebant:quæ cathenis alligatæ & manicis retinebāť:ut q̄si i terra cōtinēti sisterēt. Manicæ:uincula manuū:sed itelligit harpagonas. Seq̄ te.re.cū remis ne possent se i aliquā ptē trahi. Stetit æquo.bellū firmatū ē tā q̄ si i terra pugnareť. Iā nō:iō qa cōstiterāt naues nō hostes tela emittebāt.a longe:sed cominus gladiis pugnabāt. Excussis:uibratis. Stat:stabilis manet. Pronus: obliquus in iferendo ictus aduersos. Obducti: circundati:qa maris uortices & fluctus uidebāť sanguinei. Et q̄s: dicit tot iā cadauera cecidisse e puppibus ꝙ non sinebāt naues cōiūgi:q̄uis cathenis retinereť. Cōserta cada.iter duas naues cōdēsata. Hauserūt pōtū.i.biberūt maris undā suo sāguīe pmixtā. Hi luctantē: aliī dū natarēt:& resistētē aīam retinerēt:subito ruina nauiū i eos euersa obruebanť. Trahētes:trahere aiam ē cū labore respirare. Luctantē:qa aīa cū morte certabat:ne exiret. Irrita tela:& tela quæ primo ictu uana erant: cadentia ipso ictu uulnerabant:quia tot erant cadauera semimortua in mari natantia : ut uana cadere non possent. Exceptum:a corpore natantis.Inuenit uulnus:nam uulnus qđ nō iuenerat i nauibus iuenit i mari.

Phocaicis ro.poſt generalem pugnã:ad ſpecialẽ Luca.deſcendit:dicens quomõ ſinguli pugnabãt:& loquĩr de rate quadã.ro.quã circundederãt Maſſilıẽſes. Robore diducto:dicit ro.nauẽ circundatã fuiſſe a Maſſiliẽ ſiũ nauibus:illius milites bifariã diuiſi defẽdebãt utrũq; latus:in medio erat Tagus q pugnabat:a tergo tella mittebãt:& eodẽ tpe duobus telis pectus & tergũ percuſſũ ẽ:i dubio ãt erat i quã ptẽ caderet ſanguis: tandẽ emiſſus ſanguis loca uulneris docuit. Robore diducto.i.diuiſis militibus.robur poſuit pro milibus fortibus. Aequo marte:quia quot erant in uno latere:tot in altero. Cuius:nauis romanæ. Tagus:roma.miles.

Phpocaicis romana ratis uallata carinis
Robore diducto dextrum leuumq; tuetur
Aequo marte latus:cuius dũ pugnat ab alta
Puppe tagus:graiũq; audax ãpluſtre retẽtat
Terga ſimul pariter miſſis & pectora telis
Tranſigitur:medio concurrit pectore ferrum:
Et ſtetit incertus flueret quo uulnere ſanguis
Dõec utraſq; ſimul largo cruor expulit haſtas
Diuiſitq; animam:ſparſit in uulnere lœtum.
Dirigit huc puppẽ miſeri quoq; dextra telõis:
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum:nec lux eſt notior ulli
Craſtina:ſed phœbũ uideat ſeu cornua lunæ:
Semper uenturis componere carbaſa uentis.
Hic latiæ roſtro compagem ruperat alni
Pila ſed in medium uenere tremẽtia pectus:
Auertitq; ratem morientis dextra magiſtri.
Dũ cupit i ſociam gyareus erũpere puppem
Excipit immiſſum ſuſpenſa per ilia ferrum:
Affixuſq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris
Quos eadem uariis genuerunt uiſcera fatis
Diſcreuit mors ſæua uiros:unumq; relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes:
Aeternis cauſam lachymis tenet ille dolorem
Semp:& amiſſum fratem lugentibus offert.
Quorũ alter mixtis obliquo pectore remis
Auſus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manũ.ſed eam grauis inſup ictus
Amputat.illa tamẽ nixu quo prẽderat hæſit
Diriguitq; tenens ſtrictis immortua neruis:
Creuit in aduerſis uirtus:plus nobilis iræ

Graiũ ampluſtre.i.gubernaculũ græcæ nauis manibus cepit. Incertus:an pectore:an a tergo ſãguis erũperet. Diuiſitq; ani.ſ.i duas ptes:qa ſanguis dicĩ eẽ ſedes animæ. Dirigit huc pup.ad hãc nauẽ ubi tagus uulneratus ceciderat telõ puenit:hic erat pitiſſimus nauigandi:ut nullus magis tpa tẽpeſtatis & ſerenitatis futuræ cognoſceret. Miſeri:iã uno uerbo habitũ futuræ rei ſignificauit. Turbãte:dũ turbareĩ: pticipium p pticipio.i.turbato. Nec lux eſt no.nemo erat nauta:q magis cognoſceret futurã ſerenitatẽ aut tẽpeſtatẽ. Seu phœbũ.i.a ſignis ſolis cognoſcebat:& lunæ. Lux craſti.i.qualitas tẽporis futuri. Componere carbaſa uen.i.parare uela uentis:ſiue ſecundis:ſiue aduerſis. Hic latiæ:is inquit telon roſtro nauem ro.ifregerat:& eã ictu diſſoluerat: ſed telum ifixum ad pectus ẽ:& cũ fugere uellet:moriẽs nauẽ i ptẽ aliã uoluit. Latiæ alni.i.nauis ro.arborẽ pro materia poſuit. Pila:ſed cũ iam uictor exultaret ecce telum immiſſum pectus illius tranſiliuit. Pila:tela proprie romana. Auertit ratem:qa accepto uulnere nauẽ auertit iam moriẽs telon. Dũ cupit in ſociã:alter Gyareus in nauẽ Telonis tranſire uoluit:ſed dũ toto corpore rectus i illa naui ſtaret:ecce telũ imiſſũ Ilia eius traſfixit. Gyareus:nomẽ Maſſiliẽſis. Cupit:ut pote ſucceſſurus miniſterio gubernãdæ nauis:occiſo iã telone. Suſpenſa:quia toto corpore rectus erat. Pependit: ex rate. Stãt gemini fra.nũc dſcribit pugnã duorum gemellorum:qui adeo inter ſe ſimilles erant:ut a parentibus non diſcernerentur:ſed alterum roma. miles occidit:alter relictus ſemp parentibus amiſſi fratris memoriã repſentabat:ſed quõ peuerit non ſine ſtrage ro.patet:qa anteq̃ periret romanã nauẽ ſubmerſit. Hic miror quõ Luca.q̃uis poeta ſit:hiſtoriã puertat:nõ.n.græci nauẽ romanã imerſerũt:imo ut ẽ apud Valeriũ:Plutarchũ:& Suetoniũ:hic fuit miles cæſaris:dicit.n.Vale.ne Atiliũ pterire poſſumus:qui cũ miles decimæ legionis eſſet & p cæſaris partibus pugnaret:amiſſa dextra:quã i puppẽ Maſſiliẽſiũ iniecerat:leua puppim appræhendit:nec prius dimicare deſtitit q̃ captã nauẽ profũdo mari imergeret. miles ergo Cæſaris fuit:ſed excuſari poteſt Lucanus: quia poeta:& qa ſtudioſus partium Põpeii hanc gloriam Maſſiliẽſibus tradidit. Variis fatis.i.fortunis:quia alteꝝ morte amiſſit. Diſcreuit.m.ſ.u.qa ante adeo ſimillimi erãt:ut diſcerni non poſſent. Sublato erro. qa uno tãtũmõ ſupſtite iã errare nõ poterãt i diſcernẽdis fratribus. Aeternis cãm la.ſed ſupſtes ille æternum dolorẽ ſeruauit parentibus. Quoꝝ alter.i.unus:nũc dicit quõ occiſus fuerit alter. Obliquo pectore:expreſſit nauigantis geſtũ. Ictus:Ro.militis. Hæſit:naui ro. Diriguit:uidelicet cõtractis neruis. Creuit i aduerſis uirtus:amputata dextra:leua cõpræhenderat nauẽ:qua amputata ſe ſuperinieeit q̃ maxia ui potuit i nauẽ romanã.nec prius dimicare deſtitit q̃ nauẽ profundo imergeret:ut antedictũ:nõ Maſſiliẽſis fuit ſed Atilius decimæ legiõis pfectus pro cæſaris parte pugnãs. De hoc ita iqt Plutrarchus. Atilius ex cæſaris cõmilitiõibus nauali plio apd Maſſiliã hoſtilẽ igreſſus puppi abſciſſa ei dextra gladio:umbonẽ ſiniſtra retinuit: eo uſq; uultibus hoſtes obterẽs:ut pſtratis oibus nauẽ uictor occupauerit. Creuit ui.q maiore iracũdia cõtra hoſtes pcitus ẽ amiſſa manu:ẽ.n.ita q̃ſi eos fortitudinis:nã ſicut cotæ ferrum acuitur:ita uirtus ira acuitur:unde academici diſputãtes multas hominibus cõmotiones datas:iracundiã ipſã quaſi cotẽ fortitudinis eẽ dixerunt.

Truncus:idest amissa manu truncum dixit militem. Dextram:quæ pendebat de naue hostili. Lacerto: demissus é gladius a romano q lacertú amputauit. Iá clypeo:& q̄q̄ utraq; manu priuatus esset:ille nihilominus instabat:ut puppé pderet hostilé. Clypeo.i.amissa sinistra qua clypeus tenet. Telis.i.amissa dextra. Nō cō.nō ppea a pugna defecit. Expositus:extra positus:ut se obiiceret telis hostiú. Arma:scutú fratris. Confixus cus. quis telis hostiú transfixus esset:tamen pstabat i proposito:ut nō inultus caderet. Emerita morte.pfecta quia corpore excipiebat tela:quæ mittabát i alios:iō a morte suos:corpore suo defendebat. Emerita:translatio a militibus:q emeriti dicunt: cú debita stipendia pfecerút. Tú uulnere multo:postq̄ iá toto corpore cæsus stare non poterat diutius:collegit uires sanguine suo:& se saltu deiecit in naué romaná:q̄ cú grauata esset cadauere:& sanguine repleta:in latus pendere cœpit & submersa est:sed peruertit historiá.

Truncus habet:fortiq; instaurat prælia læua:
Rapturusq; suam pcumbit i æquore dextrá:
Hæc quoq; cú toto manus é abscissa lacerto.
Iam clypeo telisq; carens non cōditus ima
Puppe:sed expositus fraternaq; pectore nudo
Arma tegens:crebra confixus cuspide perstat
Telaq; multorum læto casura suorum
Emerita iam morte tenet:tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus:
Membraq; contēdit toto quæcunq; manebát
Sanguine:& hostilem defectis robore mēbris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulata ratis:multoq; cruore
Plena p obliquum crebros latus accipit ictus.
At postq̄ ruptis pelagus compagibus hausit
Ad summos repleta foros:descendit i undas.
Vicinum inuoluens contorto uertice pōtú:
Aequora discedunt mersa diducta carina:
Inq; locum puppis cecidit mare:multaq; pōto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dú puppi rapidos manus inserit uncos
Affixit lycidam:mersus foret ille pfundo:
Sed phibent socii:suspensaq; crura retentát.
Scinditur auulsus:nec sic ut uulnere sanguis
Emicuit lentus ruptis cadit undiq; uenis.
Discursusq; animæ diuersa i membra meátis
Interceptus aquis:nullius uita pempti
Est tanta demissa uia:pars ultima trunci
Tradidit i letum uacuos uitalibus artus
At tumidus qua pulmo iacet:q̄ uiscera feruēt
Hæserunt ibi fata diu: luctataq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia mēbra tulerút:
Dum nimiú pugnax unius turba carinæ
Incumbit pno lateri:uacuamq; reliquit
Qua caret hoste ratē cōgesto pōdere puppis
Versa caua texit pelagus nautasq; carina.
Brachia nec licuit uasto iactare pfundo:

Effugiété:expirantem. Lassos:scilicet sanguie effuso. Contédit:intendit. Defectis:exhaustis sanguie. Solo pondere:quia manibus nocere non poterat. Strage uir.:núc dicit quomō mersit naué. Accipit ictus.i.fluctuú maris qa qua parte insiluerat hic massiliésis ea parte latus nauis inclinabat:& fluctu maris pulsabatur. Hausit:accepit. Ruptis.s. nimio pondere. Ad summos foros:ad summa tabulata nauiú. Descendit in undas:modum nauis pereútis & mergentis exposuit:quia submersa naui pontum inuoluit:in uorticis modum. Mersa:dum mergitur carina. Diducta:in duas partes separata: quia diuidútur maria cum aliquid mergitur. Inque locum:sed naui obruta mare occupauit locum suum. Varii fati:quia descripsit uaria genera mortis. Ferrea dum pup.núc etiá describit quæ de nouo superuenere : & quo alii genere mortis pierút & unius casum describit q quú i undas maris pceps casurus esset:cruribus retentus é a suis:sed cú ab altera parte distrahit:medius crepuit & sanguis una simul ois effusus é. Ferrea:ná manicis ferreis:aduersas naues quasi irretitas tenét : ne e manibus euadát:cum igitur manú ferreá iniecissent:ut nauem comprehenderent: comprehenderunt lycidá quédam:& manus cum retraherétur:húc i undas traxissent:nisi socii eú cruribus retinuissent:dicit ergo dú illæ trahunt:& illi retinét medius dirruptus est.Ordo é. Manus ferrea:quæ iniecta erat nō ut raperet Lycidam sed comprehenderet naué. Dú ille.dú iacit ut puppé cōprehédat. Nec sicut:nec sanguis iqt effusus est:sicut e uulnere a quo sésim egreditur:sed uno eodéq; tempore est. Nullius uita:nullus unq̄ inqt mortuus est:qui tá lato meatu uitam apperiret. Tanta:tam lata. Pars ultima:pars inferior ab umblico mortua erat : sed superior ubi uitalia erant:ut pulmo & cor:diu cum morte luctata est. Trunci:pro truncata. Vacuos ar.i. mēbra carentia uitalibus. Pulmo tu.quia aerem reciprocum recipit:& remittit sed cum aeré recipit inflatur. Feruent:idest palpitant circa pcordia. Hæserút:morata sunt. Fata:idest mors. Vix membra tulerút : quia ægre oia mébra extincta sunt:ubi uitalia erant. Dú nimiú:aliud genus mortis scribit:nō unius qdé sed uniuersoꝝ q i naue constiterant dum inquit una naue acrius pugnat:& oés ad eá parté tátúmō se recepe rút ubi pugna erat:fecerút ut cú iteri ad pugná i uno latere nauis cósisterét:usq; adeo naué ab illo latere oppsserút ut ea euerterét & ipsi cú naue obruerent. Puppis uer.ná q i naue erát latere sinistro relicto i dexteꝝ uenerút:ubi aduersus hostes pugnabát. Nimiú pu.i.usque in perniciem suam. Lateri:scilicet unde pugnabant aduersus hostes. Caua:concaua:& casus ablatiuus:& in modum uasis euersa est. Brachia:quia tecti erant ideo non potuerút explicare se e naui:ut nátes euaderét.

Clauso ma.i.nõ pareret. Tũc.s.deinde secutus ẽ casus nouæ mortis unius iuuenis:q dũ medio nataret pe- lago forte duæ naues aduersæ cõcurrũt & rostris corpus illius transfixerũt. Vnica.singularis. Discessit.s.di uisũ ẽ i mediũ. Ictus ua.i.imẽsos cõcurrẽtiũ nauiũ. Nec ar.corpus nihil ipedimẽto fuit quo minus rostra i ter se colliderẽt & sonarẽt. Aera.i.rostra ærata. Postq̃ ihibẽt re.pup.i.postq̃ ανακρουσιν fecerũt.i.cũ remigra i puppẽ cõtrahũt nauẽ: dicit q̃ naues illæ collisæ rostris se i puppe recepit:& cadauer mediũ i undas direcit. & submersũ ẽ. Deiectũ.i.cadẽs qd ante iustẽtatũ fuerat a rostris. Vulneribus trãs.i.qa uulnus adeo latũ erat utraq̃ p mediũ trãsiret. Pars.m.aliũ mortis casũ descri bit multorũ. Iuuenes multæ naui deiecti fuerant:q natãtes spẽ salutis hẽbãt si a suis recepti essẽt: quoniã & ipsi Massiliẽses erãt. Itaq; ad naues Massiliensiũ na tãtes tẽdebãt cũ iã i eo essẽt ut mãibus nauẽ aprehen derẽt illæ ne nauẽ euerterẽt mãus simul cũ lacertis obtrũcarũt:& corpora ipsa mersa sũt. Naufraga: q̃ nauifracta enatabat. Turba.s.massiliẽsiũ. Obluctata:cũ diu cõtẽdisset cũ morte. Puppis ad au.uidelicet ut a socia naue recepti seruarẽt. Robora.s.nauis. Al tius.i.manus erigentes altius ut nauem compræhen derent. Vlnis uetitis quia uetabantur ne compræ- henderent nauem. Peritura:quia sine dubio si rece pissent eos peritura erat. Impia: contra socios quia maluerunt suæ saluti consulere q̃ aliorum. Brachia linquentes abscissis brachiis. Furor arma inuenit: nam ut inquit Maro ministrat telum ira facit.& nobi lis tragicus οπλα χειροιν ου πασιν οπλιζει χερα.In hoste arma ira manũ. Amplustre:gubernaculum nauis. Auulsasque: quid dixi remos & amplustria torque re: cum transtra nautum alius in alium conceret? Sedes:transtra nautum & sedilia. Excusso:eiecto. Fregere: quia frangebant rates:ut fragmine earum uterentur pro telis in hostem. Sidentia pessum: idest sub pedibus stantia: unde pessundo idest sub pe dibus do. Spoliantque cadauera. cæsos telis spolia bãt:& e corporibus eorũ tela extracta mittebant i ho stẽ. Et uulnera:quõ si letale uulnus attulerat:pote rãt i hostẽ telũ mittere? qa ãmoto telo ne sanguis exi ret leuã apposuerũt & sanguinẽ retinebãt: ut uulne- rato saltẽ hoste:nõ multi deide expirarẽt. Oppresse re.i.occluserũt. Validos dũ.ut iterũ sanguinẽ retine rẽt:quo possent uires suppetere ad uulnerandũ ho- stẽ. Hostilem.quã hostis contra se torserat. Nulla tamẽ plures:quãuis diuersa genera leti superius tra ctarentur.tamẽ nulla fuit mortis pluriũ cã:q̃ ea quæ cõtraria est pellago:uidelicet ignis. Lues:strages di- uersa pelago.i.ignis. Nã pin.qa faces habebãt pice il litas; q̃s icensas mittebãt i aduersas naues unde uis tãta ignis erat:ut nõ solũ siccas naues corriperet: sed etiã fragmina nauiũ quæ aquam ĩbiberãt. Viuax.s. ignis abdito i ipsis facibus sulphure. Faciles:ad cõ- burendum qa undæ. Prebere.s.igni. Pice:quia pice & cera naues inspersserunt ut facile icenderent. Nec flãmas:nec undæ inquit extinguere poterãt flãmam. Fragmenta uẽdicat idest attrahit.nam ignis nauiũ fragmĩa q̃ natabant corripiebat & correpta cõsume bat. Hic recipit flu.alii hauriebãt aquã:ut extingue- retur ignis qui in naue erat. Mors una:unusq̃sq; ti- mebat mortẽ:qua afficiebaẽ.nã alius igne:& alius fer ro: alius aq̃ peribat:& oẽs simul conabãẽ mutare ge nus mortis. Nec cessat:illi ẽt q natabãt:nõ ppea pu- gnare destiterũt:ut si non pugnarẽt.saltẽ tela suscipe rent collecta ex fluctibus. Virtus naufraga.i.natanti um. Legunt.pro eligũt tela ut ea subministrẽt suis.

Sed clauso periere mari:tunc unica diri
Conspecta est leti facies:tum forte natantẽ
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ
Discessit mediũ tam uastos pectus ad ictus
Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus
Quo minus æra sonent:eliso uentre per ora
Eiectat saniem permixtus uiscere sanguis.
Postq̃ ihibent remis puppes:ac rostra ẽcedũt
Deiectum i pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribꝫ trãsiit aquas:ps maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis
Puppis ad auxilium sociæ concurrit:at illi
Robora cum uetitis prensarent altius ulnis
Nutaretq; ratis populo peritura recepto:
Impia turba super medios ferit ense lacertos
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere suis:non amplius undæ
Substinuere graues in summo gurgite trũcos
Iamq; omni fusis nudato milite telis
Inuenit arma furor:remum cõtorsit i hostem
Alter.at hic tortum ualidis amplustre lacertis
Auulsasq; rotat expulso remige sedes.
In pugnam fregere rates:sidentia pessum
Corpora cæsa tenẽt:spoliãtq; cadauera ferro
Multi iopes teli iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis:& uulnera leua
Oppressere manu: ualidos dũ præbeat ictus
Sanguis:& hostilem cũ torserit exeat hastã.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quã pelago diuersa lues:nã pinguibus ignis
Affixus tædis:& tecto sulphure uiuax
Spargitur:at faciles præbere alimẽta carinæ
Nunc pice nunc liquida repuere incẽdia cera
Nec flammas superãt ũdæ: sparsisq; p æquor
Iam ratibus fragmẽta ferus sibi uẽdicat ignis
Hic ẽcipit fluctus extinguat ut æquorẽ flãmas
Hi ne mergantur tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti mors una timori est
Qua cœperẽ mori:nec cessat naufraga uirtus
Tela legũt deiecta mari:ratibusq; ministrãt.

Incertas:errantes in iaculando:quia natantes cum sinistrorsum uellent hostem ferire : aqua eos ipellebat dextrorium. Ictu languente:quia manus nutabat:ut ictum non posset ualidũ iferre. Nunc rara datur : qui non poterant ferro hostẽ occidere:ipsi inter se obruere certabãt:ut sub undis necarent. Vtũt pela.ut inter se alius aliũ demergat. Et implicitis:declarat qũo se cõplectũtur:q dum mergunt alios:ipsi etiam mori non recusabãt:& dũ hostes necarẽt ipsi necabant. Sub sidere:obrui aqs. Pugna fuit:sed præcipuum quendam describit.qui peritissimus erat natandi & retinendi spiritum sub aqua:is cum hostẽ sub aq̃ obrutũ tenuisset:deinde emergebat:ut aliũ hostẽ necaret sed semel capite pcussit nauis fũdũ & ipse etiam tãdẽ submersus ẽ.

Incertasq; manus ictu languente per undas
Exercent:nunc rara datur si copia ferrri
Vtuntur pelago:sæuus complectitur hostem
Hostis:& implicitis gaudent subsider mẽbris
Mergentesq; mori:pugna fuit unus in illa
Eximius phoceus animam seruare sub undis:
Scrutariq; fretum siquid mersisset harenis:
Et nimis affixos unci conuellere morsus
Adductũ quociens non senserat ancora funẽ.
Hic ubi compressũ penitus deduxerat hostẽ
Victor:& icolumis summas remeabat i ũdas.
Sed se per uacuos credit dum surgere fluctus
Puppibus occurrit:tãdẽq; sub æquore mãsit.
Hi super hostiles iecerũt brachia remos:
Et ratium tenuere fugam:non perdere lœtum
Maxima cura fuit:multus sua uulnera puppi
Affixit moriens:& rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glãde petẽs solido fregit caua tẽpora plũbo:
Sedibus expulsi postquã cruor omnia rupit
Vincula procurrunt oculi: stat lumine rapto
Attonitus:mortisq; illas putat esse tenebras.
At postquã mẽbris sensit constare uigorem
Vos ait o socii sicut tormenta soletis
Me quoq; mittendis rectũ componite telis.
Egere quod superest animæ tyrrhene p oẽs
Belorum casus:ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctũ parte cadauer
Viuentis ferire loco:sic fatus in hostem
Cæca tela manu sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis argus

Eximius:p̃clarus. Phoceus:nomen propriũ ẽ:non ãt patriũ. Arenis:ita scutabatur arenas:ut quod submersum erat iueniret sub undis tãq̃ i continenti terra. Affixus unci:si forte anchora adeo profundo esset infixa:ut ab harenis trahi nõ posset: ipse mersus i undis e fũdo trahebat. Morsus unci.i.ancoræ. Vir. Vnco nõ alligat ancora morsu. Adductũ quo.cũ funis traheret cui anchora est appensa:& anchora tractũ nõ sentiret. Hic ubi:hic adeo natãdi peritus erat ut retinere spiritũ facile sub aqua posset. Penitus:in ĩfimo maris loco. Victor:necato hoste. Occurrit.s. capite. Surgere se.i.sursum erigere se:a sũrsũ & ẽgo cõponit. Per uacuos fluctus:imo erant nauibus tecti. Puppibus:fundo nauis. Hi sup:nũc dicit de his qui necati fuerunt : ut manibus admotis remos caperent:interissetq; nõnullos dicit:q ubi naues cõcurrere uidissent:se medios iterposuisse corpore suo: ut nauẽ suoꝶ ab hostili ipetu defẽderẽt. Non p̃ulœ.i. nõ frustra mori:nisi prius nocuissẽt hostibus. Moriens af.p multi moriẽtes affixerũt. Vir. Plurimus uolitãs.p plurimi uolitãs. Abstulit.i.s.se i mediũ iterponẽs. Stãtẽ sub.more suo post genus descẽdit ad speciẽ.describit nõ nullos q hostilibus ratibus nocẽ studẽtes ẽt nocuerũt.Hic ictũ itulit mirandũ.Nã lygdamus qdã erat pitus fundæ:glãde.n.quẽcũq; locũ uoluisset facile percutiebat:hic speculatus tyrrhenum quẽdã pugnãtẽ egregie i sũma prora:fundã ter & q̃ter rotãs dimisit i tẽpora tyrrheni glãdẽ: ille fractis tẽporibus oculos amisit:& tenebras oculoꝶ credidit mortis eẽ:sed paulo post itellexit uirꝶ aliqd sibi residuũ eẽ: tũc iussit suis:ut se i frõte nauis ponerẽt:futuꝶ loco tormẽti bellici:& datis tellis pugnaturum.

Culmine pro.i.i celsitudĩe nauis. Lygdamus: massiliẽsis erat. Tyrrhenus:romanus. Excussa glande: quia fũdæ habenã ligatã habẽt & ter ac q̃ter circa caput rotantur. Balcares:insulæ sunt in oceano positæ ubi maxius fũdæ usus fuit:dicũt baleares a βαλλω.i.iaculor & torqueo.Has propius insulas adnauigans Metellus cognomento balearicus: pelles nauium tectis prætendit:ut aduersus fundarum iactus tegmina essent in his enim optimi fonditores sũt a puerilibus hoc pacto ad fũdas exercebantur annis: ut alioquin ne panis quidem pueris exhiberetur nisi funda quicquam prius attingerent : & ut scribit Strabo homines ad implorandam populi romani opem confugere coacti sunt cum arbores & domicilia ex subterraneis cuniculis euerterentur. Vincula : idest neruos:quibus oculi fixi sunt. Procurrunt:exeunt oculi ex uulneribus. Stat: electus oculis obstupefactus erat nesciens quid id esset:credebat autem illas tenebras mortis esse. At postquam : sed postquam i se rdiit : & redisse uires sensit aliud cogitauit. Tormẽta:quẽadmodũ balista & machina.quibus tela torquẽtur in fronte nauium ponuntur ita & me ponite & fingite animis uestris me esse balistam:sicq; tela imponite manibus meis. Constare:consistere. Rectũ:ex opposito admittẽda tella. Egere: emitte. hortatur seipsũ
Viuentis ferere loco:quasi dicat quum nihil reliquum uitæ sit:si ferieris:uiuentem aliũ seruabis. Casus: psperos uel aduersos. Hoc:demõstratiue. Cæca manu:pro ipse cæcus.qd ẽ psonæ rei attribuit: hypallage ẽ. Irrita:q̃a multos ex hostibus uulnerauit. Excipit.h.nam uulnerauit nobilẽ Massiliensem nomine argum.

Descendit ilia uen.idest cum ad imas costas descendit. Adiuuitq;:qa cecidit ex suo casu iuuit telum:nam cadens altius telũ fixit. Stabat diuersa:nũc casũ describit miserabilẽ:nam pater in altera parte nauis stãs ut ui dit in tellũ procubuisse filiũ:accurrit quoquomodo poterat senior & dũ properaret sæpius lapsus ẽ anteq̃ ad illũ peruenisset:tandẽ peruenit:cunq; superincubuisset filio tãto dolore cõfectus ẽ:ut tenebræ oculis obortæ sint:& iam filiũ non cognosceret:filius qui nondum mortuus erat attollens oculos:patrem ipsum inuitabat ad amplexũ suũ & oculos claudẽdos: pater nullo mõ patiẽs filio supstes esse cupiebat ante filiũ mori:dixitq; ignosce pr̃i tuo:qui nõ uult occupari amplexibus tu is:sed cõfosso pectoꝛ mori ꝓperat ut tua fata ꝑueiat: hæc dicẽs se tello ꝑcussit. Victæ cariæ:qa ferme ui ẽti erãt q̃ i illa naui cõstiterãt. Diuersa:remota ab ea pte ubi filius ceciderat. Iuuẽtæ:q cũ iuuẽis esset nul li Massiliensiũ uirtute cedebat armoꝝ. Victũ æuo: sed nũc senectute languidior factus erat & ibecilior.

Exẽplũ:qa occurrebat illud si ibellis erat & senior: quid igiꝰ militabat: dicit ut exẽplo sui cõcitaret iuue nes. Carinæ:pater erat i prora. filius uulneratus fu it i puppe. Sæpe cadẽs:unũ ex reliquo sequiꝰ:qa se nior ipse sæpe cadebat ad filiũ properãs. Spirãtes:ui uẽtes. Non lachrymæ ceci.s.præ nimio dolore:qui latẽtes lachrymas occludit. Riguit: obstupefactus est. Distentis pal.i.extẽsis manibus. Nox su.qa te nebræ sunt occulis obortæ. Obduxere.circũuenere oculos. Agnoscere.s.argũ tenebris ipediẽtibus ocu los sensim.n.amittebat lumẽ occuloꝝ. Lãguentia: torpẽtia qa moriebãꝰ. Vox fauces nul.so.proseqꝰ.i. telligiꝰ bis negatiua.i.fauces nõ solutas proseqꝰ nul la uox.qa solui nõ poterãt i uocẽ. Tacito uul.qa ui debaꝰ iuitare patrẽ:ut se osculareꝰ & oculos clauderet. Inuitatq; dex.pa.quia ꝓhẽdebat dexterã pr̃is: ut clauderet oculos:quẽ morẽ ẽt nũc seruamus: ut qui propiquiores sunt oculos moriẽti claudãt:locus hic est plenus cõmiseratiõe. Vt torpore.postq̃ senex tã dẽ ad se rediit. Torpore:langore:q toto corpore per fusus erat. Cruentus:sæuus dolor. Sæuis deis:sæ uos deos appellat:q se uoluerũt filio supesse:qa æqus erat ut senex moreretꝰ ante filiũ. Veniã cõ.ignosce i quit parẽti tuo q nolit occupari i te amplectẽdo: hoc iõ facit: qa tu uiuis & potes eẽ supstes:properat ergo ut tua fata ꝑueniat. Quãuis capulũ:quis iqt uulnus lætale sibi itulerit:tamẽ ut cito moreretꝰ.se præcipitẽ deiecit i undas. Capulus: manubriũ ensis a capien do dictus. Præcedere:ꝑuenire mortẽ filii. Festinã tẽ animam:ꝑ animam ipsius festinantis mori. Nõ uni morti:duabus enim cædibus se occidit: una cũ se uulnerauit: altera cum se in undas præcipitauit.

Inclinant:iam tandem fatebantur Massilienses se ui ctos esse:nam multis amissis nauibus & cæteris con cussis non poterant resistere. Fata ducum: scilicet Massiliensium:quorum princeps fuerat.Le. Domi tius. Classis mer.quia tum fluctibus obruta erat tũ rostris hostium. Ast aliæ:sed naues Massiliensium quæ non sunt obrutæ. Victores:quia romani con scenderant eas naues: quæ iam mutatis remigibus i portu in subducebantur. Mutato re.occisis Massili ensibus. Victores su.scilicet Ro. Naualia paucæ: sed paucæ naues Massiliensium fuere: quæ in sua se naualia receperunt. Naualia loca sunt ubi naues seruantur græcæ νεωρια. Quis in urbe: describitur passim fletus & coploratus suorum:qui maximus erat in urbe Massiliæ. Quis:pro qualis:non iterrogantis:sed ad mirantis. Virgilius. Quis talia fando. Matrum: quæ filios suos expectantes implacabiliter lachrymaban tur. Coniunx sæpe uiri: Coniunx Romani militis cadauer amplexa est: Credens esse maritum suum cum confusus esset cæde uultus. Vnda: Propter Vndam. Confusis uultibus: turgidis & infectis.

Qua iã nõ medius descendit in ilia uenter:
Adiuuitq; suo ꝓcumbens pondere ferrum.
Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infœlix argi genitor:non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli cessurus in armis
Victũ æuo robur cecidit fessusq; senecta
Exemplum nõ miles erat:qui funere uiso
Sæpe cadens longe senior ꝑ transtra carinæ
Peruenit ad puppim spirantesq; inuenit artus
Nõ lachryme ceciderꝰ genis: nõ pectora tũdit
Distentis toto riguit sed corpore palmis
Nox subit:atq; oculos uaste obduxerꝰ tenebræ
Et miserum cernẽs cognoscere desinit argum.
Ille caput labens:& iam languentia colla
Viso patre leuat:uox fauces nulla solutas
Prosequitur:tacito tantum petit oscula uultu
Inuitatq; patris claudẽda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit:uiresq; cruentus
Cœpit habere dolor:nõ perdã tempora dixit
A sæuis permissa deis:iugulumq; senilem
Confodiam:ueniam misero cõcede parenti
Arge:q; amplexus:extrema q; oscula fugi:
Nondum destituit calidus tua uulnera sãguis
Semianimisq; iaces:& adhuc potes eẽ supstes.
Sic fatus quãuis capulum per uiscera missi
Polluerit gladii:tamẽ alta sub æquora tendit.
Præceps:& lætum gaudens præcedere nati
Festinantem animam morti nõ credidit uni.
Inclinant iã fata ducũ:nec iã amplius anceps
Belli casus erat:graiæ pars maxima classis
Mergitur:ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos:naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga:quis i urbe parentum
Fletus eratꝰ quãtus matrũ per littora plãctusꝰ
Coniunx sæpe sui confusis uultibus unda
Credidit ora uiri romanũ amplexa cadauer.

Miseri patres certauere:ita inter se contendebant:quia trunci dignosci non poterant auulso capite. Accēsis rogis:ut cadauera filiorum super imponerent. At brutus. Brutus fuit primus qui e ducibus ornamentū addidit:& laudē armis cæsareis. In æquo.qa nauali pugna uictor fuit:Trebo. uero terrestri pugna uictoriā amisserat. Pharsaliæ liber quartus.
T procul:Hic quartus liber continet quomodo Cæsar hispanias subegerit: uicto Petreo & Afranio:qui cum exercitu & consulari imperio pro parte Pompeii eas tenebant.deinde quomodo Piso & Curio duces Cæsaris i aphrica cæsi fuerit:i pricipio āt describit quomodo Petreus & Afranius communi consilio bellū contra cæsarē apud ilerdā ciuitatē hispaniæ gerere cōstituerūt:qꝛ is locus sibi opportunior eē uideret.& cæsar eodē dixit exercitū:cū sub noctē uenisset eqtibus ante aciē locatis:& maniplis cōdensis i unū ut hostes prospicere nō possent castra fossa muniuit cū id prius factū uiderit hostes:q̄ puiderint. At procul:massiliæ:nunc terra:nūc mari pugnabat:tādē uiribus Ro.ipsi cesserūt:at uero in hispania bellū grauius cæsar gerebat:qđ etsi incruēta uictoria successerit: tamen magnū momētū sequētibus rebus reliquit:nā facile apparebat eos magnā uictoriæ partem adéptos esse q hispanias obtinerēt. In extremis horis:i occidēte ī quo hispania ē: unde hesperia dicta ē. Sæuus:idest magnus & fortis.Vir.Sæua iouis cōiunx.Idē Sæuus ubi æacide telo iacet hector q̄uis Luc. ex aio suo uideat posuisse pro crudeli. Nō multa cæde.quia ibi pauci admodū occisi sunt. Maxia sed fati:tamen bellū hoc datuꝛ 'est maximū momētū ducibus. Fati:fortunæ. Momēta ducibus:uter.n.dux hispanias obtinuisset:ille magnā ptē uictoriæ obtinuisse uidebat. Iure pari: nūc describit q nā duces ī hispania fuerint:Nā eqtibus auxiliisq lusitaniæ Petreus:celtiberiæ cātabrisq & barbaris oibus illius regiōis Afranius īpabat:Sed Petreus coactis oibus p uectones ad Afraniū puenit: construxerūtq cōmuni cōsilio bellū apud ilerdā urbē capta loci oportunitate cōtra cæsarē gerere. Rector: petreus:qa ut dixi ex lusitania Petreus p uectōes populos coactis oibus suis ad Afra.puenit. Cōe ip.s.Petrei & Afra. In æquas ui.i.pes uicissitudies qa alternis diebus īpabat. Custodia:app.tutela. Alterno si. nūc classico Petrei nūc Afranii:qa alternis diebus impabāt exercitui. Custodia pui. q̄ i statiōe pro castris posita erat ad obseruādū uallū. His p̄.nūc dicit celtiberiæ:cātabris barbarisq:q usq ad oceanum ptinēt afraniū impasse. Latias acies:pter ro.milites. Astur: hispaniæ po.ab asture flu.nomē accepit. Vectōesq: populi hispaniæ iuxta uacceos. Leues:leuis armaturæ:hastis tantummodo & scutis armati. Celtæ gal. qui populi sunt galliæ &;forte hi errātes: ī hispaniā uenere:& ī locis iberiæ cōsederūt:& mixto uocabulo celtiberi appellati sūt. A gēte ue.unde originē habuerūt. His.s.Petreo & Afranio & romanis q secū erāt. Colle tumet mo.Nūc describit ubi castra posuerit uterque exercitus:nā haud procul ab ilerda oppido cōsederāt:sed planiciē prio describit ilerdæ:quā dicit i medio quodā tumulo positā fuisse. Pigue so.significat terrā fœcūdā atq feracē frugū. Colle mo.non ualde sublimi. Leni tumulo:quia sensim crescit:& in altum surgit. Manu:scilicet hispanorum. Super hunc: scilicet tumulum. Placidis aquis:ante urbem ilerdam prælabitur sicoris fluuius qui ignobile nomen tenet inter hispanos fluui. Saxeus ingenti:dicit hunc amnem ponte lapideo uictum:& addit rationem quia fluui. hic hybernis aquis minimum crescit:& omnes alios pontes facile merserat. Arcu:quo totum fluui.uixit. Passurus:sustentaturus aquas etiā si nimiū iflaretur. Signa:in quibus Petreus & Afranius erant nomine Pom. tentoria.i.castra Cæsa.& Pō.diuidebat sicoris. Explicat hūc tellus:dicit planiciem quādā longe lateq porrecta fuisse:ut ad extremum illius uisus hominum uix peruenire possit. Hic:ab hoc sicori. Tellus effusa:porrecta in omnes partes. Explicat:extendit aperit. Vix oculo.i.quantum uix oculi hominum capere possent.
• Cinga rapax:fluui.uelocissimus & præceps:qui circa hanc planiciē labitur. Coheroet:terminat campos.

Accensisq rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. at brutus in æquore uictor
Primus cæsareis pelagi decus addidit armis

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER .IIII.

T pcul extremis terrarum cæsar in oris
Martē sæuus agit:nō multa cæde nocentē
Maxima sed fati ducibus momēta datuꝛ.
Iure pari rector castris afranius illis
At petreus erat:cōcordia duxit in æquas
Imperium commune uices:tutelaq uali
Peruigil alterno paret custodia signo.
His præter latias acies erat impiger astur
Vectonesq leues:profugiq a gente uetusta
Gallorum celtæ miscentes nomen iberis.
Colle tumet modico:leniq excreuit in altum
Pingue solū tumulo:sup hūc fūdata uetusta
Surgit ilerda manu:placidis prælabit' undis
Hesperios inter sicoris nō ultimus amnes:
Saxeus ingēti quem pons amplectitur arcu:
Hybernas passurus aquas:at proxima rupes
Signa tenet magni:nec cæsar colle minore
Castra leuat:medius dirimit tētoria gurges.
Explicat hinc campos tellus effusa patentes
Vix oculo prendēte modū:camposq coercet

Cinga rapax:uetitus fluctus & littora cursu
Oceani pepulisse suo:nam gurgite mixto
Qui prestat terris.aufert tibi nomē hyberus.
Prima dies belli cessauit marte cruento:
Spectādasq; ducū uires : numerosaq; signa
Exposuit:piguit sceleris pudor arma furētem
Continuit patriæq; & ruptis legibus unum
Donauere diem.prono cum cæsar olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa
Dum primæ præstant acies:hostemq; fefellit:
Et prope consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu
Qui medius tutā castris dirimebat ilerdam
Imperat.huc hostē pariter terrorq; pudorq;
Impulit:& rapto tumulū prior agmine cepit.
His uirtus ferrumq; locum ꝑmittit:at illis
Ipse locus:miles rupes oneratus in altas
Nititur:aduersoq; acies in monte supina
Hæret:& in tergum casura umbone sequentis
Erigitur:nulli telum uibrare uacabat
Dum labat:& fixo firmat uestigia pilo:
Dū scopulos stirpesq; tenēt:atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam:uidit lapsura ruina
Agmina dux:equitēq; iubet succedere bello.

Fluctus:qui fluuii.cinga non suo nomine in mare hispanum decurrit qa ibero flu. miscetur qui est maior. Littora:non suo cursu sed iberi. Pepulisse:pro pellere præteritum pro præsenti. Cursu suo:sui nominis. Nam gurgite:ideo uetitus es o cinga fluctus & littora oceani impellere tuo cursu:quia misceris ibero: qui quemadmodum prestat regioni(nam ab ibero iberia est appellata)ita nomen aufert tibi:quia maior flu.est. Prima dies belli:nunc ponit quomodo se uterque exercitus habuerit: postq̃ in conspectum hostium Cæsar uenit: dicit enim primo quidem territos esse a pugna: cum utrinque prospicerent: alii cognatos:alii amicos: non poterat animus arma sectari : ergo diem unū bello ciuili donauerunt duces exercituum. Marte cruento : bellum & pugna differunt : Nam bellum dicitur cum inimicitiæ sunt:sed pugna & prælią dicitur cum manus conserūtur:hoc loco martem pro pugna posuit. Spectandasq; ducum uires:quia ī eo occupati fuerunt oēs:ut diligenter uires & exercitus hostiū contēplarēt:nā cæsar uires Petreii cōtēplabatur:e diuerso. Numerosaq; signa.i.multiplicia uexilla. Piguit sceleris:cū uiderēt utriq; suos cognatos & affines. Ruptis legibus:qa contra leges pugnabāt. prono:sed interea cæsar instituit milites suos circūdari fossa sub noctē.quod sanū cōsilium putabat esse munire castra.iussit.n.equites in fronte consistere: maniplos densos atq; consertos castra circundare:ne conspectu hostiū uideri possent inter illos uero maniplos dēsos alios duci iussit:nec uallū fieri uoluit ne a supiore loco hostiū conspectu uideri possit:sed tamen fossa sine uallo satis erat ad tuēdū exercitum ab hostiū īpetu. Prono olympo:sole iā occidente. Fossa:non uallo:ne uidelicet uallū erectū cōspici possit ab hostibus qui subito ī cursu cæsarianos ab opere ꝓhibeāt:qđ ī comentariis ēt cæsaris commemoratur. Præstant:ante stant.a præ & sto. Fefellit ho.ut ante fossa cingeret castra sua q̃ hostes intelligerēt. Cōser.i.coniunctis. Obtexit:circundedit & subuespere cæsar itra hanc fossā legiones deduxit:atq; ibi sub armis proxīa nocte cōquieuit. Luce no.i.sequenti die ubi luxit:in medio duoꝝ castoꝝ erat collis:unde apparebat uter deoꝝ exercituū illū occupasset ipsū magnā opportunitatem habituꝝ:& nocituꝝ hosti quotiens uoluisset.cæsar ergo peritissimus dux collem uisum stati occupari uoluit:& ex militibus suis.quosdam elegit qui collem ascenderent:sed conspecti sūt ab hostibus. Medius:inter castra. Huc:ad hunc collem. Terror:quia & hostes hostiū terrore concussi : ne si occupatus esset collis a cæsarianis plurimū incommodi susciperent. Pudor:quia pudebat eos cum propin qui essent præueniri ab hoste. Rapto:raptim & uelociter capto. His:cæsarianis. Virtus:quia freti uirtute & ferro properabant eum locum occupare. Illis:Petreii & Afranii militibus:quia iā illū ascēderant. Miles:collem medium iter castra uterq; exercitus occupare uolebat:sed priores fuere milites Petreii & Afranii : q tumulo propinquiores essent cæsarianis:tamē ī aduersū niti tētauerūt:si forte illos ipellere possent:sed de supe riore loco facile extrudebantur ab his qui iā locū tenebāt:& cū ī periculo essent:ne itercluderenť cæsariani: dux peritissimus cæsar æquitatum misit qui inter utranq; aciem equitaret:& interim auersis hostibus in alteram partem:ut cum equites pugnaret:facultas daretur peditibus recipiendi se in locum tutiorem. Onera tus:armis. Nititur.i.ascendere. Supina:expressit gestum ascendentis in aduersum:quia cæsariani in montem ex aduerso tendebant. Hæret: tarda est : neque enim facile erat superare montem. Casura : scilicet acies Cæsaris. Erigitur : propter arduitatem tumuli a sequentibus umbone sustentatur. Nulli tellum:sed non poterant tela in hostes torquere: quæ ictum ualidum facerent quia instabiles erant : & pedibus niti non poterant. Vacabat:licebat. Labat:instabilis est. Et fixo firmat eusti . idest tantum aberat : ut pila in hostem mittere possent:q necesse erat ipsis pilis gradum stabilire. Scopulos:eminentia saxa tenebant : ne ruerent. Stirpes:arborum radices præhendebant ut quoquomodo euaderent in summū. Relicto hoste: quia ferme obliti erant hostium qui in superiori loco erant. Cædunt ense uiam:satis habebant ensibus uirgulta cædere:ut iter sibi expeditum facerent. Vidit lapsura:at uero Cæsar ubi uidit periculum suorum:ne d supiori loco facile detruderēť & ide ab his q urbe erāt & q ex tumulo descēderēt iterducerēť:eqtatū ab altera pte mōtis succedeť iussit:ut iterea facultas suis dareť se ī castra recipiēdi. Lapsura:casura de loco supioř. Equitem : idest equitatum. Munitum latus:idest densum latus hostiū.qa dēsū iō munitū:nec facile poterāt uīci.

Producere:idest extendere:porro ducere auertere a suis:quia dum auersi sunt contra equites::interea facultas daretur militibus:ut se in castra tutos reciperent:quod ita factū est. Sic pedes:hoc modo liberati sunt cæsariani. Pedes:pro peditatu:singularis numerus:pro plurali. Vir.armato milite complent.qui modus historicis familiarissimus est. Nullo urgente:quia sublati erant:dum ab altera parte equitatus Cæsaris succederet. Receptus: quia e colle deiecti pedites se ad signa legionum receperūt. Victor irritus.idest pompeianus miles: Impos propositi sui:quia copia pugnæ sublata est. Pependit:in dubio stetit. Subducto.m. i.remoto milite contra quem pugnaret. Hactenus ar. hucusq̃ inqt milites iter se pugnauere:sed q̃ deinde secuta sunt:in téperie aeris potius q̃ armis gesta sunt. Cætera fata: reliquā fortunā. Incertus:dubius.qa mō serenū mō pluuiū se ostédebat. Pigro.describēs iundationē aq̃rū:& ibres q secuti sunt:prio dicit frigore constuctas fuisse nubes:ne aquā cælitus emitterēt & supueniéte uere:statim collectas nubes ī occiduū axē cōdensatus fuisse & imbrem effusum plus q̃ credi posset emisisse: ut regionē illā oēm hispāiæ inundaret. Bruma.i.hyems.bruma interpretaf q̃li βραχυσ ημερα.i.breuis dies nā eo tpe breuissimi sūt dies. Pigro gelu:ab effectu. Siccis aqlonibus.i.frigidis q naturaliter siccant: nā non solum calore:sed frigore desiccanf humores. Virg.Et penetrabile frigus adurat. Constricto.s.nimio frigore. Omnis tellus::idest:omnis. occidens arruerat nimio frigore. Propior cælo mergenti.i.occidenti:nam in mari sol mergitur:secūdum uulgares.

Munitumq; latus leuo producere gyro.
Sic pedes ex facili nuloq; urgente receptus
Irritus & uictor subducto marte pependit.
Hactenus armorum discrimina:cætera belo
Fata dedit uariis incertis motibus aer.
Pigro bruma gelu siccisq; aqlonibus hærens
Aetere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues:camposq; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ.
Atq; omnis propior mergenti sydera cælo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.
Sed postquam uernus calidum titana recepit
Sydera respiciens delapsæ portitor helles
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies:tunc sole relicto
Cynthia quo primū cornu dubitāda refulsit
Exclusit boreā:flammasq; accepit ab euro:
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe
Torsit in occiduū nabathæis flatibus orbē:
Et quas sentit arabs:& quas gangetica tellus
Exhalat nebulas:quicqd cōcrescere primus
Sol patitur:quicquid cæli fuscator eoi
Intulerat corus:quicquid defenderat indos
Incendere diem nubes oriente remotæ.
Nec medio potuere graues incūbere mūdo:

Sed postquam: sed ubi inquit hyemi successit uer: statim calor liquefecit nubes:quæ a natura nimio frigore constrictæ pluuias cōtinuerant.Ordo ē : sed tūc cynthia exclusit:boream:& accepit flāmas ab Euro. Portitor helles.i.aries:nota qdem historia de ariete aureū uelus habēte: q postea translatus est ī sydus cælestem. Portitor: idest uector aries q per mare hellem uehebat:& qa retrospexit eā excussit a tergo. Calidū titana : cū ī arietem sol ingressus esset liquefactæ sūt niues & nubes calore solis resolutæ effusum imbrem emisere. Vernus.i. q facit tempus uernum : sole enī existente ī signo arietis æqnoctium est.xi.kal.Martii: & tēpus ueris est:sic sole existente ī libra æqnoctium est autūnale. Sydera re.idest q̃ sol in ariete esset. Libræ pōdera temporibus : quia bis est æquinoctium. Vicere.s.noctes. Itq.i.secūdo quia semel quū sol est in ariete:dies uincunt noctem:sed quando est æqnoctium autumnale:dies quoque uincunt noctem. Aequatis temporibus:q tantum spacium occupat nox: quantum dies. Tum sole relicto:idest nouilunio quod secutū est statim resolutis niuibus pluuiæ & imbres effusi ceciderūt. Dubitanda:cum luna primum noua est dubitatur qd uideatur:non enī plena satis uidetur: ut affirmari possit lunam esse. Boream:frigidissimum uentum septentrionalem : cuius frigore ante nubes constrictæ fuere. Euro:a uento orientali q ideo calidus est:quod ab oriēte perflat. Ille suo nubes: eurus flās ab oriente nubes omnes a regione sua in occiduum compulit:& illic congregatæ nubes:postq̃ semel calore solis resolutæ sunt:igentes inundationes fecere. Torsit.compulit. Suo axe:orētali. Nabathæis flaminibus: idest orientalibus:a nabath qui in regione orientis regnauit:& filius fuit Iaphet:nam Noe genuit: Sem: Chā: & Iaphet:ex quo natus est Nabat:a quo regio Nabathæa dicta est:quæ ē ex arabia contermina syriæ:Oui.primo meta.Eurus ad auroram nabathæaque regna recessit. Arabs:populus orientis. Gangetica tellus : idest India:nam ganges flu.est idiæ:& īdia pars est extremi orientis. Primus sol:idest oriēs sicut ultimus occidēs.
Concrescere:condensari. Quicqd.c.patitur:qa tam in oriente q̃ in occidente calor est:ut ibi raro nubes uideantur nimio calore solis. Quicquid corus:subaudi nubium torsit:a superioribus:nam corus occidentalis est uentus collateralis fauonio. Fuscator:tenebrator:nam flante coro pluuiosum & nubilosum efficitur cælum in oriente. Defenderat:a calore. Indos:populos in extremo oriente positos qui nimio sole perustos habent uultus. Incendere diem:nam nubes remotæ incendunt diem : unum sequitur ex reliquo : quia remotis nubibus radii solis non impediuntur:quominus uim suam exerceant. Diem icen.idest orientem.
Nec medio:nec nubes in meridie esse poterant.quia illinc sol nunq̃ ferme discedit. Graues:aquosæ. Nimbos rapuere fu.hyppallage ē.p nimbi rapuere nubes. Fuga.i.uelocitate.Nimbi dicuntur uēti cum pluuiis est etiam uas quo theatri puplita uino & croco spargebātur.Martialis.Lubrica corycio q̃uis sint pulpita nimbo.

Vacata sufficienti numeratione pbat in occidentem nubes compulsas fuisse: non erant in oriente esse: non poterant in meridie propter calorem: nec in septentrione flante aquilone relinquitur ergo ut complerentur omnes in occasum. Arctos: septẽtrio. Vacat: uacuata est imbribus. Notus: idest meridies. Solam calpem: idest in solum occidentem. calpe mons hispaniæ est. Calpem & abylicẽ ut tradit Strabo opinati sunt quidam esse columnas herculis: a radicibus huius montis sita est eiusdem nominis urbis calpe. uetustum: & haud ab iectum sane oppidum hic mons circuitu quidem non magnus admodum altitudine uero ingẽs & arrectum adeo ut longinquis isulæ formam præstet. Hic: ubi nunc dicit q zephyrus qui perflat ab occidẽte terminum suum profert usque ad Aphricum: omnia illic nubibus plena erant: sic enim se habent si orbem cæli consyderes: hic oriens est & eurus a parte dextra: Vulturnus a sinistra: deinde septẽtrionem uersus boreas contiguus euro: deinde corus contiguus est zephyro a parte occidentali: circius cõtiguus ẽ Africo: & Africus collateralem habet notum qui latine appellatur auster: dicit ergo qua parte termios suos porrigit zephyrus ad Africũ omnia nubibus plena erant ut uix spacium quod erat a cælo usque ad terram nubes capere posset. Zephyri fines: iter africum & zephyrũ. Summus. idest ultimus. Nã ultimus & summus p se iuicem ponũtur. Sũmus cardo. i. ultimus axis: uidelicet occiduus. Tethym. i. mare occiduũ. Inuolue re globos: quia uenti eas glomerauerant in occasum. Vix recipit. i. uix a toto quãtum a cælo est ad terram spacio capi poterant. Congestum: substãtiuũ est. i. congeriem aeris & nubium condensationem. Iãque polo: more poetarum describit hanc multitudinem nubium per hyperbolem: iam iquit solis calore compræsse nubes & resolutæ in imbres inundatiõem fecere. Densantur: quæ raræ antea erant. sic enim aer cum densatur in nubes conuertitur: quæ deide aquã calore solis haurientes postq̃ altius ascenderint. eodẽ calore solis compressæ imbres emittunt. Polo. idest calore solis. Spissatæ: cum altius euectæ fuerit. Nec seruant fulmina: dicit. tantam fuisse densitatem nubium: ut q̃uis fulgura crebra essent: tamen ad oculos peruenire non potuisse: retinabantur enim crassitudine nubium. Moriuntur fulgura. in ipsis nubibus fulgura extinguuntur. Imperfecto: nam ita offusca tus erat: ut uarii colores i ipso pspici nõ possẽt. Hic: ex ipis nubibus. Variatus co. i. habẽs uariatũ colorẽ ulla luce: nã solis radii exopposito repcutiẽtes nubes faciũt arcũ. sed quia densæ nubes erãt: radii solis non usque adeo poterant penetrare & illustrare nubes ut arcum efficerẽt. Luce: quia uarios colores arcus repræsentat: ut Mille trahens uarios aduerso sole colores. Oceãumq; bibit: quia una extremitas arcus uidetur i extrema parte cæli haurire aquas: nam arcus nunq̃ fere apparet: quin sequantur pluuiæ: ergo poetæ finxerunt ipsum ex mari aquas haurire: quas e nubibus emittat. Raptos: haustos. Cælo. s. de. Diffusum æquor: idest haustã aquam maris emisit in terras. Iamq; pyreneæ: dicit pyreneos mõtes cum altitudie sua semper niues habuerint: quia quo altiores sunt: eo minus calorem solis sentire posunt: niues nunq̃ resoluebãtur: sed hoc tempoř resolutæ sunt: ut multitudine imbrium regionem omnem hispaniæ inundarent. Pyreneæ niues. i. pyrenei montis. Montes siquidem pyrenei Galliæ partem ab occasu terminare dicuntur: auctore Strabone mare ex utroq; latere pertingentes & internũ & externum: ab ortu rhenus qui æquali a pyreneis montibus spacio ad lineã distat: ab Aquilone & meridie sic iacet: ut a septẽtrionalibus pmontoriis pyrenes ichoans occeanus ambiat usq; ad rheni eruptiones: e regione autem Massiliense ac Narbonẽse pelagus. Fracto gelu: idest resoluta glacie. Tum quæ fon. undæ quæ a fontibus exeunt. uiam iuenire non poterant p alueos suos qua fluerent: nam adeo alueos plenos iueniebant: ut transcẽderẽt i campos. Iam naufraga campis: iam plẽa omnia aquis erant: ut castra iundata essent: & arma militum natarẽt. Naufraga: ad similitudinem naufragorum. quẽadmodum enim naue fracta remiges & uectores ruũt p undas: ita arma cæsariãorum natabant. Castra: uallũ castrorum. Labant: qa uis aquæ uallos castrorũ euellebat. Flu: restagnant: redundant stagnare ẽ locum in stagnum facere. Non pecorum: ex hoc diluuio secuta est inopia commeatum: ut iam cæsaris milites fame oppressi. nec sibi commeatum nec equis facile iubiicerent. Raptus fa. peco. idest non facile milites prædari poterant pecora quibus uescerẽtur. Tectarum er. gregarii milites qui pabulatum mittebãtur: ut ex agris fœnum & herbam conueherẽt: q aquis oĩa tecta erant uiam discernere non poterant. Occultos: p occultatos.

Sed nimbos rapuer̃ fuga: uacat ĩbribꝰ arctos
Et notus in solam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iã zephyri fines & summus olympi
Cardo tenet tethym uetitæ transcurrere dẽsos
Inuoluere globos: congestumq; aeris atri
Vix recipit spaciũ quod separat æther̃ terrã.
Ianq; polo pressæ largos densantur in imbres:
Spissatæq; fluunt: nec seruãt fulmina flãmas
Quãuis crebra micẽt: moriũt̃ fulgura nĩbis.
Hinc imprefecto complectitur aera gyro
Arcus: uix ulla uariatus luce colorem.
Oceanumq; bibit: raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit: & cælo diffusum reddidit æquor.
Ianq; pyreneæ quas nunquam soluere titan
Eualuit: fluxere niues: fractoq; madescunt
Saxa gelu: tunc quæ solitis e fontibus exit
Non habet unda uias: tã largas alueus omnis
A ripis accepit aquas: iam naufraga campo
Cæsaris arma natãt: impulsaq; gurgite multo
Castra labant: alto restagnant flumina uallo.
Non pecorũ raptus faciles nõ pabula mersi
Vlla ferunt sulci: tectarum errore uiarum
Fallitur occultos sparsus populator in agros.

Iamq; comes:ex hoc diluuio secura est fames:& inopia rerum omnium. Comes malorum sa.quia fames pestilétiæ comes est:magna mala sunt bellum & pestis:& semp fames est comes horum duorũ malorũ: unũ non est sine altero. Obsessus miles.s.Cæsaris a nullo hoste obsessus:nihilominus laborat īopia commeatus: ac si undiq; ab hostibus oppressus esset. Prodigus:quáuis prodigus esset:non poterat exiguum panem emere:etiam si quæcunq; possidebat pro exiguo pane commutare uellet. Proh lucri.p.per exclamatiõe inuehitur in auariciá.quáta inquit est hominum auaricia:ná in tanta rerum inopia īuentus é quidá qui ieiunus esse mallet:ut pecuniam acciperet: ꝗ necessaria sibi retinere. Prolato.i.qui paratus erat ipse ieiunare:ut alimēta magno ꝑtio uēderet. Iá tu.dicit īundationé tantá fuisse aquarũ ut éa regio ístar paludis esse uideretur.

Iamq; comes sēp magnorum prima malorũ
Sæua fames aderat:nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget.toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. proh lucri pallida tabes:
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli collesq; latent. iá flumia cuncta
Condidit una palus:uastaq; uoragine mersit.
Absorpsit penitus rupes:ac tecta ferarum
Detulit:atq; ipsas hausit:subitisq; frementes
Vorticibus contorsit equos:& repulit æstus
Fortior oceani:nec phœbum surgere sensit
Nox subiecta polo:rerum discriminia miscet
Deformis cæli facies:iunctæq; tenebræ.
Sic mundi pars una iacet:quam zona niualis
Perpetuæq; premũt hyemes:nõ sydera cælo
Vlla uidet:sterili nec quicquá frigore gignit:
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic o summe parens mundi:sic sorte secunda
Aequorei rector facias neptune tridentis.
At tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus:
Nõ habeát amnes decliuem ad littora cursũ:
Sed pelagi referant aquis:concussaq; tellus
Laxet iter fluuiis:hoc campos rhenus inũdet:
Hos rhodaũs.uastos obliquēt flumina fōtes.
Rhiphæas huc solue niues: huc stagna lacus
Et pigras ubicũq; iacēt effunde paludes: que
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore

de fame

Detulit:de loco in locum. Tecta:lustra cum cubilibus suis. Subitisq;.s.ipsos etiam equos militum absorpsit. Fremētes:hinnientes. Et repulit æstus: impetus huius īundationis tantus erat:ut fluctus oceani uinceret & repelleret. Nec phœbum surgere:tam densæ erát tenebræ:ut nox a die haud quaquá discerni posset. Miscet.d.s.Tante īquit erant:& tam dēsæ tenebræ:ut res a rebus discerni non possēt:sicut illud Vir.Et rebus nox abstulit atra colorem: nam color ē q facit res a rebus discerni. Deformis:tenebrosi. Miscet:confundit. Iunctæ.i.densatæ. Sic mundi pars: per similitudinem ostendit quantæ erant tenebræ ī ea regione:non aliæ inquit erant in ea parte hispáiæ: ꝗ etiam sint in frigidissima zona: ubi continuæ sunt nubes & frigora. Zona niualis.i.oppressa niuibus: ubi semp frigora sunt & gelu:nec radiis solis illustratur. Sterili frigore:nam frigus contrarium ē generatiōi reꝝ. Sed glacie medios.s.t.Ratio hoc facit sphæræ:cælum quinq; tenetur zonis:quarum media ferentissima est.quia ab ea nũquam sol ferme discedit: sed duæ temperatæ sunt:quia in medio frigidissimarum & huius feruētissimæ sunt:iõ habitabiles sunt: recte ergo dicit medios tempat ignes zõna quæ est in extremo. Ignes:calores solis qa p signa zodiaci cursum suum pagit. Medios.i.mediæ zonæ. Glacie: idest frigore. Sic o summe parēs:hic poeta deos implorat:ut uelit hoc ꝑpetuũ eē diluuium : potius ꝗ inter se Ro.bella conserant.Inuocat auté Iouem ut perpetuos imbres de cælo mittant:neptunnum ut ipse emissis undaꝝ habēis totam hispaniá obruat: potius ꝗ bella ciuilia permittat. Summe parens:summum Ioué appellauit:cui prima sorte cælum obrigit. Nota ē fabula mortuo Saturno tres filii relicti sunt:Iuppiter:Neptũnis:& Pluto:q sorte inter se tria regna diuiserunt:cælum prima sorte obtigit Ioui:secũda sorte mare neptunno:tertia sorte terra plutoni contigit.

Aequorei tridétis:quia sceptrum Neptunni tridés est:quod alio nomine fuscina nominatur hac enim & piscatores utuntur. Impédas aera.i.desuper facias aerem nebulosum:& effusos imbres emittétem. Emiseris.s.in hispaniam. Remeare.s.in mare. Non habeát amnes:& semp mare tumidũ uetet i seipsum aquas fluuiorum descēdere. Ad littora cursum:quia naturaliter omnes fluuii decurrunt in mare. Referant:retro ferantur.s.in fonté. Concussaq; tellus.i.terremotus:& sic certe contingere solet:ut terremotu:amnes qui nunꝗ fuere subito erumpant qui uero aliquádo fuere terremotu sorbeantur:qđ de numicio fluuio legitur:ubi Aeneas demersus ē: & nunc non inuenitur. Obliquēt fontes.s.ut ad huc locum omnes deriuentur. Huc:in hispaniam. Nīues riphæas.i.septentrionales.nam rhiphæi montes sunt i septentrione positi:qui semp niuibus tecti sunt.Et ut inquit Solinus:damnata hæc pars mundi:& a rerum natura in nubem æternæ caliginis missa ipsisq; prorsus aquilonis conceptaculis rigentissima:sola terrarum non nouit uices temporum nec de cælo accipit aliud ꝗ hyemē sempiternam. Terras eripe:idest ne concedas terram & locum romanis:ubi bella ciuilia facere possint. Sed paruo fortuna:post inuocationem hanc narrat poeta fortuná quasi pœnituisse:q; non nihil ab eo tenore quo ire cœpat secundũ uota Cæsaris declinasse uidebatur & ꝑuo hoc iteruallo quo cæsaré deseruisse uidebatur: deinde multo plenior redíit :ut i quo defecerat:id postea maiore copia suppleret. Cōtēta pauore:q; exiguũ timoré iniecisset Cæsari.

Plena redit:solitoqꝫ magis fauere secundi:
Et ueniam meruere dei:iam rarior aer
Et par phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat:& noctes uentura luce rubebant:
Seruatoqꝫ loco rerum discessit ab astris
Humor:& ima petit quicq́ pẽdebat aquarũ.
Tollere sylua comas:stagnis emergere colles
Incipiunt:uisoqꝫ die durescere ualles.
Vtqꝫ habuit ripas sicoris camposqꝫ reliquit:
Primum cana salix madefacto uimine paruã
Texitur in puppim.cæsoqꝫ inducta iuuenco
Vectoris patiens tumidum sup emicat amnẽ
Sic uenetus stagnante pado:fusoqꝫ britannus
Nauigat oceano:sic cum tenet omnia nilus
Conseritur bibula mẽphitis cymba papyro.
His ratibus transuecta manus festinat utrinqꝫ
Succisum curuare nemus:fluuiiqꝫ ferocis
Incrementa timens non primis robora ripis
Imposuit:medios pontẽ distedit in agros.
Ac nequid sicoris repetitis audeat undis
Spargitur in sulcos:& scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ:postq̃ omnia fatis
Cæsaris ire uidet:cælsam petreius ilerdam

Plena.i.uberior & copiosior. Veniã me.quasi indignatũ Cæsarẽ metuerũt dii.s.ne cæsar ignosceret diis q̃ aduersi fuerãt. Iam rarior aer:nunc ostẽdit quomodo dii magis propicii fuere Cæsari: q̃ antea. Rarior:qa cum densaᷓ aer in nubes cogiᷓ:at cum rarefactus erit:nubes q̃ ante densatæ fuerant rarefactæ i serenũ reducuntur. Rarior.i.tenuior.s.fuit. Par phœbus aquis.i.calore sui par erat humori:antea.n.phœbus humoris abundãtia uictus fuerat. Sparserat.attenuauerat nubes i uelleris modũ:non enim nigræ erant aqs: ut ante: sed plucidæ ut uelera quædã uiderenᷓ. Noctes rubebant:quod significat crastinã serenitatẽ. Seruato loco reꝝ.i.diffinito loco rebus aqua in suũ rediit: nã sicut motus ita qetis triplex ẽ locus.ui delicet naturalis:aĩalis:uiolẽta:naturalis quies diciᷓ cũ corpus est i suo lo co:sibi a natura determinato atqꝫ cõstituto:ut terra i centro:ignis i alto.aĩalis quies diciᷓ cũ aĩa cessat a motu:siue suo appetibili cõiuncta:siue nõ.uiolenta autẽ quies dicitur cũ corpus ẽ in loco sibi astricto: & non pprio:ut ecõtrario:terra i sublimi:ignis uero i cẽtro. Ergo seruato loco:ut i centro sit quies terræ:i occeano sit qes aquaꝝ:in cælo & sublimi sit qes ignis.naturaliter ergo poeta dixit hoc:i suũ locũ rediisse humorẽ q antea in altiora euectus ẽ:nũc tandẽ cœpisse seruare locũ a natura:cõstitutũ. Pẽdebat.s.i aere:descẽdit ad sphærã suam.s.in oceanum. Tollere sylua co. syluæ obrutæ inundatione aquaꝝ:nunc sensim surgere cœpunt defluentibus aqs. Emergere:apparere ex undis. Viso die.i.sole. Vtqꝫ habuit.r.nũc dicit qd Cæsar egerit:postq̃ aquaꝝ iundatio substitit:nam simul atqꝫ itra alueum suũ sicoris fuit.statim iussit militibus suis itexere naues:& ita uiminibus itextis:corio cæsoꝝ iumẽtoꝝ eas texit:deide his nauibus milites traiecit.& cũ nihil tale timerẽt:hostes subito aufugerunt.Historia ẽ:nã sæpe tẽtauit Cæsar transire alpes:hostes i ulteriore ripa se obtulerunt ut cæsarem ipedirẽt.Ille contextis nauibus:cũ discessisset:& ꝓcul ab hostibus traiecit amnẽ prius q̃ ab hostibus sentiretur. Habuit ripas:nã iflatus amnis ripas trãsiuerat: nũc declinãtibus aqs ripas hẽre cœpit. Cana salix:qa frondes salicis ex una parte canæ sunt.i.uimia salicis. Madefacto.u. ut flexibiliores eẽnt i texẽdo nauiculas. Cæsoqꝫ i.cũ texissẽt sibi milites naues:deide eas texerũt corio:ut aquã retinerẽt. Patiẽs nec: ut sustiere posset uectores. Supemicat.i.moueᷓ sup amnẽ: & exilit.emicare ẽ celeriter moueri. Sic ue.p similitudinẽ ostẽdit quõ sicorim flu.milites Cæsaris traiecere.nõ aliter inqt q̃ nauigare solẽt Britãni p occeanũ:tũc cũ terrã inundauerit:ut ægyptii Nilo crescẽte puppibus p agros suos nauigant:nã occeãus certo tpe britãniã inundat:& nilus ægyptũ. Stagnante pa.qa aliquãdo padus ita iflaᷓ.ut regionẽ iundet:ut nauibus de loco ad locũ necesse sit nauigare. Fuso:iundãte britãniã. Conseriᷓ bi.i ægypto nascũᷓ syrpi siue iũci robustiores qbus sibi cymbas itexũt ægyptii:& his utũᷓ cũ nilus ægyptũ iundauerit. Mẽphitis.i.ægyptia:nã Memphis ciuitas ægypti fuit:undẽ mẽphitici uates dicti sũt.Cymba dᷓ q ad similitudinẽ cubæ figuræ facta sit:nã figura cuba ẽ cõcaua:& ad extremitatibus edita. Bibula. arẽosa:quia papyrus i arenosis nasciᷓ locis. Tenet:obruit:& oĩa iundat. His ratibus:dicit cæsariãos icidisse arbores nemoris:& his arboribus texuisse crates:qbus sicorim amnẽ facile trãsire possẽt:si rõ belli posceret. Manus:multitudo militũ. Succisum ne.p arbores icisãs. Curuare ne.i.festiat texere crates. Fluuiiqꝫ fe.adhuc memor pristinæ iundatiõis miles cæsariãus:nõ icipit a ripis fluminis pontẽ:sed lõgius spaciũ occupat:ne inũdationes fluminis ipedire possent.quo minus quo uolebãt traiicerẽt. Incremẽta Inflatiões fluminis. Robora:ligna basides põtis. Primis ri.in parte prima ripaꝝ. Distendit:porrigit. Ac neqd sicoris: ꝑterea diduxit alii eos qbus fluuius diminuereᷓ:si forte cresceret. Sulcos:meatus. Repetitis un.i.inundationibus: ne iteꝝ crescat. Dat pœnam.i.patitur:qa antea nimis inflatus fuerat. Postq̃ oĩa fatis:Petreius & Afranius postq̃ uiderunt mutatam fortunam:& res ex uoto fluere Cæsari.statuerunt inde discedere.Historia aũt est: nã Afrãius & Petreius ueriti ne oĩa pabula intercluderenᷓ.qa Cæsar eqtatu multũ ualebat:constituerũt capta loci opportunitate inde discedere:& in celtiberiã bellũ trãsferre:huic cõsilio suffragabatur & illud:qd priori bello in lusitania fecerat:qd Põpeius cõtra sertoriũ gesserat:ciuitates q̃ cũ illo senserãt magni Pompeii uiribus uictæ ipsius absentis fama uel noie terrebãᷓ.q̃ uero i amicitia & officio Põpeii mãserant maximis beneficiis affectæ eũ diligebant:præterea parua admodũ.aut nulla fama cæsaris illuc ꝑuenerat:ergo inde discedere cõstituerũt sed nõ ex sentẽtia cessit.nã Cæsar illoꝝ iter interpellauit. Fatis.i.ire secundũ fortunã & uolũtatem Cæsaris.

Noti orbis.i.cognitæ hispaniæ. Populos.s.celtiberos bellicosos. In ultima mundi:quia i ultima parte hispaniæ positi sūt celtiberi. Nudatos cæ.col.sed cū Cæsar uidit hostiū castra eē deserta:statim iussit militibus trāsire fluuiū: nec p pontē traiicere:sed natātes ad ulteriorē ripā properare:ut fugiētes psequerēt:unde sicut imperauit Cæsar:ita milites executi sunt. Nudatos col.ubi castrametati erāt hostes. Nec uada:loca ubi humilior aqua eēt.p quæ exire possēt. Supare:transire.Vir.Supant mōtes & flumīa tranāt. Paret:statim dicto cæsaris milites fuerūt audietes:& se i iter piculosū iecere ut psequerent hostē:q uix fugiētes se i tantū discrimen cōiec issēt:q ipi susceperūt psequēdo fugiētes.

Deserit:& noti diffisus uiribus orbis
Indomitos quærit populos:& semper i arma
Martis amore feros:& tendit in ultima mūdi.
Nudatos cæsar colles:desertaq castra
Cōspiciens capere arma iubet:nec quærere pōtē
Nec uada:sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur:rapuitq ruens in prælia miles:
Quod fugiēs timuisset iter:mox uda recceptis
Membra fouēt armis:gelidos a gurgite cursu
Restituunt artus:donec decresceret umbra.
In mediū surgente die:iamq agmina summa
Carpit eques:dubiiq fugæ pugnæq tenētur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media:tellus hinc ardua cælsos
Continuat colles:tute quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ:quibus hoste potito
Faucibus emitti terrarum indeuia martem
Inq feras gentes cæsar uidet.ite sine ullo
Ordine ait:raptumq fuga conuertite bellū.
Et faciem pugnæ uultusq inferte minaces:
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit.& ad montes tēdētem præuenit hostē.
Illic exiguo paulum distātia uallo
Castra locant:posquā spacio languētia nullo:

Fugiēs:nā q fugit minus cōsyderat picula. Mox uda: quoniā mēbra sua rigida & frigētia:cursu fouere:īpositis armis:& psequēdo hostes. Cursu:subaudi cū. Restituūt:calefaciūt. Gelidos:frigefactos a gurgite:nā dū celeritate psequerēt hostes:calefacta sunt mēbra. In mediū surgēte die:qa nō destiterūt psequi hostē:usq ad meridiē. Decresceret:dimiueret:nā meridie umbræ sūt minores. Surgēte die.i.sole se attolēte i meridiē. Iāq agmina sūma:& iā adepti erāt Cæsaris milites fugiētē hostē ut extremū eo exercitū cederent.

Eques.i.eqtatus. Carpit:cōprehēdit. Sūma agmina.i.ultima.s.fugiētis Petreii & Afranii. Dubiiq fu. qa icerti erāt fugerēt ne:an cōuersi cōtra Cæsarianos pugnarēt. Attollūt cā.describit nunc locū:ad quē fugiētes Petreii & Afrāii milites: & psequētes Cæsariāi puenerūt:dicit uallē cauā fuisse:i mediaq ualla duos colles surrexisse:q terra cōtiuabāt: iter hos colles media uia erat:ad quā si puēissent fugiētes: tuti ēt iuitis cæsariāis se i extremas iberiæ ptes contulissent: ergo cæsar ut āte capet locū:milites suos pparare iussit. Geminæ ru.duo colles. Tellus ē i me.duo colles erant a dextris & a sinistris deide uia arctior cōiungebat hos colles. Hic:ab una parte.Cōtinuat:cōiungit. Anfractus: pprie dr locus pceps.dicit ergo uias illas undiq clausas fuisse āfractu colliū.i.pcipitio ut locus ille iaccessibilis eēt. Latuere.i. occultæ fuerūt. Quibus.h. p.si ad hāc uiā uēissent hostes tūc ire potuissent iuitis cæsariāis i extrema iberiæ. In deuia.i.remota loca & usq i celtiberiā. feras gē.qa bellicosi sūt celtiberi. Ite: ergo cū cæsar iā mitteret milites:præuēite iqt hostē: & occupato loco fugiētibus occurrite:ut non a tergo illos:sed a fronte cedatis. Cōuertite.s.i uos. Raptū: qa raptim fugere tētant. Nec liceat:cum illi fugiant.

Ignaua mor.s.a tergo:& facite ut milites ignaui moriātur fortiter. Pauidis.i.fugiētibus:qa mors ignaua ē fugientibus. Dixit:hæc ubi dixit cæsar:stati milites puer:& iā hostē puenere. Illic:hostes ubi iā uiderūt se dephēdi castra posuerūt:& cæsar haud pcul ide castra pōi iussit. Illic:i eo loco ubi cæsariāi adepti erāt hostē. Locāt.s.Cæsar & Petreius. Exiguo.i.qa non erat spaciū lōgioris ualli faciēdi:i orbē angustū castra posuerūt. Postq.& cū castra nō pcul uterq exercitus posuisset: data ē facultas:ut iter se milites cōspicerēt de castris:& fratres cōspicerēt fratres:pres filios: & prio qdē taciti ense quē cūcti tenebāt icliato significabāt salutē:sēsim āt pcesserūt eo ut itra uallū hostiū trāsirēt:& iā eo res puenerat:ut pax secutura uideret:sed Petrius & Afrāius ubi piculū uiderūt:ne sui milites moti pietate suorū cū Cæsare iūgerēt:armati cū aliquot cohortibus uēiūt:& hostē e castris trudūt:suosq acriter trudunt:q sidē datā Pōpeio senatuiq:atq reipu.pdere uoluerit:& ita cōcordia q ppemodū cōiūcta erat excussa ē:nec hic fabulose loquit Luca.q hæc fere eadē ab Appiāo referunt:ait enim cū Petreius & Afrāius ad iteriora iberiæ loca secessissent:aliū paraturi exercitū:q Cæsar isecutus:fossa ppeditos ulterius trāsire phibuit: eo quoq partem ad exercitus sui detentionē pdeuntē circundedit:hi aūt capita clypeis subiiciētes (quod deditiōis signum haberi solet) seipsos tradere significabant:cætee cæsar nec suscepit eos:nec ullo genere mortis affecit:ue ad Afranū redire cōcessit:omnifariam blandiciaæ genere ad hostes usus:qua ex causa milites:i unum se imiscētes loquebant:& iam sermones iter eos de cōuētione agitabantur: tandē Afranio cæterisq ducibus hispāia excedere uisū ē:eāq cæsai reliquere:& nullo accepto icōmodo ad Ponpeiū redire:his Petreius aduersabat: & p exercitū hic ide discurrēs:quoscūq cæsaris militibus imixtos repisset ferro seqbat.Insurgētibus i eū exercitus primoribus:unū ex ipis ense cōfecit:aqtiōe tādē a cæsare itercepta:Petreius i arcto cōstitutus cū Afrāio ad colloquiū cū cæsare puēit exercitibus utraq parte spectātibus:cōuenere igit cū illo hispāia excedere:eamque illi possidendam tradere:si ultra fluuium tutos præmisisset:indeq ad Pompeium liberos abire sineret.

Lumina lan.ſpa.hoc fit quum uiſus oculorum nullo iteruallo hebetantur. Deprehenſum eſt.c.tum deniq̃ intellectum ē quantū neſas eſſet ciuile bellū. Metu.ſ.ſuorum ducū:quia non audebant hinc cæſariani mili/tes ſalutare illos:& e diuerſo. Enſe:quia educto enſe aciē gladii in manu tenebant & inclinato capite ſe ſaluta bant. Mox ut.ſ.ſed ubi ſenſim appropinquauerunt:& uis pietatis animos utriuſq̃ impulit: primo quidem auſi ſunt cæſariani milites tranſcendere uallum. Rupit leges:quibus ducibus ſuis aſtricti erant:iureiurando enim affirmauerant fidem datam ſeruare. Palmas:quia occurrebant milites militibus: & inter ſe non tanq̃ hoſtis hoſtem:ſed ut amicus amicum amplectaban/tur. Hoſpitis ille:nunc cauſas exponit quibus illi in amorem ſine ullo ordine ruerunt. Admonet hunc ſtudiis:& amicus familiarem ſuum aſpiciebat: cum quo ab iuēte pueritia uſus & cōſuetudo fuerat. Pue rilibus ætas:qa ſimilitudo ſtudiorum maximum eſt amoris uinculum:ut Vir.Adeo in teneris conſueſceř multum eſt. Nec romanus erat:ſed peregrinus:ipſi ro.inter ſe cognoſcebāt præter ꝗ qui ex iberia & Cel/tiberia erant cum Petreio & Afrāio : & ex gallia cum Cæſare:illi ergo non cognoſcebant hoſtem. Arma rigant cum ita inter ſe coniuncti alloquerentur:pri/mo quidē lachrymas dabāt & ſingultus uerba impe diebat. Singultibus:quia primū uerba exprimere nō poterāt dulcedie quadā pietatis. Quæ potuit ſe. quia obuerſabař oculis eoꝝ q̃tū mali facere poterāt: uidelicet pater filiū:filius patrem:familiaris familia/rem occidere potuiſſet. Maculatus ſanguine.i.nullā cædē perpetrauerit. Quid pectora.p.cum in notitiā uenit ſceleris quod facere poterat ſibi pectora pulſa/bat dicens.Hei mihi quo redactus fuit ut palulum af fuerit:quin patrem occiderē:reprehēditq̃ eos poeta dicēs:ſtulte qd pectora ꝑcutis: quaſi doleas ꝙ tātum ſcelus cōmittas:nunquid difficile ē pacem agere? q.d. facile ē:uidelicet ſi uolueris cæſarē deſerere:ergo hāc tibi neceſſitatem inducis:quam ſi uolueris facile uita re poteris:ut quem potentē feciſti:priuatum reddas. Inanes.i.cur īaniter fles:cū poſſis tuis tibiq̃ conſule re. Spōte:quaſi coactus ſis ad hoc ſacius belli te pue nire. Times.ſ.cæſarem cui niſi parere uolueris:te co gere non poterit. Claſſica dent.oſtēdit ſi modo uo/luerit miles poſſe a bello d̄ſiſtere : nā ſi cæſar iubet tu bis ſignum belli dari:tu neglige cantū:nec ad cātū tu bæ ſumpſeris arma. Claſſica.i.tubæ. Bellū.i.ſignū belli. Signa ferant:contra hoſtem.ſ.iubēte. Ceſſa: deſiſte noli ire. Iam iam ciuilis he.ſi hoc feceris furor deſiſtet:& cæſar qui perſequitur generum ubi ſe priua tum uiderit non parentibus militibus:illū amare incipiet. Priuatus:non parente milite. Nūc ades æterno: poeta hic concordiā inuocat ut adſit perpetuoq̃ maneat iter milites. Ades: ꝑ adſis. O reꝝ ſalus:qa niſi con/cordia eſſet:nec ipa reꝝ primordia ſtarēt:nā id eſt ex quo ꝓbant philoſophi:primam materiam eſſe:uidelicet ꝙ inter ſe concordia quadā cuncta tenerentur:dicunt enim nō ſecundū diuerſas qualitates coniuncta eſſe in/ter ſe elementa.i.rerum primordia:ſed ſecundū eas magis diſcerni uel diſſentire frigus a calore humidū a ſic co:ſed eſt aliud cōmune omnibus.i.cōcordia qua iter ſe coniuncta manēt. Cōcordia mundi:quia ex diuer/ſis qualitatibus quæ ī mundo ſunt continentur. Et ſacer orbis amor:hoc ad humanū genus ſpectare uide/tur.nā niſi inter ſe amore cōiunctū teneretur humanum genus:nec domus : nec urbes : nec ipe orbis terrarū ſtare poſſet:ſed hoc primū a pietate prouenit:deinde a iuſtitia. Sacer amor.i.coniunctio inter amicos & ami cicia quæ ſalus eſt totius orbis:oia enim conſeruat:& ī ea oia conſiſtunt. Magnum nunc ſæ.no.nunc in ma/gnum periculum uenturi ſumus:ne in futurum caritas pereat:& ea quæ eſt inter ſanguine cōiunctos:nā pro poſito horū exemplo qui ſe mutuis uulneribus ſcientes occiderunt:nullo ſanguinis uinculo deterriti: pericu lum eſt.ne id poſteri quoq̃ faciant. Venturi:ne malo hoꝝ exemplo arma contra ſeipos hoies ferant : & filii contra parentes. Periere latebræ:iam nō ignorātiæ poteſt attribui hoc:poſtq̃ iter ſe ſemel cognouerūt. Late bræ.i.ignorantia:qa primo neſciebāt contra quos arma ſtringerent:ſed nūc non poterut ſine magno ſcelere cōſerere manum.latebræ ī proſa corripitur:in uerſu uero pro ratione metri cōmunis ē. Populo uenia ē:nūc poſtq̃ cognouere ſuos non excuſandi erūt. Proh numine fata:o fata īquit ꝗ aduerſum fuit numē romanis: ut uolueritis illos breui tempore eſſe cōcordes:ut mox ſcelus inexpiabile facerent:fata enim hoc interuallum præſtare uoluerūt:ut iter ſe cognoſcerēt quo ſcelus magnū cōſequereř. Siniſtro numie: ꝑ ſiniſtri numinis.

Mutua conſpicuos habuerūt lumina uultus.
Et fratres natoſq̃ ſuos uidere patreſq̃
Deprēſum eſt ciuile nefas:tenuere parumper
Ora metu:tantum nutu motoq̃ ſalutant
Enſe ſuos:mox ut ſtimulis maioribus ardens
Rupit amor leges:audet tranſcendere bellū
Miles:in amplexus effuſas tendere palmas
Hoſpitis ille ciet nomen:uocat ille propinq̃:
Admonet hūc ſtudiis conſors puerilibꝫ ætas.
Nec romanus erat:q̃ non cognouerat hoſtem
Arma rigāt lachymis:ſigultibꝫ oſcula rūpūt.
Et quamuis nullo maculatus ſanguine miles
Quæ potuit feciſſe timet:qd pectora pulſas?
Quid ueſane gemis? fletus qd fūdis inanes?
Nec te ſponte tua ſceleri parere fateris?
Vſq̃ adeo ne times:quē tu acis ipſe timēdū?
Claſſica dent bellū:ſæuos tu neglige cantus
Signa ferant:ceſſa:iamiam ciuilis herinnys
Concidet:& cæſar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum mixtiq̃ ſalus concordia mundi:
Et ſacer orbis amor:magnū nūc ſæcula noſtra
Venturi diſcrimen habent:periere latebræ
Tot ſcelerum:populo uenia eſt erepta nocētis
Agnouere ſuos:proh numine fata ſiniſtro

Exigua requie.i.paruo interuallo posito quo inter se cognouerunt. Tantas clades:concordia hoc fecit: ut futura clades maior sit:& interuallo non ignoscenda. Pax erat:redit ad propositũ post iuocatam concordiã. Et miles castris:nam cæsariani milites in castris Petreii & Petreii milites i castris Cæsaris pmixti erãt. Errabat:qa iter eos iã nouũ fœdus cõpositũ erat. Libamia baccho:qa mos erat antiqs anteq̃ biberẽt exiguũ uini i ignẽ isundere:& id baccho libare dicebant.a græco ηλοιβη.i.libamen a λειβω fundo.Ita id uinum quasi primitias dicebant. Libamia.s.instituunt. Graminei:ex herba icensi:uel i gramine constituti. Foci:dicunt loci ubi ignis seruatur a fouendo. Iunctoq; cu.i eodem

Exigua requie tantas augentia clades.
Pax erat:& castris miles permixtus utrisq;
Errabat:duro concordes cespite mensas
Instituunt:& permixto libamina baccho.
Graminei luxere foci:iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:
Q uo primũ steterint cãpo:qua lãcea dextra
Exierit:dum quæ gesserunt fortia iactant:
Et dũ multa negant:quod solũ fata petebant
Est miseris renouata fides:atq; omne futurũ
Creuit amore nefas:nã postquã fœdera pacis
Cognita petreio seque & sua tradita uenum
Castra uidet:famulas scelerata ad prælia de-
Excitat:atq; hostes turba stipato iermes extras
Præcipitat castris:iunctosq; amplexibus ense
Separat:& multo disturbat sanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces.
Immemor o patriæ:signorum oblite tuorum:
Non potes hoc causæ miles præstare senatus
Assertor uicto redeas ut cæsare? certe
Vt uincare potes:dum ferrum incertaq; fata
Q uiq; fluat multo nõ deerit uulnere sãguis:
Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
Vtq; habeat famulos nullo discrimine cæsar
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petẽda ẽ.
Nunq̃ nostra salus pretiũ mercesq; nefandæ
Proditionis erit.non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus agũt:trahimur sub nomíe pacis.

lecto dormientes inter se confabulantur de bellis inter se gestis.Extrahit.idest producit. Insomnes no. Quia uigilabant dulcedine amoris confabulantes. Quo:narrabant enim Cæsariani milites:quæ bella in gallia gessere.Dum per.x.annos sub Cæsare militabant. Exierit:silicet in hostem. Quod solum.s. p.ita dii inquit uolebant ut fides restitueretur: & ad suos utrique duces redirent renouata fide:cuius obliti uidebantur:nam cæsariani milites obligauerant se Cæsari & Petreii Petreio. Amore.s.uiolato. Nam postquam:nam Petreius iquit postq̃ uidet castra sua plena esse militibus cæsarianis : uidens fore ut ipe cũ suis omnibus cæsari,ppemodum uenderetur: & suæ salutiq; suorum metuẽs satellites suos arma sumere iussit:& cũ i tẽtoriis militũ ispexisset: ubi cũ oibus cõuiuia celebrabant mẽsas disturbat:quosdã uulnerat: nõnullos iterficit:& ita eiectis e castris cæsariãis : ad cõcionẽ milites suos cõuocat:& eos acriter rephẽdit: q facile obliti libertatis se in seruitutem cæsaris conferre uoluerit. Tradita uenẽ.i.uenũdata eẽ:unde uenũdo dr̃ a uenũ & do:& dare uenũ ẽ uendere. Ad scelerata:q̃ discordiam & caritatem uiolarẽt. Turba.s. satellitum suoꝝ. Inermes:quia depositis armis iter se pacem agebant. Præcipitat:præcipitãdo expellit e castris. Sanguine:cæsorum & uulneratorum. Addidit ira ferox:nõ cõtẽtus fuit eiecisse quosdam Cæsarianos e castris:quosdam uulnerasse:nisi cõtione re uocata milites suos acriter rephẽderet. Ira ferox:p ipe iratus. Moturas:concitaturas aĩos ad prælia. & sic habitũ futuræ orõnis expõit. Immemor o pẽiæ: meliorem suã causam ostendit:quod i principio facere solemus: & est oratio dissuasoria : quæ i deliberatiuo genere posita est:dissuadet.n.ne uelint sub obtẽtu pacis se cæsari i seruitutẽ tradere:oblitus es ne iqt melioris causæ:uidelicet q partes senatus populiq; ro.suscepisti? locus ẽ beniuolentiæ a rebus ipis:cũ cãm nostrã extollẽdo aduersarioꝝ p cõtemptionẽ deprimemus. Non potes:occurrit i pricipio:quia dicere poterãt nõ possumus uincere:ergo satius ẽ ut concordiã & pacẽ agamus:respondet si uincere non potes : mori potes:ergo satius est ut liber moriaris:q̃ seruus uiuas. Causæ:idest qui meliorem causam secutus pro rep.arma sumpseris. Assertor.i.uidex libertatis. Vt uincar̃:nõ potes hoc facer̃:qa iferiores uiribus? moriaris libertate potius q̃ in seruitute uiuas. Incerta fata:scilicet nõ deerunt nobis:quia in dubio adhuc est pugna uter uictor futurus sit. Ibitis ad dominum:ut seruiatis:cum liberi esse possitis. Feretis:sustinebitis. Damnata signa.s.Cæsaris:q̃ semel damnastis:tunc cum Põpeii signa ptulisti.q.d.nõ debetis seruire. Vtq; habeat flu.pulchrum est iquit exorare Cæsarem:ut uos uelit in seruitutem recipere. Nullo discrimine.i.certamie hoc est. Incruento marte. Ducibus quoq; uita:si diis placet hoc pacto cũ Cæsare conuenietis:ut uos accipiat: & nobis ducibus uitã donet: sed nõ patiemur hoc. Piretiũ mer.i.nunq̃ pasciceraur pro libertate seruiturẽ. Non hoc.c.b.nõ itelligitis qd Cæ.agat:& milites sui:nõ.n.hoc facit ut uiuamus:sed sub obtẽtu pacis seruiturẽ dabit si ei parer̃ uoluerimus. Pretiũ mer.arguit a pte honesti.i.fortitudinis qa uiri fortis ẽ gloriose mori:potius q̃ turpiter uiuere. Non ca.gẽtes: sẽsus ẽ si hoies seruire possẽt bella nulla gererẽt ; sed libertatis cupido facit ut hoies uelĩt alii aliis eẽ supiores. Est ãtargumẽtũ a cõparatiõe:nã i locis argumẽtoꝝ cõtier̃ a pi:a simili:a maiori:& miori:& a cõparatiõe.i.cũ cõparar̃ res rei:q̃ rr̃.n.utꝝ libertas anteponẽda sit paci:an pax libertati. Si be. lli.i.si hoies æquo aĩo seruire possent i pace:nulla bellorum cã prorsus esset:ordo tendit ad eum locum:si bene libertas unquam daretur,p pace. Gentes non er.ca.Idest non quærerent ferrum : quo arma fabricarent.

Calibes:populi sunt in ponto iuxta paphlagoniam apud quos optimũ ferrum inuenitur. Vir. At calybes nu di ferrum. Hos.n.ferri copia ut inqt Strabo:illustres fecit:apud calybes pharnatia sita est imari habens pela mydũ copiam i terra uero sunt metalla.nunc ferri:prius etiã argenti iminent montes metallis plẽrãc syluis. Nulli ual.opi.mu.nec etiã mœnia ædificarent:qbus se ab hostibus defenderẽt. Fugiẽte me.qa metallũ iterũ us fugere uidet̃ & hoĩes illud humão labore effodiũt. Nec soni.nec bella terrestria cẽnt:nec maritima. Turrigeras carinas:qa turritæ sunt carinæ:qbus bella gerunt. Si bene libertas.i.si pax libertati esset anteponẽda

Non calybem gentes penitus fugiẽte metallo
Eruerent:nulli uallarent oppida muri.
Non sonipes in bella ferox:non iret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas:
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent:at uobis uilior hoc est
Vestra fides:q; pro causa pugnantibus æqua
Et ueniam sperare licet.proh dira pudoris
Fœdara:nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies:mundiq; extrema tenẽtes
Sollicitas reges:cum forsam fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus:sic fatus & omnes
Concussit mẽtes:scelerumq; reduxit amorem
Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansueuere feræ.& uultus posuere minaces:
Atq; hominem didicere pati:si torida paruus
Venit in ora cruor:redeũt rabiesq; furorq;:
Admonitæ tument gustato sanguine fauces.
Feruet:& a trepido uix abstinet ora magistro.
Itur in omne nefas:& quæ fortuna deorum
Inuidia cæca bellorum nocte tulisset:
Fecit monstra fides:inter mensasq; torosque
Quæ modo cõplexu fouerũt pectora:cædũt
Et quamuis primo ferrũ strinxere gemẽtes:
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit:
Dum feriunt odere suos:animosq; labantes

Hostes.nẽ.meos:ab honesti parte arguit:a iustitia:a pte iustitiæ quã ueritatẽ Ci.appellat:nã ueritatis fidᵉs ẽ custos:fidẽ dictã eẽ uolunt Stoici q; fiat qđ dictum est:arguit ergo a iustitia:uidelicet debere eos seruare fidẽ datã Pompeio:qua deĩde sunt ipis ducibus obligati. Arguit ẽt a minori ad maius:nam si hostes cæsariãi q deteriorẽ cãm sequunt:ipi quoq; arma sumpserunt.ut unus cæsar regnet:tamen milites fidẽ illi seruãt:qto magis uos eã seruare debetis:q nõ p unius iperio:sed p libertate:p rep.p senatu populoq; ro.arma sũpsistis. Sacramẽta tenẽt:nã etsi iusiurãdũ pstiterũt:ut p unius domĩatu pugnarẽt:tamen fidẽ datã seruãt. Sceleri ne.s.Cæsaris. Quod p cã pu.æqua:p ciuitate.p libertate:p legibus:atq; iudiciis defendendis. Et uẽiã spare li.uos tandẽ meliores estis q̃ Cæsaris milites:a qbus etiam ueniã spare potestis:& cæsar q arma cõtra illũ sumpseritis:cũ uos honestiorẽ cãm defẽdatis:immo cæsar a uobis:ueniã petere deberet.
Proh dira pudoris fœdera:nunc i conquestionẽ erũpit. Pudoris:nõ aduertitis quãtum dedecus admittatis q parati estis cõtra maiestatem uestri ipatoris Pompeii fidẽ iungere cũ Cæsare:ut ab eo (si diis placet) ueniam petatis quod idignum ẽ ætate: fortuna: honore:& maximis meritis:qbus uos & rempublicã sibi obligauit. Dira.i.sæua fœdera:quæ uos instituistis. Nũc toto fatoꝝ:nũc apostrophat ad Põpeiũ: o Põpei quo nã redacti sũt milites tui uides:q p dignignitate tua totũ orbẽ i bella cõcitas:arma sumis p libertate:aduersus Cæsarem:& milites tui parãt turpiter a Cæsare impetrare salutem quod indignum est.
Fatorum.i.tuarum rerum quæ hic gerunt. Paras acies:paras totum orbẽ ad arma cõcitare p libertate.
Cum forsan fœdere nostro: cũ iã nos milites tui (se enim cum illis cõmemorat)pasciscemur salutem tuã a cæsare. Sic fatus:concludit nunc quõ se habuerit milites audita oratiõe Petreii deposita.n.pietate: oẽs i belli amorem restituti sunt. Sic ubi desuetæ:p similitudinem ostẽdit quõ redierit in pristinum furorẽ: quemadmodum inqt custos & magister leonum:q eos i cauea seruat:ita plærunq; subigit:ut incipiant paulatim mansuescere & hoĩs imperia pati:sed si forte sanguinem gustauerint:statim naturæ suæ recordantur:& i furorem naturalem redeũt. Disuetæ syluis.i.relictis syluis diu in caueis custoditæ fuerunt. Mansueuere.i. mansuefactæ sunt feræ longitudine tẽporis. Vultus po.mi.quia non solũ re ipsa mansueuerunt:sed ẽt specie & habuit mansuetudinẽ quandam induisse uident̃. Atq; hoiem.i.iperia hominis. In torrida ora:q diu sanguine sicca fuerunt. Admonitæ.s.gustato sanguĩe. Feruet:incenditur. Trepido magistro:quia magister trepidare incipit ubi uiderit irasci leonem. Itur in omne nefas:postquam semel concitati sunt urbis & oratiõe Petreii milites:ruunt in oẽ scelus. Et quæ for.deorum:sensus est.si fortuitu inter se pugnarent ignari:tolerabilis illa pugna fuisset & qcquid discordiæ gestũ atq; admissum esset:diis ascribendũ uideret̃. Tulisset: excusasset. Cæca nocte:ignorãtia occulta:qa ignorabãt parentes filios suos. Inuidia for.de.quia omne nefas diis ascribendũ esset:q uoluissent ut mãus inter se conferetent. Fides.i.certitudo:qa certi erant contra suos sumpsisse bellum & ferrum.uel fides qua iurati erant petreio. Monstra:scelera monstris simillima. Inter mẽsas iter ipsas epulas:ubi paulo ãte iter se cõplexi fuerãt cædes pperratæ sũt. Cædũt:uulnerãt. Et q̃uis prio: & q̃qu i primo quidem inuiti uulnerauerunt suos:& cum gemitu:tamen postquam semel dextra sanguine corrupta fuit:id multo etiã crudelius fecere. Dum feriunt:interpugnandũ. Primo:in pricipio pugnæ. Vt dextræ iusti.quia iter strepitus armorũ iusticia & leges non audiuntur. Odere suos: odium concepe contra suos. Aiosq; la.quia contremiscebat dextra & uulnerabat:sed uulnerãdo confirmabatur animus & dextra.

Confirmant ictu:feruent iam castra tumultu.
Et scelerum turba rapiuntur colla paretum:
Ac uelut occultũ pereat scelus omnia mõstra
In faciem posuere ducum:iuuat esse nocentes.
Tu cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis supos:neq; enim tibi maior ĩ armis
Aemathiis fortuna fuit:nec phocidos undis
Massiliæ phario nec tantum est æquor̃ gestũ.
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris:polluta nefanda
Agmina cæde duces iũctis committer̃ castris
Non audent:altæq; ad mœnia rursus ilerdæ
Intẽdere fugam campos eques obuius omnes
Abstulit:& siccis inclusit colibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet:nec castra pati contingere ripas:
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt lœti uidere uiam conuersus in iram
Præcipitem timor est:miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos:tãdemq; coactus
Spe posita damnare fugam:casurus ĩ hostem
Fertur:ut effuso cæsar decurrere passu
Vidit:& ad certam deuotos tendere mortem:
Tela tene iam miles ait:ferrumq; ruenti
Subtrahe:nõ ullo cõstet mihi sanguine bellũ.
Vincitur haud gratis iugulo q̃ puocat hostẽ:

Feruent tumultu.i.contremiscunt: quia oĩa perturbata erant. Rapiuntur col.pa.& filii obtruncabant parẽtes & capita illo℞ ante duces statuebãt:ne scelus occultũ fuisset. Ocultũ pereat.i.sine fructu: quia si ignoraretur scelus sine fructu periret. Mõstra:cædẽ parentũ mõstra appellat. In faciem:ante oculos ducũ. Tu cæsar q̃uis dicit poeta:quam in partẽ Cæsar acceperit hoc:q; ex suis militibus multi occisi fuissent in partẽ meliorẽ accepit:qa iuste nunc Cæsar arma sumere uidebatur:postq̃ semel milites in ipsa pacis compositione occici fuerint. Tu cæ.nũc demũ agnoscis fauere tibi deos:q; ẽ data tibi occasio arma iuste cõtra hostes sumere. Superos:idest deorum fauorem. Neque enim tibi maior fo.quia nec maior felicitas fuit tibi cum Pompeium in campis philipicis profligasti.q.d.nunc demũ data est tibi pugnandi iusta causa. Phocidos.m.quã phocenses græci ædificarũt:& quã maritima pugna uicisti. Phario:i æquore ægyptio: nã pharus ĩsula ẽ ægypti q̃ turri hẽt multis tabulatis:ut refert Stra.excellã:& albo lapide mirifice structã:eodẽ noĩe quo ĩsula.eam Sostratus Gnidius regũ amicus posuit ob nauigãtiũ salutẽ:ut epigrãma declarat:Sostratus gnidius Dexiphanis filius diis seruatoribus pro nauigãtibus:nã cũ ora ex utraq; parte importuosa & humilis esset:signum aliquod necessarium fuit:altũ & clarum:quo nauigãtes ad portus ingressum dirigerẽt.

Hoc siquidem:reddit rationem quare cæsar plus lætitiæ habuerit ex hac cæde:quæ in castris facta est Petreii q̃ ex omuibus uictoriis: quas uel antea uel post consecutus fuerat: Dicit enim hoc ideo illud consecutum esse Cæsarem : ut iuste uideatur bellũ gerere: quam occasione nullis antea bellis habuerat

Causæ melioris:in hoc uno uidebis honestiorem belli cãm habuisse. Polluta:nefãda.Petreius & Afranius postquã tantã cædẽ ĩ castris commiserũt:& hostes qui concordes esse cœperant : cum suis e castris eiecissent:non ausi sunt milites ĩ castris tenere : quæ Cæsari coniuncta essent:ergo statuere ite℞ ilerdã redire unde discesserãt. Polluta ag.q̃ manus cõmaculauerãt sanguine suo℞. Iunctis: propinquis castris scilicet hostiũ metuentes:ne rursus de concordia agerent. Intendere:idest direxerunt. Cãpos.e.sed Cæ. ubi sensit quid facere pararẽt hostes:equites misit:q oẽs aditus occuparent:ne qua hostes transire possẽt.

Eques:pro equitatu posuit. Obuius:occurrens hostibus ilerdam petentibus. Siccis collibus:ubi nihil oino nasceret̃ qđ ad sustentandos equos uel homines ptineret. Tunc inopes: ubi Cæsar uidit hostes ĩ collẽ se recepisse:ubi nec aquæ nec pabuli facultas esset cõituit eos ibi obsidere: & oẽs descẽsus claudere ne ad aquã descenderent. Prærupta fossa:idest in ingenti:alta simul & lata. Nec castra pati.i.auet prohibere hostes:ne uallũ ducãt ad aqs:uel certe brachiũ:ut ab undis exclusi in deditionẽ uenire cogãt̃. Brachia.s.castro℞. Circũ.l.fon.idest omnino pati nõ uult ut uallũ ducant de mõte ĩ fõtes:in brachio℞ modũ. Vt lœ. ui.sed ubi Petreius & Afranius cũ militibus suis uidere se pati famẽ:ut sibi in illis collibus moriẽdũ esset:tunc ex metu in iram cõuersi sũt. Lœti:mortis propter famẽ. Miles non.primo qdem mactauere iumenta & equos ut eorum carnibus uesceretur. Non utile auxilium:idest quibus uti non poterant:nam in obsidione equi augent inopiã & nullum sui usum præbẽt. Clausis: obsessis. Damnare fugam:idest pœnituit fugæ:quam antea intenderat ad ilerdam quia uidelicet uidit hac ratione non posse se ab hostibus liberare:ergo quod fugiẽdo obtinere nequiuerat:id nunc audendo facere tentauit. Spe posita:scilicet salutis comparandæ in fuga. Casurus in hostes:desperatione quadam moriturus fertur in hostes. Vt effuso:at uero Cæsar belli peritissimus:ut uidit illos ipsa desperatione fortiores factos esse iussit militibus suis:ut interea arma cõtinerent:donec furor ille torpesceret:nec enim uidebat cũ hostibus posse conferre pugnã sine maximo militũ suo℞ damno.Vnde Vir.Vna salus uictis nullã sperare salutẽ. Decurere:descendere e collibus. Effuso passu:inordinate quemadmodũ desperati. Deuotos:morti destinatos .Tene tela.idest contine.ne cum furẽti hoste pugnaueris nam magno tibi uictoria constabit. Subtrahe.i. ab hoste currenti remoue ferrum. Non ullo:nolo sanguinem militũ effundere:sed incruentam ex his uictoriã parere. Vincitur haud gratis.i.is qui eo animo lacessit hostẽ ad pugnã: ut mori uelit non sine magno damno uincit̃. Iugulo.i.morte ipsa qa paratus est iugulari & mori. Haud gra.i.sine magna iactura & dãno.

En sibi uilis adest: haec dicens Caesar ostendit militibus suis furorem hostium: nunquid uidetis quomodo ipsi mortem suam contempserunt: quis sperare posset uictoriam: sine magno sanguine? En sibi uilis: q se hostis contempsit desperatione quadam. Inuisa luce: quia uitam quoq; oderunt hac obsidiõe coacti. Nõ sentiet ictus: adeo obstinata est. Incumbet gladiis. s. nostris: quia miles moriturus fertur in hostem. Deserat hic feruor: anteq̃ manum cum hoste conseratis: sinite interea ut deferuescat ira: furor: isania: qua mori cu piunt: uiuere enim cum desiderent: tunc manum conserere poteritis. Perdant uelle mori: idest postponant cupiditatem mortis. Sic deflagrare: sicuti instituerat Caesar: ita etiam fecit: nam abstinuit a pugna milites suos per totum diem. Deflagrare: idest deferuescere & tepescere. Incassum: quia non est data facultas pugnandi. Inde ubi: sicuti animo conceperat caesar: ita & euenit: nam sublata pugnandi copia sensim calor ille & ira feruens extincta est. Saucia ma. per similitudinem ostendit quomodo sensim ira defecit i hostibus: quemadmodum iquit aliquis sautius fuerit: dum adhuc calor inest ipso uulnere fortior est: & dolore uehementior: sed si uictor qui eum uulnerauit telum abstineret: donec sanguis exeat: & paulatim exhausto sanguine deficiat: tunc ille sine ullo labore uincitur. Maiores: quia dolor ipse facit eos maiores & fortiores. Dolor est: quia cum saucius est aliquis in principio uulneris dolor incitat illũ. Mobile neruis qa dum membra calida sunt: facile moueri possit & quo uelint facile gladium & tella uibrare. Conamen: quia quocunq; conati fuerint uibrare tela: facile cedũt membra Stat uictor: interea dũ ille nimio dolore percitus pugnaturus est: & uictor se ab eo cõtinuerit: facile superabitur. Conscius ensis adacti. i. scit trãsfixe pectus illi: & non diutius duraturum eẽ.

Tenuitq; manus. s. a pugna. Frigidus artus: quia paulatim sanguis egredit & frigus succedit: quo mẽbra omnia uno tẽpore frigescunt. Rigens: frigescẽs.

Astrinxit uulnera: quia uulnera claudũtur cũ ide sãguis exierit. Ianq; ino. dicit milites cũ deposita ira in castris redijssent: coepisse non solum rastris & ligonibus: sed gladiis suis terrã effodere: ut quoquo modo possent: uenam aquarum iuenirent: sed cum usq; ad profundum montis descendissent: nec minima pars aquae inuenta esset cogebantur glebas comprimere manibus: ut uel gutta aquae in os caderet: rorem etiam colligebant ex frondibus: & sicubi forte aqua putrefacta esset eo decurrebant omnes: tanquam suauem potum hausturi. Abstrusa: idest oculta. Rastris: nam huiusmodi instrumenta etiam milites

En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo: non sentiet ictus
Incumbens gladiis: gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mẽtes: cadat ĩpetus amẽs:
Perdant uelle mori sic deflagrare minaces.
Incassum & uetito passus languescere bello.
Substituit merso dũ nox sua lumina phoebo.
Inde ubi nulla data ẽ miscendi copia martis
Paulatim cadit ira ferox: mentesq; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant:
Dum dolor ẽ ictusq; recens & nobile neruis:
Conamen calidus praebet cruor: ossaq; nodũ
Adduxere cutem: si cõscius ensis adacti
Stat uictor: tenuitq; manus tũ frigidus artus
Alligat atq; animum subdicto robore torpor.
Postquam sicca rigẽs astrinxit uulnera sãguis:
Ianq; inopes undae primum tellure refossa
Occultos latices abstrusaq; flumina quaerũt.
Nec solum rastris purisq; ligonibus arua
Sed gladiis fodere suis: puteusq; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus tam longe luce relicta
Merserit assyrii scruator pallidus auri.
Nõ tamẽ aut tectis sonuerũt cursibus amnes.
Haud micuere noui percusso pumice fontes
Antra nec exiguo stillant sudantia rore
Haud impulsa leui turbatur glarea uena:

portabant cum foueam facere uellent: semper enĩ fossa & uallo castra cingebant. rastra a radenda terra dicta sunt. Puteusque caua: dicit fecisse foueã quãdam: q̃ usq; ad profũditatẽ colliũ puenerat & in planũ & uallẽ descẽdebat: tamẽ nihil aquae apparuit. Premit: fodit. Fastigia: idest profũditatẽ. fastigiũ significationẽ hẽt cõtrariã: nã significat culmia: ut Vir. Et summi fastigia tecti: significat etiam profunditatẽ: ut idẽ i Ge. Forsitã & scrobibus q̃ sint fastia q̃ras. Nõ se tã penitus: maiori qdẽ diligentia & labore rimati sunt uiscera terrae: ut aquã inuenirent q̃ si aur; & argẽtũ quesiuissent. Penitus: interius: idest in ipsius terrae uiscera. Relicta luce: idest relicto caelo & die. Assyrii scrutator pal. quia i uisceribus terrae cũ diu multũq; uersat pallorẽ quendã contrahit. Assyrii: quia in oriente frequentius uenae oriũtur auri. nã garnei ex auro & argẽto multa habẽt uasa: ut refert Stra. lectos: tripodas: crateras cum operculis: domosq; sumptuosas: nam & portae & parietes & tecta ex ebore: auro: argento: lapidibusq; incrustatis sunt distincta. Sunt & prope hos alii: apud quos aur; effodit: magnitudie minima sansae: mediana: mesphili: maxima nucis has auri glebulas perforãtes cũ lapillis pellucidis: alternis positis: armillas faciũt iserto filo & collo manibusq; circũponũtur: uẽdũt id aur; ui cinis ut si ptio: aeris triplo: argẽti duplo: tum propter operãdi iustitiã: tũ pp inopiã eor; quae cõtra accipiuntur: quorum usus magis ẽ ad uitã. Assyria regio in oriente ubi regnauit ninus quam eẽ auri fertilissimã legimus. Nõ tamen: quamuis in profunditate terrae rimati fuerint: tamen nunquam apparuit unda. Percusso: idest aperto. Pumex: lapis est cauernosus. Antra nec exiguo: sed nec paruam quidem: aut ullam inde stillam emiserunt. Stillant sudantia: idest minutatim guttas emittunt. Impulsa: scilicet scaturiente aqua.

Tunc exhausta:& cũ diu in uisceribus terræ scrutati essent undas:nec ullo mõ iuenire possent:tandẽ extra cti sunt ad auras:quasi ex ipsis iferis emerserint. Exhausta:effœta & multo labore defatigata. Sup.i.supra terrã. Metallis:idest inquisitionibus a græco μετ αλλαω:scrutor:& inquiro: nã metallũ ẽ quicqd inquirit non.n.quæsiuerãt metalla:sed aquas. Sudore:idest labore a p̃cedenti id qđ seqtur. Extrahitur : supra auras deducitur. Quoq; minus:non modo non profuit querere aquã:quia nihil iuenerũt:sed etiã nocuit:quia dũ fatigãtur:aucta est sitis. Corpora sustentãt:abstinebãt etiam se a cibo:quia fames uidebat q̃si leuamen sitis cibus enim inducit sitim. Si molibus aruum:quærebant si alicubi esset molior terra:& glebam auulsã manibus comprimebant:si qua gutta exprimi posset. Pingues:humidas. Nigro si.t.sicubi forte piscina putrida cõgesta esset oẽs eo se cõferebant:ut aquã etiã putridã & grauiter olẽtẽ haurirẽt. Nigro li.idest fœtenti. Colluuies:idest permixtio aquæ cum terra. Immota:stabilis:ideo & putrida. Moriensq; recepit:& moriẽdo haurit aquas quas si cõditio uitæ fieret non hauriret:ut si diceret aliquis. Tu uiuere potes:si hanc aquã bibis:ille recusasset : nunc certus mortis eam bibebat. Nolet:scilicet accipere. Rituq; feraꝝ:pecudes erant in exercitu. Has ore lactebant:usq; adeo etiam ut cum lac deficeret sanguinẽ exprimerẽt & haurirẽt. Distentas:plenas. Tunc herbas:omnia inquirebant unde humorem aliquẽ haurire possent:nam herbas & frondes terebant:ut inde succum aliquem ebiberent:aut etiã matutinum rorem de frondibus colligebant. Destringunt:frangũt & decutiunt. Palmite:qui nondum in duritiem ligni conuersus sit. Crudo:uiridi. O fortunati fugi. nũc per comparationẽ dicit fortunatos fuisse illos:q bus potestas data ẽ bibendi uenenatos fontes Mithridates dum persequentẽ Pompeiũ fugeret: quacunque iret fontes ueneno inficiebat:ideo fortunatos illos uocat quibus data est potestas hauriendi aquas: quãuis ueneno infectas:comparatione istoꝝ qui sic mori cogebãt. Hos licet i.f.o Cæsar inquit:ut scias quantum isti mortẽ non timent: si bibentibus ipsis aq̃s ueneno isfeceris:illis quãuis sciant se ueneno morituros:tamen bibere non dubitabunt. Non decepta:quia uidentibus ipsis hoc feceris. Flu.scilicet sicorim & cingam. Tabem : corpora putrida feraꝝ.

Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur:duris silicum lassata metallis.
Quoq; minus possent siccos tolerarẽ uapores
Quæsitæ fecistis aquæ:nec languida fessi
Corpora sustẽtant epulis:mensasq; perosi
Auxilium fecere famem:si mollius aruum
Prodidit humorẽ:pigues maũs utraq; glebas
Exprimit ora super:nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet:cadit oĩs in haustus
Certatim obscænos miles:moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas:rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes:& lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
Tũc herbas frondesq; terunt:& rore madẽtes
Distringunt ramos:& siquos plamite crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immixto strauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios saniem tabemq; ferarum
Pallida dictæis cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam romana iuuentus
Non decepta bibet:torrentur uiscera flammas:
Oraq; sicca rigent sequamosis aspera linguis:
Iam marcent uenæ:nulloq; humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus.
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti:nocturnumq; aera captant.
Expectãt imbres:quoꝝ modo cũcta natabãt
Impulsu:& siccis uultus in nubibus hærent.
Quoq; magis miseros undæ ieiunia soluant.

Aconitũ:herba ẽ uenenata:quam poetæ fingũt ex spuma cerberi natã esse:cũ illũ ab inferis traxit Hercules q̃ quia in cautibus nascitur dicit αποτηο αxοφιο idest a caute.Plinius quamuis ab acone portu ab aliis deducatur. Dictæis:cretensibus species pro genere. Torrentur:nec mirum quia diuturna siti ardebant. Squamosis aspera linguis:quia arida ligua erat in squammarum modum. Iam marcent uenæ:euacuatæ sanguine. Nulloque humore:pulmo est qui reciprocum spiritum trahit:dicit ergo deficiente humore pulmonem strinxisse meatus:ut iam necarentur nonnulli:& nimia siti:semianimes rederentur. Meatus alternos:idest reciprocos:quia accipit spiritũ & reddit pulmo:nihil aliud uita hominis est nisi.reciprocus spiritus aeris. Longa:ab imo usq; pectoris anhelitũ trahebãt. Resciso:prosciso. Pandũt ora siti:ut uel aere lenirẽt caloris & ardoris uim. Nocturnũ aera: qa humidus ẽ.Virgili.Noctis lẽtus nõ deficit humor. Cuncta natabãt:paulo ante oĩa erãt multitudine ibrium plena aquis:nũc ãt arida terra facta erat:& ibres quos antea inuisos habuerãt nunc expectãt. Quoq; ma. miseros:aliud addit quod plurimũ ualebat ad augendã sitis grauitatẽ:qa uidelicet nõ i regione positi erãt:q̃ naturaliter arida esset:sed i medio fluuioꝝ positi siti ardebant:nã si regio penuria aquæ laborasset:tolerabilius uideri potuisset:nunc cum undiq; aquæ fluerent:in mediis undis sitiebãt. Ieiunia undæ:penuria aquæ.

Soluant:idest cruciẽt illos. Meroẽ insulã:meroe insula ẽ quã nilus i medio sui facit:& calidas emittit aq̃s.Influunt enim:ut refert Stra.duo flumina e lacubus quibusdam ab oriente delata & meroem ingentem insulam cõplectuntur:quoꝝ alteꝝ dicit astaboras ad orientale latus fluens:Alteꝝ Astapus quod non nulli Astosabam uocant : supra Astaboræ & nili concursum ; meroem urbem esse eodem nomine quo insulam.

Sub axe:idest sub oriente & regione pusta. Nudi garamantes:quia nimio calore solis populi libyci nudi arare cogunt:Garamātū regio ultra gætuliā ē:& pariter cū illa progredit:unde carchedonii lapilli afferūtur. Inter stagnātē s.iundātē eā regionē. Rapidū ibeꝝ:uelocē fluuiū:unde iberia dicta ē hispania:nā iberus amnis toti hispaniæ nomē dedit(ut ait solinus). Spectat uicinos:quia augebat dolorē aquā proximam uidere: & eā haurire non posse. Iā domiti:cum diu oia tentassent:si quo mō possent e mãibus Cæsaris euadere:post quā oia frustra fuerūt:tādē i cæsaris deditionē uenerūt. Pacisq;:postq̄ uidit nulla ratiōe nullisq; uiribus euadere posse:Afranius auctor fuit deditionis cū primū cōsiliū cū oi exercitu cōmunicasset:deinde ipse quasi publicus legatus totius exercitus ad cæsarē profectus orationē habuit. Cessere.s.necessitati. Domiti.i.subacti fame. Pacisq; petēdæ.quia petreius concitauerat milites:iā de pace fœdera agētes. Damnatis:idest abiectis qbus se defēdere nō poterat. Semianimes tur.qa pene siti cōsūpti erant milites. Seruata:nec tamē quāuis supplex ad pedes acessisset:maiestatē iperatoriā deposuit. Stetit nō fracta:qa dignitatē iperatoriā ꝑ se ferebat. Priorē fortunā.iter fortunā iperatoris. Nouos casus:qa nūc uictus erat:& i potestatē uenerat cæsaris. Victi ducis:nō ignaui militis sed qualia uictū ducē decebat. Securo: q̄si sine cura salutis quia licet pereret ueniā: etsi nō cōcesisset Cæsar:tamen nō magnifaciebat. Si me degeneri:cū stitutio cōiecturalis ē:cū q̄rit de facto & disputat:ut o Petrei & Afrani: sūpsistis arma cōtra me:q̄stio est īmo nō sumpsimus.& probat ꝑ locos ipsius cōstitutionis:Primo captat beniuolētiā a persona sui:cū ostēdit se fortē eē q mori honeste potuerit:si opus fuerit a persona auditoris:cū ostēdit q̄ de iudice spes semp fuerit:& cū res eoꝝ sapiēter fortiter mansuete factas ostēdemus:& ita hoc loco a Cæsare beniuolētiam captat:quem fortē mansuetū ostēdit:ideo dignus est a quo uenia petat. Si me dege.ecce quomō ostēdit se fortē q mori potuerit honeste nō turpiter uiuere si opus fuerit. Degeneri:idest uili qui indignus esset: ut ab eo ueniā peteremus. Dextra fortis.i.uirtus q̄ opperetē potius. At nūc:a ꝑsona auditoris beniuolētiā captat:sed qa credimus o Cæsar te esse dignū q uitā dones(id.n.ante facere cōsueuisti)ideo supplices ad te uenimus. Nō ptis studiis:nūc descēdit ad cōstitutionē hoc mō sūpsisti arma cōtra me o Afrani:quomō uis ergo ignosci tibi:īmo nō sūpsi:q̄stio est: probatur unde proderit plurimū cōsyderare q̄ facta sūt ante rē:i re: & post rē:Ante rē:ubi fuerit antequam bellum gereret.i hispania cū iperio:quā prouīciā Senatus populusq; Romanus ei tradit antequam bellum ciuile conflaretur:nam si postquam bellum conflaretur arma sumpsisset:tunc culpandus esset. Consiliis inimica: quia non est demandata nobis prouincia contra te: quia nos denique inuenit bellum ciuile:nam antequam bellum ciuile moueretur:prouincia nobis cū iperio demādata est. Causæ prior:idest populo romāo a quo huic prouīciæ pfecti eramus. Nil fata morātur:in re:uidelicet cū uolumus probare per cōstitutionē cōiecturalē aliquid factū:& anteq̄ factū fuit:aliquid ostēdimus factū,qđ nō oportuit:aut nō factū quod oportuit:probat a cōiecturali:hoc modo.In prouincia tenēda fecisti aliquid qđ nō oportuit:dici pōt nō fecimus:quia si prouiciā tenuissemus ultra quam necesse fuerit:dicere posses fuisse aliquid factum quod non oportuit:sed illam tenuimus quo ad fata concessere:ergo non fecimus quod non oportuit. Nil fata me:fecimus qđ oportuit: immo nō fecimus quod non oportuit:non oportuit tenere nos prouinciam:postq̄ oia experti sumus quæ humana necessitas tolerare posset:sed postquā dii nobis contrarii fuerunt noluimus contra deoꝝ uolūtatē prouinciam tenere. Tradimus hesperias:descendit a cōstitutione coniecturali ad deliberationē:nam omnis petitio habet deliberationē:uidelicet eius a quo petimus cū eni petimus aliquid:is a quo petimus deliberat dare uelit an nō iō opus ē suasiōe:suasio ois ē i deliberatione:dliberatio habet finē honesti & utilis quēadmodū petitio cū petimus aliqd debemus suadere a ptibus honesti: cum deliberamus aliquid:ab hisdem partibus suadere debemus:deliberatio habet finē utilitatis:utile est ut i deditionē accipias nos o cæsar: quoniā ex hac deditione magnam utilitatem consequeris. Tradimus hesperias gentes:o Cæsar ueniam præstes: in tuam enim potestatem tradimus hispaniam & orientalem plagam aperimus. Aperimus eoas:idest orientales: Nam donec hispania occidentalis regio contra te esset:non securus inuaderes orientem ubi Pompeius erat. Securum: quia te securum damus: ut nihil a tergo hostile relinquamus. Post terga: scilicet occidentis. Nec cruor effusus: suadet a facili quia hanc uictoriam Cæsar incruentam consecutus est

Non super arentem meroē cancriq; sub axe
Quam nudi garamātes arant sedere:sed inter
Stagnātē sicoꝛim:& rapidū depræsus hibeꝝ
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces:pacisq; petendæ
Auctor damnatis supplex afranus armis
Semianimes in castra trahēs hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes:seruata precanti
Maiestas non fracta malis:interq; priorem
Fortunam:casusq; nouos gerit omnia uictis
Sed ducis & ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc causa mihi est orandæ sola salutis
Dignum donanda cæsar te credere uita.
Non ptis studiis agimur:nec sūpsimus arma
Consiliis inimica tuis:nos deniq; bellum
Inuenit ciuile duces:causæq; priori
Dum potuit seruata fides:nil fata moramur
Tradimus hesperiis gentes:aperimus eoas:
Securumq; orbis patimur post terga relicti:
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit

Lasse.s.pugnãdo. Hoc hostibus unũ: hoc solũ ignosce q incruẽtã uictoriã accipias: & ne tibi uiliores uideremur. Nec magna pe.a possibili nã cũ petimus aliqd ostẽdere debemus id qđ petimus pstari posse ab eo quem rogamus. q tu facere potes o cæsar: uidelicet ut dimittas nos ab armis hac cõditiõe: ut posthac nõ liceat nobis nec pro te: nec cõtra te arma sumere: & tanq̃ emeritis militibus futuri tẽporis stipẽdia nobis dabis. Petũtur: a te quæ pstare potes. Ociades.i.nos ab armis dimittas. Inermem.i.depositis armis: & relicta militia. Prostrata ia.& putes aio nos ad iternecionẽ: usq occisos esse. Nec.n.felicibus armis: arguit a ptibus iustitiæ

Necferrum lassæq manus: hoc hostibus unũ
Quod uincas ignosce tuis: nec magna petũt
Ocia des fessis: uitam patiaris inermes
Degerequam tribuis: campis prostrata iacere
Agmina nostra putes: nec eni felicibus armis
Misceri damnata decet: partemq triumphi
Captos ferre tui: turba hæc sua fata peregit.
Hoc petimus uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat. at cæsar facilis uultuq serenus
Flectitur: atq usum belli pœnamq remittit.
Vt primum iustæ placuerunt fœdera pacis:
Incustoditos decurrit miles ad amnes:
Incumbit ripis: permissaq flumina turbat
Continuus multis subitarum tractus aquarũ
Aera non passus uacuis decurrere uentis
Arctauit clausitq animam: nec feruida pestis
Cedit adhuc: sed morbus egẽs iã gurgite plẽis
Visceribꝰ sibi poscit aq̃s: mox robora neruis
Et uires rediere uiris. o prodiga rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu:
Et quæsitorum pelago terraq ciborum
Ambitiosa fames: & lautæ gloria mensæ.
Discite quam paruo liceat producere uitam:
Et quantum natura petat: non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule bacchus.
Non auro murrhaq bibunt: sed gurgite puro
Vita redit: satis est populis fluuiusq ceresq:

uidelicet a gr̃a gr̃a ẽ ut bene merẽtibus pmiũ detr: & male merẽtibus pœna: qa infelices sumus pmia nos habere nõ debemus. nec igit debes nos exercitui tuo felici cõiũgere. Felicibus: qa cũ nos ifelices sumus ptcipes uictoriæ tuæ nos eẽ nõ decet. Turba hæc: q̃tũ ptinet ad exercitũ nostrũ nostræ fortũæ satisfecimus: iõ nihil nobis relictũ ẽ qđ bellũ ciuile seq uelimus. Fata pegit: quãdo semel uicta ẽ. Vincere co.i. postq̃ semel uicti sumus nolumus amplius uincere. Facilis.s.ad ignoscẽdũ. Vultuq se.i.benignus: quia q̃litas uultus significat animi itentionẽ. Pœnãq re. ut sint tãq̃ emeriti & uacationẽ habeant. Vt primũ iustæ: postq̃ Cæsar faciliter cõsensit petitioni Petreii & Afranii: statim milites ubi facultas data ẽ ad aq̃rũ flumia oẽs sine ordine discurrũt. Iustæ pacis: qa iusta pax: erat q̃ iter ciues cõponebat. Incustoditos: sicut antea seruabant ab hoste. Incũbit: idest instat nimia siti laborãs. Flumina turbat: quia multitudine militũ pturbabat unda. Continuus multis. dicit q milites postq̃ semel facta ẽ bibendi facultas tã auide aquas hauserunt: ut seipsos suffocarent: nã multi ex ipsis p nimia auiditate bibẽdi suffocati sũt. Continuus tractus: idest haustus aquarũ sine itermissione: qa auide nimis trahebãt. Arctauit: angustauit. Animas: idest uitam & spiritũ. Feruida pestis: idest aq̃ auide hausta. Cedit: q̃uis aquæ superarẽt & abũdarẽt: tamen saciari non poterant. Morbus egẽs: idest uitium sitis ex inopia aquæ contractũ. Robora neruis: postq̃ tãdẽ sitim expleuerũt uires i corpora rediere. O prodiga rerũ luxuries: capta occasione poeta iuehit in eos: qui curiosi sunt ciborum & q terra mariq q̃rũt: unde delicatũ aliquid habere possit: qđ nõ necessitati suæ conueniat: sed uoluptati satisfaciat. O uos inquit qui adeo soliciti estis in inquirendis uariis ciborũ generibus aduertite & cõsyderate quã paucis rebus humana uita possit esse cõtẽta: hi enim recuperauer uires suas aqua & pane cõtẽti. Luxuries: supflua rerũ abundantia. Prodiga.i.quæ rebus abuteris prodigus dicit a prodegere idest cõsumere & dr qui sua bona nequicquã cõsumit. Nunq cõtenta idest q̃ semp magno sumptu cibos & epulas parare soles. Ambitiosa: idest cupida: ambitus proprie dicit cupiditas honoris: sed pro omni cupiditate aliquando ponitur. Paruo paratu: quæ nunquam saciari possis. Discite: nunc exemplo horum militũ qui satis habuerunt aquam haurire & panem comedere. Paruo.i.quã exiguo sustentare possit humana hominis natura. Aegros: ægrotantes. est argumetnum. si ægrotãtibus aquã facile proponentibus medicis satis erit ad recuperandã ualitudinẽ pristinam: quanto magis sufficiet corporibus ualidis? Nobilis bacchus: idest uinum pretiosum quod magno pretio cõparatur & aduectitium est. Diffusus ignoto cõsule: idest uetustum uinum: nam quanto uetustius est tanto ualidius: ideo dicit ignoto cõsule pp antiquitatem quia ro. tempora a consulibus dinumerabant: ergo cõsule ignoto idest cuius nomẽ propter uetustatem incognitum est. Non auro myrhaq: idest non aureis poculis & mirrhinis bibebãt. Myrrhia mittuntur ab oriẽte: ut refert Pli. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis: nec isignibus: parthici regni: pcipua tamen in carmania humorem putant sub terra calore densari amplitudine nunquam paruos excedũt abachos: crassitudine rara uasi potorio: splendor iis sine uiribus: nitorq uenus quã splẽdor. sed i ptio uarietas colorũ: subinde circũagẽtibus se maculis in purpurã cãdorẽq & tertiũ ex utroq: ignescẽte ueluti per trãsitũ coloris purpura rubescẽte: aut lacte cãdescẽte: sunt q maxie in iis laudẽt extremitates: & quosdã colorũ repcusus quales in celesti arcu spectantur his macula pingues placent. translucere quicquam aut pallere uitium est. Flu. idest aqua pro parte sui ponitur: ut restinguere fontibus ignes. Ceres: deam pro fruge posuit.

Heu miseri qui bella gerũt. tũc arma relinquẽs
Victori miles spoliato pectore tutus
Innocuusq; suas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excussis nunquam ferrum uibrasse lacertis
Pœnituit tolerasse sitim: frustraq; negasse
Prospera bella deos: nempe usis marte secũdo
Tot dubiæ restant acies: tot in orbe labores:
Vt nunquã fortuna labet successibus anceps
Vincendũ totiens: terras fundendus in omnis
Est cruor: & cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco: non prælia fessos
Vlla uocãt: certos nõ rũpunt classica somnos:
Iam coniunx natiq; rudes: & sordida tecta
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit
Sollicitus menti ꝙ abest fauor: ille salutis
Est auctor: dux ille fuit: sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.

Heu miseri: nunc in eos inuehiť qui cupiditate bella gerũt: quos dicit miseros esse seu uincant: seu uincanť si uicti fuerint: necesse ẽ ut seruiant: si uicerint nunq̃ a bellis desinent: sed bella ex bellis sæuiunt: cum alia semper appareant ꝙ miseri sint ex hoc cognosci potest: quia depositis armis in extrema miseria constituti cœperunt esse & multo feliciores uictoribus suis. Tunc: probat ꝙ securi sint depositis armis milites cũ antea armati in extrema miseria constituti eẽnt. & tuti esse nõ poterãt: nũc uero inermes securi sũt: qd e cõtrario uidetur. Victori cæsari. Tutus: q neminẽ timebat. Innocuus: cui nemo noceret. Liber cu. q ante magnis curis & sollicitudinibus agitabať: cũ mortis piculum ante oculos haberet. Spgiť: diuidiť. In oras suas. i. in patriã suã qa i suam quisq; patriã redibat. O quantũ donata: postq̃ depositis armis semel liberi fuerũt pœnitentiam agebant se ipsos incusantes: quod sitim & aliarum rerum inopiam: tam diu perpesi fuissent.
O quantum: cum admiratione quadam legẽdum.
Pace potitos. potentes factos pacis quam consecuti erant: potitur aliquis cuiuspiam rei: qui potẽs factus ẽ rei quã cupiebat. ut Virgi. Optata troes potiũť arena. Tolerasse sitim. stultos se quodammodo fuisse intelligebant: & stultitiam suam damnabant: quod depositis armis potuissent omnia abunde consequi.
Rogasse bella deos: constructio latia. idest precibus petiisse a diis. Frustra: qa obtinere nequiuerũt. Nẽpe usis: rationẽ affert: quamobrem penituerit eos tãta cupiditate uictoriam a diis exoptasse quia intelligebant se nunc feliciores esse uictoribus: & quod a diis optabant ipsis damno: potius q̃ utilitati futurũ hoc comparatione sui & hostium intelligebant. Videbant enim multa bella restare Cæsari & militibus suis: ut unius belli finis principiũ alterius esset: quãuis etiam oĩa Cæsari prospere cederent: tamen opus esse longiore tempore anteq̃ uictoriã plene cõsequeretur. Dubiæ acies: idest incertæ pugnæ. Tot in orbe labores: quia opus erat ut Pompeium terra marique psequerẽtur: q magnis exercitibus terrestribus atque maritimis abundabat. Vt nunquã fortuna: & supposito: non concesso tamen: ꝙ nunquã fortũa sit Cæsari aduersa: tamen sæpenumero gerenda sunt bella: ut magno labore uictoria constet. Ordo est: uincendum est totiens: cruor est fondendus in oẽs terras: & Cæsar est sequendus per tot sua fata. Vt: q̃uis. Fortuna anceps: idest quæ semper dubia & incerta esse solet euentibus. Vincendum totiens: quamuis oĩa ex uoto Cæsari succederẽt. In omnes terras: in omnes partes terrarum: in oriente: in occidente: in mer die: ubi Pompeius exercitus suos habebat. Cæsar sequendus: necesse est ut Cæsaris milites ipsum sequantur. Per fata per fortunas: qui ubicunq; in periculo est: uincat ne an uincatur. Fœlix qui potuit. cõparatione cæsaris atq; suorum fœlix est qui scit iam ubi habitaturus sit: qui sequuntur Cæsarem incerti sunt quas colonias habitaturi sint pro præmio uictoriæ: milites enim uictores in colonias mittebantur more maiorum: dicit igiť uictos illos habitaturos patriam ubi geniti & educati sunt: at uero uictores milites cæsaris adhuc nesciuere quam partem habitaturi sint. Nutante ruina: idest cum mundus oibus ruinam minet: nã cũ esset iperiũ ro. longe lateq; porrectũ & ferme omnẽ terrarũ orbẽ comprehenderet motis ro. mouebatur uniuersus orbis.
Quo iaceat: i quo loco moriturus sit: & uicturus reliquũ uitæ suæ tẽpus. Non prælia fessos: nam hi milites iam sunt securi bellorũ: & cum coniugibus ac liberis suis acturi sunt uitã & in suis tectis habitaturi: ubi geniti & educati fuerunt. Vocant fessos. s. dimissis armis & relicta militia. Somnos certos: quia non sunt sollicitι de bello imminẽti. Nati: recipiunt eos q in patriã redire ad suos. Rudes nati. infantes qui adhuc i cunabulis nutriunť. Sordida tecta: uilia & ideo pacifica quia raro discordia i humili tecto: sed in magnis principum ædibus discordia regnat. Sua terra: in qua nati sunt & educati. Deductos. s. in alienas colonias: inter municipium & colonias hoc interest: municipium diciť oppidum illud cuius ciues donati sunt digniori ciuitate: e diuerso appellatur colonia: cũ a digniori ciuitate mittũtur ad inferiorem recte ergo dicit hos milites felices: hoc etiam felicitatem suam auget: ꝙ uidelicet non cogerentur relicta patria ubi nati sunt in alienas colonias deduci. Hoc quoque securis: hoc quoq; accessit ad felicitatem eorum: ꝙ securi sunt: & nullum onus metuebant: nullumque laborem militiæ. Menti: idest a mente eorum: ꝙ nil metuant: utercunq; uicat: haud in magno discrimine ponuntur. Fortuna remisit: fortuna hoc addidit etiam ad felicitatẽ eorum ut sine pauore sint: uter cæsaris & Pompeii uincat. Oneris: nam magnum onus est pauor. Sollicitus: ab effectu: qa reddit homines sollicitos. Salutis auctor: quia cæsar: cum paulo ante uenisset i potestatẽ suam ipsis salutem donauit. Ille: Pompeius. Nullo uoto: quia non optant ut cæsar magisq̃ Pompeius: aut e diuerso uincat.

Non eadem bel.ſicuti antea res oēs fortuna cæſari feliciter ex uoto cedebat:at nūc oia ī īuidia mutata ſunt: nā fortuna tāetſi cæſari fauebat:tamē aduerſus eum non nihil ſiniſtri auſa eſt. Non eadem:non fuit ſimilis huic fortūæ:quā ī hiſpania habuerat. In ptes cæſaris:qa nō nihil cæſaris pribus aduerſata ē. In:cōtra. Fert ſalonas:i illyrico littore & dalmatico auſa ē Cæſari aduerſari.Salonæ.arum.ciuitas eſt dalmatiæ : quā Pollio expugnauit:& de ea ſpecioſiſſimū triūphum egit:unde filiū ſuum de nomine captæ urbis saloninū appellari uoluit.Salonæ imperiū dalmatarꝫ fuit: hæc gens:ut refert Stra.annos cōpluris aduerſus ro. bella geſſit caſtella ad.L.habuit dignitate pſtantia. Longas:reſpexit ad ſitū urbis ita albā longā dicimus. Tepidū iader:nō ꝙ iader ſit generis neutri:ſed retulit ad flumē tepidū:iader āt flu.ē ī adriaticū mare fluēs:unde opidū eſt haud procul ab eo iadra appellatū. Tepidū: qa ī occidēte ē:& zephyrus ſemp ē tepidus. Illic bellaci:narrare īcipit nūc quō nō nihil aduerſi in illirico paſſus fuerit Cæſar.Hiſtoria ita ſe hēt : cū fauces maris adriatici.C.Antonius & Dolobella cæſaris legati ipſius iuſſu occupaſſent inde ī illyrico littore alius:alter ī Dalmatico caſtra poſuiſſent. Pōpeio oia tā maritima loca tenente.Octauius Libo cilix repēte cū oī exercitu claſſicoꝝ utrūqꝫ circūuenit:& fames qdē Antoniū ī deditionē abſtorſit:quin etiā rates q̄ ī auxiliū eius uenerāt cū Baſilo nouo pōpeianoꝝ marte funibus occultis ī medio mari extenſis cilica arte captæ ſunt.duas tantum æſtus explicuit:una quæ fere bat opiterginos inuadis hæſit.facinuſqꝫ memorabile poſteris edidit quippe uix mille iuuenū manus circūfuſi undiqꝫ exercitus per totū diē tela ſuſtinuit & quum exitū uirtus nō haberet tamē ne ī deditionē ueniret:hortāte tribuno uulteio mutuis ictibus ī ſe cōcurrit:& ad unū oēs occiſi ſunt.Hoc eſt quod fortuna operata ē cōtra Cæſarem. Curetum: ideſt cretēſium quia cretenſes milites auxiliares ſecum habebat.Curetes ut oſtendit Strabo:quidam ad Acarnanes:quidam ad Etolos aſſiſcunt:& nonnulli a creta aliqui ex euboea genus duxiſſe aſſeuerāt. Quos alit: deſcribit inſulam curetum. Ponto:in medio enim mari adriatico poſita eſt creta. Illic:in illyrico littore ubi caſtra poſuerat.C.Antonius nā Dolobella in dalmatico poſuerat. Cautus ab incurſu belli prouiderat inquit ne q̄ parte hoſtes inuaderent:ſed nō ꝓuiderat cōmeatibus. Si ſola recedat:nō ꝓuiderat cōmeatibus: ſed hæc pars magna illi & neceſſaria deerat:unde exercitus ſame obſidebat. Tuta:ſcilicet loca etiam ſi in tutiſſimo conſtiteris:& nō ſuppeditent alimenta neceſſe eſt ut ſponte ī hoſtium poteſtatem uenias. Nō pabula:deſcribit q̄ta iopia Antonius & milites ſui laborarēt.iā.n.herbas cū radicibus euulſerāt. Paſcēdis eqs:multo minus nutriēdis hominibus. Proferit:pducit ab eo qd pcedit id qd ꝓſeqt:nam prio ſeritur ſeges:deinde orit. Segetē:trugē.uel pōt eē hypallage:& ſegetē pro terra poſuit.Virg.Quid faciat læ.ſe. Spoliabat gra.cā. Miles:deficiētibus aliis rebus terrā quoqꝫ ī uſū ſuū milites colligebāt. Attonſo auro:more iumētoꝝ: iā inqt conſumptis herbis ad radices uſqꝫ tendebāt. Caſtroꝝ ſiccas:quia aggere caſtra circūdederāt & ex aggeribus herbam dentibus carpſerant.Vt primū:nunc deſcribit quomodo res geſta fuerit:nā Antonius ad hāc inopiā redactus ubi Baſiliū uidit cum ratibus auxiliaribus ueniſſe:parauit ſe ad fugam:ſi quo modo poſſet furtim e manibus labi:quomodo autem fecerit poeta deſcribit. Baſiliū:qui cū auxiliaribus uenerat nauibus. Fugæ: ad fugam. Neqꝫ enim:declarat quia ſibi rates non ſecūdū ritū fecerāt. Extendunt:producunt:non de more naues ædificant longas quas uulgo galleas uocant. Puppes leuant:ideſt leuiores puppes faciūt. More:ſcilicet antiquo. Leuant.attollunt gerendis molibus. Rates:uulgo dicitur cum multa ligna inuicem connexa officium & uſum nauis præbent. Firma robora:ualida ligna ſcilicet gerendis mollibus ideſt ad ſuſtentandas moles grauiores. Inſolito ductu:ideſt tractu non ſolito:nunquam antea tale aliquid factum erat. Namqꝫ ratem:declarat quod dixit robora firma cuppæ:quia naues quas hic cuppas huius ponti uocant:ſcutellæ: dicitur alio loco ideſt ad ſimilitudinem ſcutellæ uel cuppas has undiqꝫ ſtruxerant longo ordine cathenatas:q̄ hanc ratē ſuſtinuere uerbi cā.hic ratis erat:utrinque erant ſcutellæ ſiue cuppe:quæ ſuſtinebant hanc ratem: & a fronte & a tergo nauigantes latebāt ſub hac rate:& in ipſis cuppis tribus ordinibus nauigabāt:mouebat ratis illi admirabantur q̄re moueret:cū nullū uiderēt remū:ſed hoc erat qa interius nauigabant. Vacuæ: qa nihil in his præter remiges uehebantur. Cathenis:quibus coniunctæ tenebantur. Obliquos alnos:tráſuerſos remos:materiā pro materia poſuit. Geminis or.quia ſicut ordines duos habebant a tergo:ita iterius ne uideri poſſent. Nec gerit ex.a fronte uidebātur cuppæ:ſed non hic erāt remiges q uideri poſſēt : ſed a tergo.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
Cōſtitit:in partes aliquid ſed cæſaris auſa eſt:
Qua maris adriaci longas ferit unda ſalonas:
Et tepidū in moles zephyros excurrit iader.
Illic bellaci confuſus gente curetum
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto
Clauditur extrema reſidens antonius ora
Cautus ab incurſu belli:ſi ſola recedat
Expugnat quæ tuta fames:non pabula tellus
Paſcendis ſummittit equis:non proferit ullā
Flaua ceres ſegetum:ſpoliabit gramine cāpū
Miles:& attonſo miſeris iam dentibus aruo
Caſtrorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
Vt primum aduerſæ ſocios in littore terræ
Et baſilū uidere ducē:noua furta per æquor
Exquiſita fugæ:neque enim de more carinas
Extendūt:puppeſqꝫ leuant:ſed firma gerēdis
Molibus inſolito contexunt robora ductu:
Nanqꝫ ratē uacuæ ſuſtentant undiqꝫ cuppæ,
Quarum porrectis ſeries conſtricta cathenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos:

Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigiũ:sed qđ trabibus circumdedit æquor
Hoc ferit:& taciti præbet miracula cursus:
Q đ nec uela ferat:nec aptas uulneret undas.
Tũc freta seruantur:dum se decliuibus undis
Aestus agat:refluoq; mari nudentur harenæ.
Ianq; relabenti crescebant littora ponto
Missa ratis prono defertur lapsa profundo
Et geminæ comites:cunctas super ardua turris
Eminet:& tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ custos octauius undæ
Confestim tentare ratem:celeresq; carinas
Continuit:cursu crescat dum præda secundo
Et temeř ingressos repetẽdũ inuitat ad æquor
Pace maris:sic dũ pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum dispositis attollat retia uarris.
Venator tenet ora leuis clamosa molossi
Sparthanos cretasq; ligat:nec creditur ulli
Sylua cani:nisi qui presso uestigia rostro
Colligit:& præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora complẽtur moles:auideq; petitis
Insula deseritur ratibus.quo tempore primas
Impulit ad noctem iã lux extrema tenebras

Telis:scilicet hostium quia potuissent ab hoste uulnerari:si in fronte fuissent. Remigium : idest remiges expositos. Circundedit:ipsi remiges trabibus æquor circundiderant. Taciti miracula cursus:quia moueba tur ratis:nec unde moueretur quisquam precipere poterat. Nec uela.non sustinebat uela:quibus uento im pulsis nauis feratur. Apertas:patentes undas:quia interius remi impellebant æquor:& ita ratem mouebãt. Tunc seruantur:& cum ita parata esset:expectabant donec mare faceret refluxum (quia quottidie mare flu it & refluit) & undam haberent:quæ ratem sustinere posset. Seruãtur:obseruãtur. Decliuibus undis: quæ declinarint. Ianq; relabẽti:postquam mare refluxis set:& unda sufficiens erat:ut ratem sustinere posset: illam maiore cursu commouerunt. Relabenti:quia fluentem obseruarunt undam maris. Geminæ co mites.s.naues:quia ea ratis lõgas secũ duas naues ha bebat. Pinnis:scilicet cũ. Minantia tabula:idest emi nẽtia. Tremulis pinnis:quia sicut mouebantur na ues ita & tremere uidebantur propugnacula. No luit illyricæ:nũc dicit quomodo se egerit Octauius libo cilix pitissimus:tametsi inquit facile posset eam nauẽ obruere:tamen nihil ostendit i suis se castris fa cere:ut spem augeret hostibus : & reliquas naues ẽt i põtũ đducerẽt:ut maiorẽ p̄dã caper̃ posset. Præda: .i.naues p̄dãdæ deducãť i mare. Inuitat ingressos: scilicet hostes ut itez aliæ naues deducãtur in mare. Pace maris.s.relicta:qa nihil ipse infestabat hostẽ. Sic dũ pauidos:per similitudinẽ ostẽdit quomodo Octauius libocilix pitissimus nõ prius fraudes suas apir̃ uoluit:q̃ spẽ oĩbus daret posse eos liberius fuger̃ ut oẽs e castris & e loco tutiore deductos una oẽs cõ prehẽderet:nã ita eos illexit:sicut uenator facit:cũ iu bet oẽs cães q latrare cõsuuerũt remoueri:& eos tã tũ mittit i saltus:qui prædã inuestigare didicerũt po stea cũ præda patuerit:tũc oẽs i eos canes emittit: ita & iste pirata fecit:cũ oẽs relictis castris medium ma re tenerẽt quosdã emisit qui latentibus cathenis na ues illaquearẽt.Comparat ãt Octauiũ libonem ue natori romanas uero naues Antonii & Vultei cõpa rat ceruis. Metuentes aera pẽnæ: dicunt enĩ rubras pennas uehementer formidare ceruos. Venatores igitur cũ ad locũ peruenerit:ubi cerui frequẽtãt: sal tum omnem circundant funibus:& de funibus pen nas rubras suspendunt:ut Virgi.Rubræ pauidos for midine pennæ:qui cũ de saltu effugere uellint ad fu nẽ sæpe ueniũt:de quo pennæ rubræ dependẽt : qui cũ timent nunc huc nunc illuc redeunt has a deo dicũt penas ceruos formidare:ut anteq̃ illas uideãt eaz odo rem sentiant. Odoratæ pennæ.i.cuius odorem sentiunt a uentis deportatum. Dispositis uarris:idest perti cis:Varrus per geminum.rr.significat perticam:qua retia circundatur. Molossi:mollosia eadem est quæ & epirus:primo molossia:deinde Chaonia appellata est a molosso & chaone:ut Virgilius Chaoniamque om nem troiano a chaone dixit ideo molossi dixit per excelentiam quia ibi canes uelocissimi nascuntur. Leuis: idest agilis & uelocis. Sparthanos: nam in lacedæmonia & in Creta insula optimi canes nutriuntur. Hora tius.Aut fuluus lacon. Creditur:committitur. Ligat:sic reprimit canes uenator:sicut classem suam retra xit Octauius. Nisi qui presso uestigia rostro:nisi tacitis canibus qui nihil aliud agũt:nisi odore narium huc & illuc cursantes inuestigent feram. Rostrum : appellauit nares canis:nam olfaticis canis nares acutæ sunt in rostri similitudinẽ. Vestigia:nã uestigare proprie est canum qui per uestigia sequunť feraz odorẽ. Ne scit la.nã canes olfatici sunt docti:cũ feras uiderit latratũ tenent. Contẽtus tremulo.huiusmodi canes cũ ad cubile uenerint leporis uel alterius feræ concutit lorum:quia ligatus a uenatore tenetur tunc intelligit uena tor inuentam esse feram.Ecce non discedit a similitudine.Nã ille peritissimus pirata miserat q funẽ sub ma ri latentẽ ducerent:quo fune illaquearent naues hostium. Nec mora:antoniani igitur milites & oppiterg ni ubi uiderũt neminẽ moueri ex hostibus crediderũt metu desistere:ergo una omnes relictis castris in mare naues deducũt. Moles:naues magnæ.Cõpleť:ipleť.Virgi.Cõpleť uallesq; cauæ. Auidæ:q̃ solent poetæ qđ obscure dicunt per ephexegesim exponere. Insula:ubi castra Antonius posuerat. Ratibus pe.i.cum rates mi lites conscendissent. Quo tẽpore describit tps crepusculi noctis:crepusculũ tps illud dicit icertũ.cũ nec ple nus est dies: nec plena nox:nã κρεπεροσ dicit lati.dubius. Lux ex.i.occidẽs sol. At Põpeianus:sicut uenato res.retia tẽdũt:& fune saltũ circundant:ita hic pirata funes medio mari extẽdit:ut illaquearet fugiẽtũ nauem.

At pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arue cilix:passusque uacare
Summa freti:medio suspendit uincula ponto
Et laxe fluitare sinit:religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis:nec prima nec illa
Quæ sequitur tardata ratis:sed tertia moles
Hæsit:& ad cautes adducto fune secuta est
Impendent caua saxa mari:ruituraq; semper
Stat(mirum)moles:& syluis æquor inũbrat.
Huc fractas aqlone rates summersaq; põtus
Corpora sæpe tulit:cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare:cũq; cauernæ
Euomere fretum:contorti uorticis undæ
Taurominitanam uincunt feruore charybdi.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit:hanc omni puppes statione solutæ
Circumeunt:alii rupes ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes:
Dux erat ille ratis.frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus:poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret:qua pectora bello
Hoc tamen in casu quantũ deprænsa ualebat
Effecit uirtus:inter tot milia captæ
Circunfusa rati:& plenam uix inde cohortem
Pugna fuit nõ longa quidem:nã cõdidit ũbra
Nox lucem dubiã:pacemq; habuere tenebræ
Tunc sic attonitam:uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanima uulteius uoce cohortem.

Pompeianus:quia cilices fuerunt piratæ:contra quos magnus Pompeius missus duorum mensium spacio mare uniuersum infestissimum piratis libe℞ reddidit:deinde piratas:ut uires eo℞ dissiparet ĩ diuersas colonias misit:& cũ ante mare habitarent:in continẽti terra sub specie beneficii habitare fecit iõ amabãt eũ q̃si beneficio eius astricti:& partes ipsius sequebantur. Antiqua arte.i.cuius erat ꝑitissimus & assuefactus. Sũma fre.i.supficiẽ. Vacare.i.uacuã eẽ:qa ĩ supficie maris nihil doli esse uidebatᷣ:sed sub mari miserat qui funes & cathenas ex trãsuerso ducerẽt:qbus hostiũ naues caperentᷣ. Suspendit:quia uincula non tetendit sed laxauit:ut naues q̃ captæ essent nõ sentirẽt. Religatque cathe.religat eas ut cũ postea nauis se senserit captã: tunc copia fiat circũueniendæ nauis. Illyricæ ru.i.littoris illyrici. Nec.p.noluit primã nec secũdã nauem capi ut reliquæ spem conciperent fugæ. Nec illa q̃ sequitᷣ.i.secunda nauis. Sed tertia moles.i.tertia nauis:quia plus hominũ uehebat. Adducto fu.qa funẽ adduxerũt:& sic ad littora ĩpulsa nauis constitit.

Impẽdẽt:describit locũ quo ratis capta adducta est q̃ onerata erat militibus:crepido hic porrecta ẽ ĩ mare:qa fluctus cũ littora sæpe pulsarent cõcauitatẽ fecerant:ut rupes crepidinis pẽdere uideretᷣ:& sub hãc crepidinẽ deducta ẽ nauis. Caua.s.fluctuũ inundatione. Moles:rupis illius & crepidinis. Mirum:interpositio ẽ. Ruitura:quia si quis suppositus fuerit crepidini:timet semp ruinam rupis q̃uis non cadat.

Aequor inumbrat:quia rupes porrecta est in mare & ĩ rupe natæ sunt arbores iõ dicit ĩumbrari æquor.

Fractas:dicit fluctus sub hanc crepidinẽ naufraga corpora sæpe inuoluisse:deinde quia natura maris ẽ ut nihil sordidi contineat:ex eodem loco euomere cõsueuerat q̃ ãtea absorpserat. Submersaq;:q̃ naufragio perierant. Abscõdit:illa corpora & naues fractas. Restituit:reuomuit rapinas. Cunq; cauernæ: dicit ꝙ tã feruẽs mare ibi ẽ: ut cũ ĩuoluuntᷣ uortices imiteᷣ siculã charybdim. Taurominitanã:nã ut traiectu charybdis ostẽditᷣ profundũ qdẽ ĩmẽsum:quo ĩnũdationes freti mirũ ĩmodũ nauigia detrahũt: magnas ꝑ circũductiões & uortices ꝑcipitata:quibus absorptis ac disolutis & naufragio℞ fragmẽta ad taurominitanũ littus attrahuntᷣ:taurominium condiderunt zanclei:ut refert Strabo & urbs ẽ non procul a Messana. Euomere:eructauere fretũ. Vortex:a uertendo diciᷣ. Feruore:quia maior est feruor huius maris q̃ siculæ charybdis. Hic opiterginis: redit ad id quod omisserat:& ostẽdit rõnẽ cur descripserit:dicit.n.i hũc locũ raptã nauẽ & cathenis illaqueatã fuisse:qua opitergini uehebãtᷣ:Hi opitergini transpadani Cæsaris auxiliares fuerunt:qui teste Liuio in eo codice:ubi sũmati re℞ gesta℞ capita referũtᷣ:rate sua ab hostibus nauibus clausa:potius q̃ ĩ potestatẽ hostiũ uenirent:inter se cõcurrentes:occubuerunt. Moles:ratis. Constitit:retenta est sub hac cauerna. Hanc omni: nunc uero emittuntur molossi:quia omnes undiq; classes circundederũt hanc nauem. Vulteius:dux qdẽ sẽsit se captũ eẽ:sed sero:tũc cũ prouidere nõ posset. Incertus dubius an fugeret an pugnaret. Cognatus: post q̃ diu tẽtauit ferro an rũpe posset cathẽas. Ferro ense:qa credebat uĩcula eẽ stupea:sed ferrea erant. Spe nulla:q̃uis nõ speraret posse uĩcere:tamẽ ꝑlia postulat:ut uel gloriose moriatᷣ. Incertus:cogebatᷣ apetere ꝑlium qa nesciebat quo fugeret:ut pote irretitus. Bello:se fortiter pugnãdo defẽderet. Hoc ta.q̃uis nec fugiendi: nec pugnãdi potestas erat:tamẽ plus effecerũt q̃ uires eo℞ ualebãt nã cũ oĩs undiq; classis hostiũ itẽta eẽt uni rati:tamẽ tantũ uirtus eualuit:ut usq; ad noctẽ pugnãdo pugnã sustinerent.na mille fere iuuenes hac rate uehebantᷣ. Effecit:q̃tum potuit efficere inter tot milia. Cohors:ẽ quingentorum & quinquagintaquinq; militum numerus:sed tamẽ fere mille iuuenes fuisse legitur. Cohortem.s.opiterginorum. Pacemq; habuere tenebræ:interiecta nocte pax facta est.hoc est a pugna destiterunt omnes. Tum sic attonitam:nũc Vulteius se ipsum & socios adhortatur:ut liberi potius moriantᷣ:q̃ in seruitute uiuãt:est igiᷣ hæc oratio in deliberatiuo genere:habet.n.cõsultationem cũ duæ res plures ue in questionem possitæ sunt: & utrum potius faciendum sit quæritur.consultatur enim utrum liberi moriantur:an serui uiuant.Et quia non est dubium liberam mortẽ anteponi uitæ seruili:statim ad probandũ uenit. Sed quia spaciũ breue cõsulẽdi datur occure

bat: Si uelimus nõ possumus deliberare mortem. Refellit hoc Vulteius a repugnãtibus hoc mõ. Mors deliberata: mors improuisa: deinde lõga uita. breuis uita: ea q̃ repugnantia sunt se e diuerso respiciũt. cõtraria ãt ex opposito ponũtur: ut deliberata lõga cõtraria ẽ. iprouisa breuis cõtraria ẽ. iõ dixi q̧ cõtraria opponũt. ut deliberata mors: & breuis uita opposita sũt: iprouisa mors lõga uita repugnãt: itaq̧ arguit si de morte deliberare possumus satis uitæ nobis supest at q de morte deliberare possumus: igit satis spacii dat. Libera. hic ponit q̃stio: nõ utit procemio nã ubi auditorũ animi nõ sũt ad attẽtionẽ excitãdi: nõ opus ẽ procemio: nec beniuolẽtia necessaria ẽ. nec ẽt dubitat: de quo locuturus ẽẽt: hæ proprietates sũt pœmii ut beniuolẽtiã captemus.

Libera non ultra parua q̃ nocte iuuentus
Consulite extremis angusto in tẽpore rebus.
Vita breuis nulli superest qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet: nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est: & quos speraueris annos
Perdere: & extremæ momẽtũ abrumpe lucis:
Accersas dum fata manu: non cogitur ullus
Velle mori: fuga nulla patet: stãt undiq̧ nr̃is
Intenti ciues iugulis: decernite letum
Et metus ois abest: cupias quodcũq̧ necesse ẽ.
Non tamen i cæca bellorũ nube cadendum ẽ.
Aut cum p̃mixtis acies sua tela tenebris
Inuoluent. cõserta iacent cum corpora cãpo:
In medium mors ois abit: perit obruta uirtus.
Nos in conspicua sociis hostiq̧ carina

Libera nõ ultra: ostẽdit illos i seruitute ẽẽ: & si delegerit uiuere ipsis paratã ẽẽ seruitutẽ. Parua n. idest puo noctis spacio: qa simulataq̧ illuxerit necesse ẽ ut i seruitutẽ hostiũ uẽiatis. Extremis re. ut mori potius i libertate uelitis. q̃ i seruitute uiuere. Vita breuis: occurrebat illud nõ possumus deliberarẽ mortẽ p̃ angustia tẽporis respõdet si tamẽ spacii nobis ẽ q̃tũ satis ẽ ad deliberãdã mortẽ: nõ potestis dicere nobis parũ uitæ supesse. Quærẽdæ. i. deliberãdæ mortis. Nec glo. le. refellit qd̃ obici poterat si morimur nihil gloriosũ erit: iõ nõ spõte nr̃a nos moriemur sed coacti: unde probat hoc mera quadã rõne: locũ ãt sumit ab adiũctis negocio: in quo desperatũ & cõtrarium secũdũ rethoricos cõtinet: uidelicet maius: minus æque. magnũ. forma. species: siue genus. ab his argumẽta sumũt. Arguit hoc loco ab oppositis sui cõtrarii. Inferior: occurrebat illud q̃ nã nobis gloria erit moriẽtibus: cũ coacti ẽẽ uideamur: illi n. gloriose moriunt q spõte moriũt at nos coacti nobis mortẽ itulisse uidebimur: primũ argumẽtũ ẽ a pari. Hoc mõ i æqua laude ponẽdũ ẽ & cõtemnere qd̃ speres: & despare qd̃ cõtenis; nã utrũq̧ icertũ ẽ qd̃ desperamus: ergo nõ minus laudãdũ est mori. istãte morte: q̃ mori in spe lõgæ uitæ nã illi q moriũt istãte morte: despãt de uita: & alii iterrũpũt uitã lõgã sperãtes. sed isti q desperãt imĩnẽte morte possũt tamẽ uiuere si diu uoluerit. sicut q lõgã uitã sperãt uiuere. Fato admo. i. uicinæ morti dũmõ p̃ueniamus eã q̃uis istet. Inferior nõ minor ẽ gloria q̃ si uita remota uideret. Oibus icer. uẽ. rõ cũ tps futuræ uitæ breue sit tã spãtibus q̃ despãtibus eã nã & q desperãt possent longam uitam hie: & q sperãt breuẽ cõseq̃ seq̃t ergo ut i æqua laude ponẽdi sint p cõparationẽ. Speraueris an. quis speres lõgos annos: potes tamẽ breues habere. Accersas. i. prouoces. Fata manu. i. spõte moriaris. dũ uiuere possis. Nõ cogit ul. rõ cur par laus: & ẽ argumẽtũ ut supradictũ a cõtrariis. s. uelle & nolle. Velle mori: ergo si mori uoluerimus spõte moriamur: libertatis amore q̃ turpiter uiuamus. Fuga nulla pa. postquã refellit q̃ obici possẽt: nũc arguit a necessitate: uelimus nolimus nos necessitas urget: uel ut fortiter moriamur: uel turpiter uiuamus: si uero posses necessitatis seruitutẽ fugere: uel libertatẽ seruare. hoc esset anteponẽdũ: sed alterũ horũ eligamus necessitas urget. Stãt undiq̧ nostris: qa uidemus nos undiq̧ circũuentos ab hostibus: ut multitudine circunstantiũ fugere non possimus. Abest: pro absit. Cupias: quodcunq̧ necesse est idest de necessitate feceris uoluntatem unde uera est illa sentẽtia: oẽ qd̃ est necesse seruit sapienti. q̧ qd̃ necesse est sapiens uult: & qcquid uoluerit cedit sapienti: & ex necessitate fit uolũtariũ. Cupias. i. non erit necesse si cupias. Nõ tamẽ in cæca hyc a laudabili sumit argumẽtũ: nã i suasione consyderat: nõ modo utile & honestũ: sed etiã laudabile q̃q̃ ex recto & laudabile sequat. tamen potest laudabile seorsũ tractari ab honesto: qa honestũ nõ solũ laudis cã fit: sed etiã si nulla laus sequeret. sed si laus sequit duplicat recti appetẽdi uolũtas ut hoc loco: & est pars una laudabilis q̧ gloria dicit. Est ãt gloria frequens de aliquo fama cũ laude. & hãc gloriã illos consecuturos ostẽdit Vulteius. hæc ãt sumũt ab auctoritate & opinione hominũ: nã cũ hoĩes opinãt uulgo aliquid ẽẽ magnificũ id nõ põt nõ laudabile esse & gloriosum: sed nos inquit i cõspectu tã hostiũ: q̃ ẽt nostrorũ politi: mortem nobis fortiter inferemus: & in magna tã hostiũ q̃ nostrorũ opinione moriemur. & id nobis honorificũ atq̧ gloriosum futurum est. Non tamen in cæca: quãuis simus ab hoste circunuenti. nõ tamen moriemur ignaua morte: imo i conspectu tã hostiũ q̃ nostrorũ fortiter cademus. Cæca nocte. i. occultis tenebris bellorũ ut discerni non possit uirtus nostra. Permixtis tenebris. i. p̃mixta turba q̃ occultat. Conserta corpora. i. permixta cũ ignauis: fortes & inertes confusi sunt: ut alii ab aliis discerni non possint. sed nostra melior ẽ conditio: quia uirtus nostra & fortitudo in conspectu omnium erit. Mors illorum. In cõe: in turbã ignobilem Perit: euanescit: quia non cognoscitur. Obruta uirtus: quia licet fortes fuerint: tamen non dignoscuntur ab ignauis. Nos in conspicua: sed nos tam in conspectu fortium hostium q̃ nostrorum diu poterunt: ut mortem nostram laudabilem omnes spectare possint. Conspicua. quæ in oculis sociorum est: atque hostium. Præbebunt æquo. te. cælum. terra: homines: ipsa quoq̧ saxa muta strenuæ mortis nostræ testes erũt

Testes.s.classe hostile. Præbebunt ter.s.exercitu nostrorum & hostiu q littora occuparut. Insula.i.q i isula co stiterant. Diuerso lit.illyrico & dalmatico. Nescio qd nostris:psistit i hoc ut probet morte sua gloriosa fo re:& perpetua laude cosecuturam. Exéplu:uidelicet ut exéplo simus posteris nostris:uelint pro fide & pieta te erga ipatore suu seruáda & ardua quæq subire:& morte ipsá si opus fuerit. Trásibit no.iu.fortiter morié do superabit fidé militiæ. Exhibuit.s.ipatoribus suis. Trásibit mo.i.uincet historias oés. Pietas:erga ipa tores suos. Ferro seruata:ná nónulli ante milites fuerút q pro fide erga ipatoré seruáda id fecerút:qd nos fa cturi sumus:si me audire uolueritis.

Constituere dei:præbebunt æquora testes.
Præbebunt terræ:summis dabit insula saxis.
Spectabunt geminæ diuerso littore partes.
Nescio qd nostris magnu & memorabile fatis
Exéplum fortuna paras:quæcumq per æuu
Exhibuit monumenta fides:seruataq ferro
Militiæ pietas:transibit nostra iuuentus.
Namq suis pro te gladiis incumbere cæsar
Esse parum scimus:sed no maiora supersunt
Obsessis:tanti quæ pignora demus amoris.
Abscindit nostræ multum sors inuida laudi
Quod non cu senibus capti natisq tenemur.
Indomitos sciat esse uiros:timeatq furentes:
Et morti faciles animos:& gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates:tentare parabunt
Fœderibus:turpiq uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ
Promittant ueniam:& iubeát spectare saluté
Ne nos cum calido fodiemus uiscera ferro
Desperasse putét:magna uirtute merendu est
Cæsar:ut amissis inter tot milia paucis
Hoc damnu cladeq uocet:dét fata recessu
Emittantq licet:uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites:totusq futuræ.
Mortis agor stimulis:furor est:agnoscere solis
Permissum est quos iam tangit uicinia mortis
Victurosq dei celant ut uiuere durent.
Felix esse mori.sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum:cum sydera cæli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent:flexoq ursæ temone pauerent.
Idem cum fortes animos præcepta subissent:

Náq suis.p te: nulla unquá fides & pietas erga ipatoré suu militu maior fuit:imo nostra supabit:qa nó cósiderabit qd fecimus:sed q facturi fuissemus:mó facultas fuisset: Ná multu laudis nostræ fortúa nobis aufert : q non fuerint parentes liberi:cóiuges quoq nræ: ná pro te o Cæsar pro pietate & fide tibi seruáda:sicut nos ite rimus:ita & parétibus liberis cóiugibusq nris mor té illaturi fuimus:si facultas fuerit. Suis.i. propriis gladiis. Sed nó maiora supsunt:sed nó maius aliqd facere possumus pro te:q si maiora facere possemus id libenter & cupide faceremus. Abscidit.i.diminu it nostræ laudi. Indomitos sciat:moratur i eo argumé to laudabili:dicit.n.nó solu cæteris laudádi sed etiam admirádi uidemur:qn et ipsis hostibus iá nimis for titer oppetere uidebimur:& icipiét fortuná laudare q non plures fuerint cathenis iuoluti:ná si pauci ad modu tá fortiter & obstinate pugnauererint : ut uix eos uincere potuerit:qd plures facturi erát:magná igit gloriá ostendit honorificamq morté. Sciat:sci licet hostis. Viros:milites Cæsaris. Timeatq furé tes:posthac quia ipsa desperatione fortes sunt. Hæ sisse.s.cathenis eorum. Tentare:et hostes tentabút ani mos nostros:nuqd in deditioné pacto salutis uenire uelimus. Turpi uita:turpis uita é eorum q i seruitute ueniunt. Vnica mors:singularis & pcipua. Famæ: gloriæ. Saluté spe.ut mors nra glorioslor sit. Ne nos:utiná promittát nobis saluté:ppea ut cu nos ui debút manibus nris oppetere:intelligát non coactos: sed uolútarios interisse. Despasse salu.i.coactos mo ri. Magna uirtute me.é:artificiose argumétu quod ualidius erat i fine posuit:id uidelicet ad laudé suam uel in primis spectare ut magná de se opinioné Cæ sari relinquant:ná ab optimo laudari ea demu uera laus est.sensus át é.Nó é inqt mediocri uirtute opus: ut id agamus qd Cæsar existimet morte nra magná cladé accepisse:cu tales uiros strenuos & fortes occi disse audierit itelligat se plurimu dáni habuisse. Cæ sar.ut amissis:ét si pauci sumus tamé nó mediocrem cladé accepisse existimabat Cæsar:non multitudine: sed uirtute. Dent fata re.ostédit se adeo esse cupidu huius laudis ut optimá de se opinioné Cæsari relin quat:q si det illi euadere malit tamé fortiter oppete re. Viuere:si mihi libera fieret optio utrum uelim : an elabi e manibus hostiu:an fortiter imori : ego illi op tióí anteponeré morté. Instátia.i.fata iminétia. Proieci:cóntépsi. Felix:generis neutri & substátiu.i.eé qdá fe licitaté:hoc é illi soli cognoscút felicitaté eé mori. Felix si oés hoies iqt cognoscerét istar felicitatis eé mori ne mo uiuere uellet:ió occultát hác cæteris felicitaté dii:ut i uita pmaneát:his át tátu idicát q morti uicini sút si cut nos. Vicina mor.i.q propinq sunt morti:sicut nos. Celant:occultant cæteris hoibus fœlicitaté mortis.

Durét.i.patiát uiuere. Si cúctas sustulit:núc dicit qué effectu uulteii habuerit oro:ná q antea morté metue bát:& ió nox breuis eis eé uidebat:q existimarét spaciu uitæ suæ futurum q nos lóga fuisset:audita oratióe uul teii mutata senténtia nocté longá nimis eé existimarút:quæ morté ipediret. Ardor:cupiditas moriédi. Su stulit:idest erexit pene demissos atq iacétes. Oculis hu.idest lachrymátibus:præ timore imminéntis mortis.

Ante ducis uo.ante orationé Vulteii. Flexo temone ursæ:idest iá media nocte præterita:quu temo arctici plaustri iam incipit flecti:ita ut uideatur uelle occidere. Flexo:scilicet ad occasum iam aduentante aurora.

Optauere diem: nec segnis uergere ponto
Tunc erat astra polus: nam sol lædæa tenebat
Sydera: uicino cum lux altissima cancro est.
Nox cum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit ora dies stantes in rupibus histros:
Pugnacesq; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello:
Fœderibus: fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora. stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox: securaq; pugnæ
Promisso sibi sine manu: nulliq; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas.
Innumerasq; simmul pauci terraq; marique
Sustinuere manus. tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello uisum est fluxisse cruoris:
Versus ab hoste furor. primus dux ipse cariæ
Vulteius iugulo poscens iam facta retecto:
En q̃s ait iuuenum est: cuius sit dextra cruore
Digna meo: certaq; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori: nec plura locuto
Viscera non unus iamdudum transigit ensis
Collaudat cunctos: sed eũ cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii: totumq; in partibus unis

Optauere diem: ut sub oculis animum occumberent. Præcepta: scilicet Vultei de morte honesta. Nec segnis urgere: noctem longiorem esse putabant: quamuis breuis esset: erat autem nox æstiua. Nec segnis polus: idest non erat tarda nox sed cito occidebat quia breuis. Nã sol lædæa tenebat: idest sol erat in geminis. Nam quintadecima die mensis iunii sol egreditur geminos: & tunc longiores sunt dies & noctes breuiores: quid autem est quod dicit nox ad sagittas peruenerat idest sagittarum: si sol ingressus erat geminos quomodo nox parua ad sagittarium peruenerat? sed ratio hoc facit hemisperii: quia zodiacus in quo sunt duodecĩ signa dimidia parte est supra terram & dimidius infra terram quo fit ut semper sex signa zodiaci sint supra terram: & totidem infra: dicit ergo q̃ geminos ĩgressus erat sol: quo tempore hæc res gesta est: finge circulum: & gemini signũ quod ĩgressus erat sol: cõputãdo sic. Cancer: Leo: Virgo: Libra: Scorpio: Sagittarius: cum igitur ingrederetur sol gemino occidebat sagittarius: & cõsequenter nox illa erat sagittarii. Sydera ledæa: idest geminos: nam gemini: idest castor & pollux q̃ lædæ & Iouis filii fuerunt post mortẽ ĩ signa cælestia translati sunt qui gemini appellantur: q̃ eodem partu nati sunt. Altissimo cancro: gemini iam oriebantur: & cancer ascendebat. Thessalicas sagittas: idest sagittariũ: nã chirõ centaurus qui pceptor fuit Achillis in Thessalia medicinæ præcepta docuit: quẽ antiqui finxerunt eẽ sagittariũ signũ in zodiaco. Detegit ora dies: nũc dicit orta luce qd fecerint hostes & quid Vulteius cõsuluerit. Istros: qui ptes Pompeianas sequebantur: nã in illyrico res gesta ẽ in illyria ãt sunt istri atq; liburni populi: Vir. Illyricos penetrare sinus atq; intima tutus Regna liburnorũ & fontem superare timaui: Strabo libro septimo dicit primos illyrici littoris istros esse in ipso italiæ ambitu. Solinus liburnos gentẽ esse Asiaticã affirmat in Italico excursu: qui procedit ĩ dalmatiæ pedẽ: Dalmatia in limitem illyricũ. Appianus dicit illiriorũ gentẽ: liburnos esse: qui quia finitima quæq; citis nauibus inuaderent: ob id a celeritate nõnullas romani naues liburnicas dixerũt. Graia clas. naues longæ ex diuersis locis accitæ legionibus pluribus stipatæ usq; ad sexcẽtorũ numerũ Pom. sequebãt: teste Appiano ex his cẽtũ Romanis refertæ: q̃ cæteras anteirent. Tẽtauere prius hostes tẽtare uoluerũt: nunquid fœdere in deditionẽ uenire uellẽt: sed nõ cõtigit quod optabant. Suspẽso bello: idest intermisso hoc ẽ factis induciis. Fieret captis: q̃a si interponeret̃ spacium: interea iciperent uelle uiuere. Dulcior uita: cũ ipsi sperarẽt uiuere posse: inciperẽt uelle uiuere: potius q̃ mori. Deuota: idest destinata morti. Damnata luce: contempta uita. Promisso sibi sine manu: idest promissa morte q̃a oẽs conspirauerunt consciscere sibi mortẽ. Tumultus: terrores. Excussere mẽtes: q̃a circumuenti ab hostibus nõ mutarũt consiliũ. Ad summa: idest ad ultima. summũ & ultimũ iuicẽ cedũt. Innumerasq; simul & aliquãdiu tanta classe circunuenti Vulteii milites sua uirtute se sustinuere: adeo solet ipsa desperatione crescere uirtus. Mariq;: quia littora plena erãt hostibus & classis circũdederat eos. Fiducia mortis. qui morte tantũ confidunt & est acclamatio. Versus ab hoste furor: cũ uero iã satis cædiũ pro facultate sua fecisse uideretur: tunc Vulteius inuitauit socios ut iugulũ sibi aperirent: ut primus ipse adimpleret: quod superiore nocte constituerat: statim igitur uno tempore multi Vulteio uulnus intulerunt: & qui primũ letale uulnus intulerat: ut uicissim redderet quod acceperat ipsum interfecit: quo facto cæteri homines in mutuã cædem ruerunt. Fluxisse pro emisisse cruoris uidelicet quod iã multos ex hostibus occiderat. Furor: quo usi fuerant cõtra hostes in seipsos cõuerterũt. Vulteius iugulo: & uulteius qui primus cæteros adhortatus fuerat: ipse etiam iplere uoluit quod aliis persuaserat: nam aperto iugulo quis erit inquit q̃ mihi iugulum aperiat? & statim cum letale uulnus accepisset: talionem reddidit ei a quo primum uulneratus fuerat. Retecto: nudato. Dextra digna cruore: idest qui se dignum facit: ut me interficiat. Testetur: idest testimonio significet se uelle mori eo ipso q̃ me interficiat. Nec plura locuto: uix hæc locutus fuerat: q̃ iam multi pectus Vulteii gladiis & telis confoderant. Non unus: sed complures. Collaudat: q̃ recte fecissent. Sed eum cui: cũ multi uulnus una uulteio intulissent: ei primo a quo uulneratus fuerat mortem intulit. Grato: quia gratitudinem seruauit ut redderet quod acceperat. Debebat. debitor erat primi uulneris. Cõcurrunt: mortuo duce in mutuam mortem & cædem corruere omnes. Partibus unis: quia omnes erant concordes.

Sic semine cadmi: duas similitudines ponit: quomodo inter se occisi sunt: non aliter inquit quam terrigenæ qui nati sunt ex serpentinis dentibus satis a Cadmo uel quam illi terrigenæ ex serpentinis dentibus nati quos seminauit Iason tunc cum aureum uellus comparauit: Medea consulente & auctore. Nota quidem est fabula Cadmi: qui fatigatus in sorore quærenda Europa: oraculum Apollinis consuluit: ubi nam urbem conderet & auspicio bouis boetiam condidit: sed conditurus urbem primum de more uoluit sacrificare Ioui misit igitur quosdam ex sociis aquatum qui a serpente marti sacro sunt interfecti: quem postea Cadmus interfecit: ex cuius dentibus satis nati sunt homines armati qui se mutuis uulneribus interficere.

Bellorum fecere nefas: sic semine cadmi
Emicuit dircæa cohors: ceciditque suorum
Vulneribus: dirum thebanis fratribus omen:
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ missa magis e cantibus ira
Cognato tantos impleruut sanguine sulcos.
Ipsaq; in expertis quod primum fecerat herbis
Expauit medea nefas: sic mutua pacti
Fata cadūt iuuenes: nimiumq; i morte uirorum
Mors uirtutis habet: pariter sternūtq; cadūtq;
Vulnere lethali: nec quēquam dextra fefellit
Cū feriat moriēte manu: nec uulnus adactis
Debetur gladiis: percussum ē pectore ferrū.
Et iugulis pressere manum: cū sorte cruenta
Fratribus icurrunt fratres: natusq; parenti:
Haud trepidante tamē toto cū pōdere dextra
Exegere enses: pietas ferientibus una
Non repetisse fuit: iam latis uiscera lapsa
Semianimes traxere foris: multumq; cruoris
Infudere mari: despectam cernere lucem:
Victoresq; suos uultu spectare superbo
Et mortem sentire iuuat: iam strage cruenta
Conspicit' cumulata ratis: bustisq; remittūt
Corpora uictores: ducibus mirantibus ulli
Esse ducem tanti. nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbē.
Non tamē ignauæ: post hæc exempla uirorum
Percipient gentes: quam sit non ardua uirtus
Seruitium fugise manu. sed regna timentur

Dircæa: in agro thebano. Emicuit: scilicet de serpētinis dentibus. Omen dirum: quia omen fuit sceleris quod uenturum erat: ut eteocles & polynices thebani fratres singuli certamine dimicantes mutuam sibi cædem inferrent. Phasidos: nota fabula quod Iason filius æsonis incitatus a patruo Pelia colchon tetendit suscepturus uellus aureum quod seruabatur ab insomni serpēte. & opus erat ut occiso serpente illius dentes tauris ignem natibus afflantibus seminaret: & ex his nascerentur terrigenæ: cum quibus singulari certamine dimicandum erat: sed Medea Regis filia amore Iasonis capta puluerem & medicamina dedit quibus sopitus est serpens: nunc hec dicit quemadmodum se terrigenæ occiderunt: ita Vulteius cum suis. Phasidos: idest colchi insulæ nam phasis fluuius est colchorum. Insomni dente: idest dente peruigilis serpētis. Cognato sanguine: quia fratres erant ex hisdem dentibus nati. Sulcos: idest planiciem & tantum æquor quantum capiebat ager in quo sati erant serpentini dentes. Expalluit: ipsa Medea quæ remedia Iasoni dederat non sine timore fuit. Inexpertis herbis: quarum uim & proprietatem nondū antea experta fuerat. Nimiumq; in morte: potest esse sententia generalis huic loco commoda uidelicet quia cum mors contemnitur: nimium uirium hēt.

Nec quenquam: non errabant in inferendo ictus.

Moriente manu: quamuis lætali uulnere confosi essent: tamen non errabat manus: quin alium occideret. Nec debetur gladiis uulnus: idest non præueniuntur: sed præueniunt: quia gladii non prius uulnerabant: quam ipsi in gladios incurrerent. Et iugulis: manus eius qui uulnera inferebat tanta cupiditate moriebatur: ut non contenti iugulum confosum esse: ita premebant: ut usque ad capulum premerent.

Parenti: in parentem. Haud trepidante: quod fratres in fratres: & filii in parentes occurrerent: quia uidebatur repuguare naturæ: mirum quod manus cum percuteret pauore nō contremisceret. Exegere: idest pectus usq; ad alteram partem transfixere. Pietas fer. una hæc sola pietas fuit inter eos ut uno uulnere se interficerent: ne multis uulneribus frustrarentur. Foris latis: idest spatiosis tabulatis: nam fori. orum dicuntur tabulata nauium & pontes quibus naues utroq; latere circundatæ sunt: a ferendo quia ferant nautas. Despectā lucem: idest contemptam uitam. Victoresq; su. morientes: gaudebant quod uulnera sua hostes intuerentur. Vultu spect. superbo: quia superbe aspiciebāt uictores suos: ut gauderent potius quam timerēt. Et mortē sentire: idest uolūtatē capiebāt ex sensu mortis. Bustis. i. rogis decorauerūt cæsos. Mirantibus: quia mirabant Octauius Libo & cæteri Pompeiani quod inueniri potuissent milites qui tāti facerent ducē suū. Nullā maio. dicit nullā unquam fuisse nauē quæ totum orbem terrarum fama impleuerit post hanc. Ore: idest sermone. Non tamen ignauæ: hic latenter Lucanus inuehitur i populum Romanum qui turpiter crudelissimo Neroni seruiebat exemplum opiterginorum habens qui mori tam fortiter uoluerunt potius quam seruire. Tamen: quamuis fortiter occiderint: tamen post hoc exemplum romani non intelligent: quam sit facile effugere seruitutem quasi dicat satius est mori quam seruitutem crudelissimi tyranni sustinere. Percipient. i. ueniet tpus quod obliuiscentur gētes suæ libertatis: cum hoc propositum sit exemplum gentibus nec uelint seruire. Seruitium fugisse manu: uel seipsos uel tyrannum potius interficiendo. Regna timentur ob ferrrum &: quia custodibus armatis & satellitibus securi incedunt tyranni.

Ob ferrum:& sæuis libertas utitur armis.
Ignoratq; datos ne quisquam seruiat enses.
Mors utinam pauidos uitæ subducere nolles
Sed uirtus te sola dares non segnior illo
Marte fuit qui tunc libycis exarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybeo littore soluit
Curio nec forti uelis aquilone recepto
Inter semirutas magnæ carthaginis arces
Et clypeam tenuit:stationis littora notæ:
Primaq; castra locat cano ꝓcul æquore:qua se
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos:exesasq; undiq; rupes
Anthæi quæ regna uocat non uana uetustas

Ignorantq; datos:homines nesciunt quam ob causam enses sint dati hominibus nullam ob aliam causam in primis quam ut se a seruitute liberent. Mors utinam pauidos:nunc imprecatur hoc illis pro pena contingit:ut semper in timore mortis uiuant. Mors utinam o utinam negares itesicere eos qui nimium sunt cupidi ui æ. Subducere idest remoue a uita. Pauidos:scilicet mortis. Sed uirtus te sola:ut illis solum aliquem finem imponeres qui cæteris uirtute præstant:nam mors est finis omnium malorum. Non segnior illo:transit ad aliam historiam ostendens quomodo Curio pro partibus cæsaris bellũ gesserit aduersus Actium Varrum & Iubam Regem Numidiæ in Aphrica:qui partibus Põpeianis fauebant dicit.n.non inferius fuisse bellum hoc.quod nunc mari gestum est p Vulteium contra Pompeianos quam bellum qd gestum est i Aphrica per Curionem aduersus Iubam. Nam cum Actius Varius in lybia pro Pompeio exercitũ haberet & Iuba Maurusiorũ numidarũ rex(ut inquit Appianus)Varro obsequeret.Curio a Cæ. ex sicilia missus duabus cũ legionibus in eos mouit: nauibus longis duodecim onerariis uero plurimis stipatus:is cũ Vticã applicuisset breui quadam equestri pugna nonnullos ex numidis equites in fugam uertit:& exercitu adhuc i armis cõsistẽte: iperatorẽ tamen se nominari uoluit est.n.hæc appellatio ꝑtoribus non mediocris apd milites auctoritatis:q̃si ipsis testificantibus eundẽ iperatorio noie haud indignũ fore hunc quippe honorem prætores iam pridem i maximis belli operibus sibi uendicauerãt:nunc autẽ sub quo decem millia in bello cõcidissent: hac appellatione dignus habebatur·cum autem Cæsarem in iberia uictorem euasisse nunciatum esset animo sublatus Curio loco admodum angusto iuxta mare castra locat·pugna igitur acriter incepta:unicus ex Curionis militibus cecidisse dicitur:uarri ad sexcentos interiere aduenіente deinde Iuba: tumor falso sublatus est circa Bagradam fluuium Iubam non longe distantem retrouerti:finitimis eius regnum inuadentibus. Saburam prætorem regis:cum parua manu ab eo in ripa flu.destitutum esse quo rumore confisus Curio:æstatis calore cuncta perurente:circa tertiam diei horam fortissimam exercitus sui partem in saburam mouit: per iter harenosum & aquis sterile prouectus Latex quippe hybernus calore solis adustus maruerat·squalebant omnia circum loca fluuius uero a Sabura & Rege assistentę tenebatur:sublata itaq; spe Curio ad colles ob arbores retrocessit suffocatione confectus: quem cum adeo affectum intuerentur hostes flu.statim transiuere ad pugnam præparati.Curio uicissim e montibus descendit: imperite admodum ac insipienter acies infirmas agens dem um Numidarum equitibus eum circunuenientibus per aliquantulum temporis paulatim retrocessit & intra breue spacium telluris copias redegit:repulsus denuo confugit ad montes Asinius Polio clade tam multorum imminente uticam cum paucis exercitum reducit:ne qua interim a uarro calamitas ob rumorem habitæ cladis insurgeret.Curio periculum aggressus:pugnásque cum omnibus qui una aderant interfectus est.Ita ut ad pollionem nemo uticam tantæ cladis nuncius redire posset.hunc igitur finem: pugna apud bagradam fluuium gesta habuisse dicitur·Curioni caput abscisum ad Iubam delatum est. Nec segnior:hic mars. Nanq; rates audax·nunc incipit narrare(ut superius dictum)Cæsar curã rei frumentariæ agẽs curionem miserat in siciliam:nunc ergo dicit q; profectus ex Sicilia in Aphricam Curio:uenit ad eũ locum: qui ut historici quidam referunt.aquilaria uocatur:inde transportauit duas legiones quas a Cæsare acceperat &.d.equites biduo & tribus noctibus nauigatione consumptis ad eum locum peruenit:hic autem locus abest ab oppido clipea·quod siculi extruxerunt:& aspida primũ nominauerũt teste Soli.passuũ.xx.millia ibi ẽt ẽ statio nauibus aptissima·nã duobus promontoriis utrinq; eminentibus continet:iõ stationem hanc notam.i.nobilem Poeta dixit. hic apud flu.Bagradam castra posuit Curio sed bagrada flu.Aphricæ iuxta oppidum Vticã labitur:& huic fluuio bagradæ uicina etiam metatus ẽ castra Atilius regulus: quo tempore magna clade militũ serpẽtẽ illũ longitudine & magnitudine isignẽ i hoc ipso fluuio iteremit pedũ uidelicet centum & uiginti:ut refert Gelius. Audax.Lucanus & Vir.nunquã audacem appellant quenquam:cui deinde non sit semper aduersa fortuna secuta:ut Turnus audax:sic ẽt supra:Audax uenali comitatus Curio lingua. Lilybeo:idest sicula telure:nam Lilybeus mons est Siciliæ quæ trinacria appellatur idest trium promõtoriũ insula:quæ sunt lilybeus Pachinus & Pelorus. Aquilone recepto:quia biduo & tribus noctibus nauigatione consumptis ad eum locum peruenit q aquilaria appellatur:& ut ex cõmẽtariis Cæsaris fert: ex quattuor legionibus quia copias Actii Varri despiciebat:q prouinciã illã a senatu populoq; Romano tenebat: aut pro Pompeio exercitũ habebat:duas tantũmodo Curio asportauit. Semirutas carthaginis arces:qa euersa fuit a Scipione aphricano iferiore. Notæ:idest nobilis quia habet hic locus stationẽ æstate accõmodatã:nam duobus promontoriis eminẽtibus clauditur. Cano æquore:spumoso mari. Lentus bagrada.i.tardus descensu.

Siccæ arenæ:qa Libya q̃ est pars Aphricæ penuria aquæ laborat. Inde:post hæc secũda nocte posuit castra apud rupes ubi fama est Antæum habitasse cauernas. Antæi regna:ut refert Solinus Colonia in eodem tra

Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas
Cognita per multos docuit rudis ĩcola patres.
Nondum poſt genitos tellus effœta gigantes
Terribilem libycis partum concepit in antris
Nec tam iuſta fuit terrarum gloria typhon:
Aut tityos briareuſq; ferox:cæloq; pepercit:
Quod non phlegræis antæũ ſuſtulit aruis.
Hoc quoq; tã uaſtas cumulauit mũere uires
Terra ſui fœtus: ꝙ cum tetigere parentem.
Iam defecta uigent renouato robore mẽbra.
Hæc illi ſpelunca domus:latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt:epulas raptos hauiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt:non ſylua torum:uireſq; reſumit
In nuda tellure iacens:periere coloni
Aruorum libyæ:pereũt quos appulit æquor
Auxilioq; diu uirtus non uſa cadendi
Terræ ſpernit opes:inuictis robore cunctis
Quãuis ſtaret erat:tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monſtris:æquorq; leuantẽ
Magnanimum alcidẽ libycas exciuit ĩ oras
Ille cleonæi proiecit terga leonis

ctu Libyeconſtituta eſt:ubi Antæi regia.qui ĩplicandis explicandiſq; nexibus humi melius ſciens : uelut genitus matre terra ibidem ab Hercule uictus eſt.Strabo libro ultimo dicit:Gabiniũ Romanoꝝ ſcriptorẽ literis mandaſſe:apud Lingem Antæi ſepulturã eſſe:& Tibiã cubitoꝝ.lx.quã a Sertorio nudatã att.ac rurſum terræ demandatã. Rudis incola:ideſt agreſtis. Antiqui no.ideſt nobilis cur uocarenť Antæi regna. Patres quia per ſucceſſionẽ antiquoꝝ fama perpetuo manſerat nã apud ueteres hiſtoriæ hoc genus:ut maiores natu anteacta poſteris indicarent: Virg.Atque equidẽ memini fama eſt obſcurior annis.Auruncos ita ferre ſenes. Nõdũ poſt genitos:nunc ponit narrationem incolæ:qui exponebat Curioni quare ea loca Antæi regna appellata fuiſſent.Telus.n.gigantes illos cum genuiſſet ut ceũ:Enceladũ:qui auſi ſunt reſcindere cælum:& Briareũ:qui centimanus bellum ſuſcepit aduerſus deos:non effœta fuit:quin alios generaret Gigantes. Effœta:ideſt exhauſta:primos gigantes genuit:qui in Iouem gigantomachiã fecere. Terribilẽ:& hunc tantaꝝ uiriũ genuit Antæum tellus : ut ſi illũ ante gigantes genuiſſet in maximo periculo fuerit regnũ Iouis:unde pepercisse uidetur diis ꝙ illũ ſero genuerit terra. Nec tã iu.fu.quã typhon magnæ gloriæ fuerit terræ propter talẽ partũ unus ex gigantibus qui arma cõtra Iouẽ ſumpſerat. Typhonis gigantis cubile poſitũ accolæ credunt in antro illo ciliciæ famoſiſſimo quod latis primum patet faucibus poſt modũ ĩ proceſſu ꝑ anguſtias obſcurať auctore Soli. Tityus:gigas qui auſus fuit latonã de ſtupro ĩterpellare:unde Apollinis & dianæ ſagittis occiſus ẽ tantæ magnitudinis fuit:ut per terrã extenſus nouẽ iugera terræ occuparet:& detruſus eſt ad ĩferos hac pœna:ut corroſis a uulture uiſceribus ſemp renaſcãtur.Verum tityus (ut refert Strabo) uir uiolentus ac flagitioſus tyrannus panopeæ interemptus eſt ab Appoline:cum delphos adiret ꝑ uiam qua tũc athenienſis populus phytiadẽ ſupplicationẽ cum pompa ꝓmittebat. Briareus:gigas centimanus:qui auſus ẽ prodere cælum. Quod non.ph.in hoc miſerata cælum terra ꝙ non hunc ante alios peperit. In armis phlegræis:ideſt in gigantomachia quæ geſta eſt ĩ ualle phlegæta:Buctore Strabo.libro quinto ĩ phlegra agro Campaniæ uicino:antequam opidum fieret.rumor eſt in militia mundi dimicatum cum gigantibus:& proſequitur Solinus quantis probationibus impia indicia diuinæ expeditionis in hoc ſæculo perſeuerauerunt:illic ſi quando ut accidit nimbis torrentes excitantur:& aucta aquaꝝ pondera ruptis obicibus ualentius ſe ĩ cãpos ruũt:eluuione oſſa refert detegi: quæ non ſunt ex corporibus humanis ſed mõ grandiori:ꝗ ob enorme exercitus monſtroſi magnitudinẽ iactitant extiſſe:idque adiuuatur argumento ſaxorum immanium:quibus oppugnatum cælum credunt. Hoc tam uaſtas:ad cætera quæ alii gigantes habuerť hoc munus addidit terra antæo ꝙ quotiens uiribus defatigatus eſſet cadens a terra uires reſumebat:& recẽtior ad pugnã fiebat. Cumulauit:amplificauit. Sui fœtus:antæi. Vigent:recreantur reficiũtur. Ferunt:ſcilicet maiores noſtri. Ad ſomnos:nec ſibi cubile ſternebat:ſed in nuda tulure iacens ſeipſo fortior redebatur. Terga: pro tergora:ideſt pelles:quia non utebatur ſtratis pellibus. Non ſylua torum non frõdibus ſtratis iacebat. Periere coloni:& dum uiueret terreſtria & maritima uaſtabantur uiolentia Antæi. Auxilioq; diu: & tãtæ uirtutis erat:ut dum certamẽ ipſi fuit cũ cæteris:non opus fuit cadere ut uires a terra reaſſumeret:ſed cũ Hercules ueniſſet:opus fuit ut uires a terra acciperet. Tandem uulgata:tandem peruenit ad aures Herculis monſtrũ hoc antæi:& ſicut aliis malis terram liberauerat :ita & hoc monſtro liberare uoluit. Terram monſtris æquorq; leuantem:nã occidit Caccũ.Aprum.Nemeæum.Leonẽ.Hydram in lerna palude. Aequor.i.ſtymphalidas aues in æquore occidit quæ infeſtabant nauigantes. Stymphalides:aues dictæ ſunt a ſtymphalide Arcadiæ palude quas ab Hercule ſagittis & tympanis fugatas poetæ finxerunt. Ille cleonæi:nunc dicit cum Hercules ueniſſet quo pacto uterque hinc Antæus hinc Hercules præpararunt ad ſingulare certamen:noluit Hercules claua:nec ille gladio pugnare:ſed rem lucta inter ſe agere placuit:& tanquam luctores inter ſe certarent:& probare uter utrum proſterneret. Cleonæi leonis:inter cleonas & phliuntem ſurgit ſylua (ut refert Stabo) in qua argiui ſacra celebrare conſueuere Nemeæa:ubi quoq; quæ de Nemæo Leone geſta:fabulis prodita ſunt:diſtant Cleonæ ab argo ſtad.centum & uiginti.a Corintho uero ſtad. octoginta : Sunt autem Cleonæ mediocre oppidum ĩ uiaſitum:quæ ex argo corithum ducit. Antæus libyci:quia ſicut Hercules occiderat nemæum leonem ita Antæus libycũ occidit & pellem deferebat. Hoſpes:hercules ꝗ peregrinus erat.

Antæus libyci.perfudit membra liquore
Hospes ol, mpiace seruato more palestræ.
Ille parum fidens pedibus contingere matrē
Auxilium membris calidas infudit harenas.
Conseruere manus:& multo brachia nexu.
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis:
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur:
Miranturq; habuisse parem:nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhaustiq; uirum:quod creber anhelitus illi
Prodidit:& gelidus fesso de corpore sudor.
Tūc ceruix lassata quati:tūc pectore pectus
Vrgeri:tunc obliqua percussa labare
Crura manu.iam terga uiri cedentia uictor
Alligat:& medium compressis ilibus arctat
Inguinaq; insertis pedibus distendit:& oēm
Explicuit p membra uirum:rapit arida tellus
Sudorem:calido complentur sāguine uenæ.
Intumuere tori:totosq; indurnit artus:
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit alcides stupefactus robore tanto
Nec sic inachiis quamuis rudis esset in aruis
Defectam timuit reparatis anguibus hydrā.
Conflixere pares:telluris uiribus ille
Ille suis:nunquam sæuæ superare nouercæ
Plus licuit uidet exhaustos sudoribus artus
Ceruicēq; uiri siccam qua ferret olympum.
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris
Non expectatis antæus uiribus hostis
Sponte cadit:maiorq; accepto robore surgit.
Quisquis inest terris infessos spiritus artus

Liquore:idest oleo. De more palestræ:ad similitudinem olympici certaminis:qđ primum ipse Hercules instituerat in honorem atraui materni pelopis:intermissum autem auctore Solino iphitus filius eius instaurauit post excidium Troiæ anno quadringentesimo octauo. Ille parum: Antæus non satis tutus tangere terram pedibus:totū corpus ispersit harenis:ut uires a matre sumeret. Conseruere:proprie est luctatoꝝ q manus manibus conserunt. Et brachia nexu.s.conseruere. Colla diu:quia etiam lacertis capere colla tentabant ut alter alteꝝ prosterneret. Frustra:quia nihil efficere poterant. Caput immotum scilicet tenebāt:sed frōte & pedibus certabant. Immotū:neruis extētus. Frōte:quia frōtem fronti opponebant. Miranturq; habuisse parem:& Hercules mirabatur sibi parē Antæum eē.& antæus Herculē. Nec uiri.nūc dicit qua arte Hercules luctatus fuerit cū Antæo. Nā primo aliquādiu sustulit ut fatigaret eū:& lassū facilius uinceret. Nec uo.cer.noluit hercules prīo effūderē totas uires: sed sensī illū tenere sublimē:& illū ad lassitudinē deducere tētauit. Exhausit:euacuauit uiribus:ex eo cognouit Hercu.q̄ ille crebo anhelitu fatebaẗ lassitudinē. Tunc ceruix:alia signa subiungit: prīo imotū caput dixit tenuisse nunc dicit magis magisq; quati ac nutare nūc dextrorsū nūc sinistrorsum. Quati: ꝓ q̄tiebaẗ. Pectore pe.iā lacertis nō poterat a corpore su orencere Anthæus herculem:nam Hercules cōpræhensum illum pectori suo astrinxit. Vrgeri:ꝓ urgebatur. Labare:idest cadebant. Obliqua manu: nam habēt luctatores artem quandam & manum: & pedum:ut facile aduersarium peruertere possint. Iam terga:iam ita inhærebat Hercules Antæo ut ipsū manibus cōpræhensum constrigeret. Mediū: quia qua ilia sunt medius compræhensus erat. Pedibus distendit:cum pedes pedibus inseruisset peruertit illū & præcipitem dedit humi. Per mē.uiā longus latusq; erat q̄ membris occupauit terram. Rapit arida tellus:sed simulatq; tetigit terram refectus est:& recens ad pugnam rediit acrior. Venæ:antæi. Intumuere:resumptis a matre uiribus iflati sūt. Toros:pulpas appellat. Indurnit:idest durior factus est. Nouo:idest corroborato. Constitit: admiratus ē Hercules:nam quem iam uicisse putabat nūc ita restitutū uidebat quasi nunc primum luctari inciperet. Non sic:dicit magis timuisse in hoc certamine nūc Herculē:q̄ in certamine hydræ: & aliorū mōstroꝝ quibus cum certaret constat i periculum atq; discrimen incurrisse. Rudis:quia quāprimū adultus esse cœperat Hercules:nullum ante mōstrum uidit præter angues:primum monstꝝ fuit hydra lernea:& quamuis nouus esset certator tamen nō tāto timore ꝑculsus est. Inachiis aruis:idest lernæ paludis ubi hydra habitabat. Lerna argiui & Myceneí agri palus ē.i qua (ut ostendit Strabo) hydram constitisse scriptores tradunt. In illa cum facta sint purgamia prouerbiū quoddā uulgo manauit:Lerna malorum:& Lerna fluuius est eodem quo Paulus nomine prætet fluit Tementum:in quo humatus est Temenus. Inachiis fluui.qui (ut ibidem docet Strabo) argiuam percurrit terram. Rudis:nouus bellator. Anguibus:qui cæso uno capite tria subcrescebant. Suis:naturalibus.
Nunquam sperate:& Iuno quæ illum prodere uolebat nunquam sperauit posse Herculem perire:nisi hoc certamine Antæi. Olympus:cum ad Atlantem uenisset Hercules Atlas autem stellas quasdam labentes: cū uidisset orauit Herculem ut humeros suos tantisper subiiceret polo antractico:dum ille labentes stellas firmaret:quod Hercules fecit. Atlas teste Solino mons est Libyæ e media arenarum cōsurgens uastitate:& eductus in uicina lunaris circuli ultra nubila caput condit:lucet nocturnis ignibus audiuntur & cantus tibiarum & tinnitus cymbalorum per oram maritimam: Apex Perseo & herculi peruius: inaccessus cæteris ita fidem ararum inscriptio palam fecit. Vtque iterum:sed postquam Hercules iratus iteꝝ lacertis mediū cōplectebaẗ. Antæus uero expectauit quoad cōplexus esset:& ipōte sua cecidit ut uires resumeret. Quisqs iest:& tellus cū uideret i magno discrimie positū eē filiū suū:ipa quoq; filio oēs uires ministrabat. Spiritus:fortitudo.

Laborat:scilicet tellus suggerendo filio uires. Vt tandem:postquam hoc intellexit Hercules:stabis īquit o antæe:non cades:quia non patiar ut iacens reficiaris a terra:hæc ubi dixit medium complexum antæum pectori suo astrinxit:& eo usque tenuit:quo illum animam efflare coegit: & exanimatum cadere permisit.
Credere:non committeris terræ. Sensit:cognouit crebro casu id quod erat. Pigro gelu:quod homines pigros facit:quia anima excedente corpus contrahitur & torpescit. Hic æui ueteris:nūc suæ narrationis concludit effectum:ut ex his quæ supra dicta sunt id inferat,quod Curio audire cupiebat hac de causa quia ibi antæus habitauit : & ab Hercule tandem superatus est hæc loca antæi uocata sunt:sed nomen insignius hisdem locis Scipio africanus dedit:qui primus populo Romano Carthaginem tributariam fecit:q Hānibalem tādem ex Italia excedere coegit. Hinc:ab antæo.
Aeui ueteris custos famosa uetustas :nā uetera mōumēta regꝝ gestaꝝ custodiūt ea q̄ ab initio facta fuerūt
Veteris:nisi.n.fama esset:oīa antiq̄ iā pridē perissent.
Miratrixq; sui:qa cū uetera audimus.quæ per famā ad aures nr̄as puēerūt:nō sine admiratiōe accipimus
Sed maiora:magnum qdem nomē ē q; Antæi rēgna uocitentur:sed multo maius fuit: hoc qd' Scipionis aphricani Cornelia castra ad hanc usque ætatē appellentur. Cognomina:silicet cornelia castra. Reuocauit:bene reuocauit nam sicut in historia ē Hannibal per decennium in Italia mansit:quam multis cladibus ac populationibus uastauit:tandem Scipio aphricanus:cum prouinciam aphricam accepisset a senatu populoq; ro.traiecit in eam prouinciam ipsam tandē urbem Carthaginem inuasit.& ad eam redegit īopiam:ut necessario in aphricā reuocatus ex Italia Hānibal redierit. Reuocauit:hoc ē causa fuit ut rēuocaret nam Carthaginenses illum censuerunt reuocandum q̄do se aliter a Scipione defendere nō possent. Sedes fuit:silicet scipioni:qui postq̄ traiecit ī aphricam: his primum locis castramentatus est. En ueteris: nam adhuc fossæ erant quibus castra circundata fuerant.
Romana hos:hæc loca fuerunt:ubi primum ro.carthaginenses uicerunt. Curio lætatus: hæc ubi dixit incola:gauisus est Curio quasi uictoriæ omen concepisset:q; in ipso loco castra poneret:ubi Scipio carthaginensium uictor aliquādo castrametatus erat. Fortuna:ostendit stulticiam sui animi Curio:quasi felicitas locorum esset quæ bello conduceret:non uirtus militū. Ducū priorum:scipionis qui ibi uictor fuit.
Felici non fausto loco:q̄uis locus ille felix fuisse scipioni:tamen ipse ifelicitatem consecutus est. Non fausta:uno uerbo totius rei exitum declarauit. Inclusit: castramētatus est ibi. Abstulit omne: nā ubi Scipio uicerat:ipse uictus est:ut refert Suetonius ī uita diui cæsaris:felix & inuictum ī aphrica fataliter scipionū nomen ferebatur:quo fuit ut cum cæsar Scipionē & Iubā persequeret: despectissimū quendā ex Corneliorū genere secum in castris habuerit ad eludēdas uaticinatiōes. Omen:felicitatis. Nō æqs uiribus: qa īferior erat
Oīs ro.nūc dicit quō uiribus īferior erat hoste curio:nā(ut ante dictū)actius uarrus p̄erat aphricæ:nā ꝓuinciam illam senatus populusq; ro.ei demandauerat:quā cum īperio tenebat:aut teste Appiano pro Pōpeio exercitum ducebat:nā ab initio copias actii uarri despiciens Curio ex quattuor legionibus quas a cæsare acceperat:duas tamen &.cl.equites biduo & tribus noctibus nauigatione cōsumpto in apricā asportauit.sed Actius uarrus:licet cum exercitu romano prouinciam teneret tamē Iubā regē Numidiæ populiq; romani sociū ad suum auxilium contra Cæsarem uocauit. Aphrica signis:ea pars aphricæ quam carthaginenses aliquando cum imperio tenuerant:nam uictis carthaginensibus oīs aphrica quæ sub īperio carthaginēsium fuerat ī po.ro.deditionem uenerat. Cesserat.i.uicta erat ab imperatoribus romanis. Libyæ gentis.i.iubæ regis libyæ & Numidiæ. Non fusior:usq; ad torridam zonam porrigebatur regnum regis Iubæ.terræ cuius longitudo erat Atlas. Iuba:Ptolemæi filius auctore Solino utrinque Mauritaniæ regno potius est. Medium termiat ammon.latitudiem torrida zona:quam mare occiduum ab aphrica se iungit. Cardie ab occiduo:qa longitudinē regni sui termiabat atlas:usq; ad gades. Gadibus:a qbus nō ꝓcul metas ī mari oceāo hercules posuerat.

Egeritur tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tādem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit standum est tibi dixit: & ultra
Non credere solo:sternitq; uetabere terra:
Hæ rebis præssis itercā mea pectora membris
Huc antæe cades:sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenē.morientis in artus
Non potuit nati tellus permittere uires.
Alcides medium tenuit iam pectora pigro
Stricta gelu terrisq; diu non credidit hostem
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis
Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostē
Scipio.nam sedes lybica tellure potito
Hæc fuit:en ueteris cernis uestigia ualli.
Romana hos primū tenuit uictora campos
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat:seruetq; ducū sibi fata priorum
Felici non fausta loco tentoria ponens
Inclusit castris: & collibus abstulit omen.
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat africa signis
Tunc uarii sub iure fuit:qui robore quāquam
Confisus latiei:regis tamen undique uires
Exciuit libycæ gentis:extremaq; mundi
Signa suum comitata iubam:non fusior ulli
Terra fuit domino:qua sunt lōgissima regna
Cardine ab occiduo uicinus gladibus athlas

Terminat a medio confinis syrtibus ammon.
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Detinet oceanum:zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spacio:populi tot castra sequunẽ
Aut dolopes numidæq; uagi:sempq; paratus
Inculto gætulus æquo.tum concolor indo
Maurus:inops nasamon:mixti garamãte pusto
Marmaridæ:uolucres æquaturusq; sagittas:
Medorum tremulũ cũ torxit missile macas
Et gens quæ nudo residens massilia dorso:
Ora leui flectit frenorum nescia uirga:
Et solitus uacuis errare mapalibus afer
Venator:ferriq; simul fidicia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.
Nec solum studiis ciuilibus arma parabat.
Priuatæ sed bella dabat iuba concitus iræ.
Hũc quoq; quo supos humanaq; polluit anno
Lege tribunicia solio depellere auorum
Curio tentarat:libycumq; auferre taranno
Dũ regnum te roma facit:memor ille doloris
Hoc bellum sceptri fructũ putat esse retenti.

A medio confinis syrtibus ammon:a meridie medium regni sui terminabat ammon templum Iouis in libya arenosa ubi Iuppiter in forma arietis colitur:quia baccho & populo suo sitienti:cum illac transiret in forma arietis arenam pede percussit:& statim natus est fons.hoc ergo templo cingebatur mediũ regnũ iubæ. Confinis syrtibus:quia ut refert Strabo circa paruæ syrtis initiũ est Thera urbs: prope quã est ammõis promontorium. Solinus dicit maiorem syrtim ostentare oppidum quod cyreras uocit: ite: hoc oppidũ & tẽplum Ammonis milia passuum trecenta esse. At qua.latitudo terminatur a torrida zona. Feruida:quia nimio feruore habitari nõ potest. Detinet.i.disiungit Libyam.quia torrida zona inter Libyam & oceanũ posita est. Exusta calentis:idest exusta loca feruidæ zonæ. Sufficiunt:idest finem imponunt spacio regni. An dolopes:populi aphricæ q meridiem uersus hitãt. Numidæ uagi:uagos dicit nã ut libro ul. rfert Strabo cũ regionem fœcundã incolerent q̃q̃ feris abũdantem omissis & agricolẽdi studio licẽtius iter se cõuersabantur:& regione feties dimissa uagam & istabilem uitã agebant:nõ secus.q̃ qui ob iopiam & locorum sterilitatem & aeris inclementiã eiusmodi uitæ genus eligũt. Nasamões:populi q teste Strahõe primi sterilem & aridam regionẽ obtinent:postea psylli & getulorũ pars & garamantes. Paratus getulus iculto equo:unum sequitur ex reliquo.nã quia inculto utitur equo.ideo semp paratus est nã equũ ascendũt sine ephippio sine freno. Gætuli:auctor Stra.i peni/tiore regione libyæ mõtana ac deserta tenent q̃ quodãmodo dispersa sunt usq; ad syrtes. Maurus.occidentẽ uersus sũt mauri i æthiopia occidẽtali:& ut refert Strabo uberẽ regionẽ ihabitant.magna ex parte pastoraliter uiuũ.his comæ cincinis exornãtur:& barba & auro:& tersura dentiũ:& unguiũ cultu:raro uideas inter se contigere:dũ ambulãt:ne capillorũ ornatus perturbetur:pugnãt frequentius ab equo hastati equis nudis utẽtes & iunceis frenis. Cõcolor ĩdo.nã sicut indi orientales nigri sunt ita mauri occidẽtales nigri sũt dicta a μαυρον nigrũ. Inops.i.ariditate nimia sterilis. Garamãtes:ut docet Strabo ab æthiopibus absunt.ix.x.ue dierũ itinere hi matrimõiorũ expertes passim cũ fœmina degunt.Pli. Marmaridæ:marmaridæ:ut idem ingt Strabo ad ammonẽ usq; pertendentes cyrenæ plurimum accedunt & a pharedoni regione:ad syrtim usq; maiorem porrecti.Pli. Perusto:a solis calore. Aequaturusq; sagittas:& macas populus sagittariũ pitus ut ẽt sagittãdo medos æqparare possit macas po. ẽ libyæ post nasamõas.Pli. Tremulũ:uibratũ. Et gens massylia q̃ equũ regit nõ freno:nõ calcaribus sed uirga tãtũmodo.Martialis.Et massyleũ uirga gubernet equũ. Massylia:nõ galliæ sed Aphricæ secũda pducta.Vir. Massylũq; ruũt eqtes.nã massylia urbs galliæ secũdã corripit.supra.Massyliã delet uacat. Dorso.s.eq. Afer uenator:q consueuit mapalia habitare.nam hi sunt maximi uenatores:& præcipue leões agi/tant:quos uenabulis persequuntur & si uincere nequiuerint laxis uestibus implicant eos:& tanquã retibus iplicantibus capiunt. Apricæ principium est a finibus ægyptiorum:& Alexandriæ ultimus autẽ finis illius Atlas:insulæq; occidentales:quas fortunatas uocant:interna eius plurimæ quidem bestiæ:sed i primis leões tenent.qui ut Aristoteles perhibet:soli ex eo genere:quod dentatum uocant protius cum nascuntur uidẽt. Ferri.non confodiunt uenabulis nec sagittis:sed latis uestibus. Nec solum: dicit Iubam regem motũ fuisse ut bellum inferret Curioni:non solum q̃ in auxilium a præfecto ro.uocabatur:uerum etiã q̃ priuatæ sibi erant cum Curione inimicitiæ & simultates:nam Curio in tribunatu suo intercesserat ad populum ut bellũ ferret Iubæ:q̃ periculosus ac formidolosus esset prouinciæ romanæ.i.aphricæ.huius rogatiõis causa hic magna cupiditate in auxilium actũ Varri cum uniuerso exercitu aduersus Curionem uenit. Concitus iræ:idest bella concitabat ira qua inflammatus erat aduersus Curionẽ. Anno:sui tribunatus. Superos humana:idest diuina humanaque iura turbauit:hoc dicit:& quia magis fauebat pompeianis partibus Lucanus:& qa re ipsa fuit:nam cum senatus censeret referente consule primo legatum mittendum esse Cæsari in galliam:ipe uero cæsar tradito successori exercitu in Italiam priuatus rediret.huic senatusconsulto q̃ in sententiã fiebat cõsulũ intercesserunt tribuni plæbis.M. Antonius & Curio cõtra leges:ideo dicit ipsum uiolatorem fuisse diuinarũ humanarumque rerum:hanc autem rogationem fecit ad populum de bello inferendo iubæ curio. Lege: quã tulerat ad populum. Tyranno:iubæ. Dum regnum:qd uni subigere tentauit:quia uolebat ut cæsar cũ imperio Italiam armis opprimeret. Memor.s.iuba doloris q̃ se nouerat e regno prope depulsum a tribuno curione existimabat se nunc ulcisi iniuriam quã a curiõe acceperat. Fructũ putat:q̃.s.diu hoc dederit:ut hoc

bello possit instare contra eum qui se de regno expellere conatus fuerat. Hac igitur regis: curio postq̄ audiuit in auxilium Varri uenturum esse Iubam: trepidare cœpit q̄ illius uires cognouerat: præterea ēt suorum ipse militum fidei non ual de fidebat. Ex his. n. erant qui diuersis i locis a cæsare uicti de partibus pompeianis ad cæsarem transierant ut propterea fidem illorum instabilem fore metueret. Fama trepidare cœpit curio anteq̄ cum exercitu ueniret iuba. Atq̧ aliam rationē adiungit cur etiam trepidat. Nouis castris. quia sub ipso nunq̄ antea militauerat. Nec exploratus: sed tyro potius. Corphini captus: erant milites: qui maiori ex parte capti fuerant ideo de fide eorum Curio non mediocriter dubitat. Priori: silicet Pompeio. Dubius. inter priorem ducem Pompeium & nouum silicet curionem. Fas utrunque: an illam magis q̄ aliam partem tenerent ignari. Sed postq̄ at uero ut audit etiā milites dubitare & incertos: esse. quin etiam metu p̄culsos deseruisse excubias tempore noctis: tum uero curio iam secum cogitare cœpit: audaciā ostendendā esse & metum deponendum: ut fiduciā uultu simularet. Nocturna munia: idest officia excubiarum nocturna. Desolata: destituta. Fuga: quia omnes i interiorē partem ualli se receperant. Prior: scilicet q̄ hostis: & quia prior descendit i aciem uidet̄ suis uiribus confidere & sic audaciam ostendens: timorem tegit.

Hac igitur regis trepidat iam curio fama
Et quod cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nouis castris: nec rheni miles in undis
Exploratus erat: corphini captus in arce:
Infidusq̧ nouis ducibus: dubiusq̧ priori.
Fas utrunq̧ putat: sed postq̄ lāguida segni
Cernit cūcta metu: nocturnaq̧ munia ualli
Desolata fuga: trepida sic mēte profatur.
Audēdo magnus tegitur timor: arma capessā
Ipse prior: campum miles descēdat in æquum
Dū meus est: uariā semper dāt ocia mentem.
Eripe consilium: pugnæ cum dira uoluntas
Ense subit presso: galeæ texere pudorem.
Quis cōferre duces meminit? q̄s pēdere cās?
Qua stetit inde fauet: ueluti fatalis arenæ
Muneribus: non ira uetus concurrere cogit
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies: quē: blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit uarrum campo: nudataq̧ fœda
Terga fuga donec uetuerunt castra: cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia uarri
Sunt audita iubæ: lætus quod gloria belli
Sit rebus seruata suis: rapit agmina furtim:
Obscurataq̧ suam per iussa silentia famam.
Hoc solum metuens incauto ab hoste timeri.
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat
Eliciatq̧ manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator sabura belli
Ipse caua regni uires in ualle retentat.

Dū meus est: idest sub imperio meo & anteq̄ transfuga fiat. Variam mentem: quando spacium cogitādi datur semper in diuersa trahitur animus. Eripe consilium. idest demas spacium ne cogitent transfugere ad hostes. Cum dira uoluntas: quia simul ac pugnare cœperis non cogitabit utrum ex duobus sequi malit. Presso: idest compræhenso mānibus ense. Texere pudorem quia non uident contra quos pugnant: neque ipsi cognoscunt̄ tecto ore galea. ut aliquis eis obiiciat qui pauloante cū Pompeio militaueras: nūc partibus Cæsaris fauces. Conferre: idest comparatiōe alterum alteri præpōere. Pendere compensare uter ducum meliorem causam habeat. Veluti nunc per similitudinem probat hanc sententiam Curio quem admodum gladiatores postq̄ i campum processerint nulla simultate antiqua concitantur: sed ubi alter aduersariū sibi oppositum uiderit: etiam si nullæ unq̄ inimicitiæ fuerint: ita aduersus eum fertur. ac si esset capitalis hostis: ita facient milites nostri. Arenæ: in qua gladiatores dimicare solent. Muneribus. idest spectaculis. Iuue. Munera nunc edunt. Fatalis i theatro enim sæpe cōfodiebantur ad necem gladiatores. & arenam pro theatro ponit quod arena i spargebat̄: sic Martialis. In matutina nup spectatus arena. Pares: pares dicuntur proprie quū armis inter se cōcurrūt.

Quē blanda fu. & primo quidem cursu fortuna fauit Curioni quia sic solet facere his quos maiore clade parat opprimere. Blanda quæ semper blanditur malis. Nā pepulit: q̄a primo cōcursu fusus ē Varrus cum exercitu romano. Castra cecidit Curio cū exercitu suo insequebatur cædens exercitum Varri donec se in castra recepit & cum castra ingressus esset: uallo prohibiti sunt ne percuti possent. Tristia sed redit ad Iubam qui ad auxilium Varri uenit quum audisset q̄ curio illū fuderat atq̧ fugauerat. hac conditione magnam lætitiam cepit Iuba q̄ sibi facultatem nunc denique dari uidebat ut suam iniuriam ulcisceretur: cōtinuo igitur exercitum suum ducere parat & nititur non solū uiribus sed cōsilio Curionem opprimere. Tristia aduersa. Gloria belli ipse uictor gloriam huius belli obtineat.

Rapit idest raptim ducit. Suam famam: idest sui aduentus famam. Iussa silentia: quia iussit ut omnes q̄ maxime possent profectiōem suam occultarent: quia illum incautum opprimere posse sperabat. Hoste qui incautus erat donec timere. Mittitur exigua. simulauit se Iuba non discessisse de regno suo sed p̄misisse saburam quendam ductorem exercitus sui uel prætorem regis teste Appiano (ut diximus superius) & p̄misit q̄dem illum sed ipse Iuba cum reliquis copiis subsecutus est saburam. Numidas: inter numidas primus erat Iuba qui omnibus imperaret: sed post regem hic habebatur secundus. Simulator ut simulet sibi bellum esse commissum a rege: & tamen ipse erat in ualle: ubi milites & exercitum omnem delitescere iusserat Iuba.

Aspidas ut pharias:ichneumon:ut ostēdit Strabo crocodelis & aspidibus pniciē īfert eas & eorū oua delet loto icrustatus.inuoluit enim i eo:postea ad solē siccatus aspides p caput uel caudā capiēs in flumē trahit atq3 occidit:qui aūt sentiunt mustellā interimere aspidē erant:nā ut ait Solinus mustellæ uincūt Basiliscum malū in terris singulare: p similitudinē ostēdit igitur qūo ludificauerit Curionē Iuba:quē admodū ichneumō serpentē:hāc enim naturam hēt ichneumon ut occidat aspidē dolo:nā cū diligēter obseruauerit ubi aspis i cauernis habitat ichneumō ad cauernulā uēit:& caudā trahit supra os illius cauernæ cū aūt caudæ ūbrā uidrit moueri irritatur aspis:ichneumō fertur huc & illuc:deniq3 excitus:serpens erumpit.at uero ichneumō agilitate corporis huc & illuc mouetur:& serpens cū iā captū eē crediderit:obliquo capite ī eā partē ubi est ichneumon flectitur:ille agilis saltu a tergo occupat eum:& guttur aspidis dētibus astrigit.hoc mō dicit fecisse Iubam:nā curio cū intentus esset ī eos quos pmisserat a tergo eū iuba īuasit:& cū oī exercitu circūuēit ut deletus occideretur bellū ichneumōis & aspidis expōit Plinius ī octauo. Hostis:ichneumon. Aspidas pharias.i.serpentes aspidas q̄ abundant in ægypto. Solertior.s.aspide:licet uenenosior sit aspis:tamen cautior est ichneumon. Prouocat: ad irā. Incerta umbra.i.concussione extremæ caudæ. Obliquans: nā obliquo capite speculatus inuadit in fauces. Effusæ serpentis: quia effundit in auras:dum credit capere ichneumonem ipse ab illo capitur. Guttura.i.sub capite ubi sanies:est nam i dentibus serpētis sanies ē Citra sa.le.i.sub ueneno letifero. Irrita pestis:nā cū elusum fuit guttur serpentis tota serpens extenditur.q̄ cū uiuit ī spiram circunuoluitur. Experimitur: explicatur. Fortuna:quia prima pugna hostes fuderat curio. Euentum:successionem ī fraudibus: nam quia uicerat ideo audatior factus erat. Ferox:ob uictoriā Nō exploratis:de more nullis exploratoribus præmissis. Nocturnum:notatur curionis imperitia:& temeritas:q̄ p ignotos cāpos eqtes miserit. Sub auroræ mo.i.simulatq3 illuxit sub ortu solis signa mouit: q̄ deniq3 exercitus seqretur. Frustra rogatus:a militibus suis ut cautus icederet. Libycas fraudēs:nā punici natura solēt eē uersuti unde Liuius de hānibale. inhumana crudelitas;perfidia plus q̄ punica. Infecta.i.ualde facta hoc loco auget:sicut Virgilius Turnus ut īfractos aduerso:uel īfecta idest imixta. Lethi fortuna:sic fata uolebāt:ut hic sponte i perniciem suā curio rueret:& q belli ciuilis auctor esset ipse inter primos periret. Lethi:propinquæ mortis.fata enim apropiquabant curioni. Auctorem:curionem qui ipsis belli ciuilis auctor extiterat:nam tribunus plæbis intercesserat:quo mius senatusconsultum fieret i sentētiā consulū qui censebant mittendum successorē cæsari: & ne cum exercitu:sed priuatus in italiā rediret: ideo partes cæsaris defēderat i sēatu:ut ille ciuilis belli auctor dici posset:auctorē belli ciuilis fuisse.Curionē mēorat etiā Pli.Nec fuit rex curio aut gentiū impator:nō opibus isignis:uti qui nihil habuerit in cēsu pter discordiam principū. Sup ardua ducit:ille nulla mōtis aspitate deterritus super oīa abrupta ducit exercitum. Abrupto milite.i.nō seruata uia.uel aspo:nā abrupta loca aspera dicimus. Cū pcul:& ubi uiderunt temere exercitū a Curiōe duci hostes sublata fuga retulere pedē ut audaciā curiōs augeret. Cū:p ardua loca multo seruato limite ducebat exercitū curio:cū pcul e specula mōtis ab hoste conspectus est:& illi non nihil rtulerēt pedē:ut ille audacius pcederet. Sua.i.ppria. Dū donec i planū ēduceret exercitū. Ille fugā:curio ubi uidit illos recedētes tāq̄ uictor eēt sine ullo ordie exercitū duxit ī planū. Patuerē do.uix i planū dīcēdrat cū undiq3 ex īsidiis exorti eēnt hostes: & nō prius sēsit illos q̄ se circūdatū aspiceret. Numidæq3 fugaces:q fugā simulauerāt. Agmē.s.ro & curiōis. Proiecit:sine ulla cōsideratiōe. Nō ti.p.nec licuit timidis fugere:nec fortib9 pugnarē:adeo erāt undiq3 circūuēiunt ut nulli se uiribus tueri. Possēt p.q̄a pugnarē nō poterāt iclusi.Fugā:nec fugerē poterāt:q̄a iclusi. Quippe:nā iter saxa & abrupta loca eqtes ipellebāt:q. si etiā calcaribus urgerēt eq cū p saxa moueri nō possent:idignabūdi frena mādabāt. Spargitq3 iubas:nā eq cū ī locis sint angustis & moueri nō possīt q̄tiūt colla

Aspidas ut pharias cauda solertior hostis
Ludit:& iratas incerta prouocat umbra:
Obliquansq3 caput:uanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprændit guttura morsu
Lethiferam citra saniem:tunc irrita pestis
Exprimitur:faucesq3 fluūt pereunte ueneno.
Fraudibus euentū dederat fortuna:feroxque
Non exploratis occulti uiribus hostis
Curio nocturnum castris erumpere cogit
Ignotisq3 equitem late decurrere campis:
Ipse sub auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris:multum frustaq3 rogatus:
Vt libycas metuat fraudes:infectaq3 semper
Punica bella dolis:lethi fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem:bellumq3 trahebat
Auctorem ciuile suum:super ardua ducit
Saxa:super cautes abrupto limite signa.
Cum procul e summis cōspecti collib9 hostes
Fraude sua cessere parum:dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis.
Ille fugam credens simulatæ nescius artis
Vt uictor medios aciem proiecit in agros.
Vt primum patuere doli:numidæq3 fugaces
Vndiq3 cōpletis clauserūt montibus agmen:
Obstupuit dux ipse simul: perituraq3 turba.
Non timidi petiere fugam.non prœlia fortes
Quippe ubi nō sonipes motus clāgore tubarum
Saxa quatit pulsu rigidos uexantia frenos
Ora tenens.spargitq3 iubas & surrigit aures
Incertoq3 pedum pugnāt non stare tumultu.

Fessa iacet ceruix:iā cū diu luctati fuerit. Artus:qa calefacti erāt labor. Ligua piecta:qd signū erat laboris Pectora rauca gemūt:sic faciūt eq: cū nimio āhelitu spirit ī trahūt:ide gemitū emittere uidēt. Vrget:ipellit. Ilia pulsus:signa sūt eq i suprema delassatione. Grauis:p grauatus diuturno labor. Lōge:p ualde. Sicca.s. præmia sit. Lupatis sanguieis.i.cruētatis frenis.lupatū gēus frenorū ē ad similitudinē dētū luporū.Vir. Et duris parere lupatis. Iā ꝗ gradatū:& seu uirga:seu calcaribus uergerent eq: tamen nō poterāt augere gradū p nimia laboris lassitudie. Addūt:addeř gradū ē augeř. Rupisse moras cor.i.equū ipulisse. Impetus: cursus bis idē dicit. Tantū pfeř: tātū ingt apropinqbat hostibus ut tela in eos torqueri possint. Oblato uul. idest oblato milite ad uulnera. At uagus afer:at uero equites hostiū postq̄ semel adepti sunt cāpū: tū uero toto cursu & īpetu in hostē delati sunt:ut puluerē excusserint:quo tāq̄ nube cælū tegi uidbař. In agmē .i.in impetū:ut inuaderēt hostes. Virg. Illi agmine facto Lacoonta petunt. Sono.s.cornipedum & tubæ.

Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus:
Oraq; proiecta squallent arentia lingua.
Pectora rauca gemūt:quæ creber āhelitus urget
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus.
Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis.
Iamq; gradū neq; uerberib; stimulisq; coacti
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addūt.
Vulneribus coguntur equi:nec profuit ulli
Cornipedis rupisse moras:neq; .n. īpetus illi
Incursusq; fuit.tantum perfertur ad hostes
Et spacium iaculis oblato uulnere donat:
At uagus afer equos ut primū emisit ī agmen:
Tum campi tremuere sono:terraq; soluta
Q uantus bistonio torquetur turbine puluis
Aera nube sua texit:traxitq; tenebras.
Vt uero in pedites fatum miserabile belli
Incubuit:nullo dubii discrimine martis
Ancipites steterunt casus:sed tempora pugnæ
Mors tenuit:neq; enim licuit pcurrere contra
Et miscere manus:sic undiq; septa iuuentus
Comminus obliquis:& rectis eminus hastis
Obruitur:non uulneribus nec sanguine solū
Telorum nymbo peritura & pondere ferri.
Ergo acies tantæ paruum spissantur ī orbem:
Ac si quis metuens mediū correpsit ī agmen:
Vix impune suos inter conuertitur enses:
Densaturq; globus:quātū pede prima relato
Constrinxit gyros acies:non arma mouendi
Iam locus ē pressis:stipataq; membra teruntur.
Frangitur armatum colliso pectore pectus.
Non tam læta tulit uictor spectacula maurus
Q uam fortuna dabat:fluuios nō ille cruoris
Membrorūq; uidet lapsum:& feriētia terrā
Corpora:cōpressū turba stetit omne cadauer.
Excitet inuisas diræ carthaginis umbras

Terraq; soluta:diffinitio ē pulueris. Torqueř:excitař. Turbie bistonio.i.borea flante p thraciā:nā bistones populi sūt inter thraces Pli. Vt uero in pedites: primo eqstre certamē fuit:cū ad pedites uēissēt:tū uero apparuit: quā īferiores essēt ro.uiribus nā cū ī eos hostes incurrerēt:quos iā circūuenerāt:quāto propius:tanto dēsiorem orbē in angustum coarctabant: adeo nō ferme telis aut gladiis occiderēř:sed corporū densatione ita urgerenř.ut multi suffocarentur. Incubuit: inuasit in pedites. Miserabile:quia quadam miseratiōe opprimebāř:cū nulla parte se defenderēt. Nullo:pro non. Discrimine: dubitatiōe:quia iam uictoria inclinauerat ad hostes:nec dubitař qsquā posset qui oppressi essent ro. Ancipites casus:qa nō dubius erat mars:apparebat eni māifeste curionē uictū esse cū suis. Sed tēpora pugnæ mors tēuit.i.progatū fuit tēpus prælii:nō ppter fortitudinē romāorū: sed qa nō breui spacio poterat tāta multitudo trucidari. Sic undiq; sep.adeo ab hostibus pmebanř:ut se ī eos cōuerteř nō possēt. Obliqs hastis:qā ī gyro dēsos ro. nō poterāt ex directo:ideo ex obliquo necesse erat feriř. Emius:qa q paulo lōgius erāt ictus telis petebāř. Nibo:multitudinē telorū cōparat nibo:nō tā dēsus iber cadeř soler q̄ tela ī ro.cōiecta ceciderūt. Pondere ferri:nedū acie ferri:sed pōdeř ipo ro.cadebāt. Ergo acies:ergo quia undiq; circūuenti erāt ro.ut sensim ī eos hostes ruerēt:effectū ē ut q̄to magis eos īuaderēt tanto densiori orbe in augustū coarctarenř. Ac siqs: is q metu pculsus ex militib; Curiōis se itra suos īce pisset uulnerabař a suis. Vix in.adeo dēsi & suffocati erat. Metuēs:metu pculsus. Correpsit.i.īcipit se itra suos. Dēsař q; g.sicuti dēsabāř hostes q circūuenerāt Gyros:quanto magis primi referebant pedem a medio:tanto orbis breuior & densior efficiebatur. Teruntur:premuntur ab hostibus & ipsi inter se. Pectus:ro. Pectore:hostium. Non tam læta tulit: dicit magnum uictoriæ fructum amisisse iubam:cum præstringerentur ac suffocarentur potius q̄ uulnerarentur occusiq; hostium sanguinem fluentem uideř nequiuerit. Fluuios non ille: uincit quidem iuba: sed non potuit spectare uictoriam:ut ex ea lætitiam capeř. Feriētia terrā:qa oppssi & suffocati moriebanř. Cōpressū:i media terra cōdensatū ab hostibus. Stetit:nō cecidit. Excitet iuisas:nūc poeta qsi detestař hāc uictoriā regis iubæ:q̄ uidebař esse pro.S.P.q.R.dicit eni ex hac uictoria ro.nihil capiūt utilitatis:sed fiūt qsi quædā ī feriæ carthaginēsiū & Hānibalis:ut ūbræ corū qa ro.cæsi fuerūt:ex hac uictoria letitiā capiāt:& pars nulla ad Pō.pueniat:nec ad sēatū populūq; ro.p quorū ptibus nūc rex Iuba pugnař uidebař. Inferiæq;:pprie dicūř sacrificia q̄ diis māibus exhibēř:& p mortuis fieri cōsueuerūt:ūde īferiæ qsi diis inferis dicebanř. Excitet:ad lætitiā. Inuisas um.i.aias iā pridē inimicas ro.

Inferiis fortuna nouis:ferat iſta cruentus
Hannibal:& pœni tam dira piacula manes
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas:uotiſq; ſenatus
Aphrica nos potius uincat ſibi:curio fuſas
Vt uidit campis acies:& cernere tantas
Permiſit clades cõpreſſus ſanguine puluis:
Non tulit afflictis animam producere rebus
Aut ſperare fugam:ceciditq; in ſtrage ſuoꝝ:
Impiger ad lethum:& fortis uirtute coacta:
Quid nũc roſtra tibi proſũt turbata? foꝝq;
Vnde tribunitia plæbeius ſignifer arce
Arma dabis populis? qd prodita iura ſeñatus?
Et gener atque ſocer bello concurrere iuſſi?
Ante iaces quam dira duces pharſalia cõferret
Spectandumq; tibi bellum ciuile negatũ eſt
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis:luitis iugulo ſic arma potentes.
Felix roma quidem:ciueſq; habitura beatos
Si libertatis ſuperis tam cura placeret:
Quam uindicta placet:libycas en nobile corpus
Paſcit aues:nullo cõtentus curio buſto.
At tibi nos quando non proderit iſta ſilere
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole roma:
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.

Nouis inferis.i.ut ſanguis ro.nũc a Iuba effuſus ſit q̃ſi iferiæ umbrarũ carthaginis. Hãnibal:q iſeſtiſſimus hoſtis ro.fuerat. Iſta.mala q̃ nũc ro.acciderũt. Mães.i.aphricãæ ũbræ. Piacula:expiatiões uidelicet ꝙ ſãguis ro.fuſus ſuit quaſi quoddam piaculum umbrarum carthaginenſium : ut nunc purgent iniuriam quam a romanis acceperunt: Libyca tellure:quæ facta eſt in aphrica. Votiſq; ſenatus : indignum eſt ꝙ ſenatus cupiat hanc ruinam romanis illatam ſibi a Iuba rege numidarum. Sibi:ad utilitatem ſuam magis q̃ Pompeii. Curio fuſas:curio poſtquam uidit ſuorum ſtragem nec ſpem ullam eſſe relicta non potuit ſuis ſuperſtes eſſe : ſed i fortiſſimos ruit : & fortiter dimicans occubuit. hiſtoriam ex Appiano ſuperius recitauimus. Fuſas campis: ideſt ſtratas iacere p cãpos. Sanguine pul.q̃a ipſe ſanguis p nimia multitudine puluerẽ humore ſuo cõpſſerat. Compreſſus : congelatus cum puluere. Afflictis rebus :poſt cædem ſuorum. Sperare fugam ideſt ſpem ponere in fuga & uitæ ſuæ conſulere. Fortis uirtute:quia ipa i deſperatione factus eſt fortis. Quid nunc roſtra tibi: nũc apoſtrophat ad Curionẽ dicens o curio : qd utilitatis aut quem fructum cepiſti ex tribunitia poteſtate:in qua te geſſiſti ut auctor bellorum ciuiliũ fieres : Ecce nunc pœnas meritas dediſti.ut te mors ꝑueniret:ãteq̃ bellũ ciuile uidere potueris. Roſtra turbata:cum populum conuocata contione cõtra ſenatũ concitabis.roſtra ſunt ſedilia populi i q̃ cõtionabundi tribuni plæbis ſedere ſolebant: ſic dicta ꝙ deuictis bello nauali ãciatibus.C.Mẽio ꝯſule:ãno urbis cccc.xvi.ex roſtris captarum nauiũ ſedilia i ſuggeſtu po.ro.ſunt ornata:unde a roſtris nauiũ ſedilia & forum roſtra appellata ſunt. Vnde:a quo foro. Plæbeius ſignifer.i.taq̃ ſignifer popu. q̃a tribunus plæbis erat. Arce tribunitia.i.tribunitia ꝑtãte. Arma.dabis po.i.armabis populum contra ſenatum. Prodita.ſ. i plæbi. Bello cõcurrere:quia ipſe auctor fuerat ciuilis belli : nã ſemp itercesſerat ſenatus conſulto: ne ſucceſſor mitteretᷣ cæſari. Pharſalia.i.cãpi philippici i q̃bus bellum ciuile geſtum eſt. Dira: i qua bellum dirum inter parẽtes & affines geſtũ fuerit. Spectandũq; tibi.i.negatum ẽ ne belli ciuilis ſpectator fieres. Has urbi miſeræ:nunc alloquitur generaliter poeta oẽs pricipes ciuitatum q ſtatum reip.perturbant:dicit enim ita cõtingere ſolere:ut patriæ dent pœnas:quas ẽt ipa pria non mediocriter paſſa eſt:ſicut nunc contigit curioni:q quia auctor belli ciuilis extiterat dedit pœnas priæ ex q̃bus ipa quoq; pria non mediocrem dolorẽ & iniuriã accepit. Ferre datis:ut ferat:q̃a hoc ipo patria dolet ꝙ q̃uis iniuriã accepit a uobis:tamen uos ꝑderet noller. Luitis arma.i.pœnas datis bellorum quorũ auctores fuiſtis. Libertatis.ſ.tuendæ. Quã uindicta.ſ. offenſæ libertatis:ſi ita dii libertatem po.Ro.defendere uoluiſſet ſicuti uindictam ſumpſerunt de his q libertatem offenderunt:i perpetuum reſpub. maneret:ſed qui contra libertatem fecerunt pœnas q̃dem dederunt:nam Marius & Sylla & Cinna:& pauloãte ſaturninus tr.ples poſtea cæſar &.M.Anto.crudeli morte perierunt dicit ergo ꝙ dii uidicant eos q contra libertatem faciunt.& remp.peruertunt probans exemplo curioni. Paſcit:q̃a iacet inſepultum. At tibi nos:& ne quis forte exiſtimet hoc me de Curiõe dixiſſe ꝙ ſeditioſus fuerit:& auctor bellorum ciuilium:quaſi contra eum inuehi uoluerim:tamen non fraudabo eum meritis laudibus:nam etiam ſi ego tacuiſſem:quæ pauloante expoſui:tamen fama ipſa uulgaſſet:unde quod ad laudem eius pertinet:non prætenbo. Nos:ego Lucanus niſi iſta narrarem:fama ipſa uulgaſſet. Iſta:ideſt facta tua o curio. Omne ſenium.ideſt omnem uetuſtatem:quæ nunc etiam poſt tot annos narratur quaſi recens fuerit clades curionis. Meritæ uitæ:quia multa tibi bono partim fortuna:partim natura data fuerunt:ſi modo his bonis in meliorem partem uti uoluiſſes:non omnino tibi culpa eſſet aſcribenda:ſed temporibus . nam illis tẽporibus natus es quibus diſciplina bene uiuẽdi de ſuo curriculo labi cœpat. Haud aliũ tãta:laus maxia curioni.dicit nullũ unquã i urbe ro.adoleſcentẽ tãtæ idolis fuiſſe quã curio:ſi recta ſecutus fuiſſet:fuit eni eloquẽtiſſima Curionũ familia:& i ea tres cõtinua ſerie oratores claruerũt.Soli. Indoles: ꝓprie ẽ ſpecies futuræ ꝓbitatis. Leges deberẽt:ſi ipe igenii acumie leges ciuitatis defenderẽ:uoluiſſet:Nũc eni fruſtra ſpauit Cicero remp. afflictã & oppreſſam miſeris temporibus & perditis moribus in ueterem libertatem uendicaturum.

Perdita.i.perniciosa:nã corrupti mores ciuitatis nocuer tibi o curio:neq; ab his te cauer didicisti:sed aliorũ cõsuetudinẽ secutꝰ es. Ambitus.i.supflua cupiditas honorũ. Luxus:luxuriose uiuẽdi cõsuetudo q̃ ciuitatẽ omnẽ corrũpebat. Metuẽda facultas:qa diuites usq; adeo facti erãt potẽtes ut formidolosi cẽnt reip. Dubiã: icertã mẽtẽ:qa hic te trahebat reip.amor.ide uero cupiditas honorũ.sed tãdẽ uicit parua cupiditas. Tulerũt tor:q̃si excusat eũ:q; illa cõsuetudo ad malũ oẽs contraheret nimia cupiditate incẽsos.tanq̃ torrẽs:qui liquæ factis nubibus & effusis imbribus tanto impetu fertur:ut nullum prorsus obstaculum resistere possit. Mutatus.s.a proposito honesto. Fuit momentũ.i.inclinatio rerum. Gallorum captus spoliis:quia magna munera a cæsare accepit curio ut partes suas defenderet:cũ tri.plæ.esset. Cæsaris auro quod igens ex puicia quam debellauerat secum attulerat.Nã auctorẽ Appiano: curionem ut p se ageret plurimo ære alieno opressum facile adegit cæsar. Ius licet:non parua eum nunc uituperatiõe onerat.Dicit enim quamuis alii principes q bella ciuilia mouerũt patriæ libertatẽ emerint.tamen cum cæteri emerit libertatẽ.hic solus inuentus est qui uenderet. Licet:intelligitur tamen. Ius:idest potestatem sibi fecerũt armis. In no.iug. idest i ciues. Sylla marius.qa marius & sylla de ipso paribus uiribus decertarunt. Cinna:qui Octauium collegam suũ trucidauit ipsum Mariũ e libya uocauit ad perdendam urbem. Cæsaræque domus series: quia ad Neronem usque cæsares imperauerant.nam oẽs Impatores cæsares dicti sunt a Iulio Cæsar prio. Tanta potestas.ut ipsi imperium romanũ teneant in quo totus terrarum orbis continetur. Emere oẽs urbẽ:q̃uis isti libertatẽ nostrã usurpauerit tamẽ emerũt. Hic.scilicet Curio uẽdidit urbẽ:qd itelexisse credit Vir.i æneι.Vendidit hic auro patriã acceptis scilicet mũeribus a Cæsar.nã plurimo ærealiẽo oppssum facile adegit Cæsar:ut p se pugnaret.

Perdita tunc urbi nocuerunt sæcula:postquã
Ambitus & luxus & opũ metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerũt:
Momentumq; fuit mutatus curio rerum:
Gallorum captus spoliis & cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens:mariusq; ferox:& cina cruentus
Cæsareæq; domus series:cui tanta potestas
Cõcessa est:emere omnes:hic uendidit urbẽ.

M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bello
rũ uulnera passos
In macedũ terras:mi
scẽs aduersa secũdis
Seruauit fortuna pa
res tam sparserat hæmo
Brũa niues:gelidoq;
cadens athlãtis olym
Instabatq; dies q-po
dat noua noia fastis:

Pharsaliæ liber Quintus.

Ic alterna duces:hic cõtiñẽ quõ Cæsar atq; Põpeius se i epirũ ɼcepunt.nec pcul alter ab altero erat.Primũ qdẽ conatus ẽ Cæsar Põpe.obsider & eũ magno uallo & fossa itercluder:qd fecit:sed ita ut maiorẽ iopiã obsidẽtes paterẽr q̃ obsessi.Cũ iteri Cæsar cũ suis fame maxia laborarẽt:adeo ut radices herbarũ i usũ cõuerteret.Tãdẽ pom. tãetsi oia abũdẽ sibi suppeditarẽr:idignatus q; a Cæsar itercluderẽr: cũ bene gerẽdæ rei occasionẽ cepisset adhortatus suos:uẽit extra uallũ:ubi aliq̃ diu pugnatũ :ẽ tãdẽ i fugã cõuersis Cæsarianis Pom.eos psecutus ẽ usq; ad uallum:& nisi Pom. humãitas & cõmiseratio fuisset:eo die actũ erat de Cæsar:sed iussit militibus suis ut ciuibus parcerẽt.Appianus tamẽ dicit: Pom.conuersis militibus Cæsaris i fugam uoluisse bellum uno ope cõficere nisi a labieno phibitus fuisset. Cæsaremq; dixisse:bellũ ea die finem habiturum fuisse:si hostes ducem q uictoria uti sciuisset habuisset.post hanc pugnã se i thessaliam uterq; recipit.ibiq; rursus cum cæsar magna inopia laboraret.nec dubium esset qn necessitate ipsa cogente ad oẽs cõditiones pacis accipiẽdas uẽturus esset:q cũ Pom.erãt q̃si uictoriã i mãibus haberẽt:nõ prius destiterũt q̃ ipsũ ipulerũt: ut i cæsarẽ bellũ moueret:qd ubi psẽsit cæsar licet fame igẽti laboraret:tamẽ magna lætitia affectus ẽ.& uniuersos milites suos ad pugnã adhorattus. Sic fortũa seruauit pares duces:hactẽus fortũa nõ magnope:aut Cæsari:aut põ.fauit:ido pares. Alterna uulnera:qa i hispãia Põ.cladẽ accepat amissis Petreii & Afranii exercitibus:In illirico mari cladẽ ppessus erat cæsar Amissa naue opitergiorũ i Africa amisso Curiõe cũ exercitu. In macedũ terras.i.fortũa dubia se pstitit utriq;.donec puẽtũ ẽ i Macedoniã & a uicinitate Thessaliã itelligit.i q̃ tũc cæsari fortũa se totã cõcessit:aut macedũ terras uocat epirũ.nã macedoniã epiroticas terras i solis occasũ ɼcedit auctor Pli. Iã sparserat hemo:iã iqt appropiq̃bat pricipiũ ãni:quo noui magistratus creari solẽt.& noui cõsules inire magistratũ ãteq̃ magistratus cõsulũ exiret:uidelicet Lẽtuli & Marcelli curiã habuer i Epiro.ut d sũma rerũ cõsultarẽt. Hemo:mõte Thessaliæ cuius e sex miliũ passuũ excælsitas Pli. Cadens atlãtis.s. sparserat niues.i.occidẽs:sumit tẽpus quo res gesta fuerit uidelicet i fine Nouẽbris.nã stellæ q̃ sũt iter finitionẽ tauri & caudã arietis pleiadẽs dicũr :la.autẽ uergiliæ.hæ.xi.Nouẽbris occider icipiũt.&.ix.die gladius oriõis occidẽ icipit p atlãtidas ergo.i.p pleiadas filias atlãtis ex pleiõe significat nouẽbrẽ:i decẽbri autẽ finis ẽ magistratuũ.nã calẽdis Iãuarii noui cõsules magistatũ inibãt. Gelido olimpo: qa icipiebat hyẽs. Atlãtis:patrõymicũ ẽ fœ.& unã p oibus posuit. Instabat:qa mẽsis unus cũ dimidio erat:ab occasu nouẽbris usq; ad pricipiũ sequẽtis anni:quo magistratũ noui cõsules ineunt Fastis.fasti libri sũt qbus noia consulum continentur:bene ergo noia fastis dicit:qa cũ noui cõsules creãtur:etiã eorũ noia fastis iscribũtur.

Quiq; colit primus ducentem tēpora ianū.
Dum tamē emeriti r̄manet pars ultima iuris:
Conſul uterq; uagos per belli munia patres
Elicit epirum:peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres:ſecretaq; rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia tectis.
Nam qs caſtra uocet tot ſtrictas iure ſecures?
Tot faſces:'docuit populum uenerabilis ordo
Non magni partes:ſed magnū i partibꝰ eſſe:'
Vt primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum
Lentulus e cælſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia:ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis non qua tellure coacti
Quāq; ꝓcul tectis captæ ſedeamus ab urbis
Cernite:ſed ueſtræ faciem cognoſcite turbæ.
Cunctaq; miſſuri primū hoc decernite patres
Quod r̄gnis populiſq; liquet nos eſſe ſenatū
Nā uel hypboreæ plauſtrū glaciale ſub urſæ
Vel plaga qua torrēs clauſuſq; uaporibꝰ axis
Nec patitur noctes:nec iniquos creſcer̄ ſoles.

Colit:obſeruat tanq̄ diem feſtum. Ianum:menſem ianuarium a iano dictum. Dum tamē:q̄uis inſtaret finis:conſulatus āni illius:tamen anteq̄ finirent magiſtratum ſuū conſules ſenatū uocarūt i epirū:& ibi curiā ro.ſtatuerunt. Conſul uterq;.ſ.Lentulus & Marcellus. Epirū:ſubaudi i. Pars ulti.ſ.menſis unius cum di mido. Emeriti iuris.i. poteſtatis ſuæ prope iā finitæ.emeritus dicitur q ſui officii debita officia peregit:ſicut emeriti milites. Per mu.i.uagos ꝓpter diuerſa belli officia:qa alii i alteram prouīciam miſſi fuerant. Pere/grina ac.ſ.quali cōmiſeratio ē q̄ miſera conditione fuit;tūc temporis po.ro.qa coactus eſt i epirū miſera ac ſor/dida ſede curiā ponere. Sordida:comparatiōe urbis Romæ. Hoſpes curia:pro hoſpita qa i aliēa regiōe. Iuēiſ hic & hæc hoſpes & hic hoſpes:& hæc hoſpita. Secreta.i.conſilia q ſecreta eē cōſueuerunt. Nā qs: qs enim appellare auſus fuerit caſtra:ubi ſenatus ſuit omnis? Tot faſces:uidelicet.xxiiii.ſecures:nam duo conſules erāt:& uterq; habebat.xii.lictores qui præ/cedebāt geſtantes manibus ſecures.ut reos punirent. Quis uocet.q.d.nemo appellaret caſtra. Venera/bilis ordo:ſenatus ille uerēdus facile declarauit oibus non ſe eſſe in partibus Pompeii.ſed Pompeium eſſe i partibus ſenatus:quia Pompeius eſt ſub ſenatu. Vt primum mœſtum:hæc oratio Lentuli quā ad ſenatū habet in deliberatiuo genere eſt conſtituta refert enī de bello contra Cæſarem gerendo & ſententiā ſuam dicit pro libertate aduerſus eos q hoſtes patriæ facti & iudicati ſunt.habet etiam ſuaſionem.Suadet enī ꝑ patria fortiter pugnandum:& nihil omnino omittē dum q̄ ad libertatē tuendam & conſeruādam ptineat deinde argumentum ſumit ab honeſto:poſtea a poſ ſibili qđ uidelicet etiam uiribus ſuperiores ſint ſena/tores. cum maior pars ſenatus & ciuitatis cū ea parte ſentiat quæ libertatem tueſ:deīde etiā imperiū ma/gna ex parte populi romani cum eo ſentiat.ut iam prope uictoriam certam i manibus habere uideanſ: primum igitur lētulus hortaſ patres conſules:ut ma gno animo eſſe uelint:nec poteſtatem & ius ſuum ex loci qualitate intueri:ſed ex dignitate ipſorum q ubi cunq; fuerit eādē poteſtatē habent. Lentulus: alter conſul. Vt.p.m.quam primum preſens mœſti ſiluerūnt:ſtati in excælſū locū Len.cōſcendit:ut eius ſentētiā omnes audire poſſent. Tenuere ſil.c.hypallage:pro mœſtus cœtus ſilentium tenuit. Indole ſi.d.& qa mœ/ſti erant pa. q̄ in aliena ac peregrina ſede curiam habebāt ipſos conſolatur:ut propterea non uelit maieſtatē ſuam diminutam credere:quod procul a patria i aliena regione ſedem poſuerint ordo tendit uſque ad eum locum:o patres cernite. Indole.i.incremento uirtutis: quia in doles non ſolum ſignificat ſpeciem futuræ probitatis i adoloſcente:ſed etiā in adulto uirtutis crementum:ut apud Liuiū:tanta īdoles i Lauina erat. Ro bur ieſt.i.ſi uirtutis aliqđ ueſtigiū maiorū ueſtrorū i uobis remanet. Coacti:cōgregati. Captæ ſedeamus: a.u.beniuolentiam comparat a pſona aduerſariorū cū eos dicat ipſos q contra patriam arma tulerit & eā q̄ſi ab hoſte captam teneāt. Primum hoc:ut nos pro arbitrio noſtro q̄cquid in remp.uiſum fuerit: ſtatuere ac decernere poſſimus. Nam uel hy.in eo perſiſtit ut oſtēdat eos ius & poteſtatem habere imperandi populis cum cauſam ſuam honeſtam oſtendit:a cauſa noſtra beniuolentiam captamus ſi eā laudando extollemus: aduerſariorumque p cōtentionem deprimemus extollit cauſam ſuam q̄ arma pro patria: ꝑ libertate: ꝑ diis penatibus:pro rep.ſumpſerūt:ideoq; ubicunq; fuerit: exiſtiment ſe eos eē q̄ poteſtatem habeant recte & pie gerēdi bellum aduerſus hoſtes patriæ:ſiue ſub frigida:ſiue ſub torrida zona fuerit:deniq; i remotiſſimis or/bis terrarū partibus conſtituti ibi curia eē intelligeret.non.n.locus ſenatum facit:ſed ſenatus curiā. Nā uel hyporeæ: ſiue ſub frigidam:ſiue ſub torridam zonam delati fuerimus ibi & curia & ſenatus erit. Hyp/urſæ.i.ſeptentrionalis:nam hypborei montes dicuntur a ſeptentrione quaſi ſupra boream:Hyperborei ico/lunt penepteraphorō quē ultra Aquilonem dicūt iacere:gens beatiſſima:eam Aſiæ magis quā Europæ qdā dederunt:ſunt in Europa auctore Solino apud quos mundi cardines eſſe credunt.& extimos ſyderum am/bitus:ſunt qui putent nō quotidie ibi ſolē ut nobis:ſed uernali æqnoctio exoriri: autumnali occidere:ita ſex mēſibus infinitū diē:ſex aliis continuā eſſe noctem:de cælo magna clæmētia auræ ſpirant ſalubriter: nihil noxium flatus habēt:domus ſunt nemora uel luci i diem uictus arbores ſumminiſtrant: diſcordiā neſciūt: ægritudinē nō īqetantur. Plauſtrū glaciale:qa regio frigidiſſima ē & rigeſcit. Vrſæ:quæ circa polū arcticū uergitur ad ſimilitudiem rotæ:& ſtellæ quæ præcedūt Bootes appellatur quaſi dux & gubernator plauſtri. Torrēs pla. feruida zōa. Axis:antracticus axis. Vaporibus:feruoribus zonæ torrētis. Nec patiſ noctes:qa ibi ſemp i eodē ſtatu nox & ſol pmanēt.i.ſemp æqnoctiū ē. Iniquos itempatos:Vir.Dirimit plaga ſolis iniq.

Si fortuna ferat: rerum nos ſumma ſequetur
Imperiumq; comes: tarpæia ſede peruſta
Gallorum facibus: ueioſq; habitante camillo
Illic roma fuit: non unquam perdidit ordo
Mutato ſua iura ſolo: merentia tecta
Cæſar habet uacuaſq; domos: legeſq; ſilentes
Clauſaq; iuſtitio triſti fora curia ſolos
Illa uidet patres plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quiſquis non exulat: hic eſt.
Ignaros ſcelerum: longaq; in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor: omnia rurſus
Membra loco redeunt: en totis uiribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi: iacet hoſtis ĩ undis
Obrutus illyricis: libyes ſqualentibus aruis
Curio cæſarei cecidit pars magna ſenatus.
Tollite ſigna duces fatorum impellite curſũ.
Spem ueſtram præſtate deis: fortunaq; tãtos
Det nobis animos: quantos fugiẽtibus hoſtẽ
Cauſa dabat: noſtrũ exhauſto ius clauditᷣ ãno
Vos quorum finem non eſt ſenſura poteſtas
Conſulite in medium patres: magnũq; iubete
Eſſe ducem. læto nomen clamore: ſenatus
Excipit: & magno fatum patriæq; ſuumque

Summa rerum: ideſt imperium. Tarpeia ſede: probat a ſimili: nam ſicuti capta reliqua urbe capitolio incolumi ibi ſenatus permanebat: & ideo curia in capitolio erat: idem etiam nunc dicit capta urbe ab hoſtibus hic nos habitantes curiam facimus. Nota eſt hiſtoria: ad Alliam fluuium Galli fabiũ conſulem cũ exercitu fuderunt: & ad urbẽ ro. contenderunt: Et primo quidem metuentes inſidias: nonnullos præmiſſerunt: q diligēter omnia ſcrutarentur: quibus exploratis neminem exire uidẽtes ſtatim ingreſſi ſunt mœnia: & uaſtam urbem atque deſertam reliquerunt nam Ro. relictis ſenibus & in belli turba cæteriſq; qui arma per ætatem ferre non poſſent capitolium conſcenderant: ſed eo tpe Camillus qui ardeæ exultabat pp pdã ueientanã male diuiſam: Dictator abſens creatus: poſtq̃ audiuit urbem captam a gallis miſertus ẽ patriæ: & cũ aliquot copiis: gallos propter uictoriam negligentiores inuaſit & eos partim ſopitos ac temulẽtia oppreſſos occidit. Illic roma fuit: ubi ergo fuit camillus Dictator cũ exercitu ro. illic roma eſſe conſueuit: pari ratione & nos hic Romã eſſe putemus. Mutato ſolo: ideſt regione. Mœrentia tecta: hactenus beniuolentiã auditorum cõparauit a ſapiẽtia eoꝝ: quia ſenatus ſapienter iudicauit: ut ubicunq; eſſẽt ſe ius ĩperii tenẽ decreuerint. nũc beniuolentiã captat a perſona aduerſarioꝝ cũ adducit eos in inuidiam: oſtendes eorum uĩ potẽtiã: nobilitates: affinitates: oſtendit potentiã & uĩ cæſaris qui patriã tanq̃ hoſtilem occupauerit armis. Tecta Cæſar habet: non eſt dicendum romæ ſenatũ eſſe: & curiam: cũ in poteſtate Cæſaris ſit deliberare quicquid uoluerit. Vacuas: ſcilicet ſenatoribus: Legeſq; ſilentes: quia non poſſunt uim ſuam obtinere: poſtq̃ ſemel armis oppreſſæ ſunt. Triſti iuſtitio: quia ſemper iuſtitium triſtitiam ſignificat: quaſi iuris ſtatium. Curia: ĩ qua nos ſenatores conſiſtimus. Ordine ꝺ tanto: adhuc in eo perſiſtit ut ĩ inuidiam adducat: de tãto ordine ſenatorio nemo abeſt a nobis: niſi q exul ẽ cũ Cæſare: nã q hoſtes patriæ adiudicati ſunt hi ēt exules ſunt. Nõ exulat: cũ Cæſa. Hic: apud nos. Ignaros ſce. ante inqt cũ maxĩa trepidatione ciuitas plena eẽt ſperſi fuimus ĩ diuerſa loca: ꝓut quẽq; ĩpetus tulit. nũc deniq; cũ reſpirauimus ĩ unũ eundẽq; locũ oẽs cõuenimus. Ignaros. ſ. ſenatores: q diu a ſceleribus huiuſmodi alieni fuimus: uel ignaros. i. qui nunquam timere poterunt tantum ſcelus: ut cõtra patriã cæſar arma ſumeret: poſtq̃ audiuerunt q rubiconem trãſiuit cõtra leges & iura ciuitatis. Lõga pace: quia omnes q diu in pace conſtiterunt oĩ tumultu facile cõmouentur atq; ꝑturbanᷣ. Rurſus: poſtq̃ reſpirauimus. Mẽbra. ſ. totius ſenatorii ordinis. En totis uiribus: ideſt pro toto orbe terraꝝ ſuperi compẽſant Italiã. benedixit: nã oĩs terraꝝ orbis cõmotus ẽ Italiæ gratia. Iacet hoſtis: poſtq̃ cauſam ſuam honeſtam oſtẽdit: extollendoq; illam laudauerit: & aduerſariorum ꝑ cõtẽptionem deprimẽdo: nunc arguit à poſſibili nam oſtendit totius terrarum orbis uires cum ſenatu populoq; Ro. conſenſiſſe. ut dubitari non poſſit: quin ab ea parte conſecuturi ſint uictoriam: & commemorat uictorias quas pauloante in illyrico & Aphrica partes ſenatus habuerunt: ſed nullam mentionem facit cladium: quas habuere: præſertim amiſſorum exercituum in hiſpania: oratorie enim facit: ut ea quæ cauſæ ſuæ proſunt commemoret: quæ autem obſunt prætereat. Hoſtis in undis obrutus: quos Octauius Libo uicerat: & opiterginos præcipue qui ſeipſos occiderunt. Curio: a rege iuba cum exercitu deletus. Squallentibus: ſterilibus aridis app. Pars ma. ſe. quia curio erat Patricius nobilis & magna: indole fax & caput bellorum. Tollite ſigna duces: poſtq̃ ſemel fortuna nobis obſequi cœpit: ſequamur eam. Fatorum impellite curſum: urgete fata ut feſtinantius uictoriam ex hoſte obtineamus. Fortunaq; tantos: ſi magno animo patriam deſeruimus maiore nunc animo retentemus: quando aſpirare fortuna nobis cœpit: & ẽ argumẽtũ a minori ad maius. Cauſa. ſ. melior: quia meliorẽ cãm uoluimus ſe q potius deſerendo patriam: q̃ contra libertatem aliqd & dignitatem ueſtrã facere. Noſtrum ius. i. poteſtas conſularis: nos iam inquit uenimus ad finẽ magiſtratus noſtri. Vos quoq;: uos o patres conſcripti qui perpetuo duratis (non enim ad tempus ſenatores erant) conſulite in medium: & in cõmune quid uobis de repu. uideatur. Læto no. c. nunc dicit quomõ in ſententiam Lẽtuli conſulis factũ ẽ ſenatuſcõſul. ut magnus Pom. exercitus imperator decerneretur: Tunc enim omnes maximo clamore lætitiam ſuam ſignificabant deinde decretum eſt ut honor haberetur his ciuitatibus & populis: qui ſenatum populumque Romanum: ſequerentur. Magno fatum: & ſummam rerum Pompeio demandauit ſenatus. Fatum: fortunam.

Imposuit;tunc in reges:populosq; merentes
Sparsus honos:pelagiq; potēs phœbeia donis
Exornata rhodos:gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti:fama ueteres laudantur athenæ.
Massiliæque suæ donatur libera phocis:
Tum sadalim:fortēq; cotym:fidumq; p arma
Deiot ru:& gelidæ dominum rhasipolin oræ
Colaudant:libyamq; iubent auctore senatu
Sceptifero parere iubæ:proh tristia fata
Et tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ ptolemæe pudor:crimenque deoꝝ
Cingere pellæo pressos diademate crines
Permissū ē sæuū i populos puer accipis ensē.
Atque utinam i populos.donata est regia lagi
Accessit magni iugulus:regnum que sorori

Tunc in reges: deinde decreuerunt ut honores haberentur his qui in fide & officio senatus populiq; Romani permanerent. Sparsus diuisus. Merentes bene de populo romano. Rhodos phœbeia:quia ibi fuit colossus Apollinis miræ magnitudinis a chare lyndio tanta arte fabre factus ut inter.xii. mirabilia mundi connumeretur:quamuis Strabo hanc statuam Iouis fuisse dicat:aut phœbiam appellat quod cælum nunq̄ ita nubilum est:ut in sole rhodos non sit:ut ostendit Solinus Potens.quæ potentissima fuit classe & nauali bello. Iuuentus taygeti.idest laconica.nam taygeti mōtes sunt laconicæ regionis. Inculta:idest modico cultu contenta:utpote:quæ legibus Ligurgi ad rigiditatem istituta fuerat. Fama ueteres laudantur:q̄ non solum ciuitas fuit bonaꝝ artium inuentrix sed etiā fama q̄ i officio populi romani permanebat. Athenienses enim ut libro nono ostendit Strabo regali prius gubernabantur imperio in pupularem postmodum transiere statum:Romanus senatus eos popularem statum agentes accipiens:proprias ipsis leges i institutaque seruauit & libertate donauit. Veteres athe.i.uetustate ipa nobile.nā ex Asia.cilicibus.athēis corcyra.pōto.& bithynia magnā classē coegerat Pō.

Phocis.unde uenerāt qi gallia Massiliā cōdiderunt donat libertate i gratiā massiliæ. Suæ mas.q̄a ex phocensibus originem traxerunt massilienses. Phocis: auctore Stra. li.nono apposita est Boetiæ:phocensium ædificium est Massilia:ut idem refert:petroso in loco sita:cui quidem pontus subiacet de qua plura superius. Tunc sadalim.sadalis & cothis ex thracia duces auxilia cum equitibus suis miserant. Deiotarū: quia cum septem milia equitum haberet Pompeius Deiota.quia peditibus plurimū utebant antiqui:milia multa peditum ei misit: Ariobazanes ex Cappadocia ad eundem numerum miserat equites & Rhasipolis ex Macedonia præerat ducentis equitibus: qui cum Pompeio militabant.Deiotarus orientalium Galatharum Tetrarcha. Ariarathes Cappadocum Rex: Armeniorum intra Euphratem incolentium taxiles princeps: Armeniorum uero supra Euphratem Megabates:alii præterea inferiores potentia dynastæ ad belli ciuilis laborem sub Pompeio militauerunt: ut refert Appianus libro secundo & quicunque in circuitu maris orientem uersus incolunt fere omnes ad eum uenerant. Collaudant:senatores. Fidum deiotarum quia donec bella ciuilia durarunt semper fidelissimus populo Romano fuit. Gelidæ oræ:scilicet Macedonum.rhasipolis enim ex Macedonia equitibus ducentis p̄erat. Libyamq; iubent:iubent etiam iubā regem esse Numidiæ quia pauloante pro senatu Curionem cum exercitu deleuerat. Proh tristia fata.in exclamationem prorumpit:q̄ inter cæteros Reges Ptolemeus quoque rex declaratus sit:qui deinde magni Pompeii causa fuit mortis:& auctor cuius caput obtruncatum Cæsari obtulit. Tristia:idest miserrima & aduersa populo romano. Dignissime regno: dignissimus prope rex eras gentis. Non fidæ idest perfidæ:quæ tibi simillima esset. Pudor fortunæ : Nam fortunam pudere debuit q̄ ad regiam maiestatem te peruexerit. Crimenque deorum:quia dii:in hoc peccasse uidentur q̄ ipsum Regem dici passi fuerint. Pellæo diademate:idest Alexandrino nam pella(ut refert Strabo) Macedonum metropolis fuit:Philippi & Alexandri patria:unde Pellæus idest ægyptius:Alexandriam enim de nomine suo condidit Alexander Iuuenalis.Vnus pellæo iuueni non sufficit orbis.Pellæo igitur idest alexandrino quia urbem ipsam amplificauit. Puer accipis ensem:quia adhuc puer sub tutela aliorum uiuebat.Principes autem erant Photinus & Achillas : quorum consilio res omnes Ptolemeus gerebat. Atq; utinam:scilicet accipias in populos & non in Pompeium. Donata.scilicet patri tuo senatusconsulto:a quo pater acceperat regnum ægypti:in eum postea tantum nefas ausus es perpetrare. Regia lagi:quia primus inter Aegypti Reges lagus fuit nam cum multos annos permansisset lagidarum imperium tandem euersum est:nam Ptolemæus lagi filius Alexandro successit:Ptolemæo autem (ut refert Strabo)philadelphus.philadelpho euergetes: postea philopater agatocliæ:postea Epiphanes:postea philomator filio a patre imperium accipiente: hinc uero frater successit secundus Euergetes nominatus.hunc physconem dicunt : cui Ptolemeus cognomento lathurus successit.Lathuro auletes Cleopatræ pater:qui præter alia flagitia: etiam choraulam exercuit:hic est quem Alexandrini exegerunt:quem Romam profectum Pompeius successit:& Senatui commendauit.Ptolemeus itaque a Gabinio reductus:non multo post morbo absumptus.relictis duobus filiis & totidem filiabus · quarum grandior erat Cleopatra: Alexandrini & puerum natu grandiorem & Cleopatram regno perfecerunt:sed pueri familiares : mota seditione Cleopatram eiecerunt:Cæsar adolescentulum interemit & Cleopatram ab exilio reuocatam ægypti Reginam constituit. Iugulus magni : quia simul cum regno factus es potens cædis Pompeii. Accessit magni iu. scilicet potestati tuæ. Regnumque sorori:& quia te regem senatus populusque romanus declarauit : ereptum est regnum sorori tuæ Cleopatræ.

Ereptum est: socero ꝗ nefas: iam turba soluto
Arma petit coetu: quæ cum populiꝗ ducesꝗ
Casibus incertis: & cæca sorte pararent:
Solus in ancipites metuit descendere martis
Appius euentus: finemꝗ exprimere rerum
Sollicitat superos: multosꝗ obducta p annos
Delphica fatidici reserat penetralia phoebi.
Hesperio tantum quãtum submotus eoo
Cardine parnasus: gemino petit æthera colle.
Mõs phoebo bromioꝗ sacer: cui numĩe mixto
Delphica thebanæ referũt trieterica bacchæ:
Hoc solum fluctu terrãs mergente cacumen
Eminuit: pontoꝗ fuit discrimen & astris.
Tu quoꝗ uix sũmã seductus ab æquorꝭ rupẽ
Extuleras: unoꝗ iugo parnase latebas.
Vltor ubi expulsæ premeret cũ uiscera partus
Matris adhuc rudibus pæã phytona sagittis

Soceroꝗ nephas: quia quod nephas erat Cæsari occidere generum: eripuisti ut o Ptolemæe. Tunc turba: nunc dicit quomodo senatu dimisso omnes se ad arma parabant: Sed appius unus ex oibus oraculum sciscita ri constituit: quid nam facturus esset: an bello ciuili interesset: an a bellis segregatus recessum aliquem elige/ ret: ubi quietus ab oi cura & periculo redderetur: Venit igitur delphos: & oraculum illud ausus est mouere quod per multos annos tacuerat: Diuinum ipsum domicilium: auctores certi memorãt profundã & curuã esse speluncam: non admodum lato ore patentem: unde auram quidem referri sacro efflante numine: excel/ sum autem ostio imminere tripodem: quẽ cũ Pythia untes ĩscẽderit hausto diuinationis spiritu dei respõ sa referre: & metro & oratiõe soluta: auctore Strabo. sed anteꝗ narret: qd agnouerit ĩ antro delphici apolli nis: describit prio locũ ubi ante themis respõsa dare consueuerat deinde apollo delphicus. Soluto cæ.i. dimisso senatu. Ancipites euẽ.qa martis euẽtus sẽp ĩcertus ẽ. Sollicitat: cũ solicitudie ĩqrit. Exprome/ re fi.re.i.ut exprimãt & apiãt quẽ finem res hĩ taturæ sint. Multosꝗ ob.quia ĩter cætera signa aduẽtus do mini iesu christi: hoc etiam præcipuum fuit: ꝙ statĩ omnia oracula tacuerunt. Hesperio: dicit autem pe tisse antrum cyrrhæum: ubi colebatur apollo: ĩ quo adytũ erat illud nobile quo plæbas cũ aduenisset nu/ mine Apollinis afflata futura oia resciscerect: atꝗ ex his quæ consulentes scire uolebant aperiret: dicit ãt locum esse ĩ umblico orbis terrarum. Hespio eoo: nã parnasus mons est in medio orbis terraꝝ Nam(ut refert pindarus) cum Iuppiter scire uellet: ubi nã esset medium orbis terraꝝ aquilas duas: alteram ab oriente alteram ab occidente misit: & ubi inuicẽ oc/ currerent: ibi mediũ orbis terrarum esse intelligeret occurrerunt autem in parnaso monte hic appellatur umbilicus orbis: quod etsi Varro plane inficiaꝭ. Vir. tamen ait: Delphos pythius orbis umbilicum. Hic mõs ut li.nono refert Stra. usque ad occiduos phocidis montes locatus est: eius latus ĩ occasum prospectans Locri & Ozolæ possident: australe uero Delphi: locus sane petrosus: spectaculi formã habens in eius cacumi ne templum surgit: & oppidum in circuitu stadia.vi.ac.x.cõplectens supra illud lycorica sita est: quo in loco antiquitus delphi supra tẽplũ consistebant: hoc autem tempore circa ipsum affines castalii fontis sua locarũt domicilia ante urbem autem cirphis ex haustrali parte periacet rupes sane prærupta: at sub cirphi urbs uetu sta iacet cyrrha ad mare locata: ab ea incipit ad delphos ascensio stadia fere.lxxx. Gemino colle: est enim par nasus biceps (ut antea dictum est) parnẽsusque iugo missit desertus utroꝗ: Nam ab australi parte habet cir/ phim præruptam rupem: cum profunda ualle per quam plurimus amnis effunditur: A qua diuisione biceps cognominatur: illic phoebus & bacchus collebantur ut asserit Macrobius: qui tamen eiusdem numinis sunt & potestatis: auctore Diodo. Bromio: baccho βρωμοσ significat impetum uel sonitum uel ꝙ ebrii impe/ tuosi sint & uocem incompositam emittant: aut quoniam in bacchi ortu tonitru insonuit. Numine: ipsius bacchi: quia propter uinũ in furorẽ uersæ sacrificia bacchi colebant. Mixto: inserto ipsis bacchis. Bacchæ: sacerdotes bacchi.græ.Mænades dicuntur quasi insanientes: μαιομαι insanio. Referunt: repræsentant. Trieterica: sacrificia bacchi triẽnalia ꝗ ternis quibusꝗ annis celebrabanꝭ: a τρειο: & ετοσ annus. Thebanæ: nam & thebanæ mulieres hæc sacrificia colebant sicut delphicæ. Solũ eminu.i.apparuit supra terras tẽpore diluuii quo oẽs terræ obrutæ sunt. Pontoꝗ fuit: ꝗ mare a cælo discerneret. Discrimen: interuallum & sepa ratio. Extulleras: extra diluuium. Sũmã rupẽ: cacumia. Vno: alteꝝ quidẽ iugũ obrutũ erat: alteꝝ appare/ bat. Vltor ibi: dicit ibi phytonẽ serpẽtẽ ab Apolline occisũ fuisse: cũ primũ e uẽtre matris eductus est: nã ut ĩ fabulis ẽ.Iuno irata ꝙ Latona grauida esset ex Ioue: ipsam p totũ orbẽ ꝑsecuta ẽ: ꝗ terrã nullã ĩuenit a qua exci peretur: timebãt.n.oẽs rẽ igratã facere Iunoni.sed cũ ad Ortygiã uenisset (sic.n.tũc appellabaꝭ) cognouit soro rem suã Latonã: & eã benignissime accepit: ortygia.n.fuerat soror Latonæ: quã cũ Iuppiter uitiare uellet illa auersata esset: aufugere cœpit cumꝗ ad mare peruenisset: deos petiit ut misererẽꝭ ꝗ statim conuersa est in cõ turnicẽ (ορτυξ enĩ græcæ coturnix diciꝭ) Iuppiter autẽ conuersus ĩ accipitrẽ ĩsequi cæpit auem: & cũ ĩ medio mari esset: nec diutius posset ex unguibus Iouis euadere. Rursus mẽte sua ꝑcata est deos: & stati cõuersa ẽ ĩ la pidẽ: lapis statim cresceꝭ cœpit: ĩ ĩsulã: & excepit sororẽ suã latonã Ortygia: ꝗ ibi gemellos peperit: apolinẽ & dianã: Apollo igiꝭ loco beneficii ꝙ matrẽ excepisset: eã duabus ĩsulis illigatã stabilẽ fecit.s. Gyaro & Mycõe: & phytonẽ serpẽtẽ: quẽ latonæ Iuno imiserat: sagittis occidit: & matri suæ iã tũc Diana obstetricis ꝑbuit officiũ. Pæan: apollo qa a sagittatione phytonis nomẽ consecutus est: nã παιω significat ferio. Pæanes proprie dicũ tur laudes apollinis. Matris: quam serpens a Iunone missus persecutus fuerat. Premeret uiscera: cũ in eo es/ set: ut pareret Latona. Expulsæ: a Iunõe. Rudibus sagit.qa tũ primũ natus erat: nec unꝗ sagittas exercuerat.

Explicuit:cū regna themis tripodasq; teneret
Vt uidit pæan uastos telluris hiatus:
Diuinam sperare fidem:uentosq; loquaces
Exhalare solum:sacris se condidit antris:
Incubuitq; adyto uates ibi factus apollo.
Quis licet hic superꝶ:q numē ab æther̄ pressū
Dignat̄ cæcas iculsum habitar̄ cauernas?
Quis terrā cæli patitur deus?omnia cursus
Aeterni secreta tenens:mundique futuri
Conscius ac populis sese proferre paratus:
Contactusq; ferēs hoium:magnusq; potēsq;
Siue canit fatum:seu quod iubet ille canendo
Fit fatum.forsan terris inserta gerendis
Aere libratum uacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna iouis cirrhæa per antra
Exit:& æthereo thraitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum ē pector̄ numē
Humanam feriens animā sonat:oraque uatis
Soluit:ceu siculus flammis urgentibus ætnā
Vndat apex:cāpana fremēs ceu saxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole typhoeus.

Explicuit:occidit a præcedenti id quod sequitur. Cum regna themis.te.i.cum themis oracula daret. Vt uidit pæan:sequitur dicere originem oraculi Apollinis quomodo sedem sibi delegerit: dicit enim cum ibi natus esset:& phytonem sagittis occidisset postq̄ uidit ex eo antro uentum cum humana uoce erumpere:iu cūditate habitandi in eo loco ductus est:ut ipse futura sciscitantibus prædiceret:nā ibi templum themidis fu erat anteq̄ resideret Apollo. Vastos hia.antrum illud cyrrhæū. Fidem diuinam:hoc est oracula & responsa dare. Spirare.i.emittere. Ventosq; lo.quia spiritus ide erūpebat ut humanas uoces & uerba perfecta emit teret. Sacris.san.i.in illis penetralibus unde respon sa darent. Incubuit.a.ibi fatidicus esse cœpit Apollo.

Adyto.nomē græ.& neutri generis: significat locū tēpli ad quē nulli sacerdoti igredi licebat.a.priuatiuū ē:& est ∂ύω ingredior. Factus ua.diuinator & ora culoꝶ respō:or. Quis la.hic:nūc quæit cū admiratio ne quandā loquitur poeta dicēs:qs potuit deoꝶ esse q primum ibi habitauerit: ubi postea locū delegerit Apollo.& deus ab æthere delatus huic loco includi uoluerit:& has cauernas colere?est ne aliqs deoꝶ qui deserto cælo terrā ihabitare malit? Pressū:depositū pmere deponere.Vir.Quod superest qcunq; pmes uir gulta p agros. Cæcas.obscuras. Aeterni:cursus te nēs.i.series fatoꝶ:qa cā causam generat:nā nihil ali ud ē fatū nisi series causaꝶ. Mundiq; futuri cō.i.cō scius eoꝶ quæ in futuꝶ uentura sunt. Proferre:api re. Contactusq; ferens hominū.i.phœbadē afflans numine suo:hoc est pati hominū cōtactus:qa ut i se quentibus declarabit:pugnabit Apollo ut mente & pectus phœbadis occupet:& i eam oia q̄ sunt:q̄ fue runt:quæ futura sunt reponat. Magnus po.sensus magnus & potens ē ille deus:siue q̄ futura sunt ipse p̄ dicit:siue p̄dicēdo facit esse futura fatum enim ē qđ dicitur. Forsan terris:an fortasse illud est:q cum magna anima mundi p oēs partes diffusa sit cæli:ibi maiorem partem sui esse uoluerit:ut futura oia res ponderet:qa Stoici dicebant unā tātūmodo eē aiam & eam p oēs mundi partes esse diffusam:quā senten tiā Virgi.quoq; expressit in.vi.Principio cælū ac ter ras cāposq; liquentes.Lucēq; globum lunæ titaniaq; astra Spiritus intus alit. Pars iouis:aia mundi respicit ad illud qđ Stoici diffiniebāt:q deus ē ignis sensibilis i sertus omnibus elementis:in hunc errorem conuenere Stoici q uidebāt omnia summa ratione regi:ut pro pterea uiderentur habere animam intelligibilem & rationabilem:& sine ratione putabant hūc ordinem nō posse seruare cælestia & terrena corpora:ideo:cælum terram:mare:deniq; elementa omnia deum esse puta bant. Libratum orbem.i.sustentatum.terram sphæricam hoc loco significat. Aere uacuo.i.in centro uacui aeris:nā suo pōdere terra in medio orbis in cælesti centro est posita:ideo in nullam partem moueri potest:cū terra grauius sit elementum cæteris:suum proprium ac naturalem locum habet centrum dimidium toti us orbis:& circunferentiæ cæli a quo puncto discedere non potest. Tonanti:cum æthereo Ioue:nam significat ignem celestem.respicit ad illud stoicorum qui dicunt Iouem ignem esse sensibilem hoc est.

Hoc ubi.& cum hoc numen quod in eo loco magis habitat q̄ alibi insederit & occupauerit uirgineum pectus tunc uero ora mouens quicquid dixerit uerum est:siue de præsentibus:siue de præteritis:siue de fu turis:quæsitum fuerit. Virgineo:nō licebat enim adytū illud ingredi nisi uirgini incorroruptæ. Feriens ani mam pulsans & crucians animam corporis quod occupauerit. Sonat:idest sonitum dat. Soluit:aperit orā ut futura prædicat:respondens ad ea quæ interrogantur:tāto qdē tumultu & ipetu:ut uideat̄ ætna qui glo bos flāmaꝶ eructat. Siculus apex:cacumē siculi mōtis. Aetna:mons ē Siciliæ q semp fere euomit globos flāmaꝶ.adeo ut regionē totā depopulet̄ ac uastet:ipsi quoq; urbi piculū imineat.Loca supiora montis:tum nuda:tū cinerosa sunt:& p hyemē niuibus referta:ut Strabo refert.Cæteꝶ iferiora syluis & uariis arboꝶ cō sitionibus partita:ipsa uero mōtis cacumina multās suscipiunt mutationes:uescentibus incendiis: nunc qđē unum in craterem collabente igne:nunc diutiio effluente:nunc igniti emittuntur riui:nunc flammæ fumo sæ ue fuligines:nunc exardentes exhalat lapides:necesse est meatus ipsos subterraneos.cum his pariter acce dentibus uariari:& ora ipsa quandoque secundum circunstantem superficiem plura esse. Vrgentibus: pel lentibus montem. Inarime:insula in sinu puteolano:in qua mons flammas emittit: unde poetæ finxerunt typhoeum unū ex gigātibus:q Ioui bella itulere sub eo monte positum. Aeterna.i.ppetua:qa ppetuū emit tit ignē. Vaporat.calefacit & exurit. Saxa campana:nā maxie q̄ & pythecusa dicit̄:in campano mari est.Ty phoeus autem cū o e diuiso:& eu diphthongo omnino proferēdus est:quod si qs dubitat: græce nihil uidit

Hoc tamen expoſitum:& q̄q̄ reſpondeat oĩbus qui aliquid conſulere uoluerint:tamen ſciret qui ab eo malum aliquod cupit:neq̧ enim nocentibus reſpondet.ſed bonis & honeſte aliquid ſcire cupiētibus:ſeruat ergo dignitatē numinis. Expoſitum:ideſt paratum omnibus aliquid ſcire cupientibus. Vindicat: liberat. Humana labe:ideſt uitio flagitioſoꝝ hominū. Haud illic mala:ꝗ tantūmodo audiat bonos:malos uero repellat probat exemplis. Iuſtiſq̧ benignis:ideſt his:qui patriā & regionē ſuam deſeruere:& aliquem ſibi locū elegere conſilio numinis:ſibi propitius fuit. Vrbes: diuerſas patrias. Vt: pro ſicut. Tyriis:ideſt cadmo cum ſuis:de quo ſupra dictum cū Cadmus iuſſu patris agenoris Europā quæſiuit.

Hoc tamen expoſitū cunctis:nulliq̧ negatū
Nomen ab humani ſolum ſe labe furoris
Vīdicat: haud illic tacito mala uota ſuſurro
Concipiūt:nā fixa canens:mutādaq̧ nulli
Mortales optare uetat: iuſtiſq̧ benignis
Sæpe dedit ſedem:totas mutātibus urbes
Vt tyriis dedit ille minas impellere belli
Vt ſalaminiacū meminit mare: ſuſtulit iras
Telluris ſterilis monſtrato fine. reſoluit
Aera tabificū:non ullo ſæcula dono
Nr̄a carēt maiora deū quā delphica ſedes
Quod ſiluit poſtquā reges timuere futura
Et ſuperos uetuere loqui:nec uoce negata
Cyrrheæ mœrēt uates:tēpliq̧ fruuntur
Iuſtitio:nā ſiqua deus ſub pectora uenit:
Numinis aut pœna ē mors īmatura recepti
Aut preciū:qppe ſtimulo:fluctuq̧ furoris
Compages humana labat: pulſuſq̧ deorū

Minas implere belli:hoc fuit tempore Xerſis: cū rumor exiſſet Xerſem cum uniuerſa Aſia in Europam impetum facere:nā multa milia hominū ſecū duxerat: & terræ mariq̧ bella atq̧ pnitiē minitari. Athenienſes miſerunt qui peterēt ex oraculo quo modo hanc pernitiem effugere poſſent: reſpondit oraculum:ita illos reſiſtere poſſe hoſtibus ſi equis ligneis pugnarent:concilio habito cum alii alia dicerent: Themiſtocles qui prudentiſſimus erat intellexit quid nam id ſibi uellet oraculū uidelicet ut claſſe parata occurrerent hoſtibus & ſuaſu Themiſtoclis quantam claſſem cōſtruere potuerūt Athenienſes eam præparatūt:& eam cōſcendere relictis mœnibus patriæ quo factum ē ut apud Salaminā Xerſes conſilio Themiſtolis ſit ſuperatus. Impellere:refellere. Vt:ſicut. Salaminicū:ideſt mare: ſalamines inſulæ:Nam auctore Strab.lib. quartodecimo iuxta ſeparhum ci.quæ ſtationem habet & naualia:eſt Aphrodiſiū ad qđ inſula perāguſta eſt:ſeptuaginta.n.ſtadioꝝ īteruallo Salāina tranſit: poſtea achiuoꝝ Acta quo primū Teucer applicuit: q ī Cypro Salaminā condidit a patre:ut fert pulſus: & ut libro.ix.refert:Quū a Nyſea in Atticā nauigans quinq̧ perexiguæ ꝓcūbunt inſulæ:dehinc Salamīſta.lxx.i lōgū porrecta.uel ut alii aſſerunt.lxxx. hēt aūt eiuſdē nōis urbē ī ſalaminico littore: Attici & megarici cōſinia ſūt ſoli. Telluris ſterilis: exēplū ē Calabriæ:nā cū Calabria ſubita telluris ſterelitate laboret:nec ullus finis iueniret irā deoꝝ ad oraculū miſerūt ibi reſpōſū ē ita fertilitatē reparare poſſe ſi palinuri manes placarēt:quo facto ſtatim ſterilitas rediit.

Mōſtrato fine:& ipſa cōſilio ſuo peſtilētia impulit:nam & Ro.cum nullū remediū iuenirēt patriæ peſtilentia laborāti libros ſibyllinos inſpexerūt:q & ipſi ab Apolline originē habuerūt:nā ipſe Cumeā ſibyllā docuit uaticinari:q̄ deīde hos ſcripſit libros:inſpectis igitur libris ſibyllinis intellexerūt Romani ita peſtilentiam poſſe ſedari:ſi æſculapiū ab Epidauro Romam adducerent. Decē igiť legatos miſerunt principe Qu.Volūnio q cū eo ueniſſet & ſimulachꝛ ingens mirarenť anguis e ſedibus eius elapſus uenerabilis & non horribilis ꝑ mediā urbē cū admiratiōe oium ad nauē Romanā cōceſſit:& ſe in Volūnii tabernaculo cōſpirāt legati deū uehētes Antiū ꝓuecti ſunt:ubi ꝑ mollicīē maris anguis ꝓximū æſculapii templū petiit:& poſt paucos dies ad nauē rediit:& cū aduerſo Tybri ſubueheref:in ꝓximā īſulā deſiliit: ubi templū ei cōſtitutum & peſtilētia mira celeritate ſedata eſt. Aera tabificū:peſtilentē. Nō ulla ſæcula:ætas noſtra inquit nullo maioꝝ munere deorū priuata eſt q̄ ꝗ ſibi apollo:nec multa hoibus ſciſcitātibus reſponſa dare uoluit:uoluit ſed nō potuit. Poſtq̄ reges:cām huius ſilētii ignarus poeta regibus attribuit: & principibus q maluerūt nō ſcire futura q̄ ſcientes mala ſua in cōcilio prædicerenť:ſatius.n.putauerunt eē reges ut oracula ſilerēt q̄ futura ſcirēt:qa ſi nō ſcirēt mala futura nō timerēt:ſed ſi ſcirēt regno ſuo ꝓuidere nō poterāt:neceſſe ergo erat ut ī metu cōtinuo uerſarenť. Timere futura.i.petere reſpōſa. Vates cyrrheæ.i.placet phœbadibus. Mœrent:qa magno ſibi cōſtabat hoc:nā quotiēs oraculū petereť:aut moriebať:aut ſeminiua iacebat:poſtq̄ numē a pectore diſceſſerat nō mœrēt imo gaudēt. Iuſtitio tēpli.i.ſilētio ad ſimilitudinē cū ius ī foro taceť. Nā ſiq̄: reddit nūc cām cur frueref hoc ſilentio phœbas:nā cū ſemel inflata numie phœbi eēt nō prius dimittebat q̄ aut moreref: aut paꝝ deerat:qn mortua eēt. Siq̄ deos:ſub alicuius uirgis pectora. Immatura:acerba & ante tp̄s ad ſimilitudinē fructus q ante tp̄s colligiť. Mors:pœna: ſi mala ē mors pœna:ſi bona p̄ciū ē ſecūdū diuerſas opiniōes dicit bonā & malā eē mortē ſecūdū Iunōis ſententiā bona uiſa ē mors cū ſacerdos argiua petiit a Iunone:ut filiis ſuis ꝓ beneficio daret qcqd bonū eē ſciret:poſtera die iuēti ſūt mortui &c. Stimulo irritamēto furoris:qa deus tāq̄ ſtimulus pectori uirginis īſidens icitabat. Fluctu:abūdātia qa uſq̧ adeo furore replebať:ut eū capere non poſſet. Com.hu.la.humani corpis cōpoſitio diſſoluitur. Pulſus:impulſiones deorum:quæ pectora ſacerdotum concutiunt. Fragiles animas:ideſt fragilis corporis animas:quæ uim tātam ſuſtinere nō poſſunt. Sicut ſupra diximus.

Longo tēpore:idest post lōgū silentiū. Tripodes:erant tabulæ Apollinis:qbus sup impositū erat coriū phytonis:ad quos tripodas cū uenisset sacerdos stati dei numine replebat. Immotas:quia nemo ad ipas peruenerat. Silētia:qa diu siluerāt. Vastæ rupis.i.magni & ꝓfundi illius antri. Fati:idest fatoꝝ quæ ita dicebant. Ad ultima:usq; ad ultimum. Antistes iussus:antistes templi phœbi iussus ab Appio.ut aperiret antrum & phœbadem uirginē immitteret:sed antistes diu quæsiuit phœbadem:quæ per montem parnasum circa castaliū fontē uagabat secura.nō dubitabat.n.post diuturnū tempus fore aliquē qui responsa dei peteret. Antistes templi custos qui alio nomine æditiuus appellatur ab æde:ubi templum stare cōsueuerat. Phœmonoē: uirginē phœbadē: nā quæ tūc temporis præerat sacerdos tēpli sic appellabat phœmonoe pria diuinatrix phythia fuit: sic & uates ipsa uocata est:ut refert Strabo libro.ix. Vrbis quoq; uocabulū ab pythesche idest interrogare:audire:discere inclinatū esse:priore ꝓducta syllaba:ut imortalis:& indefessa ministra foret. Circum:latices:circa fontem castaliū in mōte parnaso.

Recessus.i.circum secreta nemorū. Cogit:inuitā ut accepto numine respōsa det. Lumine terrifico: phœbas quæ didicerat discrimine salutis suæ deū pectore accipere conata est dissuadere Appio ne uellet ab Apollie respōsa accipere q̄ uidelicet iam diu desierant dare respōsa & cæteras ratiōes afferebat: cur iam deus in antro sileret:sed nihil suis rōnibus apud Appiū ualuit.Phœbas nomē græcum. Limine:in antro Apollinis. Terrifico:terrorē incutiēti.

Absterrere.remouere. Cassa:irrita & uana. Improba:proterua spes:quia speras supra quam obtinere possis. Veri:ut uerum ex oraculo cognoscere possis.Parnassus.i.cyrrha totū ꝓ parte. Hiatu muto:nullā uocē reddēdo. Præssitq; deū:idest clausit ut nullam uocem emittere uelit. Spiritus:obmutuit inquit oraculum:nam ex antro erupit: & alio migrauit. Versum: conuersum. Deuia : extrema mundi. Seu barbarica cum lampade phiton.secūda rō:seu inquit cum templum cōbustū ē:& a Xerse & Breno Rege Gallorum & cinere clausere spiracula tēpli:unde uox illa errūpebat: ut postea exire nequiuerit. Tenuere uiā:idest spiracula illa unde uox phœbi emittebatur. Seu sponte deoꝝ:tertia ratio:seu ēt ita dii uoluerunt ut post hac responsa nulla daret:quia sufficit uobis o Ro.libros sibyllinos habere:unde possitis fata uestra cognoscere.

Concutiunt fragiles animas;sic tēpore lōgo
Immotas tripodas:uastæq; silentia rupis
Appius hesperii scrutator ad ultima fati
Sollicitat:iussus sedes laxare uerendas
Antistes: pauidamq; deis immittere uatem
Castalios circū latices nemorumq; recessus
Phœmonoen errore uagā: curisq; uacātem
Corripuit:cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuēs consistere phœbas:
Absterrere ducē noscendi ardore futura
Cassa fraude parat:qd spes ait improba ueri
Te romane trahit:' muto parnasus hiatu
Cōticuit:pressitq; deum:seu spiritus istas
Destituit fauces: mundiq; in deuia uersum
Duxit iter.seu barbarica cum lāpade phytō
Arsit in immēsas cineres abiere cauernas
Et phœbi tenuere uiam:seu sponte deorum
Cyrrha tacet:satiq; sat est arcana futuri
Carmina lōgæuæ uobis commissa sibyllæ:
Seu pean solitus templis arcere nocentes
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.
Virginei patuere doli:fecitq; negatis
Numinibꝫ metus ipse fidē:tūc torta priores
Stringit uitta comas:crinesq; i terga solutos
Candida phocaica cōplectitur infula lauro

Arcana.s.carmina. Lōgeuæ sibyllæ:qa cū Apollo captus eēt amore sibyllæ:& illa Apollini cōsentire nollet ille ut eā ꝑmio duceret dedit liberā optionē petendi qcqd uellet:illa manu grana cōprehendit arenæ: idest quātū utraq; manus cōprehēdere potest & petit ab Apolline ut sibi daret uitam tot annorū quot grana arenæ manibus cōprehendisset:ille consensit:quæ ad ultimā senectutē redacta cū nec qdē oculos attollere posset:si qd uidere uolebat necesse erat ui tolleret a manibus ancillaꝝ:& cū iā uitæ suæ ipsam tederet:& ciues cōmiseratione eius commoti:quia sub hac conditione uitam lōgam ac diuturnā sicuti petierat cōcesserat Apollo:scilicet ut nūq̄ moriretur:donec patriā suā uideret:ciues epistolam fecere quā Creta suæ terræ sigillarūt sibylla accepta epistola illa terrā suā uidit:uidelicet Cretā:& stati mortua ē. Seu pean: alia rō seu iō tacuit Apollo:cō mos eius fuerit nemini respōsa dare nisi piis:oēs aūt nūc nocētes sunt:& neminē iuenit cui respōdere possit. Aeuo:ætate uestra. Soluat:aperiat cū iā ad hāc fecē ætatis ꝑuenerit homines:ut nemo nisi nocēs iueniat:iō Apollinis oraculū tacuit. Virginei patuere doli:his rōnibus usa ē sacerdos q̄ nō uidebātur cōtēnendæ:sed tū in hoc ipo q̄ metuebat uirgo itellexit fraudē esse ilius Appius.

Doli:isidiæ qbus Appiū a petēdo oraculo absterrere parabat:uirgo manifeste fuere:qobrē: qa metuebat ingredi tēplū. Negatis ui.nā q̄ negabat respōsa dari significabat metū. Tūc tor.igr̄ qa nō potuit deterrerē Appiū a ꝓposito:uirgo coacta ē isignia sacerdotis accipere:ut i antrū igrederet secūdū sacerdotis ritum.

Priores:a fronte. Stringit comas more mulierum:quæ crines uitta comprehensos capiti itorquent: & inuoluūt. Phocaica infula:idest phœbea ubi colitur phœbus:nam ut refert Strabo ad occiduos usq; Phocidis montes locatus est Parnassus musis:& Apollini dedicatus. Hærentem:tardantē:quia ingredi nolebat ad periculum manifestum:sciebat enim non inde se exituram non sine magno uitæ suæ discrimine.

Premens:urgens causa illa. Illa pauens nec dum a fraude & dolo destitit:nã cũ paulo processisset:simu la ut se accepisse numẽ & uerba nescio quæ incerta & ambigua dicere:quæ q̃si respõsa uideri uolebat:sed Appius etiã fraudẽ cognouit & minatus est grauiter:nisi ad tripodas Apollinis ueniret. Penetrale: quia nisi ad interiorẽ tẽpli partẽ descẽdisset:nõ recipiebat numen quod penetrale facit sacerdotem. Fatidicũ: idest fata dicẽtem. Prima pte:i ipso adytu. Simulãs:quasi deus in se isedisset. Quieto:quia qetum erat pectus: ideo manifestum erat nõdũ afflatam eẽ. Confusæ uocis:nõ enim prius fata & responsa dabat sa cerdos q̃ in insaniã conuerteret. Intactũ: instigatũ incitatũ:quia murmur uocis cõcussum nõ erat: iõ testat mentẽ suã nullo furore pculsam:qa bis intel ligit nullo in nullo furore fert. Testata.ostendens nullo murmure. Haud æque læsura: dico uerba ficta dicebat:quibus nõ magis læsura erat Appiũ q̃ fidẽ oraculi:unde cũ uerba ipsa spõte sua loqueret dicebat:dũ falsa diceret fidẽ oraculi offendebat: qa postea mendaciũ Appius & cæteri attribuisse Apol lini. Canebat:dicebat. Quã: p quãtũ. Fidẽ.i. pro missa:qa mẽdaciũ illud deo ascriptũ fuisset. Nõ ru pta:qa uerba nõ emittebat interrũpta:sed semiple na. Nec uox:emissa exaudiri pene poterat:qa hũa na nõ diuina erat:nã cũ diuina erat adeo resonabat: ut uniuersum tẽplũ cõpleret. Sufficiẽs spaciũ:nul loq; horrore comarũ.i.specus antri:qa cũ deũ acce pisset uirgo rigebãt cries adeo ut erectiõe crinũ ex cerent serta laurea de capite:nũc uero ita nõ euenit iõ intellexit:&c. Horrore.i.rigore qa comæ nõ ri gebãt ut excuterentur serta laurea. Immotaq; cul mina tẽpli:quia cũ tremere oia uisa repẽte:ut Virg. ait tamẽ nihil hic mouebat. Securũ.i. nulla trepi datiõe cõcussũ sicut antea cõsueuerat.i.qetũ. Cre dere.i.cõmittere se phœbo. Sensit tripodas: illa q dẽ simulabat se accepisse deũ:sed Appius ira plenus minari cœpit nisi adytũ tẽpli ingrederet & desine ret ipsa p se loqui daret pœnas:cũ pterti tãtis de re bus cõsuleret ita correpta uirgo tãdẽ descẽdit ad tri podas:ergo i furorẽ cõuersa est. Cessare.i.a uerbis alienos eẽ & occiosos:qa non ab adyto & penetrali loco numẽ acceperat. Furẽs: indignabũdus. Im pia:cõtra deos.nã sicut pietas & i patriã & i deos & in parentes debetur ita impietas:ẽ aũt pietas hoc loco sciẽtia colẽdorũ deorũ:impietas e cõtrario. Et superis quos fingis:qa nõ recte colis deũ:imo men tiris: iõ supis dabis pœnas. Mergeris.igressa fue ris antrũ. Ipsa.i.p te ipsam loq̃ris. Insueto: insoli to qd nũq antea acceperat:qa numẽ illud diu respõ sa nõ dederat: plenius erat antrũ numie:iõ maiore quantitate numinis pectus puellæ replerũ est. Nõ exhaustæ.i.plenæ. Ingessit:iculcauit. Tandẽq; po tito:pectore puellæ totũ sibi uẽdicauit:ut oẽm hu manitatẽ expelleret. Pectore cyrrheo:uirgineo quæ cyrrhei antri custos atq; sacerdos erat. Irrupit: in gressus ẽ pean. Phœbaidos:sacerdotis pectus. Ple nior:maior. Mẽtem priorẽ:humanitatẽ cũ pecto re uirginis extrusit. Demens:insana more baccha tũ. Aliena.i.demẽtia sua remota. Rotat:ipa colla.

Hærẽtẽ:dubiamq; premẽs i tẽpla sacerdos
Impulit: illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicũ prima tẽplorum in parte resistit:
Atq; deũ simulans:sub pectore ficta quieto
Verba refert nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mẽtem testata furore.
Haud æque læsura ducẽ cui falsa canebat:
Quã tripodas phœbiq; fidẽ:nõ rupta trimẽ
Verba sono:nec uox antri cõplere capacis-ti
Sufficiẽs spaciũ:nulloq; horrore comarum
Excussæ laurus.immotaq; culmina templi:
Securũq; nemus ueritam se credere phœbo
Prodiderat:sensit tripodas cessare furensq;
Appius:& nobis meritas dabis impia pœnas
Et superis quos fingis ait:nisi mergeris ãtris
Deq; orbis trepidis tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui:tandem conterrita uirgo
Cõfugit ad tripodas:uastisq; adducta cauer
Hæsit & isueto cõcepit pectore numẽ (nis
Quod nõ exhaustæ per tot iã sæcula rupis
Spiritus ingessit uati:tandemq; potitus
Pectore cyrrheo nõ unquam plenior artus
Phœbados irrupit pean:mẽtemq; priorem
Expulit:atq; hominẽ toto sibi cedere iussit
Pectore:bacchatur demẽs:aliena per antrũ
Colla ferẽs:uittasq; dei phœbeaq; serta
Erectis discussa comis per inania templi
Ancipiti ceruice rotat:spargitq; uaganti
Obstãtes tripodas:magnoq; exæstuat igne.
Iratum te phœbe ferẽs:nec uerbere solo
Vteris:& stimulos flãmasq; i uiscera mergis
Accipit & frenos:nec tantũ prodere uati.
Quãtum scire licet:uenit ætas ois in unam
Cõgeriẽ:miserũq; premũt tot sæcula pectus

Serta:redimicula capitis:qbus sacerdos religabat significat infulã. Phœbea:significat laurũ: q̃ apollini ẽ cõsecrata. Per inania:uacuũ & cõuexitatẽ tẽpli. Spargitq;: & illa cũ uagaret insana sæpe offendebat tripo dibus:quos in medio tẽpli euertebat. Spargit:euertit. Igne.i.furore & uehemẽtia iratũ. Nec uerbere so lo:nec solũ inqt stimulas & irritas uirginẽ:ut futura prædicat:sed reprimis atq; refrenas: ut multa taceat. Flãmas:aperiendi res occultas cupiditatẽ. Prodere:nã oia sciebat sed nisi quod concederet phœbus dice re poterat. Ois ætas:psens:pterita:& futura.i.oẽ sæculũ qd a cõstitutiõe mũdi fuerat sciebat. Cõgeriem: cumulum:silicet mẽtis illius. Tot sæcula: silicet:quot pterierãt. Premũt:occupant. Series: tãtus ordo.

Tāta patet rerū series:atq; omne futurum
Nititur in lucē:uocemq; petentia fata
Luctātur:non prima dies:nō ultima mūdi
Nō modus oceani nūerus:nō deerat harenæ
Talis in euboico uates cumana recessu:
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus ex tāta fatorum strage superba
Excerpsit romana manu:sic plena laborat
Phœmonoe phœbo dū te cōsultor operti
Castalia tellure dei uix inuenit appi
Inter fata diu quærēs tam magna latentem,
Spumea tūc primum rabies uesana per ora
Effluit:& gemitus & anhelo clara meatu
Murmura:tūc mœstus uastis ululatus ī ātris
Extremæq; sonant domita iā uirgine uoces
Effugis ingētes tanti discriminis expers
Bellorū romane minas:solusq; quietem
Euboici uasta lateris conualle tenebris.
Cætera suppressit:faucesq; obstruxit apollo.
Custodes tripodes fatorum arcanaq; mūdi
Tuq; potēs ueri pæan:nullumq; futuri
A superis celare diē: suprema ruentis
Imperii cæsosq; duces:& funera regum
Et tot hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times? an nōdū numina tantū
Decreuer nefas? & adhuc dubitātibus astris
Pōpeii damnare caput tot fata tenentur?
Vindicis an gladii facinus pœna'q; furoris
Regnaq; ad ultores iterum redeūtia brutos
Vt peragat fortuna taces? tūc pectore uatis
Impactæ cessere fores: expulsaq; templis
Prosiluit:perstat rabies:nec cūcta locuta ē
Q uē nō emisit:superest deus:illa feroces
Torquet adhuc oculos:totoq; uagātia cælo
Lumia nūc uultu pauido nūc torua minaci

Patet.s.mēti puellæ. Nitit in lu.in apertū:qa q̄ mēte cōceperat uolebant ut cognoscerent: sed Apollo prohibebat. Luctantur .s.exire. Petētia:appetētia uocē puellæ ut declararentur. Deerat.s.scientiæ illius. Prima dies.i.sciebat a pria cōstitutiōe mūdi usq; ad finē:quæ facta præterita & futura erāt. Nō modus: idest mēsura:qa exprimere potuisset numerū arenarū:si deus pmisisset. Talis:nūc p similitudinem ostendit q̄lis erat puella.talis inqt q̄lis Cumea sibylla quæ oia q̄cūq; fuerāt & erāt futura delegit unū imperium Ro.qd cæteris pstabat:ubi futura prædiceret:nā libros sibyllinos scripsit:qbus Ro.fata cōtinent: ita hæc puella:licet oia sciret:tamē nō oia dicere uoluit:nec potuit. Eubo.re.i.i antro cumarū:q̄s Eubōēses ut refert Soli.cōdiderūt:& ibi sacellū & antrū.& illud famosū sibyllæ nō q i euboea sit:sed i antro cumarū. Mul.gē.i.ēt isimis. Strage:cumulo fatorū. Superba:generosa. Sic:eodē mō laborat:sicut illa laborat:tūc diligēter exqrit mēte sua:ut ea oia excipiat: q̄ ad te ptineat o Appi. Opti neq.n.licebat alia aperire:sed eā tñ de qbus cōsuleret:Cōsultor dr q con sulit & respōsū petit.Vir.Incōsulti abeūt. Cast.tel. .i.i cyrrha:iuxta quā ē castalius musis sacer. Vix inue.qa iter rerū oium sciētiā latebat:qd scire uolebat Appius:iō cū difficultate iueniebat. Inter fa.iter tacita deorū fata. Diu q̄rēs:& cū tādē iuenisset qd scire cupiebat Appius:q̄si renouatus eēt furor maiorē q̄si rabiē præ se ferēs spūas ex ore uomebat. Rabies uesa.rabies isanti ostēdēs. Effluit.s.e. pectore. Anhelo mea.qa nimio spū trahebat. Domita .i. iā subacta iperio Apollis. Effugis igētes:phœmonoes postq̄ diu q̄siuit fata rerū oium q̄ mēte cōceperat:& ex his tādē elegit:q ad Appiū ptinebat.ita uaticīata ē:hoc āt factū ē q Appio respōdeat phœmonoe. Effugis:ut inqt o Rōane euadis. Solusq; qe. hēbis i uallē euboici sinus maris cōstitutus. In uasta cōualle:nā ibi sepultus ē:& ita bellū ciuile morte preuētus effugit. Cætera suppssit:q̄ nō ptinebāt ad appiū. Custodes:nūc ad Appiū apostrophat: & eū q̄si interrogat:cur nō oia dicat q̄ populo Ro. imminebant picula:nō.n. oēs clades expmebat ut po. ro. puidere posset:deide eis dicit:cur ea uoluerit eē occulta Apollo. Tripodes.i. Apollo cuius tripodes in tēplo delphico positi sunt. Fatorū arcana:idē est nā fata sunt secreta totius mūdi. Futuri.i.q cognoscis futura tāq̄ præsentia. Suprema: finē ultimū. Duces:q tot occisi fuerūt. Regū: q simul cū Ro. cecidere. An nōdū:respōdet tacite qōni an fortasse iō taces:qa nōdū dii statuere qd futurū sit:& nōdū satis planū sit moriturū eē Pōpeiū. Decreuere: diffiniuere. Dubitātibus astris:secūdū opinionem eorū:qui dicūt oia fieri infusiōe stellarū. Tot fata.i. tot uentura. Impii:po.ro.silent. Vindicis: alia rō est ne si oia dixeris phibeat Brutus ulcisci patriam a Cæsare oppressam:nā si hoc psiuerit Cæsar phibebit ne sibi instruantur insidiæ:iō &c. Facinus.s. præclarū hoc loco:nā laudat hoc factū Bruti q patriā a tyrānide liberauit. Vindicis:bruti ultoris patriæ. Furore:Cæsaris qa furore potius q̄ rōne ductus libertatem occupauit. Ad ultores bru.i.ad cōsulatū:sicut prius ille Brutus pulsis regibus ad consulatū redegit impium:ita nūc quoq; futurū est:ut occiso Cæsare iterum cōsulatus in urbe impiū teneat. Tūc pectore:nūc psequit dicere quō se habuerit sacerdos postq̄ responsa dedit Appio. Cessere fores: qa eas furibunda impulit. Impactæ:impulsæ. Expulsa:eiecta impetu numinis. Perstat rabies:adhuc furor in insania permansit in pectore. Quem non emisit:idest expressit loquēdo.s.fata q̄ a phœmonoe retinebantur in pectore luctabantur exire:ideo furoris adhuc reliquiæ permanebant. Vagantia:errantia. Lumina:quia suspiciebant huc & illuc ferens uultū. Stat nunq̄ facies:quia mō læta modo tristis uidebatur.

Rubor igneus: qa mō q̄si irata rubescebat facies. Pallor: furoris nō qui solet eē: sed terrorē significabat. Nec fes. qa uta fessa erat: iō qescebāt uel physionōice: quis fessa: tamē nō qescebāt. Sed ut ti. dicit emisisse suspiria e pectore sacerdotē: q̄ solet emitteř murmure suo boreas: tūc cū flare desit: & q̄uis flare boreas desinat tamē adhuc murmur qddā facit pari rōne phoemonoe: qq̄ sensim dimisisset furorē: tamē aliqd furoris cogebat eā suspiria emittere: & effūdēdo suspiria quodāmō pectora leuari uidebāt. Pōtus ge. qa postq̄ mare boreas turbauerit: & uiolētus ille spūs discedere icipiat: tn adhuc mare priorē pturbationē sentit: & murmur emittit. Flamia: spūm. Rauca: p rauce. Suspi. le. sic solet fieri q̄ si crebra suspiria mittius: leuari quodāmō uideť grauitas cordis. Dūq; a lu. dū ab illa cognitiōe diuia & du a tēplo exiret dicit diuinā qdē mētē reliqueř: hūanā .n. recipe: iter hæc duo extrēa tenebræ oculis obortæ st: & exāguis cecidit: Lucē uero appellauit: eo q̄ i ea uiderat oia atq; cognouerat. Ad uul. iu. i. ad cōem sensū & hūanā mētē: nā hūana mēs ē lux cōis & itellectus: ille uero diuinus erat. Mediæ te. iter discessū diuiæ mētis: & redditū hūanæ. Im misit sty. apollo. s. in obliuionē reꝝ oīum similē stygiæ paludi: nā styx appellatur palus iferni: de q̄ cū biberit aīæ maloꝝ oīum obliuiscūtur: q̄ ppessæ sūt apd iferos. Stra. li. viii. dicit in argiua ora apud pheneū cāpū stare stygis aq̄s: sic. n. uocať lætalis aq̄ stillicidiū quā sacram hoīum facit opinio. Raper: auferret. Futura: q̄ i pectore illius cōstiterāt. Refecta. i. q̄ uix refici potuit a tāto furoř.

Stat nūq̄ facies: rubor igneus inficit ora:
Liuētesq; genas: nec qui solet eē timenti
Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescūt
Corda: sed ut tūidus boreæq; post flāmia pō
Rauca gēit: sic multa leuat suspiria uatē (tus
Dūq; a luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar: mediæ uenere tenebræ:
Immisit stygiam pæan in uiscera lethen:
Quæ raperet secreta deū: tūc pectore uerū
Fugit: & ad phœbi tripodas redicre futura
Vixq; refecta cadit: nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratū sortibus appi:
Iure sed incerto mūdi sub sýdere regnum
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas.
Heu demēs nullum belli sentire fragorem:
Tot mūdi caruisse malis: præstare deorum
Excepta quis morte potestř secreta tenebis
Littoris euboici memorādo condite busto
Qua maris angustat fauces saxosa carystos
Et tumidis infesta colit quā numia rhānys
Arctatus trepido feruet qua gurgite pontus:
Euripusq; trahit cursum mutātibus undis:
Chalcidicas puppes ad iniquā classibus auli

Nec te: nūc reddit ad Appiū: dicēs qūo Appius fefellit oraculū Apollīs: sicut ipse credebat: qa dixerat ipsū solū effugere mīas belloꝝ ciuiliū: & soli licere i euboico littore i pace cōsistere. Vicinia. i. uicinitas mortis. Sortibus: oraculis. Subsidere. a. tibi subiicere. Incerto tu. icerta ptāte: uidelicet uter mūdi teneret ipeřiū: an Cæsar: an Pōpeius. Rapte: sublate.

Chalcidos eu. Chalcis euboicæ metropolis pdicatur: & pcul dūbio dignitatis pricipatū reportat euboicæ dicit: qa ut inqt Stra. lib. x. Chalcis eiusdē appellatiōis i etolia quoq; dř. Heu. d. qa ea tibi psuades: q̄ uix deus cuiq̄ pstare pōt: ut i toto orbe terraꝝ pturbato nihil pturbationis ex te sentiať. Excepta mor. i. nō itelligis deū minari tibi mortē. cū dicat te qescer posse. Secreta tenebis: o demēs iqt Appi tu credis te solū imunē fore belli ciuilis: sed te multū fallit opinio: nam mors erit q̄ te pmet: & hāc tibi qetē dixit apollo: nā i euboea sepultus iacebis: & hic Lucanus describit ubi sepulchꝝ hūerit Appius: q ppetuo nomē illius mare tenet usq; ad tēpora nīa. Secreta. i. sepata loca. i. secessū illū. Memorādo: qa memoriā illius maris sepulchꝝ tenebit. Caristos: ciuitas ē: Caristos ut refert Stra. li. x. sub mōtē Salomi in Atticā pspectantē consistit: ad Carystum lapis nascitur: quē pectunt: nent: texūt. ide mātilia cōficiūtur ægregie cōtexta. ea ubi sordescūt in flāmā piecta: nō secus mundātur: q̄ si maculas elueris. Soli. cap. xvii. dicit q̄ ibi fiūt carbasa q̄ inter ignes ualent: & q̄ chalcis eadē hita est apud priscos: Vt Chalydeus auctor ē: ære ibi primū repto. Angustat fauces: nā collis iminet mari: & i eo colle posita ē Caristos ciuitas quā ideo saxosam appellauit. Rhamnis ciuitas Atticæ ē: de q̄ Rhānusia fortuna est appellata eo q̄ pcipue in hac ciuitate colitur dea fortuna. Rhānis ut inqt Stra. li. ix. Nemeseos tēplū hēt & statuā qd Diodori opus plerīq; dicūt: aliq uero agoracriti parii: q̄ ex magnitudine & pulchritudine pfecta: magis ac magis & cū phidiæ opibus æmulatiōe contēdit. Tumidis infesta: irata supbis: nam ut plurimū q i sūmo dignitatis gradu cōstituti fuerint sæpe ruūt pcipites. Pōtus arctať. s. inter saxa montis: sup quo imposita est aulis. Aulis auctore Stra. li. ix. lapidosa sane ora & Tanagræoꝝ uicus est: portus sane ē qnq̄ginta capiēs naues: quo circa græcoꝝ classem magno i portu cōscēdisse simile ueri ē: ppe cōsistit chalcidis euripus. Rapido: unū sequiť ex altero: ubi mare angustū est: ibi solet eē maior æstus maris.

Euripusq;: qa locus ille sic appellať ab eu bene rupi ipetus: qa ibi ipetus maris maior ē q̄ usq̄. iō p excellētiā appellať Euripus: q ægri maris sinus ē: inter euboiā isulam & Boeciā: siue phocidem i lōgū arctumq; pductus & septies inter diē & noctē reciprocas agit undas: iō ifidus dř eē carinis. de huius Euripi natura legiť: q̄ qdā phūs eiusdē nois. s. Euripus cū eā diu multūq; cōsiderās iuēire nō posset: qa reciprocas ageret uices: postq̄ scire nō potuit naturā flumis se pcipitē dedit i medios fluctus: dicēs epidois euripos: quādoq; dem euripus euripū nō hēt: euripus euripū hēat. i. qa Euripus phūs nō pōt intelligere euripum fluuium: ergo Euripus fluuius Euripum philosophū habeat. Chalcidicas: idest illius loci quo ad aulidem iniquā.

Interea domitis cæsar remeabat hiberis
Victrices aquilas aliū laturus in orbem
Cū prope fatorū tantos per prospera cursus
Auertere dei nullo nam marte subactus
Intra castrorū timuit tentoria ductor:
Perdere successus scelerū: cum pene fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tādem
Destituere ducē: seu mœsto classica paulū
Intermissa sono claususq; & frigidus ensis
Cōpulerat belli furias seu præmia miles
Dum maiora petit. dānat causāmq; ducēq;
Et scelere imbutos etiam nūc uendicat enses
Haud magis expertus discrimine cæsar i ullo
Quā nō e stabili tremulo: sed culmie cūcta
Despiceret: staretq; sup titubātia fultus
Tot raptis trūcus māibus gladioq; relictus
Pene suo: qui tot gētes in bella trahebat.
Scit nō esse ducis strictos sed militis enses
Nō pauidū iā murmur erat: nec pector tecto
Ira latēs: namq; dubias cōstringere mētes
Causa solet: dū q̄sq; pauet qbus ipse timori ē
Seq; putat solū regnorū iniusta grauari (dax
Haud retinēt: qppe ipsa metus exoluerat au-

Classibus.s.græcorū: nā cū i aulidē græci uenirēt: & mare pturbatū eēt: ibi aliq̄diu retēti eēnt: nec prius mare pacatū fuit q̄ de sanguie regio placaret diana: cuius serpētē Agamēnō occiderat: quis fabulæ dicant: quū ephigeniā imolaturus eēt pr̄: diana cōmiseratiōe cōmota stati ceruā subiecit. Ad usq;: usq; ad: tātus ē ipetus Euripi sinus maris ut usq; ad aulidē naues ipellat. Classibus.s.agamēnonis ibi tēpastate maris diu retētis. Interea cæs.dū hæc gerūt Cæsar subactis Petreio & Afraio i hispāiā cū exercitu uictore redibat ut Pōpe.seq̄ret: Sed hic fortūa q̄ sp cæsari secūda fuerat nescio qd dubitasse uidet: an seq̄ret cæsaris uolūtatē: nā milites discēsionē fecere: ita ut iā plane p oēm exercitū dicerēt se post hac Cæs.seq nolle: postq̄ nullū ex tot laboribꝫ atq; piculis p̄miū cōseq̄rēt: & q̄q̄ seditio illa ferme illuc puenerit: ut Cæs. desererēt: tū Cæs.sicuti sp i rebus difficilis maior apparebat: ita hoc tpe opp̄ssit hāc seditionē militū ut multo q̄ antea obseq̄ntiores facti sint. Nonā siqdē tumultuātē legionē apd placētiā: q̄q̄ adhuc i armis Pōpeius eēt: ut refert Sueto.tutā cū ignomīa missā fecit: ægreq; post multas & supplices p̄ces: nec nō exacta de sōtibꝫ pœna restituit miatus fuerat auctore Apia.decimū quēq; morte mulctare: sed gētu ab uniuersa legiōe edito: & p̄toribꝫ genibꝫ affusis q neruā deposcebāt: Cæsar post modicū uix tādē ab ira liberatus hoc solū cōcessisse uisus: ut cētū dumtaxat &.xx. seditiōis pricipes ab oībꝫ eligeret duodeciq; ex his a cæteris selectos suplicio afficeret. Decimāos āt Rōæ auctor Sueto.cū igētibꝫ minis sūmoq; ēt urbis piculo missionē & p̄mia flagitātes ardēt tūc Aphricā bello neq; adire cōctatus ē: q̄q̄ deterētibꝫ aīcis & una uoce q̄ Quirites eos p militibus appellauit flexit ita: ut ei milites eē cōsesti respōderit. Hiberis: Petreio q cū Īmpio hispāiā tenebāt. Remeabat: redibat. Laturus uictrices aqlas.i.exercitū uictorē ducturus. In aliu or.s.i Europā cōtra Pō.nā hoc aio redibat: ut in græciā seq̄ret Pom. Per p̄s.q̄a fortuna oīa ex uoto & uolūtate Cæs.regebat. Tātos cur.seditiōe.s. orta ī exercitu quā describit. Nullo tā mar.se.cū sp aduersus hostes Cæs.uictor extitisset i suis castris uinci timuit.s.ne seditiōe militū desertus uinceret. Perdere suc.i.eēre fœlicitates. Scelere: q cōtra patriā arma sumpsisset. Cum pene iterpetrat ipse id autē fuit: cum haud procul abfuit: quin milites Cæsarem desererent quis p tot bella semper fidelissimi fuerint. Pene: prope modum. Fideles: per tot bella quæ in gallia: britāia: germāia nouissime gesserāt. Satiati sanguine: quia fastidire ceperant tantum sanguinis & cruoris. Seu mœ.rōes nō nullas affert q̄obrē ai fortasse militū mutati fuerit: q de cā orta fuerit seditio i milites & Cæs.icertū ē: qa fortasse potuit cōtiger: qa nō īter miserāt bella.s. q īcruēto marte Petreū & Afranū uicerāt: & qa nō redibāt i Italiā: & qa desueti erāt a pugna: iō hebetiores facti icipiebāt nunc bonū pacis cognoscere. Seu pre.alia cā ē: seu q laboribus suis haud digna p̄mia cōseq̄bāt. Mœsto so. minus ē: qa sonus classicorū nō ē mœstus uel p classica mœsti soni paulo āte itermissa.& nō nihil itermorata. Clausus q; & fri.en.qa clausus erat: iō tepidus.i.suo sp̄u tepefactus. Expulerat.s.e mēte militū furias isaniā belli. Præ.nōdū cōsecutus. Dānat cām: q̄si ihōestā. Ducēq.q̄si igratū Scelere ibu.qa ēt postq scelus cōmiserat a scelere enses liberare nolebāt: qd ē nimis tardū. Haud ma.exp.i.cæsar.& si oīa ex uoto cedebāt: tamē nō intellexit statū suū eē tā debilē sicuti nūc: cū pene destitutus ab oi exercitu ipe solus staret. Despiceret: tāq̄ deorsū aspiceret trāslatio ab eo q i sūmo gradu cōstitutus ipe supstes alios iferiores despicit. Culmine: ex altitudie gradus icerti. Trūcus: nā cæsarē q̄si corpus appellauit exercitus & milites corpis māus. Titubātia: istabilia. Raptis ma.amissis militibus suis. Gladio suo: deficiētibus armis militū. Strictos: nudatos.
Nō pa.iā inqt nō clā murmurabāt i suū ducē milites: sed palā uerba cōtumeliosa iactabāt: ut apperet eos a duce suo penitus alienos eē. Tecto: simulato. Nec q̄: dicit unā uel potissimā cām eē cur populi metuant tyrānū: nec se ab illius iiuria ulciscūt.s.q unusq̄sq; credit sibi soli iniuste ipare: nō cæteris: nā si credeēt ita ab uniuersis odio hēri: sicut a se nō dubitarēt apte iuader tyrānū: sed hæc cā nō erat i ipsis: nā milites Cæs.cōsii erāt sibi iuicē q oēs odio Cæs.hērēt q.s.sibi igratus fuerat postq̄ tot labores & picula ppessi fuere & sāguinē suū p gloria & laude cæsa effuderūt. Dū q̄sq; pa.tyrānus uult timeri: & tamē tīet populū suū: ut in os. Cice.ait. Qui timeri uult tīet eos a qbus uult tīeri. Iniusta gra.sinecdoche ē ut grauatus mētē.i.p mētē.i.existimat sibi soli iniuste im pare potētē. Exoluerat: liberauerat: quia oēs sciebāt sibi iiusū eē Cæsarem.

Turba suos?qcqd multis peccat̃ inultũ est
Effudere minas:liceat discedere cæsar
Arabie scelerum:quæris terraq; mariq;
His ferrum iugulis animasq; effundere uiles
Q uolibet hoste paras:partẽ tibi gallia nr̃i
Eripuit:partem duris hispania bellis
Pars iacet hesperia: totoq; exercitus orbe
Te uincẽte perit:terris fudisse cruorem
Q uid iuuat arctois?rhodão rhenoq; suba-
Tot mihi ꝓ bellis bellũ ciuile dedisti (ctis?
Cæpimus expulso patriæ cum tecta senatu:
Q uos hoĩum uel quos licuit spoliaṙ deoꝝ?
Imus in oẽ nefas:manibus ferroq; nocẽtes
Paupertate pii:finis quis quæritur armis?
Q uid satis ẽ:si roma paꝝ?iã respice canos:
Inualidasq; manus: & inanes cerne lacertos:
Vsus abit uitæ: bellis cõsumpsimus æuum:
Ad mortẽ dimitte senes:en improba uota
Nõ duro liceat moriẽtia cespite membra
Ponere:nõ anima galeam fugiẽte ferire
Atq; oculos morti clausurã quærere dextrã
Cõiugis illabi lachrymis:uniq; paratum
Scire rogum:liceat morbis finire senectam
Sit præter gladios aliquod sub cæsare fatũ.
Q uid uelut ignaros ad q̃ portẽta paremur
Spe trahis?usq; adeo soli in ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actũ est bellis si nõdum cõperit istas
Oĩa posse manus:nec fas nec uincula iuris
Hoc audire uetãt?rheni mihi cæsar i undis

Quicqd mul.pac.nã si unus uel decẽ auderẽt aliqd cõtra tyrãnũ ulisci tamẽ nõ possẽt:at si uniuersa ciuitas cõsentit ulcisci audet iniuriã. Effudere:euomere iras q̃s simul in pectore tenebãt. Liceat di.Cæ.ẽ dissuasio ne Cæ.militẽt:nã sub eo militia dura ẽ & laboriosa argumẽtũ est a difficili. Liceat:apostrophat ad Cæ.& ẽ cõstitutio cõiecturalis:licet discedere nõ licet q̃stio ẽ. Disceditis uos a mi.discedimus sed iuste:nã ingratus es: attamẽ nõ licet uobis iuratis ab imperatore uestro discedere cõcedendũ ẽ:sed refellit oĩa:primo qa magna p̃icula & labores ꝑpessi sunt:& patuit̃:tamẽ nullũ premiũ accepere:Rursus arguit a necessario qa ẽt diutius sub eo militare uoluerint non possent:cũ ad decrepitã ætatẽ puenerint:rursus ab utili .s.qa uictoriæ p̃mia solus possidet. A rabie:a furore discedere. Quæris:a difficili arguit qa laboriosa ẽ militia:licet discedere nã q̃ris ferrũ iugulis nr̃is : q terra mariq; occidimur. Viles.s.tibi. Partẽ du.hi. bellis.s.fame cũ diluuiũ illud hispaniã oẽm inundauit:adeo ut extrẽa inopia laborarẽt multi pierũt:nã armis pene nullus cõsumptus ẽ. Iacet:apud Missiliã in Italia. Totoq; exer.or.nos quidẽ occidimur: tu uero uictor appellaris. Fudisse cruo.tot labores sunt tot p̃icula:ut ubiq; sanguinẽ nostrũ ꝓ uictoria tua effuderimus & sine p̃mio aliquo. Terris ar.s.in gallia:germãia:& Britãnia:q̃ sũt in septẽtriõe. Rhodão rhe.sub.i.subactis populis:q iuxta rhenũ & rhodanũ hitant Rhodanus galliæ:rhenus germaĩæ fluuius ẽ. Tot mi.qa belloꝝ q̃ per tot annos sustinuimus ĩ diuerso orbe terraꝝ:nihil nisi ciuile bellũ superest. Cæpimus expulso:cũ inq̃t urbẽ romã igressi sumus nec diuina nec humana licuit nobis diripere q̃do nil p̃dæ cõsecuti sumus:& oĩa ĩ ptãte tua fuerit o Cæ.qd inde utilitatis cõsecuti fuimus in urbe q̃ ẽ opulentissima?qd ex aliis superest qd̃ spare possimus? Quos ho.uel deoꝝ uel tẽploꝝ nobis diripere licuit ĩ illã. Imus in oẽ ne.ergo scelus nostrũ ẽ utilitas uero tua:nã oĩa scelera cõmittimus pp diuitias:sed tamẽ nos pauperes sumus tãq̃ pii & innocẽtes. Finis qs ar.er.q̃do nec capta Roma tibi sufficere potuit. Iã respi.ca.ẽt si nihil aliud cogit nos ab armis discedere:saltẽ hoc:iã.n.senectus & mors ipsa iminet nobis:inde inq̃t mẽbra nostra exhausta sanguine & corpora nostra senectute effœta. Inanes:imbecilles ꝓpter senectutẽ. Vsus abit uitæ:ille.n.ex uita abit:cuius uita nullius fructus ẽ. En ĩproba.s.petitio ut nõ in castris:sed domi nr̃æ moriamur. Cespite ut nõ nuda terra moriamur. Non du.li.i.mori liceat nobis ĩ cubiculis nostris: ne dũ apđ uxores & liberos:ut saltẽ sint q morientibus nobis oculos claudãt. Nõ aĩa ga.i.liceat nobis nõ armatis interire secũdũ eos loquit̃ qui dicũt aĩam esse aerẽ: cũ aĩa corpore exiret nõ pereat. Aĩa:spũ & spũs exire nõ possit nisi p galeã. Dextrã:uel filiorũ uel uxoris uel parẽtũ:qa sic mos erat:ut ꝓpinquiores moriẽtibus oculos clauderent. Cõiugis il.la.infudere. Rogũ: qa in castris rogus cõis extruit̃:& multorum cadauera uno rogo superimposita cremãtur: liceat ergo singulis nr̃is rogũ hr̃e. Sit p̃ter gla.sit aliqua mors p̃ter quã q̃ ẽ illata ferro. Quid ue.rursus ab inutili dissuadet:dicit.n.nunqd nescimus q̃ utilitas sit ĩ bello ciuili q̃si dicat nos ualde amẽtes essemus nisi intelligerẽus eoꝝ q bella ciuilia gerũt solũ labores eẽ præmia uero unius tãtũmõ ducis. Spe:falsa. Portẽta:bene appellauit portẽta.s.cædes ꝓmiscuas ut parẽtũ filiorũ fratrũ inter se. Nil actũ:Cæ.intelligit posse nos illius iniuriã uindicare. Nec fas:arguit a facili:facile ẽ a militia discedere:q si alios populos uidicauimus:facile poterimus nos quoq; ab iniuria Cæ.uindicare. Nec uin.ue.ut uindecimus nos ab eo:uidelicet discedamus: nec diuino:nec humano iure ꝓlabemur. Nec fas:nec.s.ut uindicemus nos a Cæ.& iõ deseramus : qa piũ ẽ deserere eũ qui contra patriã arma sumpsit a lege ius ẽ.ut priuatus cæteris æqualibus nil plus iuris hẽat q priuatus ẽ q̃ nos ipsi. Rheni mõ Cæ.quoad militauimus sub Cæ.in gallia ille noster dux fuit nã ꝓuincia gallia Cæ.senatus populiq; ro.decreto demãdata erat:at uero postq̃ ĩ Italiã uẽit:& urbẽ igressus ẽ cepit eẽ priuatus:ergo cũ nullũ ius hẽat magr̃atus nihil illi obligati sumus. Socius:qa ita priuatus ẽ sicuti nos.

Dux erat hic socius:facinus quos iqnat æqt
Adde quod ingrato meritorū iudice uirtus
Nostra perit:qcqd gerimus fortuna uocat:
Nos fatū sciat esse suum:licet omne deorū:
Obsequiū speres irato milite cæsar:
Pax erit:hæc fatis totis discurrere castris
Cœperat:infestoq; ducē deposcere uultu.
Sic eat o superi quādo pietasq; fidesque
Destituūt:moresq; malos sperare relictū ē
Finem ciuili faciat discordia bello.
Q uē nō ille ducē potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere cæsar?
Fortunāq; suā per summa pericula gaudēs
Exercere uenit:nec dū desæuiat ira
Expectat:medios properat tētare furores.
Nō illis urbes spoliādaq; templa negasset
Tarpeiamq; iouis sedē:matresq; senatus:
Passurasq; infanda nurus:uult omnia cæsar
A se sæua peti:uult præmia martis amari:
Militis indomiti tantū mēs sana timetur.
Nō pudet heu cæsar soli tibi bella placere
In manibus damnata tuis:hos ante pigebit
Sanguinis his ferri graue ius erit:ipse p oē
Fasq; nefasq; ruis:lassare & disce sine armis
Posse pati:liceat scelerum tibi ponere finē.
Sæue qd insequris? qd iā nolētibus instas?
Bellum te ciuile fugit:stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus uultu:meruitq; timeri
Nō metuens:atq; hæc ira dictāte pfatur.

Facinus:sicuti nos arma cōtra patriā sumpsimus:ita & Cæ.ergo cōe facinus ē bonū ēt æquale eē debet. Adde qd ingra. Arguit a parte iuris:q est gra ut bene merentibus gra reddat:sed argumentū intēdit:nō solū Cæ.nulli nobis grām:sed nec gras qdem agit:quicqd.n.gerimus nō nobis:sed fortunæ attribuit. Iudice.s.Cæ.ingrato. Nos fatū:intelliget tūc demq; Cæ.nos illā eē fortunā cum attribuit oia cū ab eo discesserimus. Obsequiū.i.licet deos tibi secūdos speres fore: tamē cū discesserimus:intelliges nō ita esse:nā necessario cū aduersariis tuis pacē iūgere coegeras. Infesto.irato. Deposcere du.paratus ēt mortē iferre duci:si forte eos inuitos retinere uoluisset. Sic er. eos poeta pcat hoc loco ut agāt:sicuti cepunt nā si alio mō bellū ciuile diminui nō pōt:saltē discordia militum hoc fiat. Pietas:q debet charitati. Fides: q patriæ debet. Quē nō.i.d.cū ita dissēsio tāta orta ē i castris Cæ.nullos dux tanti ai fuisset pter Cæ.qn timuisset hāc militū pturbationē.sed i arduis atq; difficillimis rebus semp fortior efficiebat. Quis du. quātumlibet magnū. Tumultus:pturbatio. Fata sed in præ.sed Cæ.q ardua oia & periculosa magno aīo aggrediebatur:uenit in cōspectum militū si forte aliquid cōtra se facere uoluissent: & minabundo uultu cœpit eos & q huius seditōis auctores fuerāt. securi pcuti iussit: quo facto pterriti cæteri multo plus q antea obsequētiores illi facti sunt:Alii quoq; ueniā petiere si quid cōtra eū minus clementer dixisset:Cōstituerat Cæsar:ut refert Apianus:decimū quēq; morte mulctare:quēadmodu supius dixius: sed gemitu ab uniuersa legiōe edito:& precibus gentibus qui ueniā deposcebāt post modicū uix tandē ab ira liberatus:hoc solū cōcessisse uisus ut centū dūtaxat & uiginti seditiōis principes ab oibus eligeret quos supplicio afficeret. Fata du.i.augere occasionē fatorū:qa nō expectabat fata Cæsar ut sibi secūda essent:sed ea preueniebat. Per sum.peri.se exponēs q̈to magis fortuna secunda erat. Desæuiat ira.i.non expectauit donec ira multū deferuescit:sed dum incensi sunt. Tentare furores.i.uidere nūquid imperio suo cedant an nō. Non illis urbes.Hic Luca.sicuti in multis locis inuehit in Cæsa.dicit aūt illū nihilo magis timuisse milites q̈ ne desereretur ab eis: quos sciebat iā diu bellis ac facinoribus assuetos eē: & nihil esse qd nō facile eis cōcederet:dummō eos retineret. Non illis.mō cupiditatē eorū Cæsar explerer:nisi militibus negasset. Vrbes.s. spoliandas: quicqd sceleris:qcqd prædæ ab eo petiissent:id facile ipetrare potuissent mō ne ab eo discederēt. Tarpeiāq; se.i.Iouis capitolini tēpla nō negasset diripiēda. Matresq; senatus:matronas primicias eis cōcessisset. Passurasq; if.nu.adulteria & stupra. Vult oia Cæ.i.placeat ut inducti sceleribus milites q̄si inuiti ab ipso separari nō possint. Premia.s.pdam q̄ premiū martis ē. Militis indo.tantū mens sæua timet:id unū erat qd timebat Cæs.ne ad saniorē mentē milites redirēt:& iciperēt scelus cognoscere. Nō pu.ad ipiū apostrophat & q̄si eū rephendit q solus ipe sit cui bella ciuilia placeāt. Manibus.i.a tuis militibus damnata:manus Imperatoris milites appellat. Hos:milites tuos prius pigebat sanguinis q te. Vis ferri:licentia armorū illis displicebit.tibi uero nō. Lassare: defatigeris iperatiuus modus ē. Sine ar.s.uiuere. Finē:rebus bellicis. Sæue qd:non ṗterea ē qd appetere possis nolentibus:militibus tuis & cogis eos ibella ruere. Bellum ci.nō ne uides q bellū ciuile te fugit:& tu illd seqris. Stetit aggere fulti:post iuentionē reddit ad ppositū:dicens:quō Cæ.magno aio se militibus obtulerit. Intrepidus uultu.i.uultus talis erat ut metui potius posset q metuere. Aggere:nā ascēdit aggerē de cespite erectum ut ab oibus posset audiri & uideri. Qui mō in ab.Redarguit milites suos: & pbat ipsos eē dimittēdos ostendit ab utili q utile sit eos dimittere q seipsos ostēdūt ibelles:ex eo q nihil ausi fuerūt q̄ uerba in iperatorē & primo captat beniuolētiā ab ipsorū psona uidelicet q Cæsarē amant aduersi fiant:his qui seditionem concitaturūt.i.odium ducimus aduersariū:cū ostendimus aliqd spurce:superbe factum. ostēdit eos pro imperatore suo i primo cōfidēter facere uoluisse:deinde fidem sibi nō seruasse uidelicet q sibi minitabant. Miles hēs:tu q paulo ante audebas confidenter cōtra me pectus meum aptū uide accede.

Modo:paulo ante. Hic fuge:deliberat dimittendũ eẽ:qa imbelles & ignaui ſunt ꝓbat:nã ſi fortes eẽnt nõ uerbis cõtra imparorẽ exercerbant eſſent:ſed re. Si bellis:finis.p.iuſta cã ẽ cur te dimittã:qa nõ es dignus ſub Cæſare militari. Nil fortior auſa.ſ.iſta ſeditio tua p̃ter q uerbis cõtumelioſis. Tantũq; fugã.ſ. meditata ẽ. Ac ducis inuicti:qa ſecũda fortũa mea faſtidio uobis eẽ cœpit:iõ indignati eſtis q mecũ poſt hac uicatis. Fatis:fœlicitate mea. Vadite:ꝓbauit dimittẽdos eẽ qa ibelles & ignaui:rurſus ab utili ꝙ meliores iueniet. Viros.ſ.fortes. Repulſis:dimiſſis. Quot re.ua.i.quot arma mihi ſuperũt:tot mihi fortuna uiros fortes dabit.

Q ui mõ in abſente uultu dextraq; furebas
Miles:habes nõdũ prõptũq; ad uulnera pe-
Hic fuge ſi belli finis placet:ẽſe relicto. (cto
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio:tãtumq; fugam meditata iuuẽtus:
Ac ducis inuicti rebus laſſata ſecundis.
Vadite:meq; meis ad bella relinquite fatis.
Inueniẽt hæc arma manus: uobiſq; repulſis
Tot reddet fortuna uiros:quot tela uacabũt.
An ne fugã magni tanta cũ claſſe ſequẽtur
Heſperiæ gẽtes: nobis uictoria turbam
Nõ dabit: impulſi tãtum quæ præmia belli
Auferat:& ueſtri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo cõmittetur uulnere currus:
Vos defecta ſenes:exhauſtaq; ſanguie turba
Cernetis noſtros iã plebs romana triũphos:
Cæſaris an curſus ueſtræ ſentire putatis
Damnũ poſſe fugæ:ueluti ſi cũcta minẽtur
Flumia quos miſcẽt pelago ſubducere fõtes
Nõ magis ablatis unq̃ decreſceret æquor
Q uã nũc creſcit aqs:an nõ momẽta putatis
Vlla dediſſe mihi:nunquã ſic cura deorum
Se premit:ut noſtræ morti:ueſtræq; ſaluti
Fata uacẽt:procerũ motus hæc cũcta ſequũt
Humanũ paucis uiuit genus:orbis hiberi
Horror:& arctoi noſtro ſub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce fortis in armis
Cæſareis labienus erat:nũc trãſfuga uilis
Cũ duce prælato terras atq; æquora luſtrat
Nec melior mihi uẽa fides:ſi bella nec hoſte

An ne fugam:ꝓbat a minori ad maius. Si Põpeius fugiẽs milites inuẽit q ipſũ ſequerent:q̃to magis Cæ.milites iueniet q ſp uicit & fugiẽtẽ Pom.pſeqt. Nõ dabit ipulſi:a facili ꝓbat. nõ .n.iuitabunt milites ut me ſeq uelĩt:qa nõ ad bella: ſed ad p̃mia ueniẽt:iã bello ꝓpẽodũ pacto & laborũ uroꝶ p̃mia ipſi accipiẽt. Premia belli: ꝓpẽodũ cõfecti:trãſlatio ſũpta a colũna:q̃ cũ ſemel cõcuſſa fuerit facile euertit. Rapta mercede.ſ.laboris uri. Lauriferos.i.uictrices. Vos de. pp ſeniũ & inter in uos relicta militia:& facti plebei oẽs uidebitis uros triũphos ab aliis uſurpatos eẽ. Exahuſta ſang. uulneribus acceptis. Plebs ro.in plebẽ ro.trãſibitis. Vros triũphos:q uri fuiſſent ſi mecũ uſq; ad finẽ militare uoluiſſetis. Cæſ.an curſus:confutat militũ ſuoꝶ rõnes a ſimili:dixerãt.n.qcqd gerimus fortuna uocatur:& nũc ſciat Cæ.nos ſuũ fatũ eẽ. Reſpondet Cæ. & dicet licet ipi diſceſſerit tamẽ fortunã ſuam non diſceſſurã. Curſus:fortuna ſecũda q̃ ipſum comitatur. Veluti:a ſimili:quẽadmodũ inqt mare oceanũ ẽt ſi oẽs fluuii auerterent nõ tamẽ decreſceret:eodẽ mõ ſi uos diſceſſeritis:nec mea fortũa minuet:ſe cõpat mari oceano:ipſos:uero fluuiis q̃obrẽ nõ decreſcit æquor:qa oẽs flu.a mari deriuãt: & i eo redeũt ẽt ſi fluii negarẽt redire i fontes:tamẽ non ſentit diſceſſũ eorũ ita Cæ.nullũ detrimẽtũ ura abſentia ſentire coget. Curſus.c.i.ſucceſſus:fœlicitatẽ:nã nihilo minus res mihi ꝓcedẽt uobis abſentibus q̃ antea.

Subducere:remouere fontes. An uos mo.nungd creditis me dũ mecũ militaſtis ſuſtinuiſſe aliquã inclinationẽ uictoriæ meæ: nã non uos uictoriæ cauſa fuiſtis:ſed ego fui cã ut uos uinceretis.perſiſtet in ſimilitudine quẽadmodũ oceanus eſt origo fluuiorũ:ita a me uictoria ꝑfecta ẽ. Nunq̃ ſic cura.d.qd creditis deos curare huiuſmõi conditiõis hoies:ſed curæ dns ſũt tãtũmõ principes. Premit:ſubmittit. Morti ſalutiq;:nullã hẽnt curã dii uiuatis ne:an moriãini. Vacẽt.i.uacua ſint & intẽta. Humanũ.p.ui. ge.i.uiuit ad impiũ paucoꝶ:q̃do dii curãt:niſi pricipes:ſeqt ut multi uiuãt ad impiũ paucoꝶ:& rõnẽ ſuã cõfirmat. Orbis hiberi:nũc ꝓbat exẽplo id ita eẽ ꝙ dii tantũmodo magna curãt:& iõ humanũ genus arbitrio paucoꝶ uiuit:unũ.n.ex reliquo ſequit qa dii pricipiũ ſolũmõ curã habẽt:a principibus igit reliq pendẽt:dicit ãt cũ me ſequimini uictoris eſtis: ꝙ ſi Pom.ſeqremini fugeretis. Hiberi:hiſpanis. Fugeres põ.du.ſicut ille fugit ita & tu fugeres cũ illo. Fortis i ar.& ne forte me oſtẽtare credatis.exẽplũ capite a Labiẽo:q ubi me ſecutus ẽ ſp uictor fuit mutato uero duce uictus ẽ:hic Labiẽus legatus erat Cæſ. & ſolus ad Põ.trãſiit:& hoc legato Cæ.Galliã uicerat:& ut refert Plu. Labiẽus a Cæ.miſſus tegerrimos Galliæ populos penes Arari fluuiũ ꝓfligatos attriuit:& iterẽpto Põ.cui adhæſerat ſecutus ẽ i Libyã Scipionẽ & Catonẽ: dũ Cæ.militibus occurreret equo p ilia cõfoſſo humi deiectus ẽ auctore Api.li.ii. Nunc trãſfuga duce:p totũ orbem fugit cum duce quem mihi prepoſuit. Nec melior mihi.u.f.trãſit ad cõfutationẽ qa illi dixerant Cæſarẽ ſibi ducẽ fuiſſe in Germania:nũc uero cũ priuatus redierit non ducem ſed ſocium eſſe: ſed ꝙ inquit Cæſar:dicitis nolle neutrũ ſequi:non ideo fides ueſtra probatur:nã quicũq; diſcedit e caſtris meis:& non tranſit in caſtra Põpeii hic oſtendit animũ ſuum aliẽnũ a me magis.neutrum nolentes ſequi damnat q̃ ſi ſequerẽtur Pompeiũ:quia ſequẽdo neutrũ oſtenditis meos eſſe nolle.quia nec uincẽtes mecũ p̃mio:nec cũ Pom.uicti uenia mei eſſe nõ recuſatis:ergo ſequit ꝙ nec mei eſtis p̃mio:nec beneficio ueniæ.

Quisquis mea signa: ꝗobrē nō ē melior fides: q ex hac ostēdatis meos eē aliter uelle uel pmio uictores: uel uenia uicti. Esse me. uincēs mecū pmio: uel ut uictus cū Pō. ueniā postulet. Sūt ista pro. nūc ostēdit ex eo curā sui hūisse deos. ꝗ uoluerint uos milites isidos a castris suis discedere. Oratorie qd illi i detrimētū Cæ. dixerūt ipe idē in suā utilitatē cōuertit. Vos dicitis me tū demū mea fata cognoscere: cū a me discesseritis recte dicitis: qa cognoui mihi deos ppitios: & mihi milites isidos ppterea me liberaret acri onere. Mutato mi. nec ipius psidia mihi noceret. Heu quā. exonerarūt metu magno onere: qa spes uestras pmiū nullū qlibet magnū iplere potuisset. Fortūa: fatū. Amolit. remouet. Dat: cōcedit. Spante oia: q cū adhuc mecū uicissent nō credebāt pmia ulla sibi satisfactura eē. Nō suf. or. qa qto maiora pmia caperēt: tāto maiora sibi deberi existimabāt. Mihi bella gerā. i. ad utilitatē meā: nec uobis obligatus ero: ergo discedite. Viris: fortibus. At pau. post cōfutationē suorū: nūc exeqtur sentētiam suā: uidelicet ut securi percuterēt pauci huius seditiōis auctores: his dictis simul etiā impletis: oēs terrore pculsi obediēter paruerūt impio Cæsaris. Paucoꝝ: q nō amore meo timēt: sed metu pœnæ: ergo dabūt pœnas. Nō cæ. i. amor Cæsaris. Sed pœna. i. pœnæ metus Caput: seditionis. Procumbite ter. ut nō auderet erūpere in seditionē. Tradite: dictico est. Specta po. o ty. & horū exēplo disce fidelis eē. Disce mo. si aliqd perpetraueris sicut iste. Tremuit sæ. sub uo. Nūc milites Cæ. repræhēdit Luca. dicēs tantā multudinē iuuenū timuisse unū hoiem: cū facile illū tollere possent: & nec recusarūt: sed ipio illius paruerūt: ut iusti illos occiderēt: quoꝝ auctoritate seditio orta fuerat. Iners: ignauū. Priuatū fa. q si nolebat iterficere Cæ. saltē discessisset ab eo ꝗ priuatus fuisset. Priuatū. i. q sine impio eēt: nā si discessissent nō habuisset qbus imparet: ergo priuatus relīqbat. Ensibus ip. i. ut uidelicet ipi milites: nisi ipio cæ. ēses mouet nō possint. Ipe pauet ipe Cæ. metuebat id qd milites pati erāt exeq: ne illi recusarēt: uidelicet ne occidet uellēt huius seditiōis auctores. Scelus: ad puniēdū seditiosos. Vicit pa. patiētiores fuer milites q cæ. spabat. Iugulo nō tā. q dixerat isida rēdite colla illi exhibuere colla & iugulū interficiētibus se. Timet mē. militū suoꝝ licet simularet nō magnificare milites ueterāos: tamē nihil erat qd magis timeret: sciebat. n. allos assuetos militiæ: & nō facile iueniri posse tales uiros. Tā di. fœ. sed cū paucos seditiōis auctoēs cecidisset: ita aīos militū ɔfirmauit: ut nūq̄ antea fuerit obseqntiores. Diri fœ. pp execrationē: nā porca imolari solebat & cædi: cū fœdera iūgeret: nūc milites cæsi sūt: nō porca: qd genus ē fœderis. Vir. expssit: & cæsa iūgebat fœdera porca. Parta. q. nā metu pœnæ placatus ē miles. Redit: in fidē ipatoris. Brūdusiū de. nūc Luc. psequit dicere qūo Cæ. sūpta d̄ paucis pœna p lege ɔstituit: ut qd reliquū belli superat, psequeret: pmū igr Brūdusiū iussit ire milites suos: & reuocare rates oēs: q̄ brūdusiū uenerat: & loca noiat ubi classis Cæ. cōstiterat. Hāc. i. iuuētutē: q̄ sedata seditiōe obseqntissima fcā erat sibi. Decimis ca. i. x. die: nā cū sicut dies noiant i re militari: q singulis diebus castra metari solebāt antiq: & quocūq iter facerēt: ubi mox eos dephendisset: ibi castra ponebāt: iō quotiens legimus. ii. uel. iii. uel. iiii. castris: significat. ii. uel. iii. uel. iiii. diē. Attigere: puenire brūdusiū. Hydrus: hydrus urbecula ē apuliæ ex qua ad leuca. ea enim urbs non grādis est stad. c. l. ad brūdusiū uero. xl. stad. sunt auctore Stra. li. vi. dr & hydrons. Bares: uel ut nūc uocāt baretū. urbs exigua ē iacet i salētinoꝝ finibus ad quā pedestri magis q maritimo itinere a tarēto facile puenit. e tarēto ad brūdusium nauigationis circuiton ē. Salpina palus: q ē a salpia. Salapia ciuitate dicta amore pœni hānibalis inclita. hæc ciuitas. n. apuliæ prima fuit: q ad hānibalē defecerat: & ab hac ciuitate palus dcā ē. Sipus: apuliæ ciuitas: credit Diomedis fuisse ædificiū: dicit alio nomine sipōs distat a salpia stad. c. & l. Græci uero eā sipiuntē nūcupāt ab ejectis e fluctu sepus ut li. vi. a Stra. refert. Subdita. m. quia sita i cāpo & i plano eēt: & declarat ea pte quā

Nec duce me geritis: qsqs mea signa relinqt
Nō pompeianis tradet sua partibus arma:
Hic nunq̄ uult esse meus: sunt ista profecto
Curæ castra deis: qui me cōmittere tātis
Nō nisi mutato uoluerūt milite bellis.
Heu quātū fortuna humeris iā pōdere fessis
Amolitur onus: sperātes omnia dextras
Exarmare dat: quibus hic nō sufficit orbis
Iam certe mihi bella geram discedite castris:
Tradite nostra uiris ignaui signa quirites.
At paucos qbus: hæc rabies auctoribus arsit
Nō cæsar: sed pœna tenet: procumbite terra
Infidūq caput feriēda tendite colla.
Et tu quo solo stabunt iā robore castra
Tyro rudis specta pœnas: & disce ferire
Disce mori: tremuit sæua sub uoce minātis
Vulgus iers: unūq caput tā magna iuuētus
Priuatū factura timet: uelut ensibus ipsis
Imperet inuito moturus milite ferrum
Ipse pauet ne tela sibi dextræq negētur
Ad scelus hoc cæsar: uincit patiētia sæui
Spē ducis: & iugulos nō tātū præstitit enses
Nil magis assuetas sceleri q̄ perdere mētes
Atq perire timet: tam diri fœderis ictu
Parta quies: pœnaq redit placata iuuentus
Brūdusiū decimis iubet hāc attigere castris
Et cūctas reuocare rates: quas auius hydrus
Antiquusq taras: secretaq littora leucæ:
Quas recipit salpia palus: & subdita si post
Mōtibus ausoniā qua torquēs frugifer orā
Dalmatico boreæ: calabroq obnoxius austro

Garganus:frugifer.i.fertilis.nã mõs ẽ apuliæ fecũdissimus ad stad.ccc. ptendit̃ in pelago:ut inq̃t Stra. Torq̃t ausoniã o.qa i angustũ orbẽ uoluit̃: & ibi iuxta adriaticũ mare liguã facit.ubi situ ẽ brũdusiũ. Dalmatico b.qa obnoxius boreæ:qa a septẽtriõe i dalmatiã pflat:& obnoxius calabro austro:qa a septẽtriõe borea:a meridie austrũ hẽt calabria. Exit i undas cũ ambitu adriatici:nã ibi linguã facit:ubi situ ẽ brũdusiũ: per hos amnes & hæc loca classis cæsaris transitura erat. Ipse petit:historia hæc habet:deuictis Petreio & Afranio:& cõpositis ,puinciæ rebus:Cæsar primũ uenit i teraconẽ:& eo legatiões undiq3 ad Cæsarẽ cõuenerũt:qbus expeditis:deinde redit massiliã : q̃ iam deuicta erat:ut supra dictũ ẽ.Nam fatebãt se nõ posse uiribus Cæsaris resistere.hanc tamẽ in deditionẽ accepit:deinde imposito duarũ legionũ psidio:reliquas copias i italiã misit Ipse uero cũ ibi esset audita lege lata de dictatura a.M.Lepido pretore factũ se eẽ dictatorẽ reliquas copias i italiã misit:ipe uero romã psiciscit̃:& ipo dictatore habẽte comitia creati sunt cõsules:primus ipe dictator:deĩde Sulpitius collega illius:& hoc est q. poeta breuiter tãgit. Tutus sine mili.qa iã nullus erat i italia exercitus : quẽ metueret:imo oia iperio Cæs.i italia parebãt. Iam doct.f.t.i.togatis:nã ex quo põ.discesserat: oia Cæs. occupauerat:iõ q̃si oblita erat libertatis. Dictator: Cæ.q ãte a.M.Lepido lege lata dictator factus erat. Sũmũ.h.i.cõsulatũ:qa ex dictatore cõsul factus est Cæs.dictator aũt erat magĩatus exordinarius & semestris. Apiãus ãt dicit q. Cæ.seditiõe apd placẽtiã sedata romã reuersus ẽ:trepidãte adhuc populo: neq3 senatu aut cõsule illũ eligẽte:se ipsũ dictatorẽ nominauit:uel siue ut iuidiã dilueret. siue p magĩatu minime idigeret:per.xi.solũ dies illi psuit: se cõsulẽ

Appulus adriacas exit garganus in undas
Ipse petit trepidam tutus sine milite romã.
Iam doctam seruire togæ:populoq3 precãti
Scilicet indulgens summũ dictator honorẽ
Contigit & lætos fecit se consule fastos.
Nãq3 omnes uoces per quas iã tpe tanto
Metimur dominis:hæc primũ repetit ætas.
Q ua sibi nec ferri ius ullum cæsar abesset.
Ausonias uoluit gladiis miscere secures.
Addidit & fasces aquilis:& nomẽ inane
Imperii rapiẽs:signauit tẽpora digna
Mœsta nota:nã quo meli9 pharsalicus ãnus
Consule notus erit:fingit solemnia campus
Et nõ amissæ dirimit suffragia plebis.
Decantatq3 tribus:& uana uersat in urna

in futurũ designauit:Pom.quoq3 Isauricũ collegã sibi assũpsit.M.Lepidũ in iberia.In sicilia Aulũ Alpinũ. In sardinia Sextũ pducẽ delegauit: Galliæ nup adeptæ Decimũ Brutũ presidere iussit. Deniq3 ut idẽ refert Apianus ciuilibus cõfectis oĩbus romam regressus Cæsar appellatus ẽ pater patriæ.& dictator in omnẽ uitã electus consulq3 ad decenniũ:corpus eius sacrũ & intemeratũ habitũ.Cæsar dignitates cæteras consulatu per decenniũ excepto sibi assummẽs:consules in futuꝶ se & Antoniũ equitum magistrum eius declarauit.Suetonius uero dicit continuũ consulatum recepisse.præfecturam morum : insuper prænomen Imperatoris statuã inter leges eminẽtiorem locũ in orchestra & alia ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est sedẽ auream in curia tẽpla & aras & simulachra iuxta deos. Indulgẽs populo:respondet ad illud qđ dixerat. Iã doctũ seruare togæ: qa Cæsar quasi simulabat se nolle accipere consulatũ. Precanti:quia populus precabatur consulatum sibi. Indulgens:idest faciens hanc grãm populo. Lætos fastos:quia fasti libri erãt in qbus magistratus oẽs scribebantur pcipue consulum. Nãq3 oẽs uoces: hoc tpe quo Cæs.cõsulatũ accepit fuit principiũ:ut falsis nõibus impatores Ro.appellarent̃:cũ reges sint imo uero tyranni appellandi:non cõsules:non ptores:nõ impatores:cũ leuis eẽ uideat̃:tamẽ grauis atq3 molesta res est.Ipsi.n.tyrãni oia libidine sua faciebãt:tũc primũ inq̃t huiusmodi noia inuẽta sunt:quibus dominos atq3 tyrannos falso appellamus. Qua sibi nec:quia imperatoriæ dignitati miscuit consulatum & omnes dignitates. Gladiis:uidelicet armis:quæ propria sunt imperatorum nã imperatores proprie dicuntur qui exercitibus præsunt q̃q̃ corrupto uocabulo imperatores dicantur qui uniuerso terrarũ orbi imperẽt. Repetit ætas:ex eo tempore primum inceperunt appellari domini. Ferri:magistratuum arma: quæ sunt secures. Ferri:militum quæ sunt arma imperatorum. Ausonias secures. italas:quæ propria sunt magistratuũ Gladiis:idest armis militum:quæ sub imperatore constituuntur. Addit & fasces oculis: uidelicet militaribus insignibus addit fasces:quæ sunt consularia insignia. Aquilæ:insignia romana. Nomen inane : quia non legitime factus erat imperator:qui non secundum leges factus erat consul imperii: non legitimum imperium. Digna nota:scilicet consulatus.Notam temporum:Cæsaris consulatum appellat:idest maculam:& declarat. Non quo melius:consule:uidelicet quo talem consulem populus romanus accepit:ut exercitum simul cum libertate amitteret. Pharsalicus annus: uidelicet quo in pharsalia pugna ciuilis gesta ẽ:ut simul cũ exercitu romano libertas pirt. Notus erat:dignus consulatu Cæ.erat: quo cõsule tãta clades inglueret & cognosceret. Fingit solẽnia:icipit ostẽdere quomodo nõ secũdũ leges factus erat cõsul. Solẽnia.i.comitia solẽniter indita. Suffragia:uidelicet eqtũ & senatoꝶ. Decãtatq3 tribus.i.p pcoñẽ iubet citari tribus:nã pcones quodãmodo decantare uidẽt̃:cũ noiatim tribus citabant. Vana urna:qa populus infrequẽs erat:qa in urna cõtinebãtur sortes.xxxv.tribuũ:& pmissis in urnã sortibus deinde singulæ excipiebant:& cuius prima sors educeretur: illa primum citabatur cælum seruare:idest aues & signa cæli.i.non licet auspiciũ capere:quia mos erat romanoꝶ:ut nec publice:nec priuate quid facerent nisi prius captis auspicus. Ergo nõ licet.i.cape auspiciũ:quia nõ erãt augures qui auspicia caperẽt.

Augure surdo:quia ēt si augur aliqs eēt dissimulabat se audire tonitrū aduersa significātē:& quis aduersæ aues eēnt:iurabat tamē bonas aues apparuisse:q̄ cōsulē Cæsarē admitterēt. Lætæ.fœlices. Bubone sinistro:mala significāte siue uolatu:siue cantu augurīū dabat. Inde pit.p.& ex eo tpe pire cœpit cōsulatus.
Inde:ex eo q̄ cōtra leges occupasset magistratū Cæsar. Iuris inops.ptāte:cū Cæsar oīa foret. Noīe tps:qa tps denominabat a cōsulibus:ut dignosci possent tpa. Noīa:uidelicet in fastis scripti cōsules:quū solū tpa denotēt. Mēstruus cō.i.q uno mēse tātū duraret.qa extrēo anni mēse creabat. Nec nō ilia.dicit populū fecisse latiali iouis sacra:tā & si nō mereret: reddit cām qa pmiserat:ut latiū subigeret a Cæsare:hæc sacrificia latialia dicebant:ex eo q̄ ex oī latio ad hæc sacra cōueniebāt. Nec n.similiter. Solēnia sa.uidelicet latinas. Numē iliacæ albæ.i.latialis iouis:iō latialis iuppiter dr̄ q præsit albæ.nā albā primus cōdidit Ascanius Aeneæ & Lauinæ filius:ubi latialis iouis ī medio tēplū cōdidit:ubi latine solēnia sacra ioui īstituta fuīt. Latiæ feriæ:ut refert Var.a latinis populis dictæ:qbus ex albāo mōte ex sacris carmē petere fuit ius cū romanis. Sub acto la.nec hæc sacrificia fiebāt ioui ut defenderet latiū. Flāmifera no.qa nocte sacra fiebāt:iō faces gerebāt. Inde rap.cur.hæc ubi fecit Cæs.ipse brūdusiū nauigauit:quo classem suā cōuenire iusserat. Rupit cur.semp Cæ.celeritatē tribuit.Lōgissimas.n.uias:ut refert Suet.incredibili celeritate cōfecit.expeditus meritoria theda cētena passuū milia īsigulos dies:si flumia morarent nādo traiciens: uel innixus inflatis utribus:ut sæpe nūcios de se puenerit. Piger ap.qa piger iō fœcūditate ociosus:qa sine labore spōte sua segetē pducit. Inerti her.q̄ sine agricolaꝝ labore nascit. Ocior cæli.i.uelocior fulmine. Fœta:q̄ peperit. Clausas:tā itensū frigus fuerat:ut oīa glacie obruta eēnt:adeo ut nauigare nō possent. Minoia te.nā a cretēsibus habitatū fuit brūdusiū:& Minos rex cretæ fuit. Vndas:qa in littore maris conditū ē brūdusiū.
Clausas um.brūdusii : qa ī angustū orbē ibi mare uoluit. Clausas:cōgelatas si de mari referēdū ē ad uētos:qa nauigatio maris clausa dr̄ cū uēti aduersi nauē ipellūt. Turpe ui.du.Cæ.cōpositis in urbe rebus : quū sibi ingratus oēs uēdicasset brūdusiū iter ītēdit bruæ tpe: & ibi milites suos īuenit.q deterriti erāt a nauigatiōe pp tēpestatē.Nūc psequit Luc. dicēs Cæsarē nō potuisse hāc morā pati: dū mare quiesceret:igit milites suos adhortatus ē:ut se ferro cōmitterēt. Turpe ignominiosū quodamō. Rapiēdi:festinādi. Vel nō fœ.donec mare trāquillū efficeret:ut ēt īfœlices p id tuto nauigare possēt. Robore.i.audacia:& fortitudine ai. Fortius hy.hæc oro hēt suasionē:ergo ī deliberatiuo gñe cōstitutā ītelligimus:suadēt.n.militib₉ ut nauigare uelit nec pturbationē maris timeat.Suasio āt ab hōesto:ab utili:a facili:a iucūdo:a necessario sumit. Arguit primū a ptib₉ prudētiæ:q̄ ī tres diuidit:imemoriā puidētiā:itelligētiā. Arguit ab itelligētia.Ostēdit se.n.ptū eē maris & uētoꝝ:qa uidelicet sit tutius nauigare flāte aqlōe tpe hyēis q uernis uētis:qa aqlo pdurare solet:uerni uero pmutari. Fortius hy.hiēalibus nos idigēus uētis pseuerātib₉ sed hiberni uēti magis durāt q̄ uerni:ergo spāda ē bōa nobis nauigatio:nā ut cōmētariis legit Cæ.ii.iāuarii die brūdusiū nauigauit. Incubere:īsistere certos. Nec ma.an.pterea nō reqrius uarietatē uētoꝝ:sicut faciūt q mari circuūt:sed ex directo nauigātes solo aqlōe ī græciā pferri possumus. Anfractus:circuitus. Hic uti.tātū abest ut deos orē:ut hic aqlo diutius duret. Curuet:adeo ipetuose pflet:ut malū nauis īclinet. Carchesia:uidelicet sūmitates.carchesia ē ea q̄ uulgo cauea appellāt:q̄ ī sūmo mali posita ē. Ferēs:uehemēter spirās. Ne pō.rddit rōnē cur oportet aqlonē uehemētius spirare:qa rates erāt p littora pheacū:ubi classis pōpeiana cōstiterat:nihilōminus metuebat ne uētus dficeret:quū naues ī medio mari cōtinerēt:ne facultas sibi daret nauigādi:ī hoc mari naufragiū passus ē ulixes:quū ī græciā pficisceret. Lāguida de.uēto.
Rēis:ne ipi rēis uliores naues nr̄as circuūeniāt. Rūpite q̄:ergo dū uobis fauēt uēti:soluite naues & nauigare icipite. Iādudū.n.nūqd lētitus nebulosū hoc tps:& uētosū uob pprīū eē. Sæuas:q̄ ob uis sæuæ uidēt.

Nec cælū seruare licet tonat augure surdo:
Et lætæ mirantur aues bubone sinistro.
Inde perit primū quōdā uenerāda potestas
Iuris:inops tātū careat ne nomine tempus
Mēstruus in fastos distiguit sæcula consul
Necnō iliacæ numen quod præsidet albæ.
Aut meritum latio solemnia sacra subacto
Vix in flāmifera cōfectas nocte latinas.
Inde rapit cursus:& q̄ piger appulus arua
Deseruit rastris:& inerti tradidit herbæ
Ocior & cæli flāmis & tigride fœta
Trāscurrit:curuiq; tenet minoia tecta
Inuenit:& pauidas hyberno sydere classes
Turpe duci uisum est rapiēdi tēpora belli
Brundusii clausas uētis brumalibus undas
Insegnes hæsisse moras:portuq; teneri
Dū pateat tutum:uel nō fœlicibus æquor
Expertes animos pelagi:sic robore complet
Fortius hyberni flatus:cælumq; fretumq;
Cum cepere tenēt:quā quos īcūbere certos
Perfida nubiferi uetat incōstātia ueris:
Nec maris āfractus:lustrādaq; littora nobis
Sed recti fluctus:soloq; aquilone secandi
Hic utinā sūmi curuet carchesia mali:
Incūbatq; furēs:& graia ad mœnia perflet
Ne pompeiani phæacum e littore toto
Lāguida iactatis cōprendat carbasa remis
Rūpite quæ retinēt fœlices uincula proras
Iamdudū nubes:& sæuas perdimus undas:

Sydera prima poli. hac persuasione animos militum cæsar erexit: ut se intrepidos mari committerent: de/scribit tempus nauigationis: dicit enim principium noctis fuisse. Prima sydera poli: occidente sole stati ues/per prima stella apparuit. Suas umbras: idest noctem: iam luna exorta erat: sicut lux propria solis dicitur: ita umbræ sunt lunæ. Totosque rudentes: quia cum carbasa intendere uolunt rudentes intendunt: ut antenna sublata uenti uela impellere possint. Rudentes: funes quibus intenditur uelum. Et fluxo: enim castra obli. le.pe. expressit gestum nautæ: cum soluta uela aperit tenso rudente. Vela obliqua leuo pede: ut Virgilius Vna

Sydera prima poli phoebo labente sub undas
Exierant: & luna suas iam fecerat umbras:
Cum pariter soluere rates: totosq; rudentes
Laxauere sinus: & flexo nauita cornu
Obliquat leuo pede carbasa: summaq; pãdẽs
Suppara uelorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea uentus
Incipit: exiguũq; tument: mox reddita malo
In mediam cecidere ratem: terraq; relicta:
Nõ ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura
Aequora lenta iacent alto torpore ligata:
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ.
Sic stat iers scythicas astrigẽs bosphoro ũdas
Cum glacie retinente fretum nõ ipulit hister
Immẽsumq; gelu tegitur mare: cõprimit ũda
Depræhendit quascumq; rates nec puia uelis
Aequora frãgit eques: fluctuq; latẽte sonantẽ
Orbita migrantis scindit meotida bessi
Sæua qes pelagi: mœstoq; ignaua ꝓfundo
Stagna iacentis aquæ: ueluti deserta rigente
Aequora natura cesant. pontusq; uetustas
Oblitus seruare uices non commeat æstu.
Non horrore tremit: nõ solis imagine uibrat
Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes: & inertia tonsis
Aequora moturæ: grauis hic langore ꝓfundi
Obsessis uentura fames: noua uota timori
Sunt inuenta nouo: fluctus nimiasq; precari
Ventorum uires: dum se torpentibus unda

oẽs fecerẽ pedẽ. i. una oẽs itenderũt funẽ. Leuo pede quo itenso stati apta sũt uela. pes ãt funis ẽ quo uelũ tendit. Catullus Siue utriq; iuppiter simul secũdus icidisset i pedẽ. Cornu: silicet antẽnarũ: q̃ tãq̃ cornu sunt i summo malo. Suparus: est linteũ fœmorale: ẽ etiã uestimẽtũ puellare quod subucula dicitur hic alibi accipitur pro summa uelarũ parte: quæ rugosa est. Sũma: sũmas partes significat secundos habuisse uentos. Vt primum: statim iquit uenti cessauere & destitutæ sunt in medio mari naues. Exiguum: pro exigue: unum sequitur ex reliquo: nam qa leuior spi/rat uentus: ideo parum tumescebãt uela. Terra reli/cta: quia iam a littore i mare medium deduxerant na/ues. Ligata: compressa. Alto torpore: qa nil moue/bant. Sic stat: p similitudinẽ ostẽdit quõ mare imo/bile cõstiterat: dicit. n. nõ aliter mare stabat immotũ q̃ scythia palus Meotis cũ glacie astricta fuerit: nã gelu acri adeo premit Meotus: ut iter trãsmeãtibus facile pbeat: eodẽ modo de mari dicit duæ similitudĩes sũt. prior de Bossoro: secũda de meoti: bia autẽ sũt bosso/ra: unũ q; cimericũ appellat q̃si cimbricũ ut rfert Stra/bo græcorũ ligua Cimmerii Cimbri nominãt: hi ad paludẽ usq; meoti militiã agitarũt: alterũ uero thra/ciũ Bossorũ ẽ appellatũ secundum fabulas. Iuppiter i forma bouis Europã ea transtulisse dicit. Vnde bos/forus a βουσ bos: & φορεω: fero: uel a περαω trãsfero circa autem margines Meotides diuersi populi habi/tant qui sæpe gelu stringente paludem: non aliter q̃ per continentem terrã conuenire solẽt. Ister: danu/bius: significat frigoris uehementiã: quæ tanta est ut danubiũ celeriter currentẽ plærũq; iglaciet. Fert enim (ut libro. iiii. refert Strabo) ister ab occasu i ortũ & i eu/xinũ põtũ a sinistra reliqns Germaniã oẽm: icipientẽ a rheno: geticũq; totũ: & quod est Tyrẽgetarũ & Ba/starnorũ atq; Sautomatarũ usq; ad flu. Tanai: lacũq; Meotidẽ a dextra uero Thraciã oẽm & illyricũ rliq̃q; ultimã græciã. Gelu: qn ẽt maris unda gelat: quod ẽ mirãdũ. Frangit eques. s. ungula cornipedũ. Meo/tida bessi: Nã circa margĩes Meotis habitãt diuersi po/puli iter quos & bessus. Strabo libro septio rfert: Bes/sos magna ex parte montẽ Aemũ diuidentẽ mediã Thraciã icolere: & latrões uocari ꝓpter latrocinandũ. Mi/grantis: huc & illuc & ultro citroque transeunt. Latente: sub glacie. Sæua quies: scilicet erat respexit ad uo/luntatem Cæsaris. nam quam tranquillitatem cæteri: optant: hanc Cæsar abominabatur. Mœsto pro: quo mœstum reddebat Cæsar. Iacentis: immotæ aquæ. Veluti desere. i. e. natura: mare inquit prestabat immo/tum quasi ipsius maris natura mutata esset nã mare continue fluxũ pariter atq; rfluxũ patit. Vices: uicissitu/dines quas ab initio habuit & fluxus & refluxus. Commeat: ultro citroq; quia nũc feruet æstus: nũc deficit. Horror. s. uentorũ. Solis imagie: idest luna unde etiã solis soror dicit. Casibus inumeris: mar ita erat trã/quillũ. ut nec uẽtis ullis: nec sydetibus: aut uarietate: unda i ullã partem moueret: & stagni potius q̃ maris spe/ciẽ præberet. Fixæ. stabiles. Classes: silicet pom. quæ littora & portus obsidebant. Inertia tonsis: quia uelis nauigabant cæsariani: naues mouere non poterant: at uero Pompeiani remis naues impellebant. Tonsis: re/mis a tondendis undis. Grauis: intollerabilis. Langore. immobilitate maris. Noua uota timori: qui i me/dio maris sunt tranquillitatem exoptant: hi uero tempestatem: quia si uentus uehementior fuisset: ita se pos/se existimabant periculum euadere: ergo noua uota nouus etiam timor: ne propter tranquillitatem maris de/prehenderentur ab hostibus. Ventorum uires: ut uẽtus incumberet: uehementior qui solet a nautis timeri. Nimias: uehementes nil recusabant: non tempestatem: non uentos uehementes: dummodo possent exire.

Excutiat stagnis:& sit mare:nubila nusquam
Vndarumq; minæ:cælo languente fretoque
Naufragii spes omnis abit:sed nocte fugata
Læsum nube diem iubar extulit:imaq; sensim
Concussit pelagi:mouitque ceraunia nautis
Inde rapi cœpere rates:atque æquore classem
Curua sequi.quæ iam uento fluctuq; secũdo
Lapsa palestinas uncis confixit harenas.
Prima duces iunctis uidit consistere castris
Tellus:quã uolucer genesus: quã mollior ap-
Circũeunt ripis apso: gestare carinas sus
Causa palus:leni quam fallens egerit unda:
At genesum nunc sole niues:nunc imbre solutæ
Precipitant:neuter longo se gurgite lassat.
Sed minimum terræ uicino littore nouit.
Hæc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit:miseriq; fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione diréptos
Admotum dãnare nefas:nam cernere uultus
Et uoces audire datur:multosq; per annos
Dilectus tibi magne socer post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem: mortẽq; nepotis
Te nisi niliaca propius non uidit harena.
Cæsaris attonitam:miscenda ad prælia mentẽ

Excutiat:idest eripiat. Et sit mare:idest sit natura maris:quod semper agitatur & fluctuat. Spes omnis: quod alii metuunt.illi sperabant. Naufragii:idest tempestatis. Cælo languẽte quia uẽtus nullus erat. Nocte fugata:idest nocte præterita. Iubar:splendor solis. Læsum:idest obscuratum:quia non serenus exortus est dies. Ceraunia:promontorium Epiri in angustiis adriatici sinus:nam ibi incipit Epirus unde dictum est acroceraunon quod frequentibus infestetur fulminibus:nam ακροσ montem significat:& κεραυνοσ fulmẽ. Ceraunia:idest mouit fulmina quibus apta sunt acroceraunia.hoc nõ placet quia hyemis tempus erat: quo fulmina non cadunt.Sed mouit ceraunia idest admouit ceraunia ad conspectũ nautarum: orto.n.sole uiderũt eos mõtes:uel mouit q̃a tremẽte pelago:ceraunia uidebãt moueri. Ind rapi:sub hac mutatiõe cæli & aeris. Rapi:a uentis. Curua: insinuata .s.uentis. Aequora classem:potest eẽ hypallage.i.classis cœpit sequi æquora. Secundo:bis intelligitur & secundo uento:& secũdo fluctu:q̃a a puppe uentus flabat. Lapsa.i.celeriter currens. Confixit uncis: idest ancoris. Harẽas palestinas:in epiro iuxta oricon locus ẽ palestæ appellatus:in quẽ nunc descendit e nauibus cæsar: quod etiã ĩ commẽtariis legitur emẽdatis. Postridie inquit terrã attigit græcorum saxa inter: & alia loca piculosa:quietã nactus stationẽ & portus oẽs timẽs: quos teneri ab aduersariis arbitrabatur ad eum locũ q̃ palestia appellat̃:oĩbus nauibus ad unã ĩcolumibus milites exposuit q̃uis in deprauatis pharsalia legat̃. a palestæ igit̃ fit palestius.Sic Ouidius de fastis palestinas deas appellat.Est etiam palestina regio cõtermina syriæ. Genesus.flu.est Epiri. Apsus: fl.alter Epiri: q̃ medius erat inter castra cæsaris & pompeii. Apso gestare ca.& cũ per se uterq; amnis nõ sufficeret sustinere naues humilitate aquarum uterq; adiutus est: ille palude uicina.Hic uero niuibus:q̃ de mõtibus ppiquis soluebãtur. Fallẽs leni unda:quia uix cursus deprehenditur.Vnũ sequitur ex reliquo q̃a leni unda ĩfluit:iõ fallens. Præcipitãt:uelocẽ faciũt:Littoræ .s.palestini maris. Nouit:quia paruũ terræ spacium labitur. Hoc:fortuna uoluit ut hi duo duces nobilissimi quorũ fama totũ orbẽ ĩpleuerat castra directa pòerẽt. Miseriq; fuit:q̃a ppiq erãt miseri hoĩes sparũt illos posse ciuilis belli nefas cognoscer̃ & cognitũ reliq̃re:sed spes hæc irrita fuit:q̃a in pposito psiteret. Admotũ dã.q̃a q̃to ppinquores erãt tãto clarius ciuilis belli nefas cognoscebãt quãdo inq̃t remotiores erãt:si in pposito belli ciuilis gerẽdi psliterũt:ueniã merebãt q̃a nefas nõ cognoscerẽt:at uero cũ nũc ita prop iq essent ut alter alterũ ĩspiceret:uitpuatione non carebãt. Direptos:diuisos. Parua statione:paruo interstitio & spacio. Multosq; per annos:postq̃ in matrimonium filiã suam Iuliam Cæsar dederat Pompeio:nunq̃ tam prope te uidit.q̃ hoc loco Pompei:nisi in ægypto cum caput tuũ Cæs.oblatum est a rege Ptolemæo:tunc propinquius te uidit sed mortuũ. Pignora: uincula affinitatis. Sobolem:Iuliam. Sanguinis infausti:quia in ipso flore iuuentutis mortua est:nam cum grauida esset & uestes Pompeii conspexisset cruentas quas ille sanguine deturpauerat:existimauit Pompeium uulneratum fuisse:unde peperit abortiuum:& cum filio continuo mortua est. Mortemque nepotis:quia paulopost filius ex ea natus secutus ẽ matrem. Propius:præterq̃ hoc loco. Niliaca arẽ:ubi sepultus ẽ pompeius. Cæ. attonitum:cæsar cum prope castra constituissent in conspectu hostium properabat ipse in aciem ducere milites:sed causa moræ fuit:quod partem sui exercitus reliquerat Brundusii neque enim naues exercitũ omnẽ traiicere poterant.Cæ.enim cum exposuisset in terram milites eadem nocte naues brundusium remisit: q̃bus reliquæ legiones & equitatus cum.M.antonio transportari possent:& huic officio præpositus est Iulius Callenus legatus:sed diutius moratus est Anto.q̃ cæsar cupiebat:q spẽ omnẽ i celeritate res cõficiẽdi ponere solebat Verũ ut libro.ii.refert Appiãus:cũ Cæ.& Pom.iuxta Dirrachiũ castra posuissent:pom.tyrões ad bellum ĩstruẽte:suos a Brũdusio uẽturos expectãs cæsar magna celeritate ad eos mittit:cursumq; accelerare iubet:nõ accedẽtibus illis ipe ĩscio exercitu adnauigar̃ statuit.utpote q nemĩnẽ facilius eos adducer̃ sp aret:e cœnaculo discedẽs corporis fatigatiõe ptẽsa amicos epulari suadet:deĩd priuato habitu curru defer̃ mox nauĩ ĩgressus Cæ.nunciũ se eẽ simulat:cætera p seruos faciẽda edisserit:eo modo latẽs nocte potissimũ instãte:cũ a uẽtis agitaret̃ mare:seruos gubernatorẽ adhortari monet: ppere cursum arripiunt:q̃si hostes finitimos latere cupet:gubernator elatis remis p uim fluuium celer exuperat:cũ autẽ ad hostia & maris aditum peruentum

esset:mare ipsum summis concitatum fluctibus:magno impetu ac turbine cursum intercipit:gubernator ueluti instantibus hostibus per uim conabatur euadere:ue℞ cum nihil proficeret fatigatus ac desperatus tandē clauum e manibus abiicit.Tum Cæsar sublato uelamine ad gubernatorem cōuersus:& intonās.alacri animo & forti aduersum fluctus esto inquit.Cæsarem quippe & fortunā eius tecum uehis:hac uoce stupefacti remiges gubernatorq; magna ui nauem educere contendunt:ita ut fluuii hostia denuo euaderet:uento deinde & fluctibus eam extollentibus ad littus tandem uicta compellitur.Instante die cum lux cuncta apertiora redderet:trepidare cæpere:ueluti māifesti futuri hostibus. Tum cæsar fortunam accusans q felicitati eius inuidisset:nautas retrouerti iubet nauis itaq; aspirāte uēto facile cōpulsa fluuio reddidit.cæsarem igitᷣ nōnulli ob audaciam admirabantur:quidam querelis prosecuti sūt:q facius militari potius q impatoria laude dignum esset aggressus.Is uero cum ulterius laterᷣ nō posset:p sthumium eius loco adnauigarᷣ iubet:gabinioq; ut exercitum nauibus adducat imperare:sin id abnuat hæc ipsa Antonio pcipere:post Antoniū uero Caleno:sin id omnes negent epistola alia ad exercitū scripta erat uelle se eos supra naues positos posthumio obseq & in locum in quem uentus duceret uela tradere nihil nauibus parcētes:nō enī nauibus sed uiris cæsari opus esse.i hunc modum cæsar pro ratiōe fortuna uti deliberauerat:quæ omnia pompeius interciperе festinans in pugnam paratam ducebat aciem.

Ferre moras scelerum partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax antonius armis
Iam tum ciuili meditatus leucada bello
Illum sæpe minis cæsar precibusq; morantē
Euocat o mondi tantorum causa malorum
Quid superos & fata tenes? sūt cætera cursu
Acta meo:summam rapti per prospera belli
Te poscit fortuna manum:nō rupta uadosis
Syrtibus incerto libye nos diuidit æstu:
Nunqd in expto tua credimus arma pfūdo?
Inque nouos traheris casus? ignaue uenire
Te cæsar non ire iubet prior ipse per hostes:
Percussi medias alieni iuris harenas.
Tu mea castra times:pereuntia tempora fati
Conqueror:in uentos impēdo uota fretumq;
Ne retine dubium cupientes ire per æquor
Si bene nota mihi ē ad cæsaris arma iuuētus
Naufragio uenisse uolet:iam uoce doloris
Vtendum est non ex æquo diuisimus orbem

Iussere:coegerunt quia properabat ipse bellum ciuile statim peragere. Scelerum:Mordet semper Cæs. Luca. Relictæ:Brundnsii cum Antonio. Attonitā furentem & in insaniam propemodo conuersam. Miscenda:idest committenda quia properabat ipse bellum ciuile conficere quasi attonitus. Iam tum ciuili:ex eo tempore inquit exercere cœpat Antonius bellum ciuile:quod postea gessit ad Leucada pmōtorium cum Octauio. Meditatus:quasi preludia quædam nunc faceret bello ciuili. Leucas:promontoriū est epiri:ubi ciuilia bella gessit Antōius & cleopatra aduersus octauium. Euocat:e Brundusio. Minis scripserat litteras asperiores ad Antonium cæsar q seruis cum reliquo exercitu i epyrum ueniret. O mūdi: hæc uerba sunt quibus dicit Lucanus illum per litteras uocasse. Causa laborum:quia si uenisses iam omnes labores extincti essent. Tenes:moraris. Superos:nobis fauere uolentes. Acta:expedita. Cursu:celeritate.
Rapti belli:raptim gesti & accelerati. Prospera:per fauorem & felicitatem. Non rupta:hæc oratio siue epistola cæsaris quam habuit ad antonium habet suasionem cum indignatione:ostendit enim illa oīa facilia eē: dūmodo uelit ad se traiecere alteram partem exercitus:primum fortunam secum esse dicit:quæ semper sua uota seq consueuerat:quod in supioribus ostendit:cū dixit.Sunt cætera cursu acta meo.nunc uero arguit a facilitate nauigationis:dicit eni breue admodū spaciū est inter te & nos: nā:ut refert Strabo libro.v Brūdusio intrans mariam ripam nauigatio ē:una quidē ad ceraunia:littusq; deinceps reliquū & Epiri & græciæ:altera in Epidanū:q̄ prima longior:nam mille &.d.ccc.stad.sunt. Non rupta uadosis:non sunt inquit tibi nauigādæ syrtes:per quas naues plærunque periclitantur. Lybie:nominatiuus est græcus. Non rupta:interrupta.
Vadosis syrtibus:syrtes a συρω traho.dictæ sunt:quia modo trahūt modo emittunt undam. Incerto æstu: quia unda aliquando profunda est: aliquando sicca. Nunquid:a prudentia nunc arguit: quia dicit se peritū esse huiusmodi nauigationis:quam pauloante expertus fuerat:an dicere potes mē non ad hanc nauigationē te hortari O Marce Antoni:quia periculum maris ignorem? nunquid non experti sumus huius maris pericula? Credimus:committimus. Tua arma:exercitum & milites quibus præes. Nouos: iusitatos: quibus unq̄ antea uersati fuerimus. Non ire iubet:idest præire:hoc est iubet sequi & non incipere. Venire: idest sequi nauigationem meam. Iuris:Pompeiani:nam in potstate Pompeii tota regio maritima erat. Tu mea castra:ego prior nauigaui:& non audes in mea castra uenire. Tempora fati:silicet secundi nobis. In uentos: idest uota mea inaniter fundo:nam id spargi dicitur inuentos:& in aquas quod frustra dicitur.Catullus Sed mulier cupida quod dicit amanti:In uento & rapido scribere oportet aqua. Ne retine:a possibili:quia posset dicere Anto.non possum uenire:quia milites resistunt:immo:parati sunt uenire etiam si uolueris:non enim ipsi ad nos te uenire phibent:sed tu eos. Si bene mihi nota:si bene tuorū militū igenia noui etiā cū piculo ad me uenire non dubitarent. Naufragio:subaudi cū. Iā uoce doloris:concludit p indignationē.uidelicet si cū iniuria cōtumelia iuncta esse ostenditᷣ:per quē locū in supbiam & arrogantiā iducit.supbus ostenditᷣ:q uelit Ausoniā cū imperio tenere solus ipse Anto.cū Cæ.tantummodo tenet Epirum cū uniuerso senatu. Vtendū uoce doloris:non possum sine dolore esse q tu tibi uendicaueris Italiā:& ego cū uniuerso senatu Epirū tenearᷣ.

Totus ſenatus:ideſt ſenatores:qui cum cæſare erant:uel potes intelligere de ſenatoribus qui cū Pompeio erant:quod magis placet. Bis terq;:uocatus Anto.uenire tardabat:cæſar ueritus ne interciperetur a pōpeianis nauibus:non potuit diutius hāc morā pati:ſed ſe paruo nauigio cuiuſdam paupersemiclæ cōmiſit:ſed parūadmodū ab fuit : qn naufragio periret:fortūa tamē q̄ ſemp ei fauer̄ cōſueuit:illū a piculo liberauit. Terq; quaterq;.i.ſæpius.Virg. O terq; quaterq; beati. Dū ſe deeſſe deis.i.numia parata eſſe:ut uotis ſuis reſpōderēt & ſe nō reſpōderēt diis. Spōte:reſpicit ad illud. Quod iuſſi timuere quādo Anto.Cæ.iuſſu uenire nolebat ſponte ipſe ad Antoniū uenire uoluit. Exptus temeraria cū a Brūduſio nauigauit q; temeraria nauigatio feliciter ceſſit:nihil enim eſt quod magis homiēs temerarios.faciat:& ſcauros:q̄ ſecunda fortūa. Ceſſiſſe ſucceſſiſſe pro uoto. Fluctuſque uerendos.& tempeſtatem maris quā uix magnæ naues uincere poſſent: tamē ſpabat exigua cymba ſe poſſe ſuperar̄. Claſſibus:nauigiis maioribus:ne dum paruæ cymbæ. Soluerat armorum:deſcribit quo tempore cæſar ad caſam amyclæ nautæ admodum pauperis uēit ſub habitu gregarii militis:ne dignoſceretur:cum iam exercitus omnis quieſceret. Nox.lan.cu.quia cura cū diu aium agitauerit:prio qdē ſomnū expellit: ſed cū diu fatigauerit aium reſoluitur i ſomnū. Languida: q̄ lāguidos facit hoies. Parua qes miſeris:qa nunq̄ qeſcebāt niſi parū illud ſpacium qd ſomno cōcedebat.
In quorū pe.qa pauperes ſolēt eē magis uacui curis: ideo ēt ſecurius dormiūt. Minor:hūilior cōditio q enī i ſublimiori fortūa cōſtituti ſunt:magna mole curarum & ſolicitudie dormire nō poſſunt. Iā caſtra ſilebant.i.ſomno occupata erāt.a precedēti qd ſeqtur.
Tertia hora.i.pria uigilia qa unaquæq; uigilia ternas horas habebat.nam in quattuor partes nox diuidebat apud antiquos:& unaquæq; pars uigilia dicebatur. Commouerat:excitauerat. Audēda: audet cæſar quæ uix famuli eius auderēt.ſ.ire ſolus. Relictis cunctis:quia ſolam fortunā ſibi comitē requirit.
Poſtq̄ tentoria:poſtquam egreſſus eſt e caſtris ſecū indignabatur q; uigiles feſelliſſet:cogitabat ita etiam decipi poſſe ab hoſtibus:tamen placuit hoc:ut occultus perficere poſſet quod animo cogitabat. Vigilū. ceden.membra:ideſt uicta ſomno membra uigilum q ad cuſtodiā poſiti erāt. Curua littora:littoris epitheton eſt. Hærentē:quia religata erat fune. Fultā non ullo robore:quia nō metuebat fures. Robor̄.ſ. parietum. Canna paluſtri:non tigillis tecta erat ſed manipulis cannæ paluſtris. Et latus: latus caſæ circundatum erat fragmento cuiuſdam inuerſæ nauis.
Nec cæſar:tugurium amyclæ deſcribit:quem cæſar petierat ut traiiceret fretum nauicula quod uix magna nauigia traiicere auderent:ſed hoc faciebat quod fortunæ ſuæ nimium conſideret:cum ergo ad hanc caſam cæſar ueniſſet.& crebro hoſtium pulſare cœpiſſet:totā ferme domum conmouit:neque.n.altius fundata erat:commotus tandem uoce atque tumultu amyclas ſurrexit e ſtratis. Limina:pars pro toto ideſt fores huius caſæ. Quaſſantia tectum dum fores cōcuteret tectum omne nutabat : cum fundamenta non eſſent altius infixa. Molli alga:pro plumis utebatur alga:eſt herba quæ in fundo maris naſcitur: & interponitur uaſis uitreis ne colliſa frangantur. Quiſnam mea naufragus:exiſtimabat enim quendam naufragum ad ſua tecta ueniſſe:ut tantiſper reciperetur donec auxilium haberet. Aut quem:an quis adeo aduerſa fortuna frangitur:ut cogatur ad auxilium noſtrum uenire? illius quidem fortuna ualde aduerſa eſt qui ſperare poſſit a nobis auxilium. Sic fatus:hæc ubi dixit excitauit ignes cinere ſopitos ut lumen accenderet. Aggere:ideſt cumulo cineris ſuper impoſito ad ſeruandas prunas. Sublato fune: funem enim ſubiecerat igni: & una cum prunis cinere texit:nunc cum ignem accendere uellet:detexit funem. quem ſubiecerat igni & ſpiritum incitare cœpit. Commotos ſpiritu oris incitatos. Scit non eſſe cauſam :quia probe nouerat non diripi caſas ab his qui bella ciuilia gerunt:unde caſæ dictæ ſunt a cadendo:quia paruo impetu euertuntur:uel a cauatiōe:ſecundum Pompeium.

Epirum cæſarq; tenet:totuſque ſenatus:
Auſoniam tu ſolus habes:bis terq; quaterque
Vocibus excitum poſtquam ceſſare uidebat
Dum ſe deeſſe deis:ac non ſibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare latebras:
Quod iuſſi timuere fretū)temeraria prono
Expertus ceſſiſſe deo:fluctuſq; uerendos
Claſſibus exigua ſperat ſuperare carina.
Soluerat armorum feſſas nox languida curas
Parua quies miſeris:in quorū pectora ſomno
Dat uires fortuna minor:iam caſtra ſilebant:
Tertia iam uigiles commouerat hora ſecūdos
Cæſar ſollicito peruaſta ſilentia greſſu:
Vix famulis audenda parat:cūctiſq; relictis
Sola placet fortuna comes: tentoria poſtquā
Egreſſus uigilium ſomno cedentia membra
Tranſiluit:quæſtus tacite quod fallere poſſet
Littora curua legit:primuſq; inuenit in undis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam
Rectorem dominumq; ratis ſecura tenebat
Haud pcul inde domus:non ullo robor̄ fulta
Sed ſterili iunco:cānaque intexta paluſtri
Et latus inuerſa nundum munita phaſello
Hæc cæſar bis terq; manu quaſſātia tectum
Limina cōmouit:molli cum ſurgit amiclas
Quē dabit alga toro q̄ſnā mea naufragus igitur
Tecta petit? aut quem noſtræ fortuna coegit
Auxilium ſperare caſæ? ſic fatus ab alto
Aggere iam trepidæ ſublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes.
Securus belli prædam ciuilibus armis

Scit non eſſe caſam.o uitæ tuta facultas
Pauperis anguſtiq; lares.omunera nondum
Intellecta deum: quibus hæc cõtigere tẽplis:
Aut potuit muris nullo trepidata tumultu:
Cæſarea pulſante manu? tunc poſte recluſo
Dux ait expecta uotis maiora modeſtis
Speſque tuas laxa iuuenis: ſi iuſſa ſecutus
Me uehis heſperiam: non ultra cũcta carinæ
Debebis: manibuſue inopẽ duxiſſe ſenectã:
Nec ceſſa præbere deo tua uota uolenti:
Anguſtos ſubitis opibus impelere penates.
Sic fatur: quanquam plæbeio tectus amictu
Indocilis priuata loqui: tum pauper amyclas
Multa quidẽ prohibẽt nocturno credere põto
Nam ſol non rutilas deduxit ĩ æquora nubes:
Concordeſq; tulit radios, noton altera phœbi
Altera pars boream diducta luce uocabat
Orbe quoq; exhauſtus medio: lãg uẽſq; receſ-
Spectanteſq; oculos ĩfirmo lumĩe paſſus. ſit
Lunaque non gracili ſurrexit lucida cornu:
Aut orbis medii puros exeſa receſſus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu:
Ventorumq; nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit: uultu ſub nubem triſtis ituro.
Sed mihi nec motus nemorũ: nec littoris ictus
Nec placet incertus q̃ puocat æquora delphi
Aut ſiccũ q̃ mergus amat: q̃q; auſa uolare eſt
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti.
Quodq; caput ſpargẽs ũdis uelut occupat i-
Inſtabili greſſu metit littora cornix: brẽ
Sed ſi magnarum poſcunt diſcrimina rerum:

O uitæ tuta: hic Lucanus in exclamationem quandam prorumpit: plenam admirationis: q hi qui opibus abundant in magna rerum omnium facultate ſemper trepidi ſunt. at uero pauperes tuti ſunt: & licet humili habitatione tecti: nihil omnino reformidant. quod nam oppidum tam ualidum fuit: quæ mœnia tam munita non timuiſſent: ſi ea manu Cæſaris pulſata fuiſſent? tamen nihil tale accidit amyclæ: neque timore ullo p culſus eſt. Tumultu: nulla animi perturbatione commoueri. Tunc poſte recluſo: Cæſar his uerbis hortatur Amyclam: ne laborem ullum aut diſcrimẽ metuat ſi enim ei obſequi uoluerit remuneraturum promittit: adeo ut nunq̃ poſtea pauper uicturus ſit. Recluſo: apertis foribus. Modeſtis: moderatis: ſcio eã eſſe conditionem tuam: ut nihil: niſi modeſtum ſperare audeas: at uero ſi mihi obſequi uolueris: multo tibi maiora polliceor: quam ſperare audeas. Laxa: auge.

Si iuſſa ſecutus: poſt hac non pones ſpes omnes in aulo carinæ: & a me non minus conſequeris: q̃ tibi tua præſtare poſſit gubernatio nauis. Non ultra. i. poſt hac. Volenti. i. propitio. deus tibi propitius ẽ: ut te ditẽ facias: ſi mõ fortunã tuam cognoueris. Opibus ſubitis: ideſt repente cõparatis præter ſpẽ & opinionẽ tuam. Sic fatur. Cæſar q̃uis gregarii militis ueſte tectus eſſet ne dignoſceretur: tamen ita loquebatur: ut ſe non Gregarium militem oſtenderet: ſed magnũ imperatorem. Priuata: ideſt res priuato homine dignas. Tunc paup amy. dicit amyclas ſe multa ſigna uidiſſe: q̃ tempeſtatẽ ſignificarent & ſtudebat ſuadere Cæſari: ne ſe maris undis cõmitteret: cũ oĩa piculũ minarent. Nã ſol non ru. quia occidente ſole ſi aer rubuerit ſignificat diẽ craſtinum ſerenum fore: ſed hoc ſignum tunc non fuerat. Cõcordes radios: ideſt in unum locum tendentes quum diuerſi radii ĩter ſe rumpũt & ſubauditur nõ. Altera pars borrea: cum radii in duas ptes ſiſci: hac qdẽ ĩ meridiẽ hac uero ĩ ſeptẽtrionẽ ĩclinauerint: ſignificant poſtera die a meridie notũ a ſeptẽtrione borreã uenturos eſſe: oſtendit autẽ hunc peritũ fuiſſe nauigandi: nouerat. n. ſigna q̃bus uel ſerenitas: uel tẽpeſtas ſignificaretur. Exhaſtus: quia uidet euacuari & cõcauus fieri.

Receſſit. i. retroceſſit: quia cõcauitatẽ quandã fecit.

Paſſus oculos: cũ ſol ita uidet concauis: & cõuexus facile ab oculis ſpectari põt: at uero cũ pleno orbe refulget oculis radios ſuſtinere non poſſunt. Spectantes oculos: pro oculos ſpectãtiũ. Infirmo lumĩe: cũ ĩbecilliores ſunt radii. Gracili: tenui. Lucido cor. q̃a cũ tenuia fuerint cornua lunæ & lucida atq; purificata ſignificant ſerenitatẽ: ſed non ita fuerunt: ſic Virg. Si nigrũ obſcuro cõpræhenderit aera cornu: Maximũs agricolis: pelagoq; parabitur imber. Exeſa. i. habens puros receſſus exeſos: ẽ enim ſynecdoche. Tenuata. i. acumiata. Recto cor. q̃a ſi cornibus ſupinis fuerit luna ſemp pluuiã ſignificat. At uero cũ recta fuerit & alterũ cornu ſublime: alterũ uero ĩfimũ teneat: q̃ſi ſignificare uidet ſe uacuatã eẽ pluuiis & humore. Rubuit no. Vir. Vẽto ſemp rubet aurea phœbe. Lurida: ſupra modũ pallida. Sub nubẽ: nã ille pallor lunæ ſignificat ſe paulo poſt ſub nubẽ obſcuratũ iri. Sed mihi: ſunt alia ſigna tẽpeſtatẽ ſignificãtia. ſ. cũ ſyluæ reſonãt. Vir. Et nemorũ increbeſcere murmur. Incertus delphi. q̃a dubiũ mare ſẽp delphi ſignificat: cũ apparuerit. Mergus amat: q̃a fugiũt ex æquore mergi: cũ tẽpeſtas futura ẽ. At dea: q̃ſi ardua κατἀντιφρασιν: q̃a ſemp humilis ẽ & ĩ paludibus hitat: ſed cũ tẽpeſtatẽ futuram ſentit relictis undis ſupra uolat ardea nubẽ. Auſa uo. cũ natura ſua ſit ĩ paludibus habitare. Pennæ natãti: ideſt quæ antea penna & alis uolare conſueuit. Caput ĩpargens undis: ideſt ſpargere cupiens. Virgili. Et ſtudio incaſum uideas geſtire lauandi. Occupet: præueniet ĩbrem hoc ſigno. Inſtabili greſſu: quia per arenã gradit. Vir. Et ſola ĩ ſicca ſecum ſpatiat arena. Magnarũ: poſtq̃ amyclas multa futuræ tẽpeſtatis ſigna pdixit: ut imminentẽ nauigationẽ Cæſari piculoſam oſtẽderet: nunc autẽ dicit q̃uis tanto diſcrimine nauigaturus ſit: tamẽ ſi res ita poſtulat quod ſine magno ĩcõmodo: reſiſtere non poſſit. ſe nauẽ expoſiturũ eẽ uentis. ut uel ĩ Italiam ueniant: uel ſi id non poterit: intelligat Cæſar non propter ſe: ſed pp maris tẽpeſtatem reſtitiſſe.

Littora iussa.s.ausoniæ quo me nauē ipellere iubes. Hoc.s.in italiá ire. Ad quoꝝ mo.dicit uix illum pate fecisse uela uētis.cū alia quoq; signa futuræ tēpestatis apparuerūt:quæ Vir.quoq; cōmemorauit.Sæpe ēt stel las uento ipendēte uidebis nō tamē labunᶜ:sed quodámodo uidenᶜ labi physici.n.dicunt uentū ad supiorē partē ascendere.& inde partē ætheris rapere:quā cum uentus ipellat:casus imittaᶜ stellaꝝ:qđ signū dicit ap/ paruisse cū primū uela soluit. Non solú la.i.uisa sunt de cælo cadere sydera:sed ēt quæcunq; occidūt.s.septē trionis ursæ quodammodo euanescere:quod uim magná uentoꝝ significat. Cadentia:quæ cadere uidenᶜ.

Dispersos.in diuersas partes sparsos qa tractū lon/ gum ducunt:ut ignis uideaᶜ per aera spargi.Virgili. Flammarum longos a tergo albescere tractus. Fixa astra:ut maior ursa & minor. Summis polis.arcti/ co & antractico. Terga:idest superficies maris hor/ rescit. Longo tractu:quia a longe uidetur albescere fluctus maris:& cū spuma procul uidetur significat uentos adesse. Incerta fu.quis incertū esset quis uen tus instaret manifestú tamen erat uētos adesse. Tre pidæ ratis:pro ipse trepidus. Austros : meridiona/ les:suadet a prudētia quia se peritum maris ostendit & signorum quæ tempestatem significant. Vndiq;: dextra atq; sinistra. Nubibus & cælo notus semper agit nubes:& idem est quod auster. Chori : chorus a solstitiali occasu pflat:& αργυσηϭ dicitur & auræ murmura sentiunt ut itelligát qua parte uēti flaturi sint. Nec ratis hespe.i.nauis cū uictoribus suis tanto fluctu piclitabitur. Vectores:dicuntur qui uehunt & qui uehuntur. Gurgite tanto.idest tumultu & p turbatione maris.tapinosim epitheto eleuauit. Des perare uiá:quid ergo melius consilii fuerit.dicá : una salus supest ut a nauigatione desistamus. Despera/ re:idest de spe nauigandi decidere salus est. Cōuer.s. ad littora:dum puppis uexataᶜ. Tellus: quæ uideᶜ proxima fortasse nimium longior uidebitur:qa non longo spacio desistat Epirus ab Adriatico sinu. Fi/ sus cuncta tibi:ne timeas tempestaté iquit Cæsar:ná dii gratū habent:si mihi rē gratá facere possit. Ces/ sura:idest prospere euentura sibi. Ventoq;.s.auda/ cter uela uentis pande. Si cælo auc.re.si cælū tibi au ctor non est nauigandi in Italiá:ego tibi auctor ero.

Sola tibi causa est.nescis quem uirum tua rate ue/ has: si me nouisses non dubitare uehere. Vectoré: passiue stat. Quē nunq̄:uelim scias me comites sem per habere deos. De quo male:fortuna male de me mereᶜ nisi mea uota præuenerit:quia pœnas daret.

Post uota uenit:idest cū nō præuenierit uota mea: necesse est ut fortuna diuinet:qđ ego ueli. Mea tu/ tela:idest p̄sentia mea. Cæli iste fretiq;:uexatur in/ qui cælū & aer. Onus Cæsaris. Nec lōga:& me na uigante tēpestas a rate desistet.Ille dissuaserat a pru/ dentia:hic suadet a fortuna:quasi a facili q; sit facile uincere tēpestaté:qđ argumétū trahiᶜ a negociis pso næ q̄ multa sunt:cōsyderatur i psona qd uenerit : & qd euētuꝝ sit: q; si male euenit:& male euēiet:si bene i pterito euenerit:& sperādum est bene euentuꝝ in futuro. Proderit undis:hoc proderit cæteris naui/ gātibus qđ ego nauigio : Ná nauigatio mea faciet ut ex tēpestuoso mare tráqllū efficiaᶜ. Tūc calabro por tu:sic tibi persuadeas: cū iá mediū mare tenebis : & nulla terra poterit nr̄æ saluti:cōcedi existimato te te nuisse Calabriá. Cū iá non poterit:idest alibi salui eē nō poterimus:nisi i Calabria. Quid táta stra.scis quare uentus oīa inuoluat:& iá táta pturbatio immineat:signū ē q; dii cogitāt quid magnū pstaturi sint. Quid p̄. idest qd fortūa exhibeat mihi. Nō plura locu.sic dese & fortūa sua loq̄baᶜ Cæ.qñ nihil aduersi cōtigere pos set:cū ex trāsuerso ꝓcella ruēs uela sustulit:& fracto ꝓpe malo nauis quoq; iūcturas soluit. Auulsit:fregit.

Haud dubité præbere manus:uel littora tāgā
Iussa:uel hæc potius pelagus:fluctusq; nega/
Hæc fatus:soluēsq; ratē:dat carbasa uētis /būt
Ad quorum motus:non solum lapsa p altum
Aera:dispersos traxere cadentia sulcos:
Sydera sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis sūt uisa quati:niger inficit horror
Terga maris:lōgo p multa uolumina tractu
Aestuat unda minax:flatusque incerta futuri
Turbida testantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur:ratis aspice sæuū
Quāta pet pelagus: zephyros itēdat an eu/
Incertū ē:puppi dubius ferit ūdiq; pōtus /ros
Nubibus:& cælo notus est:si murmura ponti
Consulimus:chori ueniēt mare gurgite tanto
Nec ratis hesperias tāget nec naufragus oras:
Desperare uiam:& uetitos conuertere cursus
Sola salus liceat uexata littora puppe
Prændere:nec lōge nimiū sit proxima tellus
Fisus cuncta tibi cessura pericula cæsar:
Sperne minas inquit pelagi:uentoque furēti
Trade sinum:italiam si cælo auctore recusas
Me pete:sola tibi causa est hæc iusta timoris:
Vectoré nō nosse tuum:quem numina nunq̄
Destituūt : de quo male tunc fortuna meretur
Cum post uota uenit:medias perrūpe ꝓcellas
Tutela secure mea:cæli iste freti que
Nō nostræ puppis labor ē.hác cæsare pressā
A fluctu defendet onus:nec longa furori
Ventorum sæuo dabiᶜ mora : proderit undis
Ista ratis:ne flecte manū:fuge proxima uelis
Littora:tunc calabro portu te crede potitum
Cum iam nō poterit puppi nostræque saluti
Altera terra dari:quid tanta strage paretur
Ignoras:querit pelagi cælique tumultu
Quid præstet fortuna mihi:nō plura locuto
Auulsit laceros percussa puppe rudentes

Turbo rapax:fragilésq; super uolitantia malũ
Vela tulit:sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto congesta pericula mundo
Primũ ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æstus:iam te tollente furebat
Pontus:& in scopulos totas erexerat undas:
Ocurrit gelidus boreas:pelagusq; retundit:
Et dubium pendet uento cui concidat æquor
Sed scythici uicit rabies aquilonis:& undas
Torsit:& obstrusas penitus uada fecit hare-
Nec perfert pontũ boreas ad saxa suũq; -nas:
In fluctus cori frangit mare:motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis:
Non euri cessasse minas:non imbribus atrum
Aeolii iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim:cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolato turbine terras.
Sic pelagus mãsisse loco:non parua procellis
Aequora rapta ferunt:ægeas transit in undas
Tyrrhenum:sonat ionio uagus adria ponto
Ah quotiens frustra pulsatos æquore montes
Obruit illa dies:quam cælsa cacumina pessũ
Tellus uicta dedit:non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus.alioq; ex orbe uoluti
A magno uenere mari:mundumq; coercens

Turbo rapax:ex transuerso ueniens turbo dicitur uentus qui circuit & oĩa una procella inuoluit. Vela tulit:quia sustulit uela usque ad summitatem mali. Aluus:idest nauis:materiam pro forma posuit nam alnus est arbor:ex qua naues conficiuntur. Victis compagibus:idest solutis iuncturis. Toto mundo:a toto cælo quale est illud Virgilii.Omnia uentorũ concurrere prælia uidi. Atlanteo oceano:idest occidente. Tollente: idest iam te erigente tunes. In scopulos:i medio mari positos. Gelidus:a septentrione. Retundit: repellit. Dubium æquor:hic a borrea:inde a coro agitabatur fluctus ideo incertus:in quam partem caderet. Sed scytici:sed uis maior aquilonis fuit. Abstrusas:recõditas. Fecit arenas: quia ita erectus ẽ fluctus:ut arena in fundo maris sicca destitueret. Vada : ut per ea iri posset. Ad saxa:ad littora. Profert pontum : qa quamuis uicerit boreas:tamen non ita licuit ut ui & impetu suo ad littora perferretur. Frangit mare:qa ex altera parte repellebatur:ut non posset ad saxa littoris peruenire. Suum:quod possederat:quia supior erat. In fluctus:in alios fluctus a coro erectos:ita ut ad saxa littoris peruenire non posset. Motaq; possunt:& tanta fuerat agitatio maris ut etiã deficientibus uentis mare agitatũ concurreret : qa non simul atq; uenti desierint:stati mare pacatur:sed sentit proximam tempestatẽ. Non euri:ego crediderim uentos nullos destitisse.qn maria lacerarẽt a septentriõe & a meridie. Atq;:nebulosum:nã notus nebulas sẽper agit & pluuias. Sub carcere saxi:idest antro æolio:nam apud Virgi. intelligitur æolum uentorum Regem seruare uentos in antro:quod nunc carcerẽ uentorum appellat:sicut Virgilius.Aeolus & clauso uentorum carcere regnet. Soluta de parte:ab oriente:ab occidente:a septentrione ubi sedem suam obtinent. Defendisse suas:ut Eurum orientalem uentum defendisse suas ne perflarentur a zephyro uel noto:sic notum defendisse meridiẽ:ne pflaret a coro. Pelagus:nã flãtibus uentis undiq;:in nullã partẽ oceanus protẽdi poterat:sed mediteranea maria procellis agitata ruebãt alia:in alia æquora mediteranea appellauit:& oẽm hũc florem accessũ uel recessũ sũt q̃sentiãt a ponticis faucibus inũdare:alii a gaditano freto nasci(ut refert Soli.)potes igiẽ illud supius aliter exponere:oceanũq; negat solas admittere gads.i. negat solas gades admittere oceanũ in mare mediteraneum:sed etiã admittiẽ a faucibus ponticis:non iani argumento:q; æstus e ponto profluus nunq̃ reciprocẽ. Ferunt tyrrhenum mare:uidelicet iferum:nam adriaticum mare superum dicitur.Est autem adriatici sinus forma ipsi Italiæ per quam similis magnitudine:quam Apennini montes terminant & utrũq; mare usq; ad Iapygiam:terramq; sinu Tarentino & possidamate circundatam:ita refertur a Strabõe. Ionio põto:nam ionium mare a superiore promontorio maleæ sumit initium:unde terminatur ægeũ. Aegeas undas:idest ægei maris:quod circa promontorium maleæ terminatur:& inde ionium incipit. Adria:idest mare superum.Adria:ut inquit Strabo libro quinto:inclyta ciuitas fuit:a cuius nomine modica transpositione sumpta sinus appellatus est adriaticus. Ah quotiens fru.pul.quotiens inquit fluctus maris adeo erecti sunt ut sũma montiu cacumina tegerent:quam multi montes eo die terremotu facto ceciderunt. Frustra: qa nihil eos mouebant fluctus:quasi referre uidetur ad Cæsarem:q; quamuis uenti adeo magni incubuerint: tamen ipsi nihil nocuerunt. Illa dies:Cæsar nocte nauigabat:sed dies dixit respiciẽs ad diem naturalẽ q.xxiiii. horarum est. Victa.i.impulsu undarum maris:unde terremotu facto montes ceciderunt:græci autem appellant mare ενοσιγαιον idest terram concutiens:hinc est q; physici dicunt hanc unam rationem terremotus esse:quod terra:impulsu maris concussa moueatur:& ita terremotus fiat:alii dicunt uentum esse in uiscenbus terræ conceptum:qui cum erumpit terram concutit:nunc dicit causam illius terremotus: q; uidelicet concussione maris terremotus factus est:& concussa terra cacumina montium ceciderunt:quam mare per quod Cæsar nauigabat.Nã mare quod Cæsarem nauigabat incipit a ceraunijs montibus epiri deinde ad Sesarestos aliosq; quãplurimos populos peruenit usq; ad Calabros:Apulos:& Salentinos unde haud procul intẽdebat cursũ suũ Cæsar ut Antonius reuocareẽ. Alio ex orbe:ab alia regione maris. Agit sinus.i.quales nũc agebat i Epiro. Vnda.i.oceanus nã unda quæ mundum cohercet ẽ oceanus:dicit ergo ab oceano nunquam tantas procellas agitatas fuisse quam nunc agitabantur ab hoc mari Epirotico. Monstriferos:admirandos.

Sic rector olympi: dicit nō alia fuiſſe procellā maris adriatici quā tūc fuiſſe credimus cū Iuppiter diluuiū fecit. Sic: quēadmodū perturbatum erat hoc mare: eodē modo Iuppiter perturbauit oceanum: tunc cum fluctus ſupra excælſos mōtes euexit: poſtq̄ conſumptis fulminibus: ſicuti ſtatuerat humanū genus perdere nō potuit: nam primo Iuppiter humanum genus fulminibus perdere tentauit: ſed conſumptis ipſis cum id facere nō poſſet fulmē ſuū adiuuit cuſpide frna. i. tridēti neptūni: quo cōcuſſit maris undas: ut excelſos mōtes trāſcēderit. Laſſū: uictū. In ſæcula. i. eius tēporis hōies quos pdere uolebat. Cuſpide frater. i. accepto tridēte Neptūni. Regno ſecūdo: mari. Primū regnū ē cæli. Secūdū maris. Tertiū uero terræ. Tethys. i. oceāus.

Mōſtriferos agit ūda ſinus: ſic rector olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſecula fulmen
Adiuuit regnoque acceſſit terra ſecundo.
Cum mare conuoluit gentes: cū littora tethys
Noluit ulla pati cælo contenta teneri.
Tum quoq; tāta maris moles creuiſſet i aſtra
Ni ſuperum rector preſſiſſet nubibus undas.
Non cæli nox illa fuit: latet obſitus aer
Infernæ pallore domus: nimbiſq; grauatus
Deprimit̄: fluctuſq; i nubibus accipit imbrē.
Lux etiam metuēda perit: nec fulgura currūt
Clara: ſed obſcurum nimboſus deſilit aer.
Tūc ſuperū connexa tremūt: atq; arduus axis
Inſonuit: motaq; poli compage laborat.
Extimuit natura chaos: rupiſſe uidentur
Concordes elementa moras: rurſuſq; redire
Nox manes mixtura deis: ſpes una ſalutis:
Quod tanta mundi nondum periere ruina:
Quātum leucadio placidus de uertice pōtus
Deſpicitur: tantum nautæ uidere trementes
Fluctibꝰ e ſummis præceps mare. cūq; tuētes
Rurſus hiāt undæ uix eminet æquore malus
Nubila tanguntur uelis: & terra carina:
Nā pelagus qua parte ſedet: nō celat harenas
Exhauſtū i tumulos: ois i fluctibus unda eſt.
Artis opem uicere metus: neſcitq; magiſter

Vlla littora: qa littoris & ripa℞ legē contēpſit. Cælo cō. i. ſufficiebat mari: ut a cælo contineret̄ ſed nolebat cōtineri a terra: ſicut ante cōſueuerat: oia ergo erant cælū & pontus: tamen continebat̄ a cælo extriſecus. Tūc quoq; tāta: quo tēpore inquit nauigabat Cæſar pa℞ abfuit quin diluuiū fieret. Molles: i. magnitudo uſq; ad aſtra. ſicut creuit tēpore diluuii. Preſſiſſet: quia craſſo aere undas circundedit: ne terminos ſuos tranſirent. In aſtra: ſi ſuperius elementum eſt æter. ſecundū aer: tertium aqua quartū terra: ergo dicit a ſecundo elēmēto oppreſſum eſſe mare: ne ſuos terminos tranſiret: quod niſi feciſſe Iuppiter: ad ſydera uſque tranſiſſet. Non cæli nox quē diē ſupius appellauit: nūc nocte rationē ſuperius dicta. ideſt non fuit naturalis nox: ſed ſupra naturā: nō enim occidente ſole ſacta eſt nox ſed nubibus craſſis inuoluit aerē. Latet obſitus aer: ideſt tanta erat aeris craſſitudo & nigredo ut cōparari poſſet pallori inferni. Nimbis: ideſt uentis cū pluuia. Fluctus accipit ibrē: nā mare adeo elatū erat in aera: ut ex nubibus fluentes pluuias ſtatim acciperet. Lux etiā metuēda: dicit nubes adeo fuiſſe craſſas ut fulgura e nubibus erumpere nō poſſent: audiebatur quidē tonitrus cum fulmine. ſed nō procedebāt fulmina: ſicuti cōſueuerāt. Lux: ſcilicet fulguris. Perit: propter craſſitudinem nubium. Diſilit: ideſt diuiditur. Obſcurum: pro obſcure. Tū ſuperum: aer & cælum ipſū concuti uidebatur. Conuexa: ideſt cæli concauitates. Axis. i. polus archicus. Virgili. Hic uertex nobis ſemper ſublimis. Poli. ſ. archicus & antrachicus. Extimuit natura chaos natura re℞ timuit ne rurſus elementa pturbarent̄: & antiquum chaos rediret: chaos eni elemento℞ oium confuſio dicit̄. & rudis indigeſtaque materies. Concordes moras: hanc moram concordē. i. cōnexionē elemēto℞ Home. appellat Cathenā auream: nam elementa conueniunt inter ſe ſecundū diuerſas qualitates: ut late Macro. explanat. Nos manes mixtura dies: ideſt periculum eſſe uidebatur ne lux cum tenebris miſceretur: per deos lucē intelligit: per manes obſcuritatem. Spes una ſalutis: ſcilicet erat Cæ. & amyclæ q̄ q̄q̄ tanta tempeſtas ingruerit nondū tamen perierant poſtq̄ tantū periculi uitauimus: & id facile quod inſtat euitabimus. Quantum leucadio: dicit nō humilius erectos fuiſſe fluctibus quam ſit uertex leucadis promontorii: ſublati longe lateq; maria porrecta deſpiciebant: quēadmodum deſpicitur mare de uertice leucadis promontorii epirotici. Quantum deſpicitur quantum de ſpecula leucadi proſpici poteſt tantum de ſummis fluctibus erecti Cæſar & amyclas de puppe maria uidere poterant: ordo eſt. Nautæ trementes: ſcilicet Cæſar & Amyclas & alii qui nauigabāt aliis nauibus uidere tantum mare. Trementes: iminēti periculo tēpeſtatis. præces: pturbatū. Cunq; timētes: rur. deinde in profundū maris mittebāt̄ ut uix extra undas malus apperet. Hiant. i. dehiſcūt. Terra. ſ. tangitur q. ad imū maris & uſq; ad arenas deſcēdebant: & eſt ocioſa & poetica hyperbole. Nā pea. dicit uniuerſū mare exhauſtū turbine uento℞ ſiccas ifūdo maris arenas deſtituiſſe. In tumulos: i ſublime. Nō ce. nō tāgit arenas q. nihil unda℞ i fūdo maris relinquebat̄: ſed arena ſola relicta erat. In flu. nō i alueo ſuo: ſed i fluctibus erecta conſtiterat. Artis opē. u. m. nimio metu oblitus eſt Amyclas gubernationē nauis. Metus. ſ. manifeſtæ mortis. Artis opē: ideſt artē gubernādi. Neſcitq; magi. ideſt neſcit quā i ptē dirigat nauē nec a qua ptē ſtrahat. Diſcordia pō. ſ. m. quomō diſcordia proderit nauigātibus: hoc mō: nā cū a dextra fluctus nauē ipuliſſet: niſi tēpeſtas aduerſa fuiſſet nauis euertebat̄: at uero cū in eo eſſet ut obrueretur nauis: ipulſa ab ipetu uēto℞ flātū a dxtera: flatꝰ motꝰ a ſiniſtra retūdbat nauē: & ita eā obrui nō pmittebat: iō pturbatō maris pdrat.

• Discordia ponti:quia undiq; conflictabatur mare. Euertere puppim:quia iam euerterat dexter fluctus sinister postea erigebat eam. Omni uento:idest undique flante. Non humilem:non metuebant inquit humilia saxa littoris & scopulos in medio mari sitos: sed metuebat summa cacumina montium:quia elidebant eos in mari. Saxonis:insula est quæ ipsius interualli:quod inter Brundusium & Epirum interiacet: media sita est:ut refert Strabo. Thessaliæ curuæ:quia Thessalia est in littoribus maris. Oræ ambraciæ:ambracia iuxta agros est amphilochium quod alcmeon eiusq; liberi condidere:ut refert Strabo. Credit nunc digna pericula cæ.nunc demum Cæsar timere cœpit: & tanta pericula existimauit iam esse sua morte digna:q; magna nubes ad hoc dimitteretur ut Cæsarem interficeret. Tantus ne euertere:cum uidēt undiq; uaria perturbari: & uentos inter se confligere: nec adhuc periisse:tamen se continere nō potuit: qn in hanc uocem prodiret. Parua quem puppe:parua puppe uehor:& cum uerisimiliter mori hac cymba possim tamen undiq; uentos dii concitauerunt. Petiere:inuaserunt. Si gloria læti:si ita semel statuistis ut naufragus moriar.non refugiam: sed unū est tantum quod uos rogo o superi ut corpus meum occultum sit:& ut me ab omni parte mundi homines metuant:cū ignorent uiuā ne an mortuus fuerim.

Quā frangat:cui cedat aquæ:discordia pōti
Succurit miseris:fluctusq; euertere puppim
Non ualet in fluctū:uictū latus ūda repellēs
Erigit: atque omni surgit ratis ardua ponto.
Nō humilem saxona uadis:nō littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauēt:oræque malignos
Ambraciæ portus:scopulosa ceraunia nautæ
Summa timent:credit iā digna pericula cæsar
Fatis esse suis:tantus ne euertere dixit
Me superis labor ē: curua quē puppe sedētē
Tam magno petiere mari: si glora lœti
Est pelago donata mei:bellisque negamur
Intrepidus quācūq; datis mihi numia mortē
Accipiam:licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis:sat magna peregi
Arctoas domui gentes:inimica subegi
Arma metu:uidit magnū mihi roma secūdū.
Iussa plæbe tuli fasces per bella negatos:
Nulla meis aberit titulis romana potestas.
Nesciet hoc quisq̄:nisi tu quæ sola meorum
Conscia uotorum es me:quis plenus honorū:
Et dictator eam stygias & consul ad ūbras
Priuatum fortuna mori:mihi funere nullo
Est opus o superi lacerum retinete cadauer
Fluctibꝫ i mediis:desint mihi busta rogusq;.
Dū metuar sēper:terraq; expecter ab omni.
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat:nec rursus ab alto
Agere deiecit pelagi:sed pertulit unda
Scruposis angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ pariter tot regna tot urbes
Fortunamque suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans cæsar iā luce propiqua
Qua tacita sua castra fuga:comitesq; fefellit
Circunfusa duci fleuit:gemituque suorum

Donata pelago: ut pelagus mea morte glorietur.

Bellisq; ne.idest ne bella ciuilia committam. Licet ingentes:etiam si mors ante diem præueniens maiora facinora ꝓoccupet:tamen si modo iubetis:corpus meum nusquam inueniatur:satis mihi erit:nā quātum ad gloriam pertinet:satis magna peregi:quia septentrionē omnē usq; ad occasum meis armis subegi:& tantus iam euaseram:ut Roma Pompeium mihi secundum fecerit. Festinata:ante tempus occupans. Belli:quod iam perfecturus eram:& illi manum extremam impositurus. Arctoas gētes.s.galliam uniuersam atq; germāiam. Inimica arma partis Pōpeianæ. Magnum:Pompeium secundum mihi cū ille pulsus ex urbe in exiliū quasi profectus erat ego autem romæ securus fui. Fasces:dictaturam & consulatum. Nulla meis aberis: quoniam ædilis & ꝑtor & consul & dictator fui. Nesciet hoc.oēs ingt ignoret mortē meā ꝑter te:o fortuna:quæ omnium meaꝝ reꝝ semper conscia fuisti. Hoc: scilicet me mori priuate. Plenus honorum:quasi.hæc duo inter se cōtraria sunt scilicet plenū aliquē eē honoꝝ: & mori priuatum sed priuatū dicit idest more priuati hominis:quia moriebaṫ:sine apparitoribus:sine ministris. Dictator.nam ipso dictatore habente comitia seipsum creauerat consulem:ut superius uisū est.

Mihi funere nullo:non quæro inquit ut sepulchro corpus meū reponatur:immo libēter honore sepulchri cauerim:dūmodo qsq̄ nesciat me mortuū esse.

Hæc fatum:hæc ubi dixit Cæsar:mira iquit res dictu est continuo fluctus nauē sustulit:& eā ipulit: ut non rursus redierit i undas:sed ad littora deferretur & ibi i sicco destitueretur:simulatq; terrā Cæsar tetigit oia secū recuperauit & uictoriam & bellū exercitū atq; fortunā. Decimus flu.i.ingens:iō āt diciṫ decimus igens & maius:quia cū primū gallina oua pere cœpit decimū est maius:hoc Festus pom.affirmat. Deiecit:postq̄ nauē semel erexit: rursus non deiecit in pelagus. Pertulit:perseueranter tulit. Imposuit.s.nauē terræ. Scruposis:asperis saxis:uidelicet i medios scopulos. Vacāt:uacua sunt. Pariter tot regna:seruato Cæsare seruata sunt omnia quæ eius erant. Sed non tā remeans: cū cederet e castris secunda uigilia e Cæsar custodes & uigiles fefellit:at uero cū luce facta rediret illos nō fefellit:exercitat.n.oēs cōquerebāṫ de Cæ.absētia q; uiderēt se i piculo relictos grauiterq; de illo cōquerebātur. Fuga:discedēs. Sed nō:nā sicut fefellerat discedēs:sic nō decepit rediēs. Incessit:cumulauit iuasit nō.

Ingratis querelis:nā placebat Cæsari q̄ de se conquererētur milites. Quo te dure:ponit quibus q̄relis usi fuerit i Cæsarē. Est āt exornatio sententiaꝝ q̄ dicit licētia:& græcæ παρρησια cū iferior sibi sumit aliqd de maiori.de eoq̄ cōquerit & ita obiurgat supiorē queadmodū putat illū se uelle obiurgari. Dure: q potueris milites tuos i piculo deserere. Temeraria:nimiū audax. Nos uiles ani.quas putfacere uidebaris. In hac aīa: idest tui unius uita posita sit laus multoꝝ. Caput hoc.s.te demōstratiuum ē. Sæuitia ē uo.mo.qa ille nimiū sæuus ē i seipsū q mori uult:quū ab eo salus multoꝝ pēdeat. Nullus ne tuo.nūqd igr aliqs nostꝝ:non ita te amat:ut nō unū tecū duxeris:q tuoꝝ fatoꝝ comes esset. Cū te raperet ma.flātes hoc dicebāt nos dormiebamus:tu uero tēpestatē maris patiebaris. Pudet heu:cū i mētē uēerit q̄ nostra salus tibi carior fuerit q̄ tua. Petēdæ hespiæ:ut tu peteres & nō mitteres. Sors ulti.i.cū ad extremā necessitatē redactus qs fuerit solet se spōte piculis tradere:sed nulla fuit necessitas q̄ coegerit te hoc facer. Præcipitate.s.hoies. Prona:manifesta. Mundi iā sū.te.nā regꝫ oium dominus eē cœpisti:nā multos habebas i italia populos tibi obsequentes. Tenētē:supple decuit Eclypsis uerbi ē: q̄ fieri solet i oratiōibus:q̄ παθος.i.passionē habēt:cū indignatione ergo dictū. Tantū quid numia las.tu nimiū igr fatigas deos & illos tentas:cū non necesse sit: sed iuste fortasse nō erūt in bello tibi dii propitii: qa dicēt q̄ te ex undis seruauerint:& satis tibi propitios fuisse in mari. Labor fortūæ:qa ereptus es a media morte. Impegit.i.adegit ipulit. Hi ne usus:uidet ne hoc tibi æquū:ut uelis abuti numie deoꝝ in rebus nō necessariis. Nō rector ut orbis:nō utebaris hoc deoꝝ fauore ut dominus esses orbis terraꝝ: sed ut a naufragio uolūtario te libares. Fessūq̄ ti.& simul exorta luce procella tēpestasq̄ maris placata ē.
Patientibus.i.deficientibus. Necnō hesperii:& mare adriaticū in ea pte tranqllū effectū erat uētis desinētibus uno tātūmō uēto:aqlone leuiter tenebat: q uentus secundus ē nauigātibus ab Italia i Epirum:ergo duces Cæ.q adhuc tardati fuerāt:q̄uis crebo p litteras acciti tādē soluta classe nauigare cœperūt. Nec nō.i.similiter. Duces:An.&.P.Calenus & Gabinius.hi.n.pĕrāt copiis Cæsaris. Pug:serenū. Borreā: q secūdus est ab Italia nauigantibus i Epiꝝ. Quas uen.dicit uelis pariter & remis aliquādiu nauigasse ut celerius p medios Pōpeianos transferēt. Latūq̄ p æquor:ita ferebant naues æqualiter currētes ut uiderent q̄si agmina icōtinenti terra istructa. Diu:qa nō ppetuo nā mutatus ē uētus. Sed nox sæ.qa supueniēte nocte uētus ex aduersa pte flat cœpit & tinēre aqlōe. Excussit:diremit puppes q̄ ante uelut agmē uehebātur. Strymōa sic.g.p.similitudinē ostēdit quomō ordo nauigantis classis pturbatus ē: queadmodū iquit pturbat ordo gruū:tunc cū de strymōe flu. uolāt i ægyptū:nā hæc auis amat tēpatas regiōes:ergo tpe æstatis relinquūt ægyptū calidissimā rgionē & i Thraciā trāsuolāt ubi ē strymō flu.e diuerso tēpore hyemis:Grues(ut iqt Soli.)excubiat nocte diuidūt:ut ex omnis decima sit quæq̄ uigiles pondusculā digitis amplectunt:q̄ si forte exciderit: somnū coarguant quod cauendū erit clangore idicāt:harenas deuoratus nō prius euomūt q̄ securæ suæ sedis fuerit: nigrescunt senectute:& sic ætas i illis proditur colore:uolantes autem per aerem suo ordine.V. litteram imitantur:si uehementior uentus incubuerit diuersas litteras imitantur eodem modo dicit perturbatum fuisse ordinem nauigantium. Primoque uolatu:cum primum uolare incipiunt. Effingunt:formant uarias figuras litterarum. Casu monstrante:quia non ingenio sed casu litteras formant uolatu. Percussit:inuasit.
Tensas alas:scilicet uolantium. Altior:ab alto flans. Littera:quam ante imitabantur a uento perturbata est atq̄ confusa.Hinc Martialis:turbabis uersus:nec littora tota uolabit:Vnam pdideris:si Palamedis auem.

Et non ingratis incessit turba querelis.
Quo te dure tulit uirtus temeraria cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuictis spargēda dabas tua mēbra procellis?
Cum tot in hac anima populoꝝ uita salusque
Pēdeat? & tantus caput hoc sibi fecerit orbis
Sæuitia est uoluisse mori :nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non posse superstes
Esse tuis :cum te raperet mare corpora segnis
Nostra sopor tenuit:pudet heu?tibi cā petēdæ
Hæc fuit hesperiæ?uisum ē cōmittere queq̄uā
Tam sæuo crudele mari:sors ultima rerum
In dubios casus & prona pericula mortis
Præcipitare solet:mundi iā summa tenētem
Permisisse mari? tantum quid numina lassas?
Sufficit ad belli fatum fauor iste laborque
Fortunæ:quod te nostris impegit harenis?
Hi ne usus placuere deum:nō rector ut orbis
Nec dominus rerū:sed felix naufragus esses?
Talia iactantes discussa nocte serenus:
Oppressit tum sole dies:fessumq̄ tumentes
Composuit pelagus uentis patientibus undas
Nec non hesperii lassatum fluctibus æquor:
Vt uidere duces:purumque insurgere cælo
Fracturum pelagus boream:soluere carinas
Quas uētus doctæq̄ pari moderamie d̄xtræ
Permixtas habuere diu:latumq̄ per æquor
Vt terrestre coit consertis puppibus agmen:
Sed nox sæua modum uentiq̄ ueliq̄ tenorem
Eripuit nautis:excussitque ordine puppes.
Strymona sic gelidū bruma pellente reliquūt
Poturæ te nile grues:primoque uolatu
Effugiunt uarias casu monstrante figuras.
Mox ubi percussit densas notus altior alas:
Cōfusos temere immixtæ glomerant i orbes

Dispersis pēnis: disperso uolatu. Cū pri. dicit qua iter nauigans intēderūt prio inqt ad lissū uenerūt quod ut inqt Stra. oppidū est post sinnū Rhizicū nō longe ab epidanno: qua corcyræi ædificauere. Deinde ad nympheū locū celebrē: auctore Stra. in Apolloniatag finibus ibi petra ē ignē uomēs: cui fontes subsunt. q aquas repidas bitumēq scatēt. Lisso āt pērat Octalitius dux ex Pōpeianis pribus. Redeunte die. i. cū lucesceret redut uētus: & primo oppugnare tētarunt Lissum oppidū: quod cū oppugnare non possent deinde ad Nympheū portū rediere. Violētior aer: uehemētior uētus. Phœbeio or. lucescente die: qa uenti mut. sut plurimū & aeris qualitas mutatur in ortu & occasu. Nudas aquilonibus undas: quia desinēte borea auster flare cœperat: nympheus erat in similitudine portus: & nullo uento perturbari pōt: nisi a borea: desinente ergo borea cum flare cœpisset auster a meridie ibi naues portū getū habebāt. Nudas. i. ab aquilonibus liberas. Succedens boreæ. i. flante austro. Vndiq collatis: nunc dicit quod nā cōsiliū fuerit Pō. postq̄ uidit ipsū antoniū aduertasse cū reliquis copiis: & nihil iā abesse: q i Cæsar pugnādi copiā faceret: cōstituit uxorē suā Corneliā seiūgere: nā nunq̄ tēpus & occasionē aperiendi cōsilii sui iueniebat: ne perturbaret uxorē. In robur: ad roborandū exercitū. Summa dis. extrema pericula īminere suis fatis. Seponere: separare. Lesbosq re. i. in secessu posita. Occulere: occultare. Heu quantū mentes: quantū inquit uiriū habet necessitudo: quæ ē inter uiq & uxorē: pserttim si utriusq mens æqua fuerit: nā etiam in pompeio maximam uim habuit qui tametsi ductor fortissimus esset: tamē non sine molestia uxorem suam a se potuit seiungere. Dubiū: nulla cā fuit q̄ te fecerit ciuilia bella metuere pter uxorē. Quod noles sta. sola coniunx fuit cā q recusares fortunam quæ cōis erat non uni ciuitati: sed toti mondo: quia uniuersus terraq orbis Romanis subiectus erat. Fata: fortūa imper i. Mentē paratā: dicere sentētiam separandæ uxoris īcipiebat quodāmō: ut o Cornelia: deinde cū incepisset hoc uerbū pgrediebat aliā oratiouē: qms paratus esset plura dicere. Destituūt mētē. p. nunq̄ audebat hanc uoluntatem aperire: quam sciebat molestā futurā Corneliæ. Trahentē: prolatantem. Subducere. i. clam furari sibi tēpus. Nocte sub extrema: Cornelia ignorabat quid agitaret animo Pōpe. nocte. n. quæ præcessit diē sepationis cū uirum suū (ut cōsueuerat) amplecteretur: ille auersus ē & gemitus & suspiria non poterat retinere: Admirata est Cornelia q̄ si quæ manu clam tersisset lachrymas eius & tamen se sensisse dissimulabat. Non audet: quia non audebat ostendere Pompeio q sensisset illū lachrymantē. Sub ex. nocte. i. circa ultimā partem noctis. Pulso torpore: quia pter solicitudinē quiescere non poterat. Genas humentes: quia manus ad uultum cōiecerat.

Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit phœbeo concitus ortu:
Prætereunt frustra tentati littora lissi
Nympheūq tenent: nudas aquilonibꝰ undas
Succedens boreæ iam portum fecerat auster.
Vndique collatis in robur cæsaris armis
Summa uidēs sæui magnus discrimina martis
Iam castris instare suis: seponere tutum
Coniungii decreuit onus: lesboque remota
Te procul a sæui strepitu cornelia belli
Occulere. heu quātū mētes dominat in æquas
Iusta uēus: dubiū trepidūq ad prælia magne
Te quoq fecit amor: q nolles stare sub ictu
Fortunæ: quo mundus erat: romanaque fata
Coniunx sola fuit: mentem iam uerba paratā
Destituunt: blandæq iuuat uentura trahentē
Indulgere moræ: & tempus subducere fatis
Nocte sub extrema pulso torpore quietis:
Dum fouet amplexu grauidū cornelia curis
Pectus: & auersi petit oscula grata mariti:
Humentes mirata genas: percussaq cæco
Vulnere: nō audet flentē deprændere magnū
Ille gemens: nō nunc uita mihi dulcior inquit
Cum tædæ uitæ: læto sed tempore coniunx
Venit mœsta dies: & q̄ nimiumq parumq
Distulimus: iam totus adest in prælia cæsar
Cedendum est bellis: quorū tibi tuta latebra
Lesbos erit: desiste preces tentare: negaui
Iam mihi: non longos a me: patiere recessus

Cæco uulnere: idest oculto dolore: quia nesciebat causam lachrymarum. Ille gemens: cum Cornelia amplecretur Pompe. & ille ab ea auersus fieret: postquā illa sensit uirum flentem uultum lachrymis rigatum absterserit: sed Pompeius eam cum gemitu in hunc modum allocutus est. Mihi non uita: tenet locū exordii oratio hæc in qua suadet Corneliæ Pompeius: ut uelit ab eo discedere. Beniuolam quoque facit Corneliam cum dicit de suo erga eam animo & si quid ad eos pertinet: qui audiunt referemus: nam pertinet ad eam quod dicit Pompeius uxorem suam sibi uita dulciorem fuisse: cum læta tempora forent: & ostēdit se inu tum aliquid dicere: q ipsi molestum sit futurum. Non uita nunc dulcior: non hoc tempore cum me meæque uitæ tædeat. Sed dulcior: Læto tempore: felici & secundo. Venit mœsta dies: ostendit se inuitum dicere q Corneliæ displicet uidelicet necessarium esse ut a se diuellatur. Nimium: quantum ad bellirationem. Parum: quantum ad effectum: quia parum distulisse uideor ne separer a te: sed nimium distuli: ut multo ante cum Cæsare confligerem: anteq̄ Antonius cum eo coniungeretur. Totus Cæsa. coniunctis exercitibus. Nō lō. suadet a facili: qa non diu ab ea diuulsus erit. Negaui. s. pcibus tuis acquiescere: interdicit ne tētet: qđ cōcessurus nō ē. Præcipites aderunt ca. uel ī bonam uel ī malam partem casus terminabuntur.

Properante ruina: translatio sumpta ab ædificiis: quando.n.ædificia sunt in sublime erecta celeriter cadunt cũ ruina incubuerit. Sũma.i.oia quæ sũma sunt. Satis est audisse: Sumit argumẽtum ab obseruantia.i.a beniuolẽtia quã uxor in uirũ habere debet: si me amas nõ libenter iteresse debes periculis nostris: quod si libẽter iteresses non uideris me amare: sicut fingis. Ciuiliã bella.i.si forte bello ciuili: uis interesse: in quo salus nr̃a pclitabit. Tuus amor decepit me.i.minus a te amor q̃ putabã. Nã me iã: nũc a modestia: quia continẽtis ipatoris est nolle cũ sopore bella gerere: deinde etiam a pacientia: uidelicet posse aliquid pati contra uoluntatem suam: primũ ergo a continẽtia. Parato: instante bello. Vereor: nũc a patiẽtia pati nolo inqt aliqd damnũ i gerẽdo bellũ ciuile: illud ãt erit mediocre ut abs te patiar diuelli quã unice amo. Tutior inte. arguit ab utili: utile est istic discedas in tutiorẽ locũ: & tibi & mihi: nã si qua diuersa fortuna fuerit: hẽbo quo me recipiã. Positãq procul. quia si tu procul a fortuna nõ absis: moles te oino pmet ut tãtũ uulnus sustinere nõ possis: sed si procul eris: erit tibi leuior: q̃cũq fortuna. Fortuna.m.si forte aduersa fuerit. Numina: scilicet aduersa. Impulerint: fugauerit. Maneat: incolumis sit: quia ubi tu reposita fueris ille locus mihi tutus erit. Vix tantũ infirma: qa nõ timebat tale qc q̃ Cornelia: iõ uix pati potuit pferre q̃relas. Attonitos sen.i.cecidit i syncopim. Nil mihi de fa. hoc quoq obtinet procemiu locũ: qa sua refert icõmoda pp q̃ ad cõmiseratione cõmouet: ueluti plæbea (inqt) deseror a uiro meo nec de fortuna ẽ q qcq̃ cõquerar nã si a marito diuellerer morte: nihil esset illi ascribẽdũ nisi fortũæ at uero nõ illi sed culpa tibi o cõiũx ascribẽda ẽ. Fatis supis.i.fatis supoꝝ: quia si mors interuenerit cõquererer de fortuna: nõ de te. Sũma. ultima. Sorte frequẽti: qa frequẽter nimis abs te diuellor. Sorte: plæbeia fortuna. Dimissa: deserta freq̃nter a uiro: qa plæbeoꝝ ẽ relinquere frequẽter uxores cũ negociis ipediũt. Hostis ad aduẽtũ: nũc arguit a pte iuris. qd ẽ par: par ẽ ius qd inter oẽs æquabile est qd fit ex æquo & bono.i.iusto & honesto: honestũ ẽ ut gratificemur amicis: non autem inimicis: tu uero gratificaris non amicis sed inimicis: arguit a contrario: cũ nr̃o cõiuncto displiceat Cæsari: ergo eidẽ nr̃a disiunctio placet: qd ẽ cõtra ius æquabile. Tædæ: cõiugii. Placemus so. mitigemus Cæ. q iratus ẽ q coniuncti sumus. Sic ẽ tibi. c. a. fide cõiugii plane arguit quia fides cõiugalis eiusmõi debet eẽ ut ois fortũa utriusq cõis sit: sed me uis a fortuna cõi seiũgi dũ uetas me interesse casibus tuis. Tutus esse: id qd tibi tutũ nõ est: nec mihi quidẽ. Fulminibus me. o sæue Põpei nunqd uis tuũ caput: tuamq salutẽ exponere periculis me absente. Iubes.i.uis. Fulminibus.i.belli. Sæcura uidet: quia Põpe. supius dixerat ipsam in Lesbo tutissima fore: Respõdet quod securũ tu appellas: id mihi miserrimũ ẽ. Sors: tibi cũ facias: sensus ẽ mea uota sunt nõ ut post te misera uiuã: sed te cũ moriar quibus uotis nũc resistis cũ me spes a præsentia tua diuellere. Morte parata: quia prompta sũ mori tecum: iõ facis ut mea uota pereãt. Supstes: qa si nihil aliud aderit: saltẽ tibi supstes ero: dũ fama tristis ad me pferret. Adde q as. accedit q me sensi docebis posse carere tui q ego minime uellẽ: (nã fatebor) timeo ne pati possi hoc post plia: sed cũ me seiũgas ab te pau lati efficies qd mihi nũc itolerabile ut. Assue assuefacis me. Fatis.i.aduersis ut possi tua fata q̃cũq fuerit ferr cũ abs te seiũgar. Tãtũq do.s.q̃d ex morte tua capẽ: siqd tibi aduersi cõtigerit. Ignosce fa. fateor q timeo ne possim pati mortẽ tuã. Quod si sunt uo. utit dilẽmate: qd ab utraq pte cõcludit: necesse est.n. alteꝝ duoꝝ fieri aut uinces aut uiceris: si tu uinceris ego tibi supstes ero: & si tu cũ exercitu tuo uiceris. hoc icõmodi cõqueror: nã aliq̃diu post te uiuã: si uices ego postrema gaudebo: hoc icõmodi hẽbo ex absẽtia tua: q si esse fortunæ tuæ socia: nec possẽ uiuer post te. Euẽto: successus. Deis au.i.si diis mihi ppitii fuerit ut pces meas exaudiãt.

Præcipites aderunt casus properante ruina
Sũma cadunt: satis ẽ audisse pericula magnis
Meque tuus decepit amor: ciuilia bella
Si spectare potes: nam me iam marte parato
Securos cœpisse pudet cum coniuge somnos
Eque tuo: quatiũt miserũ cum classica mũdũ
Surrexisse sinu: uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem cõmittere damno
Tutior interea populis: & tutior omni
Rege late: positamq procul fortuna mariti
Non tota te mole premat: si numina nostras
Impulerit acies: maneãt pars optima magni
Sitq mihi: si fata premant: uictorq cruentus
Quo fugisse uelim: uix tãtũ infirma dolorẽ
Cepit: & attonito cesserunt pectore sensus:
Tandẽ uix mœstas potuit perferre querelas.
Nil mihi de fatis thalami superisq relictũ ẽ
Magne queri: nostros nõ rupit funus amores
Nec diri fax summa rogi: sed sorte frequenti
Plæbeiaq nimis careo demissa marito.
Hostis ad aduentũ rumpamus fœdera tædæ
Placemus socerum: sic ẽ tibi cognita magne
Nostra fides? credisne aliquid mihi tutius eẽ
Quam tibi? nõ olim casu pẽdemus ab uno?
Fulminibus me sæue iubes tantæq ruinæ
Absentem præstare caput? secura uidetur
Sors tibi? cum facias etiam nunc uota perisse
Vt nolim seruire malis? sed morte parata
Te sequar ad manes: feriat dũ mœsta remotas
Fama pcul terras: uiuam tibi nempe supstes.
Adde q assuescis fatis: tantumq dolorem
Crudelis me ferre doces (ignosce fatenti)
Posse pati timeo: q si sunt uota: deisque
Audior: euentus rerum sciet ultima coniunx.

Solicitam rupes:etiam si uictoriam ex hostibus consecutus fueris timebo tamen rupes & scopulos ne nauis nuncia uictoriæ tuæ in scopulos illisa frangatur:& cum ad me uenerit sine periculo non ero:nam Cæsar etiam fugiens Lesbon poterit conuertere cursum:& uim aliq̄ inferre Corneliæ. Fata:idest fortunam tuam. Ferant puppim:scilicet ne frangatur scopulos. Nam soluent audita metus:etiam si nuncius uenerit:omnia tibi feliciter successisse:non tamen sine metu ero:ne Cæsar fugiens huc aliquid incommodi nobis inferat: sciet enim uxorem Pompeii hic positam. Vacuis:desertis locis. Vel:pro etiam. Notescent littora clari: dicere posses:nesciet Cæsar ubi scis:sed hoc fieri non potest: uidelicet ut locus ille obscurus sit:ubi relegata fuerit uxor Pompeii. Clari nominis:Corneliæ. Ibi:in insula lesbo:ubi est mithylene:iter methymnā & maliam iacēs ciuitas imaxa:que Malia distat stad .septuagita (ut refert Strabo)Hoc præcor extremum:adhnc refellit quod dixit pompeius:uidelicet ut si locus tutus quo me conferre possim:siquid aduersi contigerit: illa econuerso dicit si uictus fuerit:quocunque potius nauiget: q̄ ad insulam Lesbon : quia ubi a Cornelia erit:eo coniicet Cæsar Pompeium se contulisse amore coniugis. Deflecte:quasi carinam scilicet q̄ad insulam Lesbon. Victa arma qđ uictus fueris a Cæsare. Tutius fuga:ut salutem tuam nisi in fuga constituas. Commiseris undis:idest ut nauiges : ad aliquem locum tutiorem. Infaustam:infelicem : idest uictam. Sic fata relictis:hæc ubi dixit cornelia statim surrexit e strato : ubi cum Pompeio quiescebat & noluit animi supplicium curamque differre:quando semel erat disiungenda a Pompeio : statim hoc facere properauit & auertit se ab illius conspectu: post hac uero pompeium non uidit : donec uictus a Cæsare. Tormenta : absentie uim. Nulla mora: quia statim ab eius conspectu aufugit. Non mæsti pectora:non sustinuit amplexum Pompei nec brachia collo circundedit:ut consueuerat. Præcipitantque suos luctus:festinant separationem:quæ utriusque luctus causa erat. Neuterque recedens: & cum separaretur uir ab uxore nec illud dixit quod extremum dici solet uale.Vitamque per omnem:per omne uitæ tempus quo pompeius & Cornelia disiuncti sunt:nullum diem tam molestum uiderunt. Nā cætera damna:quia post cladem acceptā iam animus indurauerat ut fortius fortunam aduersam pateretur

Durata mente: idest forti animo. Labitur infelix: quia exanimata est propemodum absentia uiri. Manibus excepta:intra manus suorum suscepta. Fertur ad æquor:ut naue imposita uehatur ad insulam Lesbon. Littora:ubi parata nauis erat. Illata:imposita. Non sic infelix.dicit maiore dolore discessisse ab Epiro Corneliam:quam discesserat ab urbe Roma: quia cum discederet a patria comitata est Pompeiū nunc uero discedens ab Epiro sola uirum suum relinquere cogebatur. Hesperios:italos. Fida:quin nunq̄ uirum in ulla fortuna deseruit. Insomnis:sine somno:quia tota nocte uigilauit Insueta quies uni: quin non sola dormire cōsueuerat. Vacuum:scilicet uiro suo. Deceptis manibus qui oblita erat uiri sui absentiam:quem cum amplecti crederet lectum uacuū amplectebatur. Fuge:quia somno oblita erat a uiro se disiunctā esse. Nam q̄uis flamma:q̄uis inquit arderet amore Pompeii Cornelia tamē locum in quo iacere consueuerat Pompeius relinquebat uacuum:ideo quasi oblita mariti sui absentiā:locus ille ab illa uacuus relinquebas. In tot cubili: ut totū lectū lostraret. Pars illa:i q̄ solebat iacere uir. Caruisse timebat Pom. nemo timet q̄ euenit sed euēturū ē.i.abstiebat se ab eo loco tāq̄ icerta an Pō. adesset:nō tā læta:qa hoc fautius fuisset q̄ a Cæ.uinci:sed uinci a Cæ.fecit ut Pom.Cornelia nō careret:qa statim ut uictus ē se cōtulit ad Corneliā.

Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt.
Et puppim quæ fata feret tam læta timebo:
Nec soluēt audita metus mihi prospera bella:
Cum uacuis proiecta locis a cæsare possim
Vel fugiente capi:notescent littora clari
Nominis exilio:positaq; ibi coniuge magni.
Quis mitylenæas poterit nescire latebras:
Hoc precor extremū si nil tibi uicta reliquēt
Tutius arma fuga cum te commiseris undis
Quolibet infaustam potius deflecte carinā
Littoribus quærere meis:sic fata relictis
Exiluit stratis amens:tormentaq; nulla
Vult differe mora:nō mœsti pectora magni
Sustinet amplexu dulci:non colla tenere:
Extremusq; perit tam longi fructus amoris
Præcipitantq; suos luctus:neuterq; recedens
Sustinuit dixisse uale:uitamq; per omnem
Nula fuit tam mœsta dies:nā cætera damna
Durata iam mente malis firmaq; tulerunt.
Labitur infelix:manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas:ac se prosternit harenas
Littoraq; ipsa tenet:tandemq; illata carinæ ē:
Non sic infelix patriam:portusq; reliquit
Hesperios:sæui premerent cū cæsaris arma.
Fida comes magni uadit duce sola relicto:
Pōpeiūq; fugit:quæ nox tibi proxima uenit
Insomnis uiduo:tunc primum frigida lecto:
Atq; insueta quies uni:nudumq; marito
Non hærete latus:somno quā sæpe grauata
Deceptis uacuum manibus cōplexa cubile ē.
Atq; oblita fuge quæsiuit nocte maritum.
Nā q̄uis flamma tectas urgente medullas.
Non iuuat in toto corpus iactare cubili
Seruatur pars illa tori:caruisse timebat
Pompeio.sed non superi tam læta parabant.
Instabat miseræ:magnū quæ redderet hora.

Ostq̃ castra du.pu.iã mẽ.p. Hic liber cõtinet quomõ positis ,ppe castris ad Alorẽ fluuiũ a Cæ. teste Appiano: & a Põ.ad Dyrrhachiũ ,pperabat Pom.expeditionẽ: sæpius potestatẽ decernẽdi Cæsari fecit: eductis in aciem copiis; quod cum recusaret Cæsar a Brundusio uenturos mi[li]tes expectãs: deinde iter Dyrrhachiũ tẽdit quomõ et secutus ẽ Cæ.Põ.& cũ illũ ,puenire nõ posset: ut cupiebat castra ad locũ posuit q appellat̃ petra:eo ẽt Cæ.se cõtulit:iã Cæ.nũc exercitus ois i unũ aderat. Adrat uicissi & põ & adiuicẽ i colle qddã magis psidiis castra habuerũt. Et cũ Pom.se suis locis teneret. statuit cũ Cæ. muni/tionibus intercludere:sed cũ maiore iopia laboraret Cæ.q obsidebat:q̃ pom.q obsidebat̃:nõ potuit tamẽ pom.hãc idignitatẽ ferre.statuitq; erumpe i Cæ.cũ exercitu:simulq; cõmissa pugna:cũ sæua supra hominẽ egregie pugnasset:tandẽ eo cõtesto uulneribus in fugã cæsariani cõuersi sũt:& eo usq; ad castra pom.psecuti sunt:unde eo die si uoluisset pom.de cæsare & exercitu suo actum erat: Appianus uero refert cæsarẽ dixisse.bellũ ea die finẽ habiturũ fuisse:si hostes ducẽ q uictoria uti sciuisset habuissent. Iugis.Dyrrhachi/nis. Admotaq; cõminus arma.i.cõstitutis ,ppe castris cõstitere utri p.parq; suũ uidere dei.i.postq dii uiderunt cæsarẽ & Pom.pares sibi qa dii dominant̃ i cælo cæsar & pom i terra. Mœnia graiorũ:qa si uoluisset facile erat:sed ad id animũ itendebat i quo summa rerũ steterat:uidelicet:ut pom.uiceret. Martẽq; secũ/dum:q̃q̃ fata ei propicia essent:tamen nihil cedere sibi existimabat.nisi pompeium uinceret. Et nisi dege/nero.licet cætera secunda essent:tamen non existimabat se fatis obligatum. Funesta mũdo:hanc horam qua bella ciuilia committenda essent uniuerso orbi funestam:tota mente petebat. In casum:in dubium. Alea fati: fortuna belli icerta:qualis est ludus aleæ. Horatius piculosæ plenum opus aleæ. Placet: quia ad extremũ uenire ,pperabat. In collibus ois Aspera gus ẽ agri dyrrhachini locus:iquo castra põ.posuerat eodẽ cæsar cũ oibus copiis expugnato oppido pratiorum ,pfectus:haud ,pcul ide castra posuit:& cũ exercitũ e castris duxisset:structa acie pom.decernẽdi facultatẽ fecit.at ubi põpeiũ se suis locis detieri aiaduertit cũ exercitu ,pficisci istituit ad ipm oppidũ Dyrrhachium:spãs pom.haud ,pcul e castris excitũ ee:aut illũ itercluder posse:q Dyrrhachii oẽm cõmeatũ belliq; appatũ pom.reposuerat:nec Cæ.fefellit:opio:nã ubi e castris sensit põ.illũ exisse:spe breui itinere p mar̃ nauigauit:ut ei occurreret:nã cæsar difficiliori & arduo magis itinere ibat.sed ubi cõsiliũ illud nõ cessit in aliã ptẽ auersus ẽ:nã locus qui petra dr̃ ignem emittentẽ(ut refert Strabo)haud ,pcul a mœnibus dyrrhachii cœpit:ibiq; põpeius castris posuit eodẽ Cæ. ,pfectus ẽ põ.aliqs lõgarũ nauiũ eo cõuenir̃ iubet. Ex oiq; Asia & regiõibus qs põpeius tenebat cõmeatũ eo cõparari iussit:id ubi Cæ. uidit munitiõibus clauder cõstituit.sed tamen parũ pfuit. Explicuit tur.i.extẽdit aciẽ & pugnãdi facultatẽ põ. fecit. Turmæ: ,pprie sũt eqtũ:sed abusiue peditũ dicũt̃ hoc loco. Turma ẽ nõagita eqtũ multitudo q̃si terdena q ex tribus tribubus. Tatiẽsiũ:Ranũ:Lucerũ:terdẽi elligebant̃. Signa:uexilla aqlas. Testatus se nunq̃ deesse.i. patũ eẽ Italiã euerter̃ si facultas dare. Vt uidet ad nullos:cæsar ubi aliquãdo tẽtauit.an pom.uellet se pmitter̃ pugnæ: postq̃ id nõ pfecerat:arduo ac difficili itiere iter Dyrrhachiũ.itendit. Tumultus:quoscũq; tumultus Cæ.moueret.eos pui faciebat pom. Signa:ca. Tectusq; uia:qa difficili & opto itiere dyrrhachiũ petiit. Dũo si parua:unũ legr̃ ex altero:qa dũo tãtũ tecta uia icedebat. Præ.ho[c] iõ fecit Cæ.ut alterũ ex duobus seqret̃ uel e castris exiret pom.uel ut ipm i dyrrhachio itercluderet:ubi cõmeatũ & oẽm belli appatũ põ.collocauerat Taulãtius.ta.ptini & piret:sup epidãnũ siue dyrrhachiũ & appolloniã sedes habet usq; ad ceraunios mõtes(ut itert Strabo) Epireaq; mœ.i.dyrrhachii. Vel solis turribus.qa sine ,ppugnatiõe & defensione ulla locus ille p se munitus & expeditus erat. Nõ opus:nõ humana manu munitũ erat:sed naturali situ:nẽ q̃ humano labore cõstruunt̃:licet ardua sint:tamẽ cedunt:uel bellis uel uetustati tẽporis.sed quæ naturalia sunt fere perpetuo durant. Hanc: urbem dyrrhachii. Annis:nanque omnia tempus edax consumit: & omnia capit.

.M.ANNEI LVCANI CORDVBEN.
SIS PHARSALIAE LIBER SEXTVS.

Ostq̃ castra duces
pugnæ iã mẽte ,ppiq;
Imposuer̃ iugis: ad/
m[ot]aq; cõm[in]us ar[ma]
Parq; suũ uider̃ [gem]ma
dei capẽr̃ i oia cæsar
Mœnia graior[um] sper/
nit martẽq; secũdũ:
Iã nisi degenero fa/
tis debere recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horã
In casum quæ cuncta ferat:placet alea fati
Alterutrũ mersura caput:ter collibus omnes
Explicuit turmas:& signa minãtia pugnam.
Testatus nunquam latiæ se deesse ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum:sed clauso fidere uallo.
Signa mouet:tectusq; uia dumosa per arua
Dyrrhachii præceps rapiẽdas tẽdit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus:
Quemq; uocat collem taulantius icola petrã
Insedit castris:epireaq; mœnia seruat:
Defendens tutam:uel solis turribus urbem.
Non opus hãc ueterũ:nec moles structa tuet̃

Ardua tollat.i.si humano labore munita fuerit. Naturam sedemq; loci.i.naturalem sedē loci.endiadis est Clausa profundo:ab una parte qua collis est oppidum continenti terræ coniungitur. Non est insula:sed urbs:aut peninsula. Terribiles ratibus:est condita in rupibus adeo altissimis ut qui nauigant suspicientes altitudinem mœnium admiratione quadam attoniti fiant. Terribiles cautes:non solum admiratione sed periculi timore:quia si muri caderent naues frangerentur. Ioniumque furens:undæ ionii maris: quæ uen/tis impelluntur tantum fragorem incutiunt:ut templa & omnia mœnia concutiantur. Furens:uentis per/

Humanusq; labor facilis licet & ardua tollat
Cedere uel bellis:uel cūcta mouentib; ānis.
Sed munimen habet nullo quassabile ferro:
Naturam sedemq; loci:nā clausa profundo
Vndiq; præcipiti:scopulisq; mouētib; æquor
Exiguo debet quod non est insula colli.
Terribiles ratibus sustētant mœnia cautes
Ioniumq; furens rapido cum tollitur austro
Tēpla domosq; quatit:spumatq; i culmia pō/
Huc auidā belli rapuit spes īproba mētē / tus
Cæsaris:ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignatum ducto procul aggere ualli:
Metitur terras oculis:nec cespite tantum
Contentus fragili subitos attollere muros:
Ingentes cautes:auulsaq; saxa metalis:
Graiorumq; domos diruptaq; mœnia trāsfert
Extruitur quod non aries impellere sæuus
Quod non ulla queat uiolenti machia belli.
Frāguntur montes:planumq; p ardua cæsar
Ducit opus:pandit fossas:turritaque summis
Disponit castella iugis:magnoq; recessu
Amplexus fines saltus:nemorosaq; tesqua
Et syluas:uastaque feras indagine claudit.
Nō desunt campi:nō desunt pabula magno:
Castraq; cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant:
Illic mersa suos:operumq; ut summa reuisat
Defessus cæsar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros:
Ascribatq; deis:fragili circundata testa:
Mœnia mirentur refugi babylonia parthi:
En quantū tigris:qtūm celer ambit orontes:
Assyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum subitum:belliq; tumultu
Raptum clausit opus:tanti periere labores.

turbatum. Spumatque in culmina:idest usque ad culmina tectorum erigitur. Huc auidam belli:post quam uidit se loco tutissimo tenere Pompeium Cæ. nec inde educi posse ad pugnam constituit illum mu nimentis claudere:ut inde exire non posset. Vt ua/stis collibus:quia late loca patebant:ubi Pompeius ca stra posuerat:ergo constituit illum munimentis clau dere. Metitur terras:quantū prospectus erat. Nec cespite tantum.i.nō satis habuit Cæ.circūcludere Pō peium Aggere terræ:sed muris lapideis cīgere parat.
Cespite:terra cum radicibus immixta. Metallis:in strumētis ferreis:ut uestibus. Diruptaq; mœnia trā. mœnia quæ oppugnando euerterat uisa sunt idonea: ad hæc munimenta construenda. Extruitur.s.mu/nimētum:qđ ualidū esset ad mœnia urbis struendæ.
Franguntᷣ mōtes:si collis obsisteret:frāgebat:& mœ nia cīgebat & p mōtes ducebat muros. Turrita ca/stella:ppugnacula ualli. Magnoq; re.& tantū terræ circūdabat:ut lucos & syluas simul cū feris clauderet.
Recessus:dicitᷣ locus seorsū positus:qa pcul a castris Pom.munimēta hæc struebat. Nemorosaque tes/qua: tesqua aspera & inculta loca appellauit ut Hora/tius:Nā quæ deserta & ihospita tesqua credis. Vasta indagie: hoc dixit ad feras respiciēs:qa idago dicitᷣ cir cuitus retiū cū feræ clauduntᷣ ne q̄ exire possint. Nō desunt cāpi:qr quāuis Cæ.circūdederit Pom.undiq; mu nimētis ualidis ut nō uidereᷣ exire posse:tamē ita la te patebat cāpus ubi cōstiterat:ut nec pabula eqs deesᷣ sent:commeatus longis aliquot nauibus ex oi Asia & regionibus:quas Pompeius tenebat comparari iussit.
Mutant.s.tantum quantū campi parent. Flumina: huc etiā aquarum mittere equites poterat. Illic: in alia parte tantum spaciū erat:ut ibi fontes eēnt fluuio rum:& per alueos suos in alios fluuios discurrerent.
Mersa:cū descederent per alios fluuios. Operum que ut summa: Cæsar quia tam longa munimenta du xerat:castra i medio posuerat:ut extrema reuisere posset. Sūma:pricipū & finis dicunt summa alicu/ius rei. Operū.i. munimentoꝶ. Intermanet agris: idest i mediis agris castra ponit. Nūc uetus iliacos: Lucanus hic q̄si reprehendit poetas q mœnia urbis Troiæ nimiū extulerūt laudibus: q uidelicet magni ambitus fuerint: cū comparatione horū munimen/toꝶ breuia admodū fuerit. Vetus fabula:audeāt igr ueteres poetæ muros troiāos laudibus efferre:q dicāt quadratā fuisse urbē:&.xxxx.milia passuū occupasse.
Ascribatq; deis:q tā magnifica illa ædificia eēnt ut uidereᷣ nō ope humana eē cōstructa:ideo Appollinē & Neppunnū Laomedōti auxilio fuisse cecierit. Fra gili circūdata testa:admirenᷣ ēt mœnia Babylōis:quā semiramis cixit lateritus muris:ideo fragili testa dixit.
Refugi parthi:qa fugiētes sagittas i hostes remittūt. En quātū tigris quantūlibet admireᷣ:tamē uideāt subi to & quodā tumultu tantū spacii clausū a militibus Cæ.eē quātū satis eēt Regno Assyriorū:ubi Reges sedem suā posuerūt. Raptū:subitū.festinatū. Tigris:fluᷣ Mesopotamiā amplectēs. Orōtes.fluᷣ Syriæ q antio/chiam præterlabitur:cum prius Typhon diceretᷣ:mutato nomine ab illo qui in eo pontem fecit Orontes est. appellatus(ut iquit Strabo). Tanti periere labores:sed tamen q̄uis tantū opus fecerit Cæsar oīa in cassū piere

Tot potuere manus adiungere ſeſton abydo,
Ingeſtoque ſolo phryxeum elidere pontum:
Aut pelopis latis ephyren abrumpere regnis
Et ratibus longæ flexus donare maleæ.
Aut aliquem mundi q̄uis natura negaſſet
In melius mutare locum:coit area belli:
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omnes
Hic & theſſalicæ clades:libicæq; tenentur:
Aeſtuat anguſta rabies ciuilis harena.
Prima quidē ſurgens operū ſtructura fefellit
Pompeium:ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum neſcit latrare pelorum:
Aut uaga cū tethys:rutupinaq; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata britannos.
Vt primum ſeptas uaſto uidet aggere terras:
Ipſe quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis: ut cæſaris arma
Laxet:& effuſo claudentem milite tendat.
Ac tantum ſepti uallo ſibi uendicat agri:
Parua mycenææ quantum ſacrata dianæ

Tot potuere manus:quantum utilitatis potuerunt afferre labores Cæſaris:qui nunc perierunt:ſi in re utilior conſumpti fuiſſent. Seſton abydo:inter ſeſton & Abydon helleſpontus eſt:qui facit ut ad hæc duo oppida ſine incommodo nauigari non poſſit & eſt ſenſus potuiſſet Helleſpontum iungere ponte:ut ſine nauigio ab altero oppido ad alterum nauigari poſſet. Abydos urbs eſt Aſiæ:& Seſtos Europæ:ut refert Solinus. Elidere:ideſt interrumpere. Phyxeum:ideſt helleſpontum:in quo helle ſummerſa eſt:ſed poetæ d' propiquo nomina uſurpare ſolent:ſic Virgilius Dardanum pro Teucro poſuit. Ingeſto ſolo: ideſt cumulata terra ut pontus obrueretur. Aut pelopis:aut poterunt corinthum urbem nobiliſſimam a Peloponneſo ſeparare inter quas anguſti termini terræ ſunt:& propter longum & accipitem nauium ambitum perfodere anguſtias nauigabili alueo tentauere:Demetrius rex:dictator cæſar.C.princeps.Domitius Nero infauſto omnium exitu. Plinius. Ephyren:nam Corintus ciuitas Peloponneſi antea Ephyre dicta eſt:ut libro quarto a Plinio oſtendit. Latis rgnis pelopis:id ē a pelopōneſo:ubi regnum fuit pelopis:nam peloponneſus dicitur a pelope & νησοσ inſula.Pelops auctore Strabone.ex phrygia ducto ſecum populo ab ſe peloponneſo nomē indidit. Longæ maleæ:quia malea eſt promontorium laconiæ: quod quinquaginta milia paſſuum intra mare protenditur:adeo impellens undas ut naues perſequi uideatur:ad id non niſi longo ambitu pueniri poteſt a nauigantibus:ideo dicit potuiſſe perficere:ut ad hoc promontorium a nauigātibus facili ambitu & ſine nauigatiōe perueniri poſſet.

Coit area belli:tātum abſuerūt:ut coercerēt milites: qui hoc ipſo indignabant:magis & ad bellū icitabantur:ut ſanguinem effunderēt. Coit:includit. Area belli:ſpacium in quo bellatores continentur. Terras fluxurus in omnes:quia ex omni parte orbis terrarū īterfuere populi huic bello ciuili. Theſſalicæ clades: eorum qui cum Pompeio cæſi fuerunt. Libyæ : eorum qui deinde in Aphrica cum Catone perierunt.

Aeſtuat:incenditur. Anguſta arena:in anguſto ſpacio littoris Ionii:uel ad ſimilitudinē arenæ theatri q̄ ſi incluſi eſſent cauea. Anguſta.breui:quantum ad multitudinem populorum qui includebantur:aliter nō conuenit cum antedictis. Aſſyriis quantū populis. Prima quidem:adeo remota erant munimenta:ut nihil omnino Pompeius cum exercitu ſenſerit. Surgens:creſcens. Veluti mediæ: quemadmodum qui in Sicilia habitāt ēt ſi ptrubatū fuerit mare ſiculū:tamē nō ſentiunt maris pturbationē:ita Pōpeius q̄uis circūdaret munimētis a cæſare.tamē nō ſentiebat. Rapidū pelo.i.Syllā q̄ iuxta pelo ē. Vir.Dextrū ſylla latus:læuum implacata charybdis.nā pelorus mōs ē q cū apœnio cōtinuabat.poſtea uel terremotu uel aſſiduo fluctus maris īterruptus ē & cū Siciliā ab Italia diuiſit fecit duo periculoſa nauis loca:Syllā a dextra atq; charybdi:a ſiniſtra.

Latrare q: hæc ſylla puella fuit:& cū deſcēdiſſet i fontē uenenis a circe ībutū:ſtatī hiſpidæ ptes cōuerſæ ſunt ī canes:illa ipſius terrore pcuſſa ſe cōiecit i undas:& locū illū fecit nautis piculoſum. Neſcit.i.nō audit. Aut uaga cū tethys:circa Britāniā mar oceanū ē.qđ aliquādo fluxū aliquādo refluxū facit:adeo ut igēti terremotu īſula ppemodū terret.præterq̄ qui ī iteriore iſula habitāt. Rutupia : rutupe oppidū ē littorale Britaniæ.ptolemeus.Iuuenalis rutupio ueedita fundo oſtrea. Vnda caledonis:mare turbatum illi quidē ſentiūt: at uero q ī caledone īterioris oppido britāniæ ſunt nihil oīno maris illā tēpeſtatē ſentiūt. Tethys.i.oceanus. Caledōios: Caledon & calydon Calydonis differunt.nam Calydon eſt ciuitas Etolorum: quæ quondam Græciæ tutamen erat:ut Strabo refert habetque ſecundā breuem.Virgilius.Quod ſcelus aut lapithis tantum aut Calydone merente:at uero Caledon:ut refert Plinius libro.iiii.eſt ſylua Britanniæ interioris ſecunda producta.Martialis Nuda Caledonio ſic pectora præbuit urſo. Vt primum uaſto: ſimul ac ſenſit Pompeius ſe a Cæſare circunclusum tametſi nihil detrimenti ſentiret:tamen pati non potuit:qui diſſiparet exercitum Cæſaris.ipſe etiam milites ſuos diuerſis in locis conſiſtere iuſſit:nam ea ſolicitudine motus Cæſar explicuit ſuos. Agmina: ſcilicet ſua ut diuerſis locis iuga capiens ſolicitum redderet Cæſarem. Petra:(ut inquit Strabo)locus eſt iuxta Dyrrachium ignem uomens:cui fontes ſubſunt:qui aquas tepidas bitumenq; ſcatent. Laxet:deſtrahat.cum Cæ. diuerſos locos captos a militibus teneret Pom.& ipſe ad ſingulos immittebat exercitū. Tēdat: extēdat.

Claudentē i.Cæ.Effuſo milite ut ſparſo exercitu ſuo exercitū quoq; Cæ.ſpargeret. Ac tantū ſepti:dicit tātū agri circūdati habuiſſe Pom.quātū diſtat Aritiaſylua ab urbe Ro.aut tyberis:cū recta uia ſine ullo fluxu a mari thyrrhēo diſtat. Diāæ my.hoc autē dixit ,ppter iphigēiā q̄ diāæ cultrix fuit.adeo ut cū pr̄ eius illā imolaturus eēt:ſubiecta ceruā ipſam abſtraxit & eā tēplo ſuo pfecit: Nā Mycenæ ciuitas græca fuit ubi rgnauit agamēnon.

Ariciæ autem (ut refert Solinus) Orestes oraculo monitus simulacrũ scythiæ dianæ qđ de taurica extulerat: prius q̃ Argos peteret consecrauit: ideo sacrata dixit: constituta fuit Aritia ciuitas ab Archilicho siculo unde & nomen tractum: distat a Roma stad. c. & lx. (ut inquit Strabo) & nemoralis dicitur quia tẽplum dianæ sylua circundat: cui lacus instar pelagi fluctuans adiacet: Auctore Strabone. Quoque modo: aliam descriptionem facit: uidelicet tantum tenuisse Pompeium castris: suis: quantum distat urbs Roma ab hostia: uidelicet. viii. miliaria: nam tybris ab urbe descendit in mare tyrrhenum ea parte qua est hostia: hostia autẽ urbs

Distat ab excelsa memoralis aricia roma.
Quoq; modo romæ prælapsus mœnia tybris
In mar̃ descendit: si nusquã torqueat amnem:
Classica nulla sonant: inuisaq; tela uagantur:
Et fit sæpe nefas iaculum tentare lacerto:
Maior cura duces miscendis abstrahit armis
Pompeiũ exhaustæ præbẽda adgramia terræ
Quæ currẽs obtriuit eques: gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campũ:
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis:
Aduectos cũ plena ferant præsepia culmos.
Ore nouas poscens moribũdus labit̃ herbas:
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes: & digerit artus:
Traxit iners cælum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem: tali spiramine nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis.
Antraq; lœtiferi rabiem typhonis anhelant.
Inde labant populi: cæloq; paratior unda
Omne pati uirtus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis: distentaq; lumina rũpit.
Igneaq; i uultus: & sacro feruida morbo
Pestis abit: fessumque caput se ferre recusat.
Iam magis atq; magis præceps agit oĩa fatũ
Nec medii dirimunt morbi: uitamq; necẽq;.
Sed langor cum morte uenit: turbaq; cadẽtũ
Aucta lues: dum mixta iacent incondita uiuis
Corpora: iam miseros ultra tentoria ciues

ab Anco martio condita appellatur ab hostio: hostiũ dicitur exitus quo fluuius in mare descendit: quia ea parte tyberis ingreditur mare. Prælapsus mœnia: idest lapsus per mœnia. Si nusquam torqueat amnẽ: nam si uolueris meriti spacium qua tyberis defertur in mare tyrrehnum longius est. nam curuatis ripis & flexis tandem peruenit i mare. Classica nulla sonãt: etiam nullo signo dato ipsi inter se milites exercebant. Inuisa tela. u. unum ex reliquo sequitur. ideo inuisa quia nullum signum tuba dabat. Et fit sæpe. n. q̃uis toto die eqtarent tamẽ nõ erat spaciũ satis latum tantæ multitudini: nã propter angustiam loci: nõ nunq̃ uulnerabant suos: cum ipsi inter se exercerent. Iaculum tentare: idest dum se exercent milites iaculando. Maior cura: Pompeiũ pestilentia premebat Cæsarẽ uero fames. Maior cu. s. q̃ cura pugnãdi. Exhaustæ: euacuatæ. s. herbis stramine: & hæc cura erat quæ Põpeium a bello distrahebat. Quæ currens ob. nã licet ibi pascua essent: tamen eques dũ se exercet ita calcauerat herbas ut nihil omnino superesset. Obtriuit: calcauit. Gradibusque citatis: idest currentibus eqs. Discussit: dissipauit. Frondentem: uirentẽ cãpum: translatio ab arboribus: nam arborum frondere: pratorum uirere est. Belliger sonipes: bellator equus. Ferãt offerant. Culmos aductos: erãt iquit paleæ ad facietatem: sed eas spernebãt equi. Labit̃ moribũdus: intercurrendum deficiebat. Et tremulo medios: dum eques sonipedem in gyrum uolueret ille prolapsus in medio cursu deficiebat. Gyros: reuolutiones. Corpora: uirorum & cætera iumenta corrũpebantur: & aerem inficiebant. Iners cælum: crassus aer putrefactis iumentorum corporibus: nam aer crassus obscuritatem inducit ad similitudinem nubis. Tali. refert Strabo libro nono: subter calydonem esse collem Taphossum in quo Nessi & aliorum centaurorum tumulus locatus cernitur: equorum tabo deterrimus odor sub montis radice profunditur: & humor grossioribus guttã manat: quam quidẽ ob causã gentem illam Ozolas idest mali odoris uocant: hoc a Lucano tangitur. Stygium aera: idest pestiferum. Tali: qualis erit aer in castris Pompeii infectis putrefactione corporum quæ resoluebantur. Typhonis: gigas fuit unus ex his qui bellum contra Iouem intulerunt: postea hunc sibi inarine monte occisum Iuppiter condidit: & quotienscunque mouet fessum latus: semper emittit aerem pestilentem. Antra: scilicet montis inarines. Inde: ex hac pestis corruptione. Labant: cadunt. Vnda primo quidem corrupta est unda: talem ordinem tenuit Virgilius cum pestilentiam discriberet. quæ atticam terram ifecit. Cælo: scilicet turbido & corrupto. Riget: durescit cutis: primũ signum erat morbi contracti scilicet qđ ad tactum cutis resisteret. Atra: quia nigra efficiebaſ cutis. Igneaq; in uultus: quia intentis oculis faciem toruam ostendebant: & statim pallida efficiebatur. Sacro morbo: execrabili: sicut Virgilius sacrum ignem appellat: quia depascitur & omnia consumit. Feruida: nam calebant oculi & facies ut ignem quodãmodo emittere uiderentur. Fessumque caput: quod ultro citroque iactabatur. Iam magis: crescente pestilentia sine ulla intermissione cadebant. Præceps fatum: idest mors uelox. Nec medii dicat: nec morbus diu cõsumpsit corpora sed simul ac morbus puenerat statim moriebanſ.

Medii morbi quia inter uitam & mortem solet intercludere morbus: quia aliquandiu & sensim corpora interimit. Turbaque cadentem: ipsa etiam corpora auxere pestilentiam: nam sepeliri nõ poterant præ multitudine. Incondita: insepulta. Nec miseros: nec licebat funera facere sed extra tentoria tantum eiiciebant corpora: & insepulta remanebant. Funus erat: uidelicet e tentoriis eiecisse cadauera.

Tamen hos: hanc peſtilentiam: uentus ſuperueniens nõ nihil abſtulit: ita ut puriorem aerem relinqueret: cũ præſertim omnigenere commeatuum abundarent: nam aduectitia frumenta undique uehebantur. Meſſe: ideſt frumento. Plenæ carinæ: quia abundabant commeatibus: nam fames ſolet inducere peſtilentiam. At liber terræ: hoc erat quod a conſerenda manu deterrebat Pompeium: nunc dicit quid deterrebat Cæſarem: exiſtimabat̃ liber ipſe qui nullis munitionibus ĩcluſus erat: ſed nihilominus famem tolerauit ĩgentem & inopiam: ac ſi obſeſſus eſſet. Liber: nõ interclusus. Angitur: ideſt cruciatur. Sur.clu.in ſege: nondum flaueſcẽtibus agris nec matureſcentibus. In pecudũ ce.cibos .i.ipſos iã pabulo pecudum uti cœpiſſe. Carpere dumos: more pecudũ. Spoliare nemus.i.arbores ſyluestres ſi forte naſcerent̃ fructus ſicuti pruna: corna: & unedões. Lẽtũq; minãtes: & nõ nunq̃ carpebãt radices herbaꝶ q̃s neſciebãt uenenatas eẽ. Herbas dubias: qa neſciebãt eẽnt ſalubres an ne: ſed ĩ cõmentariis legit̃ herbã quãdã frequẽter ĩueniebãt. cuius nomẽ ẽ chara: & hãc herbã lacte p̃mixtã ĩ modũ panis cõficiebant: & huius herbæ magna copia fuit. Refert & Plutarchus q̃ cũ Cæ. maxĩa opprimeret̃ iopia: & milites radicẽ quãdã auellerẽt: & cõmixta lacte ueſcerẽt̃: ĩterdũ factos ex ea panes ĩtra hoſtiũ ſtationes prætercurrentes iniiciebãt addebãtq; ſe quoad huiuſmodi terra radices produceret obſidionẽ Pompeii nõ relicturos eos autem & panes & ſermones in uulgus p̃ferri Põpeius uetuit: ne ſuoꝶ animi perfringerent̃: q̃ hoſtiũ ĩmanitatẽ p̃tinacẽq; tolerãtiã ſicuti feraꝶ exhorreſcerent. Quæ mollire queunt: cernit etiã alios milites alia euellere quæcũq; molliri potuerant aq̃: uel elixati quamuis aſpera eſſent tamen per guttur mitterẽt: dũ modũ ſe ſuſtentare poſſent. Mollire flamma: ideſt elixare. Frangere morſu: ideſt quæ dentibus poſſint mandere. Per abraſas fauces: aſperitate radicum & herbarũ. Plurimaq; humãis: & ita milites nouo genere ciborum utentes: pompeianos oĩbus rebus abũdantes obſidebant. Vt primũ libuit: nũc dicit poſtq̃ Pompeius decreuit erumpere munimentũ: non cogitauiſſe illũ tẽpore noctis clam exire: ſed per eã munitionũ partẽ quæ frequẽtius cuſtodiret̃. Et: p̃ ſed. Premittere terras.i.arbitrio ſuo oẽs terras habere: ut quacũque uellet exercitũ duceret. Nõ obſcura.i. non occulte: nec per ĩſidias bellũ gerere parat. Furto: pro furti. Ceſſantibus armis: ſine pugna Cæ. reſiſtẽtis. Latis ruinis: quas ipſe per munitionem euerſionem faceret. Opportuna tamen: q̃uis non occulte exire uellet: tamen eam partem elegit: quæ proxima caſtris erat: q̃ appellabat̃ caſtella minuci: & ibi Sæua erat uir unus fortiſſimus omnium. Quã minuci caſtella uocãt. Caſtellũ minucii uocabatur: a Minucio q̃ cuſtodiæ huius propugnaculi præfectus fuerat a cæſare: id q̃d ex Appiano cognoſcitur: Vallũq; (ĩquit) ĩſuper tutati ſunt: miucio q̃ cuſtodiæ præfuerat q̃ plura tolerãte: fuerunt q̃ppe clypeo eius uigiti ſupra centũ ĩhæſiſſet ſagittas: corpus ſex uulneribus tranſfixũ potuiſſe. hoc ſolũ placet. Quidã a numicio flumĩe latii in quo æneas periit deducer̃ cõtenderũt: *Sed nõ uideo quo ſic poſſit ĩtelligi.* Dumeta: q̃ naſcunt̃ ĩ locis cõfragis & abruptis. Huc puluer̃ nullo: & ad hæc caſtella uẽit Pom. q̃ prius oppugnare cœpit: q̃ puluis aſpici poſſet ab hoſte. Ad mœnia.ſ.munitionis cæſaris. Tot ſimul e cãpis: nũc dicit ſubito aductu ſuo Pom. ita hoſtes terruiſſe: ut attõiti pene ſui ĩporũ obliuiſcerent̃: nã ubi aq̃las ĩnumeras fulgere uiderũt: & claſſica undiq; obſtrepe ſic timebãt: ut uix tela ĩ hoſtes mouer̃ poſſẽt. & ſtati fuger̃ oẽs cœperũt: p̃terq̃ unũ Sæuã: q̃ aliorũ ẽt aĩos ĩ bella erexit. Latiæ uo. aq̃læ Romãæ. Deber̃ ferro: q̃a ẽt ſine ferro uicti ſũt cuſtodes Cæ. Pauor con.i.cõſumpſerat hoſtes: q̃a territi nec tela q̃dẽ mouebãt. Quod ſolũ.u. uirtus: ĩ eo loco ĩ q̃ ubi ſemel poſiti fuerãt: ibi potius mori uolebãt q̃ fuger̃. Quo ſtar̃ loco. ubi poſiti fuerãt. Qui uul. adõ iſeriores erãt numero Pom. ut multo plura tela eẽnt q̃ mitterentur ab illis: q̃ hoĩes in qui uulnerari poſſẽt. Peribat: fruſtra erat. Nimbus: multitudo teloꝶ.

Sparger̃ funus erat: tamẽ hos minuer̃ labores
A tergo pelagus: pulſuſq; aquilonibus aer:
Littoraq;: & plenæ peregrina meſſe carinæ.
At liber terræ ſpacioſis collibus hoſtis
Aere non pigro: nec inertibus angitur undis:
Sed patitur ſæuam ueluti circundatus arcta
Obſidione famem: nondum ſurgentibus altã
In ſegetem culmis cernit miſerabile uulgus
In pecudũ cecidiſſe cibos: & carpere dumos:
Et morſu ſpoliare nemus: lœtumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas.
Quæ mollire queãt flãma: quæ frãger̃ morſu
Quæq; p̃ abraſas utero dimitterer̃ fauces ſu
Plurimaq; humanis ante hac incognita mẽſis
Diripiens miles ſaturum tamẽ obſidet hoſtẽ.
Vt primum libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio: cunctaſq; ſibi permittere terras
Nõ obſcura petit latebroſæ tempora noctis.
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Quærit: & impulſo turres cõfringere uallo:
Perq; oẽs gladios: & qua uia cæde panda eſt:
Opportuna tamen ualli pars uiſa propinqui.
Quã minuci caſtella uocant: & cõfraga dẽſis
Arboribus dumeta tegunt: huc puluere nullo
Proditus agmẽ agit: ſubituſq; ad mœnia uẽit.
Tot ſimul in campis latiæ fulſere uolucres:
Tot cecinere tubæ: nequid uictoria ferro
Deberet: pauor attonitos confecerat hoſtes.
Quod ſolum ualuit uirtus: iacuere perempti
Debuerant quo ſtare loco: qui uulnera ferrẽt
Iam deerant: nimbuſq; ferens tot tela peribat.
Tũc piceos uoluunt immiſſe lampadis ignes:

Tum piceos:nec solum telis ferreisque hastis utebantur pompeiani sed etiam facibus:ut ppugnacula incē derēt. Piceos:pice icensos. Roboris ipacti:ipulsi arietis:nā robur arietē appellauit:quo muri ipellunt. Iam pom.iam aqlæ exierāt p munitionē & ferme libera loca tenebāt:cū sæua unus fuit.q uictoriæ tot militū resi/ steret:nā repulso cæsar circa uallū iter hæc ductor Turmæ:cui Sæua nomē fuit:multa & pclara faciora edidit oculū sagitta saucius:hastā perfregit:deide ueluti quippiam dicturus(ut refert Appianus)i mediū psiluit· silē tibus cunctis:Pompeii ductorem singulari uirtute cognitum ad se uocat:deinde sic affatur:Silua tibi similē:

Tum quassæ nutant turres:lapsumq; minatˀ
Roboris ipacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam pompeianæ cælsi super ardua ualli
Exierant aquilæ:iam mundi iura patebant.
Quē nō mille simul turmis:nec cæsare toto
Auferret fortuna locum uictoribus unus
Eripuit:uetuitque capi:seque arma tenente
Ac nondum strato magnum uicisse negauit.
Sæua uiro nomen:castrorū in plæbæ merebat
Ante feras rhodani gentes:ubi saguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas:& qui nesciret i armis
Quam magnum uirtus crimen ciuilib; esset
Hic ubi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit.quo uos pauor iquit abegit
Impius:ˀ & cunctis ignotus cæsaris armis:ˀ
O famuli turpes:seruum pecus:absq; cruore
Terga datis morti:ˀ cumulo uos deesse uirorū
Nō pudet:ˀ & bustis interq; cadauera quæri:ˀ
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis:ˀ e cunctis per quos erūperet hostis
Nos sumus electi:nō paruo sanguine magnu
Ista dies ierit:peterem felicior umbras
Cæsaris i uultu:testem hunc fortuna negauit:
Pompeio laudante cadam:confringite tela
Pectoris incursu:iugulisq; retondite ferrum.

salua amicū:ac curatores mihi adhibe:quoniā u ulne re affligor:accurentibus ad illum duobus ex exercitu Pompeii unum aggressus occidit: alterius humerū ense deiecit:quæ cum egisset seipsum uallumq; reliqt ob id cæteri rubore conciti impetu feruntur:uallūq; isuper tutati sunt.Minutio q custodiæ præfuerat cō pluta tollerāte:fuerūt quippe clypeo eius.xx.supra cē tum ihæsisse sagittas:corpus sex uulneribus trāsfixū patuisse.oculū uicissim excussum eē.hos Cæsar mul/ tis honoribus insigniuit.In hoc nō conueniunt Plu/ tarchus & Appianus:nam Plutarchus dicit centū ac .xx.telorum ictus in clypeo accepisse Sæuā dehic suo rum exceptū amplexibus tuto relatum eē :quæ uul nera Miutio attribuit Appiāus. Iura:potestates im/ perium. Quē nonnullæ:unus eripuit locū Pōpeia/ nis:quem Cæsar cum toto exercitu eripere non po/ tuerat. Toto cæ.idest tota ui Cæsaris. Strato:occiso Arma tenente.dum arma teneret negauit uictoriā Pōpeio. Merebat i.ple.anteq̄ Cæ.subigeret Germa/ niā:erat Gregarius miles:sed uirtute sua euaserat ad/ dignitatē Cēturiōis. In plæbe castroꝝ.i.militabat i/ ter Gregarios milites. Ante feras gentes:idest gallos bellicosos. Promotus:ab īfimo loco militū ad cētu/ rionē. Vitē:uitis ē insignē Cēturionis:non ut quidā indocti dicūt quod uitem in clypeo pictam gestarēt: sed uitem gestabant:qua milites negligētes solebant pulsare:utipsos pmptiores ad officia gerēda redderēt hoc Plinius ostendit Centurionum in manu uitis:cō tinuo prælio tardos homines ducebant ad agmina: quod.M.Iurisconsultus ostendit digestorum libro q̄ dragesimo de re militari;dicit enim qui Centurioni se castigare uolēti resisterit:& ex idustria fugerit: aut Cēturioni manū intulerit capite puniatˀ:& Iuuenalis apte ostēdit uitem fuisse Cēturionis.Nodosam post hæc frangebat uertice uitē.i.impactā māu Cēturiōis itidē Martialis.Varre parethōias latia modo uite per urbes Nobilis:& centum dux memorāde uiris. Longo ordine:scilicet militum commitantium. Pronus ad omne nefas:sicuti fortis erat:ita omne nefas facere audebat. Nesciret in armis:nesciebat ille fortitudinē non esse in armis ciuilibus exercendam. Virtus:fortitudo. Hic ubi:nunc dicit quantum in castello defendendo ualuerit:q; cæteris fugientibus solus ipse perstitit:tum uerbis:tum re ipsa aliorum aimo excitans. Tuta fu gæ:idest loca tuta ad fugiendum. Abegit:impulit uos scilicet ut fugere:ˀ Impius:ab impietate erga ducem uestrum proficiscitur:non quasi parentem uult coli a militibus suis ducem:sed nunc cum fugerent imme/ mores illius factos dicit. Et cunctis ignotis:nullo unq̄ in bello quod cum Cæsare gesseritis pauorem aliquē ante hac ostendistis. Armis:idest bellis. O famuli turpes:inuehitur in eos quasi ignauos & sine causa fugiē/ tes. Seruum pecus:idest q seruilibus pecudibus comparari potestis. Datis terga:idest anteq̄ uulnus accepi/ tis in fugam conuersi estis:ˀ Cumulo uos:idest an potestis uos fugere turpiter:ut nolitis potius inter stragē cæsorum iacere:q̄ turpi fuga uitam quærere:ˀ Virorum:silicet cæsorum quasi dicat satius est mori fortiter q̄ turpiter uiuere. Bustis:idest ad sepulchra:ut post q̄ pugna desierit uos qui inter cæteros fortiter occisi fue/ ritis: etiam ad rogum a uestris sociis : quæramini. Non ira salutem: nonne inquit ira : uos saltem accen/ dit si nō pietas:ˀ Et cūctis:ex oibus custodiētibus Cæ.castella. Electi:qđ uos cæteris inferiores uirtute pu/ tarēt. Non pauor sanguine: si uos fugere uultis: retinere non potero: sed ego solus efficiam ne uictoria ista Pompeio icruēta cedat. Ierit:transierit. Peterem feli.um. uellē ut me pugnantem uideret Cæsar: & ante oculos eius præclara hæc facinora ederem: tum mihi feliciter mori uideret si pro ipso fortiter dimicans an te oculos eius oppeterem. Felicior:quam si abesse. Laudante:quia inuitus pompeius uirtutem meam pro/ babit. Confringite:scilicet uos hostes. Pectoris incursu:idest resistite pectori meo. Iugulis;scilicet meis.

Iā lōgīqua pul.iā puluis q exercitatus ē in hoc tumultu puenit ad oculos cæsaris:simul ēt fragor auditus ē. Vicimus o socii:ne dubitetis si possumus hoc castellū tenere:quoad cæsar ueniet:monētibus nobis uictoriā cæsar cōsequeť. Vendicet ar.s.defendendo munimenta. Mouit tantū uox:nō ita accenduntť tubarū clāgore ad pugnā animi militū:sicut nūc oratiōe Sæuæ accēsi sunt. Prio cantu .i. prio belli signo. Sciturī iuuenes.i. ueniūt spectaturi uirtutē sæuæ: & cognituri an uirtus numero iferior & loco plus aliqd pstaŕ posset q̄ fortiter mori uidelicet:q unus uiceret uniuersum Pom.exercitū. Loco:qa supiores erāt Pōpeiani:ipe uero inferior.

Iam longinqua petit puluis:sonitusq ruinæ.
Securasq fragor concussit cæsaris aures.
Vicimus o socii:ueniet qui uendicet arces.
Dum morimur:mouit tantū uox illa furorē
Quātum nō primo succendūt classica cātu.
Mirantesq uirū atque auidi spectare sequūť:
Sciturī iuuenes numero deprænsa locoque:
An plusquam mortem uirtus daret:ille ruenti
Aggere consistit:primūque cadauera plenis
Turribus euoluit:subeuntesque obruit hostes
Corporibus:totæq uiro dant tela ruinæ.
Roboraq & moles hosti seque ipse minatur.
Nunc sude:nūc duro contraria pectore cōto
Detrudit muris:& ualli summa tenentes
Amputat ense manus:caput obterit:ossaq su
Ac male defensum fragili cōpage [illegible]rebrū·xo:
Dissipat:alterius flamma crinesque genasque
Succendit:stridunt oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo crescente cadauera muro
Admouere solo:non segnior extulit illum
Saltus:& in medias iecit sup arma cateruas.
Quā p summa rapit celerē uenabula pardū
Tunc densos inter cuneos cōpressus:& omni
Vallatus bello uincit quem respicit hostem:
Ianq hebes & crasso non asp sanguine mucro
Percussum sæuæ frangit:non uulnerat hostē
Perdidit ensis opus:frāgit sine uulneŕ mēbra
Illum tota premit moles:illum omnia tela.
Nula fuit non certa manus:non lancea felix
Parq nouum fortuna uidet:concurrere bellū
Atq uirum:fortis crebris sonat ictibus umbo
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurūt
Tempora:nec quicq̄ nudis uitalibus obstat.
Iam præter stantes in summis ossibus hastas:
Quid nunc uesani iaculis leuibusque sagittis
Perditis hæsuros nunquā uitalibus ictus:
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis

Ille ruēti.s.aggeri cōsistebat q̄si tergo eū sustentaturis. Cōsistit:firmať. Primūq cadauera: cadaueribus p telis utebať i hostes:& sic eos obruebat. Plenis: subaudi de Corporibus.s.suoꝝ. Totæ ruie.s.murorum erāt p telis Sæuæ. Robora:ligna munimenti.

Moles:saxa.Hostiq se ipe minať:nā sæpe simulabat se uelle pcipitem dare:& interea illi pedē referebant.

Sude:pro sudibus:sudes proprie diciť palus acutus & præustus ut durior sit. Conto.hastili. Amputat: præcidit ense manus eoꝝ q ascēdere uellent aggerē.

Caput obterit: saxis. Fragili compage:idest fragili galeæ iūctura. Vt primū cumulo similitudo: sic sæua pugnabat cōtra hostes sicut Pardus·ubi uulnus acceptit sæuior fieri solet. Cumulo crescente:cū iā tot cæsi eēnt ex hostibus :& ēt corpibus q̄ e turribus cōiecerat i hostes ut cumulū fecisset æqualē munimētis tunc ille transiliuit agili saltu;non aliter quā pardus solet p media arma & uenatores transilire. Arma.s. hostiū. Rapit:raptim trahit. Tunc dēsos:& cū trāsiluisset cū sūma omniū admiratiōe uallū & cadauera q̄si rē gessisset supra uires humanas admirati sūt oēs & quēcunq toruo uultu cōspexisset:illi pauorē icutiebat. Cōpressus: coarctatus undiq. Oi bello:omni exercitu rē p psona posuit. Inter cuneos:īter ordies & manipulos Pom. Vicit quē respicit:qa hostes oculos eius sustiere nō poterant. Ianq hebes:iā ensis Sæuæ cruētatus lubricus factus erat:ita ut hostē uulnerare nō posset:& obtusus erat crebro ictu:adeo ut hostē nō uulneraret:sed nimia ui cōfrigeret. Hebes:obtu. nimio & crebro ictu. Crasso san.qa lubricus erat. Ensis opus:qa opus ēsis ē ut icidat:nūc aūt mēbra frāgebat. Illū tota pmit moles.i.i eū totus exercitus cōuersus erat. Incerta māus.i.oēs milites eū uulnerarūt:ita tamē ut uulnus ad uitalia nō pueniret. Parq no.fortūa:par semp de duobus dr sicuti hoc loco p uno uniuersum exercitū Pōpeianū ponit: p altero solū sæuā

Concurrere: manū conserere. Vmbo:clypeus:umbo aūt pprie ē media pars clypei eminētior. Et galeæ fragmēta:qa iā tot ictibus pcussa erat galea:ut fracta i ipsis temporibus imprimeretur. Perurunt:exulcerāt. Nec qcq̄: densæ iqt hastæ corpori sæuæ ifixæ ipsum & uitalia pcipue tanq̄ sylua protegebant. Nudis:iam detectis uitalibus. Quid nūc uesani:nūc apostrophat Luca.ad Pō.reprehēdens q putāt posse iterfici telis lacertorū uiribus imissis sed hoc frustra tētāt nā ad opprimēdū tātū uiri robur necesse ē ut tormēta i illū mittāť. Leuibusq sa.hæc tela nūq̄ ad uitalia penetrabāt. Aut tortilibus.i.q torqueāť. Falarica: maioris teli gēus:qd neruis ac funibus torq̄ť:cuius formā Liui. ostendit: erat iqt telū missile hastile ab ligneo & cætero tereti.pterq̄ ad extremū ūde ferrū extabat: id sicut i pilo q̄dratū stuppa circūlibabāt: liebātq pice:ferrū aūt tres in lōgū hēbat peds.ut cū armis trāsfigeŕ corpus posset.sed id maxie ēt si hæsisset i scuto nec penetrasset i corpus pauorē faciebat:q cū mediū accēsū mitteretť:cōceptūq ipso motu multo maiorē ignē ferret arma omitti cogebat:nudūq militē ad isequntes ictus pbebat:iō falaricæ sūnt appellatæ:q a falis.i.turribus ligneis mitterenť: ut consulit ante falas idest turres ligneas.

Muralia.i.pōdera ista r muri:i illū reuoluta opprimēt eū. Aries fer.pro aries ferratus. Balista:a βάλλω idest iacio istruméta sūt:qbus maiora saxa mittūť:ut iqt Mar. Stat nō.f.postq̄ pōpeiáos icrepauit:nūc redit ad id q̄ istituerat.Sæua nō unus miles erat:sed q̄si murus q̄ Pōpeianis obiectus esset. Pom.tē.ne possit erū/pere. Iā pe.iá ita spnebat uitá suá & hostiū tela putfaciebat:ut clypeū cū cæteris armis abiecerit:& solo cor/pore telis hostiū resisteret:iōq̄ abiecit clypeū:ne leua ociosa eēt. Armis.i.scuto:ná arma de scutis dicunť eo q̄d armos tegát. Vacasse:ociosā fuisse sinistrā loris clypei ipeditá:ne cū hostibus pugnaret. Culpa sua.f.si se clypeo ptegeret. Obit.i.adit:ut máus obit magistra tus.i.adit:ná ob .p ad pōiť. Densāq̄ fe.p similitudi nē ostēdit q̄lis fuerit sæua q̄le dicunt cæte uideri cu/ius tego inasciť sylua.Cæte āt ē genus maioris piscis adeo imēsi:q̄ dicūt eminere tergo supra maris undā & nōnūq̄ tergo eius syluas inasci:quæ cū moueť:& sylua moueri uideť.Nearchus auctore Strabo.li.xv. magnitudinē Cætoꝝ uicenū & ternū passuum eē re fert:ita cū moueret sæua q̄si secū syluā i corpore ge/stare uidebať. Gradibus fes.qa exhausto sāguie non poterat diutius psistere. Libycæ sic be.alia similitu/do quéadmodū iqt i libycis agris uēatores psequūť elephátes:& tela q̄dē i terga mittūt q̄ licet corpori fi/gát:tamē ad uitalia nō ueniūt:eodē mō i pugnādo se hēbat sæua.Elephátes Italia anno urbis cōditæ:q̄dri gēte simo secūdo i Lucáis primū bello Epirotico ui/dit:& boues lucas ide dixit:ut iqt Soli. Missile:hasti le. Repcussū:retro icussū. Squalēti:duro & aspo ter go. Mota.c.qa cū se excusserit eiecit tela leuiter fixa. Viscera:uitalia mēbra. Citraq̄ cruo.i.nōdū pueni ētia ad cruorē. Stāt:erecta sūt. Nō explēt.i. multa uulnera nō sufficiūt ad unius mortē. Dictæa .p. & cū ita staret imobilis ecce sagittator q̄dá speculatus lo cus armis nudū sagitta direxit:& oculū cuspide traie cit. Cortynis ha.sagitta cortinēsis:a cortyna ciuitate Cretæ de q̄ Vir.Perducāt aliquæ stabula ad cortyna uaccæ. Dictæa.i.cretēsi:ná Dicte mōs ē cretensis:ut ffert Stra.cōstat āt cretēses sagittādi fuisse pitissimos ná ut iqt Soli.Creta pria remis ac sagittis potuit:priē litteris iura iūxit pyrrhico reptore:equestres turmas pria docuit lasciuas uertigies iplicare:ex q̄ disciplina bellicæ rei usus datus:iō p excellentiá dixit cortynis. Certior oi uo.qa plus effecit q̄ spabat sagittator. Il/le:ubi sensit se uulneratū extraxit sagittá cū oculo & terræ ipactá pedibus calcauit. Moras &:pro.i.fit.n. ephexegesis. Vicula ner.q̄ cuspidē sagittæ retiebāt: sed neruos oculi radices appellat:qa neruis q̄busdā q̄si radicibus stabiliti sunt:iō dicit fuisse moras telo rū. Pannonis haud ali.nō aliter telū euulsit cū ocu/lo q̄ ursa Libyca q̄ ubi sagittá i corpore accepit tentat ipsā dētibus euellere. Pānonis:Pānonia(ut iqt Soli.)

Obruat:aut uasti muralia pondera saxi.
Nunc aries ferro:balistaq̄ limine portæ
Promoueat:stat nō fragilis pro cæsare murus.
Pompeiumq̄ tenet:iā pectora nō tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo leuaq̄ uacasse
Aut culpa uixisse sua:tot uulnera belli
Solus obit:densāmq̄ ferens in pectore syluā
Iā gradibus fessis in quem cadat eligit hostē.
Par pelagi monstris:libycæ sic bellua terræ
Sic libycus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit:& hærētes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus:citraq̄ cruorem
Confixæ stant tela feræ:tot facta sagittis:
Tot iaculis unam nō explent uulnera mortē.
Dictæa procul ecce manu cortynis arundo
Tenditur in sæuam:quæ uoto certior omni
In caput atq̄ oculi leuum descendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum & uincula rumpit
Affixam uellens oculo pendente sagittam
Intrepidus:telumq̄ suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum sæuior ursa
Cum iaculum parua libys amentauit habena
Se rotat in uulnus:telumq̄ irata receptum
Impetit:& secum fugientem circuit hastam
Perdiderat uultum rabies:stetit imbre cruēto
Informis facies:lætus fragor æthera pulsat
Victorum:maiora uiris e sanguine paruo
Gaudia nō faceret conspectū i cæsare uulnus:

regio procedit i noricū usq̄ agg.:deinde Mœsiæ coniūgiť:i ea sæui ursi nascunť:sed ponit speciē pro genere. Libys.i.uirgo libyca uenatrix.sic Vir.dicit cōsuetudinē eē libycaꝝ uirginū agitare feras:ut Virginibus tyri/is mos est gestare pharetrā:uel libys.i.uenator libycus:ē.n.hic libys generis mascu.Martia.Et lybis i lōgo pul uere sudet eques. Amētauit:iaculata ē.& cōtorsit. Habēa:sed ,pprie amētū dr̄ loꝝ:quo digiti iaculátis imis si uehemētiorē ictū iferūt:unde uerbū ē amētare. Impetit:iuadit.f.dētibus. Secū fugi.qa dū se mouet:mo/ueť & sagitta. Perdiderat uul.ra.postq̄ cū oculo sagittá euulsit adeo efferatus erat sæua:ut iá uultū oio muta uerit. Perdiderat:iflāmauerat. Imbre cru.qa euulso oculo sāguis i faciē effusus ē. Lætus fra.clamore iqt su/stulere Pōpeiani existimátes nūc demū sæuá lætiferū uulnus accepisse. Maiora uiris nō maius gaudiū habue re Pōpeiái:cū uiderūt sāguinē ex oculo uulnerati sæuæ exire q̄ si sanguinē uidissent ex corpore Cæ. Sāguine puo.i.unius militis. Ille tegēs al.cū propemodū deficere uidereť sæua simu auit lassitudinē:& q̄si uultu mi tior factus:ita allocutus ē hostes:Parcite mihi:iá uobis cedēti nō opus ē tela i corpus meū contorq̄re:ná satis erit ad mortē si fixa corpori tela euulseritis:cū his.n.ois sāguis exibit:& uita mea discedet:sed ante obsecro ut me afferatis i exercitū uestꝝ:ut exēplū oibus potius sim Pōpeiáæ ptis cōprobatæ q̄ honestæ mortis:hæc cū dixisset q̄dá Aulus demēs credidit ita eē & accessit ad sæuá:& mediū cōplexus armis oibus credebat se posse il

lum in castra Põ.subleuare:sed nõ ꝓuidit Mucronẽ:quẽ ille tectũ habebat:quoad iugulũ eius transfixit:& ipso occiso:sic eat inqt quicũq; sæuã uictum putabit. Alta.i.profunda:Vir.Premit altũ corde dolorẽ. Virtute remo.i.uirilitate:q̃a nõ iã sicuti uir fortis & robustus:sed mitior factus erat. Parcite.s.tela.i meũ corpus coiicere. Hinc:a corpore meo. Iã uulne.q.d.satis uulneꝝ ẽ. Non eget ige.s.telis:sed euulsis. Et i ma.ui.nã exẽplo meo alii moueri poterũt.ut põpeii ptes Cæsari anteponant. Quã mortis ho.q̃a malo ptes seq Põpeiũ q̃ honeste mori.i.fortiter. In fœlix:uno uerbo exitũ rei futuræ declarat. Fulmineũ:corruscãtẽ. Mẽbraq;:q̃a mediũ cõplexus credebat se sublatuꝝ hominẽ. Incaluit uir.occiso aulo rediere i corpore uires:uiusq; ẽ recepisse quodãmõ robur qđ amisserat. Incaluit.i.durior reditã ẽ. Vna cæde:ꝓ unius cædæ. Soluat ait pœnas:iã nõ demissa uoce loq̃bat:sed toruis oculis & acriori uoce. Pacẽ gladio:aliter iqt pacẽ põpe. hẽe nõ poterit a militibus Cæsa.nisi ille depositis armis Cæsarẽ adorauerit. Isto.i.meo. Similẽ ue.s.creditis eẽ sæuã:ut sic ignauus sit:& mortẽ timeat:sicuti uos o põpeiãi?q.d.nõ. Põpeii uo.mi.ego iqt plus amo fortiter mori:q̃ uos defendere Põpe. cãmq; senatus. Simul hæc ef.prospexit & uidit puluerẽ qui erectus erat:nã Cæ.audito strepitu & fragorẽ belli ad subsidiũ ꝓperabat castello laboranti p̃standũ. Dedecus hic bel.hic puluis fecit:ne tãtũ dedecus admitterẽt Põpeiãi ut uni sæuæ totus exercitus cecisse uideret. Subducto q mar.discedentibus Põpeiãis stati cecidit præ lassitudĩe sæua. Dabat ui.i.fortis erat:dũ pugnaret:q̃a nõ sentiebat sanguinẽ effũdi. Defectũ:uiribus corporis uacuũ. Ac ue.iclu.ipsũ humeris gestabãt nõ aliter quã simulachꝝ aliqđ deorum. Viuã spe.q̃a adhuc uiuebat sæua. Exornãtq; deos:scilicet his telis e corpere sæuæ euulsis. Nudũ martẽ:simulachꝝ martis:qđ sine armis relictũ fuerat armis sæuæ istruxerunt:quasi ea tũ demũ digna eẽnt:q̃bus mars armaret. Felix hoc nõie fa.o quãta felicitas & gloria fuisset tua o sæua:si hæc tua uirtus pro libertate po.ro.pugnasset:aut hostes populi ro.uicisses:nõ ciues ꝓ tuẽda seruitute fudisses. Durus iber:idest po.hispaniæ:q̃:ut r̃fert Sueto.& Stra.angustus oppressit. Exiguis:q̃ utereẽ breuibus armis. Teutonus:popu.germãiæ:quẽ Cæ.uicerat. Nõ tu bel. sed q̃a cã tua minus honesta erat:iõ nõ potes gloriã cõsequi q̃ tribuissent ro.siue de germãis:siue de gallis hostibus triũphũ cõsequi uoluisses. Vlulare triũphis:mos erat ouãtẽ ducẽ q equo uehebaẽ ad capitolium sequentes milites ut clamarent io io unde ouationẽ ab ea uoce dictã uolunt:sed tamẽ ouatio & triũphus differũt:nã ouatio ei dabaẽ q hostes icruenta & facili uictoria i fugã uertisset. Triũphus uero his qui hostes cecidissent. Infelix quãta.d.q hæc p̃mia uictoriæ cõsequũẽ pro libertate pugnãt.Tu uero cõtra libertatẽ pugnasti ut patriã i seruitutẽ redigeres. Nec magis hac ma.Põpe.sicuti antedictũ unius sæuæ decertatione locũ obtinere nõ potuit sed nihilominus tẽtauit alia pte:si quo mõ posset erũpe:neq;.n.q sibi hac pte exire nõ liceret:iõ a proposito suo deterritus ẽ:dicit ãt p similitudinẽ multo ẽt auidiorẽ erũpendi factũ põpe.q̃ antea sicut fluctus maris:cũ semel iuasent icopulũ assiduo ipulsu:tãdẽ illud euertit. Parte ca.u bi cõstiterat sæua. Dilato marte:itermissa pugna. Frãgẽtẽ sco.ut Vir.Inq; sinus scidit sese unda reductos. Latus adest.i.corrodit latus oppositũ fluctibus. Et fit a uerbo adeo ades adest. Serã ru.euerso tãdẽ scopulo a fluctib3. Hic ui.p.capto erũpẽdi asilio

Ille tegens alta suppressum mente furorem
Mitis:& a uultu penitus uirtute remota:
Parcite ait ciues:procul hinc auertite ferrũ:
Collatura meæ nil sunt iam uulnera morti.
Non eget ingestis:sed uulsis pectore telis.
Tollite:& in magni uiuentem ponite castris.
Hoc uestro præstate duci:sit sæua relicti
Cæsaris exemplum potius q̃ mortis honestæ:
Credidit infelix simulatis uocibus aulus:
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem
Membraq; captiui pariter laturus:&arma
Fulmineum mediis excepit faucibus ensem.
Incaluit uirtus:atque una cæde refectus
Soluat ait pœnas sæuam quicunq; subactũ
Sperauit:pacem gladio si quærit ab isto
Magnus adorato summittat cæsare signa:
An similem uestri:segnemq; ad fata putatis?
Pompeii uobis minor est:causæq; senatus
Quã mihi mortis amor:simul hæc effatẽ:&
Cæsareas puluis testatẽ adesse cohortes. altus
Dedecus hic belli magno:crimenq; remisit
Ne solum totæ fugerent te sæua cateruæ:
Subducto qui marte ruis:nam sanguine fuso
Vires pugna dabat:labentem turba suorum
Excipit:atq; humeris defectũ iponerẽ gaudet.
Ac uelut inclusum perfosso i pectore numen
Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant
Telaq; confixis certant euellere membris:
Exornantq; deos:ac nudum pectore martẽ
Armis sæua tuis:felix hoc nomine famæ
Si tibi durus iber:aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis:aut longis theutonus armis
Non tu belorum spoliis ornare tonantis
Templa potens:non tu lætus ululare triũphis.
Infelix quanta dominum uirtute parasti.
Nec magis ac magnus castroꝝ parte repulsus
Inter claustra piger dilato marte quieuit:
Quam mare lassatur cum se tolentib3 euris
Frangẽtẽ fluctus scopulum ferit:aut latus alti
Montis adest:seramq; sibi parat unda ruinã.

Pōpeius tegmēta galeis milites parare iubet ex uiminibus deide leuis armaturæ milites in scaffas iposuit his ita pactis sexaginta cohortes ex maximis castris p̄sidiis q̄ educit: p eā munimētoꝶ ptē: q̄ ad mare ptinebat: & his p̄cipit q̄ fieri uelit eodēq; naues honustas agere & leuis armaturæ militibus ire iubet: & q̄s ad Durrhachium naues p̄paratas hēbat. Castella profūdo pe. i castellū remotissimū: & q lōgissime aberat a castris Cæsaris īpetū fecit Pō. existimās qđ lōgius aberat Cæ. hac pte facilius erūpe posse: & qa ptinebat ad mare ps illa maris quā suaderet oportuna uisa ē: qa i potestate pōpeii ois regio erat. Vicina castel. i. munitiōis ptē: q̄ ad mare ptinebat. Gemini mar. terrestris & maritimi: nā sexaginta cohortes misit a maximis castris & p̄sidiis.

Hinc uicina petens placido castella profundo
In cursu gemini martis rapit: armaque late
Spargit: & effuso laxat tentoria campo.
Mutandæq; iuuat permissa licentia terræ:
Sic pleno padus ore tumens sup aggere tutas
Excurrit ripas: & totos concutit agros.
Succubuit si qua tellus: cumulumq; furentem
Vndarum non passa ruit: tunc flumine toto
Transit: & ignotos aperit sibi gurgite cāpos.
Illos terra fugit dominos: his rura colonis
Accedunt donante pado: uix prælia cæsar
Senserat elatus specula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulsos presso iam puluere muros.
Frigidaq; ut ueteris deprændit signa ruinæ.
Accendit pax ipsa loci: mouitq; furorem
Pompeiana quies: & uicto cæsare somnus
Ire uel in clades properat: dum gaudia turbet:
Torquato ruit inde minax: qui cæsaris arma
Sangius haud uidit q̄ malo nauta tremente
Omnia circeæ subducit uela procellæ.
Agminaq; interius muro breuiore recepit:
Densius ut parua disponeret arma corona:
Transierat primi cæsar munimina ualli:
Cum super e totis emisit collibus agmen:
Effuditq; acies obseptū magnus in hostem:

In cursu. i. cū ipetu. Armaq; la. sp. postq̄ semel castella cepit: arma spgit: qa iuuabat eū libero cāpo posse uagari. Effuso cā. pro ipse effusus p cāpū. Iuuat. s. Pō. Nā sic fieri solet: ut q diu i angustiis obsessi fuerit: postq̄ semel data licentia fuerit maxia lætitia euagāt. Sic ple. pa. o. p similitudinē ostēdit quō lōge lateq; uagaret Pō. exercitus: postq̄ data ē ptās erūpēdi queadmodū padus cū iflatus fuerit: si ptē aliquā aggeris euertit deide effuso amne discurrit: ut ui nulla retineri possit. Sup agere: cū semel aggerē supauerit. Cōcutit: cōmouet & dissipat totos agros sic Vir. Sternit Sata læta bouūq; labores. Si qua tel. qa puo ēt ore simul facto uis nulla cōtiere pōt undationē fluminis. Succubuit. i. euersa ē. Gurgite. i. fluctu & ūdatiōe. Ignotos cā. i. p quos antea fluuere nūq̄ consueuerat. Illos ter. fu. iuriscōsulti de alluuiōe allegāt hæc carmia: qđ unda si ab una ripa ad alterā agꝶ ꝺtullerit illius ager ē ad quē unda detulerit. Vix p̄. Cæ. qa: ut diximus castellū hoc longissime a maximis castris Cæsa. aberat post lōgū tēpus tādē tumultu & clamore militū excitus Cæ. ad suos ut ꝓpere subsidiū daret. uenit. Specula: ex edito loco: sic. n. cōuenerat. si forte hostes iuaderent: ex specula ignē accēderet: ut signo dato posset: cū p̄sidio subuenire laborātibus. Inuēit ipul. sed iā euerterat castellū illud Pō. & late agros tenebat: noua ēt castra posuerat & sūma qete cāpos Pō. tenebat exercitus. Impulsos: euersos. Presso: cōpresso: qa iā puluis i unū cōpactus erat: significat. n. multo ante euersos fuisse muros. Frigida: i cinerē soluta. Accēdit pax ipsa: idignatus ē Cæ. q iā hostibus tuto capeē somnū liceret. Ire i cla. i. ruer i apta discrimia. Torquato ruit: legato Pōpeii q i frōte castroꝶ cōstiterat cū legiōe una. Qui cæ. arma. i. q segnior nō fuit ad prouidēdū Cæ. impetū: q̄ solet eē nauta: cū tyrrhenū mare uētoꝶ tēpestatibus tollit. Subduxit: cōtraxit oia uela: qa cū nimius inuaserit: nullū ē maius remediū. Circæ pro. tyrrhenæ tēpestati. Circes oppidū in cāpāia fuit (ut inqt Sol.) Caius Celius Aeetæ tres filias dicit: Angiciā: Medeā: Circen: Angiciā uicina fucino occupauisse: ibiq; salubri scia aduersus morbos resistētē deā habitā: Medeā a Iasone Buthroti sepulta: filiūq; marsis Impasse. Circē Circeos isedisse mōtes carminū maleficiis uarias imaginū facies mētiētē hāc ēt ueneficā finxere poetæ: q illos q appellerēt ad littus suum in uaria feraꝶ genera uenenis cōuerteret. Agminaq; inte. & relictis maioribus castris se recepit in interiora: nā gemino uallo castra circundederat relicto ergo exteriori uallo se recepit ad interius ob hanc cām q facilius breuiora castra defendere poterāt q̄ latiora. Arma: armatos milites. Densius. i. ualidius. Corona. i. ambitu castroꝶ: qa in coronæ modū cōstiterāt ꝓpulsātes hostē ex oī parte. Transierāt primi: uallum relictum a Pompeianis impetu suo Cæ. cum exercitu transiuit. Cum super e totis: sed pompeius qui inde haud procul castra noua posuerat legiones a mediis castris subduxit: & repente suis subsidio absuit. Milites uero Cæsa. q iam erumperant prioris ualli munimenta cum fugeē uelent & timerent: istāte exercitu pompeia. i hostes dū fugerēt ruebāt: siue exterius fugere uelēt: circūdati erāt a Pō. si uero iterius i torq̄tū icidebāt: unde i medio ps militū capta ē. Sue. dicit non istāte pompeio cesarem negasse eū uincere scire sed alii dicunt hoc eē factū pietate pōpeii: q suis ciuibus pcere uolebat in qua sentētia ēt Lucā. uidet eē. Nō sic ætnæis: dicit nō minore impetu inuasisse Pō. Cæ. q maiori uallo inclusus erat q̄ solet inuadere uicinos flāma ex mōte ætna emisa: nec mioe terrore perculsos esse Cæ. milites q̄ illi terrenē emissis flāmarum a picibus ex ætna: q sæpe regionē illā uniuersam deuastare uidetur: nā catinēsiū coles alto exūdāt cinere ætnæ: q aliq̄do illos magno afficiēs mœrore: posterioribus annis magnū terris attulit beneficiū: qppe tā læta ēddidit illis uieta & sigulari bōitate fructuosa: ut eliq̄ nulla uini nobilitate eis ꝯpabilis existat: ita ēfert Str.

Non ſic ætnæis habitans in uallibus horet
Encéladum ſpirante noto:cum tota cauernas
Egerit & torrens in campos deffluit ætna
Cæſaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens: inq; ipſa pauendo
Fata ruit:totus mitti ciuilibus armis:
Vſq; uel in pacem potuit cruor: ipſe furentes
Dux tenuit gladios:felix ac libera legum
Roma fores:iuriſq; tui:uiciſſet in illo
Si tibi ſylla loco:dolet heu:ſempq; dolebit
Quod ſceleri ú cæſar ꝓdeſt tibi ſuma tuoꝝ.
Cum genero pugnaſſe pio:proh triſtia fata
Non uuce libye clades:hiſpania mundæ
Fleſſet:& infando pollutus ſanguine nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer:
Nec iuba marmaricas nudus preſſiſſet harenas
Pœnorumq; umbras placaſſet ſanguine fuſo
Scipio:nec ſancto caruiſſet uita catone
Vltimus eſſe deis potuit tibi roma malorum
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.
Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſari & emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacunque fugaſſet
Tentauere ſuo comites deuertere magnum
Hortatu:patrias ſedes atque hoſte carentem
Auſoniam peteret:nunquã me cæſaris inquit
Exemplo reddam patriæ:nunquãq; uidebis
Me niſi demiſſo redeuntem milite roma.

Habitans.ſ.populus ſiculus. In uallibus ætneis.i.ſub radicibus montis ætnæ.Enceladus unus ex gigantibus q auſi ſunt bellum inferre Ioui:quem uictũ ſub monte ætna poſuiſſe ferẽ Iuppiter:cũ nimio pondere pſſus deſeſſum latus mutare uoluerit mõs totus tremit.& ſtati flãmaꝝ igentes globos uomit:ita ut regionẽ illã plæriq; depopulet. Glomerato pul.i.iminẽte Põpe.cũ exercitu magno & imenſa legione. Cæci ti.q̃a cæcos cõſilii hões facit. Hoſtibus occur.ſi exterius Põpe.ſi iterius torq̃to. Fata ruit:dũ timet fata in fata ruit. Vſq; uel i pa.ẽt uſq; ad pacẽ quia uicto Cæ.deinde pax fuiſſet. Ipſe furẽ.hæc ſũt uerba Põ.q dixit.Parcite ciuibus ueſtris. Felix ac libera le. deplorat hic Luca. euerſã libertatẽ Romanã:dicẽs pietatẽ Põpe.illi nocuiſſe. Libera fores ſi ſyla:ſi hãc uictoriæ occaſionẽ talis imperator cõſecutus eẽt:q̃lis erat Sylla:actũ erat de Cæ.& libertas cõſeruata fuiſſet. Dolet heu ſẽ.Sẽp inqt quotiẽs meminerit roma dolebit q̃ Cæ.cũ pio genero pugnauerit:nã hæc cã fuit:cur ſcelera ſua ceſar iplere poſſet. Sceleꝝ tuo.q̃a cũ pio genero pugnaſti iõ ſcelera tua ipleta ſũt. Proh tri.fa.i deploratiõe cõſiſtit oſtẽdẽs multa deinde mala innumeraſq; clades ꝓſecutas fuiſſe:q̃a hoc loco Põ.uincere noluerit. Triſtia:infelicia inſ.iuſta. Libye cla.ubi reliquæ exercitus uictæ ſunt cũ Cato. Hiſpãia mũ.ubi uictus ẽ.Cn.& Sextus Põ.ſed.Cn.pom.occiſus ẽ Sextus aũt profugit in Siciliã. Et inſãdo polutus ſan.nec ẽt põ. fuiſſet in nilo flumĩe trũcatus:cuius cadauer ꝓiectũ eſt in undas fluminis. Infando ſan.nõ põpeii ſed ſãguine inſandi prolemæi patricidæ regis. Phario re. ideſt prolemæo rẽge ægypti:nã pharos inſula eſt ægypti. Nec iuba mar.rex iuba q ptes ſenatus populiq; Roma.ſequebatur uictus eſt a Cæſare in Africa: Nã iuba & pretreus(ut refert Appianus) perceptis his q̃ geſta fuerãt a Cæſare:cũ nec fugam aut ſalutem ulterius ſperare poſſent.Inedia uulneribuſq; ſe ad inuicẽ tandẽ cõfecere.Nudus:inſepultus. Mar.ha.marmaria ẽ pars Libyæ. Placaſſet um.poe. nã mors huius Scipionis qui ab illo ſupiore deſcenderat uiſa eſt q̃ſi placare umbras pœnoꝝ:qui cæſi fuerãt a maioribus ſuis:publius.n.Scipio qui bello in Libya geſto cõtra Cæ.conſtitutus impator fuit: Appiano auctore hyemẽ in mari agens hoſtilibus nauibus a caſu obuius peregregie ſe geſſit:donec ſuperata eius claſſe ſeipſũ interemit:& cũ hoſtes propius ſupueniſſent.interrogarentq; ubi eſſet imperator:ipſe reſpondit:imperator bene ſe habet. Caruiſſet uita:ætas noſtra nõ caruiſſet Cato. q poſtq̃ uidit profligatas eſſe põ.ptes ſupeſſe reip.noluit:ſed ipſe ſibi mortẽ in Vtica cõſciuit unde uticẽſis ẽ appellatus:nã Ca.ac Scipio: ut refert Plu.poſt pharſalicã pugnã in libyã profugerũt:& ingẽtibus ibi copiis coactis ex Iuba:q opem atq; auxilia miniſtrabat contra eos Cæſar expeditionẽ egit Scipionis exercitu ſuperatato:Catonẽ ut Niuentem reciperet ſummo ſtudio contendit Vticam:quam quidem urbem cum ille præſidio teneret:minime prælio interfuerat:poſtq̃ Cæſar Catonem ſibi mortem conſciuiſſe cognouit acriter indoluit: tũcq; inquit Cato:tibi pro morte inuideo.nam & tu mihi pro ſalute inuidiſti. Vltimus eſſe deis potuit:ſi pompeius uincere uoluiſſet. Exire potuit medus pharſalia:ne in pharſalia bellum ciuile committeretur:quod poſtea factum eſt nam ita fata uolebant ut ibi ſanguis Romanus effunderetur quod euitari tunc potuiſ:ſi Cæſarem pompeius uiciſſet. Deſerit aduerſo poſſeſſam: poſt comploratione libertatis Romãæ proſequitur narrare quidnam inſtituerit Cæſar:ubi enim uidit omnia ſibi aduerſa:ex his locis ſtatuit diſcedere:& in theſſaliam recepit exercitum. Sedem:Epirum. Tẽtauere ſui: hic dicit conſiliũ habitũ fuiſſe in exercitu Põpeii:quidnam potiſſimum agendum eſſet:nonnulli fuerũt qui cenſerent Romã redeundum eẽ:ſed huic ſententiæ aduerſus fuit Põpeius neq;.n.induci poterat: ut uellet bello infeſtari italiã hanc quoq; rationem fuiſſe dicebat ab initio belli urbẽ deſereret:ne Cæſar illud exercitũ ducens mœnia urbis bello ſuaderet:ergo quod ab initio fecerat:in eo ſe perſtituꝝ aſſeuerat. Comites:ſenatores:qui cum põ. erant. Diuertere:ideſt a propoſito ſuo remouere. Nunquam me Cæ.non imitabor inquit pompeius Cæſarem qui contra leges Romanas rubiconem trãſiuit armatus. Dimiſſo mi.ideſt exercitu:ſicut leges uolũt.

Hesperiam potui:si pati possem ut bello infestaretur italia:& roma periculum belli subiret: poteram ab initio belli Romæ cum senatus maneret in medio foro bellum perficere:sed quoniam longe mihi alia mēs est ab hoc proposito non deterrebor:prius q̄ bellum perfecero. Motu surgente:idest incipiēte tumultu belli. Medio foro:ut fecerat Sylla Marius Cinna & cæteri qui urbē inuasere. Dum bella:sed hæc mihi mens ē ut in extremas orbis terrarum partes potius exercitum ducere uelim:q̄ bellum in italia fiat. Relegem:idest repellam:unde religati dicuntur qui sunt a patria pulsi.

Hesperiam potui motu surgente tenere.
Si uelem patriis aciem committere templis.
Ac medio pugnare foro:dum bella relegem
Extremū scythici transcendam frigoris orbē:
Ardenteſq; plagas:uictor tibi roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia fugi?
Ah potius ne quid bello patiaris in isto
Te cæsar putet esse suam:sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter:terræque secutus
Deuia qua uastos aperit candauia saltus
Contigit emathiam:bello quā fata parabant.
Thessaliā qua parte diem brumalibus horis
Attollit titan rupes ossæa coercet:
Cū per summa poli phœbū trahit altior æstas
Pelion opponit radiis nascentibus umbras:
At medios ignes cæli:rapidique leonis
Solstitiale caput nemorosus summouet othrys:
Excipit aduersos zephyros:& iapiga pidus:
Et maturato præcedit uespere lucem.
Nec metuens imi boream habitator olympi:
Lucentem totis ignorat noctibus arcton.
Hos inter montes media qui ualle premūtur
Perpetuis quondā latuere paludibus agri:
Flumina dū campi retinent:nec peruia tempe
Dant aditus pelago:stagnūq; iplētibus unum
Crescere cursus erat:postq̄ discessit olympo

Scythici frigoris:idest septentrionis:in qua parte est Scythia:hoc est usq; ad hyperboreos montes transibo uel e diuerso ibo trans torridā zonam:nam ultra q̄ inhabitabilis est. Victor tibi Roma:antea cum timerem hostes discessi ab urbe ne te bella quaterent: nūc uero cū nō timeā sed uincere cœperim: te bellis implicabo? q.d.nō faciā. Fugi:cū inferior essem Cæsare:nunc uero cum sim supior te i bellū deducam?

Sic fatus in ortus:nunc describit qua iter fecerit pōpeius:nam orientem uersus exercitū duxit & p Candauiam tandem uenit in Thessaliam. Deuia:idest auia ut tutior iret. Candauia:candauia(ut inquit Strabo)mons est qui illyricum Macedoniamq; disterminat:circa uiā cādauiæ lacus:ac paludes ad Lychniduntem extāt:ubi copiosa piscium habent salsamētaria:sunt & fluuii ionium irrūpentes sinū: & in austrum uergentes Inachus achelous:& nōnulli alii.

Saltus:nā saltuosa ac nemorosa regio ē. Thessaliā: hic ita describit thessaliā ut dicat deos uoluisse hanc regionē naturaliter inhabitabilē eē fortasse: ne bellū ciuile in ea gereret. Attolit:titan:ostendit a sole nūq̄ illustrali ullo anni tempore:sed undiq; montibus ita circundatā esse:ut nec diē quidem integrum uidere possit. Summa poli:idest cum altius ad septentrionem quodammodo uergens nascitur sol. At medios ignes:s.a meridie othrys mōs oppositꝰ ē radiis solis. Rapidi leonis:idest feruentis nam.xv.die Iunii: surgit leo:& circa meridiē sol igredit leonē.ergo tūc feruentissimus ē sol. Solstitiale caput:nam solstitiū dicitur q; sol stare uidetur:nec ascendere nec declinare per aliquod dies. Zephirus:uentus occidentalis. Iapix:ē uentus q Apuliā pflat:quem caurum eē gelius propemodum putat unde Iapigia dicta est Apulia:Strabo āt ait iapiges uniuersos cognomē e quodā Iapige duxisse:quē Dedalus e Cretensi muliere susceपisse dicit ducēq; cretēsibus extitisse:iapides uero gens illyricis gallisq; commixta:auctore Strabo Augusto Cæsare summo cū labore debellati sunt. Aduersus:quia ab occidente perflat:ideo oppositus est pindo:& ut inquit Gelius aduersus Eurum spirare uidetur. Et matura.p.quia montes oppositi sunt ideo ibi citius sol occidit.Nam montes obstant ne possit splendore suo illustrare thessaliam. Præcedit:occupat. Maturato uespere:scilicet citius occidente sole. Nec metuens:nunc a septentrione ostendit claudi:ut etiam aerem accipere nequeat: in Thessalia qui habitat nunq̄ uidet maiorē ursam quæ circa polum uertitur. Imi olympi:idest i radice eius montis thessaliæ. Nec metuēs: scilicet boreā:unū seq̄ ex reliquo:si nūq̄ uidet septētrionē:ergo nō timet boreā. Arctō.i.ursam maiorē:quæ circa polū uergit. Ignorat noctibus:qa nunq̄ apparet. Hos iter montes:Thessalia inter medios mōtes inclusa sterilis fuit:nec qcq̄ erat pter lacum:flumia montibus circundata tenebantur:ut cursum nullū haberēt: sed tantum in unum confluentia crescebant:postquam uero Hercules euerso monte lacum aperuit relictus locus medio fertilis & amœnitate plenus:unde etiā tēpe græco uocabulo appellatus ē.Strabo āt libro nono:dicit cum litus altiora cāpis haberet loca montibus terræ factis abrupta sunt:quæ nunc uocantur tempe: & ab olympo ossa abscisa:hac peneus fluxit in mare:& orā illā siccatā reddidit:postea flumina describit:quæ ide descenderunt. Agri.i.ager medius:qui nunc rerum omnium feracissimus est: quondam iugibus occupabat paludibus: antequam iaccesibilis exiccaretur unda. Præmitur:clauditur. Peruia tempe: nominatiui casus est hoc loco sed apud græcos uariatur. Tempe:loca amœna dicunt de quibus uide Pli. Parua.s.nunc. Cursus erat:uidelicet inflari & crescere:quia decurrere non poterant necessario inflabantur. Postq̄ dicessit.o.eo Hercules uenit:& diligenter circunspiciens locum:cognouit si aqua deriuari posset:agrum in medio relictū cuiuslibet generis frugū feracissimū fore:& succiso monte olympo ab ossa:aditū aq̄ dedit. Grauis. magnus.

Herculea grauis oſſa manu:ſubitaq; ruinam
Senſit aquæ nereus:melius mãſura ſub ũdis:
Emathis æquorei regnum pharſalos achillis
Eminet:& prima rhœteia littora pinu.
Q uæ tetigit philace:pteleoſq;:& dorion ira
Flebile pieridum:trachin:præcioq; neſãdæ
Lãpados herculeis fortis melibœa pharetris:
Atq; olim lariſſa potens:ubi nobile quondam
Nũc ſup argos arãt:ueteres ubi fabula thebas
Mõſtrat echionias:ubi quondã pẽtheos exul
Colla caputq; ferens ſupremo tradidit igni
Q ueſta quod hoc ſolũ nato rapuiſſet agaue.
Ergo abrupta palus multos diſiecit in amnes:
Purus in occaſus parui ſed gurgitis æas

Manu:ideſt uiribus. Nereus:mare. Aemathis:ora theſſalica ab æmathio Rege dicta. Manſura ſub undis: quia ſi undis oppreſſa mãſiſſet nũquam ibi bella ciuilia geſta fuiſſent i quibus totius terrarum orbis cruor ſuſus ẽ. Achillis æquo.qui fuit filius thetydis deæ maris:unde mare regnum Achillis appellatur. Et prima oſtendit quæ deīde ciuitates ibi cõditæ fuerint poſtquam ſtagnum exhauſtum fuit. Pharſalos:oppidum theſſaliæ. cui iperauit Achilles. Rhœteia:ideſt troiana littora:a rhœteo ꝓmontorio. Phylace:a.protheſilaus.nam philace oppidum ẽ theſſaliæ ubi regnauit proteſilaus:q primus fuit auſus in terram Troianã deſcendere:& fata impleuit:nam reſponſum erat qđ qui primus i terram troianam deſcenderet:primus occideretur:& occiſus eſt ab Hectore. Ptoleos:eſt ciuitas theſſaliæ.pteleum ut refert Strabo eſt poſt antronem urbẽ proteſilai. Dorium:quidã mõtẽ.qui dã capũ eẽ ſcribũt. Dor.ũ.oppidũ ẽ magneſiæ. Plini q̃rto.c.xi.cuius hoc tẽpore ps nulla mõſtrat̃.ut ̃ſert Stra.aliq tamẽ oluri nũc ſeu olurã i Meſſenia ualle iacẽtẽ Dorĩũ uocãt:illic prope Oechalia Euriti eſt:q̃ nũc Andania ar̃ urbs Arcadie tenuis:cuius nominis ẽ altera i theſſalia.altera ẽt i Eubœa Ex hac proficiſcẽtẽ thracẽ thamiri ad dorĩũ a muſis muſica fuiſſe ſpoliatũ cõmemorat Home. Achelos & pteleõ tũ dorĩõ aſt ibi mutæ Threicio iādẽtãt Thamiri reſonoq; canore priũauere uirũ:oechalia tũ forte profectũ regis ab euri ti regno oechalia ꝓcreati. De hoc eidẽ Lucã ſte [illegible] Flebile pieridũ:q̃a pierides auſæ fũt prouocare muſas cãtu.& cõuerſæ fũt i picas unde ẽt adhuc naturam tenẽt loq̃citatis. Trachi.trachi ꝓua urbs ẽ thraciæ iuxta lebadiã Stra.nõ procul a theſſalia. Hercules i q̃ hitauit philoctetes:q ſagittas herculis & arcũ accepit q flãmas rogo herculis ſubiecerat:hercules cũ uiciſſet œcholiam:captus eſt amore Ioles:oblitus deianiræ uxoris filiæ Oenei Regis:quã ſingulari certamie cũ Acheloo cumcãs uictor ſibi matrimoĩo cõiũxerat. Deianira cũ ſe derelictã uideret:i memoriã rediit tunica quã a Neſo ſanguie lernea hydre inſpſã acceperat:Neſuſq; uires amoris illã hĩre dixerat:credidit illa:miſitq; hũc ueſtẽ ad uirũ quã cũ iduiſſet ſtati uenenũ ad iteriora penetrauit & uiſcera herculis carpti cõſumebat donec ille diutius doloris ipaciẽs rogũ ſibi extruxit.& cũ ſupipoſitus eẽt ꝓcepit philoctetæ ut flãmas ſubiiceret.i cuius beneficiũ primũ ſagittas & arcũ ſuũ illi tradidit. Lãpados.i.facis quã philoctetes Herculi ſuppoſuit. Melibœa.urbs finitima theſſaliæ ꝑria philoctetæ. Virgilius Hic illa ducis melibœi parua philoctetæ. Lariſſa:ciuitas theſſaliæ potentiſſima fuit:i qua regnauit Achilles. Virgilius Et lariſſæus achilles. Nunc arant:ætate iquit noſtra Luca. Arãt argos:nam argos urbs fuit theſſaliæ argos pelaſgicum dicta Plinius. Veteres ubi fabula de fabula cadmi ſuperius diximus.quo modo condens thebas omnes ſocii iterfecti ſunt a ſerpente ſed ex terrigenis quinq; ſuperfuerunt inter quos fuit unus Ehiõ:hũc ſocium ſibi aſſumpſit ad condẽdas thebas:quas ideo poeta uocant echionias. Strabo autem refert phœnices cadmi comites bœtiam tenuiſſe:& Cadmum arcem Cadmeam muro ualaſſe:regnum poſteris & Nepotibus ſuis reliquiſſe qui porro arci Cadmeæ thebas muro coniunxerunt.regnumq; conſeruarunt plurimorum Bœtiorum imperium adepti. Solinus uero dicit amphilonem condidiſſe thebas:non q lyra ſaxa duxerit:ſed quia affatus ſuauitate homines rupiũ incolas:& incultis moribus ad obſequiũ ciuilis pelexit diſciplinam. Vbi.in qua urbe thebarum Agaue filii ſui Penthei auulſum caput rogo ſuperimpoſuit dolens q tantummodo caput filii abſtuliſſet. Nota eſt fabula quomodo Pentheus interdixerat ab agro thebano bacchum qui in patriam cum rediret:populos omnes ſibi ſupplicare cogebat:& ſacrificia celebrare:q orgia appellata ſunt:ſed cum illum multitudo ingens ſequeretur mulierum atq; uirorum:q a ſacrificia eius plena erant libidine:in quibus epulis ac uino traditi oẽs ſpiritu bachi dicebantur afflari. Pentheus cui huiuſmodi ſacrificia diſplicebant interdixit bachũ a regno ſuo:ſed mater eius Agaue & Autonoe cum cæteris mulieribus ſequebatur Bacchum. Pentheus miſit primo famulos:ut bacchũ ab agro regni ſui abſterrerẽt:ſed cũ ad eum iuiſſẽt:capti illecebris:eum cũ cæteris ſequebantur Pentheus uero cũ ſatellitibus coactus eſt uenire:ut bacchum abigeret:ubi cum in conſpectu ueniſſet mater Agaue cũ ſorore Authonoe i furorẽ ſunt conuerſæ:mater exiſtimauit filiũ in aprum aut uitulũ conuerſum:mulieresq; nõ prius deſtiterũt quã thyrſis & haſtis mediũ illũ diſcerpſere:mater Agaue quaſi uictoriæ præmium caput eius quod apri eſſe credebat manibus geſtans per mediam urbem ouans ibat quæ cum ad ſe rediſſet ſtructo rogo caput filii cõbuſſit:& uehementer doluit q reliquum corpus habere non poſſet.ut integra filii membra ſepulturæ mãdaret hæc ãt facta fuiſſe dicit Stra.apud ſcolũ uicũ aſopiæ ſub citherõe. Exul:a ſe ipſa alienata:uel exul reſpicit ad illud qđ Pentheus bacchum & omnes qui illum ſequebantur ab agro ſuo interdixerat:ergo quaſi exul erat interdicto Penthei. Pentheos:genitiuus græcus eſt αποιοσ luctus. Hoc ſolu.i.caput. Ergo abrupta q a ſemel data uia ẽ ſtagno. Diſceſſit i am.i.in multos flu.deriuata eſt. Inde:ex hac theſſalia. Parui gurgitis:quia flu.eſt non ualde latus æas æantis:Fluit ad occaſum in pelagus adriaticum Apolloniam uerſus:ita a Stra.refertur.

Ionio fluit inde mari:nec fortior undis
Labitur auectæ pater isidis:& tuus œneu
Pene gener crassis oblimat echinadas undis:
Et meleagræam maculatus sanguine nessi
Euenos calydona secat:ferit amne citato
Maliacas sperchius aquas:& flumine puro
Irrigat amphrysos famulantis pascua phœbi:
Quiq; nec humẽtes nebulas:nec ror̄ madẽtẽ
Aera nec tenues uentos suspirat anauros:
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas:it gurgite rapto
Apidanos:nunq̃; celer nisi mixtus enipeus.
Accipit asopos cursus:phœnixq; malasque
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ
Defendit titaresus aquas:lapsusq; superne
Gurgite penei pro siccis utitur aruis:
Hũc fama est stygiis manare paludibus am-
Et capitis memorem fluuii contagia uilis -nẽ
Nolle pati:superumq; sibi seruare timorem.
Vt primum emissis patuerunt amnibus arua
Pinguis bebyrcio discessit uomere sulcus.

Fortior:scilicet æante. Pater:idest inachus pater ius:quæ isis mox est appellata:nam postq̃ uenit in ægyptum genibus flexis in ripa nili uisa est suplicare Ioui:statimq; in pristinam formam rediit:nam bos diu fuerat. Auctæ:scilicet a Iunone:postquam eam dono accepit a Ioue. Gener:scilicet Achelous:Oeneus rex Deianiram filiam habuit:& procis exposuit hoc pacto:ut qui singulari certamine uictor esset: ille Deianiram acciperet in uxorem: Achelous cæteros omnes superauit:deinde superuenit Hercules:qui cũ eo certare cœpit Achelous se:modo in leonem:modo in serpentem:tandem se conuertit in Taurum:haud facili labore illum subigere potuit tãdem manu eius cornu cepit Hercules & nõ prius dimisit quam a capite euelleret achelous pudore compulsus se mersit in undas neq; amplius uisus ẽ. Echinadas:echinades insulæ sunt maris maliaci oppositæ acheloi hostio:De quibus lege Strabonem. Oblimat:impinguat limo. Et meleagræam:alius quoq; amnis natus est ex hoc stagno scilicet Euenus hic fluuius præter labitur Calydona ubi regnauit meleager:unde meleagræam calydona appellauit. Sanguine nesi maculatus.accepta Deianira:cum Thebas rediret Hercules uenit ad Euenũ fluuium qui forte magnis undis inflatus erat: de se non dubitabat quin facile trãsiret:sed nesciebat quo pacto traduceret Deianiram:statim se ibi obtulit nessus Centaurus:qui suam operam promisit:ut trans amnem Deianiram traduceret:hanc credidit ei Hercules:& iam amnem transierat:cum illam ĩ ripa uiolare uoluit:illa clamorẽ sustulit:tunc Hercules sagittis transfixit Nessum:q̃s lerneæ hydræ ueneno ĩspserat:moriens ergo cognouit quo pacto se ulcisceretur educta interiori ueste tradidit eã deianiræ dicens hæc mea uestis uires hẽt amoris:dato operã ut hãc induat Hercules quia stati ad amorẽ tuũ cõuertet. Sperchio:thessaliæ ex pelio effusus in pelagus maliacum. Maliacas.i.malæi sinus in laconia: nã Malæum laconicum equor est in quod Sperchius descendit.At supra Maleam auctore Strabone propter aduersos uentorum flatus non tuta fuit nauigatio:ide natum uulgo prouerbiũ:cũ maleam deflexeris domesticos obliuiscere. Amphrysos:inter cæteros amnes miscetur etiã Amphrysus qui flu.est Thessaliæ:iuxta cuius ripãs regis admeti phœbus pauit armenta:captus amore filiæ:ut hac uia posset libidinẽ suam explere. Pascua:scilicet Regis admeti thessaliæ. Quiq; nec humẽtes: ex hoc stagno etiam anauros flu.nomen accepit q̃ nullam nebulã exhalat:cum ubicunq; sint amnes:illic uẽti regnare soleant:hic solus erat sine aura ideo anauros:dicit̃ ab ανευ sine & αυρα aura. Rore madẽtẽ: q̃a ignes ætherei rapiunt humorẽ:& superueniente sole humor cadens rorẽ efficit. Suspirat:sursum spirat. Et quisq̃s pelago:quia non suo nomine in mare descendũt:sed nomine penei. Enipeus:flu.ab Erythra præter pharsalon currens in Apidanũ elabitur:Apidanus uero in Peneum. Asopos:seruauit declinationẽ græcam.Asopus percurrens pelagus iter Termophylas indgreditur:ut inquit Stra. Accepit:scilicet ab hoc stagno. Solus in alterius:sed unus flu.est qui quamuis misceatur Peneo:tamen suum retinet nomen: scilicet titaresus: quem alio nomine Orchon appellant(ut refert Plinius)quamuis in eum decurrat Titaresus:tamen non miscetur:sed desuper labitur:non aliter quam oleum dedignatur misceri Peneo ne suum nomen amittat:nam penei perlucentes aquæ sunt.Titaresi uero crassæ Verba Pli.sunt apposita Peneus accepit amnem Orcon:nec recipit:sed olei modo supernatantem(ut dictũ ẽ ab Homero)breui spacio portatum abdicat: pœnales aquas dirisq; genitas argenteis suis misceri minime permittit.Lucanus tãquam poeta contra historiam sentiens dicit Titaresum & nobiliorẽ flu.esse & dedignari commisceri Peneo. Defendit aquas:idest aquarum suaꝝ nomen. Lapsusq; superne:non aliter labitur desuper Peneus quam si per siccam terram deflueret. Hunc:scilicet Orcon:quem Titaresum alio nomine Lucanus & Strabo appellant. Fama est: scilicet de stygia palude natum & dedignatur aquis uilioris fluminis miscere:quando etiam terrori diis semper sit. Fluuii:uilis idest penei. Superum timorem:Virgilius.Dii cuius iurare timent:& fallere nomen. Vt primum emissis:exhausta grandi lacu.Thessalia fertilis facta ẽ:& subsequenter populi eã colere cœperunt:emissis de Thessalia amnibus. Pinguis:propter aquam diuturnam. Bebricio uomere:Seruius qui quintum Aeneidos:cum exponit Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat:dicit Bebryciã bithyniam esse.Salu.Igitur introrsum prima Asiæ Bithynia est:multis antea nominibus appellata:ipsa enim est:& maior phrygia.Stra.libro dudecimo:dicit bebryces quantum existimat Thraces fuisse:& Misiam incoluisse:& tertiodecimo refert habitasse circa Cyzicũ:ubi phryges & circa Abydũ ubi Thraces habitauerũt.Solinus ãt dicit bythiniã ante bebryciã dictam esse.

Mox lelegũ dextra pressum descendit aratrũ.
Aeolidæ:dolopesq; solum fregere coloni.
Etmagnetes equis:minyæ gens cognita remis
Illic semiferos ixionidas centauros
Fœta peletroniis nubes effudit in antris.
Aspera te pholoes frangentẽ monyche saxa
Teq; sub œthæo torquentem uertice uulsas
Rhete ferox:quas uix boreas iuerteret ornos.
Hospes & alcide magni phole:teq; p amnem
Improbe lernæas uector passure sagittas:
Teq; senex chiron gelido q sydere fulgens
Impetis hemonio maiorem scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt semina martis.
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen

Descendit:in Tessaliam:ut eam coleret. Lelegum:hi quoq; populi thessalicos agros coluere. Leleges (ut inquit Solinus) idem ferunt:qui boetii sunt. Strabo autem de his multa dicens refert Aristotelem in Politia:locros lelegas uocare:a quibus boetiam occupatã fuisse memorat æoles (ut idem ait) una cum boetiis e thessalia cõmigrarunt & cõm uniter cum his etoliam tenuerunt. Dolopes:populi qui auctore Strabõe sub phœnice militauere:Pindi thessaliæ montis acolæ sunt. Magnetes:populi qui domitores equorum sunt. Magnetas Macedonibus pierus uicinos esse refert. Strabo intra tẽpe a Peneo atq; ossa usq; ad pelium trans Peneum loca habent mantenus pieria autem : ut refert Soli. a tergo thessaliæ ad Macedoniam protẽdit .quæ deuicta sub Macedonum uenit iugum. Gens cognita remis.idest clara arte nauigandi Minyæ plurimũ nauigatione ualent:& hi primum cum Iasone i Colchõ nauigarunt:ut aureũ uelus raperent. Illic semiferos:nihil aliud agit i hac descriptiõe Thessaliæ Lucanus:nisi ut ostendat q inde nati sunt sæuissimi populi:ut non mirum uideatur si hanc terrã sæuis gẽtibus habitatã uoluerunt esse: in qua bellum ciuile gereretur:i Thessalia nati sunt cẽtauri semiferi. Diodo. siculus refert Cẽtauros in p̃lio a nymphis nutritos equas postmodũ subagitasse eque eis hippocentauros natos creditũ:q primi equitare ausi sint.eoq; natã fabulam ueluti: equi essent hominisq; natura.
Ixionidas.nam ixion captus amore Iunonis ausus ẽ eam interpellare de stupro Iuno indicauit Ioui:Iuppiter præcepit ut imaginẽ suã ex nube Ixioni obiceret ille complexus est nubem:credens esse Iunonem & ex ea nube nati sunt Centauri.unde nubigenæ dicti sunt. Semiferos,idest dimidia parte equos:nam ferus significat equũ aial. Vii. In latus inq; feri curuã compagibus aluum. Nubes fœta:idest grauida. In antris peletroniis·poletronii sunt popu. Thessaliæ i mõtibus habitantes:& peletroniũ:ut inquit Stra.locus est monti pelio subiectus. Aspera te: hic nominat ex centauris nonnullos. Monyche.centaurus:μονυξ μονυχοσ dicitur habens solidum unguem a μονοσ solus & ονυξ unguis. Hunc etiam iaculatorẽ arborum fuisse dicit Iuuena. Quantas iaculetur monychus ornos.
Saxa pholoes:montis arcadiæ:ut Pli. Rethus.nomẽ cẽtauri. Oethæo uertice:idest in summitate montis Oethæi. Sub:pro i tãtas.n.uires habebat ut radices euelleret ornorũ:quas flatus boreæ euelere non poterat.
Phole:unus ex centauris q teste Diodo. siculo:Herculẽ domi cum suscepisset:& centauros p remisset:ei cõtigit ut cognatos sepeliret:sed cũ a quodã euulsa sagitta in eum cecidisset & uulnere curari non posset : obiit pholũ Hercules sepelit sub mõte:quæ res ei gloriosior omni columna accidit:nã mõti nomen dedit at secũdum Vigi.in bello lapitharum occubuit:leto domuit Rethumq; pholumq;. Teq;:scilicet o Nesse qui transfigendus eras sagittis lernæis cum Deianiram transuehendam uiolare uolebas. Teque senex chiron: hic dissentit ab aliis Lucanus.nam alii dicunt chironem non ex nube & Ixione natum:sed ex Saturno & phyllira: ut Pl .in.vii.& Virgi.in Georgicis docet:sed poetæ a simili mutant fabulam. Gelido sydere:idest gelido tempore hyemis.nam oritur Chiron mense nouembris. Impetus;idest inuadis. Hemonio:idest Thessalico arcu.nam chiron assumptus in cælum factus est signum zodiaci:quod appellatur sagittarius:qui inuadit scorpionem:dum uertitur signifer circulus. Maiorem:scilicet aliis signis:non sine ratione dixit: quia ipse duorum signorum occupat locum:& magnitudo locati deprehenditur a quantitate loci.nã locus & locatus sũt correlatiua.quod cæteris signis sit maior : Virgilius docet:Ipse tibi iam brachia contrahit ardens scorpius & cæli iusta plus pte reliquit. Hac tellure feri:alia gens quoq; sæuissima ñata est.quia primum fuere thessali: q equis pugnare cœperunt.quod nunq̃ antea fuerat. Virgilius ge. Primus erichthonius currus & quattuor ausus iungere equos. Primus ab æquorea cuspide:scilicet Neptuni. Sequitur Lucanus eorum opinionem: qui dicunt in Thessalia Neptunum tantum non astante tunc Minerua tridente locum percussisse : a quo equus emissus est cunq; de athenis alias cum Minerua contenderet ictu tridentis Neptuni non equum: sed arcem & aquam salsũ haustus prosiluisse ferunt:hodieq; fontem i ea arce Neptuni appellari. Seruius autem dicit notum esse quomodo inter palladem & Neptunum ortum est certamen uter eorum nomen imponeret Athenis tandẽ inter se cõuenerunt ut uter eorum munus humano generi utilius dedisset: hic nomen urbi iponeret:neptunus igitur tridente terram percussit:& statim equus natus est:Palladis percussione in terram facta exorta est oliua:laudabile quidem fuit munus Neptuni:nã ad multas res est utilis equus: At uero laudabilius fuit Palladis quia olea pacem significat:& fructum offert hominibus utilem:unde de suo nomine urbẽ Athenarum appellauit nam αθηνη palladem significat. Thessalicus sonipes:quia hic equus primum in Thessalia habitauit appo.omnem lætiferis bellis. Lapitæ : natio Thessalorum : primi existimantur equitasse : ideo subiungit calybem frenosque momordit : alii centauros fuisse commemorant: qui primi equitare cœperunt: Plinius. Pugnare ex equo Thessalos qui centauri appellati sunt:habitantes secundum pelium montẽ.

Chalybem frenosque:endiadis est idest frenos chalybeos. Prima fretum scindens:ex hac etiam terra na/ti sunt qui temeritate sua primi ausi sunt tentare mare:non contenti suo elemento. Pagasæo littore:quia pa/gasa oppidum fuit thessaliæ teste Plinio:unde fabricata est.nauis argo:quæ primum undas experta est Iason æsonis filius nepos fuit Peliæ Thessalorum Regis:ut libro quinto inq Diodorus primum iuxta pelium na/uem ædificauit:quæ argos dicta est ab Architecto resarciente:uel ab uelocitate:quã antiqui αργολ appella/bant. Terrenum hominem:natum ut terras inhabitet. Pinus:idest nauis argo pinea. Nouas:idest Ignoras

Exhibuit:primus chalybẽ frenosq̃ momordit
Spumauitq̃ nouis lapithæ domitoris habẽis
Prima fretum scidens pagasæ littore pinus:
Terrenumq̃ nouas hominẽ proiecit ĩ undas.
Primus thessalicæ rector telluris ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ.
Fudit & argentũ flammis:aurumq̃ moneta
Fregit:& immensis coxit fornacibus æra
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datũ ẽ:hinc maxia serpens
Descendit phython:cirrhæaq̃ fluxit in ãtra:
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit aloeus
Inseruit cælsis prope tunc cum pelion astris:
Syderibusq̃ uias incumbens abstulit ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces:cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat:sũmiq̃ grauem discriminis horã
Aduentare palam est:propius iã fata moueri.
Degeneres trepidant animi:peiora q̃ uersant:
Ad dubios pauci præsumpto robore casus
Spẽq̃ metũq̃ ferunt:turbæ sed mixtus inerti
Sextus erat:magni proles indigna parente:
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis
Polluit æquoreos siculus pirata triumphos.
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus
Impatiensq̃ moræ uenturisq̃ omnibus æger
Non tripodas deli:non pythia consulit ãtra:

hominibus. Primus thessalicæ etiam primi thessali ci fuere qui aurum & argentum & æs in pecuniã cõ flarent: quæ multorũ malorum causa semper fuit. Ionos:dux thessaliæ a quo Ionia est appellata pars græciæ:quæ uidelicet antea Atica est dicta. Attici Io nes uocabantur ab his Iones illi profecti sunt:qui in Asiam colonias deduxerunt:auctore Strabone libro Octauo Ionum autem filium suum fuisse in respon sis ꝓfessus ẽ Apollo delphicus:ut ostẽdit Victruuius de arhitectura. Percussit: ꝑcuti iussit. Calidæ mas sæ:calioni æris. In formam:nummorũ. Fudit & ar gentum:scilicet in monetam:non in Thessalia.sed in Macedonia thessaliæ coniuncta ut Solinus ait.auri uenæ & argenti optimæ & Plurimæ eruũtur Verũ(ut inquit Strabo)apud Elidem phedon origine dicti mus a Temeno omnium ætatis suæ potentissimus: nũmum cum alium tum argenteum signari docuit Impegit:impulit. In arma:nam pecunia est causa bellorum. Hinc:ex Thessalia natus est Phyton ser/pens:ille ingens qui persequebatur Latonã cum gra/uida esset:ne ab ulla terra susciperetur: tandem su s/cepta est ad insulam delon:quod cum sensisset Apol/lo illum sagittis suis interfecit:hic uel hæc serpens di citur. Cirrhæaq̃ fluxit ĩ antra:qa deĩde pelle Phyto nis tripodas suos texit Apollo. Vnde a qui:& pp quam rem hinc est quod laurus in Thessalia natæ de feruntur ad Pythium idest ad delphicũ Apollinẽ: q Pythius a Phythõe serpẽte a se occiso est dictus. Lau rus: arbor consecreta Apollini qui daphnem uirgi nem amauit.quæ cõuersa est in laurũ. Impius hic p lem:nati sunt hic aloei filii cetus & ephialtes,qui ĩ sin gulas ebdomadas nouem digitos crescebãt:unde ma gnitudine sua cõati sunt cũ gigantibus occupare cælũ detruso Ioue. Inseruit prope:qa montes cumulabãt ut sibi gradus facerẽt in cælũ. Agitat:cõmouet. Dã nata:abominabili. Præsaga:diuinatrix futuri belli. Palã:manifestũ est oĩbus. Degeneres trepidãt ani/mi:cũ ĩ thessalia:sicuti dictũ est:Põpeius & Cæsar ca stra posuissent:oẽs mẽte cõcepat futurũ bellũ nec qs/ ĝerat q nõ diuinare ea loca diis uolẽtibus electa eẽ:ubi belli ciuilis cruor funderet:quẽ tot mõstra ꝑdixerãt:cũ timerent igitur omnes: pauci uero sperarent:inter reliquam turbam metuentium:Sextus quoque Pompe ius magnus Pompeii filius nimio timore compulsus constituit per Necto mariam futurum rei euentum ꝑ/quirere: & locus forte suffragatur ei nam in Thessalia perite ueneficæ ferunt:quæ cæteris hac arte præstabant unam ex his elegit quæ cæteris peritior esse uidebatur. & ex ea futurum belli euentum scire uoluit. Versant maiora:nam qui natura timidi sunt:semper maiora sibi proponunt. Præsumpto robore:præsumpta forti/tudine & uirtute. Spemque metum:quia tantum metuebat quantum sperabant. Qui mox indignus:ꝑp pe fuit tali parente: quia quos pater mari:hos imperante Augusto imitatus est Sextus:nam capta Sicilia factus est pirata post mortem patris. Mox:deinde scilicet imperante Augusto. Crassatus inundis scyllæis: idest cum eum per undas siculas sæuiret:q ibi monstrum marinum est Scylla. Aequoreos triumphos: quia de piratis triũphauit pr̃ Põ.quos oẽs duorũ mẽsiũ spacio expulerat e mari. Qui sti.me.i. si ꝑscire futura uo lebat:saltẽ cõsuluisset Appoli.uel aliquẽ deorũ:sed elegit sibi ueneficã q necromatia arte futura ꝑdiceret. Cur sus.i.seriẽ & dispositionẽ fati. Impatiẽsq̃ mo.qa tps ꝑoccupare uolebat. Venturis æger:idest metuens sine modo futura. Non tripodas deli:idest Apollinem qui responsa dabat in dolo unde delius est appllatus:nam δηλοσ significat manifestum eo q ibi certiora daret responsa. Pythia antra:in cyrrha monte Boetiæ:ubi Pythia uates hausto diuinationis spiritu dei responsa referebat:& carmine & oratione soluta ut refert Strabo.

Nec quæsisse libet primis quid frugib9 altrix
Ore iouis dodona sonet:quis noscere fibra
Fata queat:quis prodat aues:qs fulgura cæli
Seruet:& assyria scrutetur sydera cura.
Aut siquid tacitum:sed fas erat:ille supernis
Detestanda deis:sæuorum arcana magorũ
Nouerat:& tristes sacris feralibus aras:
Vmbrarum ditisq; fidem:miseroq; liquebat
Scire parum superos:uanum sæuumq; furorẽ
Adiuuat ipse locus:uicinaq; mœnia castris
Aemonidũ:ficti quas nulla licentia monstri
Transierat:quaꝝ quicquid nõ creditur ars ẽ.
Thessala quin etiam tellus herbasq; nocentes
Rupibus ingenuit:sensuraq; saxa canentes
Arcanum ferale magos:ubi plurima surgunt
Vim factura deis:& terris hospita colchis
Legit in hemoniis:quas non aduexerat herbas
Impia tot populis:tot surdas gentibus aures:
Cælicolum diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa recessus.
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numẽ.
Quod nõ cura poli:cæliq; uolubilis unquã
Aduocat:infandũ tetigit cũ sydera murmur:

Nec quæsisse libet:nec consulit columbas iouis in dodona:Dondona sylua est Ephiri:quæ alio nomine cahonia dicitur:i cuius syluæ arboribus columbæ insidentes responsa petentibus dabant. Primis frugibus.i. glandibus:quæ ex hac sylua multæ legebantur. Altrix:abundans glandibus. Ore iouis dodona sonet:nã columbæ responsa dabant:tanquam si ex ore iouis darentur. Quis noscere fibra:nam haruspices in testinis uictimarum futura prænoscunt. Quis prodat aues:intelligat aues & intellectas manifestet:auspices ab aspiciendis auibus dicti sunt.quarum aliæ præpetes dicuntur quæ uolatu:aliæ oscines quæ cantu futura p̃nunciant. Fulgura cæli:idest coniecturas portentorum nõ quærit nec astronomiã cuius artis Assyrii inuentores fuere siue atlas libyæ filius:aut ægyptii:ut sqt Pli. Aut si quid tacitum:aut nõ q̃rit alias artes arcanas q̃ hominibus cõuenirent. Sed fas erat.i.nõ q̃rit q̃ licet homini sed q̃ negata sunt. Tacitũ:scilicet ad usum. Detestãda:adeo enim inuisa erat necromãtia idest diuinatio:quæ fit per cadauera mortuorum ut etiã gentiles illã abhorerent:sed alio genere utebãtur geomantia idest diuinatione quæ fit signis in puluere fixis.hydromãtia per aquã:pyromãtia per ignẽ Ille supernis:sed nihil cognitum erat sexto:nisi arcana magnorũ. Detestanda:abominanda idest magicã artem quã superi abominiabantur:unde & ipsa uenefica inuita hæc se facere confitebatur. Liquebat:idest manifestum erat. Scire parum superos:non nouerat deos scire futura melius q̃ iferos. Vanum: mendacẽ Hæmonidum:thessalicarũ mulierum. Ficti quas nulla licentia mõstri:idest quæ mulieres omnia ficta monstra nouerant:quia omnia ficta:uera uidentur: tamẽ nõ sunt. Quarũ quicquid:Lactantius horum dæmonũ reprobat præstigia dicens.Magiorum ois ars ac potentia diuinãdi horum aspiratione constat: a quibus euocati dæmones præstigiis occecãtibus fallunt:ut non uideant quæ sunt & uidere se putẽt quæ non sunt:hi etiam geniorum nomen assumunt:se enĩ dæmones latino sermone interpretantur:hos ẽt penetralibus consecrant:qui quoniam spiritus tenues sunt & incompræhensibiles insinuant se corporibus hominum & ide uisceribus operati ualitudinẽ uitiãt idest morbos citant somnius animos terrẽt mẽtes periculis quatiunt:ut his morbis homines cogãtur ad eorum auxilia confugere:& tunc prodesse dicunẽ cũ nocere desistunt. Ars est:uidelicet miracula:quia pauci sunt qui miracula credunt : sed ipsæ demonstrant per artem magicam quicquid credi non potest. Thessala quin etiam:accedebat etiam & illud ad oportunitatem quod in hac Thessalia nascuntur uenenatæ herbæ quibus utuntur huiusmodi mulieres: & in ea Medea herbas inuenit:quas in insula sua nunquam uiderat. Sensura saxa:idest motura se ad cantum quasi sensum haberent. Ferale: mortale. Vbi plurima: & ut uerbo uno complectar nascuntur in Thessalia mala: quæ deos ipsos cogere possunt.Virgilius.Carmina uel cælo possunt deducere lunam. Hospita colchis: idest medea quæ e colcho:peregrina uenerat. Quas non ad.quas in colcho non inuenerat eas collegit in Thessalia. Impia tot.ipsa cogeret deos carminibus suis se exaudire:etiam si nollent. Vox:scilicet Thessalica. Recessus:per conuexa & loca cæli remota. Inuitum numen:ut lunæ:quia deducunt etiã e cælo lunã.Martia.Quæ nũc thessalico lunam deducere rhombo. Murmur.i.carminũ secreta:ne qs itelligat. Sydera:ut lunã qa statim offuscaẽ ad carmina:unde tympana & æra pulsant:nã statim pateretur eclypsim luna. Iuuenalis:iã nemo tubas atq; æra fatiget.Vna liberanti poterit succurrere lunæ. Cura poli:qa ipsa luna est regina cæli tpe noctis sõ obliuiscitur regere cælum:cum carmine thessalidum uexatur. Euocat:idest nun q̃ ad se trahit:sensus a cura gubernandi cæli deducitur & intenta est his carminibus quæ dicunẽ. Tunc babylon:q̃uis inq̃t babylõ & ægyptus ubi sunt superstitiosi magi incantent deos:ut aliqd eis p̃dicant:inde nihil timebunt quia magis metuunt:si thessalis aliquid uoluerit:sed illos quidẽ negligenter:hanc autem continuo exaudiunt dii. Babylon soluat:qa babylões nihil metuũt dei:si qd thessalis uoluerit:hic Satius irascentẽ & minantẽ & iducit tiresiã:nõ audiaẽ:& thessalidibus & Medeæ postpõat q̃uis igiẽ iq̃t minẽẽ se magi patefacturos secreta deoꝝ ægyptii & babylões:nihil metuũt:si thessalis aliqd uoluerit.ipa potius audiẽ & metuiẽ:nã ut libro.xvi.ẽfert Strabo apud assirios chaldæi.apud Persas magi:& apud ægyptios sacerdotes i rerũ cælestium scia p̃stabant: & futurorum notitiã habebãt. Secreta: p̃pter sacerdotes mysticos & incõmunicabiles:plurima.n.occultabãt:Eudoxo & platõi:cũ q̃bus.xiii.ãnos uersati sũt:nõnulla p̃cepta cõmostrarũt:cũ maxia difficultate exorati (auctoẽ Strabone.)

Babylon psea.i.quæ olim fuit sub imperio psarũ:nã xerxes eam obtinuit:eruitque belli sepulturam:Quin etiam magnam babylonis partem persæ diruerũt:ut scribit Strabo quidam absurde ꝓ mercurio.psea expo fuerũt nã syllaba phibet & obscurior sensus iducif. Mẽphis.i.ægyptus q̃ supstitiosa fuit. Soluat.i.patefaciat.
Carmina Thessalidum: prosequitur dicere quantam uim carmia ueneficarũ habeãt:dicit enim posse amorẽ animis decrepitorũ senũ imittere:ut quis senectute frigescãt:tamẽ amorẽ incẽdanẽ etiã si p reliquã uitã casti & cõtinentes uixerit. Carmine:idest incãtatione thessalidum. Non fatis.i.cõstellationibus:nã qui nati sunt sub stella ueneris:nõ in amorẽ rapiuntur. Dura pcordia.i.eoꝝ q penitus ab amore auersi fuerũt. Seueri senes:q uitam austeram etiam i iuuentute uixerant: tamen huiusmodi carminibus arsere. Illicitis flammis.i. obscænis amoribus. Nec noxia tantum:& nõ uim maiorem habent pocula ad amorem q̃ harum ueneficarum carmina ad libidinem:plus enim carminibus possunt.q̃ poculis:nam solent mulieres miscere pocula quædam quibusdam herbis quæ qui auserint statim ad amorem concitantur. Proficiunt.s.ad amorem. Aut cum tur.suc.s.nec carumcula tãtum ualet:quæ ex fronte pulli equini aufertur & miscetur poculis:q̃rum carmia:dicũt enim quod expertũ ẽ.Et Plinius asserit:pullis eqnis amoris inasci ueneficium Hippomanes appellatũ:i frõte caricæ magnitudie:colore nigro:quod statim edito partu deuorat fœta:qd nisi stati mater deuoret:animũ a filio penitus auersũ habet hanc carũculam i puluerẽ uersam ueneficæ miscent poculis:& ꝓpinant his quos uoluerint allicere in amorẽ. Fœte.i.eq:q̃ pauloante pepit:nã fœta dr grauida:& partu leuata. Fõtis: pulli. Amaturæ.i.filidi nisi præcepta fuerit carũcula. Turgentia succo.i.humida carne. Mens hausti:etiam si pocula nulla hausermt:carmina sufficiũt ad amorẽ iducendũ. Mẽs.s.alicuius. Nulla sanie.i.nulla ui ueneficii. Excantata .i.solo carmine ꝓhensa. Quos nõ:imo quod maius ẽ qbusdam carminibus:nendo & deducẽdo fila utũtur:qbus fila eiusmodi maiorẽ ui habẽt:nã si quẽquã circũdederit his filis:ita illũ amorẽ iplicãt:ut solui nullo modo possit.ut ẽ apud Vir.Necte tribus nodis ternos amarylli colores:necte amarylli modo:& ueneris dic uicula necto.Et rhombus dicebatur instrumẽtũ icantatorũ:quo fila torq̃bant ad amorẽ:cuius meminit Prop.& Ouidius:hũc Lucanus magicã uertiginẽ appellat. Blãdæq; potẽtia formæ:q nũc amorẽ matrimonii ducũt nec illecebris formæ:hos ipsæ torquentes fila carmine suo:ita implicant ut solui non possit.

Tunc babylon persea licet:secretaq; mẽphis
Omne uetustorum soluat penetrale magorum:
Abducit superos alienis thessalis aris.
Carmine thessalidũ dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor:flammisq; seueri
Illicitis arsere senes:nec noxia tantum
Pocula proficiunt:aut cum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ.
Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
Excantata perit:quos non concordia mixti
Alligat ulla tori:blandæq; potentia formæ:
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Cessauere uices rerum:dilataq; longa
Hæsit nocte dies:legi non paruit æther.
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulsos iupiter urgens
Miratur non ire polos:nunc omnia complẽt
Imbribus:& calido producũt nubila phœbo.
Et tonat ignaro cælum ioue:uocibus iisdem
Humentes late nebulas:nimbosq; soluris
Excussere comis:uentis cessantibus æquor
Intumuit:rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto:puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus:de rupe pependit
Abscissa fixus torrens:amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat:nilũ non extulit æstas.
Mæander direxit aquas:rhodanũq; morantẽ

Vertigine:a uertendis filis. Vices.i.uicissitudies:nõ enĩ nox diei:nec hyems cedit æstati:& si uoluerint producere noctem diem reiiciũt. Legi.nõ pa.imo nec cælũ mouetur:si carminibus retinere uoluerit. Præceps:uelox mũdus q semp uertif. Axibus & ra.poli ẽt non uertũt cælũ: quis ipse iuppiter manibus cõcutiat ut moueañ:dicif aũt polus a πολεω uerto:& duplex ẽ.s.Arcticus & antarcticus:arcticus sublimis:ãtarcticus humilis.Vir.Hic uertex nobis semp sublimis at illũ sub pedibus styx atra uidet:manesq; ꝓfundi.Astrologi dicunt diametrũ usq ad cẽtrum terræ trãsire:& ab uno polo ad alteꝝ peruenire.est aũt diameter ad similitudinẽ axis fixus transiens usq; ad centrum terræ.& pertingit polos:& uoluitur quẽadmodũ Bootes dicit igitur cum circa polos assidua uertigine uoluatur cælum: nunc uero stetisse:ac iouem mouere non potuisse. Nunc omnia complent imbribus:quis æstas sit.tamẽ iugibus pluuiis faciunt esse frigus. Excussere comis: quia crinibus per colla effusis tẽpore noctis rotantes caput mouent nebulas. Ventis ces.faciunt tumescere maris undas uento non spirãte. Rursus uẽ diuerso etiã si uentus flauerit faciũt qescere mar. Cõticuit trãqllũ fuit:& frustra facta est. Puppẽq; se.ẽt uela tumuere cõtra uẽtos. Sinus:idest uela. In:pro contra. De rupe pe.to.torrentes sunt amnes magitudine imbris de montibus decurrentes:qa torrentur æstate.i.siccanẽ græce χειμαρρους. Pepẽdit.i.faciũt ut torrẽtes ihæreãt:ne decurrere possint. Fixus:idest hærens monti.Abscissa:idest præcipiti. Pronus.retrogadus in fontem. Nilum non extulit: & æstatis tempore non inflatus est nilus:nam in ægypto nunq̃ sunt pluuiæ:sed Nilus singulis quibusque annis crescit: & inundat ægyptum:eamque facit fœcundam. Meander:flu.per Phrygiam currit:postea Cariam Lydiamque disterminat:& tortuosus est:ut fluuat & refluat: ut nunq̃ uideatur i se reuerti

Arar.flu.galliæ ē p fines eduo℞ atq; sequano℞:in rhodanū īfluit:adeo leniter currens: ut quā in partē fluat oculis uix uideri possit:& cū natura lēis sit:carmīe thessalidū efficit̃ īpetuosus. Morā p. Rhodāus ante uelocior erat Arare:q flu.Galliæ maximus ē.sed nunc Arar efficit̃ impetuosior:ut Rhodanū impellat. Arar amnis(auctore Strabōe)Rhodano apud Lugdunū commiscet̃. Submisso uertice: faciunt etiā ut mōtes adæquent̃ solo. Submisso: demisso usq; ad terrā. Sus.ol.& olympus mōs q solet trāscendeř nubes: tamē carmīe hanī iferior efficit̃ nubibus. Dimadauere.i.nullis solibus:liquefactæ sunt. Scyticæ.i.septētrionales. Rigeret: congelaret. Impulsam ty.i.crescēte luna mare ēt crescere solet:sed ipæ carminibus repellūt maris undas. Impul.tethym.i.mare. Sydere.i.luna crescēte huius icremēti cās diximus i prio. Littore:qa nō pmittūt attigere littus.Terra quoq;:terremotū faciūt:adō ut cælū concutiat̃. Immoti pon.axē: qa poli nitūtur axibus diametri terræ:mota igit̃ terra concutit̃ polus: cōcussis polis concutit̃ & cælū:ideo ēt cogunt terrā a suo cētro discedeř. Immoti pōderis:qa nunq̄ suo pōdere intra centro moueri potest. Vergēs i orbē.i.polos q uertunt̃ circa orbem. Titubauit:cōcussus ē. Tātæ molis.s.terræ:magna eni moles terra est q̄ sua grauitate descēdit in cētrū. Recessit.s.a centro suo. Circum la.olym.efficit ut cælū labi uideat̃. Omne potēs ani.ut serpētes leōes:& tygrides carminibus Thessalidū mansuescunt. Pauent·qa timent carmina ueneficarū.etiā si sint sæuissima animalia. Auidæ ty.s. sanguis cū præserti pauloāte peperit. Blādo·māsueto. Nobilis ira.le.nam leo dedignat̃ minora animalia psequi:sed tantū taurū uel equū ferocē iuadit.& si hoiem iuaderit iratus:quē iā dilaniař uelit:& ille se terræ subiiciat q̄si supplex discedit ab eo & n̄ lingit i tactū Explicat:extēdit orbes:q̄uis gelidos qa coluber tpe hyemis hitat i cauernis:illæ uero mulieres:cū uolerit faciunt exire. Viperi coeūt:serpētes ēt mortui reuiuiscūt & uiuētes moriūt̃ carminibus illarū. Abrupto corpo.ēt si tractus fuerit serpēs i suā formā redit. Afflata.s.spū ueneficar℞. Cadit.i. morit̃. Quis la.hic su. hic Luca.cās q̄rit cur dii ueneficis huiusmodi pere cogāt̃:multas aūt cās dicit cū ad miratiōe q̄dā:nō.n.cōuēies uidet̃:ut ui tātā hēant mulieres quo possint carminibus suis ad uolūtatē suā cogeř dos:q̄ cā ē iqt ut dii usq; adeo laborēt obseq ueneficis:ut nihilominus timeāt ea℞ p̄cepta q̄ si deo℞ eēnt? Quis q̄lis ē. Cuius co.pacti.q̄ cōuentione dii iter se pepigerūt.ut huiusmodi conuētionibus stař cogāt̃? Obstrictos.s.his mulieribus. Pareř ne.ē:nūqd hoc necessitate faciunt dii:an uolūtate:ut q̄cunque illæ iusserit uelit & ipsi? Igno ta pie.quia alienæ sunt ab oi pietate:nō hoc ipsis potissimū cōcedit̃:r̄ligio ē scia colēdo℞ deo℞: sed pietas ē iusticia erga dos:ergo ab oi pietate r̄motæ sūt

Præcipitauit arar:summisso uertice montes
Explicuere iugum:nubes suspexit olympus.
Solibus & nullis scythicæ cū bruma rigeret:
Dimaduere niues:impulsam sydere tethym
Repulit hemonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axē
Et medium uergens turbauit nisus in orbem.
Tantæ molis onus concussum uoce recessit.
Prospectumq; dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal læti:genitumq; nocere:
Et pauet hemonias: & moribus instruit artes
Has auidæ tigres:& nobilis ira leonum
Ore fauet blando:gelidos his explicat orbes
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coeunt abrupto corpore nodi.
Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cātus herbasq; sequē·
Spernēdiq; timor? cuius cōmertia pacti dii?
Obstrictos habuere deos? parere necesse est:
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmia certū
Imperiosa deū? qui mundum cogere quicqd
Cogitur ipse potest? illic & sydera primum
Præcipiti deducta polo:phœbeq; serena:
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit:& nigris terrenisq; ignibus arsit:
Quam si fraterna prohiberet imagīe tellus:
Insereretq; suas flammis cælestibus umbras.

Tacitis minis.i.secretis:q̄s scire nemo dōt. Hoc ius i oēs:hāc p tātē habēt ne cōtra deos oēs: & cōtra eū q est deo℞ deus:ut uno illo coacto necessario cogāt̃ & cæteri? Impiosa:q̄ impio deos coercēt. Qui mūdum ge.i. pōt cōuertere mūdū ad uolūtatē ha℞ mulierū:postq̄ ipe coactus fuerit. Mūdū.i.cælū. Illic & sydera:q ita admiret̃:iusta cā ē:& tō admirationis:primæ fuerūt thessalides:q̄ stellas de cælo deduxerūt. Præcipiti: p ipsa sydera præcipitia. Phœbeq; se.& carminibus ha℞ mulierū: nō aliter expalluit luna: q̄ si pateretur eclypsim: phœbus dř sol:ꝗ φοιβητηϲ φοβηϲ:hæc phœbe phœbes dř luna. Obsessa:oppressa. Diris uene.i.carminibus Paluit obscurata ē. Arsit:ea luce qua lucere solet tūc:cū terra ē īter posita lunæ & soli. Terrenis.i.luce qua lē hře solet:cū terra iterponit̃. Fraterna ima dicūt astrologi lunā eē corpus rotundū i formā stellæ:& lumen a sole concipere: & quantum a sole distat:tantum augeri uidetur:cum uero luna contra solem ex aduerso:fuerit ipsa ueluti speculum solis imaginem recipit:& tunc cum plena est:plenilunium appellatur.ergo si inter solem & lunam aliqua umbra terræ interuenerit tunc luna patitur eclypsim. Prohiberet: quia non permittit ipsam solis imaginem reddere:hæc:causa est i serta tellure. Flāmis Cælestibus: uidelicet solis & lunæ. Et pa.tā.postq̄ carie lunā ď cælo ďduxerit:nō prius pmittūt ipsam i cælū rediř:q̄ spumas dimiserit i herbas qbus utunt̃ i ueneficus. Ho℞ sc.iter cæteras thessalides erat:una Erichtho:q̄ crudelitate cæteras uiceret:

& ueneficiis dos supos & iferos i oẽ fas & nefas cogeret. Erichthõ: grecæ dr̃ ipi χεοι ρι χρο υσ: sicut sappho sapus: sed latie dicimus didõis: erichthõis. Dãnauerat ni. pie. q̃q̃ aliæ crudeles eẽnt tamẽ cõpatiõe sui pias nimiũ existimabat. Pollutã. i. artẽ dtestabilẽ. Nouos ritus: qa noua genera iuenerat crudelitatis. Laribus: nec mœnia urbis igrediebat̃ nec subibat tecta ædiũ: sed semp sub diuo pnoctabat. Desertaq; busta: nã sepulchra c mortuoꝝ erãt domus eius. Deis erebi. i. diis iferis: erebus uocabulũ græcũ q̃si tpe βεννοσ. i. obscurus. Cœtus m. silẽ. nec cõtemptu deoꝝ: nec metu mortis tenebat̃: quo mius audiř cõgregatiões deoꝝ iferoꝝ & iferos frequntaret & ipius Plut. arcana iqreret. Supi. i. metus dorũ. Cœtus: cõgregatiões umbraꝝ. Tenet o. p. si uis scire spẽm eius uultu nõ tegebat ipietatẽ: torua facies: macilẽta atra: & sq̃ilor̃ obsita ut faci e appereret q̃lis eẽt. Profane: detestabils scelestæ: pfan ũ dr̃ q̃ si pcul a fano: pfanũ & sacrũ cõtraria sũt: ut pcul este pfani. Fœda situ. i. squalore deformis. Cæloq; ignota: qa nunq̃ cõsueuerat pdire i apertũ sed semp i tenebris uersabat cuius facies lurida erat q̃lis eoꝝ q in carcere detinẽt̃. Terribilis: ut ipo ituitu terorẽ icuteret. Impexis one. co. qa ipexæ erãt comæ: iõ graues & capiti onerosæ. impexis. nõ pexis & imũditia plenis. Si nim. e sepulchris exire soleret: cũ nubilũ tps eẽt. Nudis bus. aptis sepulchris. Subducũt: d cælo. Nocturnaq; ful. ca. i. elegit noctẽ illã q̃ cælũ itonat. Semia fœ. q̃cũq; icedit ẽt si sata fœcũda fuerit ea pedibus huius erichthonis calcata stati arescũt. Et nõ. l. & q̃uis aer salubris sit atq; syncerus: ipius spũ ificit polũ. Non læ. imo salubres. Nec. s. o. nõ utit̃ pcib; ut cõpos siat: sed ipsis diis ipat: & ipio suo dii per cogũt̃. Fibras li. i. nõ nouit ipsa sacrificia diis grata: nã litar̃ ẽ sacrificiis deũ sibi ppicũ reder̃. Fibras li. i. uictimas placãtes dos. Funereas a. & si qñ sacrificabat nõ alio utebat̃ igne: q̃ eo quẽ ex rogis rapuerat: arasq; illo icẽdebat. Funereas. i. d funere raptas. Et ac. si tur̃ placer̃ uolebat iferos: eo utebatur quo ãtea sepultur̃ mãdata corpora fuerãt. Oẽ ne. su. Erichtho tãtæ ipietatis erat: ut dii supi atq; iferi eã metuerẽt: & qcqd illa uolebat añq̃ bis peteret illi stati adiplebãt. Supi: ergo multo magis iferi. Viuẽtes ai. & añq̃ spũs a corpor̃ exiret ipa i sepulchris cõgerebat & sepeliebat. Fatis d. an. & q uicturi erãt carie ipius moriebãt̃: & q morituri erãt ruiuiscebãt. Retulit a tu. i. fecit mortuos ruiuiscer̃: & q cadauera elata psecuti fuerãt ad sepulchra: & rdibãt eo rsuscitato. Pompa. s. mortuoꝝ. Fuger̃ cada. l. i. mortui uitã rcipe. Fumãtes iuue. C. exustis cadaueribus cieres rapiebat qbus uteret̃ i ueneficiis suisq; ossa semicõbusta rapiebat cũ carnib; suis. Ipsãq; pa. qa ppigores subiiciebãt facẽ rogo. Nigro uo. fu. qa cadauera cũ pciosissimis uestib; & q̃ ipi gratiores fuerãt cõburebãt̃: dicit ergo q; sumebat rliq̃s haꝝ uestiũ: & ptẽ tori: cui cadauer sup i positũ fuerat. Olẽtes fa. i. q̃ adhuc rdolebãt ustrinã carniũ & mẽbroꝝ. Ast ubi. se. nã d his cadauerib; q̃ marmoreis sepulchris cõdũt̃ oculos mãib; ipa euellabat & dẽtibus suis ẽt ũguiũ excremẽta rodbat. Humor: . s. cadaueꝝ. Vbi: qñ seruãt̃. s. saxis cadauera. Ducit̃. i. dsiccat̃: nã iposita cadauera marmoreis mõumẽtis dsiccãt̃. qa si cõdrẽt̃ terræ putrescerẽt. Tracta ta. p extracto sãguie ex ossibus. Gelatos: frigidos mortuos. Excremẽta mãus: qa mortuis ẽt ũgues crescũt. Laqueos no. no. nã ãti q alios crucifigebãt: alios ligabãt: si crucifixi erãt euellebat clauos: si ligati partẽ funiũ sũebat: partẽ ẽt cadaueris & his utebat̃. Nodosq; no. p nodos nocentium: idest funes. Pendentia corpora. i. etiam de suspensis corporibus partem accepit.

Et patitur tantos cantu depressa labores:
Donec suppositas propior despumet i herbas.
Hos scelerum ritus: hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis erichtho
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi namque nefas urbis summittere tecto:
Aut laribus ferale caput: desertaque busta
Incolit: & tumulos expulsis obtinet umbris
Grata deis erebi: cœtus audire silentum
Nosse domos stygias: arcanaq; ditis operti
Non superi non uita uetat: tenet ora profanæ
Fœda situ maciesq; cæloque ignota sereno
Terribilis stygio facies pallore grauatur:
Impexis onerata comis: si nimbus & atræ
Sydera subducunt nubes: tunc thessala nudis
Egreditur bustis: nocturnaq; fulgura captat.
Sæmina fœcundæ segetis calcata perussit.
Et non lœtiferas spirando perdidit auras.
Nec superos orat: nec cantu supplice numen
Auxiliare uocat: nec fibras illa litantes
Nouit. funereas aris imponere flammas
Gaudet: & accẽso rapuit quæ tura sepulchro:
Omne nefas superi prima iam uoce precãtis
Concedunt: carmenq; timent audire secundũ.
Viuentes animas: & adhuc sua mẽbra regẽtes
Immittit busto: fatis debentibus annos
Mors inuita subit: peruersa funera pompa
Retulit a tumulis: fugere cadauera lœtum.
Fumantes iuuenum cineres: ardẽtiaq; ossa
E mediis rapit ipsa rogis: ipsamq; parentes
Quam tenuere facẽ nigroq; uolantia fumo:
Feralis fragmenta tori: uestesque fluentes
Colligit in cineres: & olentes membra fauillas
Ast ubi seruãtur saxis quib; intimus humor
Ducitur: & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auide desæuit in artus
Immergitq; manus oculis: gaudetq; gelatos
Effodisse orbes: & siccæ pallida rodit
Excremẽta manus: laqueum: nodosq; nocẽtes
Ore suo rupit: pendentia corpora carpsit.

Abrasitque cruces: scilicet dentibus:quia crucis partem abstulit. Percussaque uiscera:quæ diu suspensa a nimbis & uentis percussa fuerant:de his cadaueribus etiam auulsit partem. Incoctas medullas:ualde coctas idest duratas & siccas. Coactum: congelatum. Manibus:ut si quis crucifixus erat tamē ligatus. Calybem: idest calybeum clauum. Insertum:infixum. Stillantis idest saniei salientis & liquentis per artus. Neruo morsu retinere pependit: quia dentibus appræhenso neruo pendebat a cadauere. Et quodcunque iacet:ipsa apud cadauer sedebat: nec prius cadaueris partem rapiebat:q̄ feræ & lupi laniassent:& e dentibus luporum abstulisset. Sanguine uiuo:pro sanguine uiui hominis. Aperto iugulo:scilicet manibus suis:non fugit cædes .i. nō fugit quo minus occidat homiēs. Sacra: sacrificia. Viuū cruo.uiui homiēs. Mensæ.i.si lib isset uesci carnibus humanis. Vulnere si uē.&.i.si sa crificabat non expectabat partum:anteq̄ natus esset: imo ipsam matrē prægnantem interficiebat:& e uen tre eius conceptum partum eripiebat. Ventris uul nere:idest scisso uentre matris:non ea parte qua natu ra uocabat. Calidis:incensis. Et quotiens sæuis:& si opus erat recenti umbra idest quæ pauloante a cor pore discessisset:interficiebat hominem. Manes: ani mas.cum e corpore animæ discesserint:manes dicun tur:facere manes:nihil aliud est q̄ occidere. Fortibus umbris:quia discedēs a corporibus umbræ sunt for tiores & uehemētiores ad id quod uolunt ueneficæ.

Hominum mors omnis:ipsa consuetudine adeo fa cta erat crudelis:ut oēm cuiuslibet ætatis hominem occideret. Hominū mors:pro cuiuslibet hominis mors. Genæ florē.i.auulsit aiam adoloscentis. Pri mæuo cor.i.adolescente:tūc.n.uirere ætas dr̄ cu ad q̄r tū & decimū annū peruenerit. Morieti ephebo.i.ado lescenti quē ipsa occiderat : ephebus dr̄ adolescēs & ē græcus sermo:nā em ad & ηφη pubertatē significat: sed pp dasseā.π.uertit̄ i φ. Sæpe ēt caris:nec suorū co gnatorū corporibus pepcit. Cognato i fu.pro i funer̄ cognatorū. Caris:q̄ ipsi cara eē debebāt qa sanguine cōiūcta erat. Atq̄ oscula:rustica satis:nā dū osculare tur aliquē:dētibus narē secabat. Ora laxa:qa mordēs labra abscidebat: & dētes appebāt. Sicco.g. qa mor tuū. Præmordēs:circūmordēs. Gelidis imur.la.qa mordēs liguā rapiebat:& imurmurabat q̄si mādata dare ad iferos. Hācut fama loci:postq̄ cœpit Sextus Pō.audire uulgata fama:q erichtho cæteris uenificii arte pstabat hāc p cæteris audire cōstituit:& aliquot comitibus huius sceleris sēcū sūptis q̄siuit:ubi nā ha bitar̄ soleret iuēitq̄ eā iter busta & sepulchra mortuo rū tpe noctis. Alta nocte.i.itēpesta. Sub nra tellur̄: .i.ad ātipodas:nā quo tpe meridies:ē apud antipodas hic ē media nox. Fidi scelerū:cū huius sceleris mistri sexti moniti eēnt locorū ubi hitabat:iter busta mor tuorū cōspiciētes:uiderūt illā sepulchro quodā isistēr & stati illā adiēr. Suetū.s.sceleribus q̄bē erat dūs. In caute:i crepidine saxi. Aemus:mōs thessaliæ & incur uus & lōgus usq̄ i thraciā. Illa magis:cogitabat noua caria q̄ nullis aīa unq̄ magis cognita fuerāt. Magis: magis ueneficis. In usus.i.ad detestabile & iauditū sce lus. Nāq̄ timēs ne mar.carmē huiusmōi faciebat:ne bellū ciuile posset ex agris philippicis discedēr:ut hēet ei piā mortuorū ossibusq̄ eorū & mēbris uterer̄ i ue neficiis suis. Va.mutabilis. Aema.dis:ē forma patro nymica p gētili. Succis.herbarū. Suas.i.l usū suū. Ca dauera regū:si bellū hic gerer̄:multi Reges cæsi cadēt quorum capita & manes multo potentiores erūt ad ueneficium q̄ priuatorum hominum & humillum.

Abrasitq̄ cruces:percussaque uiscera nimbis
Vulsit:& incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus chalybem:nigrāq̄ p artus
Stillantis tabi saniem:uirusq̄ coactum
Sustulit:& neruo morsu retinente pependit:
Et quodcunque iacet nuda tellure cadauer
Ante feras uolucresq̄ sedet:nec carper̄ mēbra
Vult ferro manibusq̄ suis:morsusq̄ luporum
Expectat siccis raptura e faucibus artus:
Nec cessant a cæde manus:si sanguine uiuo
Est opus erumpat iugulo qui primus aperto
Nec refugit cædes:uiuum si sacra cruorem
Extaq̄ funereæ poscunt trepidantia mensæ
Vulnere si uentris non qua natura uocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris:
Et quotiens sæuis opus est:ac fortibus umbris
Ipsa facit manes hominū: mors omnis ī usuē.
Illa genæ florem primæuo e corpore uulsit.
Illa comam leua morienti abscidit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris:atq̄ oscula figēs
Truncauitq̄ caput:compressaq̄ dentibus ora
Laxauit:siccoq̄ hærentem gutture linguam
Præmordens:gelidis ifudit murmura labris.
Arcanumq̄ nefas stygias mandauit ad ūbras.
Hanc ut fama loci pompeio prodidit alta
Nocte poli:titan mediūque tempore ducit
Sub nostra tellure diem:deserta per arua
Carpit iter:fidi scelerum suetiq̄ ministri:
Effractos circum tumulos:ac busta uagati
Conspexere procul prærupta i caute sedentē:
Qui iuga deuexus pharsalica porrigit æmus
Illa magis magicisq̄ deis incognita uerba
Tentabat:carmenq̄ nouos fingebat in usus.
Nanq̄ timens ne mars aliū uagus iret i orbē
Aematis:& tellus tam multa cæde careret:
Pollutos cantu dirisq̄ uenefica succis
Cōspersos uetuit trāsmittere bella philippos.
Tot mortes habitura suas:usuraq̄ mundi
Sanguine cæsorum truncare cadauera regū

Hesperiæ gentis:uidelicet ut Ro.nemo referatur ĩ patriam. Hic ardor:solus:ĩ hoc uno tantum mens eius ĩtẽta erat. Quid corpore magni:qd de pompeio magno:qd de cæsare rapiã:nã superabat utrũq; cælum irã. O decus æmonidũ:hæc petitio habet ptes suas nõ oẽs tamẽ:petitio aũt cõstat ex his ptibus:ut honesta sit:ut possibilis habẽs actiõis modũ:& sit remũeratio:ut Vir.æole nãq; tibi c iuũ pr atq; hoiũ rex:illic posuit oẽs ptes sed nõnulla hic desiciũt. Potes:ostẽdit possibilitatẽ. Potes maiora:ergo ẽt miora qa si potes naturã & rex cursum mutarẽ ĩ toto orbe:ergo potes fata pãdere. Vẽtura deuertere cursu.i.potes eorũ fata & seriẽ cãrũ puertere ne causæ suo ordie pcedãt. Nõ ultima turbæ: ostendit honestatẽ:qa hoc petit nõ ĩfimus homo:nã quãto nobilior ẽ psona q̃ petit:tãto ẽt petitio hõestior. Vel domius rerũ:dũ ĩcerti sũt exitus timo:sed postq̃ nouero qd futurũ sit:desinã timerẽ:siue illud bonũ:siue malũ. Dominus:pater meus uicerit. Hæres:si uictus fuerit. Hoc iuris:hãc potestatẽ. Ne subiti.i.uelis nobis hãc ptãtẽ eẽ ut ĩtelligã futurorũ casum:sed iã desinet eẽ casus. Aut numia tor.nunc modũ petitiõis ostẽdit:nã q miora uult ĩpetrare maiora petit:sic Vir.Incute ui uẽtis:submersasq; obrue puppes. Numia torq;.i.coge deos supos:tibi futura pdicere:si nõ uis supos:salutẽ coge ĩferos. Mãibus:subaudi a.i.ab umbris inferis. Iamq; uo.i.euoca mortẽ ipm ut uera dicat tibi eorũ q̃ peto. Quos petat:an partẽ meũ:an Cæ. Nõ humiles labor ẽ.q̃si loco remuneratiõis:si hoc mihi pstiteris:rẽ efficies tuo noie dignã:ut dicaris tãti belli exitũ pdixisse. Humilis labor.i.nõ spectat ad humilẽ psonã labor hic pdicẽdi fata tãti belli. Vel tibi:q̃uis pricipi ueneficarũ. Quo.i.ad quẽ finẽ:i quã ptẽ. Præpõderet.i.iclinet. Alea fati.i.fortũa:& ĩcertus rerũ euẽtus.

Sperat:& hesperiæ cineres auertere gentis:
Ossaque nobiliũ tantosq; acquirere manes
Hic ardor solusq; labor:quid corpore magni
Proiecto rapiat:quos cæsar inuolet artus:
Quam prior effatur põpeii ignaua ppago.
O decus æmonidũ populis quæ pãdere fata
Quæque suo uentura potes deuertere cursu
Te precor ut certum liceat mihi noscere finẽ
Quem belli fortuna parat:nõ ultima turbæ
Pars ego romanæ:magni clarissima proles:
Vel dominus rerum:uel tanti funeris hæres
Mens dubiis percussa pauet:rursusq; parata ẽ
Certos ferre metus:hoc casibus eripe iuris.
Ne subiti cæciq; ruant:uel numina torque:
Vel tu parce deis:& manibus exprime uerum.
Elysias reseratã sedes:ipsamque uocatam.
Quos petat e nobis mortẽ tibi coge fateri.
Nõ humilis labbor ẽ: dignũ q; quærere cures
Vel tibi.quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ
Thessalis:& contra:si fata minora moueres.
Pronũ erat o iuuenis:quos uelles inqt i actus
Inuitos præbere deos:conceditur arti
Vnam cum radiis presserunt sydera mortem
Inseruisse moras:& quamuis fecerit omnis
Stella senem:medios herbis abrũpimus ãnos.
At simul a prima descendit origine mundi
Causarum series:atque omnia fata laborant.
Si quidquam mutare uelis:unoq; sub ictu
Stat genus humanũ:tũc thessala turba fate⸗
Plus fortũa potest:sed si prænoscerẽ casus ⸗mur
Contentus facilesq; aditus:multiq; patebunt

Impia lætatẽ:rñdet erichtho:o sexte iqt:fata miora (si uis)mutarẽ possimus:maiora aũt nulla arte mutari possunt.q̃ aũt maiora fata sunt ex itima phorũ sentia trahiẽ:ita enĩ disputãt philosophi.Si nihil sine cã fit:fato oĩa fiũt:ergo cõuincitẽ nihil fieri sine cã:sed nihil sine cã fieri:nec Epicuro:nec ulli philosophico placet:nã id credere esset absurdũ:sed multũ ĩterest inter cãs fortuito:uel forte egressas:& iter cãs inter se cõnexas & efficiẽtiã naturalẽ:uerbi cã qd ita pmittiẽ : uerũ ẽ descẽdat ĩ Academiã carneades:nõ sine casus:sed ex causis fortuito egressus:nõ a naturæ necessitate manãtibus:dicit autẽ genera cãrũ distingui aliæ inqt ppetuæ sũt:& principales:aliæ uero adiuuãtes:& pximæ q̃re cũ dr oia fato fieri causis ãtecedẽtibus.hoc uult ĩtelligi:nõ pfectis & principalibus causis ãtecedẽtibus: sed adiuuãtibus:qbus pmissis facile ẽ ĩtelligerẽ fata maiora & miora:fata maiora sũt quorũ cãæ sũt pricipales & pfectæ:siue æternæ:& a naturæ necessitate manãtes.At uero fata miora sũt:quorũ cãæ sũt adiuuãtes & pxiæ uel fortuito ãte egressæ:& id ẽ q; ait Luca. Si moueri.i.mutari peteres. Fata miora.i.q̃ ptinẽt ad singulas q̃sq; psonis. Cõcediẽ arti unã cũ radiis:& iã si stellæ iqt aliquẽ cogũt mori:possumus carminibus differre mortẽ:& ecõtra:& hæc sũt fata miora. Vnã mortẽ p unius mortẽ:at uero unius ipii cladẽ carminibus euertere nõ possũ:nã nõ ea uerterẽ possumus:q̃ sũt a pfectis causis:& a naturæ necessitate manãtibus:sed unius mortẽ euerterẽ possumus a causis adiuuãtibus. In se.m.i.differre. Radiis:cõstellatiõe. Et q̃uis fe.ois:ecõuerso q̃uis sub stellis natus sit ialiqs:q̃ lõgiorẽ uitã ptendant:possũt tamẽ carminibus uitã interrũpere:ẽt si sub stella saturni natus eẽt q̃ ptendiẽ tribus saturnis.i.usq; ad nõagesimũ annũ. Ad si.sed nõ possumus seriẽ illã causarũ æternã mutarẽ:cũ causa ex casua pẽdeat:ea ẽ ex oi æternitate ueritas sempiterna. Vno sub ictu stat ge.hu.uidelicet quãdo nõ ad unũ causæ spectãt:sed ad oẽs sicuti fatũ de quo nũc petebat.Sextus qd ad uniuersũ terrarũ orbẽ ptinebat. Plus for.põt.s.q̃ carmia nra. Sed si p.ca.qa dixerat posse illã ea ĩ melius mutarẽ q̃ admiratiõi futura eẽnt. Respon.quædã mu.posse q̃dã nõ:sed quãdo satis habes prænoscere futurum:siue illud prosperum fuerit:siue aduersum: hoc tibi facile facere possumus. Prænoscere contentus:quid futurũ sit:& nõ mutare:quia omnia coguntẽ ad id quod petimus obsequi.

Ad uerum:tellus nobis ætherque chaosque
Aequoraq; & cãpi rhodo peiaq; saxa loquẽt.
Sed pronum:cum tãta nouæ sit copia mortis
Emathiis unum campis attollere corpus:
Vt modo defuncti tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce sonent:ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra.
Dixerat.& noctis geminatis arte tenebris
Mœstũ tecta caput squalenti nube pererrat
Corpora cæsorum:tumulis proiecta negatis.
Continuo fugere lupi:fugere reuulsis
Vnguib9 impastæ uolucres:dũ thessala uatẽ
Eligit:& gelidas læto scrutata medullas
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit: & uocem defuncto ĩ corpore quærit.
Fata peremptorũ pendent iam multa uirorũ:
Quem superis reuocasse uelit:si tollere totas
Tentasset campis acies:& redere bello
Cessissent leges erebi:monstroq; potenti
Extractus stygio populus pugnasset auerno.
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit:& inserto laqueis feralibus unco
Per scopulos miserũ trahitur p saxa cadauer
Victurũ:montisq; caui quem tristis erichtho
Damnarat sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul a ditis cæcis depressa cauernis
Impræceps subsedit humus:quã pallida pnis
Vrget sylua comis:& nullo uertice cælum
Suspiciens:phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ:pallẽsq; sub antris
Longa nocte situs:nunq̃ nisi carmine factum
Lumen habet:non tenareis sic faucibus aer
Sedit iners:mœstum mundi confine latentis:
Ac nostri:quo non metuant emittere manes
Tartarei reges:nam quãuis thessala uates
Vim faciat fatis:dubiũ est quod traxerit illuc
Aspiciat:stygias:an q; descenderit umbras.

Tellus:uidelicet geomantia. Aether:aeromãtia. Chaos:confusio rerum idest necromantia. Aequora: hydromãtia. Cãpi:adhuc ad geomãtiã spectat geomãtia ẽ diuinatio q̃ signis qbusdã ex terra designatis deprehendit a γαια id ẽ terra μαντεια diuinatio:hydromãtia q̃ fit per aq̃ colorem siue illa fuerit alba:siue nigra siue sanguiolẽta υδωρ aq̃:aeromãtia q̃ fit p ætherẽ:ut p fulgura:uẽtos:& cætera huiusmodi. Rodopeiaq; saxa:uidelicet p necromãtiã q̃ fit per cadauera:q̃ inferis excitant̃:nã νεκρος mortuus τονεκρον cadauer significat.

Pronum ẽ.i.facile. Attollere.suscitare unũ corpus eorum qui recenter cæsi sunt. Nouæ mortis: recenter occisorum. Sonent:loquantur. Plena:integra. Ne membris sole pustis:nam si diu terræ cadauer iacuisset:& arridius factũ esset p arterias uox clara exire nõ posset. Dixerat:accīcta ẽ ad rẽ exequẽdã:& multa nube circũdata nauigari cœpit p corpora cæsorũ:ut idoneũ unũ excipet & deligeret. Squalẽti:nigra & tetra.

Negatis tumu.qa insepulta iacebãt. Lupi:qui illuc uenerant ut cæsorum corpora dilaniarent. Impastæ uo.quæ iã unguibus cadauera lacerauerãt:statim relictis cadaueribus abierũt. Vatẽ.i.eligit mortuũ: futurum uatem:dum ab iferis excitat eius animam.

Et gelidas leto:cũ diu scrutata eẽt:tandẽ iuenit mortuum quendã:q pulmonẽ integrũ & illæsum habebat:per quẽ uox clarior emittitur. Vocem de.idest unum corpus defunctum iuenit:qd posset emittere: uocem anima eius ab iferis excita. Fata pemptorũ: animæ mortuorũ omniũ q cæsi campis iacebant: dubitabant quẽ nam ex ipsis Erichtho uellet ab inferis exuscitare. Pendent:idest dubitant. Superis:idest ad supos. Si tollere totas:idest suscitare:quia sciebãt: si uoluisset illa potuisse oẽs suscitare:ut iterũ pugnarent. Cessissent le.e.leges iferorũ sunt:ut q semel ad iferos descẽderit nunq̃ ide reuertatur. Mœnstroq; potẽti:monstrum appellat Erichtho:potius q̃ hominẽ.

Electũ tandẽ:describit locum i quem cadauer illud traxerit unco:& mirĩ idoneũ suæ arti locũ delegit:ubi necromantiã exerceret. Feralibus:ueneficis. Vnco iserto.s.iugulo. Miserũ:qa uicturũ iterum. Dãnarat:bene dixit:qa locus ille dãnatus dicebat̃:ubi dira sacra exercebant̃. Haud pcul a ditis:topothesia ẽ.i.ficta loci descriptio:describit.n.locũ quo magicas artes Erichtho exercere solebat:pserti cũ per necromãtiã exciret ab iferis umbras:ut suscitato corpoř futura pdiceret:dicit aũt locũ adeo psundũ suisse:ut nõ lõge eẽt a diis mãibus. Cæcis:obscuris. Depssa: humilis.

Pallida:opaca. Taxus:arbor ẽ q̃ in umbrosis nascit̃ locis:ferẽs lethales baccas:qbus uenenũ i ẽ:Sũt q hinc toxica putãt appellata:deq̃ multa Pli. Taxus opaca.i. dẽsa:& ẽ numerus p numero. Peruia phœ.qa adeo arbores dẽsæ sũt:ut radii solis eo penetrar̃ nõ possint

Nullo uertice cælũ:qa in ãtro adeo depssæ sunt arbores ut aciẽ suspicere nequeãt. Mar.i.squallidæ & sordidæ. Palẽsq; sub ãtris:i iteriori pte huius cauernæ ẽ situs:Situs pprie:dicit̃ imundita:q̃ nascit̃ i locis humidis.& lãuginis speciẽ imitat̃. Nocte.i.tenebris. Nõ tenaris: dicit nõ eẽ tã tenebrosum aerem in faucibus tenari montis laconicæ:qua dicitur esse descensus ad inferos:q̃ illic. Aer iners:crassus. Mundi latentis: inferorum. Ac nostri:idest superorum:dicit ibi esse confinia superi & inferi aeris. Confine mœstum: idest terminus tristis. Quo nõ metuãt:locus ille adeo tenebrosus est:ut nihilominis eo ueniant umbræ inferorum:quæ in tartarum descendere solent:est ergo is locus tartaro similis. Tartari reges:ut pluto & proserpina:nam & Regẽ & Reginã dixit. Nãq̃uis thessala: q̃uis eni cõtra uoluntatẽ deorũ iferorũ aĩas excitet:illic tamẽ incertũ ẽ iuuant ne:an mortui sint:uel qa q̃uis ab iferis excitent̃:tamẽ adhuc ad iferos descendũt:uel qa adeo obscurus locus ẽ:ut adhuc apud iferos eẽ uideat̃.

Discolor:& uario furialis cultus amictu
Induitur:uultusq; aperitur crine soluto
Et coma uipereis substringitur horrida sertis:
Vt pauidos iuuenis comites:ipsumq; tremētē
Conspicit exanimi defixum lumina uultu:
Ponite ait trepida conceptos mente timores.
Iam noua iam uera reddetur uita figura:
Vt q̄uis pauidi possint audire loquentem.
Si uero stygiosq; lacus:ripamq; sonantem
Ignibus ostendam:si me præsente uideri
Eumenides possent:uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens:& uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuētes cernere manes?
Pectora tūc primū feruenti sanguine supplet
Vlneribus laxata nouis:taboq; medullas
Abluit:& uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscet̄:non spuma canū q̄bus unda timori ē.
Viscera non lyncis:non duræ nodus hienæ
Defuit:& cerui pasti serpente medulla.
Non pupim retinens euro tendente rudentes
In mediis echeneis aquis:oculiq; draconum.
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Nō arabum uolucer serpens:innataq; rubris

Discolor & uario:describit nunc habitū Erichthonis:quo se parauit:ut umbrā excitaret ab īferis. Furialis.i.similis furiæ. Induit̄:ab Erichtho. Vuultu apī.ostēdit̄. Crinie re.i.relecto itegꝛe. Vt pauidos iu.co.erichtho cū se ostēdisset eo habitu quo solet cū cadauerꝫ excitat umbras:uidit Sextū Pō.cū comitibus terrore pcussū:quē reprahendēs allocuta ē. Iā noua:iā hic quē mortuū iacere uidetis excitabit̄:& uiuere īcipiet. Vera:uersus hic est p pēthemimerim:nā sic iūgit̄:Noua simul & uera uita. Vt q̄uis.p.multo magis itrepidi. Si uero styg.arguit Sextū Pom.comitesq; suos ignauiæ:dicens si ego possū cernere oculis meis eumenidas. Plutonē.Proserpinā.Cerberꝫ tricipitē:& monstra īferorum oīa:quis tantus pauor aīo uestros occupat:ut timeatis umbrā ab inferis excitatam uidere? ordo ē:o ignaui metuentes cernere manes q̄s timor. Ripāq; so flu.i.flegethōtē.nā flu.ē īferoꝝ sic appellatus:q̄ totus igneus sit:φλεγειν significat ardere. Eumēides:diras significat:quas alio nōie furias appellant κατα ευφημισμον:nā ευμενης beniuolū significat q̄ sint oībus maliuolæ. Colla colubris:quod circa colla cerberi serpētes sint. Gigantes: dicit titanas ausos bellū īferre ioui quod de cælo Iuppiter ad īferos fulminauit:& cathenis ferreis manus post terga reuinxit.

Si me.p.ui.iō nec paueretis uidere eumenidas quia p̄sentia mea nihil uobis mali auderēt īferre. Manes:umbras:nō deos īferos. Pectora tū pri.dicit qd fecerit Erichtho ut p̄paret cadauer qđ eēt aptū recipe animā. Sāguine fer.s.uictimæ. Vulneribus no.qa uulnera fecit ut irrūpere posset sanguis. Tabo:sanguie.

Lunare.i.spumā lunæ:qa (ut antedictū) lunā de cælo ētractā nō prius redire dimittebāt q̄ spumā reiiceret:sup herbas:q̄ utebantur ueneficæ. Huc qcqd.s.nō tā facile pōt excitari hæc ūbra ab īferis:sed necesse ē ut multis herbis multisq; aīalibus id fiat q̄ uī habeant magicā. Misce huc.i.pectus huius cadaueris.

Quicqd.f.g.n.s.i.qcqd mōstruosū natū ē. Quibus un.ti.ē.i.canū lymphaticoꝝ:nā lymphatici̇ canes dicūt̄ q uehemēter aquā timēt:lympha aq̄ dr̄:ide lymphaticus canis:cui occursus lymphæ terrorē iniiecit sicut ceritos furore cereris entheatos dicimus. Lyncis:lynces sunt feræ maculis distictæ quoꝝ uriæ coeunt ī duriciē p̄tiosi calculi:qđ p̄sentiētes egestū liquorē illico arenaꝝ cumulis cōtegūt & λυγκουριον dicit̄:at hi quos ceruarios dicimus:cū post longa ieiunia ægre carnes mādere cœperit:ubi qd casu respiciunt:obliuiscuot̄:& īmemores p̄sentis copiæ:eūt q̄situ:quā reliquerēt satietatē Lyncis uiscera aptissima sunt magicis. Nodus hyenæ:animal hoc ē aptissimū ueneficus cæteroꝝ oīum:hyena ē aīal ī Africa cuius collū rigenti spina flecti nō pōt:nisi toto corpore moueat̄:stabulū p̄sequit̄ pastoꝝ & uocē humanā exprimere discit ut astu hominē noctu accitū deuoret:uomitus mentiētes humanos:ut illectos canes deuoret:q si umbrā eius cōtigerint latrare nō possūt:in oculis multiplex uarietas mutatioq; coloris:ī pupillis oculoꝝ nascit̄ lapis hienq linguæ hōis subditus futura p̄dicere facit:ppterea cōuenit magicis:oculos nonnūq̄ cōnuet:gingiuā nō hēt dētē:unius ossis tātūmō hēt:hūc ēt dicūt coire cū leena:& ide nasci mōstꝝ:quod appellat̄ corocotte.Soli. Et cerui pa.ser.me.cerui cū ad decrepitā ætatē uenerit:ueniūt ad cauernas:ubi delitescunt serpētes & naribus attractos p cauernas hauriūt:& ita uenenū illud p uenas diffusū eos reiuuenescere facit. Nō pup.r.echeneis (ut scribit Pli.) pisiculus semipedalis ē:assuetus petris:quo carinis adhærente naues tardius ire credunt̄:ide nōie iposito:nā εχω significat teneo:& ναυσ nauis. Quā ob cām amatoriis quoq; ueneficiis īfamis ē:Et alio loco p seq̄t̄.Ruāt uēti licet & sæuāt procellæ:iperat furori:uiresq; tātas cōpescit:& cogit stare nauigia:qđ nō uicula ulla:nō anchoræ irreuocabili pōdere factæ:ifrenat ipetus:& domat mūdi rabiē:nullo suo labore:nō retinēdo aut alio modo q̄ adhærendo:hunc pisce latini Remorā appellat.q igit̄ Echinū legebāt:duplici errore tenebāt̄ nā & pria syllaba repugnabat:& Echini sūt ex cācroꝝ genere p pedib꜄ habētes spīas:diuersi ab echeneide:d q bus Iuuena.Et semel aspecti littus dicebat echini. Rudētes:qa īflatis ēt uelis p uētū:tamē usq; adeo detiet nauē:ut moueri nō possit. Saxa.i.nō defuit aetites lapis frigidissimus:quē ab extremis orbis ptibus ales Iouis alit custodē nidi:seruatorēq; futuꝝ:quo ualeat pulis dubios auerter̄ casus:nā hic lapis sūmæ frigiditatis ē io hūc suis imiscet ouis:ne qa ipsa aqla calidissima ē:dū ea fouet:decoquat:& pulli nasci nō possint. Sonat:mire dixit nā lapis iste aetites seu gagites itus p̄gnās ē:& quū q̄tias alius uelut ī utero sonat Plin. Volucer ser.i.alatus draco nō defuit:& nascit̄ ī ea pte Arabiæ q̄ ē ultra flu.manufactū:q̄ regio ppe dserta ē īfestātibus feris

Aequoribus custos prætiosæ uipera conchæ.
Aut uiuentis adhuc libycæ mēbrana cerastæ:
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Quo postq̄ uiles:& habentes nomina pestes
Contulit:infando saturatas carmine frondes:
Equibus os dirū nascentibus inspuit: herbas
Addidit:& quicqd mūdo dedit ipsa ueneni.
Tunc uox lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos:confudit murmura primum
Dissona:& humanæ multū discordia linguæ.
Latratus habet illa canum:gemitusq; lupoꝝ
Quod trepidus bubo:q; stryx nocturna que
Qd stridēt ululātq; feræ:q; sibilat āguis:rūt
Exprimit:& planctus illisæ cautibus undæ.
Syluarumq; sonum:fractæq; tonitrua nubis:
Tot rerum uox una fuit:mox cætera cantu
Explicat æmonio:penetratq;in tartara ligua.
Eumenides stygiumq; nefas:pœnæq; nocētū
Et chaos innumeros auidū cōfondere mūdos
Et rector terræ quem longa ī sæcula torquet
Mors dilata deum:styx: & quos nulla meret
Thessalis elysii:cælum matremque perosa
Persiphōe:nostræq; hecates ps ultima : p quā
Manibus & mihi sunt tacitæ cōmertia līguæ.
Ianitor & sedis laxæ qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani:repetitaq; fila sorores
Tractaræ:tuque o flagrantis portior undæ
Iam lassate senex:ad me redeuntibus umbris

ibi tamē pādaci:enielchi habitāt.& opiophagi:iō dicti:qa serpentes comedūt. Aequoribus cu.i.India supio/ri ī rubro mari nascit idica testudo:cuius custos est uipa:& hæc testudo lapidē emittit chelonitem gratū purpureo uarioq; colore nitētē:quē si sub ligua:loto quis gesserit ore:posse magis credit hūc diuinare futura chelōia itē oculus ē idicæ testudinis uel portētosissima magoꝝ mēdatiis.melle.n.colluto ore ipositā liguæ futuroꝝ diuinationē pstare promittūt Pli. Cōche.i.custos testudinis idicæ:q̄ chelonitē lapidē emittit. Cerastæ: serpēs cornutus απο του κερατοσ:a cornu. Mēbrana.reticulū illud qd ď uiuo serpēte abduxerat. Phœnicis: phœnix una auis tātū ē ī arabia nascēs:& cū ad qngētos uenerit ānos:ipsa sibi rogū cōstruit:ex lignis odoriferis:ut ex cinamomo:thure:xilobalsamo:& casia: radiisq; solaribus oppositū se supinuicit.iterea rogus flāt:qa ī eū sol ppēdiculariter uerberat:solis radiis accendit & ipsa cū rogo cōburit.Deide uermiculus q̄dā ex ossibus & medulis nascit ex quo alius phœnix renouat. Eoa ara:nā postq̄ phœnix puulus adoleuit pricipio funeri priori iuxta reddit:& totū dfert nidū prope pāchaiā ī solis urbē:& ī ara ibi deponit.Pli. hāc arā phœbi eoā dicit Luca. Viles & ha.no.i.nobiles & ignobiles. Frōdes.i.arboꝝ colligit:& ipsis imurmurabat. Inspuit: ut herbæ nascerent uenenatæ & idoneæ ad ueneficia.Tūc uero his oibus i unū cōgestis q̄ plurimū ualerēt ad cogēdos māes:addidit uoces terribiles q̄ plus uirtū haberēt q̄ herbæ q̄s supra memorauit. Pollētior:potētior. Excātare:ad exorādū deos. Discordia hu.li.nā nō uidebat hūanā uocē emitteret:sed similē aialibus brutis. Trepidus bu.st.aues sūt q̄ tpe solū noctis apparent.q̄ suo cātu sēper malū omē significāt. Feræ:siue lupi siue leōes. Sibilat anguis.i.sibilū emittit q̄lē anguis. Syluaꝝq; so.i.fragorē arboꝝ. Tonitrua nu.i.imitat χαοσ uo. Vox una: idest unius Erichthus uox. Explicat:exprimit. Tartara:tartarus ē locus pfūdior iferoꝝ ubi gigātes uincti tenēt q bellū Ioui itulerāt: nullū reliquit ex diis quē destabilis & sacrilega mulier nō iuocaret. Stygiūq; ne.nā nihil habēt iferi sæuius: nihilq; imanius Thesiphone.Megera:& Alecto. Chaos.i.o erebe nā chaos cōfusio ē elemētoꝝ oium:apd iferos uero nō discernūt elemēta:sed cōfusa sūt pp obscuritatē. Innumeros mū.qa ex chao oia nata sūt secūdū Hesio. Rector:o pluto. Torquet:cruciat. Mors dilata.i. prohibita.i.qa imortales sūt dii:iō cruciaris. Styx:p quā dii iurare timēt. Thessalis ely.qa sunt sacrilegæ & pollutæ thessalicæ oēs mulieres:iō ad elysios cāpos nō descēdūt. Persephone.i.o proserpia απο περσεφονη græcū ē. Cælū matrēq; po.secūdū fabulā dixit qa proserpinā apud Aetnā mōte a Pluto.rapta ad iferos descēdit:ipsāq; matrimonio sibi cōiūxit Pluto:& eā erebi reginā fecit:Mater Ceres cū eā diu q̄sisset: tādē idicāte arethusa cognouit eā a Pluto.raptā uenit igit ad Iouē q̄rēs qd sibi facere iuberet:respōdit:si nihil apud iferos gustasset:reduceret.si ipsa uellet:mr ad Plutonē cū uenisset:eiq; mādata Iouis exposuisset:prio qdē q̄siuit nū redire uellet ad matrē:illa negauit:ex quo cognitū ē illā libēter apud iferos manere:deinde scire uoluit: nunquid aliqd gustasset:cū nō iueniret aliqd gustasse :ascalaphus idicauit ipsā comedisse septē grana mali pūici: ut redire nō posset.Vir.Nec repetita seq curet proserpia matrē. Cælū:qa noluisti i cælū redire:unde Iuppiter pcepit ut sex mēsibus i cælo apud matrē eēt.& totidē apud iferos cū Plutōe & hoc ē q luna uno quoq; mēse crescit & decrescit usq; ad ānū.vi.mēsibus apd nos:& totidē apd ātipodas. Pars ul.qa prīa ps pserpinæ ē lūa secūda ē diaua ultīa uero pserpina siue hecate ē ī iferno. Nræ he.i. pserpiæ deæ īfernæ. Nræ.i.q̄ pest nris in cātationibus.Cōmertia lin.i.coloquia cū diis inferis. Ianitor.i.cerbere q custos dicit portæ inferi. Sedis la.lati regni iferoꝝ. Sæuo cani.idest tibi ipsi. Viscera.nam dicitur recumbere cadaueribus mortuorum:& carnibus eorum uesci nam cerberus dicitur quasi κρεοσβοροσ.i.carmen uorans. Sorores.i.parcæ:uidelicet Lachesis.Clotho: Atropos. Fila:scilicet reuiuiscentis ideo repetita dicit quia iterum uicturus erat hic iuuenis quē excantabat. Flagrantis undæ:idest ardentis flegethontis. Portitor:charon.Virgi. Portitor ille charon. Iam lassate senex significat se umbras sæpius ab iferis excitasse:quia dicit charonta lassatum eē referēdo umbras q̄s ipsa ad corpora reuocauit: Si uos satis:nūc honestā petitionē ostendit qa bene merita ē de diis oibus.

Nefando: sacrilego execrabili. Si nūq̄ hæc car. s. & si nūq̄ carmīa & p̄ces uobis facio: qn prius carnes hūanas deuorauerī: ordo ē pete p̄cis. Fibræ: sūt uene iecoris. Si pectora ple. si occidi & immolaui uobis grauidas mulieres. Si laui. s. p̄secta ipsaꝶ mulieꝶ calido cruore. Profecta dicūt maiora iestia q̄ alio noīe dicūt extaxeo q extēt. eminēat supra alia: & dicūt a prosecādo. qa prius secta aris reddūt. Vir. Lācibus & pādis fumātia reddimus exta. Si qs q̄ ue. & si ego sæpe imolaui uobis iſātes & coꝶ capita obtuli qa adhuc uicturi erant.

Nō i tar. nūc ostēdit possibilitatē: dicit. n. facile eē aiam: q̄ pauloante deicēderit ad iferos remitti posse. Tartarus locus iferoꝶ p̄sūdior nā tartarus p̄turbatus atq̄ cōfusus dr̄ ταρατττω significat p̄turbo: eo q i profūdiori loco p̄turbata sūt oia. Mō pauloāte. i. poscius.

Exaudite precesn: si uos satis ore nefando
Pollutoq̄ uocorsi nunq̄ hæc carmina fibris
Humanis ieiuna canois: si pectora plena
Sæpe dedi: & laui calido profecta cerebro.
Siquis q uestris caput extaq̄ lancibus infās
Imposuit uicturus erat: parete precanti.
Non in tartareo latitantem poscimus antro:
Assuetamq̄ diu tenebris: modo luce fugata
Descendentem animā: primo pallentis hiatu
Hæret adhuc orci: licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura semel: ducis omnia nato
Pompeiana canat nostri modo militis ūbra
Si bene de uotis ciuilia bella merentur.
Hæc ubi fata: caput spumātiaq̄ ora leuauit:
Aspicit astantē proiecti corporis umbram:
Exanimes artus: inuisaq̄ claustra timentem
Carceris antiqui: pauet ire i pectus apertum:
Visceraq̄ & ruptas lethali uulnere fibras.
Ah miser extremū cui mortis munus iniquæ
Eripitur: non posse mori: miratur erichtho
Has fatis licuisse moras: irataq̄ morti:
Verberat immotum uiuo serpente cadauer.
Perq̄ cauas terræ quas egit carmine rimas:
Manibus illatrat: regniq̄ silentia rumpit.
Tisiphone: uocisq̄ meæ secura megæra
Non agitis sæuis erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iā uos ego nomine uero
Eliciam: stygiasq̄ canes in luce suprema
Destituam: per busta sequar: p funera custos
Expellam tumulis: abigā uos omnibꝰ urnis.
Teque deis ad quos alio procedere uultu
Ficta soles hecate: pallenti tabida forma
Ostendam: faciemq̄ erebi mutare uetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere quæ te
Contineāt ǣtnæa dapes: quo fœdere mœstū

Luce. uita. Prio hia. i. introitu. Has ex. qa cū nōdū puenerit ad locū destiatū ēt si reuocata fuerit nō p̄teribit leges erebi postq̄ huc uenerit. Ad māes ue. nōdū. n. ad iferos puenerat. Nr̄. i. m. s. huius cadaueris: q̄ pauloante nr̄ miles erat q̄ū seip sā facit comitē Pom.

Si. b. de. uo. q. d. bene merēt nā bellis ciuilibus multi occidēt q faciēt ut multaꝶ umbraꝶ domini sitis: & ē loco remunerationis. Hæc. u. s. hæc ubi dixit erichtho sustulit oculos: & uidit animā huius infelicis cadaueris q̄ hærebat stans & tiebat igredi corpus suū neq̄. n. tētare uolebat repetere id q antea sibi molestū tētauerat: uidelicet. ut denuo moreref. Spumantia: qa tāq̄ isana & rabie plena ore spumā euomebat

Proiecti: mortui. Inuisa. c. s. corpis: nā nostꝶ corpus nihil aliud ē q̄ aiæ claustꝶ. Vir. clausæ tenebris & carcere cæ. Antiq car. corpis. i quo diuhitauerat: hic ē q a græcis corpus δεμας dr̄ q̄si δεσμος. i. uicūlū aiæ: & alio noīe σωμα q̄si σημα. i. sepulchꝶ aiæ. In pe. ap. nā illud appuerat ut ueneficii genera multa infūderet q̄ supra cōmemorauit. Ruptas. i. uulneratas. At mi. q̄si Luca. ifelicē umbrā illius cōmiseratur q̄ nō pōt id cōseq: qd ia assecuta fuerat: uidelicet mortē quoniā corpus repetere cogit. Extremū munus: s. mortis q̄ maloꝶ oium finis ē. Miraf eri. q̄ carminibus usa fuerat acrioribus qbus facile manes cogeret: pati nō poterat sine admiratiōe hāc tarditatē: ut umbra nō auderet aut nollet igredi corpus: ergo exarsit & icidit ira. Fatis. i. pcis hoc loco fata pcas appellat: neq̄ ē q̄sq̄ poeta usus tā late huius nois significatu. Moras: q̄ moratæ fuerūt hāc aiam ī corpus suum remittere. Irata mor. q̄ nō pmitteret hāc aiam corpus igredi: cœpit uno serpēte cædere cadauer. Rimas ca. i. scissuras terræ q̄s ipsa carminibus suis apuerat ut quos uellet māes alloq̄ref & imurmurare cœpit. idignatiōe cōcitata. Illatrat: nō loq̄f: qa uox eius potius latratus erat q̄ hūanus sermo. Regniq̄ si. ru. qa uox eius ad iferos penetrās itterrūpebat silētiū: qd apud iferos ppetuo māet. Secura. i. negligēs ut Vir. Securus armoꝶ germāæ. Agitis agitatis. Per ina. p uacuū: nā īnanē erebū appellauit ubi oia sine corpe sūt & oē qd sine corpe ē locū nō occupat. Noie ue. i. proprio: nā iratus nō appellat pprio noie superioresſicut apd Vir. iu. ge. Mē cyrenæ mr̄ & te crudelē noie dicit. Vero: nō dicā uos eumēidas: sed pprio noie cōpellabo. Elicia: extrahā. Sty giasq̄ ca. qa cāes ifernæ estis: uos destituā. Et genere muliebri cāes dicūt furiæ. Luce sup. q̄ uobis iuisa ē. nā semp ī tenebris iferoꝶ hitaf ꝯsueuerūt. iō nō possūt hāc lucē sustiere. Per b. nec dimittā uos ī mortuoꝶ sepulchris hitaf: q̄ sedꝭ gratior ē uobis. Expellā. p̄seq̄r uos quocūq̄. Abigā: excludā sepulchris. Teq. d. o p'erpia ostēdā te pallidā & d formē q̄lis eē soles ad inferos: nō cū redis ad supos: ut domina cæli eē uidearis. Tabi. marcescēs: unā seq̄f extre liquo corpus qd marcescit pallorē cōtrahit. Ficta. nō uerā sed simulatā te soles ostēdef. Faciē ere. s. cogā te nō ꝯmutari posse. Elloq̄r i. dicā ēt q̄ cā apd iferos stāf dilecteris & qbꝰ dapibꝰ illecta i dexit noluisti. Aetnæa: s. apd ætnā mōtē a pluto. rapta. Eloq̄r: effabor declarabo. Dapes. nā cū legē iuppiter imposuisset. ut rediret ab inferis si nihil gustasset. Ascalaphus indicauit eā septē grana mali punici degustasse. Fœdere. s. cōiugii. quia

matrimonio confœderata erat. Vel fœdere:idest lege:non ita conuenerunt pluto coniunx & mater ceres:ut
sex mēsibus apud inferos esset:& totidē i cælo. Noluerit re.hoc irata fingit erichtho qđ cerere poduerit re/
uocare ad supos filiā.quæ iā teterrimi plutōis cōcubitū passa fuisset. Contagia.i.cōcubitū. Tibi pessime mū
di:arbiter & tu o pessime pluto faciā dehiscere terrā:ut repēte ad iferos descendat lux solis:qua oppressus ne/
scies quid agere debeas:sicut Virg.trepidentq; imisso lumine manes. Titana:solē nepotē titani. Paretis.:cū
hæc dixisset:umbra morabaᵗ adhuc ingredi corpus:tūc indignata uoce clamauit parentis an necesse est uocē
deū illū quo qđē uocato semp terra cōcutiᵗ. Nunq̄
nō.i.semp. Quo uoca.Demogorōtē significat: mul
ti dicū t p hūc Dæmogorōtē intelligi animā mūda/
nā:q̄ uegetat omnia:q omnibus naturis ppolita ē:de
cuius semine firmamentū:solē & lunā:& stellas na/
tas eē dicebāt:& hoc secūdū Seruī.sed secūdū theocle
tē:philosophi dicunt demogorōtē eē reg omniū &
deog principē:genitorē terræ erebi: & pcag a .9xis
cōnsapiēs: qa intelligētiā maximā reg omnium ha
beat. Gorgona:nā γοργοσ interptaᵗ stupor: unde
medusa:& sorores iterptanᵗ stupor q̄s q aspexrit: fin
giᵗ in lapides fuisse cōuersos q p nim ia pulchritudi
ne eag obstupescebāt & q̄si saxa rigebāt: q āt hic dæ
mogorō cernat gorgōa aptā:significat eū manifestū
stuporē diuinitatis eē nā nullus ē q diuinitatē cōphē
dere possit pter deū q illā intelligit. Aptā:sibi aliis ue
ro occultā. Gorgōa.i.diuinitatē obstupescēdā. Ver
beribusq; su.t.c.e.idest supbiā dæmonū: nam poetæ
his fabulis ēt ueritatē occultarūt:nā q omniū deog ē
deus supbiā dæmonū castigat. Trepidā:q̄tū qdē pti
net ad deū:nā supbia nō ē trepida: immo audax:sed
respectu dei a quo puniᵗ ē trepida:nā scitis quomō e
cælo supbi angeli eiecti fuerūt:unde ipse de se Apol
lo ita respōdit:cū q̄rereᵗ q̄s eēt coactus ē respōdere:q
p terrā & fūdū ambulāt infatigabiles domāᵗ sub fla/
gello iouis. Indespecta te.uo.q.t.i.q oia cōtinet.s.la/
titudinē altitudinē & profūditatē & a nullo cōtineᵗ.
Tartara.i.pfūditatē quā uos despiceē & itelligeē nō
potestis o dæmōes. Indespecta:nō despecta a uobis
q̄ nō potestis aspicere. Supi:uidelicet uos estis exclu
si ab illa pfūditate & abisso diuinitatis. Stygias q.p.
un.i.q nulli necessitati astrigiᵗ:nā dii p stygia paludē
iurare timēt:pter dæmogorōtē. Protius:cōtinuo aīa
igressa ē:corpus postq̄ erichtho idignabūda his uer/
bis usa ē ad deos māes. Astrictus.i.cōgelatus. Fouit:
calefecit. Extrēa.i.p extrēas ptes mēbrog. Percus/
sæ.s.a sāguie. Trepidāt.i.mouēᵗ sāguis ifusus i uēas
palpitare cœpit. Et no.& tādē uita totū corpꝰ occu
pauit. Misceᵗ.m.i.mortuo cadaueri cōiūgiᵗ. Medu.
di.s.ab aīa qa iā medullæ & ossa diu caruerāt aīa. Ner
ui.s.cōtracti tēdūᵗ. Nec se.t.c.dicit āt cadauer illud nō
sēsī surrexisse sicuti q uiuūt:sed spēte exiliuit:quēad/
modū si pila terræ icutereᵗ & repellereᵗ a terra. Se
mul:uno tpe. Lumia:qa toruis oculis suspiciebat q̄si attonitꝰ. Distēto ne.i.apto:qa i diuersas ptes itēdebat
oculos. Nōdū sa.facies similis erat iter moriētē & uiuētē:ut nō discerni posset uiueret ne:an mortua eēt. Ri
gorq;:& duricies illa q̄ solet eē i mortuo adhuc remanebat. Mūdo:i mūdū. Astricta.i.clausa. Respōsura da.
cōcediᵗ ut iterrogatus respōdeat. Nā ue.i.& ē remuneratio huius petitiōis q nūq̄ postea ūbra eius a uenefica
aliq̄ muliere ab iferis euocari possit. Immunē:libeg ab artibꝰ thessalis. Exurā.t.m.uerbū sæpe unū duas sē
tētias claudit.sed uni tātūmō cōuēit:ut hoc loco:nā exurā claudit duas snias.s.tali tua mēbra sepulchro:& tali/
bus exurā syluis:sed uni tātū cōuenit uidelicet talibus syluis:alteri uero subitelligēdū ē:uerbū Cōcedā sic maro.
Disce puer uirtutē ex me:ueg q; la.Fortunā ex aliis.s.opta. Stygio.c.i.fer iferna icātatiōe. Nec.u.carmia. Nec
her.s.ueneficag poterūt tuā qetē iterrūpe. Sol:iterrūpe. Læthes.i.obliuiōis:κλαμεπιο λνθοσ significat ob
liuionē dicūt poetæ umbras haurire læthæā aquā:q̄ hausta oium i uita malog:q̄ ppessæ sūt obliuisciᵗ. Tri
podas:nolo iqt mihi respōsa des:q̄lia solet dare apollo:q̄ sēp obscura sūt & icerta:sed canas oia māifesta ut itel
ligi possint. Sors.i.respōsū obscurū. Vates.i.sacerdotes aliog deog:ut Amphirai:& Themidis. Certus dis.
ab um.q cūq; petit scire futura p necromātiā:discedebat hic certus:& nō ambiguus. Fortis:qa nō cuiuslibet

Regem noctis ames:quæ te contagia passam
Noluerit reuocare ceres:tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis titana cauernis.
Et subito feriere die:paretis:an ille
Compellandus erit:quo nūquā terra uocato
Non excussa tremit:q gorgona cernit apertā:
Verberibusq; suis trepidā castigat herynni.
Indespecta tenet uobis qui tartara:cuius
Vos estis superi:stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor:atraq; fuit
Vulnera:& i uēas extremaq; mēbra cucurrit
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ.
Et noua desuetis subrepens uita medullis
Miscetur:morti:tunc omnis palpitat artus:
Tenduntur nerui:nec se tellure cadauer
Paulatim p membra leuat:terraq; repulsū ēt
Erectumq; semel:distento lumina rictu
Nudantur:nondum facies uiuentis in illo
Iā morientis erat:remanet pallorq; rigorque
Et stupet illatus mundo:sed murm ure nullo
Ora astricta sonant:uox illi linguaq; tantum
Responsura datur:dic inquit thessala magna
Quod iubeo mercede mihi:nā uera locutū
Immunem toto mundi præstabimus æuo.
Artibus æmoniis.tali tua mēbra sephulchro
Talibus exuram stygio cum carmine syluis
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum:nec uerba nec herbæ
Audebūt longæ sommū tibi soluere læthes.
A me morte data:tripodas uatesq; deorum
Sors obscura tenet:certus discedat ab umbris

est sustinere manes:nã nisi magnanimus fuerit:terrore nõnunq̃ exanimauit. Dure:inexorãde. Da:dic Vir. Da Tityre no. Fera lo.ipsæ parcæ mihi.futura pdicẽt. Addidit & car.i.immurmurauit carmẽ:quo stati ille p̃sciuit futura:ea p̃ferti q̃ iuuenis Sextus Põ.scire uolebat:& ut sciatis hæc ẽ fictio poetica:nã licet Luca.uideaẽ describere historiã:tamẽ poetico more hæc de Erichtho fingit sicut iferius multa de serpẽtibus Medusæ sed ueritas sic se hẽt:Sextus Põ.nõ mõ nõ adiit erichtho:sed nec id facere poterat:nã Mitylenis cũ puer eẽt adhuc una cũ Cor.matre positus fuit. Mœstũ:nũc dicit qd respõderit cadauer. Tristia nõ eq.i.nũdũ ad eã pte pueni ubi pcæ hitant:a quibus p̃scire futura potueri:nã me reuocasti anteq̃ eas adirent. Aggere.s.fluminis acherontis. Quod tamẽ e cũ.sed qd potui ex oibus umbris cognoui bellũ ciuile istare. Impiaq; æter.q̃ discordia ẽ iter Romãos uiuos eadẽ ẽ inter mães eorũ apud iferos. Elysias alii se.nam pii relictis elysiis mœsti discesserũt:at uero impii relicto tartaro læti cedebãt:ut apparerẽt meliorẽ ptẽ Põ.aduersa fortũa afflictũ iri:at uero deteriorẽ.s.Cæsaris lætari:ex quo facile cognosci poterat uter eoꝝ uictoriã esset habiturus. Alii:ex romãis:uidelicet umbra piorũ. Diuersi:animæ ipioꝝ. Palã.i.manifestũ fecere. Vidi deci.q pro repu.se deuouerũt:& uitã suã incolumitati patriæ postposuerũt: oẽs hi mœstitiã & squalorẽ quendã præ se ferebant. Decios.s.patrẽ qui pro rep.deuouit se bello latino: filiũ q in bello gallico. Animas lu.i.expiatorias:q pro patria & exercitibus Romãorũ quasi piacula se deuouerit. Flẽtẽ ca.reip.amãtissimũ:qui illã a galloꝝ manibus liberauit. Curios:q & ipse pro patria cõtra Pyrrhũ Epirotaꝝ regẽ fortiter pugnauit. Syllã de te.s.q.nãq; syllæ ptes cũ Pom.adolescens:esset armatus defendit qui constructo ualido exercitu uoluntarioꝝ:ad Syllã uenit ad quẽ deserta prope urbe nobilitas omnis se in castra conferebat:partem nobilitatis defendebat Sylla:partem uero plæbis Marius:deinde successerat in ptẽ Syllæ põpe.in partẽ uero Marii Cæsar. Fortuna:q cum antea ipsi fauere consueuisses:nunc mutato uultu sæuire inciperes. Deplorat lybi.Scipio ẽt deplorat filium suũ perituꝝ esse in terris libycis:quas ipse aliquãdo imperio ro.subegerat:& de quibus triumphauerat:nã Scipio cum rege iuba uictus est in Numidia. Scipio.s.africanus. Infaustam sobolem:infelicẽ Scipionẽ socerꝝ Pom. Maior:nã duo scipiones fuerunt scilicet maior & minor uel potius ordo sit:Cato:maior hostis carthaginis q̃ fuerit scipio. Nam cato assidua uociferatione suasit excitandã eẽ carthaginẽ : allatis in senatũ ficubus: historia ẽ nota apd Pli. ita ut deẽ carthago deleta prius cõsilio Cato.q̃ armis scipionis. Cato.s.uticẽsis:q ne Cæsari seruiret sibi mortẽ consciuit. Solũ te cõ.cæteroꝝ qdẽ umbræ oẽs q̃ in cãpis elysiis erant tristitiã p se ferebãt. Solus ãt Brutus lætabaẽ:exquo illud inuere uolebat pgeniẽ suã fata maioꝝ suoꝝ imitaturã:q uidelicet patriã suã liberaret:sicuti ille brutus in libertatẽ patriã asciuit:expulsis tyrãnis.hic ẽ Brutus a quo descẽdit brutus ille q princeps cõiurati ois Cæsarẽ in curia Põpeiana.xxiii.uulneribus cõfodit quo occiso itẽꝝ in libertatẽ patriã rediit : tametsi breui tpe frui licuerit. Depulsis ty.nã exactis regibus tarqniis pp stupꝝ Lucretiæ:prius cõsul fuit Bru. Catilina:seditiosissimus ciuis exultat:qa uidet sui similes uicturos. Fractisq; cathẽis : quia cathẽis ad inferos erat ligatus tenebaẽ. Mariiq; tru.s.exultãt:hi.n.seditiosissimi oẽs fuere q cõiurarũt oẽs : ut in historiis leges C.marius bella ciuilia aduersus syllã gessit:& multa milia Romanoꝝ cecidit. Nudiq; ce.q socii Catilinæ fuerunt. Nudi:insepulti:nã unco tracti sunt ad scalas gemonias:& inde pcipitati:honore sepulturæ priuati sũt.

Vidi ego læ.uidi alios seditiõe auctores:inter quos uidi drusos:hoc dicit pp Liu.drusũ tribunũ plæbis:q & ipse seditiosus fuit.cũ trib.ple.eẽt:ut uires sibi acqreret:pniciosa spe largitiõis:plæbẽ ɔcitauit:socios & italicos populos spe amicitiæ Romãæ solicitauit:hisq; adiuuãtibus p uim legibus agrariis frumẽtariisq; latis:iuditia riã quoq; ptulit ut æq̃ pte iuditia penes senatũ & equestrẽ ordinẽ eẽnt. Immodicos:intemperatos:in legibꝰ suis:uidelicet in lege agraria. Gracchos.s.tyberiũ:&.C.Gracchũ leges agrarias ferẽtes:uterq; ãt eadẽ legis cã occisus ẽ.alter qdẽ.s.tyberi a Scipiõe nasica. Alter ue.s.Ca.a Lu.Optio lætabãẽ ãt qa uidebãt suos similes futuros eẽ uictores. Nodis:cathẽis chalybeis. Cãposq;.p.& impii inuadunt pios ut eos cãpis elysiis expellant.

Q uisquis uera petit:duræq; oracula mortis
Fortis adit:ne parce precor:da nomina rebus:
Da loca:da uocem: qua mecum fata loquãẽ.
Addidit & carmen quo quicqd consulit ũbrã
Scire dedit:mœstum fletu manante cadauer.
Tristia non equidem parcarum stamia dixit
Respexi:tacitæ reuocatus ab aggere ripæ:
Q uod tamẽ e cũctis mihi noscere cõtigit ũbris
Effera romanos agitat discodia manes:
Impiaq; infernã ruperunt arma quietem:
Elysias alii sedes:ac tartara mœsta:
Diuersi liquere duces:quid fata pararent
Hi fecere palam:tristis felicibus umbris
Vultus erat.uidi decios:natumq; patremq;
Lustrales bellis animas:flentemq; camillum
Et curios.syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram scipio terris
Infaustam sobolem:maior carthaginis hostis
Non seruituri mœret cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus ũbras.
Abruptis catilina minax:fractisq; cathenis
Exultat:mariiq; truces:nudiq; cethegi:
Vidi ego lætantes popularia nomĩa drusos
Legibus immodicos:ausosq; igẽtia gracchos.
Aeternis chalybum nodis & carcere ditis
Constrictæ plausere manus:camposq; pioꝝ

Poscit turba nocens:regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes:abruptaq; saxa
Asperat:& durum uinclis adamanta:paratq;
Pœnam uictori:refer hæc solatia tecum
O iuuenis:placido manes patrēq; domumq;
Expectare sinu:regniq; in parte serena
Pompeio seruare locum:nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ: ueniet q; miscear omnis
Hora duces:pperate mori:magnoq; superbi
Quāuis e paruis animo descendite bustis:
Et romanorum manes calcate deorum.
Qué tumulū nili:qué tybridis abluat ūda.
Quæritur:e ducibus tātū de funere pugna ē.
Tu fatum ne quære tuū:cognoscere parcæ
Me reticente dabūt.tibi certior omnia uates:
Ipse canet genitor siculis pompeius in aruis.
Ille quoq; incertus:quo te uocet:ūde repellat:
Quas iubeat uitare plagas:q̄ sydera mundi:
Europam miseri:libyamq; asiamq; timete.
Distribuit tumulos uestris fortuna triūphis.
O miseranda domus:toto nil orbe uidebis
Tutius æmathia:sic postquā fata peregit.

Regni posse:Pluto aperit huiusmōi umbras. Aperit:quasi paulo post immensam turbā suscepturus eēt eorum q bellicis ciuilibus pituri sunt. Regni inertis.i.tartari propter aeris crassitudinē. Abruraq; saxa:respicit ad illud quod Virgi.dicit Et te catilina minaci pendentē scopulo:describens catilinā scopulis pendentē ut pœnas daret pturbatæ ciuitatis. Abrupta præcipitia. Asperat.i.asperiora facit ut noua supplicia pparet uenturis. Ad amāta:pro cathenas adamantinas. Victori pœnā.i.ubi pœnis afficiat Cæsarē. Refer hæc solate.conuertit se ad Sextū pōpe.dicens:o Sexte hoꝝ malorum hoc debet tibi esse solatiū non mediocre:q tuorum omniū & tui ipsius umbræ ad cāpos elysios puenie̅t. Domū.i.uestram. Nec glo.p.nec doleas qđ post uos uiuat ipse Cæsar:Nā paulopost ēt uictores morieē. Misceat.pturbet confundat. Oēs du.sicut fuit postea.nā bella ciuilia gesta sunt inter.M.Anto.& Octauiū ab una pte:& Cassiū & Brutū ab altera. Deuictis Cassio & Bruto:tūc Octauius & An.necnō Lepidus inter se ptiti sunt orbē:& p trienniū triūuiri simul cōcordes fuere paulopost discordia orta est inter illos qa Octauiā & Octauii sororē: quā in matrimoniū accepat Anto.repudiauit:Octauius uero bellū mouit aduersus Anto.& apud leucada bello nauali Anto.uictus ē cū classibus prosecutus eū Octaui. Alexādriā usq;. Tādē eū ad mortē coegit. Paruis.b.illud respicit qa Pō.occisus est ab septimo Ptolemæi iussu cōsilio Photini & Achillæ.Et Theodoti: cuius magna apud regē auctoritas erat:& cadauer eius in maris undas eiectū tādē i littore:a Codro sepultus ē sopi sepulchro.Cn.Pom.magni Pom.filius maior in Hispania occisus ē:haud procul a munda: ibi & ipse pauperē sepultūram cōsecutus ē.At uero Sextus Pō.minor natu:in asia apud militū occubuit. Et roma noꝝ ma.imperatoꝝ ro.respexit ad umbras Cæsaris & augusti qui post mortē i deoꝝ numero habiti sūt.

Calcate:inuidiose idest pedibus subiicite Ro.deoꝝ manes:quia uos in campis elysiis habitatis ipsi uero ad inferos detrudentur.licet a roma.tantū dii uocari meruerit. Et ducibus tantū:nō de uictoria iquirē certat:sed de tumulo uterq; enim moriturus ē.q.d.nō meliorē multo fortunā habebit Cæ.q̄ Pō. Qué tu.ni.nā i ripa nili sepultus ē Pō.i cāpo āt Martio:qui iuxta Tyberim est:sepultus ē Cæsar. Tu fatum:quod ad te pertinet ō Sexte. Parcæ:deæ: q̄ apud inferos fata dispensant:dabunt tibi cognoscere mortē tuam. Tibi certior:ficta sunt hæc omnia: Nā nunquam legimus Pom.filio in somniis apparuisse. Genitor canet:diuinabit cuius umbra tibi apparebit:& hæc omnia tibi futura prædicet. Ille quoq; incertus:hoc dicit quia postq̄ Agrippa Octaui Cæ.auspicio bello nauali in Sicilia uicit Sextū Pom.Sextus primo uicit Mitylenas:ubi quodam cū Cornelia a patre suo contra Cæsarem bellū gesturo:adhuc puer repositus fuerat post dies aliquod cogitauit quid facturus esset:primo uoluit tentare.ut se cum Antonio cōiungeret:tā.n.inter Octauiū & Antoni.simultates erāt:sed postq̄ audiuit a Medis cōtra quos exercitū duxerat:Parthisq; fusū: sperauit se illi successorē fore si iterisset:sin āt cū illo ipertū diuisuꝝ. Legatis ad Antoniū missis:simul ad Parthoꝝ regē & i Thraciā & pōtū mittit clanculū cū regulis ituris fœdus:legatis deinde interceptis:& ad Antoniū ductis. Lāpascū p pditionē cœpit:& furniū resistētē fugauit: Nicea quoq; & Nicomedia capta pecuniis potitus ē Terntus deinde ob Titii aduētū:naues icēdit destitutus uero ab amicis:ad Bithyniæ mediteranea se cōuertit:quē Furnius & Titus & Amyntas isecuti sūt:& cū se dedere uellet: Furnio nō admittēte eo amyntæ se cōmittere tētauit:q nec ipse uidebaē suscepturus.Nocte igiē clāculū tētorio egreditur ad mare progressurus:sed Scaūrus qdā trāsuga eius iter prodidit.Tū uero Amyntas illū mille & qngentis eqtibus isecutus ē:ad quē oēs q cū Pōpeio erant transfugerunt:destitutus igiē ab oibus: Amyntæ se ipsum nullo fœdere tradidit quē ille Mileti iteremit:cū & quadragessimū annū attigeret. Certior:qa prio tētauit Reges Thraciæ & pōti:& i bithyniā iclinauit:eo aio ut se trāsferret i armeniā. Quas pla.i.uniuersū orbē terraꝝ. Europā:ubi sepultus ē Sextus Pō. Libyā:ubi.Cn.Pō.magnus sepultus ē. Asiā:ubi uictus ē Sextus pō.Vnde Mar.Pō.iuuenes asia:atq; europa:sed ipsū terra tetigit libyes:si tamē ulla tegit. Distribuit.i.qa ubi uictores aliq̄do fuistis:ibi ēt sepulti eritis:nā magnus Pō.aliq̄do i regnū collocauerat Regē ptolemeū:quē tamē cōsilio Photini & Achillæ occidit.Sextus āt i sicilia uictor fuit.& isulā aliq̄diu tenuit.& Sardiniā simul & Corsicā.Cn.ēt Pōpeius.aliquando uictor extitit i Hispania:adeo ut de salute sua Cæsar dubitauerit. Domus.s.Pompeii. Tutius æmathia quia ibi nullus coꝝ periit:quis ibi uicti fuerint. Sic postq̄.s.p.nunc dicit quō se habuerit cadauer postq̄ respondit adea quæ erichtho iterrogauerat. Peregit fata:idest responsa dedit.

Mortemq̧ reposcit.s.ut permitteret umbram suam a corpore deducere. Carminibus magicis opus est: nec mori poterat nisi carminibus erichthus: ut quæ ipsum excitauerat: eadem mori permitteret. Fata.i.parcæ. Animam sibi reddere.i.repetere: & ad se retrahere: nisi erichtho euellet: quam ipse erichthoni cōcesserat. Consumpto iā iu.se.nā oibus statutum ē semel mori: hic semel mortuus erat: ergo iterum mori non poterat: nisi erichtho iuberet. Robore.m.i.arboribus quernis. Ac strue.incensa pyra. Sextoq̧ ad ca.dicit āt erichtho comitatam fuisse sextum Pom.ad castra patris redeuntem. Et cælo lu.iussit erichtho carminibus magicis: ne dies superueniret priusq̄ in castra patris rediret sextus: ne ab hostibus captus ad Cæsa.deferretur.

Stat uultu mœstus tacito: mortēq̧ reposcit:
Carminibus magicis opus ē: herbisq̧ cadauer
Vt cadat: & nequeūt: animā sibi redde ī fata.
Consumpto iam iure semel: tū robore multo
Extruit illa rogū: uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenē positū strue liquit erichtho.
Tandē passa mori: sextoq̧ ad castra parentis
It comes: & cælo lucis ducente colorem.
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus
Iussa tenere: diem: dēsas nox præstitit ūbras.

Ducente co.non lucescente die: & aurora apparēte. Dum ferrent: idest dum beneficio noctis tuti in castra redirent. Iussa: scilicet carminibus magicis. Tenere: retinere diē ne supueniret. Nox p̄.um.i. semp nox fuit.

.M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.VII.

Egnior oceano q̄ lex
æterna uocabat
Luctificus titan: nūq̄
magis æthera contra
Egit equos: currūq̧
polo rapiēte retorsit
Defectusq̧ pati uolu
it: raptæq̧ labores
Lucis: & attraxit nu-
bes nō pabula flāmis
Sed ne thessalico purus luceret in orbe:
At nox felicis magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam pompeiani uisus sibi sede theatri
Inumerā effigiem romanæ cernere plæbis.
Attolliq̧ suum lætis ad sydera nomen
Vocibus: & plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies: clamorq̧ fauentis
Olim cum iuuenis primiq̧ ætate triumphi
Post domitas gētes: quas torrēs ambit iberus

Pharsaliæ liber Septimus.

Egnior oceano quam lex æterna uo. hic septimus continet primo quidē somnium Pom.in quo existimabat se romæ in theatro esse: q̧ ipse magnificētissimū ædificauerat: & ibi plausu maximo a popu.ro.excipiebat: deinde quomodo uictus tandem icolumitati suoꝝ arma non negauit: magisq̧ concessit. Post hæc describitur pugna cōmissa inter utrunq̧ exercitum: qua tandem uictus Pom.aufugit: relictis castris. Postremo inuectiones poeta sequit̄ primū cōtra Cæsarem: q̧ cæsorum corpora sepultura prohibuerit. Alteram contra æmathiā: quæ belli ciuilis cladem tandem fecerit. Primum igitur dicit solem inuitū reuixisse diē: quo tā tetrꝰ ac atrox bellū futuꝝ erat īter Romanos: ubi uniuersi orbis populi ad internicionem propemodū cæsi sunt: Deinde somnū Pompeii describit. Segnior oce.nunq̄ inquit sol magis inuitus diem reuixit. q̄ hoc tempore cū bellum ciuile secutuꝝ esset. Quā lex æterna.i.lex q̄ ab æterno posita est soli. Luctificos equos.i.nunq̄ magis tardauit luctificū diem.i.q̄ luctus inducturus erat: propter cædes eoꝝ: qui bello ciuili periere. Aethera cō.quia luna & cæteri planetæ motus habent: motui sphæræ cælestis contrarios cum enim firmamentum in occidentē ferat̄: sol oriētem uersus uergitur. Contra æthe.cōtra sphærā firmamēti cælestē. Retrorsit: retrouertit. Polo ra.i.quis poli circa quos uertit̄ firmamētū raperent solem tamē renitebat̄ contra motū ipsius sphæræ & firmamēti. Defectus.i.eclipsim. Raptæq̧ la.l.i.eclipsim: nō q̧ ita naturaliter obscuraret̄: sed ne uideret cædē i campis philippicis futurā. Attraxit nubes.i. tenebras: nō nubes quibus ignē cælestē pasceret: sed ut caput obtegeret: nā iō nubes trahuntur a corporibus cælestibus: q̧ ignea sunt: & terræ maris & aquarū uaporibus alunt̄: q̄ ex aquis excitāt̄: q̧ nisi uaporibus alerent̄: cōsumerēt̄: & astronomice loqt̄. Non pabula fla.ut recrearet ignes suos. At nox felicis: at uero nocte i somnus Pōpeius existimauit se i theatro qđ Romæ magnificentissimum construxerat: magno plausu totius po.ro.excipi: & lætitia urbis reuocari quasi uictor in patriam redisset. Nox: appo.pars ultima. Felicis uitæ: quia post hanc noctē omnia semper aduersa fuerunt Pompeio. Innu.effi.pro innumerabilis romanæ plæbis imaginem. Solli.som. idest solicitudine plenos. Non enim sine solicitudine instantis belli quiescebant Pompeius. Nam Pompe.nam uisus est se suscipi a populo romano ea lætitia qua quondam: cum romanus eques esset triumphauit. Pompeiani theatri: idest sui quod de nomine conditoris Pompeianum appellabatur: Martialis in pompeiāo dormis leuine theatro. Attolliq̧ suum: quia sic consueuerat populus romanus: cum principes suos uideret bene de republi. meritos: manum plausibus: & uocibus: & laudibus nomen eoꝝ efferre. Cuneos so.i. multitudinē clamātē. Qualis erat: qlis tūc fuit: cū sublimis curru triūphās cū totius urbis clamore eqs albis ueheret̄ p urbē ad capitoliū deuicto Mithridate: aut sertorio. Facies.i.uultꝰ & hitus po. Iberus: hispa.flu.a quo iberia dcā ē hispania.

Et quæcūq; fugax sertorius impulit arma:
Vespere pacato:pura uenerabilis æque
Quā currus ornante toga:plaudēte senatu.
Sedit adhuc romanus eques:seu fine bonoꝝ
Anxia uenturis ad tempora læta refugit.
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies:magni tulit omnia plāctus
Seu uetito patrias ultra sibi cernere sedes:
Si romam fortuna dedit:ne rūpite somnos
Castorū uigiles:nullas tuba uerberet aures:
Crastina dira quies:& imagie mœsta diurna:
Vndiq; funestas acies feret:undiq; bellum
Vnde pares somnos populi:noctēq; beatā.
O felix si te uel sic tua roma uideret:
Donassent utinam superi:patriæq; :tibique
Vnum magne diem:quo fati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetis amoris.
Tu uelut ausonia uadis moriturus in urbe.
Illa rati semper de te sibi conscia uoti.
Hoc scelus haud unquā fatis hærere putauit:
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere magni.
Te mixto flesset luctu:iuuenisq;:senexque:
Iniussusq; puer:lacerasset crine soluto
Pectora fœmineū ceu bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet pauēāt uictoris iniqui
Nunciet ipse licet cæsar tua funera:flebunt:
Sed dū tura ferunt:dum laurea serta tonanti
O miseri quorum gemitus edere dolorem:
Qui te non pleno pariter planxere theatro.

Et quæcunque fugax:nam Sertorius hostis populi romani iudicatus uniuersam hispaniam contra romanos concitauit Aduersus eum primo missus est Metellus:deinde Pompeius:a quo tandem debellatus ē: nec de Sertorio triumphum egit quia ciuis romanus erat:nec de ciue Roma.ulli triumphare licebat:sed de hispanis:qui eum secuti erant triumphauit. Vespere pacato:idest occidente:in quo est hispania. Aeque : idest tam uenerabilis. Romanus eques:quia ante ætatem africa tota subacta triumphauit: nondum enim ad eā ætatem peruenerat: qua summum imperium gerere posset.nam.xxv.anno triumphum egit: cum antea nemo posset:nisi post trigessimum annum per leges triumphare. Adhuc roma.eques:idest nondum senatorium ordinem ingressus. Seu fine bonorum:causas exquirit:quare hoc somnium uidit Pompeius: cum frequenti die in tantam calamitatem inciderit ut profligatus relictis castris fugere coactus sit. dicit autem triplici ratione hoc potuisse fieri. Seu ꝙ somnium illud sollicitum futuris malis tempora feliciora repetebat. Fine bonoꝝ:quia iam felix Pompeii fortuna ad finem peruenerat. Refugit:idest redijt ad fœlicitatem præteritam. Siue per:seu somnium cōtraria ostendit:his quæ futura sunt. Per ambages solitas quia per ambages ire consueuit. Contraria uisis.quia lætum somnium uidit : ideo tristia secuta sunt omnia. Seu uetito: apostrophat ad ipsū Pompeium seu fata uoluerunt:ut uel hoc modo romam uideres:quam tibi postea uidendam negarūt.
Sic.per somnium. Nec rumpite : nunc conuersus ad milites Pompeii rogat ut silentium teneāt & Pōpeium quiescere sinant:ut in hac lætitia somnii diutius permaneat. Et imagine mœsta diurna: quia diuersa erit imago diei:ab hac imagine noctis nam plena cædis & luctus erit. Vnde pares somni: quasi cōqueritur ꝙ nūquam postea huiusmodi quietem habiturus sit Pompeius:ergo dum licet illum quiescere permitte. O felix:scilicet esses o Pōpei:si ita te uideret Roma quēadmodum per somnium uidebat.
Vel.pro saltem. Sic.quēadmodum i somniis existimabas. Quo fa.cer.u.i.u.certus uoluntatis deorum ꝙ uidelicet Pom.periturus esset & urbis romæ libertas. Tanti amo.quantus inter utrunque fuit. Nam Pompe.reipu.amantissimus fuit: & Roma bene de se meritum magna caritate Pompe. amplectabatur.
Tu uelut:nunc dicit in magna incertitudine utrunque uersatum esse quod etiam maiorem molestiam fecit acrior enim dolor qui fuerit inexpectatus atq; improuisus esse solet.nā Pōpe.discessit ab urbe: non q̄si nō rediturus.imo hac spe:ut uictor rediret: & roma eū dimisit:nō q̄ si nō amplius suum futurum:imo illum magno desyderio expectabat. Vadis : discedis.
Illa.roma. Conscia uoti:quia nouerat illa: quantū abs te amaretur: & illud uotum tamē erat ut in patriam uictor redires. Rati:quia cuperes in patria mori.
Hoc scelus:ut in aliis orbis terrarum partibus uitam tuam finires. Hærere:immotum esse. Te mixto flesset:si in patria iquit uitā suam finisset Pom.pueri & mulieres illum luxissent totum annum:sicuti fleuisse ferunt Brutum. Iniussusq; puer:quia pueri non intelligunt causam doloris:tamen cum uidissent alios flere:& ipsi fleuissent. Fœmineum uulgus:multitudo mulierum. Fune bru.quia (sicut Liuius scribit) matronæ totum annum luxere brutum:q pulsis regibus libertatem popu.ro.primus uindicauit. Nūc quoq; tela : quia eum etiam procul a patria occubueris:flebunt tua funera. Tela pauent:idest quamuis tela minetur cæsar tamē ꝓhiberi nō possūt ꝙn te lugeāt. Nūciet ip.qd dixi licet paueāt:sed flebūt te ēt dū sacrificia diis exhibebūt pro uictoria Cæ. Lau.serta.i.fcrēt Ioui laureā coronā pro Cæsare q corōatus lauro triumphabat. Edere dolo.idest comedere.dolor ēt edit̄ tūc cū i pectore cōprimitur:ut Vir.Premit altū corde dolorē. Miseri se.s.romani q nō ausi sūt tuā mortē o Pō. metu Cæ.deplorare. Vicerat astra iu.nūc declarāt quo[illegible] te habuerit milites pō.postq̄ illuxit dicit.n.frequētes ad ꝑtoriū populū cōuenisse potētes:ut signū pugna[illegible] ꝓponeret:& si oēs ita cōcitati erāt ad pugnā ut contineri nō possent:sed negociū Ciceroni demandatur.q[illegible]ba ꝓ uniuerso exercitu apud pō.haberet.Describit āt tēpus quo frequētes milites ad ꝑtoriū pō.cōuenerūt[illegible]ulatq; illuxit.

Iubar:solis splendor:eo q̄ I iubaꝝ modū spargit̄. Pars:q̄a pauci admodū erant:q̄ nō ī pugnā cōsentirēt. Fatis tr.q̄a fata nolebāt exitium inferre orbi terrarum. Tra.or.i.i pnicē. Totū diē:eodē die multi cæsi fuerūt acæsare. Circa tētoria.i.ꝓtoriū.nā ꝓtorium proprie dicit̄ iperatoris tabernaculū. Propantes ad mo.& cū mors appropiquatet:ipsi ruebāt i mortē.& prouocabāt ac stimulabāt. Dira rabies.i.pugnādi sæuus furor. Pu.fata .i.mortē q̄ peuntibus romanis ciuibus ēt respu. pibat. Præcipitare.i.temere euertere. Se.pa.q̄.uo.& pom. q consulto bellum trahebat:modo ignauus:modo belli iperitus:modo timidus dicebatur:q̄ nō auderet ipse se cum pluribus:aduersus Cæ.cum paucis pugnare.

Vicerat astra iubar:cū mixto murmur̄ turba
Castrorū fremuit:fatisq̄ trahentibus orbem.
Signa petit pugnæ:miseri pars maxia uulgi
Non totum uisura diem:tentoria circum
Ipsa ducis querit̄:magnoq̄ accēsa tumultu
Mortis uicinæ porperantes admouet horas.
Dira subit rabies:sua quisq̄ ac publica fata
Præcipitare cupit:segnis pauidusq̄ uocatur:
Ac nimium patiens:soceri pompeius:& orbis
Indulgens regno:qui tot simul undiq̄ gentes
Iuris habere sui uellet:pacemq̄ timeret.
Nec non & reges populiq̄ querūtur eoi
Bella trahi:patriaque procul tellure teneri.
Hoc placet o superi:cū uobis uertice cuncta
Propositū est nostris erroribus addere crimē
Cladib⁹ irruimus:nocituraq̄ poscimus arma:
In pompeianis uotum est pharsalia castris.
Cunctorum uoces romani maximus auctor
Tullius eloquii:cuius sub iure togaque
Pacificas sæuus tremuit catilina secures.
Pertulit iratus bellis cū rostra forumque
Optaret:passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solū te magne precatur
Vti se fortuna uelis:proceresque tuorum
Castoꝝ:regesq̄ tui cum supplice mundo
Affusi:uinci socerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæsar erit:merito pompeium uincere lente
Gentibus indignum ē a transcurrēte subactis

Patiens:aliquādo remissioni animi tribuebāt:& aliq̄do ipsum regni cupidū appellabāt. Indul.re.i.nimiū itentus:q̄ q̄si res totius orbis diutius esse uellet. Sui iuris:idest potestatis.pulchrū pompeio:uidet̄ uniuersum orbē sub iperio suo retinere:& id est quod cū pficere possit bellū:repugnat. Vndiq̄:nā ex pluribus regiōibus orbis:populi:ac natiōes ad Pō.uenerāt. Pa.q̄.ti.q nollēt pacē habeř:ne priuatus efficeret̄. Nec nō & re.tigrāes rex armēiæ:Ariobarzeās:Deiotarus. Hoc.p.q̄rit̄ ā diis:q̄ ipi sua fata ꝯuertāt ī culpā hōinum. Crimē.i.culpam nā error non est culpa:sed erramus nos tūc cū uolumus idq̄d fata uetāt:igit̄ errorē:q̄ i fata nr̄a ruimus: tūc cū nos cogitis ipernitiē nr̄am ruer̄ sed hūc errori odii culpā adder̄ uultis:ut id nr̄i et rotis cāfactū eē dicat̄. Cladib⁹ irru.q̄a nōipi nr̄a mala ꝯcupiscim⁹ iō nobis attribuit̄ q̄ fata uetāt. Phar.uo.ē .i.exitiū suū q̄si uotū ꝯcupiscer̄. Pōpeianis:ibi.n.pars magna moritura erat romanoꝝ.pharsalia eni fatalis erat ciuibus ro. Cunctorum uoces: idest totius exercitus sententiam. Tullius eloquii:nam ipe romanæ liguæ priceps sine dubio perhibebatur de quo Mar. Hoc tibi Roma caput quū loq̄reris erat. Cuius sub iure.i.potestate & consulatu. Togaq̄:q̄a non armis.sed cōsilio & uirtute Catilinam subegit cū cōiuratis: Sæuus:ipius contra patriam. Iratus bellis:neq̄ eni forensi & causidico bella placebant. Rostra:ubi posset ad populum contiones habere. Forū: ubi causas ageret:sicuti consueuerat. Longa si.nam q modo in senatu:modo i foro.modo i contione dicere consueuerat:& eloquentia sua magnam laudem conseq posset idignabatur:q̄ tā diu miles pom.factus silētium tēuisset. Inualidæ causæ:bene:q̄a poscere bellū ciuile turpe uidebatur. Addi.ro.causæ.i.hāc causam minus potentē & honestā eloquētia sua fecit:ut ui maiorem haberet. Hoc pro tot me.habet hæc oratio suasionem :ergo in deliberatiuo genere est constituta: non utitur procemio quia satis auditorum animi parati erant ad audiendum : sed probat tantum modo quod intendit. uidelicet pugnam esse suscipiendam primo quidem probat a facili cum dicit fortunam ipsam rogare.ut se ipsa uelit uti pom. Est autem argumentū sumptū ab attributo personæ.uidelicet a causa:i quo cōsyderat̄ qd euenit:qd euenerit:& qd euenturū sit:qd eueniet pom.nā q̄a semp uicit.igit̄ nūc quoq̄ uicet.fortuna ergo pricipiū suū sequet̄. Fortua præ.hoc p me.q̄a bene merita ē de te fortūa:& feliciter tecū egit. Vti se:q̄a semp tibi fauit:ideo uelis uti se ipa te postulāte. Proceresq̄ tuorū:ē argumētū ab auctoritate:i quo pbat laudabile eē:ut hāc pugnā suscipiat:quā oēs reges:oēs nationes:deniq̄ uniuersus orbis terraꝝ pbat.ergo si oēs cōsentiūt:nō debes tu solus resistere. Proceres:senatus populusq̄ romāus. Affusi.i.prostrati pedibus tuis. Humani generis;arguit a uīdicatiōe: quia æquum ē ut patriæ expugnatores uīdicent̄:nunqd iq̄t aliquādo suppliciū sumet̄ de Cæ.q solus ē pturbator totius pacis: Merito:arguit ab attributo psonæ:i quo satis attribuit:nomen:naturā : fortunā : dispositionē: siue effectum,habitum:præsidium:consilia:fata:casus:& orationes.In casu consyderatur quid euenit:ut uicisti semp ergo nunc eueniet ut uicas.nam si orbem terrarum uicisti transcurrendo: quāto facilius nūc uicere poteris cū omnes te sequantur:ideo autem trāscurrendo:q̄a dū mithridatem insequeret̄ uicit iberes : albāos & gentes omnes quæ adiacēt bossoro usque ad tanaim. Transcurrente:idignum est enim cū transcurendo subegeris orbem terrarum nunc uelis bellum protrahere. Lente:nam gentes irascuntur si uis uincere tarde.

Quo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq; senatus
Credere diis dubitas? ipsae tua signa reuellét
Prosilientq; acies: pudeat uicisse coactum
Si duce te iusso: si nobis bella geruntur:
Sit iuris quocunq; uelit concurrere campo.
Quid múdi gladios a sanguie caesaris arces?
Vibrant tela manus: uix signa moráta quisq;
Expectat. propera: ne te tua classica liquant.
Scire senatus auet miles te magne sequatur:
An comes: ingemuit rector: sensitq; deorum
Esse dolos: & fata suae contraria menti.
Si placet hoc inquit cúctis: si milite magno
Nó duce tempus eget: nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina:
Sitq; hominú magnae lux ista nouissima pri
Testor roma tamé magnú quo cúcta perirét
Accepisse diem: potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli: potuit sine caede subactum
Captiuumq; ducem uiolatae tradere paci:
Quis furor o caeci scelerum? ciuilia bella
Gesturi: metuunt ne nó cum sanguine uincát.
Abstulimus terras: exclusimus aequore toto.
Ad praematuras segetum ieiuna rapinas
Agmina cópulimus: uotúq; effecimus hostis
Vt mallet sterni gladiis: mortemq; suorum

Quo tibi feruor: nunc arguit a fortitudine: quia si fortis esses sicuti antea consueueras: magnanimus esses & iam diu uicisses. Fiducia fati: idest fortunae. Times: cum semper dii tibi fauerunt: nunc uero times. Ipsae sua signa: nunc a necessario: necesse est enim ut signum pugnae militibus proponas: nam nisi hoc feceris: ipsi sua sponte sumptis armis in aciem uenient & contra Cae. pugnabunt. Reuellent: refigent. Prosilientq;: scilicet de castris: idest explicabuntur aduersus hostem. Pudeat uicisse coactum: ut dicant te coactum a militibus tuis uictoriam obtinuisse. Si duce te iusso: quod si pugnare prohibes: senatus ipse auctoritate sua militibus arma concedet: Id enim est quod senatus scire cupit: comes ut tibi sit an miles. Iusso: a senatu. non enim dux esses: nisi senatus iussisset: ergo quod iussit senatus: id etiam in eius potestate esse debet. Nobis: idest libertati nostrae. Bella geruntur: ut libertatem nostram uindicemus: nó autem tuo imperio. sed auspitio nostro bella geris. Iuris: potestatis nostrae hoc uidelicet. Concurrere campo: idest manum cum hoste conferere in quocunque campo. Quid arces: quid arcere tentas? nunquid te existimas: tantum potestatis habere: ut tenere possis totius orbis terrarú animos: ne suam ulciscantur iniuriam? Vibrant tela manus: paratae sunt ut tela in hostes reip. torqueant. Vix signa: & nemo est qui expectare possit moram pugnae: nisi tu signum proposueris. Propera: quia necessarium est hoc: quia posthac te inuito contra hostes procedent: & pugnam inibunt. Scire: hoc est quod scire cupit senatus: nunquid sit tuus miles: an comes comes est potius non enim tibi subditus est sed sponte sua tibi imperium tradidit: & salutem reipu. demandauit. Ingemuit: sub hanc Ciceronis orationem: dicit pom. non tenuisse gemitum: quasi sentiret fatum imminés: quod suo consilio resisteret: nam ipse consilium tutum sequebatur: cum exercitus se sine causa uellet exponere bellis. Si placet hoc: beniuolentiam a psona aduersariorum sumit quos in odium adducit: Quia confidenter eos facere ostendit: quod uelint timere cum hostibus pugnam conserere: cum nulla necessitas cogat. Si milite magno: si uultis ne tanquam militem: & non tanquam ducé uestrum. esto. sed tamen tempus requirit: ut ducem habeatis. Nil ultra fata: concussio color quae fit quotiens aliquid ita concedimus: quod concedendo magnopere negamus. Virgil. I nunc ingratis offer te irrise periclis. Non duce: si tempus huiusmodi est: ut multos duces habeatis Pom. praestantiores: & tali ductore uobis minime sit opus. Inuoluat populos: dicit hanc pugnam si suscepta fuerit futuram exitium orbis terrarum ergo quod concedit: magnopere negat. Ista lux: qua pugna committenda est. Testor roma: nunc a persona sui beniuolentiam captat: ostendit enim se uirum bonum in suos esse quod: eos periculis obiicere noluit: quando uictoriam incruentam cóseq possit. Testor roma tamen: hoc negare non potest uidelicet hunc dié iustum accepisse: sed non spóte tradidisse. Potuit tibi: adhuc persistit in illo: ut se bonú uirú ostendat: se nolle eos periculis expóere nunc arguit a claementia q̃ é cóiuncta iustitiae: ná cum aliquid suademus: utimur partibus honesti aut tuti. ná iustitia in duas partes diuiditur. s. tutum & honestum: honestum é: inqt: ut bella ciuilia sine sanguine gerantur. nam ciues debent esse claementes: ideo a claementia arguit hoc loco: quis inqt: tantus furor est in bellis ciuilibus? quae sine sanguie nó geri posse putant. cú a sangie & caede ciuiú abstinédú sit. Caeci scelerú. cóstructio usitata a poetis: ut fessi rerú. Bella: quod inqt: summo studio totaq; mente optare deberent uidelicet sine sanguine uincere: hoc maxime metuút: & arguit a tuto: cum rationé nostram tutam eé ostendimus. uidelicet sine periculo obtinere posse quod uolumus: quod est suasionis argumentum ualidissimum. Abstulimus terras: ad hoc inqt redegimus hostem: ut cupiat desperatione quadam pugnare: nam ei aut fame pereúdum est: aut euentum pugnae tentandum: sed si nos bellum trahere uolumus: iam fame coactus Caesar se nobis subiiciet uictum. Abstulimus terras: scilicet Caesari ne possit ire pabulatum: aut frumentatum. Exclusimus aequore toto: nam classe sua pompeius maritimas omnes oras tenebat. Ieiuna: fame coacta. Praematuras: nondú maturas: & i tempestiuas. Votumque effecimus: & ad hanc necessitatem duximus caesarem: ut desperatione quadam pugnare uellet. Vt mallet sterni: scilicet: q̃ fame perire. Permi. meis: ut si pereundum esset: non piret inultus.

Pars magna:arguit nunc a partibus prudentiæ dicit enim prudentia ſua ſuactum eſſe:ut etiam tyrones nõ timeant hoſtem:ergo belli inquit magnam partem peregimus:quando id egimus peritia noſtra ut tyrones quidem paruifaciant hoſtem.quod ex eo depræhendi poteſt.q̃ pugnam non timerēt.ſed tamen ait hãc ætatẽ comprimendam cupiditate eſſe:ne quid timere faciant. Si modo uirtutis:ſed uereor ne temere hoc faciant potius quam uirtute:Nam quod tyro negligat hoſtem tribuẽdum ẽ duci:ſed cupere pugnam temeritati tribuendum eſt. Multos in ſumma pericula miſit:ſi quod malum inſtaret:quod cogeret nos ſuſcipere pugnã: tunc omnibus periculis pugnãdum eſſet : quia neceſſitas cogeret. In ſumma pericula:quãdo malum imminet:quod uitari non poteſt.tunc ſatius eſt mutare fortunam imminẽdi periculo quã oprimi. Fortiſſimus ille ẽ qui poteſt differe pericula:quæ etiam ſi inſtent pati nõ dubitat. Cõminus.mala eẽ dicũtur cũ uitari non poſſunt. Metu pati: ideſt pericula ferre.

Placet hæc:in hoc p̃manet:ut a tuto arguat:nã argumenta quæ ſumuntur a tuto cæteris ſunt anteponẽda: quãdo enim noſtrum conſilium ois p̃iculi exp̃s oſtendimus eſſe plurimum ualet ad ſuadendũ. Proſpera rerum quia poſſemus icruentã uictoriã ex hoſtibus reportare ſi modo uellemus. Accipe maiores: ſcilicet quã dediſti:q̃a auxi rempu. Pom.nec crimen erit.ſi uicti fuerimus. Nec gloria:ſi uiſcerimus. Votis iniquis: quia cũ uota mea plena ſint clæmẽtiæ dii me non exaudiunt:ſed te qui cupis ro.ciues cædibus exponere. Regna ia.cũ regibus ſuis ſtrata. Enipheus:qui flu.eſt theſſaliæ: & ſanguine ro.perturbabit̃.

Hoc caput demonſtratiue dixit:ſcilicet meũ. Si ſine mo.ideſt mutatione:ideſt ſi moriturus ſum ſine exercitus diſcrimie. Neq̃ eni uictoria:rationẽ oſtẽdit quãobrẽ optet ut moriatur:dicit eni non eſt mihi uictoria lætior clade:ſi pugnaturus ſum aduerſus ciues.nam ſi uictor euaſero inuiſus omnibus ero:ſi uictus omniũ miſerrimus ero:& eſt dilẽma.i.ex utraq̃ parte concluſio:neceſſarium eſt alterũ fieri:uel uicere uel uinci:ſed utrum fuerit:id illi moleſtũ erit. Peracta clade:ideſt cæſis hoſtibus. Omne ma.uicti:quicq̃d fortuna extrema mali affere poteſt:hodie allatura eſt uicto:ergo extrema omnia contingent uicto: oẽ autem nefas uictori:utrum ergo eueniat id nõ poteſt non eſſe moleſtũ. Sic fat̃ & arma : poſtq̃ ita locutus eſt:ſenſit ira deſtiatis animis pugnam petere milites: ut ab ea nulla ratiõe poſſent auerti: p̃miſit ut facerẽt quod uellẽt:& ſimilitudine utit̃ gubernatoris nauis: qui poſtq̃ ui uentorum uictus gubernare non poteſt quocũq̃ eã fortuna ĩpulerit:ipſe dimittit. Furẽ. ira: ideſt propemodum in furorẽ cõuerſis. Coro:uento qui flat ab occaſu ſolſtitiali:& græcæ αργεστης dicitur:& ſpeciẽ pro genere poſuit. Dat re.permittit uela uẽtis. Ignauum:pro ignaue. Caſtra fre.nũc dicit quomodo ſe habuerit milites: poſtq̃ ſemel ẽ p̃miſſa licẽtia pugnæ:dicit autẽ trepidaſſe exercitũ:q̃d futuri mali ſignũ erat:ſic enim mẽs ſolet eẽ p̃ſaga futuri mali. Tumultus appellat̃ omnis p̃turbatio: quæ a metu p̃ficiſcit̃:q̃ſi timor multus. Caſtra.i.milites:cõtinẽs p̃ contẽto. Ictibus incertis:iter ſpẽ & metũ:q̃a utrũq̃ cauſa eẽ ſolet:cur corda pauor pulſet. M.p.i.o.pallore ſuffuſi erãt uultus:q̃ mortẽ futurã ĩdicabat. Fato:ideſt morti. Aduenîſſe:nõ mirũ erat trepidare exercitũ Pom.nam dies inſtabat: q̃ ſtatuere deberet uter ĩperaret: ĩmo uero nunq̃d urbs ro.eẽt ſeruitura. Palã:manifeſtũ. Aduenîſſe:iſtare. Conderet:conſtitueret:ut optato cõduntur tybridis alueo. Fatum.i.fortunã humanarũ rerum:non enim de unius aut alterius regno populi: ſed de totius orbis impio certabat̃. Ro.quid eſſet: an libera an ſeruitura. Sua quiſque pericula:dicit eni ſui quenque periculi oblitum eſſe : cum uniuerſi periculum ante oculos proponerenet:maiora ſolent animos a minoribus deterrere. Sua neſcit: ideſt quiſquis metu reipublicæ attonitus obliuiſcitur priuati. Quis Littora ponto:quis inquit eſt qui quum uideat omnia peritura eſſe poſſit de ſua ſalute ſolicitus eſſe?

Permiſcere meis:belli pars magna peracta ẽ:
His quibus effetũ ẽ ne pugnã tyro paueret:
Si modo uirtutis ſtimulis iræque calore
Signa petunt:multos i ſumma pericula miſit
Venturi timor ipſe mali:fortiſſimus ille eſt
Qui p̃optus metuẽda pati:ſi cõminus iſtẽt
Et differre poteſt:placet hæc tã proſpera rerũ
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Diſcrimẽ? pugnare ducem q̃ uincere malũt.
Res mihi romanas dederas fortuna regẽdas.
Accipe maiores:& cæco in marte tuere.
Pompei nec crimẽ erit:nec gloria bellum.
Vincis apud ſuperos uotis me cæſar iniquis
Pugnatur:q̃tum ſcelerũ:q̃tumq̃ malorum
In populo lux iſta feret:quot regna iacebunt.
Sanguine romano q̃ turbidus ibit enipheus.
Prima uelim caput hoc funeſti lancea belli:
Si ſine momẽto rerum:partiſque ruina
Caſura eſt:feriat:neq̃ enim uictoria magno
Lætior:aut populis inuiſũ hac clade peracta.
Aut hodie pompeius erit miſerabile nomẽ:
Omne malum uicti q̃ ſors feret ultima rerũ:
Omne nefas uictoris erit:ſic fatur:& arma
Permittit populis:frænoſq̃ furentibus ira
Laxat:& ut uictus uiolento nauita coro
Dat regnum uentis: igauũque arte relicta
Puppis onus trahit̃:trepido cõfuſa tumultu
Caſtra fremũt:aimiq̃ truces ſua pectora pulſant
Ictibus incertis:multorũ pallor in ore
Mortis uenturæ eſt:facieſq̃ ſimillima fato:
Aduenîſſe diem:qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis:& quæri roma quid eſſet
Illo marte palam eſt.ſua quiſq̃ p̃icula neſcit

Attonitus maiore metu.quis littora ponto
Obruta:quis summis cernēs i mōtibus æquora
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem:
Tot rerum finem timeat sibi: nō uacat ullos
Pro se ferre metus.urbi magnoq; timetur.
Nec gladiis habuere fidem:nisi cautibus asp
Exarsit mucro:tunc omnis lancea saxo
Erigitur:tendent neruis melioribus arcus:
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis:
Auget eques stimulos:frænorūq; aptat habēas
Si liceat superis hominum conferre labores
Nō aliter phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis.
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis.
Spiculaq; extincto pæan phytone recoxit.
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa ioui mutauit fulmina cyclops.
Nō tamē abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas:nam thessala rura
Cū peterent:totus uenientibus obstitit æther.
Inq; oculis hominū fregerūt fulmina nubes:
Aduersasq; faces immensoq; igne columnas:
Et trabibus mixtis auidos phythonas aquarū
Detulit:atq; oculos ingesto fulgure clausit:
Excussit cristas galeis:capulosq; solutis
Perfudit gladiis:ereptaq; pila liquauit.
Aethereoq; nocens fumauit sulphure ferrū.
Nec non innumero cooperta examine signa.
Vixq; ireuulsa solo:maiori pondere pressum

Littora ob.i.cernēs diluuio totam opertam esse. In mon.æquor:idest dicit. Finem:qui est uniuersarum rerum. Sibi:idest suū periculū. Nō uacat.i.nō licebat de se timere. Vrbi timet:hōesta locutio:timeo tibi.i.de tui. Nec gladiis postq̄ animo bellū futurū cōceperunt:dicit se ipsos ad pugnā accinxisse oēs:armaq; acuisse. Habuere fidē.i.nō cōfisi sunt telis suis. Nisi cautibus:lapidibus quibus ferrū acuit. Exarsit.acuitur. Mucro.i.gladiorum acies. Omnis lācea.i.mucro lanceæ. Erigitur:incurua dicitur. Tendūt neruis:& nerui diuturna pugna attriti renouabantur. Auget eq.sti.calcaria quibus equos stimularēt. Frenoq; que.i.imponūt frena equis quibus eos dirigere possit quo uelit. Si liceat.p similitudinē ostēdit quomō se ad pugnā futuram præparabāt:non aliterq̄ quum dii bellū aduersus titanas suscepe:tale ē illud Vir.si magna licet conponere paruis. Conferre:cōparare:ordo est non aliter martius ensis incaluit. Phlegra:uallis ubi pugnā gigantes gesserunt aduersus deos:q magnitudine sua freti ausi sunt cælū ascēdere. Siculis incudibus.i.cyclopū q officinā habēt in sicilia sicuti poetæ fuerunt. Martius ensis.i.martis q & ipe præparauit se ad pugnam. Neptunia cuspis.nā neptunus tridēti p cælo pugnaturus erat aduersus gigātes:ut fratri suo ioui auxiliū pstaret: tridens ē sceptrū neptuni:quo utitur contra maris mōstra. Rubuit.s.recocta:ut acueref. Spiculaq; ex.phy.tela qbus occisus ē phyton ab apolline:nam latonæ Iuno irata immisit phytonē serpentē:q eam insequeref.de hac supius diximus: dicit ergo tpe gigātomachiæ:spiculū phœbū præpasse & meliores sagittas ad pugnā reddidisse. Recoxit.s.incudibus uulcani. Pallas gor.pallas pugnatura aduersus gigātes gorgoneū caput Aegidi.i.scuto suo supimposuit:ut titāibus ostēderet & terrere ipsius capitis eos abigeret.& a pugna in fugā cōuerteret. Gorgoneos cri.i.medusæ gorgōes sūt appellatæ filiæ phorci quas uicit perseus & occidit. Mutauit fulmina: qa si pugnaturi erāt p ioue nunq̄ meliora tela habere necesse fuerat q̄ nūc. Cyclops:hic uulcani fingitur eē minister:qui tela arma & fulmina in officina siciliæ cudit. Pallenæa fulmina: Epithetō lōge repetitū a pallene oppido thessaliæ.i.æmathia qbus usus fuerat in aloidas æmathios:nā sicuti dictū ē supius.ipius hāc plē supis immisit aloeus: inseruit cælis ppe tūc cū pelion astris syderibusq; uias incūbens abstulit ossa aloeus iphimediā habuit uxorē q̄ a neptūno compssa geminos pepit.s.zetū & ephialtē:q digitos nouē psingulas ebdomadas crescebat unde freti altitudie sua cælū subuerter uoluerūt.sed fulmiati sūt. Mutauit:ut meliora faceret. Nō tamē abstinuit:quis inqt intēti eēnt ad pugnā q̄ imminebat:tamē signa manifesta futuri mali apparuerūt. Nā thessala cū i planū descēderent ubi futura pugna erat uētus adeo obstitit ut uix signa ferri possent:qd signū erat mali dolis futuri. Totus æ.uniuersi cuiuslibet rgiōis uēti. Inq; oculis hominū:& hoies fulgura de cælo missa:plærūq; tetiger. Fregerūt nu.tetigit rē naturalē.dū fulgura pderūt nā nubiū collisiōe exprimit ignis & fulgura generāt. Immensoq; ig.co.dicit ēt imissos fuisse serpētes auidos:uidelicet hydros & i aere ēt igneas colūnas appuisse. Trabib:i modū trabtū fabricatæ appebāt i cælo colūnæ:q̄s do cos uocāt astrologi. Ingesto.s.imisso æthereo igne q oculos eoꝝ pstrigeret. Excussit cr.g.cuspides & gladii nimio calor fulguꝝ leq̄facti sūt:qd ēt naturaliter sicut physici dicūt cōtiger pōt:nā ignis ille æthereus subtilissimus ē:& cū gēus illud fulminis qd afflat d cælo ceciderit p tēuissimas rimas penetrat:ado ut ēses ipos i uagia cōsumat:cū tamē uagia ipa itacta pmāeat.Vide Phi.secūdo. Excussit.s.fulgur. Sol.gla.liq̄facto ferro gladiorū:quemadmodū si plūbū liq̄scit pfūdit: ita & liq̄factū ferrū pfusū ē:ido dicit liq̄factis gladiis capulos eoꝝ fuisse pfusos.Pila.i.cuspids teloꝝ. Nocēs s.quo noceret.i.pilū quo usuri erāt pres i filios. Sulphur:igne æthereo:quo afflatū ferrū liq̄scebat.Innumero e.inūerabili multitudie apū. Vixq; re.so.q̄ rfigi nō poterāt.sicut apd Valeriū cū i hostē ducturus eēt exercitū crassus:signa uix fuelli potuerūt:und secuta ē clads nā ipe cū uniuerso exercitu dletus ēa prhis. Maiori.p.s.examinū:qbus uexilla onerata erāt pqd ostēdit telis hostiū Pōpeia.obrutū iri:signate ergo dixit merser:sicut Vir.obseder apicē cū de apibus loq̄retur:nā apes significant bellū:q̄ bōbo classicū imitant:cum inter se cōcurrūt more bellantiū.

Rorantia fletu:idest lachrymas emittentia:quod signum erat futuri luctus. Vsque ad the.idest dum uenirent ad locum thessaliæ:ubi pugna commissa fuit. Publica signa:idest aquilæ. Admotus:idest cum ad aram superorum posuisset uictimam sacerdos. Discussa:idest euersa ara. Præceps.præcipitanter fugiens. Sacris:funestis:quæ funera portendebant. At tu:ita quidem sacrificia Pom.erãt:sed Cæsaris grata diis erãt: quibus ipse litabat:ordo est:sed tu Cæ.gesturus bella tum sæua:listati superis:quos uocasti. Litasti:bene locutus est:idest sacrificium diis gratum dedisti:nam illi tantummodo litant:qui sacrificia diis accepta exhibẽt

Signiferi mersere caput: rorantia fletu
Vsq; ad thessaliam romana & publica signa.
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus:& æmathios præceps se iecit i agros:
Nullaq; funestis inuenta est uictima sacris:
At tu quos scelerꝫ superos:quas rite uocasti
Eumenidas cæsar:stygii quæ numina regni:
Inferumq; nefas:& mersos nocte furores.
Impia tam sæue gesturus bella litasti.
Iã dubiũ mõstris ne deum:nimio ne pauori
Crediderint: multis cõcurrere uisus olympo
Pindus:& abruptis mergi conuallibus æmus.
Edere nocturnas bellis pharsalia uoces.
Ire per ossæam rapidus boetida sanguis:
Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos.
Et pallere diem:galeisq; incumbere noctem.
Defunctosq; patres:& cũctas sãguinis ũbras
Ante oculos uolitare suos:sed mẽtibus unũ
Hoc solamen erat:quod uoti turba nefandi
Cõscia quæ patrũ iugulos:quæ pectora fratrꝫ
Sperabat:gaudet monstris mentisq; tumultu
Atq; omen scelerũ subitos putat esse furores.
Q uid mirꝫ populos quos lux extrẽa manebat
Lymphato trepidasse metu:præsaga malorꝫ
Si data mens hõi ẽ:tyriis q gadibus hospes
Adiacet:armeniumq; bibit romanus araxẽ:
Sub quocũq; die:quocunq; est sydere mũdi
Mœret:& ignorat causas animumq; dolentẽ
Corripit:æmathiis qd perdat nescit i aruis.
Euganeo(si uera fides memorãtibus)augur
Colle sedens:aponus terris ubi fumifer exit:
Atq; antenorei dispergitur unda timaui.

libãt uero q sacrificãt. Nocte apd iferos:significat aũt furias ifernales:alecto:megerã:& thesiphonẽ a qbus furor ois imittit. Iã dubiũ mõstris:& tã mõstrosa:tã iaudita:& usq; adeo pdigia noua nũciabant:ut i dubi um uẽirẽt hoies nũqd ea uidissent:an uidisse se existimassent:sic eni pauor facere solet. Nimio ne pa.i.q nimius pauor fecerit ut ea uidere putarẽt:q̃ nõ uidebant. Multis cõcurrere:multi fuerũt q crediderũt q ossa pelio sup ipositus fuerit a gigãtibus:ut gradus sibi facerẽt i cælũ.& uisi sũt iuicẽ collidi mõtes. Mergi cõuallibus:æmus ẽt uisu ẽ ita submitti:ut in suis ipse uallibus obrui uideret & humilior fieri. Abruptis: dehiscẽtibus. Ire p ossæã Boetida:pars est thessaliæ dicta a boue:q̃ ibi rcubuit cũ eã seqret Cadmus accepto oraculo:ut ibi urbẽ cõderet:ubi bos inuẽta iacuisset:dicit aũt homines existimasse hãc uallẽ boetidã ossæ mõtis totã sanguine rdũdatet. Per ossæã boetida: p uallẽ ossæ mõtis. Inuicẽ:alternatim se intuebãt & existimabãt capita alter alterius nubibus circundãta.
Et pa.die.s.mirabant:qã subito pallor lucẽ solis occupabat. Incũbere no.i.tenebras:qa circũfundebant tenebræ galeis. Defunctosq;.p.ẽt existimabãt se uidere animas parẽtũ suorꝫ:q̃ si nũciarẽt mortẽ uicinã.
Vmbras:animas suorꝫ. Sãguinis:.p.lis suæ. Volitare:circũ oculos suos errare. Sed mẽtibus unũ:sed q̃uis hæc mõstra terrerẽt animos hominũ:tamẽ hoc solatio se fouebãt q uidelicet existimabãt hæc eẽ q̃dã irritamẽta furoris ad bellũ gerẽdũ qd istabat. Quod uo.tur.ne.uotũ nefandũ erat.qd pres filii occidere cupiebãt. Turba:aduersæ ptis q̃ maxima cupiditate cupiebat hãc pugnã. Cõscia:ut filii patres aut fratres occiderẽt. Quæ pa.iu.ecce nefandũ uotũ.i.iugulare patres aduersæ ptis. Tumultu:cõsternatiõe cõcitatiõe.
Omniũ sc.s.suorꝫ existimabãt:hæc signa præsignificare futurũ:ut perspicerent quod animo agitabant.
Quos lux ex.qui diem illum ultimum uisuri erant.
Lymphato:insano. Præsaga malorum:existimant nescio fuisse Romanos ubicumque:nedum in thessalia. Ordo est Romanos hospes:qui adiacet gadibus mœret:si pro quia. Gadibus tyriis:columnis in mari oceano fixis ab Herculæ. Tyriis:autem quoniã(ut Soli.ẽ auctore)tyrii e mari rubro.pfecti gades insula incolẽtes erythreã uocauere. Die.i.regione. Sydere.i.climate. Ignorat cãs.s.mœroris. Corripit:rephẽdit. Euganeo si uera fides:dicit ẽt in Apono uico Venetiæ Corneliũ augurẽ fuisse qui futurum bellũ prænunciauit:& ultimũ tẽpus uenisse dixit:quo magnũ discrimen impii Romani aderat:nã Cæ.& pompeiũ:de summa rerũ certare dixit.historia ẽ apud plutarchũ & gelium in.xiiii. Euganeo monte:a populis Euganeis sic dicto:q ibi olim habitarunt:nã Liuius idem ostẽdit:nam & troiani eas tenuere terras euganeis pulsis. Aponus:uici nomen:quod ad nostram usque ætatem nomen obtinuit patria Liuii.Martialis:censetur aponi Liuio suo tellus. Fumifer:quia ubi balnea calida sunt quæ fumum exhalant. Atque antenorei:multi credunt hic errasse Lucanum:sed excusari potest:non enim dixit antenorei timaui:qd' timauus sit prope patauium:sed antenorei dixit per quem antenor nauigauit in Italiam:non enim apud Antenoridas est timauus:est autem timauus uenetiæ flu.cõcordiæ atque tergestæ oppidis pximus ex mõte qdẽ grandi:q nouẽ ora effusus:amplissimũ ãte alia fontẽ facit:ex quo tandẽ uno exi ẽs alueo i adriacũ fũdit mar i sinu tergestino:& ãtẽor i Italiã ueniẽs:p hũc amnẽ i adriaci sinus mar penetrauit.

Summa dies:q̃ ultima erat populi Ro. Seu tonitrus:& unde hoc bellũ iſtare augur cognouit? Notauit:
obſeruauit tõitrus q bellũ idicabant. Tela pſaga.i.pnuncia mali fulmia. Seu diſcordi.ſeu ſydera cæli diſſen/
ſere a curſu ſuo:q uidelicet curſum ſuũ ſtellæ a diuina puidẽtia ipoſitũ minime leq̃rent. Totũ æthera:uni/
uerſas ſtellas. Polos:arcticũ & antracticũ. Numẽ:planetas:ſiue iouis:ſiue martis:ſiue Mercurii. Solis i ob
ſcuro:q ſol pter naturã æclypſim pateret. Diſſimilem certe:certe ſiue hoc ſiue illud notauit mãifeſtũ eſt diẽ
illũ fuiſſe cæteris diebus ualde diſſimilẽ. Diẽ the.i.quo pugna theſſalia geſta ẽ. Si cũcta.p.& uſq adeo diſſi/
milis fuit:ut ſiqs ſigna illius diei diligẽter obſeruaſſet
adhibito augurĩ pito:facile itelligerĩ poterat pugnãq̃ i
ſtabat. Pe.c.i.q ꝯcta & artẽ oẽm augurii cognouiſſet:
ẽ eni ſynecdoche. Notaſſet: obſeruaſſet. Phar.i.pu/
gna i pharſalia geſta. O ſũmos ho.nũc Lu. apoſtro/
phat ad Ro.oẽs dicit eni Ro.ſũmos oium populoꝝ:q
deos ẽt ſollicitẽt.i uariatiõe fortũæ ſuæ:ut ipis numie
quoq uacent & ſigna ubiq pſtẽt fortũæ ipii ro.For
tuna p ur.ſigna dedit.nã quia mutatio futura : erat
ideo ſigna undique apparuere. Vacauit:operam de/
dit. Siue ſua tantum:Tantum inquit momenti res
Romanæ habuere:ut cum hæc audientur.fama ipſa
uulgante:inter ſpem& metum dubii erunt homies:
quaſi nondũ hæc pugna fuerit:ſed paulopoſt futura
ſit. In ſæcula:in gentes ſero naſcituras. Sua fa.fama
magnitudiem rerũ uulgãte. Perituraq uota moue/
bunt.ſ.homines q̃ſi nondũ euenerint:ſpabunt ut uin
cãt:& metuẽt: ne uincãr. Et adhuc.ſ.poſt mortẽ tuã
Miles ut aduerſo:nũc dicit quomõ aciẽ inſtructã in
planũ duxerit Pom.Miles:Pom. Ab aduerſo phœbi
qa repcuſſis armis a ſole:ſplẽdorẽ & fulgorẽ undiq
mittebãt Lumine : fulgore armorũ. Nõ te.qa ſuo
quiſq ordine ſtetit. Infelix : uno uerbo exitũ rei ſi
gnificauit. Cornus tibi cura:antiq dicebant hic cor/
nus us nui.in eadẽ ſignificatiõe in q̃ & nos hoc cor/
nu cornu. Tibi numine:ſed in dextro cornu Domi
tius cõſtitit:q bellicoſus erat:ſed infelix:nã apud cor/
phinũ uictus ẽ. Frons.d.i.dextꝫ cornu. At medii
ro.dicit in media acie cõſtitiſſe ſcipionẽ. Dẽſant : nã
mediã aciẽ dẽſis militibus ualidiorẽ reddebãt. Miles
in hoc:in theſſalia ubi ſub Pom.militabat. Sed dux
in orbe libyco:nã puincia Libya demãdata erat ſcipio
ni a ſenatu populoq Ro. At iuxta flu.dicit aũt equi
tatũ in locis cãpeſtribus poſitũ fuiſſe : q procul erat a
flu.nam fluminibus tota theſſalia ferme inũdat. Lar
gus habenis.i.cito fugiturus. Sed ſicci:ſed in locis p
cul a fluminibus cõſtiterãt reges & tetrarchæ:q dicũt
q̃ttuor puinciaꝝ pfecti:aut q q̃rtã unius rgni ptẽ obti
nẽt. Purpura:habitũ p pſona poſuit. Seruit:domita
armis italis. Illic & nu.poſtq̃ generaliter dixit d popu
lis qbus i locis cõſtiterãt a flu. rmotis nũc ſpecialiter
dinumerat. Numidæ ſũt po.libyæ. Cydõas: popu/
los cretæ:q̃(ut inqt Solinus) prima remis & ſagittis
potuit. Curſus fuit.i.ſagittis poſiti ſũt. Ithyreis ſagit
tis.i.pthicis: nã parthi ſũt ſagittãdi piti ſſimi:iđo ithy
rei dicũr ab iuno extẽdo.Vir.ithyreos taxi torq̃nt i ar
cus. Truces galli:qa diu hoſtes fuerũt Cæ.nã p decẽ
niũ Cæ.galliã domuerat. In hoſtẽ.cõtra Cæ. Iberia
celtas.i.celtiberos:nã celtæ Po. ſũt galliæ: q cũ i iberiã
ueniſſẽt:pmixti ex diuerſis gẽtibus po.utriq nomẽ ob
tiuerĩ & celtæ& iberi cõpoſiti ſũt celtiberi. Cõmouit
i auxiliũ Põ.miſit Eripe uictori gẽtes : occide igt oẽs
o Põ.q̃do d his uictis Cæ.triũphabit. Cõſume.ſ.ãte
totos triumphos ideſt quos de tuis gẽtibus cun ſecu
turus eſt Cæſar,ſed toto potius iuſu interfice gentes.

Venit ſumma dies:geritur res maxima dixit.
Impia cõcurrunt pompeii & cæſaris arma.
Seu tonitrus ac tela iouis præſaga notauit:
Aethera ſeu totum diſcordi obſiſtere cælo.
Proſpexitq polos:ſeu numẽ i æthere mœſtũ
Solis i obſcuro pugnam pallore notauit
Diſſimilem certe cunctis quos explicat egit
Teſſalicum natura diem:ſi cuncta perito
Augeri mens hoium cæli noua ſigna notaſſet
Spectari e toto potuit pharſalia mundo.
O ſummos hominũ:quoꝝ fortuna per orbẽ
Signa dedit:quoꝝ fatis cælũ omne uacabat.
Hæc & apud feras gentes:populoſq nepotũ
Siue ſua tantum uenient in ſæcula fama.
Siue aliqd magnis noſtri quoq cura laboris
Nominibus prodeſſe poteſt:cũ bella legẽt:
Speſq metuſq ſimul:perituraq uota moue/
Attonitiq omnes ueluti uenĩẽtia fata bũt
Nõ trãſmiſſa legẽt:& adhuc tibi magne fauẽ
Miles ut aduerſo phœbi radiatus abictu/bũt
Deſcendens totos perfudit lumine colles
Nõ temere immiſſus cãpis ſtetit ordine certo
Infelix acies:cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule:cũ prima quæ tum fuit optima bello
Et quarta legione datur:tibi numine pugnax
Aduerſo domiti dextri frons tradita martis.
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina:quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio:miles i hoc:libyco dux primus i orbe
At iuxta fluuios:& ſtagna undantis enipheı
Cappadocũ mõtana cohors:& largus habeis
Ponticus ibat eques:ſicci ſed plurima campi
Tetrarchæ regeſq tenent:magniq tyranni:
Atq omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & libye numidas & creta cydonas
Miſit:ithyreis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces galli ſolitũ prodiſtis i hoſtem:
Illic pugnaces commouit iberia celtas.
Eripe uictori gentes & ſanguine mundi
Fuſo:magne ſemel totos cõſume triumphos.

Illo forte die cæsar statione relicta:
Ad segetum raptus moturus signa: repente
Conspicit in planos hostem descédere cápos
Oblatumq; uidet uotis sibi mille petitum
Tempus in extremos quo mitteret oia casus.
Aeger quippe moræ:flagrásq; cupidie regni
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt létum damnare nefas:discrimia postquá
Aduentare ducum: supremaq; prælia uidit:
Casuram fatis sensit nutare ruinam.
Illa quoq; i ferrú rabies promptissima paulú
Languit:& casus audax spondere secundos
Mens stetit i dubio:quam nec sua fata timere
Nec magni sperare sinunt formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles:adest totiens optatæ copia pugnæ:
Nil opus est uotis:iam fatú arcersire ferro:
In manibus uestris quantus sit cæsar habetis.
Hæc é illa dies mihi quá rubiconis ad undas
Promissá memini:cuius spe mouimus arma:
In quá distulimus uetitos remeaŕ triúphos
Hæc eadé é:hodieq; pignora:quæq; penates
Reddat:&emeritos faciat uos marte colonos.
Hæc fato quæ teste probet quis iustius arma
Súpserit:hæc acies uictum factura nocété é.
Si pro me patriam ferro flammisq; petistis
Núcpugnate truces:gladiosq; exoluite culpa

Illo forte die:nunc ostendit quam ad iopiam redactus erat Cæsar:qa uidelicet cómeatus rerú oíum inopia laborabat:usq; adeo:ut cogereŕ ét segetes ex agris nódú maturas rape:& quo die acié istructá duxit Pópeius: eodé cæsar frumétas tú milites mittebat. Signa.i.moturus milites suos. Statione relicta.i.castris Pompeii. Cóspicit:ex improuiso structo agmine uidit hostes aduétare. Mille uotis:quod inumerabilibus uotis petierat. In extremos casus:ad ultimam pernitié seu uinceret:seu uiceret. Aeger:& animo & corpore dicit:qa more impatiés erat paruum etiá interuallum damnabat:q̄si impiú eét. Vt len.i.táquam tardum. Aeger:i patiés:significát mœstú:ideo quia mœstus impatiens moræ erat. Cupidine regni:ut unus omnia gubernaret. Exiguo tractu: idest pua dilatióis mora. Discrimina postquam: sed quáquá oibus uotis optaret ciuile bellú Cesar:tamé ut uidit instare periculú nó potuit nó timere:hinc quidé cófidebat fortunæ suæ:inde uero dubitabat: quod pompeium uiderat sæpissimæ sætunda fortuna usum & ex hostibus uictoriá reportasse:quantú ad fortuná suam expectabat:spem habebat:quantú ad fortuná Pompeii ptinebat:non paruum dubitabat. Aduentare ducem : iter se & pompeium adesse:ut Cicero in epistolis nondú erat auditum te ad italiam aduentare.i.adesse. Nutare:minari:nam tunc magna moles minatur ruiná cum nutat idest concutitur:est ergo similitudo sumpta a mole ruinam minanti. Rabies : scilicet Cæsaris. Languit:torpuit. Et casus: quanquam fortúæ suæ plurimum consideret Cæsar tamen non potuit non dubitare cum tantum periculum istaret. Més: quamuis omnia sibi prospera permitterentur : tamé mens stetit indubio. Quam nec sua. Ostendit rationem quare dubitabat:nam inter spem & metum cóstitutus erat.ex una parte:si consyderes secúdam fortuná Cæsari semp fuisse:causa erit cur speraret. At uero ex alia parte si uideres res gestas Cæsaris & pópei:etiá causa erat cur dubitaret. Nec magni: Quia sicuti consueuerat ipse uincere:ita etiá Pom.tandem Cæ.metú dissimulauit: & pectore iclusum gerens fiduciá uultu ostétauit: orationéq; ad milites habuit plená exortationú. Mersa.s.i pectore. Melior.s.quá metus. Prosilit.i.in mediú pcessit:& his uerbis usus é ad milites. O domitor mundi:& Quintilianus & cæteri oés Lucanú i orationibus suis oratoribus magis q̄ poetis ánumerát:ná semp oratióes maxima arte cóponit.ut i hac facit:ná oia adsunt necessaria:suadet eni Cæ.& hortatur milites ad pugnam:& primo beniuolú se facit a persona auditorú ex rebus fortiter gestis:& a uolútate fortiter gerédi. Optatæ pla pugnæ.i.q átea uotis optastis :núc ferro ascissite. In manibus uestris:Locus beniuolentiæ i auditores:cú ostédimus q̄ de illis spes é. Hæc é illa dies:icipit núc confirmare & arguere:ná arguit a partibus iustitiæ & iuris naturalis,cuius partem constat esse ueritatem.a ueritate ergo arguit:quia promiserút:ergo debent satisfaceŕ promissis:ut uerum sit quod dixerint. Rubiconis ad undas:cum uos traiecturus essem. Promissam : dicédo:ne dubites o Cæsar:nos pro te pugnabimus cum tempus erit. In quam distulimus Triumphos : ex gentibus quas uos uirtute uestra superastis.si uisceritis nunc:tandé uobis reddenŕ triumphi. Hæc eadé:ab utili utile est inquit ut pugnetis:quia si uictoriam reportabitis coniuges Liberosq; uestros.patrios penates:& bona oia consequimini. Emeriti.milites ducútur q functi sút munere militiæ. Colonos q simul ac stipédia uestra pfeceritis:uos in coloniam duci iubebo:ut qd uirtute uestra peperistis id etiá possideatis. Hæc fato .q.t.Persuadet a laudabili.quia si uiceritis omnes uestram causam probabunt : uel dicatur ab honesto:nam quod honestum est.est & id laudabile:sed si laus sequitur & recti faciendi uoluntas duplicatur. Fato:scilicet aliquo teste:quia sumpsistis arma. Quis iustius:idest cuius causa iustior fuerit : quia si uincitis arma iuste suscepisse uidebimini.si non uiceritis iniuste. Si pro me patriam. Si antea inquit pugnastis pro patria: quo tempore in gallia fuistis:pro patria etiam uicistis:nunc magis pro me contra patriam pugnare debetis: ut cuncta uincatis. Truces:idest fortes. Exoluite:idest libertate. Gladios culpa:nam id quod antea tum ferro tú flammis peperistis:ut ideo patriá recuperaretis:núc ascribiŕ uitio.At uero si uiceritis:ois culpa abolebiŕ.

Mutato iudice:quia uicti uictoris iudicio damnabuntur. Nulla manus:ſcilicet illius qui uictus fuerit.
Non mihi res agitur:rurſus ab utili non pugnantis inquit mihi:ſed uobis ego contentus ero uiuere priua/
ta uita:dummodo uos regnetis:& uos ueſtrorum laborum ac cædium perpeſſarum præmia tandem capia/
tis. Libera turba ne in ſeruitutem Pompeii & ſuorum ueniatis. Gentes ut ius habeatis in omnes:non uo/
bis dominentur:ſed uos cæteris. Plæbeiaque toga beniuolum ſe ubique reddere debet orator:tametſi id
magis fiat in principio cauſæ:capta occaſione dicit hoc:labores & pericula pro uobis ſubeo:quia quantum ad
me attinet ſicuti plæbeius paratus ſum uiuere. At
uero ut præmia habeatis laborum ueſtrorum:odio
& inuidia mea uos regnare concupiſco. Compone
re:conſtituere. Modicum ciuem:ideſt humilem &
moderatum. Omnia dum uobis:non recuſo ut om
nes in me odium habeant:dummodo uos liberi ſitis
& diu regnetis. Nec ſanguine multo:arguit a facili:
& oſtendit utilitatem magnam eos conſecuturos pro
labore:nam genus militum dicit eſſe Pompeii quod
facile uincatur:quia ignaui ſint homines ludis ac pa/
læſtræ dediti:ut Græci:ut Athenienſes in primis: de
inde Barbari:qui oneri ſunt potius exercitui:q̄ utili/
tati:& indignantur infenſis parere gladiis:quia uide
licet populi romani hoſtes perpetui fuerunt. Spem
mundi:ut domini omnium rerum ſitis. Delecta:
ex aliis electa. Gymnaſia:erāt loca ubi iuuenes exerce
bantur nudi: qui palæſtra ludebant oleo peruncti:
ideo nudi pugnaban ut facilius e manibus elaberen/
tur a γυμνος nudus. Et uix arma ferens:per quod
molles oſtendit. Mixtæ diſſona turbæ:quia ex di/
uerſis orbis partibus gentes atque nationes erant in
exercitu Pompeii. Non illa tubas:Quæ adeo imbel
lis eſt:ut non dicam arma ſtricta ſuſtinere poſſit.ſed
nec clamorem quidem bellicum. Suum clamo.quia
ſuo ipſius clamore terrebitur. Ciuilia paucæ: pauci
admodum erūt romani cum quibus pugnabit. Pu
gnæ pars.m.l.ē locus a iuſtitia & a partibus iuſtitiæ:
q̄ ē uindicatio:qa uidelicet pugnaē fortiter debebūt cō
tra barbaros:ut ulciſcāt iniuriā Romanoꝝ:cū illi ppe
tui hoſtes populi ro.fuerit. Pugnæ.ſ.ueſtræ. Læua/
bit:liberabit. Obteret:opprimet Romanū hoſtē: qa
barbari occidēt & hoſtes populi Ro.obterent. Ite per
igna.gen.quas facile uincere poteritis. Famoſa regna:
qa fama tātummodo magni ſunt:re autē ignaui & i/
belles. Et primo ferri:Nā facile erit primo concur/
ſu uincere illos omnes. Sitq; palam:& nunc manife
ſtum facite omnibus triumphos Pompeii:qui ter de
gentibus triumphauit:nec bene p uno triūpho ſuffi/
cerēt:uidelicet gentes ibelles eſſe q̄ facile uinci potue/
runt. Curribus:triumphis. Armenios ne mouet:
dixit generaliter oēs imbelles eſſe:nunc ſpecialiter dicit hanc gentem bellis minime idoneam.Creditis ne ar
menios curare uter ueſtrum imperet neq; enī ipſi ſtudēt fauere Pom.ut pro eo ſolo pugnā iure uelit:qd enī
ipſorū intereſt Pom.uicat an Cæ. Romana potētia:uidelicet an potētia Pom.an mei. Aut emptū ſan.ne pu/
tetis barbaros uelle hoc ſibi conſtare magna mercede:ut pom.uincat. Præponere magnum:ideſt præficere
Pom.imperio Ro. Quos nouere magis:omnes Romanos oderūt barbari:ſed eos imprimis quos magis no
uerunt:nouerunt autē magis Pom.a quo iniuriam acceperūt:quod tantū putant ſe debellatos a Pompeio:ſō
qa ipſi pugnaē nollēt facile uincent. Sed me for.a cōtrario:cū illi oēs ignaui ſint:ut facile uici poſſint. At uero
uos cōmilitones ſemp uicere cōſueuiſtis:ab attributo pſonæ arguit:uidelicet a caſu:qd euenerit:qd eueniat:qd
euenturum ſit. Meorum:non barbarorum ſed ueſtrum qui ſemper uincere conſueuiſtis:& ego ſum uicto/
riæ ueſtræ teſtis. Tot bellis:Quia ibi multæ iſtructæ ſunt acies:nam gallos atq; germanos uicit Cæſar. Cu/
ius non militis:quaſi dicat:cuiuſlibet uiri:nam cum pro me fortiter pugnabitis:cognoſcam arma ueſtra &
cui præmia debeantur. Telumq; tremens: & ſi telum uidero:etiam ſi nō uiſus fuerit ille a quo torquebit:
tamen ab ipſo telo militem cognoſcam. Tre.lan.uibrata. Tranſit:ideſt per aerem penetrat. Non fallar:
ideſt optime noſcam. Quod ſi ſigna ducem:& ſi ueſtram uirtutem conſydero:quæ nunq̄ me ueſtrum du/
cem fefellit:non dubito dicere uos uictores. Nunq̄ fallentia:quia quocūque ea duxi:ſemp uictores extitiſtis.

Nulla manus belli mutato iudice pura eſt.
Non mihi res agitur:ſed uos ut libera ſitis
Turba precor:gentes ut ius habeatis i omnes.
Ipſe ego priuatæ cupidus me reddeř uitæ:
Plæbeiaq; toga modicum componere ciuem.
Omnia dum uobis liceant:nihil eſſe recuſo.
Inuidia regnate mea:nec ſanguine multo
Spem mundi petitis:graiis delecta iuuentus.
Gymnaſiis aderit:ſtudioq; ignaua palæſtræ.
Et uix arma ferens:& mixtæ diſſona turbæ
Barbaries:nōn illa tubas non agmine moto
Clamorem latura ſuum:ciuilia paucæ
Bella maūs faciēt:pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis:romanūq; obteret hoſtē:
Ite per ignauas gentes:famoſaq; regna.
Et primo ferri motu proſternite mundum.
Sitq; palam quas tot duxit pompeius in orbē
Curribus:unius gentes non eſſe triumphi.
Armenios ne mouet romana potentia ciuis
Sit ducis:aut emptū minimo uult ſāguie q̄ſq̄
Barbarus heſperiis magnū præponere rebus:
Romanos odere omnis:dominoſq; grauātur
Quos nouere magis:ſed me fortuna meorū
Commiſit manibus:quorum me gallia teſtē
Tot fecit bellis:cuius non militis enſem
Agnoſcam:cælumq; tremens cum lācea trāſit
Dicere non fallor quo ſit uibrata lacerto.
Quod ſi digna ducem nunq̄ fallentia ueſtrū

Fulminibus manes.i.Cæsares:sicuti etiam factum est:nam statua Augusti Cæsaris cũ fulmine & radiis pingebať:& tépla illi uiuenti consecrata sunt:ut Hora.Præsenti tibi maturos largimur honores:Iurandasq; tuũ p numé ponimus aras. Iurabit roma p um.s.hominũ:quia nihilominus iurabimus per Augustum Cæ.q̃ p Iouem optimum maximum. Vt rapido cursu:Post deplorationem pugnam describit:quæ inter Cæsaré & Pompeium in campis philippicis gesta est:postq̃ inquit interuallum illud dimensi sunt:quod erat inter duas acies:& ita propinqui fuerunt:ut iactus teli ab altera ad alteram aciem peruenire posset:steterunt icerti:an ipi tela mitterent an spectarent unde tella mitterentur.

Fulminibus manes radiisq; ornabit & astris.
Inq; deũ templis iurabit roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema moranté
Cõsumpsere locum:parua tellure dirempti:
Inde manus spectãt:uultusq; agnosceř quæ
Quo sua pila cadãt:aut q̃ sibi fata minẽť rũt
Inde manum spectãt tẽpus quo nosceř possẽt
Facturi quæ monstra forent:uidere parentes
Frõtibus aduersis:fraternaq; cõminus arma.
Nec libuit mutare locum:tamẽ oĩa torpor
Pectora cõstrixit:gelidusq; i uiscera sanguis.
Percussa pietate coit:totæque cohortes
Pila parata diu tensis tenuẽrẽ lacertis:
Dii tibi non morté quæ cũctis pœna paratur
Sed sensum post fata tuæ dent crastine morti.
Cuius torta manu commisit lancea bellum:
Primaq; thessaliam romano sanguine tinxit.
O præceps rabies cum cæsar tela teneret:
Inuẽta est prior ulla manus:tũc stridulus aer
Elisus lituis conceptaque classica cornu:
Tunc ausæ dare signa tubæ:tũc æthera tẽdit:
Extremiq; fragor conuexa irrupit olympi:
Vnde pcul nubes:quo nulla tonitrua durãt.
Excipit resonis clamorem uallibus æmus:
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis.
Pindus agit fremitus:pãgæaq; saxa resultãt.

Consumpsere:pertransiuere locũ & interuallũ qđ erat ĩter duas acies. Parua tellu.di. quantum spaciũ ictus teli posset transire:nã inter pharsalũ oppidũ enipheumq; fluuium manus conseruere teste Appiano Manũ:idest cuius manus telum. Inde : ab aduersa parte. Tempus duo noscere possent:hoc tẽpus quo considerabant in quem tela conijcerent:aut in se conijcerentur:tempus fuit quantum pietatis & sceleris commiserint:Nam quisque plane uidit in quos tela sua conijceret:uidelicet frater in fratrem. filii contra parentes:& patres contra filios. Quæ monstra:nã monstri loco habendum est:ut fratrem frater: filius patrem occidat. Frontibus aduersis: idest oppositis ex directo. Nec libuit mutare locum : idest adeo obstinate bella ciuilia gerebant:ut locum mutare noluerint: sed in loco ubi constiterant aduersi fratres fratribus:& filii parentibus consistere. Tamen omnia torpor:etiam quãuis non mutauerint locum:tamen tanta uis fuit charitatis:quæ iter patres & filios ẽ:ut quodãmõ manus torpuerint:nec possẽt aut hic: aut ide incipere pliũ:subit.n.recordatio ueteris affinitatis atq; amicitiæ q̃ multa (ut inquit Appianus) & p̃clara p dignitate & gloria inuicẽ egissent:nũ. ãt gladiis armisq; cõtẽderẽt:oẽs quoq; sub illis militantes ad simile bellorum facinus adducerẽt: q eiusdẽ essẽt charitatis:ciues simul cognati amiciq;:nonnulli frẽs utraq; ẽt ex pte lachrymas emisisse refert. Percussa pie.qa pietas q̃ iter sanguie cõiunctos eẽ solet:pcussit uiscera utriusq; aciei. Gelidus.i.gelatus:nã sãguis gelatus frigescit:cũ aliqd contra naturã cogitamus : ut frater fratrem occidat. Pila parata:ut iamiã essent in uicẽ Pugnaturi. Dii tibi nõ morté:nũc detestatur illũ q primus telũ cõtorsit ĩ aduersã ptem cui nomen crastino fuit:nã cũ ita cõstitissent incerti qđ facerẽt & pietate moti lãguescũt:ita locutus est crastinus. Aut ego moriar o Cæs.aut egregiũ facinus ædã:& ita occidit illũ quẽ petiit:tum simul effuso sanguine oẽs cõcurrerũt. Dii tibi:nolẽ inquit:ut dii mortis pœnas tibi darent:sed sensum pmitterent:ut intelligere posses quantu m piaculi cõmiseris. Cũctis poe.qa mors est cõis oium pœna. Tinxit:madefecit. O præceps rabies:qtus inquit fuit furor huius crastini: immo rabies : cum Cæsar a pugna se contineret:tamẽ hic primus ausus ẽ pugnam conserere. Præceps ra.idest temeraria & incõsyderata. Tela teren:idest se a pugna abstineret. Tunc stridulus aer:postquã cruor emanauit:tum uero classica & cornua cecinerunt:& signum pugnæ dederunt:tantus deinde clamor subsecutus est: quantus unquã antea auditus fuerat : & tantum uicini montes clamorem reddebant: ut suo ipsorum clamore terrerentur.

Tum:scilicet profuso sanguine. Stridulus aer:quia sonus nil aliud est: nisi aer percussus. Vnde philosophi cum designant uocem sic diffiniunt:Vox est aer tenuissimus ictus:qui a pulmone trahitur:deinde cum emittiť tenuissimus ẽ. Lituus:ẽ tuba icurua & uirga auguralis. Cœptaq; clas.cor.hoc dicit qa classica sũt oĩa instrumẽta qbus belli signũ datur. Tunc.s.uiso semel cruore. Aethera.i.ad æthera. Que:pro idest. Cõnexa: suprema cæli:uel antra olympi mõtis ĩtelligit. Quo:ad quẽ. Nulla to.d.dicit clamoré usq; ad olympũ peruenisse cũ tamẽ eo nubes puenire non possint:& ita notatũ est a philosophis:nã i sũmo montis olympi cinerẽ strauerãt:litterasq; & quasdã figuras depinxerant:& perfecto anno redeuntes litteras iuenerũt adhuc in cinere designatas:ex quo dephenderũt:nec nubes:nec uẽtos ad cacumina illius montis puenire. Aemus excepit clamoré:naturale ẽ ut si clamor fiat & sonus iuxta mõtes:illi pcusi uoce:uocẽ reddant propter eccho. Peliacisq; dedit iter. ger.ca.qa nox & clamor repercussit æmum: & æmus pelium resonare fecit. Geminare.s.clamorẽ. Peliacis cauernis : idest pelio concauo:qui mons aut inde procul est. Resultant : resonant omnes.

Vocesq; su. Expauere: & Romani suo ipsorum clamore territi sunt. Relatas: redditas. Innumerum mis. innumerabilia tela missilia: singularis pro plurali. Optat uulne. i. uulnerare illum i quem telum iecit. Pars terrae figere te. alii uero pietate moti cupiebant suum telum irritum mittere. Puras. i. imaculatas. Rapit oia ca. quis ita cuperet: alii uulnerare: alii uero non: tamen non erat sicuti ipsi uolebant. Atq; icer. fa. q. u. i. facit fortuna ut tela uulnerent pro arbitrio suo. Sed quota pars cladis: quamuis tela miserint uno concursu: tamen parua fuit pars quae eminus pugnauerit: plures cominus gladiis pugnabant: quam eminus hastis. Solus ciuilibus ensis. quia pugnabant comius. ut haeret pede pes. densusq; uiro uir. Pompeii densis acies: describit q̄ atte Pompeiani usi fuerint aduersus Caesareos: dicit. n. ipsos testudinem fecisse: e. n. militaris artis: cum hostes uiderit nimium istare telis & scutis i unum quandam quasi testudinem imitent: ut nulla pte tela ad militum corpora transire possint. Appianus dicit phalangem i medio rexisse Scipionem Pompeii socerum: i sinistro cornu domitium: i dextro Lentulum constitisse Afranium ac Pompeium exercitus curae praefuisse. Caesari uero duces affuisse syllam Antonium & Domitium. Caesarem ipsum ut assueuerat legioni decimae praesedisse. Densis cateruis: idest in unum consertis. In seriem: in ordinem. Iunxerat arma: arma proprie de scutis dicunt eo q; armos tegunt. Nexis umbonibus: ptem pro toto posuit. Vmbo e pars dimidia scuti: dr umbo quasi umbilicus scuti. Vixq; habitura lo. adeo igt densatae erant acies: ut uix tantum iterualli iter eos esset: quo tella mittere possent: imo dum hostem uulnerare uellent: metuebant ne se ipsos uulnerarent. Praecipiti cur. At Caesarei milites toto ipetu ferebantur in pompeianos. Vesanum agmen: furens sicut uecordem dicimus sine corde. In densos cuneos: i consertos ordines Pompeii: Cuneus proprie e acies i cunei modum stricta: nam cueus e lignum quo utuntur agricolae ad scidenda ligna i anteriori qdem ptetendit i acutum: i posteriori i obtusum: eodem mo solent duces struere ordines suos: cum pp̄ue circudati ab hostibus erupe uelit: Sed cuneus aliquando accipit p uno quoque militum ordine ut hoc loco. Torta graues lorica cathenas op. hyppalage e. i. q̄ pte grauis lorica opponit tortas cathenas significat plurimum ponderis habuisse: qa quanto grauior erat: tanto ualidior aduersus ictus telorum: & e descriptio loricae: nam lorica constat ex tortis cathenis: cathenas at tortas hamos dixit: qbus lorica ipsa nectit. Sub tegmine. s. loricae. Extremum e: usq; ad extremum corporis tela puenebant: & non erat opus iterare uulnus ictum: qa letale uulnus stati iferebat. Ciuilia bella. u. a. p. eo redacta res erat: ut a Pompeianis nihil aliud fieret: nisi q; uulnerabatur omnes a Caesareis at bellum gerebat: illi uulnerabant: hi uero uulnerabant. Inde. s. a Pom. Stat gla. qa non tigit calido sanguine. Calet oe no. qa milites Cae. nec patribus: nec fratribus: nec filiis pcebat. Nec for. d. s. distulit iclinare uictoriam ad Cae. Abstulit: pro distulit. Tot pon. uer. i. quum ageret de uniuersi orbis iperio. Fato torre. i. properante i torrentis modum. Vt primum to. de. c. c. Nunc dicit quomo pugnandum censuerit Pom. postq uidit testudinem non obsistere hostibus quominus multi ex suis perirent: dicit. n. fretus multitudie militum Pompeius: sicut etiam cum adhortaretur milites suos ad pugnam superius dixerat. None superfusis collectum cornibus hostem in medium dabimus? Memor ergo coepit hostes i aciem struere: & iussit eqtibus q i cornibus aciei constiterant: ut extenderent aciem: & a tergo circuuenirent hostes. Sed Cae. q rei militaris pitissimus erat: idq; et cogitabat futurum: paratos habebat quosdam milites ex totius exercitus robore: quos misit ex transuerso: ut uniuersam Pom. aciem prorumperent: oes at eqtes ex acie ro. lasciui iuuenes atq; comantes erant: pcepitq; militibus suis Cae. ut i historia cotinet: ut p galeas iuuenum enses ponerent: qd cum illi uidissent facies suas deformari: stati terga dederunt: deinde pugna sustinere non potuit. Toto ca. i. spacio ubi pugnabant. Deduxit: i aduersas pres duxit: ut cigeret hostem pompeianus eques Cornua. i. alas q̄ in cornibus constiterant. Fudit. s. cornua. Per ulti. bel. i. extrema. s. a tergo hostium. Leuis armatura: scilicet Pompeiana. Leuis arma. i. equites qui cornua extendebant: secuti sunt & pedites. Immittit. s. a tergo hostium. Illic quaeq; suo: cum ita utriq; cornua porrecta essent: tum iussu Pom. dicit tela undiq; missa fuisse. sed pcipue ee sagittarios ex oi natione barbarorum q sagittas non i hostem dirigere uolebant: sed i aerem: & tam densae erant sagittae: ut quasi qdam nubes caelum tegerent: & quocumq; tela mittebantur: ad id mittebant: ut romani occiderent.

Ossaeq; gemunt rupes: uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diuersis missile uotis
Vulnera pars optat: pars terrae figere tela:
Ac puras seruare manus: rapit omnia casus.
Atq; in certa facit quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis ferroq; uolanti
Exacta est: odiis solus ciuilibus ensis
Sufficit: & dextras romana in uiscera ducit.
Pompeii densis acies stipata cateruis
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma.
Vixq; habitura locum dextras ac tela mouendi
Constiterat: gladiosq; suos compressa tenebat.
Praecipiti cursu uesanum caesaris agmen
In densos agitur cuneos: perq; arma p hostem
Quaerit iter qua torta graues lorica cathenas
Opponit: tutoq; latet sub tegmine pectus: nam
Hac quoq; peruentum e ad uiscera: totq; p arma
Extremum est: quod quisq; ferit: ciuilia bella
Vna acies patitur: gerit altera: frigidus inde
Stat gladius: calet oe nocens a caesare ferrum:
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens.
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques: belliq; per ultima fudit
Sparsa p extremos leuis armatura maniplos
Insequitur: saeuasq; manus immittit in hostem

Facies truces:aſperas & timorem incutientes. Oculoſq; minaces:quia oculis furorē & indignationem ueſtram contra hoſtes oſtenditis. Simul calca.r.pedibus ueſtris ſubiectos. Sed mea fata mo.nunc ſeipſum repħendit:q̧ adhorteť milites:cū minime ſit opus exhortatiōe cū ipſi per ſe incitati ſint. Spe trepido:q̄a ſpes ipſa me trepidum facit:quod accidere ſolet.Virgi.Corda pauor pulſans:nā trepidi ſumus aliquando nō metu:ſed ſpe q̄ noſtrā mētē cōcitat. Haud unq̄ uidi:arguit ab attributo perſonæ uidelicet a fortūa a caſu:q̧ proſpera ſemper euenerint:ergo ea nunc euentura ſperat. Tā prope me.i.tam mihi propitios eē deos. Limite.i.paruo interuallo. A uotis:a uictoria. Ego ſum cui:ſcilicet licet uobis donare quæcunq; tenent reges & populi:uidelicet regna:imperia:& diuitias. Marte pacto.i.uictoria peracta. Quo ne poli motu:nunc arguit a neceſſitate:& ſecundū artē argumētū i fine ponit quod eſt ualidiſſimum.Nā cū ſuademus aliqd eē honeſtū:facile eſt utile.At uero cum dicimus eſſe neceſſarium maius ē:dicit.n.aut uincēdum uobis ē:aut peundū:neſcio quo curſu ſyderꝝ:cælū impellatur:ut hoc ueniat:ſcilicet an uincatis:an pereatis:ſi uiceritis domini niſi uiceritis perituri eſtis neceſſitas igitur ipellit uos ut uincatis. Poli motu:nam ſtellarꝝ motu iferiora reguntur. Verſo ſyde.curſu ſtellarum ipellente. Oræ the.regioni theſſaliæ:quod in ſequētibus dicit.uidelicet aut merces hodie bellorꝝ:aut peundum uobis ē:aut uincendum. Cæſareas ſpectare cruces:poratio ē:quæ ſit per indignationē cōqueſtioni permixtam : nam locus indignationis eſt per quē oſtendimus quod factum eſt neceſſarium.Indignať eni q̧ Cæſar cruci mittendus ſit: uel etiam cathenis ligandus. Effuſa.i.ſparſa:ut nec pudeat corpus meum mēbrati laniari. Septorꝝ ne.i.dephas cāpi martii.Nam ſylla in uilla publica:quæ erat ī campo martio quattuor legiones iuſſit occidi:ut ſupra mōſtratū Septa dicuntur clauſtra campi martii:ubi uilla publica erat:uillā ideo uocabant q̧ extra mœnia poſita erat. Cū duce ſyl.i.Pōpeio:quē ſyllanæ crudelitatis imitatorem uocat. Veſtri cura mouet:hic locus ſine dubio eſt conqueſtionis uidelicet per quem non res noſtras ſed eorum qui uobis cari eſſe debent conquerimur. Nā me ſecura ma.& ſi aium noſtrꝝ amplū:& excelſum in oibus paratū:& oia eē facturum.ſiqd acciderit oſtendimus:ut hoc loco. Sors quæſita manu:qui uincere uoluerit:me uidebit manus mihi ipſi inferentem. Reſpexit hoſtem:ideſt qui nondum uicerit hoſtem. Dii quorum curas:iterum locus cōqueſtionis eſt:per quem oſtendimus animū noſtrꝝ ī alios miſericordē:& nos fortiter paſſuros eē:ſi qd aduerſi contigerit.audientium.n.animi ad diſcordiam commouentur. Vincat quicūq;:quicunq; īquit clemēs futurus eſt & miſericors in hoſtes: ille uictoriā obtineat:& qui uictis parcere uelit. Quiq; ſuos ci.i.uincat quicunq; credit ſuos ciues nō iō hoſtes eſſe:q̧ arma eis cōceſſa ſunt:nā id iperio alicuius fecere. Pōpeius in ar.agmina.u.l.nunc e diuerſo ꝑ ignorātiā cōcludit oſtēdēs Pom.fuiſſe ſæuū:& eſt locus ꝑ quē oſtēdit uindicandū eſſe in eos q non coacti ſed uoluntarii arma ſūpſerunt:nā locus indignationis per quem oſtendimus de induſtria aliquid factum eſſe & uoluntario facinori ueniā ꝓſtandā non oportere:e diuerſo:ſi uoluntariū non eſt:ueniā eē ꝓſtandā.Oſtendit āt Pō.q̧ nō coactus ſed ſponte ciues occiderit.Nā quo tēpore ex munimentis:qbus Cæ.circundederat Pom.aliquot ciues ro.occiſi fuerunt:ſed q̄q̄ ibi nefarius fuerit Pom.tamen ita conuenit inter ſcriptores:q̧ ſi uoluiſſet potuiſſet eo die Cæ.a Pom.debellari:ſed militibus iuſiſſe:ut ciuibus parcerent:ſed uertit in contrariū Cæ.Nā oratorie arguit ut quæ aliis commoda ſint:in ſuum commodum conuertat. Agmina noſtra loco:meminiſtis q̄ crudeliter Pom.uos occiderit:cū i anguſto eſſetis:nec uirtute ueſtra uti poſſetis. Vetita uirtute:qui uirtus ueſtra in locis anguſtis moueri nō poterat. Vos tamen hoc oro:adhuc perſiſtit i eo:uidelicet uoluntario facinori ueniā dari non oportere.At uero his qui inuiti & coacti pugnauerint ultro ignoſcendum ē.Vos inquit uolo o cōmilitones:ut quemcunque fugientem uideritis:hunc ciuem eſſe putetis:& ei ignoſcatis:& ſi poſſitis ipſū incolumē eſſe uelitis. Vos tamē:q̄uis inſtigati eē debeatis contra Pōpe.qui magnam ueſtri partem occiderit.

Conſpicio:facieſq; truces oculoſq; minaces
Viciſtis:uideor fluuios ſpectare cruoris
Calcatoſq; ſimul reges:ſparſumq; ſenatus
Corpus:& immēſa populos in cæde natātes.
Sed mea fata moror:qui uos ī bella furentes
Vocibus his teneo:ueniam date bella trahēti
Spe trepido:haud unq̄ uiditā magna daturos
Tam prope me ſuperos:cāporꝝ limite paruo
Abſumus a uotis. ego ſum cui marte peracto
Quæ populi regeſq; tenent donare licebit.
Quo ne poli motu:quo cæli ſydere uerſo
Theſſalicæ tantum ſuperi permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorꝝ:aut pœna paratur:
Cæſareas ſpectate cruces: ſpectate cathenas.
Et caput hoc poſitum roſtris:effuſaq; mēbra.
Sceptorumq; nefas:& clauſi prælia campi.
Cum duce ſyllano gerimus ciuilia bella
Veſtri cura mouet:nam me ſecura manebit
Sors quæſita manu:fodientē uiſcera cernet
Me mea:qui nondū uictum reſpexerit hoſtē.
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanuſq; labor:uincat quicūq; neceſſe eſt:
Non putat ī uictos ſæuum diſtiguere ferrū.
Quiq; ſuos ciues:q̧ ſigna aduerſa tulerunt:
Non credit feciſſe nefas:pompeius in arcto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri
Cum tenuit:quanto ſatiauit ſanguine ferrū?
Vos tamē hoc oro iuuenes:ne cædere quiſq̄
Hoſtis terga uelit:ciuis qui fugerit eſto.

Sed dum tela micant:nõ uos pietatis imago
Vlla:nec aduersa conspecti fronte parẽtes
Cõmoueant:uultus gladio turbate uerendos.
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit:seu nullum uiolauerit uulnere pignus
Ignoti iugulum tanq̃ scelus imputet hostis.
Sternite iã uallum:fossasq; implete ruina.
Exeat & plenis acies non sparsa maniplis.
Parcite ne castris:uallo tendetis in illo
Vnde acies peritura uenit:uix cuncta locuto
Cæsare quẽq; suũ munus trahit.armaq; rapti
Sumpta cereſq; uiris:capiunt præsagia belli
Calcatisq; ruunt castris:stant ordine nullo:
Arte ducis nulla:permittunt omnia fatis.
Si totidẽ magni soceros:totidẽq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset:
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius:nullasq; moras permittere bello:
Sed superis placuisse diem:stat corde gelato
Attonitus:tantoq; duci sic arma timere
Omen erat:premit ide metus:totũq; p agmẽ
Sublimi prouectus equo:quẽ flagitat inquit
Vestra dies uirtus:finis ciuilibus armis
Quem quæsistis adest:totas effũdite uires.
Extremũ ferri superest opus:unaq; gentes
Hora trahit:q̃squis patriam carosq; penatẽs
Qui sobolẽ ac thalãos:desertaq; pignora q̃-
Ense petat:medio posuit deus oĩa campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos
Ipsi tela regnẽt per uiscera cæsaris:ipsi
Romanas sancire uolent hoc sanguine leges
Si socero dare regna meo:mũdũq; pararẽt:
Præcipitare meam fatis potuere senectam.

Sed dum tela micant:e diuerso autem siue pater:siue filius fuerit:qui tela contra uos intendat:ipsum occi-dite:sed fugiẽtibus parcite.illi.n.ostendunt se coacte:non sponte pugnare. Vultus ueren.ẽt uerendos:q con-tra uos arma ferent ipsos inuadite. Cognata in pectora.siue uobis sanguine cõiunctus pectora uestra petet. Seu nullum:idest siue non erit propinquius. Ignoti iugu.habere ipsum pro ignoto hoste. Sternite iã ual-lũ:nolite inquit per portas castroꝝ exire:sed euertite uallũ:& eo animo ad pugnam prodite:ut uobis uincen-dũ putetis.nec rursus in castra redeundũ ut deuicto hoste castroꝝ eius potiamini. Vallũ:ne respectus castro-rum uos faciat ibelles. Nõ spar.i.diuisa:sed cõferta i unũ. Vallo tẽ.quia occurrebat illud si uallũ euerti-mus:quo nã postea nos recipiemus? Tẽdetis.i.tẽto-ria ponetis i illo uallo Põpeii qđ ẽt factũ fuit:ut scri-bit Plu.hic uallus:& hoc uallũ dr:sed differenter. Nã uallus dr pallus:uallũ uero dicit tota minutio castro-rũ. Acies pi.q̃a malo omine inierat. Vix cuncta lo. Cæ.uix satis inquit adhortationẽ suã finierat Cæsar cũ se oẽs ad suũ q̃sq; munus præparauerũt:ut se pu-gnæ instanti accingerent. Viris ceres:idest se armis instruxerunt.& corpora cibo curarunt. Præsagia.s. uictoriæ:quia unusq̃sq; p animo uictoriã prædiuina-bat. Stant ordine nul.ipsi adeo in hostem ruebãt:ut expectare nequierit:ut acies instrueret.sed quo quẽ q̃ impetus tulit:eo aciẽ direxit. Atqui Cæsar cornu dextrũ.C. Anto.sinistrũ Domitius caluinus medias acies regebat:auctore plutar. Fatis fortunæ.hoc p-tinet ad ostendendã cupiditatẽ pugnandi Militum q non expectauerunt ut acies strueret. Si totidẽ ma-gni:idest si quot milites erant:totidem cæsares fuis-sent:qui regnũ & tyrannidẽ appeterẽt:nõ potuissẽt i-festius inuadere hostẽ. Soceros magni:idest totidẽ cæsares. Totidẽq; petentes:sicut petebat Cæ. Vidit ut hostiles:nũc dicit quomodo se pom.habuerit ubi uidit ab hostibus i se ipetum fieri:nam pauor animũ occupauit:Deinde presso metu milites ad contiõẽ uocatos exortatus est ad pugnam. In rectum exire: ex aduerso ei occurrere. Diem:conferendæ pugnæ.

Gelato corde:unum sequitur ex reliquo. Nam ex pauore sequitur frigus. Tantoq; duci:quantus põ-peius fuerat qui semper ex hostibus uictoriã repor-tare consueuerat:nunc autem i ipso articulo belli cœ-pit timere:quod sinistrum erat omen cladis futuræ.

Premit me.claudit & retinet.Virgi. Spem uultu si-mulat p̃mit altũ corde do. Totũq; p ag.s.p.hæc ad-hortatio est põ.ad milites suos:ut ex eo facile itelliga-tur i deliberatiuo genere positã ẽẽ.nã finẽ hẽt suasio-nis deliberatiuũ genus.Suadet.n.militibus ut uelint fortiter capescere pugnam:sed primo beniuolentiã captat a persona auditoꝝ:cum fortiter gerere appe-tant & apetierint:appetistis iquit fortiter gerere:nũc uestris uotis occasio datur. Vestra dies:adest inquit occasio benegerendæ rei:quam tãtopere appetistis.

Totas effunde.ui.a facili:facile inquit est nobis de-bellare hostes:nã occasio est data q̃ oẽs in unum con-uenerũt:ut simul semelq; oẽs facile uincere possitis.

Quisquis patriam:ab utili:utile est iquit ut pugne-tis:nã parta uictoria:patriam:parẽtes:uxores:liberos:uestrasq; domos recuperabitis. Medio po.potestis de-bellare cum omnia uideamus posita in medio campo. Causa iu.m.ab honesto arguit:uidelicet a ptibus iu-stitiæ quod dii omnes faueant res iustas postulantibus:uos autem arma sumpsistis:ut patriam:deos pena-tes:leges atq; iuditia seruetis:& libertatẽ iuiolatã defendatis.Ergo ostendit fore ut si pugnauerint uictoriã ex hostibus consequẽtur. Melior cã uestra:scilicet q̃ hostiũ q pro tyrãno non libertate arma sumpserũt. Re-gent:dirigent. Hoc sanguine:quia sancire est proprie sanguine uictimæ aliquid cõfirmare.unde leges imo-latiõe hostiaꝝ sanciebant. Si socero dare regna q̃ uobis faueãt dii:cognoscere potestis:q̃ i hac ætate me ico-lumẽ seruarũt:ex quo manifestũ est libertatẽ ac leges curæ esse diis. Dare regna so.i.ut regni potiret Cæsar.

Non iratorum populis: q ducem Pompeium seruarunt incolumen dii: i. iditium est ipsos uelle patriam ac libertatẽ icolumes esse: sed quia urbi populisq fauent hoc facere uoluerunt. Quæ uincere possent: a laudabi li arguit: q uidelicet Pom. oẽs qui sunt in urbe sequunt. Subiere pericula cla. etiã si ab inferis excitarent pri sci illi ac reip. amatores uiri: non dubiũ est quin partes nostras secuturi sint. Sacra ima. qa imagines priscoꝝ patrum repræsentant: qui reipu. amatores fuerunt. Darent fa. i. si ita dii uellent: ut hi a mortuis resurgerent. Curios: idest similes curiis: ut curius: qui contra pyrrhum regem epirotarum fuit imperator & qui consul una cum fabricio ipsum ad pacem petẽdã coegit: hic est ille Curius qui aurum a samnitibus allatum contempsit. dicens: ite & nũtiate curiũ male habentibus aurum imperare: q̃ auꝝ possidere. Reducesq ca. i. si miles Camillo: qui patriam e manibus galloꝝ eripuit: & reliqas ciuiũ q̃ i capitolio obsidebant: liberauit: & urbẽ ro. fere reædificauit. Decios: quoꝝ pr bello latio: filius bello gallico pro salute reip. se deuouerũt.

Non iratorum populis urbiq deorum est:
Pompeiũ seruare ducẽ: quæ uincere possẽt
Omnia contulimus: subiere pericula clari
Sponte uiri: sacraq antiquus imagine miles.
Si curios his fata darent: reducesq camillos
Temporibus: deciosq caput fatale uouentes
Hinc starent primo gentes oriente coactæ.
Innumeræq urbes: quãtas i prælia nunq̃
Exciuere manus: toto simul utitur orbe.
Quicquid signiferi compressum limite cæli
Sub notõ aut boreã hoium simul arma moue
Nõ ne supfusis collectũ cornibus hostẽ mus.
In mediũ dabimus: paucas uictoria dextras
Exigit: at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent: cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes e summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum ueritumq ætate senatũ
Arma seq: sacros pedibus prosternere canos:
Atq ipsam domini metuẽtẽ occurrere romã
Credite q nũc est populus: populũq futurũ:
Permixtas afferre preces: hæc libera nasci
Hæc uult turba mori: siqs post pignora tanta
Pompeio locus ẽ: cũ prole & cõiuge supplex
Imperii salua si maiestate liceret:
Voluerer ante pedes: magnus nisi uiciris exul
Ludibrium soceri: uester pudor: ultima fata
Deprecor: ac turpes extremi cardinis annos

Hic sta. ptes uestras sequerẽt. Prio gen. or. c. a. faci li facile erit iqt hostes uicere: nã plures cum paucioribus pugnabũt. Prio. o. quia i exercitu habebat pharnacẽ regẽ armeniæ: quẽ aliquãdo uicerat Põ. & in regnũ collocauerat. habuit & alios reges plurimos ac dynastas (ut refert Appianus) q pti ob iexperiẽtiã pti ob res apud dyrrhachiũ feliciter gestas elati animis Pompe. ad pugnã hortabantur. Cæsarem eos continue prouocantem & aciẽ instruentẽ ostendentes. põpeius e contra eos admonebat: id cæsari ex inopia sũma contingere: stimulante deinde exercitu: iustus pugnã ut ostẽderet: instruxit: nõ sine suo suadẽtiũq pi culo ac malo. Coactæ: congregatæ. Toto si. ut. or. uidelicet qdcũq cõphẽdit sub circulo signifero. uide licet ab australi plaga: usq ad septẽtrionẽ: nã cũ uertitur signifer circulus: ita uertit ut nũq̃ discedat ab australi plaga: & septẽtrionẽ usq ptigat: iõ tãtũ duas ptes ascendit: ut nõ discedat a torrida zona: & illa quã pertingit est australis plaga: ad quã nunq̃ accedit est septentrionalis: dicit ergo quicquid habitabile est in toto orbe terraꝝ: inde ad nos gentes peruenient: quæ nos & signa nostra sequentur. Sub noton & boreã: ab australi zona usq ad septẽtrionalẽ. Non ne sup fusis: cũ igitur tot gẽtes uobiscum sunt: quæ difficultas erit uniuersum Cæsaris exercitũ circundare extẽsis cornibus: & collectos in medium ad unum oẽs usq ad internecionem delere? Superfusis cornibus: acies enim struebantur i modum cornuũ. Paucas uictoria. d. pauci admodũ erunt qui uincant: nam cæteri clamore ipso hostes comprimẽt præ nimia multitudine. Cæsar nostris non suf. ar. ob nimiã militũ suorum paucitatem. Credite pendentes: peroratio est qua auditores commouentur ad commiserationem locus est per quem res humiles: turpes: proferuntur q uidelicet ipsa patria: uxores: liberi: parentesque affusi genibus ipsos suppliciter rogat: ut pro se & patria fortiter dimicare uelint. Credite idest fingite animis. Grandeuum senatum ingrauescentem ætate: ideo Veritum arma sequi. Atque ipsa domini metuentem: & ipsam urbem romam credite uobis obuiam prodire: quæ supplex rogat: ut libertatem suam defendere uelitis. Metuentem dominum: tyrannum: cum iam pridem in libertatem uixerit. Credite qui nunc est: credite nõ modo parentes sed etiam posteros pcibus agere uobiscũ: ut se libertatẽq suã defendatis.

Hæc libera nasci: refertur ad illud quod dixit: populũ futurũ idest posteri qui uolũt in libertate nasci. Hæc uult turba mori: scilicet qui sunt præsentes: qui cupiunt uitam suã in libertate finire. Si quis post pignora tanta: locus indignationis est cum proferuntur res indignæ: ætate: fortuna: honore beneficiis quas passi uel p pessuri sunt: iõ recte magis oratoribus: q̃ poetis ascribitur Lucanus. Siqs orator res indignas pristinis benefitiis: & ætate ostẽdit: commouet indignationẽ. Pignora. i. signa amoris: quia abineunte adolescentia bene de repu. Pompeius meruerat. Voluerer ante pe. idest prosternerer pedibus uestris. Magnus nisi uincitis: ostẽdit nũc res indignas ætate & fortuna. Deprecor: idest depello. Vt Naso. Sæpe precor mortẽ: mortem quoq deprecor idem. Vltima fata: idest fortunam ultimæ senectutis. Turpes extremi car. an. idest articulos mortis: qa iã sũ i fine uitæ. Ne discã ser. senex: ne postq̃ ad senectutem peruenero: in seruitute uiuere incipiam.

Tam mœſta locuti:nũc dicit quo animo milites ſui fuerint audita oratione Pom.dicit omnes incitatos eẽ ad pugnam:ut ſi moriendum eſſẽt:non recuſarent. Flagrant ſcilicet ad pugnam. Lucuti tam mœſta: cum ad commiſerationem moueret omnes. Placuit:ſcilicet ipſis militibus:ſi Pom.timeret uera uidelicet etiã ſi ue rum eſſet:quod inſtare uident:uicto.Pom.deligebat potius mori q̃ tantum nefas uidere. Vtrinque.ſ.a.Cæ. & a Pom. Pari metu:ideſt pari impetu irarum. Irarum metus hos:Pompieanos. Vident enim ſeruitutem paratam eſſe omnibus:ſi uicti fuerint. Illos:ſcilicet Cæſarianos:qui ſperabant cum Cæſare regnare:ſi uincerent. Hæ facient dextræ:poeta antequam pugnam deſcribat inter utrunque geſtam: deplorat calamitate:non unius aut alterius populi:ſed totius orbis terrarum.Dicit enim tot milia uirorum ac pugna cecidiſſe:quod omnis ætas reſarcire nõ poſſet. Nec humanum genus reparet omnibus annis:uſque ad extremum finem mũdi recuperari non poterunt. Vt: quamuis. Vacet a ferro:ideſt quãuis bella nulla poſtea ſequantur. Feret:pro auferet. Erepto natale:id eſt partibus:quia patres natalia ſunt filiorum. Tũc omne la.fa.no.erit:poſt bella ciuilia nomen latinum quod apud gentes maximã famã habet:tunc fabula erit oẽs.n.latini nominis urbes uero paulopoſt euer tentur:ut uix murorũ ueſtigia remaneãt ſicuti ẽt factũ ẽ. Tũc:poſt bella ciuilia. Fabula.i.nomẽ uacuũ & inane erit. Gabios:nomĩat urbes latĩas & has:q̃ latini nominis celeberrimæ fuere:tamen uix ulla ueſtigia monſtrare poterũt. Puluere uix tectæ:quia ruinæ ipſarum urbiũ uix indicare poterunt ibi aliquando fuiſſe mœnia. Albanoſq; la.domos albæ appo.

Rus uacuum:quia ibi nemo habitabit. Niſi no.nõ habitabit ĩquit albanos lares quiſq̃ niſi ſemel in anno:idque inuitus faciet ſenatus: & conqueritur hoc a numa fuiſſe iuſſum. Niſi nocte:latinas ferias dicit quæ nocte albæ celebrabantur.Nam Numa Pompilius inſtituit:ut latinæ feriæ quot annis nocte celebrarentur ad quas omne latium conueniebat:Vnde latinæ ſunt appellatæ:quod ſuperius oſtendit Luca.ubi dicit.Nec non iliacæ numẽ quod præſidet albæ.Haud meritum latio ſolẽnia ſacra ſubacto: Vidit flammiſera confectas nocte latinas. Non ætas hæc:non uetuſtas tẽporis:non peſtilentia:nõ terremotus:non alia clades:ſed ciuile bellũ quod ĩ cãpis philippicis geſtum eſt.hãc cladem intulit. Hæc carpſit: ſcilicet oppida & mœnia urbiũ. Edax:ætas:quia tempus uetuſtate ſua cuncta conſumit.Virgilius.Tantum æui lõginqua ualet mutare uetuſtas. Monumenta:hiſtorias & antiquitates rerum. Tot uacuas urbes:deploratio eſt ſtatus populi romani quo nam inquit redacti ſumus:nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non poteſt.non dico romanis:ſed nec ruſticis quidem:nec colluuione omniq; genere gentium permixta. Implere muros.ideſt frequẽtem urbem Romam reddere. Implere agros:ſcilet agricolis: qa non ſunt qui agros colant. Vrbs:roma quæ omnes gentes atque natioues capere poteſt. Iuncto foſſore: ſcilicet cum ciue iuncto ruſtico coluntur agri. Vel uincto:ideſt compedito:& ſignificat ergaſtulos. Stat tectis putris auitis:& adhuc magnificentia ædium ſtat:ſed minatur ruinam omnes.quippe quæ uacuæ ſunt habitatoribus. In nullos ruitura:quia nemo habitat has domos. Nulloq; frequentem:& roma ipſa uacua eſt:& ad eã cladem peruenit:ut iam ſi uellit ciuile bellum gerere non poſſit:nam deficientibus ciuibus bellum ciuile geri non poteſt. Eo:ideſt ad id. Sed mundi.f.r.quid ita mirum eſt ſi nulla domus antiqua romanorum inuenitur quia iam tunc defecerunt omnes:ſed a peregrinis tota roma habitatur:ut Iuue.Nõ poſſum ferre q̃rites græcam urbem:quamuis quota portio fecis achææ. Fece.i.colluuione quadam gentium & hominũ diſſimilium a romanis illis qui rerum domini fuerant. Cladis eo dedimus:ideſt ad eam cladem redegimus.

Cedant feralia.n.cãnæ: nemo ſit inquit qui nunc cannas deteſtetur:aut alliam flu.& alia loca ubi cladẽ romani acceperũt ab Hannibale:quãdo iuẽtus ẽ locus:ubi maiorẽ cladẽ romãi accepẽſ.i phar. Cãnæ:ẽ uicus apuliæ ubi Hanĩ.qnq̃ginta milia romanorũ cæcidit. Et dãnata diu.i.nã dies illi nefaſti habebãt ubi cladẽ acceperãt romãi.Faſti uero dicebant i qbus cũ populo romanis ius dicere liceret:nefaſti q; nec fari:nec agi cũ po.ro. qcq̃ licebat.Ouidi.primo faſtorũ:ille nefaſtus erit per quẽ tria uerba ſilentur.Faſtus erit p quẽ iure licebit agi.

Ne diſcam ſeruire ſenex: tam mœſta locuti
Voce ducis flagrant animi:romanaq; uirtus
Erigitur:placuitq; mori:ſi uera timeret:
Ergo utrinq; pari cõcurrunt agmina motu.
Irarum metus hos:regni ſpes excitat illos.
Hæc facient dextræ quicqd non expleat ætas
Vlla:nec humanũ reparet genus oĩbus ãnis:
Vt uacet a ferro:gentes mars iſte futuras
Obruet:& populos æui uenientis in orbem:
Erepto natale feret:nunc omne latinum
Fabula nomẽ erit:gabios ueioſq; choramq;
Puluere uix tectæ poterunt mõſtrare ruinæ.
Albanoſq; lares:laurentinoſq; penates.
Rus uacuũ:q; non habitet niſi nocte coacta
Inuitus:queſtuſq; numam iuſſiſſe ſenatus
Nõ ætas hæc carpſit edax:monumẽtaq; rerũ
Putrida deſtituit:crimen ciuile uidemus.
Tot uacuas urbes:generis quo turba rẽdacta ẽ
Humani? toto populi qui naſcimur orbe:
Nec muros ĩplere uiris:nec poſſimus agros.
Vrbs nos una capit:iuncto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes:ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus:nulloq; frequẽtem
Ciue ſuo romam:ſed mundi fece repletam
Cladis eo dedimus:ne tãto in tempore bellũ
Iam poſſit ciuile geri:pharſalia tanti
Cauſa mali.cedant feralia nomina cannæ.

Damnata allia:ubi romanos galli cæciderunt:& turpi fuga terga dare coegerunt. Tempora ſignauit: roma in faſtis notabat hos dies:& eos nefaſtos & pernicioſos eſſe uoluit:ſed hunc diem quo bellum ciuile geſtũ eſt in faſtis non notauit quia libenter uellet ut omnis eius memoria aboleretur. Proh triſtia fata: conqueritur de diis qui tantũ cladis intulere romanis:dicit enim ꝙ populi qui cæſi ſunt in campis philippicis reſarcire potuiſſet clades illatas peſtilẽtia:famæ:incendio:& terremotu. Morboſq; fluentes: contagionem morborum idest eos qui morbo contagioſo perierunt. Inſanamq; famem:ideſt eos qui famæ perierunt. Permiſſaſq; ignibus:ideſt qui perierunt incendio. In præceps latinos:ideſt qui perierunt terremotum. Aera peſtiferum nam aerem peſtiferum infectum dicimus qui reciproco ſpiritu inficitur:& ipſe cum peſtilentia implicitus fuerit morbos generat. Plena: ſcilicet ciuibus. Tremores:terremotus. Vndiq;: ex omni regione. Traxit:ſcilicet ad Theſſaliam. Explicat:extẽdit.ſ.acie ſtructa. Munera longi æui: uidelicet gẽus humanũ quod longo tempore natum fuerat. Conſtituit:ideſt inſtruxit campis. Nam ex multitudine populorum qui in bella ciuilia uenerant pro parte Cæſaris & Pom.nunc tota occupatur theſſalia. Tibi roma ruenti:nam tolluntur in altum:ut graui lapſu caderent: ſicut ſuperius dixit.In ſe magna ruũt.

Et damnata diu romanis allia faſtis.
Tẽpora ſignauit leuiorum roma malorum
Hunc uoluit neſcire diem:proh triſtiã bella
Aera peſtiferum tractu:morboſq; fluentes:
Inſanamq; famem:permiſſaſq; ignibus urbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi poſſent explere uiri:quos undiq; traxit
In miſerã fortuna necem:dum munera longi
Explicat eripiens æui:populoſq; ducenſque
Conſtituit campis:per quos tibi roma ruẽti
Oſtendat q̃ magna cadas:quæ latius orbem
Poſſedit:citius per proſpera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gẽtes dedit:omnibus ãnis
Te geminum titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ ſpatium reſtabat eoæ
Vt tibi nox:tibi tota dies:tibi curreret æther:
Omniaq; errantes ſtellæ romana uiderent.
Sed retro tua fata tulit:par omnibus annis:
Aemathiæ funeſta dies:hac luce cruenta
Effetum ut latios non horreat india faſces.
Nec uetitos errare dacas in mœnia ducat:
Sarmaticũq; premat ſuccinctus cõſul aratrũ:
Quod ſẽp ſæuas debet tibi parthia pœnas.
Quod fugiens ciuile nefas:reditura q; nunq̃
Libertas ultra tigrim rhenumq; receſſit.
Ac totiens nobis iugulo quæſita uagatur

Omne tibi bellum gentes:nunc oſtendit magnitudinem urbis romæ:& imperii illius magnitudinẽ q̃ i hoc ciuili bello fuit:quod ex eo cõiici poteſt: quod ad illud bellum ex omni orbe terrarum gentes conuenerant. Omne bellũ:ideſt omnes gentes tibi bella ciuilia dederunt. Omnibus annis:ideſt perpetuis quia omnibus annis omnes gentes populus romanus ſubegit bello & ſemper uictores fuerunt. Te geminum:oſtendit quomodo belo ſubactæ ſint gẽtes oẽs a populo romano. In geminũ axem: ſeptentrionalem & miſericordialem. Haud multũ terræ:hoc dicit propter parthos orientales populos:quos nondum populus romanus ĩperio ſuo ſubegerat. Multũ ſpacium:ſcilicet ꝙ tu bello ſubigeres. Vt tibi nox curreret:ut quicquid ſub curſu ſolis ac lunæ ac cæterorum planetarum circum agitur:id ſubito tuo iure eſſet. Nox:occidens. Dies:oriens. Errantes ſtel. ideſt planetæ uidelicet Saturnus:Iuppiter:Mars:Sol:Mercurius:Venus:Luna:a πλανάομαι quod ſignificat erro:dicti. Oĩa erran.ſtellæ.r.u. ſignificat oĩa q̃ ſignifer circulus ambit.i.plagas oẽs habitabiles luſtrare Romam:& uidere ſub iure ſuo poſitas eẽ. Sed retro tua fata.i.quod oĩbus annis a cõdita urbe uſque ad hanc diẽ pepereras:uirtute & armis uno die perdidiſti. Tua fata:uidelicet imperii.ſicut Vir.ex illo fluere ac retro ſublapſa referri. Fata tulit:fata quæ antea proſpera cedere ſolebant:nunc aduerſa eſſe cœperũt. Par funeſta dies:quia una dies:abſtulit quantum omne euum dederat. Hac luce cruenta: ideſt die luctifica effectum eſt ut reges orientis:qui ſub tua poteſtate erant:iam tua iura non timeant o Roma. Latios faſces:italũ imperium:quia faſces erant inſignia conſulis.Conſul autem ſummum imperium gerebat. Dacas:populos uergentes germaniam uerſus:& ad iſtri fontes:quos olim dauos uocatos dicit Strabo ex quo apud athenienſes dauorum & getarum nomina ſeruilia plurimũ abundabant. In mœnia:ut iam non deuincat dacas populus romanus de quibus uictis triumphans eos i mœnia ducat. Vetitos errare:ne quocunq; uelint ducant exercitũ & ſocios populi romani depopulentur. Sarmaticumque premat:ideſt ne conſul ducto limite expeditus ſarmatis finem præſcribat:quẽ tranſire non audeant·hic enim mos apud roma.fuit:ut cum gentes & ciuitates debellaſſent:ſuccinctus conſul aratro ſulcum ducebat:& fines deuictis populis pſcribebat. Premat aratrum:ut limite ducto fines præſcribat ſarmatis. Quod ſemper ſæuas:ideſt ꝙ parthi nondum pœnas dederant iniuriæ & cladis illius quam intulerant occiſo craſſo. Debet tibi:quia nondum dederat pœnas.Ergo tibi debet. Quod fugiens ciuile nephas:& eſt effectum ut libertas populi romani: nunc ocyus Italiam deſeruerit:& in extremas uſque terrarum orbis regiones aufugerit. Ciuile nephas:ꝙ bellum ciuile fugeret:q̃ſi abhominandum nephas. Vltra tigrim rhenũq; re.i.armeniã & germaniã. Quæſita.ſ.libertas appo. germanũ ſcythicũq; bonũ.i.libertas:quam totiens morte ipſa & ſanguine noſtro queſiuimus; effecta eſt ſcythiæ ac germaniæ bonũ:quod a nobis diſceſſit. Iugulo:ideſt morte noſtra:quia libertati mortẽ poſtponebamus.

Scythicum bonum:quia nunc germani:& scythæ liberi sunt cum non seruiamus. Nec respicit ultra au/so:mare hoc dicebat contra Neronem. Vellē po.uellē iquit iā tum primū deseruisset urbem Romā libertas: ut nunquam postea redisset cum ab initio urbs Roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo: nā si nū quā liberi fuissent ro.æquiori aio nūc seruitutē ferrēt:sed semel gustata libertatis dulcedie: uix seruitutē nūc tollerare possunt. Vt pri.s.q primū iuento asylo:Romulus urbē cōdidit:nūq̄ libertatē urbs Roma nouisset. Leuo uolatu uulturis.quia condita urbe cū fratres inter se certarent Romulus & Remus: uter eorū urbi nomen iponeret nec.n.ætas discretionis cā fuerat.cū gemelli essent.Placuit auspicio cognoscere uoluntates deorū.Romulus igit Auētinū mōtē ad augurādum cœpit:& Remus palatinū.Primū igit Remo sex uultures apparuerūt:deinde Romulo.xii.adhuc certamē ē:nā dū q̄runt finē certaminis iponere:inde exorta ē certaminis occasio:nā cū nomē urbis ad se traheret Remus:q sibi prius sex uultures apparuissent:& sibi hoc usurpabat Romulus:q q̄uis prius illi apparuissent:sibi.xii.apparuisse asseuerabat:Ille igit tpe se potiorē eē uolebat: hic uero numero: & ita exortū ē certamē q eo usq processit:ut uictus a Romulo Remus a celere tribuno militū pcussus occideret. Leuo.i.sinistro & ifelici. Vsq ad thessa.i.usq ad hanc cladē i thessalia gestā. De brutis fortūa q̄.q Brutus pulsis regibus urbē liberauit sed satius fuisset.ut nūq̄ liberata fuisset. Tēpore le.e.nā libertas legibus gubernabat:q i libertate sunt sub legibus uiuūt.at uero q sub regibus sūt:nō legibus regūt:sed uolūtate tyrānorū. Aut annos a cōsule nomē habētes:nā a cōsulibus dinumerabāt tēpora apud romāos. Felices ara. scilicet sunt qui semper sub regibus uixerunt. Medi:populi orientis sunt qui semper sub regibus fuerunt quorū rex ninus primus fuit.deinde pulsis ciuibus trāslatū est regnū in persidem. Eoaq tellus.i.populi orientales qui sub regibus uixerunt.Ex populis q regna:nāq in hoc est deterior conditio nostra: quā sunt populi qui semper sub regibus fuerunt:q illi nihil indignū putarent:quia semper assueti fuerūt sub tyrannis.At uero nos pudet:quia cum liberi esse soleremus nunc in seruitute positi sumus. Ferūt:sustinēt. Sunt nobis:Nūc epicureā quodāmodo sentētiā probāt qui dicunt deos non curare humana: pfecto uerū ē quod dicūt philosophi.s.nullā humanarū rerū curā deos habere:nā si humana respicerēt non paterentur tātā idignitatē:ut tyranni subigerent gentes & populos. Mentimur regnare iouē:falsum ē q Iuppiter regnet:siue quis alius deus. Casu.i.fortuna. Spectabit ab al.æt.t.t.cū.s.quia si uerum ē q regnet Iuppiter fulminabit ne montes & tyrānos sæuos relinquet incolumes? Scilicet ipse petet pholoen certe si deus ē.de cælo tanget montes:& nos cæteros relinquet intactos ironicos. Nemus rhodopes:idest siluas thraciæ: Nam rhodope mons est thraciæ. Pinusque minantes.idest altas pinus:nam quicquid altum est casum minatur.

Hoc potius fe.ca.ambigue dixit:sed intelligebat caput Neronis:cū caput urbē romā dicere uideret. Astra thyestæ intulit Iuppiter fecit ut sol obscuraretur:ne scelus duorum fratrum uideret:scilicet Atrei & Thyestæ:& clarum solem lucere iussit:cum non duo fratres:sed totius orbis terrarum fratres simul in acie Romana cōcurrerunt. Impulit astra thyestæ Fecit ut Atreus dum filium ad epulandū thyestæ pararet: medio die astra uiderentur:nam medio die nox facta est.& obscurato sole atra apparuerūt. Argos:urbem græciæ cui dominabantur Atreus & Thyestes. Tot similes fratrum:duobus fratribus denegauit diem Iuppiter: & tot fratribus qui simul in thessalia concurrerunt:lucem solis concessit & non solum fratres fratribus concurrerunt.sed filii cum parentibus quod atrocius est. Similes fratrum sicut fuerunt Atreus & thyestes. Patrumque gerenti:quia & fratres in fratres:filii in parentes concurrent. Mortalia nulli:sunt cur.deo:profecto uerum est quod dicunt epicuri deos humana minime curare. Cladis tamen huius habemus.post deploratione urbis Romæ nūc dicit q̄uis dii urbi hanc cladem intulerint uel certe auctores fuerint: ut tantum hominū pereret & quantū nūq̄ postea refici poterit:ipsi tamē uobis tātas pœnas dederūt:q̄tas dii hōibus dare potuerūt:nā Cæsares nomē eorū occuparūt. Qui tū ter.nō possūt dii maiorē pœnā dare hōibus q̄ q nomē suū cōmunicēt & diuinitatē. Dare ter.do tibi pœnas.significat patior:tu mihi das pœnas.i.pateris. Bella pa.su.bella diis dederūt q hæc bella fecerūt ut hōies i deorū nūero haberēt:& ita usurparēt qd suū ē. Diuuos.p.s.hōies: ita.n.iterpretāt q subtilius uī rerū iuestigant:nā dii naturaliter dicuntur:diui qui ex hominibus facti sunt dii.

Germanū scythicūq bonū:nec respicit ultra
Ausoniā:uellum populis incognita nostris.
Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco:
Vsq ad thessalicas seruisses roma ruinas.
De brutis fortuna queror:qd tempora legū
Egimus?aut ānos a consule nomen habētes?
Felices arabes:mediq:eoaque tellus:
Quam sub perpetuis tenuerūt fata tyrānis.
Ex populis q regna ferūt sors ultima nostra ē
Quos seruire pudet:sūt nobis nulla pfecto
Numina:cum cæco rapiantur sæcula casu.
Mētimur regnare iouem:spectabit ab alto
Aetherē thessallicas:teneat cū fulmina cædes?
Scilicet ipse petet pholoē:petet ignibus œthē
Immeritaq nemus rhodopes:piusq mināteis
Casus:hoc potius feriet caput:astra thyestæ
Intulit:& subitis damnauit noctibus ágros.
Tot similes fratum gladios:patrumq gerēti
Thessaliæ dabit illa diē:mortalia nulli
Sunt curata deo:cladis tamē huius habemus
Vindictam:quam terris dare numina fas ē.
Bella pares superis facient ciuilia diuos

Quacunque uagatur: Cæsarem nūc marti: nunc bellonæ comparat: non aliter Cæ. suos ad bellum incitabat q̄ mars siue bello nā incitare solet palladē ægiferā: hanc ēt deā belli uoluere poetæ. Sanguineū flagellū. i. cruētum: utpote belli īstrumentū. Bistonas: populos thraciæ qui bellicosi sunt: & ē actūs græcus: bistō bistonos. Sæuo uerbere. i. flagello. Currus. i. equos currui iunctos nā non currus: sed equi turbabant̄ uisa gorgone: cuius caput in ægide gestabatur: a pallade nam ægide clypeo utebatur pallas & Iuppiter: ideo ægis iouis siue palladis dicitur: quod pelle amaltheæ capræ tectus erat: nam αἶγα quod capram significat: nam sicut in fabulis legit̄ uim tanti terroris habebat caput medusæ ut siqs illud apte uidisset: statim ī saxū conuertebat̄. Nūc dicit quēadmodū bellona ægide territos pugnātes excitat ad pugnā: sic cæsar siquis ex suis cogitasset se in fugam uertere: ī pugnā cōuertebat. Aegide palladia. i. clypeo palladis ī quo caput medusæ gestabat. Nox īgens scelerū. dicit ibi pmixtos fuisse uiros: ut nō facile discerneret̄ utri Pōpeiani eēnt: utri cæsariāi. Nox. i. cæcitas & ignorātia scelerū. Instar gemitus: qa gemitus ita effundebāt: ut uoces imitarent̄. Pondere lapsi pectoris: imitatus ē Homerū hoc loco: q describit cadentē uulnere: ut ipso cadente arma super eū resonēt. Confractiq; ensibus enses: enses ensibus collisi resonabant. Ipse manu: & si forte Cæsar uidesset e manibus suorum cecidisse gladios: subministrabat eis: ne interea a pugna desisterent. Aduersosq; iubet: licet multa fingant̄ a poeta: tamen sequitur historiā: nam tangit id quod re uera fuit: uidelicet comantiū iuuenum uultus: pilis per galeas uulnerari iussit Cæsar: sed iuuenes qui erāt formæ studiosi: statim in fugam cōuersi sunt. Contūdere: cōfringere dissipare. Impellit terga suorū: si quem uidisset fugientē comphenlum uertebat in pugnā. Verbere conuersæ: si quem segnius pugnantem uidisset cuspidem manu capiens: extremitate hastæ eum pulsabat ut ad pugnā excitaret. Cessantes: segnius pugnātes. In plæbeum uetat ire manum: Nec uolebat plæbeos Romanos ferro inuadi: sed senatores atque patricios: ibi enim uictoriam consistere uidebat. Monstratque senatū. s. ut trucidet senatores: immo Cæsar (auctor Appiāo) acies discurrere: & ad Romanorum cædē omnes temperare iussit: solum ad sociorum mānus afferre: uictis deīde propius admoniti ītrepidos maneī admonēt. Sit cruor imperii: Scit ipse quorum cruore effuso īperium sit cōsecuturus uidelicet nobilitate cæsa. Vnde: idest a quo cruore. Libertas ultima mūdi: & scit ī qua acie senatores constituti sunt: uidelicet in media: quibus cæsis libertas peribit. Libertas: idest senatores in quibus spes omnis libertatis posita erat. Permixta: scilicet impellente Cæsare. Secundo ordine: equestri: nam primus ordo senatorius est: secundus uero equestris: tertius plæbeus. Cædunt lepidos: nam ibi lepidi coruini: metelli: torquati Cæsi fuere. Metellos: qui de gente metellorum erant. Nomina torquata regum: idest principium romanorum: non qd̄ reges fuerunt: nam torquatus fuit: qui occiso gallo torquem: quo spoliauit hostem collo suo imposuit: & a torque est appellatus torquatus: & gens omnis familiæ torquata. Duces: scilicet cedunt. Remoto: idest non uulnerato pompeio: qui perspecta militum suorum conuersione: mente collapsus: ab exercitu secesserat: & in tabernaculum delatus: aliquandiu sine uoce perstitit. Illic plæbeia: nam cum uideret iam brutus ad Cæsarē inclinatam esse uictoriam: cogitabat de occidendo Cæsare in acie: sed res non cessit. Quod ferrum. q. d. laudabile. O decus imperii: hoc dicit quia brutus non degenerauit a maioribus suis: qui exactis regibus: in libertatem patriam uendicarunt. Extremum tanti generis: quia ultimus fuit de genere brutorum qui romæ cōsulatum gereret: & principatum teneret. Nec tibi fatales: nec uelis in campis philippicis ante tempus mori: hoc dicit qa post occisū Cæ. cū Antonius suscepisset ultionē occisi Cæ. & Cæ. Octauius coniunctus esset Antonio: brutus & cassius cōparatis exercitibus p reipu. & libertate romana aduersus eū pugnarūt in cāpis philippicis ubi tādē uictis ptibus reipu. brutus occubuit. Fatales. p. i. fata q̄ te ī cāpis philippicis manēt. Nil. p. ist. cogitādo mortē cæsaris: sed res nō succedet. Nondū attigit arcē iuris: Cæ. nondū uenit ad summā potestatē dictaturæ. Humanū cul. i. humanū honorem: & ciuicam cōditionem. Quo: scilicet imperio cuncta premuntur.

Opposita pmit ipse manu: quacūq; uagat̄
Sanguineū ueluti quatiens bellona flagellū.
Bistonas aut mauors agitās: si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus
Nox īgens scelerū & cædes oriūtur: & instar
Immensæ uocis gemitus: & pondere lapsi
Pectoris arma sonāt: cōfractiq; ensibus enses:
Ipse manu subigit gladios: ac tela ministrat:
Aduersosq; iubet ferro contūdere uultus:
Promouet ipse acies: impellit terga suorum:
Verbere cōuersæ cessantes excitat hastæ.
In plæbeū uetat ire manus: mōstratq; senatū:
Scit cruor imperii qui sit: quæ uiscera regū:
Vnde petat romam: libertas ultima mundi
Quo steterit feriēda loco: permixta secūdo
Ordine nobilitas. uenerādaq; corpora ferro
Vrgentur: cædūt lepidos: cæduntq; metellos:
Coruinosq; simul: torquataq; nomina regū:
Sæpe duces: summosq; hoīum te magne re moto.
Illic plæbeia cōtectus casside uultus
Ignotusq; hosti: quod ferrum brute tenebas?
O decus imperii: spes o suprema senatus
Extremum tanti generis per sæcula nomen:
Ne rue p medios nimium temerarius hostes:
Nec tibi fatales admoueris ante philippos:
Thessalia periture tua. nil proficis istic
Cæsaris intētus iugulo. nondum attigit arcē
Iuris: & humanū culmē: quo cūcta reguntur

Egressus meruit fatis tam nobile letum.
Viuat:& ut bruti procūbat uictima:regnet.
Hic patriæ perit oē decus:iacet aggeř magno
Patricium campis nō mixta plæbe cadauer.
Mors tamē eminuit clarorꝫ in strage uirorū
Pugnacis domiti:quē clades fata per omnes
Ducebant:nusquam magni fortuna sine illo
Succubuit:uictus totiens a cæsare salua
Libertate perit:tunc mille in uulnera lætus
Labitur:ac uenia gaudet caruisse secuda.
Viderat in crasso uersantē sanguine mēbra
Cæsar:& increpitans:iā magni cæsaris arma
Succēsor domiti:sine te iam bella geruntur.
Dixerat:ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem:morientiaq; ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum
Sed dubium fati cæsar:generoq; minorem
Aspiciēs:stygias magno duce liber ad ūbras:
Et securus eo:te sæuo marte subactum:
Pompeioq; graues pœnas nobisq; daturum
Cum moriar:sperare licet:non plura locutū
Vita fugit:densæq; oculos uertere tenebræ.
Impendisse pudet lachrymas in funere mūdi
Mortibus innumeris ac singula fata frequētē
Quærere:letiferum p cuius uiscera uulnus
Exierit:quis fusa solo uitalia calcet.
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animā:quis corruat ictu.
Quis steterit dū mēbra cadūt:qs pectoř tela
Transmittāt:aut quos campis affixerit hasta.
Quis cruor emissus perruperit aera uenis.
Inq; hostis cadat arma sui:qs pectora fratris
Cædat:& ut notum possit spoliare cadauer:
Abscissum longe mittat caput:ora parentis

Nobile letum:nam mors nobilis aut ignobilis dicitur:pro qualitate occidentis.nam turpe est ab ignauo occidi:sicut decorum est a uiro forti. Et ut bruti procumbat uictima:nam ipse priceps cōiurationis fuit:qua Cæsar postea in senatu.xxiii.uulneribus confossus est. Hic:ubi cæsi sunt senatores. Domiti:pro domitii:ut urbem pataui pro pataui:synæresis est. Quem clades fata:& quamuis bellicosus esset:& magnanimus domitius:tamen semper aduersa fortuna usus fuit : quia captus a Cæsare uita donatus fuit. Fortuna succubuit:nunquam Pompeius aduersa fortuna oppressus est : quin comitem habuerit Domitiū. Victus totiens : nam uictus fuit corphini & massiliæ : & a Cæsare uita donatus. Salua libertate:hoc illi instar felicitatis fuit:ut liber potius moreretur:q̃ seruus uiueret. Tunc mille uulnera:inter innumerabiles cæsos labitur. Secunda uenia:quia captus a Cæ.donatus ē uita:deinde ad Pom.se recipiēs i bello nō secundam ueniam expectans pro libertate Romana mori uoluit. Cecidere hoc i prælio ab utraq; parte(ut Appianus iqt)Italorum qdem(non enim sociorū copiæ ob multitudinē cōteptūq; annumeranť)e Cæsaris primum exercitu turmarum ductores ad numerū triginta:armati ducenti:ut alii scripsere mille ac ducēti.Ex Pompeii uero partibus Senatores decē : quorū e numero fuit.L.Domitius olim Cæ.in Gallia successor destinatus.de quo nunc loquiť Lucanus.equestris uero ordinis ad q̄dragīta ex illustrioribus.Ex reliquo autem exercitu qui rem i maius extollunt:qndecim supra uiginti milia cecidisse aiunt.Cæterū Asinius pollio qui sub Cæsař militauit: In ea pugna sex milia ex Pompeii solū iteriisse scribit. Increpitans : uerbis isultans. Domiti:uocatiui casus: ē & media correpta. Deferis arma:scilicet moriēdo. Ast illi suffecit: morior inquit & hoc solacium mecum porto quod ante moriar q̃ te uideā obtinuisse uictoriā:& ide Sperare licet te pœnas magno daturꝫ eē sceleris huius & impietatis. Dubium:fati. Incerto:exitu belli. Cū:p quamuis moriar. Non plura locutū:hæc satus erat: cū statim spiritus & uita e corpore excessit.Vir.i æternam clauduntur lumina noctem. Pressere:idest clausere. Impendisse pudet lachrymas:qa specialiter cœperat describere mortem huius domitii:nūc dicit pudere se:cum clades ad uniuersum prope terrarū orbem pertineat.singlorum cædē deplorare. Singula fata:singulorum mortes. Quærere.i.ingrere diuersorū mortes:& qua qsque morte occisus fuerit.uidelicet.quod alius transfixus fuerit ferro:alius effusa sui ipsius itestina pedibus calcauerit:alius autē terrā ore momorderit.& multa ac uaria genera leti:quæ i hac clade uidere licuit. Vulnus : idest telum.sicut Virg. Illum ardens i festo uulnere pyrrhus insequiť. Ore qs aduerso:quod ex aduerso oris gladius fauces trāsfixerit:& moriens animam cum sanguine emiserit.

Demisso faucibus ense .i.trāsfixo per fauces. Quis corruat ictu: scilicet uno ictu accepto lapsus. Quis steterit:pudet scribere:quis truncus abscissus adhuc stet. Pectore tela:idest in pectore transfixus sit. Aut quos cāpis:nōnulli ēt telis transfixi erāt:ut terræ figereť. Quis cruor emissus:& pudet diceř cuius sanguis p uēas tāquā p fistulas exierit.fistula ppe dř canalis plūbeus:p quē unda lōge i gressa ferť. Pectora.s.pudet scribere:qd frater abscidat caput fratris:& abiciat:ut deinde possit caput fratris spoliaŕ armis:pietas eni nō sustiuisset:si faciē fratris uidisset.ut illū armis spoliaret. Lōge.m.i.abiciat ꝓcul. Ora.p.q.l.& cū corpus paternū filius laceret crederet nec illū patrē eē : nec ille hūc filiū. non.n.natura patiť ut filius patrem occidat. Spectātibus ira:Vt q uiderent i hac clade tātā irā nō existimarēt i pectore filii accidere posse:ut patrem laceraret:ideo pīæ cū graues pœnas p leges sanxissent:iter eos qui ingrati fuissent:nullā legē parricidii tulerūt.& cū quæreret:quid ita impune uolebāt eē parricidiū:respōderūt:naturā pati non posse:ut filius patrē occideret:sed si occideret:diligentius ituentes inenirēt:re uera illū nō fuisse filiū.

Nimia ira: Qua occidit patrem. Mors nulla querela: & ut summatim dicã nulla mors meretur propriis lachrymis deplorari: & si quis hoc facere uellet nimium temporis consumeretur. Sua: propria ergo omnes uniuersaliter deplorabimus. Non istas habuit: ostendit quare non liceat singulos deplorare. quod uidelicet hæc clades multo maior fuit: quam cæteræ omnes quas scriptores memoriæ posteris tradiderunt. Hic: in hac clade. Illic: i alıis cladibus: ut in clade Alliensi: Cannensi & Ticini: & in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorum: nam apud ticinum lacum uigintiquinque milia Romanorum: & in clade Cannensi quinquagita milia cæsa sunt. ad Alliam fluuium fusus ẽ uniuersus romanorum exercitus.

Quis laceret: nimiaq; probet spectãtibus ira
Quẽ iugulat nõ eẽ patrẽ: mors nulla querela
Digna sua ẽ: nullosq; hoium lugeř uacamus.
Non istas habuit pugnæ pharsalia partes
Quas aliæ clades: illic pre fata uirorum:
Per populos hic roma perit: quod militis illic
Mors hic gẽtis erat: sanguis ibi fluxit achæus:
Ponticus: assyrius: cunctos hærere cruores
Romanus campisq; uetat consistere torens.
Maius ab hac acie q̃ quod sua sæcula ferrent:
Vulnus habent populi: plus ẽ q̃ uita salusque
Quod perit: i totũ mũdi prosternimur æuũ:
Vincitur his gladiis omnis quæ seruiat ætas.
Proxima qd soboles: aut qd meruere nepotes
In regnũ nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet: post prælia natis
Si dominũ fortuna dabas: & bella dedisses.
Iam magnus transisse deos: romanaq; fata
Senserat infelix: tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam: stetit aggere cãpi
Eminus: unde omnes sparsas p thessala rura
Aspiceret clades quæ bello obstãte latebant.
Tot telis sua fata peti: tot corpora fusa:
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec sicut mos ẽ miseris trahere omnia secũ
Mersa uiuat: gentesq; suæ miscere ruinæ.
Vt latiæ post se uiuat pars maxima turbæ:
Sustinuit dignos & iam nunc credere uotis
Cælicolas: uoluitque sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gẽtes:
Stãte potest mũdo: romaq; supstite magnus

Per populos: quia in hac clade pharsaliæ non uiri romani: sed populi & nationes occisi fuerunt. Gentis: non militis romani: sed nationum. Sanguis: idest nationis mors. Achæus: idest græcus in europa. Ponticus: pontus est cappadociæ pars euxinum uersus. ut refert Strabo. Assyrius: in assyria Babylon est: Palestina: & Pœnicia. Cunctos hærere cruores: & quanquam aliorum populorum multi occisi fuerint: tamen romanorum plures occisi fuerunt. nam Romanorum sanguis fluens in torrentis modum: aliorum cæsorum cruorem in loco sistere non permittebat: & ostendit plures Romanos ciues cecidisse: q̃ aliorum populorum. Maius ab hac acie: non solum inquit hæc clades ad præsentes pertinet: sed etiam ad posteros. Sua: idest præsentium sæcula. Plus est: aliis cladibus multi periere. in hac periit libertas romanorum. In totum modi prosternimur: quia semper seruiemus. Omnis ætas: præsentium & posterorum. Proxima quid soboles: nunc conqueritur: quod posteri nulla ipsorum culpa i seruitute nascantur: neque enim ipsi aut ignauia: aut metu aliquo in seruitute ponuntur: sed culpa maiorum suorũ. Proxima soboles: paulopost uẽtura. proximũ dicit uel paulopost pteritũ uel paulopost futurũ. In regnũ. i. nasci i seruitutẽ. Pauidi: ostẽdit nulla ipsorum culpa contigisse hoc. Num gessimus arma. i. nunquid fortasse nos imbecillitate & metu quodam seruimus? quasi dicat non. Teximus aut iugulos: scilicet armis: & auertimus eos a Dominis: q nos in seruitute subegerit. Alieni: scilicet maiorum nostrorũ. Post plia natis: si uolebas o fortuna ut nos seruiremus post hæc bella ciuilia: saltẽ dedisses nobis bella: ut si uicti fuissemus: seruiremus. At uero cũ nemo nos uicerit: fecisti eẽ seruos. Iã magnus trãsiisse deos: post deploratiõẽ libertatis: Lu. exitũ describit huius pugnæ. Deos. s. ppitios sẽserat trãsisse ad Cæ. Infelix uix tota clade coactus: uictus erat nec tamẽ id sibi psuadeř poterat: sic eni faceř solẽt q semp secũda fortũa usi fuerũt: ut si qd aduersi cõtigerit uix credeř possint. Tota clade: cũ iã ppe exercitũ amisisset. Aggere: eminentia campi: ut circum circa diligenter omnia circumspiceret. Vnde: a quo campo. Omnes clades: idest oẽs qui cæsi erãt. Obstante: idest pugnantibus oppositis uidere non poterat cæsorum corpora: sed tantummodo cumulum. Fata: idest mortem suam. Multo: idest multorum sanguine: nam sicut mos est pars maior cum aduersa fortuna in se sæuiente: uellet eandem fortunam omnibus esse: quam ipse sentit: sed non ita pompeius. Nam salute potius ciuium Romanorum constituit discedere: ut iam se a pugnando Cæsar abstineret: & superstitibus parceret: immo suppliciter deos rogauit: ut superstites reliquias exercitus seruarent incolumes: & si Diis placeret: ut ipse cum omni sua stirpe potius periret. Miscere: idest confundere ut omnia una secum inuoluat ruina. Vt latiæ post se: nam pompeius quamuis tantam cladem accepisset a diis: tamen non distitit quin oraret illos: ut seruarent eos superstites qui supererant. Post se: scilicet uictum. Dignos uotis: tunc enim dii uotis digni sunt cum exaudiunt. Et iam nunc: scilicet accepta tanta clade. Solatia sui casus: idest reliquiæ ut exercitus superessent ne ad internetionem usque occiderentur. Parcite ait superi: scilicet gentibus & nationibus orbis terrarum: & si me mori uultis nolite omnia prosternere: nã mori possum Roma incolumi. Stante. i. durãte.

Si plura iu.i.si non estis cōtenti morte mea:paratus sum & cōiugē:& liberos meos & stirpē omnē in exitiū ducere:dūmodo cæteris parcatis. Tot pi.i.signa dedimus. Fatis.i.fortunæ. Meosq;:uxorē & liberos. Orbe re.i.liberato.a clade. Exiguæ cl.q̄si dicat sumus igens clades:qd̄ si plus ēt haberemus illud p salute oīum expōeremus. Arma.i.armatos. Signa:uexilla & māipulos. Et ruocat:& cū uideret oēs paratos i tantā mortem ruere potius q̄ cedeŕ hostibus:rogauit:ut uiuere uellēt: neq; se tāti esse:ut morerentur oēs. Nec deerat.r. in enses:quia occurrebat illud:cur non se occidebat pompeius:potius q̄ in discrimen seruitutis uenire non defuit:inqt:magnanimitas pompeio:ut sibi ipsi mortē inferret.sed metuebat ne si id ageret:nemo deinde uiuere uellet.nō igiť causa sui.sed suoꝝ se itermere uoluit. Robur:magnanimitas. Ire i en.i.moriturū ruere i hostes. Iuguloq; pati uel pectore:ut se iugularet uel pectus trāsfigeret. Sed ti.ne causa sua deniq; milites oēs in mortē ruerent. Supraq;.d.i.supra iacētis ducis. Aut uu.alia causa fuit.uidelicet ne hac lætitia Cæ.afficeret:ut corpus suū occisum oculis Cæ.obiiceret. Subducere.i.remoueŕ corpus suum occisum ab oculis Cæ. Neqcquā infelix:qa ubicunq; occubuerit Pom.Cæ.ipsum occisum uidebit:dummodo uidere uoluerit:sicut caput eius obtruncatum a Rege Ptolemæo uidit. Sed tu quoq; coniunx:alia causa accessit cur fugeret:uidelicet ut uideret Corneliā uxorē. Vultus tui:quos tantū amabat.s.fuerūt causa fugæ. Fatisq; ne.i.a fatis.fata noluerūt:ut absente Cornelia Pō. moreretť. Tū:postquā ide cōstituit discedere. Cōcitus.i.calcaribus stimulatis.ut i aliquas regiones se reciperet. Nō.t.te.p.magnanimitatem Pom. ostendit poeta. Ingentesq; animos:q. sicut i rebus secūdis:ita ēt i aduersis cōstanti animo semp fuerat. Extrema i fata:cōtra ultima picula:& euētū fortunæ. Nō.g.dolorē p se nō ferebat Pom.sed ita ut nihil a maiestate sua indignum faceret. Qualē:idest talis uultus illi erat: qualis conueniebat in pernitie reipu. Non impare: dissimili. Emathiam:idest cladem emathiæ. Nec te uidere superbum:quotienscunque rem bello prospere gessisti non elatus es: nec in aduersis ostendis animi tui imbecillitatem. Infida fortuna:quia nūquam fidē seruat:sed quos antea placido uultu souerit : eos deinde deserit. Per tres triumphos: quia triumphauit de Mitidate:de Sicilia:de Hispania. Iam ponderē fati:nunc consolari pompeium:ipsum cladem sane ingentem accepisse:sed tamen hac clade magno rerum pondere:ac solicitudine liberatum esse. Securus:sine cura. Pondere fati:idest deposito pondere. imperii: quod in fortuna consistit. Nunc tempora læta:idest nunc tibi licet reminisci lætorum temporum. Spes nunquam : iam enim sperare desinis. Quid fueris: nam ex aduersis læta melius cognoscunť. Testaŕ: id est fac deos testes. Nullum qui perstet in armis : nā si quis in bello perseuerare uoluerit:illū crede nō tua causa mori:sed spōte sua. Perstet:pseueret. Ceu fle. ai.quēadmodū mūda fuit ubi.Cn.Pom. magni Pō. filius bellū gessit i Hispania cōtra Cæ.sicut & Alexandria ubi Cæ.bellū gessit cōtra Ptolæmeū:sicut Africa ubi bellū gessit Cato fgi iubæ cōiūctus aduersus Cæ.hæc bella nō fuerūt causa ut tuū nomē defenderet.Ordo ē.Sic pars maxia thessalicæ turbæ. Post te.i.fortunā tuā,

Ceu:quēadmodū pugnatū ē i Africa ad mumdā:i Alexādria:i Aegypto nō pugnarūt te iubente:ita ēt nunc post hanc cladē i thessalia:nō tibi:sed sibi ipsis dimicauerūt:nō eni auctor fuisti harū cædiū:qd̄ tibi magnam cōsolationē afferre potest. Veluti:a simili quemadmodum inqt oecanus etiam si omnes fluui auerterunt nō tamen decrescere:eodem modo si uos discesseritis : nec mea fortuna minuetur:se comparat mari oceano; ipsos uero fluuiis. Subducere: remouere fontes. An uos momenta:nunquid creditis me dum mecum militastis sustinuisse aliq̄ inclinationem uictoriæ meæ? nam non uos uictoriæ causa fuistis:sed ego fui causa ut uos uinceretis.persistit in similitudine.quemadmodum oceanus ē origo fluuiorū.ita a me uictoria pfecta ē.

Esse miser:si plura iuuāt mea uulnera:cōiunx
Est mihi:sūt nati:dedimus tot pignora fatis.
Ciuili ne parum est bello:si meque meosque
Obruet:exiguæ clades sumus orbe remoto?
Oia quid laceras? qd pdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum:sic fať.& arma
Signaq; & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit:& reuocat matura in fata ruentes:
Seq; negat tāti:nec deerat robur in enses
Ire duci:iuguloq; pati:uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore magni:
Nō fugeret:supraq; ducē procūberet orbis:
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem:
Neq̄cquā ifelix socero spectaŕ uolēti
Præstādū ē ubicūq; caput:sed tu quoq; cōiūx
Causa fugæ:uultusq; tui:fatisq; negatum
Te præsēte mori:rūc magnum cōcitus aufert
A bello sonipes:non tergo tela pauentem:
Ingentesq; animos extrema in fata ferentē:
Non gemitus:nō fletus erat:saluaq; uerēdus
Maiestate dolor:qualem te magne decebat
Romanis præstare malis:non impare uultu
Aspicis æmathiā:nec te uidere superbum
Prospa bollorū:nec fractū aduersa uidebūt.
Quamq; fuit læto per tres infida triumphos
Tā misero fortuna minor:iam pondere fati
Deposito securus abis:nunc tempora læta
Respexisse uacat:spes nunq̄ implēda recessit
Quid fueris nunc scire licet:fuge prælia dira
Ac testare deos:nullum qui prestet in armis
Iā tibi magne mori:ceu flebilis aphrica damnis
Damnum posse fugæ? ueluti si cūcta minēť
Flumina quos miscēt pelago subduceŕ fōtes:

Nunq̃ sic cura deorum: qđ creditis deos curare huiusmodi homies: sed curæ diis sunt tantũmodo princi-pes. Premit:submittit. Morti salutiq:nullã habẽt curã dii uiuatis ne:an moriamini. Vacent.i.uacua sint & intenta. Humanum pau.ge.i.uiuit ad iperium paucorũ:quando dii curãt:nisi pricipes:seqtur ut multi uiuãt ad iperium paucorũ:& rationem suam confirmat. Orbis iberi:nũc probat exẽplo id ita esse q dii tantũmodo magna curãt:& ideo humanũ genus arbitrio paucorũ uiuit:unũ eni ex reliquo seqtur:quia dii principiũ solũ modo curam habeut:a principibus igitur reliqui pendent:dicit autem cum me sequimini uictores estis: q ĩ pom.sequeremini fugeretis sicut ille fugit. Iberi:hispani. Fortis i armis:& ne forte me ostẽtare credatis: exemplũ capite a Labieno:q ubi me secutus ẽ semp uictor fuit:mutato uero duce uictus ẽ:hic labiẽus Legatus erat Cæ.& solus ad Pom.trãsit:& hoc legato Cæ. Galliã uicerat:& ut refert Plutarchus:Labiẽus a Cæ. missus Tugurinos Galliæ populos penes Ararĩ fluuium profligatos attriuit:& iterempto Pom. cui adheserat:secutus ẽ in Libyã Scipionẽ & Catonem : dũ Cæ. militibus occureret equo p ilia cõfuso humi deiectus ẽ:auctore Appiano. Nũc transfuga:p totum orbem fugit cũ duce quem mihi ppoluit. Nec melior mihi .u.f.transit ad cõfutationẽ:qa illi dixerãt Cæ.sibi ducẽ fuisse i Germania:nunc uero cũ priuatus redierit nõ ducem sed sociũ esse:sed quod iquit Cæ.dicitis uelle neutrũ sequi:nõ ideo fides uestra probat:nã quicũque discedit e castris meis & nõ transit i castra Pom. hic ostendit animum suum alienũ a me:quia sequẽdo neutrũ ostẽditis meos esse nolle:quia nec uincẽtes mecũ p̃mio:nec cũ Pom.uicti uenia mei eẽ recusatis: ergo sequit qđ nec mei estis p̃mio:nec beneficio ueniæ. Esse meus:uincens mecũ p̃mio:uel ut uictus cũ Pom.ueniam postulet. Sunt ista profecto:nũc ostẽdit ex eo curam sui habuisse deos.q uoluerit milites ĩfidos a castris suis discedere.Oratorie:qđ illi in detrimentũ Cæ.dixerunt ipse diem ĩ suam utilitatem conuertit.Vos dicitis me tũ demum mea fata cognoscerẽ cum a me discesseritis:recte dicitis:quia cognoui mihi deos propicios:& mihi milites infidos: propterea me liberarunt acri onere. Mutato milite:ne ipsius pfidia mihi noceret. Heu quantũ: exonerarunt me dii magno onere:quia spes uestras p̃mium nullũ quãtumlibet magnum impelere potuisset. Amolitur: remouet. Non sufficit orbis:quia quanto maiora p̃mia caperent:tanto maiora sibi deberi existimabant.

Nõ magis ablatis unquã decresceret æquor
Quã nũc crescit aqs:ãnos momẽta pulsatis
Vlla dedisse mihi: nunquam sic cura deorũ
Se premit:uestræ morti:uestræq saluti
Fata uacẽt:proceꝝ motus hæc cũcta sequũt:
Humanum paucis uiuit genus orbis iberi
Horror:& arctoi nostro sub nomine miles:
Pompeio certe fugeres duce.fortis i armis
Cæsareis labienus erat:nunc transfuga uilis
Cũ duce prælato terras atq æquora lustrat:
Nec melior mihi uestra fides:si bella nec ho-
Nec duce me geritis:qsqs mea signa reliqt:iste
Nec pompeianis tradit sua patribus arma:
Hic nunq̃ uult esse meus:sunt ista profecto
Curæ castra deis: qui me committere tantis
Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quãtũ fortuna humeris iã põdere fessis
Amolitur onus:sperantes omnia dextras
Exarmare datur:quibus hic nõ sufficit orbis:
Iã certe mihi bella geram.discedite castris.
Tradite uestra uiris ignaui signa quirites.
At paucos quibus hæc rabies auctoribus arsit
Nõ cæsar:sed pœna tenet:procumbite terra
Infidumq caput feriendaq tendite colla:
Et tu quo solo stabunt iam robore castra
Tyro rudis:specta pœnas:& disce ferire
Disce mori:tremuit sæua sub uoce minantis
Vulgus iners:unũq caput iã magna iuuẽtus
Priuatum factura timet:uelut ensibus ipsis
Imperet:inuito moturus milite ferrum.
Ipse pauet ne tela sibi dextræq negentur
Ad scelus hoc cæsar uicit patientia sæui
Spẽ ducis:& iugulos non tamẽ prestitit enses
Nil magis assuetas sceleri q̃ perdere mentes

Mihi bella gerã.i.ad utilitatẽ meã:nec uobis obligatus ero. Viris:fortibus. At pa.post cõfutationẽ suorum:nũc exequit sententiã suã:ut securi pcuterẽt paucí huius seditiõis auctores:his dictis simul ẽt ipleris: oẽs terrore pculsi obedienter paruerunt impio Cæ.

Paucorũ:qui nõ amore meo timent:sed metu pœnæ:ergo dabunt pœnas. Non cæsar.i.amor Cæsar.

Sed pœna.i.pœnæ metus. Procumbite terræ:ut caput detruncentur. Tendite: δεικτικῶσ. Specta.p. o tyro horum exemplo disce fidelis esse. Disce mo. si aliquid perpetraueris. Tremuit sæua sub uoce:nũc milites Cæsaris repræhendit Lucanus:tantum multitudinem iuuenum timuisse:unum hominem:cum facile illum tolere possent:& nec recusarũt: sed imperio illius paruerũt:ut iuiti illos occiderẽt quoꝝ auctoritate seditio orta fuerat. Priuatũ.i.q sine imploe sset:nam si discessissẽt nõ habuisset quibus imperaret. Ensibus ĩpis iperet:ut uidelicet ipsi milites:nisi imperio Cæsaris enses mouere non possint. Ipse pauet:at ipse Cæsar metuebat id quod milites parati erant exequi:ne illi recusarent:occidere huius seditionis auctores. Scelus:ad puniendum seditiosos. Vicit patientia:patientiores fuere milites q̃ Cæsar sperabat. Iugulos non tantum:qa dixerat ferienda tendite colla illi exhibuere colla : & iugulum intersicientibus se. Timet mentes : militum suorum : licet simularet non magnificare milites ueteranos:tamẽ nihil erat q magis timeret:sciebat eni illos assuetos militiæ:& non facile inuẽiri posse tales.

Atq; perire timet. tam diri fœderis ictu
Parta quies: pœnaq; redit placata iuuentus.
Brundusiũ decimis iubet hãc attigere castris:
Et cũctas reuocare rates: quas auius hydrus
Antiquusq; bares: secretaque littora leucæ.
Quas recipit salapina palus: & subdita sipus
Mõtibus: ausoniã qua torquẽs frugifer oram
Dalmatico boreæ: calabroq; obnoxius austro
Appulus adriacas exit garganus in undas.
Ipse petit trepidã: tutus sine milite romam.
Iam doctã seruire togæ: populoq; precanti
Scilicet indulgẽs summũ dictator honorem
Contigit: & lætos fecit se consule fastos.
Nanq; omnes uoces p quas iã tempore tanto
Mẽtimur dominis: hæc primũ repperit ætas.
Qua tibi nec ferri ius ullum cæsar abesset:

Tam diri fœderis: sed cum paucos seditionis auctores cecidisset: ita animos militum confirmauit ut nunq̃ antea fuerint obsequentiores. Diri fœderis: per execrationem: nam porca immolari solebat & cædi: cũ fœdera iungeretur nunc uero milites cæsi sunt. Virgilius illud Expressit. & cæsi iungebant fœdera porca. Parta quies: nam metu pœnæ placatus est miles. Redit: in fidem Imperatoris. Brundusium decimis: nunc Lucanus prosequitur quomodo Cæsar sumpta de paucis pœna constituit: utquod reliquum belli superaret prosequeretur: primum igitur brundusium iussit ire milites: & reuocare rates omnes quæ brundusium uenerant & loca nominant ubi classis cæsaris constiterat. Hanc: s. ilicet iuuẽtutem: quæ sedata seditiõe obsequẽtissima facta erat. Decimis castris. i. decimo die: nam sic dies nomianẽ i re militari: q; singulis diebus castramentari solebãt antiq: & quocũq; iter facerẽt: ubi nox eos deprahẽdisset: ibi castra põebãt: ideo quotiẽs legimus secũdis uel tertiis uel quartis castris significat secũdũ uel tertiũ uel quartũ diẽ. Hydrus: hydrus urbecula est Apuliæ: ex qua ad luceam (ea eni urbs non grandis est) stad. cl. ad brũdusium uero. xl. stad. sunt. auctore Strabone li. v. dicitur & Hydrons.

Bares bares uel ut nunc uocant baretum: urbs exigua iacet i Salentiorũ finibus ad quã pedestri magis quã maritio itinere a Tarẽto facile puenitur: e Tarẽto ad brundusium nauigationis circuitio est. potest legi etiam Taras. i. Tarentum: nam taras neptuni filius condidit tarentum & a se appellauit: qđ deide phalãtus lecedæmõiuscum ptheniatis. occupatum ampliauit. Antiquus ergo taras. i. uetustum tarentũ: i cuius portu habuit naues cæsar. Nã conditores p suis urbibus poni usitatũ ẽ. Salapia palus: q̃ est a salapina ciuitate amof pœni Hãnibalis iclyta. hæc Apuliæ pria fuit. quæ ad Hannibalem defecerat: & ab hac ciuitate palus dicta est. Sipus: Apuliæ ciuitas: credit Diomedis fuisse ædificiũ: dicitur alio noie sipons uel sipontum distat a Salapia stad. c. & l. Græci uero eam sepiuntem nuncupant: ab eiectis e fluctu sepiis ut li. vi. a Strabone refertur. Subdita montibus: quia sita in campis & in plano esset. Garganus frugifer. i. fertilis mons est Apuliæ iucundissimus ad stad. ccc. protenditur in pelagus (ut inquit Strabo). Torquet ausoniam oram: quia in angustum orbem uoluitur: & ibi iuxta adriacum mare linguam facit. ubi situm est brundusium. Dalmatico boreæ obnoxius: Boreæ qui a sptentrione in Dalmatiam perflat: & obnoxius calabro austro. quia a septentrione boream: a meridie austrum habet. Exit in undas: cum ambitu adriatici: nam ibi linguam facit: ubi situ ẽ brundusiũ: p hæc loca classis Cæ. trãsitura erat. Ipse petit: historia hoc habet: deuictis Petreio & Afranio & cõpositis prouinciæ rebus: Cæ. primũ uenit in Tetaconẽ: & eo legiones undiq; ad Cæsarẽ cõuenerũt: qbus: expeditis. redit Massiliã quæ iam deuicta erat (ut supra dictũ est) impositoq; duaþ legionum præsidio reliquas copias in Italiam misit: ipse uero audita lege lata de dictatura a. M. Lepido prætore factum se esse dictatorem Romã pficiscitur: & ipso dictatore habente comitia creati sunt cõsules: prior ipse dictator. deide. P. Seruilius collega. Tutus: sine milite: qa iã nullus erat i Italia exercitus quẽ metueret: imo oia Impio Cæ. i Italia parebãt. Iã doctã seruire togæ: tranqllitati: nã ex quo Pom. discesserat: oia Cæ. occupauerat: ideo quasi oblita erat libertatis: & nemo audebat resistere cæsari. Dictator cæ. q ãte a. M. Lepido lege lata dictator dictus erat.

Summum honorem. i. consulatum: quia ex dictatore consul factus est Cæsar. Appianus autem dicit q; Cæsar seditione apud placentiam sedata Romam reuersus est: trepidante adhuc populo: neq; senatu aut consule illum eligente: seipsum dictatorem nominauit. uerum siue ut inuidiam dilueret: siue q; magistratu minime indigeret: per undecim solum dies illi præfuit: se consulem i futurum designauit. P. quoq; Seruilium. Isauricũ collegam sibi assumpsit. M. Lepidum i iberia. In Sicilia Aulum Albinum. In Sardinia Sextũ Perduceũ delegauit: Galliæ nuper adeptæ decimum Brutum præsidere iussit. Deniq; ciuilibus confectis omnibus Romam regressus Cæsar: Appellatus est pater patriæ & dictator in omnem uitam electus consulque ad decennium corpus eius sacrum & intemeratum habitum. Suetonius uero dicit continuum consulatum recepisse perpetuam dictaturam præfecturamque morum: insuper prænomem Imperatoris cognomẽ patris patriæ: statuam inter reges eminentiorem locum in Orchestra & alia ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est: sedem auream in curia: templa & aras & simulacra iuxta deos. Indulgens populo: quia Cæsar quasi simulabat se nolle accipere consulatum. Præcanti: quia populus precabatur consulatum sibi ut sumeret.

Indulgẽs. i. faciẽs hãc gratiã populo. Lætos fastos: fasti libeti erãt: i qbus magistratus oẽs scribebanẽ: pcipue cõsulũ. Nã q̃ oẽs uoces hoc tẽpus quo Cæ. cõsulatũ accepit fuit pricipiũ: ut falsis nominibus Imparatores Ro. appellarẽẽ. cũ r̃ges sint: immo uero tyrãni appellãdi nõ cõsules: nõ ptores: nõ ipatores: cũ leuis eẽ uideaẽ tamẽ grauis atq; molestai ẽ: ipi eni tyrãni oia libidie sua faciebãt: tũc primũ iqt huiusmõi noia iuẽta sũt qbus domi nos atq; tyrãnos falso appellamus. Qua sibi. ue. quia iperatoriæ dignitati miscuit cõsulatũ: & oẽs dignitates

Quæq gens:siue parthia siue armenia siue pontica:nam hæ nationes utuntur sagittis. Cunctis.i. a cūctis telis eorum. Inde:ab his gentibus quæ cum Pom.erant. Spacioque solutæ.a.glandes etiam mittebantur a leuis armaturæ militibus:quæ cū magno impetu ferrenť in aerem:suo ipsaꝝ glandium q̄ plūbeæ erāt ipetu: calebant:& calefactæ liquescebant. Tū:uidelicet postq̄ circumuenire Cæsaream aciem uisi sunt pompeiani. Ithyrei.i.parthi:ithyrei & arabes montanā regionē habēt:male sici oēs:q uero cāpos habēt agriculturā exercent.Sunt ithyrei (ut refert Strabo) nō longe a macra campo:in quo possidonius scribit uisum fuisse serpentē mortuū.iugeri lōgitudine: Crassitudie tāta:ut eqtes ex utraq parte astantes se inuicem tueri non possent Hiatu aūt tanto:ut hominē equo insidentem reciperet exuuiarum squamam quālibet clypeo maiorē. Medi:populi q ualidos uicinos habēt armēios & pthos: a qbus sæpe aliqd circūcidunť:resistūt tamē & ablata recuperant:quēadmodū simbacē ab armenus receperūt: & (ut Stra.li.xi.refert) hoc medorū ē q̄q nō omnium:sed mōtanoꝝ eū in regē eligere q fortissimus sit Illud quoq mediorū est reges multas uxores habeř. q mos & ad mōtanos & ad oēs permanat: pauciores: autē q̄ vii.nō licet. Arabes:oriētis populi quos subegerat Pō.appo.turba minax. Nusq.r.s.a.ad nullū locū direxere sagittas:sed in aerem. Rexere:pro direxere. Petitur:impletur.s.sagittis. Inde cadunt mortes:& ab aere sagittæ cadebāt:q̄ mortem inferebant. Sceleris sed crimie nullo:per ironiam:qa tantūmodo cadebāt tela inter leuis armaturæ milites:nā tuti erāt barbari & armati:ut eoꝝ corpora uulnerari nō possint: at uero Romāi tela gerētes nullo loco tecti erāt: ideo sagittis huiusmōi figebāť. Circa pila.i.circa Romanos. Ferro.ferratis telis. Noxq sup cāpos:& densata tela noctem in cāpis induxerūt. Tūc Cæ.metuēs: nūc dicit qūo cæsar arte usus fuerit:& milites quos iā ante ad id p̄paratos habebat ex trāsuersa miserit ī hostes. Frons sibi prima labaret.i.ne cornua labarēt & mouerenť:nā cornua sunt primæ frontes aciei:q̄ in modū cornu struebanť:& qa pōpeiani extensis cornibus suis:iā cornua sua cæ.circūuenerāt:metuebat cæ. ne cornua sua ab hostibus circūdata ī medio tenerēť ideo aciem ex totius exercitus robore p̄paratā e regione misit q̄ facile dissipauit hostes. Obliqs.c.ex transuerso mittēdas. Post si.ne uideri possent. Incursu .i.ob incursum. In latus belli.i.in latera hostiū. Non motis cornibus:Quia cornua nōdū circūuenta erāt: sed adhuc ītegra māebāt. Immemores pugnæ.n.p.t. simulatq illi ex trāsuerso uenerūt:Pōpeiani milites: uidelicet barbari stati ī fugā cōuersi sūt ut exēplū oībꝰ facerēt:nō posse ciuilia bella r̄cte huiusmōi gētibus cōmitti:neq.n.ipi uolūt morte sua alteꝝ uictorē fieri.Nā socioꝝ copiæ (ut Appi.iqt) ueluti certaminis huius spectatores qdā acieꝝ ordies formidie metuq repleuerāt cū sinistra Pō.acies hostibus cedeř:& iā moueri īplicariq cœpisset ī fugā uersi nullo ordine clamaŕ cœpunt: supati sumus:deide tabernacula eoꝝ ac castra ueluti aliena iuadētes:diripiētesq quocūq licuit uarie disp̄gebāť. Immemores.p.qa stati fugere. Pudoŕ:qa nō puduit eos timeř nec mori maluerūt q̄ fugeř At uero romāos puduit timeř & mori potius uoluerūt ī eo quo cōstiterāt loco q̄ fugeř. Vt.p.so. p̄leq; dicere quomō eqtibus uirisq fusis:stati Pōpeianoꝝ secuta est inumerabilis cædes. Trāffixus.p.qa ī ipsa corpora equoꝝ tela mittebāt. Regētis ef.i.eqtis p̄ni & ī caput labētis. Cessit cā.e cāpis discessit. Glomerataq pubes:nā eqtes erāt ex nobilitate Romana. In sua cōuersis:qa cōuersi ab hostibus ī suā aciē ruebāt cæci. Præceps.i.īn consiclerato cursu. Perdidit ide modū cædes:p̄dere modū nil aliud est:q̄ sine mensura & sine geri. Ac nulla secuta est pugna:nam pugna dicitur cum utrinque certatur:nunc uero pompeiani tantummodo cædebantur & Cæsarei milites occidebant eos. Hinc:a pompeio. Hinc:a Cæsare. Nec ualet hæc acies:uix sufficere poterant Cæsariani milites ad cædem Pompeianorum ex quo significat innumerabilem eorum multitudinē fuisse. Prosternere:idest tantum occidere. Vt pharsalia:nunc impreca tur poeta deos:ut hac pugna barbari tantummodo pereant: & Ro.ciues superstites sint:qui rempublicā renouare possit:uel si dijs placet:ut Ro.pereant: barbari saltem uiuant : qui postea facti ciues urbem Romam complere possint. Barba.p.f.idest effunditur a corporibus barbarorum. Non alio san.scilicet q̄ barbaroꝝ.

Illic quæque suo miscet gens prælia telo:
Romanus cunctis petitur cruor:inde sagittæ:
Inde faces & saxa uolant:spatioque solutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & ithyrei medique arabesque soluto
Arcu turba minax:nusquam rexere sagittas
Sed petitur solus q̄ campis imminet æther:
Inde cadūt mortes:sceleris sed crimine nullo
Externū maculant chalybē:stetit oē coactū
Circa pila nefas:ferro subtexitur æther.
Noxq super campos telis conserta pepēdit.
Tū cæsar metuēs ne frons sibi prima labaret:
Incursu tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli qua se uagus hostis agebat
Emisit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ nulloq pudore timendi
Præcipites:fecere palam:ciuilia bella
Nō bene barbaricis unq̄ commissa cateruis:
Vt primum sonipes trāffixus pector aferro:
In caput effusi calcauit membra regentis
Ois eques cessit campis:glomerataq pubes
In sua cōuersis præceps ruit agmina frænis
Perdidit inde modū cædes:& nulla secuta ē
Pugna:sed hīc iugulis:hic ferro bella gerūť:
Nec ualet hæc acies tantum p̄sternere quātū
Inde perire potest:utinam pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis:quē barbara fundunt
Pectora:non alio mutentur sanguine fontes.

Híc numerus totos tibi uestiat ossibus agros.
Aut si romano compleri sanguine mauis:
Istis parce precor:uiuāt galatæq;:scyrique:
Cappadoces:galliq;:extremique:orbis iberi:
Armenii:cilices:nam post ciuilia bella
Hic populus romanus erit:semel ortus ī oēs
It timor:& fatis datus est pro cæsare cursus.
Vētū erat ad robur magni:mediasq; cateruas
Quo totos errore uago perfuderat agros.
Constitit hic bellū:fortunaq; cæsaris hæsit
Non illic regum auxiliis collāta iuuentus
Bella gerit ferrumq; manus mouere rogatæ
Ille locus fratres habuit:locus ille parentes
Hic furor:hic rabies:hic sūt tua crimia cæsar:
Hanc fuge mens partē belli:tenebrisq; reliq;
Nullaq; tantorum discat me uate malorum
Quam multum liceat bellis ciuilibus ætas.
Ah peāt potius lachrymæ:pereātq; querelæ
Quicquid in hac acie gessisti roma tacebo.
Hic cesar rabies populi:stimulusq; furoris
Ne qua parte sui pereat scelus:agmine circū
It uagus:atq; ignes animis flagrātibus addit.
Inspicit & gladios qui toti sanguine madent:
Qui niteant primo tantū mucrone cruenti:
Quæ presso tremat ense māus:qs lāguida te
Quis cōtēta ferat:qs præstet bella iubēti:-la
Quē pugnare iuuet: qs uultū ciue perēpto
Mutet ·obit latis proiecta cadauera campis:
Vulnera multorum totum fusura cruorem

Hic numerus::scilicet externorum. Ossibus:scilicet resolutorum corporum. Istis:externis. Galatæ:populi (ut appianus refert) orientales galatæ cum deiotaro tetrarcha uenerant. Paphlagonibus ad austrum sunt galatæ:quorum gentes tres sunt:ut inquit Strabo:duæ Trogini & Tolistobogia ducibus nominate. Tertia a gente quæ in celtica est Tectosages:hanc regionem post multos errores & multas excursiones:in loca attalicis regibus & bitynis subdita galatæ occupauerunt:donec eam quæ nunc galatia est:& gallogræcia dicitur ab illis non inuitis acceperunt. Cappadoces:populi qui cum ariarathe rege uenerāt teste Appiano hic primus cappadocū rex nomiātus ē:ut refert Strabo cappadocia in duas partes a persis diuisa fuisse dī. Iberi orbis extremi: iberes sunt iuxta colchon populi:sed iberi.i. hispani ab ibero amne. Armenii:populi:inter taurū & caucasum mōtes positi. Cilices:populi asiæ quos deuicit Pom.q piratæ fuerūt:& quos nūc turcos appellāt. Nā post ciuilia bella:isti barbari uiuāt:qa finitis ciuilibus bellis hi Ro.ciues facti urbē Ro.ciuilibus uiduatā iplebūt. Semel ortus ī oēs : post īpcationē poeta redit ad id qd omiserat : uidelicet ut pugnā describat:postq̄ igr timeē cœperūt Pōpeiani:timor ille p oēm aciē illoꝝ puagatus ē:& ad oēs puenit:ut sibi unusqsq; fuga consuleret. Fatis.i.fata iclinata sunt ī fauorē Cæ.ut uictoriā obtineret. Ventū erat ad robur:uenerāt inqt ad cohortē ptoriam: ubi robur Pō. erat:ibi.n.constiterāt senatores circa ducē:& ibi paulisp:qa robustiores erār:substitit pugna Cæ.nec uictoria tā celeriter subsecuta est. Ad robur.i.ad robustiores Pom.milites. Mediasq; cateruas.nā mediam aciem ualidis militibus firmaē solebāt:ubi etiā impator exercitus locū deligebat. Terrore uago.s.cū dispersi sūt ab eqtibus. Cōstitit hic bellū:hic Cæ.aliquandiu retētus ē ab impetu suo. Fortūa.s.prospera. Hæsit: stetit nō psecuta est Pom. Non illic:reddit rationē q̄ orbē uictoria Cæ.substitit:non.n.hic cōstiterant barbari:sed Romani & senatores ipsi q gladiis cominus pugnabāt aduersus hostē. Illic.i.i robore aciei. Regum auxiliis:nō auxiliari milites a barbaroꝝ regibus missi gerūt bella illic. Que: p sed. Māus togatæ.i.togatoꝝ romāoꝝ. Moueē ferꝝ.i.dimicuerūt. Fratres .i.Cæ.milites:qa milites fratres romani ptim cū Cæ. ptim cum Pō.dimicabāt. Hic furor:ubi fratres fratribus & filii parētibus bella miscuerūt. Hic:i hoc loco scelus tuū fuit o Cæ.& tua cā fratres fratrū sanguine polluti sūt:& filii parentū. Hāc fuge mens.p.b.alloqtur seipm poeta.O mea mēs inqt refuge hāc partem pugnæ describere:neq;.n.p nimia ipietate possum tātū nefas exprimeē. Tenebrisq; relinq;.i.tacitā ptermitte. Nulla ætas.s.posterorū. Liceat multū:bene dixit liceat:nō deceat:nā nō oē qd licet: decet: licebat fratri fratrē·patri filiū:filio patrē uulneraē: Sed tamē nō decebat. Ah peant potius lachrymæ.Quas auditores effunderēt:nā si ego hāc crudelitatē nō describā.nulla cōmiseratiōe legētes mouebūt. Quicqd i.h.a.i.qcqd sceleris & ipietatis pfecisti. Hic Cæ.r.& ubi Cæ.uidit paulisp constitisse pugnā:nec suos sicuti cœpant pergere incœpit ipse circuire suos:& quacunq; parte uidebat timere militū animos eos adhortabaē: & si quē uidisset strenue hostē occideē:laudabat eū:sin autē segniter pugnare:uituperabat. Pereat se.i.ut a seipo scelus cōpleaē.

Atq; ignes:incitatis ipsis p se ais addebat etiam stimulos. Ignes:irritamēta. Qui niteant: primo aspiciebat gladios i manibus illorum & qui toti erāt sanguine perfusi illos laudabat:& qui mucrone tantum tīcti erant hos increpabat. Quæ pſſo tremat:nam alii trementibus manibus hostē feriebant. Alii aūt audacter & uehementius pugnā gerebāt: nam cū ciuis i ciuē:aut frater in fratrem:filius in patrem figeret telū:pietate pectora concussa tremorem manibus iducebant:non eni tantū nefas animi substinebant. Presso.s.in corpora suorū.

Lāguida tela:prope e manibus cadentia. Contenta:directa tela. Iubenti:scilicet ipsi Cæsari: cum iuberet & hortaretur milites in hostem conspiciebat quis nam imperio suo pareret:& quis etiam torperet. Quis uultum ciue perempto Mutet:quia cū ciuis ciuem occidisset.deinde penitentia ductus:toto uultu pallore perfusus:ostēdebat pœnitere. Obit:circuit. Vulnera multoꝝ.Nunc dicit oppositione manuū Cæ.ipm cōpressisse sanguinē multoꝝ:ut uiuerēt tātisp:quoad hostes uicerēt:nā si totus cruor effūdereē:uitā duceē nō possēt.

Ausonias uoluit gladiis miscere secures:
Addidit:& fasces aquilis:& nomen inane
Imperii rapiens:signauit tempora digna
Mœsta nota:nã quo melius pharsalicus ãnus
Consule notus erit? fingit solennia campus
Et non amissæ dirimit suffragia plæbis.
Deccantatq; tribus:& uana uersat in urna.
Nec cælum seruare licet:tonat augure surdo:
Et lætæ iurantur aues:bubone sinistro.
Inde perit primũ quondã uenerata potestas
Iuris inops:tantum careat ne nomine tempus
Menstruus in fastus distiguit sæcula consul.
Nec non iliacæ numen quod præsidet albæ:
Haud meritum latio solennia sacra subacto
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Vnde rapit cursus:& q̃ piger appulus arua
Deseruit rastris:& inerti tradidit herbæ
Ocyor:& cæli flammis & tigride fœta
Transcurrit:curuiq; tenẽs minoia tecta
Brundusii:clausas uentis brumalibus undas
Inuenit:& pauidas hyberno sydere classes:
Turpe duci uisum ẽ rapiendi tempora belli
In segens hæsisse moras:portuque teneri
Dum pareat tutum:uel non felicibus æquor:
Expertes animos pelagi:sic robore complet.

Gladiis:armis quæ propria sunt imperatorum:nam imperatores proprie dicuntur qui exercitibus præsunt:quanquam corrupto uocabulo dicantur:qui terrarum orbi imperet. Reperit ætas:ex eo tempore primum inceperunt appellari domini. Ferri:militum qui sunt arma imperatorum. Ausonias secures.i.consularem dignitatem q̃ pacifica esse solet. Gladiis.i.armis militum:quæ sub imperatore constituuntur. Addidit & fasces aquilis:militaribus insignibus addidit fasces quæ sunt consularia insignia. Nomen ina. quia non legitime factus erat imperator qui non secundũ leges factus erat consul imperii. Digna nota.s. consulatus:notam temporum Cæsa.consulatum appellat.i. maculã & infamiam. Nam quo melius consule: talem enim tunc consulem populus romanus accepit: ut exercitum simul cum libertate amitteret. Pharsalicus annus:quo in pharsalia pugna ciuilis gesta est & simul cum exercitu Romano libertas periit. Notus erat:dignus consulatu Cæsar erat quo consule tãta clades ingrueret. Fingit solennia: incipit ostendere quomodo non secundum leges factus erat cõsul.

Solennia:idest comitia solenniter indicta. Suffragia:uidelicet equitum & senatorum. Decantatque tribus:idest per præconem iubet citari tribus: nam præcones decantare uidebãtur:cum nominatim tribus citabant. Vana:quia populus ĩfrequẽs erat. Vrna:in urnam enim conĩciebantur sortes triginta qnque tribuum: & permixtis in urnam sortibus:deinde singulæ excipiebantur: & cuius prima sors educeretur:illa primum citabatur. Cælum seruare.i.aues & signa cæli:non licet inquit auspicium capere:quia mos erat romanorum:ut nec publice nec priuate qcquam facerent nisi prius captis auspiciis. Ergo non licet capere auspicium:quia nulli erant augures. Augure surdo:quia etiam si augur aliquis esset dissimulabat se audire tonitrum aduersa significantem: & q̃uis aduersæ aues essent iurabat tamen bonas aues apparuisse: quæ consulem Cæsarem admitterent. Lætæ:felices. Bubone sinistro:mala significante siue uolatu:siue cantu augurium dabat:namque (ut ait Plinius)Bubo funebris:& maxime abominatus publicis præcipue auspiciis. Inde perit.p.& ex eo tempore perire cœpit consulatus. Inde:ex eo q̃ contra leges occupasset magistratum Cæsar. Iuris inops: potestatis cum cæsar omnia foret. Nomine tempus:qa tempus denominabatur a consulibus. Nomine: ut in fastis scripti consules tempora denotent. Mẽstruus consul.i.qui uno mense tantum duraret:quia extremo anni mense creabatur. Nec non iliacæ:dicit populum fecisse latiali Ioui sacra:tamen si nõ mereretur:& reddit cãm quia pmisserat ut latium subigeretur a Cæsare:hæc sacrificia latialia dicebañ:eo quod ex oĩ latio ad hæc sacra conueniebant. Solẽ sa.i.latinas. Numẽ iliacæ albæ:latialis Iuppiter:ideo latialis dicitur qa p̃sit albæ quam primus condidit Ascanius Aeneæ & lauinæ filius ubi latialis Iouis in medio templum condidit:ubi latinæ solẽnia sacra Ioui instituta sunt. Latiæ feriæ (ut refert Varro) a latinis populis dictæ qbus ex Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cũ romãis. Indicebañ autem latinæ quũ noui cõsules magistratũ inibãt. Flãmifera nocte: qa nocte sacra fiebant: ideo faces gerebant. Inde rapit cursus:hæc ubi fecit Cæsar: ipse Brundusium nauigauit: quo classem suam conuenire iusserat. Rupit cursus:semper Cæsari celeritatem tribuit. Longissimas enim uias (ut refert Suetonius) incredibili celeritate confecit:expeditus meritoria rheda centena passuum milia in singulos dies:si flumina morarentur nando traiciens:uel innixus inflatis utribus:ut sæpe nuncios de se præuenerit. Piger apulus: quia piger ideo fœcunditate ociosus : quia sine labore sponte sua segetem producit. Inerti herbæ : quæ sine agricolarum labore nascitur. Ocyor cæli flammis:idest uelocior fulmine. Fœta : quæ peperit. Clausas:tantum frigus fuerat:ut omnia glacie obducta essent adeo ut nauigare non possent. Minoia tecta: nam a cretensibus:qui a cnoso cum theseo discesserunt habitatum fuit Brundusium. Vndas:quia in littore conditũ est brũdusiũ. Clausas undas brundusii:quia in angustum orbem ibi mare conuoluitur. Clausas: congelatas:si de mari:referendum est ad uentos:quia nauigatio maris clausa dicitur cum uẽti sunt aduersi. Turpe uisum duci:dicit Cæsarem non potuisse hanc moram pati:dum mare quiescere : sed milites suos adhortatus est:ut se freto cõmitterent. Rapiendi: festinandi. Vel non felicibus:donec mare tranquillum efficeretur ; ut etiam infelices per id tuto nauigare possent. Robore complet:idest audacia & fortitudine animi.

Fortius hy. hæc oratio habet suasionē: ergo ī deliberatiuo genere cōstitutā ītelligimus: suadet. n. militibus ut nauigarē uelit: nec pturbationē maris timeā. Suasio āt ab hōesto: ab utili: a facili: a iocundo a necessario sumitur. Arguit primū a ptibus prudētiæ. q̄ ī tres diuidiē: ī memoriā: puidētiā: itelligētiam. Arguit ab intelligētia ostēdit. n. se pitū esse maris & uētoꝝ: quia uidelicet sit tutius nauigare flāte aqlone tpe hyemis q̄ uernis uētis q: aqlo pdurare solet uerni uero pmutari. Fortibus hybernis: hyemalibus nos idigemus uētis pseuerātibus sed hyberni uēti magis durāt q̄ uerni: ego sperāda ē bona nobis nauigatio. Incūbere: isistere certos. Nec maris an. pterea nō reqrimus uarietatē uētoꝝ: sicut faciūt q mare circūeunt: sed ex directo nauigātes solo aqlone ī græciā pferri possumus. Anfractus: circuitus. Hic uti. ut hic aqlo diutius duret. Curuet: adō ipetuose pflet: ut malū nauis iclinet. Carchesia: hāc uulgo caueā appellāt: q̄ ī sūmo mali posita ē: ē ēt gēus poculi. Ferēs: uehemēter spirās. Ceu mū. apd quā uictus fuit Cn. Pō. q̄q magno discrimie Cæ. fuerint. Pharioq. i. ī ægypto ubi ēt bellū gessit contra Ptolemeū. Ibi. n. aliquot ciues ro. piere & pa[ꝝ] absfuit: qn etiam cæ. uīceret: & a rege Ptole. occideret. Nomē po. idest nō erat cā nomē tuū o Pō. cui fauebāt ciues: ut bellū amplius gereret. Studiū bel. i. ut cā tua studeāt pugnare. Sed par. sed duo erūt semp q Romæ iperēt: uidelicet libertas: & cæ. respicit ad illud q̄ post q̄ Cæ. rēpu. occupauit: semp deinde libertas oppressa fuit: & Cæ. oia tenuit: duo igiē habebimus. s. libertatē: ut se pristinā formā restituat: Cæ. ut ipiū obtieat. Sibi: ad utilitatē suā. Nō ne iu. o Pō. si cōsyderas q̄tū sceleris & īpietatis ī cāpis philippicis ppetratū ē nōne maximā ex eo uoluptatē capis q̄ īde te subtraxeris? q. d. capere debes. Cateruas. s. cæsoꝝ & stragem militū. Et soceri mi. t. & cū uideas tot uulnera tot mōstra sceleꝝ q̄ gesta sūt ī ea pugna thessaliæ: ubi filii cū parētibus parentes cū filiis: frēs cū frībus occisi sunt: miserere Cæsaris: q hāꝝ reꝝ cā & auctor extiterit: ac si. d. tu felicior es Cæ. Quo pe. i. aīo romā īgrediet? Factus cā. se. i. idest cuius cā tot cædes ciuiū romanoꝝ ppetratæ sūt. Quicqd ī igno. so. nunc alias quoq; rōnes subiūgit cur melior sit Pō. cōditio. Quicqd ī ignotis. i. cætera oia q̄ ppessus fuisti postq̄ a pugna pharsalica discessisti: attribuēda sūt furori deoꝝ: nam etiam si exulaueris: & si ēt a rege Ptole. obtrūcatus fueris: hæc oia signa fuerūt fauoris doꝝ: nā te potius mori uoluerūt: q̄ tyrānidē exercere: ī qua postea Cæ. cōstitutus fuit: nec diu pmāsit & bōis oibus odio fuit. Crede de. i. attribue fauori deoꝝ: qcqd patiere exul q. a. pene destitutus fuit ab omnibus. Regionibus igno. so. ut cū uēit Mytilenē prius: deinde super ignota maria: nō secūdū īperatoriā dignitatem nauigās: sed paucis comitibus atq; ministris. Quicquid sub pha. ty. i. sub Ptolemæo rege ægypti: cuius iussu postea obtruncatus est. Lōgo cre. i. cōmitte diis q tibi ppetuo affuerūt. Peius erat. s. q̄ mori. Lamēta sonare: noli pmittere iqt: ut tristes mœstiq; sint oēs & clamorē emittāt: q̄si te miseꝝ eē ostēdant. Tā mala: Nam hæ res aduersæ sunt: Sed istaē felicitatis si consyderes q̄ deterior fuerit uictoris conditio. Securus: sine cura: nihil. n. ē q̄ amittere possis. Vrbes q̄ sub tua ditiōe fuerūt. Dōataq; re. i. q̄. donasti Ariobarzani. Tigrāi Pharnaci: & cæteris regibus. Terras: elige regionē ubi uitā tuā finias: nā ī potestate tua ē ubi mori uelis. Vidit pria tuæ: post consolationē redit ad iter Pō. describēs q̄ uectus ē equo. Larissa: ciuitas ē thessaliæ: uiderūt iqt te larissæi igredietē mœnia tua dignitate seruata. Ciuibus: oēs ciues obuiā tibi e larissa pdierūt: nā supatus Pom. mutata ueste (ut ostendit Appi.) cōscēdit equū q̄tuor ex amicis cū comitātibus: nullo ī loco cursū itermisit: quoad exorta luce larisā tādē uēit. Ceu. l. & ita tibi occurrerūt: ac si uictor fuisset: & flētes oia sua tibi pmittebāt: qcqd sub sua ptāte eēt: id tuū eē affirmātes. Læto. i. tāq̄ uictori. Mūera: q̄cūq; uelis officia. In

Fortius hyberni flatus: cælumq; fretumque
Cū cœpere tenent: quā quos incūbere certos
Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris
Nec maris anfractus: lustādaq; littora nobis
Sed recti fluctus: soloq; aquilone secundi.
Hic utinam summi curuet carchesia mali:
Incūbatq; furens: & graia ad mœnia perflet.
Et ceu mūda nocēs: pharioq; a gurgite clades
Sic & thessalicæ post te pars maxima pugnæ.
Non iā pompei nomen populare p orbem:
Nec studium belli: sed par q̄ semp habemus
Libertas & cæsar erunt: teque inde fugato
Ostendet moriens sibi se pugnasse senatus.
Non ne iuuat pulsum bellis cessisse: nec istud
Prospectasse nefas spumātes cæde cateruas?
Respice turbatos incursu sanguinis amnes.
Et soceri miserere tui: quo pectore romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul:
Quicqd sub phario potius patiare tyranno
Crededeis: longo fatorum crede fauori:
Vincere peius erat: prohibe lamenta sonare.
Flerē ueta populos: lachrymas luctusq; remitte
Tā mala pompei: q̄ prospera mūdus adoret:
Aspice securus uultu non supplice reges:
Aspice possessas urbes: donataque regna
Aegyptum: libyamq;: & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis larissa ruinæ.
Nobile nec uictū fatis caput: omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu læto promittunt munera flentes:
Pādūt tēpla: domos: socios se cladibus optāt:
Scilicet immenso supest ex nomine multum:
Teque minor solo: cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes: rursusq; in fata redire:

fata redire:idest rursus experiri fortunam potes. Sed quid opus uicto:nunc dicit quid responderit Pom.ut audiat omnes paratos facere quid uoluerit:dicit.n.ipsos laudauisse & commendasse uolútatem eorum : sed tamen nil his pollicitationibus motus est:& ea potius uictori suasit ut facerent. Inquit: scilicet Pompeius.

Tu cæsar:adhuc es inter stragẽ cæsorum:& reliquias pugnæ perficis cum pompe.in potestate tibi regna dimittat:& eos qui parati erant ipsi obedire:iubeat tibi officium præstare non sibi. In alto cumulo:in alta strage. Per uiscera patriæ:idest ciuium tuorum. Populus donat:idest sponte terrarum omnium dominum facit. Inde:a Laria. Plurimaq̧ in sæuos:Quia populi deos tãquam crudeles uocabant:q̄ uictoria cæ.dedissent. Nũc tibi magnæ uides: idest cognoscis qui nã sint ueri amici nam infelicitate uera amicitia non dignoscitur. Felix se nescit amari: idest nemo uerã amicitiam in felicitate cognoscere potest:Syncere.n. fidei amici in aduersis cognoscuntur. Quæsiti:pro acquiti. Cæsar ut hesperio: nũc redit ad cæsarem q postq̃ uidit iã eos cæsos eẽ q uictoriã impedire poterant:uidelicet senatores & principes:iussit militibus suis:ut multitudini pcerẽt. Agmia.i.exercitus reliquias. Parcẽdum ferro:iam abstinendum esse a pugna:& esse parcendũ manibus suo℞ qui fatigati erãt diuturna pugna. Viles animas:in quibus nullũ momentum uictoriæ consisteret. Sed castra fugatos ne reuo.Sed metuens Cæsar:ne se in castra fugati reciperent nocte:iussit equitibus : ut sine mora castra pompeii irrumperent. Pelatque equites nocturna pauorem:ne interposita nocte uicti sperare incipiãt.

Fortuna:scilicet secunda. Calet:feruet. Dum cõficit oĩa terror:Qua terrore ipso perculsi hostes fugiebant. Ne fessis:redit rationem quare non timuit:ne fatigati milites hoc imperium grauiter subirent qa sciebat hoc libenter esse facturos:quia ipsis castra hostium diripienda permisit:nõ opus igitur erat hortamine. Victoria nobis:idest iã sumus uictores:sed reliquũ est:ut p̄mia uictoriæ quæratis:Et castra hostiũ irrũpatis. Plena:integra. Superest pro sanguine merces:Nunc nihil restat uobis nisi ut præmiũ uictoriæ capiatis. Meum ẽ:idest ad me pertinet monstrare mercedem:uestrum autem est accipere. Neq̧ enim:nolo hoc in muneris loco ponere:sed sibi q̄sq̧ diripiat quæcũq̧ placuerint. Donare.i.hoc donũ eẽ

Cunctis metallis.i.omni ære auro & argẽto. Raptumq̧ hespiis.i.omne aurum qđ deuictis gẽtibus ĩ hespia:tulerat põ.hoc ẽ au℞ hispana℞ gentiũ. Præmũt.i.claudũt:nã ĩ tentoriis põpeii oriẽtales diuitiæ positæ sunt & occidentales: nã in hispania Sertoriũ debellauit:& ĩde magnas diuitias adduxit. Eoas gazas:nã populos oriẽtales deuicit: q sub ipio Tigranis & Mithridatis fuerãt. Tot re.for.currite iqt ĩ hostes quos fudistis:ut anteueniatis eos:& ĩ ptãte uřa raptũ au℞ atq̧ argẽtũ iure belli oẽ diripiatis. Fortuna:diuitiæ. Tot regũ.s.quos pom.deuicit. Expectat dominos.s.uos o cõmilitones. Phar.i.uictoria pharsalica.

Sic milite iusso:ostẽdit nullã maiorẽ militibus ad hortationẽ fieri posse:q̃ ut castra ipis diripiẽda p̄mitteret:ergo nullo metu nulo piculo retineri potuerũt:

Sed qd opus uicto populis aut urbibus iq̄t:
Victori præstare fidem:tu cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo:patriæ p uiscera uadis.
At tibi iã populos donat gener:aduehit inde
Põpeiũ:sonipes:gemitus lachrymæq̧ sequũt̄
Plurimaq̧ in sæuos populi conuitia diuos:
Nunc tibi uera fides quæsiti magne fauoris
Contigit:ac fructus:felix se nescit amari.
Cæsar ut hesperio uidit satis arma natare
Sãguine:parcendũ ferro:manibusq̧ suorum
Iam ratus:ut uiles animas perituraq̧ frustra
Agmina permisit uitæ:sed castra fugatos
Ne reuocẽt:pellatq̧ quies nocturna pauorẽ
Protinus hostili statuit succedere uallo:
Dũ fortuna calet:dum conficit omnia terror.
Ne foret:ut grauis ne fessis:aut marte subactis
Hoc foret impiũ:non magno hortamĩe miles
In prædam ducendus erat:uictoria nobis
Plena uiri dixit:superest p sanguine merces:
Quã mõstrarẽ meũ ẽ:neq̧ .n. donarẽ uocabo
Qđ sibi q̄sq̧ dabit:cũctis en plena metallis
Castra patẽt:raptũ hesperiis e gẽtibus aurũ
Hic iacet:eoasq̧ premunt tentoria gazas.
Tot regnum fortuna simul:magniq̧ coacta
Expectat dominos:propera præcedere miles
Quos sequeris:quascũq̧ tuas pharsalia fecit
A uictis rapiantur opes: nec plura locutus
Impulit amentes:auriq̧ cupidine cæcos
Ire super gladios:supraq̧ cadauera patrum.
Et cæsos calacare duces:quæ fossa:quis agger
Sustineat pretiũ belli:scelerumq̧ petentes:
Scire uolunt quãta fuerint mercede nocẽtes:
Inuenere quidem spoliato plurima mundo.
Bellorũ in sumptus cõgestæ pondera massæ
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.

qn amẽtes auriq̧ cupidine cæci ferrẽt p strata cæso℞ corpora. Sic:uidelicet q̄mittẽdo castra diripi. Cæcos: icõsyderatos. Quæ fossa qs agger:q̄si dicat nulla munitio tã uallata eẽ põt q̃ arcere possit p̄mia uictoriæ petẽtes. Quãta fuerit mer.no.i.q̄ta mercede cõmiserit patricida. Massæ:auri & argẽti:massa dr̄ moles q̄dã rudis. Cõgestæ:nõ cũflatæ:sed solidũ aurum & argẽtũ inuenere. Spoliato mundo:idest ex oĩ pte orbis debellati. In sumptus bel.quod au℞ secũ attullerãt:ut possent stipẽdia militibus soluere. Non imple.nõ satiauit

Quicquid fodit iber:ordo est tamen putabunt milites Cæ.hoc scelus uenisse paruo. Vt:pro q̃uis rapiãt qcquid. Iber:populus hispaniæ quæ tota abundat metallis.plumbi:ferri: æris:argenti:auri: auctore Plinio.

Q uicqd fodit: iber qcqd tagus extulit auri:
Q uodq; legit diues ſūmis arimaſpus harēis
Vt rapiāt: paruo ſcelus hoc uæniſſe putabūt.
Cum ſibi tarpeias uictor deſponderit arces:
Cum ſpe romanæ promiſſerit omnia prædæ
Decipitur ꝙ caſtra rapit: capit impia plæbes
Ceſpite patricio ſomnos: uacuumq; cubile
Regibus īfandus miles premit: inq; parentū
Inq; toris fratrū poſuerunt membra nocētes.
Q uos agitat uesana quies: ſomniq; furentes
Theſſalicā miſeri uerſant in pectore pugnā.
Inuigilat cunctis ſæuū ſcelus: armaq; tota
Mēte agitāt: capuloq; manus abſēte mouēt.
Ingemuiſſe putes campos: terramq; nocētem
Inſpiraſſe animas infectumque aera totum
Manibus: & ſuperā ſtygia formidine noctē.
Exigit a meritis triſtes uictoria pœnas:
Sibilaq; & flāmis īfert ſopor: umbra pempti
Ciuis adeſt: ſua quēq; premit terroris imago:
Ille ſenum uultus: iuuenum uidet ille figuras.
Hunc agitāt totis fraterna cadauera ſomnis.
Pectore i hoc pater eſt. oēs in cæſare manes.
Haud alios nōdum ſcythica purgatus i ara.
Eumenidum uidit uultus pelopeius hereſtes.
Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus
Cū fureret pentheus: aut cū deſciſſet agaue.
Hūc omnes gladii: quos aut pharſalia uidit:
Aut ultrix uiſura dies ſtringente ſenatu:
Illa nocte premūt: hūc īfera mōſtra flagellāt
Heu q̄tum miſero pœnæ mens cōſcia donat.
Q uod ſtyga: ꝙ manes īgeſtaq; tartara ſonis
Pompeio uiuente uidet: tamen omnia paſſo
Poſtquā clare dies pharſalica damna retexit:

Tagus: fluuius hiſpaniæ aureas trahēs arenas. Extulit. ſ. euomēdo aureas arenas. Arimaſpus: ē popu. ſcythiæ unoculus: apud quē gryphes aurꝫ & ſmaragdos effodiūt: & arimaſpi cōtinue dimicant aduerſus eos ut aurꝫ rapiant: ſupra. Auroq; ligatas ſubſtringens arimaſpe comas. Væniſſe: uēditū eē. Cum ſpe Romanæ p̄dæ: q̄a ita eos ſperare iuſſerat: ſi Pompe. uiciſſet: ut urbem Romā diripiendā promitterent. Decipitur: ideo miles uidetur decipi cum Romam promiſſerit. nunc caſtrorꝫ tantum mō diuitias diripiendas obiecerit. Capit impia plæbes: cū indignatione dicit: gregarios milites occupaſſe cubilia ſenatorum. Ceſpite pa. ubi antea patricii uiri requieuerāt. Premit. ſ. corpore ſuo. Vacuū: regibus occiſis. Inq; parentū: filii etiā in cubilibus parentū parentes filiorꝫ: & fratres fratrum iacuerunt: quos antea ī pugna occiderant. Quos agitat: hi ſoli inquit uidebant ſcelera quæ perpetrauerant.

Somniq; fu. Eumenides etiā dormientibus obuerſabantur: ut quietē illā plenā turbatiōis agitarēt. Veſana: plena inſaniæ. Agitat: turbabat. Inuigilat ſæuum ſcelus: Obuerſatur ante oculos eorꝫ. Agitāt. i. cogitant arma. Capuloq; manus: & dormientium manus mouebantur: tanquā pugnātiū. Capulo: enſe: pars pro toto. Putas. i. putare quiſq; poſſet. Inſpiraſſe: emiſiſſe. Superā. i. noctē q̄ in hemiſperio nr̄o ē.

Stygia formidi. i. ſtygiis umbris. Exigit a meritis: hæc cauſa erat ꝙ uictoria ipſa pœnas ſumebat a uictoribus: nam quia impia fuerat: ideo agitabatur furiis. A meritis: ideſt q pœnas meruerāt occidēdo: alii patres: alii fratres. Sibila: eumenidū murmura. Flāmas. ſ. ipſarꝫ eumenidū q̄ inferre uidebāt faces cū ſibilis. Vmbra. i. anima ciuis quē occiderat ante oculos errabat eorꝫ. Sua quēq; p̄. unicuiq; imago terroris ante oculos uagabat. Ille ſen. ſicut occiderat: alii ſenes: alii iuuenes: ita in oculis erant dormiētiū. Totis ſomnis: tota nocte. Omnes in Cæſare manes: ut pote in auctore malorum oium. Haud alios: per ſimilitudinē oſtendit quomodo tota nocte agitati ſūt dormientes milites: non aliter inquit: q̄ cum furorē bacchus in aliquem immittit: aut Horeſtes cum occiſa matre in inſaniam uerſus eſt. nam pentheus poſt quam a ſuis mœnibus Bacchi ſacriſicia relegauit: miſit ſatellites ſuos: Vt illū abigerent: qui cum non redirēt: ipſe profectus eſt. Tunc furorem Agaue matri & Authonoæ materteræ immiſſit Bacchus: ut crederet ipſū pentheū eē aprꝫ aut uitulū: & īſecutæ thyrſis tandē eum occiderunt. Mater uero eius Agaue p mediam turbam ouans filii caput geſtabat. Nondum purga. in ara: Quia ad aram uenerat Dianæ ubi tandē purgatus eſt in taurica regione ſcythiæ: cuius antiſtes erat ſoror iphigenia: quæ imolata fuerat Dianæ: in cuius locū diana ceruā ſubiecerat. Horeſtes pelo. i. originem a Pelope ducēs: nam pelops genuit atreū thyeſtē & philiſtenē patrē agamēnonis & menelai ex agamēnone natus eſt oreſtes. Sēſere a libero pre. Cū fureret pē. ſ. contra deū: & eū a finibus ſuis abigeret. Aut ultrix uiſura dies: gladii illi oberrabāt oculis ipſius Cæſaris: quos deīde paſus eſt ī ſenatu cum occiſus eſt: & confoſſis tribus & uiginti uulneribus. Stringente ſenatu. ſ. coniuratione Bruti. Heu quantum pœnæ: ſuperius rationem attullit cum cladem illam æquiori animo ferre debebat pompeius: nūc āt cauſas affert cur miſerior ſit cæſar: cum in mentem uenerit: cū tātorum malorꝫ cā auctor extiterit. Heu: commiſerantis eſt interiectio. Miſero: ſcilicet cæ. Mens conſcia: ſcilicet tot admiſſorum ſcelerum & cædium: quas pauloante milites perpetrauerant ipſo concitante. Donat: affert. Stygia. i. īferos: Nam quo poſtea deſcenſurus erat. Māes: ſcilicet cæſorum animas: quæ dormienti obſeruabantur. Pompeio uiuente. Id enim erat ꝙ cæſarem dolore maiori afficeret. Omnia paſſo: Quamuis tota nocte perpeſſus eſſet Cæſar mala omnia prædicta: magna animi perturbatione cogitando. quæ ipſe mala perpetrauerat: tamen cum lux facta eēt præ letitia oculos a pharſalia remouere nō poterat. ꝙ aduerſarios proſtratos uideret. Retexit: apuit.

Nulla loci facies:Quantũlibet execrabilis eſſet deformitas loci:multitudine cæſoꝝ:tamen oculos a theſſalia non reuocabat. Reuocat:remouet. Feralibus:ubi feralia ſcelera cõmiſſa fuerunt. Cernit po.cruore: Vidit flumia multitudine cædiũ inflata:qa tãtus erat cæſoꝝ cruor effuſus:ut ipſa etiã flumina creſcerent. Excelſos colles: uidet ẽt ſtragẽ & ſtruem corporum adeo ſublimen:ut comparari poſſet montibus. Sidentes: poſitos. Et magni numerat popu.& numerãdo lætabatur. Epuliſq; paratur ille locus:ut quaſi ſpectaculũ ante oculos haberet cæſoꝝ militum:dum epularetur. Vultus facieſq;:aliquid inter ſe differũt: Nam facies proprie eſt naturalis cuiuſq; habitus: Vultus autem eſt qui pro uoluntate mutatur & fingitur. Iuuat.ſ. Cæſarem. Non cernere terram:q; opera eſſet ſtrage cæſoꝝ.Cæſar autem cum cæſa cadauera perluſtraret:fertur hæc dixiſſe græce.,Hoc uoluerũt huc me neceſſitatis adduxerũt:ut.C.Cæſar maximus confectis bellis:ſi exercitus dimiſiſſem cõdẽnatus utiq; forẽ.Plutar. Sub cla.i.latẽtes ſub cæde:nã cladẽ pro cæde poſuit. Fortunã.ſ.ſuam ſecundam. Superoſque ſuos.i.ſibi propitios:nã ex eo q; tãtam cladẽ ipſe cum militibus ſuis perpetrauerat: intelligebat deos ſibi propitios eẽ. Ac ne leta furens:Et tantam ex cæde lætitiam capiebat q; nec cæſoꝝ qdẽ corpora ſepeliri permittebat ut diutius oculos paſceret. Miſeris: ſcilicet occiſis. Inuidet igne rogi: Notanda eſt hæc conſtructio:inuideo tibi hac re:quæ rariſſima eſt:& nunſquã memini legere:niſi apud Luca.nam uſui tãtũ eſt inuideo tibi hanc rem. Cæloq; no.ideſt infecto:nam tum demum nocens eſt cælum cum infectus ẽ aer. Non illum pœnus:Immanior inquit ẽ & crudelior Cæſar q̃ Hannibal: nam noſtris cõſulibus ſepulturam non negauit:quod nunc ciuibus ſuis fecit. Humator:ſepultor. Conſulis:uel Pauli æmilii apud Cannas trucidati:cuius corpus diu quæſitum quantum in ipſo fuit ſepulturæ mandauit. Aut certe Marcum Marcellum conſulem dicit: qui dux imbrutis:dum auidis pœnorum conatus inueſtigaret: dum conſilia ſperneret:occiſus eſt:cuius corpus legitimo iure Hannibal extulit & punico ſagulo:& corona etiam donatum laurea rogo ſuperimpoſuit. Lãpade:quia omnia corpora romanoꝝ cæſa apud cannas ſecundum Liuiũ:quæ quinquaginta milia fuiſſe dicuntur iuſſit cõburi:& ſepulturæ omnia mandari. Ritus:ideſt mores.Nam mos eſt non inuidere ſepulturam hoſti. Sed meminit nondum: Bis intelligitur nondum:quia nondum expleta erat ita Cæ.iõ oblitus erat ciues ſuos eſſe. Petimus nõ ſingula buſta:ſub perſona ſui inducit loqui eos qui cæſi fuerãt & ſepultura prohibiti:quaſi ipſi ita loquantur: Non eſt magnum quod petimus o Cæ.nã ſi id peteremus:ut ſinguli ſingulo rogo comburerent̃:fortaſſe laborioſius tibi uideretur.At uero ut omnium noſtrorum corpora uno rogo extructo comburantur:petimus.Buſtũ dicit̃ quaſi cõbuſtũ:& proprie dicitur cadauer cum eſt combuſtum. Diſcretos:ſeparatos. Gentibus.ſ. occiſis. Non interpoſitis:ideſt ſeparatis:ſed in unum comburantur. Aut generi ſi pœ.iu.aut ſi facis hoc ut maiorem dolorem Pompeio commoueas:iube omnes cæſos in excelſum cacumen pindi:aut œthæ montis efferri:& ibi omnes cõburi:ut ex ipſo mari p quod nauigat Pompe.flamma uidr̃i poſſit.hoc enim pacto Pompeii dolorem augebis. Extrue:ſcilicet in unam congeriem. Pindi:montis Theſſaliæ: permagnus ad arcton macedonum partem habet (ut ait Strabo) ad occaſum autem perebos homines metanaſtas ideſt nugatores continet.Ad meridiem uero Dolopas. Nil agis hac ira:quod iratus nolis cæſos ſæpeliri.Nam ſi rogus unus humano labore ſtructus non comburet eos:certe extrema illa flamma quas omnis mundus igne peribit comburentur: & te inuito. Tabes an rogus haud refert:& nihil refert:an ſua ipſorum cadauera corruptione ſoluantur:an dimittantur ſolui in cineres. Placido natura receptat cuncta ſinu: naturale eſt ut qcquid naſcitur ẽt ſoluatur:& omne compoſitum in ſua principia perueniat. Hos Cæſar po.ſi non nunc certe tũc cõburentur cũ ignis oĩa corripiet i extremo die. Vret.ſ.ignis.Nã ẽt philoſophi uolunt naturali quadam ratione fore ut omnis mundus igneſcat:ſicut Cicero dicit. Aſtra:quia ignis ille terrena omnia & cæleſtia cõſumet. Quocũq;:ad quemcũq; exitũ ueniat anima tua:memẽto ẽt hoꝝ aĩas uẽturas:nã & tu moriturus es.

Nulla loci facies:reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos cernit propulſa cruore
Flumina:& excælſos cumulis æquãtia colles
Corpora:ſidentes in tabem ſpectat aceruos.
Et magni numerat populos:epuliſq; paratur
Ille locus:uultus ex quo facieſq; iacentum
Agnoſcat:iuuat æmathiam nõ cernere terrã.
Et luſtrare oculis campos ſub clade latentes.
Fortunã ſuperoſq; ſuos in ſanguine cernit.
Ac ne læta furens ſceleꝝ ſpectacula perdat
Inuidet igne rogi miſeris:cæloq; nocenti
Ingerit æmathiã:nõ illum pœnus humator
Conſulis:& libyca ſuccenſæ lampade cannæ
Compelũt:hominum ritus ut ſeruet i hoſtẽ.
Sed meminit nondum ſatiata cædibus ira
Ciues eſſe ſuos:petimus non ſingula buſta
Diſcretoſq; rogos:unum da gentibus ignem.
Non interpoſitis urantur corpora flammis.
Aut generi ſi pœna iuuat:nemus extrue pĩdi
Erige congeſtas œthæo robore ſyluas.
Theſſalicã uideat põpeius ad æquore flãmã.
Nil agis hac ira:tabes ne cadauera ſoluat:
An rogus:haud refert:placido natura r̃ceptat
Cuncta ſinu:finemq; ſui ſibi corpora debent.
Hos cæſar populos:ſi nunc non uſſerit ignis
Vret cum terris:uret cum gurgite ponti.
Cõmunis mũdo ſupereſt rogus:oſſibus aſtra
Mixturus:quocunq; tuã fortuna uocabit.

Haec quoqꝫ eunt animae: nō altius ibis in auras
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortunae mors est: capit omnia tellus
Quae genuit: caelo tegitur q non habet urnā.
Tu cui dant poenas inhumato funere gentes:
Qd fugis hāc cladē? qd olentes dseris agros?
Has trahe caesar aquas: hoc si potes uterē caelo.
Sed tibi tabentes populi pharsalica rura
Eripiunt: camposqꝫ tenent uictore fugato.
Non solum aemonii funesta ad pabula belli:
Bistonii uenere lupi: tabemque cruentae
Caedis: odorati pholoen liquere leones:
Tunc ursi latebras: obsaeni tecta domusque
Deseruere canes: & quicquid nare sagaci
Aera non sanum: motumqꝫ cadauere sentit.
Ianque diu uolucres ciuilia castra secutae
Conueniunt: uos quae nilo mutare soletis
Threicias hyemes ad mollem setius austrū:
Istis aues: nuuquam tanto se uultere caelum
Induit: aut plures presserunt aera pennae.
Omne nemus misit uolucres: omnisqꝫ cruēta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Saepe super uultus uictoris & impia signa
Aut cruor aut alto defluxit ab aethere tabes.
Membraque deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoqꝫ nō oīs populus peruenit ad ossa:
Inqꝫ feras discerptus abit: nō intima curant
Viscera: non totas auidae sorbere medullas.
Degustant artus: latiae pars maxima turbae
Fastidita iacet: quam sol nimbique diesque
Longior aemathiis resolutam miscuit aruis.
Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
Laesisti superos: ut te tot mortibus unam
Tot scelerū fatis premerent? qd sufficit aeuum

Non altius ibis: tametsi assentatores dicturi sint animam tuam in caelum ascendisse: & conuersam esse in sydus caeleste: ut Virgilius. Ecce dionei processit caesaris astrum. Altius: quam horum animae. Non meliore loco: scilicet quā illi iacebūt. Stygia nocte: stygen transibis: sicut alii: & forrasse ꝓfundius: quia malorū omnium causa fuisti. Libera fortuna mors est: non enim mors fortunae subiacet: sed quaecunqꝫ ipsa uoluerit: faciet. Capit omnia tellus: nam ex terra omnia nascuntur: & in terram redeunt. Caelo tegitur: nam caelum est sepultura omnium. Vrnam: idest sepulturam. Tu cui dant poenas: pergit poeta ostendere quod coeperat scilicet Caesarem ipsum: quamuis uictorem: tamen in deteriori conditione esse: q̃ Pompeium: nam ipse q iussit Caesorum corpora insepulta iacere: fugatur a mortuis: has enim dat poenas: quod tetrum odorē eorum sustinere non potest: sed fugere cogitur. Inhumato funere: non enim genus poenae ē quod eos sepeliri prohibes. Has trahe Caesar aquas: persiste inquit in aemathia si potes sed non poteris: nam ab his quos occidisti fugaberis: cum uiui te fugare nequiuerint. Trahe: bibe. Has aquas: quae in aemathia nascuntur. Caelo: aere. Tabentes: corrupti. Non solum aemonii: nunc commiseratione utitur ostēdēs id Caesaris immanitate factum esse: ut caesorum corpora a lupis: leonibus: aliisqꝫ feris: & alitibus dilaniarentur: & esse facta alimenta ferarū: & est indignatio contra Caesarem: quamuis sit & commiseratio Caesorum. Quae: pro sed. Leones odorati: pro odorisecis: qui odorem sequuntur. Bistonii: idest thraces Ad pabula: idest ad cumulos. Pholoen: montem arcadiae. Latebras: nā e cubilibus suis ursi ad cadauera dilanianda uenerūt. Et quicquid nare sagaci. i. omne genus ferarum quod sagacitatem narium habet ad haec pabula concurrerunt. Sagaci: odorifeca unde sagaces canes dicuntur odoriseci. Nō sanum: idest infectum. Motū: idest turbatum. Vos quae nilo: o grues: inquit: quae thraciā mutare soletis aegypto: quia strimonem fluuium thraciae superueniente hyeme deseritis: & in aegyptum melioris aurae trāsitum facitis: hoc tempore tardiores i aegyptum trāsitis: detentae uidelicet illecebris cadauerum. Mutare soletis. t. h. sunt enim quaedam aues quae aeris tēperiem amant: sicut irundines: & grues. Threicias hyemes: idest hybernum tempus thraciae. Ad mollem austrū: idest aegyptum: nā per uentū significauit regionē: ē enim auster uentus meridionalis: ubi sita ē aegyptus. Nunquam se uulture: idest nunquam antea uisi sunt tot uulturum greges: nam uultur auis ē carnibus humanis uescens. Induit: impleuit. Pennae. i. aues. pars pro toto. Omnisqꝫ cruenta: Et i arboribus sidentes aues frustra cadauerum rostro gestabant: e quibus cruor effusus arbores cruētabat. Roribus: idest guttis. Saepe super uultus: hoc etiam saepius contigit: ut membra cadauerum quae de rostro auium caderent: in caput Caesaris & militum suorū ruerent & nonnunquā etiam signa cruentarent. Tabes: q̃ iā cruor eē desierat. Omnis po. i. integra corpora multitudinis caesae nō sunt omnia corurupta: sed pars eorum in alituū & ferarū nutrimēta transiere. Ad ossa: idest ad corruptionem. Quae: pro sed. In feras: in nutrimenta ferarū. Non intima. c. u. & aues iā satiatae usqꝫ ad fastidium parum admodum gustabant reliquam uero partē relinquebant intactam. Sol: idest calor solis & longitudo temporis in cinerem conuertit. Dies: tēpus. nā dies foe. ge. tempus significat. Thessalia infe. nunc inuehitur i ipsam aemathiā. hāc oī supplicio dii irati damnarūt: ut ea oia Caesorū corpora sustineret: & resoluta corpora ipsā macularēt: ut ibi nihil nasci posset nō cruore foedatū. hoc igr tibi magno aliquo scelere contigit ut una potissimū idonea hēreris: i q̃ tot caedes cōmitterēt. Nā etsi diu aeuū durabit. tamē nulla uetustas hāc tibi maculā abolere poterit. Quod sufficit aeuū. i. q̃ tāta saeculorū lōgitudo eē poterit: ut obliuiōi tradat hoc nephas qd i te cōmissū ē q̃si dicat nulla.

. Immemor:quæ obliuionem inducit. Demat dam.ne his damnis uituperetis aboibus. Decolor.i.deformis:& q̄ redoleat cruorē Cæsoꝝ. Violabis:quocūq; uomere uersata fueris semp uomis ossa semipultura fiet: ita ut manes eoꝝ quodāmō lædantur ad agricolis. Ante nouæ ue.i.anteq̄ oblitteret prima cædes in te facta o Thessalia Altera cedes superueniet belli ciuilis Octauius.n.& Anto.ab una pte:& Brutus & Cassius ex altera bella ciuilia renouabūt. Scelerisq; se.uix prius hic cruor siccatus erit:cū nouus iteꝝ fundet. Oia ma. dicit.n.nō unius aut alterius ciuitatis populos ibi iacere isepulto:sed tot romanoꝝ milia:quot nusq̄ sepulta iacēt. Nec si īquit oia romanoꝝ sepulchra uellātur:& eoꝝ ossa q̄ i his cōdita sunt eruant : numeꝝ æquare poterūt eorum q i Thessalia iacēt ordo tendit usq; ad eum locū:tamē plus cineꝝ arat suppleť.n.tamē. Licebit:q̄uis. Ver:idest euertamus. Stantes tumulos: sepulchra quæ nondum uetustate corruerūt. Et.s. euertamus ea busta quæ iā ruere cœperint inatis radicibus caprifici huius.n.arbusculæ radices coagmēta lapidū maxie dissoluūt. Iuue. Hæsuri saxis cinerū custodibus:ad q̄ Discutiēda ualēt sterilis mala robora fici.& Mar. Marmora messalæ findit caprificus. Effūdere:apparuerunt. Victis cō.solutis iūcturis. Radice.u.i.caprifici. Ruricolis.d.dens ruricula nil aliud ē:q̄ dēs uomeris. Nullus ab æma.sēsus ē:adeo detestabilis fuisset æmathia:si nūq̄ alibi gesta fuissēt bella ciuilia:q; nemo ibi habitaret:nemo sereret:nēo araret:sed ēt oīno destituta ab hūano cultu: nō aliter q̄ torrida:aut frigida zōa:sed qa alibi ēt gesta sūt bella iō nō adiudicata ē nocens.Ordo usq; ad eū locū: si nō pria nefas belli. Terrā:appo.Bustū popu.ro.qa sepulchꝝ uere romāi populi appellari potes. Dumeta:proprie sunt loca spinosa & arida:ubi pascere solēt greges. Vellere:pascere herbā. Nuda:spoliata fructu. Ignota.s.gentibus qa nemo habitaret. Limite so.ani.i.torridæ zonæ. Vel glacie.i.frigidæ zōæ:quē admodū hic nemo habitare pōt pp nimiū calorē: illic pp nimiū frigus:ita & hic nemo habitaret:si tu fuisses nō pria:sed sola. Terras odisse no.ubi tātus romanoꝝ cruor effusus ē sed nūc nō licet:qa nō uno loco tātum:sed i multis regionibus romanoꝝ sanguis sparsus ē:qa qcqd multis pecať iultū ē. Premitis:damnatis:& damnando totū orbē absoluitis. Hesperiæ clades:hæc oia loca ubi fusus ē romanoꝝ cruor fecerūt:ut æmathia uidereť eē absoluēda. Hesperiæ clades:pp Cn.pom.quē una cū exercitu suo Cæsar i hispania deleuit. Flebilis unda pa.ubi agrippa auspicus Augusti Cæsaris Sextū Pōpe.magni Pō.filiū deuicit. Et mutina:ubi Augustus hyrtius & pansa uicerūt Mar.Anto.multisq; occisis cōsules letali uulnere sauciati sūt. Et leucas:promōtorium Epiri:ubi Octauius Antonium & Cleopatram bello nauali deuicit:ubi multa milia ronāoꝝ pierūt.

Immemor ut demat belli tibi dāna uetustas?
Quæ seges infecta surget nō decolor herba?
Quo nō romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ ueniēt acies:scelerique secundo
Præstabis nondū siccos hoc sanguine cāpos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit:
Et stantes tumulos:& qui radice uetusta
Effudere suas uictis compagibus urnas.
Plus cinerum æmoniæ sulcis telluris aratur.
Pluraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa:
Nullus ab æmathio religasset littore funem
Nauita:nec terram quisquā mouisset arator.
Romani bustum populi:fugerentq; coloni
Vmbras campos:gregibus dumeta carerēt.
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentē de nostris ossibus herbam:
Ac uelut impatiens hominū:uel solis iniqui
Limite:uel glacie:nulla atq; ignota iaceres:
Si non prima nefas belli:sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes.
Quid totū premitis:qd totū absoluitis orbē:
Hesperiæ clades:& flebilis unda pachyni
Et mutina & leucas puros fecere philippos.

.M.ANNEI LVCA.CORDVBEN.pharsaliæ Liber.VIII.

Am sup herculeas
fauces:nēorosaq; tē
Acmōie deserta ꝑpe
petēs dispēdia siluæ
Cornipedē exhaustū cursu stimulisq;
negantem
Magno agēs:icerta
fuge uestigia turbat

Pharsaliæ Liber Octauus.

Am super herculeas fauces nemorosaq; tē.Hic liber octauus hæc cōtinet Primū qdē Pom.profectionem in insulā Lesbō ubi Corneliā deposuerat. Deinde contionē Pom.habitā.Cilicia:ubi pars maior senatus cōuenerat:cuius sentētia erat ut se conferret in Parthiā:& parthoꝝ regū uires extollēs cōtra Cæsarē cōcitaret.Huic sentētiæ aduersatus ē Lētulus: & orationē habuit romāo cōsule dignā & i sentētiā eius senatuscōsultū factū ē:ut se i ægyptū reciperet:deide ēt narratur quomō Pō.postq̄ i ægyptū uenit iubēte Ptolemæo psuasu photini & Achillæ obtrūcatus ē postremo continet sepulchrū Pō.cuius cadauer Codrus iuētū rogo superiposuit ac sepulturæ mādauit. Iā su.describit quō Pō postq̄ a Thessalia discessit fugiēs metuebat strepitū oēm:sciebat.n.mortē suā a Cæ.plurimū desyderari.ordo ē usq; ad eū locū magnus agēs. Sup herculeas fau.i.p fauces olympi mōtis & ossæ.nā Hercules cū uenisset i Thessaliā.& uideret mōtibus circūdatā uallē īgentē q̄ aquā surgētē cōtineret:adeo ut lacū fecisse uidereť:

Implicitas errore uias: pauet ille fragorem
Motorũ a uentis nemorum: comitũq; suorũ
Qui post terga redit: trepidũ laterisq; timẽtẽ
Exanimat: quis summo de culmine lapsus:
Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse:
Seq; memor fati: tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum: q̃tum ꝑ cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret: deserta sequentem:
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara uiri facies: multi pharsalica castra
Cũ peterent: nondũ fama prodente ruinas
Ocursũ stupuere ducis: uertigine rerum
Attoniti: cladisque suæ uix ipse fidelis
Auctor erat: grauis ẽ magno quicũq; maloꝝ
Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse
Mallet: & obscuro tutus transire per urbes
Nomine: sed pœnas longi fortuna fauoris
Exigit amisero: quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas: fatisq; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores.
Actaq; lauriferæ damnat syllana iuuentæ
Nunc & corycias classes: & pontica signa
Deiectũ meminisse pudet: sic longius æuum
Destruit ingentes animos: & uita superstes

cognouit si locus undis euacuatus esset: maximam ibi fertilitatem futuram: itaq; discidit olympum ab ossa atq; effusa aqua est: & inde diuersa flumina deriuata: quorum nomina superius descripsit: qua pte igitur Herculem olympum ab ossa disiidit: hanc fauces Herculeas appellat. Nemorosaque tempe: ep hexegesis est eius quod dixit faces Herculeas. Nam tempe sunt inter ossam & olympum amenissima: quinque milium passuum longitudine: & ferme sex latitudine: attollentibus se utrinque leniter conuexis iugis: & interlabente peneo nemorosam conualem. Plini. Latini tribus tantum casibus plurali utuntur. Nominatiuo Accusatiuo Vocatiuo. Sed a græcis uariatur τα τεμπη τα κοιτεμπη. ꝑ crassim: quia littera non seruatur. Dispendia: idest uastas longitudines. Aemoniæ siluæ: ea enim silua Thessaliæ magna est & longa. Cornipedem: equũ. Exhaustum: defectum cursu. Stimulisque negantem: quia iam supposita calcharia sentire non uidebatur præ nimia lassitudine. Incerta fugæ uestigia turbat: hoc omnino faciebat Pompeius ne sequerentur uestigia sua: & ipsum depræhenderent: nũc huc nũc illuc cicumagebat equum. Implicitas er. uias: ut errorem sequentibus iniiceret. Pauet ille fragorem: strepitum omnem: etiam comitum suorum. Qui: scilicet fragor. Redit: idest sequtur Pompeium. Laterisq; timentem: idest saluti suæ ne a latere aliquis inuaderet. Quamuis summo de culmine: quamuis sequit aduersa fortuna illũ de summo gradu deiecerit tamen scit magno ꝑtio a Cæ. emptum iri mortem suam. Nondum uile: immo pretiosum. Seq; me. s. idest pristinæ fortunæ non dubitat ꝙ q̃tũ Pom. pro cæde Cæsaris: tantundem etiam Cæ. pro sua daret. Deserta sequentẽ: quamuis per occulta loca transiret Pompeius: ne dignosceretur tata tamen erat uiri maiestas: ut latere non posset. Clara facies: maiestas imperatoria. Fatum: idest fortunam suam aduersã. Multi pharsalica castra: dicit autem multos fugienti Pom. obuiam factos esse qui thessaliam petebant nondum enim sciebant uictum esse Pompeium & occurrentes obstupescebant. Occursu: obuiam facti. Vertigine: mutatiõe fortunæ: & uix credere poterant tantum cladis fuisse ut Pompe. cum tanto exercitu uinceretur: præsertim qui superiori tempore tantus uictor fuisset. Cladisq; suæ: idest uix suæ cladis erat auctor cui fidem adhiberent audiẽtes. Grauis est: & molestus erat pompeio quicũq; sciebat cladẽ suam: Malet. n. ignotus esse q̃ cladẽ acceptam dignosci a gentibus: nam pudori uidebatur ꝙ post triumphos in hac ætate a Cæsare uictus esset. Obscuro: ignoto nomine. Sed longi pœnas: quia adeo nominis sui fama compleuerat totum orbem terrarum: ut ignotus esse non posset. Hæc nobilitas illi molesta erat. Fortuna longi fauoris: idest fortuna diu prospera. Exigit pœnas: idest facit hanc pœnam esse grauiorem. Pondere: idest tanta mole gloriæ & nominis. Præmit: agrauat. Res aduersas: recte dicit: nam qui diu in felicitate fuit aduersam fortunã grauius ferre consueuit: diuturna felicitas est quodam quasi onus interim aduersitate superueniente. Vrget: scilicet res aduersas. Fatisque prioribus idest secundis. quia superiori tẽpore fata putabantur prospera: sed nunc magis illum præmebant res aduersæ. Nunc festinatos: ꝙ ante trigessimum annum de Sicilia de Aphrica triumphauit: parta uictoria auspicius syllæ. Acta syllana: idest auspicus syllæ: quia missus est in aphricam contra Domitium quem uicit: & in Sicilia contra Cneum Carbonem quem & ipsum superauit & de utraque prouincia triumphauit: quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Lauriferæ iuuentæ: quia lauream coronam accepit: cum sublimis triumphali curru per urbem ueheretur. Nunc & corycias: in mentem ueniebant pristinæ uictoriæ Pompeio: quæ nunc maiorem molestiã ac dolorem afferebant. Corycias classes. i. piraticas a coryco antro: & oppido ciliciæ duobus. n. mensibus mare pacatũ reddidit Põ. quod piratæ īfestũ fecerãt. Cilices ãt piratæ fũditus deleti fuerũt (ut refert Strabo) primum a Seruilio Isaurico. quo tpe ille Isaurã cœpit. Postea a Põ. q supra mille & trecẽta naugia cõcremauit. Eoꝝ uero habitatiões excidit: ex hoĩbus q supfuere ĩ plio alios ĩ urbẽ solos deduxit habitatũ quã ille põpeipoli appellauit: alios didymenã hoĩbus effœtã. q nũc rõanoꝝ ẽ colonia. Et põti. si. uictoriã quã de Mithridate rege põti retulerat ue ilaq; uniuersa cœperat ipso debellato. Sic lõ. æ. hoc pacto iqt multis nocuit diutius uixisse. Satius. n. fuisset põ. si ante hãc cladẽ ĩ felicitate mortuus fuisset unde Iuue. Prouida põpeio dederat cãpania febres optãdas. sed multæ urbes & publica uota uicerũt. Destruit: debilitat. Vita su. ipe. i. q diu

tius uiuit:q̄impium durat. Summa:ultima dies. Præuertit:ante uertit:nisi mors p̄uenerit aduersitatem:& res lætæ diuturna uita p̄mu͠t:ut.Oui.met.Sed.s.ultia semp expectādadies homini ē:dicię beatus Ante obitū nemo supmaq funera debet. sentētia Solonis ē quā poeta usurpauit. Quisq̄ ne secūdis:ē ne aliqs q audeat se felicē dicereante mortē.q.d.nō. Fatis.i.secūdæ fortūæ. Littora cōtigerat:nūc autē dicit Pom.ad penei flumi nis hostium peruenisse:& ibi naue admodum exigua nauigare cœpisse:ut Lesbon peteret ubi corneliā deposuerat. Peneus:fluuius thessaliæ qui ex pindo apud gomphos nascitur.Plinius. Aemathia clade:idest cruore effuso in campis philippicis. Inde ratis trepidum: cum ad hunc exitum amnis puenisset:dimisso equo nauigare cœpit:sed hic ostendit q̄ ianes sint hominū cogitationes:& quā in fragili statu res humanæ positæ sint.Nam Pom.qui classe corcyram:Siciliā: Liburniam: Ciliciam tenebat:nunc per exiguam nauiculā uehi contigit.qua uix tuto per flumina nauigare potuisset. Inde:post hæc:scilicet dimisso equo. Vix tuta uadis:quæ flatum uentorum & undationem fluminum sustinere non poterat. Trepidum.i.uēto tumētem. Euexit.s.Pom. Corcyra:isula ī mari ionio: quam appellabant melenā. Sinus Leucadii:leucas ē promontorium epiri. Cilicum dominus.i.qui ciliciā tenebat. Terræq liburnæ:quæ cōtigua ē dalmatiæ.

Imperio:nisi summa dies cū fine bonorum
Affuit:& celeri præuertat tristia lœto
Dedecori ē fortuna prior:quisq̄ ne secundis
Tradere se fatis audet:nisi morte parata?
Littora contigerat per quæ peneius amnis
Aemathia iam clade rubens exibat in æquor:
Inde ratis trepidū uentis ac fluctibus impar
Flumineis uix tuta uadis:euexit in altum.
Cuius adhuc remis quatitur corcyra:sinusq;
Leucadii:cilicum dominus:terræq; liburnæ:
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora lesbi
Flectere uela iubet:qua tunc tellure latebas:
Mœstior in mediis quā si cornelia campis
Aemathiæ stares:tristes præsagia curas
Exagitāt:trepida quatit̄ formidine somnus.
Thessaliā nox oīs habet:tenebrisq; remotis
Rupis in abruptæ scopulos:extremaq; curris
Littora:prospiciens fluctus:nutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ.
Quærere nec quicq̄ de fato coniugis audes.
En ratis ad uestros quæ tēdit carbasa portus:
Quid ferat ignoras:& nūc tibi sūma pauoris
Nuncius armorum tristis rumorq; sinister
Victus adest cōiunx:qd pdit tēpora luctus?
Cū possis iā flere times:tunc puppe ꝓpinqua
Prosiluit:crimenq; deum crudele notauit
Deformē pallore ducē:uultusq; prementem
Caniciē:atq; atro squallētes puluere uestes.
Obuia nox miseræ cælum:lucemq; tenebris
Abstulit:atq; animū clausit dolor:oīa neruis
Membra relicta labāt: riguerūt corda:diuq;

Correpsit.i.simul cum sociis suis repsit:re per ꝓprie ē animaliū. In alnum.i.paruam nauiculam:nam alnus ponit̄ pro fluuiali naui:eo q̄ ex alno arbor̄ cauari soleat: Pom.ex larissa ad mare usque delatus est: eo loci paruam ingressus cymbam:cū teste Appiano: adnauigātem nauem offendisset Mitylenas peruenit. Assumpta igitur Cornelia uxor̄ triremibus quatuor comitatus:quæ a rhodiis & tyriis ad eū uenerāt:corcyram tūc quidē & libyā p̄teruectus ē:quo ī loco exercitū alium & nauticos habebat apparatos:ad orientem itaq; cōuersus:parthos ueluti ab illis opē petiturus:nulli patefacto īterim cōsilio adire statuit: quod pene cum in ciliciā uenisset amicis retulit.At illi a parthis abstinēdum suadebāt:q nup crasso īsurexissent: & adhuc ob eius cladē elatiores spiritus haberēt: nec corneliā singularis formæ mulierē in eoꝝ ptāte committēdam eē:maxime cū e crasso eēt genita:cū in ægyptum demū ire statuisset:uel ad iubam potius se conuertere Amici repudiatis iubæ rebus: utpote q̄ nullius existimationis:aut gloriæ futuræ eēnt:ægyptum ut adiret suadere nō destiterūt. Cōscia curaꝝ:amor corneliæ pō.nauigare cogit ad isulā lesbō ubi reposuerat eā. Mœstior ī mediis: iq̄ lesbo isula o cornelia maiori mœstitia uexabaris:q̄ si esses ī mediis thessaliæ cāpis:nam maiora semp pericula animus diuinat.

Quatit̄:cōmouet̄:nunq̄.n.quiete dormire poterat. Thessaliā nox oīs habet.i.p somnos sibi thessalia obuersabat̄:tenebrisq; remotis.i.exorta luce. Curris:uagaris p littora ꝓspiciēs nunqd nauē uideres q̄ cladem nunciaret:quam tibi futurā aio ꝓsuaseras. Nutātia: fluitātia & uētis agitata. Quærere ne.q.Et qa timebas id qd futurū erat.iō neminē audebas q̄rer̄ d̄ rbus ī thessalia gestis:nā quādo aliqd timemus ēt dubitamus q̄rere ne id forte intelligamus qd nolumus audire. En ratis:q̄ oīa tibi indicabit ēt tacēs. Nūcius tristis:Qui ēt tacēs tibi cladē mariti idicabit. Quid pdis:nā tps ē flēdi noli igit̄ hoc tps uacuū abire lachrymis tuis. Tūc puppe ꝓpinqua:Sed cū iā ꝓpior factus eēt pom. & nauiculā cornelia uidisset:ipsumq; mœstū:sq̄lida barba:& demissis crinibus itellexit.ex ipso hitu uictū eē. Notauit:ex hitu appo. Crimē crudele deum:dicit deos crudeles fuisse:q pō. rep.amatorem uoluerit hac miseria afficere.

Deformē:qa pallor faciei significabat rei euentū. Premērē:opprimēte. Atq atro.sq.p.qa dū eqtaret puluis ērectus totā uestē ipleuerat. Obuia nox:stati tenebræ oculis obortæ fūt:& cecidit exanimis. Nox:uertigo q̄dam q̄ nascit̄ p̄ dolore. Atq animū clausit:oppssit ut semianimis caderet. Neruis.s.cōtractis:ut q̄si mortua iaceret. Ri.corda.i.præcordia rigida facta sunt. Diuque spe mor.quia mori sperabat: sed decepta est quia tandem ad se rediit:unde Ouidi.ait Officium fecere piū: sed inutile nobis: indignor miseræ nō licuisse mori

Spe mortis decepta iacet:iam fune ligato
Littoribus:lustrat uacuas pōpeius harenas.
Quem postq̄ propius famulæ uidere fideles
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permisere sibi:frustraque attolere terra
Semianimē cōatur herā:quā pectore magnus
Ambit:& astrictos refouet cōplexibus artus.
Cœperat i sūmum reuocato sanguine corpus
Pompeii sentire manus:mœstamque mariti
Posse pati faciem:prohibet succumbere fatis
Magnus:& i modicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis:ꝰhabes aditū mansuræ sæcula famæ
Laudis in hoc sexu:nō legum iura:nec arma:
Vnica materia est coniunx miser:erige mētē
Et tua cum fatis pietas decertet:& ipsum
Quod sū uictus ama:nūc sū tibi gloria maior:
Amc quod fasces:& ꝙ pia turba senatus
Tantaq; discessit regū manus:incipe magnū
Sola sequi:deformis adhuc uiuente marito
Sūmus & augeri uetitus dolor:ultima debett
Esse fides lugere uirum:tu nulla tulisti
Bello damna meo:uiuit sub prælia magnus
Sed fortuna perit:quod defles illud amasti.
Vocibus his correpta uiri:uix ægra leuauit
Mēbra solo:tales gemitu rumpēte querelas.
Outinam in thalamos inuisi cæsaris issem
Infelix coniunx:& nulli læta marito.
Bis nocui mūdo:me pronuba ducit erinnys

Iam fune ligato:Pom.nondū aduerterat uxorem cecidisse exanimē:sed ligata naue tēdebat ad insulā lesbō: ubi ē mitylenæ in q̄ corneliā posuerat. Quē postq̄ famulæ:Viderūt squalidū:tristē & imunditia quadā obsitum:sicut his cōtingere solet qui i miseria uersant:elata uoce cœperūt fata Pom.deplorare. Incessare fata:iue hi cōtra fata. Corpat in summū:& cū complexā teneret Corneliam pom.tandem illa ad se redire cœpit. Reuocato sanguine:qa ubi nimius dolor inuaserat:statim sanguis ad cor cōcurrit:ut auxilio sit illi uitali mēbro ideo extremæ partes corporis desertæ a sanguine frigescūt:nūc ergo dicit cū redusset ad se cornelia:totus sanguis ad extremitatem corporis recurrerat. In summum cor.i.in extremas ptes corporis. Prohibet succumberē fatis:& ubi uidit ad se redisse uxorem pom. cœpit eam consolari:nūc eā repræhendendo:nūc pcibus rogando. Nobile cur robur:Pom.cōsolatio quā uxori afferre studet cum repræhēsione ꝙ nimia animi imbecilitate a maioribus suis degeneret:nam filia scipionis erat:q ab aphricano Scipione inferiore originē ducebat:deīde ostēdit unicā sibi uirtutis occasionē datā eē:neq;.n.alia superest uia Vnde uirtutē suā uxor ostendere possit:nisi in miseria uiri:dicit eni nōdum antea fortunæ sæuitiam sensisti:& tamē cū primum asperitas sese ostendit statim aio deficis. Titulis insignis auorū.s.scipionis filia:nam Scipiones lupior Aphricanus & iferior uiri illustres fuerūt.Publi.&.Cn. Scipiōes duo pstantissimi duces:q hispania populi Ro.iperio subegerūt. Primo uulnere.Quando ante hac fortuna nobis secūda fuit:nūc primū in ipso īpetu fortunæ aduersæ icipis deficere:contra maiorꝫ tuorum uirtutem. Habes aditum:non aduertis hac infelicitate mea magnæ tibi ostendendæ uirtutis oblatam eē occasionem. Laudis in hoc sexu.s.muliebri nullū ē maius argumentū laudis:q̄ miserā uiri si fortiter uxor tulerit:non enim potest ex administratiōe reipu.laudē aliquā cōparare. Nō legū iura:integēda repu. Nec arma:i exercēda disciplina militari. Cōiunx miser:ē sola materia mulieri:ut laudem acqrat si eius miserā fortiter tulerit. Et tua cū fatis.p.d.i.pietas tua:erga me uirum tuū miseria confectū pugnet contra fortunam. Et ipm ꝙ sum uictus ama:cum i felicitate me positū amaueris:non pōt intelligi:utrū amor ille uetus esset:nec ne:nūc autem si me amabis: nihil dubitationis erit:quin me ames. A me ꝙ fasces: ut me nō cætera ornamēta amare uidearis. Tāta.m.i.tantus comitatus. Incipe magnum sola seq:tu nūc sola seq debes pom.qa antea me sequebāt senatus:tot reges:tot tantæq; clientelæ. Deformis adhuc: Sēsus ē turpe tantū dolore adhuc uiuente marito:ut dolor augeri nō possit in morte sua. Sumus & augeri uetitus.i.cui aliqd accedere nō potest. Vltima.s.post mortem uiri. Tu nulla tulisti:ꝙ ego uictus fuerim: nihil ad iacturā tuam pertinet:nā habes uirū tuū icolumē quem amabas & amare debueras:sed si ita tu leges q̄si me amiseris:tūc oībus ostēdas ꝙ nō me:sed ornamēta mea potius amabas. Viuit.p.p.ma.& icolumus ē.ergo aliud q̄rere nō debes. Quod de.il.amasti. Videris.n. amasse fortunā secundā:quam amisi:quandoqdem me incolumi tātopere doles. Vocibus.h.nūc dicit quē effectū habuerit consolatio pom.apud uxorē. Rumpente:.p erumpēte emittente. Outinā i thalamos:cū lachrymis legendū ē:o utinam inqt nupsissem Cæ.ut in domū ipsius fortunā aduersam tulissem:quādoqdē auctor eē debui maritos meos facere infelices. Et nulli læta marito:imo tristis:sicut tibi:& crasso imparori ado lescenti:qui sub Cæ. militauerit in gallia:sub qu o antequam corneliæ matrimonio se iunxisset:bellicis rebus magnam gloriam & laudem consecutus fuit crassus pater eius prouinciam parthiam & Asiam obtinuit:cū tamen Rex parthorum nullam iniuriā populo Romano fecisset. sed hæc cā tantūmodo ad bellū ipulit crassū quia cupiebat aurū eius auferre:cuius auidissimus erat:& in cōparando exercitu filiū suū a milia Cæ.deduxit & cū i parthiā uenisset:qa parū cautus impator eēt i isidias pcipitatus ē:& sagittis parthorꝫ obrutus. Bis nomūdo semel crasso:nūc tibi o magnæ. Pronuba:dr̄ q̄ sponsā committat pria nocte i thalamū uiri. Erinnys: unā ex furiis iferorū dicit fuisse pronubam quæ se in thalamos primum crassi:deinde pom.comitata fuerit.

Vmbræ:scilicet duxerunt:idest umbra mariti mei crassi: & patris eius. Assyrios:nam parthia est assyriæ pars ubi Ninus reganauit. Indigne thalamis:quia merueras feliciorem uxorem. Hoc iuris:uidelicet ut te opprimeret. Caput:idest tanti uiri:qui semper uictoriam ex hostibus consequi solebas. Nunc accipe pœnas.i.cum tibi tantúmodo iuncta sum:sume pœnas de me. Quas sponte luna Ego libens igt patiar pœnas: ut me mortua incipiant tibi uenti esse secundi.scis enim me comite omnia tibi aduersa fuisse. Mollius: idest tranquillius. Certa fi.re.ut reges fideles sint tibi:Orbis obsequés erit tibi si ego piero. Sparge mari.i.fluctibus maris merge me. Depédisse caput:idest caput meum dedisse neci.Cú adhuc eés in felicitate. Nunc clades:quando non perii adhuc te fortunato:peream certe:ante q̃ omnio te sæua fortuna præmat. Lustra purga clades tuas morte mea. Vbicunque iaces.Cõuertitur ad iuliam:ades nunc o iulia si irata es Pompeio:qđ ei nupserim & nunc morte mea patrem tuũ Cæsarem placa:ne amplius sæuiat contra pom. Crudelis:Quæ nimium sæuis contra uirum tuum irata q̃ ego illi nupserim. Pellice:scilicet me:pellex ꝓprie dicitur quæ alieno uiro coniungitur & dicitur a pelliciendo:quia blanditiis pelliciat ad se alienum uirũ.

Crassorũq; umbræ:deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli:ciuilia casus.
Præcipitesq; dedi populos:cunctosq; fugaui
A causa meliore deos.o maxime coniunx:
O thalamis indigne meis:hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput? cur impia nupsi
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas:
Sed quas spõte luã:quo sit tibi mollius æquor
Certa fides regum:totusq; paratior orbis:
Sparge mari comitem mallē felicibus armis
Dependisse caput:nũc clades denique lustra
Magne tuas:ubicunq; iaces ciuilibus armis
Nostros ulta toros ads huc:atq; exige pœnas
Iulia crudelis:placataque pellice cæsa
Magno parce tuo:sic fata iterumque refusa
Coniugis i gremium:cunctorũ lumina soluit
In lachrymas:duri flectũtur pectora magni:
Siccaq; thessaliæ cōfundit lumina lesbos.
Tunc mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnum:si maxima gloria nobis
Semper erit:tanti pignus seruasse mariti:
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus sociosque lares dignare:uel una
Nocte tua:fac magne locũ:quē cũcta fuisãt
Sæcula quē ueniēs hospes romanus adoret.
Nulla tibi subeunda magis sũt mœnia uicto
Omnia uictoris possunt sperare fauorem.
Hæc iam crimen habēt:qđ q; iacet isula põto
Cæsar eget ratibꝰ? procerꝶ pars magna coibit
Certa loci:noto reparandum est littore fatũ.
Accipe tēplorum cultus:aurumq; deorum:
Accipe:si terris si puppibus ista iuuentus
Aptior est:tota quantum ualet utere lesbo.

Cũctoꝶ lu.sol.i.lachrymas oibus cõmouit q aderãt q a plena cõ miserationis erat. In lachrymas duri: & ipe Põ.q fortissimus.erat:& q sine lachrymis cladem pharsalicam tulerat a lachrymis temperare non potuit. Sicca:idest sine lachrymis. Lesbos.i.corneliã q̃ in l.sco erat. Tunc mitylenæum:postq̃ Pompeius corneliam uxorem propemodum consolatus ē:& ad ferendam fortunam fortiter excitauit:iamque omnis Mitylenæ populus in littora effusus erat: ut honoris gratia pompeium exciperet:& ipsum orare institueratut uel una nocte in urbem suam pernoctare uellet.Hanc Mitylenæorum inuitationem Pom.gratissimam habuit.Sed excusauit celeritatem:q; i ea re ipsis morem gerere non posset:Cum maiora negocia iminerent. Mitylenæum:uulgus possessiuum ē pro primo: nã mitylenense dicere debuit:sicut a Verona ueronensis:sed nõ nunq̃ poetæ:imo ēt oratores & historici possessiuum pro primo ponere consueuerũt. Formatur autem in græcis nominibus possessiuum hoc modo.Nomen desinens in η mutat η in diphthõgum.ει.addita eos facit apud græcos:apud latinos addita us possessiuũ:ut κυρήνη cyrene κυρηναιοσ cyrenæus μιτυληνη ιτυληναιοσ. Tanti pignus seruasse mariti:uxorem uiro acceptam & obsequentē:nam uiro nil carius esse potest uxore obsequenti ex sententia phocylidis. Tu quoq;:sicut uxor diu apud nos habitare dignata fuit. Deuotos:destinatos:& tibi dedit tos. Vel:pro saltem:nam polysemus sermo ē uel significat aut:etiam & saltem:uel pro certe nõnunquã ponitur. Fac magne locum:cuius desyderio omnes mouebantur:ueneratione quadam seruatæ fidei:q; i rebus aduersis fidem tibi seruauerit. Omnia uictoris.cætera oppida si te non acceperint sperare possunt cæsaris gratiam:at uero nos iam i culpa sumus: quia uxorem tuam fideliter seruauimus. Omnia.s.alia mœnia. Possunt sp.s.uidelicet si te non acceperint. Crimen.i.culpã habent:quia seruauimus tuam uxorem. Quid.s.dicendum est ad hoc q; ponto tuta est: & isula nostra in medio mari posita:& cæsar naues paratas non habet:ut se huc conferat. Procerum pars magna co. Deinde si comites uis habere senatores:q superstites sunt:dubitare non potes:quin huc omnes ueniant:sciũt enim hic esse corneliã:& uerisimiliter te quoq; recepisse. Coibit:conueniet huc. Fatum:fortuna tua. Noto: tibi ac tuis. Accipe templorum cultus:Et ut itelligas quo erga te aimo sumus:parati sumus omnia in tuam potestatē cõmittere:tēpla quoq; deoꝶ cũ ornamentis auro & argēto:& q̃cqd ibi ē tuũ eē uolumus. Si terris si puppibus:iuuentutem nostram scito tibi obsequentissimam esse siue mari:siue terra usum ipsius accipere malis:nã q a in mari erant:maritimis rebus assueti erant. Terris:idest terrestri bello. Puppibus.nauali bello.

Hoc solum crimen:unum est quod præ cæteris te exoratum uolumus:uidelicet ut hanc suspicionem de uobis adimas:Ne dum felix eras uideatis nobis esse confisus:tunc cum apud nos uxor tua fuit:post uero acceptam cladem cum iam te aduersa premere incipiant:nobis confidere non posse uideare:nam si nostra mœnia intraueris.nullam huiusmodi suspicionem habebimus. Crimen:idest culpam & suspicionem. Benemeritæ terræ:scilicet nostræ quæ de te benemerita est. Felix:dum in felicitate eras. Miser:postq̄ i miseriam uenisti. Tali pietate uirorum:hæc oratio plena liberalitatis fuit Mytilenæorum nūc dicit q̄ grata fuerit pom.eorum pollicitatio.

Hoc solū crimen meritæ bene detrahe terræ:
Ne nostram uideare fidem:felixq; secutus:
Et damnasse miser.tali pietate uirorum
Lætus i aduersis & mundi nomine gaudens
Esse fidem:nullum toto mihi dixit in orbe
Gratius esse solum:non paruo pignore uobis
Ostendi:tenuit nostros hac obside lesbos
Affectus:hic sacra domus:carique penates
Hic mihi roma fuit:nō ullo in littore puppi
Ante dedi fugiens:sæui cum cæsaris iram
Iam scirem meritam seruata coniuge lesbon.
Non ueritus tantā ueniæ committere nobis
Materiam:sed iam satis est fecisse nocentes.
Fata mihi totū mea sunt agitanda p orbem.
Heu nimium felix æterno nomine lesbos:
Siue doces populos:r̄gesq; admitteꝛ magnū.
Seu præstas mihi sola fidē:nūc quæreꝛ certū ē:
Fas quibus i terris:ubi sit scelus:accipe numē
Si q, adhuc mecū ē:uotorum extrema meorum.
Da similes lesbo populos:q marte subactum
Non intrare suos infesto cæsare portus:
Non exire uetent.dixit.mœstamque carinæ
Imposuit comitem:cūctos mutare putares
Tellurem patriæque solum:sic littore toto
Plangitur:infestæ tendunt in æthera dextræ.
Pompeiumq; minus:cuius fortuna dolorem
Mouerat:ast illam quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere suam discedere cernens.
Ingemuit uulgus:quam uix si castra mariti
Victoris peteret:siccis dimittere matres
Iam poterant oculis:tanto deuixit amore tus
Hos pudor:hos ꝓbitas:castiq; modestia uul
Q d sūmissa nimis:nulli grauis hospita tur
Stātis adhuc fati uixit quasi cōiūge uicto. bæ

Lætus:responsio pompeii est dicētis q̄ grata sit mihi ciuitas uestra ex hoc cognoscere potestis.qd' pignus apd' uos quod carius esse potest repo suerim. Nomine.i.cā.Cicero in secundo epistolarū. Quāquā me nomine negligentiæ.i.cā. Nomie mūdi:uidelicet q̄ i aliq̄ mūdi pte fides iueniret & eē dicatur. Lesbos tenuit affectus.i.amores nostros seruauit. Hac obside:demonstrātis ē. Hic mihi roma fuit:nā lesbon loco urbis romæ habui. Nō ulla i littora.Præterea non solū ex hoc cognoscere potestis: qd' uobis commendauerim corneliam me uos amare: uerū etiā q̄ uictus statim ad uos me recepi:ut facile oībus apparere possit:quantā uobis fidem præstiterit.

Cæsaris irā:Colligebam ex eo qd meā comitē seruauerimus meruisse uos:ut Cæ.uobis iratus eēt. Tantā ueniæ materiam.i.tantā occasionē beneficii:nā ueniā p beneficio posuit:ut Virg.Satis est fecisse no.qd' Cæ.uobis īfestū fecerī collocādo corneliā apud uos.

Fata mihi totū:nūc maiora istant: ut experiar totū orbē:q nā sit fortuna mea:& nunqd apd alias gentes fidē inueniā. Heu nimiū felix:nā si alii fidē seruabūt felix es q̄ oēs exemplo tuo fecerint:Si aliter fides tua præstantior erit:q̄ sola fidem seruaueris. Heu.est q̄si admirantis. Siue doces populos.s.seruare fidem exemplo tuo. Nam quærere certum est.Quia constitui quærere ubi iustitia sit:& iniustitia.Iustitia si me seruauerint & acceperit fideliter Iniustitia & ipietas: si contra me proditione utunꝛ. Fas:iustitia. Scelus .i.pfidia. Accipe nomen:nunc suam orationē ita cōcludit Pompeius:ut primum deos obtesteꝛ.si qs adhuc deus mecum est:quasi omnes alii a me discesserint:illum oro ut faciat mihi alios populos non aliter seruare fidem q̄ Lesbos seruauit.ut siue itrare uellē: siue exire:mihi semper limnia pateant. Numen:idest deus. Nō itrare:Vtrumq; dixit nō uetēt.itraꝛ nec exire:sicut fecit lesbos:nam Ptolemæus non uetuit itrare sed uetuit exire. Mœstamque carinæ impo.cū Pompeius discederet cum comite sua:non aliter lachrymas de digressu suo mitylenæi dabant:q̄ si omnes relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tellurē.ire in exilium. Sic:idest usque adeo plangitur. Infestæ:iratæ. Pompeiumque minus tametsi ipsis molestus fuerat discessus pompeii:tamen aliquanto molestius discessum Corneliæ tulerūt ob humanitatē & libertatem mulieris.cuius uirtute ac mā suetudine omnes sibi deuixerat. Minus:q̄ Corneliā. Cuius fortuna: tametsi ipse auctor erat & causa doloris. Quam toto tempore:nam commiseratione ipsius mouebantur populi omnes:quidelicet de summo & grandi loco ad tantam calamitatem deuenisset. Ciuem:quia ita complectebantur eam:quasi una ciuis esset. Quam si:nec mirum si in discessu ipsius fleuere matronæ.nam si etiam uir fuisset uictor:non poterant uidere illam sine lachrymis discedere. Peteret castiq; modestia:si ad lætitiam iret:non ad mœrorem. Tanto .d.amore:ratio quia diuersis uirtutibus suis cornelia omnes sibi miro quodam amore deuinxerat. Castique mo.uultus :quia inatam uultu habebat quādam modestiam:ut cum oēs dignitate p̄staret:humilibus qbusq; par esse uideretur. Summissa:remissa:qa se humilibus æquabat. Nulli grauis:imo suauis:quamuis adhuc in felicitate esset. Turbæ:ignobili uulgo & multitudini. Stātis adhuc fati:quamuis adhuc esset in felicitate.

Iam pelago medios titan demissus ad ignes:
Nec qbus absconditme si quibus exerit orbē
Totus erat uigiles pompei pectore curæ
Nunc socias adeunt romani fœderis urbes:
Et uarias regum mentes: nunc inuia mundi
Arua super nimios soles: austrumq; iacentem
Sæpe labor mœstus curarũ: odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus.
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris
Vnde notet terras: quæ sit mensura secandi
Aequoris in cælo: syriam quo sydere seruet:
Aut quotꝰ ĩ plaustro libyā bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fat̃ taciti seruator olympi:
Signifero quæcunquæ fluunt labentia cælo:
Nunquā stante polo: miseros fallentia nautas
Sydera nō sequimur: sed q nō mergit̃ undis
Axis inocciduus gemina clarissimus arcto
Ille regit puppes: hic cũ mihi semper ĩ altum
Surget: & instabit sũmis minor ursa ceruchis
Bosphorō & scythiæ curuātem littora pontũ
Spectamus: quicqd descēdit ab arbore sũma
Arctophylax; ꝑpiorq; mari cynosura ferret̃.

Iam pelago medios: describit tempus quo pompeius nauigans: animum in diuersas curas iactabat: animo cōsyderans an urbes peteret: an reges an populos: & secũ animo uoluens qbus magis crederet. dicit enim nō omnino ad occasum descenderat sol: quia dimidius solis erat in hemispeno nostro. & in hemispeno inferiori: tum cum aduersis curis animis Pom. distrahi cœpit ad quos proficisceretur populos. Nec quibus abscondit: scilicet nobis. Nec si qbus exerit: idest aperit antipodibus. Ad medios ignes: idest ad medios orbes igneos quia igneus est sol. Adeunt: idest intendunt ad urbes. Socias romani fœderis: idest coniunctas fœdere romanis. Varias mentes regum qđ reges solent uarii esse atque diuersi. Inuia arua. libyam significat. Austrumque iacentem: idest depressum respectu septentrionis. Sæpe labor mœstus: aliquādo etiam nitebatur obliuisci huiusmodi curarum: & loquebatur cũ gubernatore: petebatque quibus stellis uterētur nautæ: cum in diuersa loca nauē intendere uellent. Mœstus currarum: idest ꝓpter curas: sicut fessus rerum. Odiumque futuri: scilicet fati. Fessos æstus: æstus appellat cogitationes & fluctationes mentis ambiguas & comparat fluctibus maris. sicut Virgilius. Aeneas uario curarũ fluctuat æstu. De cunctis astris: qbus stellis utitur in nauigatiōe. Vnde: a qbus astris. Secandi æquoris: idest nauigandi: nam ex sydenbus & mēsura stellaꝝ itelligunt nautæ q̃ pte maris: & quāto spacio nauigauerint & nauigaturi sint. Syriā quo sydere: dic mihi q̃ stella nauigatur ĩ syriā? Libyam. i. q̃ stella dicit̃ nauigari ĩ libyā: nā tendere cogitabat in libyā Pom. ad regem Iuba. Quotus ignis: nam maior ursa meridiem uersus ambitur cauda serpentis: sed minor ursa septentrionem uersus ambitur a capite serpētis nũc ergo dicit quotus ignis quia serpēs ipse septem stellas habet: quæ imaginem ipsius ostēdunt: habet unam in humero: alteram in pectore: tertiam in dorso: quartam in uentre tres autem ĩ cauda. Sũt etiam aliæ stellæ lucentes: quæ has septem præcedunt: unde stella est quam uulgo occiduam uocant: per antiphrasim: qđ nunquam occidat hanc dicunt astrologi esse sole ualde maiorem: quanuis non ita uideatur: nam remotissima est a nobis: ut nec splendorem suum ostendat. Quotus ignis: prima uel secunda uel tertia in plaustro. Doctus ad hæc fatur: introducit nunc respondere pompeio gubernatorem nauis qui peritus erat eiusmodi artis. Seruator taciti olymphi: idest nocturni cæli. Signifero cælo: idest stellato: nolim existimes meo pompei seruare stellas omnes: & præcipue errantes: sicuti non nulli gubernatores: qui ita errant: sicut & ille: sed tantummodo stellas septentrionales circa polum uertentes: quæ nunquam occidunt. Polo: cælo: pars pro toto: quia polus nunquam stat. sed semper uertitur ideo: απολεω: uerto: deriuatur. Labentia: errantia. Axis in occiduus: septentrionalis qui nunquam occidit. Gemina arcto: maiori ursa & minori Maior ursa (ut ante dictum) meridiem uersus ambitur cauda serpentis: nam serpens in modum scilicet litteræ inter utranque ursam fluit. maior cauda: minor uero capite cingitur quæ etiam helice appellatur: & cynosura. Hic: scilicet axis idest minor ursa quæ plaustrum uehit. Summis ceruchis: cum ursa minor uidebitur perpendiculariter in summitate mali ferre plaustrum nunc nobis cursus erit in bosphorum scithiæ nam duo sunt scilicet bosphorus thracius qui & byzantius dicitur. alter cimmerius in aditu paludis meotidos: in scythiam uergens: & dicitur eo qđ Iuppiter in formam bouis conuersus uexit Europam de phœnicia ĩ greciam: & de nomine puellæ appellauit Europam tertiam orbis partem: unde ad similitudinem illius est bosphorus scythiæ appellatus. At ut inquit Strabo os byzantiacum thracius bosphorus appellatur. Cimmerius uero bosphorus dicitur quodcunque meotidis paludis hostium continet dictus cimmerius quasi cimbricus: qđ cimbri errabundi militiam suam ad meotim usque agitarunt. Pontum: insulam in qua Mithridates regnauit. Ceruchis: idest antemna & summitate mali: in qua sunt cornua quibus uela suspenduntur ut Virgilius. Cornua uelatarum obuertimus antemnarum & dicitur κερουχοσ cornutus a κερασ cornu & ἔχω habeo. Quicquid descendit ab arbore summa: respondet ad illud quod pompeius petierat superius scilicet syriam quo sydere seruet: sed cum non nihil plaustrum declinauerit a summitate mali tunc petimus. syriam. Propior mari: idest quantulumcunque plaustrum declinauerit a summitate mali: & capite ferire uidebitur maris undas: tunc spectamus syriam: & eo nauem dirigimus. Arctophylax: bootes: custos ursæ. Cynosura: quem superius appellauit arctophylacem nunc cynosuram uocat. Propior ma. unũ sequit̃ ex reliquo: nā quāto magis declinata summitate mali: tāto magis uidet̃ appropiquare mari.

In syriæ portus tendat ratis:inde canopos
Excipit:australi cælo contenta uagari
Stella timēs boream:illaquoq; perge sinistra
Trās phariō:ī medio tāgit ratis æquor̄ syrtes:
Sed quo uela dari:quo nūc pede carbasa tēdi
Nr̄a iubes? dubio cōtra cui pectore magnus:
Hoc solum toto respondit in æquore serua
Vt sit ab æmathiis semper tua longius oris
Puppis:& hesperiā pelago cæloq; relinquas
Cætera da uentis:comitem pignusq; recepi
Depositum:tū certus erā quæ littora uellum.
Nunc portum fortuna dabit:sic fatur:at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit:& i leuum puppim dedit:utq; secaret
Quas asinę cautes:&quas chios asperat un-
Hos ddit i prā:tenet hos i puppe rudētes-das
Aequora senserunt motus:aliterque secante
Iā pelagus rostro:nec idem spectante carina
Mutauere sonū:nō sic moderator æquorum
Deteriore rota leuum cum circuit axem:
Cogit inoffensæ curus accedere metæ.
Ostendit terras titan:& sydera texit:
Sparsus ad æmathia fugit qcunq; procella
Assequitur magnum:primusq; a littore lesbi
Occurrit natus:procerum mox turba fidelis:
Nam neque deiecto fatis:acieque fugato
Abstulerat magno:reges fortuna ministros:
Terrarum dominos:& sceptra eoa tenentes
Exul habet comites:iubet ire in deuia mundi
Deiotarum:qui sparsa ducis uestia legit:

Inde canopos:canopos sydus est(ut ait in sexto Pli.)ingens & clarum:ē autem ī meridionali plaga: ad cuius contēplationē ait nauta:se nauē dirigere a sinistra trans ægyptum:a medio tēdit ad syrtes. Stella ti.bo.quo spirāte densant̄ nubes:qbus illa obscurat̄:nā cum sit i australi plaga meridiē uersus timet boreā q nubes contrahit in meridiē qbus illa obtegit̄. Trans pharon.i.ultra ægyptum.respōdet ad illud qd̄ iterrogauerat pō. uidelicet qua stella meridiem petat. Illa sinistra.s.canopo stella apparente in parte sinistra nauis. Syrtes:cui contigua est ægyptus. Sed quo uela dari:cum pompeius & gubernator nauis ita inter se quasi consabularentur:de signis cælestibus:& ad omnia quæ Pompeius quæsierat respondisset.postea interrogat eum quā in partem potissimum nauigare deberet:ad hæc pōpeius respondit incertus ad quem locum prius nauigaret quocunq; inquit nauem & cursum dirigito dū modo procul a cāpis æmathiis nauiges.nos deide in fluctus fortuna reget. Quo nunc pede carbasa tēdi: idem dicit. Carbasa:uela sunt dicta a genere lini subtilissimi quod ita appellat̄:quo texuntur uela. Quo pede:dicit morem nautarum:nā pedes sunt funiculi: qbus uela pro uoluntate nautarum uertunt̄. Dubio pector̄:incerta mente:nō enim satis deliberauerat qd potissimum iter teneret. Hesperiam:Italiam: neque in æmathiam nauem dirigere uolebat. Cælo: sydera consyderando. Da:relinque. Pignus:corneliam.

Tunc certus eram.s.ante q̄ uxorem accepissem certus eram quo nauigabam.uidelicet in insulam Lesbon:nunc uero scio quæ loca fugiam:quæ auté petā nescio. Sic fat̄ pompeius & gubernator ab his regionibus auertit nauem:quas attingere pompeius nolebat. Iusto:recto modo,p uolūtate nauigātis. Quas asinæ cautes:ut per mediam asinam & chion nauigaret. Asina terræ pagus argiuæ:penes lacedæmoniā naupliam(ut refert Strabo) ex ea inquilini in messenium agrum commigrarunt:eodem quo Asina oppidulum argolicum uocabulo nuncupata dryopū domicilium & Asinam fuisse memorant qui ex uicinis sperchio locis extitere. Asperat undas:nā ubi scopulus ē ibi ēt unda maris ē asperior. Chois:ut libro q̄rto decimo Strabo refert.Chius isula circū nauigationem habet stadiorum nungentorum: si quis secus terram deferatur:ea urbē & protū optimū habet & nauale nauium octoginta Chii olim classem habuere & maris imperiū & libertatem sibi uendicauerūt e Chio in lesbum uento austro sunt stadia circiter quadraginta.Viri e Chio elegātes fuerūt Ion tragicus:& Theopōpus historicus:& Theocritus Sophista. Motus.s.nauis.nā,p mutatione uelorū mutata ē nauigatio. Secante.nauigante. Idē.s.mare qd̄ ante. Sonū: uelorum strepitum & nauigatiōis. Nō sic moderator:dicit nō maiore arte aurigam ferre currum circa metā i ludis olymphicis:q̄ hic gubernator obuertit nauē contortis uelis. Moderator equorum.i.auriga:nam ludis olympicis ad metam currebātur curru:& q prior metam illam curru circuisset hic primum palam obtinebat:sed quanto interius circūuoluebāt currū tanto etiā celerius id faciebant:& ob hanc causam cum omnes interiores &,ppingores ad metam circūuolueī uellent currum:nisi peritissimi esset artis:currus in metā lapideā frangebat̄:unde Horatius:metaque feruidis euitata rotis. Inoffensæ:intactæ. Metæ:metam appellat eam formam lapideam. Leuum axem:idest sinistram partem axis. Deteriore.s.uersa in sinistram. Ostendit titan:quia orto sole dies apparebat. Sparsus ab æmathia:qcunq; inqt ab æmathia discessit secutus ē Pō.iter quos fuit.Cn.Pōpeius:& Deiotarus Rex sed per Cn pō.noli itelligere sextū nā sextus cū matre Cornelia i Lesbo repositus fuerat:qa mior erat. Procerū:quāuis uictus eēt cū magna turba pom.tamē adhuc comites habebat reges:& pricipes senatus. Reges ministros: nā reges ministrabāt pom.q sub clientela eius erāt comites:iter quos habebat Deiotar̄.Deiotarus.n.iter primos pom.ex acie secutus fuerat nam hic regum fidissimus erat hunc iubet pom.in Syriam legationem ferre.

Indeuia mundi.in remotissimas partes orbis terrarum hoc est in Syriam. Legit:idest obseruauit idest quāuis incerta fecisset uestigia:ne iter suum dignosceretur pom.ea tamen diligenter rex Deiotarus obseruauerat.

Quādo ait æmathiis amiſſus cladibus orbis:
Qua romanus erat:ſupereſt fidiſſime regũ
Eoam tentare fidem:populoſq; bibentes
Euphratẽ:& adhuc ſecurum a cæſare tigrim
Nec pigeat magno quærentem fata:remotas
Medoꝝ penetrarẽ domos: ſcythicoſq; rceſſus:
Et totum mutare diem:uoceſque ſuperbo
Arſacidæ perferre meas:ſi fœdera nobis
Priſca manent:mihi per latiũ iurata tonãtẽ
Per ueſtros aſtricta magos:ĩplete pharetras
Armenioſque arcus geticis intendite neruis.
Si uos o parthi peterem cum caſpia regna:
Et ſequerer duros æterni martis alanos:
Paſſus achæmeniis late diſcurere campis:
In tutam trepidos nunq̃ babylona coegi.
Arua ſuper cyri caldæique ultima regni
Qua rapidus gãges:& qua nyſeus hydaſpes
Accedunt pelago phœbi ſurgentis ab igne:
Iam propior q̃ perſis eram:tamen oĩa uinces
Suſtinui:noſtris uos tantum deeſſe triũphis.
Soluſque e numero regnum telluris eoæ
Ex equo me parthus adit:nec munere magni
Stãt ſimul arſacidæ.qs.n.poſt uulnera cladis

Quando ait æmathiis:quando inquit cladem accepimus in æmathia:quæ partem nullam orbis terrarum parauerat:quæ noſtra ſigna ſequeretur:nunc opus eſt tentare reges orientis. Fidiſſime regum hic:enim ſemper in officio permanſit:nulla fortuna diſceſſit cum defenſaret libertatem & auctoritatem ſenatus. Euphratem:fluuium in oriente:per quem ſignificat partes armeniæ:propter regem cum quo fœdera iunxerat Pompeius:quo tempore fugientem Mithridatem per eas regiones ſequebatur. Tigrim:ſignificat armeniæ regẽ nam tigris fluuius eſt Armeniæ. Tigris & Euphrates Meſopotamiam circundant & apud babylonios inuicem cohærent:auctore Strabone:deinde in mare perſicum emittũt:quorum Euphrates maior eſt:& plus regionis flexuoſo alueo percurrit. fontes habet in parte Tauri boreali:fluit ad occidentem per armeniam quæ maior appellatur:uſque in armeniam minorẽ: quam a dextris habet. Tigridis & Euphratis fontes inter ſe diſtant a ſtadia duo milia & quingenta. Nec pigeat:præterea ut exercitum compares non orientem modo:ſed etiam ſeptẽtrionem petas uel. Quærentem:acquirentem:reparantem. Diem:ideſt oriẽtem. Arſacidæ: regi pathorum. nam ſicut Ptolemæi rges ægypti appellabantur ita parthorum reges Arſacidæ dicti ſunt. Si fœdera nobis:hæc eſt legatio pompeii:ſi ſeruant inquit fœdera noſtra: quæ ſocietate & amicitia tum populo romão iunxit. Magos: magi enim ſapientes apud Medos & perſas appellantur:quos philoſophos græci dicunt. Implete pharetras:ideſt ſumite arma.nam ſagittis & arcu parthi potiſſimum utũtur. Geticis neruis:ideſt ſcythicis cordis:quæ ex neruo torquentur. Si uos o parthi: hæc ſunt mandata pompeii quæ Deiotaro dat ad phraatẽ parthorum regem:nam omnes reges parthi Arſacidæ dicuntur:ſed tunc phraates nomine regnabat.eſt autem ordo uſque ad eum locum.tot meritis obſtricta meis. Caſpia regna:perſequendo Mithridatem ĩ mare caſpium uſque uenit:ubi ſunt caſpii mõtes. Nã auctore Solino:ultra Sauromatas in Aſia ſitos:q Mithridati latebram & originem medis dederunt confines ſunt Thali his nationibus:quas ab oriente contigunt caſpii montis fauces. Alanos:populos qui ab alano flu.dicti ſunt:qui ultra danubium fluit in europam.Martialis. Hæc te ſarmatico trãſit alãus equo. Alterni martis:ideſt bellicoſiſſimos. Achemeniis campis:ideſt parthicis ab Achemene rege. In tutam trepidos:ideſt nunquam Vos compuli in mœnia ueſtra: quia paſſus ſum uos errare p agros ueſtros. Arua ſup: & tamen facere poteram:qa propinquior eram uobis q̃ perſis. Arua cyri:ideſt ſuper arua perſidis ubi regnauit Cyrus. Vltima caldæi regni:ideſt ad extremam regionem iudæorum.nam Ariſtobolum iudæorum regem cepit:& templum Salomonis ſpoliauit:& candelabra illa quæ in maximo honore fuerant in triumphũ duxit:& creditum eſt poſthac Pompeium aduerſa fortuna laboraſſe. Nyſeus hydaſpes: flu.indiæ qui per parthiam ſeſe ferens uadit in Indiam:ideo nyſeus.i.indicus a nyſa urbe indiæ. Phœbi ſurgentis ab igne: ideſt ab oriente deſcendens uobis ꝓpinquior eram:q̃ perſis nominatiuus ẽ perſid ipſis genitiuum facit.eſt autem regio finitima parthis. Numero telluris eoæ:ex omnibus regibus orientalibus tantummodo parthus fuit: qui me ex æquo fœdere adiit.nam cum Pompeius ad Araxem fluuium caſtra poſuiſſet: Tigrano cerota tigranis regis filius obuiam ei factus eſt(iam enim a patre defecerat) Tigranes ipſe humanitate Pompeius fretus qui uulgo laudabatur ab omnibus:ad eum uẽit: quẽ ubi Pompeius honorifice ſuſceptum regem appellat: indignatus filius palam dixit. haud ſibi opus eẽ Pompeio:ſed alium quæſiturum romanorum tum pompeius eum in uincula coniectum ſeruari iuſſit ad triumphum nec multo poſt Phraates parthorum rex legatos miſit qui Tigranocerotam peterent: quaſi generum ſuum:& Euphratem fluuius fines imperii ſtatuere: quibus Pompeius inquit Tigranocerotam ad tigranis magis partes: q̃ ad ſocerum pertinere:de finibus quod peteret eiuſmodi ſe uſurum:hoc eſt quod nunc poeta dixit. ex æquo me parthus adiit: & ita Euphratem fines imperii tenuit ex parthorum. Nec munera magni:nec ſemel ſeruati ſunt parthi meo beneficio.neque enim alius fuit qui romanos contineret ne ulciſcerentur manes craſſi & romanorum qui a uobis cæſi fuerunt o parthi.ſententia fuit etiam Pompeii ne renouaretur bellum contra parthos:donec Cæſar eſſet in gallia cum exercitu:ne duobus bellis uires romanorum diſtraherentur. Munere: beneficio Pompeii. Quis con. quaſi dicat nullus niſi ego. Aſſyriæ cladis: ideſt poſt cladem Craſſi & exercitus Romani:quem ad Carras ciuitatem Aſſyriæ parthi cum exercitu deleuerũt.

Iustas iras: iuste enim mouebantur ad ultionem imperatoris cæsi. Ruptis excedat claustris: euphratis ripã dicit quem regni finem ipsi parthi patenti Pompeius finem tradidit. Zeugma: ciuitas inter ægyptum & parthiam. lxxii. milium passuum a samosatis distans: quam Alexander condidit: sic appellata qđ sit utriusque regionis quoddam quasi uinculum. & dicitur a ζευγνυω: iungo. Pellæum. ab Alexandro conditum: qui fuit de pella ciuitate macedoniæ. Pompeio: idest causa Pompeii. Vinci roma uolet: ut subacto Cæsare Pompeius uictoriam consequatur. Regem parere iubenti: nunc dicit quomodo rex Deiotarus ad Pompeii legationem perficiendam sese expediuerit. Ardua: quia iussit eum extremas orbis partes penetrare. Positis insignibus: idest depositis regiis uestimentis. Raptos amictus: idest gregaria ueste sumpta: & capta occasione laudat paupertatem. Si inquit dominis terrarum tutum est aliquando simulare paupertatem: quanto ueri pauperes tutiores sunt? Dimisso in littore rege: nunc dicit dimisso rege Deiotaro: qua parte Pompeius nauigauerit. Ipse per icariæ: icaria insula est samo adiacens: non procul a naxo: quæ nomen icario pelago imposuit. ut Plinius & Strabo. Ephesum: ciuitas ioniæ: quæ & smyrna dicta est. ab amazonibus dicta. Plinius. Colophona. ci. ionica quæ olim naua li ope & equestribus præliis excelluit. Strabo. Telmesis: promontorium est lyciorum quod portum habet: hunc locum Eumenes in bello antiochio a romanis accepit: sed sublato regno Lycii eum locum receperunt: hic enim est de quo Lucanus mentionẽ facit. Claram: ubi colosus Iouis est tantæ magnitudinis: ut inter septem mirabilia mundi connumeretur aut claram: quia (ut scribit Solinus) nunquam cælum tam nubilum est: ut in sole rhodos non sit. sic Horatius. Laudabunt alii claram rodon. Colossum autem fabricauit charas lyndius: dicatum Ioui: ut asserit Strabo: alii scribunt appollini. Telmesidos undæ compensat: ambitum longum telmesidis sinus breuitate maris recompensat. Pamphilia puppi: pamphilia olim sub imperio cilicum constituta fuit: alio nomine appellata mosopia: & pamphilium mare iungitur cilicio. Plinius. Nec se committere: & qa põ. metuebat. ne oẽs ciuitates uictori parerẽt non audebat mœnia igredi. sed nũc primũ igressus ẽ mœnia phaselidis. Phaselis: phasilis ciuitas ẽ q̃ portus tres habet (auctore Stra.) ciuitas insignis & lacus imiẽt & mõs nomie solyma. Phaselis fuit ciuitas zẽiceti piratæ q capto mõte Isaurico se cũ tota domo cõcremauit. Nã te. ratio cur igressus est. Rarus incola: quia deserta erat. Hinc: a phaselo. Tantus. mons quia a multis idem cum Caucaso monte creditur: nã Asia omnem ab eois incipiens & in cilicum mare desinẽs in duas fere æquales partes diuidit. Dipsanta: flu. Cadentem: idest nascentem. Crederet hoc magnus: nunquid credere potuisset hoc Pompeius cum piratas deuicit hanc uictoriam sibi utilem futuram? ac si d. p fuit quia nunc demum per mare tutus nauigat. Pacem: idest cum piratas deuicit. Et sibi. non solum negociatoribus: sed etiam sibi. Sequitur pars magna senatus. Pom. proficiscentem in Ciliciam uniuersus senatus secutus est: ubi sententiam suam de republica dixit. Paruis synedris: idest paruo consessu: comparatione curiæ romanæ. & dictio greca est συνεδρα consessus: συνέδριον concilium. Selinis: oppidum ciliciæ. ubi senatus pom. audiuit de republica sententiam dicente. In cœtu procerum in consilio senatus. Comites belli: in deliberatiuo genere constitutio coniecturalis est: potero reparare uires: non poteris. quæstio ẽ: an possit & deliberatur deinde quomodo reparet. Est autem deliberatio cum quærit: quid ex multis rebus potissimum sit faciendum. nam consultatio duplex est: aut cum quæritur de duabus rebus utrum potius: ut si consuleretur bellum ne: an pax potius sit facienda: est autem consultatio cum de pluribus rebus quæritur: quid potissimum sit: ut si quærat aliqs an macedoniam: an ægyptum an in indiam nauiget sed primum qđ i dubitatione ueniebat: quærit. uidelicet an possit reparare uires: & probat reparare posse: nõ eni adeo se uictũ esse dicit: ut releuari non possit: questio coniecturalis est: qa quæritur an possit uires reparare. prio captat beniuolentiã a persona auditorum: cũ eos comites fideles uocat: & eos laudat: q sint quasi quædã imago patriæ.

Assyriæ iustas latii compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis: nũc parthia ru
Excedat claustris: uetitã per sæcula ripã: ptis
Zeugmaq; pellæum: põpeio uincite parthi:
Vinci roma uolet: regem parere iubenti
Ardua non piguit: positisq; insignibus aulæ
Egreditur: famuli raptos indutus amictus.
In dubiis tutũ est inopem simulare tyranno:
Quãto igitur mundi dominus securius æuũ
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse p icariæ scopulos: ephesumq; relinquẽs:
Et placidi colophona maris: spumãtia paruæ
Radit claustra sami: spirat de littore choo
Aura fluens: gnidõ ĩde fugit: clarãq; relinquit
Sole rhodon: magnosq; sinus telmesidos ũdæ
Compensat: medio pelagi pamphilia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc ullis: te primum parua phaselis
Magnus adit: nã te metui uetat incola rarus:
Exhaustæq; domus populis: maiorq; carinæ
Quã tua turba fuit: tẽdẽs hic carbasa rursus
Iam taurũ tauroq; uidet dipsanta cadentem.
Crederet hoc magnus: pacẽ cũ præstitit ũdis.
Et sibi consultum? cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit: seqt' pars magna senatus
Ad profugũ collecta ducẽ: paruisq; synedris
Quo portu mittitq; rates: recipitq; selinus
In pcerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his magnus. comites belliq; fugæq;:

Quamuis in littore nudo:a perſona ſua nunc beniuolentiam captat:nã ſua profert incõmoda p cõmiſerationẽ:qua beniuolentia facile cõparatur. In cilicũ ter.non in propria urbe. Nullis ar.non exercitu ſceptus ſed inermis. Non omnis in ar.æma.ad coniecturã deſcendit:& probat poſſe reparare uires:& argumẽtũ eſt a minori ad maius:quod plurimum ualet ad cohortationem.Dicit.n.ſi Marius exul hoſtis populi romani iudicatus:Minturnis in carcerem compulſis:in libyam profugus in terris hoſtium tamen cõparato exercitu reparauit uires ſuas aduerſus Syllam:multo magis ego facere potero.q᷑ non ſum hoſtis patriæ iudicatus:nõ habeo uniuerſos populos:ſicut ille deinde non minor eſt mea apud gentes auctoritas:q̃ illius imo maior. Nõ oĩs.i.adhuc mihi uires ſupſunt. Excutere: abiicere. Libycæ ruinæ:q̃a iã Carthago euerſa fuerãt a Scipione inferiore:quo tempore Marius eo ſe recepit. Faſces:conſulatum:nã exercitu cõparato in Italiã uenit & ſe Cinnæ coniunxit:& ita cõſul factus eſt. Plenis faſtis:ut impleret ſeptimũ conſulatũ.Nã ita Haruſpex prædixerat:uiſo auſpicio. Leuiore manu.ſ.Cæſaris:q̃ ille manu Syllæ. Mille duces: argumẽtũ eſt a ui quæ perclaſſes decernĩ exercitus: arma:tormẽta:reuocatiões hominũ. Mille: ideſt multæ. Sed me uel ſola:ab auctoritate arguit:quam ſibi tãtã eſſe dicit:ut uel hac una reparare poſſit bellũ.

Nomẽ.ſ.meũ. Mundus amat:nã ſine dubio Pom. beniuolus fuit apud omnes:nã humanitatis nomen ubiq; obtinuit. Vos pendite regna:nunc conſultatio eſt de multis rebus quid potiſſimum. Fide & uiribus:utrunque bene coniunxit:quia parum poſſunt uires:ubi fides deeſt. Pharon ægyptum:nam pharos clauſtra ſunt ægypti. Pondera uergant.i.quo cogitatio noſtra ponderoſa uertatur & primum oſtendit neq; ægyptum:neq; libyam eſſe petendam:& reddit rationem Arguit autem ex attributis perſonæ.uidelicet a genere quod diuiditur in naturam:patriam & ſexũ:arguit ab ea pte quæ ẽ ætas:ubi conſideratur puer ne:an adoleſcẽs:grandis natu:an ſenex: in puero fides ſtabilis eſſe non poteſt. Hinc anceps dubii: regẽ Iubã dicit.Arguit ãt ab ea pte q̃ dicĩ natio ĩ qua cõſideraĩ græcus an barbarus.Athenienſis eſt: ergo acutus.Lacedæmonius eſt:durus & aſper.Thebanus eſt pinguis & ualens. Maurus eſt & Carthaginenſis ergo pfidus unde Liuius de Hannibale perfidia pluſ quam punica. Nunquam memor: ab ea parte arguit:quæ eſt cognatio.uidelicet quibus maioribus ortus ſit ſcilicet ab Hannibale qui ſemper hoſtis populi romani fuit. Imminet:ut ulciſcatur iniuriã. Multus:frequens:quia ſemper nominat Hannibalẽ. Obliquo maculat:prætereà ẽ etiam nothus:& nothi ſolent eẽ callidi:uerſuti:atq; perfidi. Cõtingit: contagione polluit. Iã ſupplice uarro:arguit a factis:quod ẽ impium:& in attributis pſonæ ubi cõſyderatur: quid fecerit:quid faciat:quid facturus ſit:ſuperbus:aduerſus Varrum præfectum noſtrum. Vidit: Nam Varrus Hiſpãiæ partem tenebat: & cum eam Cæſar inuaſiſſet:hic ad Regem Iubam in Libyam confugit. Dicit autẽ illum animum extuliſſe:tunc cum Varrus ad eum profugit. Romana:ideſt res romanas.uidelicet Varrum præfectum noſtrum. Quare agite:nunc ſententiam ſuam dicit: quo nã ſe cõferre uelit ſcilicet in orientem ad phraatẽ parthoꝝ regẽ & ſuadere icipit ut ſentẽtiam ſuã ſeq uelint:prio arguẽs a ui q̃ ẽ ps tuti:pthos oſtẽdens eſſe bellicoſos: ſeu patria:ſeu natiõe. Diuidit euphrates:nam Armenios Cappadoceſque diſtermĩat. Caſpia:caſpiæ portæ dicunĩ.q̃ ſunt iter Colchos:& albanos:caſpias ãt portas caucaſus hẽt:qbus ſeparatos dicit inhabitare pthos:ut nullius iperii uires timeãt.Taurus p gẽtiũ & linguaꝝ uarietate pluriſariã nominatus ẽ:nã ubi in excelſũ ſurgit ſubtilitatẽ caucaſus dr:etiã a populis appellationem trahit a dextro latere caſpius dicitur uel hircãus:a leuo amazonicus:mox cichus:ſcythicus: ad hæc uocabula hẽt multa alia:ubi dehiſcit:hiulcis iugis facit portas: quaꝝ primæ ſũt armeniæ:tũ caſpiæ poſt ciliciæ:a caſpis portis p pthiã una eadẽq; uia ẽ Alexãdriã.teſte Stra.Portæ caſpiæ actore Soli.pãdũĩ itinere mãu facto lõgo octomillibus paſſuũ:nã latitudo uix ẽ plauſtro pmeabilis.In his anguſtiis ẽt aliud aſpũ:qd pciſoꝝ lateꝝ ſaxa liquẽtibꝫ iter ſe ſalis uẽis exundãt humorẽ affluentiſſimum:qui conſtrictus ui caloris uelut in glaciẽ corpatur: ita labes inuia acceſſum negat.

Atque inſtar patriæ:q̃uis in littore nudo:
In cilicum terra nullis circundatus armis
Conſultem:rebuſq; meis exordia quæram:
Ingẽtes præſtare animos:nõ omnis in aruis
Aemathiis cecidi:nec ſic mea fata premuntur
Vt nequeã releuare caput:cladeſq; receptas
Excutere:an libycæ marium potuere ruinæ
Erigere in faſces:& plenis reddere faſtis:
Me pulſum leuiore manu fortuna negabit:
Mille meæ graio uoluũtur in æquore puppes.
Mille duces:ſparſit potius pharſalia noſtras
Quam ſubuertit opus:ſed me uel ſola tueri
Fama poteſt rerũ:toto quas geſſimus orbe:
Et nomen q᷑ mũdus amat:uos pendite regna
Viribus atq; fide libyã:parthoſq;:pharonq;:
Quæ nam romanis deceat ſuccurere rebus.
Aſt ego curarum proceres arcana mearum
Expromã:mentiſq; meæ quo põdera uergãt.
Aetas niliaci nobis ſuſpecta tyranni eſt.
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret ſolertia mauri:
Nanq; memor generis carthaginis ipia ꝓles
Imminet heſpiæ:multuſq; in pectore uano ẽ
Hãnibal:obliquo maculat q ſãguine regnũ:
Et numidas contingit auos:iã ſupplice uarro
Intumuit:uiditque loco romana ſecundo.
Quaꝛ agite coũ comites properemus i orbẽ:
Diuidit euphrates ingentẽ gurgite mũdum:
Caſpiaq; immenſos ſeducũt clauſtra receſſus:

Et polus aſſyrias alter noctesq; dieſque
Vertit:& abruptũ ẽ nr̃o mare:diſcolor unda
Oceanuſq; ſuus:regnandi ſola uoluptas
Cælſior in campis ſonipes:& fortior arcus:
Nec puer aut ſenior letales tendere neruos
Segnis:& a nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi pellæas arcu fregere ſariſſas.
Bactraq; medorũ ſedem:muriſq; ſuperbam
Aſſyrias babylona domos:nec pila timentur
Noſtra nimis parthis:audentq; ĩ bella uenire
Experti ſcythicas craſſo pereunte pharetras.
Spicula nec ſolo ſpargunt fidentia ferro:
Stridula ſed multo ſaturantur tela ueneno:
Vulnera parua nocẽt:fatũq; ĩ ſãguine ſũmo ẽ
O utinam non tanta mihi fiducia ſæuis
Eſſet in arſacidis:fatis nimis æmula noſtris
Fata mouẽt medos:multũq; in gẽte deorũ ẽ.
Effundam populos alia tellure reuulſos.
Excitoſque ſuis immitam ſedibus ortus.
Quod ſi nos eoa fides & barbara fallunt
Fœdera:uulgati ſupra commercia mundi
Naufragiũ fortuna ferat:nõ regna precabor
Quæ feci:ſed magna feram ſolacia mortis
Orbe iacens alio:nil hæc in membra cruente
Nil ſocerum feciſſe pie:ſed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ:ſemper uenerabilis illa
Orbis parte fui.quantus meotida ſupra?
Quãtus apud tanaim toto cõſpectus ĩ ortu?

Polus alter: antracticum dicit nam ſicut nos ſub polo arctico poſiti ſumus:& ſublimitate terræ antracticum uidere non poſſumus:ita qui ſub antractico uiuunt arcticum uidere non poſſunt. Vertitur:quia ſemper circa polum uertitur cælum. Abruptum eſt noſtro mari:mare rubrum dicit quod inter idicũ & æthiopicum ampliſſimo ore ab auſtro in ſeptentrionem:funditur:ideo dixit abruptum noſtro mari:quia ne i mediteraneum exeat a terris perſarum quibus finitimi ſunt parthi arabeſq; tenetur. Regnandi ſola uoluptas: nunc arguit ab habitu quod eſt unum ex attributis perſonæ:in quo etiam aliqua corporis conſyderantur non natura:ſed ſtudio & induſtria comparata ſtudio : & induſtria equitare ac ſagittare didicerunt : & habitum regnandi fecere:ut nulli regno parere uellint. Voluptas:ſcilicet eſt parthis. Cælſior in campis:& hoc quoque induſtria compararunt:ut æquitandi & ſagittandi periti ſint. Nec puer:ſiue puer ſiue ſenex fuerit pronus eſt ad ſagittandum. Et nulla ſagitta:ideſt quem feriat ſagitta:ille ſtatim occidit Primi pelæas:arguit a caſu& fottuna:ubi conſyderatur quid euenit:quid eueniat:quid euenturum ſit quid euenit ut ſemper uicerint. Primi: ſcilicet parthi a ſcythis originem ducunt.Et ab idiæ finibus uſque ad meſopotamiam parthia nominata:quam diuidit Euphrates:hinc meſopotamia dicitur:nam ꝓpter iuictam uirtutem eorum proximæ regiones ĩ eius nomẽ tranſierunt in qua ſunt Aracuſſa:Aſſyria Perſis:& media ab una pte:quod uidelicet a meridie rubro mari:ab alia uidelicet a ſeptentrione hyrcano claudiť ſalo. Pellæas:ideſt alexandri ipetũ fregerẽt. Sariſſas:Sariſſa proprie eſt telum macedonicum:ſicut pilũ romanũ. Bactra:ciuitas aſiæ eſt oxum amnem uerſus:ex india diebus octo a bactris uſque ad alierum flumen quod iufluit oxum amnen peruẽit Pom.dũ pſequeretur Mithridatem:deinde auctore Solino ad Caſpium mare:inde per caſpium ad Cyri amnis penetrauit fluentum qui armẽiæ & lybiæ fines interluit. Babylona:quam coctilibus muris cinxiſſe dicitur ſemiramis. Nec pila timetur:& non ſolum cæteras gentes ſubegere ſed noſtras quoq; iam timere deſinunt:poſtquam craſſum deleuere. Experti ſcy.Quia(ut dixi) a ſcythis originẽ habẽt. Spicula nec ſolo ferro:argumentum ẽ a conſilior & cõſiliũ rectius appellat:q̃ dolum:nã dolo aliqd ſuadere turpe uideť:ergo rectius a conſilio quo parthos uti dicit:ut.ſ.ueneno muniãt ſagittas. Stridula:Strepẽtia per aerem cum a nemo mittuntur. Fatumq;.i. mors ẽ etiã in ſumma corporis exulceratione : quia uenenum ingreditur. O utinam non tanta mihi: uellem inquit ne tanta mihi fiducia eſſet in parthis ne uidelicet craſſum cecidiſſent:nam inde orta eſt fiducia ꝙ exercitũ cũ duce occiderũt. Fata mouẽt medos: nam media tranſiuit in nomen perſarum.Aracuſa:Aſſyria:& perſis:& ideo medos parthos dixit:ſicut Horatius:Neu ſinas medos equitare inultos te duce Cæſar. Multumq;:a caſu arguit. Alia tellure:ideſt aduerſa ab Italia:nam Parthia in oriente eſt:italia uero in occidente:unde etiam Heſperia dicta. Quod ſi uos eoa fides:Dilẽma eſt & confutat ab honeſti partibus:uidelicet a magnanimitate.Senſus eſt : ꝙ ſi parthorum pereo perfidia:optatius id mihi continget:quaſi beneficio fortunæ in his regionibus pereã:ubi nulla noſtri cũ gentibus illis commertia habuerunt:nam id mihi ſolatio erit:ꝙ nec iniuriam a Cæſare nec beneficium accipere potero:aut parthi fideles erunt:aut perſidi:ſi fideles nos contra Cæſarem iuuabunt.Si uero pfidi id boni cõ ſequar:ꝙ i mãus Cæ.nõ ueniã.quo aut mors crudelis manet:aut turpis uita. Eoa.i.oriẽtalis hoc ẽ parthoꝝ. Supra cõmertia mũ.ultra regionẽ mũdi romanis cognitã:nã ro.nulla proſus cũ pthis habuere cõmercia. Ferat:pro auferat. Regna:quæ feci.ut tigrannis:Ariobarzanis & pharnacis:quos deuictos in regna cõſtituerat. Stat ma.feram magna conſolatio erit ꝙ non ueniam in manus Cæſa.a quo crudeliter trucidabor aut turpiter uita donabor. Hæc mẽ.Si occidet. Nil feciſſe pie.ſi uita donabit. Sed cuncta reuol.ſed cum omnia conſydero ipſi fidem ſeruabunt.Nã nullis mundi ptibus magis honoratus ſũ q̃ i oriẽte : & arguit ab auctoritate:quã habuit i his gẽtibus:& a caſu:cũ pſeq̃bať Mithridatẽ:colcos:albãos:iberas:arabes : caldæos: iudæamq; oẽm ſubegit. Meotida:paludẽ ſcythiæ. Tanai:q diuidit Europã ab aſia. Cõſpectus: cõſpicuus.

Quas magis:scilicet quam in terras orientis. Vnde:a quibus regionibus. Quid enĩ t(alio utitur dilem/mate:nam si inquit ad parthos uenimus:aut uincemus:aut uincemur:si uincemus obtinebimus q istituimus si uincemur nobiscum parthi peribunt:& umbram crassi uindicabimus. Tantas gentes:q̃ semper festæ romanis fuerunt. Medis.i.parthis. Sic fatus murmure sensit:Vt hæc locutus est Pompeius:nemo succlama/uit:nõ enim consilium placuit:nam clamare solebant:perorãtis cõprobantes sententiam : sed Pompeius ex murmure sensit non placere consilium. Quos omnes len.Sed Lentulus omnes ante iuit:dolore enim per/

Quas magis i terras nostrum felicibus actis
Nomen abit? aut unde redit maior triũpho?
Roma faue cœptis:qd enim tibi lætius unq̃
Præstiterint superi:quam si ciuilia partho
Milite bella geras? tantas consumere gentes:
Et nostris miscere malis:cum cæsaris arma
Concurrent medis:aut me fortuna necesse est
Vindicet aut crassum:sic fatus murmur sẽsit
Consilium damnasse uiros:quos lẽtulus oẽs
Virtutis stimulis:& nobilitate dolendi
Præcessit:dignasq; tulit modo consule uoces.
Siccine thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Aemathiã lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi magne relinqt
Parthorũ fortuna pedes? qd transfuga mũdi
Terrarum totos tractus cællumque perosus:
Aduersosque polos alienaq; sydera quæris.
Caldæos culturæ deos:& barbara sacra
Parthorũ famulus:qd causæ obtẽdis armis?
Libertatis amor:miserum qd decipis orbem
Si seruire potes? te quem romana regentem
Horruit auditu:quem captos ducere reges
Vidit ab hyrcanis indoque a littore syluis:
Deiectũ fatis humilem fractumq; uidebit?
Extolletq; animos latium uesanus in orbem?
Se simul & romã pompeio supplice mensus.
Nil animis fatisque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ commercia linguæ:
Vt lachrymis se magne:roges patiẽ ne pudor
Hoc uulnus:clads ut parthia uindicet ante ris
Hesperias:quam roma suas? ciuilibus armis

cussus colloquium tenere non potuit:quia cõsiliũ illud a uirtute alienũ uidebat. Nobilitate dolendi:qa generositate animi dolebat hãc pompeii ignauiam.

Modo:pauloante consule. Siccine thessaliæ : hæc oratio ẽ contra id quod Pompe.suadere uolebat ẽ ãt in deliberatiuo genere posita in iuridiciali cõstitutione.Et prĩo beniuolẽtiã captat a psona aduersarii:hoc ẽ Põ.quũ adducit itẽtionẽ ipsius ostẽdẽs ignauiã:q q antea de ægypto triũphauerit:idẽ regibus se subiiciat. Siccine:pro sic ne:ẽ ãt ephẽthesis:adeo ne animus tuus uictus est? Vnde dies.f.cladis tuæ. Damnauit fa.i.fortunã ipii romãi. Secũdũ æmathiã lis tãta daẽ? est locutio iuris idest bellum ciuile sic deciditur: ut ille superior sit q i æmathia uicit:nã litẽ dari secundũ hos aut illos:est decidere litẽ secũdũ uolũtatẽ eorum. Iacet omne cruẽti:Sensus est:adeo ne uulnus ẽ illatũ tã magnum:ut nullo auxilio possit subleuari?

Solos tibi magne:nunquid in toto terrarum orbe est qui auxilium præstare possit præter phraatẽ : ad cuius genua te prostrauens? Aduersos polos.i.antractícũ relicto arctico:nã ratio hemispii facit hoc ut sydera q̃ sunt in antractico a nobis uideri nõ possint.

Et barbara fa.Et dijs romãis omissis icipias colere deos barbarorum. Quid causæ obtẽdis armis:a senatu beniuolentiam captauit:nunc ad confirmationem causæ uenit:instabilem autem ostendit Pompeium uitium contra perseuerantiam:quæ est i re bene consyderata:stabilis & perpetua permansio.Non enĩ persistit in ratione bene tuẽde libertatis:causa cuius bellum ciuile susceptum est:ergo a perseuerantia arguit:quæ est pars fortitudinis ptis honesti. Quid causæ:pro quæ honesta cau sa est:qua bello possis obtendere & demonstrare:primo cãm honestam habebas:nunc si non solum Cæsari paratus sis seruire:sed etiã externis regibus: hæc cã tollitur. Armis.i. cãæ belli. Libertatis amor. iterrogat: deinde respõdet.i. ptextu libertatis potes dicere te bellũ gerẽ. Te quẽ romana ge.Ostendit eum obiecti animi esse:quod ẽ contra magnificẽtiam quæ est magnaz & excelsarum rerum cognitio atque administratio : uel certe contra dignitatem:quæ est honesta & cultu & honore uerecundiæ digna auctoritas quæ est in eo honesti genere:in quo utilitas quoque adiungitur:pristinus honor fuerat:ut apud reges : in maxima ueneratione fuerit Pompeius qbus regna donauerit:nunc uero cõtra dignitatẽ suã fore arguit:q his suplicare pastus sit de qbus triũphauerit:aut quos certe in regnũ restituerit. Te.i.ipatorẽ romanũ. Horruit:dũ psequis mithridatẽ captos reges:Tigranocerotã & Aristobolũ iudæoz regẽ i triumphũ duxisti. Hyrcanis.i.ex hyrcania:q̃ ẽ pars armeniæ.Hircania auctore Stra.ualde opulẽta & multa & magna ex pte planities:præclaris urbibus adornata. Extollẽt animos:arrogantior fiet. Se simul & romam mensus:nam q te supplicem uidebit:imperium suum imperio romano comparabit. Exiget ignorans:cum loq uolueris ad illũ:tũc dicet nõ i telligo liguã romanã:& uolet ut lachrymes:ut si nõ ex uerbis tuis saltẽ ex lachrymis qd uelis intelligat. Patimur ne pudoris: Adhuc i eo psistit q dignũ ẽ Romãis:q uidelicet pthi prius uẽdicẽt iiurias italiæ:q̃ nos iiurias nr̃as:ab ipso rege illatas:turpe hoc ẽ:qa prius iiurias nr̃as ulcisci debemus:q̃ parthi ulciscant romãos cõtra Cæ. Ciuilibus ar.cõtra leges argumẽtũ ẽ a iustitia:q diuidiẽ in ius naturale:ius cõsuetudie:& ius lege pacto pi & iudicio:argumẽtũ ẽ iure lege:qa lex erat:ut q ad aliqd bellũ electus eẽt:nullũ aliud gerere posset: prius q̃

illud pficeret. Elegit te du.non āt ut alios duces tētares. Quid uulnera no.ignominiā ostēdit arguit contra gloria:q̄ est frequēs de aliquo fama cū laude:nā si clades romanorū uulgauerit in pthia:magna erit populi ro. ignominia:ut melius ostēdat in Europa pmanere.q̄ in Asiam trāsire. Parthos transisse du.quia cū intellexe rit dissensionē iter Romanos capta occasione ipsi i italiā uenirent:& imperiū roma.de medio tollent. Sola/ tia tolis.hāc cōsolationē tollis quæ unica ē nobis:ut si seruiēdū est:magna consolatio ē:ut seruiamus potius ci uibus nostris q̄ barbaris. Ciui.s.Cæsari. Iuuat ire per or.ostendit piculū quod ē cōtra tuti pte:quæ incolu/ mitas dicit ea ē salus tuta:atq; integra cōseruatio. Si/ gnaq;.s.Romana q̄ capta sunt a ptis cū crassis. Qui solus:arguit a maiori ad maius:quod ē ex adiunctis negocio:si nos pthi in felicitate seq noluerūt multo/ minus i aduersis sequent. Defuit.quia noluit inte/ resse bello ciuili. Celāte fa.i.cū adhuc i dubio uicto/ ria esset. Omnis i arctois.nunc Pom.rōnes cōsutat a natiōe primū conuertēs dicta Pom.i suā utilitatē:nā qd Pō. dixerat de regione pthorū:qd eēt separata quo/ dāmō a nostro orbe:ubi liberos semp hitare parthos dixerat nec regi cuiq̄ seruire:imo regnādi cupiditatē habuisse:ita couertit Lētulus:ut ostēdat eos:quia ibi nati sūt & nutriti:eneruės eē:& effœminatos:quēad/ modū ēt Cicero dicit p qualitate aeris ex astrolosto rū sententia ita eē naturā hominis:dicit.n. athenien/ ses ingeniosiores eē Thebanos uero pingues & ualē tes.ratio nam athenis aer tenuissimus est:iō acutio/ res sūt hōies.Thebis uero crassior:iō pingues & ualē tes sūt:sed i oriēte aer clæmētior ē:iō ēt homines sūt molliores:& propterea effœminatiores. Omnis ar/ ctois:Arguit a natione.quæ est una pars: & attribu/ tis personæ:& per contrarium quicunq; nascitur in septentrione:que regio frigidissima est & aspera:for tissimus & bellicosus est e contra uero quæ nascitur in oriente:quæ regio mollior habetur & clæmenti/ or:eueruatior est & molior. In arctois:in septētrio/ ne. Eoos tractus:lōgitudinē oriētis. Emolit: mol liores facit. Illic:i oriē e:& arguit a uictu ibelles esse oriētis populos. Laxas.fluxas:sinus habent amplos ut longum terma uerrat humū.sic & Virgi.Et tuni/ cæ manicas & habēt redimicula mitræ. Parthus p medica rura:Arguit ab affectione ē āt affectio:q̄ ex tē pore & bellorū administratiōe & studio hoium cō/ mutatur. Parthus per medica rura Sarma.in.causa hoc uerum est:sed mutatur hoc ex administratione: in ea regione lata:ut æquitare possint uictores sunt: nā fugiēdo insequentes uulnerant : at uero i italia q̄ montuosa est.& multas angustias hēt nō ita:neq; li/ cebit spatiari.& ita mutata regiōe studiū eorū nihil p derit. Sarmatichos cā.assyrios:sed est epitheton lō ge repetitū.Sarmatæ populi scythiæ sunt unde pthi originē habuere. Effusa:porrecta sicut ois planities iacet. Libertate fugæ:libertate uagādi lateq; spatian di. Sed nō ubi:ecce mutato tē pore & administratio belli:mutat ergo ab affectiōe. Tumebit ter.a.ubi sūt mōtes. Nec p.o.nec i italia:sicut mos ē eiū gerere bel la tpe noctis:qppe q cū nisi sagittis utātur uidere nō possūt:quo eas dirigāt. Opacas te.i.p noctē: sicut nos ge rimus.nā tpe noctis Pō.Mithridatis exercitū fugauit. Incerto:errāti. Nō frāgit nādo:si opus erit trāsire flu mina:nō erit pitus natādo uortices fluuiorū q multi sūt i italia.Est āt uortex gurges aquæ a uertēdo dictus. Nec to.i pu.nec in pugna pati poterit æstū caloris:qa assuetus ē molliori aeri. Nā aries:alia mutatio bellorū nō oppugnare cōsueuere oppida:nec habēt istrumēta qbus id fieri solet. Machina nulla:poteq nūq̄ oppida oppugnauerūt. Pharoq; se.& cū parthus sequet milites nostros qcqd poterit tenere ipetū sagittarū erit tāq̄ murus clypeus ēt nō aliter defēdet q̄ murus.nō.n.cominus gladiis pugnāt. Pugna le.uleuis armatura. Tur mæ uagā.q i fugiētes huc & illuc piequētes uulnerāt. Cessisse:fugisse. Quā pel.i.q̄ pseq. Illita.t.d.nūc arguit a cōsilio.q dixerat Pō.illis uiribus addere cōsiliū.tūc cū uenēo muniūt sagittas hoc ipo iqt q sagittas ueneno polluunt:ostēdit suam ignauiam quia tota fiducia ipsorum est fugiēdo:nec ē qsq̄ q audeat cominus certam.

Elegit te nempe ducem:qd uulnera nostra
In scythicos spargis populos:cladesq; latētes?
Quid parthos transire doces?solatia tanti
Perdit roma mali:nullos admittere reges:
Sed ciui seruire suo:iuuat ire per orbem
Ducentem sæuas romana in mœnia gentes?
Signaq; ab euphrate cū crassis capta sequētē
Qui solus regum fato celante fauorem
Defuit æmathiæ:nunc tantas ille lacesset
Auditi uictoris opes?aut iungere fata
Tecum magne uolet?non hæc fiducia gēti ē.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur indomitus bellis:& mortis amator
Quidqd ad eoos tractus:mundiq; teporem
Labitur:emollit gentes clæmentia cœli.
Illic & laxas uestes:& fluxa uirorum
Velamenta uides:parthus per medica rura
Sarmathicos inter campos:effusaque plano
Tigridis arua solo:nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ:sed non ubi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga:nec p opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu.
Nec frangit nando uiolenti uorticis amnem.
Nec tota i pugna persusus sanguine membra
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis:non ulla est machina belli:
Haud fossas implere ualent:parthoq; sequēti
Murus erit:quodcūq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis:bellūq; fuga:turmæq; uagātes
Et melior cessisse loco:quam pellere miles.
Illita tela dolis:nec martē cominus unquam
Ausa pati uirtus:sed longe tendere neruos:

Et quo ferre uelint:sed ictus est incertus:nam uentus aliquando aliorsum sagittas uoluit q̄ illi uoluerint. Ensis habet uires:a contrario arguit:qui fortis est:cominus pugnat a contrario sensu qui eminus debilis & eneruis. Credis magne uiros:Tu credis illos esse fortiores:ꝙ habent fiduciam suam in ueneno:magis q̄ i armis:& hoc ipso ostendunt ignauiam suam:quia si fortes essent nō in ueneno:sed in armis fiduciam ponerēt Discrimina:certamina. Parum est:nisi adhibuerint uenenum. Tentare pudendum est: nunc confutat qđ Pō.dixerat ēt:si pfidi essent parthi eo meliori conditione eē:qa moreret̃ ꝓcul ab Italia: & iō Cæ.nihil i illū cru deliter agere posse:refellit hoc ab indignitate dicens: hoc eē indignū Pō.ut procul mori uelit ab Italia: q̄q̄ mors poterit eē solamē miseriæ:sed cornelia nō mortē timebit:nā cū formosa sit:barbari uero libidinis īpatiēs:qđ đ hac spare possumus:q̄do nec a sororibus suis cōtineat̃? Pudēdū ē:nūqđ tibi uī ut tētes auxilium i remotissimis ptibus:hac rōe ut tātū procul ab italia moriaris.q.d.idignū ē. Incūbat:supiponat̃ corpori tuo. Te pua tegāt:cōtra dignitatē tuā. Inuidiosa tamē:q̄uis uile cōseq̄ris sepulchrū :nō tamē sine inuidia cōsequeris qa sine sepulchro iacet crassus. Sed tua sors:hoc q̄dē idignū erit:& ætate:& pristinis moribus tuis. Nō metuenda uiris:nāq fortes sunt nō metuūt mortē. Nū bar.no.dixit corneliæ maius aliquid metuēdū eē.q̄ mortē:cū ab idignitate probaret nō eē fidei barbaroꝝ se cōmittēdū ꝙ āt hoc sit metuendū probat a natura barbaroꝝ:q sūt libidinis impatiētes. Cæca:icōsiderata nimia libidinis cupiditate.

Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis
Ensis habet uires:& gens quæcūq; uiroꝝ est
Bella gerit gladiis:nam medos prælia prima
Exarmāt: uacuæq; iubent remeare pharetræ:
Nulla manus illis fiducia:tota ueneni est.
Credis magne uiro quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parū est? tentare pudendū
Auxilium tanti est? toto diuisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat:te parua tegant ac uilia busta:
Inuidiosa tamen:crasso quærente sepulchrū.
Sed tua sors melior:quoniā mors ultia pœna
Nec metuenda uiris:at non cornelia letū ē:
Infando sub rege timet:num barbara uobis
Est ignota uenus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges:& fœdera tædæ:
Cōiugibus? thalamiq; patent secreta nefādi.
Inter mille nurus:epulis uesana meroque
Regia non ullis exceptos legibus horret
Concubitus:tot fœmineis complexibus unū
Non lassat nox tota marem:iacuere sorores
In fratrū thalamis:sacrataq; pignora matris
Damnat apud gētes sceleris nō spōte peracti:
Oedipodionias infelix fabula thebas.
Parthoꝝ dominus quotiens sic sāguie mixto
Nascitur arsacides? cui fas implere parentē:
Quid rear eē nefas? proles tam clara metelli
Stabit barbarico coniunx millesima lecto?
Quanquā nō ulli plus regia magne uacabit
Sæuitia stimulante uenus: titulisq; uirorum:
Nā quo plura iuuent parthū portenta:fuisse
Hanc sciet & crassi:ceu pridem:debita fatis
Assyriis:trahitur cladis captiua uetustæ.

Ritu feraꝝ:more belluaꝝ i promiscuos cōcubitus ruit. Tedæ.i.cōiugii a pte totū itelligit. Cōiugibus: qa barbari tot uxores habēt quot alere possūt. Thalamiq; patēt:i propatulo coeūt. Inter mille nurus: nullæ leges naturales seruāt̃ apud barbaros cū lex naturalis sit:ut ab his abstineamus quæ nobis sanguie coniunctæ sunt. Regia uesana.i.rex uesanus. Epulis meroq;:q̄ sūt icitamēta libidinis. Nox una nō lassat ma. adeo iexpleti sūt:ut:q̄uis iaceāt īter mulieres: tamē satiari nō possint. Iacuere so.probat nullas eē reges:nā sorores in matrimonio iungebant. Dānat apud gentes:per exemplū exornat:& arguit a minori ad maius.Oedipus cū matre iocasta nesclus cōcubuit:existimabat eni illā eē regis uxorē:& illā sibi merito deberi existimabat:ꝙ spingē uicerat:& uictā occiderat:& q̄uis ignarus cōcubuerit:tamē apud oēs i fabulis detestabulis habet̃:q̄to magis detestādi sūt reges parthoꝝ:q non ignari:sed spōte sua tamē scelus admittūt? Apud gē.apud oēs natiōes. Nō spō. sed ignarus cū Iocasta matre concubuit:ex qua nati sunt Etheocles & Polinices. Infœlix fa.i.fabula infelicis œdipi. Oedipodionias Thebas:quaꝝ rex fuit œdipus. Sic:eo modo. Cui fas implere parentem : Nō erubescit grauidam facere matrem. Proles tam clara:ex quo sequitur ꝙ Cornelia uxor tua erit & ipsa i numero concubinarum regis. Metelli : nam mater Corneliæ Meteli filia fuit:& illam Scipio duxit. Millesima:ultia uel una de mille. Quāq̄ dixit mil. imo fortasse ipsa frequentius cum barbaro iacebit:nam sæuitia libidinis crescet barbaro hoc ipso ꝙ nobilē uiderit:&ꝙ eā crassi uxorem intelliget fuisse:quasi sibi debitā a fatis. Vacabit:operam dabit. Titulis uiroꝝ:id est nobilitate maiorum:a quibus Cornelia originē ducebat. Hanc sciet & crassi:Præterea cognoscet nuptam fuisse Crasso:ut plura monstruosa adulteria tentet:quasi duplex committat adulterium:ꝙ crassi:& Pom.uxor fuerit. Ceu debita fa.Tāq̄ sibi fato obligata esset:eo ꝙ crassum occiderit. Hæreat eoꝝ uulnus: Arguit a uindicatione:non modo non est confugiendum ad regem parthorum:ut arma contra Cæsarem moueat: immo bellum illi inferendum est:&est sensus:si inquit fixum esse pectoribus &alta mente repostum uulnus occisi crassi puderet:nos nō mō petere auxiliū:sed bella ciuilia prius cœpisse q̄ulcisci:qa tu o Pōpei:& Cæ.dbueratis prius ulcisci iiuriā uestram apthis latā quod ciuile bellum gerere. Hæreat.i.si hæreat:hoc est si fixū sit.

Hæreat eoæ uulnus miserabile fortis:
Non solum auxilium funesto ab rege petisset
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam q᷑ apud populos crimen socerisq; tuúq;
Maius erit:q̄ quod uobis miscentibus arma
Crassorꝝ uindicta perit᷑ incurrere cuncti
Debuerant in bactra duces:& nequa uacarét
Arma:uel arctoum dacis rheniq; cateruis.
Imperii nudare latus:dum perfida susis
In tumulos prolapsa ducũ babylõq; iaceret.
Assyriæ paci finem fortuna precamur.
Et si thessalia bellum ciuile pactum est:
Ad parthos qui uincit eat:gens unica mũdi ẽ
De qua cæsareis possem gaudere triumphis.
Num tibi cũ primũ gelidum trãsibis araxé:
Vmbra senis mœsti scythicis confixa sagittis
Ingeret has uoces᷑ tu quẽ post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ
Ad fœdus pacẽq; uenis᷑ tũc plurima cladis
O ccurrẽt monuméta tibi:quæ mœnia trũci
Lustrarunt ceruice duces᷑ ubi nomina tanti
Obruit euphrates:&nostra cadauera tigris
Detulit in terras:ac reddidit:ire per ista
Si potes:i media socerꝝ quoq; magne sedẽtẽ
Thessalia placare potes: quin respicis orbem
Romanũ᷑ si signa times proiecta sub austro:
Infidũq; iubam:petimus pharõ:aruaq; lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est ægyptus:at ide
Gurgite septeno rapidus mare summouet ãnis.
Terra suis contenta bonis:nõ idiga mercis:
Aut iouis:in solo tanta est fiducia nilo.

Eoæ fortis:fortunæ oriẽtalis. Petisse:sicut nunc petere uis. Prius.s.q̄ parthicũ bellũ. Nã quod apud po. magnũ nephas est bellũ ciuile gerere:sed ex oi bello nullũ tibi crimẽ maius obiicie᷑:q̄ q᷑ manes crassi inultos reliqueris. Vindicta.s.crassi:nã bellũ ciuile causa fuit cur Romani non miserint exercitum contra parthos. In bactra:ciuitas Oxũ amnẽ uersus teste Soli.qui ex idiæ montibus defertur:& in caspiũ mare imittit.& auctore Stra.irrigat Hircaniã:Bactra asiæ ciuitas ẽt zariaspa nominat᷑. Et nequa ua.& ut uires oẽs imperii inuaderent hos barbaros:debeamus septẽtrionẽ omnem aduersus eos ducere:& eam ptẽ imperii nostri destitutam relinquere. Ne qua ua.arma.i.ne ullæ uires imperii nostri imunes essent ab hac militia. Arctoum: septẽtrionẽ. Dacis ca.daci(ut igt Stra.) appellãtur q Germaniã uersus:& ad Istri fontes uergũt:q oli daui uocati sunt ex quo apud atheniẽses dauorꝝ & getarꝝ nomina seruilia plurimũ abũdabãt. Susis:susa:ut inquit Soli.Oppidum nobilissimum in perside iuxta pthos in quo templum Susæ dianæ est.Susa(ut refert Strabo)a Thitono condita dicuntur Memnonis patre.Susii ẽt Cassii sunt appellati:nã æschylus Mẽnonis matrẽ Cassiã uocat. In tumulos du.ut essẽt qdã quasi sepulchra. Assiriæ paci fi.uos præcamur o Põpei & Cæsar:qui imperium administrastis:ne diutius uelitis parthos in pace securos uiuere:sed operam detis:ut pœnas dent cædis crassi. Et si thessalia : & si bellũ ciuile peractum est pugna thessalica oramus ut Cæ.ducat exercitũ aduersus parthos:nã de sola parthorꝝ gẽte Cæsa.libenter uiderẽ triumphum ducere. Peractũ ẽ.i.si uicti non possumus reparare bellũ.

Nũ tibi cũ primum:conclusio orationis Lentuli p conquestionẽ sumit᷑ loco q p ꝓsopopœiam dicitur: cum oratio ad res mutas & animi expres refert᷑.inducit.n.umbras crassi de Pom.conqueri:si forte animũ iduxerit:ut auxiliũ ex rege pthorꝝ petat. Araxẽ:flu.armẽiæ q i pria pte sui tã lẽte labit᷑:ut quã i ptẽ fluat: nõ facile dignoscas:q postea i duos alueos diuisus:altero psepoli urbẽ pterlabit᷑. Mœsti se.crassi. Tu quẽ post.iducit conqrẽrẽ crassi umbrã de Põ.sumit᷑ ãt locus p quẽ ostẽdit᷑ ab eo fieri a quo minime oportuit:& ab eo fieri a quo si ab alio fieret uĩdicari dberet. Tu:o pompei. Post fu.post cædes nostras. Nudæ: insepultæ. Ad fœdus : non autem ad ulciscendam iniuriam nostram. Tunc plurima cladis : Alius locus conquestionis per quem res indignas:turpes:humiles:illiberales & indigne referuntur pristina ætate:genere:honore:beneficiis:hæc oia gesta fuisse a pthis ostendit: tunc cum deletus est a parthis Crassus cum exercitu. Occurrent:contra dignitatem non Crassi solum sed exercitus. Lustrarunt.c.d.nam abscissis capitibus circuibant mœnia urbis parthi:cum ea telis fixissent.& poteris hanc indignitatem animo tuo cõsyderare:& petere auxilium ab his qui hæc fecere quasi dicat facere non debes. Trunci:pro truncati. Vbi Euphrates obruit.t.n.nã Euphrates parthiam labitur:& per eũ locum qui mesopotamia dicitur.

Detulit ac redit:inundatione aquarꝝ. Ire per istas si potes:si potes animum tuum ad hanc indignitatem remittere:potes potius a Cæsare humiliter ueniam petere:& non tantum itineris tibi peragendum erit. Placare potes:nec tibi ueniã denegabit. Quid respicis orbem:confutauit sententiam Pompeii de petendo a parthorum rege auxilio:nunc autem ipse suam sententiam pronunciat:quæ est ut se in ægyptum proferat. Orbem Romanum.i.orbem imperio Romano subiectum. Regna proiecta sub austro.i.libyam. In fidũ iubam:q᷑ gens illa naturaliter ifida est. Lagi:regis ægyptiorꝝ qui primus alexandriæ regnauit:q̄ ẽ metropolis ægypti. Syrtibus hinc libycis:arguit a tuto:& ab utili confirmat.Tutum est ut in ægyptum te conferas:nam regio illa circundata est a Nilo.Vtile quia fœcundissima est & commeatum per se abunde pstabit. Hinc a meridie:Nam contigua est mari lybico. At inde:scilicet a septentrione. Gurgite septeno : Quia septem hostiis in mare defluit Nilus. Terra bonis:nunc ab utili probat. Non indiga mercis:non opus est ut aduenticiis utatur mercibus. Aut Iouis ; idest pluuiæ ; Nilus enim quotannis regionem innundat.

Sceptra puer: nunc confutat Pompeii argumenta: q uidelicet non eſſet fidēdum puero regi: & ab eodem loco arguit: ita ut dicta Pompeii in ſuum cōmodum conuertat. Tu dicis nō eē fidendum puero regi. At uero ego quia puer eſt maiorem fidem adhibendam eſſe cenſeo: non enim rex eſt: ſed umbram tantummodo regis habet. Nam reges qui diu regnare ſoliti ſunt: raro ſunt fideles: quia diuturnitate regni didicere perfidiā: ſed nunc ille innocens eſt: & puer & neſcit uti fallaciis argumētum ab ætate. Præterea tutella eius a patre ſuo tibi commendata eſt. Tutella commiſſa: nam cum pater Ptolemæi moriens condidiſſet teſtamentum: puerum & regnū fidei Pom. commendauit. Innocua ē ætas: quia ille dixerat: ardua quippe fides robuſtos exigit annos: non eſt ita inquit: nam Reges diu in regno uerſati callidi & aſtuti: nunquam fidem ſeruare didicerunt. Iura fidēq; endiadis eſt. Veteris aulæ: ideſt ſenioris Reges. Mitiſſima ſors: cū primū Rex regnare cœperit ſolet eē liberalior & benignior. Impulit animos: pſuaſit animis: ut ſe reciperet huc Pō.

Sceptra puer ptolemæus habet: tibi d̄bita ma
Tutelæ cōmiſſa tuæ: qs nominis umbrā ꝓgne:
Horreat? innocua eſt ætas: nec iura: fidemq;
Reſpectumq; deum ueteris ſperaueris aulæ.
Nil pudet aſſuetos ſceptris: mitiſſima ſors eſt
Regnoꝝ ſub rege nouo: non plura locutus
Impulit huc animos: q̄tum ſpes ultima rerū
Libertatis habet? uicta eſt ſententia magni.
Tunc cilicum liquere ſolū: cyproq; citatas
Immiſere rates: nullas cui prætulit aras
Vndæ diua memor paphiæ (ſi numina naſci
Credimus: aut quenq̄ fas ē cœpiſſe deorum)
Hæc ubi deſeruit pompeius littora: totos
Emenſus cypri ſcopulos: qbus exit i auſtrum
Inde maris uaſti tranſuerſo uertitur æſtu.
Nec tenuit gratum nocturno lumine montē
Infimaq; ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit: qua diuidui pars maxima nili
In uada decurrit peluſia ſeptimus amnis.
Tēpus erat quo libra pares examinat horas:
Non uno plus æqua die: noctique rependit
Lux minor hibernæ uerni ſolatia damni.
Cōperit ut regem caſio ſe monte tenere ꝓuēt.
Flectit iter: nec phœbꝰ adhuc: nec carbaſa lā
Iam rapido ſpeculator eques ꝑ littora curſu
Hoſpitis aduentu: pauidam cōpleuerat aulā.

Quantū ſpes ultima re. in extremis rebus plus licētiæ & libertatis homines ſumunt: ut quicqd uelint dicere audeant: nā ſi Pom. i priſtina felicitate fuiſſet nō tantum libertatis habuiſſet in dicendo Lentulus & cæteri oēs. Nunc uero quia piculū iſtare uidet̄ auſus eſt Lentulus diſſentire & cæteri potius Lentuli ſētentiā ſecuti ſunt. Spes ulti. quia ad extremū redacti erant. Tunc cilicum: in hanc ſententiam Lentuli Pompeius ſe ad nauigationem præparauit ut ægyptum peteret. Citatas: ueloces. Cypro: cyprū uerſus. Nullas cui prætulit: dicit hanc Cyprum præ cæteris chariſſimum eſſe Veneri. Vndæ diua memor paphiæ: ex qua nata erat nam ex ſpuma genitalium Saturni originē dicūt habere Venerē: unde αφροδιτη ab αφροσ ſpuma deriuatur dicit̄ ēt cypria uenus. Si numi. na. credimus: ideſt ſi credēdū ē. Cœpiſſe. i. numina principium habuiſſe nam ſi deus eſt æternus eſt. Si æternus: eſt αναρχοσ ideſt ſine principio. Hæc ubi deſeruit: cilicū mare a Cilicia cuius in conſpectu eſt denominatum contra ſe habet inſulam cyprum a meridie: quod nunc mare Pompeium nauigaſſe deſcribit. Hæc littora: ideſt ciliciā. Totos ſco. inſulam cyprum ſcopuloſam. Exit in auſtrum: i eā partem quæ uergit in meridiem. Inde maris uaſti: nec nauigauit in portum: ſed ex tranſuerſo mari curſum dirigens declinauit in Caſſium montem. Mōtē: pharon ſignificat inſulam turrim magna altitudine: mirificis operibus extructā montis inſtar: quæ nomē ab iſula accepit: haud ꝓcul ab Alexādria: hæc flāmaꝝ inditio a lōge iſpicit̄ eius lucis uſus eſt ad prodēda noctis uada: tutūq; portus itroitum. Pugnaci uelo: quia uentos habebat aduerſos quaſi præſagi eſſent uenti eius quod futuꝝ erat. Septimus am. ſeptimus ramus: nā ſeptē hoſtiis in mare deſcendit quoꝝ unū peluſiū appellat̄. Tēpus erat: deſcribit tēpus quo Pōpe. ægypto appropinquauit: deinde & locū ubi forte rex Ptolemæus erat: q ad Pōpeii aduētu tumultuariū cōcilium habuit i quo duæ diuerſæ ſētētiæ habitæ ſunt. Altera erat Achorei ſenioris ut pro amicitia & antiquo fœdere: qd pr̄i eius cū Pō. erat benigne ſuſciperet. Altera uero Photini pernicioſa i Pōpeiū. Quo libra pa. ægnoctiū iqt tēra cū Pō. appropinquauit ægypto. libra die. xv. ſeptēbris orit̄: & i ea ſol intrat circa meridiē. quo die tantū lucis & noctis æqualitas ē. Nā cōtinuo noctes ſenſim augent̄. idq; per exiguū: adeo ut ſentiri uix poſſit.

Examinat: penſat & alluſit ad nomē: q̄ſi libra qd ſignū ē: æqua luce dies ac noctes penſet. Nō una plus: nā uno die ſolū æqualitas eſt lucis ac noctis. Rependit: recompenſat. Aeterni damni: uer incipit. xvii. martii quo die ſol intrat arietem: & hunc diē ſolum nox adæquat. Nam ſtatim decreſcit cuius diminutionis exiguitas uix percipitur. Ergo ſicut autumno creſcunt noctes: ita uere deſcreſcunt: & ita qd damnū uer itulerat noctibus decreſcentibus: reparat deinde autumnus creſcentibus. Comperit ut regem: non uenerat ad Caſium montē: ſed ubi cōperit regē ibi eſſe flexit iter: forte accidit ut his diebus ſororem regno expulerit per amicos & propinquos & caſtra apud Caſium habebat contra ſororem. Caſius Mons eſt in aſſyria: peluſio ægypti cō terminus: haud lōge a loco qui Oſtacine dicit̄ nobilis ſepulchro Pompeii. Nec phœbus: qa adhuc dies erat.

Carbaſa lan. quia uētus flabat. Iam rapido ſpeculator eques: iam inquit equites qui ſpeculatum miſſi fuerāt (audiuerāt eni de clade pōpeii) nuntiabant regi aduentare Pompeiū. Pauidā: ambiguā qd cōſilii caperet.

Conſilii uix tépus erat:tamen omnia móſtra
Pellææ coiere domus:quos inter achoreus
Iam placidus ſenio:fractiſq; modeſtior annis
Hunc genuit cuſtos nili creſcentis in arua
Memphis uana ſacris:illo cultore deorum:
Luſtra ſuæ phœbes non unus uexerat apis.
Conſilii uox prima fuit:meritumq; fidemq;
Sacraque defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis:& noſce tyrannos
Auſus pompeium lœto damnaſſe photinus
Ius & fas multos faciunt ptolemæe nocentes
Dat pœnas laudata fides:cum ſuſtinet:iquit:
Quos fortuna premit:fatis accede deiſque
Et colle felices:miſeros fuge:ſydera terra
Vt diſtant:& flamma mari:ſic utile recto.
Sceptorum uis tota perit:ſi pendere iuſta
Incipit:euertitque arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt quæ regna inuiſa tuet.
Sublatuſq; modus gladiis:facere omnia ſæue
Non impune licet:niſi cum facis.exeat aula
Qui uolet eē pius:uirtus & ſumma poteſtas
Non coeũt:ſemp mutuet qué ſæua pudebũt.
Non impune tuos magnus contépſerit ãnos:
Qui te nec uictos arcere a littore noſtro
Poſte putat:neu te ſceptris priuauerit hoſpes.
Pignora ſunt propiora tibi:nilũq;:pharonq;:
Si regnare piget:damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueatur ab armis.

Vix tempus conſilii:quia ſubitus erat Pompeii aduentus. Omnia monſtra: monſtra appellat uitioſos re/gis conſiliarios quia ut ferme fieri ſolet:miniſtri regum ſunt flagitioſi:nam ut regi aſſententur:quæcunque illi ætati placeant ſolent excogitare.quæ autem adoleſcenti placeant manifeſtum eſt. Pellææ:alexandrinæ.

Hunc genuit:dicit hunc originem habuiſſe a memphis urbe ægypti. Cuſtos nili creſcentis : quia mem/phis fuit:auctore Plinio:arx regum ægypti:ideſt cuſtodi nili appellatur. aut quia ibi apis conſeruabatur quo naſcente : ſemper nilus creſcebat:& ſi forte nõ naſceret:malo omine habebat:quaſi iratus eẽt deus. Nam in/ter cætera quæ ægyptus hét digna memoratu boué præcipue mirantur:qué apim uocát.hunc inſtar co/lunt numinis:iſigné albæ notæ macula:quæ dexte/ro eius lateri ingenita corniculantis lunæ refert facié ſtatutũ æui ſpatiũ é:quod ut affuit(adeſt át e nilo ſin/gulis luſtris pro fundo ſacri fontis ĩmerſus necat:ne diem trahat longius q̃ licebit.Mox alter nec ſine pu/blico luctu requiritur:qué reptũ cẽtũ antiſtites mé/phim proſequitur:ut incipiat ibi ſacris initiatus : ſa/cer fieri.Solinus.hunc igitur achoreũ dicit ſacra ſæ/pius hæc celebraſſe:pp quod grádæuũ illũ ſignificat.

Vana: qa apim bouem illũ magna pompa ſequeba/tur ex nilo naſcentẽ:& inſtar numinis colebát. Cul/tore deo℞.ſ.Achoreo operáte i ſacris apis. Suæ phœ/bes.i.ſuæ lunæ quam in dextro armo geſtabat. Nõ unus:quia ſæpe celebrauerat. Pria uox conſilii. Et hic primus ſentẽtiá dixit. Sacraq; defuncti: ideſt ſa/cra hoſpitii & amicitiæ iura quæ Ptolemæo ſeniori cũ Põ.fuerat.ná Ptolemæus aulætes:ſicut in epiſto/lis legit:& apud Vale.orta ſeditione pulſus é ab Ale/xandrinis.Ille cõfugit Romá:qua i re præcipue adiu/tus é a Pom.Gabinius qui poſtea eum reſtituit e ſe/natus conſulto:Pompeiũ militum partem regi i ægy/pto reliquit:& inter cæteros.P.Septimium qui ſub pompeio militauerat:a quo una cũ photino & achil/ſa pompeius occiſus é. Sed melior:ſuadere: qa ma/lus malo facilius ſuadet q̃ bonus. Noſce tyrannos: quia pro libidine uiuere uolunt: neceſſe ergo eſt ut q grati tyránis eẽ uolũt:aſſentẽtur. Ius & fas multos: non utitur procemio & a tuto incipit argumentum & ab utili dicens multũ difert inter honeſtum & uti/le. Ius & fas faciunt nocentes:ideſt ſeruare ius hũa/nũ & diuinũ facit homines nocentes : a præcedente quod ſequitur:ſi nocens eſt pœnam meret. Ergo fa/ciunt nocentes.i.faciũt pœná pati táq̃ nocentes: ſi pto/lemæus ſecundum ius & fas ſuſcepiſſet Põpeius pe/pendiſſet pœnas a Cæſare:nihilominus q̃ ſi nocens eſſet. Laudata fides:quam omnes laudant. Fatis ac/cede:ideſt acquieſce uoluntatibus deo℞. fata ſunt ad/uerſa Pompeio:propria uero Cæſari.Ergo ſequere fata. Cole:obſerua. Sceptorum:tyranno℞. Vis tota pe/rit:ſi reges inquit iuſtum ſeruare uoluerit:regna cito amittent:ſed non ita eſt: nam diuerſa eſt tyrannorum uita a regibus.tyranni enim magis metui uolunt q̃ amari. Pendere:ponderare æſtimare. Reſpectus hone/ſti:ſi uis tueri regnum tuum:fac ut tibi cuiuſcunq; ſceleris licentiam retineas:& occidendi & rapiẽdi:& i exili/um mittendi. Libertas ſcelerum:quando aliquis contra uoluntatem ciuium regnat:inuiſum eſt regnum & non niſi per uim defendi poteſt. Sublatuſq; modus gladiis:ut ſine modeſtia gladii exerceantur. Facere om/nia ſæue non impune licet:niſi cum facis:ideſt ſi intermiſeris facere turpia:tunc tibi licentia auferetur: ſed ſi continue perſeueras facere tunc licet. Coeunt:conueniunt. Non impune tuos:quando cauſa turpis eſt inſi/nuatione uti debemus:& non opus eſt procemio oſtẽdit quid utile ſit:nunc auté deſcendit ad proprietates p/œmii & probauit a tuto propoſitionem ſuam:nunc autem adducit in odium hoc modo: Nam confidenter Pompeium hoc facere dicit:quia tuam contemnit pueritiam:facito:ut non impune ſciat ætaté tuam contem/nendam. Qui te nec uictos:exiſtimat te nec tantum uirium habere:ut uictos etiam a tuo regno prohibere poſſis. Nec te ſceptri.p.h.noli inquit regnum tuum tradere põpeio:ut hoſpes priuet te regno. Pignora ſũt: probat a minori ad maius ſi noluiſti cedere ſorori nec debet cedere põpeio:Ná ex teſtamento pr̃is ſuccedere debet puella ná apud Reges priogenitus ſiue mas.ſiue fœmia fuerat ſuccedbat i regnũ :q ſi animũ iducere po/tes ut regno cedas:qd nõ cedis ſorori:& ita bellũ finiáus? Propiora:hés neceſſitudie tibi magis cõiũctos q̃ põ.

Quicquid non fuerit:arguit a minori ad maius si noluisti sequi pom.in felicitate:nec nunc sequi debes:immo nec Cæsarem uictorem. Dum bella geruntur: nondum uictoria ad alterum eorum inclinata. Nec uictoris:qa nostrum non regret regnum quasi ulcisci uelit iniuriam:ꝙ secuti fuerimus pom. Toto iam pulsus ab orbe Arguit abea parte tuti quæ incolumitas dicitur:nam tuti duas esse partes dicimus incolumitatem.s. &potentiam.est autem icolumitas salutis tuta & itegra cōseruatio:& locus ē ab attributis personæ. uidelicet abeo attributo qđ đr factū ubi consyderatur qd fecerit:qd faciat qd.facturus sit:qd fecit pom.fecit ut oēs qeū

Quicqd non fuerat magni dū bella geruntˀ:
Nec uictoris erit:toto iam pulsus ab orbe:
Postquam nulla manet rerū fiducia:quærit
Cum qua gente cadat:rapitˀ ciuilibus armis:
Nec soceri tamē arma fugit:fugit ora senatus:
Cuius thessalicas saturat pars magna uolu-
Et metuit gētes:quas uno sāguie mixtas.cres:
Deseruit:regesq; timet:quorū agmina mersit.
Thessaliæque reus:nulla tellure receptus:
Sollicitat nostrū:quē nondum pdidit:orbē.
Iustior in magnum nobis ptolemæe querelæ
Causa data ē:quid sepositam semperq; quietā
Crimine bellorꝝ maculas pharonˀ:auraq; nr̄a
Victori suspecta facisˀ:cur sola cadenti
Hæc placuit tellus:in quam pharsalia fata
Conferres:pœnasq; tuasˀ:iā crimē habemus:
Purgandū gladio:quod nobis sceptra senatus
Te suadente dedit:uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrum qđ fata iubent proferre paraui
Non tibi: sed uicto:feriā tua uiscera magne:
Malueram socii:rapimur quo cūcta feruntˀ.
Te ne mihi dubitas:an sit uiolare necesse:

secuti sint:perierit.ergo q eū sequenť oēs peribūt: nō est inqt tutū seq pom.quē oēs oderūt:qa tantorū malorū cā fuit:quorum & nos si eum sequimur participes erimus. Cum qua gēte cadat:sicut cum his ante deletus est:q eum secuti fuerāt. Rapitur ciuilibus ar. deest ab idest fugit conspectum suorū.quorū maior ps ciuili bello piit. Ora se.fugit ꝓpter pudorē:nā ipse causa fuerat malorum q̄si ducis iperitia milites piissent. Metuit gētes· qa ipse auctor fuit:ut bello ciuili prodereť.ideo metuit eos qui supersunt. Regesq.s. orientis q cum sicuti fuerant. Thessaliæque reus: ꝙ imperitia pom.dicerent cladem illā accepisse. Nulla tellure:nō habet quo confugiat.sola relinquitur ægiptus quo se recipiat:ut si eū secuti fuerimus:sicuti cæteri & nos pereamus. Iustior in magnum:nihil igitur est ꝙ pom.de nobis querať si illum occiderimus: nam iustius de illo nos conqueri poterimus: quia ad nos peruenit:ut nos uictori faciat inuisos. Quid:ostēdit iustam se causam habere conquerendi de pō. Sepositam:separatam a bello ciuili:quia nec hunc nec illum secuta fuerat. Conferres transferres.nam conferre proprie trāsferre significat:ut ad hæc potissimū studia cōtulissemus.i.transtulissemus. Pharsalica fata:idest pœnas omnes:quas meruerunt qui tecum in pharsalia aduersus cæsarem pugnauerūt i nos trāsferres:nā si te recipiemus parata sunt nobis a uictoř supplicia. Que:expositiue pro idest. Iam crimen habemus:iam etiam si te non susceperimus:tamē hoc ipso ꝙ ad nos confugeris·non sine crimine erimus:nisi te occidemus. Pugnādum gladio:idest quam culpā nō possumus nisi: cæde tua fugať. Quod nobis sceptra senatus nunc:postq̄ rationes suas confirmauit: refellit obiectiones : quæ fieri possent.obici poterat uitium ingratitudinis.ꝙ uidelicet pompeius auctor fuerit.nec auctor solum:sed auxiliator Ptolemæi ut in regnū restitueretur ergo refellit:nec ē iquit ꝙ nos igratos appelles o pompei:nam si nobis fauisti tūc cum restitutus ē pater in regnum:& nos non destitimus rogare deos:ut tibi uictoriā præstarent:sed diis aliter uisum ē:quo necessitas nos trahit:eo sequi uolumus.Ptolemæus Auletes (ut ostēditur a Strabōe) pater Cleopatræ eiectus regno ab Alexandrinis:quia flagitiosus erat & coraulam in regia celebrabat:profectus Romam a pompeio susceptus est:ac senatui commendatus:egitque de reductione eius:ac de nece legatorum:q supra Centum contra regem uenerant:e quibus fuit Dion academicus princeps legationis.Ptolemæus itaq; a Gabinio reductus Archelaum quem regem sibi Alexandrini asciuerant interemit:ac filiam:sed nō multo post morbo assumptus est:relictis duobus filiis & totidem filiabus: quarum grandior erat Cleopatra:Alexandrini & puerū natu grādiorem & Cleopatram regno præfecerunt.sed pueri familiares:mota seditione Cleopatram eiecerūt:quæ postea in Syriam cum sorore secessit.Interea magnus ex phalepharsolo fugiens i casium montē:ac Pelusium uenit:ibique a regnis familiaribus dolo obtruncatus est.Cæsar cum aduentasset adolescentulū interemit & Cleopatram ab exilio reuocatam ægypti reginam cōstituit:atque ei i regni partem reliquū fratrem addidit admodum iuuenem. Votis:deos rogando.ut uictor esses. Hoc ferrum:quod nunc nudatur i cædem tuam:parateram non ad te interficiendum:sed Cæsarem. Proferre:nudare contra te. Fata:non uoluntas nostra. Nō tibi sed uicto:ac si dicat nisi uictus esses hoc non facerem. Rapimur quocun. argumentum est a necessario: necessitas duplex est in arte Rhetorica.una simplex & absoluta cui resisti nullo modo potest.alia cum adiectione simplex necessitas est : ut moriendum est homini aliquando.at uero homini requiescendum ē aliquando:est cū adiectione:nisi malit lassitudie cōfici:ita hoc loco Necesse ē occidere po.nisi nos perire maluerimus:hæc ē necessitas cū adiectione. Ne.i.dubitas an sit necesse uiolare te cū liceat:magna differētia ē iter licere & decere nā oia q̄ licent decent:sed nō cōtra ideo dicit. Cū liceat.i.nobis potestas & facultas sit occidendi te.Quasi dicat:nō debes dubitare an deceat:qa oēs tuam incolumitatem anteponunt aliorum utilitati:sed illud ostendit.quod si te susceperimus nec te quidem tueri poterimus:& nos in piculum salutis coniiciemur.

Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populũ non cernis inermẽ?
Aruaque uix refugo fodientem mollia nilo?
Metiri sua regna decet: uiresque fateri.
Tu ptolemæe potes: magni fulcire ruinam
Sub qua roma iacet? bustũ cineresq; moueꝛ
Thessalicos audes? bellumq; ĩ regna uocare?
Ante aciẽ æmathiam nullis accessimus armis:
Põpeii nũc castra placent? quæ deserit orbis.
Nunc uictoris opes: & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet: sed læta secutos
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri: lætatur honore
Rex puer insueto: q iam sibi tanta licere
Permittant famuli. sceleri delectus achillas
Perfida qua tellus casiis excurrit harenis:
Et uada testantur iunctas ægyptia syrtes:
Exiguam sociis monstri gladiisq; carinam
Instruit. o superi nilusne & barbara memphis
Et pelusiaci tam mollis turba canopi:
Hos animos? sic fata premũt ciuilia mũdũ?
Sic romana iacent? nullusne in cladibus istis
Est locus ægypto? phariusq; admittitur ensis?
Hanc certe seruate fidem: ciuilia iura
Cognatas præstare manus: externaq; mõstra

Quæ te fiducia nostri: ab impossibili arguit. hoc modo non possumus defendere Pompeium. Nam uires nostræ exiguæ sunt quæ uictori resistere non possunt sed si tandem susceperimus periculum omne in nos conferemus. ergo quando nulla utilitas secutura est: si susceperimus pompeium: immo nos in periculum uẽturi sumus: satius est illum occidere. Quæ te fiducia nostra: o infelix pompei non ne uides uires nostras non sufficere: & opes quæ te possint in hoc casu defendere? Populum inermem: argumentum ẽ a genere & attributis personæ: genus autem diuiditur in patriam & nationem: ut græcus est. ergo superbus. pœnus est ergo ꝑfidus. ægyptius: ergo mollis & imbellis. non tutum ẽ ergo consilium: ut q alterius auxilio indigerat: ad gẽtem mollem & eneruem confugeret. Mollia ar. uix inqt uires nostræ suppetunt ad colendum agrum & eũ qdem mollem: qa adeo per se fertilis ẽ cũ inundatus fuerit nilo: ut nullo uel paruo admodũ labore egeat.

Metiri sua regna decet: nunc a prudentia arguit. prudentiæ partes tres sunt. Memoria: ĩtelligentia: & prouidentia: ab ea uires suas cõsyderarꝫ oportet diligẽter: & nõ suscipeꝛ plus negotii: q̃ ferre possit. Decet. s. uirum prudẽtem. Fateri uires: qa si exiguæ sint: nõ debes eas extollere. & ostendit non esse opus ægyptiorꝫ eiusmodi: quæ possent cladem hanc resarcire quã põpeius acceperat. Fulcire: sustẽtare. Roma: iperium romanum: qa cum eo uictus est pompeius. Bellum: qd antea a nobis remotũ fuit: ĩ te ipsum transferre ausus fueris? Ante. a. æmathiã: argumẽtationẽ exorñt a maiori ad mĩus: nã: a simili a maiori ad minus: a mĩori ad maius: ab exẽplis a cõtrariis illã exornare cõsueuimus Si põpeius inqt cũ in felicitate erat defendi nõ potuit: quomodo nũc uictus defẽdeꝛ? a cõtrario: quẽ ĩ ꝓsperis rebus secuti nõ sumus: eundẽ ĩ aduersis seq̃mur? Nunc: postq̃ uictus est. Cognita fata: quia ante ĩ dubio erat uter eorum uictor futurus esset: nunc autẽ manifestũ est uictorẽ fuisse Cæsarem. ergo fata Cæ. manifesta sunt. Aduersis non deesse decet: facit obiectionem dẽide respondet. dicit aliquis non decet amicis deesse ĩ aduersis. fateor iqt. Sed læta secutos: idest illos decet ĩ rebus aduersis amicis nõ deesse: qui amicos in secunda fortuna secuti fuerunt. nos autem non sumus pompeium in secũdis rebus ꝓsecuti. ergo uitio nobis dabit: si illũ in aduersis sequemur. Nulla fides unquam: nemo unquam tam fidelis fuit: qui amicum in miseria eligere inceperit. Assensere omnes sceleri. nunc ostendit quem effectum achillæ habuerit oratio: dicit omnes huic sententiæ assensisse. q uidelicet tuta uidebatur. Lætatur insueto honore: ipse etiam qđ puer esset gaudebat sibi tantum licentiæ dari: ut pompeium de medio tolleret. Famuli: sub quorꝫ tutela fuerat. Sceleri delectus achillas: qui fuerat consilii: electus est etiam auctor sceleris. Perfida quam tellus: nunc dicit quomodo achillas huic cædi se præparauerit: & ostendit unde nauigare cœpit Achillas cum sociis: ut pompeio occureret: dicit enim cœpisse ab eo loco ubi castra ptolemæus iunior posuerat aduersus Cleopatram sororem regno pulsam: nam ex testamento patris regnabat Cleopatra quia maior natu erat: sed ptolemæus puer postq̃ ad adolescentiam peruenit consilio amicorum & factiõe sororem e regno pepulit illa aduersus fratrem castra posuerat: nam multos habebat quia eam secuti fuerat. Monstri: idest monstruosi sceleris. Syrtes: nam ægyptus ab occasu syrtes habet. O superi: exclamat contra indignitatem q a pom. sit ptolemæo iussus occidi: dicit enim indignum fuisse Ptolemæum regem: qui manus suas in magni ducis cruore pollueret: usq; adeo igt ad imũ redactæ sunt res romanæ ut põ. dux Romanus ab egyptiis satellitibus uilissimis occidaꝛ? Hos. a. s. habuit: ut ægyptii audeãt hoc scelus suscipe semiplẽus sermo cõuenit afflictis. Nilus mẽ. p ægyptiis posuit. Barbara oẽs. n. barbaros maiores appellabãt ꝑter græcos & latios. Pelusiaci ca. i. sinus ægyptii: nã pelusiũ unus ẽ ex septẽ meatibus nili. Mollis: eneruis & effemiata. Sic: usq; adeo. Vllis ne i. c. põtne iqt ægyptus ad hoc facius sufficere: ac si. d. nõ ẽ ægyptus tãti: ut mereaꝛ occideꝛ põ. Hãc ce. ser. si. i hoc igt fidẽ uestrã regrimus o supi uelitis: ut si põ. occidẽdus ẽ a Romão saltẽ occidaꝛ nõ a barbaro. Præstate. s. i hãc cædem. Cognatas. i. romanas manus. Extremaq; mõstra. i. monstrosos & abiectissimos homĩes: q mõstri instar sũt erãt eni eunuchi & molles ministri. Si meruit tã claro: si pom. inqt princeps Romanus: cuius nomen totum orbem terrarum impleuerat: meruit occidi: nunquid tamen audaciæ habere potes o Ptolemæe q nec plane quidem uir appellari debes: ut tantũ uirum occideres: nuuqd tãti nominis fama & claritate deterreris?

Tam claro nomine:pro tam clari nominis:ut præstanti forma puella. Cæsaris nefas:ut Cæsar pom. mortis auctor esset. Cælo tonante:nunquid non iouem ipsum uereris dum fulmina iaculatur?& audes ne sacrilegas manus tuas iterre pompeio? Non mundi domitor:sensus est: fac inquit pompeium:non fuisse domitorem mundi:non uendicasse scelera:non ter triumphasse:non fuisse generum Cæsaris:nunquid hoc ipsum te terrere potuit:q; Romanus erat?ut auderes miscere manus in sanguine Romano. Domitor mundi:qui totum orientem imperio populi Romani subegit. Ter capitolia curru:quia de hispania simul cum aphrica triumphauit occiso carbone & Domitio triũphauit de piratis & de Mithridate. Regum potens:quia Tigranem regẽ armeniæ bello subegit:qui filium eius tigranocerotam ante currum triũphans uexit:& aristobolum iudæorum regem. Quid uiscera nostra:sed hoc quoq; te debuit ab hac cæde remouere o ptolemæe:q; auctorem regni tui de medio tollis:ut occiso pompeio sine ullo iure regnare possis:nã si auctor pompeio pater restitutus fuerat in regnum:ipso occiso sequitur ut iniuste regnum ægypti occupes. Tua sit fortuna:Fortuna tua stabilita est in auctoritate põpeii. Iam:scilicet occiso pompeio:ipso enim auctore senatus censuit patrem tuum per gabinium in regnũ eiecto archelao restituẽdũm:hic archelaus filius fuit eius quem sylla & senatus in honore habuerunt.Gabinio quoque uiro cõsulari ualde familiari(ut refert Strabo) Nili.idest ægypti. Regna dedit:quasi sine ullo iure regnare incipiat mortuo pompeio. Iam uẽto uela:nunc dicit quo pacto pompeius appropinquare cœperit pelusio:nauigabat inquit remis : cum uela demisisset pompeius:sic enim nautæ facere solent cum portubus appropinquant:ut uela dimittãt:& remis nauigando nauem subducant in portũ. Infanda littora:pro infandi regis littora. Quem contra:nec a põpeio procul erat achillas cum cæteris ministris scelerum. Non longa biremi:idest breui naue:quæ duplici remorum ordie impellitur. Magno pa.& achillas primus profatur suadens põpeio:ut de cælsa naue sua i biremem transeat:reddens rõnẽ q; uidelicet uadosus sit pelusius sinus:nec grauiorẽ nauẽ humilitate aquarum sustinere possit. Cælsa de puppe:de maiori naue qua uehebatur pompeius. Littus malignum:& ne possit mirari Pom.qd' sibi obuiam parua naue uenissent ægyptii:i quam trãsire ipm uolebant:reddunt rationem littus illud uadosum inusum eẽ nautis:quod i sicco sæpe destitutæ naues naufragium faciunt. Malignum:nocens inuisum. Bimarem æstum:æstus proprie dicitur maris impetus

Pelite:si metuit tam claro nomine magnus
Cæsaris esse nefas:tanti ptolemæe ruinam
Nominis haud metuis?cæloq; tonãte,pfanas
Inseruisse manus:impune ac semiuir audes?
Nõ domitor mundi:nec ter capitolia curru
Inuectus:regumq; potẽs:uindexq; senatus:
Victorisq; gener:phario satis esse tyranno.
Quod poterat romanus erat.qd uiscera nr̃a
Scrutaris gladio?nescis puer improbe:nescis
Quo tua sit fortuna loco:iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes:cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit:iã uento uela negarat
Magnus:& auxilio remorũ infanda petebat
Littora:quem contra nõ longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus:magnoq; patere
Fingens regna phari:cælsa de puppe carinæ
In paruã iubet ire ratem:littusq; malignum
Incusat:bimaremq; uadis frangentibus æstũ:
Qui uetat externas terris appellere classes.
Quod nisi fatorum leges:intentaq; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis
Damnatũ lœto traherent ad littora magnũ:
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant.
Quippe fides:si pura foret:si regia magno
Sceptrorum auctori uera pietate pateret.
Venturũ tota pharium cum classe tyrannũ:
Sed cessit fatis classemq; relinquere iussus

bimarẽ dixit,pp̃ter ægypti & arabici sinus maris:nã pelusium tẽdit in mare arabicum. Externas classes.i.naues aliunde uenientes. Appellere.i.applicare:& ppr̃ie dicit̃ quũ aliqs ex freto ad littus accesserit. Vir. Hinc me digressum uẽris deus appulit oris. Quod nisi fa.dicit nisi fata obstitissent potuisse comites omnes pom.perfidiã regis itelligere:& qbus signis id coiectura asseq potuerit ipe declarat. Sceleris q; iã in aĩo conceperant ægyptii. Fatorũ leges:philosophi etiam uæhementer iter se dissentiunt:nũqd oĩa fato fiant:qd' ipsis absurdũ uidebatur.Nã si oĩa fato fierẽt.oĩa fierent cũ antecedente:ẽt si ea q̃ hoĩes appetũt asseq̃rent̃:ergo ẽt assensiões non eẽnt:igit̃ nec laudationes iustæ:neq; uituperationes:nec honores:nec supplicia:quod cũ sit uitiosum:seq̃t nõ oĩa fato fieri.Chrysippus distiguit genera:causaq;:ut aliæ sint pricipales & perfectæ: Aliæ proximæ & adiuuãtes quamobrẽ cum dr̃ oĩa fato fieri.cũ antecedente:hoc uult itelligi causis antecedentibus proximis & adiuuãtibus:non pricipalibus & pfectis:quod aũt dicũtur assensiones fieri causis antecedẽtibus:explicat similitudinẽ cylidri nec turbine iui:nã queadmodũ q percussit cylindrũ dedit ei pricipiũ motionis:uolubilitatem autẽ nõ dedit:ita uisum obiectũ imprimit:& dilignat suam speciem in animo:sed nostra assensio est in nr̃a potestate:eiq; ut cylindrus extrinsecus pulsa.qd' reliquũ ẽ sua per se ui & natura mouet̃. Intenta:ineuitabilis. Aeterni ordinis.q3 fatũ est cã æterna rerũ. Quippe fides:& ponit signa qbus perfidiam cognoscere poterant:dicebant eni iter se comites pom.profecto subest aliquid sceleris:nam si uellet occurrere bona fide pompeio honoris gratia Ptolemæus non satellitibus & ministris naue:sed tota classe obuiam pdisset. Auctori:nam ut ipse regnaret auctor fuerat. Sed cessit:ergo assensio ipsius erat i potestate sua. Iussus:scilicet a ministris Ptolemæi.

Obsequitur:paret. Præferre letum timori:etiam si diuinaret sibi mortem instare Pompeius tamen eam p̃ponere timori uoluit:nam si non transisset i nauem sine dubio timere uisus fuisset. Ibat in hostilem nauem: scilicet achillæ:quod Cornelia ubi uidit metuens id quod euenit:maritum sequi uolebat. Pompeius autem prohibuit:& eam quasi temerariam repræhendebat:filium quoque suum in naue remanere iussit & euentũ sui ipsius expectare:ut scire possent quantum fidei ptolemæus præstaret. Præceps:inconsyderata:nullum piculum metuens. Hoc.idest ideo magis:nam quia saluti uiri sui metuebat:ideo etiam ipsum cupidius seqbatur. Et tu o nate:o Sexte:nam Cn.pompeius erat cũm Catone qui præerat classi. Casus:idest quẽ euẽtum habiturus sim. In hac ceruice:demõstratiue dixit. Sed dura:ita quidem iubebat põpeius: sed Cornelia cum in nauem transire non posset & uirum seq id quod poterat manus i uirum tẽdebat lachrymãs.

Quo sine me:lachrymabiliter post discedentem uirum hoc dicit. Iterum relicta:sicut relicta sum quo tempore pugnam suscepturus eras aduersus Cæsarẽ ita nũc etiã reliquor. Nunq̃ omine læto:Semper igt cũ disiungimur mali aliqd expectamus:sicut ẽt cum me religsti i lesbo. Flecter̃ puppẽ:si is aĩmus tibi erat o põ.ut nolles me comitẽ eẽ tuã: cuiuslibet casus: cur igt me i lesbo nõ reliquebas:satius.n.erat ut me ibi re liqueres:q̃ susceptam desereres. Terris:ad q̃s iturus eras. An tã.i flu.nunqd inqt hæc mea sors est:ut tibi grata sim tantũmodo dũ nauigas? Hæc ubi frustra: neq3 enim obtinere potuit a uiro quod uolebat magna igit̃ solicitudie expectauit euẽtum. Anxia puppe:nam ĩ summa puppe permãserat:& dura erat conditio ipsius:nã nec audebat spectare uirũ ĩ naue hostili:ne uideret quod metuebat:nec ab ea auertere oculos. Tamẽ:q̃uis uirũ sequi nequiuerat. Attonitoq3 metu:q hõies attonitos facit. Auertere uisus.s.a põ.

Stetit anxia classis:p una naue posuit q̃ uectus erat pom.i.q in naue erãt:& ẽ metonymia cõtinẽs p cõtẽto. Non arma.s.Ptolemæi & ministrorum eius a q bus occideretur pom. Nefasq3.i.cæde pom. Ne summissis p̃cibus:pro ipse summissus supplex. Adoret: ne p̃uoluat̃ ad genua regis:cui regna dõauerat. Trãsire parentẽ: De cælsa puppe i biremẽ. Septimius hic Septimius:quẽ aliqui sempronium uocant:tribunus militũ erat a quo benigne appellatus ẽ põ.qđ noticia quadam ipsius familiarior erat:nam ad piraticũ bellum sub pom.duxerat ordines:sed nunc satelles regius factus occidit pom. Hãc rem longiori oratione prosequitur Appianus Dicit.n.pom.ad ægyptũ cum se uertisset & incumbente uento ad Casiũ delatus esset: inspectis copiis quæ plurimæ in littore cõstiterant a cursu tẽperauit: meditatus qđ re ipsa fuerat adesse regẽ.p̃missis nunciis amicitiã quã cũ patre eius habuisset exponit.Rex tertiũ supra decimũ ætatis annũ iã attigerat:exercitũ eius achillas quidã adseruabat:pecunias uero Photius.nomine eunuchus q cõsestim de põ.aduẽtu iter se consultare incipiunt:aderat ẽt theodotus Samius Rhetor:pueri regis p̃ceptor:hi nefandũ iuicẽ negociũ aio uolentes Põpeiũ interficere conueniunt:quo Cæ.morem gererent:approbato deide consilio cymbam eximie ornatam ad eum mittunt:ueluti mari iportuoso eo i loco existente:nec a maioribus nauibus adiri facili ministri porro regi cymbam ĩscenderant:& cũ his sempronius uir Romanus q tum forte regi assidens · alias cũ põpeio militauerat:is dextram regis noie pompeio obtulit:& ad amicũ filium mõet tute acceder̃:iter hæc exercitus ueluti pom.honorem præstiturus:iuxta littus i acie cõstiterat:& res iter medios purpurea amictus ueste præsidebat:quorum aspectu Pompeius suspitione motus est:cũ exercitus ordinẽ cymbæ ornatũ ituerentur:potissimũ cũ nec ad ipm accessisset rex:nec ex suis digniores præmisisset.hunc solũ itaq3 Sophoclis Iambũ protulit:q ad tyrãnũ p̃ ficiscit̃ illius seruus ẽ:q̃q̃ liber sit:quo dicto cymbã trepide ingressus ẽ cũ i alto lõge abesset iternauigãdũ magis adhuc de sempronio cœpit suspicari siue q Romanũ hoiem secũ olim militãtem nosceret:siue q solũ adeẽ cerneret:quasi ob militaris disciplinæ æmulationem imperatorem suum eẽt inuasurus:ad illum itaq3 cõuersus:te ne iqt ego cognosco o miles? cui stati ille annuit:deide se cõuertentem primus perculit:cæteri uero ĩsecuti sunt;uxor itaq3 & amici eius hæc a lõge ituẽtes eiulatu:gemituq3 ad deos fœderũ uidices manus tollere:nulla iteriecta mora classem ab inimico littore auertere cõtendũt:Cæ.postea photinũ & achillã ob ea q̃ in pom.p̃petrauerãt morte mulctauit.Theodotũ demũ fugientẽ cum ĩ Asiam uenisset cruce suspendit. Proh superũ: exclamatio ẽ dolentis:o nefas iquit cuius ẽt deos pudere debet. Posito pilo:telo ro.

Obsequitur:lœtumq3 iuuat prefere timori.
Ibat in hostilem præceps cornelia puppim:
Hoc magis impatiens egresso deesse marito:
Q đ metuit clades remane temeraria cõiunx:
Et tu nate precor longeque alittor̃ casus
Expectate meos:& in hac ceruice tyranni
Explorate fidem.dixit:sed surda uetanti
Tendebat geminas amens cornelia palmas.
Q uo sine me crudelis abis? iterũ ne reliquor
Thessalicis summota malis? nunq̃ omie læto
Distrahimur miseri.poteras nõ flecter̃ puppi
Cum fugeres alio? latebrisque reliquere lesbi:
Omnibus a terris si nos arcere parabas
An tãtũ i fluctus placeo comes? hæc ubi frustra
Effudit:prima pẽdet tamẽ anxia puppe.
Attonitoque metu:nec quoquã auerter̃ uisus:
Nec magnũ spectare potest:stetit anxia classis
Adducis euentũ:metuens non arma: ne fasq3:
Sed ne submissis precibus pompeius adoret
Sceptra sua donata manu:transire parentem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius.q(p̃ superq3 pudor)arma satelles
Regia gestebat posito deformia pilo.
Immanis:uiolentus:atrox:nullaq3 ferarum

Mitior:idest non minus crudelis: & est:abusio in comparatiuo. Quis non fortuna:adeo ipse septimius in omne nefas pronus erat ut credi posset fortunam pepercisse orbi terrarum:quia noluerit hunc bellis ciuilibus interfuisse:qui omnes crudelitate superet. Dextra:scil cet septimii. Vacaret:careret & uacua esset. Disponis:instruis paras. Nec non:ut fiat i omni orbe:ut nec etiam a scelere belli ciuilis ægyptus qdem libera sit. Fabula:sermo uulgaris est:quia ubicunque uulgabitur hoc ciuile bellum cum magno deorum pudor. Sic: idest tam turpiter. Romanus ensis:septimii qui Romãus erat. Paruit:occidendo pompeium. Tuo gladio:

Mitior in cædes:quis non fortuna putasset
Parcere te populis:q̃ bello hæc dxta uacasset
Thessaliaq̃ procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios:ne quo nõ fiat in orbe.
Heu facinus ciuile tibi:uictoribus ipsis
Dedecus:& nunquã superũ caritura pudore
Fabula:romanus regi sic paruit ensis.
Pellæusq̃ puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo:qua posteritas i sæcula mittet
Septimium fama? scelus hoc quo noĩe dicẽt
Qui bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ:phariãq̃ ablatus in alnũ
Perdiderat iam iura sui:tunc stringere ferrũ
Regia mõstra parant:ut uidit cominus enses
Inuoluit uultus:atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput:tunc lumina pressit:
Continuitq̃ animã:ne quas effundere uoces
Posset:& æternam fletu corrumpere famam.
Sed postq̃ mucrone latus funestus achillas
Perfodit:nullo gemitu consensit ad ictum:
Respexitq̃ nefas:seruatq̃ immobile corpus.
Seq̃ probat moriẽs:atq̃ hæc i pectore uoluit.
Sæcula romanos nunquã tacitura labores
Attẽdunt:æuumq̃ sequẽs speculat̃ ab omni
Orbe ratẽ:phariãq̃ fidẽ:nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ.
Ignorant populi:si non in morte probaris:
An scieris aduersa pati:ne cede pudori:
Auctoremq̃ dole fati:quacunque feriris
Crede manũ soceri:spargãt lacerẽtq̃ licebit:
Sum tamen o superi felix:nulliq̃ potestas
Hoc auferre deo:mutantur prospera uita:
Nõ sũ morte miser: uidet hãc cornelia cædẽ:
Pompeiusq̃ meus:tanto patientius oro
Claudẽ dolor gemitus:natus cõiunxq̃ perẽptũ

idest tui militis gladio. Fama:pro infamia:est enim τομεσσορ idest medium:sicut bona ualitudo & mala. Quo noie dicẽt:si reperti sunt:q ausi fuerũt dicere bruti:nefas q̃ Cæsarẽ occiderit:quo noie tãtæ crudelitatis scelus & iauditæ indignitatis appellabũt eius q põ.occiderit? q.d.nõ extabit nomẽ sceleris. Dicent.i. posteri. Iam uenerat: appropiquauerat tp̃s ut occideret põ.& mors eius differri non poterat. Ablatus. sublatus In alnum: i nauẽ materia p forma. Prodiderat iu.i.uenerat in mãus hostiũ:& sui iuris nõ erat.

Vt uidit cominus enses:pompeius ubi uidit nudari enses statim caput & ora uestibus texit:spũm aũt itra se cõtinuit:nequã uocẽ effœinatã emitteret:q̃ laudi & gloriæ suæ derogaret:occisus aũt fuit die natalẽ suũ isequẽte:quũ iã undesexagita annos natus eẽt. Plutar.

Aptũ noluit igt apto capite sæuiẽti fortunæ se ostẽdere. Præssit:clausit.Virg.pssi ue oculos aut uulnera laui. Aiam:spũm. Ne quas effundere uoces:hic ẽ q̃ uiros fortes oppetere dicebãt:quasi ore terrã peterẽ:ne audiri possent emittere eiulatũ. Sed postq̃ mucrõe: sed in ipsis etiã uulneribus nõ minorẽ p̃stitit aĩ uirtutẽ. Perfodit:trãsfixit. Nullo gemitu.i.nullo gemitu ictũ euitauit. Respexitq̃ nefas:Quæ c ia signa erãt libenter morientis. Voluit.i.cogitat secreta al Pom. quasi uates diuinabat Lucãus: nam uatibus datũ est scire ea q̃ secreta sunt. Sæcula romanos:Fingit q̃ uerisimiliter secũ pom.cogitare potuerit:& hac cogitatione p̃rsus sensum oẽm a dolore uulnerũ alienabat.

Attendũt.s.uirtutẽ animi mei. Aeuũq̃ sequẽs.i.posteritas quasi posteritatẽ oẽm fingit adesse: & laudat animi sui fortitudinem. Ratem:biremẽ in qua ministri regis me occidũt. Nũc cõsule famæ:se ipsum adhortatur:ut se talẽ p̃stare uelit:ut ab oĩbus nõ solũ laude sed etiã admiratione prosequẽdus sit. Ignorãt populi:Id ne fortũæ sit attribuẽdũ:an uirtuti tuæ:q̃ res magnas gesseris:sed nunc tp̃s est:in quo p̃bare possis animi tui uirtutẽ. Ne cede pudori:nõ te pudeat q̃ a Ptolemæo enerui ac effœiato occidaris:sed ita animo tuo cõii ce:quicũq̃ te occiderit hoc esse Cæsarem:nã auctori rerũ cã attribuẽda est. Dole:Quasi ignauum & effœmiatũ. Quacũq̃.s.manu:qa i gratiam soceri hoc faciunt. Nulliq̃ potestas:nam uirtus aĩmi i potestate nostra est·cætera uero fortunæ subiecta:nã fortitudo:patientia:fiducia:perseuerantia. Hæ uirtutes ita nostræ sunt:ut nemo a nobis eas possis auferre:id dicit quanquã corpus meũ lacerent:tamẽ hoc uirtutibus aĩmi afficere non potest. Hoc auferre.i.Quod est i mea potestate:ut me fortem & patiẽtissimũ ostẽdam. Mutantur prospera uita:cum ad hoc usque tempus semper secundis rebus fuerim:mutari potest fortuna uirtus autem stabilis est atque perpetua. Morte miser:mortem mihi corporis inferre p̃t est:famam autem & gloriam diminuere non potest. Videnthanc cor.ce.præterea in conspectu meorum occidor:quod mihi non paruum est solatium:ideo etiam me fortiorem præstare debeo. Claude dolor: alloquitur suum dolorem. Tanto patientius:Quia in conspectu meorum hanc cædem patior. Peremptum:idest cum occidor participium præteriti temporis pro præsenti posuit:græci autem habent participiũ præsens passiue: nos uero utimur participio p̃teriti tẽporis:pro participio p̃sentis:quo caremus:ut qua uectus Abas p̃ uehebatur.

Si mirantur amant:talis custodia magno
Mentis erat:ius hoc animi moriētis habebat.
At non tam patiens cornelia cernere sæuum
Quā pferre nefas:miserandis æthera cōplet
Vocibus.o coniunx ego te scelerata peremi.
Lethiferæ tibi causa moræ fuit auia lesbos:
Et prior in nili peruenit littora cæsar.
Nā cui ius alii sceleris? sed quisquis ī istud
A superis immisse caput:uel cæsaris iræ:
Vel tibi prospiciens:nescis crudelis ubi ipsa
Viscera sint magni:pperas atq; ingeris ictus
Qua uotū ē uicto:pœnas nō morte minores
Pēdat: & āte meū uideat caput haud ego cul
Libera bellorum:quæ matrū sola p ūdas pa
Et per castra comes.nullis exterrita fatis:
Victum:quod reges etiam timuere:recepi.
Hoc merui coniunx:in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas:te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar:nec munere regis.
Aut mihi præcipitē nautæ permittite saltū:
Aut laqueum collo:tortosq; aptate rudentes:
Aut aliqs magno dignus comes exigat ensē.
Pompeio præstare potest:q; cæsaris armis
Imputet.o sæui propantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniunx.& iam cornelia non ē
Iuris magne sui? prohibent accersere mortem
Seruor uictori.sic fata:interque suorum
Lapsa manus:rapitur trepida fugiente carina
At magni cum terga sonent:& pectora ferro
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ:

Talis custodia magno:sic inquit secum cogitabat Pompeius:& seipsum ad patientiam mortis adhortabat. Hoc animi:hunc animum. At non tam patiens:at uero Cornelia etiam si fortis animi erat:tamen cernere non poterat:nec tantam idignitatem sustinere:& ideo imiserabiles uoces prorumpit. Miserandis:idest quæ commiserationem uidentibus & audientibus commouere possent. Ego te scelerata:existimabat Cæsarem præuēisse Pompeium:& iam ægyptum occupasse:cuius iperio hæc cædes admitteretur:iā eni sibi persuadere non poterat tantum audaciæ habuisse Ptolemæum. Auia:idest procul a uia qa si recta uia i ægyptum uenisses:non te præuenisset Cæsar. Ius.s.esset alii idest potestas. Sed quisqs in istud.alloqtur ipsos q occiderūt pompeium:siue hoc facis ad gratiam Cæ.siue ut tu prouideas tibi ne in offensionem Cæsaris incurras. Nescis:inquit:ubi sit dolor Pompeii.nam ipse quidē libēter moritur:sed si uis illum moleste ferre:mea uiscera pete:nam si me occideris:nihil erit qd' maiorē dolore afficiat pom. Immisse:pro immissus es.uocatiuum pro nominatiuo posuit. Vel cæsaris:ne illum hospicio suscipiendum curares:qd' tibi periculosum fuerit. Victo pompeio:idest optat pompeius:ut occidatur post cladem acceptam. Pœnas non morte:sed da opram tu quicūque pompeium occidis:ut me prius occidas in conspectu illius:nam id demum erit q̄ morte crudelius existimet. Haud ego culpa & ē iusta causa cur occidar.neque enim ego sum expers bellici uisis:quippe illum comitata sum in castra:& quocunque profectus est ego semper comes extiti. Bellorū:quæ obiiciuntur pompeio. Nullis absterrita fatis:id est a nullis periculis fatorum territa. Victum:idest pompeium uictum recepi.i Lesbo:ubi relicta eram.

Reges timuere.s.recipere uictum pompeium:ne id Cæsari displiceret:& ipsi in aliquod discrimen icide rent. Hoc merui coniunx:conqueritur Cornelia qd pom.i certum discrimē ire uoluerit:se autem solam quasi destitutam reliquerit:cui mors carior esset uita si sine eo supstes eēt:nunqd ego hoc merui ut i puppe reliquerer tuta:cū tuta i piculū dederis? ac si.d.nō ita me gessi tecū:ut credere posses sine te uiuere. Parcebas.s.mihi tūc cū transires i nauē ægyptiacā. Fata expetente:cū te certo periculo exponeres. Moriar nec munerē regis:rex ptolemæus occidit te i gratia Cæ.& noluisti ut me tecum occideret:sed tamē moriar sine regis officio. Munere:officio. Aut:suppliciter petita nautis q naue uehebant:ut sibi libere pmittant mori:uel aliqs eorū sit q ferocē uxorē interficiat antequā in Cæsaris manus aut potestatem perueniat. Rudētes tor.idest funes qbus utar ad suspendiū. Aut aliqs comes:scilicet Pompeiaus fidelis stricto ense mea pectora transfiga. Exigat:per pectora nostra. Præstare potest:sensus est.poterit ille qui me occidet dicere:occidamus uxorem pompeii:ne ī manus Cæ.ueniat. Imputet cæsaris:ut non ipse sed cædis huius Cæsar causa fuerit. Properantem in fata:parabat Cornelia se de puppe i undam deiicere:sed prohibebant q simul naue uehebantur.iō conqueritur. Viuis adhuc coniunx:en quo redacta sum o pompei.adhuc tu uiuus es:& ego mei iuris esse desiii.te uiuo non possum libere uti corpore meo.ac si.d.antequam moriaris in seruitutem redacta sum. Prohibēt accersere mortem:nihil.n.aliud faciunt:nisi ut me cæsari seruent:& ab eo ineant gratiam. Seruor uictori:ut captiua tradar cæsari. Sic fata:hæc ubi dixit nautæ q̄ celerrime potuerunt nauem impulerūt:ut ab ægyptio rege se uendicarēt:a quo periculum manifeste erat:nam qui pompeium occidi iusserat:nec pompeii quidem comitibus pepercisset. Lapsa:quia cecidit exanimis. Rapitur:scilicet a ministris. Trepida:festina:nam trepidus non solum timentem sed festinum significat.Virgilius.Ne trepidate meas teucri defendere naues idest celerate. At magni:nunc redit ad pompeium qui ab regiis ministris occidebatur & dum occideretur (ut perhibent qui caput uiderūt) dignitatē uultus & oris mortuus etiam seruauit. Cum:quamuis. Sonent:quia in omni parte cædebatur a ministris alii in pectore.alii a tergo uulnerabant. Permansisse decus:semper ostendit se fuisse pō.studiosū Luca.omnia enim de ipso honorifice loqtur:oblatrans semper i Cæsarem. Vltima mortis:pro ultimam mortem.

Iratamque deis faciem: nam diis uidebatur iratus postquam acie pharsalica uictus: & ex secunda fortuna deiectus i calamitatem fuerat. Ex habitu: quia idem habitus eadem dignitas oris: & uultus pmanserat mortuo quæ & uiuo. Fatentur: affirmant. Lacerum: abscissum. Nam sæuus in ipso: nam Septimius ille crudelis non satis habuit occidere Pompeium: sed etiam caput eius amputauit: ut illud regi Ptolemæo offerret: & fuit ipse officii deterioris: & sordidioris. nam quasi carnifex pompeio caput amputauit quod postea Achillas regi obtulit. Scelus iuenit actu: actus sceleris erat occidere pom. sed maius scelus adiecit caput obtruncando.

Iratamq; deis faciem: nihil ultima mortis
Ex habitu uulltuq; uiri mutasse fatentur:
Qui lacerum uidere caput: nã sæuus ĩ ipso
Septimius sceleris maius scelus inuenit actu.
Ac retegit sacros scisso uelamine uultus.
Semianimis magni: spirantiaq; occupat ora:
Collaq; in obliquo posuit languẽtia transtro:
Tũc neruos uenasq; secat: nodosaq; frangit
Ossa diu: nondũ artis erat caput ense rotare.
At postquam trunco ceruix abscissa recessit:
Vẽdicat hoc pharius dextra gestare satelles.
Degener: atq; operæ miles romane secundæ:
Pompeii sacrum diro caput ense recidis
Vt non ipse feras? o summi fata pudoris:
Impius ut magnum nosceret puer: illa uerenda
Regibus hirta coma: & generosa frõte dcora:
Cæsaries compressa manu ẽ: pharioq; ueruto
Dũ uiuunt uultus: atq; os in murmura pulsãt
Singultus animæ: dũ lumina nuda rigescunt:
Suffixũ caput ẽ: quo nunquam bella iubente
Pax fuit: hoc leges cãpũq; & rostra mouebat.
Hac facie fortuna tibi romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno
Vult sceleris superesse fidem: tũc arte nefãda
Submota est tabes capiti: raptoq; cerebro
Exiccata cutis: putrisq; effluxit ab alto
Humor: & infuso facies solidata ueneno est.
Vltima lageæ stirpis perituraque proles:
Degener: incestæ sceptris cessure sororis:

Retegit: aperit. Scisso uelamine: quo pompeius spiritum continuerat dolore uulnerũ: ne uerbũ aliquod emitteret effœminatum. Occupat: præhendit. Spirantia ora: nõdum enim omnino spiritum emiserat. Languentia col. pro languentis colla. Neruos: quibus ceruix humeris nectitur. Ossa. diu: quia nõ tã facile ossa recidi poterant. Nondum artis erat: idest cõsuetudo nõdum erat caput amputare ense: sicut fuit postea; nam spiculatores uno ictu caput amputabãt. Artis. s. spiculatorum. Ense rotare: idest rotato ense amputare: ut maiorẽ ictu inferret. At postquã trunco: sed postquã abscidit caput: indignius fecit q; non ipse obtulit regi: sed offerendum concessit achillæ. ipse ergo sordidioris officij fuit Septimius. uidelicet carnifex. dignioris autẽ achillas cui caput datũ ẽ pom. Satelles: achillas. Gestare. s. ut offerat regi. Trunco: corpus proprie dicitur sine capite. Vir. iacet igens littore truncus. Degener miles: Inuehitur contra septimiũ poeta: o degener miles & conditionis seruilis: cum delegesti obtruncare pom. caput: qđ alius offerret. Secũdæ: idest uilioris operæ: hic duo opera fuer. primũ recidere caput pom. alterũ uero offerre regi: sed uilioris operæ fuit: is qui recidit. Feras: pro offeras aphæresis. Diro ense: pro tu diris. O summi fata pudoris: plena commiserationis est ista conquestio: quam de hac indignitate inducit poeta. Fata: o mors. Nosceret: cognosceret ipletum eẽ quod iusserat. Hirta. i. dẽsa. Verenda regibus: idest q̃ etiam uereri consueuerũt: ut tigranes. Aristobolus. Ariobarzães. & multi. Generosa: nobili & decenti. Manu: scilicet carnificis. Singultus ani. q̃a adhuc spirans caput cum spiritum efflaret singultũ reddebat Pharioq; ueruto: uerutum genus ẽ teli: qđ uelut ueru habet præfixũ festus. nam ferrũ habet oblongũ: sed hastam breuem: adeo ut manubriũ potius dici possit q̃ hastile: hoc generẽ teli fixũ ẽ caput pom. Nuda: apta: nondũ clausa. Rigescunt: durescunt q̃a morientiũ durescunt lumĩa: ut nusquã flectantur. Bella iubente pax fuit: quia tantũ ualuit opibus pompeius: ut quotiẽscunque bellum eẽ uellet cum hostibus populi romani pax esse nõ posset. Hoc leges: significat pom. maximã bello: maxiam pace auctoritatẽ habuisse. Campũq; & rostra: rursus domi forisq; plurimũ semp auctoritatis fuit. Hac fa. for. qua talem uirũ genuisses. Nec sa. in. detestat̃ Luca. hoc nefas q; iussu Ptolemæi admissum ẽ non solum q; interfici iusserit: sed q; caput pom. seruauerit: q̃si nõ satis haberet comitti scelus: nisi etiam sceleri testimoniũ superesset. Vult sceleris superesse fidem: idest uult quibusdã unguentis seruari caput: q; sit sceleris testimonium. Tunc arte: scilicet medicorũ. Capiti: a capite. Raptoq; cerebro: euulso. erepto. Veneno: idest pharmaco more græco dixit. nam malum uenenum: & bonũ uenenũ dicimus: omnis enim medicina particeps est ueneni. significat autem unguentum balsami: aut certe huiusmodi liquoris qui plurimũ ualet ad seruanda cadauera. Vltima lageæ stirpis: adhuc inuehit̃ poeta in ptolemæum: quomodo inquit tantum scelus in animũ tuum cadere potuit: ut patiaris indigniores ac sordidiores honore sepulturæ: donari: & pom. cadauer in fluctibus maris ultro citroq; iactari? Vltima: bene ultima. nam paulo post superueniente Cæ. peribis. Lageæ: lagus enim primus rex ægyptiorum fuit. Sceptris sororis: nã interempto ptolemæo adolescentulo in regnum Cæsar constituit sororem cleopatram: atq; ei in regni partem reliquũ fratrẽ addidit admodũ iuuenẽ. Incestæ: cõmiscuit enim se Cæ. regina meretrix ex q̃ natus ẽ cæsarion: quem postea iussit interfici Augustus Cæ. Macedon. i. Alexander macedo. In sacrato antro. s. Alexãdriæ: nã in Alexãdria quam Alexander condiderat sepulcrũ eius constructũ fuerat: ubi tũc ẽt ipsius cineres seruãbant̃.

In antro: ideſt mole ſepulchri. In monte: ideſt pyramide quæ inſtar montis erat. ſicut apud Herodotum legitur: reges ægypti magnis impenſis ſepulchra ſibi extruebant: adeo ut legamus trecenta talenta in pyramide regis Soſis fuiſſe conſumpta in cibo ceparum & alii ut alerentur operarii: quibus pyramis conſtruebatur: ex quo intelligi poteſt quanta fuerit magnificentia illius ſepulchri: De profuſa pyramidum magnificentia cætera legito apud Herodotum. Plinium. Strabonem. Seriem: ordinem regum. Pudendam: quia erãt deſides & uiles. Pyramides: fuerunt ſepulchra ægyptiorum regum ex quadratis lapidibus mirifice conſtructa τοπυρ. ſignificat ignem: eo quod ignis figuram imitantur. nam flamma ignis ſemper a lato gracileſcit in acutum: qua forma fuerunt pyramides. Mauſolea: ideſt ſepulchra ſimillima monumento mauſoli: nam Mauſolus rex Cariæ uxorem habuit Artemiſiam cui uir adeo dilectus fuit: ut poſt mortem eius quo perpetuo uiri memoria ſeruaretur: inter cætera ſepulchrum ſtruxerit: cuius ædificium tantæ magnificentiæ fuit: Vt ex ſeptem mirabilibus mundi unũ connumeretur: & ide ſepulchra magnifica Mauſolea ſunt appellata. Mauſolus (ut refert Strabo) filius fuit Hecatomni cariæ regis qui tres habuit filios Idryeum: Pyxodarum: & Mauſolum: filias duas equibus Artemiſia grandior: Mauſolo ex fratribus grandiori nupſit. Idryeo altera ſoror data eſt nomine dara. mauſolus itaq; regnauit: quo mortuo uxor ĩperiũ habuit: q̄ (ut diximus) illi ſepulchrũ cõſtruxit: artẽiſia tabe conſumpta: ꝓpter luctũ quẽ e uiro ſuſceperat: Idryeus imperauit: atq; huic etiã ex morbo aſſumpto uxor ſucceſſit: at Pyxodarus qui reliquus erat ex filiis Hecatomni hãc eiecit. De mauſoleo quãuis hiſtoria ſit apud Geliũ & Pliniũ & cæteros notiſſima: Solus tamen Victruuius de architectura maxiæ uir auctoritatis & fidei: Mauſolũ ipſum regẽ dum adhuc uiueret ſibi ipſi id monumẽtũ ꝓbat conſtituiſſe. Indigna: quibus reges indigni fuerant. Adeo ne moleſta: ſi caput ſeruandum eſſe iuſſiſti: cur non totum Pompeii corpus ſeruabas: ut ipſum Cæſari oſtẽderes? Hac fide: ac ſi dicat perfidia irõice dixit. ut mutabilitatẽ fortunæ oſtendat. Pertulit: ideſt perduxit: quia cum ad hũc uſq; diẽ ſemꝑ in proſperitate uixiſſet pom. tamẽ tetro ac ſordido fine uitã ſuã clauſit. Hac morte: tã ſordida. Summo culmine: nam romanorum primus fuerat. hæc autẽ deteſtatur Luca. ut oſtendat fortunæ confidendum non eſſe. Cladeſque omnes: quas inferre potuerat diuerſis temporibus pompeio eas ſeruauit: ut in unum diem omnes conferret. Immunes: expertes. Pompeiuſque fuit: dicit nihil medium fuiſſe in pompeio fuere omnia ſiue læta ſiue triſtia. ſatis eſt aliquando lætis. aliquando triſtibus fruamur: q̄ diuturna ſemper & ſecunda frui: & in extremum poſtea fortunam aduerſam experiri: quod pompeio contigit. Felix: ſine ullius miſeriæ parte. Dilata: ſcilicet uſque ad ſenectutem. Nũc: ſcilicet cadauer eius qui tam longa fortuna uſus fuerat. Hauſto per uulnera fluctu: quia tergo & pectore tranſfixum fuerat cadauer pompeii unde etiã maris aquam hauriebat. Nulla que manente figura. id quod ſolet aliis notitiam auferre: Pompeio notitiam dedit. nam hoc ipſum quod erat obtruncatum caput notitiam faciebat: pompeii eſſe cadauer: quia paulo ante conſtabat obtruncatum fuiſſe pompeium. Nota: ſignum. Ante tamen pharias: quamuis aliquandiu fluctibus maris huc & illuc impulſum fuerit pompeii cadauer: tamen fortuna uoluit antequã Cæ. in ægyptum ueniret: ut ſepeliretur: tametſi humili ſepulchro. Melior. ac ſi dicat Cæſar ſi corpus illius inhumatum inueniſſet: non dubium eſt: quin ſicut de capite ita & de reliquo corpore feciſſet. nam poſtquã pompeii caput oblatum ſibi uidit dolore perculſus: lachrymas non tenuit: & illud omnibus undique odoribus collectis honorifice ſepeliri iuſſit. Elatebris pauidus: deſcribit quomodo Codrus: qui pompeii miles olim & quæſtor fuerat corpus in undis quæſierat: & repertum ſepulchro clam mandauit de Codro nullam mentionem facit Appianus. dicit enim caput pompeii abſciſſum: Cæſari magno pro munere ſeruatum fuiſſe. reliquum corporis in littore ſepultum a quodam: tumulo inſigis addito: cui ab alio ĩſcriptum fuit. Templi pondus erat: modica qui clauditur urna. procedente tempore cum tumulus ſub harena eſſet obrutus: ſtatuæ etiam quæ pompeio a neceſſariis eius circa Caſium ex ære erectæ ſteterant in templi aditu iam uetuſtate exeſæ ſeruarentur: ab Adriano imperatore ſumma diligentia perquiſitæ & inuentæ ſunt: cum ad partes illas acceſſiſſet. tumulus quoque mandato eius perpurgatus: ſtatuæ erectæ: ſicut denuo ab omnibus dignoſci poſſet: pompeium a Philippo liberto fragmentis ſcaphæ concrematum fuiſſe ponit Plutarchus.

Cum tibi ſacrato macedon ſeruetur in antro:
Et regum cineres extructo ĩ monte quieſcant.
Cũ ptolemæorum manes: ſeriemq; pudẽdã
Pyramides claudant: indignaq; mauſolea:
Littora pompeiũ feriunt? truncuſq; uadoſis
Huc illuc iactatur aquis? adeo ne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſeruare cadauer?
Hac fortuna fide magni tam proſpera fata
Pertulit: hac illum ſummo de culmine rerum
Morte petit: cladeſq; omnes exegit in uno
Sæua die: qbus immunes tot præſtitit annos.
Pompeiuſq; fuit: qui nunquã mixta uideret
Læta malis: felix nullo turbante deorum:
Et nullo parcente miſer: ſemel impulit illum
Dilata fortuna manu: pulſatur harenis:
Capitur ĩ ſcopulis: hauſtro ꝑ uulnera fluctu.
Ludibirum pelagi: nullaq; manente figura:
Vna nota eſt magno capitis iactura reuulſi.
Ante tamen pharias uictor q̄ tangat harenas
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo: uel ne meliore ſepulchro.
Elatebris pauidꝰ decurrit ad æquora codrus

Q uæstor ab icario cinyrææ littore cypri.
Infaustus magni fuerat comes:ille p umbras
Ausus ferre gradum:uictum pietate timorē
Compulit ut mediis quæsitum corpusī undis
Duceret ad terrā:traheretq; ad littora magnū
Lucis mœsta parum p densas cynthia nubes
Præbebat:cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur:tenet ille ducē cōplexibus arctis
Eripiente mari:tunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus:pelagoq; iuuante cadauer
Impellit:postquam sicco iam littore sedit:
Incubuit magno:lachrymasq; effudit ī omne
Vulnus:& ad superos obscuraq; sydera fat.
Nō pretiosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus:non pinguis ad astra
Vt ferat e membris coos fumus odores.
Vt romana suum gestant pia colla parentē:
Præferat ut ueteres feralis pōpa triumphos:
Vt resonent tristi cantu fora:totus ut ignes
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.
Da uilem magno plæbæi funeris arcam:
Q uæ laceri corpus siccos effundat in ignes.
Robora nō desint misero:nec sordidus ustor.
Sit satis o superi quod non cornelia fuso
Crine iacet:subiciq; facem complexa maritū
Imperat: extremo sed abest a funere busti
Infelix coniunx:nec adhuc a littore longe est.
Sic fatus:paruosq iuuenis procul aspicit ignes:
Corpus uile suis nullo custode cremantes.
Inde rapit flāmas:semiustaq; robora mēbris
Subducens:quæcunq; es ait neglecta:nec ulli

Cinyrææ cypri:epitheton est longe repetitum nam Pygmalion Cilicis filius fuit. qui Cilicum pœnicumq; manu collecta:imperium transtulit in Cyprum & pulsis ueteribus incolis:insulam omnem occupauit:hic ex uxore quam ex ebore fecerat:fuit enim peritissimus sculptor:beneficio ueneris uiuificata:sicut in fabulis est apud Ouidium:genuit filium paphum a quo natus est cinyras inde cinyreus idest cyprius. Ab icario littore:a littore maris icarii de quo ante dictum est:Ipse per icariæ scopulos. Victum pietate timorem: pietas in Pompeium: & timor Ptolemæi inter se pugnabant tandem pietas timorem uicit: & ita per noctem profectus cadauer Pompeii inuentum sepeliuit. Lucis parum:nunc dicit exiguum lumen præbuisse lunam: ut uix corpus discernere potuerit:sed tamen quia repercussione lunæ unda lucebat: & corpus discolor erat a candore maris:corpus Pompeii cepit: & ad ripas subduxit. Cynthia:luna a cynthio mōte deli ubi colitur dicta est:unde etiam cynthius Apollo. Mœsta:quasi cæde Pompeii:ipsa quoq; sydera mœrorē significabant. Tenet ille:postquam semel corpus cognouit compræhensum illud complectebatur. Eripiente mari:quia dum corpus teneret uis inundationum propemodum rapiebat. Pelago iuuante:quia fluctus maris nunquam desistit: semper littora impellit & cum impullerit redit. Nunc ergo dicit dum fluctus maris rediret:quasi corpus e manibus & cōplexu rapiebat:expectabat igitur ut fluctus rediret ī littore cuius impetu corpus exciperet. Impellit: scilicet ad littora. Pelago:idest fluctu maris. Sedit:scilicet corpus. Incubuit magno:superiniecit se cadaueri Pompeii lachrymans. Obscuraq; sydera: idest ad sydera obscurum lumen reddentia.quia uidelicet nubibus oppositum erat cælum:& his uerbis utitur ab ipsa fortuna petens:ne uel uile sepulchrum Pompeio inuideat. Non prætiosa:non petit inquit:o fortuna pompeius pro dignitate sua sepulchrum. Cumulato ture:scilicet rogis & cadaueri sicut mos erat antiquissimus. Virgilius. Congesta cremantur turea dona. Non pinguis:idest ex pinguibus aromatibus sic enim solebant cuiuslibet cineris aromatum super inducere cadaueri:cum rogo superimpositum cremaretur. Pia colla:sic enim consueuerant: quod & nunc tenetur ut pars īgenti subiere feretro triste ministerium. Præferat:& non petit:ut pompa funeris præcedat in qua sit quædam imago triumphi: id ēt antiquitus faciebant:quod nunc quoque seruatur.
Tristi cantu:nenia carmen erat:quod laudandi gratia ī funere cātabatur ad tibiam: quod ex uerbo græco ducitur. νεατον enim græce significat ultimum quia cantabatur in fine uitæ. Alii dicunt neniam esse uocem querimoniæ flentium.uidelicet a ne.ne. Sūt qui dicant ueniam extremum carmē significare. ab extrema intestini parte. Nam νεατον græce significat extremum. Alii referunt ad extremitatē chordarum quæ ultima est in cythara νεατη dicitur chorda acuti soni q ultimum sit cantationis carmen de hac uenia loquitur hoc loco Lucanus. Mœrens exercitus:pompam militarem significat.ter enim circuire solebant equites rogum cui superiniectum erat ducis cadauer. Virgilius. & ipse describit. Ter circum accensos cincti fulgentibus armis decurrere rogos:ter mœstum funeris ignem lustrauere in equis. Proiectis armis:depositis insignibus. Da uilem magno:his omnibus omississis quæ fieri solent in funere magnorum ducum satis est Pompeio: ut uel uile sepulpulchrum ei concedas. Robora:idest ligna quibus rogus cadaueri construitur. Vstor:sordidus cremator non desit. Non cornelia:quia propinquiores solebant subicere facem uel uxor uiro.uel filius patri. Sit satis.i.sufficiat ad iram uestram:si fortunæ succensetis Pompeii: uel nimium inuidetis. Imperat.bene:quia ipsa præ dolore nō potuisset subicere facē. Abest:nā arrepta erat nauis q̄ uehebat Cornelia cū Pōpeii comitibus. Sic fa.hæc ubi dixit Codrus uidit īgētē rogū:haud procul inde ubi cuiusdam cadauer crematū fuerat:accessit ergo & ignē cōstituit petēs ueniā a mā:bus eius cuiusq; rogo crematus est. Vile:idest cuisdā plæbæi. Suis:quia sui dereliquerāt illud. Inde:ex illo rogo. Subducēs.s.a corpe.

Vmbra:o anima. Neglecta:quæ nullo custode combureris. Nec ulli cara:quia si cara esses:tui te custodirent usque ad ultimum bustum. Iam compositum : quia rogo superimpositum comburebatur. Manus hospita:idest mei hospitis externi. Si quid sensus post fata:respexit ad opinionem epicureorum falsam ac stolidam:ꝙ anima simul cum corpore extingueretur.Scio inquit si post mortem sensus aliquis superest: ꝙ tu quoq; uolens ac libens mihi concedes:ut ignem de tuo rogo suscipiam. Rogo:scilicet Pompeii. Teq; pudet.& non sine pudore hoc uides ut corpus tuum crematur:Pompeius uero inhumatus reliquatur. Plenusquæ sinus:idest habens sinus plenos: tanta cupiditate comburendi ferebatur. Fluctu relatus: quia dum inundaret mare pene a littore in maria retulerat corpus. Procul:idest ante oculos. Nam utrunq; significat:& porro ab oculis & præ oculis. Premunt nobile corpus:pro a nobili corpore nulla robora ꝑmuntur.Hypallage est:significat autem non altum & sublimen rogum structum:sicut pro qualitate fortunæ rogus strui solebat. Nulla strue:quod obscurius dixerunt poetæ:in sequentibus declarant. Est ergo epexegesis idest expositio επι supra εξηγησισ expositio. Ille sedēs iuxta:codrus postquam rogo fragmentis nauis constructo Pompei cadauer superimposuit:ueniam ab eo petiit:si non pro ipsius dignitate sepulchrum pararet. O maxime ductor: nam Pōpeius sicut in historia legimus fama sui nominis totum orbem impleuerat:cum maxime reges atq; nationes bello subegisset. Vna:idest sola. Si tibi iactatu.i.si maluisses fluctibus maris dilacerari ḡ ī hoc humili sepulchro sepeliri iusta causa est cur mihi ignoscas:cum hoc animo fecerim ne corpus tuum esca fieret alitibus piscibus: & feris. Tristior:idest tibi molestius est tale sepulchrum consequi:ḡ nullum. Officiis meis.hoc est ne consyderes uile meum officiū: sed officii religionem & pietatem:quæ me induxit: hoc facerem. Fati:dispositionis diuinæ:quia usque adeo fata tibi aduersa fuerunt:ut periculum sit: ne si hoc uile sepulchrum non consequaris lacereris omnino a feris & a litibus:ideo non est nefas putandum ꝙ ego te hoc uili sepulchro condiderim. Audeat.s. aliquid contra corpus tuum. Quātum potes: ḡ celerrime fieri potest benignus & libēs cremeris. Exiguam:humilem. Romana manu:manu romani ciuis. Recursus:in hesperiam.idest si dii concesserint: ut in italiam redeam non patiar te hic iacere. :Hac i se.tam humili sepultura. Cornelia accipiet: & accipiendo nostro utetur ministerio. In urnam : scilicet maiorum tuorum. Interea:idest dum tempus illud aduenerit:ut in sepulturam digniorem trāsferri possis. Signemus saxo:ut dignosci possit: ubi nam reliquiæ tui corporis iaceant. Vt nota : idest notatio & signum. Plenos:idest perfectos tuos honores:nam mortis honorem sepulchrum appellat. Referat caput: ut totum corpus in uno sepulchro condatur.

Excitat:incēdit. Inualidas:infirmas flammas. Admoto fomite : fomitem appellat materiam aridā ḡ fouetur ignis. Capitur:scilicet corpus Pompeii. Distillat.liquesit. Tabe:idest adipe corporis ignis accēdebatur. Sed iam pcusserat astra:iam illuserat cum sibi metuens Codrus inchoatum sepulchrum reliquit postea pietate coactus est redire etiam cum discrimine salutis suæ. Dies præmissa auroræ:idest ante auroram. Percusserat astra: quia superueniente die astra offuscantur. Ordine rupto:interrupto rogo inchoato. Demens isto pro crimine pœnam:repræhendit illum Lucanus dicens illum nequicquam timuisse:nam nec ipse quidem Cæsar adeo crudelis est:ut sepultura pompeium prohibere uelit. Crimine:sicut tu existimas. Fama loquax:diuulgans:non adeo est culpa quod officiū tuū fecit: ut tui nominis fama ꝑpetuo dur-

Cara tuo:sed pompeio felicior umbra:
Q đ iā cōpositū uiolat manus hospita bustū
Da ueniam:siquis sensus post fata relictū est.
Cedis & ipsa rogo:paterisq; hæc dāna sepul/
Teque pudet spsispomcii manibus uri.-chri:
Sic fatus plenusque sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncū:qui fluctu pene relatus
Littore pendebat : summas dimouit harenas.
Et colecta procul leceræ fragmenta carinæ.
Exigua trepidus posuit scrobe:nobile corpus
Robora nulla premunt:nulla strue mēbra recūbūt.
Admotus magnū:nō subditus accipit ignis.
Ille sedens iuxta flammas:o maxime dixit
Ductor:& hesperii maiestas nominis una:
Si tibi iactatu pelagi:si funere nullo
Tristior iste rogus:manes:animāq; potentē
Officiis auerte meis:iniuria fati
Hoc fas esse iubet:ne pōti bellua quicquam:
Ne fera:ne uolucres:ne sæui cæsaris ira
Audeat:exiguā:ḡtum potes accipe flāmam:
Romana succense manu:fortuna recursus
Si det i hesperiam:non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres:sed te cornelia magne
Accipiet:nostraq; manu transfundet i urnā.
Interea paruo signemus littora saxo:
Vt nota sit busti:si quis placare peremptum
Forte uolet:plenos & reddeř mortis honores:
Inueniat trunci cineres:& norit harenas:
Ad quas magne tuū řferat caput:hæc ubi fa-
Excitat inualidas admoto fomite flāmas.-tus
Carpitur:& lentum magnus distilat in ignē
Tabe fouens bustū:sed iam percusserat astra
Auroræ præmissa dies:ille ordine rupto
Funeris attonitus:latebras in littore quærit.
Q uā metuis demens isto ꝑ crimine pœnā?
Q uo te fama loquax omnes accepit i ānos?

Condita laudabit:ne timeas inquit ipse etiam Cæsar quamuis impius sit:laudabit hoc officiũ tuũ. Imõ: nec metuas ueniã tibi datũ iri. Fassusq;.i.fatere te fecisse sepulchꝶ:& hoc amplius agas caput ẽt posce qđ habiturus es:ut reliquo corpori cõiungas. Cogit pietas:ut officiũ ípleat inchoatũ. Plena:qa nõ bene usta erant ossa. Cõgesta i unũ.i.oia simul cõposita. Tũc ne leuis:& ne forte aura effoderet ossa:nõ profundius demissa:saxo p̃ssit. Nautaq;:& ne forte nauta illic sepulto saxo religaret nauẽ:& fune forte trahẽti saxũ remoueret íscribit saxo epithaphiũ ut dignosci posset ibi cõditas magni reliqas. Semiusto stipite:carbone litteras fecit epitaphii. Placet hoc fortu.ita uoluisti o fortuna:ut hoc sepulchꝶ Põpeii fieret? Quo condi.Cæ.maluit Põ.tã uile sepulchꝶ cõseq:q̃ oio ihumatum iacere.

Condita laudabit magni socer impius ossa.
Imodo securus ueniæ:fassusque sepulchrum
Posce caput:cogit pietas imponere finem
Officio.semiusta rapit:resolutaque nondum
Ossa satis neruis:& inustis plena medullis
Aequorea restinxit aqua:congestaq; í unum
Parua clausit humo:tũc ne leuis aura ĩtectos
Auferret cineres:saxo compressit harenam:
Nautaque ne bustũ religato fune moueret:
Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen.
Hic situs ẽ magnus:placet hoc fortuna sepul/
Dicere pompeii.quo condi maluit illũ / chrꝶ
Quam terra caruisse socer? temeraria dextra
Cur obicis magno tumulũ? manesq; uagãtes
Includis? situs est:qua terra extrema refuso
Pendet in oceano:romanum nomen & omne
Imperiũ magno tumuli ẽ modus:obrue saxa
Crimine plena deum.si tota est herculis œte:
Et iuga tota uacant bromio nysæia:quare
Vnus in ægypto ẽ magno lapis? omnia lagi
Rura tenere potest:si nullo cespite nomen
Hæserit:erremus populi:cinerumq; tuorum
Magne metu nisi nullas calcemus harenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum:
Adde actus tantos:monumentaq; maxia reꝶ
Adde trucés lepidi motus: alpinaque bella:
Armaque sertori reuocato consule uicta:

Cõdi:sepeliri. Terra:sepulchro. Temeraria dex.hic Luca.Codrũ q̃si rep̃hendit q; dicat ibi nomẽ eius cõpræhendi:q; fama ipsius & gloria totũ orbẽ terraꝶ impleuerat. Obiicis tumulũ.i.cur põpeiũ tumuli breuitate coerces. Manesq; uagantes:q; ibi una cum corpore nomẽ eius sepultum sit:an nescis ipsum toto orbe terrarum cognitum ac celeberrimum esse.

Vagantes:idest totum orbem peterrantes. Situs est:non est hoc tanto tumulo situs magnus : sicut tu dicis:sed est positus ea parte qua sol oritur & occidit hoc est in omnes partes terrarum. Terra extrema: usque ad extremos terraꝶ fines p̃uenit pompei nomen & fama. Refuso pendet oceano : mare oceanũ totum terrarum orbẽ ambit & terra dicitur ibi pendere q; in centrum descendit:nec in aliquam partem declinare potest:natura.n.ẽ corporis cuiusq; grauioris:ut í centrũ descendat:quasi in locũ suũ terra ergo cũ grauior sit oĩbus elemẽtis suo põdere libratur in medio totius orbis:& primo quidẽ aqua deinde aere postea uero superiori elemento sustinetur : ut in nullã ptẽ inclinare possit : ideo suo pondere librata sustinetur. Refuso:respexit ad naturã q; fluit & refluit. Magno tumuli:si uis mẽsuram & modum sepulchri scire pompeii o Codre:scito late patere nec breuius esse q̃ quo fama populi Romani peruenit.

Obrue:submerge fluctibus maris. Saxa: qbus coerceri pompeium dixisti:nã id etiam supius íuidiosum est ut dicatur Pompeium tã breui tumulo coerceri:nõ.n.sine deoꝶ íuidia hoc fieri aut dici potest.

Si tota ẽ:a mĩori ad maius arguit:dicit.n.si alii quorum uirtus inferior fuit.magna& ampla monumẽta consecuti sunt:quid non pompeius:& ipse consequi debet? non enim inferior hercule dicendus ẽ:nõ regibus ægyptiis:q magnas moles pyramidũ pro sepulchro habuerunt. Tota œte:mõs thessaliæ ubi cõbustus est Hercules a philoctete cui arcum & sagittas dono dedit. Nysæia:nisa uicus est in helicone:& ciuitas in arabia in qua nutritus fuit bacchus:de cuius nomine ipse nysam in india condidit. Bromio: libero patri:multa nomina habet bacchus:quorum unum est Bromius. Rura tenere potest:dignitate enim sua meruit occupare:omnia quæ tenuit lagus primus rex ægypti. Erremus:proerrabimus. Nullo cespite:melius fuerat o Codre: ut nomen pompeii nusquam scriberetur:quia uniuersam ægyptum pro sepulchro haberemus: nec í ægypto ullũ locum calcare auderemus:ne piaculũ committeretur. Calcemus:ne forte calcemus cineres pompeii. Quod si tam sacro:Sed si placet o Codre nomen pompeii inscribere saxo:plenũ facito epitaphiũ & ibi res eius gestas inscribe: & ita breuiter perstringit gesta pompeii. Actus:res gestas. Si dignaris: idest dignum facis. Monumẽtaq; maxima:idest maximarum rerum historias. Adde truces lepidi motus: hic lepidus acta syllæ rescindere tẽtauit:quem auspiciis Pompei.Q.Catulus bis ab alpibus & Italia pepulit: hic in Sardiniã quo confugerat bellum mouit:inde pulsus paulopost periit. Truces motus:qui audebat acta syllæ rescindere quibus rescisis bellum ciuile renouaretur. Alpina:unde pulsus fuerat. Armaq; sertorii:Nã Sertorius populi Romani hostis iudicatus hispaniam occupauit:& magno exercitu comparato bellum aduersus populum romanum gessit:in quo sæpe uictor euasit:tandem cum a Metello propemodum uinceretur factione Pompeii lata est lex:ut successor mitteretur Metello:& ipse pompeius electus est:contra Sertorium qui deinde per proditionem Sertorium oppressit:nam perpenna cum suis ipsum inter epulas trucidarunt. Reuocato consule:idest Metello in cuius administratione ea omnis prouincia posita fuerat.

Et currus:triumphauit enim simul de Africa:de Hispania:occisis hic Domitio:illic.Cn.Carbōe:ante ætatem:quod non licebat:tamen ipse obtinuit.& cum resisteret sylla ne contra leges triumpharet:quamquā auspiciis ipsius res bene gesisset.Tunc Pompeius triumphabo inquit:& Sylla quomodo ne tu cum adhuc puer sis audes dicere triumphabo contra leges populi ro.Contra uoluntatem meam:quia inquit Pō.tues tāquam sol occidens:ego uero sum tanq̄ oriens:quo audito Sylla animi magnitudinem admiratus magno clamore dixit sæpius:triumphet.triumphet:& ita triumphauit. Comercia tuta gentibus:idest debellatis piratis quia tunc demū comercia tuta esse cœperūt postq̄ piratæ debellati sunt: q uniuersū mare reddiderant infestū adeo ut portum romanorum occupauerit:& ibi p̄torem cum lictoribus in ipso portu hostiæ ciuitatis uicerint. Gentesque uagas:Hiberes:Albanos:Hyrcanos:Colchos:Armenios.Cilices:& cæteros populos montis caucasi.idest quod ait barbariem & gentes uagas. In euro borreaq;:idest in oriente: usq; ad septētrionē qa ab occidente usque ad septentrionem ptingit caucasus: cuius plures accolas domuit lege Pli.& Plutar. Dic semper ab ar.c.r.t.adde hoc qd ēt est maximus Pom.splendor: q̄ uidelicet nunquam tanto imperio usus est:nunquam tantam ex hostibus uictoriam consecutus qui statim finito imperio & debellatis hostibus & depositis insignibus ipsi: simul etiā animum ciuica conditiōe minorē deponeret:nunquā Pōpeius uoluit ciuica conditione maior uideri cæteri uero postq ad principatū ciuitatis euaserant:maiores cæteris haberi uoluerunt: & tyrannidem appetebant. Ab armis.i.a bellis debellatis hostibus. Ciuilem togam.i.semper te ad ciuilē conditionē.ut æquo iure cū cæteris uiueret cōtulisse. Ter curribus actis:tribus triūphis:uno de Sicilia simul& aphrica.& altero de piratis.tertio de mithridate: nā potuit triumphare de africa:semel de sicilia:semel de piratis:de sertorio:de mithridate:de tigrane: tamen donauit hos oēs triūphos patriæ & satis habuit ter triumphasse. Surgit ergo.s.Pō. Miserabile: sordidū & hūile. Titulis.nullis laudibus. Fastoꝝ:pro magistratibus posuit:libri.n.sūt i qbus cōsulū & alioꝝ magistratuū noīa iscribebāt. Tāto.s.r.qa Pō.cōsul sæpius fuerat:sæpe ēt iperator cū exercitu missus aduersus hostes:& nomē eius quotiēs iperiū gesserat: totiēs fastis iscriptū erat. Solitū re.s.Pō.nomē qd i ordine tēploꝝ iscribi cōsueuit:& i arcubus:quoꝝ adhuc nōnulli i urbe romana spectātur:nūc legit i imo littore:ad cōmiserationē mouēdā hoc scribit Luca. Culmina deorum:in capitolio. Arcus:sic eni arcus ædificabant ro.cum uictoriam ex hostibus retulissent: ut in modum arcus ædificio structo ibi res oēs gestas pingerent:aut fingerent:adhuc arcus & statua Pompeii romæ spectatur i quo ēt sūt cādelabra q̄ de tēplo salomonis rapuit. Depræssum:calchatū. Quod nō legat: cum antea legeretur a suspiciētibus culmē tēpli:nec legi posset nisi astātibus:necesse nunc ē ut qui uelit legere nomen P. i littore curuetur. Rectus:sed icuruus propter humilitatem tumuli. Quod nisi mōstratum.& si forte ro. hac transirent:nisi monstraretur Pō.nomē nō agnoscēt. Noxia tel.apostrophat nūc ad ægyptū & iuchit in eā dicēs.Vere carminibus sibyllinis cauebat ne miles ro.ægyptū tāgeret:& nō sine rōne cauerat sibylla ne romanus miles in ægyptum ueniret:hoc oraculū religiosi obiciebāt Romæ his q Ptolemæū cū exercitu in regnū restituere uolebant·& creditū est illud impletū cum Crassus in assiria q̄ adiacet ægypto cū oi exercitu deletus est·nunc refert ad cædem Pom.oraculum Sibyllæ Lucanus. Ciuili fato:propter ciuilem fatum. Haud immerito:non sine ratione. Vatis:cumanæ Sibyllæ cumeæ quæ fata romana descripserat libris:ad quorum custodiam quindecim uiri asseruabantur. Pelusia:pelusium unum ex hostiis nili. Ripasq; æstate tumentes:ripas nili qui quotannis crescebat & ægyptum inundans fertilem reddebat: & nunc quoq; illud idē facit. Prece:pro iprecer. Vertat aquas:iprecabor inquit ut nilus i fontē suū reddat:nec post hac nilus inundet:ut sterilitate habitare ibi nemo possit. Aethiopum.sicut apud æthiopas ardore solis terra in puluerem resoluitur:sic tu quoq; soluaris. Nos in templa tuam:non similes fuerunt Romani tibi o ægypte:nam nos deos tuos accepimus:& his tēpla condiuimus:tu uero manes nostri Pompeii insepultos iacere pateris. Isim: Ionem inachi filiam quæ mutata est in uaccam:caudæ cuius iuno oestrum subiecit:quo illa agitata totū orbem terrarum peragrauit:tandem peruenit in ægyptum & cum in ripa constitisset nili forte suspitiens uisa ē supplicare ioui:ut sui tandem misereretur: & se in pristinam formam restitueret. qua restituta admirantibus ægyptiis eam pro dea nili coluerunt & isim uocarūt cuius uir fuit Osiris. Tuam: quæ apud te colitur.

Et currus quos egit eques:comertia tuta
Gētibꝰ:& pauidos cilicas maris:addē subactā
Barbariem:gentesq; uagas:& quicqd in euro
Regnorum:boreaq; iacet:dic semp ab armis
Ciuilem repetisse togam:ter curribus actis
Contentum:multos patriæ donasse triūphos.
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile
Non ullis plenū titulis:nō ordine tāto bustū
Fastorum:solitumq; legi super alta deorum
Culmia:& extructos spoliis hostilibus arcus:
Haud procul est ima pompeii nomē harena
Depressū tumulo qd nō legat aduena rectus.
Qd nisi mōstratū romanus trāseat hospes
Noxia ciuili tellus ægyptia fato:
Haud eqdem immerito cumanæ carmīe uatis
Cautum ne nili pelusia tangeret ora
Hesperius miles:ripasque æstate tumentes.
Quid tibi sæua precer p tāto carmīe tellus?
Vertat aquas nilus quo nascitur orbe retentus.
Et steriles egeant hybernis imbribus agri.
Totaq; in æthiopum putres soluaris harenas.
Nos in templa tuam romana recepimus isim.

Semideosq; canes: Mercurium quem Anubim uocant. Virgil. Omnigenumq; deum monstra & latrator anubis: nam colitur apud ægyptios i forma canis & lingua ægyptia anubis canis dicitur. canū (ut inquit Strabo) ciuitas est in qua Anubis colitur: & honor & sacer quidā cibus canibus est constitutus: quædā.n. aialia sūt quæ uniuersi ægyptii colūt quēadmodū ex terrestribus tria: Bouē: Canē: felē: Ex uolatilibus. Accipitrē atq; Ibim. Ex aquatilibus duo lepidotū piscem: & oxytynchum: sunt alia q̄ quisq; seorsum colit. Et sistra iubentia luctus. Sistrum ē instrumētū ad similitudinē tubæ: cuius cantu ægyptii congregati imitabanť plāgores isidis: nā Osiris uir fuit isidis a Tiphōe fratre laceratus

Semideosque canes: & sistra iubentia luctus:
Et quem tu plangens hominē testaris osirim.
Tu nostros ægypte tenes in puluere manes?
Tu quoq; cū sæuo dederis iā templa tyranno
Nondum pompeii cineres o roma petisti.
Exul adhuc iacet ūbra ducis: si sæcula prisca
Victoris timuere minas: nunc excipe saltem
Ossa tui magni: si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent: quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse uerebit urnā?
Imperet hoc nobis utinam scelus: & uelit uti
Nostra roma sinu. satis o nimiūque beatus:
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniæ: si tale ducis: uiolare sepulchrum.
Forsitan aut sulco sterili compescere finem
A superis: aut roma uolet feralibus austris
Ignibus aut nimiis: aut terræ tecta mouenti:
Consilio iussuque deum transibis in urbem
Magne tuā: sūmusq; feret tua busta sacerdos.
Nam quis ad exustam cancro torrente syēnē
Ibit? & imbrifera siccas sub plæiade thebas
Spectator nili: quis rubri stagna profundi:
Aut arabum portus mercis mutator eoæ
Magne petet: quē nō tumuli uenerabile saxū
Et cinis in summis forsan turbatus harenis
Auertet? manesque tuos placare iuuabit?

quē diu cū lachrymis & plāgore q̄siuit: de quo multa sunt apud Diodo. Tu tenes nostros manes: idest principiū nostrorū umbras. Tu quoq; cū sæuo: nūc ipsam quoq; romā rephendit: q̧ ad sua usq; tēpora i ægyptio puluere ossa Pōpeii iacere pmisisset: q̧ si excusationē meruerint supioris tēporis q̧ Cæsarē metuebant: nunc certe nihil habēt quo se excusare possint. Sæuo tyranno. s. Cæsari quē in deorū numerū trāstulere Romani: quod etiā Virgi. ostēdit Ecce dionei processit Cæsaris astrū: Nā stellā q̄ p aliquot dies continuos apparuit Cæ. eē aīam i cælū recepti: ut ait Sueto. dixerūt: & hac de cā simulachro eius i uertice addebať stella: auctore Pli. Exul: extra solū patriæ suæ. Prisca sæ. s. qbus Cæ. oīa tenebat. Nūc excipe: scilicet romā cineres Pompeii trāsferendo. Si nōdū sub. i. si nōdū fluctus maris ossa Pō. abstulit. Sedēt: pmanēt ubi posita fuerāt. Quis busta. i. nec ē q̧ dubitet quisquam id laturā moleste umbrā Pompeii: q̄ si sepulchrū ipsius uiolaret: nō. n. hoc erit uiolare sepulchrū: sed sacrificare: ut ex tā sordido & uili loco: i sedē suā & patriā reducatur. Sacris: sacrificiis. Dignā ur. aiam Pōpeii: quæ digna est. ut ipsi sacra deorū more romano exhibeantur. Imperet hoc no. si alii hoc uerentur: ut id mihi munus demandetur existimabo enim me animæ pompeii rem gratam facere.

Nostro sinu: quia gremio ipso cineres & ossa pompeii Romam transferam. Satis o: optantis est. Violare: non erit uiolare: sed honorare. Forsitā aut sulco: Fortasse roma tunc restituet cineres tuos: ut inde transferatur honorificentius cum urbem romam inuaserit pestilentia: aut certe terremotus concusserit: & accepta responsa huiusmodi erunt: ut nec pestilentia illa nec terremotus sedari possit: prius q̄ ossa in sedem & patriam transferať: sicut etiam de aliis lectū est nā Cybelles & Aesculapii simulachrum i urbem translatum: illam a pestilentia liberauit. Sulco steri. Significat famem & penuriam annonæ. Feralibus austris. i. pestiferis: nā auster cū regnat calidior: eius feruore corrumpitur aer. Ignibus nimiis. i. æstibus & siccitati agrorū. Summus sacerdos: pontifex maximus.

Nam quis ad exustam: nemo est qui hac transiturus sit ubi tua ossa manent: quin nauem iubeat eo aduerti: ut sepulchrum tuum qualecunque sit salutet & ueneretur. Synnem: Synne est ciuitas supra alexandriā quinque milibus stadiorum: solstitii die medio nullam umbram iaciens Plinius est enim subiecta cancro.

Thebas: thebæ sunt ægyptiæ & boetiæ: sed de ægyptiis thebis hic intelligit: quæ centum portas habuit & diospolis appellata. Strabo. Sub plæiade: sub qua positæ sunt thebæ ægyptiæ. Plæiades: sunt stellæ in tauro quæ ortu suo nauigationis tempus significant: ut etiam dictæ sunt πλειάδες idest a nauigo. Quis rubri stagna. idest quis nauigabit in orientem: aut meridiem: ne que enim possunt in orientem uel lybiam nauigare: nisi p mare libycum: & i littore libyci maris posita erunt ossa pompeii. Arabū: populi sunt orientis: felicis arabiæ (auctore Strabone) septētrionale latus faciunt deserta aut exigua: orientale persicus sinus: occidentale arabicus: australe mare magnum: quod extra utrunq; sinum est: idque totum mare rubrum uocatur: qđ rubrū appellať a sole cū supra uerticē ē: uel a montibus ex adustiōe rubentibus. Ctesias uero Gnidius historiæ mādauit fōtē quēdā eē: q aquā rubicunda ac minio plenā i mare emittit. Soli. ēt refert ultra pelusiacum hostium Arabiam esse ad rubrum pertinentem mare: quod Erythræum ab Erythra rege persei & andromade filio: non solum a colore appellatum Varro dicit: qui affirmat i littore maris istius fontē eē quē si oues biberit: mutent uellerum qualitatem. Auertet. s. ab his regionibus ad se nauigantes per ea loca. Cinis i summis: q̧a fortasse fluctibus maris detecta erūt ossa tua: ut etiā uideri possint. Præferre: ut digniore sepulchro te cōdat.

Casio: mons est in Arabia nobilis sepulchro Pompeii. Casio ioui: quia in casio monte Iouis est templum & Pompeii corpus: ut dicit Strabo: non procul inde magnus iugulatus fuit: & ab ægyptiis dolo interemptus. Nihil ista nocebunt: nec erit cur tibi minor habeatur honor. quod in humili loco ossa tua posita maneant: Immo hoc ipso erit uenerabilior umbra tua. Ista busta. uilia & sordida. Templis auroque: Quia si in templis auratis cineres tui conditi essent minorem honorem pro dignitate consecutus esses. Templis auroque: idest templis auratis Endiadis. Pro numine summo: idest loco summi numinis habetur quod forma sepulchri tui qui in tam uili loco posita sit & subiungit rationem. Augustius aris: p similitudinem ostēdit dignius esse sepulchrum Pompeii q̄ eorum qui sepulti sunt in capitolio: Vnde thusci sacerdotes qui dedignabantur sacrificare Ioui in templo constituto imolant uictimas in loco ubi iacet fulmen: nam thusci fuerunt religionis cultores maximi: ut Valerius docet in primo: nunc ergo dicit q̧ haruspices thusci quotiens prodigium expiare uoluerint fulminis: nā fulmen quotiens aliquid percusserit prodigiale est: i locum quem de cælo tactum esse uiderint: bidentes sacrificabant: & locum bidental appellabant: nec quisquam ausus fuisset in eo loco consistere: uenerabantur enim locum tanquam sacrum & diis consecrabant: idem continget sepulcro tuo o Pompeii: Nam quemadmodum thusci sacerdotes dedignabantur sæpe sacrificare Ioui capitolino: & imolabant bidentem ubi fulmen cecidisset. ita etiam umbris tuis sacrificia exhibebuntur a gentibus. Augustius. idest nobilius & uenerabilius: unde angustum dicimus locum uenerabilem: quasi aue gustatu sic enim augures locum uenerabilem habebant quem aues degustassent uel quasi augurio consecratum. Aris uictoris: templis cæsaris cui tēpla & aræ extructæ fuerūt. Saxum: sub quo cineres tui conditi sunt. Tarpeis deis: idest Ioui & Mineruæ qui coluntur i tarpeia rupe idest capitolio. Thura idest sacrificia. Thusco cespi. idest ara a thuscis sacerdotibus extructa: Non enim tantummodo in thuscia hoc faciebant: sed ubicunq̧ fulmen cōditum esset. Prodiderit hoc olim: q̧ ibi sepultus sis o Pompeii: quia aliquando cū assiduo maris fluctu saxum illud auferetur & nulla tui uestigia sepulchri apparebunt: id faciet ut omnes te deum esse existiment cuius sepulchrum i terris nusquam inueniatur. Olim: aliquando. Futuris posteris. Pulueris exigui: non erit inquit opus diuturno tēpore id hoc ut fluctus maris rapiat uestigia sepulchri tui. Cadet scilicet in undas. Argumenta: probamenta. Veniet ætas: in qua non creditur ibi tua ossa aliquando fuisse sepulta. Felicior: quantum ad gloriam tuam. Saxum monstrantibus. quia si forte quis dixerit hic ossa Pompeii sepulta fuerunt. non adhibebitur fides. Atque erit ægyptus: & fortasse idem continget tibi in ægypto: quod contigit Ioui in Creta. Nam in insula creta ostendebant sepulchrum quod Iouis fuisse dicebant: sed nemo credere uolebat idem & tibi continget o Pompei. Varro: in opere quod de littoralibus ē: etiam suis temporibus (ut ait Solinus) affirmat sepulchrum Iouis in Ida Cretæ uisitatum. Tam mendax: non erit mendax: sed existimabitur.

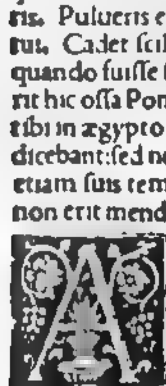
Et casio præferre ioui: nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ: templis auroque sepultus
Vilior umbra fores: nūc ē pro nomīe summo.
Hoc tumulo fortuna iacens: augustius aris
Victoris libyco pulsatur in æquore saxum.
Tarpeis qui sæpe deis sua thura negarant
Inclusum thusco uenerantur cespite fulmen.
Proderit hoc olim: q̧ non mansura futuris
Ardua marmoreo surrexit pondere moles
Pulueris exigui sparget non longa uetustas
Congeriē: bustumq̧ cadet: mortisque pibunt
Argumenta tuæ: ueniet felicior ætas:
Qua sit nulla fides saxū mōstrantibus illud.
Atq̧ erit ægyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax magni tumulo: q̄ creta tonātis.

.M. ANNEI LV. CORDV. PHARSALIAE Liber Nonus.

T non in pharia manes iacuere fauilla:
Nec cinis exiguus tā tā cōpescuit umbrā:
Prosiluit busto: semiustaq̧ mēbra reliquēs
Degeneremq̧ rogum: seqē cōuexa tonātis.

Pharsaliæ Liber nonus.

T non in pharia manes iacuere fauilla: Hic continetur primum quidem deificatio aiæ Pō. deinde Catonis deliberatio cū militibus: quos cum uniuersa classe secū tenebat: cui cū Cn. pōpeio pfectus erat. nā cū milites ad libertatē icitasset persuasit eis: ut se pararent ad regem lubam transire: ibi enim spem aliquam fore ut regis huius auxilio rēp. recuperarēt: & p quos labores q̄ ue picula iter faciēs profectus fuerit Luca. describit: primū igi[illegible] di ficationem loquitur Pom. quomodo anima eius ad comparem stellam redierit & deificata sui corporis ludibria contempserit. At: aduersatur his q̄ supradicta sunt uidelicet in angusto ac sordido sepulchro coercitos fuisse cineres Pō. Sed e diuerso aia i celestem regionem sublimis delata est. Tantam umbram: idest tātæ magnitudinis & excelētiæ. Prosiluit: pcul a busto exiluit i aeriā regionē. Semiustaq̧ mēq. nec tantum quidem lignorum: & fomenti habuit Codrus: ut plene corpus pompeii cremare posset. Degenerem: sordidum. Sequitur conuexa tonantis. reuertitur ad comparem stellam: & ad celeste domicilium. Niger aer: idest inferior qui contiguus est planetis. Connectitur: contiguus ē: uidelicet iuxta lunam.

Auſtriferis axibus:in aeream regionem:quæ eſt inter terrã & lunam:nã luna eſt inferior planetarũ omnium:ſic enim ſe habent planetæ.Saturnus:Iuppiter.Mars:Sol:Venus:Mercurius:& Luna:axes enim planetarum globos appellauit:nã ĩ uno quoq; planetarũ intelligi põt axis(ſunt.n.ſphærici)quẽ alio noĩe græci polũ appellãt. Quodq; patet iter ter.Nã luna iſerior ẽ planetarũ oĩum apud quã iſeriorem aeris regionẽ ſemidei habitant:quos græci hæroas uocãt:απο του αερος.i.ab aere qa genere & uirtutibus digni aere.i.cælo habeã/tur. Quos ignea uirtus:ſecũdũ platonicos dixit q animã dicebant eſſe ignẽ & deũ ipſum πυρ αισθητικον.i.

Q ua niger auſtriferis cõnectitur axibus aer.
Q uodque patet terras inter lunæq; meatus
Semidei manes habitant:quos ignea uirtus
Innocuos uitæ patientes ætheris imi
Fecit:& æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro poſiti:nec thure ſepulti
Perueniunt:illic poſtquam ſe lumine uero
Impleuit:ſtellaſque uagas miratur:& aſtra
Fixa polis:uidit quanta ſub nocte iaceret
Noſtra deis:riſitque ſui ludibria trunci.
Hinc ſuper æmathiæ campos:& ſigna cruẽti
Cæſaris ac ſparſas uolitauit in æquore claſſes
Et ſcelerum uindex in ſancto pectore bruti
Sedit:& inuicti poſuit ſe mente catonis.
Ille ubi pendebat caſus:dubiumq; manebat
Q uem dominum belli facerent ciuilia bella
Oderat:& magnũ:quis comes iſſet in arma:
Auſpiciis raptus patriæ ductuque ſenatus.
At poſt theſſalicas clades:iam pectore toto
Pompeianus erat:patriam tutore carente
Excepit:populi trepidantia membra refouit
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes.
Non regnum cupiẽs:nil cauſæ fecit ĩ armis

ſenſibilẽ ignẽ eſſe diffinierunt. Innocuos:q innocenter p oẽ uitæ ſuæ tẽpus uixerũt. Aetheris imi.inferioris reſpectu cæleſtis.Nã ignis æthericus eſt oibus ſupior elementis:nunc ãt dicit nõ poſſe quidẽ aiam ad ſummũætherẽ aſcendere:ſed in medio terrarũ ac lunæ ſuũ domiciliũ habere. In or.i.circulos. Collegit:ideo dixit qa quas uirtutes amiſerat:dum p planetas uel planetarum regiones deſcendit:eas nunc recuperando colligit in unum:ſic enim platonici dicebant per planetas animas deſcendere:& ab his uirtutẽ quandã contrahere:ut a Saturno pigritiã: a Marte iracũdiã:a Venere libidinẽ:& ſic de cæteris:d qbus ui de Macro. Nõ illic auro po.ad cõparẽ ſtellã iquit redeunt umbræ tantummodo eorum:qui cum uirtute uixerunt non autem diuites ſepulchro decorati: ſecundum platonicos : nam tres fuerunt opiniones philoſophorũ deformes : nam Anaxagoras dicebat formas eſſe inter materiam actu:ſed animas latere a nobis & iſẽſibiles eſſe:unde idẽ eſſe dicebãt unũ & in omne eſſe uidelicet formam cum materia:& materiam cum forma.Ariſtoteles qui uiſus eſt melius ſentire dicebat quidem formas eſſe ĩtra materiã: ſed potentia non actu:deinde ab extrinſeco agente de potẽtia in actum deferri.Plato & platonici dicebant formas eſſe extra materiã in corporibus cæleſtibus ſeparatis quorũ qualitas ſub quiſq; ſtella naſceretur corporibus deinde ipſum ab intrinſeco datore uidelicet deo qui formã dator eſſe dicitur:& cum e corpoř ad ſtellam comparẽ redirẽt ſub qua nati ſunt. Illuc: ad eam ſedem. Thure:ideſt aromatũ odoribus. Poſtquam ſe:nunc dicit quomodo Pompeius poſtquam ad regionem illam ubi heroes habitabant peruenit loca illa circunſpicere cœpit : & admiratione quadã perfuſus:reſpexit ad terras:& locum ubi quaſi ludibriũ quodã corpus ſuũ iacebat. Impleuit lumĩe ue.i. reuerſus ẽ ĩ cõparẽ ſtellã cuius qualitatẽ & ſplẽdorẽ concepit. Stellaſq; uagas:ideſt errãtes: ſcilicet planetas:unde planetæ dicti ſũt α πλαρχομαι:ideſt erro. Aſtra fixa polis:dicit nõ ſolũ errantes ſtellas miratum fuiſſe:ſed etiam alias ſtellas fixas polis.Sidus enim a ſido quod eſt ſedeo dicitur:ideo non recipit.y.contra nonnulli uolũt:ut dicatur:& probabilius α ποτου υδατοσ:ideſt ab aqua:quia ſydera humoribus nutriuntur: quod Plinius innuit:ideo habet.y. Noſtra dies:quia ad aereæ comparationem lux terrarum tenebræ potius dici debet. Ludibria tunci:cum uideret truncum corporis ſui:ita dilacerari:primo quidem fluctibus maris:deinde ſemiuſtum condi ſepulchro: quaſi riſum cõtinere non potuit. Hinc ſuper:Poſt hæc umbra Põpeii uenit in Theſſaliam & ſpeculatus eſt quid ibi faceret Cæ.deinde ad claſſem ſuam uenit:quæ adhuc intacta erat:Cui.Gn.Pompeius cum Catone pfuerat. Sparſas in æquore:quia adhuc omne mare erat Pompeianorum. Et ſcelerum uindex:tandem conſiſtit in pectore Bruti & ei infudit quomodo Cæſarem interficeret:& amiſſam libertatem recuperaret. Vindex:qui ſemper tyrannos perſecutus eſt. Iuncti Catonis:in quẽ nulla ægritudo animi caderet:non ſpes:non metus:non gaudium:non dolor:& qui nullis uincebatur paſſionibus. Ille ubi pendebant:oſtendit q nulla animi perturbatione moueretur cato:nam etiam Pompeium ipſũ quoad uixit odio habebat:metuebat.n.ne ipſe uinceris libertatẽ cũ repu.occuparet. Pẽdebat caſus: quonã iclinaret uictoria. Dominũ:uictorẽ. Oderat:quare ergo ſecutus fuerat Pompeium cato ſi oderat? qa boni oẽs ſequebãt Põ. Auſpitiis raptus patriæ:ſed poſt mortem Pompe.ideo factus erat pompeianus Cato q hæ partes tantum ſupererant in quibus ſpes libertatis poſita eſſet. Refouit:recreauit. Trepidantia:morte Pompeii.& milites ſpectabant:ut quo ſe fortuna inclinaret:eo ſe conferrent ſed.Cato retinuit: & animos illorum trepidantes recreauit:& cum iam arma deponerent ipſos adhortatus eſt: cauſa libertatis recipiendæ.
Ignauis ma.p manibus ignauorum. Nec regnum cupiẽs:non eñi ſeruire metuebat.qd ergo eũ adducebat. ad libertatẽ tuendã:ſi nõ metuebat? nõ metuebat ſeruitutẽ quia paratus erat mori:metuebat ãt aliis:nõ ſibi.

Ipse suæ:totæ post magni funera partes
Libertatis erant:quas ne per littora fusas
Colligeret:rapido uictoria cæsaris actu
Corcyræ secreta petit:ac mile carinis
Abstulit æmathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmia? quis pelagus uictas arctasse carinas?
Dorida tūc male.i:& apertā tænarō umbris:
Inde cythera petit:boreaque urgente carinas
Creta fugit:dictæa legit cedentibus undis
Littora tunc ausum classi præcludere portus
Impulit:ac sæuas meritum phicunta ruinas
Sparsit:& hinc placidis alto delabitur auris.
In littus palinure tuū:neq; eni æquore tantū
Ausonio monumenta tenes:portusq; quietos
Testatur libye phrygio placuisse magistro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ:
Ancipites tenuere animos:socios ne malorū
An ueherēt hostes.preceps facit oē timēdum
Victor:& in nulla non creditur esse carina:
Ast illæ puppes luctus planctusq; ferebant.
Et mala uel duri lachrymas motura catonis.
Nam postq̄ frustra precibus cornelia nautas
Priuignique fugam tenuit:ne forte repulsus
Littoribus phariis remearet ī æquora trūcus:
Ostenditq; rogū non iusti flamma sepulchri.

Totæ partes:spectabat enim ad libertatem cato non ad libidinem dominandi. Ne per littora: dicit quid fecerit Cato metuens cato celeritatem Cæsaris:qui uictoria uti sciebat : collegit classem omnem & in portū Corcyræ subduxit.ut ibi tuta esset. Per littora.i.diuersa maria. Rapido actu.persecutione celeri.Nam agere persequi est:ut quos illi bello profugos egere superbo Virgilius. Mille carinis: adhuc magnæ supererant uires partium Pompeianarum:unde pro re magna ac admiranda legitur q mille carinis Asiam græci inuaserint cum ad excidium troiæ nauigarent. Fragmenta:reliquias. Quis ratibus:quis crederet mille carinas intactas fugere quasi uictas? quasi dicat nemo: nā mille carinæ tantas uires habere poterant : ut non fugerēt:sed uniuerso orbi terrarum bellū inferrent. Tātis:ex quo cognosci potest quantæ fuerint opes romanorum. Arctasse pelagus:ut mare redderet angustum. Dorida tunc maleam:prosequitur describere cursum quem Cato tenuerit dum studet reliqas militum pompeii seruare:si quam rationem inire posset recuperandæ libertatis. Dorida maleam: idest ionium mare nauigat:quod principium sumit a Malea promontorio circa quod ægeum mare terminatur:& totam inundat ioniam a Malea usq; ad fines tenari : qua dicitur animabus descensus ad inferos esse : habet autem ab oriente creticum mare a meridie africum:ab occidente tyrrhenū & circa hæc maria Catonem nauigasse dicit. Dorida maleam.i. laconicam.nā circa eam sunt dores populi laconiæ (ut refert Strabo)Malea est post urbem boiam cū ad maleā nauigatur Amathus occurrit urbs:inde asinæ atq; cythium spartáorum nauale nobile:intra.cc.xl. stad.habet statioñé manu effosam: fuit non tuta nauigatio supra maleam propter aduersos uētorū flatus:inde est natum uulgo prouerbiū cū ad maleam deflexeris :domesticos obliuisce. Apertam tænarō: laconiæ montem in quo descensus ad inferos eē dicitur:& (ut inquit Strabo) in ipso laconici littoris iflexu tenarus ripa erecta est:sacrum Neptuni ædem cōstructam continens in luco propinquaq; spelunca:p quā cerberū ab inferis supius reductum ab Hercule fabulæ canūt. Cythera:Cythera isula de qua nunc loquitur Luca.commodis istructa portubus & eiusdem nominis urbe:quam euricles lacedæmoniorū aucto in peculiaris iuris possessionem uendicauit nō procul ē a malea teste Strabone libro octauo:i ea Venus culta fuit:& Cytherea appellata. Boreaq; urgēte:quia habebat ab oriente creticum mare a meridie aphricum ab occidente tyrrhenū. Creta fugit:nam discedentibus a littore littus fugere uidetur. Vrgente:impellente. Legit:transit. Dictæa:cretensia:nam dicte mons est cretæ. Tunc:scilicet cum ad phicuntem peruenisset quæ ciuitas ē i ionio:hi portus Catoni clausere:iratus Cato expugnauit oppidū:& militibus diripiendū tradidit.Aphrica auctore Solui duas prominentias extenditur quarū altera promōtoriū cādidū dicitur:alterā q est in cyrenaica regione phocūtē uocant:ea p sinū creticū opposita cretæ insulæ contra Tenaron excurrit. Impulit.i.euertit. Rapinas.i.meritā diripi claudendo portas catoni. Sparsit:diripuit. Et hinc:uenit deinde in africā ad Palinurum portum a palinuri troiani gubernatoris nomine appellatū:quum tempestate illuc delatus fuisset: Est etiam palinurus promontorū calabriæ non procul a uelia:notus uel carmine uirgiliāo.Sed Strabo & Ptolemæus Paliurum africæ portum uocant.Est autem inter duos alios portus phthiam & batrachum cui non procul abest promontorium Ardanaxes:de quo tamen loco amplius quærendum arbitror. Magistro:gubernatori palinuro. Libye:casus nominatiui est. Portus quie.idest portum palinuri in africa tranquillum. Tunc pro: cum ibi essent uidere naues procul uenientes:& primo quidem timuere ne essent naues Cæsaris:sed erant naues quibus uehebatur cornelia cum Sexto Pōpe.& aliis Pompeii comitibus. Tendentes ue.inflatæ uentis. Socios: Pompeianos. Præceps facit om.ti.i.tanta erat celeritas Cæsaris i conficiendis rebus:ut ubiq; timeret. Et in nulla non:idest creditur i una quaq; naue esse. Luctus:de morte Pō.Vel:etiam. Duri catonis:austeri & fortis fuit eni stoicus Cato uticensis:quamuis esset durus tamē contineri nō potuit qn & ipse solueret i lachrymas. Tenuit.i.retinere tētauit. Priuigni.i.Sexti Pō.q filius fuerat Aemiliæ quā Pō.ante corneliā i uxorē duxit. Rogū:ubi tūc cōburebat Pompeius. Flāma.per quam intelligebat locum esse ubi corpus Pompeii cremaretur.

Indigna fui:nec merui accendere rogum Pompeii:qui adeo exiguus erat ut non plene corpus combureret. Componere,in unum colligere. Pelago per pelagus. Et:scili.et fui indigna. In templis sparsura:quia postea cineres pompeii in templis deum condidissem.si id mihi facere licuisset. Ardet honore rogus:quia nemo est qui decoret sepulchrum pompei. Manus hæc ægyptia;fortasse ægyptius est: qui metuit cremare pompeii corpus:quod officium ingratum est pompeio:ut ab hostili manu cremetur. O bene nudi crassorũ cineres:dicit nunc satius esse:ut pompeius inhumatus iaceret:quemadmodum Crassi:q̃ hostili manu cremari. Crassos:quos occisos cum exercitu deleto rex parthorum Arsacides iussit inhumatos iacere. Inuidia maiore deum:ex hoc quod tam sordido sepulchro conditus est pompeius cognoscit ipsum diis inuisum fuisse. Inuidia:odio. Similis ne malorum sors eadẽ ne me semper fortuna sequetur:ut semper sim a sepulchro meorum uirorum remota:ne mortem ipsorum lugeam? Nunquam dare busta:nunquid mihi licebit interesse exequiis uirorum meorum? Nunquam plangemus adurnas:sed ꝓcul a cinerebus uirorum remota semper ipsoꝝ mortem lugeam. Quid porro? tumulis:quasi se ipsam repræhẽdens: dicit qd opus est sepulchro:nunquid non semper mihi obseruatur imago pompeii:ut absentem etiam quasi præsentem complectar. Porro certe. Instrumenta:adminicula lachrymarum: pietas eorum quos diligimus est quasi adminiculum doloris. Hæret imago: ut mihi ante oculos posita sit. Victura:illa quæ uictura est quærat cineres uiri sui.ego autem non sum superstes futura. Nunc tamen hic longe: prosequitur complorationem corneliæ:quod cogeretur a nautis deserer̃ locos ubi pompeii reliquiæ positæ fuerãt.

Ergo indigna fui duxit fortuna marito
Accendisse rogum:gelidosque effusa ꝑ artus
Incubuisse uiro:laceros exurere crines?
Mẽbraq; dispersi pelago componere magni?
Vulneribus cunctis largos effundere fletus?
Ossibus & tepida uestes implere fauilla?
Quicquid ab extincto licuisset toller̃ busto.
In templis sparsura deum:sine funeris ullo
Ardet honor̃ rogus:manus hoc ægyptia forsã
Obtulit officiũ:graue manibus.o bene nudi
Crassorum cineres:pompeio contigit ignis
Inuidia maiore deum:similis ne malorum
Sors mihi semper erit? nunq̃ dare busta licebit
Cõiugibus? nũq̃ plenas plãgemus ad urnas?
Quid porro tumulis opus ẽ? aut ulla r̃quiris
Instrumenta dolor? nõ toto in pectore portas
Impia pompeium? non imis hæret imago
Visceribꝰ? quærat cineres uictura superstes.
Nũc tamen hic lõge qui fulget luce maligna
Ignis adhuc aliqd phario de littore surgens:
Ostendit mihi magne tui:iã flamma resedit:
Pompeiumque ferens uanescit solis ad ortus
Fumus:& inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus põpeio siqua triũphos
Victa dedit:non alta terens capitolia currus:
Liquere (siqua fides) pelusia littora nolo.
Gratior elapsus felix de pectore magnus:
Hũc uolumus quẽ nisus habet:terræq; nocẽti
Non hærere queror:crimẽ cõmẽdat harenas.
Tu pete bellorum casus:& signa per orbem
Sexte paterna moue:nãq; hæc mãdata r̃liq̃t
Pompeius nobis in nostra condita cura
Me cum fatalis lœto damnauerit hora.
Excipite o nati bellum ciuile:nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit:
Cæsaribus regnar̃ uacet:uel sceptra:uel urbes
Libertate sua ualidas impellite fama

Qui fulget:ignis inquit lucens i littore nisi ostendit mihi aliquam partem tui esse o põpei:quo sit ut inuita discedam. Ostendit:noli dicere:ignis non ostẽdit:immo non longe hinc ostendit aliquid eẽ tui. uel legitur nunc tamen. Maligna luce:idest obscura: qa iam extinguebatur. Flamma resedit:idest extincta est. Ferens:pro auferens pompeium:quia ostendit corpus pompeii crematum esse. Vanescit: quia in eoam partem fumus ascendebat. Et:scilicet quamuis sint uestigia mei pompeii tamen discedere cogor. Mihi:ad dolorem meum. Non mihi nunc tellus: iam felicitatis pompei oblita sum: miseriarum tantum recordor. Gratior: scilicet ægypto: uel quam hæc tellus ubi iacent pompeii reliquiæ. Terens currus: nam triumphantes sublimes uehebantur albis equis ad capitolium. Felix:scilicet felicitas pompeii penitus excessit. Hunc uolumus:& quia mihi hæc tellus gratior est quam huiusmodi regiones: constitui (si fieri potest) nunquam hinc discedere quoad uita superfit. Si qua fides:idest si mihi creditis o nautæ. Hunc:pompeium. Hærere:idest quod hic ꝑsistere nequeam conqueror. Crimen commendat harenas:quia hic occisus est pompeius: mihi commẽdabiliores & gratiores efficiuntur harenæ. Tu pete bellorum casus: hic me deserere o Sexte: quoniam hæc mihi grata loca sunt:ubi positæ sunt reliquiæ põpeii. Tu:quod ad te pertinet accipe reliquias belli & uindica libertatem.id enim est quod mihi pater tuus dedit in mandatis:ut uos monerem.si forte aliquid de eo cõtingeret:nunquã desineretis patriã cũ libertate tueri. Signa:uexilla. Condita cu.reposita i nr̃a solicitudie. Me cũ fa.o Cornelia dicito meis uerbis Cn.& Sexto pom.hæc uerba o nati post mortẽ meã iqt succedite mihi. Cæsaribus:q a Cæ.descendent. Vel sce.i.uel reges uel ciuitates:uel populos q potiunt̃ rerũ ipellite uobiscũ ut libertatẽ romanam recuperetis. Vel urbes:libere uiuentes. Sceptra:monarchiam iquit regum.

Nominis:ſcilicet pompeii. Arma relinquo:ſcilicet tuendæ libertatis. Inueniet claſſes:& ſuperſunt uires adhuc quibus hoc facere poſitis.uidelicet claſſis adhuc intacta. Quiſquis pompeius:ideſt alquis ex gente pō peii. Nullis non gentibus:ideſt quibuſlibet nationibus bellum inferre poterit. Tantum indomitos:uos tan tum modo animos gerite dignos paterno nomine : non deerunt uobis opes:non populi quibus dignitatem ueſtram defendere poſitis. Tantum:tantummodo. Indomitos:ne ſeruire uelitis. Iuris:paternæ poteſtatis.

Vni parere decebit:catoni:ſi modo ipſe uoluerit partes libertatis tueri. Exolui tibi magne fidem:hæc ſunt mandata quæ mihi tradidit pompeius dum uiueret illa aperui uobis:ueſtrum igitur erit exequi uoluntatem paternam. Inſidiæ ualuere tuæ:quia clam id agebas ut ante me e uita excederes. Perfida:quia niſi hæc mandata aparuiſſem filiis tuis quæ promiſerā a fide deſtituiſſem. Auferrem.u.ſ.ſi tecū mortua eēm.

Iam nūc te per iane chaos:poſtq̄ tibi fidem ſeruaui nunc reliquum ē:ut te ſequar quocūq; ſenſus tuus p uenerit. Per inane chaos:chaos ſignificat confuſionem elementorum omnium:ſic diffinitur chaos eſt inordinata īdigeſtaque moles:& dicitur a χεω. ideſt confundo.nam antequam Deus elementa diuiſiſſet: erāt oīa ſimul cōfuſa:& hoc chaos apud inferos eē dicunt:qa ibi perpetua nox eſt:& confuſio rerū omniū.

Inane:ideo dixit q̄ ibi ſpiritus ſine corpore habitēt: nā inane uacuū dr̄ qđ ſine corpor̄ ē. Tartaurs:apud inferos locus īferos : idem eſt qđ chaos.tartarus dicit̄ αποτουταραττειν ideſt perturbando:q̄ ibi omnia p turbata ſint. Si ſunt ulla: dixit ſecundum epicureos qui dicebant animam uel omnia ſimul cum corpore periere. Quam longo tradita leto: uita mihi inſtar mortis eſt : ea uero q̄ longa futura ſit incertum eſt: ſed ſi diuturnior fuerit:pœnas ab ipſa ſumam nimium uiuaci. Pœnas animæ feram:ego mihi ipſi mortem cōſciſcam. Animæ uiuacis:quæ diu nimiumq; uixerit. Potui: cernēs tā dura:fuit:ut tibi ſupſtes eſſem:& dolore nimio non conficere:cū te oculis meis occidi uiderem? Nō fu.in mortem:ideſt tibi eſſe ſuperſtes. Planctu cōcuſſa peribit:quādo ita uiuax fuit anima mea:ut nec dolor̄ quidem mortis tuæ ex hoc corpore diſceſſerit:ſaltem ipſo planctu e pector̄ diſcedet:quia tam diu pectora plangam:q̄ ipſam excedeꝛ cogā planctus ꝓprie eſt percuſſio pectoris. Effluet: reſoluetur ī lachrymas. Nunquā ueniemus ad enſes quibus iugulū aperiamus non ad laqueos non ad ꝑcipitia ueniemus:ſed ipſo dolore peribimus Turpe eſt eni uxori q̄ uirū ſuū amet nō poſtea ipſo dolore pir̄.

Obduxit caput:ordo eſt:illa delituit ubi obduxit caput. Obduxit:circūdedit.texit. Ferali:nigro & atro amictu:ſicut lugentes ſolent. Pati tene : ideſt nūquā prodire in lucem. Complexa dolorem:quia quantū dolorē poterat animo complectebatur ut cito moreretur. Perfruitur la.:ideſt fructum quendā capit e lachrymis. Illum nō fluctus:cum ſe cornelia ī profundam partē nauis recepiſſet:& ibi operto capite obſtinato animo mori ſtatuiſſet nec clamoribus nautarū mouebat nec procellis:aut tempeſtate maris quin etiam optabat naufragiū. Fluctus:perturbatio & iundatio maris.

Rudētibus.i.propter rudētes. ſūt.n.funes qbus uela rēdunt. Clamor.ſ.remigū. Pericula:qa īſtante piculo. & procellis armamenta nauiū proiciebāt. Votaq; ſollicites.ſ.piculo īſtāte:nautæ uotū faciebāt:ut icolumes in portum uenirent:cornelia uero:ut naufragio periret. Compoſita : conſtructa. Fauitque pro.:ideſt gratas habuit procellas. Prima ratem cypros: primum imbuit nauis qua uehebat Cornelia cū ſexto & comitibus peruenit Cypron:unde curſus ī libyam:tandem peruenit ubi erat Cato cum altero pompeii filio primo gēito. Cyprus:nominatiuus eſt græcus ηκυπροσ κυπρου.hæc Cyprus Cypri. Tenens pelagus:ideſt eurus in pelago regnans:nam eurus orientalis eſt:qui idoneus eſt de Cypro nauigantibus in Libyam. Moderatior: quia non nimis uehemens ſpirabat. In libycas ſedes:ibi enim Cato præerat claſſi cum Cn.pompeio. Triſtis ut ī uultu mens:& cum de littore proſpiceret Cneus Pompeius & comites patris de puppe cognouiſſet:iam tunc mens mali præſaga nil boni diuinabat:ſed aliquid mali afferri : quemadmodum ſit in magno timore.

Nominis:has uobis partes:hæc arma relinquo.
Inueniet claſſes quiſquis pompeius in undas
Venerit:& noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit:tātū indomitos mēoreſq; paterni
Iuris habere animos:uni parere decebit
Si faciet partes pro libertate catoni.
Exolui tibi magne fidem:mandata peregi
Inſidiæ ualuere tuæ:deceptaque uixi.
Ne mihi commiſſas auferrem perfida uoces.
Iam nunc te per inane chaos:p tratara coniūx
Si ſunt ulla:ſequar:quam longo tradita lœto
Incertum eſt:pœnas animæ uiuacis ab ipſa
Ante feram potui cernens tua uulnera magne
Nō fugere in mortē:planctu concuſſa peribit
Effluet in lachrymas:nūq̄ uēiemus ad enſes:
Aut laqueos:aut præcipites p inania iactus:
Turpe mori:poſt te: ſolo non poſſe dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu:
Decreuitq; pati tenebras:puppiſq; cauernis
Delituit:ſæuumq; arcte complexa dolorem:
Perfruit̄ lachrymis:& amat ꝓ cōiuge luctū:
Illū non fluctus:ſtridenſq; rudentibus eurus
Mouit:& īſurgens ad ſūma pericula clamor:
Votaque ſollicitus fatiens contraria nautis.
Compoſita in mortem iacuit:fauiq; procellis.
Prima ratē cyprus ſparmātibus accipit ūdis
Inde tenens pelagus:ſed iā moderatior eurus
In libycas egit ſedes:& caſtra catonis
Triſtis ut in multo mens eſt præſaga timore.
Aſpexit patrios comites a littore magnus:

Et fratem medias præceps tunc fertur i undas
Dic ubi sit germane parés? stat súma caputq;
Orbis: an ocidimus? romanaq; magnus ad-
Abstulit? hæc fat? qué contra talia fr- übras
O felix quem sors alias dispersit in horas:
Quiq; nefas audis: oculos germane nocétes
Spectato genitore fero: non cæsaris armis
Occubuit: dignoque perit auctore ruinæ:
Rege sub impuro nilotica regna tenente
Hospitiis fretus superis: & murmure tanto
In proauos: cecidit donati uictima regni.
Vidi ego magnanimi lacerâtes pectora patris
Nec credens pharium tantû potuisse tyrânû.
Littore niliaco soccerum iam stare putaui
Sed me nec sanguis: nec tantû uulnera nostri
Affecere senis: quantum gestata per urbem
Ora ducis: quæ transfixo sublimia pilo
Vidimus: hæc fama est oculis uictoris iniqui
Seruari: scelerisq; fidem quæsisse tyrannum:
Nâ corpus phariæ ne canes: auidæq; uolucres
Distulerint: an furtiuus quem uidimus ignis
Soluerit: ignoro; quæcunque iniuria fati
Abstulit hos artus: superis hæc crimina dono.
Seruata de parte queror: cum talia magnus
Audisset: non in gemitus lachrymasq; dolorê
Effudit: iustaque furens pietate profatur.
Præcipitate rates a sicco littore nautæ
Classis in aduersos erumpat remige uentos.
Ite duces mecum: nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces: inhumatos côdere manes:
Sanguine semiuiri magnum satiare tyranni.
Non ego pellæas artes: adytisque retectum
Corpus alexâdri pigra mareotide mergam?
Nô mihi pyramidû tumulis euulsus amasis
Atque alii reges nilo torrente natabunt?

Præceps: sine ulla consyderatione fertur cupidus scire quid nam de patre esset. Dic ubi sit: uerba Cn. Pompei ad Sextum. Stat: uiuit ne an una cum illo periuimus? Romana: res romanæ cum eo perierunt si ipse periit. O felix: nunc magna cum miseratione fratri respondet Sextus pompeius. O felix: scilicet es o Cn. côparatione mei: quia tibi audire contigit quod patri nostro accidit. ego autem peiori conditione sum. quod non audiui: sed meis ipse oculis uidi. Oculos nocentes: uidendo patrem occidi. Non cæsaris armis: ad indignitatem & molestiam hoc quoque accessit: quod occisus est iussu indigni hominis: nam si iussu Cæsaris interfectus esset: hoc nobis æquiori animo ferendum esset. Dignoque perit auctore ruinæ: nam confisus est regi ptolemæo cuius pater aliquando in regnum redditus fuerat auctore pompeio patre nostro: & ipsius iussu occisus est. Impuro: impio & noscenti rege. Hospitiis superis: potest esse dialysis idest distinctio uel superis. idest hospitalibus diis fretus: uel superis pro supernis hospitiis idest superioris temporis: quia hospitio pompeii usus est. cum patre ptolemei in regnum restitutus est pom. iuuante quo tempore Romam uenit pulsus a sorore Cleopatra: ut a senatu populoque Romano in regnum restitueret. nunc a ptolemæo eius filio: tanquam uictima occisus est. Munere tanto: quia auctore pompeio restitutus est in regnum. Donati regni: nam milites suos Gabinio concesserat pompeius quibus ille restitutus est i regnum. Magnanimi patris: quia fortiter & libenti animo mortuus est. Sed me nec sanguis: sed tametsi magno dolore confectus sim: quod patrem occiderunt. tamen id mihi etiam multo molestius fuit: quod telo patris caput transfixum a proficiscentibus per urbem Alexandriæ gestatum est: & seruatû: ut Cæsari uictori ostendatur. Affecere senis: quia senex ideo minus molestum est. nam etiam si occisus non esset: tamê haud ita multo post moriturus erat.

Per urbem: alexandriam. Fidem quæsisse tyrannum: ut ostenso capite tum denique fidem præstet commissi sceleris. Nam corpus phariæ: de reliquo corpore nunquid expositum sit alitibus & feris esca ignoro: an rogo ignis quem de littore uidimus combustum sit. Distulerint: dicauerint laniauerint. Furtiuus: clam accensus à Codro: Soluerit: cremauerit.

Quæcunque iniuria fati: hæc omnia ignosco superis quod uoluerint patrem meum indigno etiam funere cremari: dummodo totum corpus uoluissent in aliquo sepulchro qualecunque illud esset condi. Crimina: quod indigne sepultus fuerit. De parte: de capite. Cum talia magnus: dicit Cneum Pompeium audita cæde patris indignatum fuisse: & tanta ira inclauisse: ut nec punctum quidem temporis differre uideretur: quin statim armata classe ægyptum peteret: Vt manes patris ulcisceretur sed prohibitus est a Catone. Magnus: Cn. Pom. primo genitus. Præcipitate: celeriter agi: & raptim ducite naues i mare. In ad. uen. s. ipellite rêmis naues êt côtra uentû. Ite. i. uenite. Satiarê magnû. i. umbrâ pom. Sanguine ty. ptolemæi q in ipsos patris nostri sepulchro: tâquâ uictîa imoletur. Nô e. p. ar. mia? se euersurû pyramides & sepulchra oîa regû: qn êt api & reliqas doꝝ ægyptioꝝ i sepulchro patris combustuꝝ eê. Arces pel. Alexâdriæ pars Alexâder côdiderat: Pella macedonû metropolis Philippi & alexâdri patria fuit: teste Stra. Retectû: aptû. Adytis: adytû ꝑprie significat locû arcanû quo nemini: nisi sacerdoti igredi licet & ê græca dicto δύω significat igredior: a priuatiuû ê. Mareotide: palude ægypti. Nô m. py. nô ne iqt ego reuellâ cineres & reliqas regû ac deorû ægypti & i fluctibus nili obruâ? Amasis: amasis rex fuit ægypti ut scribit Herodotus: q in pyramide sepultus fuit admiranda. Pli. Atq; alii reges: omniû regû sepulchra & cæterorû qui pyramides sibi struxerit i ægypto omnia euertent: & poenas mihi dabût pro iniuria & cæde tua o pater.

Omnia dent pœnas: nudo tibi magne sepul/
Euoluam busto. iã numen gẽtibus isim ⸝chra
Et tectum lino spargam per uulgus osirim.
Et sacer in magni cineres mactabitur apis.
Suppositisq̃ deis urã caput: has mihi pœnas
Terra dabit: linquã uacuos cultoribus agros.
Nec nilus cui crescat erit: solusque tenebit
Aegyptũ genitor: populis superisque fugatis.
Dixerat: & classem sæuas rapiebat in undas.
Sed cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere magni
Littoribus sonuit percussus pãlctibus æther.
Exemploque carens: & nulli cognitus æuo
Luctus erat: mortẽ populos deflere potentis.
Sed magis ut uisa ẽ lachrymis exhausta solu-
In uultus effusa comas: cornelia puppe ⸝tas
Egrediens: rursus geminato uerbere plãgũt.
Vt primum in sociæ peruenit littora terræ
Collegit uestes: miserique insignia magni
Armaq̃: & impressas auro quas fecerat olim
Exiguas: pictasque togas uelaminaq̃ summo
Ter conspecta ioui: funestoque intulit igni.
Ille fuit miseræ magni cinis: accipit omnis
Exemplum pietas: & toto littore busta
Surgunt: thessalicis reddentia manibus ignẽ.
Sic ubi depastis summittere gramina cãpis:
Et renouare parãs hybernas appulus herbas.
Igne fouet terras: simul & garganus & arua
Vulturis. & calidi lucẽt buceta matini.

Nudo: insepulto. Virgilius. Nudus i ignota palinure iacebis harena. Euoluã busto: eruã ex sepulchro. Iã numẽ gentibus isim: isis eadẽ est q̃ io. fabula qdem nota. Spargã per uul. i. uulgo dissipabo. Tectũ lino: qa osirim dilaniatũ a typhone fratre: uxor eius isis i mantela recepit. mãtella dicit tela lini q̃ tergunt manus: idẽ mãticula diminutiuũ. hic ẽ q̃ isidis sacerdotes iduebant lineis uestibus. Martialis. Linigeri fugiũt calui sistrataq̃ turba. Lino: tela linea. Et sacer apis: erat. n. apis taurus: q quotannis (alii dicunt singulis lustris) egrediebatur e nilo & hũc immolabant nilo flumini quo facto: statim nilus omnem ægyptum inundabat: & nisi ille taurus egrederetur: malum erat omen. dicit ergo hũc taurũ se immolaturum cineribus patris. erat albus frõtem & quasdam paruas corporis partes: cætera uero niger quibus signis (ut refert Strabo) iudicabant qui sit ad successionẽ idoneus: alio uita functo. bos apis i septo quodam alebat & apud ægyptios pro deo habebat: & idem ẽ apis q̃ osiris. Suppositisq̃ deis: idest reliquias deorum reuulsas ex sepulchris suis subiiciam capiti patris: & una cum capite uram. Has mihi pœnas: sed quod ad ægytum pertinet: ego eã omnibus diis ac populis desolatam desertamq̃ facere institui: ut nec populi nec dii locum illum teneant sed tantũ uacuus sit manibus patris. Nec erit. s. populus aliqs.

Cui ad utilitatẽ cuius. Nilus crescat: ut ægyptũ fœcundam reddat. Populis superisque fu. tãgit & illud antiquum quotiens expugnaturi essent urbem aliquam antiqui ex ea deos omnes ac deas euocabant: ne iniuriam diis illis facerent: qui i ea ciuitate colebãtur: sicut apud Virgilium. cũ Aeneas ostendere uellet de troia desperatũ esse ait. Excessere oẽs adytis arisq̃ flictis Dii quibus imperium hoc steterat. Dixerat. s. Cn. pompeius iamq̃ classem deducebat in undas: ut ægyptũ peteret sed Cato prudẽter irã iuuenis auertit.

Laudatã iram: quia iuste irascebatur. Interea totis: nunc describit complorationem quæ facta est i funere põpeii. nam uniuersus exercitus clamorem sustulit: ut ubiq̃ omnia planctu & gemitu resonarẽt. Audito fu. idest cæde pompeii. Exemploq̃ carens: nunquam antea auditum fuit uel raro: q̃ populi potentis mortem lugerent: nam potentes inuisi solent esse populis: hic adeo diligebatur ab omnibus: ut omnes in morte sua gemitũ lachrymasq̃ dederint. Sed magis sic enim: cum aliquis propiquior apparuerit eius qui mortuus ẽ: solent renouari lachrymæ. Solutas: sparsas in uultus. Vt primum in sociæ: nũc dicit cornelia postquam egressa est in terram socialem scilicet i Libyam stati cenotaphiũ pparasse primo: quã oẽs q ibi aderant secuti sũt: & dignitatẽ eius imitati: cẽotaphiũ suis quisque faciebat: qui in acie pharsalica occisi fuerãt. Collegit uestes: rogum inquit extruxit: & rogo superimposuit uestes pompeii: & omnia quæ illic cũ uiueret cariora fuerãt. sic. n. facere solebant antiqui: ut cũ corpore mortui omnia quæ illi cara fuerant cõburerent. ut Virgilius. Purpureasq̃ super uestes uelamina nota: immo equos & seruos una cum dominis comburebant. Impressas exuuias: intertextas auro: & clauis aureis intextas significat. Pictas: palmatas ut triumphales. Ter conspecta ioui: quia ter triumphauit & curru sublimis uectus per urbem fuerat ad alta capitolia. Funesto intu. igni: idest cremauit in rogo. Ille cinis: quia aliũ cinerem habere non potuit. Accipit omnis exemplum pietas: exemplo iquit corneliæ omnes cenotaphium suis quisque fecit: qui cæsi fuerant in acie pharsalica. cenotaphium dicitur sepulchrum inane quod struebat i honorem alicuius: etsi corpus aberat nam κενον significat inane & uacuum & ταφοσ sepultura. Busta: rogi.

Manibus thessalicis: idest his qui in acie pharsalica occisi fuerant. Sic ubi depastis: nunc dicit per quandam similitudinem quomodo ignes per omne littus apparuerint dicit enim hoc idem facere solent apuli: tunc cũ renouare uoluerit herbas: nam comburunt quæcunque i agris iueniunt: ut cinis ille fertiliorem reddat terrã quod etiam Virgilius in georgicis ostendit. Stipulam crepitantibus urere flammis. Depastis: a grege. Submittere: substituere. Fouet: fœcundas reddit terras. Garganus: mons ẽ Apuliæ sinistrorsum ab apœnino in mare adriaticũ ueniens. Vult: uultur uel uulturnus fluuius ẽ qui auctore Strabone p uenafrũ mediãq̃ Cãpaniam labitur. Matinus: promontorium est apuliæ. Buceta: pascua dicuntur ubi boues hyemant. a boue.

Non tamen ad magni peruenit gratius:quanq̃ oẽs conuicia iactabant ĩ deos:q̃ tam atroces & infesti Pom. fuissent:tamen nulla gratior uox fuit manibus pom.q̃ oratio Catonis:quam de suis laudibus habuit summa cum moderatione. Audet conuitia in superos:idest insectari deos. Pompeiumque deis obiicit:ut inuidiam diis faciat. Sed a pleno:pauca quidem uerba fuerant:sed uera. Ciuis obit: dixit:hæc Oratio laudationẽ funeris continet.mos enim erat apud antiquos.quod etiam nunc quoque tenetur:ut laudationes haberẽtur in funere:eorum præsertim qui honore digni haberentur:Oratio est personæ cõueniens: nihil.n.fictũ Cato: nihil simulatũ loqtur:nihil ad gratiam.laudat a modestia pom.q nunquam plus sibi sumpserit q̃ ciuica cõditio pateretur. Impar maio.fuit quid ẽ:inquit:nõ comparandus pom.priscis illis imperatoribus:uerũ tamen ĩ hac ætate plurimũ profuit.nam solus ex prĩcipibus fuit qui se priuatum gereret: q̃uis plæbs illi seruire parata esset. Nosce modum iuris:idest potestatis hoc est cognoscere quãtum sibi permitteretur. nunquã enim se supra ciuicã conditionẽ extulit. In hoc tamẽ utilis æuo:quia cum ferme oĩs iustitia perisset: ĩ eo adhuc pristinæ ætatis reliquiæ pmãserunt.

Non tamen ad magni peruenit gratius ũbrã
Omne quod ĩ superos audet cõuitia uulgus:
Pompeiumque deis obiicit:q̃ pauca catonis
Verba:sed a pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit dixit:multũm maioribus impar
Nosce modũ iuris:sed ĩ hoc tamẽ utilis æuo.
Cui nonnulla fuit iusti reuerentia:salua
Libertate potens: & solus plæbe parata:
Priuatus seruire sibi:rectorque senatus:
Sed regnantis erat:nil belli iure poposcit:
Quæq; dari uoluit:uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes:sed plura retentis
Intulit:inuasit ferrum:sed ponere norat.
Prætulit arma togæ:sed pacẽ armatus amauit
Iuuit sumpta ducem:iuuit dimissa potestas.
Castrá domus luxuq; carẽs:corruptaq; r.unq̃
Fortuna domini:clarũ & uenerabile nomẽ
Gẽtibus:& multũ nostræ quod ꝓderat urbi.
Olim uera fides:sylla marioque receptis
Libertatis obit:pompeio rebus adempto:
Nunc & ficta perit:nõ iam regnare pudebit:
Nec color imperii:nec frons erit ulla senatus.
O felix cui summa dies fuit obuia uicto:
Et cui quærendos phariũ scęlus obtulit enses.
Forsitan in soceri potuisses uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris:sed proxia cogi:
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus

Cui nõ nul.f.i.r.ut nõ oĩo iustitiã contemneret:sed eã uereref. Salua libertate potens:non enim ipse in magistratibus suis tyrannidẽ exercuit: qa nil contra libertatẽ gessit:quanquã princeps ciuitatis esset. Et solus:ex prĩcipibus omnibus inuentus est pom.unus qui se priuatum gereret. Plæbe parata: licet promptа esset ad seruiendum illi plæbs. Priuatus:qui priuatam gereret. Rectorque senatus:erat quidẽ moderator senatus:ita tamẽ ut senatus imperaret. Sed regnantis:non seruiẽtis. Nil belli iure poposcit: qđ bello cæteris præstaret:nil sibi plusq̃ cæteri arrogabat. Poposcit:arrogauit sibi. Quæque dari uoluit: non enim ita ipse petebat honores:ut ab inuitis extorqueret:sed a uolũtariis acciperet. Immodicas possedit op.laudat nunc a libertate. Intulit plus:q̃ qđ ipse immensas diuitias possederit:tamen plures in ærarium intulit q̃ sibi retinuerit. Inuasit ferrum :arma pompeio placuerũt qbus plurimũ ualebat: sed tamẽ cum tempus pacis esset arma depõebat. Prætulit arma togæ:idest paci præposuit bellum: nunquã tamẽ bellum suscepit:nisi ut paci consuleret hæ laudatiões dignæ sunt & laudatorẽ & laudato. Iuuit sumpta ducem:placebat pom.suscipeř honores:placebat illos deponere finito magistratu. Potestas.s.magistratuum.

Carens luxu:quia non superfluis rebus pom.familia abundabat:sed his tantummodo quæ ciuicæ cõditioni conuenirent. Corrupta:uitiata:nam ĩ felicitate se moderatum gerere difficillimum est. Clarum & uenerabile:sed non minori ueneratione q̃ admiratiõe habebať pom.nomẽ. Olim ue.f.i.ante qdem uera libertas erat ĩ ciuitate nostra:sed postquã Sylla.& Marius ciuitatẽ occuparũt:uera illa libertas pnt:tamẽ fictæ libertatis imago pmanserat ĩ pom.solo:q̃ nunc mortuo penitus tolliť. Receptis.s.in urbẽ. Non iam regnare pudebit:qa post mortẽ pom.regnandi pudor oĩs extinctus est.nam oẽs licenter pro ut supiores erunt rempublicam occupabunt. Color:species quædam imperii. Nec frons:nullaque erit ipsius senatus libertas.nam in fronte dignoscitur quantum unicuique liceat. O felix:nũc ad consolationem uenit:sic enim in laudatione funeris fieri solet:ut primo eius qui mortuus est laudes prosequamur.deinde ad consolationem eorum ad quos funus pertinet perueniamus.dicit enim nihil esse cur implacabiliter cædem pompeii flere debeant:quando nihil ei mali contigerit:immo uero instar fœlicitatis eẽ dicit:quod a ministris ptolemæi occisus fuerit.O felix inquit pom.est q simul cum fortuna & republica pnt: nã satius fuit põ.uicto mori:q̃ uiuere ne indiscrimẽ seruitutis ueniret:& q̃si cum admiratiõe legendũ est. Cui q̃.i.debuisset pom.quærere enses ad se interficiendũ:nisi a scelesto rege dareñ:ne post tantã cladẽ acceptã supesset. Forsitan ĩ so.& rationẽ ifert.dicit.n.o pom.nisi te ptolemæus occidisset fortasse passus fuisse Cæ.ipso regnarẽt uiueř. Scire.m.s.o.p.primũ iqt ẽ sciř mori cũ necesse fuerit:secũdũ uero cogi qđ ꝓximũ fuit cõsecutus ẽ.

Proxima.c.ut.turpius duceř ĩ seruitute uiuere:q̃ mori. Viris:uiri sẽp de forti diceř solemus. Proxia secũda. Cogi.s.ad mortẽ. Et.m.s.i.s.d.se ipo capit exẽplũ felicẽ fuisse q̃ occisus fuerit ĩ ipso pro.dicit.n.hãc quoq; futurã mihi ipĩ optauerim:si ĩ uictum sum:ut rex Iuba ad quẽ nos idẽ faciat. Si.f.i.si fata uolũt:ut seruiamus uictori.

Fac talem fortuna iubam.nõ deprecor hosti
Seruari:dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior q̃ si romana sonarent
Rostra ducis laudes:generosã uenit ad ũbrã
Mortis honos:fremit interea discordia uulgi
Castrorum bellicq; piget post funera magni.
Cum tharchon motus linquendi signa catõis
Sustulit:hunc rapta fugientem classe secutus.
Littus in extremum tali cato uoce notauit.
Onunquam pacate cilix:iterum ne rapinas
Vadis i æquoreas? magnũ fortuna remouit:
Iam pelago pirata redis? tum respicit omnes
In cœtu motuque uiros:quorum unus aperta
Mente fugæ:tali compellat uoce regentem.
Nos cato (da ueniam) pompeii duxit i arma
Non belli ciuilis amor:partesque fauoris
Fecimus:ille iacet quem paci prætulit orbis.
Causacq; nr̃a perit:patrios permitte penates:
Desertãque domũ: dulcescq; reuisere natos.
Nam quis finis erit? si nec pharsilia pugnæ
Nec pompeius erit? perierunt tempora uitæ
Mors eat in tutũ:iustas sibi nostra senectus.
Prospiciat flammas:bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus donaŕ potest:nõ barbara uictos
Regna manẽt:nõ armentũ mihi sæua minaŕ
Aut scythicum fortuna iugũ:sub iura togati
Ciuis eo:quisquis magno uiuente secundus:
Hic mihi primus erit:sacris præstabit' ũbris
Sũmus honor:dominũ quẽ clades cogit habe
Nullũ magne ducẽ:te solũ i bella secutus/to.
Post te fata sequar.neque enim spare secũda

Non deprecor hosti:quasi cõsolatur illud qđ nimiũ idigne ferebat Sextus uidelicet caput põ.uictori Cæ.ui sedũ seruari:nõ magnifacio iqt:ut seruet uictor:uel capite trũcato:uel iteger dũmodo mortuus seruet. Non depcor:nõ recuso nõ repello:Cicero pria depcatio defẽsoris.i.depulsio. Ceruice.r.sicut põ. Vocibus.h.m.repetit qđ ab initio dixerat icredibile dictũ eẽ:q̃ grata fuerit umbris põ.catõis oratio. Quã si ro.r.sonarẽt.Nõ tã grata fuisset totius po.Ro.oratio:ẽt si i oĩ foro laudes põ.decãtarenť:q̃ fuerũt hæc pauca catõis uerba. Fremit iterea discordia uulgi:milites cũ antea põ.secuti fuissent nõ tã belli ciuilis cupiditate:aut libertatis seruãdæ gratia:q̃ q; pom.amabant:sublato eo nũc ipsos arma ferre tædebat:& redissẽt oẽs ad suas qsq; domos nisi adhortatione catonis retenti fuissent. Fremit:se cũ murmurãt. Tarchon:dux & priceps cilicũ quos põ.deuicerat & deuictis ẽt colõias designauerat. Rapta:rapti deducta classe i mare. O nunq̃ pacata cilix:repræhẽdere cœpit tarchontẽ. Cilix:de cicilia duaχ puinciaχ noĩa inuenimus patriũ facere:ut a cilicia cilix:a bebricia bebrix. Iterũ ne ra.iterũ ne rẽdis ad antiq̃ latronicia:ut piraticã mari exerceas. Magnũ fortuna:& cã ẽ cur iterum redis ad piraticũ & intelexisti mortuũ eẽ pom. In cœtu motucq; uiros cũ cœtus fieri incipiũt:aut in ciuitate:aut in castris a ciuilibus uel a militibus:signum est rẽ ad seditionẽ spectare. Motuque:q̃a oẽs iam moti erãt.ut domos suas se ẽcipent

Quorũ unus:unus ausus ẽ aperte alloq catonem & suã omniũq; suorũ mentẽ aperire. Nos Cato da ueniam:oratio ẽ illius q ex omni turba ausus est apte sententiã suã dicere & sociorũ. Amor pom.du.in arma:sublata causa q̃ nos arma suscipere fecit:nihil relingť cur bellũ psequi uelimus:auctor autẽ sumendi arma pom.fuit:ille nobis adẽptus est:ergo arma nobis deponenda censemus. Fauore:beniuolentia & obseruãtia quã in pom.habuimus. Iacet:sublatus est nobis.

Paci.p̃.orbis:nã populi:nationes:& gentes quum in pace qeta uiuere possent:maluerunt suscipere bellũ:q̃ desereŕ pom. Causacq;:pompeius causa nostra perit diis uolentibus. Patrios permitte penates:Quod uitæ nobis reliquum est:una cum liberis nostris coniugibusque uiuere permittas:& iustam causam eẽ ostẽdit cur uelint ab armis discedere: ut uidelicet tandem suorum curam habeant. Nam quis erit finis:scilicet bellorum? quæ nam causa magna satis esse poterit:quæ nos ab armis abducat:nisi clades pharsalica & ipse pompeii interitus sufficit. Perierunt tempora uitæ: idest bello uitam cõsumpsimus:quod reliquum est nunc morti consulere debemus:hoc est ut quieta morte fruamur:quando uita bellis sẽper agitata est.

Mors eat in tutum:idest nobis quieta mors concedatur. Prospiciat:idest prouideat. Flammas iustas:idest debitum honorem sepulchri. Bellum ciuile se. quia occurrebat illud nunquid non fortasse etiam sepulchra consequemini:si in bello peribitis. Minime inquit:uix ducibus ipsis facultas est sepulchri. Ducibus:ne dum multitudini. Non barbara uictos:Respondet ad id quod obici poterat:nunquid satius est liberũ mori q̃ seruũ uiuere? respondet ẽt si seruituti sint non barbaris gẽtibus:sed Cæ.parituros eẽ q ciuis Ro.erat. Armeniũ iugũ:seruitiũ tigranis regis armeniæ. Scythicũ.i.regnũ scythiæ.i.nec seruituri sumus Arsacidis .i.Parthis:q ut inquit Solinus.porrecti ad terrã scythaχ cum eis concorditer degunt. Togati ciuis.i.Cæ. Quisqs secundus:Qui mihi secundus erat uiuente põ.nũc ipso sublato primus erit. Sacris præstabitur umbris:& tamen omnino memoriam pompeii obliuioni nunquam trademus:nam quem ipsi uiuo uolumus præstare honorem : umbris eius præstabimus. Clades:scilicet pharsalica cogit nos ut subiciamur uictori. Nullum magne ducem : ad pompeium absentem apostrophat:nos o pompei:nullum ducem sequi maluimus præter te dum uiueres : sed post mortem tuam meliora fata sequemur. Neque:enim sperare secunda:post mortem pompeii non est mihi fas sperare secundã: sed nec liceat quidem & recte dicit:nam aliud est licere:aliud decere:quod decet honestum est: quod uero licet plærumque turpe:ut regibus multa quidem licent:quæ tamen non decent:ut in exilium bonos pellere.

Fas:secundum ius diuinum ius uero humanum. Fortuna.i.felicitate. Aemathiū.i.exercitū Pom. Clausa fides miseris:idest fides quam præstaē pom.debuimus:finita est.Virgilius.Ante diē clauso cōponet uesp olympo. Et toto solus in orbe est:Vnus tātum superest mortuo pompeio:q uelit & possit nos uictos saluos facerē.
Pompeio scelus est:Dum pom.uiuere:licuit nobis bellū gerere ipo duce cui fidē pmiseramus:sed ipo mortuo si bellum gereremus impii essemus qa sponte nostra id faceremus. Quo fu.ui.fides:quia iureiurādo addicti eramus ad omnia quæ nobis iuberet. Si publica iura:ad Catonem conuertitur:si leges Romanas seqris o Cato:& hoc tuum est propositum ut eas serues: nec unquam ab amore patriæ discedas:his legibus cogeris sequi Cæsarem consulem:& leges uolūt:ut omnes consuli parere debeāt:igitur nec tu aliter facerē potes saluis legibus. Petamus:scilicet tecum. Sic ille: Quisquis fuit:qui ausus est libere contra Catonem loqui:hæc cum dixisset in puppem īsiluit:& alii quidē eum comitabantur eo animo:ut se ad cæsarē trāsferrent. Tumultu:turba iuuenum. Actum Romanis: & tantum quidem ualuerat huius adhortatio ut cæteri quidem ad fugam īclinarent:nisi Cato illos seuera repræhensione retinuisset. Actum de rebus.i. ad finem peruenerant res Romanæ. Et omnis:ideo finis erat reipublicæ:quia omnes parati erant cæsari seruire. Indiga:idest indigens seruitii. Pari uoto:simili desyderio sicuti cæsariani fecere:ut si pompeius uinceret:ipse quoque faceret se dominum rerū. Pro dominis: pro uictoria dominorum. Et pompeiana fuisti:nam antea credebam te fuisse Romanum:& tuas copias retinere:quæ pro repu.& libertate pugnarent:nunc cum pompeianus sis nō pro republica pugnasti:sed pro pōpeio:ut uictor ipe regnaret. Quod non te.dū pom.uiueret pugnasti:ut ipse regnaret: at uero illo mortuo si pugnabis certū erit tibi bellū fore nō dominis. Tibi.i.te ad ultimā tuorū pugnaturū eē nō aliorū ob hanc cām fugis bella:cū uehemētius appetere deberes. Nō ducibus:non pro regno:sed pro libertate:Si uiuus:tibi uincis & nō ducibus:sicut ante si moriaris p libertate morieris pro te:& nō p regno cuiusq̄. Quod or.ac.Quia si uictor fueris tibi dominus eris & nō aliis. Tutū ē:piculosū antea fuit uicere qa si uicisses fortasse pom.libertatē occupasset:nūc autē nil tale tibi metuendū est. Vacante.i.ceruice libera hoc est cum liber sis seruitutem requiris. Causa pi. antea inqt pom.cā pugnastis:mortuo ipo nunc p uoto & libertate uestra bellū geretis. Digna ui.i.q uelit libertatē suā recuperare. Potuit uestro pō.abuti sanguine:ut pro ipsius regno sanguinem uestrum funderetis. Cum prope libertas: Quia ex tribus dominis crasso pō.Cæ.unus tantūmodo superest cæ. Patriæ iugulos ensesq̄:Quibus pro pō.antea pugnastis:nūc patriæ pugnare nō uultis. Pudeat plus regia nili:uos īquit pudere deberet:qđ plus ad libertatem comparandam ptolemæus contulerit:& arsacides rex parthorum q̄ ipsi uos conferre uelitis:nam arsacides īterfecit Cras.ptolemæus iussit occidi pom.barbari ergo reges meliores fuere libertatis defensores q̄ uos. Cōtulit ad leges.i.plus pfuit ad leges patriæ seruandas occidendo pompeium. Mil.ar.quia sagittis oppresserāt Crassū cum exercitu suo parthi. Munus:quia instar muneris uobis esse debet:q ptolemæus iusserit occidi pompeium:ut nunc deniq̄ libere pugnetis. Quis uestras:& iusta causa est cur ad libertatem transeatis:neq̄ enim suspicari potest tam uiles ac ignauos homines bella contra cæsarem gessisse:immo non interfuisse pugnæ pharsalicæ:quare cæsar uobis ueniam facile præstabit. Terga dedisse primo congressum fugam fuisse conuersos.
Ab æma.phi.ergo qa nō existimat posse cōtra uos arma gerere:statim simul ac cōmissa pugna fuerit:ipe uos suscipiet & ueniā præstabit. Iudice.c.qa se nihil offensum a uobis putabit. Nō ar.sed spōte uestra in deditionē uenistis. O famuli turpes:color rhetoricus qui appellatur concessio:nam quod cōcedere uidetur id maxime negat:& quotiens utimur concessione uerba quædam inserimus:quæ uim habent prohibētis:cum eos degeneres & turpes famulos appellat concedere uidetur : tamen maxime negat. Post fata : idest mortem.

Fas mihi:nec liceat:fortuna cuncta tenētur
Cæsaris:æmathium sparsit uictoria ferrum.
Clausa fides miseris:& toto solus in orbe est.
Qui uelit & possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto.
Quo fuerat uiuente fides:si publica iura
Si semp patriam sequeris cato:signa petamus
Romanus:quæ consul habet:sic ille profatus
Insiluit puppi:iuuenum comitante tumultu
Actum romanis fuerat de rebus:& omnis
Indigna seruitii feruebat littore plæbes.
Erupere ducis sacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus.
Tu quoque pro dominis:& pompeiana fuisti
Non romana manus:q̄ non ī regna laboras.
Quōd tibi nō ducibus uiuis:moriterisq̄:q̄ orbē
Acquiris nulli:q̄ iam tibi uincere tutum est
Bella fugis:quærisq̄ iugum ceruice uacante.
Et nescis sine rege pati:nunc causa pericli
Digna uiris:potuit uestro pompeius abuti
Sāguine:nūc patriæ iugulos ensesq̄ negatis:
Cum prope libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus e dominis:pudeat.plus regia nili
Contulit in leges:& parthi militis arcus
Ite o degeneres ptolemæi munus & arma
Spernite:quis uestras ulla putet esse nocētes
Cæde manus:credet faciles sibi terga dedisse.
Credet ab æmathiis primos fugisse philiphis.
Vadite securi:meruistis iudice uitam
Cæsare.non armis:non obsidione subacti.
O famuli turpes:domini post fata prioris

Itis ad hæredem? cur non maiora mereri
Quam uitā ueniāq; libet? rapiatur in undas
Infelix magni coniunx prolesque metelli:
Ducite pompeios: ptolemæi uincite munus.
Nostra quoq; inuiso quisqs feret ora tyrāno
Non parua mercede dabit: sciet ista iuuentus
Ceruicis precio bene se mea signa secutam.
Quin agite: & magna maritū cū cæde parate
Ingnauum scelus est tantū fuga. dixit: & oēs
Haud aliter medio reuocauit ab æquore pup
Quā simul effœtas liquūt examia ceras: pes
Atque oblita faui: non miscent nexibus alas:
Sed sibi quæque uolat: nec iā degustat amaq;
Desidiosa thymū: tum si sonus increpat æris
Attonitæ posuere fugam: studiumq; laboris
Floriferi repetunt: & sparsi mellis amorem.
Gaudet in hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ: sic uoce catonis
Inculcata uiris iusti patientia martis.
Ianq; actu belli non doctas ferre quietem.
Constituit mentes: seriemq; agitare laborum.
Primum littoreis miles lassatur harenis:
Proximus in muros: & mœnia cyrenarum
Est labor exclusus: nulla se uindicat ira
Pœnaque deuictis sola est uicisse catonem:
Inde peti placuit libycis contermina mauris

Ad hæredem: scilicet Cæsarem hæredem dominationis Pom. Cur nō maiora: sed si ita inqt amicus ē cur nō auderis maiora beneficia Cæ. pstare? uidelicet ut occidatis pom. filios & Corneliā occidatis me quoq; ipm neque enim paruo id præmium emptum uoluerit Cæsar. Quam uitam ueniam: ideo nō debetis esse contenti uenia: quando potestis Cæsarem uobis maiore beneficio deuincere. Rapiatur: obruatur in undas. Infelix coniunx: cornelia. Prolesque metelli: Quia filia erat Scipionis & de Metellorum sanguine. Pompeios scilicet Sextum & Cneum. Ptolemæi uincite: munus ptolemæi iussu unus tantummodo occisus est pō. sed Cæ. iussu duos filios: uxorē: & me quoq; Cæ. inimicissimū occidere potestis. Nr̄a ora. i. caput mei catonis. Nō par. mer. qa ille pro oblato capite nostro magnū a Cæ. pmiū recipiet. Ista iu. s. q̄ trāsit ad Cæsarem cognoscet profuisse sibi quod sub me militauerit: qa uidelicet me occidendi & caput offerendi occasionem habuerit. Quin agite: hortantis est: nihil ēq dubitetis iamdudum nos occidere: scelus enim fuisse tantum fugiendo ignaui hominis est. Magna cæde: scilicet Corneliæ & filiorum pempeii & mei ipsius. Ignauum scelus: idest ignaui hominis scelus est quod fuga committitur. Et omnes: nunc dicit quem effectum infestatio catonis habuerit: omnes enim statim mutata sententia accensi sunt ad gerendum contra Cæsarem bellum: & per similitudinem ostendit quemadmodum inquit apes cum aluearia deseruerint: & sparsæ quo impetus tulit: dissipentur: simulatque uocem strepentis æris audiuerint in aluearia redeūt uel certe de ramo arboris. ueluti racemis uuæ dependent. ita Cato uoce sua reuocauit milites. Effetas: uacuas. Faui: fauus proprie dicitur congeries mellis ac ceræ. Non miscent nexibus alas: idest non pedibus pendent se inuicem sustinentes alis. Volant sibi: idest arbitrio & uoluntate sua: & non regis. Nec degustat thymum: idest nec ipsis curæ est mellificar. Amarum: non amarum: sed tanquam amarum fugiunt. Tehymus flos est quo mel apes conficiunt optimi odoris: qui etiam in melle sentitur: nunc ergo dicit fugiunt thymum: quem ante cupidæ mellius tantopere colligunt. Desidiosa: ignaua: quia nullam mellis curam habet. Sonus increpat æris: quia galli phryges cybellis matris deum sacerdotes sonitu æris utebantur in sacris eius: pulsu autem æris apes statim reuocantur. Attonitæ: idest tanquam attonitæ. Posuere fugam: a fuga destiterunt. Studiumque laboris: studium quod deposuerant colligendi flores: nunc repetunt. Gaudet: scilicet pastor cui curæ sūt apes. ubi uidit eas i aluearia redire. Hyblæo. g. hybla: ut sqt Stra. Siciliæ ciuitas fuit: q̄ pēitus euanuit. ē & hybla: iuxta tractū megarensiū. quoq; solū (ut idē dicit) Atticæ regionis pars extitit: hic optima mella cōgerere referūt poetæ p excellentiā ergo dicit hyblæo gram ie: nam mel atticū cuncta bonitate supat: eo uero illud lōge pstantius esse dicitur: qd ad Argentarias gignitur: & atticæ e mōtibus mel optimū gignit hymetus. Diuitias. i. apes. Casa. nā casa domus pastoralis est: sic dicta a cadendo q; cito cadat. Iusti ma. p libertate suscepti. Inculcata: ingesta. Iamq; actu. i. exercito belli: Cato ubi cognouit incertas militū mentes: statuit non pmittere militibus ociū dari: sed eos cōtinue in laboribus contiere ne qd̄ de fuga cogitādi spaciū darent. Cōstituit. i. parauit. Seriem. i. a. ordinem laborum sine intermissione. Primū littoreis: primū uoluit illos exercere: ludentes palestra: nā currere i littore & harena nōē mediocris labor. Proximus: secundus labor fuit. In muros: cyrenæi portum clauserant Catoni & classi eius: cyrenæos ergo expugnare instituit cato: & ita secundum historiam expugnauit: tamen ipsis permisit suo iure uiuere: neque enim (sicuti meruerant) militibus diripiendos permisit. In: aduersus muros. Et: pro idest. Cyrenarum: cyrenæ: ut refert Solinus: oppidum est quod maior syrthis ostentat: hoc Battus lacedæmonius rege Martio res Romanas tenente post troiam captam condidit: quæ domus Callimachi poetæ fuit & patria. Exclusus: a portu cyrenarum. Nulla ira: Quia in animum sapientis perturbatio nulla cadit. Pœnaque: idest hanc solam uictis pœnam iferebat cato: ut suo imperio subiicerentur: & illis omnia sua relinquebat. Inde peti placuit: post hæc consilium cepit cato petendi iubam regem socium & amicū populi Romani. ut eius ope & auxilio exercitū compararet satis firmum quo Cæ. resistere posset. Contermina ma. q̄a iuba rex numidiæ ē: q̄ mauris finitima ē: sed syrte itercipiebant iter.

Mediis:nam in medio positæ erant:nec per syrtes nauigari poterat. Has audax:& quanquam syrtes intercipetent nauigationem tamem:tantum uirtutis animo conceperat Cato ut eas euadere se posse speraret. Syrtes uel primam:sunt autem syrtes media loca in mari :quæ nunc arescunt:nunc uero undis ac fluctibus exundant:unde syrtes dictæ sunt απο του συρειν idest a trahendo quia fluctus ita trahit aquas:ut harena sicca relinquatur aliquando in littore:id quamobrem fiat quærit hoc loco Lucanus:erit autem ordo: natura uel relinquit syrtes in dubio pelagi terræq; cum daret primam figuram mundo:uel syrtis olim erat altior pelago:nam neq; hæc nomina per parenthesim legunť:

Regna iubæ:sed iter mediis natura uetabat
Syrtibus:has audax sperat sibi cedere uirtus.
Syrtes uel primam mundo natura figuram
Cum daret indubio pelagi:terræq; relinquit.
Nã neq; subsedit penitus:quo stagna ꝓfundi
Acciperet:nec se defendit ab æquore tellus:
Ambigua sed lege loci:iacet inuia sedes
Aequora fracta uadis:abruptaq; terra ꝓfũdo
Et post multa sonant proiecti littora fluctus.
Sic male deseruit:nullosque exegit in usus
Hanc patrem natura sui:uel plenior alto
Olim syrtis erat pelago:penitusque natabat.
Sed rapidus titan ponto sua lumina pascens
Aequora subduxit zonæ uicina perustæ.
Et nũc põtus adhuc phœbo siccãte repugnãt.
Mox ubi damnosum radios admouerit æuũ
Tellus syrtis erit:nam iã breuis unda superne
Innatat:& late periturum deficit æquor.
Vt primum remis actum mare propulit oẽ
Classis onus:dẽsis fremuit niger imbribꝰ auster
In sua regna furens:tẽtatum classibus æquor
Turbine defendit:longeque a syrtibus undas
Egit:& in lato confregit littore pontum.
Tum quarũ recto deprændit carbasa malo
Eripuit nautis:frustraque rudentibus ausis
Vela negare noto:spacium uicere carinæ

nam posita una coniunctione in principio orõis: requiritur alia coniunctio:ut fiat pfecta oratio. Cũ natura daret mundo primam figuram:idest cũ primum natura res omnes ꝓduceret.hoc est cum materiæ formam daret:nã forma est quæ dat eẽ rei: Nã forma idem agit ꝙ deus:ideo laudatur li. physicorũ ab Aristotele mirifice forma:quia idem habet ꝙ deus:sicut deus dat esse rebus ita forma dat esse materiæ. In dubio pelagi:quia nec plene pelagus:nec plene terra & quomodo reliquit in dubio declarat. Nã neq; subsedit:idest nõ oĩno extitit infra undas. Stagna profundi:ut aqua esset profunda & nauigabilis. Nec se defendit:idest nec extra undas stetit ideo:nõ defendit se omnino ab æquore. Sed inuia:qua nauigari nõ potest. Lege ambigua:quia nec plene terra:nec plene aqua dici potest. Aequora fracta uadis: uada proprie dicuntur per quæ pedibus iri potest. Abruptaq; terra:intercisa:qa intercisionibus retardantur fluctus:qui statim cum ad littora ueniunt:resonant:uerũtamen ad omnes intercisiones fluctus peruenire non possunt. Post multa lit.appellat littora aggerẽ harenæ. Male.i.inutiliter deseruit. Nullosq; exegit in usus:qa nec ibi habitant homines nec pisces:tres ptes sunt quæ incolunť aduersis animantibus terra ab hominibus feris & q̃drupedibus habitatur:aqua a piscibus:aer habitať ab alitibus:sunt ẽt q̃dã aĩalia chersydra:siue αμφιβια.q̃ ptim terrã colunt ptim aquã sicuti ranæ & testudines: dicit ergo syrtes inutiles eẽ:qa nulli generi aĩantium utiles sint. Vel ple.al.uel superioribus qdẽ tẽporibus syrtis fuit obrupta pelago:ut p eã ptẽ nauigari posset. Sed rapidus titan:rationẽ naturalem tãgit : corpora enim cælestia eo ꝙ sũt lumina ignea : iõ pascuntur undis: & humore:unde & philosophi uiderũt fore aliquãdo:ut oĩs hic mundus aliquando arderet: postq̃ consũpta esset aqua & humor oĩs. Rapidus titã:sol usq; ab initio cum creatus est mundus:paulatim calore suo arefecit syrtes:nam sol & cætera sydera humore terreno pascuntur.Plini. Zonæ uicina perustæ:est ratio quamobrem istic exaruit mare : quia torridæ zonæ ꝓpinquæ sunt syrtes. Et nunc pontus adhuc:& quamuis radius solis:& ipsa stellarum flamma exaruit mundus:tamen hactenus resistit aqua igni:sed erit tempus ꝙ omnia consumet. Repugnat.s.calori solis & stellarũ. Mox ubi damnosũ:sed post lõgum tempus cum sensim undam omnem exhauserit calor solis:loca syrtiũ penitus arescent :& nihil nisi terra relinquetur. Dãnosum æuũ:quod detrimentũ facit. Nã iã breuis unda:quid futurum sit apparet.ex eo quod factum est:quia maxima pars undaꝝ cõsumpca ẽ sequitur omnem aquam consumptum iri. Vt primum remis:postq̃ dixit suam de natura syrtium sententiam: nunc ad propositum Luca.redit.Dicit passos fuisse tẽpestatem milites postquam nauigare cœperunt. Actum:impulsũ. Omne onus clas.i.omnem calssem catonis. Densis fre.statim auster cũ igenti & effuso imbre ipulit naues. In sua regna furens:quia auster flat a meridie. Turbine:impetu suo nam naues repellebat ab undis. Egit: repulit:ut per eas nauigari non possit:& ita defendit. Illato littore.i.cumulo harenæ:quia ipetus uẽtĩ abstulit mare & aggerem harenæ reliquit. Tum quarum recto:quarum nauium uela uentus cõphendit:has ipulit in littus:sed quarum uella nautæ in summum mali rudentibus traxerũt:has naues i syrtes uẽtus ĩpulit. Tũ.s.auster eripuit naues. Deprehendit.i.corripuit. Nautis.i.potestati nautaꝝ.qa non habẽt potestatẽ gubernare naues nimio impetu uenti sublatas. Frustraq; rudentibus au.nautæ si tentassent rudentibus uela in summum mali trahere:uentus uiolabat nautas:ita ut cogerentur relaxare rudentes:quibus relaxatis uentus ita inflabat uela:ut spacium nauis præterirent. Spacium ca.quia uella inflata ultra proram transibant.

Sinus:idest uellum intumuit. Oia si qs:q si qs ēt i summū mali subduxisset antemnas:una cum uelis uentus repellebat naues:etiam solis armamentis:nam uelum & antemna sunt armamenta nauis. Prouidus.i.q prouidisset anteq̃ uentus nimius inuaderet. Lintea uela subducēs. Nudis armamentis.s.sine uelo & malo & antēnis quæ sunt armamenta nauiū. Sors meli.ol.pars nautum fuit:quæ meliorē exitum habuit: & mari tranquiliore nauigauit. Certo mari:non in syrtibus ambiguis. Quæcunq; leuatæ.i.pars earum nauium quæ sūt subleuatæ ab undis maris:cæsis arboribus:dimidia parte sui a terra recepta est:a media parte a mari.

Atque ultra prorā tumuit sinus:omnia siquis
Prouidus antemnæ suffixit lintea summæ
Vincitur:& nudis auertitur armamētis.
Sors melior classi quæ fluctibus incidit altis:
Et certo iactata mari:quæcunque leuatæ
Arboribus cæsis flatum effūdere frementem:
Abstulit has liber uentis contraria uoluens
Aestus:& obnixum uictor detrusit in austrū.
Has uada destituunt:atq; interrupta ꝓfundo
Terra ferit puppes:dubioque obnoxia fato.
Pars sedet una ratis:pars altera pendet i ūdis.
Tūc magis īpactū breuius mare:terraq; sæpe
Obuia consurgens:quamuis elisus ab austro
Sæpe tamē cumulos fluctus nō uicit harenæ.
Eminet in tergo pelagi ꝓcul omnibus aruis
Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautæ:terræque hærente carina.
Littora nulla uidēt:sic partē itercipit æquor.
Pars ratim maior:regimen clauumq; secuta ē
Tuta fuga:nautasque loci sortita peritos
Torpentem tritonos adit illæsa paludem.
Hāc (ut fama) deus quem toto littore pontus
Audit:uentosa perflantem murmura conca:
Hanc & pallas amat:patrio q̄ se uertice nata.
Terrarū primam libyē (nam proxima cælo ē
Vt probat ipse calor) tetigit:stagniq; quieta
Vultus uidit aqua:posuitq; i margine plātas:
Et se dilecta tritonida dixit ab unda.

Arboribus cæsis:Quia hoc necesse erat contra tempestatē incidere arbores:ne uentus in malū nauis ipetū faciēs naues subuerteret. Leuatæ.s.ab undis maris. Effudere flatū.i.emisere uētū nā cū armamenta nauis uento resistūt:nō emittitur uētus: imo retinetur. Has:alias naues. Cōtraria uoluēs:qa æstus maris erat cōtrarius uētis:& tantus erat æstus ut uinceret uētū. Voluēs:inuoluēs. Cōtraria uētis opposita. Detrusit.s.illas naues. In:contra austrū. Obnoxiū.i. oppositum : quia plus ualuit æstus: q̃ uentus.

Has.i.eas nauiū partem. Destituūt.s.ne nauigare possent. Interrupta:intercisa.Est.n. descriptio syrtium: syrtis enim ē terra interrupta. Obnoxia fato: quia pars nauis terræ continebatur: pars mari.ideo incertum an terra an mari morerentur. Dubio fato:incertæ morti. Sedet.s.terræ. Altera pēdet.s.ps puppis pendet in undis. Tunc magis:nā quia breuius mare:ideo etiam magis patebat uētis uentusque magis in nauē irruebat. In pactū.s.in nauē. Obuia terra:quam uentus impelleret. Quāuis elisus ab austro:q̃uis fluctus frequenter eliderentur a uentis : tamē non poterat tātā uim habere: ut moueret naues.

Cumulos harenæ:qui in medio profundo inuicti erant. Elisus:impulsus a uento q̃uis ipelleret ab austro:tamē fortius impellebatur ab harenæ cumulo.

Eminet:apparet & extat. In tergo:i superficie maris. Procul omnibus:qa repellebat undas. Inuiolatus.a.qa aqua illuc puenire non poterat. Stāt mis.qa naues parti terræ infixæ tenebant:parti i aqua pendebant. Stāt:icerti quo fato pereant. Terræq; hærente ca.q̃ uis i sicco destituta esset nauis: littora tamen non uidebant. Pars rati.ma.i.columis euasit:ea præcipue quæ nautas uehebat locorum ꝑitos. Regimen clauumque.i.regimē claui endiadis. Fuga.i. nauigatione. Nautas loci peritos:q ea etiam supiori tēpore nauigauerant. Illæsa:integra. Hāc ut fa.d. triton deus marinus est hunc tubicinem neptuni dixerūt:& tyberio principi nuntiauit olisiponensium legatio ob id missa:iuentum esse huiusmodi piscem in spelunca cannentem conca teste Plinio sicut poetæ & scripserunt: nūc ergo dicit hunc locum tritonem coluisse deum:& eundem & placuisse palladi:q cum primum nata de capite patris e cælo descendisset ad ea loca quæ uiciniora erant peruenit:& quod hanc paludem dilexerit de nomine eius se tritonidem appellauit idō palus tritonis appellatur:q ea mirifice delectaretur Triton:eandem etiam dilexit pallas: q ibi se frequenter lauare solebat. Deus:triton. Quem toto littore:idest describit Tritonem Neptuni tubicinem. Conca:idest tuba.Virgilius Dum personat æquora conca. Patriosque e uertice nata:sic fingunt poetæ de uertice iouis natam esse palludem:& habent rationem physicam:quia pallas Dea est sapientiæ.ideo de cerebro iouis natam esse finxerunt.Nam deos ad similitudinem humanæ imbecillitatis fingebant.fingunt hæc quidem poetæ & adiunt ludibria quædam quod cum caput clamaret & partum edere uellet:Iuppiter iussit Vulcano filio : ut subtilissimo ferro caput aperiret:ille securim fabricauit adeo tenuem : ut sine doloris sensu caput aperiret patri: ex quo statim est nata Pallas ded ille hoc pacto aperuit ut quod ex illo nasceretur sibi coniungeret:ita tamen si ei placeret.Pallas ubi uulcanum uidit adeo deformem:indignata statim aufugit:& primam tellurem petiuit libyen:eo q cælo proxima esset. Ipse calor: Quia libya feruentissima est cæterarum regionum. Stagnique quieta:& uultus suos speculata est in liquida palude. Et se dilecta:& quia palus illi grata fuit de illius nomine se quoq; appellari uoluit Tritonida:& (ut ait Solinus) non procul a philenorum aris in intimo recessu syrtis maioris est palus:quam triton amnis interfluit:ubi speculatam se artium deam crediderunt.

Quam iuxta læthes:& iuxta hanc paludē:dicit labi flumē lætheum:qui de læthæa palude iferoꝝ deriuari dicitur circa extimū syrtium cornu berenicē ciuitatē aluit lethon amnis:inferna(ut dicūt)exundatione prorumpēs:& apud pristinos uates latice memoratus obliuionis:ut docet Soli. Trahēs ob.respexit ad nomē:nā ΛΗΘΗ significat obliuionē. Atq; isopiti:hic ēt ē hortus hesperidū.Hesperides aut filiæ athlantis fuere: custodes horti ditissimi:poma aurea producētis:cuius custos erat puigil serpēs.Hercules cū ad ea loca uenisset serpentē occidit:& poma abstulit.Priuauit ergo diuitus puellas.De hortis hesperidū & puigili dracōe(ne licētia uulneretur)fides & rō hæc ē:ut refert Soli. flexuoso meatu æstuariū e mari fertur sinuosis lateribus tortuosū adeo:ut uisentibus procul lapsus angueos fracta uertigine mentiat̃: itaq; qd hortos appellauere circūdat.Vnde pomoꝝ custodes interpretātes istruxerunt iter ad mēdacium fabulādi.hæc insula præter arbores oleastri similes & arā sacrā Herculi:aliud nihil pfert:quod propaget uetustatis memoriā.

Q uā iuxta læthes tacitus prælabitur amnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis
Atque insopiti quondam tutela draconis
Hesperidū paup spoliatis frondibus hortus:
Inuidus annoso qui famam derogat æuo:
Q ui uates ad uera uocat:fuit aurea sylua:
Diuitiisque graues:& fuluo germine rami
Virgineusque chorus nitidi custodia luci.
Et nunq̄ somno damnatās lumina serpens:
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretiū:nemorisq; laborē
Alcides:passusq; inopes sine pondere ramos
Retulit argolico fulgētia poma tyranno.
His igitur depulsa locis:eiectaque classis
Syrtibus:haud ultra garamātidas attigit ūdas.
Sed duce pompeio libyes melioris in oris,
Mansit:at impatiens uirtus hærere catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens:& terra cingere syrtim.
Hæc eadē suadbat hyems:q̄ clauserat æquor
Et spes imber erat:nimios metuētibus ignes.
Vt neque sole uiam:nec duro frigore sæuam
Inde polo libyes:hinc bruma temperet ānus.
Atque ingressurus steriles sic fatur harenas.
Oquibus una salus placuit mea signa secutis:
Indomita ceruice mori:componite mentes
Ad magnū uirtutis opus:summosq; labores.
Vadimus in campos steriles:exustaq; mundi
Q ua nimius titan:& raræ in fontibus undæ:
Siccaq; letiferis squalent serpentibus arua.
Durū iter ad leges:patriæq; ruentis amorem.

Inuidus annoso æuo:qa occurrebat illud quomō hanc fabulā ipse q̄si uerā cōfirmas:ego inquit sequor alios poetas. Nā q antiqtati credere noluit iuidus ē: & inuidus ē q poetas uera dicere cogit:quoꝝ propriū ē fingere & cōmisci. Qui uates ad uera uo.i. poetas uera dicere cogit. Fuit aurea sylua.i. syluæ arbores aurea poma ferētes. Diuitiis:aureis fructibus. Fuluo ger.i.fulgentibus pomis. Virgineus : hesperides athlātis filiæ quæ custodes huius horti fuere. Somno damna.ser.i.q nunq̄ somnum oculis admitteret. Robora comple.qa circūdabat truncū arboris : ne quis ascendens poma diriperet. Rutilo cu.me.adeo inqt grauia erant poma:ut ipsā quoq; arborē icuruarēt. Pretiū:aurea poma. Nemorosisq; la.quia laborabat arbor sustinere poma. Argolico tyranno:euristheo regi græciæ. Nā euristheus instinctu Iunōis Herculē mittebat ad oia picula eo aīo:ut periret. His igit̃ depulsa locis:cū ad hæc loca uenisset classis non nauigauit ulterius:sed ibi māsit i meliore pte libyæ pfecto Cn.Pompeio.Ipse uero Cato cum reliquo exercitu:sicut statuerat ad regē Iubā iter intendit. Garamātidas:garamātū regio:ut inquit Stra. ultra getuliā ē:& cū illa pariter pgredit̃:garamātes Cornelius Balbus subegit:& primus ex hac uictoria triumphauit auctore Soli.garamatici āt æthiopes matrimonia priuati nesciūt:sed oibus i uenerē uulgo licet ideē q filios matres cognoscunt tantūmō:nā paterni nominis nulla ē reuerentia:ea propter garamātici æthiopes iter oēs populos degeneres habent̃. Melioris libyæ.i.fœcundioris:nā reliqua(sicuti i sequētibus declarabit̃)libyæ arida ē. At ipatiens uir.cato cuius uirtus nullā patiebat̃ desidiā:qescere non poterat nisi tādē ad regē Iubā pueniret. Hærere.i.qescere. Terra cigere syrti.i.terrestri itinere circuire syrtes:qa nauigari nō poterāt. Hæc eadē suade.hy.dicit ēt huic sniæ suæ suffragatū fuisse anni tēpus uidelicet hyemē spabat.n.calorē regiōis illius tēpari posse frigore hyemis. Suadebat.s.ut i ulteriorē libyā se cōferret. Clauserat.s.glacie. Et spes iber erat:iber q tpe hyemis regnat spē dabat aerē tēpatū fore. Ignes:ardores. Vt neq; sole uiā:spē faciebat iber i regiōe sicca. Duro fri.qa hyems erat:ut calorē solis:anni tēpus tēparēt. Inde:ex hac pte libyæ. Polo.i.pp regionē:qa australis regio feruet:iō tēpet. Hinc:ex alia pte. Tēpet.s.uiā. Bruma.i.cū bruma.qa hyems erat. Sole:quē frigus tēperabat. O qbus una salus:o milites:inqt:q mea castra sequi uoluistis:animū ad curā cōfirmate: & sūmos labores suscipite.ac si dicat.Nō uos ad uoluptatē iuito:sed ad labores. Vna:sola salus supest.s.libertatis. Indomita ceruice mo.i.i libertate mori. Cōponite men.i.idoneas reddite ad opus uirtutis. Vadimus i cā.ste.Cato.n.neq; quenq̄ decipere se uelle professus ē:sed plane illos ad labores & picula iuitare:ut intelligerent p ardua omnia atq; difficilia quærendam esse libertatem. Steriles cam.libyam:quæ laborat penuria aquaꝝ. Serpentibus:nam ibi serpentes acriores ac sæuiores fiunt calore solis. Squalent:sterilia sunt. Durum iter ad leges:nec mirꝝ cuiq̄ uideri dbet si parati sumus hos subire labores:aliter.n.leges & patriæ libertas seruari nō pōt.

Per mediam libyem ueniantq; inuia tētēt
Si quibus in nullo positum est euadere uotot
Siqbus ire sat est.neq; enim mihi fallere quēq̄
Est animus:tectoq; metu perducere uulgus.
Hic mihi sit comites quos ipsa p̄icula ducēt:
Qui me teste pati:uel quæ tristissia pulchrū
Romanumque putant:at q sponsore salutis
Miles eget:capiturq; animæ dulcedie:uadat
Ad dominum melior̄ uia:dū primus harenas
Ingrediar:primusq; gradus i puluere ponam.
Me calor æthereus feriat:mihi plena ueneno
Occurrat serpens:fatoq; pericula uestra
Prætentate meo:sitiat quicunque bibentem
Viderit:aut umbras nemoꝝ quicūq; petētē:
Aestuet:aut eq̄tē peditū præcedere turmas:
Deficiat si quo fuerit discrimine notum:
Dux an miles eā:serpēs:sitis:ardor:harenæ:
Dulcia uirtuti:gaudet patientia duris.
Lætius ē quotiens magno sibi cōstat honestū.
Sola potest lybie turbam præstare malorum
Vt deceat fugisse uiros:sic ille pauentes
Incendit uirtute animos:& amore laborum:
Irreducemque uiam deserto limite carpit.
Et paruo sacrum nomen clausura sepulchro
Inuasit libye secum fata catonis.
Tertia pars libye rerum:si credere famæ
Cuncta uelis:at si uentos cælumq; sequaris
Par erit europæ:neq; enim plus littora nili
Quā scythicus tanais:primis a gadibꝰ absūt

Inuia:idest per quæ nunq̄ antea fortasse q̄squā iuerit:uel pauci admodū. Euadere uoto:idest qui nulla uota faciunt euadendi. Si quibus ire fas ē:ueniāt mecū illi quibus sufficit ire & nō redire: hoc ē qui nullā redeūdi curam faciunt. Fallere:mea ratio est ut nolim pericula cuiquam occultare:ut postea se deceptos conquerātur. Tecto metu:occulto periculo. Hi mihi sint comites:ueniāt mecum illi qui hoc ipso me sequantur q̄ i manifestum periculum prodeant. Vel:pro etiam. Tristissima:laboriosissima. At qui sponsore salutis: sed si quis est cui uita sit carior libertate:hic me destituto se ad Cæsarem conferat uia commodiore. Sponsore salutis: qui sibi salutem promitti uult. Animæ dulcedine:idest cui nimium uita cara est. Meliore:hoc est tutiore uia. Arenas: idest arida loca si uiderint me paratum subire labores:& extrema oīa nec ipsi quidē recusare debebunt. Calor æthereus: quia torrenti zone libyes illa pars propinqua ē. Fatoque pericula:ego tanq̄ prægustator malorum oīum ero. Sitiat quicunq; bibentem uiderit:non recuso quo minus ille sitim pati dedignetur: qui uiderit me bibere. Aut umbras:& siqs uiderit me umbra arborum releuare calorem ille etiam calorem nō debebit pati. Aestuet:idest nimio æstu laboret. Aut eq̄tē:& si quis uiderit me equo uehi:ille pedes ille recuset. Deficiat.s.a labore itineris. Si quo discrimine:nā talis uobiscū ero:ut me nemo dignoscere possit:miles sim an dux. Serpens sitis:hæc oīa quæ describit ad pericula & labores esse uidentur: sed dulcia sunt his qui uerā uirtutē suscipere possunt. Gaudet patientia:nec enim paciētia cognosci pōt uiri fortis:nisi dura sustineat. Lætius ē:q res honostas aggredit̄ cum labore:hic etiā maiore lætitia gloriā cōparat. Honestum:idest honestas:hoc est unicuique honestas magis grata est. Magno sibi constat: idest maxima mercede & labore tenditur ad honestum.

Turbam: idest multitudinē maloꝝ:nulla regio ē q̄ possit facere ut uiri fortes gaudeant se fugisse seruitutem nisi libye:per quam sine maximis laboribus ire non possumus ad libertatem:aliter si fugerent sine laboribus:sine periculis uiderentur eē ignaui inertes ad desides. Sic ille pauentes:his uerbis Cato inflāmauit milites.ut oēs labores libenter subire statuerēt.Hoc.n.fieri solet ut cū princeps se periculis exposuerit:alii deinde nullū periculū subterfugiant. Irreducem q; uiam:quia nunq̄ inde redibit:nam sibi ipsi mortem uticæ cōsciscet. Et libye:nam in libya ē utica nobilis cædes Catonis. Fata:mortē. Tertia ps:describit nunc Libyā ostēdēs secūdū quosdā eē tertiā p̄tē orbis terraꝝ:secūdū alios p̄tē eē Europæ:sed ut intelligi possit hæc descriptio:q̄q̄ melius ostendi q̄ uerbis exponi posset:tamē de ea breuiter dicemus: omnis terra ambitur oceano:& ea quattuor maria recipit unum a septentrione a meridie duo:quartū ab occidēte:uniuersus orbis terraꝝ in tres p̄tes diuidit̄:& Tanais quidem a septentrione in meridiem uergens prope meotida defluit.At uero nilus e diuerso defluit i pelagus.Ab altero latere uidelicet ad nilum Aphricam.ab altero uidelicet ad tanaim europā uocant. ultra uero quicquid ē:Asia ē:ex quo intelligi potest Asiam maiorē esse Aphrica & Europa.Nam aphrica quidem terminata ē ab una parte nilo a reliquis tribus partibus a pelago:& breuior est q̄ europa.Nam Europa quidem terminos habet ab oriente tanaim & meotida: & pontum a meridie ab occidente athlanticum: a septentrione Britannicum:sed asia multo maior est.Nam Asiam quidem attingit oceanus:Ita nominibus:sicut locis differens.nam ab oriente mare eoum dicitur:a meridie indicum:a septentrione scythicum.Ipsa uero ingenti & p̄petua frōte in meridiē uergens:tātū ibi diffundit̄:quātū aphrica & Europa:ita describit̄ uniuersus orbis terraꝝ. Famæ:sic.n.fama est. Cælū:sed quomō dicat cælū & uētos i sequentibus aperiemus. Nec.n.plus.i.lōgitudine quidē par ē.Latitudine uero inæqualis.Sic ergo littoribus nili aphrica termiat̄:littoribus tanais Europa cōtinet̄.Vtraq; uero a gadibus incipit.Vnde ēt separat̄ Oceano dirimente per medias gades: sūt āt duo montes:hunc quidem Abilicem uocant:illum uero Calphen:& fama est Herculē coniuncto p̄petuo iugulo colles diremisse:& Oceanum antea exclusum in ea quæ uicina erant loca admissum discussa mole montiū.

Vnde europa fu.ostendit aphricā partem esse Europæ.uerbi causa.ab occidente per gades diuidit oceanus Aphricā & Europam usque ad nilum a meridie:ad tanaim ab occidente:sed nilus & tanais a gadibus:unde ĩcipit aphrica & Europa tantum differunt:ut alter altero non sit longius a gadibus.Sed pari ĩpacio distāt a gadibus:sequitur ergo Aphricam & Europam pares esse longitudine:sed latitudine inæquales : quia latior est Europa.ideo nonnulli hanc rationem secuti dixerunt: eam t[illegible]tiā partē orbis non esse.Alia ratio quare uidet breuior Aphrica q̄ Europa propterea q̄ in aphrica plus te[illegible]rdore solis:q̄ in Europa frigoris rigore depræhēditur.

Vnde europa fugit libyen:& littora flexu
Oceano fecere locum:sed maior in unam
Orbis abit asiam.nam cum communiter istæ
Effundat zephirū:boreæ latus illa sinistrum
Contingens dextrumq; noti:descendit ĩ ortus
Eurum sola tenens.libye q; fertile terræ est
Vergit in occasus:sed & hæc nō fontibus ullis
Soluitur:arctoos raris aquilonibus imbres
Accipit & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uiciatur opes:non ære nec auro
Excoquitur:nullo glebarum crimine pura.
Et penitus terra est:tantum maurusia genti
Robora diuitiæ:quarum non nouerat usum.
Sed citri contenta comis uiuebat & umbra
In nemus ignotum nostræ uenere secures:
Extremoq; epulas mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagā syrtim complectitur hora
Sub nimio proiecta die:uicina perusti
Aetheris exurit messes:& puluere bacchum
Enegat:& nulla putris radice tenetur.

Vnde:a quibus gadibus. Oceano fecere lo.discussa mole montium ab Hercule.nam cū communiter istæ:redit ad id quod dixit:si cælū uentosq; sequaris. Diuisus est uentus uniuersus in quattuor uentos cardinales.uidelicet in eurum ab oriente:zephyrum ab occidente : austę a meridie:& ĩ Boreā a sepṫētrione:sed hi uenti habent alios colaterales:Eurus oriētalis habet colaterales:hĩc circium : inde subsolanum:At uero zephyrus occidentalis collaterales habet:hinc corum:inde fauoniū. Auster meridionalis habet collaterales aphrycū & notū. Boreas septentrionalis collaterales hēt uulturnū & aqlonē sed melior tamē & uerior est de uentis sententia Plinii in secundo & egelii in noctibus atricis:quā diligēs lector inspicito:nūc poeta ostēdit quomō speratæ sint hæ partes orbis terrarū:meridionales & septentrionales uentos cōmunes esse dicit Aphricæ & Europæ.Asia parti tangit meridionalē uentum:parti septentrionalē:sed sola ipsa habet eurū uētum Orientalē : ex quo facile comphendi potest quomodo ipsa duplo maior sit Aphrica & Europa. Istæ : scilicet Aphrica & Europa.Cōmuniter effundunt zephyrū occidentalem. Illa:scilicet asia. Boreæ:a septentrione. Noti: meridionalis. Sola tenens:q̄a nec Aphrica nec Europa euri participes sunt. Boreæ sinistrū latus : Nā descēdens Boreas perflat Asiā a sinistra. Libyæ q; fertile terræ ē:nunc de ipsa Aphrica loquit̃ dicit autē ptē illā q̄ ē sub feruēti zona ĩhabitabilē eē meridiē uersus:sed que in occidentē uergit:eē habitabilē:& eam nō oino sterilē:imo ea producere quibus sustentari possunt incolumes tamē ea quoq; pars penuria aquæ laborat. Quod fertile:pro ea terra libyæ quæ ē fertilis. Non fontibus ul.q̄uis sit fertilis:tamē & ipsa aquæ penuria laborat. Arctoos raris:& q̄a sequebat̃ illud quomō fertilis si caret aquis? dicit ab aquilone nubes ĩpelli usque in polum antracticū:& pluuias emittit. Nostris reficit.quia quando hic serenū est:ibi nebulosum cælum est: & pluuias emittit. Reficit:recreat. In nullas uitiat̃ opes:idest nullū genus æris ĩ Aphryca inuenit̃.
Pura:crimē glebarū appellat aurū & argētum & bene:nā multorū criminū causa est propterea Virgili.dixit Quid nō mortalia pectora cogis auri sacra fames? Sed penitus terra est:sine cuiusquam metalli admixtiōe.
Tātū:tantūmō. Maurusia:in mauritania arbores nascuntur quæ sunt gentibus illis pro diuitiis. Non nouerat usum:& diu eas arbores habuere aphri sine utilitate:quia non nouerāt ĩquos usus ualerent:sed romani iquit curiosiores fuerunt qui huiusmodi arborū utilitatem nouere. Mauritania ferax:est parte tamē excepta quæ deserta est & fluminibus & lacubus abundat:arbores profecto teste Stra.& multas & magnas habet & omnia fert:at qui & ea mensas ex uno integroq; ligno ac uarias romanis suppeditat.In occidentalibus clarioribusq; libyæ partibus (ut idē refert) habitant qui a græcis maurusii uocantur:libycum genus & oppulentum eos.Romani & indigenæ mauros uocant & iberiæ sunt oppositi. Vsum:utilitatē. Citri contenta:satis habuerunt aphri:ut umbra citri quæ arbor est perniciosissima se a calore solis defenderent. Comis & umbris:unū sequitur ex reliquo:nam comæ sunt frondes arborū & frondibus umbra reddit̃. In nemus igno.s. aphris q̄d arbores suæ ualerēt:sed notū romanis & satyrice carpit luxuriā Romāorum. Nostræ secures:romanæ. Extremoq; epulas:ex arboribus non romani tragemata & mensas etiā ꝑtiosas fecimus Nā ex fructu citri tragemata idest cibos secundæ mensæ fecimus. Extemo orbe:idest a polo antractico:aphri nō nouerūt huiusmodi epulas citri:nec ex arboribus mēsas ꝑtiosas fieri. At quæcunq; uagā:hæc quidē fœcuda ē & habitabilis:at uero pars alia Aphricæ quæ propingor ē feruēti zonæ nimio solis ardore habitari nō pōt:nec ibi q̄cquā nascit̃ quod ad usus hominum necessariū sit. Sub nimio die:sub nimio sole. Vicina pusti æthe. idest uicinia torridæ zonæ. Puluere:idest calore sequens pro antecedenti. Nulla radice:quia radices altius porrigi non possunt. Temperies uitalis:idest quæ uitā dat plantis & arboribus.Nā triplex est uita.s.uegetatiua: sensibilis:& rationalis. Nulla cura Iouis:quasi dicat nulla aeris temperies eam terram fertilem reddit : uel quasi destituta sit a deo : & cum alterius orbis curam habeat deus : hanc quasi deseruisse uideatur.

Temperies uitalis abeſt:& nulla ſub illa
Cura iouis terra eſt natura deſide torpet
Orbis:& immotis annum non ſentit harenis.
Hoc tã ſegne ſolũ:raras tamen exerit herbas:
Quas naſamõ gẽs dura legit:q̃ proxia põto
Nudus rura tenet:quẽ mundi barbara dãnis
Syrtis alit:nam littoreis populator harenis
Imminet:& nulla portus tangente carina
Nouit opes:ſic cum toto commertia mundo
Naufragiis naſamones habent:hac ire catonẽ
Dura iubet uirtus:illic ſecura iuuentus
Ventorum:nullaſq; timens ſentire procellas
Aequoreos eſt paſſa metus:nam littore ſicco
Quã pelago ſyrtis uiolentius accipit auſtrũ:
Et terræ magis ille nocẽs:non montibus ortũ
Aduerſis frangit libye:ſcopuliſque repulſum
Diſſipat:& liquidas ſe turbine ſoluit in auras.
Nec ruit in ſyluas:annoſaq; robora torquens
Laſſatur: patet omne ſolum:liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet harenis.
Et non imbriferam contorto puluere nubem
In flexum uiolentus agit:pars plurima terræ
Tollitur:& nunquam reſoluto uertice pẽdet.
Regna uidet pauper naſamon errantia uẽto:
Diſcuſſaſq; domos:uolitant a culmine raptæ
De tecto garamãte caſæ:non altius ignis
Rapta uehit:q̃tumq; licet cõſurgere fummo:
Et uiolare diem:tantum tenet aera puluis.
Tunc quoq; romanũ ſolito uiolentius agmen

Sub illa: ideſt in illa terra.nam ſub pro in ponitur.Virgi.Namq; ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo. Deſide:ideſt inerti:quia natura illius orbis inutilis eſt. Immotis ha.ideſt inaratis non ſubactis. Annum.i. utilitatem anni:& meſſes. Hoc tam ſegne ſolum:& q̃q̃ hæc terra nimio ſolis ardore ſterilis ſit: ut nec meſſes nec uites producat:naſcuntur tamen inquit herbæ raræ quibus ueſcuntur. Naſamones:ſunt populi ſub feruentiore plaga Aphricæ habitantes.uerum Strabo libro ultimo dicit naſamões primos poſtea Pſyllos & gætulorum partem & garamãtes Libye ſterilẽ & aridam regionem obtinere. Segne:iners inutile. Exerit ideſt aprit. Gens dura:ſcilicet ictu:nam quanto uictu duriore utuntur:tanto etiã ipſi duriores & patientiores reddũtur. Proxia pon.oceano:nã eo uſque hæc regio producit:quoad gẽtibus producere licet. Nudus:nimio calore ſolis ueſtibus non utit. Quẽ mũdi bar.quia occurrebat illud:quomõ uiuere poſſunt ſi ibi nihil naſcitur uel paſ.? dicit illos uiuere naufragio:ideo q; ibi ſyrtes ſunt & plærunq; uentis ipulſæ naues ſyrtibus hærent:& ibi deſtitutæ cũ oibus earũ mercibus a naſamonibus diripiuntur:& hoc genere uitæ ſuſtẽtat. Imminet:iſtat. Sic cũ toto cõmertia: quia naufragia ſunt eis pro mercibus naufragæ.n.naues:cũ i ſyrtibus depræhenſæ tenent copia merciũ naſamõibus faciũt. Toto cõ.mũ.i.ex oi regiõe orbis terrarũ naues illuc inuitæ cõpellunt. Hac ire ca.nũc quaſi cãm affert:cur libyes hanc partem deſcripſerit ut oſtenderet magnam Catonis uirtutem:qui certũ prope periculũ petebat:ut ſi qua ratione poſſet libertatem prope amiſſam recuperaret. Dura uirtus:poſuit uirtutẽ pro fortitudine quæ eſt malorum & periculorum omnium dura ac fortis pacientia. Secura:ſine cura:de iuuentute Catonis loquitur q̃ numero fuit hominũ decẽ miliũ:peragrauitq; libyam terreſtri itinere diebus triginta per profundã harenam ut Strabo ſcribit. Illic:uidelicet in ea regione ubi ſyrtes ſunt quas terreſtri itinere ambiendo tranſire conſtituit Cato. Secura:quia ibi nullos uentos futuros exiſtimabant. Procellas: procella uix uentorũ dicit: q; oia percellat ideſt percutiat. Aequoreos eſt paſſa:quia non aliter uexata eſt itinère terreſtri: q̃ nauigatiõe naues concuti ſolent. Nã littore ſic.ibi.n.nõ minus ſæuire & craſſari ſolet uentus:q̃ ſolet in mari. Sicco.ſ.ſyrthiũ. Ille:auſter. Nõ mõtibus illũ: reddit rationẽ quare uehemẽter ſæuiat i ea regione auſter neq;.n.inquit montes ibi ſunt qui uim & impetũ auſtri ĩpetũ auſtri impediãt.ob hanc cauſã i aliis regionibus non tantopere ſæuiũt uenti:q; uidelicet obiectos montes habent. Scopuliſq; repulſum:nec ibi ſcopuli ſunt:ſicut in medio mari quibus uento reſiſtitur. Liquidas.i.puras:quia ibi calor nimius eſt ita ut uentus aſcendere non poſſit: ideo magis impetum ſuum exercet. In auras: quia non tendit altius. Turbine:impetu ſuo. In ſyluas:quia ibi nullæ ſunt arbores. Torquens:uoluens. Laſſatur:fatigatur:ut in petu ſuo deſiſtat. Patet:apertum eſt omne ſolum regionis illius. Liberque meatu: ideſt auſter iter liberum habet nullo obice impeditum. Aeloiam rabiem:ideſt furorem reſpexit ad fabulam q; Aeolus rex uẽtorum dicatur: & montibus eos cohereeat. Et non imbriferam:ſed hic uentus non cogit aerem in nubes ſed tantummodo intorquet puluerem:& in medio aere retinet:neque enim ipſa in aerem ſicut nubes reſoluitur. In flexum:in circuitum:quia puluerem contorquet:non nubem ex qua imbres cadant. Pars plurima:ideſt magna. Tollitur:ſubleuatur. Pendet:quia non reſoluitur ſicut nubes in aerem. Regna uidet: nunc dicit uiolentia ipſius auſtri:non modo puluerem ſublimem tolli: uerum etiam tecta domorum rapi: quinetiam ſaxa uolitare per aera. Regna:quæ ipſi naſamoni loco regnorum ſunt.Nam ruſticus regna ſua agellu appellat.Virgilius Poſt aliquot mea regna uidens mirabor ariſtas. Diſcuſſas:ſcilicet impetu uentorum. Non altius ignis:dicit ignem non altius trahere ſecum quod rapuerit q̃ uentus tollitur: quin etiam fumum non ſublimius aſcendere:q̃ ea quæ uentus rapuerit. Conſurgere fumo:quia tantum aeris continet puluis ſublatus uẽto quantũ fumus:quia magna emittitur flãma. Violare:obtenebrare diẽ. Tũc quoq; ro.ſol.ſemp ibi ui maximã exercet uẽtus:ſed quo tẽpore p ea loca rõani ibant multo ẽt uehemẽtius ſæuiebat.

Aggreditur:nullusque potest cōsistere miles
Instabilis:raptis etiam quas calcat harenis.
Concuteret terras:orbemq; a sede moueret:
Si solida libye compage & pondere duro
Clauderet exesis austrū scopulosa cauernis.
Sed quia mobilibus facilis turbatur harenis
Nusquā luctādo stabilis manet:imaq; tellus
Stat:quia summa fugit:galeas & scuta uirorꝝ
Pilaque contorsit uiolento spiritus actu:
Intentusque tulit magni per inania cæli.
Illud in extrema forsan longeque remota
Prodigium tellure fuit:delapsaque cælo
Arma timēt gētes:hoīumq; erepta lacertis
A superis demissa putant:sic illa profecto
Sacrifico cecidere numæ:quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet:spoliauerat auster
Aut boreas populos ancylia nostra ferentes
Sic orbem torquente noto romana iuuentus
Procubuit:metuēsq; rapi:cōstrinxit amictus:
Inseruitque manus terræ:nec pondere solo:
Sed nixu iacuit:uix sic immobilis austro.
Qui super ingētes tumulos iuoluit harenæ:
Atque operit tellure uiros:uix tollere miles
Mēbra ualet:multo cōgestu pulueris hærens.
Alligat & stantes effusæ magnus harenæ
Agger:& immoti terra surgente tenentur:
Saxa tulit penitus discussis proruta muris:
Effuditque procul:miranda sorte malorum.
Qui nullas uidere domos:uidere ruinas.

Nullusq; potest:ex omni exercitu Catonis nemo erat qui stare potest.Nam uentorum impulsu euertebatur. Raptisq; etiam:arena etiam quam pedibus calcabat a uento subtrahebatur. Raptis:subtractis a uento. Concuteret or.tantus hic inquit impetus est uenti:q; si solum illud durius esset & non resolueretur harena:uentus rimis ingressus in uiscera terræ:dum erumpere quæreret terremotum faceret : sed hoc adiuuat: quia sicut facile per rimas ingreditur ita facile per resolubiles harenas exit.Ideo terremotum nullum facit:& ita latenter terremotus causam inuit secundum philosophos:nam alii dixerunt oceanum causam esse terremotus:cum uehementius terram impellit & concutit:ut a centro suo discedat.Alii per uiscera terræ ingredi uentū deinde cum exire uoluerit:nec uiam inuenerit:qua possit erumpere: terram concutit & terremotus efficitur. A sede:a centro. Solida compage:firma iunctura:q; solum illius regionis durum esset & cōtinens. Scopulosa:scopulis plena sī esset sed non est. Cauernis exe.idest corrosis & cauis antris. Sed quia mobilibus:sed quia facile resoluitur.Ideo uento commoueri non potest:hæc causa est cur terra nunq̄ moueat. Nusq̄ lu.i. resistēdo uētis : q̄a resolubilis est. Ima.i.pfūdior telus. Stat.i.stabilis pmanet quia superficies resolubilis est impellente uento. Galeas & scuta:& tantus fuit turbo:ut sæpe e manibus militū pila extorqueret:& scuta & galeas adimeret:& ea per aerem uolitantia ferret. Spiritus:illius uenti. Contorsit:conuoluit extorquēdo de manibus militum. Actu:impulsu. Intētus uehemēs: sicut intentum calorem uehementem dicimus. Illud in extrema:fortasse inquit eo tempore cum uentus sæuit:& pila e mānibus rōanorꝝ abstulit:& galeas & ī alias regiones per aerem ferebat:cū in terras caderent:quasi de cælo lapsa esse existimarunt & prodigii loco habuerunt. quod romæ tēpore Numæ cōtigit:cum de cælo scutum ancylæ cecidit:augures dixerunt ubi scutum illud seruaret : ibi caput orbis fore.hinc est q; Numa.xii.ancylia ad similitudinem illius fieri iussit:ne agnosci posset illud diuinū & Mamurius faber inter cæteros gloriam obtinuit:q; similia illi ancylia sacrificasset:& cum ei optio daretur ut præmium quod uellet artis suæ posceret:petiit ex patriciis.xii.salii per urbem cum tripudiis ancylia ferentes:canerent ueterem Mamurii memoriam. Gētes:quæ ignorant unde tela uenerint. Hominum erepta : & cum uentus arma e lacertis abstulit putant ipsi cælitus esse demissa. Sacrifico numæ: idest qui sacrificia populi romani instituit: sicut est apud Liuium:qui legibus urbem uoluit formaē & religione instituere:pontifices creauit:flamines diales & alios sacerdotes:pontificem docuit omnem cultum diuinum:ut ex eo cæteri discerent quæ unicuiq; deo sacra facienda essent & quo tempore. Lecta : pro electa Mouet: concutit. Patricia ceruice : quia e patriciis eligebantur iuuenes sacerdotes : quos salios appellabant a saltando. Spoliauerat auster : sed nihil aliud fuit : nisi q; uentus ea depulerit in regiones nostras : & Numa e cælo lapsa credidit. Nostra:idest quæ postea nostra fuerunt. Sic orbem torquēte noto:milites romani cum tanto undique impetu uentorum affligerētur se humi prosternebant metuentes ne sublimius tollerentur.Vestes etiam accingebant & manibus terram carpebant:ne a uentis sublati auferrētur. Procubuit: scilicet humi. Torquente orbem:uoluente mundum. Constrinxit:scilicet corpori. Inseruitq; manus terræ:terram manibus compræhendebat. Nec pondere solo:nec satis habuit pondere corporis se defendere ne a uentis auferretur : nisi etiam manibus niteretur. Immobilis austro : uix nisu corporis stabilis poterat permanere. Qui super ingentes:cum periculum unum uitassēt:ne tollerentur a uentis: aliud non uitassent:ne cumulum harenæ quasi aggerem superimponeret corpori & quasi sepeliret. Hærens: scilicet humi. Multo congestu:aggere cumulato pulueris. Et stantes: non modo procumbentes milites alligat. Sed etiam stantes. Ager:idest cumulus arenæ. Terra surgente:scilicet super corpora eorum. Saxa tulit penitus:qd mirꝝ si alia uentus aufert:cum ipsa saxa secum raperet per aerem uolitantia. Qui nullas ui.& romani cum ea transirent(iam enim uentus abstulerat muros)ruinam qdē uidebant: sed domos non uiderāt.

Iamq; iter oẽ latet:nec sunt discrimina terræ
Vlla:nisi ætheriæ medio uelut æquor flãmæ
Syderibus nouere uias:nec sydera tota
Ostendit libycæ finitor circulus oræ.
Multaque deuexo terrarum margine cælat.
Vtq; calor soluit:quem torserat aera uentus:
Incensusque dies:manant sudoribus artus:
Arent ora siti: conspecta est parua maligna
Vnda procul uena:quamuis e puluere miles
Corripiens:patulum galeæ confudit in orbẽ
Porrexitq; duci:squallebant pulluere fauces
Cunctorũ minimũq; tenẽs dux ipse liquoris
Inuidiosus erat:me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsq; adeo mollis:primisque caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna es tu dignior ista:
Qui populo sitiente bibas: sic concitus ira
Excussit galeam:sufficitque omnibus unda.
Ventũ erat ad tẽplũ libycis qđ gentibus unũ
Inculti garamantes habent:stat corniger illic
Iupiter (ut memorant) sed non aut fulmina ui-
Aut similis nr̃o:sed tortis cornibꝰ ãmõ: -brãs
Non illic libycæ posuerunt ditia gentes
Templa:nec æois splendent donaria gẽmis.
Quamuis æthiopũ populis arabũq; beatis
Gentibus atq; indis:unus sit iuppiter ammon

Iamq; iter omne latet:dicit aliquid deterius contigisse militibus Catonis q̃ nautis. Nam etiam si uentis dissipentur:semper polum arcticum habent cuius sydera obseruantes sciunt quã partẽ maris nauigent. At uero hi tunc flantibus uẽtis. quia orizonte suo prohibebantur:arcturi siue palustri sydera uidere nõ poterãt:ut in quã p̃tẽ inclinarent uidere nõ possent. Iter latet:obrutũ harenis. Nulla discrim.i.discernere nõ possunt, ubi terrarum sint. Aethereæ flãmæ:idest stellæ sunt.n.stellæ natura flãmeæ:quo circa uaporibus aluntur q ex agris sole tepefacti excitant̃. Syderibus no.uiã:obseruatiõe stellaꝝ postea dignoscebant terras: nõ tamen oẽs stellas uidebãt.nã erãt i orizõte meridião: q huiꝰ ẽ.iõ nõ poterãt aspicere polũ arcticũ : septẽtrionẽ eñ maxime conseruãt nautæ & eũ spectãtes itelligũt q̃ p̃te maris nauigẽt. Finitor cir.o.i.horizõ meridiõalis. horizõ appellat̃ circulus q diffinit regionẽ poli arctici & antracttici. Nã opiʒω significat termĩo. Nũc ergo dicit cõditionẽ hoꝝ militũ deteriorẽ q̃ nautaꝝ:quia nautæ semp uidere possunt stellas septẽtrionales quibus nauigationẽ suã dirigũt:quocunq; uoluerit: sed hi plene oĩa sydera uidere nõ poterant q̃ rõ horizontis facit:i quo tũc erat cato cũ exercitu. Tota sy.s.poli septẽtrionalis. Deuexo.m.i.rotũdo. Celat : nã q i illo horizõte sũt uidere nõ possunt stellas huius horizõtis:qa tumor terræ itercipit a. ies oculoꝝ. Vtq; c.s.prĩo qdẽ passi sunt tẽpestatẽ uẽtoꝝ : deĩde nimiũ solis ardorẽ:nã ubi i meridiẽ sol ascendit uẽtus stati calore solis dissipatus ẽ.sed itẽsior:igr:ardor erat facientibus iter ut e toto corpore sudor manaret. Calor.s.meridiãi solis. Quẽ.t.u.iuoluerat turbĩe suo & rotabat. Exarsit.i.factus ẽ itẽsior solis calor. Manãt: s.ar. unũ seq̃ ex reliquo:nã qa sudor fudebat̃ & corpore:iõ sequebat̃ sitis. Cõspecta ẽ p.ma.casus ita tulit:ut haud procul ide spectauerit undã:q̃ potius piscina erat:& stati e militibus unus aquã ide hausit & eã porrexit catoni. Cato toruis oculis illũ acriter rephẽdit.nũqd inqt ex oibus me unũ delegisti:q siti pati nõ possim? & acceptã undã effudit i cõspectũ militũ & satisfecit omnibus. Nam milites ubi uiderũt ducẽ sitim fortiter pati:nihil erat quod non ipsis tolerabile uideret̃. Procul.p̃ oculis. Maligna ue.i.iniqua qa aqua nec erat qdẽ huiusmodi:ut potabilis uideri posset. Quã uix pul.adeo aqua p exigua erat : ut uix eã haurire potuerit miles. Minimũ liquo.i.puã aquæ p̃tẽ tenẽs manibus. Inuidiosus erat.i.magnã i se cõtrahebat inuidiã. Primis calo.ut i pricipio caloris sitim pati nõ possim? Quãtũ pœna:hac pœna potius dignus es:qui aliis sitiẽtibus bibas. Cõcitus ira.i. pturbatus. Excussit galeã.i.effudit aquã ex galea. Sufficit.i.omnium sitim expleuit. Ventum erat ad tẽplũ cũ p arẽtẽ libyam iter faceret Cato:tandẽ ad fontẽ iouis ammonis puenit:ubi tẽplũ erat ipsius dei : sæpe hoc dictũ qđ in fabulis legitur:cũ ex india uictor rediret liber pater:& ad arentem libyã puenisset:cũ omni exercitu siti laborans supplex dicit̃ rogasse patrẽ iouẽ:ut sibi exercituiq; suo misereret̃:stati ibi apparuit aries : q pede terrã pcussit & stati fons nitidissimæ aquæ exiluit:unde oĩs exercitus bibit:& deinde i honorẽ patris liber p̃r ibi tẽplũ cõdidit & i medio tẽplo simulachꝝ iouis i forma arietis erexit q̃ existimabat iouẽ sub ea specie auxiliũ p̃stitisse:& q ad hoc simulachꝝ iouis ueniebãt:de rebus dubiis respõsa accipiebãt. Nunc ergo dicit ubi a catone & ipsius exercitu illuc uentũ ẽ uniuersæ gentis populi erant:q ad petẽda oracula uenerant. Vnũ.singulare. Inculti:q uitã icultã & rudẽ exigunt. Illic:i illo tẽplo. Corniger:i forma arietis. Similis nostro:nõ ibi factus ẽ iuppiter. Qualis:i capitolio nr̃o. Similis.s.cũ maiestate & fulmine. Ammõ:ab harena ubi positus ẽ. Nã αμμοσ harenã significat siue ab ammõe pastore q illi prius tẽplũ cõstituisse scribit̃ a pausania:uel ab ammun quod lingua ægyptia significat iouẽ & corrupto sermõe afri ãmonẽ uocãt Hero. Nõ illic libycæ: dicit ibi nõ eẽ tẽplũ cõstructũ magnificẽtia ædificioꝝ:nec donaria plena auro & argẽto:sicut romæ.nã ea gẽs pauper erat:& cõtẽta humilioribus:iouẽ igit̃ adorãt:nõ magnis donis:sed potius miti corde. Donaria: proprie sunt loca ubi dona diis oblata reponunt̃:sicut sacraria ubi sacra colunt̃. Quãuis æthiopum po.non sunt hic dona præciosiora quibus ornari solent templa iouis romæ:quamquam hoc templum sit unicum & singulare gentibus etiam orientis. Beatis:apud quos nascuntur res prætiosæ:gemmæ:aurum:& argẽtum. Pauper:adhuc:q̃uis abundent his rebus:tamen non exornãt templũ:sed precibus potius & piis sacris iouẽ placãt.

Per æuum:per omne tempus ætatis. Morumq̧ priorum:quia ſicut ab initio conſtitutum fuit:ita etiam poſteri ſeruarunt. Numen romano templum:quaſi dicat non templum illud exornatur auro: ſicut capitolium ubi tẽplũ iouis erat ſarce. Eſſe locis ſupos:q̧ ibi numẽ ĩhabitet:ex eo cognoſci poteſt:q̧ cũ oĩs circa ipm regio nimio calore areſcat:ibi tantummodo herbæ uirides ac ſyluæ conſpiciuntur.quod ſine numie fieri nõ poſſet. Eſſe ſuperos.i.numen deorum ĩhabitare. Sola unica ſylua per omnem libyam. Nam quicquid puluere ſicco:a pẽntapolitana regione uſq̧ ad tripolitanam quicquid iter medium eſt caret herbis & arboribus: ſed ibi tantummodo ubi templum ãmonis eſt ſylua uirẽs reperit. Quicquid:ideſt omne ſpaciũ terrarũ.

Pauper adhuc deus eſt:nullis uiolata p æuũ
Diuitiis delubra tenens:morumq̧ priorum
Numen:romano templum defendit ab auro.
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylua:per omnem
Sola uirens libyẽ:nã quicquid puluere ſicco
Separat:ardentem tepida berenitida lepti
Ignorat frondes:ſolus nemus abſtulit ãmon.
Syluarum fons cauſa loco:qui putria terræ
Alligat:& domitas unda connectit harenas.
Hic quoq̧ nil obſtat phœbo:cũ cardie ſũmo
Stat librata dies:truncũ uix protegit arbor.
Tã breuis ĩ mediũ radiis impellitur umbra:
Deprehẽſũ eſt hũc eſſe locũ:qua circulus alti
Solſtitii medium ſignorum percutit orbem
Non obliqua meant:nec tauro ſcorpius exit
Rectior:aut aries donat ſua tempora libræ:
Aut aſtræa iubet lentos deſcendere piſces.
Par geminis chiron:& idẽ qd' carcinus ardẽs
Humidus ægoceros:nec plus leo tollit' urna.

Puluerẽ.i.harena putri. Berenitida lepti:berẽitis oppidum libyæ ẽ in ea parte q̃ appellat' penapolitana: a quinq̧ ciuitatibus uſq̧ ad leptim oppidũ tripolitanæ .i.a principio Libyæ uſq̧ ad extremitatem nõ ĩuenit' arbor:nec ſylua:niſi in hoc loco tẽpli ãmonis. Solus nemus:iuppiter dedit hanc ſyluam:q̧ locum illũ delegit. Fons cã loco:& tamen ãmoni ioui eſt attribuẽdum:nam ipſe ſub forma arietis terram pede percutiens fontem edidit. Et domitus un.declarat q̧ dixit alligat:quia humor una cum puluere mixtus facit q̃ſi gluten:quo radices deinde nitunt' terræ. Hic quoq̧ nil obſtat:adeo ſol directe tranſit per zenith capitis eorum:ut nulla ibi prorſus uideat' umbra.zenith eſt uocabulũ aſtrologorũ:ſignificat autẽ punctũ ĩ firmamento:q̧ directe capiti noſtro ſuperimpoſitus ẽ:& cuiuſq̧ regiõis gẽtes ſuũ zenith habent:dicit q̧ ibi trãſit p zenith capitis eoꝝ qui directe ſuperimpoſitus erat capiti garamantũ cũ ĩ meridiẽ ẽ ſol:nulla prorſus umbra apparet:adeo ut uix frondibus truncos ſuos arbores defẽdere poſſint. Hic quo.hic quis natus ſit fons tamen cũ in meridie fuerit ſol:nulla umbra ẽ q̃ poſſit ſe a calorẽ ſolis defendere.nec ipſa arbor. Phœbo:calori ſolis. Stat.i.firmata eſt. Cardĩe ſũ.i.in meridie. Truncũ uix ptegit arbor:ex quo ĩtelligi põt q̃uo poſſent ſub umbra cætera animalia releuare calorẽ. Deprehẽſũ:de illis loqt' quoꝝ zenith directe capiti eoꝝ ſupimpoſitus ẽ ĩ æqnoctiali ſitu: qbus duo ſolſtitia altiſſima fiunt & totidẽ ſolſtitia ima.ſolſtitia alta fiũt his cũ ſol p capitis eoꝝ zenith trãſit.uidelicet cũ ſol ẽ in principio arietis & itẽ ĩ pricipio libræ tũc.n.directe ſol ppendiculariter p zenith capitis eoꝝ tranſit:iõ autẽ alta ſolſtitia dicunt'.q̧ ſol altius aſcendere nõ poſſit. Circulus alti ſolſticii:eſt æqnoctialis q̧ ſub æqnoctiali cõſtitutis duo alta ſolſtitia fiũt:mediũ autẽ orbem ſignorum appellant zodiacũ.uidelicet q̃a æquinoctialis circulus mediũ zodiacũ diuidit. Percutit:Diuidit. Dephenſũ.ſ.ab aſtrologis. Hũc lo.ubi poſitũ eſt templum ãmonis.

Alti ſo.uidelicet æqnoctialis q̃re alti' q̃a uidelicet ſub æqnoctiali cõſtitutus:duo alta ſolſtitia ſũt.uidelicet cũ ĩ principio libræ & itẽ in principio arietis ſol fuerit. O. bẽ ſi.ſ.zodiacũ in quo.xii.ſigna poſita ſint. Nõ obliq̃ meant.i.nõ obliqua oriuntur nec occidũt:ut intelligat' hic locus:ſciendũ eſt primũ qd ſit ortus & occaſus: deinde qd ſit obliq̧ oriri & recte oriri.ortus alicuius ſigni nil aliud ẽ:q̃ illã partẽ horizontis oriri cũ illo ſigno oriẽte.i.aſcendente ſupra horizontẽ arcticũ.rurſus e diuerſo occidere aliqd ſignũ nihil aliud ẽ:q̃ eã partẽ horizontis occidereq̧ occidit cũ illo ſigno occidente.Signa.n.cũ uidenť:oriri dicunť:cũ autẽ non uidenť:occidere dicunť cũ ſupra horizontẽ fuit ẽ acies oculorũ & nõ uidẽtur cũ ſupra aliũ horizontẽ fuerit:tumore terræ impedit' acies oculorũ:ne ſydera uideri poſſint hic ẽ ortus & occaſus.obliq̧ autẽ oriri dicunť ſigna cũ minor pars horizontis occidit cũ eo.recte autẽ oriri dicunť cũ magna pars horizontis oriť.nũc ergo dicit. Non ob.me.i. recta ſigna oriunť:q̃a cõſtitutis in æqnoctialis:ſicut ſũt hi de qbus loqtur garamãtes ſemp maior pars horizontis oriť & occidit. Nec ta.ſcor.exit.i.ſigna oppoſita æquales habẽt aſcenſiones & deſcenſiões:libra opponitur arieti.Scorpius tauro.Capricornus cancro:Aquarius leoni.Piſcis uirgini:& in ſpæra iſta oppoſita ſigna æquales habent aſcenſiones & deſcenſiones.i.æqualiter occidunt & oriũtur:& hoc ẽ quod hoc loco dicit: nec tauro ſcorpius exit rectior. Tempora ſua:q̃a eodẽ tempore & oriuntur & occidũt. Chiron.ſ.ſagittarius nã in ſagittarium ſignum conuerſus eſt chiron:qui centaurus fuit & nutricius Achillis. Carcinus.i.cancer dictio græca eſt. Idem eſt.ſ.in aſcenſione & deſcẽſione. Aegoceros:capricornus.nam αιξ ſignificat capram.κέρας.cornu. Nec plus leo.t.urna:q̃a aquarius opponitur leoni:cũ dicit urna intelligit aquariũ:nã aquarius pingitur cũ urna effundẽs fluuiũ. At tibi q̧cunq̧ es:apoſtrophat ad eos quorũ punctus.i. zenith arabice: ſupimpoſitus eſt capiti eorũ & ſunt in trophico cancri his enim umbra ſemp a ſeptentrione uergit in meridiẽ At uero illius quorũ zenith directe capiti eorũ ſuperimpoſitus ẽ inter tropicũ cancri:& inter circulũ arcticũ:nunquã eis contingit:ut ſol tranſeat per zenith capitis eorum:& illis umbra ſemper a meridie ſeptentrionem uerſus tendit:ſicut nobis ita Lucanus hic dicit oſtendens eam gentẽ quibus umbra ſemper uergit in meridiem.

Dirempta:idest diuisa es a nobis. In noton umbra cadit:idest in meridiem umbra eius. Quæ nobis.f.qui sumus inter tropicum cancri: & arcticum polum umbra cadit a meridie in sepentrionem. Te segnis:o afer garamas. Cynosura:minor. Segnis:quia tarda est. Mergi plaustra putas:quia(sicut dixi superius)tunc dicitur occidere signum aliquod cum tendit sub horizonte:ideo quia horizon hic noster qui diffinit spacium: quod acies oculorum pertingere pōt:parum uidetur ab his qui sunt in polo antractico :ob eam causam plaustrum quod circa polum arcticum uertitur:ipsi existimant quū nobis nunq̄ occidat occidere:quia non uidētnam tendit sub orizonte:& tumore terræ impeditur acies oculorum ideo eis ursa minor licet nunq̄ occidat:occidere uidetur. In uertice summo:in polo septentrionali:qui semper sublimis est nobis. Procul axis uterque:quia ipsi sunt constitui sub æquinoctiali qui circulus est haud procul a polo arctico. Vterque axis:arcticus & antracticus.quia ipsis spæra est recta:cum circuli quinque sint speræ uidelicet arcticus: antractcus:æquinoctialis·hyemalis:& australis: ipsi sunt constituti in æquinoctiali:quia sub meridie sūt.

Fuga signorum:spacium signorum est a terra remotum.ideo fugere uidetur sub utroque orizōte suo & nostro. Stabant ante fores populi:nunc dicit ad hoc templum multarum nationum gentescōuenisse:ut responsa rerum suarum peterent:& simul atque catonē uiderunt.ueneratione quadam moti statim ipsi cesserunt. Eos:oriens ηεωσ dicitur aurora & oriēs.

Noua fata:idest responsa rerum nouarum. Exploret:tētet periculum faciat:si uera sint oracula:quæ fama per totum orbem uulgauerat: ꝗ ibi uera & certa respōsa darentur. Maximus hortandi:sed inter cæteros hortatores præcipuus erat labienus qui aliquādo tribunus plæ.fuit:& militauerat sub Cæsare:deinde qđ pars melior uidereť pōpeiana:q̄ senatus omnis sequeretur:relictis signis Cæsaris transiuit ad pompeium. Euentus rerum:idest ciuilis belli fortunam.

Voce:oraculo. Sors obtu.o cato fortuna ipa uoluit ut ad hūc locū ueniremus ubi possemus certa oracula accipe de rebus futuris:nūqd aliquādo nostris legibus uiuerē debeamus:an bella ciuilia nequicq̄ suscepimus. Numinis.i.iouis āmonis. Cōsiliūq.d.qa consuleī potes oraculū iouis. Tāto du.ioue āmone. Datos casus.i.qui casus nobis denť.prosperi an aduersi.

Nā cui cre.nec dubiū ē:qn uera responsa habiturus sit a ioue in quo sūma semp sanctitas fuit Certe uita tibi:ostēdit ipm semp obsequentē fuisse dijs. Ad leges:nunq̄ iura diuina uiolasti. Deum.i.uolūtatem dei. In aduersus. Excute:exquire diligēter. Mores patriæ:nunqd in libertate uicturi sumus:an in seruitute. Suo proprio iure. An bellū ciuile.i.an frustra bellū ciuile gerimus ꝓ libertate:quā reparaturi nō sumus. Voce.s.iouis. Dure sa.uir.& si de rebus futuris q̄rere nō ē tibi curæ:saltē q̄re quid ē uirtus:& ut tibi aliqđ uirtutis proponať exēplū. Ille:nō opus erat in qrēr cato suscitareť oracula:nā ipse tota mēte deū cōceperat. Dignas uo.hoc ē nō aliter respōdit:q̄ si deus eēt q oraculū ederet. Adytū:locus secretus quo nemini nisi sacerdoti adire licebat a priuatiuū ē Δυω ingredior. An.l.i.a.iubes ne q̄ri ea q̄ manifesta sūt oibus? Occubuisse ue.qa satius ē mori liberū:q̄ uiuerē seruū.

An sit ui.breuis an lōgo.uita.n.quātūlibet lōga sit:breuis ē. An di.æt.siue adolescēs fueris:an iuuenis:an senex:nō uita differt:sed differūt mores ætatis. An no.uis.q.d.manifestū ē uiolētiā fortunæ:aut tēporis nō posse nocere bonis. Opposita ui.Iuuenalis nullū numē habes:si sit prudētia:sed te nos facimus fortūa deā cæloqꝫ locamus. Laudāda.s.iubes quæri. Sit sa.siue honestū cōsecutus fueris:siue nō sufficit:q ad illud tota mente feris. Successu felicitate. Scimus.s.q̄ ad uirtutē ptinent:qa dixerat superius Labienus quære qd est uirtus.

Hæremus: innitimur stabiliti sumus. Superis:oēs a deo defendimur:istruit ipse nos qđ facere debeamus.

At tibi quæcūqꝫ es libyco gens igne dirēpta:
In noton umbra cadit:quæ nobis exit i arctō.
Te segnis cynosura subit:tu sicca profundo
Mergi plaustra putas:nullūqꝫ i uertice sūmo
Sydus habes imune maris:ꝑcul axis uterqꝫ ē
Et fuga signorum medio rapit omnia cælo.
Stabant ante fores populi:quos miserat cos:
Cornigeriqꝫ iouis monitu noua fata petebāt:
Sed lato cessere duci:comitesque catonem
Orant:exploret libycum memorata ꝑ orbem
Numina:de fama tam longi iudicet æui.
Maximus horator scrutandi uoce deorum
Euentus labienus erat:sors obtulit inquit:
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora
Consiliumque dei:tanto duce possumus uti.
Per syrtes:bellique datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos
Dicturosque magis q̄ sancto uera catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges:sequerisqꝫ deū:datur ecce loquendi
Cum ioue libertas:inquire in fata nefandi
Cæsaris:& patriæ uenturos excute mores:
Iure suo populis uti legumque licebit:
An bellum ciuile perit:tua pectora sacra
Voce reple:duræ saltem uirtutis amator.
Quære qd ē uirtus:& posce exemplar hōesti
Ille deo plenus:tacita quem mente gerebat:
Effudit dignas adytis.e pectore uoces.
Quid quæri labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim:potuis q̄ regna uidere?
An sit uita nihil? uel longa an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortuna que perdat
Opposita uirtute minas:laudandaque uelle
Sit satis:& nūquam successu crescat honestū.
Scimus:& hoc nobis non altius inseret āmon

Temploque tacente:etiam si nullum oraculum fuerit:hoc scire possumus:nil agere homines:nisi ex uoluntate dei.ergo etiam male faciemus sponte dei?sed uoluntas dei duplex ē.potestatiua(ut aiunt Theologi) & permissiua: cum male agimus:permittit nō q ei placeat: Potestatiua dicitur:quia posset phibere. Nec uocibus ullis:non opus est:ut nobis deus dicat quid sit faciendum:unum tamen nos scire uoluit:omnibus semel moriendum esse. Auctor:uidelicet deus cum daret rationem omnibus:dixit nil genitum cōsistere: qđ ipse declarat in fine orationis.ubi dicit:me non oracula certum sed mors certa facit.pauido fortique cadendum est. Steriles nec legit harenas:nam ubique curam rerum humanarum habet:& sub nomine iouis uerū deum sentiebat Cato. Hoc puluere:idest in hac harena allusit ad nomen iouis ammonis. Estque dei sedes:præterea non hic solum est deus : sed ubique ē potentia quid enī sedes est dei?nisi pontus:terra:aer:uirtus. Nisi uir.in his omnibus rebus deus ē Aratus Poeta πρωτων νοπων scripsit. παντολιοσειπλεοι. pleni sunt iouis omnes:quidem uitus mœsti plenum est mare lacus pleni : & omnes ubique utimur deo:secundum hunc sensum Arati loquitur hoc loco Lucanus dicens dei sedem esse pontum:aerem:terram:cælum:& uirtutē. Superos quid quærimus: cū du sint in nobis ipsis. Quodcunq mo.nā deus ipse ē spiritus sine quo nihil mouetur aut regitur Et qđ nos mouet?anima:quæ data ē nobis a deo:sed in hoc nō nihil errauit.quasi uellet animam eē deum: secundū Pythagoram q dicebat animā esse partem diuini spiritus: secundum quē locutus ē Virgilius.Igneus ē illius uigor & cælestis origo. ita diffiniebant illi deum eē πυροιοεντικον idest ignē sesibilē:hūc uigorē sacratū igni dicebāt eē originem animarum:sed sequeretur hoc in loco:si anima est pars diuini spiritus.ergo anima naturaliter ē deus:quod falsum nam pars sequitur suum totum. Dubii.s.s.qui incerti sunt rerum futurarum illi responsa petant ego autem scio quid futurum est res enim cum uirtutibus prospere cedunt:et si aduersæ contingerēt:tamē consciētia recte factorum loco beatitudinis:& instar sibi felicitatis ē.Virgilius illud idē ostēdit paucis uerbis.Quæ uobis quæ digna uiri pro laudibus istis:Præmia posse rear solui pulcherrima primum dii mores p dabūt uestri:sed mors quæ certa ē facit me certū.s.semel nascētibus moriēdū eē. Satis ē dixisse.s.moriēdum eē forti & pauido. Sic ille.p fatus.hæc ubi dixit:cato ex tēplo discessit & fidei ammonis oraculo derogarī nihil uoluit. Non exploratum: a se qa noluit ipe piculum facere:uerū oraculum eēt:nec ne. Ipse manu sua:nūc ostēdit ipsum optimū non imperatoris solum sed militis officio usum:nam sua ipe arma gestabat non ministro:non equo:nō uehiculo uius.

Hæremus cuncti superis:temploque tacente
Nil facimus nō sponte dei: nec uocibus ullis
Numē eget.dixitq semel nascentibus auctor
Quicqd scire licet:steriles nec legit harenas:
Vt caneret paucis:mersitq in puluere uerū.
Estque dei sedes:nisi terra & pontus:& aer
Et cælū:& uirtus:supos qd quærimus ultra?
Iuppiter ē quodcūq uides:quodcūq moueris
Sortilegis egeant dubii: semperque futuris
Casibus ancipites:me non oracula certum:
Sed mors certa facit:pauido fortiq cadēdū ē.
Hoc satis est dixisse iouem: sic ille profatus
Seruataque fide templi discedit ab aris
Nō exploratum populis ammona relinquēs
Ipse manu sua pila gerit:præcedit anheli
Militis ora pedes:monstrat tolerare labores:
Non iubet:& nulla uehitur ceruice supinus:
Carpentoq sedens:somni parcissimus ipse ē.
Vltimus haustor aquæ cū tandē fonte repto
Indiga cogatur latices potare iuuentus
Stat dum lixa bibat:si ueris magna paratur
Fama bonis:& si successu nuda remoto
Inspicitur uirtus:quicquid laudamus in ullo

Pedes:non equo uehebatur. Militis anheli.i.anxii:ut uix spiritū traherī posset. Monstrat tollerare labores: dum ipse primus infert se laboribus. Non iubet:satius ē elaborando exēplum proponeī aliis quid facere debeant:quam impare. Supinus:sublimis. Nulla ceruice:quia non patitur:ut se humeris gestēt milites.nam principes romani ad hanc luxuriam uenerant:ut lecticarios haberēt qui lectica eos quocunq uehebant:ut in epistola Seruii Sulpitii.coactus sum illum in urbem meis lecticariis deferre lecticarii autem erant:qui lectica uehebāt romanos principes quarum aliæ dicebātur hexaphori:quæ a sex:aliæ octaphori quæ ab octo seruis gestabantur. Carpentoque sedens:carpentum genus est uehiculi. Parcissimus:continentissimis. Vltimus haustor aquæ:& cum casu aliquo offerentur fontes qui rarissimi sunt in ea regione:semper ultimus erat qui biberet. Indigna.indigens. Stat:expectat quoad etiam gregarii milites bibant:immo uero lixa:lixa dicit minister qui aquam coquo suppeditat.nam antiquitus lixa aqua dicebatur.unde elixare est aqua madefacer. Si ueris magna:nunc per comparationem Lucanus laudat catonem.ostendit enim Catonis ueram uirtutē fuisse:cætera quæ in aliis principibus romanis laudantur:fortunæ magis attribuenda eē:q uirtuti. Fortuna fuit: præter q in Catone. Successu:felicitate remota:secundum stoicos qui solum bonum in uirtute constituunt nam hic stoicus erat:ergo dicebat uirtutē ipsam satis esse ad bene beateq uiuēdum: etiam si omnia aduersa contingerent:hic proprie ad uirtutem accedebat:nisi quod in uirtute felicitatem esse uolebat:nam uirtus nō ē felicitas sed per eam ad felicitatem peruenitur. In ullo maiorum:in aliquo antiquorum quicqd laudatur ut i scipione:fortuna fuit.nā laudat q speciosas uictorias:triūphos:atq trophæa de hostibus reportauerit:sed hæc uictoria consistit in fortuna maiore parte sui.Et Cicero cum de his rebus disputaret:q in uno impatore deligēdo quærenda sūt:fortunā inter cæteras posuit.magnam.n.sibi partē in rebus bellicis fortuna uendicat.

Maiorum fortuna fuit:quis marte secundo
Quis tãtũ meruit populo℞ sãguine nomẽ?
Hũc ego p syrtes:libyæq; extrema triũphũ
Ducere maluerim:q̃ ter capitolia curru
Scanderẽ pompeii:q̃ frangere colla iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ dignissimus aris
Roma tuis:p quẽ nunquam iurare pudebit:
Et quem si steteris unquam ceruice soluta
Hunc olim factura deum:iam spissior ignis:
Et plaga quã nullam superi mortalibus ultra
A medio fecere die calcatur:& unda
Rarior:inuentus mediis fons unus harenis
Largus aquæ:sed quẽ serpentũ turba tenebat
Via capiente loco:stabant in margine siccæ
Aspides:in mediis sitiebant dipsades undis.
Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur:uana specie conterrite lœti
Ne dubita miles tutos haurire liquores.
Noxia serpentũ est admixto sanguine pestis.
Morsu uirus habent:& fatũ ĩ dente minanť.
Pocula morte carent:dixit:dubiũq; uenenũ
Hausit:& in tota libye fons unus harena
Ille fuit de quo primus sibi posceret undam.
Cur libycus tantis exundet pestibus aer
Fertilis in mortes:aut quid secreta nocenti:
Miscuerit natura solo:non cura laborque
Noster scire ualet:nisi quod uulgata p orbem
Fabula pro uera decepit sæcula causa.

Quis marte secundo:si conferre uolueris uirtutem catonis cum uirtute aliorum principum: q̃ res magnas bello gesserunt inuenies Catonis maiorem laudem fuisse nullam enim partem sibi fortuna uendicauit. Tantum:quantum meruit Cato. Mare secundo:rebus bello feliciter gestis. Populorum sanguine:cæsis fugatisque hostibus. Hunc ego per syrtes:dubitari non potest quin hos uersus ex animo scripsit Lucanus quia uirtute Catonis afficiebator. Maluerim:pro maluissem. Libyæque extrema:per sitiẽtem Libyam. Quam ter capitolia curru scandere:idest q̃ ter uictoriam huiusmodi consecutum fuisse qualem Pompeius:qui ter triumphauit:& q̃ consecutum fuisse uictoriam. C. marii q de uicto iugurtha triumphauit:& ipsum ante currũ captiuum duxit. Frangere colla:idest ceruices & superbiam iugurthæ qui cum in carcerẽ & uincula cõiectus esset:post aliquot dies senatus cõsulto de saxo tarpeio præcipitatus est. Ecce parens uerus: apostrophat ad Romam dicens:si quis unquam fuit qui iuste in deorum numerum constitueretur:hic certe fuit:hic uerus est parens quem pro deo colas romane. Aris:idest dignissimus tuis deis. Per quem nunq̃ iurare pudebit:iurare per aliquem ẽ ipsum quasi deũ colere & ueneram:ut Horatius Iurandasque tuum p numẽ ponimus aras. Ceruice soluta:idest si unquã libera fueris. Iam spissior ignis:nunc redit ad propositum:postquam laudauit uirtutem catonis dicit iã eos ad eam partem libyæ peruenisse ultra quam progredi non licebat iam enim sub ardenti zona esse incipiebant. Ex plaga:quam circulus spæræ medius equinoctialis est:& in extremo duo circuli sunt a septentrione arcticus:a meridie antracticus:hi circuli sunt frigidissimi qui appellantur zonæ frigidissimæ inter æquinoctialem arcticum & antracticum duo sunt circuli.uidelicet zonæ habitabiles hominibus. hyemalis & australis:in qua hyemali nos sumus.i australi sunt afri.dicit ergo qď ad ultimã hanc zonam peruenerant:ut ulterius progredi non possent:& ea erat feruentissima regio australis siue æstiua. Vltra:idest supra. Mortalibus.a.quia postea est feruentissima ultra quam transiri non potest. Medio die:a meridie. Vna rarior:unum sequitur ex reliquo: ubi intensior est calor:ibi rarior ẽ unda. Largus:abundãs. Stabant in margine siccæ:quia sæuientes ueneno serpentes humida loca quærunt. Aspides:genus serpẽtum letiferum. Dispersades:sunt serpentes sic appellatæ ab eo quod faciant.nam quem morsu uel ueneno afflauerint:statim tanta siti laborat:ut siciari non possit δίψα enim significat sitim. Ductor ut aspexit:ad fontem uenerat Cato cum suis:& quanquam siti arderent omnes tamẽ metu ueneni aquam haurire nõ audebant:quod ubi uidit cato: adhortatus est eos ad hauriendam aquam:qď diceret serpentes aquam inficere non posse. Perituros:si non biberent. Vana spe.quod putarent serpentes aquam inficere. Tutos:sine metu ueneni. Noxia:tunc inquit nocent serpentes cum uenenum infuderint:& sanguinem corrupetint. Dente:non autem habitantes in undis. Pocula morte carent:non enim ueneno infici potest aqua: tametsi in ea uersentur serpentes. Dixit:dubiumque. Et ut maiorem fiduciam faceret militibus: ipse aquam primus bibit:alibi semper extremus. Cur libycus tantis:dicit humana cura humanusque labor scire non potest cur ita frequenter libyen serpentes : & eam nocentem faciant:sed ego inquit sequor antiquam poetarum famam:qui dicunt serpentes de capite sanguinis medusæ tunc emanasse cum per eam regionem Perseus uolãs medusæ caput gestaret. Quid:ob quam rem. Libycus:& quasi rationem quandam tetigit cum diceret libycus aer:quia ibi ardores sunt intensiores:serpentes gignuntur sæuiores. In mortes: in pestiferos serpentes. Secreta:arcana:nam ueri causas scire nemo potest. Nisi quod uulgata:preterq̃ quod fabula uulgata ẽ: quam pro uera deceptum uulgus accepit. Finibus extremis liby. Porcus tres filias ex cetho genuit. uidelicet Medusã. Sthenonẽ:& Euriale:q̃ gorgades in insula habitabãt:& hæ tres sorores pulcherrimæ unũ oculũ habuisse dicunť:quo mutuo utebanť.tãta uero pulchritudĩe fuisse dicũť ut neptunus uisã ĩ littore medusã amauerit:& stati persequens usq; in templũ palladis ardens eam subegerit:irata pallas medusæ crines commutauit in serpentes:inieci tque tantum terroris in uultum ut omnes aspicientes ob stuporem uerterentur ĩ saxa:

Hanc postea perseus interemit quem ad cædem medusæ profecturum pallas & consilio iuuit & ope:nam harpen dedit et gladium curuum quo caput & colla medusæ secaret:dedit & clypeum crystallinum per quem uidere posset medusam quam dormientem aggressus fortissimo ictu detruncauit: qui hanc fabulam interpretari uoluerunt.dicunt tres sorores præstãtissima forma fuisse:unum autem oculum habuisse idest speculum quo se ornatiores redderent:adeo ut quicunque eas aspiceret:quasi attonitus nimia pulchritudine corriperetur:& deperiret earum amore:sublato speculo non habuerunt occasionem postea se ornandi:ut tantopere deciperentur iuuenes.abscisso igitur capite medusæ cũ talaribus.i.alatis calceis per aera fertur Perseus: quacunque per libyem uolaret guttæ de capite medusæ manabant:ex quibus nati sunt serpentes.

Finibus extremis libyes:ubi feruida tellus
Accipit oceanum demisso sole calentem:
Squallebant late phorcynidos arua medusæ.
Non nemorũ protecta coma:nõ mollia sulco
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primũ natura nocens i corpore sæuas
Eduxit pestes:illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis
Fœmineæ qui more comæ:per terga soluti
Ipsa flagellabant gaudentis colla medusæ.
Surgunt aduersa surrectæ fronte colubræ:
Vipereumque fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune medusa:
Quod spectare licet:nã rictus oraq; mõstri
Quis timuit? quẽ qui recto se lumine uidit:
Passa medusa mori? rapuit dubitantia fata
Præuenitque metus:anima periere retenta
Mẽbra:nec emissæ riguere sub ossibus ũbræ.
Eumenidum crines:solos mouere furores
Cerberus orpheo leniuit sibila cantu.
Amphitrioniades uidit cũ uinceret hydram.
Hoc mõstrũ timuit genitor:numenq; secũdũ
Phorcus aquis:cethoq; parens:ipsæq; sorores
Gorgones:hoc potuit cælo pelagoq; minari
Torporẽ solitum:mundoq; abducere terrã:
E cælo uolucres subito cum pondere lapsæ
In scopulis hæsere feræ:uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uisus patiens:ipsiq; retrorsũ
Effusi faciem uitabant gorgonis angues.

Finibus extremis:idest extrema libyæ uersus meridiem. Accipit oceanũ:qa haud pcul ab oceão sol uergit. Phorcynidos : medusæ phorcynis filiæ:phorcys & phorcyn declinatur. Squalebant:erant sterilia & inculta. Coma nemorum:frondibus arborum. Non mollia:qa subigi non poterant præ duritia:omnia eni loca saxa conuersa erant a spectu medusæ Vultu dominæ.i. oculis medusæ. Hoc primũ natura:& caput huius uirginis primum crines habuit serpentinos : e cuius sanguine deinde aliæ serpentes natæ sunt. Sæuas pestes:idest serpentes. Ex faucibus.i. ex maxillis pendebant serpentes. Vibratis linguis:quia tãta celeritate linguam mouent serpẽtes:ut cum una sit tres eẽ uideantur. Vibratis:celeriter motis.Fœmineæ:quæ nutriunt comas & eas per colla demittunt. Ipsa colla:p ipsius Medusæ colla. Flagellabant:colla ipsius percutiebant. Surgunt aduersa:pro cincinnis serpẽtes habebat. Subrectæ:sursum erectæ. Vipeumq; flu.necesse erat:ut hẽret pectines latissimis dẽtibus:quia pectebat serpẽtinos crines:& cũ depecteret:de serpentibus fluebat uenenũ. Hoc hẽt ĩfelix impu.dicit habuisse hoc unũ medusã:q licebat oibus eã impune spectare:quõo ĩpune:si stati in saxũ uertebant? sed dicit iõ oĩbus ĩpune licuisse spectar:q dũ spectarẽt:nihil metuebãt.qd.n.metuerẽt q priusq̃ mala sua cognoscerẽt ĩ saxa uertebant? Quis timuit?q.d.nemo. Quẽ q: reddit rationẽ q̃re nemo metuebat:nã ãtequã metuebant uertebant in saxũ:& duricie saxi anima ipsa compressa tenebat. Quem.s.eorũ q eam intentis oculis ĩspexit. Est passa mori.q.d.neminẽ. Rapuit.d.fata: quia anteq̃ timerent:ĩsensibiles efficiebãtur. Fata:id est mortes eorum qeam ĩspicerent. Præuẽit:q morte præoccupabant antequam medusam metuerent. Anima retenta.s.duricie saxi. Nec emissæ:antequã emitterentur e corpore. Eumendium:per comparationẽ ostẽdit monstrũ hoc medusæ furiis fuisse terrius ac atrocius:nã eumẽides nihil aliud faciũt.nisi q furorẽ ĩmittunt.At medusa non furores ĩmittebat:sed sensus oẽs auferebat. Solos fur.ut Athamãti:ut Herculi. Cerberus or.sæuius ẽt ẽ hoc mõstrũ cerbero:qa orpheus cũ ad uxorẽ suã Euridicẽ recupandã descenderet ad iferos:cãtu suauissimo citharæ angues qbus colla cerbri circũdata sũt:leniuit:ut ad cantũ eius tantisp mansuescerẽt:sed hæc nullo cãtu mansuescebat. Amphitryoniades uidit:hydra ẽt mitior fuit anguibus medusæ.nã Hercules uidit eã:nec in saxũ cõuersus ẽ. Timuit ge.uidet sibi cõtra dicere:nã supius dixit ĩpune licet oibus spectare medusã.nũc uero dicit genitorẽ eius timuisse:sed facile q̃stio hæc soluit.potuit qdem genitor antequã uideret timere.s.ne ad cõspectũ eius uẽiret:sed uidẽdo:timuit nemo. Numẽ se.s.a Neptuno:qa phorcus Deus ẽ marius. Parẽs.i.genitrix cetho. Ipsæq; so.nã ex cetho & phorco natæ sũt gorgones. Gorgones.s.metuũt γοργοσ significat terribilẽ eo q toruos oculos & aspectũ habeãt. Hoc.p.pe.medusa oculis potuit:si modo uoluisset:qcqd sub cælo cõtinet ĩ saxũ cõuertere. Hoc.s.mõstrũ medusæ. Pelago.c.si ĩspexisset cælũ & mare ĩ saxũ cõuertisset. Addu.t.s.saxificãdo. In sc.hæ. feræ etiã currentes medio cursu scopulis hæserunt:ubi uisæ fuerãt a gorgone. Vicia co.gentes oẽs quæ uisæ fuerant ab ea circa æthiopiam habitantes in signa marmorea uertebant. Rigu.ma.idest duruerunt in marmora. Ipsique re.& ipsi angues q de capite eius pendebãt:in aliam partem se auertẽtes uitabant faciem eius.

Illa sub hesperiis stantem titana columnis
In cautes atlanta dedit cæloque timente
Olim phlegræo stantes serpente gigantes
Erexit montes: bellumque immane deorum
Pallados e medio confecit pectore gorgon.
Quo postq̄ partu danaes:& diuite nymbo
Ortum:parrhasiæ uexerunt persea pennæ.
Arcados auctoris citharæ.liqdæq; palæstræ:
Et subitus præpes cyllenida sustulit harpen
Harpen alterius monstri iā cæde rubentem:
A ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri:terræq; in fine libyssæ
Persea phœbeos conuerti iussit ad ortus.
Gorgonos aduerso sulcantem regna uolatu
Et clypeum læuæ:fuluo dedit ære nitentem
In quo saxificam iussit spectare medusam:
Quā sopor æternam tracturus morte qetē
Obruit haud totā:uigilat pars magna comæ
Defendūtq; caput protēti crinibus hydri.
Pars iacet in medios uultus:oculiq; tenebras
Ipsa regit trepidū pallas:dextraque tremente
Perseos auersi cyllenida dirigit harpen
Lata colubriferi rumpens confinia colli
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri.
Cæsa caput gorgon:quanto spirasse ueneno
Ora rear:ꝗtumque oculos effūdere mortis?

Illa sub hesperiis:hæc fuit quæ athlantem gigantem in montem sui nominis conuertit qui altitudine sua dicitur sustinere cælum. Hesperiis columnis:idest gadibus hoc est iuxta calpen nā calpes mōtes fuerūt antea continuo iugo iuncti quos Hercules diremit & aditum oceano dedit.q deinde Aphricā ab Europa separauit.
Cæloq; ti.non timuit ipsa gigantes q aliquando metum intulerunt celo & ioui:nam ipsos conuertit i mōtes. Phlegræos:qa in phlegra ualle facta est gigantomachia. Stan.e serpente:qa serpentis pedibus stabant:sic enim fabulæ fingunt.nec caret ratione nam historia hoc habet q̄ diluuio aduentante tempore deucalionis pars quæ præsertim Boetiam uersus uergit submersa ē.ascenderūt i montes parnasū & citheronē:sedato diluuio:cū bellum iferrent gentes q̄ superant aliis regionibus:hi q i monte constiterant ex aduerso monte cū ascenderent muniti pedes ferro:uidebantur serpentinos pedes habere:& ita fabulæ datus ē locus qd serpentinis pedibus uiderētur repere ex aduerso mōtis. Stātes:serpentinis pedibus nixi. Erexit:idest cōuertit in montes. Bellumque im.medusæ caput in umbone clypei pallas gestabat:& cum pro Ioue cælerisque diis contra gigantes pugnaret clypeum obuertebat gigātibus.in quo simul atq; gorgonis caput uidissēt:statim conuertebantur in montes. Immane:impium sacrilegum. Bellum deorum:qd' cōtra deos gerebant gigantes. Confecit:perfecit ad exitū deduxit. Emedio pectore:gorgon q̄ ex umbone Aegidis eminebat. Quo postquam portu:nunc redit ad fabulam.quomodo pseus auxilio palladis & Mercurii hanc gorgonem obtruncauerit. Quo:idest ad illam partē aphricæ ubi gorgon & sorores habitabāt.
Ortum diuite nymbo:idest natum auro: qd' in formam & speciē imbris ceciderit in gremium Danaes: Acrisius pater Danaes cum accepisset:quod uulgatū erat iouē insidias facere puellis:filiam suam turri ferrea inclusit:ne posset corrumpi:sed q̄ potest aurū accedere.nihil tectum est:sic etiam dicere solebat pelopides.nullum locū tam munitum esse quo non iumentū oneratū accedere posset idest iumentū auro & pecunia onustū:ita & turris:quamuis ferrea esset.tamē aurum accedere potuit:cum fabula significet Iouem in speciem imbris aurei cecidisse in gremium danaes: significat q̄ seruos eius auro corruperat:& eo ibre grauida facta est.ex qua natus est perseus. Pa.i.arcadiæ: nā parrhasia pars est arcadiæ in qua natus est Mercurius. Par.pen.idest Mercurii pennæ:nā talaria cōcessit Mercurius pseo sunt āt alati calcei qbus impositis Mercurius celeriter uolat. Auctoris citharæ.i.Mercurii quem dicunt fuisse inuentorem citharæ & palæstræ:citharam quidem inuenit sed eam dono dedit Phœbo:nam cum per littora maris erraret Mercurius dicitur testudinē aridam inuenisse:& illius neruos baculo tetigit:qbus tactis sonū dedit itellexit ad testudinis similitudiem citharam posse fieri.unde testudo etiam dicitur cithara. Liquidæ palestræ:oleo unctæ nā oleo uncti iuuenes palæstra ludebant. Præpes subitus:idest factus uolucris.nam præpetes aues dicuntur quæ uolatu auspicium dare solebant:sicut oscines quæ garritu & uoce futura significāt. Harpen cyllenida.i.Mercurii qui colitur in cyllene monte arcadiæ.harpe est gladius curuus ἅρπη significat falcem. Harpen:anadiplosis est. Alterius monstri argi qui centum oculos habebat:iam antea argū occiderat Mercurius iussu Iunonis: sicut in fabulis habetur. Fuso custode:argo occiso. Iuuencæ:ionis. Fratri:idest perseo.nam pseus & pallas filii sunt Iouis. Innuba:quæ perpetuam uirginitatem seruauit. Pacta:ut occisa gorgone caput eius sibi dono daret. Terræ.libissæ:a libya fit libycus.libyssus.& libissimus Catulus.Num te leena montibus libyssimis.
In fine:iuxta athlantem ibi enim habitabat gorgon. Aduerso:infecto uolatu. Et clypeum:ecce auxilium.
Quam so.& pallas in soporem resoluit medusam:ut eam commodius obtruncare posset perseus. Tracturus:inducturus. Morte quietē:nā futurū erat:ut dormiens occideret a perseo. Protenti:eminētes. Pars iacet:idest dormit. Oculique tenebras:idest iacet in oculum clausum & allusit ad fabulam:unum enim tantūmodo oculū gorgones habuisse dicunt. Cyllenida har.mercurialem. Dirigit.s.i corpus gogronis. Quos habu.uul.admiratiuis est.non interrogantis quasi dicat ꝗ terribiles:q̄ toruos habuit uultus. Hamati ferri: est descriptio harpes. Ora:scilicet gorgonis. Effundere oculos:qa oculi eius mutati in morte terrorē inferebāt.

Nec pallas:adeo monstrū illud terribile fuit:ut nec pallas quidem spectare potuerit. Vultusq; ge.& haud multum absuit:quin & ipse Perseus conuerteret i saxum.nisi pallas statim uultus crinibus serpentinis texisset:ne uidere posset perseus. Gelassent:riguissent tanquā gelu. Aliger in cælū:sic Medusā obtrūcauerat Perseus:& auxilio talariū sublimis uolare cœperat.secū cogitans iter qd facturus esset:& breuius qdem uidebat si p Europā transiret.Verū Pallas noluit infici terras fœcundas frugibus:sed eū transire iussit p libyen arenosā & hæc causa ē cur regio illa serpentibus abundat:q̄ eni aerem sulcando uolabat ea guttæ sanguineæ de capite

Nec pallas spectare potest:uultusq; gelasset
Perseos aduersi:si non tritonia densos
Sparsisset crines:texissetque ora colubris.
Aliger in cælum sic rapta gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter:propiusq; secabat
Aera:si medias europæ scinderet urbes:
Pallas frugiferas iussit non lædere terras.
Et parci populis:quis eni non præpete tanto
Aethera respiceret:zephyro cōuertitur ales:
Itque super libyen:quæ nullo consita cultu
Syderibus:phœboq; uacat:premit orbita solis
Exuritque solum:nec terra cælsior ulla
Nox cadit in cælū:lunæq; meatibus obstat
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa:nec i boreā:aut i noton effugit umbra.
Illa tamen sterilis tellus: fœcundaque nulli
Arua bono:uirus stillantis tabe medusæ
Concipiunt:dirosque fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit:putriq; incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit d puluere tabes
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis:& crassi gutta ueneni
Decidit:in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egés:gelidum nō transit in orbē.

Medusæ ceciderūt:quæ i serpentes cōuersæ sūt. Pēsabat:examiabat iter qd facturus eēt. Propiusq; secabat:& si sup europā uolando transiret:uidebat qdem iter breuius fore. Propius:breuius & commodius. Sed pallas fru.qa Europa omniū reg ferax ē:ideo pci iussit europæ. Populis:habitantibus europā. Quis enim non præpete tanto:duabus ratiōibus parcebat Europæ : primum ne guttæ sanguineæ in serpentes conuersæ caderent in Europam:deinde ut nemo suspiceret uolare tātum alitem.nam caput medusæ qd gestabat uidentes:in saxa conuersi fuissent. Respiceret:suspiceret. Præpete tan.q̄si dicat omnes suspexissent cu uidissent tantæ magnitudinis auem. Cōuer. ze.idest occidentem uersus. Itque super li.& montu palladis iuit super libyem. Consita.plantata. Syde.phœboque ua.idest caloribus tantum solis occupata est. Premit.s.eam partem libyæ. Nec.t.cel.ul. hoc ideo dicit:quia terra uicina est soli:nam omne rotundum tumet in medio.ideo altius umbra terræ cadit i cælū quomodo cadit/immo ascendit:cadit autē dixit:respiciēs ad nostrū horizontē nā humilior est: & umbra cadere uidet:quæ in nostro horizonte est. dicit autē umbram terræ in cælū cadere : & inter lunā & terram umbram cadētem lunæ itercipet lumē: & facere eclipsim:eminētia enim terræ umbra sua lunæ lumen intercipiet:& eclipsim facit.ideo quotienscunque sub ecliptia linea fuerit liealiter. tunc umbra intercipit lumē & eclipsim facit.ē aute ecliptica linea medium zodiacum diuidēs:ita ut sex gradus zodiaci ex altera parte pmaneant:& totidem ex altera:itaq; ab Ariete usq; ad finē uirginis signa illa appellātur septentrionalia:deinde a uirgine uel libra usque ad finē piscis appellant meridionalia:sed aliquādo sub ecliptica sunt:quotiens sol & luna sub illa fuerint linealiter: stati eclipsis efficit eclyptica dicit ab εκλειπω deficio qa lumē solis & lunæ deficit cum sub illa linea fuerit. Lunæq; meatibus obstat:qa uaga iter suū facit luna:modo meridiē:modo septētrionē uersus.ideo declinat a sole. nā nisi ita uergeret:modo i dextrā modo i sinistrā:& sub ecliptica linealiter esset:frequēter eclypsim faceret.nā cū sub ecliptica linealiter fuerit:tūc ppēdiculariter radii solis ferūt lunæ corpus:q̄ excipiēs radios:nō pmittit splendorē solis ad nos puenire:& ita eclipsis efficit:sed iter lumē lunæ & terram itercipit umbra lucē:& ita luna patit eclipsim. Vagi fle.declinās modo in dextram:modo in sinistrā partē p eclipticā:quæ mediū zodiacū in duas partes diuidit æquales. Nec in boream:sed perpendicularis est:nec in hanc:nec in illam partem declinat. Illa tamen sterilis tellus: ea tellus quamuis naturaliter sterilis sit:tamen accepto sanguine concepit serpētes. Tabe:sanguine. Concipiunt rē gestā narrat.tanquam nunc primum geratur. Rores:gutta. Incoxit: inoleuit:& quasi partum gremio suo terra concepit:ut serpentes ederet. Hic quæ prima:hinc describit serpētum genera:quæ a sanguine medusæ procreatæ fuerunt. Tumida:inflata. Aspida:primam dicit serpentem natam ex hoc sanguine quæ aspis dicitur a similitudine dicta ē ασπις significat scutum:eo quod reliquo corpore tanquam scuto utitur:ut caput protegat.plures diuersæque aspidum species:uerum (ut iquit solinus) dispares effectus ad nocendum. Somniferam:quia quoscunque morderit in soporem resoluit.ita ut dormientes moriantur:nullo remedio:præterquam si contactæ partes statim amputent hoc serpentis genus mamillis addidisse perhibent Cleopatram. Plenior hic sanguis:plurimum ueneni de capite gorgonis in hanc serpētē cecidit. Decidit.in hanc serpentem. In nulla:scilicet q̄ in hac: hic uel hæc serpens dicitur. Ipsa caloris egens:& quia calorem amat ideo nunquā nisi iuita i regiones frigidas transit iuita autē dixit:respiciēs ad id qd sequitur.qd nunc tanta iniquitas incessit animos hominum:ut serpens quam abominari homines deberēt: tā in pretio esse cœperit:apud hominis ætatis nr̄æ aspidis uenenum : quia maiorem uim habet:& ita detestatur auaritiam hominum & scelus:qui etiam fecerit quod abominandum erat:esse pretium non mediocre:

Sponte ſua:niloque tenus metitur harenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petunt
Huc libycæ mortes:& fecimus aſpida mercẽ.
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Sq̃miferos ĩgẽs hæmorrhois explicat orbes.
Natus in ambiguæ coleret qui ſyrtidos arua
Cherſydros:tractique uia fumantis chelydri.
Et ſemper recto lapſurus limite cenchris.
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum.
Q uã paruis tinctus maculis thebanus ophi/
Concolor/exuſtis:atq; indiſcretus harenis/tes.
Ammodytes:ſpinaq; uagi torquente ceraſtæ.
Et ſcytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas:& torrida dipſas.
Et grauis ĝeminũ ſurgẽs caput amphiſibæna
Et natrix uiolator aquæ:iaculique uolucres:
Et contentus iter cauda ſulcare parias:
Oraque diſtendens auidus ſpumãtia preſter:
Oſſaque diſſoluẽs cũ corpore tabificus ſeps:
Sibilaque effundens cunctas terrentia peſtes:
Ante uenena nocẽs:late ſibi ſummouet omẽ
Vulgus:& in uacua baſiliſcus regnat harena.
Vos quoq; qui cũctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones.

Niloq; tenus:q̃a non diſcedit a littoribus nili niſi q̃s eam coegerit. Lucri pudor: ſed q̃s inquit cupiditati & auaritiæ modũ poſuerit:illa q̃dem iuſta diſcedit a regiõe ſua nos uero eã cogimus trãſire i europã & uenenũ ipſius iã magno p̃tio uẽdimus & emimus. Quis pu.i.quẽ quæſtũ facere nos pudebit? q.d.nullũ. Inde:ex regione aphricæ. Libycæ mortes:ideſt uenenum natũ in libya. Huc.in europã. Fecimus aſpida:ideſt uenenũ aſpidis. At non ſtare ſuum:poſt hanc ſubſecuta eſt ſerpens:cui nomen eſt hæmorrhois: q̃a ſanguinem fluere facit:nam quecunque momorderit:ille ſtatim cum ſanguine exhauritur:& tanquã ſudor e corpore emanat. ideo αιμα ſanguis ρεω fluo. Miſeris:quos momorderit ſtatim ſanguinẽ per cutem erũpere facit tanquã ſudorem. Squamiferos:q̃a ſquamoſa eſt ſicut piſcis.

Natus & am.cherſydros quia duo elementa occupat modo terram:modo aquam:ideo nomen impoſitum eſt:nã χερσοσ terram ſignificat υδωρ aquam.

Via fumante:puluerulenta chelydrus ẽ ſerpẽs cum chelis. Cenchris:κεγχροσ:ſignificat:milium·quia diſtinctus eſt maculis in ſimilitudiem milii. Ophites: genus eſt lapidis ad ſimilitudinem huius ſerpẽtis maculis albis diſtictus propterea appellatur ophites ab οφισ ſerpens:dicit autem pluribus maculis diſtinctũ eſſe cenchrium q̃ lapidem ophitem:q naſcitur i regione thebana. Concolor ammodytes:ideſt qui concolor eſt harenæ.unde nomen habuit.nã αμμοσ harenam ſignificat:& υδω ingredior:quia graditur per harenã. Indiſcretus:nõ cognitus:q̃a non diſcernitur a colore harenæ. Ceraſtæ·præferunt quadrigemina cornicula: quoꝝ oſtẽtatiõe ueluti eſca illicitatas aues perimũt(ut refert Solinus)unde a cornibus nomẽ habent το κερασ cornu. Et ſcytale:ſcytalis tãta p̃fulget tergi uarietate:ut notarũ gratia:uidentes retardet: & quoniã reptando pigrior ẽ:quos aſſeq nequit:miraculo ſui capit ſtupẽtes:i hoc tamẽ ſquãmarũ nitore hyemales exuuias prima ponit: dicta α σκυταλη ſcutica & uirga:ſcytalis.n.uirga eſt oblõga & rotunda ad cuius ſimilitudinem ẽt appellatur hoc ſerpentis genus Lacedemonii appellabant uirgã longã & rotundam ſcytali qua artiſicioſas & circũſcriptas epiſtolas ſcribebãt ita ut a nullo legi poſſent niſi q eiuſmodi uirgam haberet.hoc late Plutarchus. Exuuias po.aliæ ſerpẽtes nũquã exuuias deponũt:niſi uerno tẽpoꝛ:ſed hæc media hyeme. Et tor.di.ſ.nata ẽ quencunq; momorderit:ille ſiti exardeſcit:ut ſatiari nõ poſſit διψαω ſignificat ſitio nam ſiti iterficit:ut docet Solinus. Amphiſibæna:amphiſibæna cõſurgit i caput geminũ: quorũ alterũ loco ſuo eſt alterũ i ea parte qua cauda: quæ cauſa efficit.ut capite utrinq; ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis:ut idem Solinus docet ideo dicitur ab αμφι circum & βαινω uado. Natrix:a nando dicta.

Iaculique uolucres·genus eſt ſerpentis acerrimum.nam quicquid percuſſerit penetrat:ita ut nihil obſtitiſſe uideatur.Solinus.Iaculi arbores ſubeunt e quibus ui maxima turbinati penetrant animal quodcunque obuium fortuna fecerit. Phareas:παρειασ ſine aſpiratione a græcis dicitur:ſerpens qui cauda tantum:ſublato pectore incedit. Preſter·preſter:teſte Solino:quem percuſſerit diſtenditur enormique corpulentia necatur πρηστηρ ſignificat facem ardentem & flammam:quia fulmineus ẽ:& tanquam flãmas ſcintillat ab ore. Spes: ſerpens eſt a σηπω ideſt putreſacio:quicquid enim momorderit reſoluitur i putredinem ideo tabificũ dixit.

Ante uenena nocens:baſiliſcus rex eſt cæterorum ſerpentum.nam ꝛ̃gem ſignificat βασιλευσ.uis magna ſerpentis eſt quod ſolo uiſu mortem inferat:ac homines necat:terram poluit & exurit:denique extinguit herbas:arboreſque ipſas:corrumpit etiam auras:ita ut nulla altium impune tranſuolet:infecta ſpiritu peſtilentis animal ad ſemipedem longitudinis·albo quaſi mitrula lineatus caput. Sibila:adeo horrendum ſibilat:ut ſerpentes alios terreat. Peſtes.i.alios ſerpentes. Vos quoque:loci iniquitas facit ut dracones qui etiam alibi ſũt innoxii in Aphrica uehementer noceant:qui colebantur quaſi ſacrati & adhuc conſuetudo manet apud agreſtes·qui exiſtimant nefas eſſe necari huiuſmodi ſerpentes dracones dicti ſũt a δερκω quod ẽ uideo:nam clariſſimam dicuntur habere oculorum aciem:qua ex re etiam incubantes eos theſauris cuſtodiæ cauſa antiqu. finxerunt poetæ:ideo etiam Eſculapio dracõis forma datur:quoniam.oportet medicum uigilantiſſimũ eſſe.

Aurato fulgore: quia habent ſquamas quodammodo aureas:unde etiam dracones i tẽplis dicunt.Vir.delubra ad ſumma dracones. Numina:ideſt tanquam numina. Serpitis:Repere proprie eſt ſerpentũ & ſerpere: cum ingrediuntur. Ardens aphrica:nam nimio ardore incendunt dracones tametſi alibi ſint ſine ueneno.

Ducitis altum aera:idest uolatis. Verbere:quia cauda eo usque uerberãt tauros:ut eos etiam enecẽt. Nec tutus:elephantes etiã miræ magnitudinis animalia uincuntur. Datis oĩa lœ.i.occiditis qcquid uobis obuiam factum fuerit. Nec opus ueneno:etiam sine ueneno satis uitium habetis ad mortem. Has inter pestes: postquam descripsit periculum quod in aphrica erat:& per eam partem in primis qua gradiebantur nũc redit ad iter eorum. Pestes.s.serpentum. Duro:forti. In paruo uulnere:non enim paruo uulnere mors inferri solet:tamen parua plaga serpentis quæ uix inspici posset moriebantur milites. Signiferum iu.primum ãt militẽ dicit cecidisse nomine Aulum. Calcata re.pedibus huius.s.præ dolore caput conuertit: & morsũ cruri eius infixit. Vix dolor:adeo tenuiter momordit:ut uix eũ senserit. Frons caret inuidia:qa si eũ inspexisses uenenatũ:nõ ostẽdebat signa mortis in frõte. Plaga minatur:adeo perexigua erat. Ecce subit uirus:sed sensim uirus diffundi cœpit per uenas ut uniuersum corpus humore & sanguine exhauriret.

Letiferos ardens facit aphrica:ducitis altum
Aera cum pennis:armentaque tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros.
Nec tutus spatio ẽ elephas:datis omnia lœto.
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro cato milite siccum
Emetitur iter:tot tristia fata suorum:
Insolitasque uidet paruo de uulnere mortes.
Signiferum iuuenẽ tyrrheni sanguinis aulũ
Torta caput retro dipsas calcata momordit.
Vix dolos:aut sensus dentis fuit:ipsaque lœti
Frons caret inuidia:nec quicq̃ plaga minat᷑.
Ecce subit uirus tacitum:carpitque medullas
Ignis edax:calidaque incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis:& in sicco linguam torrere palato
Cœpit: defessos iret qui sudor in artus
Nõ fuit: atq; oculos lachrymarũ uena r̃fugit.
Non decus imperii:non mœsti iura catonis
Ardentem tenuere uirũ:quin spargere signa
Auderet:totisque furens exquireret agris
Quas poscebat aquas:sitiẽs ĩ corde uenenũ.
Ille uel ĩ tanaim missus rhodanũq; padumq;
Arderet:nullumq; bibens per rura uagantẽ.
Accessit morti libyæ:fatique minorem
Famam dipsas habet:terris adiuta perustis:.
Scrutatur uenas penitus squalentis harenæ.
Nunc redit ad syrtes:& fluctus accipit ore:
Aequoreusq; placet:sed non sufficit humor.
Non sentit fatique genus:mortemq; ueneni.
Sed putat esse sitim:ferroq; aperire tumentes
Sustinuit uenas:atque os implere cruore.
Iussit signa rapi propere cato:discere nulli
Permissum est hoc posse sitim:sed tristior illa
Mors erat ante oculos:miserq; ĩ crure sabelli
Seps stetit exiguus:quem fixo dente tenacem
Auulsitque manu:piloque affixit harenis.
Parua modo serpens:sed quã nõ ulla cruentæ
Tantũ mortis habet:nã plagæ ꝓxima circum
Fugit rapta cutis:pallentiaque ora retexit.

Inis:ueneni.Calidaq; icedit.i.quia calore nimio uniuersum corporis humorem desiccauit:unde sitis sequebatur intolerabilis. Ebibit:exaurit. Vitalia : p̃cordia. Defessos iret:etiam sudor nullus in toto corpore relinquitur:tametsi nimio ardore caleret. Atque oculos lachrymarum:nec humor quidẽ lachrymaꝝ relictus est. Non decus impe.nullum catonis imperiũ ueritus:signa procul abiecit:& quam maxima celeritate potuit: quæsiuit aquam : qua inuenta satiari nõ poterat. Decus:maiestas. Mœsti.i.tristis. seueri. Sitiens uenenũ.s.sitim adducẽs in corde. Ille uel in tanaim:dicit tota flumina quantacunq; fuissent:huius siti sufficere non potuissent.Tanais (ut refert Strabo) ex iisdem Indiæ montibus fertur ex quibus ochus:& oxus iaxartes:& omnium septẽtrionalissimus Europam ab Asia disiũgens. Nilũq; bi.cuius inundatio tãta ẽ: ut uniuersam pfundat ægyptũ: tamẽ non suffecisset huic. Accessit mor.li.ad hãc sitim quæ iducebatur morsu dipsadis:accessit etiã exustio regionis. Fati.i.mortis:quia non omnino tota mors attribuitur dipsadi:sed pustæ regioni:ideo dicit dipsadẽ minorẽ iuidiã habuisse. Adiuta: scilicet dipsas. Terris adiuta:libyæ quæ sicca est Penitus:interius etiam in uiscera terræ. Aequoreusque placet:quamuis homines abhorreant maris undã tamẽ sitis tanta erat ut ea sibi grata esset:nec sufficeret quidem. Nec sentit fatig.g.quia non poterat extinguere sitim existimabat naturalẽ sitim eẽ:potius q̃ uenenum. Ferroq; aperire tumentes:quando aqua sedare non poterat sitim aperuit uenas brachiorum & sãguinẽ sebegebat. Iussit:uix aulus cõfectus abiecerat signa cũ statim iussu catonis alius affuit q signa acciperet. Hoc:uidelicet ut cogeret sitis aliquẽ in tantũ furoris. Sed tristior illa:at uero alius nomine Sabellus crure morsum sepis accepit & uulnus quidẽ erat exiguum:sed uim habuit incredibilem:siqdẽ uniuersũ corpus resoluit & ad nihilum redegit. Ab effectu ergo nomẽ accepit.nã σηπειν ẽ putrefacere. Sabelli:de sabina regione aut potius nomẽ proprium est.

Stetit in cru.in crure ĩtulit morsũ:ille e crure rapuit sepẽ & ĩpegit humi. Deinde pilo trãsfixit. Flexo dente:ut non facile posset a crure auelli. Modo:idest mensura:quia admodum breuis est. Sed quã nõ ulla:maiorem enim habet uim cæteris: quia resoluit ĩ nihilũ corpora. Plagæ:& primũ qdẽ ptes proximæ morsui refugiũt:& sensim totũ corpus tabescit. Circunfugit rupta:idest circum rupta: & est themesis.

rupta

Iamq; ſinu lapſo: lapſa cute: nam ſinum ſanguinis cutem appellauit. Saniẽ: quia Cato omnis in ſaniem cõuerſa erat. Surræ: proprie dicuntur muſculi crurum. Virgilius Purpureoque alte ſurras uincire coturnο. Fluxere: reſolutæ in putredinem. Tegmine: & cute & carne. Liquitur: liqueſcit tabeſcit. Virgilius. Vere nouo gelidus canis cum montibus humor liquitur. Muſculus: muſculum appellat ſolidam carnem: quæ in femore eſt quod glandium alio nomine appellatur. Diſtillant inguina: ideſt reſoluuntur in ſaniem. Membrana: ideſt chartilago quæ inteſtina coercet reſoluta eſt. Stringens uterum: ideſt continens inteſtina. Diſſiluit: dirupta eſt. Nec effluit: ſcilicet tantum quantum debet effluere. Sæuum uenenum: quia anteq̃ ex oſſibus deciderent carnes: prius ardore ueneni: ex maiori parte conſumptæ ſunt. Decoquit: cõſumit. In minimum: exiguum uirus. Contrahit omnia: ideſt membra omnia ad minimum redigit. Abſtruſum: reconditum. Fibris: uitalibus: uenis uitam ſerentibus: nam ſedem animæ in ſanguine eſſe uoluerũt. fibræ proprie ſunt iecoris uenæ. Quicquid homo eſt: ideſt omnes hominis partes etiam ſecretiores. Natura patet: quicquid eſt in uniuerſa hominis natura patefactum eſt. Profana: exacrabili & nefanda. Manant: euaneſcũt. tabeſcunt. Calido non ocyus auſtro: non ſegnius inquit corpus ſabelli ueneno reſolutum eſt & liquefactum: q̃ ſole nix liqueſcere ſolet: aut cera igne. Ocyus: uelocius. Parua loquor: quia ſimilitudo hæc minor eſt. q̃ huic ueneno conueniat. Hoc: ſcilicet ut aliquod corpus guttatim reſoluatur: ſed fecit aliquid multo maius uenenum: quia nihil omnino reliquit. Sed quis rogus: non omnino rogo ſuperimpoſitum corpus conſumitur: quin pars oſſium relinquatur. Medullas: quia una cum medullis oſſa quoque conſumpta ſunt. Rapidi: rapacis. Cynipheas inter peſtes: dicit inter libycos ſerpentes: hanc unam ſepem uim cæteris maiorem habere. Tibi: o ſeps exigue. Eripiunt animam: quia mortem inferunt. Cynipheas: libycas: cyniphs fluuius eſt libyæ defluens per uberrima regionis illius arua circa quem grandiores naſcuntur hirci ſicut poetæ perhibent. Virgilius Cyniphei tondent hirci. Ecce ſubit facies: ſecutus eſt illud Et prodeſſe uolunt & delectare poetæ res enim uarias deſcribit Lucanus: ut erectum legentis animum teneat: Nam diuerſũ leti genus deſcribit: quem momorderit ſeps: ille ſenſim liqueſcit ſed præſter tumeſcere facit adeo ut nulla membra dignoſci poſſint. Læto furenti: ideſt tabificæ peſti. Subit: ſuccedit ſcilicet ſepi. Marſi: de regione marſorum. Torridus: quia torret: ut ardorẽ immittit ut ſupradictum eſt. Rubor igneus: quia ita rubeſcebant genæ: ut ardere uiderentur. Tendit: tumeſcere facit. Pereunte figura: quia ita inflatur: ut membra diſtingui non poſſint. Late: per uniuerſum corpus. Tollente: non auferente: ſed extollente ac eleuãte ueneno ſaniem. Ipſe latet: tumefacto corpore: ut dignoſci non poſſit. Congeſto: in ſimilitudinem aggeris. Auctum: augumentatum: declinauit hic auctus auctus auctui. Spumeus accenſo: per ſimilitudinem oſtendit quantũ ille ueneno ſerpentis intumuerit. Non magis inquit unda tumeſcit. quũ feruet aheno: aut uela: cũ uentis iplentur. Vndarum cumulus: cũ ignis ſubiicitur aheno & unda feruet. Carbaſa: carbaſus genus eſt ſubtiliſſimi lini: quo texuntur uela: & carbaſa pro uelis accipiuntur. Sinus. i. gremium. Eſt enim quaſi gremium uelum cum eſt uentis plenum. Coro: ideſt uento ab occaſu ſolſtiali: qui dicitur αργεστησ. Tumidos iam non: & uſque adeo creuerat uniuerſum corpus ut iam membra continere non poſſet. Informis globus: globum informem appellauit tumefactum corpus: quia uidebatur potius ſpærica quædã forma: q̃ hominis. Cõfuſo ponde. pro confuſi ponderis. Intactum uo. roſtris: qui circunſteterãt ubi marſũ tumẽdo creſcere uiderũt: non ſũt auſi illum ſepulchro mãdare nec uolucres quidẽ auſæ ſũt lacerare.

Iamque ſinu lapſo nudũ ſine corpore uulnus.
Membra natant: ſanie ſurræ fluxere: ſine ullo
Tegmĩe poples erat: femorꝫ quoq; muſculus
Liquitur: & nigra diſtillãt inguina tabe. oĩs
Diſſiluit ſtringens uterum mẽbrana: fluũtq;
Viſcera: nec quantum toto de corpore debet
Effluit in terras: ſæuum ſed membra uenenũ
Decoq̃t: ĩ minimũ mors contrahit oĩa uirus.
Vincula neruorum: & laterꝫ iũctura cauũq;
Pectus: & abſtruſum fibris uitalibus omne
Quicq̃d homo ẽ: aperit peſtis: natura ꝓfana
Morte patet: manant humeri: forteſq; lacerti:
Colla caputq; fluunt: calido nõ ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit: nec ſolem cera ſequetur.
Parua loquor: corpus ſanie ſtillaſſe peruſtũ:
Hoc & flãma põt: ſed q̃s rogus abſtulit oſſa:
Hæc quoq; diſcedũt putreſq; ſecuta medullas
Nulla manere ſinũt rapidi ueſtigia fati.
Cynipheas inter peſtes tibi palma nocẽdi eſt:
Eripiũt omnes animam: tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies læto diuerſa furenti
Naſidium marſi cultorem torridus agri
Percuſſit preſter: illi rubor igneus ora
Succendit: tenditque cutem pereunte figura
Miſcẽs cuncta tumor: maior iã corpore toto:
Humanumq; egreſſa modũ: ſuper oĩa mẽbra
Inflatur ſanies: late tollente ueneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tantos carbaſa coro
Curuauere ſinus: tumidos iã non capit artus
Informis globus: & confuſo corpore truncus.
Intactum uolucrum roſtris: epulaſq; daturũ

Nondum ſtante modo:quia adhuc creſcebat. Sed maiora parant:Aliud ſerpentis genus deſcribit qui hæmorrhois appellatur.quoniam faciat ſanguinem omnem penitus effluere. Miratori:Sectatori a præcedente quod ſequitur:quem enim miramur.hunc & ſequimur. Vtque ſolet:per ſimilitudinem oſtendit ſanguinem omnem illius e meatibus corporis effuſum eſſe:quemadmodum inquit etiam per foramina totius imaginis ſuccus croci erumpit ſecum trahens imaginem ipſam & in obuerſam ſuperficiem exprimit faciem hæc ſimilitudo ſumitur a pictoribus.cum uoluerint imagines in obuerſa facie formare:ſolent crebris foraminibus transferre formam: deinde ſuperinducunt ſuccum croci qui ex omnibus foraminibus ſtati erūpens:imaginem illius figuræ in obuerſam ſuperficiē exprimit. Simul:eodem tempore. Totis ſignis:ideſt ex figuris & imaginibus pertuſis. Preſſura croci:ideſt ſuccus preſſi croci. Corycii:circa corycum cyliciæ:crocum plurimum optimumq; eſt det licet cyrene:det lycia:hoc primum eſt:teſte Solino. Nam prima auctoritas fuit corycio croco:ſecunda lycio:uel phlegræo tertia centuripino ſiciliæ:Plinius. De coryco antro iam diximus. Foramina:folles qui ſūt in cute emittebant pro ſudore ſanguinem perſiſtit i ſimilitudine. Redundāt:abundant ſanguine. Sudor rubet:quia ſanguis erat. Totum eſt:deniq; corpus:& uulnus unum eſſe uidebatur. At tibi leue:mitior fuit aſpis cæteris ſerpentibus.i.minus crudelis.nam militem Leuum nomine momordit:& ille ſtatim in ſomnum reſolutus iterit. Niliaca ſerpente:ideſt aſpide ſeu hypnale quæ naſcitur circa nilum:q̄ uſam fuiſſe Cleopatram hiſtorici ſcribunt. Fixus p̄cordia:quia uenenum huius aſpidis uenas ſopiuit & quaſi ſanguinem congelauit:& ea cauſa eſt cur ſoluatur in ſomnum. Fixus:quodammodo congelatus.

Haud impune feris:non auſi tradere buſto
Nādū ſtante modo:creſcens fugere cadauer
Sed maiora parant libycæ ſpectacula peſtes.
Impreſſit dentes hæmorrhois aſpera tullo
Magnanimo iuueni:miratorique catonis.
Vtque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Corycii preſſura croci:ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilo pro ſanguine uirus.
Sāguis erāt lachrymæ:quæcūq; foraīa nouit
Humor:ab his largus manat cruor:ora redū-
Et patulæ nares ſudor rubet:omnia plenis dāt
Membra fluūt uenis totū ē ꝓ uulnere corpus.
At tibi leue miſer fixus præcordia preſſit
Niliaca ſerpente cruor:nulloque dolore
Teſtatus morſus:ſubita caligine mortem
Accipis:& ſtygias ſomno deſcendis ad ūbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula læto
Stipite quæ diro uirgas mentita ſabæas
Toxica fatilegi carpunt matura ſabæi:
Ecce procul ſæuus ſterilis ſe robore trunci
Torſit:& emiſit:iaculū uocat aphrica:ſerpēs.
Perq; caput pauli trāſactaque tempora fugit.
Nil ibi uirus agit:rapuit cum uulnere fatum
Deprænſū ē quæ fūda rotat:quā lēta uolarēt:
Quā ſegnis ſcythicæ ſtrideret arūdinis aer:
Quid ꝓdeſt miſeri baſiliſcus cuſpide murri
Tranſactus? uelox currit per tela uenenum.
Inuaditq; manum:quā protinus ille retecto
Enſe ferit:totoque ſimul demittit ab armo.
Exemplarque ſui ſpectans miſerabile læti
Stat tutus pereunte manu.quis fata putaret
Scorpion:aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis:& recto uerbere ſæuus

Præcordia p̄ſſit:occupauit membra uitalia. Nullo dolore:mors illa ſuauis fuit:quam dormiens ſentire non potuit. Non tam ueloci:in ſabæa arabiæ regione naſcitur thurea uirga ex qua colligi thus:ſed alia etiam uirga naſcitur ad ſimilitudinem illius quæ legentes thus plerunq; fallit:quia acerrimum & teterrimum uenenum producit. Dicit ergo uenenum huius uirgæ:q̄uis ſit acerrimū:tamē maiorem ui nō habet:q̄ aſpidis uenenum:& ſi uenenum illius uirgæ poculis immiſcuerant ſæuæ nouercæ cū priuignos occidere uoluerint:non tam cito moriuntur:q̄ celeriter hic mortuus eſt aſpidis morſu. Sabæas uirgas:q̄ naſcuntur ad ſimilitudinem uirgæ quæ thus producit in ſabæa.Sabæorum natio teſte Strabone:maxīa eſt apud hos thus & myrrha & cinamomum naſcitur:in ora etiam balſamum:& alia quædam herba:odorata q̄q̄ eius odor cito deperit:habent præterea palmas odoratas & calamum:ſerpētes quoq; palmares:colore puniceo uſque ad ilia aſſiliētes quoꝝ morſus icurabilis ē. Diro:quia producit uenenum. Fatilegi:ideſt mortem legentes. Matura:tempore ſuo collecta. Ecce procul:Dicit etiam ſerpentem iaculum:qui in arbore conſtiterat:tranſeuntem paulum quendam per tempora percuſſiſſe:ita ut in alterum latus erumperet:& ſine ueneno militem occideret. Torſit:iaculatus eſt ſe ipſum. Deprænſum eſt:& uelocitate huius ſerpentis cognitum eſt in comparatione tardam eſſe ſagittam & glandem:quæ funda emittitur. Rotat:reſpexit ad geſtum iaculantium. Segnis:ꝓ tarde arundinis Scythicæ. Aer:quia per aerem ſcindens ſagitta arcu emiſſa fertur. Quid prodeſt:quaſi dicat nihil profuit haſta tranſfigere baſiliſcum:quia ſanguis per haſtam fluens ad manus peruenit:hic ubi ſenſit manum uenenatam eſſe ſtatim eam abſcidit. Venenum:ſcilicet ſanguinis baſiliſci. Demittit ab armo:ne uenenum illud reliquum corpus corumperēt. Exemplumq; ſui:ſpectabat manum morientem:quod exemplū erat mortis futuræ:quēadmodum enim māus illa moriebatur:ita reliquum corpus olim moriturum erat.

Quis fata putaret:nunc dicit ſcorpionem uim etiam leti habuiſſe:quod uix credibile uideatur:ſed regio ari

da facit:ut nim maiorem habeat ille igitur non minus uirium habuit in occidendo milite q̄ ſcorpius ille quē Diana aliquando immiſit orioni:ut iniuriam ſuam ulciſceretur: ꝙ ſe ille de ſtupro interpellauerat. ſic enim in fabulis eſt orionem fuiſſe uenatorem celeberrimum: & Dianam quæ & ipſa uenatrix eſt in ſyluis aliquando interpellaſſe de ſtupro:illa irata ſcorpionem affixit femori eius cuius morſu interiit orion:& in cæleſte ſignum cum ſcorpione trāſlatus eſt.Diuerſæ huius ſabulamenti ſententiæ ſunt apud Iginium. Teſte cælo:qa cælum teſtis eſt uictum a ſcorpione fuiſſe orionem ambo enim in ſydera abierunt. Quis calcare tu.Salpiga eſt teres ſerpens & oblongus in tubæ modum. nam σαλπιγξ tubam ſignificat. Quis metuat:quaſi dicat nemo.neqꝫ enim magnitudinem habes : ut quis mortem a te metuere poſſit. Et tibi dant: tamen tu quoque uim mortis habes. In ſua fila:erumpenda.
Sic ne clara dies:ideſt die noctuqꝫ in diſcrimine ſalutis uerſabantur. Suſpecta:quia iacentes: ut quieſcerent:nonnunquam uenenabantur. Frondes:neque enim illis arbores frondeſcunt nec terra ſegetes gignit. Congeſtæ:in unum cumulatæ. Expoſiti corpo.ideſt habentes corpora expoſita morti. Calidoque ua.quia dormientes caleſcunt: & ſerpentes qui humore nocturno frigidiores erant ad calorem dormientium ſe recipiebant inde ſumpto calore tepefacti redebantur nocentiores. Innocuos:quia nimio frigore torpebant. Fouent:calefaciunt. Nec q̄ menſura:nec poterant ſcire ubi eſſent:nec quantum itineris ſupereſſet. Modus:ideſt finis. Clamant.r. theſſaliam:quæſumus o ſuperi: ut ſtatuatis nos in Theſſalia. Patimur cur:doléťqꝫ mors ſua ſit iers. Iurata manus in gladios:qui iure iurando aſtricti ſumus in manu Catonis: ut moriamur pro libertate cur inutiliter perimus? Ire libet qua zona:ideſt calore melius ꝑibimus q̄ ueneno:id enim nobis tolerabilius erit. Axis:antracticus. Axis inu.ualde uſtus: idē ē ꝙ zona rubēs. Aethereis cauſis.ſ.caloris. Cælo:ideſt ꝑꝑ cælum feruens. Queror: ꝙ peperis hos ſerpentes:nam orbis terrarꝫ partē hāc delegiſti: quæ ab humano cultu remota eſſet:& nos huc iter intendimus:nobis ergo culpa oīs aſcribenda eſt. Tot mōſtra fe.& iō hanc partem orbis ab hominibus ſeparaueris quā nos cum periculo noſtro petiuimus. Impacienſqꝫ ſolum:& terram ſterilem eſſe uoluiſti ne quis in ea præter ſerpentes habitaret. Cultore negato:ideſt agricola. Nos uenimus:ſponte noſtra:ergo criminādi ſumus nos. Tu quiſqs:pro qcunqꝫ deorꝫ es. Accipe pœnas:noſtræ temeritatis:ꝙ te inuito in hanc partē uenimus periculoſam. Commercia noſtra:ideſt conſortia:quia nolebas ut cum his regionibus comertia haberemus: & nos te inuito hoc fecimus.Comercia proprie ſunt quas græci κοινωνιασ: uel ομιλιασ appellant. Torrente plaga : a feruenti zona. Dubiis:ꝑ quas nauigari non pōt. Limite : ſcilicet huius regionis. Per ſecreta.i.ꝑ remota ſolitudinis tuæ loca. Ciuile bel.nos ciuilis belli milites. Receſſus:ideſt tuæ ſolitudinis. Arcani orbis:quem tu ſecretum eſſe uolebas miles pedibus calcat : merito ergo pœnas damus. Clauſtra:quæ tu clauſeras hominibus. Forſan maiora ſuperſunt : nūc dicit quod eſt quaſi conſolationis maiora fortaſſe pericula inſtare ſibi ſi ſtudeāt ulterius prodire. Nam uidebatur ſol meridiem uerſus coniungi cum fluctibus maris & ideo metuebant:ne ſi in eam regionem deferrentur nimio ſolis ardore exuirentur:ſed dicunt nullam regionem ſibi longiorem uideri q̄ in qua Iuba rex habitat.Ea enim ſemper longius abeſſe uidetur. Maiora ſuperſunt:ſcilicet ſi progreſſi fuerimus. Coeunt ignes:nam ſicut nobis uidetur ſol occidens cum fluctibus maris coniungi uidetur. Stridentibus undis : ſcilicet calore ſolis : nam ignis aquæ coniunctus ſtridorem facit. Papinius. Stridoremque rotæ cadentis audis. Natura poli:ſcilicet antractici qui humilis eſt. Premitur:ideſt ſubſidet & mari contiguus uidetur. Sed longius iſta: q̄quam nobis aliæ moleſtiæ ſint:id tamen moleſtius eſt ꝙ nūquam uidemur poſſe ad regis iubæ regionem ꝑuenire.

Teſte tulit cælo uicti decus orionis.
Quis calcare tuas metuat ſalpiga latebras?
Et tibi dant ſtygiæ ius in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies:nec nox dabat atra quietē.
Suſpecta eſt miſeris:in qua tellure iacebant.
Nam neqꝫ congeſtæ ſtruxere ciuilia frondes
Nec culmis creuere tori:ſed corpora fatis
Expoſiti:uoluuntur humo:calidoque uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes:
Innocuoſque diu rictus torpente ueneno:
Inter membra fouent:nec quæ menſura uiarꝫ
Quiſue modus norūt:cælo duce ſæpe querē
Reddite dii clamāt:miſeris q̄ fugius arma tes
Reddite theſſaliā:patimur cur ſegnia fata:
In gladios iurata manus? ꝓ cæſare pugnant
Dipſades:& peragunt ciuilia bella ceraſtæ.
Ire libet:qua zona rubens:atque axis inuſtus
Solis equis:iuuat æthereis aſcribere cauſis:
Quod pereā cæloqꝫ mori:nil aphrica de te:
Nec de te natura queror:tot mōſtra ferentem
Gentibus ablatū dederas ſerpentibus orbem
Impatienſque.ſolum cereris cultore negato
Dānaſti:atqꝫ hoīes uoluiſti deeſſe uenenis.
In loca ſerpentū nos uenimus:accipe pœnas:
Tu quiſqs ſuperum cōmertia noſtra peroſus:
Hinc torrente plaga:dubiis hinc ſyrtibus orā
Abrumpens:medio poſuiſti limite mortes.
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit:& arcani miles tibi conſcius orbis:
Clauſtra petit mundi:forſan maiora ſuperſūt
Ingreſſis:coeunt ignes ſtridentibus undis:
Et premitur natura poli:ſed longius iſta

Tellus:scilicet ubi regnat iuba. Quæremus forsitan istas:& cum regis iubæ regna consecuti fuerimus in has regiones ubi sumus regredi cupiemus:quasi sint meliores. Habet hoc solatia cælum: tametsi ibi serpentes habitent:tamen aura uitalis est:ut animalia uiuere possint:sed illic tanta est solis exustio:ut nec plantæ:nec arbores & multo minus animalia uiuant. Hoc cælum:idest hæc aurea cæli. Viuit aliquid:idest aura uitalis est:& animalia in ea uiuere possunt. Patriæ non arua:nec quæro europã ubi natus & educatus sum:sed quæro aphricæ partem ubi paulo ante fuimus:significat eam aphricæ partem ubi Gn.Pom.cum classe relictus fuit: haud ꝓcul a cyrenis. Patriæ:romæ. Alios soles: mitiores auras:cæli. Qua te parte o aphrica : quasi hæc non uideatur aphricæ pars:ubi nunc positi erãt.

Nulla iacet tellus:quam fama cognita nobis
Tristia regna iubæ:quæremus forsitan istas
Serpentum terras:habet hæc solatia cælum.
Viuit adhuc aliquid:patriæ nõ arua requiro:
Europamq; alios soles asiamque uirentem:
Qua te parte poli:qua te tellure reliqui
Aphrica? cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exigua ne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduersos axes:euoluimur orbe:
Terga damus ferienda noto:nũc forsitã ipsa ẽ
Sub pedibus iam roma meis: solatia fati
Hæc petimus:ueniant hostes:cæsarq; sequat?
Qua fugimus:sic dura suos patiẽtia questus
Exonerat:cogit tantos tollerare labores
Summa ducis uirtus:qui nuda fusus harena
Excubat:atq; omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adest fatis:quocũq; uocatus
Aduolat:atq; ingens meritum:maiusq; salute
Contulit in lætum uires:puduitq; gementem
Illo teste mori:quod ius habuisset in illum
Vlla lues? casus alieno in pectore uincit.
Spectatorq; uetat magnos nil posse dolores.
Vix miseris serum tantis lassata periclis
Auxilium fortuna dedit:gens unica terras
Incolit:a suo serpentum innoxia morsu
Marmaridæ psylli:par lĩgua potẽtibꝯ herbis:
Ipse cruor tutus:nullumq; admittere uirus
Vel cantu cessante potest:natura locorum
Iussit:ut immunes mixtis serpentibus essent.
Profuit in mediis sedem posuisse uenenis
Pax illis cum morte data est:fiducia tanta est

Cyrenis: iuxta urbem cyrenaꝝ. Exigua ne uia:nũquid tã breui spacio uiæ mutauimus orbẽ terrarum ut aliud cælum hic sit : uidelicet calor & aliud unde discessimus:uidelicet bruma. Legem anni: ut illic quidem sit hyems:hic uero nunc aimius æstus.nã sua lege annus cõtinet. In aduer.a.ad ãtipodas qa si sphæra cæli octaua:quã alii cælũ : alii firmamẽtũ uocant: circuit omnem orbẽ terraꝝ axes hemisperii nostri qui superiores sunt: & hemispii iferioris sunt qbus subiacent antipodes. Aduersos:nobis oppositos. Euoluitur:ex hoc orbe ad orbem antipodum. Terga damus noto:qui flat a meridie:nunc quidem in oppositum spirat:at uero cum ad antipodas descẽdemus ipsum notũ post terga relinquemus. Sub pedibus meis:ad antipodas fortasse descendemus:ut iam sub pedibus nostris posita sit roma. Solatia: unum ẽ solatium huius molestiæ si dii fecerint: ut nos Cæsar hac uia sequatur ut & hostes experiantur hæc pericula. Sic dura suos:his querelis non nihil leuare uidebantur mala sua milites. Cogit tam:sed Cato uirtutis exempla faciebat:ut mala quamuis extrema essent:leuiora uiderentur nam quia ipse fortiter calorem ferebat& pericula:milites ipsius exemplo fortiores erant. Prouocat:quasi ad certamen.quia non timet ullo fortunæ impetu superari. Omnibus fatis: idest mortibus omnium militum aderat ipse:& consolabatur nunc adhortando nunc se ipsũ ꝑiculis exponẽdo. Maiusq; sa.qa ipsi maioris faciebãt meritũ catonis:q̃ suã salutẽ. Contulit i letũ ui.hoc est dedit militibus iam moriẽtibus uires:ut faceret eos fortiores ad mortẽ. Puduitq; gementem:turpe militibus fuit in morte ẽt gemere præsente catone. Quod ius habuisset in ipsum:si ipse Cato cã erat : ut cæteri oẽs fortunã aduersã contẽnent:quanto ipse fortius facere poterat? Lues:pestis. Spectatorq; docet: & dum spectat ꝑicula:& labores militũ suoꝝ facit : ut æquo aĩo oĩa sustineãt. Nil posse.s.cõtra uirtutẽ. Vix miseris ser.postq̃ diu uexati fuerũt milites serpentibus: calore & media:tãdem auxilium post longum tempus affuit:nam ꝑuenerunt ad psyllos populos aphricæ qui sunt intacti ueneno serpentum:immo carminibus & solo aspectu abigunt serpentes:ut non ipsis : sed nec aliis quidem præsentibus ipsis detrimentum aliquod inferant:ipsi etiam hospitales sũt:& rectissime medentur serpentibus si quis uenenatus fuerit Dicti a psyllo rege:ut scribit Plinius supra garamantes psylli fuerunt.teste Solino:contra noxium uirus muniti incredibili corporis firmitate.soli mortibus anguium non interibant:& q̃uis dente letali apetiti icorrupta durabant sanitate:recentes etiam editos serpentibus offerebant si esset partus adulterini:matrum crimina plectebantur interitu paruulorum:si pudici:probe ortos a morte paterni sanguinis priuilegium tuebantur:psylli uero:ut refert Strabo apud cyrenaicam regionem naturalẽ quandam uim habent contra serpẽtes:sic & Tentyritæ contra crocodilos. Lingua par.idest carmina eorum quibus ita serpentes attonitos reddunt:ut nocere non possint. Potentibus herbis:quibus etiam morsibus serpentum medentur. Ipse cruor tutus:neq; enim sanguis ipsorum infici poterat ueneno. Vel:ꝑ ẽt. Cãtu: icãtatione. Natura lo.dicit ita naturam locoꝝ tulisse:ut ubi nati & geniti sunt: ibi uim nullam serpentes habeant. Pax illis:fiducia ipsorum tanta est ut etiam cum morte pacem habere confidant:qa nũq̃ uenenantur.

Sanguinis:i terram paruus cũ decidit infans
Nequa sit externæ ueneris mixtura timẽtes:
Letifica dubios explorant aspide partus:
Vtq; iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos:solis conuertit ad ortus.
Qui potuere pati radios:& lumine recto
Sustinuere diem:cæli seruantur in usus:
Qui phœbo cessere iacẽt:sic pignora gentis
Psyllus habet:si qs tactos non horruit ãgues:
Si quis donatis lusit serpentibus infans:
Nec solum gens illa sua contenta salute:
Excubat hospitibus:cõtraq; nocentia mõstra
Psyllus adest populis:q tũc romana secutus
Signa:simul iussit statui tentoria ductor
Primũ quas ualli spaciũ cõprændit harenas
Expurgat cãtu:uerbisque fugantibus angues.
Vltima castrorum medicatus circuit ignis:
Hic ebulũ stridet: peregrinaq; galbana sudãt
Et thamarix non læta comis:eoaque costus.
Et panacea potens:& thessala centaurea:
Peucedanũq; sonãs flãmis:ericinaq; tapsos.
Et larices fumoq; grauem serpentibus urunt:
Abrotonũ:& lõge nascentibus cornua cerui:
Sic nox tuta uiris:at siquis peste diurna
Fata trahit:tunc sunt magicæ miracula gẽtis.
Psyllorumq; ingens:& rapti pugna ueneni.
Nam primũ tacta designat membra saliua:
Quæ cohibet uirus:retietq; i uulnere pestẽ:
Plurima tũc uoluit spumanti carmina ligua.
Murmure continuo:nec dant suspiria cursus
Vulneris:haud minimũ patiuntur fata tacerẽ
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis.

Sanguinis:idest generis ipsorum. In terras paruus:& ne forte uxores contra fidem aliquid commiscerint simul ac nati sunt filii eos ad serpentes diferunt:si sui fuerint serpentes nocere non possunt:si alienigenæ:a serpentibus mordent. In terras:quia non habent toros quibus incumbant. Externæ ueneris:ne fidem matrimonii uiolauerint uxores. Vtq; iouis uo.p similitudinem ostendit quõ psylli filios suos experiantur:quẽadmodum:inquit aquilla pullos simulatq; ex iouis protulerit statim ad radios solis cõuertit.& qui acie oculorũ:lumẽ solis sustinere poterunt eos cõseruat:reliquos ãt abiicit quasi nothos. Protulit:eduxit ex iouis. Calido ouo:qđ fouerat antea. Lumine re.intenti oculis. Diẽ.i.solẽ a præcedente quod sequitur. In usus cœ.ad usum aeris. Qui phœbo cessere.i.qui uicti sunt nimio splendore solis. Iacent:quia aquila detrudit eos ex nido. Nec solũ gens:nõ satis est quod ipsi sint incolumes a serpentibus:immo ẽt saluti hospitum diligentissime consulunt. Hospitibus:ad salutem hospitum. Populis.s.aduenis qui ad regiones suas applicuerunt. Secutus signa:quia cum militibus sequebantur catonem. Verbis : incantatiõibus.

Vltima:extremitatem castrorum suffumigabãt. Hic ebu.stri.hæc genera arborum Mycander in pharmacia sua ponit quæ sunt optima ad repellenda uenena:quibus nunc utebatur psyllus ut castra romanorum militum tutiora redderet. Ebulum: cõburebat has herbas:ut nidore fugarentur angues:iter quas ebulum fuit:est autem species herbæ:quæ uulgo nascit in ripis fluuialibus.Virgi.Sanguineis ebulis baccis. Galbana:galbanum genus fruticis est cuius nidore fugãtur serpentes Virgi.Galbanoq; agitare graues nidore chelydros. Peregrina:qa apud eos nõ nascuutur.

Thamarix:est arbor non admodum foliola:infesta anguibus:fugare dicitur etiam pediculos. Nõ læta:nã rara & angusta sunt folia. Eoaq; cu. radix ẽ eximii odoris in idia nascens : foditq; in petale isula. Panacea:herba est: ut inquit Plini.q̃ nomine ipso oium morborum remedia ꝓmittit:a παν.οẽ & ακοσ medela.Huius uaria genera sunt apud eundẽ auctorẽ. Cẽtauria:hãc aliqui chironiũ uocant quoniã ea sanatus chiron dicitur:quum tractanti arma herculis:sagitta cecidisset in pedem:auctor est Plinius·q̃uis Ouidius scribat nõ post uulnus die iterisse. Centaureæ folia sunt lata & oblonga:serrata ambitu: dẽsa ab radidice:caules ternum cubitorum geniculati:radix rubicunda:& amara q̃ i uino albo pota serpentũ morsibus medet. Thessalia: q̃ in thessalia abũdat:& i arcadia. Peucedanum: herba ẽ amarissima ad multos usus efficax.quos Plini.exponit dicta a πευκ.θανοσ amarus. Tapsus.hæc plurima nascitur in eryce mõte siciliæ. Larices:larix arbor est odoris grauissimi: ea ꝑsertim quã græci στακτην uocant:Plinius. Fumoq;:ꝑterea urunt abrotonum:cuius fumus quoniam amarissimus ẽ:infestat serpentes : Abrotoni duo sunt genera.Cãpestre & mõtanũ Absynthii amaritudo in utroq; Plinius. Longe:procul ab aphrica nascentis. Sic nox tuta uiris:psylli faciebant:ut ro.tuto quiescerent superueniente nocte. At si quis peste diurna:sed siquis forte interdiu tactus esset morsu tum uero uideres ui maiorem horum psyllorum:nec enim quẽquam perire permittunt & cum cætera omnia experti essent:tandẽ ẽt sugebant uenena:si forte penitus inessent & sugẽdo itelligũt cuius serpẽtis uenenũ sit. Fata trahit.i.uenenum quod est causa mortis. Psyllorumq; ingens:nam psylli cum uenenis decertant donec ipsa uenena superauerint. Nã pꝛimũ:saliua sua circuit uulnus illius quem momorderit serpens:& uis tãta ẽ saliuæ ut uenenũ i suo loco coercitũ teneat ne reliquũ corpus maculare possit. Pestẽ:uenenũ. Spumanti lingua:significat eos celeritate & uolubilitate liguæ carmia sine itermissiõe dicere. Nec dãt sus.i.nec respirãt qdẽ iterdicẽdũ carmina:ne si respirauerit & itermisserint fortasse uenenũ iterea penetret iterius. Cursus uul.i.celeritatem ueneni. Suspiria:idest respirationem. Haud minimũ tacere:quia si tacerent statim uenenũ iualesceret. Sæpe quidem pest.s:& tantam uim habent carmina:ut sæpenumero uenenum expellant ex ossibus.

Sed si tardius: sed si uenenum fuerit aliquanto uehemētius: q̄ ut carminibus cedat: tum uero illi recūbunt uulneribus & lingua lābentes: atq; haurientes ore non prius desinunt: q̄ totū uenenū eduxerint. Audit. s. carmina. Elicitū. i. cū elicitur: & educit̄: participiū p̄teriti tp̄is passiui posuit pro pticipio p̄sentis tēporis: q: apud latinos passiuū nō inuenitur pticipium p̄sentis tēporis: quod græci habent: & ideo poetæ sæpe abutuntur: ut Qua uectus abas. i. qua uehebat̄. Iussumq;: dū iubetur exire. Repugnat. s. exire. Supincumbēs. s. uulneri. Exicat den. usq; adeo haurit: ut iter dētes uenenū trahat. Extractāq; & cū eduxerint uenenū de corpore iā moriēte expuit ipsū. Vel: pro etiā. Gustu: ipso gustu cognosceret uenenū serpentis cuiuscunq; fuerit.

Excantata perit: sed si quod tardius erit
Virus & elicitum iussumq; exire repugnat:
Tunc super incumbēs pallētia uulnera lābit
Ore uenena trahens: & siccat dentibus artus:
Extractāq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit: & cuius morsus superauerat anguis
Iā promptum psyllis uel gustu nosce uenenū.
Hoc igitur leuior tandem romana iuuentus
Auxilio: late squalentibus errat in aruis.
Bis positis phœbe flammis: bis luce recepta
Vidit areniuagū surgens fugiensq; catonem.
Ianq; illic magis atq; magis durescere puluis
Cœpit: & in terram libye spissata redire.
Ianq; procul nemorū raræ se attollere frōdes:
Surgere congesto non culta mapalia culmo
Q uāta dedit miseris: melioris gaudia terræ:
Cum primum sæuos contra uidere leones.
Proxima leptis erat: cuius statione quietam
Exegere hyemē nimbis flammisq; carentem.
Cæsar ut æmathia satiatus clade recessit:
Cætera curarum proiecit pondera: soli
Intentus genero: cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens fama duce tēdit i undas.
Threiciasque legit fauces: & amore natarum
Aequor: & heroas lachrymoso littore turres
Q ua pelago nomē nepheleias abstulit helle.
Non asiā breuioris aquæ disterminat usquā
Fluctus ab europa: quāuis byzantion arcto

Hoc igit̄ tā. ergo tali auxilio leuata ē pnicies romanorum cum diu laborassent: & ex his multi ēēt ueneno periissent. Bis positis phœbe: nūc tēpus describit quo per libyam arentē cum exercitu Cato ambulauit anteq̄ iter illud molestū expedire posset: dicit enī duos menses perpetuos transiisse: & tandem desertis harenis in stabiliorē terrā uenisse. Positis flāmis: decrescens. Luce recepta: crescens significat transactos duos mēses: nā singulis mensibus luna crescit atq; decressit. Surgēs: recepta luce. Fugiēs: positis flāmis.

Iamq; illis: & pactis duobus mensibus iā firmiorē terrā romani reperierāt. Durescere puluis. i. terra firmior eē cœpit ambulātibus. Redire terram: ante. n. erat harena. Raræ fron. cœperunt apparere frondes quæ in terra frugifera uirent. Non culta: non artificiose ædificata. Congesto cumulo: quia ex culmis & arundinibus mapalia teguntur. Quanta dedit miseris: quod aliis: terrori fuisset: id gaudio fuit romāis militibus: uidere leones aliis terrorē attulisset: ipsis uero gaudiū fuit: qa leones ipsis mitiores uidebant̄ q̄ serpentes. Contra. s. ire. i. occurrere ipsis. Melioris terræ: quā meliorē hoc ē fœcūdiorē & stabiliorē repierāt. Proxia le. & pria urbs q̄ illis occurrerit fuit leptis q̄ ē tripolitana libyæ hæc ciuitas ē iuxta abrotonum urbem: & ut refert Strabo dicta est neapolis.

Cuius statiōe: & ibi hyemarūt romani milites. Nimbis flāmisq; carentē. i. frigore & ardore solis. Cæsar ut æmathia: expeditis piculis q̄ p libyā arentē ppessus fuerat romanus exercitus nūc redit ad cæsarē describens quid ipse fecerit post uictoriā pharsaliæ dicit. n. nihil prius habuisse cæsarē: q̄ ut seq̄retur Pō. q̄ illū iter egisse didicerat. uenit igit̄ i ægyptū ubi rādē cognouit iussu ptolemæi occisum & p̄sto occurrerūt ministri regis: q caput Pōpei aduenienti cæsari offerēt. Cætera cu. oibus posthabitis ad illud unū aium itēdit Cæ. ut sequeret̄ Pō. Aemathia. i. postq̄ satis cædē æmathiā cōtēplatus ē. Frustra: q: iam occisus erat regis iussu. Fama duce: nā qua fama erat ipsum profectū esse: ea iter intendebat. Legēs: nauigās. Threicias fa. q̄ nauigauerat Pom. Legit: transit. Amore na. æquor: amore Heronis & Leandri significat hellespōtum. Natatū. s. a Leandre: quia de abydo natabat ad Sexton ad angustias hellesponti maris ut ad amicam heronē ueniret. Heroas. i. heronis turres: quæ declinantur per ω in nominatiuo apud græcos: apud nos accipiunt nis in genitiuo ut [illegible]: hæc dido nis ino inonis: deinde efficitur possessiuum inous inoa uidelicet: ita herous roa uidelicet. Helle ne. idest nepheles filia: nā cū fugeret nouercales insidias & ipsa cum phrixo tandem uenisset ad angustias huius maris precibus petiit a diis: ut sui misererentur: nam instabat pater insequens eos: affuit maris & statim affuerunt duo arietes: & intellexerunt opem diuinā sibi præstitam esse tergo eorum insederunt: & angustias maris natare cœperunt: sed responsum acceperunt: ne retro aspicerēt dum ad ulteriorem ripam uenirent. Phrixus secutus responsi iussa. helle (ut natura mulieris solet esse leuior) respexit: & stati e tergo arietis excussa: nomen mari dedit. Nam antea pontus dicebatur: sed ab helle submersa dictus est hellespontus. Non asi. bre. dicit nulla parte angustius diremptam esse Asiam ab Europa. nā maris hellesponti angustiæ diuidunt Asiam ab Europa septem stadiorū latitudine abydos est in Asia: sestos i Europa. Quāuis by. quāuis bizantium hoc est bosphorus thracius diuidat calcedona ab Europa: breui & angusto sinu tamen breuior est hic sinus hellespontus. Byzātion: accusatiuus græcus. ē āt byzātiū oppidū thraciæ. duo sūt bosphori. s. cimerius & thracius: q̄ Dari. d. duxit exercitū: d quo hic loq̄t: ubi nūc ē cōstātinopolis.

Põtus:& ostriferã dirimat chalcedona cursu.
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis:
Sigæasque petit famæ mirator harenas:
Et simoentis aquas:& graio nobile busto
Rhœteon:& multum debentes uatibus ũbras:
Circuit exustæ nomen memorabile troiæ.
Magnaque phœbei quærit uestigia muri.
Iam syluæ steriles & putres robore trunci
Assarici pressere domos:& templa deorum.
Iam lassa radice tenent:ac tota teguntur
Pergama dumetis:& iam periere ruinæ.
Aspicit hesiones scopulosos:syluasq; latentes
Anchisæ thalamos:quo iudex sederit antro:

Chalcedona:calcedon est dextrorsum intrantibus euxinum qua dirimitur pontus hellesponto. Hæc ciuitas ædificata fuit a megarensibus Strabo. Ostriferam:quia ibi nascuntur ostrea. Euxinumq; fe.ἄξενος primum rudi terra & truci icolarum barbariæ dictus est:quasi inhospitalis·postea cum mores aduenarum commertio molliri cœperunt:paulatim dici cœptus est εὔξενος idest hospitalis. Paruo ruat ore propontis:hellespontus incipit a rhœteo littore:quod nobile est tomba Achillis & Aiacis templo & statua : quam ab Antonio ablatam & in ægyptum asportatam: Augustus Cæsar illiensibus restituit:teste Strabone:tenuis ãt hellespõti euripus (ut refert Solinus) porrigitur ad asiæ urbem Priapum.qua magnus Alexander potiundi orbis amore transcendit:& potitus est: inde diffusus æquore patentissimo rursus stringitur in propontidem:mox ĩ quingẽtos passus coarctatur:sic bosphoros thracius:qua Darius copias transportauit. Strabo autem dicit a Cyzicena regione : & locis esapo & granico uicinis usq; abydum & Sextum propontidis oram esse.in póntum itaq; euxinũ a propontide nauigantibus.a leua iacẽt ea quæ byzantio sunt contigua:& a thracibus habitata a dextris sunt chalcedonii:proxima Bithiniorum sunt: sequentia marandinorum. Sigæasq; petit fa.& cũ ad hæc loca peruenisset:tandem Cæsar cupidus cognoscendi:atq; uisendi ea q̃ sæpe audiuerat:secũ habuit ex icolis unũ q regionis illius loci peritissimus erat & ex eo accuratissime interrogabat de sepulchro Achillis Aiacis & heroũ de quibus monumẽta tradita sũt apud poetas atq; scriptores. Sigæas: sigei ꝓmõtorii Troiæ ĩ quo Patroclus & Antilocus sepulti sũt. Et simo.flu.ẽ Troiæ q cũ scamãdro iũgit Pli. Rhœteõ:ĩ rhœteo mõte Achillis sepulchrum extructũ ẽ. Vmbras.s.græcorum & troianorum. Debẽtes ua.q̃a carminibus uatũ noĩa heroũ ꝑpetuo durãt. Nomẽ.m.t.nã imortalis ẽ fama ilii.quæ tã diu durabit:q̃ diu carmina Homeri erunt. Magna ue.reliquias. Muri.p.i.troiani qui auxilio phœbi atq; neptuni conditos est:nã(ut in fabulis ẽ)neptunus & phœbus auxilio fuerunt laomedõti urbẽ ilion ædificanti. Iam sy.:ĩã ibi inquit inatæ sunt arbores & syluæ inter ruinas ilii.Putres trun.quia iã annosa uetustate putrefactæ erant arbores. Præssere do.quia inatæ erant syluæ. Tantũ æui longinqua ualet mutare uetustas. Lassa:iam porrecta radice. Periere rui.non solũ mœnia urbis ilii euersa sunt:sed etiã parua admodũ uestigia ruinæ supererant:ut nec uestigia quidẽ urbis ulla apparerẽt. Aspicit:ut pote diligens scrutator antiquitatis Cæsar. Hesiões sco.ubi hesione exposita oli fuit ceto. cũ laomedon ædificaturus esset urbẽ troianam & petiisset a Neptuno & Phœbo:ut sibi auxilio essẽt ad condendã urbẽ pactus magnã pecuniæ quantitatem.postq̃ illi benigne affuerũt condita urbe ꝓtium quod diis ꝓmiserat Laomedon negauit.iratus Neptunus cetõ imisit q carnibus humanis uescebat:& cum primo a nobilibus quisq; plæbeius mitteretur ceto deuorandus.Plæbs cognouit nullũ ex stirpe sua remansurũ eẽ.itaq; seditione facta nõ uidebantur hoc esse passuri.coactus est Laomedon sorte ꝓmittere:q nã deuorãdi mitterẽt ceto.iors cecidit ĩ hesionem filiam Laomedontis.& cũ exposita esset ceto deuoranda: superueniens Hercules liberauit eam.tunc quũ inter argonautas nauigaret. Syluasq; pa.ubi cũ uenere cõcubuit anchises.& ex ea genuit æneã.nã apud undas simoẽtis sylua fuit ubi cũ uenere cõcubuere solebat Anchises: ut apud Virgi.Tu ne ille æneas quẽ dardanio anchisæ Alma uenus phrygii genuit simoentis ad undã? Quo iu.se.an.Aspicit et antrum quo iudex paris sederat:nã sicut fabulæ uel historiæ narrãt:accepto somno Hecubæ Priamus q̃a uiderat in somnis se piturã cũ utero gestaret paridẽ:facẽ q̃ uniuersa mœnia troiæ cõburerentur responsũ ẽ ab haruspicibus nasciturum eẽ ex Hecuba q cã esset excidii troiani.cõsilio igit aruspicis Priamus mãdauit ut quicquid ex ea nasceret alitibus & feris deuorãdũ exponeret:natus ẽ q pulchritudie sua aium matris pietate cõmouit:ꝓ̃ suiq; pastori demãdauit alẽdũ:cũ igit grãdior factus eẽt:& ludi ĩ urbe troiana fierẽt:iussit ipsũ uẽire Pria.ut cũ æqlibus certaret ubi cæteros oẽs supauit ludo agõali:sæpe ẽt ipsũ hectorẽ ꝑcutiebat.adeo iratus ẽ hector & ĩ furorẽ cõuersus:ut ipsũ occidere uoluerit.nisi iussus eẽt abstiēri.tũc Pria. optauit illũ quisq̃s eẽt.suũ filium esse tũc Hecuba capta occasione qđ ꝑcaris igt cõsecutus es:nã filius ẽ tuus.sed dũ adhuc eẽt ĩ sylua Paris nuptiæ celebratæ sũt iter Peleũ & thetidẽ:qbus iterfuerũt dii:deæq; oẽs.ꝓter discordiã:idignata aureũ pomũ fabricauit.& sup iscripsit.pulchrioris·potẽtioris:ac sapiẽtioris esto.& ad mẽsã ubi accũbebãt deæ pomũ illud cõiecit qđ ad manus primũ ꝑuenit Iunonis:q̃ cũ legisset potẽtiori det:pomũ suũ eẽ dixit:quoniã potẽtior eẽt oibus aliis legees deinde Pallas sapiẽtiori detur : imo meũ eẽ debet. At uero Venus pulchriori legens sibi uendicauit:& ita exorta est contentio iter eas cũ igit ad Iouẽ uenissent & orarent:ut hanc litem inter eas componeret excusauit se Iuppiter q̃a iudicũ illud afferre nõ posset q̃n rem molestã faceret uel sorori & uxori Iunõi : uel filiæ Palladi:uel filiæ itẽ Veneri.Ergo misit illas ad Paridẽ:q tpibus illis æquissimus habebat(unde paris dictus ẽ q̃ par eẽt iter oẽs)ille eas nudas uidere uoluit:& adiudicauit ueneri:q̃ promiserat se daturã opã.ut pulcherrimam oĩũ mulierum ĩ matrimoniũ acciperet.i.Helenã.dicit ergo Cæsarẽ antrum hoc fuisse cõtẽplatũ ĩ quo Paris iudex cõsedrat:tũc cũ iter das iudicauit.Et ut ait Stra.Alexãdria mõs ẽ imminẽs ãtrãdro ubi dicũt paridẽ adiudicasse das.

Cælo:i cælū. Puer:ganymedes cuius amore captus Iuppiter rapuit eū i ida Aqla quæ Iouis armiger dicit. Nais:naides dicunt fontiū nymphæ. Luserit.s.cū paride:hæc amica fuit pidis quā perdite aliquo tpe amauit:de qua mentionē fecit Oui.cum paris Oenone poterit spirare relicta ad fontē xanthi uersa recurret aqua. Nullū ē si.no.sa.sed alicuius magnæ rei monumētū habet. Inscius in sic.cū lustraret oia loca Cæ.ubi Troia fuerat & heroū græcoꝝ:pariter ac troianoꝝ monumēta diligēter exqreret:forte qdā p loca transibat:ubi hectoris sepulchꝝ fuerat:& cū icautus trāsiret:mōstrator q ducebat eū admōuit:caueret ne sepulchrū hectoris calcaret.Hectoris lucus ē iuxta Pteleū lacū in ophrunio loco cōspicuo (ut refert Stra). Nescius:ignarus Cæ. ibi cōsecratos eē cīeres hectoris. Xāthus flu.troiāus cuius aq̄ epota flauū facit pecus:īde nomē traxit nā ξα pσσ flauū significat. Securus: sine cura religiōis ullius. Incola:hitator & idigēa. Discussa ia.& mirū nō erat si ibi nulla sepulchra fuisse nō nouerat Cæ.nā uix uestigia sepulchri apparebāt:tāet si saxa q̄dā auulsa passi cōstituerāt. Nō re.a.q.d.pedibus calcādo piaculū cōmittis. O sacer:prūpit in exclamationē hoc loco Lu. ostēdēs ui magnā eē poetaꝝ:q faciūt mortalia imortalia esse carminibus suis.nā etsi sepulchri illius uestigia uix apparebāt:tamē qa mēoriæ pdita erāt carminibus homeri:iō adhuc nō exciderāt ex aīo icolaꝝ. Fato e. liberas oīa a morte. Aeuū:diuturnā & ppetuā uitā dōas. Inuidia sa.Cæ.sicut.n.heroū troiāoꝝ atq; grecoꝝ noia carminibus homeri illustrāt.ita tu quoq; o Cæ. nr̄is carminibus illustraberis.si mō musæ latinæ aliqd ualēt. Nec tā.p ne tāgaris iuidia.i.nulla te moueat inuidia achillis & hectoris q; fama eoꝝ ppetuo mācat.

Vnde puer raptus cælo:quo uertice nais
Luserit œnone:nullum est sine nomine saxū.
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat qui xanthus erat:securus in alto
Gramie ponebat gressus:phryx icola manes
Hectoreos calcare uetat:discussa iacebant
Saxa:nec ullius faciem seruantia sacri.
Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer & magnus uatum labor:omnia fato
Eripis:& populis donas mortalibus æuum
Inuidia sacræ cæsar ne tangere famæ.
Nam si quid latiis fas est promittere musis:
Quantum smyrnæi durabūt uatis honores:
Venturi me teq; legent:pharsalia nostra
Viuet:& a nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas.
Erexit subitas congestu cespitis aras.
Votaque thuriferos non irrita fudit in ignes.
Dii cinerū phrygias colitis quicunq; ruinas:
Aeneæque mei:quos nunc lauinia sedes
Seruat:& alba lares:& quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius:nulliq; aspecta uiroꝝ
Pallas i obstruso pignus memorabile tēplo.
Gentis iuleæ uestris clarissimus aris:
Dat pia thura nepos:& uos in sede priori
Rite uocat:date felices in cætera cursus
Restituā populos:grata uice mœnia reddent

Legēt:sed nō tamē cū magna laude Cæ. Smyrnæi.i. homeri honores.nā ī Smyrna oppido Hō.fuisse phibēt.licet chii & colophōii:& alii cōplures populi suū q̄si ciuē uelit:sicut est apd̄ Cice.i ore p archia.& ut inqt gelius de isignis Hōeri stirpe certāt septē urbes Smyrna:Rhodus:colophō:salamiius:Argos:Athenæ. Aristoteles uero tradit ex isula io natū. Phar.no.i.carmia nr̄a qbus pharsalica pugna describit ppetuo manebūt Et pharsalia iscriptō ē operis:sic ut illas hōeri. Tenebris dā.q.d.nō tradet obliuiōi. Vt du.ip.nūc dicit qd egerit Cæ.postq̄ oia p uolūtate sua diligēter inspexit. nā aras ibi erigi iussit & diis iliacis sacrificia exhibuit obtestās:ut sibi ad ea q̄ supererāt pagēda uellēt psperos successus dare. Venerāda ue.q̄ sp i honore hri solet:qa melior ē. Cōgestu.c.ī cespite struxit arā ubi sacrificia diis iliacis fecit. Nō ir.qa dii sp Cæ.faueret donec ad exitū ciuilia bella pduxit. Dii ci.ordo ē:o diciēꝝ:dei q; mei:& o Alba.date felices cursus. Dii ci.i.dii iliaci Vir.iliaci cīeres & flāma. Aeneæq;.m.dii pēates quos secū i Italiā detulit æneas. Lauinia se.nā primū cōdidit oppidū de noie uxoris lauiniæ ubi deos penates cōsecrauit i tēplo. Et alba:albā cōdidit Ascanius æneæ filius: quā a situ porrecto i dorso urbis lōgā appellauit:albā aūt a sue:quā albā cū.xxx.porculis i littore iuenit. Ig.a.p. nā adhuc albæ i tēplo uestæ ppetuus seruabat ignis de quo Iuuenalis. Ignē.t.& uestā colit alba minorē ad cuius similitudinē romæ conditū est templū uestæ & uirgines consecratæ perpetuam uirginitatem conseruabant æternum ignē in templo custodientes. Nulliq; as.ui.pal.nā sicut est apud Homeꝝ & Virg.cōmemorat Diomedes & ulyxes cæsis custodibus arcis surripuerūt palladium.Vlyxes autē dū domū rediret & multa picula maris ppessus eēt:admonitus tādē oraculo ē ut palladiū rederet æneæ:qd ēt fecit.Aeneas igit secū palladiū attulit in Italiā.est autē palladiū simulachrꝝ palladis.qd deinde seruabat Romæ in tēplo palladis:sicut i arce troiana seruabat:& erat quoddā q̄si pignus iperii sunt:nā q̄ diu seruaret:tā diu ēt iperiū duraturū acceperant.
Nulli as.qa nulli uiro aspicere licebat palladē seruabat i adyto tēpli:illud tātūmodo sacerdos uirgo itrabat.
Gentis iu.qa gens Iulia se ab iulo æneæ originē ducere uolebat.Vir.Nascet pulchra troianus origine Cæsar Iulius a magno demissum nomen iulo. In se.pri.s.existens ipse.i qua prius hitare solebatis:quos nunc uocat secundum ritum antiquum:Cæsar nepos gentis iuleæ. In cætera:ad reliqua:quæ mihi pagenda supersunt.
Restituā po.dicit se nouam Troiam istauraturꝝ:ut illi mœnia renouent:& quemadmodū troiani Romā i Italia condidere:ita ipse in Asia urbē ilion restaurabit:qd i aio habuerat Cæ.fecisset:nisi fatis pūentus fuisset.
Ausonidæ:itali. Grata ui.qa grati erāt & memores:sicut illi cōdidere urbē romā:ita nūc renouabunt ilion.

Pergama romanaque:a romanis condita. Sic fatus:& his sacrificiis peractis Cæsar nauigare cœpit:q̃ maxima celeritate potuit:ut tarditatem quam ilio fecerat celeritate compensaret. nã inter cæteras Cæ. uirtutes maxima fuit conficiendi celeritas. Vrgente pro. idest ui uentorum:nam procella uis uentorum dicitur:ab eo qđ omnia percellat idest percutiat quæcunque obuia facta fuerint. Moras ili:idest tarditatem quam fecerat i contemplandis ilii urbis monumentis. Asiamq; potentem:qa multas prouincias sub se continent Bithyniam:Phrygiam. Galciam. LydiãCariam:Panphiliam:Liciam:Isauriam:denicq; ipsaest dimidium terrae.

Ausonidæ phrygibꝰ:romanaq; pgama surgũt
Sic fatus repetit classes:& tota secundis
Vela dedit coris:auidusq; urgente procella
Iliacas pensare moras:asiaque potentem
Præuehitur:pelagoq; rhodõ spumãte reliq̃t.
Septima nõ zephyro nunquã laxãte rudẽtes
Ostendit phariis ægyptia littora flammis
Sed prius orta dies noctura lampada texit
Quã tutas intraret aquas:ibi plena tumultu
Littora:& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubiis ueritus se credere regis
Abstinuit tellure rates:sed dira satelles
Regis dona ferens:mediũ prouectus i æquor
Colla gerit magni:phario uelamine tecta.
Ac prius infanda commenda crimina uoce.
Terrarum domitor romanæ maxime gentis
Et quod adhuc nescis genero secure perẽpto
Rex tibi pellæus terræ pelagique labores
Donat & æmathiis quod solum defuit armis
Exhibet:absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas quærens magnus reparare ruinas
Ense iacet nostro:tanto te pignore cæsar
Eminus hoc tecũ percussũ ẽ sanguine fœdus
Accipe regna phari:nullo quæsita cruore.
Accipe niliaci ius gurgitis:accipe quicquid
Pro magni ceruice dares:dignumq; chilentẽ
Castris crede tuis:cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum:nec uile putari
Hoc meritũ nobis facili quod cæđ peractũ ẽ.
Hospes auitus erat:depulso sceptra parenti
Reddiderat:qd plura ferã:tu nomina tãto

Septima nox. dicit septem dies totidemque noctes usum fuisse uentis secundis:cũ iam pharos apparere cœpit. Nunq̃ laxante:sed intendente rudentes:qa uela iflata rudentes itendunt. Aegyptia:idest portum ægyptium. Phariis flammis:quia fax nocturna sp ardebat: ut signum esset nauigantibus:quo naues i portum dirigerent:& inde nomen etiã accepit locus. nã φαροσ significat turrem i qua lux nocturna semp ardet. nam (ut refert Solinus) i portubus machinas ad ꝓlucẽdi misterium fabricatas pharos dicũt. Sed prius or. di. antequam ingredi posset portum satis tutum: superuenit lux diei quæ lucem nocturnã obtenebraret. Texit:obscurauit. Tutas:sine tumultu. nam superueniente die:cum iam fama Alexandriam uenisset aduentare Cæsarem ingens turba uirorum obuiam ꝓdierat:ut Cæsarem exciperet & tumultus igens erat i littore adeo ut Cæsarem terruerit. dubitabat eni quo animo essent:& qdnam sibi fremitus uellet. Ibi ple. tu. non tutum uidebatur igredi portum : ubi omnia fremitu & clamore plena erant. icertus ergo qd nam cõsilii agitaret:subsistit aliquãdiu Cæ. Incerto murmur:qa satis scire nõ poterat qd illi cõsulerẽt. Credere:cõmittere se:ut ausus se credeꝛ cælo. Abstinuit. i. cõtiuit a portu. Sed di. sa. & ecce cũ dubitaret cæ. portũ itrare:aderat ꝑgia puppis cũ satellitibus:q caput põ. offerꝛ uiderent Cæ. satellites latini dicunt:quos græci σωματοφυλακεσ appellant. i. q latera regũ armati stipãt. Terræ do. nondũ didicerat Cæ. occisũ eẽ põ. ergo hic dicit se nũc uenisse:ut rẽ aperiret Cæ. quam ipse magno pretio emptam uelit. uidelicet ipsum esse securum generi sui:qđ munere ptolemæi ciuilia bella peracta sunt. Romanæ ma. i. dux nulli romanorũ conferende. Pellæus. i. alexãdrinus. Terræ. p. q;. l. donat. i. ipse te liberat laboribus belli terrestris atq; maritimi. nã adhuc pom. sicut & ipse Lucanus cõmemorauit:classem maximam habebat:& uniuersum prope mare suis nauibus obtinebat. Et æmathiis:q; in acie pharsalica nondũ cõsecutus fueras. hiç tibi pactũ reddit. Thessalicas q̃. narraræ incipit q̃uo ptolemæus iterfici iussit. dicit. n. cũ pom. q̃reret ciuile bellũ opibus regis renouare euin occidimus. Tanto pi. tanta mercede. Hoc sanguine:scilicet pompeii fœdus ictũ ẽ nobis tecũ. Nullo cru. incruẽta tibi uictoria cõcedit & i deditionẽ tuã nos cũ ꝛgno nro uenimus. Niliaci. g. i. uis uniuersi gypti. Accipe. q. ꝓtiũ oẽ q;. p capite põ. dedisses: id nũc tibi remittimus. Dignũq; cli. dignare patrocinio tuo suscipe Ptolemæũ. nã patronus & cliens cornelia sũt. Cui. t. fa. li. quãdo dii ꝓpitii fuerũt ptolemæo:ut iã ipse maximã cõsecutus fuerit gloriã:ut potissimũ ipsũ occideret põ. debes & tu illum amicitia tua nõ idignũ putaꝛ. Nec ui. pu. qa occurrebat illud qd nã magnũ fuit occideꝛ põ. q spoliatus exercitu & oi auxilio i manus urãs cõfisus uobis puenerat: dicit nõ ob eã rẽ ullius meritũ suũ putari debeꝛ:nã multa itercedebãt iura & aicitiæ & beneficii ut a cæde põ. ptolemæus desisteret:sed tamẽ illũ oia post hũisse uoluntati cæsaris. Facili cæde:& facilitas occidẽdi põ. non debet efficere ut meritũ nostrũ cõtemnas. Hospes aui. e. nã iura hospitii erãt iter põ. & ptolemæũ seniorẽ. Depulso sce. p. nã ipso põpeio intercedẽte & auctore restitutus ẽ in regnũ pater huius ptolemæi:q ab alexãdrinis pulsus fuerat: immo & Gabinius per quem in regnũ restitutus est:milite pom. usus est:qui tũc i syria hybernaret. Ferram/ qd plura dicã. Tibi no. tã. tibi ꝑmittimus:ut hoc qđ fecimus causa tui:nomie quocũq; uolueris appelles. q. d. nos tãtũ beneficiũ nostrũ quo nomie appellamus non satis itelligimus:tu ꝑ arbitrio tuo nõiabis. Vel: ꝑ ertã.

Inuenies operi.uel famam consule mundi:
Si scelus est:plus te nobis debere fateris.
Q đ scelus hoc non ipse facis:sic fatus opertū
Detexit:tenuitq; caput:iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris
Non primo cæsar damnauit munera uisu:
Auertitq; oculos:uultus dum crederet hæsit.
Vtque fidem uidit sceleris:tutumq; putauit
Iā bonus eē socer:lachymas nō spōte cadētes
Effudit.gemitusq; expressit pectore læto.
Non aliter manifesta putās abscōdere mētis
Gaudia:q̄ lachrymis:meritūq; imane tyrāni
Destruit:& generi mauult lugere reuulsum
Q uam debere caput:q duro mēbra senatus
Calcarat uultu:qui sicco lumine campos
Viderat æmathios:uni tibi magne negare
Non audet gemitus.o sors durissima fati.
Hunccine tu cæsar scelerato marte petisti:
Q ui tibi flēdus erat? nō mixti fœdera tāgūt
Te generis:nec nata iubet parere neposque?
Credis apud populos pōpeii nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis?fortasse tyranni
Angeris inuidia:captique in uiscera magni
Hoc aliis licuisse dolores:quererisque perisse
Vindictam belli:raptumque e iure superbi
Victoris generum:quisquis te flere coegit
Impetus a uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc aīmo terras atq; æquora lustras:
Nō ubi suppressus pereat gener:o bene rapta
Arbitrio mors ista tuo:quam magna remisit

Famam consule mundi:quia si uniuersus mundus ita sentit de cæde pompeii: qđ scelus sit appellandum hoc ipso debes existimare magnum esse qđ fecimus.quia te tanto crimine liberauimus. Plus:te fateris hoc ipso debere nobis. Quod scelus:quia nos pro te hoc scelus suscepimus. Tennuit:ut uideri posset a Cæsare. Iam lan.mor.& quia tā multi dies interesserant:ex quo pompeii caput obtruncatum erat dignosci nō poterat a Cæ.pōpeii ne caput esset an nō. Noti oris.i.uultus quē antea dū uiueret & Cæ.cognouerat. Nō pri.cæ. uult Luca.probare mœrorē cæsaris simulatū fuisse:simulatasque lachcymas:ideo utitur his coniecturis exeo cognosci potest quod āte q̄ cognosceret pō.caput eēt an non:nulla signa mœroris ac lachrymaꝝ dedit:sed postquam cognouit esse pompeium:quia talis uideri uolebat:ut bonus esset socer:tunc demū lachrymas dedit. Hæsit:dubitauit. Dū.i.donec. Vtque si.ui. sed.postquā cognouit uerum esse pompeii caput:tūc denique simulauit se bonum socerū esse:& quasi grauiter dolēs gemitus & lachrymas dedit. Tutum pu. hoc uerbū :sum es est: adeo est similium copulatiuū: ut si infinitus addatur uerbo quod requirat suppositū nominatiui & ipsum uerbum cū nominatiuo retinet:& omnem alium casum. Non sponte: sed coactus lachrymas dedit. Expressit:quasi nolens & coegerit gemitus a pectore erumpere. Nō aliter:nō poterat:inquit:alio pacto letitiam ocultarē quam animo conceperat:nisi lachrymas dedisset. Meritumque: nam cum se dolore simulat meritum ptolemæi diminuit:quod etsi maximum erat:tamē cæsar paruū uideri uolebat:immo nullū:ut nihil ei obligatus eēt. Destruit:Eleuat:minuit:ostendendo mœrorē. Immane:immensum. Quam debere:idest q̄ obligatus esse ptolemæo. Lugere reuulsum: nam dum luget: displicere sibi ostendit quod magnopere placebat & ob eam rem nolebat uideri obligatus tyrāno: immo uero ipsum uehementer damnabat. Qui duro:multis rationibus ostendit nō ueras fuisse lachrymas Cæ. dicit enim qui in minori clade lætus fuerat:in maiori certe non doluisset:nam occisos esse alios in æmathia minus erat:q̄ nunc occisum esse pompeium.ipse enim totius belli & summa & caput erat: ergo si lætus fuerat clade æmathia:quanto nūc lætior fuit:ubi pom.cedē cognouit? q solus superat quē opprimere cupiebat. Duro uultu:rigido & nō soluto in lachrymas. Sicco:sine lachrymis. O sors du.i hāc exclamationē prorumpit dicens fati sortem durissimam esse: q̄ cæsarem flere coegit & inuitum placet īquit ei præ cæteris omnibus occisum esse pompeium:& tamen cogitur etiam inuitus flere:ne in inuidiam populoꝝ incurrat? a quibus mirifice pompeius diligebatᷣ. Nō mixti:fœdera mixti generis appellauit affinitatem q̄ cum pompeio cæsar per iuliam coniectus erat. Neposq;:abortiuus:neque enim ex iulia filium ullum susceperat pompeius :nisi abortiuum. Iubet:cogit. Credis apud populos:ideo doles uel dolore simulas: quia hanc opinionem doloris tui existimabas tibi profuturam esse apud populos:qui pompeiū uehementer amabant? Hoc:scilicet mœrorem præferre. Fortasse tyranni:est fortasse alia ratio: quia inuides ptolemæo qđ tibi preripuerit occasionem occidendi pompeium nam maluisses illum tuis manibus occidisse. Aliis:ptolemæo. Capti:qui quasi in captiuitatem uenerat. Vindictam:quod uno potueris ulcisci iniuriam :quam a pompeio bellum tibi inferrēte acceperas. E iure:de potestate. Victoris:idest tui. Quisquis te flere:post multas rationes quibus ostenditur simulatum fuisse dolorem cæsaris:concludit dicens:siue hæ causæ siue aliæ fuerint:certe nulla te pietas uera flere cogit. Recessit:alienus fuit a pietate. Scilicet hoc animo : cum ironia legendum : credendum est inquit te:ideo tot labores:tot pericula perpeti & circuire orbem terrarum ne uidelicet aliqua uis inferatur pompeio. Lustras:circuis. Suppressus:pro oppræssus præpositio pro p̄positione. O bene rapta:per exclamationē o bene factum inquit quod dii uoluerūt:ut arbitrio tuo pompeius iterficeretur.q̄magna re:magnum crimen fortuna donauit romano pudori idest dedecori:ne uidelicet in tuas manus pompeius ueniret,siue illum crudeliter occidi iussurus eras siue etiam ipsi ueniam daturus.

Tristis:aduersa. Nec non his:post simulatas lachrymas addidit & uerba Cæsar:quibus eam cædem se grauiter tulisse ostendebat. Fallere:scilicet præsentes. Acquirisque fidem:idest uerbis ac oratione fidem simulati doloris augere uoluisti. Funesta:crudelia dona q̃ de pompeio:mihi maiorem iniuriam fecistis occidẽdo pompeium q̃ ipsi pompeio:& reddit rationem. Vnica belli præmia ciuilis:hæc uerba n õ erant aliena a natura cæsaris uel certe a beneficiis eius:sicuti postea re ipsa declarauit quicquid loquatur Lucanus.omnes enim q bellis ciuilibus supererant saluos esse uoluit ꝗ si phario.unum est quod grauiter fero Cleopatram iussam esse ptolemæo:nam dissensio erat inter ptolemæũ & sororem:& factione potẽtiori ptolemæus e regno cleopatram eiecerat:quæ tamen & ipsa cum suis exercitum habebat:haud procul a pharo. Secreta qd arma: quid sibi uult ptolemæus:ut arma quæ a bellis ciuilibus remota fuerant:nunc demũ & ipse immisceat.
Secreta:idest seorsum remota. Ergo in thessalicis: ergo uictoria nostra causa fuit ut plus iuris haberet Ptolemæus:antequam uincerem nõ ausus fuisset occidere pompeium:sed post uictoriam nostram plus sibi audatiæ sumpsit. Ius:idest licentiam ac potestatem dedimus. Nõ tuleram magnum:bene res se habet:nam qui antea non tuli pompeium mihi parem: nunc ego feram te parem o ptolemæe? Frustra ciuilibus armis:frustra iquit totum terrarum orbem bello perturbauimus:si alius est qui regnet præter Cæsarem. Miscuimus:perturbauimus. Si tellus: & si ulla regio usquam inuenitur quæ duorum sit: non unius Cæsaris. Vertissem latias:adeo inquit Cæsar detestor hoc scelus uestrum : ut statim fueri naues a littore uestro auersurus: nisi uererer ne hoc me homines dicerent timoris causa fecisse. Vertissem:pro auertissem. Famæ cura:idest cura nominis mei nã mihi curæ est quam in partem populi accepturi sint si discessero.ideo hic permanere constitui ne mihi uitio timoris detur. Damnasse: tanq̃ scelestã & abominabilem. Nec fallere uos me : ad illud respicit: qđ benigne regnum ptolemæi Cæsaris polliciebantur:uos inquit hac pollicitatione uestra me fallere creditis:sed nec uideo inquit:quid passurus fuerim: nisi in thessalia uicissem:nam si me uictum huc recepissem:itidem in me fecissetis:sicut in pompeium:mea me igitur uictoria conseruat non pollicitatio uestra.
Nobis quoque:idest non mitiores fuissetis in me q̃ in pompeium. Maiore profecto : maiori inquit periculo bellum ciuile gessimus:quã quisquã credere potuerit:si enim uictus essem non tam mihi timendus erat pompeius:non roma : non senatus q̃ ptolemæus:si ad illum me recepissem. Arma:idest bella.
Quam metui: a nobis. Exilium generique minas: timebam illos q fortasse minus mihi nocuissent:hũc uero qui me capitali odio persequebatur non timebam. Exilium:scilicet si uictus fuissem. Pœna fugæ:quia si fugissem ad illum mihi parata erat cædes ex eo quod in pompeium fecere:coniitio quid in me facturi fuissent. Sed parcimus annis:ætas ptolemæi tenera & puerilis facit ut ipsi ignoscam:alioquin ostẽdissẽ q̃ mihi hoc facinus displicuisset. Sciat hac: nullũ igitur p̃mium sceleris quærat ptolemæus præter ueniã:potius.n.magnũ suppliciũ mereretur. Vos cõ.bu. quod ad uos attinet:date operam:ut honore sepulchri decoretis pom.reliquias. Sed nõ:nõ ob hanc causam ut hoc scelus uestrũ occultetur:honorari sepulchro uelim reliquias põ.uerũ ẽt iusta exhibeatis manibus eius.
Iusto:pro iusta thura dare sepulchro pompeii iusta appellantur inferiæ quæ exhibentur mortuis. Placa: scilicet sepeliẽdo caput eius:& sicut imperauit:ita factum est nam in casio sepultæ sunt pompeii reliquiæ:qui mons est sepulchro pompeii nobilis. Sentiat aduentum soceri:me adueniente sepulchrum cõsequatur:quo aliter caruisset. Querentis:cõquerentis de morte Pom. Vmbra:anima pom. Pias uoces:pro uoces pii Cæ.

Crimina romano tristis fortuna pudori.
Quod te non passa ẽ misereri perfide magni
Viuentibus:nec nõ his fallere uocibus audes:
Acquirisque fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui:peius de cæsare uestrum:
Quã de pompeio meruit scelus:unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Perdidimus:quod si phario germana tyrãno
Non inuisa foret:potuissent reddere regi
Quod meruit fratriq; tuum pro munere tali
Misissem cleopatra caput:secreta quid arma
Mouit? & inseruit nostra sua tela labori?
Ergo in thessalicis pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tulerã magnum mecũ romana regentẽ
Te ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes:siqua ẽ hoc orbe potestas
Altera quam cæsar:si tellus ulla duorum est:
Vertissem latias a uestro littorẽ proras.
Famæ cura uetat:ne non damnasse cruẽtam:
Sed uidear timuisse pharõ:nec fallere uos me
Credite uictorẽ:nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium ẽ:ne sic mea colla gerãtur:
Thessaliæ fortuna facit:maiore profecto
Quã metui poterat discrimĩe gessimus arma
Exiliũ generisque minas romamq; timebam:
Pœna fugæ ptolemæus erat:sed parcius ãnis
Donamusq; nefas:sciat hac pro cæde tyrãnus
Nil uenia plus posse dari:uos condite busto
Tanti colla ducis:sed non ut crimina tantum
Vestra terga tellus:iusto date thura sepulchro
Et placate caput:cineresque in littore fusos
Colligite:atq; unã sparsis date manibus urnã.
Sentiat aduentum soceri:uocesque querentis

Dum nobis:ipse enim pompeius dum credere mauult huic clienti ptolemæo:i discrimen salutis uenit: nã si mihi se committere uoluisset:benigne illum suscepissem:& satis mihi fuisset ut pari potestate cum illo i ur be uiuerem. Læta dies:dies inqt quam populi magna lætitia celebraturi fuissent:nobis adempta ẽ:statuerã.n. pom.cõplecti:alloqui:& pacem cũ eo iungere:ut orbis terrarũ concordia nostra lætaret. Præfert.anteponit oĩa nobis:quasi fideliora. Phario clienti:qa cliens pom.Ptolemeus erat. Concordia mundi:qa pace duorũ to tius orbis terrarũ status componebatur. Perit:scilicet dum mihi fidem præstare non uult. Caruere deis.i. uota mea deos non habuere propitios. Affectus ue. amores antiquos:ut quẽadmodũ iter nos amicitia iũ cti fuimus supiori tẽpore:ita nũc quoq̃ iungeremur.

Audiat umbra pias:dũ nobis omnia præfert:
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis:concordia mũdo
Nostra perit:caruere deis mea uota secundis.
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres uitamque rogarem
Magne tuam:dignaq̃ satis mercede laborũ:
Contentus par esse tibi:tunc pace fideli
Fecissem ut uictus posses ignoscere diuis
Fecisses ut roma mihi:nec talia fatus
Inuenit fletus comitum:nec turba querenti
Credidit:absconduñt gemitus:& pectora læta
Fronte tegunt:hilareq̃ nefas spectare cruẽtũ
O bona libertas:cum.cæsar lugeat audent.

Vitãq̃ ro.i.rogasse:ut mecũ pari potestate uiueres uel les i urbe roma:nec tibi aliqd grauius cõsuleres. Dignaq̃ sa.qa hoc satis magnũ uictoriæ pmium uideri potuit:ut tibi par essem i urbe roma. Tũc pa.fi.& ita uicissim ego tibi:& tu mihi profuisses:profuissem tibi:q te mihi parẽ mecũ uolebam & tu mihi: qui fecisses:ut senatus populusq̃ ro.mihi ignosceret si qd forte cõtra rempu.fecissem. Victus.i.ut mihi par esses. Vt ro.mi.i.ignosceret. Nec ta.fa.Luca. dicit ita qui dẽ locutũ fuisse cæsarem & uerba ipsius plena humanitatis fuisse:sed neminẽ ex omnibus qui aderant credidisse. Querenti:sed existimauit tentare animos:& si quem uidisset flentem:obseruare eum diligẽter & existimabat sibi iniuriam esse. Absconduñt gemitus: etiam si dolerent quãto miserabilior uidebatur oratio Cæsaris:tãto magis ipsi spem uultu simulabant. Pectora:scilicet plena mœroris. Tegũt:occultãt. Læta fronte:læto uultu. Hilares:scilicet uultu:sed pectore mœste. Nefas:ptolemæi. O bona libertas.q.d.ista non est dicẽda libertas cæsar luges:& cæteri lugere nõ audent:quia existimabãt dolos latere sub illis lachrymis:ut obseruaret eos q̃ morte pompeii lachrymarẽtur. Audẽt hil.sp.n.i. nõ audẽt lugere metu cæsaris.

.M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIEBR. DECIMus.

T primum terras põpeii colla secutus Attigit:& diras calcauit cæsar harenas Pugnauit fortuna ducis:fatũq̃ nocẽtis Aegypti:regnũ lagi romana sub arma Iret:an eriperet mũdo memphiticus ensis
Victoris uictique caput:tua profuit umbra
Magne:tui soceṝ rapuere a sanguine manes.
Nec populus post te nilũ romanus haberet.
Inde parentoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces & iura querentis

Pharsaliæ Liber Decimus.

T primum terras Pompeii colla secutus: hic decimus & ultimus continet hæc breuiter: primum quomodo cæsar accuratissime cõtemplatus fuerit pyramides ægyptiorum regum deinde quomodo luxuriosam cœnã Cleopatra Cæ.pparauerit postea uero i ipso cõuiuio de fõte nili diligẽter ab Achoreo sacerdote q̃sierit postremo quo pacto photinus cũ Achilla q̃perant exercitui rgis:cõsilia agitauerit iterficiẽdi Cæ.& Cæ.se ab ipsorũ manibus eripuerit. Diras:appellauit a cæde põ. Pugnauit fortuna:i discrimẽ uenit:utrũ Cæ.uiceret ægyptios:an ægyptii Cæ. Nocẽtis:Respicit ad cædẽ põ. An.r.i.nũqd fata ægyptiorũ supiora eẽnt fortũa Cæ. Regnũ la.i.ægypti.nã Lagus primus rex ægyptiorũ fuit. Mẽphiticus:ægyptius a mẽphi ciuitate ægypti Mẽphis:ut rfert Strabo ægyptiorum regia fuit urbs magna:& populosa:& secunda post alexãdriã. Tua.p.ui.hoc oẽ attribuit umbris põ.q̃ nõ fuerit ægyptiorũ armis subacti romani:nã põ.pati uoluit:ut romana arma ægyptiis armis cederẽt.quo factũ ẽ:ut ẽt romani ægyptũ amarẽt:ubi manes põ.sepulti erãt. Post.t.post mortẽ tuã. Tui so.iõ ubi tuæ reliqæ sũt o põ.eũ locum populus ro.amauit. Inde pa.cũ in terrã primo descendisset Cæ.se contulit alexandriã:nã sperabat se ibi tutũ fore pcipue hoc ipso:q̃ pompeiũ occiderat ptolemæus:nã & si simulauerat ægre tulisse:tamẽ cedere nõ poterat qn ibi tutus eẽt ubi põpeius fuerat occisus. Inde:postq̃ in continentẽ terram descendit. Paretoniam uit.i.alexãdriam:quæ metropolis est ægypti:quam a seipso alexander Alexandriam appellauit:cum illã auxisset:paretonium uero ut inquit Strabo:urbs est & portus ingens.xl.fere stadiorum:hanc alii Paretonium:alii Ammoniam uocãt. Pig.sæ.scele.i.pignore capitis & cædis pompeii. Signa.i.uictricia. Sed fremitu:securus quidem profectus est alexandriam:uerumtamen dum incederet per urbem præcedentibus lictoribus qui fasces gerebãt more romano:sensit fremitũ uulgi.dedignabanẽ enim q̃ i regia urbe alia potestas esset maior rege suo.

Inferri romana suis: discordia sensit
Pectora: & ãcipites animos: magnũq; perisse
Non sibi tum uultu semper celante timorem.
Intrepidus superum sedes & templa uetusti
Numinis: antiquas macedum testantia uires
Circuit: & nulla captus dulcedine rerum:
Non auro cultuq; deum: non mœnibus urbis
Effossum tumulis cupide descendit i antrum.
Illic pellæi proles uesana philippi
Felix prædo iacet: terrarum uindice fato
Raptus sacratis totum spargenda per orbem
Mẽbra uiri posuere adytis: fortuna pepercit
Manibus: & regni durauit ad ultima fatum.
Nam sibi libertas unquam si redderet orbẽ
Ludibrio seruatus erat: non utile mundo
Editus exemplum: terras tot posse sub uno
Esse uiro: macedum fines: latebrasque suorũ
Deseruit: uictasque pr̃i despexit athenas.
Perque asiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cũ strage ruit: gladiumq; p omnes
Exegit gentes: ignotos miscuit amnes.
Persarũ euphratem indoꝝ sanguine gãgem.
Terrarũ fatale malum fulmenq; quod omnes
Percuteret pariter populos & sydus iniquum
Gentibus oceano classes inferre parabat
Exteriore mari: non illi flamma nec undæ:
Nec sterilis libye nec syrticus obstitit ãmon.
Isset in occasum mundi deuexa secutus

Suis: q̃ sua iura. Iura: potestatem romanam. Magnumq; p.i. sensit nõ in gratia cæsaris: sed occisũ eẽ potius ad utilitatẽ ægyptiorũ. Tum uul. cæsar tametsi non sibi placeret fremitus uulgi: tamen spẽ uultu simulat p̃mit altũ corde dolorẽ: & uultu intrepido (sicut consueuerat) uoluit contẽplari uetusta ægyptiorũ regũ ædificia. Et tẽpla ue. nu. i. sidis cuius tẽplum uetustissimum erat iuxta ueneris fanũ: ut inqt Strabo. Testantia uires ma. ea enim illic condita fuerant ab Alexãdro rege macedonum. Circuit: contemplatur. Et nulla: & alia oĩa tametsi p̃tiosa erant utpote auro argentoq; ornata: tamen pro nihilo habebat comparatiõe pyramidum: ubi corpus alexandri sepultum fuerat. Illic pe. in hac pyramide quam Cæsar contẽplabatur: cõditum erat Alexandri corpus. Vesana pro. quia pronus erat i iracundiam Alexander: iõ ipm uesanũ appellauit quod ita eẽ testat̃ chytus amicus & familiaris paternus hasta traiectus: & Lysimachus lẽni obiectus: & Callistenes philophus in cauea mori iussus. ita egit ut deo genitus crederet̃: pagrauit orbẽ rectoribus Aristotele & Callisthene usus: forma fuit supra hoiem augustior: ut refert Solinus: ceruice cælsa: lætis oculis & illustribus: malis ad gratiã rubescẽtibus: reliqs liniamẽtis corporis nõ sine maiestate quadam decoris: uictor oium uino & ira uictus sic morbo uinolẽtiæ apud Babylonem humiliore q̃ uixerat fortuna exemptus est alexãdri corpus (ut iqt Strabo) perdicæ ereptũ ptolemæus alexandriam detulit: eiq; parentauit: qđ & adhuc ibi iacet sed nequaq̃ i eodẽ alueolo: nam qui nũc uitreus est: prius aureus erat. Felix p̃do. qui aliena diripiẽdo sibi regnũ cõparauit. Vidice fa. qa mors fuit ultrix terrarũ: tunc enim cũ rapuit Alexandrũ ulta est iniurias quas iniurias populis Alexander intulerat. Sacratis to. & in hac pyramide cineres alexandri r̃posuerãt: qui uento potius fuerãt spargendi. Per orbem: ubicunq; aliqd detrimenti fecit membra spargẽda erant

Fortũa pe. nam fecit ut regem suum perpetuo duraret: usq; ad eam ætatemq; si populi in libertatem aliquãdo uenissent: nõ dubiũ erat quin corpus alexãdri dilaceraturi fuerit memores iniuriarũ quas ab eo acceperãt Durauit ad ul. i. usq; ad ultimũ tẽpus: ut obliuiscerent̃ iniuriam populi: nã regnũ diuisum ẽ i pricipes q alexãdrũ cõitati fuerant. Si red. or. i. si unquã orbis terrarũ esset sui iuris: nõ dubium erat quin sæuituri fuissent in reliquias alexandri. Non utile mũdo: quia ipse docuit orbem terrarum sub unius potestate eẽ posse: nunq̃ ante alexandrũ quisq̃ inuẽtus fuerat: q uniuerso prope orbi terrarum imperaret. Exẽplum: quia exemplo alexandri cæsar & multi alii domini orbis terrarum esse uoluerũt. Esse sub. i. posse seruire uni uiro. Macedum fines: nam alexander nõ contentus regno paterno exercitum traduxit in asiam: & eam oẽm uicto Dario imperio suo subiecit. Latebrasq; quia macedonia erant ferme latebræ q̃dam comparatione reliqui orbis: quem ipse armis subiecit. Patri. i. a Philipho. Popu. as. quia bis Darium alexander superauit: & ipsum tertia uictoria profligauit: cũ in captiuitatem duxisset uxorem quis & filias: tamen hoc modestiæ documentum dedit eximium: quia quãq̃ illæ pulcherrimæ essent: tamen intactas seruauit. Humana stra. cum ruina & magna cæde hominum. Exegit: exercuit. Amnes: euphratem & gangem: quia euphrates flu. ẽ qui totam intra se cappadociam cõpræhendit & Comagenam: & amanum & issicum sinum magnam & paruam harmẽiam percurrit: mesopotamiam distermninat: ex euphrate ferebatur aqua in hortos pensiles babylonis. Gãges: flu. est indiæ: dicit autem hos fluuios miscuisse sanguine humano eorum quos uincendo occiderat. Terrarum fa. ma. in animo habuit alexãder: ut oĩa in potestatem suã redigeret: nisi morte p̃uentus esset. Malũ fa. destinatũ malũ terris & letiferum.

Fulmen: quia uno eodemq; tpe omnia puerteret q̃si fulmen. Et sydus ini. aduersũ: sicut aduersa sydera inducũt pestilẽtiã. Parabat: postq̃ maiorẽ partẽ orbis terraꝝ domuerat. Exterior̃ ma. qa oceão spæra terræ circundat̃. Nõ illi fl. & usq; ad torridã zonã penetrauit: nil illi obstare potuit. Flamma: i. feruentis zonæ. Vndæ. s. oceani obstiterunt. Sterilis: q̃uis sterilis: tamen non obstitit quo minus duceret exercitum. Ammon. i. templum iouis ãmonis quod positum est inter syrtes: de hoc satis superius. In occasum: iam properabat ira: i ultimum occidentẽ ad æthyopas. Deuexa: decliua: uidelicet meridiem: qa polus antracticus humilis ẽ.

Polos.ſ.arcticũ & antracticum. A fonte:quem nullus unq̃ inuenire potuit in hoc etiam multi reges elaborarunt inter quos Cambyſes rex perſarum miſit qui diligenter ſcrutarentur:hi uero nauigarunt ex aduerſo nili quo ad ripas quaſdam peruenerunt innauigabiles:nec tamen referre potuerunt ubi nilus originem habuerit. Occurrit ſuprema dies:his cogitatis mors interuenit. Naturaq̃ ſolum:& nihil fuit qđ potuiſſet cupiditati alexandri modum imponere præter naturam:quia mortalis natus erat. Veſano regi:inſaciabili qui inſania quadam ferebatur:ut nihil unq̃ animum eius explere potuiſſet. Qui ſecũ:ideſt inuidia fecit ut dominorum omnium ſuperior eſſet item iuidia fecit ut poſt mortem curaret ne quis uniuerſo orbi terraꝝ p̄eſſet:

Ambiſſetq; polos:nilumq; a fonte bibiſſet:
Occurrit ſuprema dies:naturaque ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi:
Qui ſecũ inuidia qua totum ceperat orbem:
Abſtulit imperium:nulloque hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit babylone ſua:parthoq; timẽdus.
Proh pudor eoi propius timuere ſariſſas.
Quã nũc pila timẽt populi:licet uſq; ſub arctõ
Regnemus:zephyriq; domos:terraſq; premamus
Flagrantis poſt terga noti:cedamus in ortus
Arſacidum domino:non felix parthia craſſis.
Exiguæ ſecura fuit prouincia pellæ.
Iam peluſiaco ueniens a gurgite nili
Rex puer imbellis populi ſedauerat iras.
Obſide quo pacis pellæa tutus in aula
Cæſar erat:cum ſe parua cleopatra biremi
Corrupto cuſtode phari laxare cathenas
Intulit æmathiis ignaro cæſare tectis
Dedecus ægypti:latii feralis erinnys
Romano nõ caſta malo:quãtũ impulit argos
Iliacaſque domos facie ſparthana nocenti:
Heſperios auxit tãtum cleopatra furores.
Terruit illa ſuo(ſi fas)capitolia ſiſtro.

ſicut ipſe nam duodeci pricipibus regnum ſuũ diuiſit.quã ergo iuidiã iperio orbis accepat:eandẽ moriẽs abſtulit. Nullo hæ.q̃a duodeci pricipibus regnũ partitus eſt. Totius.ſ.i.totius fortũæ ſuæ. Cecidit:mortuus ẽ. Bab.ſu.quã ipe ſubegerat bello & i ea regiã po ſuerat.q̃uis haruſpices mõerẽt caueret ſibi ab ea:urbe tamẽ cupiditate eius ipulſus ẽ:ut ad eã ueniret:& ibi a Caſſandro Antipatri filio q̃ picerna eius erat ueneno necatus ẽ. Parthoſq; ue.q̃a pthi & ipm i honore hũerũt cuius urbem ipe cœperat nã i Parthia ẽ babylõ:& metropolis eſt regionis illius. Proh.pu.idignat̃ hoc loco Luca.q̃ populi pthoꝝ timuere alexandrũ & macedones cũ auſi ſint & romanis iferre bellũ ergo plus uirium igt hũit Alexander:q̃ populus ro.nã craſſum cum maiori parte exercitus pthi occiderũt. Sariſſa.i. tela macedõica:& ſariſſas ꝑ ipis macedonibus poſuit. Pila.i.romanos.nã pilum romanũ eſt telũ. Propius: quia romani imperiũ ſuum non porrexerant:tam ꝑpe parthos ſicut fecere macedones. Licet uſq; ar.q̃uis in occidente:meridie & ſeptentrione maiores ſimus domini:q̃ unq̃ fuerit Alexander:tamen qđ ad orientem ptinet:ipe nos iperio ſuperauit. Sub ar.ſeptẽtrione. Zephriq; do.i.occidentẽ. Noti:meridiei. Cedamus i or.tamẽ uicti ſumus i oriẽte potẽtia Alexãdri macedonis. Arſacidũ:a domino pthorũ: Arſacidæ.n.reges pthorũ dicti ſũt:ſicut Ptolemæi ægypti. & Cæ.romanoꝝ. Non felix:q̃ indignum fuit hoc:ut ex omnibus ꝓuinciis pthia exigua fuerit Alexãdro q̃ nunc eſt formidoloſa romanis cum in ea Craſſus cũ exercitu perierit. Craſſis:pr̃i & filio. Secura pel.q̃a i ea nihil timuerit Alexander.imo uero obſequentiſſimã ſibi hũit. Iam pe.ia.nũc redit ad Cæ.& ptolemæũ.dicit autẽ poſtq̃ rex tãdẽ fremitũ populi ſedauit: uenit ipſe ad Cæ.& ſe in eius poteſtatẽ futuꝝ dixit.rege ergo obſide ſecurius Cæ.cœpit deide deligẽtius cõtẽplar̃ ſitũ ægypti:& ſe ẽt dedere regi:cũ paulo poſt Cleopatra ſupuẽit q̃ blãditiis ſuis pellexit cæ. Peluſiaco:ibi eñi caſtra habebat ad peluſiũ. In aula pe.i aula Alexãdriæ quam pellæus alexander condiderat. Obſide:tanq̃ obſide pacis. Cũ:cum excluſa eſſet cleoptra extra pharum:& ipa quoque exercitum hẽbat contra frẽm:illa muneribus corripit cuſtodes phari q̃ catenas ſoluerẽt q̃bus illa extra portam excluſa erat:& parua bireme igreſſa fefellit ptolemæũ:& ad cæſarem peruenit. Biremi.naui q̃ duobus ordinibus remoꝝ uteretur. Cuſtode:qui p̄erat portui. Catenas:portus q̃bus excluderetur. Tectis æma.lõge repetitum ẽ epithetõ.i.tectis Cæ.uictoris æmathiæ. Dedecus.æ.cũ ipa eẽt impudica.luxurioſa:auara:dedecus erat ægypti. Feralis he.furia letifera. Latii:italiæ.q̃tas clades itulerit italiæ hiſtoria docet primo eñi cauſa fuit:ut multi e romanis occiderentur cum cæſare:deinde cum cleopatra ſe coniunxiſſet cum Antonio cauſa fuit:ut bellum ciuile iterum conflaretur inter Octauium &.M.Antonium:& ad Leucadem ꝓmontorium bello nauali uicta ẽ cleopatra cum Antonio ibiq; multa nulla romanoꝝ periere. Nõ ca.i.ipudica ad malũ romanũ:q̃a blanditiis duces romanos pellexit. Quantũ im.ar.dicit non minus ꝑpe exitiũ intuliſſe romanis cleopatrã:q̃ itulit helena troianis. Spartana:helena q̃ bello iritauit græcia & aſiã pulchritudie ſua rapta ex oppido ſparta.Vir.Me duce dardanus ſpartã expugnauit adulter. Argos:europã:i q̃ ẽ græcia. Iliacaſq; do.aſiã nã iliõ i aſia ẽ. Facie no.nã forma ſua tãtũ mali itulit:quãtũ helena. Terruit:parũ igt abſuit q̃n cleopatra iperiũ orbis terrarũ terreret. Siſtro:ſiſtrũ ẽ genus tubæ icuruæ quo utebãt̃ ſacerdotes tũc cũ ad inq̃ſitionẽ oſiridis populũ cõuocabãt:ut imitarẽt̃ iſidis plãgores q̃ oſiri uirũ ſuũ diu q̃ſitũ tãdẽ inuenit. Capitolia im.romanũ. Si fas:ita dixit quẽadmodũ dicer̃ ſolemus:ſi diis placet. Petit:iuadit.cõtra Octauiũ duxit exercitũ.M.Antõio cõiũcta. Cãopo:populo ægypti.Cãopos cẽtum ac uiginti ſtadiis diſtat ab Alexãdria:pedeſtri itiner̃ uadentibus:dicta de nomine canopi:qui menelai claſſẽ gubernabat:& ibi mortuus eſt(ut refert Strabo)in ea eſt Sarapidis templum & cultu & religione excellens.

Imbelli:molli:ut supra emollit gentes clæmentia cæli. Ductura triumphos :quia in amorem suum pel/lexit cæsarem:ut parum abfuerit:quin amore uictus se crederet ægyptiis occidendum.nam dum ille amori operã daret:& luxu captus cõuiuiis indulgeret pene a photino & achillas ē oppressus. Leucadioq; fuit:postea apud leucadem promontorium In magno discrimine fuit imperium ro. An mundum:duplici ratione in/dignum fuisset romanis:si cleopatra regnasset & ꝙ indigna mulier erat:& nõ romana. Nec nostra:idest nec romana quidem. Illa nox:qua consuetudinem cum cæsare iniit. Animi:scilicet Cleopatræ. Incestam pto/lemæida:impudicam cleopatram ptolemæi filiam.

Et romana petit imbelli signa canopo:
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos:
Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus:
An mũdum ne nr̃a quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit:quæ prima cubili
Miscuit incestã ducibus ptolemæida nostris
Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum cæsaris hauserit ignes
Pectus? & in media rabie medioque furore:
Et pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit uenerem curis:& miscuit armis
Illicitosq; toros:& non ex coniunge partus.
Proh pudor:oblitus magni:tibi iulia fratres
Obscæna de matre dedit:partesque fugatas
Passus in extremis libyes coalscere regnis
Tempora niliaco turpis dependit amori:
Dũ donar̃ pharon:dũ nõ sibi uincere mauult.
Quem formæ confisa suæ cleoptra:sine ullo
Tristis adit lachrymis:simulatũ cõpta dolorē
Quã decuit:ueluti laceros dispersa capillos.
Et sic orsa loqui.si qua est o maxime cæsar
Nobilitas:pharii proles clarissima lagi:
Exul in æternum sceptris depulsa paternis:
Si tua restituat ueteri me dextera fato:
Complector regina pedes:tu gentibus æquũ
Sydus ades nostris:non urbes prima tenebo
Fœmina niliacas: nullo discrimine sexus
Reginã sit ferre pharos:lege summa perēpti

Nostris ducibus:cum cæsare prius deinde cum.M. Ant. Quis tibi uesani:nunc cæ sarem reprehendit q cum ductor esset fortissimus:& i medio flagrante bello ciuili uersaretur:tamen amore mulieris corruptus fuerit:ut propterea ignoscendum sit antonio:qui cũ mellioris esset ingenii arboribus huius capi potuerit a maiori ad minus:si uincere potuit animum cæsaris durum & non facile credentem blãditiis mulierum: quanto facilius id in.M.antonio fecit qui natura mollior erat? Hauserit:cõprehenderit. Ignes:pro amore ponitur.Virg.& cæco capitur igni. Et in media rabie:cum bello ciuili adhuc eēt occupatus: magnus enim adhuc labor supererat.nam uincẽda erat classis pom.uicendæ reliquiæ belli ciuilis : quas secum du/xerat cato & ad iubam regem libyæ peruenerat. Aula:cum ante oculos obuersaretur pom.cædes & ipsa aula ptolemæi regis esset:cuius iussu pompeius occi/sus fuerat cæsar operam amoribus dedit. Sanguine: nondum inquit abstersus erat cruor in thessalia sparsus:cũ tamen cleopatræ blanditiis molliri potuit. Il/licitosque toros:ut pote ex pellice: nam ex hoc com/pressu cæsaris grauida facta est Cleopatra & puerum peperit cui postea nomen imposuit cæsarion. Con/iuge: calphurnia. Proh pudor:per exclamatiõem exaggerat adulterium cæsaris:dedecus īgens fuit:ut fratres iuliæ ex pelice Cleopatra generaret:quam ex matrimonio legitimo conceptam in matrimonium põpeio dederat. Obscæna:detestabili & execrabili. Matre:idest pellice. Partesque fugatas:& preter facinus quod admisit:minime ignoscendum accessit qđ interea partibus pompeianis spem ddit:qua possent ciuile bellum raparare:nam ille dum operam dat amori/bus.iterea cato ad iubam peruenit:& ope illius exercitum iussũ renouauit. Coalescere:simul crescere au/geri. Regnis libyæ:i regno iubæ. Depẽdit:tradidit. Tempora:q uæ consumenda erant ad perficiẽdum ciuile bellum. Turpis adulter. Niliaco amori: idest cleopatræ:quæ regina fuit ægypti. Donare: scilicet cleopatræ. Non sibi:sed cleopatræ uĩcere cuius amoribus correptus erat. Quæ formæ confisa:nunc dicit quomodo cleopatra cæsarem i suum amorem pelle/xerit:cũ corruptis custodibus ad Regiã uenisset i Alexandriã:ad Cæ.igressa ē:& Cæ.pedibus prostrata opē ro/gauit dũ Cæ.esset i regia:& epulis ac regifico luxui itentus delegit ergo tēpus & locũ ut posset sibi obsequen/tem facer̃ Cæ. Tristis.i.mœrorē simulãs. Cõpta.i.ornata habẽs dolorē simulatũ:qa se ornauit q̃tũ simulãti dolorē cõueniebat. Quã de.q.d.nõ decuit. Veluti:tãq̃ dispsa sit illa nihilo segnius:q̃ si sparsis capilis puoluta eēt genibus cæsaris ausa est i hunc modũ loq. Dispersa:scissa ac iornata capillos.Si qua est:confuse loqtur & perturbate:ut fœmina & perturbata solet.ordo est.ego fœmina non prima tenebo urbes niliacas:si tua de/xtra restituat me ueteri fato deinde per parenthesim lege:& cum superioribus iunge ego regina clarissima ples lagi pharii complector pedes:si qua est nobilitas o maxime cæsar:& ego exul in æternum delapsa a regnis paternis:tu æquum sydus:ades nostris gentibus. Proles lagi:idest quæ a lago rege ægyptiorum originem duco idest cui pater ptolemæus Aulætes.Delagidar in successione satis superius est de Strabone repetita hi/storia. Exul i æter.nisi tua ope in regnum restituar. Veteri fato:idest antiquæ fortunæ meæ. Sydus æquum:tanq̃ sydus prosperum. Fœmina:quia occurrebat illud fœmina es:& regnare non potes dicit ipsa non ita esse: hanc enim consuetudinem esse in ægypto : ut fœminæ regnent. Discrimine: nulla differentia sexus. Lege summa:& uti testamẽto ꝙ ipsa cum fratre pariter hæres regni ægypti facta fuerit. Summa:ultima.

Qui iura:moriens pater iussit:ut matrimonio iungere Ptolemæo fratri:& una cum illo regnarem. Puer ipse fo.si quæris cæsar cur me regno pepulerit:non ipse fuit:sed satellites ipsius.s.photius & achillas quoq; cõ silio regitur. Puer:puerum appellauit:ut mirum uideri non possit: si imperio ac consilio satellitum suorũ subiectus est. Si modo li.si modo sit suiiuris. Affectus:uoluntates. Suos enses:idest potestatem & non au det discedere a uoluntate satellitum. Nil ipsa paterni:quæso id agas:ne regnũ ægypti sit sub potestate satel litum regis nã hoc dedecus pati non possum. Solue:libera. Regem:id enim quod rogo est:ut frater meus rex sit & non photinus. Quantos ue.ti.& quanta i quit superbia credis inflatum esse photinũ postq̃ Põ peium obtruncauit:idem quoq; in te facere auderet & animo concepit si fortuna fauerit.Minatur.s.auel lere & tibi ceruicẽ. Sat fuit in.nã de cæde Pom.me ritum consecutus est Photinus quasi id tua causa fe cerit. Pompe.faci.ut cũ facinus admiserit quasi de te bene meruerit non est hoc tolerandũ. Ne qcq̃ du. obtinuit cleopatra quod optabat non præcibus : sed forma quæ cæsaris animũ commouit. Vultus:for ma oris. Adest : coniuncta est cum precibus. Pero rat.i. obtinet quod uolebat. Exigit.s.precibus suis.

Verba patris:qui iura mihi communia regni
Et thalami cum fratre dedit:puer ipse sororẽ
Sit modo liber:amat:sed habet sub iur photini
Affectus ensesque suos:nil ipsa paterni
Iuris habere peto:culpa tantoque pudore
Solue domũ:remoue funesta satellitis arma:
Et regem regnare iube:quantos ne tumores
Mente gerit famulus:magni ceruice reuulsa:
Iã tibi (sed ꝓcul hoc auertant fata) minatur.
Sat fuit indignum cæsar mundoque tibique
Pompeiũ facinus meritumq; fuisse photini.
Nec quicquam duras tentasset cæsaris aures:
Vultus adest precibus:faciesq; icesta perorat
Exigit infandam corrupto cæsare noctem.
Pax ubi parta duci:donisq; igẽtibus empta ẽ.
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum
Explicuitque suo magno cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in sæcula luxus.
Ipse locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat:instar erat:laqueataq; tecta ferebant
Diuitias:crassumq; trabes absconderat aurũ.
Nec summis crustata domus:sectisq; nitebat
Marmoribus:stabatq; sibi nõ segnis achates:
Purpureusque lapis:totaque effusus in aula
Calcabat onyx:hebenus mareotica uastos

Corrupto cæ.s.amore eius. Pax ubi parta:cleopa tra nõ tã pcibus q̃ forma obtinuit a cæsare in gratiã cũ fratre conciliaret:quo facto tũc cũ conuiuia para ta sunt sumptuosissima:quibus Cæ.cũ rege atq; re gina iterfuit:& ipsa deide suos ornatus apuit oẽs: ut cæsari placeret.Describit igit ædes qbus patũ ẽ cõui uiũ:deide sũptuosas epulas. Duci:a cæsare. Empta: ab ipso duce:qa multa munera cæsari dederũt. Ex cepeꝛ epu.postq̃ i gratiã rex cũ regina rediisset. Gau dia re.qa structa sunt conuiuia regifico luxu. Expli cuitq;: aperuit superabundantia rerum omnium & sumptuosos apparatus cleopatra. Tumultu:tumul tũ uocat famuloꝝ ac famulaꝝ pompam quæ ꝓgres sa est in conuiuium. Nondum translatos : quia lu xus nondũ ad romanos peruenerat. Ipse locus:pri mum describitur locus:qui adeo paratus erat pretio sis rebus:ut nec templa quidem deoꝝ:q̃ postea ætas corruptior ædificauit tam ornata esse consueuerint & ostendit priscis illis fuisse tẽpla quæ illi pte magis colebant:q̃ pretiosis muneribus. Aetas: scilicet po stera q̃ corruptior futura erit. Quod:pro quale tẽ plũ. Laqueataq; tecta:laquearia proprie dicunt tra bes qbus sustinetur tectũ : dicit & trabes fuisse auro ornatas:ut uix pondus auri sustinerẽt. Diuitias:auꝝ:argentum:& lapides pciosos. Crassum: solidũ. Nec sũmis cru.& domus nõ erat crustata marmore:sed tota erat marmorea:crustrati dicuntur pietes marmore tecti in superficie tãtũ dña ẽ inter crustũ & crusta.crustũ est esculentũ:crusta de aliis rebus dicit. Stabatque nõ se.a.& non erat inutilis achates:q lapidis tãtummodo positus esset ad ornatũ:imo uero achaticæ colum næ ædium arcus sustinebant:ideo non segnis:achates est pciosus lapis:quem qui gestauerit in annulo efficit amabilior. Achatẽ lapidem Sicilia primum dedit in achatis flu.repertum non uilem: cum ibi tantum repe riretur: quippe inter scribentes eum uenæ naturalibus sic notant formis:ut cum optimum est uarias rerũ præferat imagines nunc diuersis in locis apparet:teste Solino dat creta:dat india:achates sanguineis maculis irrubescit: sed qui maxime probat uitream habet perspicuitatem:ut Cyprus.Nam qui ex facie cerea abun dans triuialiter negligitur. Purpureusq; la.atq; purpureis lapidibus stratum erat pauimentũ ipsaꝝ ædium. Purpureus:porphyreus:sicut enim appellatur porphyra petra:nã porphyra græci dicũt:nos purpura. Ef fusus:stratus. Calcabatur.s.a cõuiuantibus. Onix:lapis est nitidus colore unguis : unde et denominationẽ habuit.nam ονυξκοσ significat unguẽ. Hebenus:q̃ alibi pciosa habentur:ibi erant pro uilissimo ligno.Sola india hebenũ mittit:nec uniuersa:uerum exigua sui parte syluis hoc genus edit arbor est plærũq; tenuis: sed frequentior uimine raro in crassitudine caudicis extuberata:hiulco cortice & admodum reticulato:dehiscẽ tibus uenis adeo:ut per ipsos sinus pars intima uix tenui libro contegatur.lignũ omne atq; mediale: eadem ferme & facie & nitore qui est in lapide gagate:teste Solino:indi reges ex eo sceptra sumunt : & quascunque deorum imagines non nisi ex hebeno habent:idem ferunt materia ista liquorem non cõtineri & quicquid maleficium fuerit: tactu eius auerti : hac gratia pocula ex hebeno habent. Hebenum ex india mithrida tico triumpho romæ primum Pompeius magnus exhibuit. Mareotica:quæ nascit apud paludẽ mareoti.

Non operit poſtes:ſed ſtat pro robore uili
Auxilium nō forma domus:ebur atria ueſtit.
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedēt crebro maculis diſtīcta ſmaragdo
Fulget gēma toris: & iaſpide fulua ſupellex.
Sic torus aſſyrio cuius pars maxima ſucco
Strata micent tyrio:quorū pars maxima lētū
Cocta diu uirus non uno duxit aheno:
Pars auro plumata nitet:pars ignea cocco:
Vt mos eſt phariis miſcendi litia telis
Tūc famulæ numerus turbæ:populuſq; mini
Diſcolor hoc ſāguis:alios diſtīxerat ætas ſter
Hæc libycos pars tā flauos gerit altera crines:
Vt nullis cæſar rheni ſe dicat in aruis:
Tā rutilas uidiſſe comas:pars ſanguinis uſti
Torta caput:refugoſq; gerens a frōte capillos:
Nec non infelix ferro mollita iuuentus
Atque execta uirum:ſtat contra fortior ætas
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas
Diſcubuere toris reges:maiorque poteſtas
Cæſar:& immodice formam ſucata nocētem
Nec ſceptris contenta ſuis:nec fratre marito:
Plena maris rubri ſpoliis:colloq; comiſque

Non operit poſtes:non in ſuperficio hoſtii ponebatur hebenus:ut eſſet ad hornatum. Sed ſtat pro roboce:quia hebenæ columnæ ſtructæ erant quibus ſuſtentaretur domus. Vili:ideo dixit quia ſuperius achaticas columnas habuiſſe dicitur:comparatione ergo achatis uilis eſt hebenus. Auxilium:ad ſuſtentādum domum. Non forma:non pro ornatu domus. Ebur:cruſta eburnea. Et ſuffecta: Teſtudo idica quæ ſolet eſſe in pretio:nunc erat tegmen poſtium:teſtudo eſt animal aquatile ſimul & terreſtre. Strabo refert indorum legatos qui ad Cæſarem Auguſtum uenerant.ei dono attuliſſe inter cætera octo ſeruos nudos in ſubligaculis aromatibus delibutos:Mercurium a puero brachia ab humeris exertum: item uiperas ingentes & ſerpentem decem cubitorum:& teſtudinem fluuialem trium cubitorum: Solinus uero dicit qui Taprobanem inſulam colunt marinas etiam teſtudines capere:quarum tanta eſt magnitudo: ut ſuperficies earum domum faciat: & numeroſam familiam non arcte receptet:Oſtreum ē habet enim tegmē oſtrearum eius cortice ornabantur poſtes: & lecticæ.unde Iuuenalis. Qualis in oceani fluctu teſtudo nataret Clarum troiugēis factura & nobile fulchrum. Terga:coria. Suffecta:inſerta foribus. Manu:ſcilicet artificis:nam theſſelis quibuſdam huius indicæ teſtudinis diſtinctæ erant fores:& uermicularas fores intelligit. Sedent:ſcilicet in ipſis foribus. Maculis diſtincta:ideſt habentia maculas diſtinctas. Smaragdo:ſmaragdis ſcythicis tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit.Nam licet ſint ægyptii: & chalcedonii & medici & laconici præcipuus ē honor ſcythicis:nihil his iucundius:nihil utilius uidēt oculi:nam uiſus quos alterius gemmæ fulgor retuderit.ſmaragdi recreant. Fulcit:ſuſtinet fulcra ex gēma dicit habuiſſe thoros. Nam fulcire eſt ſuſtinere.

Gemma toris: ideſt tori habent fulcra gemmata. Iaſpide:iaſpis Plinius libro trigeſſimoſeptimo naturalis hiſtoriæ dicit iaſpidem uiridem & craſſi coloris eſſe. Fulua ſupellex:ideſt thori ueſtis & aulea iaſpide ornata erant per ſupellectilem inteligo ueſtes quibus tori ornantur. Aſſirio ſucco:ideſt purpureo colore qui in aſſiria tingitur. Cuius pars:pars erat ornata purpura aſſiria pars autem tyrina:nam in aſſyria & tyro purpura tingitur prætioſa:tyrus eſt oppidum phœnitiæ ubi piſcis naſcitur cuius ſanguine tigitur purpura. Cocta diu:nam quanto diutius coquitur purpura:tanto etiam melior ac tenatior redditur: iō uirus appellauit ſuccum purpuræ. Lētū:tenax. Nō duxit.i.traxit. Vno ahe.i. ſæpius coacta. Plumata.i. in plumaæ modum ſquamata auro. Ignea co.nam co.ineus color igneus eſt. Vt mons eſt.p.i.ægyptiis:nā hoc texendi genus diſtinctum diuerſis coloribus in ægypto eſt. Litia.ſunt quibus tela textur. Tunc fa.talis inquit erat aula.talis ornatus aulæ ſed ingens numerus erat famulorum ac famularum quæ miniſtrabāt epulis eiuſmodi ſumptuoſis erant diſſoni linguis:diſſoni moribus:facie atque colore. Famulæ turbæ:pro turbæ famulantis. Populiſque miniſter:ideſt multitudo ſeruorum. Sanguis:genus quia diuerſi generis erant. Diſtinxerat ætas:quia alii iuuenes alii grauioris ætatis erant. Libycos:nigros. Tam:adeo flauos: ut Cæſar ipſe fateretur ſe in regione germaniæ non uidiſſe crines nitidiores:nam germani habent crines flauos ac nitidos. Cæſar:qui galliam & germaniam bello ſubegerat. Vſti ſanguinis:ideſt æthiopum uel maurorum pars erat.æthiops.n.dicitur ab αιθω ideſt comburo:& ωψ ωποσ uultus. Torta.c.i.capillos habēt.n.mauri capillos ocriſpos & retorditos. Refugos: retro fugientes a fronte:quia torti ſunt. Nec non infœlix: quia uirilitatē amiſerat erāt.n.eunuchi cōplures:nam ſicut apud Terentiū legitur in domibus regum ſunt eunuchi qbus reginæ delectanſ. Ferro mo.i.mollior effecta cū genitalia eſſent abſciſſa. Execta.u.i.habens amputādā uirilitatem. Vix nul. fu.oſtendit hāc partem famulorum fuiſſe i ipſa pubertate. Lanugine: primis barbæ pilis:q adeo tenues ſunt & cādidi:ut uix diſcerni poſſint. Diſcubuere to.nunc decribit conuiuas: non īdignos tāto apparatu. Reges:ptolemæus & cleopatra. Immodice:imoderate ſed pcipue imoranſ i deſcribenda pulchritudine Cleopa.& ornatu eius ſupfluo.nā gēmis & auro onuſta erat:ut uix ſuū ipa ſuſtineř poſſet ornatū. Fuca.falſo colore:nā fucus ppriе dř color:q puellis colorē iducit ēt pallidis. Cōtēta.ſ.q maiora ēt regna cōcupiſceret.Nec fr.m.q a.ā i cōplexus ſuos pellicere uolebat cæſarē. Maris.r.i mari rubro naſcūtur margaritæ qbus ipa ornata erat:dat & idia:dat ēt littus britānicū margaritas:ſicut diuus iulius thoracē quē ueneri genitrici i tēplo eius dicauit:ex britānicis margaritis factū ſubiecta iſcriptiōe itelligi uoluit. Colloq:

mōilia colli geſtabat plena gēmis. Cultumq; laborat:ideſt uix ſuſtinet ornatum ſuum. Cādida:dicit Cleopa.pectori ſuo ſuperimpoſuiſſe tenuiſſimum uelum:quod perlucebat non ut redderet pectus ſed ut decentius tegeret. Sidonio:ſidon poſt barutum ē: ut refert Stra. quadringentis fere ſtadiis ab ea diſtans ſitum hēt in pulcherrimo continentis portu:poetæ adeo ſidonem celebrant:ut Home.nō meminerit tyri:quæ cum illa & magnitudine & antiquitate contendit. Quod nilotis acus:ideſt ægyptia.Nam in ægypto hoc texendi genus fieri ſolet Mar.quando eques:& picti tunica niliotide ma. ſenſus eſt quod pectē texēdo denſauerat

Diuitias cleopatra gerit:cultūq; laborat.
Cādida ſidonio perlucent pectora filo.
Quod nilotis acus cōpreſſum pectine ſerū
Soluit:& extenſo laxauit ſtamina uelo:
Dētibus hic niueis:ſectos athlātide ſylua
Impoſuere orbes:quales ad cæſaris ora:
Nec capto uenere iuba:proh cæcus & amēs
Ambitione furor:ciuilia bella gerēti
Diuitias aperire ſuas:incendere mentem
Hoſpitis armati:nō ſit licet ille neſando
Marte paratus opes mūdi quæſiſſe ruina:
Pone duces priſcos:& nomina pauperis æui
Fabricios:curioſq; graues: hic ille recumbat
Sordidus etruſcis abductus cōſul aratris:
Optabit patriæ talē duxiſſe triumphum
Infudere epulas auro:quod terra quod aer
Quod pelagus niluſq; dedit:q; luxus inani
Ambitione furēs toto quæſiuit in orbe
Nō mandāte fame:multas uolucreſq; feraſq;
Aegypti poſuere deos: manibuſq; miniſtrat
Niliacas cryſtallus aquas:gemmæq; capaces
Excepere merū:ſed non mareotidos uuæ.

acus diſtinguendo laxabat. Pectine:nam textores fila filis coniungunt.Ordo eſt & nilotis acus ſoluit & laxauit ſtamina: quod ſtamen. Serum:genitiuus ē. ſeres enim ſunt populi apud æthiopiam orientalem & indiam ubi bombix naſcitur in arboribus:de quo fila huiuſmodi tenuia deducuntur. Virgilius Velleraq; ut fo.depe.ten.ſe.a quibus ſericum eſt appellatum:& teſte Strabone tam longe dicunt uitæ: ut ducenteſimum annum excedant Solinus ait hos aquarum aſpergine inundatis frondibus uellera arborū adminiculo depectere liquoris: & lanuginis tenerā ſubtilitatem. Compreſſum:denſatum. Soluit: diſtinxit. Laxa.i.rariora fecit ſtamina. Extenſo:dum parat rariora reddere fila. Dentibus niueis:dicit ibi fuiſſe menſas rotundas ex ebore:adeo cādido:ut nec in regno quidem iubæ tam candidum Cæſ.inuenerit:tunc cum illum duxit i triumphum. Dentibus: nam in Aphrica naſcuntur elephanti: & ꝑſertim in atlante monte:ut Plinius ſed maiores ī india. Hic: in aula. Orbes:rotundas mēſes. Niueis: eburneis. Atlantide ſylua:elephantorum qui in ſylua naſcuntur iuxta atlantē.Atlas mons eſt libyæ:ut Soli.e media harenarum conſurgens uaſtitate:& eductus ī uicina lunaris circuli ultra nubila caput condit atlantē muri nominant addirim:iuxta hunc mōtem e prouintiis mauritaniis tigitana quæ ſolſtitiali plagæ obuia eſt q̄ porrigitur ad internum mare exurgit montibus.vii.qua a ſimilitudine frates appellati freto imminent. Sectos quia ſecuntur uelut tabulæ. Proh cæcus:nunc repræhēdit ſtultitiam cleopatræ & ptolemæi qui oſtenderunt cæſari diuitias ſuas atq; theſauros:ut niſi ipſe ſua ſponte incenſus eſſet:præſertim tantarum rerum prætio iritari potuit. Ambitione: nam luxus omnis ad ambitionem pertinet. Armati:cæſaris bella gerentis. Licet:argumentū a minori ad maius:nam ſi non eſſet paratus ad prædam totius mundi(nam ob hanc cauſam bellum ſuſceperat:ut uniuerſum orbem terrarum in poteſtatem ſuam redigeret)nunc res tanti prætii animū eius incēderēt. Pone du.pri.perſtat in hac argumentatione potuiſſe impelli non tātum animū Cæſaris: ſed cuiuſcūq; parciſſimi ac moderatiſſimi uiri. Fabri.&.c.fuerūt exactiſſima norma romanæ frugalitatis:quoꝝ uirtus bellica & cōtinentia latiſſime patet:tum etiam ſuperius commemorata. Hic i.in hoc conuiuio ſi adeſſet conſul ille q ab aratro ad conſulatum accitus fuit. Atilius.ſ.qui a ſerendo ſerranus eſt appellatus:ſe a diuitiarum tantarum cupiditate abſtinere nō potuiſſet. Triumphos.i.regnum cum huiuſmodi diuitiis. Auro: aureus uaſis. Quod ter.ut lepores:apri:capreæ:nam domeſtica uilia fuiſſent. Quod aer:ut phaſiani:perdices:phœnicopteri:turdi.Pelagus piſciū oē genus lautiſſimū. Niluſq;:nā nilus alios piſces generat:ut alabetas: coracinos:ſiluros. Inani am.ambitio q̄uis proprie ſit honoꝝ & magiſtratuū tamē ꝓ oi cupiditate ponit:ut hic ꝓ cupiditate ſupflua ciboꝝ. Nō ma.ſ.nō ad neceſſitatē:ſed ad uoluptatē. Feras:appo.deos:nā ægyptii:bouē:canē:felē colūt:ex uolatilibus accipitrē atq; ibi.Ex piſcibus lepidotū & oxyrynchū:ut aſſerit Stra. rōnē cur diuerſa genera aialiū colerēt ægyptii hāc fuiſſe phibēt:cū pharao īgenti exercitu moyſē cū po.dei pſeq̄retur:& ad mare rubꝝ pueniſſet diuia potētia ſtati mare ceſſit fugiētibus hebreis:cū i alueū ingreſſus fuiſſet pharao cū ſuis mare qđ utriq; ſublatū erat:ſimul rediit:& oēs oppſſit cū curribus armis:q uero coacti non ſunt ꝓficiſci aliqua neceſſitate īpediti:alii dū paſcerēt equos:alii dū nutrirent ſues:nonnulli dū ſuos hortos colerent:ea deniq; animalia & res:cū q̄bus detenti fuerūt domi pro diis coluerunt. Cryſtallus:ideſt uaſa ex cryſtallo fabrefacta. Gēmæq; ca.nō dicit gēmata pocula:ſed gēmea hoc ē gēmas tantæ magnitudinis fuiſſe:ut ex his cauarent pocula. Nō no.uinum quod eſſet expſſum ex uua mareotide contulit. Mareotis ē lacus ægypti apud quē naſcit̃ ꝑtioſiſſimū uinū.Virgi.Sunt & mareotides albæ. Meroe: eſt iſula: quā in medio ſui facit nilus:cū ſol fuerit in cancro:tantus ibi calor eſt:ut uinum paucis menſibus decoquat: adeo ut liquidius & purius factū uetuſtiſſimi uini ſaporē referat.Vinū eni quāto uetuſtius ē tāto liq̄dius & ſuauius ē.

Nobile ſed paucis ſenium cui cõtulit annis
Indomitũ meroe cogens ſpumare ſalernũ.
Accipiũt ſertas nardo florente coronas.
Et nũq̃ fugiẽte roſa: multumq; madenti
Infudere comæ: quod nõdum euanuit aura
Cinnamõ: externæ nec perdidit aera terræ.
Aduectũq; recẽs uicinæ meſſis ammoum.
Diſcit opes cæſar: ſpoliati perdere mundi
Et geſſiſſe pudet genero cũ paupere bellũ.
Et cauſas martis phariis cum gẽtibus optat
Poſtq̃ epulis bacchoq; modũ laſata uoluptaſ
Impoſuit: longis cæſar producere noctẽ
Inchoat alloquiis: ſummaq; in ſede iacentẽ
Lanigerum placidis cõpellat achorea dictis
O ſacris deuote ſenex: quodq; arguit ætas
Non neglecte deis: phariæ primordia gentis
Terrarumq; ſitus uulgiq; ediſſere mores:
Et ritus formaſq; deũ: quodcũq; uetuſtis
Inſculptum ẽ adytis profert: noſciq; uolentes
Prode deos: ſi cecropiũ ſua ſacra platonẽ
Maiores docuere: tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu: mũdiq; capacior hoſpes?
Fama qdẽ generi pharias me duxit ad urbes
Sed tamẽ & ueſtri: media inter prælia ſemp
Stellarum: cæliq; plagis ſuperiſq; uacaui.

Paucis annis: q̃uis nõ multis ante annis natum eſſet: tamen quia in meroe in uaſis detentum fuerat: calor ipſius inſulæ reddiderat uinũ liquidius & purius: adeo ut uetuſtiſſimiſſi uini ſaporem redderet. Accipiũt ſer. moris erat apud antiquos: ut primo ſe balneis lauarent: deinde unguentis ungerentur: ſed capita in primis poſtea ſerta ſuperimponeret: & ita uncti epulabanẽ: quem morem dicit hic fuiſſe ſeruatũ. Sic & Hora. Canos odorati capillos Dum licet: aſſyriaq; nardo potemus uncti. Nardo: nardus eſt flos odoris maximi ex quo coronati erant. Nar. flo. pro nardi florentis. De nardo autem Pli. in. xii. Nunquã fugiẽte: qa ibi aura clæmentior eſt. iõ ſemper roſæ inueniuntur. Madẽti: idest unguentatæ. Cinamũ: eſt genus fruticis aromatici: quod in oriẽte naſcitur: & quia paulopoſt dicit amomum uidendum eſt quid interſit inter amomum & cinnamomum: cinnamomum dicitur aromatis genus: quod de terra in terram ſæpe transferri ſolet: & cum primũ colligitur appellatur amomum: deinde cum in diuerſas orbis terrarũ p̃tes trãſferẽ uẽdendi gratia appellaẽ cĩnamomũ: unde & nomen cõſequiẽ: nam κινέω ſignificat moueo: qa a mercatoribus trãſferẽ. dicit q̃uis cinamomũ eẽt: tamẽ ita ſeruatũ fuerat ĩ uaſe: ut nihilo ſegnius odorẽ redderet q̃ ſi nouũ eẽt: qa q̃to magis traſferẽ de loco ad locũ: tãto magis perdit odorẽ. Plura de amomo leges apud Pliniũ naturalis hiſtoriæ lib. duodecimo. Nõ euanuit: qa recunditũ ſeruabaẽ. Nec perdidit: q̃uis uas eſſet de aliena terra & cinnamomum eſſet: tamẽ ſaporẽ ſaporẽ ſuũ & odorẽ p̃ſtabat. Nã ſapor ẽ exhalatio quædã quæ capitur ex ſpeciebus fractis. Vnde dicimus: fragrare odorem reddere. Aera. i. odorem ſuum. Aduectumq;: q̃uis de terra ubi naſcitur ĩ aliã tranſlatum eẽt: tamẽ nõ perdiderat odorẽ ſuũ. Recens: quia nũdum editum fuerat: ſed magnũ ĩ ſuo uaſe ſeruabat odorẽ. Vicinæ: qui naſciẽ in india & media a quo ægyptus haud procul abeſt. Diſcit opes: cæſar ſi antea non nouerat diſſipare opes: nũc primũ factus ẽ doctior. Spoliati: ut cũ mũdũ uincẽdos ſpoliauerit rebus nõ uti ſolũ: ſed etiã abuti ſciat. Et geſſiſſe pu. quaſi ſe ipſum rep̃hendit: q̧ tantũ laborẽ ſuſceperit Cæ. & bellũ contra Pompe. geſſerit q cõparatione Ptolemæi paup erat: cũ hũc minori labore anteq̃ diſcederet uincere potuerit. Paupere ge. ex quo non multum p̃dæ conſequi potuerit. Et cau. & optat ſibi dari cãm ut bellũ iuſte ĩferre poſſit ægyptiis.

Poſtq̃ epu. poſtq̃ nõ ad ſatietatẽ mõ: ſed ẽt ad uoluptatẽ epulæ ſup̃ex ſũt: lõgiori ſermõe noctẽ p̃ducere cœpit Cæſar: & ſacerdotẽ quendam achoreũ qui conuiuio intereat interrogauit de uetuſtate ægypti: de moribus eius de nili fonte: de rõne ſydex: quox oĩum peritiſſimi ſunt ægyptii. Producere: porro ducere trãſire. Sũma: ſublimi. Lanigex: ſacerdotẽ a filio lanæ: qd̃ in apice pilei ſacerdotes geſtabãt: unde & flamines dicti ſunt: quaſi filamines a filo qd̃ geſtabãt in uertice ſiue pileo: quia ſacerdoti nõ licebat eẽ aperto capite: iõ tp̃e æſtatis cũ feruẽtiſſimus calor eẽt lanæ filũ tantummodo geſtabãt. Cõpellat: interrogat. Deuote: deſtinate ſacrificiis. Senex: nã ex eo qd̃ ſeniores dignoſciẽ te diis carx eẽ. Nõ negle. imo accepte. Arguit: oſtẽdit. Aetas: nã cũ longiorẽ uitã deus dedit: hũc ẽt ſibi carũ eẽ demõſtrat. Ediſſere: diſputa doce. Virgi. Mihiq; hæc ediſſere uera roganti. Sitũ: ſtatũ regionis. Et ritus intereſt: quia mores hoĩum ſunt: ritus uero ſacrox. Formas. diuerſas ſpecies: ideſt qua ſp̃e & imagine pinguntẽ. nã alio mõ illic pingebanẽ dii: q̃ alibi. nã Mercurius in forma canis pigiẽ ut mõſtra & latrator anubis.

Vetuſtis ad. antiq̃s tẽplis a p̃te totũ ĩtelligit. Si cecropiũ: & probat a minori ad maius Cæſar: nã ſi inquit inferiores cæſare digni habiti ſunt: quibus ſacra deox ægyptiox reuelarenẽ: quãto dignior ẽ Cæſar: & ſe ſuperiorẽ dicit eẽ Platonẽ. nã in uita Platonis dicitur: quomõ diuerſas orbis regiones luſtrauerit diſcẽdi cupiditate ductus: ſed p̃cipue oẽm ægyptũ diligẽter circuit: & antiqua ſacra & ritus deox a ſacerdotibus ægyptiis. xiii. annis eudoxo didicerit. Cecropiũ: atheniẽſem a cecrope q atheniẽſium rex fuit. Dignior. ſ. q cæſar. Mũdi ca. i. rex cæleſtiũ. Nã mũdũ p̧ cælo poſuit. Fama qdẽ ge. qa rumor erat huc aduẽiſſe Pom. ſecutus ſũ ſed libẽter ẽt acceſſi: q̧ me huc forma ueſtri rapiebat. Cupiebã. n. uidere: q̃ fama audiuerã de ægypto. Media inter præ. & ita re uera fuit: nã inter cæteras uirtutes Cæſaris hoc quoq; legiẽ: q̧ nũq̃ adeo ĩpeditus fuit & occupatus ẽt ĩ medio belli ciuilis ardore: qn ſemp aliquot horas legẽdo cõſumeret: nec qdẽ arrogãtis ẽ: qa uera dicit. Plagis: regionibus cæli. i. dum obitus ortuſq; ſtellarũ ingro. Superis: cæleſtibus & ſacris deorum.

Eudoxi:eudoxus mathematicus peritissimus fuit:q himerologiã idest rationem dieꝝ accuratissime scri/psit. Nunc ergo dicit annũ quẽ ipse Cæsar distinxit:nõ cedere fastis eudoxii. hic ut inquit Srabo. E gnido fuit Platonis sodalis:cum quo profectus ẽ in ægyptũ:& ambo cũ sacerdotibus hominibus philosophiæ & astro/nomiæ deditis annis. xiii. uersati sunt (ut quidam uolũt) nã cum sacerdotes illi & i reꝝ cælestium scientia præstarent: essentq́ mystici & incommunicabiles. tamen in tẽpore & obsequio exorati:non nulla præcepta cõ/monstrarunt:plurima. n. barbari occultabant ii excurrentes diei ac noctis pticulas. CCC. & Lxv. diebus i an/

Nec meus eudoxi uincetur fastibus annus:
Sed cũ tanta meo uiuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri:nihil est q̃ noscere malim:
Quam fluuii causas per sæcula tãta latentis:
Ignotumq́ caput:spes sit mihi certa uidendi.
Niliacos fontes:bellum ciuile relinquam.
Finierat:contraque sacer sic orsus achoreus:
Fas mihi magnorũ cæsar secreta parentum.
Edere ad hoc æui populis ignota profanis:
Sit pietas aliis miracula tanta silere
Ast ego cælicolas gratum reor ire per omnes
Hoc opus:& sacras populis notescere leges.
Syderibus quæ sola fugã moderãt̃ olympi
Occuruntque polo diuersa potentia prima
Mundi lege data est:sol tempora diuidit anni
Mutat nocte diem:radiisq́ potentibus astra:
Ire uetat:cursusque uagos statione moratur
Luna suis uicibus tethym terrenaque miscet.
Frigida a saturno glacies:& zona niualis
Cessit:habet uentos icertaq́ fulmina mauors.
Sub ioue temperies:& nunquã turbidus aer.

ni complementum tradiderunt. ignorabatur annus eo tempore apud græcos quemadmodum & alia p/multa:quousq́ iuniores astrologi ab iis ea acceperũt q sacerdotũ monumenta in græcã linguã transtule/runt:& adhuc tũ ab illis:tũ a chaldæis acceperũt. Fastibus:grãmatici hic repræhenderunt Luca. q̃ dixe/rit fastibus pro fastis:nam fastus quartæ significat su/perbiam:fasti fastorum libros significant in quibus continebatur ratio dierum ac temporum: & dies fasti ac nefasti:& in qbus nomina magistratuũ iscribe/bantur. Meus an. Cæsar hoc ideo de se dicit q̃ cũ es/set pontifex maximus:suo tertio & M. æmilii consu/latu fastos correxit:iã pridẽ uitio pontificum per in/tercalandi licẽtiã adeo turbatos:ut neq́ messiũ feriæ æstati:neq́ uindemiaꝝ autũno competerẽt. Annũq́ ad cursum solis accõmodauit:ut trecentoꝝ sexagin/taqnq́ dieꝝ & sex horaꝝ esset : ut intercalari mense unus dies quarto quoq́ anno intercallaret : quo aũt magis in posteꝝ ex calendis Ianuarii nobis tẽpoꝝ rõ congrueret inter nouẽbris & decẽbris mensem iter iecit duos alios. Fuit autem his annus quo hæc con/stituebantur quindecim mensium cum intercalario mẽse qui i eum annum inciderat:numero dieꝝ qua/dragintatriũ:hunc autem intercalarem macedoniũ uocatũ Plutarcus in uita Cæsaris scribit. Sed de anni constitutione quã cæsar publicauit leges plura apud Macrobium in saturnalibus. Tanta uirtus : non est repræhendendus Cæsar:q̃ se laudet præcipue inter ignotos qui non nouerant quantum ingenio uale/ret. Nam & æneas inter aduenas se laudauit. Sum pius æneas. item Fama super æthera notus. hoc etiam Vlyxes homericus in regno Alcinoi. Ignotumq́ ca. s. fontis nili. Spes mihi sit:si sperarem inuenire posse fontem nili postponerem bella ciuilia huic cognitioni: ut se ostendat cupidũ sciendi atque discendi. Fas mihi magno. morem geram uoluntati tuæ Cæsar tam& si maiores nostri hæc oculta uoluerint. Fas. s. sit profanis:non sacris:profanus & sacer contraria sunt. Pietas aliis:alii inquit hanc pietatem seruarunt:ut occulta sacra deorum tacerent. Hoc opus:quod pertinet ad pieta/tem. Gratum reor:esse diis si edidero sacra quæ ad hãc usque ætatem occulta fuere. Syderibus:Incipit nũc de syrtibus loqui:& primum de planetis. Occurruntq́ polo:contra cælum feruntur planetæ spærici cælũ enim idest octaua spæra (sic enim uocant mathematici) ab oriente uertitur in occidentem. Planetarum ue/ro puncti:quorum spæra tametsi impetu cæli rapiatur:tamen tantus est impetus cæli ut quãuis contra fe/rantur resistere non possint celeritati spætæ planetæ autem licet a cælo rapiant̃ :tamẽ cõtra nitunt̃ : adeo ut non nihil celeritatẽ cæli retardent:ideo dixit fugã idest celeritatẽ. Moderant̃ olym. quia in occidentẽ uoluit̃ octaua spæra:& cæli uelocitatẽ tẽperat. Occurrunt:obuiã eũt. Sol tẽ. di. scilicet i uer:æstatẽ autumnũ:& hyemẽ. Mutat no. di. Vicisim dies nocti:& nox diei:succedit. Astra ire. i. uetat oriri stellas : sed ẽ sciendum tres esse ortus & totidem occasus:uidelicet heliacũ:cosmicum & chronicũ:de cosmico & chronico nihil ad hunc locum:sed de heliaco tantum loquitur ortu & occasu. na heliacus ortus idest solaris dicitur alicuius syderis: quod remotione solis uideri põt:Occasus ãt heliacus dicit̃ alicuius signi:qđ propinqtate solis uideri non põt Sol. n. maiori suo splẽdore uetat:ut sydera apareant. Vetat. i. uidetur uetare ad aspectũ hominũ. Cursusq́ ua. errantes:unde errare dicuntur planetæ. Statione:sede & ortu suo. Luna su. nunc de luna cuius influen/tia maria conturbant̃ :ut in primo: An sydere mota secũdo tethios unda uagæ lunaribus æstuẽt horis. Vicibus:uicissitudinibus:alternationibus. s. crescendo ac decrescendo. Misce:perturbat. Tethym:nã luna defi/ciente:humor & oceanus euanescit. imo ẽt uniuersa gignentia deficiente luna deserunt̃ :ac decrescũt. humor q̃ naturalis quodãmõ deficeř ur̃ :sed nusq̃ melius leges naturã planetaꝝ quã apđ Ci. hæc. n. silẽtio tãti motus scitati possũt. Frigi. stella Satu r. q̃ frigidæ & rigẽtis naturæ ẽ:pest zõe glatiali. Cessit. i. sortẽ data ẽ. Fulmina ma. sydus ardẽs martis icẽdit & fulmia trahit sydera. n. q̃to sũt feruẽtiora:tãto magis hũorẽ trahũt. Sub io. tẽ. iuppiter ardoř martis & rigoř saturni:qbꝫ iteriectꝰ ẽ ita tẽpat̃ :ut sit salutaris. Pli. Aer:q̃a tẽpatus ẽ & saluta/

ris Iuppiter At fœc.ue.q̃uis luna faciat grauitatē ac maturitatē gignendi:tamen hoc p̄cipue daṫ ueneri: q̄ sit reꝝ oium genitrix:qa ipsa Venus & Mercu. soli obediūt.& hō ex hoie & sole generaṫ:& ita oia ex sole & hūo re gignunṫ cū uero Venus soli obediat & Mercurius Luna frigida ē & humida.Venus ergo q̃ soli obedit:so lis naturā sapit.ergo ex Venere.i.calore & hūore oia gignūtur:iō fœcūda. Cyllenius .i. Mercurius. Arbiter undæ:quōmō Mercurius p̄est aquis ́nūqd non Neptunus p̄est undæ & mari ́sed alia rōe diciṫ Neptunus p̄ esse mari.& alia Mercurius.Id āt in sequentibus declarabiṫ. Pars cæ.ordo ē:tūc nilus exit soluto fonte:cū do

mius aquaꝝ pcussit q̃.i.illa ora. Vbi.i.postq̃ ps cæli tenuit hūc cyllenenū:q̄ pte sydera leonis mixta sunt cācro:& qua pte syrius erexit rapidos ignes:& circu lus mutator uarii anni tenet ægrocerō & cancꝝ: cui cancro ora nili subdita latēt. Pars cæ.remotis sole & luna quoq; domicilia singula sūt. Cancer domiciliū ē lunæ:leo solis.Mercurii qdē domicilia sunt a supe rioribus uirginis:a sequētibus gemini. Veneris āt do micilia sūt libra taurus. At uero iouis domicilia sunt sagittarius & piscis.Saturni uero domicilia sunt ca pricornus & aquarius.Martis aries & scorpio.Secun dū āt hāc rōem Mercu.hēt domiciliū: huic uirginis: ide geminoꝝ:sed uirgo collateralis ē leoni: at uero ge mini collaterales sūt cācro. Ergo hæc signa dicit iter se mixta eē.Scimus ēt cū sol ē i cācro:siue ī leone: ma ximos calores eē.His.n.quū accedit mercurii ignis: nilus a fonte suo tolliṫ:& uniuersā ægyptū inundat: nā nilus subiectus ē cācro:cui succedit leo. Ille quidē xiii.die iunii:hic uero.xv.die iulii & sol eū igrediṫ cir ca meridiē:tū āt oriṫ & sirius.uel paulo post:uidelicet xvii.die iulii.Est āt sirius canis q ante os leonis posi tus ē:& tūc dies ardētissimi caniculares icipiūt.q sunt

At fœcunda uenus cūctarum fœmina rerum
Possidet.immensæ cyllenius arbiter undæ ē.
Hunc ubi pars cæli tenuit:qua mixta leonis
Sydera sunt cancro rapidos qua syrius ignēs
Exerit:& uarii mutator circulis anni
Aegoceron cancrumq; tenet:cui subdita nili
Ora latent:quæ cū dominus percussit aquaꝝ
Igne superiecto:tunc nilus fonte soluto
Exit:ut oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest:auctusq; suos nort ante coarctat
Quam nox æstiuas a sole receperit horas.
Vana fides ueterum:nilo q̄ crescat in arctia
Aethiopū prodesse niues:non arctos in illis
Montibus aut boreas:testis tibi sole perusti
Ipse color populi:calidiq; uaporibus austri.

nūero.xl.his cū accedit ignis Mercu.inflaṫ nilus. His ita dictis itelligi poterit qd sibi uelit hoc loco poeta. Mi xta:qa cū duo mercurii domicilia sīt:hic uirgo:ide gēini & uirgo collateralis sit leōi:& gēini cācro:ē necesse so cii mixti sīt. Sūt.c.cū his accedit Mercu.ignis stati inflaṫ nilus iō dṙ Mercu.arbiter undæ:nō generalis qa nep. arbiter ē:sed ipse specialis ē und.f.nili qa subiectus ē cācro:d̄ quo supra. Rapidos.q.s.sirius eadē stella ē q̄ & canicula diciṫ:q̄ ē ante os leonis posita:otiēs.xvii die iulii:sole primā leonis pte igrediēte. Exerit:aperit. Et uarii m u.cir.i.conybus est circulus impfectus:a κολοβος.i.mutilus:qa mutilatus uṙ nō tamē q̄ ipfectus sit sed tm̄ dimidiū eius a nobis uṙ:hoc rō orizōtis facit ut dimidiū tātū a nobis uideaṫ:duo āt sūt conybi: unus ē q solstitia distinguit:alter uero eqnoctia ille solstitia diuidit trāsiens p mūdi polos atq; zodiacū: semp ma ximas facit solis declinatiōes:uidelicet p primos gradus crācri & capricorni & ubi conybus itersecat zodiacū facit solstitium æstiuū & alter conybus iterceptus iter solstitii circulū: & circulū siue punctū æquinoctialē: maxima dicitur solis declinatio.Nam tunc magis sol non pōt ad zenith capitis nostri aut potius. Circulus mu.ua.an.est ipse zodiacus p quē sol transiens quattuor anni tēpora definit:nā ab ariete incipiens uer osten dit & tauꝝ & geminos transiens idē significat. Sed iā capi.geminorum circulū æstiuū tangere uidetur etiā per cancrum & leonem transiens & uirginem æstatem efficit in libra autem equinoctium conficit & autū num facit:Deinde in capricorno:aquario:piscibus:hyeme transigit. Aegoceron:idest capricornum ubi fa cit hyemale solstitiū & cancrum:ubi facit æstiuū solstitium:ægroceros:capricornus dṙ uerbū de uerbo ab αι γοσ capra κερατοσ cornu. Ora.i.fons. Latēt:bene dixit:qa nusq̃ iuenitur:& adhuc iuentus est nemo q sci at ubi sit fons nili. Dominus.s.mercurius.'Aquaꝝ:noli itelligere generaliter:sed nili tātū. Igne su.i.ignibus cācri supiecto igne mercurii. Tunc.n.s.flāmeæ.i.stellæ sūt & pasciṫ hūore quē ad se trahūt:cū igiṫ trahāt ad se hūore necessario flaṫ nilus ut exeat ripas. Oceanus.i. qa crescēte luna inflaṫ oceanus:qa ignis lunæ ad se tra hit hūoré oceani:& ita necessario crescit:hic ē q̄ mare fluxū facit atq; refluū:cū fluit ad nos crescere uṙ:cū re fluit uṙ diminui. Lunaribꝰ i.bene dixit r̄spiciēs ad illud domius pcussit aqꝫ: nā quēadmodū luna ē domia oceani.ita & Mercu.domius nili. Auctus:nūc dicit q̃diu iundatio nili pmaneat. Nō.a.c.s.finit coercet. Au ctus:suas auctiōes. Aesti.ho.i.āteq̃ sit eqnoctiū autūnale:nā nilus icipit crescer lūa noua q̄cūq; post solstitiū ē. sensim modiceq; cācꝝ sole trāscūte.abūdātissime:āt leonē:& residet ī uirgine isdē q acreuit mōis.i torū āt re uocaṫ intra ripas in libra:ut tradit Hero.cētesimo die:huius:incremēti cāæ sūt uariæ apd Pli.in.v. A so.ante q̄ sol puenerit ad librā.nā in libra facit æqnoctiū autūnale:in ariete æqnoctiū uernū. Vana fi.u.nūc alioꝝ p seqṫ opiniōes:q̄s ēt refellit atq; cōfutat rōibus suis.dicūt.n.in æthiopia niues ē solui qbus augeaṫ nilus:& inū dare cogiṫ.hāc opinionē uanā achoreus subiciēs ostēdit. Nō ar.an h.arctos.i.ursa mior q̄ ē in septētriōe nec borreas q flat a septētriōe ē ibi:ut ppea abūdēt niues qbꝰ liq̄factis nilus crescere possit. Testis ti.& pbat nō eē arctō nec boreā.uis inqt itelligere ibi nō eē frigus & ppea nec niues abūdare:ut in septētriōe:́potissima rō ē color gētis illius q niger ē.na calor ille calorē illius igiōis æthiopiæ significat & alteꝝ differrit ab altero ubi calor ingēs ē ibi frigus eē nō pōt. Vapo.au.nā auster ē uētus flās a meridie nō pcul a torrida zōa:iō sp calidꝰ.

Adde quod omne:alia ratio:ſi nilus creſceret liquefactis niuibus tempore uerno creſceret:quo liquefiunt niues:at uero non ueris tempore:immo ĩ media creſcit æſtate. Omne ca.i.cuiuſlibet fluuii fons. Soluta: liquefacta. Præcipi.i.currere facit cum ĩpetu. Tabe:reſolutione niuiũ. Nilus ne.ſu.at uero nilus nõ ante creſcit:q̃ ſyrius oritur:ut eſt antedictum. Ante parem nocti:ideſt antequam ſit æquinoctiũ autũnale inundatio nili non decreſcit. Alligat am.tunc enim ripis tenetur amnis cum decreuerit. Ante phœbum pa. ideſt ante æquinoctium. Sub iudice libra:ſub autumnali æquinoctio:qua ſol in ariete facit uernum æquinoctium: in libra uero autũnale.

Adde quod oẽ caput fluuii quodcũq; ſoluta
Præcipitat glacies:ingreſſo uere tumeſcit
Prima tabe niuis:nilus neque ſuſcitat undas
Ante canis radios:nec ripis alligat amnem:
Ante parem nocti libra ſub iudice phœbum.
Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum
Nec tumet hibernis cum longe ſole remoto
Officiis caret unda ſuis:dare iuſſus iniquo
Temperiem cælo:mediis æſtatibus exit
Sub torrente plaga:neu terras diſſipet ignis
Nilus habet mundo:contraq; incenſa leonis
Ora tumet:cancroq; ſuam torrente ſyennem
Imploratus adeſt:nec campos liberat undis
Donec in autũnũ declinet phœbus:& ũbras
Extendat meroe:quis cauſas reddere poſſit?
Sic iuſſit natura parens diſcurrere nilum.
Sic opus ẽ mũdo:zephyros quoq; uana uetu
His aſcripſit aq̃s:quoꝝ ſtata tẽpora flatꝰ ſtas
Continuique dies:& in aere longa poteſtas:
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans notũ:& fluuio cogũt imponere nĩbos:
Vel quod aquas.totiens rumpẽtis littora nili
Aſſidue feriunt:coguntque reſiſtere fluctus.
Ille mora curſus aduerſique obice ponti
Aeſtuat in campos:ſunt qui ſpiramina terris

Inde: etiam Et hæc eſt cauſa cur nilus non ſeruet conſuetudines aliaꝝ aquarum quæ creſcunt hyeme aut uere.Nilus uero ĩ media æſtate. Nec tumet:creſcit. Officiis unda ca. Nã ſi tẽpore hyemis creſcunt aquæ magis nocẽt agris:q̃ æſtatis:cũ oĩa ſolis ardore areſcunt ideo nilus eo tẽpore maxime ſuũ officium peragit. Sole remoto:uidelicet in capricorno cum ſolſtitium fuerit hyemale.
Iuſſus:ſcilicet a Mercurio. Iniquo:nã media æſtate:iõ uidet̃ eẽ iniquũ cælum arboribus & herbis: qa nimio calore areſcunt:ſed tunc nilus ſuũ facit officiũ arboribus & herbis:quia ſtatim inundat ægyptum: & q̃ areſcũt nimio ſolis ardore:ipſius humore uireſcunt. Iniquo:ardenti & feruenti. Neu terras diſſipent:& ne omnia nimio calore ſolis urantur:in tẽpore adeſt nilus. Ignis:ardor ſolis. Incenſa leonis: quia cum in leone ſol eſt.maximi ſunt calores. Suã ſyennem:nam ſyennæ ciuitas ægypti q̃nq; milibus ſtadioꝝ ſupra alexandriam:ut Pli.ſubiecta cancro: q̃ ſolſtitii die medio nullã umbrã facit. Imploratus: præcibus quæſitus. Suam:quæ ſibi ſubiecta ẽ. Nec campos librat:non prius iquit decreſcit nilus q̃ autũnus ſuperuenerit. Meroe:inſula quam in medio ſui facit nilus:a qua ſol decliuior factus porrigit umbrã. ea caput ẽ gentis æthiopũ:quinq; milibus ſtadiorũ a ſyenne diſtans bis anno abſumit umbras ſole duodeuiceſimã tauri ptẽ:& quartã decimã leonis obtinẽte Pli. Quis ca.dicit neminẽ poſſe hãc nili iundationis cãm laterẽ dignoſcer̃ ſed illud ſẽtiẽdũ eẽ ſic deũ uoluiſſe dũ huic pti orbis terraꝝ ꝯſuleret:ubi ſine hac nili inũdatiõe homines uiuere nõ poſſent. Natura parens:deus omnium reꝝ artifex. Sic opus ẽ mundo: aliter enim in hac regione ægypti hoĩes uiuere nõ poſſent.Ergo a neceſſitate dicit factam eſſe hanc nili inũdationem. Zephyros quoq; uana uetuſtas:q̃uis hoc naturæ attribuerit:poeta tamen adhuc cauſas adducit ſecundum diuerſas opiniones.Alii inquit uoluerunt fieri flantibus zephyris nilũ inundare:q; uidelicet reſiſtunt curſui amnis:& ipſum inflare cogunt. Vana:fallax.Vir.Vanũ mendacẽq; improba finget:ſignificat hanc rationem nõ placere ſibi. Zephryri:ſunt occidentales uenti qui ineunte uere dies aliquot iugiter ſpirant:& nubes inducunt ad nilum quibus aquis repletus exundat. Aſcripſit aquis:ideſt zephyros.cauſam uoluit eſſe cur nilus inundet:& addit rationẽ. Flatus:genitiui caſus. Stata:ſtatuta:ut apud Valeriũ.maiores ſtatas. Continui dies:quia ineunte uere:zephyri aliquot dies ſpirant iugiter. Longa poteſtas:quia frequentius ſpirant:ſed remiſſius. Vel q; ab occiduo: uel q; zephyris ab occaſu nubes pelluntur in meridiem & effuſi imbres ſequuntur quibus inflatur nilus uel alia ratione:q; zephiri mare perturbent:cuius fluctus curſui nili reſiſtunt:& dum ille non poteſt uiribus ſuis in mare deſcendere.recurrere cogatur & ita inundat ægyptum. Trans nothon:in meridiem. Nimbos:effuſos imbres. Ferunt.ſ.zephyri. Aſſidue:ſingulis annis. Fluctus: ſcilicet maris. Reſiſtere.ſ. curſui amnis.
Obice:oppoſitione põti qa flãtibus zephyris iflat̃ mare:& obſtat nilo. Sũt q ſp.aliã rõem adducit terrã cauernoſã eẽ:& tpe æſtatis calor̃ ſolis trahi humorẽ aquaꝝ undiq; & p̃cipue a ſeptẽtriõe:ubi & niues & pluuiæ abũdãt:& cũ in meridiẽ traxerit undiq; aq̃s efficiunt fulmẽ unũ ex multis fluminibus q̃ illuc currunt quem poſtea nilum appellauere:& ſimul cauſas affert:quamobrem huius fluminis origo & fons adhuc ignoretur. Strabo autem geographus inquit antiquos coniectura:poſteros etiam uiſu cognouiſſe:nilum ab æſtiuis imbribus augeri:cum ſuperior æthiopia in ultimis montibus dilueret̃.imbribus at̃ ceſſantibus paulatim inũdationem ceſſare nili incrementa maxima & minima & mediocria annotata ex puteo quodã ĩ nili ripa ex integro lapide conſtructo: Nam aqua putei cum nilo pariter creſcit ac decreſcit: ſuntq; in putei pariete notæ quædam incrementorum omnium menſuræ:hæc itaq; obſeruantes cum aliis notant.ut incrementa cogno

ſcant. Nam ex his ſignis multo ante futuram nili excreſcentis cognoſcunt: idq; omnibus prædicunt quæ res profecto agricolis ad aquarum conſeruationem & aggerum & canalium offoſioné: principibus uero ad prouentus utiliſſima eſt. refert idem Strabo alio in loco fuiſſe qui crederét nili ortum extremis mauritaniæ partibus proximú eſſe: ortum át habet a monte inferioris mauritaniæ: ut docet Soli. Spiramina: cauernas per quas uenti ſpirant. Magnoſq; cauæ. declarat quod dixit ſpiramina. Cauæ cópagis: dixit continenté. continens terra ideo compago dicitur quia ipſa ſuis librata ponderibus ſe continet. Hac: per hos meatus terræ. Penitus: interius & in uiſceribus terræ. Tacitis: ocultis. Frigore ab arctoo: a ſeptétrione cómeat in meridiem. Cum phœbus p̄ſ. cum ſol eſt in cancro túc enim meroe quæ ſubiecta eſt cácro magno ſolis ardore exuritur: ná tunc ſol non poteſt magis accedere ad zethin capitis eorum & quia tunc ingens calor p̄cipue ē meridie. calor ad ſe undiq; trahit húores: & ex omnibus fluuiis unus quaſi efficiť nilus. Duxit: quia naturale eſt ut calor humoré ad ſe trahat. Trahitur gangeſq; pa. per hos fluuios maximos intellige etiam minores. Per tacitum mú. per occulta terrarum. Oia flu. quæ traxerit calore ſolis ab aliis regionibus illuc. Nó uno gur. hæc cá ē cur ripæ nilú non poſſunt. Non uno: ná ſepté hoſtiis ifluit quoꝝ noía ſunt canopicum bolbitinum ſebeniticum phaniticum médiſium. Tantum peluſiacum. Rumor ab oc. Alii p̄hibent ex oceano naſci nilú: & qa obiiceretur ſi ab oceáo naſcitur: quid cauſæ ē cur nili aquæ dulces ſint quia diu curſu aq̄ exerceť: iō purgatur & amaritudiné maris relinqr. Erumpere: exiř nilum.

Aequoreos ſales: amaritudiné aquæ maris. Miſcere dulceſcere. Tractu. i. curſu. Nec nó oceano: & uerum eſt: ita enim phyſici putát flámeas eſſe ſtellas & nutriri humoribus terrarum q ex agris & aquis ſole tepeſactis excitantur. Phœbum: ná ut iquit Macrobius ignem æthereum phyſici tradiderunt húore nutriri: aſſerétes ideo ſúť zona cæli puſta: quá uia ſolis. i. zodiacus occupauit: oceanú a natura locatú: ut oís latitudo: qua ſol cú qnq; uagis ultro citroq; diſcurrunt habeat ſubiecti humoris alimoniá. Polú. i. cælú hoc ē ſydera cæli. Húc: oceanú. Brachia cancri. i. cú i cácro ē. Aer digerat: quia ſydera quæ flammea ſunt non poſſunt ſumere uniuerſam aquá quá ad ſe traxerunt: iō cú remittunt inflantur aquæ & p̄cipue nilus. Hoc. ſ. undæ: quod non poteſt igne ſyderꝫ conſumi. Referunt: reddunt. Niloq; refun. i. i nilú ut cá ſit inflati amnis. Aſt ego ſi tantam: poſtq̄ multorum diuerſas opiniones dixit: nunc ſuá tandé ſententiá Cæſar q̄q̄ id mihi non arrogo ut tantam litem componere audeam: ſed tamen exiſtimo deum opificem reꝝ omnium cú primú orbé terrarum cődidit q̄ſdam aquas remiſiſſe: quaſdam autem ſecreto tenuiſſe: quarum originem nemo ſcire poſſet: ſatis caute quæſtioné hanc ſoluit poeta. Si faſ. uitat arrogantiam. Soluere: componere. Tantam litem. ſ. diuerſoꝝ qui aliter ſentiút ſera longa. Non id agente deo: ſed uetuſtate: qa ab initio cú deus condidit orbé terraꝝ aquæ ſub terra continebantur: ſed uetuſtate: deinde longa aquæ tádem: eruperút. Cópage. i. terra cótinéti. Cú toto: cum uniuerſo. Quaſdam. ſ. aquas ille qdé nó agéte deo ſed uetuſtate erumpút: ſed aliæ aquæ eiuſmői ſúť: ut legé ab ipſo deo ſemel ipoſitam præterire non poſſint: quaꝝ aquaꝝ arbitror eē nilú q tarditá legé nó cótépſerit: ſed ſemper media æſtate iflatus inundet ægyptum. Quæ tibi noſcendi: non miror inquit ſi hæc animi cupido aium tuum inceſſerit cognoſcendi originem nili: ná alii cóplures fuerunt magni principes q hac cupiditate flagrarunt: nec tamen ipſum dignoſcere potuerút. Perſis: regibus perſaꝝ. Macedú: p macedonú & præcipue alexandro. Nullaq; nó ætas: omnis ætas uoluit hác notitiá poſteris tradere: ſed nequit. Cóferre: tradere. Sed uincit ad. i. adhuc latet origo nili: & oium hominú iduſtriá ſupauit. Summus alex. prio quidé dicit Alexandrum illú domitoré orbis hac icenſum cupiditate miſiſſe uiros electos: qui cú ex aduerſo nili diu nauigaſſent: tandé puenere haud procul a feruéti zona: nec tamé illius fonté iuenire potuerunt: idé & ſeſoſtris concupiuit & cambyſes aliiq; reges: tamen cupiditati ſuæ ſatiſfacere non poterunt. Alexander ſcilicet magnus rex macedonum qui aſiam toto bello ſubegit: uicto terdario: quem tandem occidit capta uxore cum filiabus. Memphis: pars pro toto ideſt ægyptus. Inuidit nilo: q fontem eius inuenire non potuit.

Eſſe putent: magnoſq; cauæ compagis hiatus
Commeat hac penitus tacitis diſcurſibus úda
Frigore ab arctoo mediú reuocata ſub axé.
Cú phœbus preſſit meroen: telluſque peruſta
Illuc duxit aquas: trahitur gangeſq; paduſq;
Per tacitum mondi: túc omnia flumina nilus
Vno fonte uomens: non uno gurgite profert
Rumor ab oceano: qui terras alligat omnes
Exundante procul uiolentú erumpere nilum
Aequoreoſque ſales: longo miteſcere tractu.
Nec non oceano paſci: phœbumq; polumq;
Credimus: hunc calidi tetigit cú brachia cácri
Sol rapit: atq; údæ pluſquá quod digerat aer
Tolitur: hoc noctes referunt: niloq; refundút
Aſt ego: ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem:
Quaſdá cæſar aquas: poſt múdi ſera peracti
Sæcula: concuſſis terrarum erumpere uenis:
Non id agéte deo: quaſdá compage ſub ipſa
Cum toto cœpiſſe reor: quas ille creator
Atque opifex rerum certo ſub iure coercet.
Quæ tibi noſcendi nilú romane cupido eſt:
Hæc fatiis perſiſq; fuit: macedumq; tyránis.
Nullaque non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam: ſed uincit adhuc natura latendi.
Súmus alexander regnú qué méphis adorat
Inuidit nilo: miſitque per ultima terræ

Lectos:pro electos uiros. Per ultima terræ æthiopum.i.usque etiam ad occasum:nam æthiopes sunt orientales & occidentales:utrobiq; enim perusti nimio solis ardore homines nigri sunt: unde æthyopes appellantur. Illos rubicunda:cum declinassent meridiem uersus. Videre nilum calentem:ipsius autẽ fontem reperire non potuerunt. Venit ad occasus:Sesostris etiam rex ægyptius hoc idem tentauit:sed frustra.sesostris rex ægyptius fuit q gentes omnes domuit usq; ad occidentem & cimmericum bosphorum quinq; etiam dicitur reges curtui suo subiecisse:hic fortissimus non solum fuit:sed etiam prudentissimus totam æthiopiam permeauit(ut inquit Strabo) usque ad cinnamomi regionẽ:& adhuc quædam eius monumenta extãt & columnæ & epigrammata sacris litteris trãsitum eius significant. Mundiq; extrema:usq; ad æthiopes:sicut alexander miserat. Et pharios currus: qa domuit regiones usq; ad bosphoꝝ cimmericum & currum suum reges subegit ut traherent. Ante tamen:prius padi rhodaniq; fõtes iuenit q̃ nili. Vesanus in ortus:Herodotus hoc scribit Cambysem misisse qui exquirerent nilum:& simul ipse nauigauit: & dum longissime nauigationẽ continuasset tandẽ inopia reꝝ laborauit adeo ut ex ministris suis nõ nullos comedere coactus fuerit nec tamen fontẽ uidit sed queadmodum diximus antea nilus & Plinio & Solino auctoribus originem habet a monte inferioris Mauritaniæ non procul ab oceano: lacu protinus stagnãte quẽ uocãt nilidẽ ibi pisces reperiũt: alabetæ:coracini siluri crocodillus quoq;:quæ & in nili alueo spectaẽ. Præterea obseruatũ est prout ĩ mauritania niues imbresue fuerint:ita nilũ increscere ex hoc lacu hoc affirmare libros punicos: hoc iubã tradidisse referũt. Vesa.qa natura iracũdus erat & Apis taurum quem magna ueneratione colebãt ægyptii ipse stricto gladio interfecit.templũ eius & aliorum deorum q colunẽ ab ægyptiis euertit: misit q tẽplũ ammonis diriperent:quo factum ẽ:ut ĩ insaniã uerteretur & cum equum ascenderet:gradu eminenti uulneratus est in femore:quo uulnere haud ita multo post periit:& Cambysis etiam sacrilegium his uerbis ostendit Strabo Cãbises rex persarum templa pti igni:parti ferro deuastabat:mutilans:excindens:amburens:quẽ admodũ & obeliscos quoq; duo romã delati sunt. Longi æui po.p.i.ad æthiopas macrobios pfectus ẽ: qui annos centũ & uiginti uiuunt a μακροσ longus & βιοσ uita.uerum ut scribit Herodotus non ut nilum inquireret:sed ut macrobios subiugaret:legatos icthyophagos ut cuncta explorarent ad eos missit cum muneribus uidelicet cũ uasculo uini cum pane & arcu & simul monili aureo.Legati cãbysæ cum ad regem Macrobiorum uenissent rex intellexit illos exploratores esse:non legatos:& tamen iussit eos exponere:quid uenissent rege suo dixerunt ut illis muneribus ipsum cambisæ conciliarent cum obtulissent panem interrogauit:q nã cibus ille eẽt.illi declarauerunt frumẽtũ nasci ex humore terræ & ex grão illius frugis farinã fieri & ex farina panem.Interrogauit deinde quot annos uiuerent:responderunt septuaginta annos: uel octoginta tũ ille non miror inquit si stercore uescentes paucis annis uiuitis:deinde obtulerunt uasculũ uini ille cũ gustasset:uinum probauit & dixit hãc unã eẽ cãm q aliq̃diu uiuerẽt q uidelicet malignitatẽ illius cibi uinũ tẽperaret:obtulerũtq; monile tũ ille minaẽ mihi inquit cathenas rex uester:sed apud me robustiora uicula sunt duxitq; eos ad carcerem ubi cathenæ erant aureæ postea ostendũt arcũ quẽ cũ itẽdisset rex ipse eo usq; traxit ut in partes cõfregerit.tũ demũ iussit arcũ afferri ex suis: & dedit legatis cãbysæ. dicẽs quando rex uester aut ipse poterit:aut aliqs ex suis hũc arcũ itẽdeẽ:tũc dicite ut nos bello iuadat redierũt legati & oia narrarũt q̃ uiderãt:sed anteq̃ discederẽt ostẽdit eis mẽsã solis.Quod si lõgiorẽ historiã uoles:ẽ apud Hero.i.iii. Defectus: a deficior.i.cũ epulæ deficerẽt. Pastus:cũ ad extremã iopiã puenisset Cãbyses ministris suis uescebaẽ:& milites sortiti ex se ipsis decimũ quẽq; comederũt:ut uitã sustẽtarent. Nõ fabula mẽ.quia sicut fabula est & rumor:ita & re uera comprobatur.uidelicet ubicunque aquam tuam ostendis o nile:ibi etiam tuus fons quæritur:sed iueniri non potest. Nilo suo:idest apud se orienti. Tua flumina prodam: fontem tuum : nec ego nec alius cognoscere potuit.ego uero deo fauente cognoui per quas terras iter facias. Qua:pro in quãtum. Dedit.i.quãtũ permissit:ut ego cognoscam. Prodam:aperiam:indicabo. Medio consur.incipis inquit surgere:a meridie. Ab axe:idest a polo antractico ubi cancer est directe impositus super his populis qui in meridie sub æquinoctiali constituti sunt. In ardentem cancrum : quia cum sol in cancro est facit solstitium æstiuum:& ibi sol ad magnas declinationes dicitur esse:quia non potest magis accedere ad zenith capitis illorum. In boream is:in septentrione. Medium quæ bootem:idest in septentrionem. Cursus in occasum: a meridie recto limite tendis in septentrionem:deinde flecteris a cursu tuo in occasum:deinde in orientem.

Aethiopum lectos illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit.nilum uidere calentem.
Venit ad occasum:mũdiq; extrema sesostris.
Et pharios regum currus ceruicibus egit.
Ante tamẽ uestros amnes:rhodanũq; padũq;
Quam nilum de fonte bibit.uesanus ĩ ortus
Cambises longi populos peruenit ad æui.
Defectusque epulis & pastus cæde suorum
Ignoto te nile redit non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est:ubicunq; uideris
Quereris:& nulli contingit gloria genti:
Vt nilo sit læta suo:tua flumina prodam
Qua deus undarum cælator nile tuarum:
Te mihi nosse dedit:medio consurgis ab axe:
Ausus in ardentem ripas attolere cancrum.
In boream is rectus aquis:mediumq; booten.
Cursus in occasus flexus toquentur & ortus

Nunc:aliquando. Aequus: benignus fœcunditate tua. Arabum: quorum agros fœcundiores facis.

Nūc arabū populis:libycis nūc æquus hareis
Teq; uidēt primi:quærūt tamē hi quoq; seres
Aethiopumque feris alieno gurgite campos
Et te terrarum nescit: cur debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli:
Nec licuit populis paruum te nile uidere:
Amouitque sinus:& gentes maluit ortus
Mirari:quam nosse tuos.consurgere in ipsis
Ius tibi solstitiis:aliena crescere bruma:
Atque hyemes offere tuas.solique uagari
Concessum p utrosq; polos:hic quærit ortus:
Illic finis aquæ.late tibi gurgite rapto
Ambitur nigris meroe fœcunda colonis.
Læta comis hebeni:quæ quāuis arbor multa
Frondeat.æstatem nulla sibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem.
Inde plagas phœbi damū non passius aquarū
Præueheris:sterilesque diu metiris harenas:
Nunc omnes uires unum collectus i amne:
Nunc uagus & spargēs facilē tibi cedere ripā
Rursus multifidas reuocat piger alueus ūdas.
Q ua dirimunt arabū populis ægyptia rura
Regni claustra philæ:mox te deserta secantē
Q ua dirimunt nostrū rubri cōmertia ponti
Mollis lapsus agit:quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile puteť sed cum lapsus abrupta uiarum
Excepere tuos:& præcipites cataractæ:
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis: spuma tunc astra lacessis.

Lybicis harenis:populis habitantibus in meridie cum uergitur in oriētē. Seres:populi oriētales de qbus antea dictū est:ipsi primi uident nilū de qbus Martia.itelligit Et q prima bibit depnsi flumina nili. Primi:q̄uis his prio appareas populis tamē nondum fontē inuenere. Alieno gurgite:Aliunde nascente. Te paruū.i.fōtē tuū. Sinus:receptacula tui amnis. In ipsis solstitiis:cū sol ē in cancro q facit solstitiū æstiuū.nā alii fluuii consurgunt ineūte uere:aut i media hyeme:tu inflaris æstate. Aliena bru.i.quā bruma ē antipodibus:& nos hēamus æstatē. Hyemes:inūdatiōes. Hic.i.apud nos quæritur fons tuus illic apud illos ubi nasceris q̄ritur exitus in mare:nā sicut nos nescimus fontem: ita illi nesciūt exitum nili quastis septē fluminibus i ægyptū pelagus irrūpit. Late tibi gurgite:dicit nilū meroē insulam i medio sui facere. Quæ:adeo subiecta ē leoni ut q̄q̄ multis arboribus abundet:tamē nulla umbra se a calore solis defēdit:cū pūctus leōis directe supipositus sit meroe. Rupto:diuiso. Fœcunda colonis:q̄ abūdat cultoribus. Nigris:nimio solis ardore. Comis he.ligni ptiosi:de quo dixius supius abūdat.n.arboribus palma.persico:hebēo & Siliqstro teste Stra.hāc isulā clypei figurā hre dicunt cuius magnitudo fortasse supra uera dicta ē longitudie triū miliū fere Stadiorum amplitudine mille:& dicta ē meroe a sorore ibi mortua uel ut alii tradūt ab uxore quā habuit Cābyses hoc noie. Mitigat:leniorē facit. Rectū leonē:qa punctus ille directe superipositus ē capiti eo℞ cū sol puenerit ad q̄rtā decimā ptē leōis. Plagas phœbi.meridiei regionē. Dānū nō:quis p exustam plagā decurras:tamen non es passus dānū aqua℞:qa calor regionis nihil diminuit aquas. Steriles ha.p arētē libyā. Nūc ua.i.i unū amnē aliquādo colligeris:aliquādo uagaris diuisus i plures alueos. Piger alueus:qa cū in unū amnē uenerit lenior efficiť. Multifidas undas:quæ ante in diuersas ptes fluebāt. Qua di.ægyptus supior i orientē p lōgū extēdiť:& a septētrione arabicus ē sinus:a meridie uero oceanus:nā ab occasu ex iferiore ægypti pte ad oriētē rubro mari terminat.hoc est q dicit hoc loco nā philæ ē urbs iter æthiopes & ægyptios q̄ finitima & cōfinis ē utriusq; regni:imo (ut refert Stra.) philæ cois æthiopū & ægyptio℞ hitatio ē Stra.dicit se philas ex syene plaustro uenisse per cāpū ualde planū.C.stadio℞ spacia p totā fere uiā:uidisse se ostēdit utriq; multis i locis quasi scopulosos petrā arduā rotūdā politā:nigri ac duri lapidis ex quo mortaria fiunt. Philæ:est numeri plura is:sicut athenæ. Aegyptia rura:idest diuidūt Arabiam ab ægypto. Mox te:a meroe insula cū ad Arabiā usque puenerit imanē lacū facit:ex quo pcipiti impetu egressus alteram isulā amplectitur nomine Talesum a qua deinde uariis montiū obicibus incitatus torrentior efficitur:& inter obuios scopulos se præripiens fluctibus sese ipsos tangentibus:impetu tam uasto ac fragore ferť:ut incola℞ aures ad surditatē usq; offendat. Inde ēt locus catadupos ē appellatus nā δουπος sonitū significat. Secātē:cū amplexus fueris alterā insulā talesū. Rubro ponto:qa ad oriētē rubro mari terminať. Cōmertia:loca finitima & cōtigua. Nost℞:ægyptū.loquiť achoreus. Mollis la.quia in amplissimū effunditur lacum. Quis te:cum tu adeo leniter fluas ad insulā talesū:qs crederet te deinde tanto impetu decursu℞ esse ut incolas magno terrore percelleres? q.d.nemo. Lene:pro leniter. Indignaris:nā quia non potes ullo obice retineri:ideo cū ad catadupū ueneris: uariis montium obicibus icitatus multo magis idignaris. Abrupta:pcipitia cursus tui. Lapsus:decursus. Præcipites ca.descensiones:cataracta proprie dr aspera descensio ακαταρακτω idest collido & cum strepitu impello apud græcos est generis masculini.o καταρακτησ.hinc cataractas appellauere obices porta℞ ferrearum q̄ magno cum sonitu demittuntur uerum (ut inquit Strabo) est cataractes ad mediū fere flumen paulo supra elephantinam petrolū quoddā supercilū i superiore pte planū:ut flumē recipe possit:desines uero i pcipitiū ex aq̄ pcipitatur:utriq; secus terrā alueus ē:q facile adnauigari pōt:hac itaq; adnauigantes defluunt in cataractē:& cū scapha i pcipitiū detrudūť:& ipsi & scaphæ illæsi. Cau.obices montiū. Astra:idest tua unda uerberat sydera.

Cunctą:ſcilicet loca circa catadupum. Montis:catadupi. Albeſcit:quia ſpumeus. Fluctibus inuictis.i.qui retineri nõ poſſunt. Hinc abaton:cum ad catadupum perueneris locũ haud pcul ab ægypto:abaton arduũ locũ magno fragore permeas unde nomẽ accepit quaſi αβατοσ iacceſſibilis.tũ primum te ſẽtire icipit ægyptus. Hinc:ex catadupo. Potens:quia iacceſſibilis eſt. Percuſſa.ſ.tuo ſtrepitu. Quod:quia ſcopuli huius terræ quã abaton uocãt:ſentiũt tuos tumultus quos icolæ iõ uenas nili appellauere:quia ibi nilus primũ grãdior apparere incipit. Placuit.ſ.incolis. Noui tumoris:admirandæ inflationis. Hinc:ab hac abato. Vagis:

Cũcta tremũt ũdis:ac multo murmurẽ mõtis
Spumeus inuictis caneſcit fluctibus amnis
Hic abaton:quã nr̃a uocat uenerãda uetuſtas
Terra potẽs:primos ſẽtit percuſſa tumultus:
Et ſcopuli:placuit fluuii quos dicere uenas.
Quã manifeſta noui primũ dãt ſigna tumoris:
Hinc mõtes natura uagis circũdedit undis:
Qui libyæ te nile negant:quos inter in alta
It conualle iacens:iam montibus unda quietis
Prima tibi cãpos permittit apertaq; mẽphis
Rura:modũq; uetat creſcẽdi ponere ripas.
Sic uelut in tuta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ:ſed non ueſana photini
Mens imbuta ſemel:tam ſacra cæde uacabat
A ſcelerum motu:magno nihil ille perempto
Iã putat eẽ nefas:habitãt ſub pectore manes
Vltriceſq; umbræ dãt i noua mõſtra furorẽ.
Dignatur uiles iſto quoq; ſanguine dextras:
Quo fortuna parat:uictos perfũderẽ patres
Pœnaque ciuilis belli:uindicta ſenatus:
Pene data ẽ famulo:procul hoc auertite fata
Crimen::ut hæc bruto cẽruix abſente ſecetur.
In ſcelus it pharium romani pœna tyranni
Exemplumq; perit:ſtruit audax irrita fatis
Nec parat occultæ cædem committerẽ fraudis
Inuictumque ducem detecto marte laceſſit.
Tantum animi delicta dabant:ut colla ferire
Cæſaris:& ſocerum iungi tibi mane iuberet.
Atq; hæc dicta monet famulos pferre fideles:
Ad pompeianæ ſocium ſibi cædis achillam:
Quẽ puer imbellis cũctis præfecerat armis
Et dederat ferrum nullo ſibi iure retento
In cunctos:in ſeq; ſimul:tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris:& pingues exige ſõnos.
Inuaſit cleopatra domũ:nec prodita tãtum ẽ

errãtibus. Libyæ.ſ.ſuperioris:nã per iferiorẽ late uagaẽ:iõ non pmittunt in ſuperiorem libyã decurrere. It.decurrit. Conualle.ſ.illogæ montiũ. Iã molibus: qa ibi humiliora ſũt ſaxa:iõ ẽt lentus fertur amnis.decurſus. Pria tibi cãpos:& primũ icipis p planiora decurrere cũ ad mẽphim pueneris urbẽ ægypti. Campos planitiẽ. Vetat.ſ.mẽphis. Modũ:mẽſurã creſcẽdi:qa nõ poſſũt te coercere ripæ. Sic ue.i tu.ita iqt audiebat de nilo & de huiuſmodi rebus Cæ.cũ cõuiuis q̃ſi i tuta pace poſiti eẽnt: & non puidebant quantus belli tumultus iſtaret. Sed nõ ue.ſed photinum nõ deſinebat cogitarẽ quomodo cæſarẽ opprimeret:poſt q̃ ſemel ſanguĩe Pom.maculatus erat. Sacra:execrabili. A ſcelerũ motu:qa ſcelus ſceleri addere tẽtabat. Magno.n.perẽpto: oẽ nefas ſibi licere exiſtimabat. Manes.ſ.Pom.dicit in inſaniã conuerſũ eẽ photinũ. Vltriceſq; um.ſ.pompeii q̃ ultionẽ ſuã cupiũt. Dãt furorẽ:ut ipſum ad pniciẽ deducãt. Dextras.ſ.ſuas & ſuoꝶ nõ ſatis hẽt fundi ſanguinẽ pompeii ſed ẽt Cæ. Quod fortuna:fortũa uolebat: ut ſanguine cæſaris cruentarenẽ ſenatores. Victos:ẽt uictos. Pœnaque ciuilis:Quia parũ abfuit:qn famulus occuparet uindictam Senatus quæ debebaẽ patriæ nõ famulo. In ſcelus it:ſi fata conceſſerint ſatellitibus regis cæſarem obtrũcarẽ:ſcelus erit:quod poſtea futurũ ẽ Bruti meritũ ingens:ſcelus enim erat:ut regis miniſtri occiderent cæſarẽ. Exemplumq; perit:exemplum quod romanis omnibus Brutus præponeret ne aliquem regnarẽ permittãt. Struit audax:redit ad id quomodo photinus conſilia occidendi cæſarem agitauerit. Audax: Semper de infelici dici ſolet.Virg.audacem ad rutulum. Irrita:Vana.Quia fata nõ permiſerunt conſilia photini ad exitum perduci. Nec parat occulte:in tenebris noctis opprimere cæſarẽ:ſed clara luce. De tecto marte:aperto bello. Tantũ animi delicta:qa ſemel ſcelus commiſerat obtruncando pompeium: iõ nunc etiam animi ſupererant ad occidendum cæſarẽ. Atq; hæc dicta:hæc ubi cõſilia occidendi Cæſaris aĩmo agitauit ſtati mãdata dedit famulis:q̃ ad achillã perferrent qui præerat exercitui regis nam Cæſar(ut Suetonius docet) Alexandriã fugientẽ pſecutus Põ. ut occiſum deprehendit cum ptolemæo rege a quo ſibi quoque inſidias tendit uidebat bellum ſane difficilimũ geſſit:neque loco:neque tempore æquo:ſed hyeme anni:& intra moenia copioſiſſimi ac ſolertiſſimi hoſtis:inops ipſe rerũ omniũ atq; iperatus:regnũ ægypti uictor. Cleopatræ fratriq;:eius minori pmiſit:ueritus puinciã facere ne quãdoq; uiolentiorẽ pſidem nacta nouarũ materia eẽt. Fideles:qbus arcana committere ſolebat. Puer im.mollis & bellis minime idoneus. Et de.ferrũ.Vires oẽs totius regni huic achillæ pmiſerat:ut non in alio ſolum:ſed in ipſo ius ſuum ac poteſtatem haberet. Ferrum:ideſt totius regni opes in poteſtate tenebat. Mollibus inquit:Ecce dicta q̃ nunc mandat ad achillam referri tu nũc iquit ocio te dede ſegnis achilla cum iterim cleopatra regnum occupet.quã ante cõſilio noſtro e regno ptolemæus eiecerat:ea nũc blanditiis ſuis nõ regẽ modo:ſed Cæ.quoque irretitũ tenet. Et pingues exige ſomnos:conceſſio ẽ color:cũ id negamus quod maxie concedere uidemur: & iterſerimus ẽt aliq̃:qbus ẽt ſenſus noſter appareat.dede te inqt ocio:& interea regnũ Cleopatra occupauit.

Sed donata pharos:ceſſas accurrere ſolus
Ad domiæ thalamos? nupſit ſoror ipia fratri.
Nam latio iam nupta duci eſt:iterq; maritos
Diſcurrẽs ægyptō habet:romamq; meretur.
Expugnare ſenem potuit cleopatra uenenis:
Crede miſer puero:quẽ nox ſi iunxerit una:
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſit obſcœnum titulo pietatis amorem
Meque tuumque caput p ſingula forſitan illi
Oſcula donabit:crucibus flãmiſque luemus.
Si fuerit formoſa ſoror:nil undique reſtat
Auxilii:rex hunc coniunx:hinc cæſar adulter.
Et ſumus (ut fatear) tam ſæua iudice ſontes.
Quẽ non ex nobis credit cleopatra nocẽtẽ.
A quo caſtra? fuit per te quod fecimus una:
Perdidimuſq; nefas:perq; ictũ ſãguie magni
Fœdus ades:ſubito bellum molire tumultu.
Irrue:nocturnas rumpamus funere tædas.
Crudelemq; toris dominã mactemus i ipſis
Cum quocunq; uiro:nec nos deterreat auſis
Heſperii fortuna ducis:quæ ſuſtulit illum:
Impoſuitque orbi:communis gloria nobis
Nos quoq; ſublimes magnus facit? aſpice lit-
Spẽ noſtri ſceleris:pollutos cõſule fluctus-tus
Quid liceat nobis:tumulũq; e puluerẽ paruo
Aſpice pompei nõ omnia membra tegentem.

Sed donata pharos:iã pharon cæſar Cleopatræ donauit:& eam cum fratre cõciliauit. Pharos.i.ægyptus.
Ad dominæ thalamos:ut eã opprimas. Nupſit ſo.ipia:poſtq̃ adulteriũ cũ cæſare cõmiſit.nunc ad uirũ ſuũ
& fratrẽ redit. Iam la.poſtq̃ cæſar ex cleopatra uoluptatẽ cepit:eam nũc fratri cõiungit. Iterq; ma.nũc ad cæ
ſarem nũc ad fratrẽ. Romãq; me.i.ſperat.n.romam poſtq̃ ſemel cæſarem blãditiis ſuis pellexit. Expugnare
ſenem:argumentũ eſt a maiori ad maius:cleopatra ſi iam cæſarem prouectioris ætatis in ſuos incitauit am-
plexus:multo magis decipere poterit puerũ ptolemæũ. Veneris:more:& recte dixit nam uenenum dicitur
q; per uenas igrediat nã ſic medullas calefacit amor:
ſicut uenenũ hauſtũ per uenas diſcurrit.Vir. Vulnus
alit uenis:& cæco carpit igni. Crede:cõfide cõſtantẽ
fore puerũ:quãdo uictus eſt ẽt cæſar. Quem ſi nox:
Nã ſi una nocte cleopatra cũ rege cõcubuerit:nõ du-
biũ ẽ quin caput tuũ meũq; obtruncari obtineat a fra
tre quoq; cõſilio ſcit ſe a fratre de rẽgno pulſam fuiſſe.
Quẽ:ordo ẽ illa cleopatra donauit meũ tuumq; ca-
put illi per ſingula oſcula:ſi iunxerit quẽ ptolemæũ.
Amplexus:accuſatiuus caſus ẽ. Inceſto:q̃a iã ſe mi-
ſcuerat cũ cæſare. Titulo:ſub titulo & nomie pieta-
tis. Oſcula:quotiẽſcũq; obſculabit eum nomie pieta
tis meũ tuumq; caput ab adultero Ptolemæo ipetra
bit. Crucibus flã.nos uel tollemur in crucẽ:uel igne
cõburemur.Non diſcedit Lucanus ab hiſtoria:Cæ.n.
alexandriam cũ ueniſſet:Teſte Appiano:ab regiis mi-
niſtris benigne rceptus ẽ & diſputãtibus philoſophis
in multitudine præſens aſtitit aſiſtente uero exercitu
Photinum q̃dem & achillam ob ea quæ in Pompeiũ
perpetrauerãt morte mulctauit:Theodorum demũ
fugientẽ Caſſius cum i Aſiam ueniſſet cruce ſuſpẽdit
Tumultu ob hãc rem iter alexandrinos ortocũ regiũ
exercitũ in illũ cõcitaſſẽt pluribus prælIis circa regiã:
& i maris littore certatũ ẽ quo in loco cũ i mare deſi-
luiſſet:& in pfundo aliq̃diu enataſſet. Alexandrini ue
ſtẽ ab eo ademptã i trophæi modũ erexere poſtremo
iuxta Nilũ cum Rege certamẽ iniit:i quo uictoria ſu
pior euaſit:inter hæc per nouem mẽſes cõmoratus:
tandẽ cleopatram fratris loco ægyti regnũ iuſſit obti
nere:per nilũ quoque quatercentis nauibus deuectus
quo regionem pluſtraret oculis cũ Cleopatra ſimul
adiit:multaq; alia ut illi obſequeret effecit. Fuerit for
moſa.i.ſi placuerit:a præcedente quod ſeq̃tur:nam q̃
formoſæ ſunt placere conſueuerũt. Nil undiq;.r.nil
ſupeſt inquit nobis quo cõfugiamus:nã hinc a rege i
de a cæſare opprimimur:niſi nobis ſalutiq; noſtræ cõ
ſulamus. Sontes:nocentes:q̃a culpa noſtra ẽ. Nocentẽ:tota culpa nobis ẽ attribuenda:q̃a eam intactã reliq-
mus:nã & noſtros appetebat ipſa cõcubitus. Per te.ordo ẽ.Oro te p nefas q̃d una fecimus:& una pdidimus
& oro te p fœdus ictũ ſanguie magni. Ades:pro adſis. Quod fecimus.ſ.occiſo Pompeio. Perdidimuſq;.n.
niſi conſilio noſtro:prouideamus pdidimus nefas:q̃a nihil omnis a Cleopatra & a Ptolemæo uel Cæſare op
primemur. Ictum fœdus:quẽadmodũ percuſſa porca fœdus iungit:ita pcuſſo põpeio dicit fœdus ictũ eẽ in
ter eos. Molire.i.fac:ut Moliri ue morã & ueniẽdi poſcere cauſas. Irrue:inuade. Tædas:nocturnas nuptias.
Funere.i.cæde. Crudelemq; toris:& cleopatram impiam in ipſo toro occidamus. Quocunq; uiro:uel Cæ
ſare uel ptolemæo. Nec nos.d.a.nec terreat magnitudo Cæſaris.qui cum præſtet omnibus ducibus:ut iam
fama ſui nominis totum orbem terrarum impleat:tamen & nos quoque eadem gloria efferre poteſt:quæ ſu
ſtulit Cæſarem:quod ita ſit probari põt:occidimus enim pompeium qui cæſari par erat:poterimus & ipſũ
cæſarem occidere. Cõmunis gloria:eadẽ gloria quæ accidit cæſari poteſt nos quoq; magnos facere:ergo eſt
cõmunis. Nos quo.q̃a ſicut uictus Pom.magnũ fecit Cæ.idẽ occiſus:nos quoq; faciet igentes. Littus:appo.
ſpem ſicut occidimus Pom.ſperare nos facit poſſe ẽt occidi cæſarẽ. Pollutos ſanguine pompeii. Conſule:
quære ex illo ſanguine:quo polluta eſt unda maris noſtri quid liceat nobis. Puluere paruo:ut nec corpus q-
dem plene tegere poſſet:uel quod melius eſt quia caput a reliquo corpore ſeparatum erat. Quem metuis:
O ſtulte Achilla:cæſar quem metuis erat Par pompeii,quem occidimus Nõ ſanguine clari:reſpondet tacitis
obiectiõibus:nã ſi q̃s obiiceret nos ignobiles eẽ:& humilitatẽ ſanguinis nobis obſtare:ne rẽ tanta audeamus:
dico nihil itereſſe noſtra:nullius.n.magnis opibus:aut regnis populoq; nobis opus ẽ ad hãc rẽ adoriendã:nã
fortuna ipſa nobis:ſicuti antea Põ.ita nunc Cæ.obtulit:ut nullius auxilio indigeamus ad rem perficendam.

Non sanguine clari.i.summus. Quid refert.q.d.nihil interest nobiles simus:an ignobiles:dũmodo fortuna nobis secũda sit. Nec opes po.mo.sed ipse se ultro offert nobis. Ad sce.in.postq̃ semel occidimus Pom. Altera ui.Cæ.quẽ q̃si uictimã occidimus. Placemus cæ.psistit in trãslatiõe qa uictimã appellauit Cæ.nam sicut uict mis placãt dii:ita cæde põ.& Cæ.placabimus Italiã:q eã his occisis tyrãnide liberasse uidebimur. Cæde se.s.Cæ. Iugulus.m.c.h.occiso Cæsare ueniã a populo Ro.ĩpetrabimus q pom.occiderimus. Quid no.tã. fulgor ois Cæ.nõ debet nos deterrere a pposito & si uires magnas hẽt & exercitus ingẽtes:tamẽ si a suis mili tibus destitutus fuerit.ĩperarẽ desistet:& miles eẽ inci piet.

Q uẽ metuis par huius erat: nõ sanguĩe clari
Q uid ĩferet? nec opẽ populoꝝ:aut ĩgna mo
A d scelus igẽtes facti sumus:atrahit illos/uẽus
In nostras fortuna manus: en altera uenit
Victima nobilior:placemus cæde secunda
Hesperias gẽtes:iugulus mihi cæsaris haustus
Hoc præstare potest:pompei cæde nocentes
Vt populus romanus amet:qd nomina tãta
Horemus:uiresque ducis? quibus ille relictis
Miles erit nox hæc peraget ciuilia bella:
Inferiasque dabit populis:& mittet ad umbras
Q uod debẽt adhuc mũdo caput:ite feroces
Cæsaris in iugulum:præstet lagæa iuuentus
Hoc regi:romana sibi:tu parce morari:
Plenũ epulis:madidũq mero:ueneriq para/
Inuenies.aude.superi tot uota catonum:/tum
Brutorumque tibi tribuent:nõ lentus achillas
Suadenti parere nefas:haud clara mouendis
Vt mos signa dedit castris:nec prodidit arma
Vllius clãgore tubæ:temere omnia sæui
Instrumenta rapit belli:pars maxima turbæ
Plæbis erat latiæ:sed tanta obliuio mentes
Cœpit in externos corrupto milite mores:
Vt duce sub famulo iussuque satellitis irent:
Q uos erat indignũ phario parere tyranno:
Nulla fides pietasq uiris qui castra sequũt':
Venalesq manus:ibi fas ubi maxima merces.
Aere merent paruo:iugulumq in cæsaris iræ
Non sibi dant:proh fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies:in littore nili
More fuit patrio:quid plus te magne recepto
Ausa foret lagæa domus? dat scilicet omnis

Noĩa.i.fulgorẽ tãtũ nominis cæsariani. Viresq .d.i.magnos exercitus Cæ.& classes. Nox hæ.& breui spacio tẽporis poterimus Cæ.in nrã ptãte hẽre uidelicet hac nocte. Inferias:expiatiões piacula:q̃ exhibent mortuis. Populis:quos i pharsalia prostrauit. Caput:Cæ. Debet:obligatũ ẽ qa iniuria affecit orbẽ terraꝝ. Ite feroces:O Achilla & milites. Ite:ueniте:nã ipse erat cũ rege apud Cæ. Romana si.qa romani milites adhuc militabãt sub rege ptolemæo ex his q a Gabinio relicti fuerãt:tũ cũ ipse Regẽ Ptolemeũ i regnũ restituit:& hi prius sub põ.militauerãt. Hoc: cædem cæsaris. Regi:quia occiso cæsare rex suũ regnũ obtinebit.. Sibi:ad utilitatem suam. Tu parce:a facili arguit:nã cum grauis sit cibo & potu Cæsar facile erit illũ opprimerẽ improuidũ. Parce mo.i.noli tardare. Madidũq me.ebriũ. Veneriq: adulterio cleopatræ. Aude superi:unum tibi necessarium est.s.audire:nã si ausus fueris:cætera diis uolentibus ultro sequentur. Tot uo.exaudient dii uota catonum:uota brutorum:& totius senatus:qui rempublicam uolũt esse saluam. Tibi tribuent:idest præces catonum ac beatorum tibi fauebunt. Non lentus achil.nunc dicit quomõ mãdatis Photini Achillas paruerit. Suadenti:photino. Haud clara:ne forte exaudito tubaꝝ sonitu suspectus esset. Nec prodidit ar.moueri non indicauit exercitum. Temere:sine ullo ordine:nõ dato signo.unum sequitur ex reliquo:nam qa nõ signa dedit:ideo nullo ordine secuti sunt milites. Instrumẽta:arma uiros:equos. Pars m.t.plæbis.i.explæbe italica:quia ex delectibus italiæ:pars magna militum erat:quam apud regem Gabinius fliquerat. Sed tãta ob men.respondet ad illud quod occurrebat:quo modo si itali erant:pati poterant militare sub satellitibus regis? usque adeo inquit erant corrupti milites romani:ut iam æquo animo sub eiusmodi satellitũ imperio militarent. Obliuio:obliti erãt se romanos & italos esse. Corrupto in mo.dedignari debuerãt sequit etiã sub rege ipso militare:& nunc æquo animo militabant sub Satellite regio. Mores:quia diu apud Aegyptios permanserant:& externis moribus corruperant animos. Sub famu.duce Achilla. Indignũ pha.indignũ fuisset sub tyranno Aegypto militare: quanto ergo indignus sub Satellite? Nulla fides:nec ius diuinum:nec ius humanũ colunt milites nil sanctũ nil iuiolatũ est apud eos:sed illos sequunt qbus plus accepit. Nulla fi.nullũ iusiurãdũ nulla pietas:nulla religio. Venalesq.m.qa q plus dederit hũc ẽt sequũt. Ibi.s.ola licẽt militibus q maximã mercedẽ appetũt. Merẽt:militãt. Paruo:si magnũ æs accipe nõ poterit. Iugulũq i cæ.hoc ẽ nõ patiunt Cæ.iugula r ad utilitatẽ suã ut se liberos faciãt:sed ut regi ægyptio gratũ faciãt. Nõ dãt:nõ concedũt. Proh.f.p exclamationẽ irrumpit i conq̃stionẽ.nã de diis q̃ritur:q ubicũq bella ciuilia fieri uoluerũt.milites.n.q sub rege ægypto militabãt romani erãt:& si pcul fuerãt a bellis ciuilibus: tamẽ fata uoluerũt:ut nec ipsi qdem eẽnt belli ciuilis imunes Fas:o ius diuinum. Vbi nõ.c.nõ i italia solũ nõ in pharsalia:sed ẽt in ægypto. Thessaliæ sub.acies q̃ remota fuerat a thessalia:in ægypto nũc paget ciuilia bella. More fu.p.i.secundũ cõsuetudinẽ patriæ:queadmodũ ciues romani isani erũt bello ciuili:ita nũc ipsi isaniũt. Quid plus.i.non minus hostes Cæsaris fuerint ægyptii occiso pom. q̃ si põpeiũ benignissime suscepissent.

Quod de.q̄a dii noluerunt:ut romani oēs ubicunq̧ essent:ciuili se bello miscerent. Ois.f.romana. Dat.f. bellū ciuile. Vacare.i.uacuū eē a bello ciuile. Latiū:sic.f.conq̄stio ē poetæ:q̧ dii noluerūt roma.ullos belli ciuilis eē imunes:& simul ēt grauius fertq̧ achillas satelles regius i occisū ducis successerit & paꝶ defuerit qn fata ēt huic uictoriā p̄starent:qđ multo ēt idignius fuisset. Latiū.c.i.po.romanū.nā latiū italia appellaꝭ:eo qđ ibi Saturnus latuerit:dū arma filii fugeret:& ē in italia latiū antiquū:qđ teste Soli.ātea a tyberis hostiis ad usq̧ lyri amnē ptigebat. Romani.f.ducis.i.i locū pō.successit achillas:qđ molestius fero. Et.n.fa.& hoc ēt multo ē itolerabilius q̧ ptes q̄ secutæ sūt satellitē regiū pene uictoriā obtinuerūt. Vincent:p uicissent. Arcēt:p arcuissent:loqꝭ poeta tāq̄ res sit futura. Manus.f.ægyptias:sed dii noluerūt tantū scelus perpeti:ut famulorū manibus occideretur Cæ. Aderat ma.nūc describit magnā opportunitatē habuisse achillā atq̧ photinū occidēdi si occasiōe uti uoluissēt sed qa noctē illā p̄terierūt & sequēti die cōstituerūt iuadere bello regiā:hæc Cæ.cā salutis fuit. Vterq̧:achillas & photinus.

Maturus.i tēpore:uenerāt iqt i magnā occasionē p petrādi sceleris. Districta:occupata epulis ipedita:qa nihil minus metuebāt q̄ bellū:qa epulis dediti erant.

Per re.po.i cōuiuio regis. Mensæ icū.ce.i.obtrūcari Cæ.poterat ad mēsam. Sed me.bel.sed timuerūt ne dū Cæ.occidere uolūt cū romanis oibus & cleopatra i ipso furore ptolemæū quoq̧ regē occiderēt:hæc cā fuit cur noctē illā p̄terierint:& i posterū diē expectauerit. Trepidos:dubios. Tāta ē fi.f.sibi fata p̄spera fore ut uoluerit rapti nefas pperrare:sed cōsulto oia faceꝭ.

Nō rapueꝭ.f.temere & sine cōsilio. Facultas:opportūitas q̄ dabaꝭ eis. Reparabile dānū.i.uisum ē possibile achillæ atq̧ photio recuperari dānū noctis illius postero die. Seruaꝭ pœnas:qđ hac nocte differimus:sequēti luce iplebimus. Donata nox:idignū facinus est qđ in ptāte photini fuerit uiuere ne an moreretur cæsar. In ortus phœbeos:i seq̄ntem diē. Lucifer a casia:describit nūc posterū diē postq̄ achillas cū exercitu separauit:ut alexandriā inuaderet ac regiā ubi qete & tranq̄lla pace qescebāt rex cū Cæ.ac cleopatra. A casia repu.a casio mōte quia primū de locis altioribus dies apparet de casio monte satis iā dictum fuit. Sole cal. qa i meridie posita ē ægyptus:& cū primū sol suos radios detexerit statim seruet ægyptus:ex quo intelligi pōt q̄tum feruet i meridie. Nō spa.i.ordiata. Maniplis:manipli sūt ordies i acie ducentorū militum primo milites centū manipli cōtinebant:sed q prius duplicauerit maniplos:sicut apud Liuiū est fuit targnus supbus q sicut in cæteris rebus uitu pandus ē,ita non in re bellica degenerauit. Iustos:sicut ad hostes qbus de more iustū bellū idictum sit iri solet:ita recta frōte uenerūt ad urbē. Passuri ar.i.passuri cædē si opus fuerit. Et la.f.cædē eo aīmo ibāt ut uel occiderēt alios uel occiderenꝭ & q hoc aīo i bella ruūt:non facile uincūꝭ:ut illud Viciꝭ haud gratis iugulo q puocat hostē. At cæ nūc dicit qd Cæ.fecerit & ostēdit ipsū ēt metuisse q supiori tēpore semp itrepidus fuerat. Diffisus:qa nō satis confidebat ciuibus alexādrinis:ergo clausis foribus aulæ recepit se i regiā:& eam repagulis clausā corona militum circūdat:ut a regia saltem propullarenꝭ hostes. Degeneres:uiles. Cōpresso.i.concluso in angustū.

Minima collegerat:qa se in interiorem partē domus recepat:ut eā cum paucis militibus melius defenderet.

Arma.i.armatos suos q pauci erāt collegerat i angusta domus pte. Tāgunt aīos:aīus cæsaris distrahebatur, nūc qdē timebat:nūc idignabāꝭ ira metusq̧ pugnabāt iter se. Timet icur.f.hostiles ad id qđ dixit metus. Indignaꝭq̧ ad id qđ dixit iræ. Sic fre.p similitudie ostēdit hitum aī Cæ.quēadmodū iqt leo cū captus cauea inclusus fuerit idignaꝭ & dētibus frēdēs uectes & claustra caueæ dētibus ifringit:& quēadmodū i ætna monte fureret uulcanus si cauerna occluderēꝭ:ita i regia cæsar iclusus flāmebat. Fera nobi.ut leo. Nō secus:& nō aliter uulcane in cauernis ætnæ fureres:si qs forte spiramina ipsius mōtis occluderet:loquiꝭ secundū fabulam.

Dextera quod debet superis:nullique uacare
Fas est romano:latium sic scindere corpus
Diis placitum.non in soceri generiq̧ fauoré
Discendunt populi ciuilia bella satelles
Mouit:& in partem romani uenit achillas.
Et nisi fata manus a sanguine cæsaris arcent
Hæ uincent partes:aderat maturus uterque.
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias:poteratque cruor per regia fundi
Pocula cæsareus:mensæq̧ incūbuere ceruix.
Sed metuūt belli trepidos in nocte tumultus
Ne cedes confusa manu:permissaque fatis
Te ptolemeæ trahat:tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas:summi contenta facultas
Est operis:uisū famulis reparabile damnum
Illam mactandi dimittere cæsaris horam:
Seruatur pœnas in aperta luce daturus
Donata est nox una duci:uixitque photini
Munere phœbeos cæsar dilatus in ortus.
Lucifer a casia prospexit rupe:diemque
Misit in ægyptum:primo iam sole calentem:
Cū procul a muris acies non sparsa maniplis:
Nec uaga cōspiciꝭ:sed iustos qualis ad hostes
Recta fronte uenit:passuri cominus arma
Laturique ruunt:at cæsar mœnibus urbis
Diffisus:foribus clausæ se protegit aulæ.
Degeneres passus latebras:nec tota uacabat
Regia compresso:minima colegerat arma
Parte domus tangunt animos iræq̧ metusq̧:
Et timet incursus:indignaturque timere.
Sic fremit i paruis fera nobilis abdita claustris
Et frangit rapidos præmorso carcere dentes.
Non secus i siculis fureret tua flāma cauernis

Summam ætnã.i.apicem ætnæ unde euomentur flammæ:ætna Siciliæ mõs ẽ ſacer uulcano ĩ cuius uerti/ce Solino teſte hiatus duo ſũt:ꝑ quos eructatus erũpit uapor:ꝓmiſſo prius fremitu:q ꝑ æſtuãtes cauernarũ latebras lõgo mugitu terræ uiſcera diu uoluit:nec ante ſe flammaꝝ globi attollũt:q̃ iterni ſpiritus antecedũt.

Audax theſſalici:Qui paulo ante nõ timuerat aciem romanã:non pom.ipſum:quãuis deteriorẽ cauſã habe ret:nũc timere cogit ſeruile bellũ. Rupe ſub æmi:æmus mons eſt theſſaliæ ubi pugna inter cæſarẽ & pom. geſta ẽ. Cũctos proceres.i.omnes principes italiæ q cũ põpeio erant. Cã.ſp.u.cã deteriore. Fatũq; ſibi.i. tã-

Obſtruerẽt ſummã ſi qs tibi mulciber ætnã.
Audax theſſalici qui nuper rupe ſub æmi
Heſperiæ cunctos proceres:aciẽq; ſenatus:
Pompeiumq; ducem cauſa ſperare uetante
Non timuit:fatumq; ſibi promiſit iniquum.
Expauit ſeruile nefas miraque penates
Obſtruitur telis quem non uiolaſſet alanus
Nõ ſcytha:non fixo q̃ ludit ĩ hoſpite maurus
Hic cui romani ſpacium non ſufficit orbis:
Paruaq; regna putat tyriis cũ gadibus indos
Ceu puer imbellis:uel captis fœmina muris
Quærit tuta domus:ſpẽ uitæ ĩ limine clauſo
Ponit:& incerto luſtrat uagus atria curſu:
Non ſine rege tamen:quẽ ducit ĩ omnia ſecũ.
Sumpturus pœnas:& grata piacula mortis:
Miſſuruſque tuum:ſi non ſint tela nec ignes.
In famulos ptolemææ caput:ſic barbara col/
Creditur ultorẽ metuens regniq; fugæq;·chis
Enſe ſuo fratriſque ſimul ceruice parata
Expectaſſe patrẽ:cogũt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem miſſuſq; ſatelles
Regius ut ſæuos abſentis uoce tyranni
Corriperet famulos:quo bellũ auctore moue
Sed neq; ius mũdi ualuit nec fœdera ſãcta·rẽt
Gentibus:orator regis paciſque ſequeſter
Aeſtimat ĩ numero ſcelerum ponenda tuoꝝ
Tot mõſtris ægypte nocens:nõ theſala tellus
Vaſtaq; regna iubæ:nõ põtus:& impia ſigna

tum ſibi de fatis ſpabat:ut ẽt cõtra æquitatẽ uictoriã ſperaret. Expauit ſer.ne.i.timuit bellum qđ a ſeruis achilla & photino inferebat. Quẽ nõ uiolaſſet:Qui nõ timuiſſet ferociſſimos orbis terrarũ populos:nũc timuit ſeruos. Alanus:Alanus flu.eſt ſcythiæ:a quo alani populi dicti ſũt ferociſſimi. Scytha:ſcythæ bellicoſiſſimi ſũt:In curribus degentes a caſpio mari incipiẽtes ad dextrã nauigãdi Europæ cõtinui ſũt ſcythæ & ſarmatæ Strabo. Maurus ĩ ho.Violator hoſpitũ q figere hoſpites:q̃uis crudeliſſimus ſit:tamẽ nõ icuſſiſſet Cæ.terrorẽ. Hic cui ro.deſcribit fortunæ mutabilitatẽ:Cæ.inqt q aío ſuo totũ terraꝝ orbẽ cõplexus fuerat. Quærit nũc anguſta loca domus ubi ĩcluſus ꝑiculũ fugiat:quod ab Achilla miniſtro Regis iminebat. Indos:orientẽ. Tyriis gadibus.i.cũ occidente & lõge repetitũ ẽ epithetõ tyriis.i.herculeis:nã tyrus eſt urbs phœniciæ:de q̃ natus Cadmus in Boetia ædificauit urbẽ Tebanã ex qua natus ẽ Hercules:ergo gadibus tyrus.i.cũ gadibus fixis ab Hercule thebão quã urbẽ q de tyro uenerũt condiderũt ſed melius tyriis gadibus:quoniã eã iſulã(ut tradit Solinus) tyrii ꝓfecti a mari rubro occupauerũt:& erythræam uocauerũt.

Ceu:ueluti fœĩa q̃ capta urbe ſecretiora domus loca q̃rit ubi lateat. Vagus:errãs ĩcertus qd ageret. Nõ ſine r̃ge:& quocũq; ibat ſecũ ducebat regẽ quaſi obſidẽ ut ſi qd in ſe cõſulerẽt Aegyptii:ipſe occideret regẽ:& illius cæde ſuũ exitũ cõſolaret. In oia.ſ.ꝑicula. Sumpturus pœ.ſ.de rege:ſi forte Achillas cũ exercitu ipſũ opprimeret. Mortis.ſ.ipſius Cæ.ſi moriẽdum erat.

Miſſuruſq; tu.& te ducebat o ptolemææ:ut ſi alia tela deſint tuo capite ꝑ telis utat: & caput tuũ iaculet ĩ hoſtem. In fa.i Achillã:& eius ſatellites. Sic bar.ꝑ ſimilitudinẽ oſtẽdit quõ Cæ.ꝑatus erat occidere ptolemæũ queãdmodũ inqt:Medea fugiẽs p̃rem enſẽ ĩ iugulũ fratris ꝑatũ tenebat:ut ſupueniẽte p̃re fratrẽ Abſcyrtũ occideret:ita cæ.pauerat gladiũ ad ceruicẽ r̃gis trũcandã ut ſi ipſe opprimeret Regẽ occideret. Nota qdẽ ẽ:& ante declarata fabula Medeæ. Cogũt ta.ult. q̃q̃ ita diſpoſitus eẽt Cæ.tamẽ oia tẽtare uoluit iuſſit.n.mitti a Rege legatos ad Achillã q ipſũ iuberẽt ab armis diſcedere & q̃rerent quo nã auctor bellũ Cæ.ĩtuliſſet:ſed Achillas cõtra ius gẽtiũ legatos iuſſit ĩterfici:ex quo apparuit quẽ aĩum hẽret in Cæ. Miſſuſq; ſa.hi duo legati fuerũt dioſcorides & ſerapion:quos achillas priuſq̃ audiſſet cuius rei cã ueniſſẽt:ĩterfici iuſſit. Famulos:achillã cũ exercitũ ſuo. Voce tyranni.i.urbis ipſius regis. Quo bellũ.i.corriperet famulos dicẽs quis nã auctor belli huius ĩferẽdi fuiſſet? Sed neq; ius:ius gentiũ nõ ualuit apud achillã:nã iure gentiũ legati apud oẽs etiam hoſtes tuti ſunt. Nec fœdera ſacra.ſ.ualuerunt.i.nec humana nec diuina iura ualuerunt apud achillam. Orator regis:miſſus a rege. Paciſq; ſequeſter.i.mediator:nã ſequeſter proprie dicit mediator ĩter duos altercantes:& ſeq̃ſter eſt is apud quẽ pecunia deponitur. Aeſtimat.i.æſtimare facit ſcelera:quæ ſũt ponenda ĩ numero tuorũ ſcelerum:nã qđ Aegyptii ĩterfecere etiam legatum a Rege miſſum ex eo æſtimari poteſt quid nã facturi eſſent in ipſum cæſarem. Monſtris:monſtroſis ſceleribus. Non theſſala tellus : q̃uis delicata ſis o Aegypte:& delitiis affluens & effœminata:tamẽ plus audaciæ oſtendiſti contra cæſarem q̃ Theſſalia : q̃ aphrica q̃ põtus:q̃ hiſpania:& omnis regio ſæuiſſima:ubi bellum cæſar cum hoſtibus ſuis geſſit. Nõ theſſala tellus.ſ.eſt auſa tantum ſcelus:ubi pom.cum cæſare conflixit. Vaſtaq; re.iu. ubi cato Regi Iubæ coniunctus cum reliquiis exercitus pompeiani bellum aduerſus Cæſarem renouauit. Et ipſa ſigna.ſ.declarat qđ dixit pontus pharnax filius fuit Mithridatis regis ponti ubi Cæ.pharnacem facile ſuperauit:nam pontico triũpho teſte Sueto.iter pompæ fercula:ſicut breuiter uicit:ita breuiter trium uerboꝝ ꝓtulit titulum.Veni:uidi : uici

Gelido ibero:in hispania ubi deuicit Cn.Pō.Pōpeii primo gentium cū maximo discrimie salutis suæ. Nō sy.bar.redit ad illud qđ dixit uastaq; regna iubæ.nā syrtes i africa sūt. Tuæ:o ægypte. Premit.s.Cæ. Inq; do. iā telis regiā inuaserant ægyptii. Non aries uno:reprædendit inscitiam Achillæ & ægyptiorum qui circundederāt regiam.quibus nunq̄ in mentem uenit arietibus euertere postes ædium:quod si fecissent:cæsarē facile opprimere potuissent. Flammis:uel igne inquit circundedissent ædes:sic enim Cæsar euadere non potuisset. Cæca:inconsyderati consilii. Diuisa:in diuersas partes. Et nusq̄ totis:nec omnes uires in unum locū conuersæ erant:quod si fecissent facilius regiam expugnassent. Fata uetāt:dii nolebant ut summis uiribus niterētur omnes. Vicem:ad similitudinē muri erat cæsaris fortuna. Nec non &.r.præterea non solū terra oppugnabatur:sed etiam mari. Protulit:porrexit. Audaci margine:pro ipsa audax:audax nimium uidetur esse regia quæ se fluctibus exponeret. Sed adest de.magnanimitatem Cæsaris ostendit:& industriam qui nullo loco deerat:sed quacumq; hostes inuaderent:ea se pariter ferebat. Vbique & terra & mari. Hos ad gla.i.iubet strictis gladiis milites obsistere. Ig.arcet.i.ignes iacēdit:ne trāsire possēt hostes. Obsessusq; ge.adeo superabant animi Cæsari ut qui obsidebatur:obsidere uideretur. Tanta est con.adeo animo suo cōfidit & est επιφωνημα. Piceo ungui.& faces etiam pice illitas in uela nauium mittebat:quæ cū flāmæ corripuissent armamenta nauiū cōburebant: quæ uero mœnibus urbis contigua tecta erant igne ēt incendebantur:cum iam aliquot ædium incendiū corripuisset ab oppugnatione ædium auersi sunt ciues ad restinguendū incendiū:ita datū est spaciū Cæ. ut se i naues reciperet. Vnguine.i.picis humore illatas. Nec piger:qa facile corripiebat materiam aridā. Stupea uin.pro rudētes stupeas. Manātes Cæ.cærā picē appellauit:q̄ oblinunt naues. Trāsta:sedilia sūt nautaꝝ. Ceruchi:significat antemnas:q̄ qbusdā quasi cornibus uela sustinēt:Vir.Cornua uellatarū obuertimus ātemnaꝝ κερουχοσ dr̃ a κεροσ cornu:& εχω habeo. Iā.p.iā ps magna nauiū icēsa erat. Ianq;.h.na. qa icēsis nauibus:ut sibi saluti q; suæ cōsulerēt milites se de nauibus i mare coniiciebant. Nec pup.nec solū igne cōsumptæ sūt naues:sed flāma quoq; itecta urbis trāscendit:& pleraq; tectoꝝ incēdio correpta sūt Lōgis ua.qa nauibus i tecta trāsierant. Et cla.accesserūt ēt uenti q iuuarēt icendiū. Percussaq; flā.flāma nauiū uēto pcussa:non aliter lōgo tractu trāsiuit i tecta urbis:q̄ sæpe uidemus ignē longū tractū per aera ducere:q casus stellaꝝ imitaẽ. Sulco æt.i.lōgo tractu philosophi dicūt uentū uiribus suis ad supiores partes ascendere:& partē aliquā ignis rapere:quæ deinde lōgo tractu ducta casum imitaẽ stellarum. Materiaq;:lignis:aut alio fomite. Illa leues:nunc dicit datam esse requiem Cæsari & suis cum oppugnatione ædium milites conuersi essent ad auxilium urbis: ut incendium ædium restinguerent. Lues: incendium urbis. Ab aula clausa:ab oppugnatione clausæ aulæ.

Pharnacis:& gelido circumfluus orbis ibero.
Tantū ausus scelerum:nō syrtis barbara:q̄rū
Delitiæ fecere tuæ:premit undique bellum.
Inq; domū iā tela cadūt:quassantq; penates
Non aries uno moturus limina pulsu:
Fracturusq; domum:nō ulla ē machina belli
Nec flāmis mādatur opus:sed cæca iuuētus
Consilii uastos ambit diuersa penates.
Et nusquam totis incursat uiribus agmen:
Fata uetant:murique uicem fortuna tuetur.
Nec non & ratibus tentatur regia:qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus:sed adest defensor ubique
Cæsar:& hoc aditus gladiis hos ignibus arcet:
Obsessusq; gerit:tanta est constantia mentis
Expugnātis opus:piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti:iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat:p stupea uincula:perq;
Manantes cæra tabulas:& tempore eodem
Transtraq; nautarū summiq; arsere ceruchi.
Iā quoq; semiustæ mergūtur i æquore classes.
Ianq; hostes & tela natāt:nec puppibus ignis
Incubuit solis:sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignes:
Et cladem fouere noti:percussaque flamma
Turbine:non alio motu per tecta cucurrit:
Quā solet æthereo lampas decurrere sulco:
Materiaque carens:atque ardens aere solo.
Illa lues paulum clausa reuocauit ab aula.
Vrbis in auxiliū populos:nec tempora cladis
Perdidit in somnos:sed cæca nocte carinis
Insiluit cæsar:semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum:& tempore rapto.

Nec tempora:nec interea deses iacuit Cæsar:se dubi uidit ab oppugnatione ædium discessisse milites statī se recepit i classem. Tempora cladis.i.incendii. Semp felliciter:Cæsar ita nunc celeritate usus:secundam fortunam habuit:sicut in omnibus bellis. Rapto:raptim capto. Tunc claustrum pelagi:& classe cœpit pharon portumque eius tenuit:quo pharos cum alexandria urbe coniungitur.Pharos est isula haud procul ab urbe Alexandria: & pons ē q pharon cum urbe conīūgit:& hoc dupliciter profuit cæsari:nec terra per pontē transire poterant:& capta pharo & pōte cæsar prohibuit ne qs ad auxilium hostium peruenire posset.hoc animo spem habere cœpit cæsar:ut se facile ab hostibus defenderet quod:& fecit.Diximus pharum insulam oblongam esse:quæ teste Strabone continenti adiacet:bicipitem ad eam portum faciens:nam cū littore regio sit sinuosa: duo pmontoria in mare emittit:inter quæ insula iacet quæ portū claudit:ei nanq; p longū obiicit.

Insula quondam:nūc uero contigua ē urbi alexandriæ q̄ etiā Ouidi. memorat. Fluctibus ambitæ fuerāt: antissa pharosq̄ & phœnissa tyros:quaꝝ nūc insula nulla ē. Sub tē.ua.quo tēpore ꝓtenus uates regnauit:cuius mentionē Virgi.facit hunc.n.dicit eē pastorē neptuni & pascere phocas ad quē cyrene filiū aristeū misit ut ab eo disceret extinctas apes recupare. Pellæis.m.pelus alexāder capta ægypto cōdidit urbē quā de noīe suo appellauit alexādriā. Muris pel.pharos.n.ponte iungit̄ cū alexādria. Geminos bel.nā terra mariq̄ poterat ꝓhibere hostes:& ꝑ terram auxilia hostibus uēire nō poterāt capta.n.pharo de nilo i pharō ascēdere nō

Tūc claustꝝ pelagi cœpit pharō.īsula quōdā
In medio stetit illa mari:sub tempore uatis
Proteos:at nūc est pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorū præstitit usus
Abstulit excursus:& fauces æquoris hosti:
Cæsar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hostia:nō fatū meriti: pœnasq̄ photini
Destulit ulterius sed qua non debuit ira:
Nō cruce nō flammis rapuit:non dēte ferarꝫ
Heu facius:gladio ceruix male cæsa pepēdit
Magni morte pit:necnō surrepta paratis
A famulo ganynede dolis: puenit ad hostes
Cæsaris arsinoeq̄ castra carentia rege.
Vt proles lagæa tenet:famulumq̄ tyranni
Terribilem iusto trāsegit achillea ferro.
Altera magne tuis iā uictima mittit̄ umbris
Nec satis hoc fortūa putat: ꝓcul absit ut ista
Vindictæ sit summa tuæ:nō ipse tyrānus
Sufficit ī pœnas:non omnis regia lagi.
Dū patrii ueniant in uiscera cæsaris enses:
Magnus inultus erit sed nō auctore furoris
Sublato cecidit rabies:nam rursus in arma
Auspiciis ganynedis eunt:ac multa secundo
Prælia marte gerūt:potuit discrimīe summo
Cæsaris una dies:in famam & sæcula mitti

poterant qui ad urbē uenerāt. Geminos usus:dupliсē utilitatē. Abstulit ex.nō enī ex ciuitate excurrere poterant in Cæ.ecce primus usus. Et fauces æquoris:alius usus:nec ꝑ nilū auxilia hostibus uēire poterant. Cæsar ut aux.photinus nutricius regis & procurator regni erat cū rege qa regem cæsar semꝑ secū duxerat hic nūtios misit achillæ ne quāuis cæsar uellet discedere aīmo deficeret:ne uel a negotio disisteret qbus iternūtiis deprebēsis & ad Cæ.ductis Cæ.photinū obtrūcari iussit. Sed q̄ nō:sed poeta īqt affectus ē photinus nimiū māsueta morte meruerat.n.crucibus affigi & icendio cremari:indignū qppe fuit:ut eadē morte piret qua Pom.occidit. Libera ho. q̄ auxiliar uenire nō poterāt ad hostes. Meriti:q nō meruerat pœna capitis affici:sed cruce & flāmis cruciari:& feris pabulū obiici. Heu fa.indignū īqt facinus q̄ caput photino a Cæ.obtruncatū fuerit. Magni mo.simili morte qua Pō.perierat. Hæc nō sur.hoc hēt historia.Cæ.postq̄ molē pharon tenuit:& pontē iuris sui esse uidebat:photinū iussit obtrūcari:sed non propterea ægypti bello destiterunt successit Ganynedes cū Arsinoe:nā huius auxilio arsinoe filia minor Ptolemæi e regia sese traiecit i exercitū ad achillā sperās uacuā regni possessionē:& stati cōtrouersia orta ē de pricipatu:cum primū cōi cōsilio bellū aduersus Cæ. gererēt:itaq̄ cœpūt uterq̄ isidias facer̄:sed Arsinoeq̄ ganynedē nutriciū suū & Eunuchū occupauit iperium:& Achillā īterfici iussit ipmq̄ ganynedē exercitui ꝑfecit. A fa.ab eunucho nutricio Arsinoes. Paratis do.Quos parabat gāynedus:ꝑ dolū.n.e regia ipsam i exercitū ad Achillā tradunt. Ad ho.ad achillā. Proles la.Quæ a Lago prio lege ægyptiorū discederat. Carētia re.Quē Cæ.q̄si obsidē secū retinuerat i cōuiuio cū Cleopatra deprehēsū sed cū eēt orta inter eos cōtrouersia de pricipatu impii publicoq̄ cōsilio obtinuisset Arsione iussit Achillā occidi. Achillea:declinauit achilleus achillei. Terribile.Quāuis terrorē faceret q̄ ius oē habebat armorū. Altera ui.achillas:post photinū. Nec sa.nec satisfactū ē umbris Pō.neq̄ ēt satisfactū erit si occiderit Ptolemæū:nam nō prius plena erit ultio cædis Pompeii q̄ Cæsar ipse occidatur. Ista summa:idest conclusio uidelicet ut occiso photino & achilla iam nihil supersit ad uindicādā cædē tuā. Dum:pro donec. Enses patri.i.Bruti & Cassii & cæterorum coniuratorum. Manus inultus: nō plene dicetur ex hostibus ultionem fecisse Pompeius:nisi cum Cæsar occisus fuerit. Sed non auctore:occiso achilla qui pars magna erat huius belli:non tamen finitum est bellum quia præfectus est exercitui ganynedes Arsinoes eunuchus. Auspiciis:iperio ganynedis:quia imperator nō præficiebatur exercitui:nisi prius captis auspiciis:ergo a præcedente quod sequitur. Secundo mar.quia magno i periculo Cæsar fuit.Potuit discrimīe: & ad ultimū discrimen Cæsar adactus est:ut dies illa potuerit memorabilis fieri nece Cæsaris. In famam & s.i.potuit perpetuo posteris memoriæ mādari. Molis i ex.molē pharō dicit q̄ pōte & itinere angusto iūgit̄ cū oppido:ide pugnabat̄ a cæsarianis:ex arce uero q̄ erat aduersus pontē & ex nauibus cōtra molē ab alexandrinis:& nauibus egressi acriter insequebantur cæsarem cum suis:& hi etiam qui in nauibus remanserant. scalas rapere pontem facere:nauesq̄ a terra repellere properabant:ne his nauibus potirentur hostes quibus omnibus rebus perturbati milites trium cohortium cæsaris q̄ in ponte ac prima mole circūstiterant : cum post se clamorem exaudirent fugam suorum uiderent:magnam uim telorum aduersi sustinerent:uerti ne a tergo circumuenirentur & discessu nauium omnino reditus intercluderetur munitionem in ponte institutā relinquerūt:& magno cursu icitati ad naues cōtēderūt cæsar quoad potuit cohortādo suos:eodē periculo est uersatus:postq̄ uniuersos cedere animaduertit sese ex nauigio suo eiecit in undas ad easq̄ quæ lōgius cōstiterāt naues adnatauit:& ita periculū euasit:& iō dicit diē unā fieri potuisse memorabilē morte cæsaris.

Molis exi.quia trium cohortium milites occupauerant eam molem de qua pugnabãt:& erat angusta:ergo cũ metuerẽt ne discessu nauiũ reditus includerent:ĩ naues magno cursu properarũt. Armis:armatis militibus. Molis:phari. Inuacuas carinas:nã e nauibus egressi pharõ ceperant. Formidie belli: Quia a tergo clamorẽ exaudiebat suos fugere uidebat:& magnã ui telorũ aduersi sustinebãt. Hic:ab alexãdrinis. Hinc:a terra. Via nulla:nã abuna parte classis erat:a tergo pedites circunueniebãt. Nõ fu.nõ fugiendi facultas dat. Nõ uir. nulla fortitudo potuit eos ab incursu hostium defendere. Mortis honestæ.s.nõ superat fere tẽpus quo se occidere ne in manus hostiũ deueniret. Magnæ stragis:qa parum absuit quin caperetur nauigiũ Cæsaris:& captum qdem fuisset:nisi se cõiecisset ĩ undas & summo periculo:libellos etiam quosdam altera manu tenens enatasset ad suos. Forte:Fortũa. Captus:cũ circundatus eẽt. Dubius:ĩcertus an timeret mori:an optaret:qa optabat mori:ne ĩ manus hostiũ deueniret. Respexit ĩ agmine:sed cũ ita circũspiceret se undiq; ab hostibus circũuẽtũ nec spẽ ullam salutis dari:rediit in memoriã scæuæ illius:q solus oẽm ĩpetũ Pom.sustinuerat apud Dyrrhachiũ:& cũ imago illius scæuæ centurionis fortissimi uiri oculis eius obuersaret ille exẽplo eius se deiecit ĩ undas & ad naues q̃ lõgius cõstiterãt enatauit aut r̃spexit.i.uidit ĩ agmẽ scæuam ip̃m nã etsĩ appianus & Valerius scribũt ipsũ dyrrhachii occubuisse:Tamẽ Plutarchus & Cæsar dicũt tuto euasisse.itaq; eum nunc in acie uidẽs Cæsar exẽplo eius innanimatus ẽ. Ad cãpos epi.i.apud dyrrhachiũ nã dyrrhachiũ & epidannos idẽ sunt quã urbẽ cõdidere corcyrei:teste Strabone. Aptis mu.qa iã euersa munitiõe Cæ.scæua solus clauserat Põ.ne e castello exiret:Sensus autem historiæ hic apertus nõ est:quoniã poeta odio Neronis interceptus obiit:ut sit oĩbus studiosis cũ Martiale exclamãdũ.Heu uero crudelis:nullaq; iuisior umbra.Debuit hoc saltẽ nõ licuisse tibi.

Molis in exigue spatio stipãtibus armis:
Dũ parat ĩ uacuas martem transferre carinas
Dux latius:tota subito formidine belli
Cingit' hinc dẽsæ prætexũt littora classes.
Hinc tergo insultãt pedites:uia nulla salutis:
Nõ fuga nõ uirtus uix spes quoq; mortis hõe
Nõ acie fusa:magnæ nec stragis aceruo:(stæ
Vincẽdus tũc cæsar erat:sed sanguine nullo
Captus forte loci pẽdet:dubius ne timeret
Optaret ne mori:respexit in agmine dẽso
Scæuam perpetuæ meritũ iam nomia famæ
Ad campos epidanne tuos:ubi solus apertis
Obsedit muris calcãtem mœnia magnum.

a
prima alba
etica
Bella per
Orbem
b
Per imas
de iniuria
Non secus
tatur
c
Troianum
Si sæ.
Præscia
Ii singulas
d
uentosis
Post me.
batur:q
in adriaticum
e
Ergo ubi
Albaq;
Carinas
Attonitam
f
Semper
Vacat.i.
Roboraq;
Haud
g
Producere

Iamaq;
Noti orbis
Exigua
h
Pompeianus
Testes.s.
Sic semine
ctu libyæ
i
Summa
Soceroq;
Hoc tamen
Premens
Rubor
k
O uitæ
Turbo
Discordia
Dispersis
l
Muralia
Pompeius
Hesperiam
Fortior
m
Discolor
Nefando
est sustinere
Mortemq;
n
Facies
Non iratorũ

Damnata
Fulminibus
o
Gladiis
fata redire
Nulla loci
Immemor
p
Quamuis
Quas magis
Et quo
Sceptra
q
Cinyreæ
Condita
Semideosq;
Austriferis
r
Mediis:
Quam iuxta
Vnde europa
Nullusq;
s
Ducitis
Nondum
Tellus:
Sed si tardius
t
Qui iura
monilia
Eudoxi
Adde quod
lectos

Impressum Veneciis impensis Octauiani Scoti necnon arte Bertolamei de Zanis de Portesio Anno domini.M.cccc.lxxxxii.die ultimo mensis martii. Finis.

